El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 50
SAN LUCAS 80
SAN JUAN 130
LOS HECHOS 165
ROMANOS 207
1 CORINTIOS 228
2 CORINTIOS 250
GÁLATAS 264
EFESIOS 273
FILIPENSES 281
COLOSENSES 286
1 TESALONICENSES 291
2 TESALONICENSES 295
1 TIMOTEO 298
2 TIMOTEO 304
TITO 309
FILEMÓN 312
HEBREOS 313
SANTIAGO 331
1 SAN PEDRO 337
2 SAN PEDRO 343
1 SAN JUAN 347
2 SAN JUAN 352
3 SAN JUAN 353
SAN JUDAS 354
EL APOCALIPSIS 356

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco (CO:pio:Piapoco)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Piapoco

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

ISBN 978-1-5313-0525-3

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

1 Yái cuyàluta icàlidaca Jesucristo yàawirináimi íipidená. Yái Jesucristoca yácata nataquérinámi, yái rey
David, Abraham nacái.
2 Abraham ìiri íipidenáté Isaac. Isaac ìiri íipidenáté Jacob. Jacob ìiri íipidenáté Judá. Judá, nía nacái
yéenánái once namanùbaca, níacata israelitanái yàawirináimi. 3 Judá yéenibe asìanái náipidenáté Fares,
Zara nacái. Náatúa uípidenáté Tamar. Fares ìiri íipidenáté Esrom. Esrom ìiri íipidenáté Aram. 4 Aram
ìiri íipidenáté Aminadab. Aminadab ìiri íipidenáté Naasón. Naasón ìiri íipidenáté Salmón. 5 Salmón ìiri
íipidenáté Booz. Booz yáatúa uípidenáté Rahab. Booz ìiri íipidenáté Obed. Obed yáatúa uípidenáté Rut.
Obed ìiri íipidenáté Isaí. 6 Isaí ìiri íipidenáté rey David. Rey David ìiri íipidenáté Salomón. Salomón yáatúa,
úacata Urías yàacawéetúami quéechatécáwa.
7 Salomón ìiri íipidenáté Roboam. Roboam ìiri íipidenáté Abías. Abías ìiri íipidenáté Asa. 8 Asa ìiri
íipidenáté Josafat. Josafat ìiri íipidenáté Joram. Joram ìiri íipidenáté Uzías. 9 Uzías ìiri íipidenáté Jotam.
Jotam ìiri íipidenáté Acaz. Acaz ìiri íipidenáté Ezequías. 10 Ezequías ìiri íipidenáté Manasés. Manasés ìiri
íipidenáté Amón. Amón ìiri íipidenáté Josías. 11 Abéeri néená Josías yéenibeca asìanái íipidenáté Jeconías,
yáté camuí Babilonia yàasu cáli néeséeyéi náibàacaalíté israelitanái natécaténá nía presoíri iyú Babilonia
néré.
12 Néeseté idècunitàacá israelitanái ìyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli íinata, Jeconías idènìacaté ìiriwa
íipidenéeri Salatiel. Salatiel ìiri íipidenáté Zorobabel. 13 Zorobabel ìiri íipidenáté Abiud. Abiud ìiri íipidenáté
Eliaquim. Eliaquim ìiri íipidenáté Azor. 14 Azor ìiri íipidenáté Sadoc. Sadoc ìiri íipidenáté Aquim. Aquim
ìiri íipidenáté Eliud. 15 Eliud ìiri íipidenáté Eleazar. Eleazar ìiri íipidenáté Matán. Matán ìiri íipidenáté
Jacob. 16 Jacob ìiri íipidenáté José. Yái José yeedácaté iríwa María, úái Jesús yáatúaca. Wáimaca Jesús ìwali
Mesíascani, íimáanáca wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté walí, wía israelitaca, icùacaténá wía.
17 Iná waputàaca catorce namanùbaca Abraham itaquénáinámi ìyéeyéicaté Abraham yàasu èeri idénáami,
idènièyéicaté nacái yéenibewa àta rey David imusúacatalétaté iicá èeri. Néese rey David idénáami,
nàyacaté catorce namanùbaca David itaquénáinámi ìyéeyéicaté David yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté
nacái yéenibewa àta Babilonia yàasu cáli néeséeyéi natécatalétaté israelitanái presoíri iyú Babilonia néré.
Néeseté idécanáamité israelitanái nàyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli íinata, néese Mesías yàawirináimi
catorce namanùbaca nàyacaté, nadènìacaté nacái néenibewa àta Mesías imusúacatalétaté iicá èeri, yái
wacuèrinásàiri íipidenéerica Jesucristo.

Nacimiento de Jesucristo

18 Siùcade nucàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali yái imusúanácaté iicá èeri: Yáatúa María idècunitàacá
ucùaca ucásàanápinátéwa José yáapicha, càmíichúaca iimá yáapicha. Quéwa, udéerìcuca sùmài, Espíritu
Santo íiwitáise iyú. 19 Néese José, cayábéerica íiwitáise, càmitaté iwàwa ibáiniadaca úa áibanái yàacuésemi.
Iná íináidacawa imàacáanápiná íichawa úa ibàacanéeri iyú càmicáiná ìiri yái udéerìcuírica. Càmitaté José
iwàwa icháawàaca uináwaná ìwali ùyacàle mìnanái irí ipíchanáté nanúaca úa. 20 Yá José íináidacatéwa
imàacáanápiná íichawa úa, quéwa abéeri ángel Dios néeséeri yàanàaca José yàatalé. Yá ángel imàacaca
yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel íimaca José irí: “José, rey David itaquérinámi, picá cáalu
peedáca María pìacawéetúapináca úara, udéerìcucáiná sùmài Espíritu Santo íiwitáise iyú. 21 Sùmàiquéera
yái imusuéripinácawa María íicha. Pimàni íipidená Jesús. Iipidenápiná cài yácáiná iwènúadapiná yàasu
wenàiwicanái íiwitáisewa nabáyawaná íichawa, ipíchaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalíisewa”,
íimaca yái ángelca.
22 Càité ángel icàlidaca José iríni macáita ichàbáanápinátéwa càide iyúwaté profeta icàlidáanáté Dios
itàacái wenàiwicanái irí. 23 Bàaluitécáiná Dios yàasu profeta íimacaté nalí Dios inùmalìcuíse:
“Abéechúa mànacàu càmíichúacáwaca iimá asìali yáapicha, udéerìcupinácawa. Imusúapinácawa uícha
abéeri sùmài, namàníiripiná íipidená Emanuel”,
íimacaté yái profetaca. (Yái íipidená Emanuel íimáanáca: “Dioscata wáapicha”).
24 Néeseté José icawàacawa, yá imànicaté càide iyúwa Dios yàasu ángel ichùulìanáni. Yáté èerica yeedá-
caté úái Maríaca yàacawéetúapinácawa. 25 Càmíiritàacá quéwa José iimá úapicha àta uìri imusúacatalétaté
iicá èeri yái idàbáanéerica uìrica. Yá José imànicaté íipidená Jesús.

2

La visita de los sabios de Oriente

1 Jesús imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli íinata, rey Herodes icùacaalíté yái
cálica. Néenialíté abénaméeyéi asìanái cáalíacáiyéi nàanàaca Jerusalén ìyacàlená irìculé. Déecuíséeyéi
nàanàaca, Oriente yàasu cáli néeséeyéi, yéewáidéeyéicawa nacái dùlupùta ìwali. 2 Nasutáca néemìawa
Jerusalén ìyacàlená mìnanái:
—¿Alénásica judío icuèrinápiná siùquéerica tàacáwa imusúaca iicá èeri? Wáalíacawa idéca asáicani
waicácáináté áiba dùlupùtaca íimáanáca idéca imusúaca iicá èeri, yái picuèrinápinácuéca, píacué judíoca.
Iná wadéca wàanàaca wàacaténá icàaluínináná —náimaca.

[3] Yá rey Herodes yéemìaca cáalíacáiyéi iináwaná, íná máiní cáaluca íináidacawa, càmicáiná iwàwa áiba
yeedáca íicha yái cálica. Jerusalén ìyacàlená mìnanái nacái cáaluca nía canánama, càmicáiná nawàwa
Herodes yàasu úwinái namànica úwi náipunita ìwalíise yái nacuèrinápináca wàlisàica. [4] Néese rey Herodes
ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Herodes imáidaca nía
isutácaténá yéemìawa nía alénápinácaalíté Mesías imusúa iicá èeri, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica
nalí. [5] Yá náimaca Herodes irí:

—Belén ìyacàlená néenipináca imusúa iicá èeri, Judea yàasu cáli íinata, yácáináté Dios yàasu profeta
itànàaca càiri tàacáisi Dios inùmalìcuíse bàaluité. Dios íimacaté:

[6] 'Pía, Belén ìyacàlenáca, Judea yàasu cáli íinatéeri ìyaca, caináwanáca pía áiba yàcalé íicha canánama
ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, yácáiná Nacuèriná imusúapinácawa Belén ìyacàlená irìcu icuèrip-
iná nùasu wenàiwica, níái Israel itaquénáinámica',

càité itànàaca tàacáisi yái profetaca Dios inùmalìcuíse —náimaca.

[7] Néese Herodes imáidaca cáalíacáiyéi ibàacanéeri iyú áibanái íicha. Imáida isutáca yéemìawa nía
yáalíacaténáwa cayába càinácaalíté èeri idàbacaté naicáca úái dùlupùtaca uchanàacawa. [8] Néese Herodes
idécanáami yéemìacani, yá íimaca nalí:

—Pìacuéwa picutáca cayábani, yáara sùmàica; néese pidécanáamicué pìanàacani, yá picàlidacué nulí
iináwaná, yéewanápiná nùacawa néré nubàlùacawa nùululì ipùata iyúwa irí nùacaténá nacái icàaluníniná
—meedáta càì íimaca nalí, ichìwáidacáita nía meedá Herodesca. Yá ibànùaca nía Belén ìyacàlená nérépiná.

[9] Idécanáami néemìaca Herodes itàacái, yá nàacawa íicha níái cáalíacáiyéica. Yá néese, dùlupùta
yàacawa napíchalépináta, úái dùlupùta naiquéechúacaté nàyacaalíté nàasu cáli néesewa. Yá uchanàacawa
yàcalé iwicáu yái sùmài ìyacatáica. [10] Néese naicácáiná dùlupùta, yá casíimáica nía manuísíwata. [11] Yá
nawàlùacatéwa capìi irìculé. Naicáca sùmài néré yáatúa María yáapichawa. Yá nabàlùacawa irí nàululì
ipùata iyúwa nàacaténá sùmài icàaluníniná. Néese nàacùaca nàasuwa nàacaténá irí oro, incienso nacái, mirra
nacái, níái cawèníiyéi pumènica isàni. [12] Néese Dios yàalàaca nía náamacani irìcuísewa ipíchaná nèepùacawa
Herodes yàatanabàa. Ináté nèepùacawa áiba àyapu irìcubàata Herodes íicha nàasu cáli nérépináwa.

La huida a Egipto

[13] Néese idécanáamité nàacawa níái cáalíacáiyéica, yá Dios ibànùaca ángel yàanápinátéwa José yàatalé.
Yái ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel íimaca irí: "Pimichàawa, pichùnìa
pìasuwa pìanáwa, pitéca yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pìacàatétawa Egipto yàasu cáli nérépiná. Pìya
néréwa àta numáidacataléta píawa, Herodescáiná icutápiná inúawa yái sùmàica", íimaca yái ángelca.

[14] Néese, José imichàacawa táiyápi, itécani yái sùmàica, yáatúa yáapichawa. Yá yàacàatécatawa náapicha
Egipto yàasu cáli nérépiná. [15] Nàyacaté néré àta Herodes yéetácatalétatéwa. Ináté macáita ichàbacawa
càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse: "Numáidaca Nuìriwa yàacaténáwa
Egipto yàasu cáli íicha", íimacaté yái Diosca.

Herodes manda matar a los niños

[16] Néeseté Herodes yáalíacawa nainàwaná ìwali níái cáalíacáiyéica càmitaté neebáida itàacái, yá calúaca
báawanamani yái Herodesca. Iná Herodes ibànùaca yàasu úwináiwa nanúacaténá macái sùmanái asìanái
Belén ìyacàlená irìcuíyéica, áiba yàcalé nacái ìyéeyéica mawiénibàa Belén irí. Nanúacaté macái sùmanái
asìanái idènièyéica àta pucháiba camuí, níacáináté cáalíacáiyéica nacàlidacaté Herodes iríni nadàbacaté
naicáca dùlupùta pucháiba camuí ipíchawáiseté nàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré. [17] Càité ichàbacawa
càide iyúwaté profeta Jeremías itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Jeremías íimacaté:

[18] "Náicháanípiná cachàini manuísíwata níái Ramá ìyacàlená mìnanáica, Raquel itaquénáinámica.
Náicháanípináca, máiní achúmaca nawàwa néenibe íininàwa. Canácata yáaliméeripiná isíimáidaca
níawa, néenibemi yéetácáináwa náicha",

íimacaté yái profetaca Jeremías.

[19] Néese idécanáamité Herodes yéetácawa, Dios ibànùaca ángel yàacaténáwa José yàatalé Egipto yàasu cáli
néré. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel íimaca José irí: [20] "Pimichàawa,
pité yái sùmàica yáatúa yáapichawa, pèepùawa Israel itaquénáinámi yàasu cáli nérépiná. Nadéca néetácawa
níara iwàwéeyéicaté inúacani", íimaca yái ángelca.

[21] Yá néeseca José imichàacatéwa, itécani yái sùmàica yáatúa yáapichawa Israel yàasu cáli nérépiná.
[22] Quéwa, José yéemìaca Arquelao iináwaná ìwali icùaca judíonái yàasu cáli yáanirimi Herodes
yáamirìcubàamiwa, íná cáaluca José yàacawa néré. Yá nàacawa Galilea yàasu cáli néré ángel icàlidacáiná
José iríni yáamacani irìcuíse nàanápináwa Galilea yàasu cáli néré. [23] Nàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá
nàacawa nàyacaténá Nazaret ìyacàlená irìcu. Nàyacaté néré càide iyúwaté profetanái íimáanáté Jesús ìwali.
Profeta íimacaté náimáanápináté Jesús ìwali Nazaret ìyacàlená néeséericani.

3

Juan el Bautista en el desierto

[1] Néeseté madécaná camuí idénáami, néenialíté Juan el Bautista idàbaca icàlidaca Dios itàacái alé
manacúali yùucubàa càináwàiri ìyéerica Judea yàasu cáli íinata. [2] Manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa
Juan yàatalé, néemìacaténá itàacái. Yá íimaca nalí: "¡Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesú-
namáicáináta Dios icùapiná macáita!" íimaca yái Juanca.

3 Yái Juan el Bautista, yácata yái asìalica profeta Isaías itànèericaté tàacáisi iináwaná ìwali Dios
inùmalìcuíse. Isaías itànàacaté yái tàacáisica:
"Abéeri asìali icàlidapiná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càináwàiri. Càipiná íimaca nalí:
'Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué
pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué
píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwáaná',
càipiná íimaca",
càité itànàaca tàacáisi yái profeta Isaíasca.
4 Yái Juan idènìacaté ibàlewa wáluma cáucuíri camello ichùna iwálumalená. Idacùacaté nacái ìwalìabàawa
pìrái íimamimi. Iyáa nacái iyáacaléwa wirìichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yàanèerica manacúali
yùucubàa càináwàiri. 5 Néese manùbéeyéi Jerusalén ìyacàlená mìnanái, madécaná nacái Judea yàasu cáli
néeséeyéi, Jordán inanába yàasu cáli néeséeyéi nacái nàacatéwa Juan el Bautista yàatalé néemìacaténá
itàacái. 6 Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànníirica, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába
yáaculé.
7 Quéwa Juan iicáca manùbéeyéi fariseo, saduceo nacái manùba nàanàaca yàatalé ibautizácaténá nía,
yá Juan yáalíacawa càmitaté nawènúada náiwitáisewa báawéeri íicha báisíiri iyú, íná Juan yàalàaca nía
cachàiníiri iyú. Iima nalí: "¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàap-
iná mesúnamáita, yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píalimáaná pichúuliacawa íicha,
yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada píiwitáisewa báisíiri iyú
pibáyawaná íichacuéwa. ¡Càmitacué nucàlida pirí càiri chìwái! 8 Iwàwacutácué pìyaca machacàníiri iyú
càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéca pí-
witáisewa báisíiri iyú Dios irípiná. 9 Picácué píima piríwa: 'Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham
itaquénáinámicáiná wía!' picácué cài píima. Péemìacué cayábani, éwita Dios imáalàida macáitacué pía
pibáyawaná ìwalíisewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níái íbaca Abraham itaquénáinámipiná
iyútá Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàamicuéwa. 10 Máiní mawiénica yái yùuwichàacáisi Dios
imàaquéeripináca yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali
chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemìacué comparación: Càide
iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéi irí ìyacaná cayába weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái
Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái irìcu cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica imàni cayábéeri càide
iyúwa Dios iwàwáaná. 11 Báisíta nubautizácué pía úni yáaculé, píasáidacaténácué pidéca piwènúadaca
píiwitáisewa Dios irípiná, quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca núamirìcubàawa. Yátacué ibànùapiná
Espíritu Santo abénaméeyéicué péená irí ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú cawinácaalí
wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèeripináca. Aibanáicué péená quéwa càmíiyéica yeebáida
itàacái, ibautizápináca níawa quichái iyúwa, nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máiní cachàiníiri íiwitáise
nuícha. Nuíwacalicani, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmíiri cachàini
náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani. 12 Péemìacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica
natécaalí nàasu palawa nacáapi irìcuwa masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá
nacái trigo iwìralèmi, càita nacái yái yàanèeripináca núamirìcubàa yàanàaca iwàlisàidacaténá yàasu
wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmíiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica
yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuíri capìi irìculé ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripináca
ìwacáidapiná yàataléwa yàasu wenàiwicanáiwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituínási iwìralèmi
manuíri quichái irìcu, càita nacái yái yàanèeripináca yùuwichàidapiná macáita càmíiyéica yàasu wenàiwica
quichái irìcu, càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca", íimaca yái Juanca.

Jesús es bautizado

13 Néeseté Jesús yàacatéwa Galilea yàasu cáli íicha yàanàacaténá Juan yàatalé Jordán inanába néré,
yéewacaténá Juan ibautizácani, yái Jesúsca. 14 Néese quéechatécáwa càmita Juan iwàwa ibautizáca Jesús,
báicáiná iicáca yáawawa Jesús iwéré. Yá Juan íimaca Jesús irí:
—Nuwàwacutáca pibànùaca nulí Espíritu Santo ibautizácaténá nuíwitáise. Càmita cayába nubautizá pía
úni yáaculé meedá, máinícáiná cachàinica nuícha pía —íimaca yái Juanca, yáalíacáinátéwa canáca Jesús
ibáyawaná. 15 Quéwa Jesús íimaca irí:
—Siùcade iwàwacutáca pibautizáca núa, cayábacáiná wamànica macáita càide iyúwa Dios ichùulìaná,
yéewanápiná macáita náalíacawa nuebáidaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.
Ináté Juan ibautizácani. 16 Néeseté idécanáami Jesús ibautizácawa, yá imichàacawa úni yáacuíse. Yáta
capìraléeri cáli yàacùacawa, yá Jesús iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali Dios yàatanáise càide iyúwa
unùcu iricùanáwa. 17 Néese néemìaca Dios itàacái chènuníise. Dios íimaca: "Yácata Nuìri nuwàwéeri
cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani", íimaca yái Diosca.

4

Jesús es puesto a prueba

1 Néeseté Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càináwàiri yéewacaténá Satanás yáalimáidaca
Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa, quéwa Jesús càmita yeebá Satanás irí. 2 Jesús ìyacaté néré cuarenta
èeri, catá nacái. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa. Yá máapicani. 3 Néese Satanás yàacawa Jesús yàatalé
yáalimáidacaténá Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa. Yá íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, yá pichùulìa níái íbaca nawènúanápináwa pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca. [4] Quéwa Jesús íimaca irí:

—Càmíirita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: 'Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutácué weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú', íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáináté iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

[5] Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén ìyacàlená néré, yái yàcalé cáininéerica Dios iicáca. Yá Satanás imichàidaca Jesús templo ipùata íinatalé chènuníiri náicha canánama. [6] Néese Satanás yáalimáidaca Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa. Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, pipisìawa templo íicha cáli íinatalépiná, yácáiná Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái piináwaná ìwali. Profeta íimacaté:

'Dios ichùulìapináca yàasu ángelnáiwa nacùanápiná pía. Namichàidapiná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúa píawawa íba iwéré',

càité profeta itànàaca Dios itàacái piináwaná ìwali —íimaca yái Satanásca.

[7] Néese Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca nacái walí: 'Picá píalimáida piicáwa Picuèriná Dioswa asáisí icùacaalí pía', càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

[8] Néese àniwa Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli íinatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iicá macái cáli èeri irìcuíyéi, nachàini yáapicha nacái, nàasu cawèníiri nacái. [9] Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùapináca piríwa macáitani pibàlùacaalíwa nulí piùluì ipùata iyúwa pìacaténá nucàaluínináná —íimaca yái Satanásca. [10] Jesús íimaca irí:

—¡Càmíiri! Pìawa nuícha, Satanás. Càmita nùa picàaluínináná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: 'Iwàwacutá pìaca Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái pìaca abéerita Dios iyéininá', càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca. [11] Ináté Satanás yàacawa Jesús íicha, yá abénaméeyéi ángelnái yàanàaca néré nayúudàacaténá Jesús.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

[12] Jesús yéemìacaté áibanái náucacaté Juan el Bautista presoíyéi ibànalìculé, íná Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli nérépiná. [13] Quéwa càmita iyamáawa Nazaret ìyacàlená irìcu, néese yàacatéwa ìyacaténá Capernaum ìyacàlená irìcu, ìyéerica Galilea icalìsaniná idùlepiré, Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yàasu cáli nacái. [14] Jesús imànicaté càì yéewacaténá macáita ichàbacawa càide iyúwa profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. Isaías íimacaté Dios inùmalìcuíse:

[15] "Píacué israelita ìyéeyéica Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yáapicha, yái cáli ìyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha, Galilea icalìsaniná idùlepiré, alé càmíiyéi israelita ìyacataléca, Galilea yàasu cáli.

[16] Píacué catéeyéica íiwitáise, càmíiyéica yáalía Dios ìwali, áiba yàanàapinácué pìatalé amalácaténácué imànica píiwitáise. Yéewáidapinácué pía, pìyacaténácué Dios icamaláná irìcu, píacué canéeyéica icáuca càmíiri imáalàawa, ìyéeyéica siùcade iyúwa yéetáními",

íimacaté yái Isaíasca. [17] Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía. Iimaca nalí: "Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapiná macáita", íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

[18] Néeseté Jesús yèepunícawa Galilea icalìsaniná icàinalená íinatabàa. Yá iicáca pucháiba asìanái. Ibèeri íipidená Simón, áibaalí íipidená Pedro nacái. Iméeréeri íipidená Andrés. Cubái inuérinánáica nía needácaténá nalíwa nàasu platawa. Náucaca nàacawa nàasu tarayawa nèepunícawa calìsáacubàa. [19] Jesús íimaca nalí:

—Aquialécué síisaara, pìacuéwa núapicha iyúwa nuéwáidacalénái. Pidécuéca píibaidaca píibàacaténácué cubái, quéwa siùcáisede nùacuéca pirí wàlisài píibaidacalépiná pìwacáidáanápinácué nulí wenàiwica yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca. [20] Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa Jesús yáapicha.

[21] Néese nàacawa àniwa calìsa idùlepiré, yá Jesús iicáca áibanái asìanái pucháiba: Ibèeri íipidená Santiago, iméeréeri íipidená Juan. Zebedeo yéenibeca nía. Nachùnìaca nàyaca nàasu chinchorrowa barca irìcu náaniri yáapichawa. Yá Jesús imáidaca nía, nàanápináwa yáapicha, iyúwa yéewáidacalénái. [22] Yá caquialéta namàacaca barca, náaniri nacáiwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

Jesús enseña a mucha gente

[23] Jesús ipáchiaca yèepunícawa macái Galilea yàasu cáli íinatabàa. Macái yàcalé irìcu nacái yéewáida yèepunícawa judíonái yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí yái tàacáisi cayábéerica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Yúucaca náicha nacái macái uláicái íiwitáaná. [24] Macái Siria yàasu cáli néeséeyéi néemìaca Jesús iináwaná, yá natéca néenánáiwa Jesús yàatalé, macái yùuwichèeyéicawa uláicái iyú, cáiwíiri iyú nacái. Natéca nacái wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise, naté nacái áibanái idènièyéica tèwacáimi nacái, máapinéeyéi nacái. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita.

[25] Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáapicha: Galilea yàasu cáli néeséeyéi, áibanái nacái yàanèeyéica diez namanùbaca yàcalé néese Decápolis yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca, áibanái nacái Jerusalén ìyacàlená mìnanái, Judea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áibanái nacái ìyéeyéica abéemàalé Jordán inanába íicha.

5

El sermón del monte

1 Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa yàatalé néemìacaténá itàacái, yá
yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa néré. Yéewáidacalénái nàacawa yàatalé. 2 Yá idàbaca yéewáidaca
nía. Iimaca nalí:

La verdadera dicha del hombre

3 "Cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica cachàini iicáca yáawawa, yáaliéyéi nacáiwa nawàwacutáaná Dios
iyúudàaca nía, casíimáica nía Dios icùacáiná nía.
4 "Cawinácaalí wenàiwica achúméeyéica iwàwa ibáyawaná ìwaliwa siùcade, èeri mìnanái ibáyawaná ìwali
nacái, casíimáipináca nía yácáiná Dios isíimáidapiná nía.
5 "Cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica cáimacái iicáca yáawawa, itàaníiyéi nacái casalíníiri tàacáisi iyú
éeréeri iyú nacái, casíimáipináca nía, yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha èeri irìcuíri macáita.
6 "Cawinácaalí wenàiwica máiníiyéica iwàwa imànica abéerita cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná,
casíimáica nía, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita yái cayábéerica nawàwéerica imànica nalí.
7 "Cawinácaalí wenàiwica iiquéeyéica áibanái ipualé, casíimáica nía, yácáiná Dios iicápiná napualé nacái.
8 "Cawinácaalí wenàiwica masaquèeyéica íiwitáise, casíimáica nía, níacáiná iicápiná Dios natuí iyúwa.
9 "Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéeyéica áibanái íiwitáise nalíwáaca nàyacaténá matuíbanáiri iyú
náapichawáaca, casíimáica nía, Dios yéenibecáiná nía.
10 "Cawinácaalí wenàiwica yùuwichèeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái, casíimáica nía yácáiná
Dios imàacapiná nacùaca yáapicha macáita.
11 "Píacué nuéwáidacalénáica, áibanái icuísacaalícué pía peebáidacáinácué nutàacái, yá namànicaalícué
pirí báawéeri nùwalíise, yá nacháawàacaalícué piináwaná ìwali macái íiwitáaná nachìwa báawéeri iyúwa,
peebáidacáinácué nutàacái, néese casíimáipinácuéca píawa. 12 Casíimáicué piwàwa, piyanídacué nacáiwa
manuísíwata, yácáiná Dios imàacapinácué pirí cawèníiri manuísíwata pìanàapinácaalícué chènuniré.
Casíimáicué piwàwa, nàawirináimicáiná namànicaté báawéeri Dios yàasu wenàiwica profetanái irí, níái
pipíchaléeyéimicuéca íibaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná", íimaca yái Jesúsca.

Sal y luz del mundo

13 Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa iwidùma chái èeri
irìcu. Yái iwidùma puìwaca imànica yàacàsi, yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí
quirínama puìwa iwidùmaca, yá càmita idé puìwaca àniwani, yái iwidùmaca. Yá canápinéerica meedáni.
Wáucacani bàacháwalé, néese wenàiwica nàipìnáaníca íinatabàami. Càitacué nacái iwàwacutá pìyaca
machacànníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíiri
tàacáisica.
14 "Péemìacué áiba comparación: Càicuéca píade iyúwa camalási chái èeri irìcu. Càide iyúwa camalási
icànacaalí catéeri irìculé, càita nacáicué iwàwacutá picàlidaca yái báisíiri tàacáisica èeri mìnanái irí
amalácaténá náiwitáise, níái catéeyéica íiwitáise, càmíiyéica yáalía Dios ìwali. Iwàwacutácué pìyaca
càide iyúwa manuíri yàcalé ìyéerica dúli ipùatalìcu. Càide iyúwa macáita náalimácaalí naicáca manuíri
yàcalé, càita nacái iwàwacutácué pimàacaca áibanái iicáca pìyaca machacànníiri iyú càide iyúwa Dios
itàacái íimáaná. 15 Péemìacué áiba comparación: Watùcunìacaalí lámpara, càmita wabàani yàalusi irìculé.
Néese wamàacaca icànaca chènunibàa, yá icànaca nàwali macáita ìyéeyéica capìì irìcu. 16 Càita nacái
iwàwacutácué pimàacaca picamalá icànaca áibanái íiwitalìcu: pìyacué machacànníiri iyú macái wenàiwica
iicápiná, náalíacaténáwa ìwali yái cayábéerica pimànníiricuéca, yéewanápiná nacái nàaca icàaluníníná, Píaniri
Diosca chènunníiséerica", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la ley

17 Jesús íimaca: "Picácué píináidawa nùanàaca numáalàidacaténá tàacáisi profeta Moisés itànèericaté
Dios inùmalìcuíse, nía nacái profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Picácué cài píináidacawa
nùwali. Càmita nùanàa numáalàidacaténá yái tàacáisica. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide
iyúwa íimáanáca yái tàacáisica icàlidéerica nuináwaná ìwali. 18 Péemìacué cayábani: Máiní cachàiníiricani
yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmalìcuíse.
Macáita ichàbapinácawa càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aiba èeriwa Dios imáalàidapiná capìraléeri cáli,
yá nacái èeriquéi. Quéwa canácatáita yúucawa yái itàacái bàaluisàimica, ibatàa abéeri letra achúméeríina
piná, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapináwa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná. 19 Máinícáiná
cachàiníirica macái tàacáisi natànèericaté Dios inùmalìcuíse, íná iwàwacutá wenàiwica neebáidaca macái-
tani. Canácata canéeri iwèni tàacáisi. Aibacaalí càmíiri yeebáida abéeri tàacáisi natànèericaté, càmicaalí
nacái yéewáida áibanái neebáidáanápiná yái tàacáisica, yá canáca yéewanáwa iwàlùacawa Dios ìyacàle
irìculé icùacatalé macáita chènuniré. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica yái tàacáisi Moisés, profetanái nacái
natànèericaté Dios inùmalìcuíse, yá yéewáidacaalí wenàiwica neebáidáanápináni, yásí máiníiripiná cáimié-
tacanéeri yái wenàiwicaca Dios ìyacàle irìcu icùacataléca macáita chènuniré. 20 Níara yéewáidéeyéica wenài-
wica templo irìcu, nía nacái fariseoca nacàlidaca nainàwaná ìwaliwa namànníinása macáita machacànníiri iyú
càide iyúwa Dios ichùulìaná namànica. Báisíta namànica madécaná. Quéwa núumacué pirí: Iwàwacutácué
pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná máiní cachàiníwanái náicha níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo

irìcu, náicha nacái fariseonáica. Càmicaalícué pimàni máiní cachàiníwanái náicha, yá càmitacué yéewa Dios yéenibeca pía, Dios icùacaténácué pía", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el enojo

21 Jesús íimaca: "Pidécuéca péemìaca néewáidaca pía càide iyúwaté profeta Moisés íimáanáté Dios inùmalìcuíse. Iimacaté pìawirináimi irí: 'Picá pinúa wenàiwica. Pinúacaalí wenàiwica, yá iwàwacutá péetácawa pibáyawaná ìwalíisewa', íimacaté yái Moisésca. 22 Siùcade núumacué pirí àniwa áibacaalí calúa iicáca áiba wenàiwica, yásí yéetápinácawa ibáyawaná ìwalíisewa. Aibacaalí itàaní báawéeri iyú áiba wenàiwica irí, yásí Dios yùuwichàida báawanamani, càide iyúwa Junta Suprema israelita íiwacanánái nàuwichàidáaná cabáyawanéeri wenàiwica. Aibacaalí icuísa íichawa áiba wenàiwica báawéeri iyú, yásí Dios yùuwichàidacani infierno irìcu, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

23-24 "Piwàwacaalí pité ofrenda altar néré pìacaténá Dios icàaluínininá, yá cayábéeriquéi pimàníináca càì. Quéwa ipíchawáise pìaca Dios icàaluínininá, píináidawa cayába asáisí cawàwanáta pimànicaalíté báawéeri áiba wenàiwica irí. Pimànicaalíté báawéeri áiba irí, yá pìacàatétawa yàatalé ipíchawáise pìaca Dios icàaluínininá. Yá pisutá wenàiwica íicha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa íicha yái báawéerica pimàníiricaté irí. Néese píalimá pìaca Dios icàaluínininá matuíbanáiri iyú. Càmicaalí càì pimàni, yá caná iwèni Dios iicáca yái pìanáca icàaluínininá.

25 "Pisutá píawawa Dios íicha caquialéta imàacáanápiná iwàwawa pibáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios ìyaca pirí càide iyúwa piùwide. Péemìa comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàacaténá piináwaná ìwali nacuèrinánái irí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapicha éeréta àyapulìcubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápiná iwàwawa pibáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha càì, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapiná píawa presoíyéi ibànalìculé, nacapèedáidacaténá píawa. 26 Péemìa cayábani: Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna irìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmita píalimá pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripináta", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el adulterio

27 Jesús íimaca: "Pidécuéca péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté: 'Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca píinusíwa, càmíirica nacái pinìrisíwa', càité náimaca. 28 Siùcade quéwa núumacué pirí áibacaalí iicáida inanái irí, yá capicùlecaalíni iwàwacáiná iimáca úapicha, yá idéca imànica ibáyawanáwa úapicha iwàwalìcuísewa, íná cabáyawanáca Dios iicácani.

29 "Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí yéewápuwáiséechúa iyúwa, piicáanápiná wawàsi càmíirica Dios iwàwa piicáca, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí íichawa ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènìaca picáucawa càmíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica. 30 Càita nacái piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi yéewápuwáiséechúa iyúwa, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí íichawa icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènìaca picáucawa càmíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

31 Jesús íimaca: "Pidécuéca péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté íiméerica: 'Aibacaalí iwàwa imàacaca íichawa íinuwa, iwàwacutá yàaca ulí cuyàluta icàlidéerica áibanái irí imàacacaté uèpunícawa íicha', càité náimaca. 32 Quéwa siùcade núumacué pirí càmicaalí uimá áiba asìali yáapicha càmíirica unìrisíwa, càmita yéewa unìri imàacaca íichawa úa. Quéwa yúucacaalí meedá úa, yá imàacaca umànica ubáyawanáwa idàbáanéeri unìri iríwa, uedácaalí ulíwa áiba asìali unìripinácawa àniwa. Aiba asìali yeedácaalí íinupináwa abéechúa náuquéechúami, yá imànica ibáyawaná nacáiwa, iimácáiná áiba asìali íinu yáapicha", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre los juramentos

33 Jesús íimaca: "Pidécuéca nacái péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté pìawirináimi irí íiméerica: 'Pimàni macáita machacàníiri iyú càide iyúwa picàlidáaná báisí báisísíwata Dios yáaliéricawa pimàníinápinása', càité náimaca. 34 Quéwa núumacué pirí, picácué píima: 'Báisí báisísíwata Dios yáaliéricawa'. Picácué nacái càì píimaca capìraléeri cáli íipidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. 35 Picácué nacái càì píimaca cáli íipidená ìwali, Dios ìyacáiná chái èeri irìcu nacái. Picácué nacái càì píimaca Jerusalén ìyacàlená íipidená ìwali, yácáiná Wacuèriná Dios cachàiníiri yàasu yàcalécani. 36 Picácué nacái càì píimaca píiwita ìwaliwa yácáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca píiwita ibáiná ìwènúacawa cúulíiri iyú, cabalèeri iyú áiba. 37 Píimacaalícué 'báisíta', néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Píimacaalícué 'càmita', néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Báawéeriquéi píimáanácuéca 'Báisí báisísíwata Dios yáaliéricawa' ", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre la venganza

38 Jesús íimaca: "Pidécuéca péemìaca tàacáisi nacàlidéericaté pìawirináimi irí, íiméerica: 'Cawinácaalí imusúadéerica áiba wenàiwica ituí, iwàwacutácué pimusúadaca ituí, yái imàníirica báawéeri áiba irí, càita nacái cawinácaalí imalèeri áiba iyéi, iwàwacutácué pimalàaca iyéi nacái, yái imàníirica báawéeri áiba irí',

càité náimaca. [39] Quéwa siùcade núumacué pirí: Picácué pipélia íipunita cawinácaalícué imàníirica pirí
báawéeri. Aiba inúacaalí pinàni ìwali, yá pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. [40] Aibacaalí
iwàwa icháawàaca piináwaná ìwali pimawènìacáinása íicha camisa, yá pimàaca iríni, yái camisaca. Yá
pimàaca irí nacái pìasu ruanawa. [41] Uwinái nachùulìacaalí pitéca nàasu abéeri kilómetro idècuni, yá pité
nàasu pucháiba kilómetro idècuni, nawàwacaalí cài pimànica. [42] Cawinácaalí isutéerica píicha wawàsi,
pimàaca iríni. Picá piwènúawa íicha cawinácaalí isutéerica pìanápiná ichàba wawàsi. Pìa ichàbani", íimaca
yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

[43] Jesús íimaca: "Pidécuéca péemìaca tàacáisi áibanái icàlidéericaté pìawirináimi irí, íiméerica: 'Cáininá
piicáca pìacawéeyéináwa. Báawa nacái piicáca piùwidenáiwa', càité náimaca. [44] Quéwa núumacué
pirí: Cáininácué nacái piicáca piùwidenáiwa. Pisutácué nalí Dios imàníinápiná nalí cayábéeri, cawiná-
caalícué ibànuèyéica pìwali chàwicùli. Pimànicué cayábéeri nalí cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía.
Pisutácué nalí Dios mamáalàacata cawinácaalícué icháawèeyéica piináwaná ìwali báawanama nachìwa
iyúwa, cawinácaalícué nacái imàníiyéica pirí báawéeri nùwalíise, peebáidacáinácué nutàacái. [45] Càipiná
pimàacacué náalíacawa Wáaniri Dios chènuníiséeri yéenibecuéca pía. Iwàwacutácué pimànica càide
iyúwa Dios imàníiná: Dios imàacaca èeri icànaca báawéeyéi ìwali, cayábéeyéi ìwali nacái. Imàaca
nacái unía yúuwàacawa nabànacale ìwali, níái imàníiyéica cayábéeri, nía nacái imàníiyéica ibáyawanáwa.
[46] Cáininácaalícué piicáca níawamita wenàiwica cáininéeyéicuéca iicáca pía, néese Dios càmita imàacacué
pirí cawèníiri chènuniré, níacáiná macái èeri mìnanái namànica cài. Nía nacái báawéeyéica íiwitáise
yeedéeyéica plata yéenánái íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, cáininácа naicáca cawinácaalí
wenàiwica cáininéeyéica iicáca nía. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía. [47] Pitàidacaalícué nacái
cayábéeri iyú níawamita péenánáiwa, néese càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha,
níacáiná macái èeri mìnanái namàni cài. Nía nacái càmíiyéica judío, càmíiyéica yáalía Dios ìwali, nía
nacái namànica cài. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía. [48] Báisícaalícué Dios yéenibeca pía, néese
iwàwacutácué cayábéeyéi píiwitáise náicha canánama èeri mìnanái. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa
Wáaniri Dios chènuníiséeri ìyáaná, imàníirica cayábéeri nalí canánama, níái cáininéeyéica iicáca Dios, nía
nacái càmíiyéica cáininá iicáca Dios", íimaca yái Jesúsca.

6

Jesús enseña sobre las buenas obras

[1] Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níái yéewáidacaléca: "Picácué píibaida Dios irípiná wenàiwica iicápiná
meedá náináidacaténácué pìwali cayábanaméeyéicuéca píiwitáise. Pimànicaalícué cài, néese Wáaniri Dios
chènuníiséeri càmita yàapiná pirícué pìasu cawèníiri chènuniré, canásíwa.

[2] "Iná piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái irí ìwali yái pimàníináca. Aibanái
pucháibéeyéi íiwitáise nacàlidaca nainawanáwa manùbéeyéi wenàiwica yàacuésemi, náimaca nadécasa
nayúudàaca catúulécanéeyéi. Aibanái nacái nabàlùacawa bàacháwalé, yá nàaca plata catúulécanéeyéi
irí macái wenàiwica iicápiná, yéewacaténá wenàiwicanái icàlidaca nainawaná cayábéeri iyú. Péemìacué
cayábani, cawinácaalí imàníiyéica cài, èeri mìnanái nacàlidapiná nainawaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú,
quéwa Dios càmita imàacapiná nalí báisíiri cawèníirica ìyéerica chènuniré. [3] Néese píacué nuéwáidacaléca,
piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanái iríni, ibatàa irípiná yái pìacawéerináca
cayábéeri náicha canánama, picácué picàlida iríni. [4] Piyúudàacué catúulécanéeyéi ibàacanéeri iyú. Yásí
Wáaniri Dios, yái iiquéerica càinácaalícué pimàníináca ibàacanéeri iyú, imàacapinácué pirí pìasu cawèníiri
pìanàacaalípiná chènuniré", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña a orar

[5] Jesús íimaca: "Pisutácué píawawa Dios íicha, quéwa picácué pimàni càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise
imàníiná. Nawàwa wenàiwicanái iicáca nía meedá idècunitàacá nasutáca Dios íicha. Iná máiní nawàwa
nabàlùacawa manùbéeyéi yàacuésemi judíonái yéewáidacàalu irìcu, bàacháwalé nacái wenàiwicanái
yàacuésemi nasutácaténáwa Dios íicha wenàiwicanái iicápiná meedá. Péemìacué cayába, cawinácaalí
imàníiyéica cài, èeri mìnanái nacàlidapiná nainawaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita
imàacapiná nalí báisíiri cawèníirica ìyéerica chènuniré. [6] Néese pisutá píawawa Dios íicha, quéwa piwàlùawa
picapèe imàdáaná irìculéwa, yá pibàlìa inùma, néese pisutá píawawa Wáaniri Dios íicha ìyéerica píapicha
néré. Néese Wáaniri Dios yái iiquéerica macáita pimàníirica ibàacanéeri iyú, yàapiná pirí pìasu cawèníiri
chènuniré.

[7] "Pisutá Dios íicha, quéwa picá píima canéeri iwèni tàacáisi madécaná yàawiría càide iyúwa càmíiyéi
judío imàníiná càmíiyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái iyúunáidéeyéica Dios yéemìaca nalí nasutácáiná íicha
déecuíri iyú. [8] Picácué píináidawa cài, Dios yáalíacáináwa pìwalicué càinácaalí pimáapuèrica ipíchawáise
pisutácuéca íichani. [9] Iwàwacutácué pisutáca Dios cài:
'Pía, Wáaniri Dios chènuníiséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíniná.
[10] Pimàaca péenáiwaná yàanàaca caquialéta yái èerica pidàbacatáipináta picùaca macáita. Pimàaca èeri
mìnanái namànica càide iyúwa piwàwáaná chái èeri irìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara
ìyéeyéica chènuniré.
[11] Pìa wayáapiná wamáapuèrica siùcade.

12 Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, yái báawéerica wamàníirica càide iyúwa wamàacáaná wawàwawa
nabáyawaná íicha cawinácaalí imànníiyéica walí báawéeri.
13 Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri
Satanás íicha. Píacáiná icuèripináca macáita, pía cachàiníirica íiwitáise náicha canánama, icànéer-
ica mèlumèluíri iyú càiripináta. Báisíta, amén',
càì pisutácué píawawa Dios íicha.
14 "Pimàacacaalícué piwàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalícué imànníiyéica pirí báawéeri, néese
Wáaniri Dios chènunníiséeri imàacapinácué iwàwawa pibáyawaná íichawa. 15 Quéwa, càmicaalícué pimàaca
piwàwawa áibanái ibáyawaná íicha, néese càmitacué nacái Wáaniri Dios imàacapiná iwàwawa pibáyawaná
íicha", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el ayuno

16 Jesús íimaca: "Pimàacacaalícué píichawa piyáacaléwa pisutácaténácué píawawa Dios íicha manuísíwata,
picácué cáimiétaquéeri iyú pimànica píawawa wenàiwica iicápiná meedá càide iyúwa pucháibéeyéi
íiwitáise imànníiná. Nawàwa áibanái wenàiwica naicáca nía cáimiétaquéeri iyú, íná cáimiétaquéeri iyú
namànica níawawa wenàiwica iicápiná meedá yéewacaténá macáita náalíacawa namàacaca náichawa
nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios íicha. Péemìacué cayábani, cawinácaalí imànníiyéica càì, èeri
mìnanái nacàlidapiná nainówaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapiná nalí báisíiri
cawèníirica ìyéerica chènuniré. 17 Quéwa pía pimàacacaalí píichawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa
Dios íicha manuísíwata, yá pipìa cayába píiwita ibáináwa aceite iyú, píiba nacái pinàniwa. 18 Càita pimàni,
ipíchaná áibanái náalíacawa pimàacaca píichawa piyáacaléwa pisutácaténá píawawa Dios íicha. Abéerita
Wáaniri Dios, yái ìyéerica píapicha, yáalíacawa pimàacaca píichawa piyáacaléwa, íná Dios yàapiná pirí pìasu
cawèníiri chènuniré", íimaca yái Jesúsca.

Riquezas en el cielo

19 Jesús íimaca: "Picácué pìwacáida piríwa manùba cawèníiri wawàsi chái èeri irìcu. Cuwée iyáaca
meedá cawèníiri bàlesi. Aiba wawàsi nacái namáalàacáitacué píichawa. Cayéedéeyéi nacái nawàlùacawa
needácaténácué píichani. 20 Cayába cachàini pirícuéni pimànníinácuéca càide iyúwa Dios iwàwáaná
pidènìacaténácué pìasu báisíiri cawèníiriwa ìyéerica chènuniré, aléera càmicatalé cuwée iyáacué píichani,
càmicatalé nacái cawèníiri imáalàawa, càmita nacái cayéedéeri iwàlùawa néré. 21 Pimàacacaalícué
piwàwawa pìasu ìwaliwa chái èeri irìcuírica, yásí píináidapinácuécawa ìwali mamáalàacata. Quéwa
piicácaalícué iyúwa cawèníiri yái cayábéeri wawàsica Dios yèeripinácuéca piríwa chènuniré áiba èeriwa,
yásí píináidapinácuécawa ìwali mamáalàacata. Iná pimànicué càide iyúwa Dios iwàwáaná peedácaténácué
piríwani yái cawèníirica ìyéerica chènuniré. Càita píináidapinácuécawa ìwali mamáalàacata", íimaca yái
Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

22 Jesús íimaca: "Pituí ìyaca pirí càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituí,
yásí amalánamaca piicáca. 23 Quéwa báawacaalí pituí, yásí catáca piicáidaca. Néese yái píináidéericawa
piwàwalìcuísewa ìyaca càide iyúwa catuíri íiwitáise. Iná picùa cayába piwàwawa masaquèeri iyú, picá
cáinina piicáca áiba wawàsi Dios íicha, ipíchaná catáca píiwitáise. Néese báawacaalí píiwitáise, yái
píináidéericawa piwàwalìcuísewa, yásí ¡máiní catáca píiwitáise báawanama! Càmita píalíapiná cayábéeri
ìwali báawéeri íichaná", íimaca yái Jesúsca.

Dios y el dinero

24 Jesús íimaca: "Péemìacué comparación: Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica machacànníiri iyú càide
iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùulìaná imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa
iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapiná íiwacali áiba icàaluíninówa, quéwa caná iwèni meedá
iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa
iwàwáaná cáinininácaalícué piicáca plata", íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

25 Jesús íimaca: "Péemìacué cayábani: Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa càinácaalícué
iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, pìyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca
pibàlepináwa, pìwalicaténácué pibàlewa. Máiníiri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníiri
cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca, wainá nacái cawèníiri, íná wáalíacawa yàanápiná walí yái
càmíirica máiní cawènica chái èeri irìcu, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái. 26 Piicáidacué nacái nalí, níái
màsibèe yáaléeyéicawa chènunibàa. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa.
Canáca nacái nacapèe nadènìacatalépiná nabànacale ìyacanáwa. Quéwa Wáaniri Dios chènunníiséeri yàaca
nayáacalépiná. Néeni, ¡máinícuéca cawèníiyéica pía náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa
Dios icùanácué pía nacái. 27 Néese, éwitacué píináidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta
càmitacué píalimá cáala pimànicuéca picáucawa pidènièrica pìyacaténácué mamáalàacata chái èeri irìcu,
ibatàa abéeri horapiná càmitacué píalimá càì. Càmicáinácué píalimá pimànica càiri achúméeri wawàsi,
ínácué canéeri iwèni meedá píináidáaníinácawa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.
28 "¿Cánácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca
pibàlepináwa? Piicáidacué càinácaalí iyú íiwinási nadàwinàacawa manacúalibàa: càmita náibaida, càmita
nacái needá sáawáli namànníiripiná nabàlewa. 29 Quéwa núumacué pirí nadènìaca náiwináwa cayábéeri

iicácanáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinícáaníta càasuca Salomón. [30] Dios idéca imàacaca
masicái ibàlepiná cayábéeri iicácanáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléená èeri meedá manacúalibàa,
néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri irí yái masicái waiquéerica
iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué píawa nacái. ¿Cánácué càmita manuí
píináidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápinácué pía? [31] Iná picácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata.
Picácué cài pisutá péemìawa píawáaca: '¿Cawiná wayáa? ¿Cawiná wabàle wàwalíiripiná?' picácué
píima. [32] Macái èeri mìnanái càmíiyéica yáalía Dios ìwali, achúmaca náináidáanícawa nawàwawa nàwali
macáita yái wawàsica. Quéwa pidènìacué Wáaniri Dios chènuníiséeri yáaliéricawa càiríinácaalícué wawàsi
pimáapuèrica. [33] Iná píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulìaná pimànica macái pichàini
iyúwa, yásí Dios imàacacué pirí macáita yái pimáapuèrica. [34] Siùca èeri, picácué achúma píináidáaníwa
piwàwawa mamáalàacata pipíchaléwa, táwichacáiná pidènìacué áiba èeri píináidáanápináwa táwichéeri
wawàsi ìwali. Macái èeri idènìaca yàasu wawàsi càulenéeriwa", íimaca yái Jesúsca.

7

No juzgar a otros

[1] Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Picácué máiní picháawàa áibanái iináwaná ìwali
mamáalàacata ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. [2] Piwàwacaalícué piùwichàidaca áibanái caquialéta
manuísíwata, yásí Dios yùuwichàidacué píawa manuísíwata. Néese piicácaalícué áibanái ipualé, yásí Dios
iicácué pipualé nacái. [3] Pía idènièrica ibáyawaná manuíriwa, picá píináidawa máiní cayábaca pía áiba
wenàiwica íicha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemìacué comparación: Pibáyawaná manuíri,
càicanide iyúwa manuíri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí irìculé. Néese áiba achúméeríwanái
ibáyawaná, càicanide iyúwa imuluísi achúméeri yúuwàacaalíwa ituí irìculé. [4] Càmicáiná píalíawa
cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica
ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemìacué comparación: Manuíri àicu yúuwàacaalíwa pituí irìculétá,
yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí irìcuísetá. Càita nacái
cabáyawanácaalí pía, picá píima áiba wenàiwica irí: 'Nuénásàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná
ìwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píichawani', picá cài píimaca irí. [5] Píacáiná pucháibaca píiwitáise
pìyaca. ¡Pidéca piimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píichawa quéechacáwa yái
pibáyawanáwa manuírica. Yásí pidéca pìalàaca áiba wenàiwica imàacáanápiná íichawa ibáyawaná
achúméeriwa", íimaca yái Jesúsca.

[6] "Picácué picàlida mamáalàacata Dios itàacái mabáyawanéeri áibanái irí áuli nacáiyéi íiwitáise
máiníiyéica báawaca iicáca Dios. Péemìacué comparación: Wàacaalí cayábéeri wawàsi áulinái irí, yásí
nawènúa naamíaca wía, namàdáida nacái wainá. Wáucacaalí nacái perla cawèníiri íba marranonái irí, yásí
nabawàida meedáni nàabàli yáapiréwa. Càita nacái, picácué picàlida mamáalàacata mabáyawanéeri Dios
itàacái áuli nacáiyéi íiwitáise irí, marrano nacáiyéi íiwitáise nacái, níara wenàiwica máiníiyéica báawaca
iicáca Dios, casaquèeyéica íiwitáise nacái, ipíchanácué máiní calúaca nía píapicha, néese namànicuéca pirí
báawéeri", íimaca yái Jesúsca.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

[7] Jesús íimaca: "Pisutácué píawawa mamáalàacata Dios íicha, yásí imànicuéca piríwani. Péemìacué
comparación: Picutácué mamáalàacatani, yásí pìanàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capìi inùma
néeni, yásí yàacùacuéca piríwani. [8] Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani.
Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapinácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capìi
inùma néeni, nàacùaca irí capìi inùma. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica isutéerica mamáalàacata Dios
íicha, Dios imànipiná iríwa càide iyúwa isutáaná.

[9] "Péemìacué comparación: Pidènìacaalícué pìiriwa, càmitacué pìa irí íba isutácaalí píicha pan iyáap-
ináwa. [10] Càmitacué pìa iyáapiná àapi isutácaalí píicha cubái. [11] Ewitacué báawéeyéicáaníta íiwitáiseca
pía, càicáaníta cáininácuéca piicáca péenibewa, píalimácué nacái pìaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni,
¿càmitasicué píalíawa cayábéeri íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníiséerica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa
Dios imàníinápinácué pirí cayábéeri, pisutácaalícué íicha mamáalàacata!

[12] "Iná pimànicué áibanái irí cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná namànica pirícué cayábéeri. Pimàni-
caalícué cài, yásí pimànipinácué machacàníiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná pìawirináimi
Dios inùmalìcuíse, càide iyúwaté nacái profetanái natànàaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse", íimaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

[13] Néeseté Jesús íimaca nalí: "Píalimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nulí yéewacaténá
nùasu wenàiwicacuéca pía. Càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle
irìculé, càide iyúwa càulenácaalí nawàlùacawa máucuíri capìi inùma irìcubàa. Yácáiná èeri mìnanái
íiwitáise báawéeri ìyaca càide iyúwa cáucuíri capìi inùma, cáucuíri àyapu nacái, màulenácatalé manùbéeyéi
wenàiwica nàacawa irìcubàa. Quéwa èeri mìnanái íiwitáise báawéeri itéca wenàiwica yéetácáisi irìculé,
aléera infierno irìculé. Màulenáca nàyaca càide iyúwa èeri mìnanái íiwitáise ìyáaná chái èeri irìcu, íná
yéewa manùbéeyéi nàyaca èeri mìnanái íiwitáise ìwali càide iyúwa manùbéeyéi nawàlùacaalíwa cáucuíri
capìi inùma irìcubàa, cáucuíri àyapu nacái. [14] Quéwa càica núade iyúwa capìi inùma máucuíri. Nutàacái
nacái càicanide iyúwa máucuíri àyapu, máinícáiná càulenáca neebáidaca nulí, càulenáca nacái nàyaca càide

iyúwa núumáaná nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle irìculé. Iná càmita máiní madécaná yàawa néré", íimaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

15 Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa: "Picácué píichawa áibanái cachìwéeyéica. Náimaca nàwaliwa
nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càica níade iyúwa caluéyéi cuwèesi lobo ìwalíiyéica oveja íimamimi
nachìwáidacaténa ovejanái nanúacaténa níái ovejaca. Níái cachìwéeyéica natàaníca càide iyúwacué
pitàaníiná nawàlùacaténácuéwa pèewiré, nawàwacáiná naméeràidacuéca pía Dios íicha, namáalàida-
caténácué pía. 16 Píalimápinácué píalíacawa cachìwéeyéica nía piicácaalícué càinácaalí namànica.
Péemìacué comparación: Wáalíacawa macái àicu ìwali waicácaalí ìyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí
nacái, néese báawéericani. Càmita weedá cayábéeri uva ìyacaná áwa yúuba íicha. Càmita nacái weedá
cayábéeri higuera ìyacaná tuíri íicha. 17 Macái cayábéeri àicu idènìaca ìyacanáwa cayábéeriwa, yá nacái
macái báawéeri àicu idènìaca ìyacanáwa báawéerita nacái. 18 Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idènìaca
ìyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idènìaca ìyacanáwa cayábéeri. Càita nacái
píalimácué píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué càinácaalí namànica. 19 Càide
iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéica irí ìyacaná cayába, weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái
Dios yùuwichàidapiná nía quichái irìcu cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa
Dios iwàwáaná. 20 Càitacué píalimápiná píalíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué
càinácaalí namànica", íimaca yái Jesúsca.

No todos entrarán en el reino de Dios

21 Jesús íimaca: "Madécaná wenàiwica náimaca nulí: 'Wáiwacali', quéwa càmita macáita nawàlùapináwa
Dios ìyacàle irìculé Dios icùacatalé macáita chènuniré. Cawinácaalí wenàiwica imàníiyéica càide iyúwa
Núaniri Dios chènuníiséeri iwàwáaná níawamita yáalimápiná iwàlùacawa néré. 22 Imáalàacaalípináwa
yái èeriquéi, yá madécaná náimapiná nulí: 'Wáiwacali, wacàlidacaté nalí pitàacái. Wáucacaté demonio
wenàiwica íicha píipidená ìwali. Wamànicaté nacái píipidená ìwali madécaná wawàsi càmíiri wenàiwica
idé imànica', càipiná náimaca nulí. 23 Quéwa núumapiná nalí: 'Càmita núalíacué nuicáca pía. Pìacuéwa
nuícha, píacué imàníiyéica ibáyawanáwa', càipiná núumaca nalí", íimaca yái Jesúsca.

Las dos bases

24 Jesús íimaca: "Péemìacué comparación: Cawinácaalí wenàiwica yéemièrica nutàacái, imànicaalí
nacái càide iyúwa núumáaná, yái wenàiwica ìyaca càide iyúwa cáalíacáiri asìali imànníirica icapèewa.
Quéechacáwa íicaca depuíwalé. Yá asìali yàanàaca manuíri íba ìyéerica depuíwalé cáli irìcu ibàlùadacaténá
icapèewa íinata. Yá imànica icapèewa íba íinata. 25 Néese unía yúuwàacawa àta inanába yéesacatalétawa.
Yá yéesacái yàacawa cachàinníiri iyú capìi ìwali, yá cachàinníiri cáuli ipùaca ìwali yái capìica. Càmíiri
quéwa yúuwàawa yái capìica ibàlùacáináwa íba íinata. Càide iyúwa capìi ibàlùacaalíwa mamáalàacata,
càita nacái cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadènìapiná nacáucawa càmíiri imáalàawa.
26 Néese cawinácaalí yéemièrica nutàacái, quéwa càmita imàni càide iyúwa núumáaná, yá càicanide iyúwa
máiwitáiséeri wenàiwica imàníirica icapèewa càina íinata meedá. 27 Yá unía yúuwàacawa. Néese inanába
yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàinníiri iyú capìi ìwali, yá cachàinníiri cáuli ipùaca ìwali yái capìica.
Néese yúuwàacawa yái capìica, yá imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capìi imáalàacaalíwa, càita nacái
cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca càmíiri imáalàawa", íimaca yái
Jesúsca.

28 Idécanáamité Jesús imáalàidaca icàlidaca nalíni, yá macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni náináidacawa
néemìaca itàacái manuísíwata yéewáidacáiná nía cáalíacáiri iyú. 29 Jesús yéewáidacáiná nía càide iyúwa
wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càmita yéewáida nía càide
iyúwa néewáidáaná, níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu Dios itàacái ìwali, yái tàacáisi profeta
Moisés itànèericaté.

8

Jesús sana a un leproso

1 Jesús iricùacatéwa dúli íinatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa yáapicha. 2 Néese abéeri asìali
cacháunéeri íimami lepra iyú yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá
Jesús icàaluníná, yéewacaténá catúulécanáca Jesús iicácani. Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca. 3 Néese
Jesús imàacaca icáapiwa cacháunéeri ìwali. Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa
íicha. 4 Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába. Picá picàlida áibanái iríni, nuchùnìaná pía. Néese pìawa caquialéta sacerdote yàatalé
píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáalíacaténáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pité nacái ofrenda profeta
Moisés ichùulièricaté wenàiwica namàacáanápiná Dios irí nachùnìacaalíwa lepra íicha, yéewacaténá macái
wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana al criado de un capitán romano

5 Néeseté Jesús iwàlùacawa Capernaum ìyacàlená irìculé, yá abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná
yàacawa Jesús yàatalé isutácaténá Jesús íicha wawàsi imànníinápiná irí cayábéeri. 6 Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nùasu wenàiwica irìawa nucapèe irìcu. Càmíiri yéewa imichàanícawa. Yùuwichàacawa
manuísíwata cáiwíiri iyú —íimaca. 7 Jesús íimaca irí:
—Uwé, wàawa. Nuchùnìacaténáni —íimaca yái Jesúsca. 8 Quéwa úwi íiwacaliná íimaca Jesús irí:
—Nuíwacali, canáca yéewanáwa nuedáca nùataléwa pía, máinícáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica
nuicáca núawawa piwéré. Pichùulìacáita ichùnìanápináwa pitàacái iyúwa, yáara nùasu wenàiwicaca,
yásí ichùnìacawa. 9 Núalíacawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulìa
nacái núa. Núa nacái nuchùulìa nùasu úwináiwa. Nuchùulìacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa.
Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàaca. Nuchùulìacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imàníinápiná áiba wawàsi,
yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalimá pichùnìaca nùasu wenàiwica nacái pitàacái iyúwa —íimaca.
10 Idécanáami Jesús yéemìacani, yá cayábaca íináidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús
iwènúacawa, yá íimaca nalí, níái wenàiwicaca yèeyéicawa yáamiwáise:
—Péemìacué cayábani, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel
itaquénáinámi yéenápináta, càmitàacá nùanàa càiri. 11 Núumacué nacái pirí, manùbaca áibanái
wenàiwica íiwitáaná nàanàapiná áiba cáli néese. Nàwacáidáyacacawa nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle
irìculé icùacataléca macáita chènuniré. Néré nàyapináca pìawirináimicué yáapichawa, níái Abraham,
Isaac nacái, Jacob nacái. 12 Píatacué quéwa, Dios imáidéeyéicaté quéechatécáwa, càmitacué pìyapiná Dios
yáapicha chènuniré, éwitacué Abraham itaquénáinámicáanítacué pía, càmicáinácué peebáida nulí. Dios
yúucacué íichawa píawa catácatalé. Néré píicháanípinácuéca, piamíapinácuéca piyéiwa piùwichàacái
iyúwa —íimaca yái Jesúsca. 13 Néese Jesús íimaca úwi íiwacaliná irí:
—Pèepùa picapèe néréwa, yácáiná idéca ichùnìacawa pìasu wenàiwicaca iyúwa peebáidáaná nulí —íimaca
yái Jesúsca. Yáta idéca cayábacani, yái úwi íiwacaliná yàasu wenàiwicaca.

Jesús sana a la suegra de Pedro

14 Néeseté Jesús yàacawa Pedro icapèe irìculé. Iicáca néré Pedro iyéeru iculuéchúawa mecuní iyú,
irièchúawa yàalubái íinatawa. 15 Iná Jesús imàacaca icáapiwa ucáapi ìwali, yáta mecuní ichàbacawa uícha.
Yá umichàacawa, udàbaca ùaca nayáapiná.

Jesús sana a muchos enfermos

16 Néeseté catácaalí yàacawa, yáta yàcalé mìnanái natéca néenánáiwa Jesús yàatalé, manùbéeyéi wenài-
wica demonio idacuèyéica íiwitáise. Jesús ichùulìacáita demonionái abéeri palabra iyú nàanápináwa wenài-
wica íicha. Càita Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha. Ichùnìaca nacái macáita níái cáuláiquéeyéica.
17 Iná Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Isaías íimacaté
Dios yàasu wenàiwica ìwali: “Ichùnìaca wía, wía machawàaquéeyéica, yeedáca wáicha uláicái”, íimacaté
yái profeta Isaíasca.

Los que querían seguir a Jesús

18 Néeseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa itéese, íná ichùulìaca yéewái-
dacalénáiwa itéenápináni Galilea icalìsaniná abéemàalé barca irìcu. 19 Ipíchawáiseté nawàlùacawa barca
irìculé, abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús irí:
—Pía, yéewáidéerica wía, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí pìawa yéewacaténá péewáidacaléca
núa —íimaca yái wenàiwicaca. 20 Néese Jesús íimaca irí:
—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisí píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica
nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemìa comparación: Yàlidunái idènìaca ibànawa, cuìpìranái nacái nadènìaca
namùlubèwa, núacata quéwa, yái asìali Dios néeséerica, càmita nudènìa nuimácatáipináwa —íimaca yái
Jesúsca. 21 Néese áiba néená, níái Jesús yéewáidacaléca, íimaca Jesús irí:
—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núaniri yéetácatalépinátawa, néese idécanáami
nubàlìacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. 22 Néese Jesús íimaca irí:
—Pìawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé. Pimàaca nabàlìaca níawáacata, cawinácaalí ìyéeyéica
matuíbanáita Dios íicha càide iyúwa yéetáníimi —íimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

23 Néeseté Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nadàbaca nàacawa abéemàalé
Galilea icalìsaniná íicha. 24 Jesús iimáca íichawa barca irìcu. Yáta manuíri cáuli idàbaca ipùaca calìsa ìwali.
Máiníiri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca irìculé, yá úni ipuníadaca yàacawa barca.
Quéwa Jesús iimáca mamáalàacata. 25 Iná yéewáidacalénái nacawàidacani, yái Jesúsca, yá náimaca irí:
—¡Wáiwacali, piyúudàa wía! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. 26 Néese Jesús íimaca nalí:
—¿Cánácué máiní cáaluca pía? ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca nalí.
Idécanáami icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa, ichùulìaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita
màladàca. 27 Néese níái yéewáidacaléca náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá nasutáca néemìawa
níawáaca. Náimaca:
—¿Cawinásica yái asìalica ichùulièrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulìaná nía?
—náimaca nalíwáaca.

Los endemoniados de Gadara

28 Néeseté Jesús yàanàaca abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, Gadara yàasu cáli néré, yéewáidacalénái
yáapichawa. Idécanáami yàanàaca néré, yá pucháiba asìanái demonio idacuèyéi íiwitáise nàacawa
yéetáníimi icàliculèená néese. Máiníiyéi calúaca nía iyúwa caluéyéi cuwèesi, càmita nabatàa áiba wenàiwica

ichàbacawa néenibàa àyapulìcubàa. Yá nàacawa Jesús yàatalé. [29] Yá demonionái nadàbaca néemíanícawa
asìanái isàna iyú:
—¡Picá pisàiwica walí wawàsi, Jesús, yái Dios Iirica! ¿Pìanàasica piùwichàidacaténá wía ipíchawáise
wéenáiwaná yàanàaca? —náimaca.
[30] Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa néenibàa.
[31] Néese demonionái nasutáca Jesús íicha wawàsi. Náimaca:
—Piúcacaalí wía asìanái íicha, yá pimàaca wàacawa marranonái idèerìculé —náimaca. [32] Jesús íimaca nalí:
—Pìacuéwa —íimaca yái Jesúsca. Yá demonionái yàacawa asìanái íicha, yá nawàlùacawa marranonái
idèerìculé. Yáta macáita marranonái nadàbaca napìacawa iyúwa máiwitáiséeyéi demonio íiwitáise iyú.
Napìacawa nacaláacawa quìratàli íinatáise. Yá nacaláacawa calìsa yáaculé, nàisicùmacawa macáita, níái
pìráica càmíiyéica Dios imàaca wadènìaca, wía judíoca, casacàacáiná walí marrano iiná.
[33] Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napìacawa yàcalé nérépiná. Nàanàacaté néré, yá nadàbaca
nacàlidaca yàcalé mìnanái iríni, macáita yái nàyáanáca, níái asìanái demonio idacuèyéicaté íiwitáise. [34] Iná
macáita yàcalé mìnanái namusúacawa yàcalé íicha, yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicácani, yá nasutáca Jesús
íicha wawàsi manuísíwata yèepùanápináwa nàasu cáli íicha.

9

Jesús sana a un paralítico

[1] Néeseté, Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbacawa abéemàalé
Galilea icalìsaniná íicha. Yá nàanàaca Capernaum ìyacàlená néré, yái Jesús ìyacàleca. [2] Yá abénaméeyéi
wenàiwica natéca cáuláiquéeri asìali Jesús yàatalé, abéeri máapinéeri iiná macáita, càmíirica yáalimá
imichàanícawa, irièricawa yàalubái íinatawa, iiméerica íinata. Néese Jesús yáalíacáiná náiwitáise manuíca
náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápináni, íná Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:
—Pía, nùacawéerináca, picá achúma piwàwa. Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayába-
caténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.
[3] Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàyaca néré. Néemìaca Jesús itàaníca cáuláiquéeri
irí, íná nadàbaca náináidacawa Jesús ìwali càì: "Yái asìali Jesús itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, yácáiná
abéerita Dios yáalimèeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha cayábacaténá náapicha Dios",
náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalìcuísewa. [4] Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanácawa. Iná isutáca
yéemìawa nía:
—¿Cánácué yéewa píináidacawa càì máiní báawéeri iyú? [5] Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri
irí: 'Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios', càmicáiná áibanái
yáalimá iicáca asáisí báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí:
'Pimichàawa, pìipìna', áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisí wadécaalí wachùnìacani watàacái
iyúwa, yái máapinéerica. [6] Iná núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapiná yái máapinéerica píalía-
caténácuéwa Dios idéca ichùulìaca núa numàacáanápiná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha chái
èeri irìcu cayábacaténá náapicha Dios —íimaca yái Jesúsca. Néeseca Jesús íimaca máapinéeri irí:
—Pimichàawa, peedá pìalubáiwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yái Jesúsca. [7] Néese yái máapinéeri
imichàacawa, yá yàacawa icapèe néréwa. [8] Níái wenàiwica ìyéeyéica néré, naicáca iyúwa ìyáaná, yá cáaluca
nía. Nàaca Dios icàaluníniná imàacacáiná ichàiniwa abéeri wenàiwica irí ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi.

Jesús llama a Mateo

[9] Jesús yàacatéwa capìi íicha, yá iicáca núa, núa Mateoca, yáawinéericawa aléera nuedácatalécaté plata
nuénánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Néese Jesús íimaca nulí:
—Aquialé, pìawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca nulí yái Jesúsca. Yá numichàa nùacawa Jesús
yáapicha.
[10] Néese Jesús idècunitàacá iyáaca iyáacaléwa nucapèe irìcu, yá madécaná wenàiwica nàanàaca néré,
áibanái yeedéeyéica plata néenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái
cabáyawanéeyéi nacái. Yá náawinacawa Jesús yáapicha, wáapicha nacái, wía Jesús yéewáidacaléca, nayáa-
caténá nayáacaléwa wáapicha. [11] Néese fariseonái naicáca nía, íná náimaca walí, wía Jesús yéewáidacaléca:
—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái
yàasu gobierno irípiná, nía nacái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca? —náimaca. [12] Quéwa Jesús yéemìacani,
yá íimaca fariseonái irí:
—Péemìacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripiná nía.
Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutácani, yái ichùnièripináca nía. Càita nacái wenàiwica
íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripiná náiwitáise nabáyawaná íichawa. Quéwa
áibanái wenàiwica yáaliéyéiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri
íicha. [13] Càmitacué péewáidawa cayába Dios itàacái ìwali. Pìacué péewáidacawa càinácaalí íimáaná yái
tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté: 'Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipìrawa
iyúwa sacrificio pìacaténácué nucàaluníniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca culto pimànìiricuéca
càmicaalícáwa piicáca áibanái wenàiwica ipualé, piyúudàacaténácué nía', íimaca yái Diosca. Iná cayábaca
nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica, nuicácaténá napualé. Càmicáiná nùanàa numái-
dacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica
yáaliéyéiwa cabáyawanáca nawènúadáanápiná náiwitáisewa nabáyawaná íichawa —íimaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

[14] Néeseté Juan el Bautista yéewáidacalénái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawa Jesús.
Náimaca irí:
—Wamàacaca wáichawa wayáacaléwa manùba yàawiría, fariseonái nacái, wasutácaténá wíawawa Dios
íicha manuísíwata. ¿Cáná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, níái péewáidacaléca, nasutácaténá
níawawa Dios íicha? —náimaca. [15] Néese Jesús íimaca nalí:
—Péemìacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asìanái naicácaténá
icásàacawa casíimáiri iyú. Idècunitàacá ìyaca náapicha, càmita yéewa achúmaca nawàwa. Iná càmita
namàaca náichawa nayáacaléwa. Quéwa áiba èeriwa, áibanái itéca náichawani. Néese namàacapiná
náichawa nayáacaléwa, níái yàacawéeyéinámica achúmacáiná nawàwa néenialípiná. Càita nacái nuéwáida-
calénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa
nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.
[16] "Péemìacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma
yéemami iyú. Wamànicaalí cài, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanáidaca éwisàimi bàlesi,
yá quéwanáta manuíca icháuná. [17] Càita nacái càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi
irìculé. Wamànicaalí cài, yásí uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, néese éwisàimi
íimamisi icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yá yúucacawa wáicha macáita uva
ituníca, íimamisi nacái. Iná wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé. Yásí wacùaca nía cayába,
yái uva ituníca, íimamisi nacái. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya
càide iyúwa fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi íimáaná", íimaca yái Jesúsca.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

[18] Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá abéeri judío íiwacaliná yàanàacaté Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa
yùululì ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluínina. Néese judío íimaca Jesús irí:
—Nuídu idéca yéetácawa siùcasíwatàacáwa. Quéwa pìacaalíwa ùatalé pimàacacaténá picáapiwa ùwali,
yásí cáuca úa àniwa —íimaca.
[19] Jesús yàacawa yáapicha, wía nacái yéewáidacalénái wàacatéwa Jesús yáapicha. [20] Abéechúa inanái
ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáuláicacaté úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata.
Uái inanáica ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí, manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Yá udunùaca ibàle
ipùata ìwali. [21] Umànica cài uínáidacáináwa ùacawa: "Nudunùacaalí ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta meedáni,
yásí báisíta cayábaca núatá", cài úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalìcuísewa. [22] Quéwa Jesús iwènúa
iicáidaca ulí, yá íimaca ulí:
—Picá achúma piwàwa. Pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali —íimaca yái Jesúsca. Yáta
cayábaca úa uláicái íicha.
[23] Néeseté Jesús yàanàaca judío íiwacaliná icapèe néré, yá iicáca áibanái ipùlièyéi íwa. Nàwacáidáy-
acacatéwa nabàlìacaténá yéetéechúamiwa. Aibanái nacái náicháaníca uíwitáisemi, néemíaníca nacáiwa
cachàiníiri iyú càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. [24] Jesús yáalíacawa icáucàidáanápináté úái yéetéechúam-
icawa, íná íimaca nalí:
—Pimusúacuéwa macáita, úacáiná sùmàuca càmíichúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca —íimaca yái
Jesúsca, yáalíacáináwa icáucàidáanápináté úa. Néese níái wenàiwicaca naicáaníca Jesús iquíníná,
náalíacáináwa báisíiri iyúcani uétácatéwa. [25] Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capìi íicha. Néese
iwàlùacawa sùmàumi irìacatalécawa. Yá íibàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa, yá umichàacawa,
cáuca úa àniwa. [26] Néesetécáwa macáita wenàiwica ìyéeyéica mawiénita irí yái yàcaléca néemìacaté
uináwaná ìwali Jesús imichàidáanáté úa yéetácáisi íicha.

Jesús sana a dos ciegos

[27] Jesús imusúacatéwa nacapèe íicha, yá pucháiba matuíyéi nàacawa yáamíise. Yá náimaca irí cachàiníiri
iyú:
—¡Pía rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, wía judíoca, piicá wapualé! —
náimaca irí. [28] Jesús iwàlùacawa capìi irìculé, néese níái matuíyéica nàacawa yàatalé. Yá Jesús isutáca
yéemìawa nía:
—¿Peebáidasicué núalimá catuíca numànicuéca pía? —íimaca yái Jesúsca. Náimaca irí:
—Báisíta, Wáiwacali, weebáida cài —náimaca. [29] Néese Jesús imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yá íimaca
nalí:
—Pichùnìacuéwa càide iyúwa peebáidáanácué —íimaca yái Jesúsca. [30] Yásí cayábaca natuí. Yá Jesús
yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Iimaca nalí:
—Picácué pimàaca áibanái náalíacawa cawinácaalícué ichùnìaca pituí —íimaca yái Jesúsca.
[31] Quéwa namusúacanacáitawa capìi íicha, yáta nacàlidaca Jesús iináwaná ichùnìaca nía nalí níái
nayaqueweéyéicawa.

Jesús sana a un mudo

[32] Néeseté idècunitàacá matuíyéimi namusúaca nàacawa capìi íicha, yá áibanái natéca matàacáiri asìali
Jesús yàatalé. Demonio idacùaca matàacáiri íiwitáise, íná càmita yáalimá itàaníca. [33] Yá Jesús yúucaca
demonio asìali iwàwalìcuíse. Néese matàacáiri idàbaca itàaníca. Yá áibanái wenàiwica ìyéeyéica néeni
náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácaté waiquéericáwa càiri wawàsi chái wàasu cáli Israel néenibàa! —náimaca. [34] Quéwa abé-
naméeyéi fariseo náimaca Jesús ìwali:
—Demonio íiwacalináquéi idacùaca íiwitáise yái asìalica Jesús. Iná yéewa yúucaca demonio wenàiwica
íicha demonio íiwacaliná íiwitáise iyú —náimaca Jesús ìwali.

Jesús tiene compasión de la gente

[35] Jesús yàacaté ipáchiaca macái manuíri yàcalé irìculé, púubéeri yàcalé irìculé nacái. Yá yéewáidaca
wenàiwicanái macái judíonái imanùbaca yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios
icùaca yàasu wenàiwicawa. Ichùnìa nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica, cáiwíiri íicha nacái, macái íiwitáaná.
[36] Catúulécanáca Jesús iicáca nía máinícáiná achúmaca nawàwa nàuwichàacáinátéwa madécaná yàawiría.
Càica níade iyúwa ovejanái canéeyéica icuèriná, iméerèeyéicawa meedá, canácáináté abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali, níái wenàiwicaca. [37] Iná Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:
—Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemìacué comparación: Càica níade
iyúwa bànacalé ituíná quíiréeri yéenáiwaná yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacalewa. Quéwa
máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. [38] Iná pisutácué Dios íicha, yái càiride iyúwa bànacalé
íiwacali, ibànùanápiná yàasu wenàiwicawa íibaidéeyéipiná irí, nacàlidacaténá wenàiwicanái irí nuináwaná
ìwali, yéewacaténá neebáidaca nulí. Yásí wàwacáidaca nía Dios yàasu wenàiwicanáipiná càide iyúwa
wenàiwica needácaalí nabànacale ìyacanáwa —íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús escoge a los doce apóstoles

[1] Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía, wía docéeyéica imanùbaca yéewáidacaléca. Yá imàacaca walí
íiwitáisewa wáucacaténá demonio wenàiwicanái íicha, wáucacaténá náicha nacái macái uláicái íiwitáaná,
cáiwíiri nacái.
[2] Wía docéeyéica imanùbaca apóstolca íipidenéeyéica cài: quéecha Simón, íipidenéeri nacái Pedro; yá
nacái iméeréeri íipidenéeri Andrés; nía nacái Zebedeo yéenibeca, ibèeri íipidenéeri Santiago, yá nacái
iméeréeri íipidenéeri Juan; [3] yá nacái Felipe; Bartolomé nacái; Tomás nacái; núa nacái Mateo, núa yái
yeedéericaté plata nuénánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná; yá nacái Santiago,
yái Alfeo ìirica; Tadeo nacái; [4] yá nacái Simón, íipidenéeri nacái celote; yá nacái Judas Iscariote, yái
itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

[5] Jesús ibànùacaté wía doce wamanùbaca wacàlidacaténá itàacái. Cài yàalàaca wía: "Picácué pìawa
càmíiyéi judío yàasu cáli íinatalé, picácué nacái piwàlùawa yàcalé irìculé ìyéeyéica Samaria yàasu cáli íinata.
[6] Pìacué nàatalé níawamita Israel itaquénáinámica ìyéeyéica càide iyúwa ovejanái iméerèeyéiwa, canéeyéica
icuèriná, nawènúadacáiná náiwitáisewa Nacuèriná Dios íichawa, canáca nacái abéeri yéewáidéeripiná nía
Dios ìwali. [7] Pìacué picàlidaca nalíni Dios icùanápiná macáita mesúnamáita. [8] Pichùnìacué cáuláiquéeyéi
wenàiwica, pimichàidacué nacái yéetéeyéimiwa yéetácáisi íicha, pichùnìacué nacái cacháunéeyéi íimami
lepra iyú, piúcacué demonio wenàiwica íicha. Nudéca numàacacuéca pirí nuíwitáisewa mawèníiri iyú, íná
picácué picobra nía cawinácaalí wenàiwica pichùnièyéica.
[9] "Picácué pité iwèni pìasu bolsa irìcuwa, orocáaníta, plata nacái, cobre nacái. [10] Picácué pité saco,
pucháiba bàlesi nacái; picácué peedá piríwa wàlisài costiza nacáiri, àicu nacái. Cawinácaalí wenàiwica
piyúudèeyéipinácuéca iwàwacutá nàaca piyáapinácuéwa.
[11] "Pìacuéwa yàcalé irìculé, picutácué abéeri cáimiétacanéeri iwàwéerica yéemìaca picàlidáanácué nalí
nutàacái. Yá piyamáacuéwa icapèe irìcu àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. [12] Piwàlùacuéwa icapèe
irìculé, yá pitàidacué wenàiwicanái ìyéeyéica néré, pisutácué nalí Dios imànníinápiná nalí cayábéeri.
[13] Cayábacaalí náiwitáise níái capìi irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná
íicha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipiná nalí cayábéeri. [14] Quéwa,
càmicaalícué nawàwa needáca nàataléwa pía, càmita nacái nawàwa néemìaca picàlidáanácué nalí nutàacái,
néese pimusúacuéwa capìi irìcuíse, yàcalé irìcuíse nacái, yá pichùpìacué cáli ichùmalé pìabàli íichawa
naicápiná, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápiná
nía. [15] Péemìacué cayábani, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí
yùuwichàidapiná níawa càmíiyéicué yeedáca yàataléwa pía máiní yáwanái Sodoma ìyacàlená mìnanáimi
íicha, Gomorra ìyacàlená mìnanáimi nacái", íimaca walí yái Jesúsca.

Persecuciones

[16] Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: "¡Péemìacué cayába! Nubànùacué pía nèewiré níara
èeri mìnanáica cuwèesi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios, báawéeyéi nacái iicáca Dios yàasu
wenàiwica. Pìyapinácuéca nèewibàa càide iyúwa oveja càmíiyéi yáalimá ipéliaca caluéyéi cuwèesi lobo
íipunita iwàwéeyéica iyáaca oveja. Iná iwàwacutácué cáalíacáica píiwitáise, piicácué píichawa piùwidenái-
cawa, càide iyúwa cáalíacáiri àapi iicáaná íichawa yùuwidenáiwa ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía.
Quéwa iwàwacutácué mabáyawanáca pía, càmitacué nacái pimàni áibanái irí báawéeri. Pìyacué càide
iyúwa unùcu càmíichúa imàni áibanái irí báawéeri. [17] Picácué píichawa áibanáicáiná náibàapinácuéca píawa
nacháawàacaténácué piináwaná ìwali yàcalé íiwacanánái irí, nacapèedáidacaténácué nacái píawa judíonái
yéewáidacàalu irìcu. [18] Yá natépinácuéca píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa,
náiwacanánái irí nacáiwa, níái icuèyéica cáli, peebáidacáinácué nutàacái. Càita píalimápinácué picàlidaca

nalí nuináwaná ìwali, níái èeri mìnanái icuèrinánáica, nía nacái càmíiyéica judío. [19] Náibàapinácué
natéwa pía nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, quéwa picácué achúma píináidacawa
piwàwawa ìwali yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí, càinácaalí iyú nacái yéewanápiná picàlidaca
piináwaná ìwaliwa. Néesecué péenáiwaná yàanàacaalíwa picàlidáanápiná piináwaná ìwaliwa, yásí Dios
imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú iwàwacutáaná picàlidaca nalíni. [20] Càmicáinácué pía yái cài icàlidéeripinácani, néese Espíritu Santo Wáaniri Dios ibànuèrica imàacapinácué pitàaníca Dios inùmalìcuíse.
[21] "Néenialípiná wenàiwicanái nacháawàapiná néenánáisíwawa áibanái irí néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nasèenái nacái nacháawàapiná néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná
nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapiná náiwitáisewa nasèenái íichawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. [22] Macái èeri mìnanái báawapinácué naicáca píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí
wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, Dios iwasàapiná níawa yàasu
yùuwichàacáisi íichawa. [23] Namànicaalícué pirí báawéeri abéeri yàcalé irìcu, néese pipìacuéwa áiba yàcalé
irìculé. Péemìacué cayába, núa asìali Dios néeséerica nùanàapiná ipíchawáise pimáalàidacué picàlidaca
nuináwaná ìwali macái yàcalé irìcu ìyéeyéica Israel yàasu cáli íinata.
[24] Péemìacué comparación: Abéeri yéewáidacalé càmita yéewa cachàinica íicha yái yéewáidéericani,
càmita yéewa nacái áiba íibaidéeri cachàinica íiwacali íichawa. Càitacué nacái càmita yéewa cachàinica pía
nuícha. Wenàiwica náináidacawa pìwalicué càide iyúwa náináidáanáwa nùwali. [25] Píacué nuéwáidacaléca,
iwàwacutácué piwàwaca pìyaca càide iyúwa nùyáaná, yái yéewáidéericuéca pía, càide iyúwa yàasu
wenàiwica iwàwáaná ìyaca càide iyúwa íiwacali ìyáaná. Aibanái càmíiyéi yeebáida nutàacái náimaca nùwali
Beelzebúcasa núa, yái demonio íiwacalináca. Iná nùalàacuéca pía náicha, náimáanápinácué pìwali càiri
báawéeri tàacáisi nacái, pìyacáinácué càide iyúwa nucapèe irìcuíyéica, nuénánáisíwa", íimaca walí yái
Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

[26] Jesús íimacaté walí: "Iná picácué cáalu pía èeri mìnanái íicha, càmicáiná náalimá nabàaca
nabáyawanáwa càiripináta. Aiba èeriwa macáita náalíacawa ìwali. [27] Càita nacái, picácué pibàaca náicha
nutàacái. Yái nucàlidéericuéca pirí ibàacanéeri iyú, iwàwacutácué picàlidaca nalíni amalánama. Yái
nucàlidéericuéca pirí ìwali méetàuculé áibanái íicha, pìacué picàlidaca cachàiníiri iyúni àta macái néemìacatalétani. [28] Picácué cáalu pía èeri mìnanái íicha yáaliméyéica inúacuéca pía quéwa càmitacué náalimá
nanúacuéca piwàwa cáuri. Néese, iwàwacutácué cáaluca pía Dios íicha, yái yáaliméerica yeedácuéca
picáuca, yúucacaténácué pía nacái infierno irìculé, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.
[29] Péemìacué comparación: Aibanái nawéndaca pucháiba màsibèe púubéeyéi abéeri moneda ìwaliná
càmicáiná cawèni màsibèe púubéeyéica. Quéwa éwita càmíiyéicáaníta cawèni nía, càicáaníta Wáaniri Dios
yáalíacawa nàwali, icùa nacái nía. Càmita yéewa abéeri màsibèe achúméeri yéetácawa càmicaalícáwa Dios
imàacaca yéetácawa. [30] Càita nacái Dios icùacuéca pía. Yáalíacuéca macáita pìwali, àta càisimalénácaalícué
píiwita ibáiná, yáalía nacáiwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abéerinamata; càita Dios yáalíacawa pìwalicué.
[31] Iná picácué cáalu pía wenàiwicanái íicha, cawènicáiná Dios iicácuéca pía náicha níái màsibèe púubéeyéica
manùbéeyéica", íimaca walí yái Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

[32] Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: "Cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca
nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani
Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa. [33] Quéwa cawinácaalí càmíirita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái
wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicacani Núaniri
Dios chènuníiséeri iríwa", íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús, causa de división

[34] Jesús íimacaté walí nacái: "Picácué píináidawa wenàiwicanái nàyapiná matuíbanáita náapichawáaca
nudécáaníta nùanàaca. ¡Càmíirita! Néese, càmitapiná abédanama náiwitáise nùwali. [35] Nudéca nùanàaca,
íná asìanái nàuwideca namànipináca náaniriwa, inanái nacái nàuwideca namànipiná náatúawa, nayéeru
nacáiwa. [36] Càita macáita nàuwideca namànipiná néenánáisíwawa, níacáiná abénaméeyéi neebáidapiná
nulí, quéwa áibanái càmita neebáida nulí.
[37] Cawinácaalí cáininéerica iicáca nuícha yáaniri, yáatúa nacáiwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Aibacaalí nacái cáininéerica iicáca nuícha ìiriwa, íidu nacáiwa nuícha, càmita yéewa nùasu
wenàiwicacani. [38] Iwàwacutá nùasu wenàiwica matuíbanáiri iyú imàaca áibanái nàuwichàidacani nùwalíise,
naicáaní nacái iquínina, éwita nanúacaalíni cruz ìwali yeebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái imànica
macáita càide iyúwa nuchùulìaná. Cawinácaalí càmíirica imàni cài, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani.
[39] Aibacaalí càmíirica iwàwa yeebáida nutàacái ipíchaná yùuwichàacawa nulípiná, canáca irí icáuca
càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata nutàacái, éwita nanúacaalíni, yácata
idènièripiná icáucawa càmíiri imáalàawa", íimaca walí yái Jesúsca.

Premios

[40] Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: "Cawinácaalí yeebáidéericuéca pitàacái, yeebáidapiná nacái nutàacái.
Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáidapiná nacái itàacái, yái Dios ibànuèrica núa aléi.
[41] Aibacaalí wenàiwicanái yeebáida Dios yàasu profeta itàacái, namànicaalí nacái profeta irí cayábéeri profeta icàlidacáiná nalí Dios itàacái, yásí Dios yàapiná nalí cawèníiri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníiri yàasu

profeta iríwa. Aibanái wenàiwica neebáidacaalí itàacái cayábéeri íiwitáise, namànicaalí nacái irí cayábéeri
cayábacáiná íiwitáise, yásí Dios yàapiná nalí cawèníiri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníiri cayábéeri íiwitáise
irí. 42 Cawinácaalí imàníirica cayábéeri nuéwáidacalénái càmíiyéi cachàini irí, nùasunáicáiná nía, Dios
yàapiná irí cawèníiri iyúudàacáiná níái yeebáidéeyéica nutàacái. Ewita yáalimácáaníta yàaca nàiraca meedá
casalíníiri úni, càicáaníta Dios yàapiná irí cawèníiri iyúudàacáiná nùasunái", íimaca walí yái Jesúsca.

11

Los enviados de Juan el Bautista

1 Néeseté Jesús idécanáamité yàalàaca wía docéeyéi yéewáidacaléca, yá yàacawa yéewáidacaténá wenài-
wicanái áibanái ìyacàle irìcu, yáara cálica, icàlidaca nacái nalí yái cayábéeri tàacáisica.
2 Néenialíté Juan el Bautista, ìyéerica presoíyéi ibànalìcu, yéemìaca ìwali yái Cristo imàníirica. Néese
Juan ibànùaca yéewáidacalénáiwa abénaméeyéi nàacaténáwa Jesús yàatalé. 3 Juan iwàwacaté nasutáca
néemìawa Jesús asáisí báisícaalí Dios néeséericani, yái wenàiwica Dios ibànuèripinácaté judío icuèrinápiná,
néese càmicaalí yánii, yá iwàwacutá nacùaca áibata yàanàaca.
4 Néese Jesús íimaca nalí: "Pèepùacuéwa Juan yàatalé. Picàlidacué Juan iríni pidéenácuéca piicáca
numànica, pidéenácuéca nacái péemìaca nucàlidaca wenàiwicanái irí. 5 Picàlidacué Juan iríni matuíyéimi
idéca iicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacái nadéca nàipìnáaníca, cacháunéeyéimi íímami lepra iyú nacái,
idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíiyéimi nacái nadéca néemìaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca
namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécanéeyéi nacái nadéca néemìaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan iríni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica.
6 ¡Casíimáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata!" íimaca yái Jesúsca.
7 Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan
el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca wenàiwicanái irí: "Bàaluité pìacatécué piicáca wenàiwica
yèepunníricawa chuìri cáli íinata, yáara Juanca. Càmíiritaté machawàaca íiwitáise yái asìali piiquéer-
icatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá. 8 ¿Càinásicué piicáté néré? Càmíiritaté
asìali cawèníiri ibàle yái piiquéericatécué. Píalíacuécawa cawinácaalí cawèníiyéica ibàle ìyéeyéica nacái
càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri capìi irìcu càide iyúwa reynái ìyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica.
9 Néese pìacuécawa bàaluité manacúali yùuculé càináwàiri piicácaténáté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios
inùmalìcuíse. Báisíta profetacani, yái Juanca, quéwa máiníiri cachàinica áibanái profeta íicha canánama.
10 Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios yàasu profeta itànàacaté
tàacáisi Dios íiméericaté Iiri iríwa. Dios íimacaté:
'Nuchùulìapiná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáiwa. Yá yàapinácawa pipíchalé yàalàa-
caténá wenàiwica nachùnìanápiná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa
nàatalé',
íimacaté yái Diosca. 11 Péemìacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníiri Juan íicha nèewíise macái èeri
mìnanái. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siùcáisede, yéewanápiná Dios icùaca
nía, máiní cachàinipináca nía Juan íicha, éwita càmicáaníta máiní cachàinica nía Dios ìyacàle irìcu Dios
icùacataléca macáita chènuniré.
12 "Bàaluité Juan el Bautista idàbacaalíté icàlidaca Dios itàacái àta siùca nacáide, èeri mìnanái namànica
báawéeri Dios yàasu wenàiwicanái irí, yá náalimáidaca namáalàidaca cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios
itàacái, iwàwéeyéica Dios icùaca nía. 13 Macái tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmalìcuíse, áiba
tàacáisi nacái Dios ichùulièricaté profeta Moisés itànàanápiná, macáita yái tàacáisica icàlidacaté walíni
càinácaalí iyú Dios icùanápináté yàasu wenàiwicawa. Càité nacàlidaca Dios itàacái àta Juan el Bautista
yàanàacatalétaté. 14 Cawàwanátacué píalimá peebáidaca yái tàacáisica: Juan el Bautista, yácata profeta Elías
nacáiri, yái iwàwacutéericaté yàanàaca ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca. 15 Càuwíiyéicaalícué
pía, péemìacué nutàacái.
16 "Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, píacué wenàiwicaca ìyéeyéica siùca. Péemìacué comparación:
Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulìcubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca
nanacáiyéi iríwa: 17 'Wadéca wapùlìacuéca pirí íwa, quéwa càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàacuéca
pirí canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmitacué píichااní', cài náimaca. 18 Càita
nacái pidécuéca pimànica. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacaca íichawa iyáacaléwa isutácaténá
yáawawa Dios íicha manuísíwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacatécué Juan ìwali demoniosa
ìyaca iwàwalìcu. 19 Siùcade nudéca nùanàaca, núa asìali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuìra nacái
uva ituní. Néese píimacuéca nùwali camùníiricasa núa, cáanáirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casíimáicasa nacái
nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái
judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Càita píimacuéca nùwali càmicáinácué piwàwa
peebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi, nutàacái nacái, náasáidaca
Dios idéca imàacaca cáalíacáica nía báisíiri iyú", íimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

20 Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú níái yàcalé mìnanáica aléera Jesús imànicatalécaté batéwa
macáita yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Yàalàaca nía cachàiníiri iyú càmicáináté nawènúada
náiwitáisewa Dios irípiná. Yá Jesús íimaca nàwali: 21 "¡Máinícué piùwichàapinácawa, píacué israelitaca
ìyéeyéica Corazín ìyacàlená irìcu, Betsaida ìyacàlená irìcu nacái! Ewitacué piicácáaníta numànica pèewibàa

madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íichawa. Piyúunáidacuéca máiníiyéica cayábaca pía náicha níara càmíiyéica israelitami ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, ìyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. Quéwa càmitaté máiní báawaca nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numànníiná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáináté máiní báawéeyéica nía iyúwacué pía, yá nacái nàwalicaté nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, napusúa nacái nàwalíisewa catáli náasáidacaténáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá. 22 Quéwa núumacué pirí, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácuécawa máiní cachàiníwanái náicha, níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, máinícáinácué báawéeyéica náicha pía. 23 Píacué nacái Capernaum ìyacàlená mìnanáica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios ìyáaná chènuniré. ¡Càmíirita! ¡Néese Dios yúucapinácué píawa irìculé yáara utàwi máiníiri depuíwaca, máinícatalé depuíwaca náicha canánama! Ewitacué piicácáaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íichacuéwa. Piyúunáidacuéca máiníiyéica cayábaca pía náicha níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Sodoma ìyacàlená irìcu. Quéwa càmitaté máiní báawa nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numànníiná pèewibàacué. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmitaté nacái Dios imáalàidaca níatá, yá nacái nàyacàlemi Sodoma ìyacaté mamáalàacatatá àta siùca nacáide, càmicáináté máiní báawéeyéi nía iyúwacué pía. 24 Iná núumacué pirí, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácuécawa máiní cachàiníwanái náicha níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Sodoma ìyacàlená yàasu cáli íinata, máinícáinácué báawéeyéica náicha pía", íimaca yái Jesúsca.

Vengan a mí y descansen

25 Néenialíté Jesús íimaca Yáaniri Dios iríwa: "Pía, Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita níái ìyéeyéica chènuniré, chái èeri irìcuíyéica nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níái yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa sùmanái púubéeyéi neebáidáaná, yéewanápiná áiba èeri mìnanái iyúunáidéeyéi cáalíacáica càmita náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. 26 Báisíta, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica", íimaca yái Jesúsca.

27 Néese Jesús íimaca wenàiwicanái irí: "Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái Iirica. Abéerita núa, yái Iirica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, abéerita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái Iirica. 28 Aquialécué nùatalé, peebáidacué nutàacái, píacué macáita chamàléeyéica. Pidécuéca píibaidaca cachàiníiri iyú pimànicaténácué macáita càide iyúwa áibanái ichùulìanácué pimànica càulenéeri wawàsi Dios irípiná. Píacué nacái achúméeyéica íináidacawa iwàwawa ibáyawaná ìwaliwa, aquialécué nùatalé, yá numàacacué piyamáidaca píawawa càulenéeri wawàsi íicha, numàacacué nacái nuwàwawa pibáyawaná íicha. 29 Peebáidacué nutàacái, pimànicué nacái càide iyúwa nuchùulìanácué pía. Pimàacacué nuéwáidaca pía, pìyacaténácué càide iyúwa nùyáaná, núa càmíirica caluéri íiwitáise, núa càmíirica cáimacái iicá yáawawa. Nùacawéeridapinácué pía, wáibaida nacái wáapichawáaca. Càitacué píalimápiná piyamáidacawa pibáyawaná íichawa, íicha nacái yái càulenéeri wawàsi áibanái ichùulièricuéca pimànica Dios irípiná. 30 Càmita máiní càulenácué píicha peebáidáanápinácué nutàacái, pimànníinápinácué nacái càide iyúwa nuchùulìanácué pía, nùacawéeridacáinácué pía, numàacapinácué nacái casíimáica pía", íimaca yái Jesúsca.

12

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

1 Néenialíté áiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapulìcubàa bànacalé yèewibàa, wáapicha wía yéewáidacaléca. Yá máapica wía, íná weedáca achúmáanata trigo ituíná bànacalé íicha wayáapináwa, judío íiwitáise imàacacáiná wenàiwica needáca nayáapináwani achúmáanata ìyacaná áibanái ibànacale yéená, máapicaalí nía. 2 Fariseonái naicácaté weedáca bànacalé ìyacaná, yá naicáca yái wamànníirica iyúwa íibaidacalési ínáté náimaca Jesús irí:

—Piicácá yái namànníináca. Péewáidacalénái náibaidaca siùca sábado wayamáidacatáicawa. Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca irí. 3 Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asìanáica. 4 David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuíri capìima íimamisíiri irìculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios íicha. Yá iyáaca pan namànníiricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Ewita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca, càicáaníta càmitaté yùuwichàida David, nía nacái asìanái yèepunníiyéicatéwa yáapicha, máapicáináté nía, ínáté catúulécanáca Dios iicáca nía. 5 Pidécuéca piimáichaca nacái áiba tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Moisés íimacaté sacerdotenái càmita namàni nabáyawanáwa éwita náibaidacáaníta templo irìcu sábado wayamáidacatáicawa. Máiní iwàwacutáca náibaidaca Dios irípiná templo irìcu namànicaténá macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cachàinica templo sábado íicha iwàwacutácáiná wenàiwica nàaca Dios icàaluínniná èeri imanùbaca, sábado nacái. 6 Quéwa núumacué pirí, núa ìyéerica chái pèewi, cachàiníirica núa templo íicha. 7 Càmitacué péemìa càinácaalí íimáaná áiba tàacáisi profeta Oseas itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté: 'Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipìrawa iyúwa sacrificio pìacaténácué nucàaluínniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca yái culto pimànníiricuécasa nulí càmicaalícáwa piicáca

áibanái ipualé, piyúudàacaténá nía', íimaca yái Diosca. Báisícaalícué péemìacaté càinácaalí íimáaná yái tàacáisicatá, yá càmitacué picháawàa nainawaná ìwali báawéeri iyútá, níái nuéwáidacaléca càmíiyéica imàni ibáyawanáwa. [8] Iná Dios idéca ichùulìaca núa, asìali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná, èeri imanùbaca, yái sábado nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

[9] Néeseté Jesús yàacawa, yá iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé, ìyéerica néré. [10] Iyacaté néeni abéeri asìali icáapi ituwièricawa íicha. Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisí imànicaalípináté áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíise, fariseonái náimacáináté íibaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. Iná nasutáca néemìawani, náalimáidacaténá naicáwani. Yá náimaca Jesús irí:

—Wawàwa wáalíacawa càinácaalí píináidacawa. ¿Dios imàacasica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica sábado irìcu wayamáidacatáicawa? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. [11] Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué comparación: Pidènìacaalícué pipìrawa oveja, néese yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa irìculé namusúadacatáise úni, ¿càmitasicué pimusúadacani caquialéta, éwita sábado irìcucáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? [12] Néeni, máiníiri cawènica wenàiwica oveja íicha. Iná ¿cánácué càmita píalíawa Dios imàacaca wamànica cayábéeri áibanái irí siùca sábado irìcu? —íimaca yái Jesúsca. [13] Néese Jesús íimaca irí yái asìali icáapi ituwièricawa íicha:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abéemàa icáapi. [14] Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nadàbacaté náináidacawa càinápinácaalíté iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Una profecía acerca de Jesús

[15] Néeseté Jesús yáalíacawa náiwitáise nawàwáanáté nanúacani, yá Jesús yàacawa náicha, manùba quéwa wenàiwica yàacawa yáamiwáise. Jesús ichùnìaca macáita cáuláiquéeyéi wenàiwica yàanèeyéicaté yàatalé. [16] Yá yàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí ichùnìanáté nía. [17] Càité Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

[18] "Yácata nùasu wenàiwica íibaidéerica nulípiná, nuedéerica íibaidáanápiná nulí. Yácata cáininéerica nuicáca, yácata casíimáirica nuicáca. Yá numàacapiná irí Espíritu Santo icùacaténá íiwitáise. Yá icàlidapiná nutàacái càmíiyéi israelita irí, náalíacaténáwa nuwàwaca nàyaca machacàníiri iyú.

[19] Càmita itàanípiná ùuléeri tàacáisi iyú, càmita nacái yéemíanícawa. Canáca nacái yéemièri itàacái imáidáidáaná cachàiníiri iyú calle irìcubàa bamuchúami yàcalé.

[20] Imànipiná cayábéeri machawàaquéeyéi irí, iicápiná nacái napualé, cawinácaalí iwàwéeyéica yéetácawa, àta imawènìadacataléta macáita báawéeri.

[21] Càmíiyéi israelita yeebáidapiná itàacái, yàasu wenàiwica nacái nía",
íimaca yái Diosca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

[22] Néeseté natéca matuíri asìali Jesús yàatalé, abéeri matuíri, matàacáiri, demonio idacùacáiná íiwitáise. Yá Jesús yúucaca demonio asìali íicha, íná catuíca àniwani, itàaní nacái àniwa. [23] Néese macáita wenàiwica náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá nasutáca néemìawa níawáaca: "¿Yátasica rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica wacuèrinápiná, wía judíoca?" náimaca nalíwáaca.

[24] Néese fariseonái néemìacáináni, yá náimaca nalí: "Yái asìali Jesúsca idènìaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalináca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú", náimaca Jesús ìwali.

[25] Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Iná íimaca fariseonái irí: "Péemìacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí íipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Càita nacái yàcalé mìnanái, áibanái néenánái nacái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca náapichawáaca. [26] Càita nacái, canácatáita Satanás yúuca yàasu demonionáiwa wenàiwica íicha. Satanás yúucacaalí demonio wenàiwica íichatá, yá ipéliaca meedá yáawatá. Yásí imáalàacawa nacái yái ichàinicatá, yái Satanásca. Iná ¿cánácué càmita píalíawa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú? [27] Pidécuéca píimaca núucacasa demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú. Picháawàacaalícué nuináwaná ìwali cài mamáalàacata, yásí iwàwacutácué picàlidaca nulíni cawinácaalí ichàini iyú péewáidacaléináicué náucaca demonio wenàiwicanái íicha. Píalíacuéwa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná níata péewáidacalécuéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisíiri iyú. [28] Núucaca demonio wenàiwica íicha Espíritu Santo íiwitáise iyú, íná nudéca núasáidacuéca pirí Dios icùaca abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

[29] "Núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwitáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás íicha. Péemìacué áiba comparación: Càide iyúwa cayéedéeri ìyáaná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàiníiri asìali icapèeca iyéedùacaténá íicha yàasu, càmicaalícáwa cayéedéeri idacùa íichawa yái cachàiníiri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri imànica cài, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníiri asìali yàasu. Càita nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá íicha wenàiwica. Pidécuéca pitàaníca báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

30 "Píacué càmíiyéica abédanamata íiwitáise núapicha, piùwidecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa
nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios íicha
meedá.
31 "Iná péemìacué cayába. Dios imàacapiná iwàwawa íichéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica
imàníirica, itàaníirica nacái Dios ìwali báawéeri iyú, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íichawa.
Quéwa wenàiwica itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa
ibáyawaná íicha. 32 Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asìali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí
íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yásí Dios imàacaca iwàwawa ibáyawaná íicha. Quéwa itàanícaalí báawéeri
iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita quirínama Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha chái èeri irìcu,
càmita nacái wàlisàipiná èeri irìcu", íimaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

33 Jesús íimacaté fariseonái irí: "Péemìacué comparación: Cayábéeri àicu yàaca walí cayábéeri yàacàsi.
Báawéeri àicu idènìaca ìyacanáwa báawéeri. Càita wáalíacawa macái àicu ìwali. Càita nacái píalimácué
píalíacawa nùwali piicácáiná càinácaalí numànica. 34 ¡Píacué càiyéide iyúwa àapi iculále! Càide iyúwa
àapi imusúadáaná iculálewa inùma irìcuísewa, càita nacái càmitacué píalimá pitàaníca cayábéeri wawàsi
ìwali báawacáinácué píiwitáise. Iná yái báawéeri tàacáisi pitàaníiricuéca, pidécuéca pimusúadacani
piwàwalìcuísewa, yácáinácué piwàwa idéca ipuníacawa báawéeri tàacáisi iyú. 35 Cayábacaalí wenàiwica
íiwitáise, yásí itàaníca nacái cayábéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise cayábéeri ìyaca iwàwalìcu. Càita
nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca báawéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise báawéeri ìyaca
iwàwalìcu. 36 Núumacué pirí, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa, yá
yùuwichàidapiná nía ìwalíise macái tàacáisi canéerica iwèni náiméericaté. 37 Càide iyúwa pitàaníiná, yásí
Dios iicáanáca pía, yácáiná pitàacái yáasáidaca càinácaalí píiwitáise. Pitàanícaalí cayábéeri wawàsi ìwali,
yásí cayábaca Dios iicáca pía iyúwa mabáyawanéeri, cayábacáiná píiwitáise, yá càmita Dios yùuwichàidap-
iná pía. Quéwa pitàanícaalí báawéeri wawàsi ìwali, yá báawaca Dios iicáca pía, cabáyawanéeri, báawacáiná
píiwitáise, yá Dios yùuwichàidapiná pía", íimaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

38 Néeseté abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:
—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wawàwa waicáca pimànica wawàsi càmíirica wenàiwica idé imànica —
náimaca. 39 Jesús íimaca nalí:
—Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pidécuéca pisutáca
nuícha numànníinápiná piicá yái càmíirica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri
wawàsi. Numàacacáita piicáca numànníinápiná càide iyúwaté profeta Jonás ìyáanáté. 40 Càide iyúwaté
Jonás iyamáanátéwa manuíri cubái idèerìcu máisiba èeri, càita nacái núa asìali Dios néeséerica nùyapiná
cáli irìcu máisiba èeri. 41 Níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Nínive ìyacàlená irìcu namichàapinácawa
yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica. Nabàlùapináwa
Dios íipunita yéewacaténá Dios icàlidaca nainawaná ìwali, càinácaalí báawéeri namànníiricaté. Píacué
israelita ìyéeyéica siùcade pimichàapinácué nacáiwa. Yásí Nínive ìyacàlená mìnanáimi nacháawàacuéca
piinawaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive mìnanái nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemìacáináté
profeta Jonás icàlidaca nalí tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Néese, éwita nùyacáaníta pèewibàa siùcade, núa
cachàinníirica íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmitacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca
Dios iicáca pía. 42 Ua nacái Sur yàasu cáli íiwacalumi càmíichúa israelita umichàapinácawa yéetácáisi íicha
uchàawàacaténácué piinawaná ìwali, píacué israelitaca èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná
báawéeyéimi. Bàaluitécáiná ùanàaca máiní déecuíse chái wàasu cáli íinatalépiná uémìacaténáté rey
Salomón itàacái máiní cáalíacáica, úalíacáinátéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri
iyú. Quéwa éwita nùyacáanítacué pèewibàa, núa cachàinníirica íiwitáise rey Salomón ichàini íicha,
càicáaníta càmitacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía —íimaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

43 Jesús íimaca nalí: "Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràacawa chuìri cáli íinata,
yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, yásí íimaca íináidacawa
iríwa: 44 'Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwica nudécatáiseca nùacawa íicha', íimaca iríwa.
Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiséeri càide iyúwa cayábéeri
capìi máiséeri natunuérica, nachùnìèrica nacái cayába. 45 Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapichawa
siete namanùbaca demonio máiníiyéi báawaca íicha. Yá macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwalìculé,
nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica irí báawéeri máiní íicha yái báawéerica idàbáanéeri demonio
imànníiricaté irí quéechacáwa. Càita nacái píacué wenàiwicaca báawéeyéica piùwichàapinácuécawa máiní
cachàinníiri íicha yái quéechéericaté piùwichàanácuécawa", íimaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

46 Idècunitàacá Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, néese yáatúa yàanàaca néré, Jesús yéenánái yáapicha
nacái, nawàwacáináté natàaníca Jesús yáapicha. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capìi íicha. 47 Iná áiba
íimaca Jesús irí:
—Píatúa, péenánái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwa natàaníca píapicha —íimaca. 48 Quéwa Jesús
íimaca irí yái asìali icàlidéerica irí nainawaná:

—Péemìa yái núumáanáca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwa —íimaca yái Jesúsca. [49] Néese Jesús
iicáidaca walí wía yéewáidacaléca ìyéeyéica yáapicha, yá imichàidaca icáapiwa wapualé. Yá íimaca:
—Níái wenàiwicaca nuicáca nía iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwa. [50] Yácáiná cawinácaalí wenàiwica
imànníirica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníiséeri iwàwáaná, yácata nuiquéerica càide iyúwa nuénásàiriwa,
nuénásàatúa nacáiwa, núatúa nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

13

La parábola del sembrador

[1] Néeseté yáta èericaté Jesús imusúacawa capìi íicha yàacaténáwa Galilea icalìsaniná néré. Yá yáaw-
inacawa càina íinata. [2] Yá máiní manùbaca wenàiwicanái nàwacáidáyacacawa yàatalé, íná Jesús iwàlùacawa
barca irìculé, yá yáawinacawa barca irìcu. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nayamáacawa càina íinatata.
[3] Néese Jesús yéewáidaca nía manùba comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Abéeri asìali ibàna yàacawa
ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáaná ituínási, yá yàaca icasáaca yàacawa bànacalé.
[4] Yàaca icasáaca yàacawa, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulìcubàa, yá màsibèe yàanàaca néré,
yá nayáaca íimi. [5] Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri.
Yá bànacalé íimi ibacácawa ráunamáita, càmicáiná ibaní néeni cáli. [6] Néese èeri imusúacawa, yá icànaca
cachàini, yeemáca yái bànacalé, yá chuìcani canácáiná ipìchu cayába cáaléeri, íná yéetácawa. [7] Aiba ituínási
yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha, quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca
bànacalé yèewibàa, càmita ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. [8] Quéwa áiba ituínási yéená yúuwàacawa
cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idènìaca ìyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná
nadènìaca natuínáwa cien namanùbaca, áibanái yéetaná nadènìaca natuínáwa sesenta namanùbaca,
áibanái nacái nadènìaca treinta namanùbaca ituíná. [9] Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué nutàacái", íimaca
yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

[10] Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa Jesús yàatalé, yá wasutáca wéemìawani cáná yéewa
icàlidaca wenàiwicanái iríni comparación iyú. [11] Jesús íimaca walí: "Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí
iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa, níái manùbéeyéi càmíiyéica yeebáida
itàacái. [12] Wenàiwica íináidacaalíwa cayába nutàacái ìwali, yá nacái yéemìacaalí càinácaalí íimáaná, yásí
Dios imàacaca yáalíacawa mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidawa cayába nutàacái
ìwali, yásí iimáicha nacái yái achúméerica yáaliéricatéwa ìwali. [13] Iná nuéwáidacáita nía comparación iyú,
níacáiná éwita naicácáaníta numànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáaníta càmita nawàwa
náalíacawa nùwali, cawinácaalí núa. Ewita néemìacáaníta nutàacái nàuwi iyúwa, càicáaníta càmita nawàwa
néemìaca càinácaalí íimáaná yái nutàacáica. [14] Iná nàyaca càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná tàacáisi
Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté israelitanái irí:

'Ewitacué péemìacáaníta mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapinácuéwa càinácaalí
íimáaná. Ewitacué piicácáaníta madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíap-
ináwa càinácaalí íimáaná yái piiquéericuéca',

íimaca yái Diosca. [15] Néeseté Dios íimaca israelitanái ìwali:

'Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámi, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Màuwica nía,
càmíiyéi iwàwa yéemìaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmíiyéi iwàwa yáalíacawa càiná-
caalí íimáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha nuwasàacaténá
nía nùasu yùuwichàacáisi íichawa',

íimaca yái Diosca.

[16] "Quéwa píacué nuéwáidacaléca, Dios imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata píalíacáinácué piicáca
yái piiquéericuéca pituí iyúwa, pidécué nacái péemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi péemièricuéca
piùwi iyúwa. [17] Péemìacué cayába, madécaná profetanái, áibanái nacái cayábéeyéi íiwitáise nawàwacaté
naicáca núa, yái piiquéericuéca, quéwa càmitaté naicá núa. Nawàwacaté nacái néemìaca yái nutàacái
péemièricuéca, quéwa càmitaté néemìani", íimaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

[18] Jesús íimaca walí: "Péemìacué yái íimáanáca, yái comparación ibànéeri ìwali. [19] Cawinácaalí wenàiwica
yéemièyéica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, quéwa càmita neebáidani, càica níade iyúwa
bànacalé yúuwèericawa àyapulìcubàa. Yá Satanás yàanàaca, yá imàacaca naimáichaca Dios itàacái.
[20] Yái ituínási yúuwèericawa cáli íinata íba yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí
Dios itàacái, yá neebáidacani casíimáiri iyú. [21] Néeseta quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái báisíiri
iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipìchu cayába, íná neebáida itàacái maléená
èeri, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios irípiná,
neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namànníinápiná nabáyawanáwa, yásí nayamáidaca
neebáidaca Dios itàacái. [22] Yái bànacaléca yúuwèericawa tuíri yèewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica
néemìacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama
abéerita nàasu ìwaliwa, chái èeri irìcuírica. Cáinina nacái naicáca nàasu cawèníiriwa, nawàwacáiná
càasuca nía. Macáita yái chái èeri irìcuírica ichìwáidaca nía, càmita ibatàa namànica càide iyúwa Dios
iwàwáaná. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita cayàcanáni, càita nacái níái
wenàiwicaca. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmíirita quéwa nawàwalìcuísewa, íná càmita máiní namàni

cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. [23] Quéwa yái bànacaléca yúuwèericawa cayábacatái cáli íimáanáca
càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, yá neebáidacani tài íiméeri iyú. Yá namànica cayábéeri
càide iyúwa bànacalé idènìacaalí mamáalàacata ìyacanáwa cayábéeri. Abénaméeyéi namànica cayábéeri
manuísíwata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí cien namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca.
Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idènìacaalí sesenta namanùbaca ìyacanáwa, macái
yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idènìacaalí treinta namanùbaca
ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

[24] Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Iimaca nalí: "Péemìacué càinácaalí iyú Dios
icùaca yàasu wenàiwicawa. Iyaca càide iyúwa asìali ibànacaalí yèepunícawa ibànacalewa. Ibànaca
cayábanaméerita trigo ituíná. [25] Néese táiyápi, yái bànacalé íiwacali yùuwide yàanàaca trigo ibànacalená
yùuculé, yá ibànaca manùba báawéeri masicái íimi trigo nacáiri iicácanáwa, cayábéeri trigosíwa íinatabàa.
Yá yèepùacawa íicha, yái yùuwideca. [26] Iná yéewa macáita nadàwinàacawa, néese nadènìacaalí nàyacanáwa,
átata báawanaméeri masicái yáasáidaca ìyacanáwa báawéeri meedá. [27] Néese bànacalé íiwacali yàasu
wenàiwica naicáca báawéeri masicái, yá nàacawa náiwacali yàataléwa nacàlidacaténá iríni yàasu bànacalé
iináwaná ìwali. Náimaca irí: 'Wáiwacali, pibànacaté cayábanaméerita ituínási. ¿Síísáaná yàanàa yái
báawéeri bànacaléca imusuéricawa yèewibàa?' náimaca. [28] Yá náiwacali íimaca nalí: 'Nùuwidequéera
cài ibànaca néenibàa báawanaméeri ituínási trigosíwa yèewibàa', íimaca nalí. Néese yàasu wenàiwicanái
íimaca irí: '¿Piwàwasica wàaca wacacàaca íicha yái báawéerica?' náimaca irí. [29-30] Quéwa náiwacali íimaca
nalí: 'Càmíirita. Picácué picacàa yái báawanaméerica, ipíchanácué picacàaca yáapichata yái cayábéeri
trigoca. Tàacá idàwinàacawa abédanamata trigo yáapicha àta weedácatalépináta yái bànacaléca trigoca.
Néese yàasu èeri tàacáwa, nuchùulìapiná nùasu wenàiwicawa yeedéeyéi bànacalé ìyacaná needáanápiná
yái báawéerica bànacaléca quéechacáwa, nadacùadáanápiná ibàpi iyúnama nía, yéewanápiná weemáca nía.
Néese nuchùulìapináca needáanápiná yái cayábéeri trigoca nùasu manuíri capìi irìculé, trigo ituíná yàalu',
íimaca yái bànacalé íiwacalica", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

[31] Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwicanái áiba comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Péemìacué càinácaalí
iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa, càicanide iyúwa mostaza
íimi, asìali ibànéerica ibànacale yèewiwa. [32] Ewita achúméeríinacáaníta yái mostaza íimica, càicáaníta
idécanáami idàwinàacawa, yá manuícani macái bànacalé íicha, yá idàwinàacawa manuícani iyúwa àicusíwa.
Iná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

[33] Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicanáiwa
càicanide iyúwa levadura ìyáaná. Inanái yèewìadaca levadura máisibàawiríacatái harina yèewi, àta macáita
íbesi inísàacawa", íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

[34] Jesús yéewáidaca wenàiwicanái macái wawàsi ìwali comparación iyú. Yéewáidaca níái manùbéeyéi
wenàiwicaca comparación yáawami iyúta. [35] Jesús yéewáidaca nía cài imànicaténá càide iyúwaté Dios yàasu
profeta icàlidáanáté tàacáisi Jesús inùmalìcuíse. Yáté Jesús íimaca:

"Nucàlidapiná nalíwani comparación iyúwa; nucàlidapiná nalí manùba wawàsi ìwali, càmíiyéicáwa wenàiwica yéemìa iináwaná ìwali, Dios idàbacatáiseté èeriquéi àta siùca nacáide",

íimaca.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

[36] Néeseté Jesús isutáca náicha wawàsi nèepùanápináwa nacapèe néréwa, níái manùbéeyéi wenàiwicaca.
Yá Jesús iwàlùacawa capìi irìculé wáapicha, wía yéewáidacaléca. Néese wàacawa Jesús yàatalé. Wa-
sutáca wéemìawani càinácaalí íimáaná yái tàacáisi icàlidéerica walí báawéeri masicái ìwali. [37] Yá Jesús
íimaca walí: "Núa, asìali Dios néeséerica, núacata yái ibànéerica cayábéeri ituínási. [38] Yái bànacalé
yàalupináca íimáanáca càicanide iyúwa chái èeriquéi. Yái cayábéeri ituínásica íimáanáca càicanide
iyúwa Dios yàasu wenàiwica, yeebáidéeyéica itàacái. Yái báawéeri masicáica íimáanáca càicanide iyúwa
báawéeri Satanás yàasu wenàiwica. [39] Yái nùuwide ibànéerica báawéeri masicái, yácata Satanás. Yáta
nacái èerica needácatáipináca bànacalé ìyacaná, yácata èeripiná imáalàacatáipinácawa yái èeriquéi.
Níái yeedéeyéica bànacalé ìyacaná, níacata Dios yàasu ángelnái. [40] Càide iyúwa needácaalí báawéeri
masicái, neemáanápiná nía quichái irìcu, càipiná nacái ìyaca imáalàacaalípináwa yái èeriquéi. [41] Núa,
asìali Dios néeséerica, nuchùulìapiná nùasu ángelnáiwa nàwacáidáanápiná nùasu wenàiwicanái nèewíise
macáita ichìwáidéeyéica wenàiwica namànníinápiná nabáyawanáwa, nía nacái imànníiyéica ibáyawanáwa
mamáalàacata. [42] Néese nùasu ángelnáiwa yúucapiná báawéeyéi wenàiwica manuíri quichái irìculéwa.
Néré wenàiwica náicháanípiná, yá naamíapiná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa. [43] Cawinácaalí imànníiyéica
cayábéeri càide iyúwa Dios ichùulìaná, nacànapináwa mèlumèluíri iyú càide iyúwa èeri icamaláná Wáaniri
Dios ìyacàle irìcuwa. Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába nutàacái", íimaca walí yái Jesúsca.

La parábola del tesoro escondido

[44] Jesús yéewáidacaté wía àniwa comparación iyú. Yá íimaca walí: "Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa
ìyaca càide iyúwa cawèníiri wawàsi, áibanái wenàiwica ibèericaté cáli irìculé. Néese asìali yàanàacani,

yá ibàlìaca àniwani. Néese, casíimáiri iyú, yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, yá iwènìaca iríwa yái cáli bànacalé yàalupináca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la perla de mucho valor

45 Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Yá íimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa
ìyaca càide iyúwa cacharrerosàiri, icutéerica yàacawa perla púubéeyéi íba cayábanaméeyéi cawèníiyéi.
46 Néese asìali yàanàaca perla máiní yáwanáichúa cawènica, yá yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, néese
iwènìaca iríwa úái perla cawèníichúa yáwanáica”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la red

47 Néeseté Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Iimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu
wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa chinchorro náibèeri iyú cubái. Yá asìanái yúucaca chinchorro manuíri
úni yáaculé. Yá náibàaca macái cubái íiwitáaná. 48 Idécanáami ipuníacawa yái chinchorroca, yá asìanái
iwatàidacani úni yáacuíse càina íinatalépiná. Yá náawinacawa nacutáca nèewíise níái cayábanaméeyéi
cubáica. Needáca cayábanaméeyéi cubái nàalu irìculéwa. Quéwa náucaca náichawa méetàuculé níái
báawanaméeyéica cubáica. 49 Càita nacái èeri imáalàacaalípináwa, yásí ángelnái namusúacawa chènunníise
naseríacaténá báawanaméeyéi wenàiwica cayábéeyéi wenàiwica íicha. 50 Yá náucapiná báawéeyéi wenài-
wica manuíri quichái irìculé. Néré wenàiwica náicháanípináca, naamíapiná nacái nayéiwa nàuwichàacái
iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

Tesoros nuevos y viejos

51 Néeseté Jesús isutáca yéemìawa wía:
—¿Péemìasicué càinácaalí íimáaná yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí? —íimaca walí yái Jesúsca. Néese
wáimaca irí:
—Báisíta, Wáiwacali, wáalíacawa càinácaalí íimáaná —wáimaca irí. 52 Néese Jesús íimaca walí:
—Péemìacué comparación: Abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu, idécanáami yéewáidacawa
càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, càide iyúwa nucàlidáaná, yásí yáalimá yéewáidaca wenàiwica
Dios itàacái bàaluisàimi iyú, wàlisài iyú nacái, càide iyúwa capìi íiwacali imusúadacaalí yàasu cawèníiriwa
icuèrica icapèe irìcuwa, yái cawèníiri bàaluisàimica, yá nacái cawèníiri wàlisàica —íimaca yái Jesúsca.

Jesús en Nazaret

53 Néeseté Jesús idécanáamité icàlidaca níái comparacióonca, yá yàacawa. 54 Yá yàanàaca yàasu cáli néréwa,
Nazaret ìyacàlenáca. Néese idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái judíonái yéewáidacàalu irìcu, ìyéerica
Nazaret ìyacàlená irìcu. Níái wenàiwicaca náináidacawa manuísíwata néemìaca icàlidáaná nalíni. Yá
náimaca nalíwáaca:
—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Càmita báisí imàni yái càmíirica wenàiwica idé imànica. 55 Yácata
ìirimi meedá yámide yàalubáisi imàníirinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níái Santiago,
José nacái, Simón nacái, Judas nacái. 56 Yéenánái inanái nàyaca wèewibàa meedá. Icàlidacáita áibanái yàasu
tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa cayába —náimaca. 57 Ináté càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái.
Quéwa Jesús íimaca nalí:
—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
Níawamita yàasu cáli néeséeyéi, yéenánái nacái, icapèe irìcuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa
neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nucapèe irìcuíyéi nacái, càmita
nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca. 58 Càmitaté Jesús imàni néré madécaná yái càmíirica
wenàiwica idé imànica, càmicáináté neebáida itàacái.

14

La muerte de Juan el Bautista

1 Néenialíté rey Herodes, yái romanosàiri icuèricaté Galilea yàasu cáli, yéemìaca wenàiwicanái icàlidaca
Jesús iináwaná ìwali. 2 Yá Herodes íimaca yáapichéeyéi iríwa: “Yácata Juan el Bautistami, Juancáiná idéca
imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná yéewa yáalimá imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica”, íimaca yái
rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamicani, yái Jesúsca.
3 Càica Herodes íimaca ichùulìacáináté yàasu úwináiwa náibàanápináté Juan nadacùacaténáni cadena iyú,
yá natéca náucacani presoíyéi ibànalìculé. Herodes imànicaté cài isíimáidacaténá yàacawéetúawa Herodías,
caluéchúa iicáca Juan. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéenásàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa,
quéwa Herodes imelùdacaté úa yéenásàiri íichawa. 4 Ináté Juan yàalàaca rey Herodes. Juan íimacaté:
“Báawéeriquéi peedáanáca péenásàiri yàacawéetúawa”, íimaca yái Juanca.
5 Yá rey Herodes iwàwacaté inúaca Juan isíimáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, quéwa cáaluca
Herodes iicáca wenàiwicanái iiquéeyéicaté Juan iyúwa profeta itàaníirica Dios inùmalìcuíse. 6 Quéwa áiba
èerité rey Herodes imànica manuíri fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá Herodías íidu
iwàlùacawa asìanái iyáacàalu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asìanái yàacuésemi naicácaténá
úa, níái asìanái rey Herodes imáidéeyéica fiesta néré. Herodes iicácáiná ulabàaca, yá usíimáidaca Herodes
iwàwa manuísíwata. 7 Iná Herodes íimaca ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápináté
ulí càinácaalí wawàsi usutéerica íicha. 8 Néese ùacawa utàaníca úatúa Herodías yáapichawa quéechacáwa.
Néese úái mànacàuca uèpùacawa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pìa nulí Juan el Bautista íiwita quírápieli irìcu —úumaca, úacáiná úatúa Herodías uwàwacaté uicáca
Juan íiwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíiri iyúcani idéca yéetácawa, yái Juanca.
9 Yá achúmaca rey Herodes iwàwa, quéwa iwàwacutácaté imànica càide iyúwa íimáanáté mànacàu irí,
níacáiná yáapichéeyéi néemìacaté íimáaná ulí báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa. Yá Herodes ichùulìaca
úwinái nanúanápináté Juan nàacaténáté ulí íiwitami. 10 Herodes ichùulìacaté abéeri úwi yàaca iwichùaca
Juan íicha íiwita presoíyéi ibànalìcu. Càité Juan yéetácawa. 11 Yá natéca Juan íiwitami quírápieli irìcu. Yá
nàaca ulíni úái mànacàuca. Néese utécani úatúa yàataléwa.
12 Néese Juan yéewáidacaléná imi yàanàaca presoíyéi ibàna néré natécaténá Juan ichéecami. Yá nabàlìa-
cani. Néeseté nàaca nacàlidaca Jesús iríni.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

13 Idécanáamité Jesús yéemìaca Herodes iyúunáidaca Juan el Bautistamicani, yái Jesúsca, yá Jesús yàacawa
barca irìcu abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha. Wía yéewáidacaléca wàacawa nacái yáapicha áibalé
canácatalé wenàiwica. Quéwa madécaná wenàiwica yáalíacawa Jesús iináwaná ìwali yàanáwa néré, íná
nàacawa cáli íínatabàa nérépiná manùba yàcalé íicha. 14 Néese Jesús imichàacawa barca íicha, yá iicáca
madécaná wenàiwica néré. Catúulécanáca iicáca nía, yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica natéeyéica
yàatalé. 15 Catáca yàacawa wàwali íná wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí:
—Catáca yàacawa wàwali chái canácatáica yàcalé. Iná pichùulìa nèepùanápináwa nawènìacaténá
nayáapináwa yàcalé irìcu —wáimaca irí. 16 Jesús íimaca walí:
—Càmita iwàwacutá nèepùacawa. Píatacué yàa nayáapiná —íimaca walí. 17 Néese wáimaca irí:
—Canáca walí nayáapiná. Wadènìaca cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná meedá —
wáimaca irí. 18 Jesús íimaca walí:
—Pitécué nulí nía —íimaca walí.
19 Yá néese Jesús ichùulìaca náawinacawa masicái íinata macáita níái wenàiwicaca manùbéeyéi. Néese
yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irìculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Néese iicáida chènuniré,
yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani, yàaca walíni wía yéewáidacaléca, yái
yàacàsica. Néese wawacùaca nalíni, níái wenàiwicaca. 20 Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá weedáca
doce mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. 21 Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cinco mil
namanùbaca asìanái. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa náapicha.

Jesús camina sobre el agua

22 Néeseté Jesús ichùulìaca wawàlùanápináwa barca irìculé wía yéewáidacaléca, wachàbacaténáwa
ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha. Iwàwacaté wàacawa ipíchalépiná idècunitàacá imàacaca
wenàiwicanái yèepùanápináwa íicha. 23 Néese idécanáamité ibànùaca íichawa nía, yá yàacawa dúli íínatalé
abéerita isutácaténá yáawawa Dios íicha. Catácanáami ìwali, yá iyamáacawa abéerita néré. 24 Quéwa wía
yéewáidacaléca wàyaca barca irìcu déeculé cáli íicha. Màladàca yàacawa wàasu barca iwéré cachàini,
cáulicáiná ipùa wáipunita. 25 Néese táiyápíwanái, amalácaalí yàacawa wawicáu, Jesús yàacawa mawiénita
walí, yèepuníiriwa úni inànìacubàa. 26 Néese wía yéewáidacaléca waicáca yàacawa úni inànìacubàa, yá
cáaluca wía báawanama, càmicáináté wáalía waicácani, yá wéemíanícawa wacalùniwa:
—¡Iwàwanásimica! —wáimaca. 27 Yáta Jesús itàaníca walí. Iimaca walí:
—¡Cayábacani, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca. 28 Néese Pedro íimaca irí:
—Nuíwacali, báisícaalí píacani, yá pimáida núa nùacaténáwa pìatalé úni inànìacubàa —íimaca yái
Pedroca. 29 Néese Jesús íimaca irí:
—Aquialé —íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro imusúacawa barca irìcuíse, yá idàbaca yàacawa yèepunícawa
úni inànìacubàa Jesús yàatalépiná. 30 Quéwa ipíchawáiseté Pedro yàanàaca Jesús yàatalé, yá iicáca
cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali, íná cáaluca Pedro íináidacawa iwàwawa. Cáalucanacáitani, yá idàbaca
isawíacawa. Iná yéemíanícawa icalùniwa Jesús irí:
—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —íimaca yái Pedroca. 31 Yáta Jesús iducúa icáapiwa Pedro irí, yá íibàaca Pedro
icáapi ìwali, imichàidacani úniácuíse. Yá íimaca Pedro irí:
—¿Cáná càmita píibàa piwàwawa nuwéré tài íiméeri iyú? Pidàbacanacáitaté píináidacawa piwàwawa
càmíinápináté nuyúudàa pía, yáta pidàbacaté pisawíacawa —íimaca yái Jesúsca.
32 Nawàlùacanacáitawa barca irìculé, yáta wiúca cáuli canánama, Jesúscáiná iwàlùacatéwa wàatalé barca
irìculé. 33 Néese wía ìyéeyéica barca irìcu, wabàlùacawa wàuluì ipùata iyúwa Jesús irí, wàacaténá icàaluíníná.
Wáimaca irí:
—¡Báisíta Dios Iirica pía! —wáimaca irí.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

34 Wachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá wàanàaca Genesaret yàasu cáli néré. 35 Genesaret
yàasu cáli néeséeyéi náalía naicáca Jesús, íná nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali macái néenánái iríwa
ìyéeyéica macái yàcalé irìcu Genesaret yàasu cáli. Yá natéca macái cáuláiquéeyéi wenàiwica Jesús yàatalé.
36 Yá nasutáca íicha wawàsi imàacáanápiná nadunùacáita ibàle ipùata ìwali nachùnìacaténáwa. Yá macáita
idunuèyéica ibàle ìwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

15

Lo que hace impuro al hombre

[1] Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néese. Nàwacáidáy-
acacawa fariseonái yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemìawani. Náimaca Jesús
irí:
[2] —¿Cáná péewáidacalénái càmita namàni càide iyúwa wàawirináimi judío yéewáidáaná? Càmita namàni
culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná ipíchawáise
nayáaca nayáacaléwa íná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. [3] Néese Jesús íimaca nalí:
—Báisíta càmita namàni yáara canéeri iwèni wawàsi càide iyúwaté pìawirináimicué yéewáidáaná,
càmíirica Dios ichùulìaca wamànica. Quéwa pimànicuéca áiba wawàsi báawéeri cachàiníwanái: Pidécuéca
pimàacaca píichawa Dios itàacái pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise íimáaná. [4] Bàaluitécáiná Dios
íimaca: 'Pìa píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáiwa', càì íimaca yái Diosca. Yá nacái íimacaté: 'Aibacaalí
itàaníca báawéeri iyú yáaniri ìwaliwa, càmicaalí nacái, yáatúa ìwaliwata, yásí iwàwacutácué pinúacani', càì
íimaca yái Diosca. [5] Quéwa píacué fariseoca péewáidacuéca wenàiwica cayábacasa càì náimaca náaniri iríwa,
náatúa irí nacáiwa: 'Càmita núalimá nuyúudàaca pía; nudéca nucùaca Dios irípináni, yái nuèripinámica
pirí, íná canáca nulí cayába nuyúudèeripiná iyú pía', càì náimaca nasèenái iríwa. [6] Càita péewáidacuéca
wenàiwica càmitasa iwàwacutá nayúudàaca náaniriwa, náatúa nacáiwa idécanáami càì náimaca nasèenái
iríwa. Iná píacué fariseoca píasáidacuéca piúcaca píichawa Dios itàacái pimànicaténácué iyúwa píiwitáise
íimáaná meedá. [7] ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Profeta Isaías icàlidacatécué pìwali machacànníiri
iyú Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
[8] 'Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluínina, quéwa càmita cáinina naicáca núa
nawàwalìcuísewa.
[9] Caná iwèni nuicáca nàasu culto namànníiricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwicanái nutàacái iyú, néese
néewáidacáita nía náiwitáise iyúwa',
càì íimaca yái Diosca —íimaca yái Jesúsca.
[10] Néese Jesús imáidaca yàataléwa áibanái wenàiwicanái ìyéeyéica néeni. Yá íimaca nalí:
—Péemìacué nutàacái, píacué macáita. Píalimáidacué píalíacawa péemìaca càinácaalí íimáaná yái
núuméeripinácuéca pirí: [11] Càinácaalí yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inùmalìculé, càmita yéewa casacàaca
imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa nanùmalìcuíse, yácata
casaquèeri imànica náiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca. [12] Néese wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa
yàatalé. Yá wáimaca irí.
—¿Càmitasica píalíawa máiní báawaca fariseonái néemìaca yái píimáanáca? —wáimaca. [13] Quéwa Jesús
íimaca walí:
—Péemìacué comparación: Càide iyúwa bànacalé íiwacali iwatàacaalí báawéeri yéetaná imusuéricawa
ibànacale yèewi, càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yúucapiná íichawa cawinácaalí càmíiyéica itàaní
Dios inùmalìcuíse báisíiri iyú, càmicáiná Dios ibànùa nía. Dios imáalàidapiná nacái nàasu tàacáisi
cachìwéeri. [14] Picácué píináidawa piwàwawa fariseonái itàacái ìwali. Níacata matuíyéi íiwitáise meedá,
càmíiyéi yáalíawa báisíiri tàacáisi, íná càmita náalimá néewáidaca wenàiwica machacànníiri iyú Dios ìwali.
Néewáidacáita áibanái càmíiyéi yáalíawa, íná càica níade iyúwa matuíri itéerica áiba matuíri. Néese
pucháibanama náuwàacawa utàwi irìculé. Càita nacái níara fariseoca naméeràidaca áibanái càmíiyéi
yáalíawa —íimaca walí yái Jesúsca. [15] Néese Pedro íimaca Jesús irí:
—Picàlida walí càinácaalí íimáaná yái tàacáisica picàlidéerica yàacàsi ìwali —íimaca yái Pedroca. [16] Yá
Jesús íimaca walí:
—¿Néeni, càmitasicué nacái píalía péemìaca càinácaalí íimáaná? [17] ¿Càmitasicué píalíawa macáita
yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inùma irìculé yàanàaca idèerìculé, néese imusúacawa íicha? [18] Quéwa
tàacáisi báawéeri imusuéricawa wenàiwica inùma irìcuíse, imusúacawa iwàwa irìcuíse. Yácata casaquèerica
imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. [19] Yácáiná macáita báawéeri íiwitáisesi imusúacawa wenàiwica
iwàwa irìcuíse. Càita báawéeri íiwitáisesi: Nanúaca wenàiwica; naimáca áiba yáapicha càmíichúaca
náinusíwa, càmíirica nanìrisíwa nacái; naimáca áibanái yáapicha ipíchawáise needáca nalíwa nía; namànica
nainá iyúwa càide iyúwa càmíiná Dios ibatàa wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nachìwáidaca
wenàiwica, nacàlida nacái nachìwawa; natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali. [20] Yái báawéeri wawàsica
wenàiwicanái imànníirica, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha; néese, càmicaalí
wamàni culto nacáiri wáibáaná wacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise íimáaná ipíchawáise
wayáaca wayáacaléwa, càmita casacàa imànica wáiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

[21] Yá Jesús yàacatéwa náicha yàacaténáwa Tiro ìyacàlená yàasu cáli néré, Sidón ìyacàlená nacái. [22] Néese
inanái yàanàaca néré, cananeasàatúa, càmíichúa israelita, ìyéechúa néré. Uacawa Jesús yàatalé. Yá
umáidaca, úumaca Jesús irí:
—¡Nuíwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica israelita icuèrinápiná, piicá nupualé! ¡Uacáiná
nuíduca ùuwichàacawa demonio ìyacáiná uwàwalìcu! —úumaca. [23] Jesús quéwa masànata uíchani. Néese
wía, Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí:
—Pichùulìa úa wáicha meedá, uémíanícáiná ùacawa wáamiwáise —wáimaca. [24] Jesús íimaca:
—Dios idéca ibànùaca núa nuyúudàacaténá níawamita Israel itaquénáinámi iwènúadéeyéica íiwitáisewa
Dios íicha càide iyúwa ovejanái naméeràacaalíwa náucacawa canácaalí nacuèriná. Nudéca nùanàaca
numáidacaténá nía, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná —íimaca yái Jesúsca. [25] Quéwa úái inanáica
ùacawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùululì ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluínina, yá úumaca irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —úumaca. [26] Jesús íimaca ulí:
—Péemìa comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapiná; càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmíiyéica israelita —íimaca ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisí uebáidacaalí Dios imàníinápiná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa. [27] Néese úumaca irí:
—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái iyáacaalí yàacàsi yéenáimi yúuwèericawa náiwacali yàasu mesa yáapiré, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. [28] Néese Jesús íimaca ulí:
—¡Pía inanái, pidéca peebáidaca nulí manuísíwata! Yá nudéca numànica càide iyúwa pisutáaná nuícha —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úái inanái íiduca, demoniocáiná yàacatéwa uícha.

Jesús sana a muchos enfermos

[29] Néeseté Jesús yàacawa náicha, yá yàanàaca Galilea icalìsaniná icàinalená néré. Néesecáwa yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa néré. [30] Manùba wenàiwica yàanàaca yàatalé, natéca náapichawa wenàiwica éeruíyéi yàabàli, matuíyéi nacái, cacháunéeyéi nacái, matàacáiyéi nacái, áibanái cáuláiquéeyéi nacái manùbéeyéi. Yá natéca nía, namàacaca nía cáli íinata Jesús íipunita. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita. [31] Iná níái manùbéeyéi wenàiwicaca náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, imànicáináté cayábéeri wawàsi íiwitáise iyúwa. Néemìaca matàacáiyéimi itàaníca cayába. Naicáca nacái cacháunéeyéimi iiná cayábaca nía; níái éeruíyéimi yàabàli nacái nàipìnáaníca cayába; nía nacái matuíyéimica naicáidaca cayába. Yá nadàbaca nàaca Dios irí cayábéeri, yái Dios Israel itaquénáinámi yèerica icàaluíníná.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

[32] Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:
—Catúulécanáca nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha máisiba èeri, idéca nacái imáalàacawa náicha nayáacalé. Càmita nuwàwa nubànùaca nía máapíiyéica nacapèe néréwa, ipíchaná nawàwachàbacawa àyapulìcubàa namáapicawa —íimaca yái Jesúsca. [33] Néese wáimaca irí:
—Quéwa, càmita wáalimá weedáca yàacàsi cayába nayáapináwa, níái manùbéeyéica chái, canácatáica yàcalé —wáimaca. [34] Néese Jesús isutáca yéemìawa wía:
—¿Càisimalénácué pan ìya pirí? —íimaca walí. Néese wáimaca irí:
—Siete namanùbaca pan, máisibáanata cubái imìdecaná púubéeyéi nacái —wáimaca.
[35] Néese Jesús ichùulìaca náawinacawa cáli íinata níái wenàiwicaca. [36] Néese yeedáca siete namanùbaca pan icáapi irìculéwa, cubái nacái. Yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadacani, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca. Néese wawacùaca wenàiwicanái iríni. [37] Néese macáita nayáaca cadénamani, yá weedáca siete mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. [38] Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cuatro mil namanùbaca asìanáica. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa asìanái yáapicha. [39] Néeseté Jesús imàacaca wenàiwicanái nèepùacawa íicha. Yá iwàlùacawa wáapicha barca irìculé. Néese wàacawa Magadán yàasu cáliré, ìyéerica abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

[1] Néeseté abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé saduceonái yáapicha. Yá nadàbaca natàaníca Jesús yáapicha, càmíiyéi yeebáida Dios néeséericani yái Jesúsca. Yá nawàwacaté náalimáidaca naicáwani imànicaténá áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíise. Yá nasutáca íicha imànníinápiná naicá áiba wawàsi ichàini iyúwa, áiba wawàsi càmíirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíiri iyúcani Dios néeséericatani.
[2] Quéwa Jesús íimaca nalí: "Péemìacué comparación: Táicacaalícué pìwali chái Israel yàasu cáli íinata, yá píimacuéca: 'Táwicha cayába èeri waicácáiná quíiréeri acalèe siùca èeri', càicué píimaca. [3] Néese áibaalícué amalácaalí piwicáu, yá píimacuéca: 'Siùcata báawéeri èeri waicácáiná quíiréeri acalèe chái Israel yàasu cáli íinata', càicué píimaca. ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái capìraléeri cáli iicácanáwa. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáiwa càinácaalí íimáaná yái numànníináca siùcade pèewibàa, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasa píalíacuéwa cawinácaalí núa. [4] Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pidécuéca pisutáca nuícha numànníinápiná piicá yái càmíirica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacapinácué piicá abéerita numànníiná càide iyúwaté profeta Jonás ìyáanáté", íimaca yái Jesúsca. Néese Jesús yèepùacawa náicha.

La levadura de los fariseos

[5] Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca, watéca wàacawa Jesús Galilea icalìsaniná abéemàalé, quéwa waimáichacaté watéca pan wayáapináwa. [6] Yá Jesús íimaca walí:
—Péemìacué cayába comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái —íimaca yái Jesúsca. [7] Néese wía yéewáidacaléca càmita wéemìa càinácaalí íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica walí íná wáimaca walíwáaca:
—¡Idéca càì íimaca walí càmicáiná waté pan wayáapináwa! —wáimaca. [8] Jesús yáalíacawa wáináidáanáwa, íná íimaca walí:
—¿Cánácué píima canácasa pirí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¡Cánácué càmita píibàa piwàwawa nuwéré! [9] ¿Cánácué càmita peebáida nulí núalimáca nùacuéca piyáapiná càinácaalícué pimáapuèrica?

Iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté ìyáaná nuwacùacaalíté wenàiwicanái irí pan nayáapiná. Idécanáamité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapiná níái cinco mil namanùbaca asìanáica, yácué pìwacáidacaté madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. [10] Néese àniwa idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapiná níái báinúaca mil namanùbaca asìanáica, yá pìwacáidacatécué madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. Iná ¿cánácué càmitàacáwa píalíawa núalimáca nùaca piyáapiná? [11] ¿Cánácué càmita píalíawa càmita nutàaní pan ìwali? Péemìacué comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái, ipíchanácué báawaca namànica píiwitáise nacái —íimaca yái Jesúsca.

[12] Ináté átata wáalíacawa Jesús càmita yàalàa wía pan yàasu levadura íichaná. Néese yàalàaca wía íichaná yái fariseonái yàasu tàacáisi cachìwéerica, saduceonái yéewáidáaná nacái. Yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica, càicanide iyúwa levadura. Càide iyúwa levadura imàníiná ibàacanéeri iyú, imàacaca macáita íbesi inísàacawa, càita nacái fariseonái, saduceonái nacái néewáidaca wenàiwica nachìwa iyúwa, quéwa ibàacanéeri iyúta. Wenàiwicanái càmita náalíawa cachìwéerica nàasu tàacáisi. Càita fariseonái iméeràidaca madécaná wenàiwica Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

[13] Jesús idécanáamité yàanàaca Cesarea de Filipo ìyacàlená itéese, yá isutáca yéemìawa wía, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa, núa asìali Dios néeséerica? —íimaca yái Jesúsca. [14] Yá wáimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juan idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali ibànùanápináté àniwani. Aibanái íimaca profeta Jeremíascasa pía, imichèericasawa yéetácáisi íicha, càmicaalí nacái, náimaca áiba profetaca pía nacái, itàaníiricaté Dios inùmalìcuíse bàaluité —wáimaca. [15] Néese Jesús íimaca walí:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. [16] Néese Simón Pedro íimaca irí:

—Mesíasca pía, yái cáuri Dios Iirica, yái icuèripináca wía, Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca —íimaca yái Pedroca. [17] Néese Jesús íimaca Pedro irí:

—Dios idéca imànica pirí cayábéeri, Simón, Jonás ìirica. Canácata wenàiwica yáaliméeri imàacaca píalíacawa nùwali cawinácaalí núa. Abéerita Núaniri Dios chènuníiséeri idé imàacaca píalíacawa nùwali. [18] Siùcade núumaca pirí Pedrocata píipidenáca íimáanáca "achúméeri íba". Quéwa péemìa comparación: Yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa píimaca nùwali ìyaca càide iyúwa cachàiníiri íba manuíri nabàlùadéeripiná íinata manuíri capìi. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nàyapiná càide iyúwa manuíri capìi ibàlùacaalíwa, abédanamapináta náiwitáise neebáidaca iyúwa píimáaná nùwali Mesíasca núa, yái Dios Iirica. Péemìa comparación: Càide iyúwa canáaná yáaliméeri imáalàidaca manuíri capìi ibàluèricawa cachàiníiri íba íinata, càita nacái canácata yáaliméeri imawènìadaca càiripináta nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, éwita yéetácáisi piná, canácata yáaliméeri imáalàidaca nía, canásíwata. [19] Numàacapiná picàlidaca nutàacái wenàiwicanái irí, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, yéewanápiná nawàlùacawa Dios ìyacàle iricùlé Dios icùacataléca macáita chènuniré. Pìalàapiná nùasu wenàiwicanái namànníinápiná chái èeri iricu càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ìyéerica chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

[20] Néese Jesús yàalàaca wía, wía yéewáidacaléca ipíchaná wacàlidaca áibanái irí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca.

Jesús anuncia su muerte

[21] Néenialíté Jesús idàbaca icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, iwàwacutáanáté yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. Jesús íimaca israelita icuèrinánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu nàuwichàidáanápináté manuísíwatani, yá nanúanápináténi yái Jesúsca. Quéwa Jesús íimaca imichàanápinátéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri iricu. [22] Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta wáicha, yá idàbaca yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú ipíchaná icàlidaca càiri. Yá Pedro íimaca irí:

—¡Nuíwacali, Dios càmita iwàwa picàlidaca càiri wawàsi! ¡Canácatáita yéewa piùwichàacawa cài! —íimaca yái Pedroca. [23] Quéwa Jesús iwènúacawa Pedro íicha. Yá íimaca Pedro irí:

—¡Pìawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise, píalimáidacáiná núa, numànníinápiná nubáyawanáwa! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnanái íiwitáise ìyáaná —íimaca yái Jesúsca. [24] Néesecáwa Jesús íimaca walí macáita, wía yéewáidacaléca:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, néese càmita yéewa pimànica yái piwàwéerica pimànica. Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulìaná pía. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacái piquíníná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. [25] Níacáiná cawinácaalí càmíiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, éwita áibanái inúacaalí nía, nadènìapiná nacáucawa càmíiri imáalàawa. [26] Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita chái èeri yàasu cawènníirica, quéwa yúuca íichawa icáucawa càmíiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yái cawènníirica yeedéerimica iríwa. Canácáiná áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa càmíiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani. [27] Núacáiná, asìali Dios néeséerica, nùanàapiná

àniwa Núaniri Dios íiwitáise yáapichawa mèlumèluíri iyú, Dios yàasu ángelnái yáapicha nacáiwa. Yá
nùapiná macái èeri mìnanái iwèni ìwalíise yái namàníirica. [28] Péemìacué cayábani, abénaméeyéicué péená
ìyéeyéica chái siùcade, càmita néetápináwa ipíchawáise numàacaca núawawa naicáca núa càide iyúwa
abéeri nacuèrinásàiri, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

17

La transfiguración de Jesús

[1] Néeseté seis èeri natàanícadénáami cài, yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái yái
Santiago iméeréerica. Yá Jesús yàacawa wáicha dúli chènuníiri íinatalépiná, itéca máisiba wéená. [2] Néré
naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Yá mèlumèluwaca inàni icànaca càide iyúwa èeri icànáaná,
ibàle nacái iwènúacawa cabalèewaca càide iyúwa camalási. [3] Yáta níái máisiba wéenáca ìyéeyéica néré
naicáca profeta Moisés, profeta Elías nacái natàaníca Jesús yáapicha. [4] Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábériquéi wàyáanáca chái! Piwàwacaalí, yásí numànica máisiba capìi yáana
wawàwalíinápinácué pía, abéeri pirípiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái
Pedroca.

[5] Néese idècunitàacá Pedro itàaníca, yá mèlumèluíri acalèe ibàlìaca nía catámèeri iyú. Yá néemìaca Dios
itàacái acalèe yèewíise. Cài íimaca: "Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa
nuicácani. Péemìacué itàacái", íimaca yái Diosca. [6] Néemìacanacáitani níái yéewáidacaléca máisiba,
yá náuwàa nalìacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita nàacaténá icàaluníniná. Yá cáaluca nía
báawanama. [7] Néese Jesús yàacawa nàatalé. Yá imàacaca icáapiwa nàwali. Iimaca nalí:

—Pimichàacuéwa; picácué cáalu pía —íimaca nalí. [8] Naicáidaca néré, yá canácata naiquéeri áibanáica,
abéerita Jesús naicá. [9] Néese idècunitàacá nalicùacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía. Iimaca nalí:

—Picácué picàlida áibanái iríni yái péemièricuéca, piiquéericuéca nacái, yái yéenáiwanási nacáirica àta
numichàacatalépinátawa yéetácáisi íicha, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca. [10] Néese Jesús
yéewáidacalénái máisiba nasutáca néemìawani. Náimaca irí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùa yàanàaca
quéechacáwa aléi èeri irìculé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios
ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa cài náimaca, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu? —náimaca.
[11] Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali:

—Báisíta, iwàwacutácaté profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechatécáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái
íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemìaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica
nalí. [12] Quéwa núumacué pirí abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica, quéwa
càmitaté náalía ìwali Elías nacáiricaténi. Yáté namànica irí báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná. Càita nacái
núa, asìali Dios néeséerica, nùuwichàapinácawa namànicaalípiná nulí báawéeri —íimaca yái Jesúsca.

[13] Néese Jesús yéewáidacalénái náalíacatéwa Jesús icàlidaca ìyaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

[14] Nàanàacaté wenàiwicanái yàatalé, yá abéeri asìali yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùuluì ipùata
iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluníniná. Yá íimaca Jesús irí:

[15] —Nuíwacali, piicácáwa nuìri ipualé, demoniocáiná idacùaca íiwitáise cachàiníiri iyú, yá yùuwichàacawa
báawanama, yái nuìrica. Madécaná yàawiría yúuwàacawa quichái irìculé, úni yáaculé nacái. [16] Nudéca
nutécani péewáidacalénái yàatalé nachùnìacaténáni, quéwa càmita nadé náucaca íicha demonio —íimaca.
[17] Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Píacué càmíiyéica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá
nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? Pìanàidacué cháni, yái
ùuculìirica —íimaca yái Jesúsca. [18] Néese Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá yúucaca demonio
ùuculìiri íicha. Yáta cayábaca yái ùuculìirica.

[19] Néesetécáwa wía Jesús yéewáidacaléca watàaníca Jesús yáapicha méetàucuta wenàiwicanái íicha. Yá
wasutáca wéemìawani:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? —wáimaca. [20] Néese Jesús íimaca walí:

—Càmicáinácué peebáida Dios macái pichàini iyúwa. Péemìacué cayába, peebáidacaalícué Dios, éwita
achúmacáaníta càide iyúwa achúméeríina mostaza íimi, yásí píalimácué pichùulìaca dúli isirùacawa
méetàuculéta cài: 'Pimichàawa, pìa pibàlùacawa áibacatalé', yásí dúli yàacawa. Báisícaalícué peebáidaca
Dios, yásí píalimácué pimànica macáita. [21] Quéwa máinícué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca.
Iwàwacutácué pisutá Dios quéechacáwa, pimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, pidéenápinácué piúca-
cani wenàiwica íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

[22] Néeseté idècunitàacá Jesús yèepunícawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Galilea yàasu cáli íinatabàa, yá
icàlidaca walí yái tàacáisica. Iimaca walí:

—Aiba wenàiwica presopináca namànica núa namàacacaténá áibanái asìanái inúaca núa, núa asìali Dios
néeséerica. [23] Yá nanúapináca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca yái Jesúsca.
Néese wéemìacanáami yái tàacáisica, yá achúmaca wawàwa manuísíwata.

El pago del impuesto para el templo

[24] Néeseté Jesús, wía nacái yéewáidacaléca wàanàaca Capernaum ìyacàlená néré. Nàyaca néré abé-
naméeyéi ìwacáidéeyéica plata camuí imanùbaca nachùnìacaténá judíonái yàasu templo. Yá nàacawa
natàaníca Pedro yáapicha. Yá nasutáca néemìawani:
—Yáara yéewáidéerica pía, ¿càmitasica ipáyaida íichawa camuí imanùbaca nachùnìacaténá templo? —
náimaca.
[25] —Báisíta, ipáyaidéeri —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro iwàlùacanacáitawa capìi irìculé, yáta Jesús càì
íimaca irí quéechacáwa:
—Simón, ¿càinásica píináidacawa? ¿Cawiná íicha needá plata níara icuèyéica cáli chái èeri irìcu?
¿Needásica plata néenibe íichawa, áibanái íichatasica? —íimaca yái Jesúsca. [26] Pedro íimaca irí:
—Aibanái íicha —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:
—Iná néenibe càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawa. Càita nacái càmita iwàwacutá nupáyaidaca
nachùnìacaténá Núaniri Dios icapèewa, yái temploca, Iiricáiná núa. [27] Quéwa càmita wawàwa báawaca
wamànica nawàwa. Pìawa Galilea icalìsaniná néré. Piúca néré puìwi. Peedá yái idàbáanéerica pibaláca
cubáica. Yásí pìanàaca moneda cubái inùmalìcu, abéechúa moneda cawèníichúa pipáyaidacaténá nalí
nulípináni, pirípiná nacáiwa. Pidécanáami pìanàaca yái plataca, yá pitéca nàataléni pipáyaidacaténá nía
—íimaca yái Jesúsca.

18

¿Quién es el más importante?

[1] Néenialíté, wía Jesús yéewáidacaléca, wàacawa Jesús yàatalé. Yá wasutáca wéemìawani:
—¿Cawinásica wéená máiní cachàinipiná náicha canánama icùacaténá macáita èeri mìnanái píapicha?
—wáimaca. [2] Néese Jesús imáidaca yàataléwa abéeri sùmài ibàlùacaténáwa wèewi. [3] Yá Jesús íimaca walí:
—Càmitacué píináidawa machacàníiri iyú. Péemìacué cayába, càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa
àniwa píináidacaténáwa càide iyúwa sùmài íináidáanáwa, càmíiri cáimacái iicáca yáawawa, néese cané-
catáita yéewa Dios yéenibecuéca pía, Dios icùacaténácué pía. [4] Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéerica
íiwitáisewa íináidacaténáwa càide iyúwa yái sùmài yáana íináidáanáwa, càmíiri cáimacái iicáca yáawawa,
yácata máiníiripiná cachàini náicha canánama áiba èeriwa Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita
chènuniré. [5] Pimànicaalícué cayábéeri nuípidená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná
nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimànníirica sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí
cayábéeri —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

[6] Jesús íimaca: "Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púubéeyéica
yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá
ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuíri íba icanápi ìwalíise, náucacaténáni
manuíri úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìsicùmacawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata chái èeri irìcu,
néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máiní cachàiníwanái yùuwichàapiná-
cawa áibanái íicha infierno irìcu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca
púubéeyéi. [7] ¡Máiní nàuwichàapinácawa níái èeri mìnanáica, nàyacáiná madécaná wawàsi chái èeri
irìcu imàaquéerica wenàiwica íináidacawa namànníinápiná nabáyawanáwa! Macái èeri imanùbaca ìy-
aca càiri wawàsi, quéwa ¡máiní Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí wenàiwica yáalimáidéerica áibanái
namànníinápiná nabáyawanáwa!
[8] "Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, pìabàli iyú nacáiwa pìanápináwa aléera càmi-
catalé Dios iwàwa pìacawa, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa,
càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa, yàabàli nacáiwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi
iyúwa, yàabàli iyú nacáiwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná
pidènìaca picáucawa càmíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri
quicháica, càmíirica ichacàwa, càiripinéerita ìyaca. [9] Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa,
piicáanápiná wawàsi càmíirica Dios iwàwa piicáca, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná
pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí
iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènìaca picáucawa
càmíiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica", íimaca walí yái
Jesúsca.

La parábola de la oveja perdida

[10] Jesús íimaca walí: "Picácué piicá níái sùmanáica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni meedá, picácué nacái
pimàni nalí báawéeri. Núumacué pirí Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí cài imànníirica, níacáiná Dios yàasu
ángelnái icuèyéica níái sùmanáica náalimá nàacawa Núaniri Dios chènuníiséeri yàatalé chácatáinápinácaalí
nawàwa naicácani, natàanícaténá Dios yáapicha. [11] Iwàwacutácué cawènica piicáca sùmanái, núacáiná,
asìali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha,
níái iméerèeyéicawa Dios íicha.
[12] "¿Càinácué píináidacawa ìwali yái comparacióncа? Asìali idènìacaalí cien namanùbaca ipìra ove-
janáiwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa íiwacali íichawa, yásí náiwacali imàacaca ipìranáiwa noventa y
nueve namanùbaca dúli inàliméeri yèewiré, yásí yàaca icutáca yái yúuquéericawa íicha. [13] Yàanàacaalíni,
yásí iyanídacawa ipìra ìwaliwa manuísíwata íicha yái iyanídáanácawa noventa y nueve namanùbaca

ìwali, níái càmíiyéica iméeràawa íicha. [14] Càitacué nacái Píaniri Dios chènuníiséeri cáininàca iicáca níái
púubéeyéica. Càmita iwàwa áiba yúucacawa íicha, ibatàa abéeripináta", íimaca yái Jesúsca.

Cómo se debe perdonar al hermano

[15] Jesús íimaca walí àniwa: "Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pìa pitàaníca yáapicha abéerita. Picàlida
iríni machacàníiri iyú, yái imàníirica pirí báawéeri. Yeebácaalí pitàacái, yásí abédanamata íiwitáise
píapicha àniwa. [16] Quéwa yái imàníirica pirí báawéeri, càmicaalí yeebá pirí, yá pimáida áiba wenàiwica,
cawàwanáta pucháiba wenàiwica nacái, nàacaténáwa píapicha yàatalé náalíacaténáwa ibáyawaná ìwali.
[17] Néese càmicaalí nacái yeebá nalí, yái imàníirica pirí báawéeri, néese picàlida iináwaná nalí níái
ìwacáidáyaquéeyéicawa yéemièyéica Dios itàacái. Néese càmicaalí yeebá mamáalàacata, yá iwàwacutá
piicácani càiride iyúwa wenàiwica càmíiri yeebáida Dios itàacái, càita nacái càiride iyúwa wenàiwica
yeedéeri plata yéenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Iná iwàwacutá càmita
pìwacáidáyacacawa yáapicha.

[18] "Péemìacué cayábani, càinácaalí wawàsi càmíiricuéca pimàaca namànica chái èeri irìcu, yáta nacái Dios
chènuníiséeri càmíiri imàaca namànica. Càinácaalí wawàsi nacái pimàaquéericuéca namànica chái èeri
irìcu, yáta nacái Dios chènuníiséeri imàaquéerica namànica.

[19] "Núumacué pirí pucháibacaalícué pía chái èeri irìcu abédanamacaalícué píiwitáise píapichawáaca
pisutáanápinácué Dios íicha iyúudàanápiná pìalàaca péenásàiriwa, yásí Núaniri Dios chènuníiséeri
imànicué pirí càide iyúwa pisutáanácué Dios íicha. [20] Ata alénácaalí nàyaca pucháiba yeebáidéeyéica
nutàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa nuípidená ìwali, áibaalí nacái máisiba nàwacáidáyacacawa nuípidená
ìwali, yásí nùyaca néré náapicha, íná Núaniri Dios yéemìacué pisutáaná íicha", íimaca yái Jesúsca. [21] Néese
Pedro isutáca yéemìawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿càisimaléná yàawiría iwàwacutá numàacaca nuwàwawa ibáyawaná íicha càinácaalí
báawéeri áiba wenàiwica imàníirica nulí? ¿Numàacasica nuwàwawa ibáyawaná íicha siete yàawiríasica?
—íimaca yái Pedroca. [22] Jesús íimaca irí:

—Càmita núuma pirí pimàacáanápiná piwàwawa ibáyawaná íicha siete yàawiría. Néese núuma pirí,
pimàaca piwàwawa ibáyawaná íicha siete yàawiría setenta imanùbaca íimáanáca cuatrocientos noventa
imanùbaca yàawiría iwàwacutá pimàacaca piwàwawa íicha càinácaalí báawéerica imàníirica pirí —íimaca
yái Jesúsca.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

[23] Jesús íimaca walí: "Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri
imàníiná. Yái nacuèriná iwàwacaté yàasu wenàiwicanái ipáyaidaca íichawa imawènìacálecawa. [24] Néese
idàbáanéeri asìali needéerica nacuèriná yàataléwa, imawènìaca icuèriná íichawa manùba millones. [25] Néese
càmicáiná yáalimá ipáyaidaca íichawani, íná nacuèriná ichùulìaca nawéndaca asìali áibanái irí, yàa-
cawéetúa yáapichawa nacái, yéenibe yáapichawa nacái, macáita yàasumi nacái yéewanápiná nacuèriná
yeedáca iríwa àniwa achúmáanata yéená yái platami yàasu wenàiwica imawènièrica íicha. [26] Néese yái
íibaidéerica yéemìacaalíni, yá ibàlùacawa yùululì iyúwa yàacaténá icuèriná icàaluíninàwa, yéewanápiná
icuèriná iicáca ipualé. Yá isutáca icuèriná íichawa manuísíwata cài: 'Nuíwacali, picùacáwa quiríta
matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapiná tàacáwa nuíchawa macáita', íimaca. [27] Néese catúulécanáca icuèriná
iicácani. Yá iwasàacani, imàaca nacái iwàwawa asìali imawènìacále íicha, yéewanápiná càmita quirínama
iwàwacutá ipáyaidaca íichawani. Néese icuèriná imàacaca asìali yàacawa matuíbanáita.

[28] "Yái íibaidéerica idécanáami yàacawa icuèriná íichawa, yá yàanàaca inacáiriwa íibaidéeri imawènièrica
íicha achúmáanata plata. Néese idàbáanéeri asìali íibàaca inacáiriwa icanápi ìwalíise cachàiníiri iyú,
batéwa inúacani. Yá íimaca inacáiri iríwa: 'Pìa nulí nùasu plata yái pimawènièrica nuícha', íimaca
irí. [29] Néese yái inacáiri ibàlùacawa yùululì ipùata iyúwa yàacaténá icàaluíninà, yái idàbáanéeri asìalica,
isutácaténá iicáanápiná ipualé. Yá íimaca: 'Picùacáwa quiríta matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapiná tàacáwa
nuíchawa macáita', íimaca irí. [30] Quéwa yái idàbáanéeri íibaidéerica càmíirita iwàwa cài, yá yúucaca
inacáiriwa presoíyéi ibànalìculé àta ipáyaidacataléta íichawa yái imawènìacálecawa. [31] Aibanái íibaidéeyéi
naicácaté càinácaalí ìyáaná, yá máiní achúmaca nawàwa ìwalíise. Yá nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali
nacuèriná iríwa. [32] Iná nacuèriná imáidacani yàataléwani yái idàbáanéerica yàasu wenàiwicaca. Yá
nacuèriná íimaca irí: 'Pía nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise meedá. Numàacacaté nuwàwawa íicha
macáita yái pimawènìacálemica, pisutácáináté nuícha manuísíwata. [33] Nuicácaté pipualé, íná iwàwacutáca
piicáca áibanái ipualé nacái, càide iyúwa nùyáaná', íimaca yái nacuèrináca. [34] Yá máiní calúaca yái
nacuèrináca, yá yúucaca asìali presoíyéi ibànalìculé nàuwichàidacaténáni mamáalàacata ipáyaidacaténá
íichawa càiripináta yái imawènìacálemicawa", íimaca yái Jesúsca. [35] Néese Jesús íimaca:

—Càita nacái Núaniri Dios chènuníiséeri yùuwichàidapinácué pía canánama càmicaalícué pimàaca
piwàwawa nabáyawaná íicha báisíiri iyú, càinácaalí báawéerica áibanái imàníiricuéca pirí —íimaca walí yái
Jesúsca.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

[1] Idécanáamité Jesús icàlidaca nalíni, yá yàacawa Galilea yàasu cáli íicha wáapicha, wía yéewáidacaléca.
Yá wàanàaca Judea yàasu cáli íinatalé, yái cáli ìyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé

Jordán inanába íicha. [2] Yá madécaná wenàiwica yàacawa yáamíise, nàwacáidáyacacawa yàatalé. Yá
ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica néré.
[3] Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani itàaníínápiná báawéeri
iyú yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíise. Yá nasutáca néemìawani:
—¿Pimàacasica asìali imàacaca íichawa íinuwa àta càinácaalí wawàsi ìwalíise iwàwéerica imàacaca úa
meedá? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. [4] Néese Jesús íimaca nalí:
—Pidécuéca piléeca Dios itàacái profeta itànèericaté, quéwa càmitacué piwàwa peebáidacani. Profeta
itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios idàbacaté wenàiwicanái quéechatécáwa. Dios 'idàbacaté idàbáanéeri
asìali, idàbáanéechúa inanái nacái', cài itànàaca yái profetaca. [5] Dios íimaca nacái: 'Iná asìali yàacawa yáaniri
íichawa, yáatúa íicha nacáiwa ìyacaténá abédanamata íinu yáapichawa, yásí nuicáca níái pucháibaca iyúwa
abéeri wenàiwica', íimacaté yái Diosca. [6] Iná idécanáami asìali iimáca úapicha, yá càmita quirínama Dios
iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica. Iná càmita cayába
wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níái Dios imàaquéeyéica ìyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —
íimaca yái Jesúsca. [7] Néese nasutáca néemìawa Jesús ànìwa:
—Quéwa, Dios imàacaca asìali yúucaca íichawa íinuwa, yácáiná profeta Moisés ichùulìacaté asìali
yàanápiná cuyàluta íinu iríwa, abéeri cuyàluta icàlidéerica áibanái irí idéca yúucaca úa, náalíacaténáwa
manìrica úa. Yá idécanáami yàaca ulíni, yá yáalimá ibànùaca íichawa úa —náimaca. [8] Jesús íimaca nalí:
—Yái profeta Moisés càmitaté ichùulìa náucáanápiná náichawa náinuwa, néese bàaluité imàa-
cacué pibànùaca píichawa píinuwa máinícaalí báawaca piicáca úa, ipíchanácué pimànica ulí báawéeri
cachàiníwanái mamáalàacata máinícáinácué báawaca píiwitáise píacué israelitaca. Quéwa quéechatécáwa
Dios idàbacaalíté wenàiwica, càmitaté ibatàa namàacaca náichawa náinuwa, íná báawacuéca Dios iicáca yái
piúcáanácuéca píinuwa siùcade. [9] Siùcade núumacué pirí, asìali imàacacaalí íichawa íinuwa càmíichúacáwa
iimá áiba asìali yáapicha càmíirica unìrisíwa, yá yeedácaalí áiba íinupináwa, imànica ibáyawanáwa
idàbáanéechúa íinu iríwa. Aiba nacái yeedácaalí íinupináwa abéechúa náuquéechúami, imànica ibáyawaná
nacáiwa, iimácáiná úapicha, úái áiba asìali íinuca —íimaca yái Jesúsca. [10] Néese wía Jesús yéewáidacaléca
wáimaca irí:
—Càmicaalí Dios ibatàa asìali yúucaca íichawa íinuwa, yá máiní càulenáca náichani. Cayába cachàini
nalítáni càmicaalí needá náinupináwa —wáimaca. [11] Jesús íimaca walí:
—Báisíta, quéwa càmita macái wenàiwica náalimá nàyaca abéerita, níawamita Dios imàaquéeyéica ìyaca
càì casíimáiri iyú. [12] Abénaméeyéi càmita náalimá nadùca, namusúacáináwa càì, íná càmita needá nalíwa.
Aibanái nacái càmita náalimá nadùca, áibanáicáiná náiríadacaté nía báawéeri iyú. Aibanái nacái nadéca
náináidacawa nàyáanápiná càiripináta càide iyúwa wenàiwica càmíiyéi yáalimá iduìca yéewacaténá nàyaca
matuíbanáiri iyú èeri íicha, náibaidáanápiná abéerita Dios irípiná. Cawinácaalí yáaliméeyéica ìyaca càì
abéerita casíimáiri iyú íibaidacaténá càiripináta Dios irípiná, yá cayábéeriquéi ìyáanáca càì —íimaca yái
Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

[13] Néeseté áibanái natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí
Dios imànínápiná nalí cayábéeri. Quéwa wía Jesús yéewáidacaléca, wadàbaca wacuísaca níái itéeyéica
yéenibewa, wáimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. [14] Néese Jesús íimaca walí:
—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanìa nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica
yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná náaniri itàacáiwa —íimaca yái Jesúsca.
[15] Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios. Néesecáwa yàacawa áibalé wáapicha wía
yéewáidacaléca.

Un joven rico habla con Jesús

[16] Néeseté abéeri ùuculìiri yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemìawa Jesús:
—Pía, cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càirríinásica cayábéeri iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta
Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. [17] Jesús íimaca irí:
—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica
cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yái Jesúsca,
iwàwacáináté asìali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí ànìwa:
—Piwàwacaalí pìyaca càiripináta Dios yáapicha, yá iwàwacutá pìyaca càide iyúwa profeta Moisés
ichùulìaná wàawirináimi bàaluité Dios inùmalìcuíse —íimaca yái Jesúsca. [18] Néese yái ùuculìiri íimaca Jesús
irí:
—Moisés ichùulìacaté namànica madécaná wawàsi. ¿Càirríiná wawàsi pitàaní ìwali? —íimaca yái
ùuculìirica. Néese Jesús íimaca irí:
—Dios itàacái íimaca: 'Picá pinúa wenàiwica, picá piimá áiba inanái yáapicha càmíichúaca píinusíwa, áiba
asìali yáapicha nacái càmíirica pinìrisíwa, picá piyéedùa, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida
áibanái. [19] Néese pìa píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáiwa, cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa
cáininnáaná piicáca píawawa, pimànicaténá nalí cayábéeri', càì íimaca Dios —íimaca yái Jesúsca. [20] Néese
ùuculìiri íimaca:
—Nudéca numànica macáita càiri wawàsi càide iyúwa Dios ichùulìaná wía. ¿Càinásica áiba iwàwacutá
numànica quiríta? —íimaca. [21] Néese Jesús íimaca irí:

—Piwàwacaalí pìyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, pìa piwénda macáita pìasuwa, pìacaténá iwèninnáami
catúulécanéeyéi irí. Càita pidènìapiná pìasu cawèníiriwa chènuniré. Néese pèepùawa pìacaténáwa
núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.
22 Yái ùuculìiri idécanáami yéemìacani, yá achúmaca iwàwa, càasucáinání, yá yàacawa Jesús íicha,
càmicáináté iwàwa yàaca macáita yàasuwa áibanái irí. 23 Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:
—Péemìacué cayábani, máiní càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni. 24 Núumacué
pirí àniwa, càide iyúwa camello càmíiná yáalimá iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái
máiní càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni, máinícáiná cáininàca càasuíri iicáca
yàasuwa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.
25 Wía yéewáidacaléca idécanáami wéemìacani, yá wáináidacawa manuísíwata wéemìacani, càmicáiná
wáalíawa càinácaalí íimáaná. Yá wasutáca wéemìawani:
—Néeni, ¿cawinápinásica yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —wáimaca.
26 Néese Jesús iicáidaca walí, yá íimaca walí:
—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa
meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía —íimaca yái Jesúsca. 27 Néese Pedro íimaca irí:
—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía.
Néeni, ¿càinásica wadènìapiná chènuniré? —íimaca. 28 Néese Jesús íimaca walí:
—Péemìacué cayábani, áiba èeriwa Dios iwàlisàidapiná macáita. Néese núa, asìali Dios néeséerica,
núawinapináwa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa, nucùacaténá macáita. Píacué nacái nuéwáida-
caléca, píawinapinácuécawa doce namanùbaca yàalubáisi íinata picùacaténácué doce namanùbaca Israel
itaquénáinámi yàawiría. 29 Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápináwa nacapèe íichawa nacàlidacaténá
áibanái irí nutàacái. Aibanái péenácué nacái nàapináwa néenánái íichawa, càmicaalí nacái néenánái inanái
íichawa, càmicaalí nacái náaniri íichawa, càmicaalí nacái náatúa íichawa, càmicaalí nacái néenibe béeyéi
íichawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íichawa nacàlidacaténá nutàacái. Quéwa Dios yàapinácué
pirí cien imanùbaca yàawiríapiná cayábéeri wawàsi. Pidènìapinácué nacái picáucawa càmíiri imáalàawa.
30 Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiníiyéica cachàinica siùcade, càmita máiní
cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi nacái wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa càmíiyéica máiní
cachàini siùcade, áiba èeriwa yásí máiní cachàiníwanái cachàinica níawa áibanái íicha —íimaca yái Jesúsca.

20

La parábola de los trabajadores

1 Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Dios imànipiná nalí cayábéeri, cawinácaalí
íibaidéeyéica irípiná. Péemìacué yái tàacáisi comparaciónca: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa ìyaca
càide iyúwa bànacalé íiwacali imànníiná. Yái íiwacalica yàacawa mapisáisíwata icutácaténá wenàiwica
íibaidéeyéipiná yàasu uva ibànacalená yèewiré. 2 Néese idécanáami itàaníca abénaméeyéi wenàiwica
yáapicha ipáyaidacaténá nía abé èeri iwènicatái, yá ibànùaca nía náibaidáanápiná yàasu uva ibànacalená
yèewiré. 3 Néese a las nueveta mapisáita, yàacawa àniwa, yá iicáca áibanái ibàluèyéicawa bàacháwáise
nacùaca nàyaca néré íibaidacalési. 4 Yá íimaca nalí: ‘Pìacué píibaidaca nacái nùasu uva ibànacalená yèewiré,
yásí nupáyaidacué pía cayába càide iyúwa píibaidáaná’, íimaca nalí. Iná nàacawa náibaidaca irí. 5 Néese
machacànicaalí èeri, yá bànacalé íiwacali yàacawa àniwa. Yá itàaníca áibanái yáapicha íibaidéeyéipiná irí.
Yá nàacawa náibaidaca irí bànacalé yèewiré. Yá néese a las tresta táicalé, yá itàaníca áibanái yáapicha
àniwa náibaidacaténá irí bànacalé yèewiré nacái. Yá nàacawa néré. 6 Néese a las cincota táicalé àniwa,
yá yèepùa iicáca áibanái icutéeyéica íibaidacalési. Yá íimaca nalí: ‘¿Cánácué pibàlùawa èeríapinama chái
canéeyéi meedá íibaidéeri?’ íimaca nalí. 7 Náimaca irí: ‘Wàya chái canácáiná imáidéeri wía wáibaidacaténá’,
náimaca irí. Néese íimaca nalí: ‘Pìacué nacáiwa píibaidaca nulí nubànacale yèewiré’, íimaca nalí. Yá nàaca
náibaidaca.
8 “Catácaalí nàwali, yái bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa ipáyaidéerica wenàiwica: ‘Pimáida
níara íibaidéeyéica, pipáyaidáaná níawa. Pipáyaida quéecha níái yàanèeyéica náamiwáise macáita, néese
pipáyaida níái yàanèeyéicaté napíchalécáwa, àta níara idàbáanéeyéicaté yàanàaca’, íimaca yái íiwacalica.
9 Néese nàanàaca néré níái idàbéeyéicaté íibaidaca a las cincota táicalé, yá ipáyaidaca nía abé èeri iwènicatái.
10 Néese napáyaida nàacawa macáita àta nàanàacataléta néré níái idàbéeyéicaté íibaidaca mapisáisíwata,
yá nayúunáidaca ipáyaidapináca nía manuí yáwanáita. Càita quéwa ipáyaidaca nía macáita abé èeri
iwènicatáita. 11 Needácanáami yái plataca, yá nadàba natàaníca báawéeri iyú bànacalé íiwacali ìwali.
12 Náimaca irí: ‘Níacata yàanèeyéicaté a las cinco táicalé, nadéca náibaidaca abéeri hora meedá. Yá
pipáyaidaca nía abédanamata wáapicha, wía yùuwichèeyéicawa íibaidaca ùuléeri yáapiré èeríapinama’,
náimaca irí. 13 Yá bànacalé íiwacali itàaníca àniwa yáapicha abéeri néená íibaidéeyéicaté èeríapinama. Yá
íimaca irí: ‘Pía, nùacawéerináca, càmita numàni pirí báawéeri. Mapisáita bàwina nutàanícaté píapicha,
yá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca nupáyaidacaténá pía abé èeri iwènicatái. 14 Peedá pìasu
platawa pìacaténáwa matuíbanáita. Nuwàwa nùaca irí yái yàanèericaté a las cincota táicalé càitade iyúwa
nupáyaidáaná pía. 15 Núalimá numànica nùasu yáapichawa càide iyúwa nuwàwáaná. Picá báawa piicáca núa
ìwalíise yái numànníináca cayábéeri áibanái irí mawènníri iyú’, íimaca yái bànacalé íiwacalica.
16 “Càita nacái, píacué idàbéeyéicaté íibaidaca nulí quéechatécáwa, áibanái nacái íibaidéeyéipiná nulí
píamiwáise, numànipiná canánama irí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná numànica nalí cayábéeri”, íimaca
yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

17 Jesús idéca idàbaca yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Iná itéca wía yéewáidacalécawa doce
wamanùbaca méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca walí:
18 —Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca
namànica núawa, núa asìali Dios néeséerica, natécaténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nía nacái
yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Yá nachùulìaca áibanái nanúanápiná núa. 19 Yá natépiná núa
presoíri iyú càmíiyéi judío yàatalé naicáanícaténá nuquínina, yá nacapèedáidapiná núa, yá natàtàapiná
núa cruz ìwali nuétácaténáwa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yá numichàapinácawa yéetácáisi íicha —íimaca
walí yái Jesúsca.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

20 Néeseté Zebedeo yéenibe yáatúa ùacawa Jesús yàatalé uénibe yáapichawa níái Santiago, Juan nacái. Yá
ubàlùacawa ùululì ipùata iyúwa Jesús irí usutácaténá íicha wawàsi imànníinápiná ulí cayábéeri. 21 Yá Jesús
íimaca ulí:
—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese úumaca irí:
—Pimàaca nuénibe pucháiba náawinacawa píapicha nacùacaténá píapicha macái wenàiwica áiba èeriwa
picùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiníiri iyúwa. Pimàaca náawinacawa píapicha, abéeri yáaw-
inacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáulìcuíse pirí nacùacaténá píapicha macái èeri
mìnanái —úumaca. 22 Quéwa Jesús íimaca nalí níái Santiago, Juan nacái:
—Càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéer-
icuéca nuícha, picùanápinácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa
nùuwichàanápináwa yéewacaténácué cachàiníiyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái
Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:
—Báisíta, Wáiwacali, wáaliméeri wamànica —náimaca. 23 Néese Jesús íimaca nalí:
—Báisítacué piùwichàapinácawa càide iyúwa nùuwichàanápináwa, quéwa Dios càmita ibatàa numàa-
capinácué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái
yáawinacawa apáulìcuíse nulí, picùacaténácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Núaniri Dios imàa-
capiná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios íináidéeyéicatéwa náawináanápináwa núapicha wacùacaténá
macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.
24 Wía, Jesús yéewáidacaléca diez wamanùbaca, wéemìacaté yái nasutáanáca Jesús íicha wawàsi, yá
calúaca wía náapicha, níái pucháiba Zebedeo yéenibeca. 25 Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa wía. Yá íimaca
walí:
—Píalíacuécawa càinácaalí iyú càmíiyéi judío imànica icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa; casíimáica
nacùaca wenàiwica cachàiníiri iyú. Píalíacuéwa nacái casíimáica náiwacanánái nachùulìaca macái wenài-
wica. 26 Quéwa iwàwacutácué càmita pìya càide iyúwa nàyáaná. Néese cawinácaalícué péená iwàwéerica
Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníirica íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita. 27 Cawinácaalícué
péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníirica áibanái íicha, iwàwacutá íibaidacuéca pirí
macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáaná íiwacali iríwa. 28 Iwàwacutácué cài pimànica, núacáiná, núa
asìali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalicáaníta núa, càicáaníta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá.
Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica irípiná, numàacacaténá nacái nucáucawa
nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái yàanèeripináca nàwali nabáyawaná
ìwalíisewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a dos ciegos

29 Néeseté wamusúacawa Jericó ìyacàlená íicha, yá manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamíise. 30 Yá
pucháiba matuíyéi nàyaca néeni, yáawinéeyéicawa àyapu idùlepi isutéeyéica plata náicha níái wenài-
wicaca ichàbéeyéicawa néenibàa. Matuíyéi isutáca náicha plata yéewanápiná nawènìaca nayáapináwa.
Náalíacáináwa Jesús iináwaná ichàbáanáwa chábài, yá namáidaca Jesús irí:
—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca.
31 Manùbéeyéi wenàiwica nacuísaca níái matuíyéica masànáanápiná nía, quéwa namáida quéwanáta
mamáalàacata cachàiníiri iyú. Náimaca:
—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca.
32 Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá imáidaca níái matuíyéica. Néese isutáca yéemìawa nía:
—¿Càinásicué piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. 33 Náimaca irí:
—Wáiwacali, wawàwa pimàaca catuíca wía —náimaca. 34 Catúulécanáca Jesús iicáca nía, yá imàacaca
icáapiwa natuí ìwali. Yáta matuíyéimi iicáidaca àniwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

21

Jesús entra en Jerusalén

1 Wàanàacaté mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí; quéechatécáwa wàanàaca Betfagé ìyacàlená néré,
ìyéerica dúli ìwali íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchalépináwa pucháiba
wéená wía yéewáidacaléca. 2 Ipíchawáise Jesús ibànùaca nía, yá íimaca nalí:
—Pìacuéwa irìculé yái yàcaléca ìyéerica wapíchalé. Nérécué pìanàapináca burro nadacuèchúa néré,
ibàluèchúawa uìri yáapichawa. Piwasàacué úa, pitécué nulí níawa. 3 Aibacaalícué isutá yéemìawa píawa
càinácaalícué pimàni, picàlidacué iríwani nuwàwacutáca níái burroca, núa Píiwacalicuéca, nubànùanápiná

nacái wenàiwica natécaténá irí nía àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca. [4] Càité Jesús imànica càide iyúwaté
Dios yàasu profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
[5] "Picàlidacué nalíni níái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí íipidenácatalé Sión: 'Piicácué, Picuèriná
yàanàaca pìatalécué, càmíiri cáimacái iicáca yáawawa, cáimiétacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái,
yáawinéeriwa burro wàlisài íinata, uìrica abéechúa pìrái itéechúa yàasusi', càicué píimaca nalíwa",
íimacaté yái Diosca. [6] Níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa, yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimáanáté
nalí. [7] Natéca úái burroca, uìri nacái. Yá walìadaca wàasu ruana nacáiriwa nawaalírìcubàa, yéewanápiná
Jesús yàalubáicani. Yá Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. [8] Manùbéeyéi wenàiwica ìyaca néré
wáapicha. Abénaméeyéi natéca nàasu ruana nacáiriwa náuquéeri nàwalíisewa, yá nalìadaca nía àya-
pulìcubàa Jesús ipíchalé, burro ìipìnacaténá íinatabàa càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná nacuèriná
icàaluíninàwa. Aibanái nacái nawichùaca wisìri nacáiri ibáiná, yá nalìadaca nía àyapulìcubàa Jesús ipíchalé,
náasáidacaténá casíimáica naicácani. [9] Níái yèeyéicawa Jesús ipíchalé, níái nacái yèeyéicawa yáamiwáise
namáidáidaca casíimáicáiná nía. Náimaca:
—¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná!
¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¡Wàaca pirí cayábéeri, pía Dios
chènuníiséerica! —náimaca.
[10] Jesús iwàlùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé, yá macáita wenàiwica namusúacawa nacapèe íichawa
naicácaténáni. Manùbéeyéi nasutáca néemìawa wenàiwica yèeyéicawa Jesús yáapicha. Yá náimaca:
—¿Cawinásica yái wenàiwicaca? —náimaca. [11] Néese níái wenàiwicaca yèeyéicawa Jesús yáapicha
náimaca nalí:
—Yácata profeta Jesús, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica, yàanèerica Galilea yàasu cáli néese, itàaníirica
Dios inùmalìcuíse —náimaca.

Jesús purifica el templo

[12] Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá imusúadaca wenàiwicanái templo
ibàacháwalená irìcuíse, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo
ibàacháwalená irìcu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái icambiéyéica plata wenàiwica
íicha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica níái iwéndéeyéica unùcu
sacrificio pinéerica. [13] Yá Jesús íimaca nalí:
—Pidécuéca péemìaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté yàasu templo
ìwaliwa: 'Yái nucapèeca nasutácàalupináca nuícha', íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani
cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyéedùacáinácué plata wenàiwica íicha pichìwa iyúwa —íimaca yái
Jesúsca.
[14] Néese abénaméeyéi matuíyéi, áibanái nacái éeruíyéi yàabàli nàacawa Jesús yàatalé templo irìcu. Yá
ichùnìaca nía. [15] Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu báawaca
naicáca Jesús imànníináca yái càmíirica wenàiwica idé imànica, cayábacáiná wenàiwicanái iicáca náicha
Jesús. Néemìaca nacái sùmanái isàna imáidéeyéica casíimáiri iyú templo irìcu; sùmanái íimaca Jesús ìwali:
"¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí Wacuèrinápiná!" náimaca níái
sùmanáica. Iná calúaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yácáiná
yái tàacáisi sùmanái icàlidéerica íimáanáca Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí.
[16] Néese sacerdotenái íimaca Jesús irí:
—Picá pimàaca nacàlidaca pìwali yái tàacáisica. Pichùulìa masànáanápiná nía, ipíchaná áibanái
nayúunáidaca Mesíasca pía —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:
—Casíimáica nuémìaca yái náimáanáca. Pidécuéca piléeca tàacáisi Dios yàasu profeta itànèericaté
nuináwaná ìwali, íiméerica sùmanái nacàlidáanápináté nuináwaná cayábéeri iyú. Profeta íimacaté:
'Pía Wacuèriná Dios, pidéca pimàacaca púubanaméeyéi sùmanái, quìrasìinái nacái nàaca pirí cayábéeri',
càì íimacaté nùwali yái profetaca. ¿Cánácué càmita péemìa càinácaalí íimáaná yái Dios itàacái piléericuéca?
—íimaca yái Jesúsca.
[17] Néeseté Jesús yàacawa náicha. Yá imusúacawa wáapicha Jerusalén ìyacàlená íicha, wía yéewáidacaléca.
Néese macáita wàacawa Betania ìyacàlená néré, yá waimáca néré.

Jesús maldice la higuera sin fruto

[18] Néeseté mapisáináami àniwa Jesús, wía nacái yéewáidacaléca, idècunitàacá wàacawa Jerusalén ìy-
acàlená nérépiná àniwa, yá máapicani, yái Jesúsca. [19] Néese iicáca higuera yéetaná ibàluèricawa àyapu
idùlepi. Yá Jesús yàacawa higuera yéetaná yàatalé icutácaténá ìyacaná. Quéwa canáca ìyacaná, iicá ibáiná
meedá. Néese Jesús íimaca àicu irí:
—¡Càmita quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá walí Dios
yùuwichàidáanápináté israelitanái. Yáta ichuìdacawa macáita yái higuera yéetanámica, yá yéetácawa.
[20] Néese wía, Jesús yéewáidacalénái waicácáináni, yá wáináidacawa manuísíwata waicáidaca higuera
yéetanámi irí. Yá wasutáca wéemìawa Jesús:
—¿Càiná yéewaná ichuìdacawa abéerìcuíseta, chuìcani yái higueraca yéetanámica? —wáimaca. [21] Néese
Jesús íimaca walí:
—Iwàwacutácué peebáidaca tài íiméeri iyú Dios imànníinápinácué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéerica
íicha imànníinápinácué pirí. Péemìacué cayába, píibàacaalícué piwàwawa Dios iwéré tài íiméeri iyú,
yásí píalimácué pimànica càide iyúwa núumáaná higuera yéetanámi irí. Píalimápinácué nacái pimànica

cachàiniíwanái. Píimacaalícué yái dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuíri úni yáaculé’, càicaalícué píima, yásí yàacawa càide iyúwacué píimáaná irí, báisícaalícué peebáidaca Dios imàníinápinácué piríni.
22 Núumacué pirí nacái, macáita càinácaalí cayábéeri pisutéericuéca Dios íicha imàníinápinácué pirí, yá
peebáidacaalícué tài íiméeri iyú Dios imàníinápinácué piríni, yásí Dios imànicuéca piríwani —íimaca yái
Jesúsca.

La autoridad de Jesús

23 Néeseté Jesús iwàlùacawa templo irìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Néese sacerdote
íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawani:
—¿Cawiná ibànùa pía pimusúadáanápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica
yàasusi? ¿Cawiná ichùulìa pía pimusúadáanápiná nía? —náimaca Jesús irí. 24-25 Néese Jesús íimaca nalí:
—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémìawa pía: ¿Cawiná ichùulìaté Juan ibautizáanápiná wenàiwica,
Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càiríínácaalí náicha ichùulièricaté Juan ibautizáanápiná
wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí
ichùulìaca núa numusúadáanápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —
íimaca yái Jesúsca. Néese nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùulièriquéera
Juan, yásí isutáca yéemìawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmitaté peebáidani?’ càipiná íimaca walí. 26 Càmita
nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulièriquéera Juan, cáalucáiná wía wenàiwicanái íicha, macáita
wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanícaté Dios inùmalìcuíse”, cài náimaca nalíwáaca. 27 Iná náimaca Jesús
irí:
—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:
—Càita nacái càmitacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùulìaca núa numusúadáanápiná wenàiwica
templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los dos hijos

28 Jesús isutáca yéemìawa judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái:
—¿Càinácué píináidacawa ìwali yái comparacióncа? Péemìacuéni. Abéeri asìali idènìacaté yéenibewa
pucháiba asìanái. Yá íimaca abéeri néená irí, yái idàbáanéerica: ‘Nuìri, siùcade pìa píibaidaca nùasu uva
ibànacalená yèewiré’, íimaca yái náanirica. 29 Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Càmita nuwàwa nuíbaidaca’,
íimaca. Néeseta quéwa iwènúadaca íiwitáisewa, yá yàaca íibaidaca néré. 30 Néese náaniri yàacawa
imáidacaténá ìiri áibawa. Yá ichùulìaca íibaidaca uva ibànacalená yèewiré. Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa:
‘Iyá, pápa. Yáca nùacawéera’, íimaca. Quéwa càmita yàawa néré —íimaca yái Jesúsca. 31 Néese Jesús isutáca
yéemìawa judío íiwacanánái, nía nacái sacerdote íiwacanánáica. Yá íimaca nalí:
—¿Càiríiná náicha níái asìali yéenibe pucháiba imànica càide iyúwa yáaniri iwàwáaná? —íimaca yái
Jesúsca. Néese náimaca irí:
—Yái idàbáanéerica —náimaca. Néese, Jesús yèepùa íimaca nalí:
—Péemìacué cayába yái nutàacáica. Báisíta áibanái yeedéeyéicaté plata yéenánái íichawa romanonái
yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicaté asìanái yáapicha plata ìwalinápiná, nadéca
nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, yá idéca Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios icùacaténá nía.
Quéwa, píatacué càmita Dios yàasunáica. 32 Yácáiná Juan el Bautistami yàanàacaté yéewáidacaténácué
pía pìyáanápinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmitacué quéwa peebáida iríni. Néese áibanái
yeedéeyéicaté plata yéenánái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái inanái iiméeyéicaté
asìanái yáapicha plata ìwalinápiná, níata yeebáidacaté Juan el Bautista itàacáimi. Yáté nawènúadaca
náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa píacué, éwita piicácáanítacué neebáidaca, néese càmitacué
quéwa piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténá càide iyúwaté Juan el Bautistami icàlidáaná
Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

33 Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación iyú. Iimaca nalí: “Péemìacué comparación:
Abéeri asìali idènìacaté ibànacale yàalunáwa uva yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná
ibànacale itéesebàawa. Ichùnìaca nacái utàwi nacáichúa uva ìyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva
ituní. Néese imànica chènuníiri capìi naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu. Yá imàacaca
áibanái icuèyéipiná irí yái yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutácaté nabànùaca irí yàasu uva
ìyacaná yéenápiná, yàasu èerita needácatáipináté ìyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá
néese yàacawa náicha áibalépiná. 34 Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá ìyacaná, yá bànacalé íiwacali
ibànùaca yàasu wenàiwicanáiwa néré nacutácaténá icuèyéi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva ìyacaná
yéenápiná. 35 Quéwa níái icuèyéica bànacalé náibàaca nía; nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúaca áibanái,
néese nanúaca abénaméeyéi wenàiwica íba iyú. 36 Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu
wenàiwicanáiwa áibanái, manùba yáwanái idàbáanéeri yàawiría íicha. Quéwa càita nacái níái icuèyéica
bànacalé namànica nalí báawéeri mamáalàacata.
37 “Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìiriwa, íináidacáináwa iríwa yái bànacalé íiwacalica: ‘Báisíta
nàaca nuìri íimiétacanáwa’, íimaca íináidacawa iríwa. 38 Quéwa níái icuèyéica bànacalé naicáca ìiri yàacawa
napualé, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetácaalípináwa, yá yàaca bànacalé ìiri
iríwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái’, náimaca. 39 Càita náibàacani, yá
nawatàidacani bànacalé yèewíise, yá nanúacani.

40 “Siùcade píimacué nulí: Yái uva ibànacalená íiwacalica, yàanàacaalípiná nàatalé, ¿càinásica imànipiná
nalí, níái icuèyéicaté bànacalé?” íimaca yái Jesúsca. 41 Néese níái wenàiwica ìyéeyéica templo irìcu náimaca
Jesús irí:
—Inúapiná níái báawéeyéica, càmita nacái catúulécaná iicáca nía. Néese imàacapiná áibanái cayábéeyéi
íiwitáise icuèyéipiná irí yái uva ibànacalenáca, ibànuèyéipiná irí yàasu uva ìyacaná yéenápiná needácaalí
bànacalé ìyacaná —náimaca. 42 Néese Jesús íimaca nalí:
—Báisíta. Pidécuéca piléeca nacái comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse.
¿Cánácué càmita peebáida itàacái? Itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ibànùanápináté nacuèrinápiná, níái
israelitaca, quéwa báawáanápináté naicácani. Càité profeta íimaca:
‘Níái imànníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani.
Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máinníiri iwàwacutácawa capìi irípináni yái íba náuquéeri-
caté. Càita Dios idéca imànica, íná wàaca Dios irí cayábéeri’,
càité profeta íimaca nùwali, núa càiride iyúwa íba, núa israelita icuèrinápináca. 43 Iná núumacué pirí,
càicuéca píade iyúwa báawéeyéi icuèyéica bànacalé. Càmitacué picùa cayába israelitanái càide iyúwa
Dios iwàwáaná, càmitacué nacái péewáida nía, íná càmita namàni cayábéeri. Siùcáisede Dios càmita
quirínama ibatàacué picùaca yàasu wenàiwica, níái israelitaca. Yá Dios imàacapiná áibanái íibaidaca
irípiná, yéewáidéeyéipiná nía cayába, namànicaténá cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. 44 Iyaca nacái
áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèeyéicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica
isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái íinatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —íimaca yái
Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yùuwichàidáanápiná manuísíwata cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Jesús
itàacái.
45 Níái sacerdote íiwacanánáica, fariseonái nacái, idécanáami néemìaca comparación Jesús icàlidéerica, yá
náalíacawa icàlidacaténi nàwali yái tàacáisica. 46 Ináté nawàwaca náibàacani náucacaténáni presoíyéi ibà-
nalìculé. Quéwa cáaluca nía manùbéeyéi wenàiwicanái íicha, níacáiná manùbéeyéi wenàiwica neebáidaca
Jesús itàaníca Dios inùmalìcuíse. Iná càmita nadé náibàaca Jesús.

22

La parábola de la fiesta de bodas

1 Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: 2 “Péemìacué compara-
ción: Yái Dios icùanáca wenàiwica càicanide iyúwa abéeri nacuèriná imànníiná iwàwéerica imànica manuíri
fiesta ìiri irípináwa, yàasu casamientopináwa, ìiri yeedácáiná iríwa yàacawéetúapináwa. 3 Yá nacuèriná
ibànùaca yàasu wenàiwicanáiwa nàaca namáidacaténá wenàiwica nacuèriná icàlidéeyéicaté iríni quéecha.
Quéwa càmita nawàwa nàwacáidáyacacawa néré. 4 Néese nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáiwa
áibanái. Ipíchawáise nàacawa, yá íimaca nalí: ‘Pìacué picàlidaca nalíni, níara numáidéeyéica, nudéca
nuchùnìaca yái nayáapináca. Nùasu wenàiwica nadéca nanúaca nupìra pacá walíibèeyéi, áiba nacái nupìra
walíibèeyéi. Macáicata idécawa canánama yái nayáapináca. Pisutácué nàanápináwa aléi fiesta casamiento
nérépiná’, íimaca yái nacuèrináca. 5 Néese nacuèriná yàasu wenàiwica namáidaca nía àniwa quéwa caná
iwèni wenàiwicanái iicáca nacuèriná itàacáiwa. Abéeri néená yàaca iicáca ibànacalewa. Aiba yàacawa
yàcalé néré iwéndacaténá yàasuwa. 6 Yá áibanái náibàaca nacuèriná yàasu wenàiwicawa. Yá nacuísaca
nía, namànica nalí báawéeri, àta nanúacataléta nía nacái. 7 Yá néese máiní calúacani yái nacuèrináca. Yá
ibànùaca néré yàasu úwináiwa, yá úwináí nanúaca níái inuéyéicaté meedá nacuèriná yàasu wenàiwicawa,
yá úwináí yeemáca nàyacàlemi. 8 Néese àniwa nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Macáicata
idéca ichùnìacanáca canánama fiesta casamientopiná quéwa níara numáidéeyéicaté quéechatécáwa,
canáca yéewaná nàanàaca, càmicáináté neebá numáidáaná nía. 9 Iná pìacué picutáca mamáalàacata
wenàiwicanái bamuchúamibàa yàcalé, àyapulìcubàa nacái pimáidacaténácué nía macáita pìanèeyéica’,
íimaca yái nacuèrináca. 10 Néese níái yàasu wenàiwicanái nàacawa bamuchúamibàa yàcalé àyapulìcubàa,
yá nàwacáidaca macáita wenàiwica nàanèeyéica néenibàa, cayábanaméeyéi, báawanaméeyéita nacái. Iná
yéewa idéca capìi ipuníacawa madécaná wenàiwica iyú, yái manuíri capìi imàdáaná casamiento yàaluca.
11 “Néeseta quéwa yái nacuèriná iwàlùacawa néré itàidacaténá wenàiwicanái yàanèeyéica néré nayáa-
caténá nayáacaléwa, yá iicáca abéeri asìali nèewi ibàlesíami yáapichawa meedá. Càmitaté ìwali
ibàlewa wàlisàiwa, yái bàlesi cayábéerica nacuèriná iwacuèricaté macái wenàiwica irí, fiesta casamiento
ibàlenápiná. 12 Yá nacuèriná íimaca irí: ‘¿Néeni? ¿Cánásica yéewaná piwàlùacawa aléi, éwita càmicáaníta
pìwali pibàlewa fiesta casamiento ibàlenápiná, yái bàlesica nuèrica nalí?’ íimaca yái nacuèrináca. Yá
masànacani icalùniwa nacuèriná íicha, yái asìalica. 13 Néese nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa,
níái iwacuèyéica yàacàsi wenàiwicanái irí: ‘Caquialéta, pidacùacué yái asìalica icáapi nacái, yàabàli nacái.
Yá piúcacué wáichani aléera catéeri irìculé. Wenàiwicanái náicháanípiná manuísíwata néré, yá naamíapiná
nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’, íimaca yái nacuèrináca. 14 Dios imáidacáiná manùbéeyéi wenàiwica, quéwa
càmita yeedá macáita yàasu wenàiwicapináwa nía”, íimaca yái Jesúsca.

El asunto de los impuestos

15 Néesetécáwa, abénaméeyéi fariseo nàwacáidáyacacawa natàaníca náapichawáaca, yá abédanamata
namànica náiwitáisewa náalimáidáanápiná naicáwa Jesús icàlidacaténá áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná
nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu gobiernonái irí. 16 Iná nabànùaca abénaméeyéi néenáwa Jesús
yàatalé náapicha nacái áibanái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Yá náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca nacái wenàiwica báisíiri iyú nàyacaténá machacànníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulìaná nàyaca. Wáalíacawa nacái piicáca macái wenàiwica abédanamata, íná càmita pibatàa áiba wenàiwica cainówanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri íicha. [17] Iná picàlida walíni càinácaalí píináidacawa: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca. [18] Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíisewa. Yá íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, ¿cánácué píalimáida piicáwa núa picháawàacaténá nuináwaná ìwali nutàacái ìwalíise? [19] Néeni, píasáidacué nuicá moneda càichúaca nachùulìacuéca pipáyaidaca iyú nía —íimaca yái Jesúsca. Yá natéca irí denario, yái cawèníiri monedaca abé èeri iwènicatáica. [20] Néese Jesús isutáca yéemìawa nía:

—¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái íipidená ichanàawa ìwali? —íimaca yái Jesúsca. [21] Yá náimaca irí:

—Emperador íipidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáiwaná nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacaliná, icuèrica macái èeri mìnanái —náimaca. Iná Jesús íimaca nalí:

—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulìanácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —íimaca yái Jesúsca. [22] Yá náináidacawa manuísíwata néemìaca Jesús íimáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíisewa. Néese namàacacani, yá nàacawa íicha.

La pregunta sobre la resurrección

[23] Néese yáté èerica àniwa abénaméeyéi saduceo nàacawa Jesús yàatalé. Níái saduceo náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáaníca Jesús iquínina, íná nasutáca néemìawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

[24] —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ichùulìanácué wía judíoca wamànníinápiná cài: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenásàiri yeedáca iríwa yéenásàiri íinumiwa yàacawéetúapináwa yéewacaténá idènìaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. [25] Uwé, áibaalíté nàyaca wèewi siete namanùbaca yéenánái. Nabèeri yeedáca abéechúa íinupináwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. Méenibecáináni, íná iméeréeri yeedáca úái ibèeri íinumicawa. [26] Càita nacái iméeréerimi yéetácawa uícha méenibeta. Néese iméeréeri yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. [27] Néese úanama yéetácawa náami nacái. [28] Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa idé icáucàacawa áibaalípinátá, càide iyúwa áibanái íináidáanáwa, néese ¿càinápinásica unìri náicha níara sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawatá macáicáináta náinuca úa —náimaca, naicáaníca Jesús iquínina. [29] Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíiri tàacáisi íicha càmicáinácué píalíawa càinácaalí íimáaná Dios itàacái profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Càmitacué nacái píalíawa Dios íiwitáise cachàiníiri ìwali imichàidáanápiná wenàiwica yéetácáisi íicha. [30] Aiba èeriwa yéetéeyéimiwa nacáucàapinácawa, quéwa càmita nacásàapináwa, níái asìanáica, inanái nacái, nàyapinácáiná càide iyúwa chènuníiséeyéi ángel ìyáaná càmíiyéica icásàawa. [31] Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapiná wenàiwica áiba èeriwa, quéwa pidécuéca piléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, íná ¿cánácué càmita péemìa càinácaalí íimáaná? [32] Dios íimacaté: 'Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái', càité íimaca yái Diosca. ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha siùcade, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés ìyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —íimaca yái Jesúsca. [33] Néese wenàiwicanái nadécanáami néemìacani, yá náináidacawa manuísíwata néemìaca Jesús yéewáidáaná nía.

El mandamiento más importante

[34] Néeseté fariseonái idécanáami néemìaca Jesús iináwaná imawènìadacaté saduceonái yàasu tàacáisi, yá fariseonái nàwacáidáyacacawa. [35] Néese abéeri fariseo yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu, íináidacawa yáalimáidáanápiná iicáwa Jesús icàlidáanápiná áiba wawàsi báawéeri nacháawàacaténá iináwaná ìwali ìwalíise. Yá íimaca Jesús irí:

[36] —Pía yéewáidéerica wenàiwica, nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamànníinápináca. ¿Càiríiná wawàsi máiníiri cachàinica náicha canánama wamànníinápiná? —íimaca. [37-38] Néese Jesús íimaca irí:

—Yái Dios ichùulìanáca máiníirica cachàinica náicha canánama wamànníinápiná cài íimaca: 'Cáininá piicáca Picuèrinà Dios macái piwàwalìcuísewa, macái picáuca iyú nacáiwa, macái píiwitáise iyú nacáiwa', cài íimaca. [39] Iyaca walí áiba inacáiri nacái, yái pucháibáanáca. Yá íimaca: 'Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáininánaná piicáca píawawa', cài íimaca yái Diosca. [40] Canáca áiba tàacáisi cachàiníiri náicha níái pucháiba ichùulìacanásica. Macáita tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, profetanái nacái icàlidéericaté Dios inùmalìcuíse, macáita yái tàacáisica yéewáidaca wía cáininánanápiná waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái —íimaca yái Jesúsca.

¿De quién desciende el Mesías?

[41] Néese idècunitàacá fariseonái ìyaca Jesús íipunita, yá Jesús isutáca yéemìawa nía. [42] Iimaca nalí:

—¿Càinácué píináidacawa Mesías ìwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànuèripinácuéca pirí, píacué israelitaca? ¿Cawiná itaquérinámini? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Rey David itaquérinámicani, yái Mesíasca —náimaca. [43] Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta rey David itaquérinámicani yái Mesíasca. Quéwa rey Davidcaté íimaca áiba wawàsi nacái Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápináca. David icàlidacaté Espíritu Santo inùmalìcuíseni, yá David íimacaté Mesías ìwali 'Nuíwacali'. Càité David íimaca:

[44] 'Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita, idècunitàacá numawènìadaca píicha macái piùwidenáiwa, íimaca yái Diosca',

càité íimaca yái Davidca. [45] Yái rey Davidca íimacaté Mesías ìwali 'Nuíwacali', íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David Iiwacali nacáicani —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

[46] Canácata néená yáaliéri áiba tàacáisi náaliméerica namawènìadaca iyú Jesús, ibatàa abéeri tàacáisi piná, càmita náalíawa, canásíwata. Iná cáaluca nasutáca néemìawa Jesús àniwa, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

[1] Néeseté Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, áibanái nacái wenàiwicanái ìyéeyéica néeni. [2] Yá íimaca walí: "Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseoca nacàlidacuéca pirí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté bàaluité Dios inùmalìcuíse. Néewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica. [3] Iná néewáidacaalícué pía Dios itàacái iyú, néese peebáidacué yái nacàlidáanáca, pimànicué nacái macáita càide iyúwa nacàlidáaná Dios itàacái irìcuíse. Quéwacué picá pimàni càide iyúwa namàníiná, nacàlidacáinácué pirí cayábéeri wawàsi, quéwa namànica áiba wawàsi méetàuculéeri, báawéeri meedá. [4] Nadènìaca nàasu tàacáisi nacáiwa, méetàuculéeri Dios itàacái íicha. Iná nachùulìaca wenàiwicanái namànica wawàsi máiníiri càulenáca náicha, náimacáiná Dios iwàwacasa wenàiwicanái imànicani. Quéwa càmita wenàiwica yáalimá ìidenìacani, néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica càmita nawàwa nayúudàaca nía, càmita nacái namàni càide iyúwa nachùulìaná áibanái imànica. [5] Macáita yái namàníirica, yá namànicani wenàiwicanái iicápiná meedá, yéewacaténá wenàiwica nàaca náimiétacaná meedá. Nawàwacué piyúunáidaca cáinináca naicáca Dios itàacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Iná nadacùaca nàwaliwa Dios itàacái yéená napùdàlìcuwa, nàanàa ìwali nacáiwa, càide iyúwa Dios ichùulìaná wamànica, wía israelitaca, quéwa nadacùacani cáucuíri iwaalíbapi iyú yéewacaténácué piicácani ráunamáita, íná piyúunáidacuéca cáinináca naicáca Dios itàacái, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Cáalaca namànica nàasu chílanásiwa nasucuéri nabàle ipùata ìwaliwa yéewacaténácué piyúunáidaca nàaca Dios icàaluníniná macái nawàwalìcuísewa. [6] Nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa macái wenàiwicanái yàacuésemi nayáacaalí nayáacaléwa náapicha, namànicaalí culto nacái judíonái yéewáidacàalu irìcu, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiníiyéica cachàinica. [7] Nawàwa macái wenàiwica natàidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi naicácaténá nía. Máiní fariseonái iwàwacué pitàidaca nía cài: Píamisícawa yéewáidéerica wía", íimaca yái Jesúsca.

[8] Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: "Quéwa píacué nuéwáidacaléca, picácué piwàwa áibanái íimáaná pirí 'pía, yéewáidéerica wía', nuwàwacáinácué macáita piicáyacacawa càide iyúwa abémisana. Núacata yái abéericata yéewáidéericuéca pía. [9] Picácué píima áiba irí 'Pía, Wáaniri, icuèrica wía' chái èeri irìcu pidènìacáinácué abéerita Píaniriwa Dios ìyéerica chènuniré. [10] Picácué piwàwa áibanái íimaca pirí 'pía, Wáiwacali, yéewáidéerica wía', abéericáináta núa Cristo Píiwacalicué. [11] Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani iyúwa cachàiníirica áibanái íicha, iwàwacutácué íibaidaca pirí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáaná íiwacali iríwa. [12] Níacáiná macáita cachàiníiyéica iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná báica nía, càmíiyéica nacái cachàini. Néese cawinácaalí càmíiyéica cachàini iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná cachàinica nía", íimaca walí yái Jesúsca.

[13] Néese Jesús yàalàaca fariseonái cachàiníiri iyú, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Iimaca nalí: "¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ibàlièyéica capìi inùma, néese càmita nawàlùawa capìi irìculé, càmita nacái namàaca áibanái iwàlùacawa. Càitacué pía, éwitacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái íimáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidáanápináni, càmita nacái pimàaca áibanái yeebáidacani, ipíchaná Dios yàasu wenàiwicaca nía. [14] ¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piyéedùacáinácué náicha nacapèemi, nàasumi nacái, níái catúulécanéeyéi inanáica inìrimi yéetéeyéimicawa íicha. Néese, pisutácuéca Dios déecuíri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidacuéca cayábaca píiwitáise. Dios yùuwichàidapinácué píawa cachàiníiri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica.

[15] "¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, pìacáinácuéwa áiba cáli néré manuíri úni abéemàalé piwènúadacaténácué abéeri wenàiwica íiwitáise yeebáidacaténá càide iyúwa péewáidáaná nía. Néese pidécanáamicué

piwènúadaca íiwitáise pìasu tàacáisi iyúwa, yásí péewáidacuéca imànica ibáyawanáwa pucháiba yàawiriéricatái yáwanái íicha yái báawéerica pimàníiricuéca, píacué yèeyéipináwa infierno irìculé, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

16 "¡Dios yùuwichàidapinácué píawa! Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píimacáinácué pìwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali. ¡Cáanáica péewáidacuéca wenàiwica chìwái iyú nachìwáidacaténá áibanái! Píacué fariseoca, pidécuéca cài píimaca nalí: 'Píimacaalí báisí báisísíwatasa templo íipidená ìwali pimàníinápiná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá pimànicani, càmicáiná máiní cachàiníirica yái templo íipidenáca; quéwa picàlidacaalíni templo yàasu oro íipidená ìwali, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàiníirica oro templo íicha', cài péewáidacuéca wenàiwica pichìwa iyúwa nachìwáidáanápiná áibanái. 17 ¡Píacué fariseoca, càmíiyéica yáalíawa, matuíyéi nacái íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachàinica templo oro íicha? Bàaluitécáiná Dios ichùulìaca wàawirináimi namàníinápináté irípiná yái temploca, íná yéewa cachàinica templo imànica oro. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. 18 Càita nacái, píacué fariseoca, pidécuéca cài píimaca altar ìwali: 'Píimacaalí báisí báisísíwatasa altar íipidená ìwali pimàníinápiná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá cài pimànicani, càmicáiná máiní cachàiníirica altar íipidená; quéwa picàlidacaalíni ofrenda íipidená ìwali, yái pìrái nanuérimica iyúwa sacrificio nàacaténá Dios icàaluíniná, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinícáiná cachàinica ofrenda altar íicha', cài péewáidacuéca wenàiwica pichìwa iyúwa nachìwáidáanápiná áibanái, píacué fariseoca. 19 ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachàinica altar ofrenda íicha? Bàaluitécáiná Dios ichùulìaca wàawirináimi namàníinápináté irípiná yái altarca, íná yéewa cachàinica altar imànica ofrenda. Iná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. 20 Píacué fariseoca. Càmitacué péewáida wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Núumacué pirí cawinácaalí íiméerica 'báisí báisísíwata altar íipidená ìwali', yá idéca nacái cài íimaca náipidená ìwali cawinácaalí ofrenda ìyéerica altar íinata. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáté áibanái irí. 21 Yá nacái cawinácaalí íiméerica 'báisí báisísíwata templo íipidená ìwali', yá idéca nacái cài íimaca Dios íipidená ìwali, Dios imàacacáiná íiwitáise iyamáanápináwa templo irìcu. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáté áibanái irí. 22 Yá nacái cawinácaalí íiméerica 'báisí báisísíwata capìraléeri cáli íipidená ìwali', yá idéca nacái cài íimaca Dios yàalubái íipidená ìwali ìyéerica chènuniré, idéca nacái cài íimaca Dios íipidená ìwali, Dios ìyacáiná chènuniré. Iná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáté áibanái irí. Canáta yéewaná ichìwáidaca áibanái càide iyúwacué péewáidáaná nía pichìwa iyúwa, píacué fariseoca.

23 "¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí, abéerinama néená níái diéyéica imanùbaca pibànacaleca púubéeyéica, níái menta, anís nacái, comino nacái, càide iyúwaté Dios ichùulìanácué pimàacaca irí bànacalé ofrenda iyú sacerdotenái iyáapiná. Quéwa, càmitacué picùa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái piicá áibanái ipualé, càmitacué nacái pìaca Dios icàaluíniná. Iwàwacutácué cài pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca pìasu cawèníiriwa ofrenda iyú Dios irípiná. 24 ¡Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píacué fariseoca, píimacáinácué pìwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali! Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ichàbáidéerica ìirapináwa úni wáluma yèewibàa imàacacaténáwa néeni awàsa, ipíchaná ìiraca iríwa casaquèeri única, néese ráunamáita meedá iwetúaca manuíri camello casaquèeri. Càitacué pía, pimànicáinácué cáalíacáiri iyú púubéeri wawàsica iyúwa pìawirináimi íiwitáise íimáaná, quéwa matuíbanáiri iyú meedá piimáichacuéca Dios itàacái máiníirica iwàwacutáca weebáidaca.

25 "¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimànicuéca madécaná wawàsi cáalíacáiri iyú càide iyúwaté pìawirináimi yéewáidáaná, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quírápieli nacái wáibéeyéica íinatabàawa. Quéwa máinícué báawaca píiwitáise piwàwalìcu càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedácáinácué piríwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníiricuéca. 26 ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! Iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwalìcuísewa quéechacáwa. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicápiná macáita yái pimàníiricuéca.

27 "¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càliculìimi nabàdéerica íinatabàa cayábawa cabalèeri iyú. Cayábéeyéi iicácanáwa íinatabàawa càliculìimica, quéwa ipuníacawa yéetáními yáapi iyú, macái íiwitáaná casaquèeri iyú nacái. 28 Càitacué pía nacái píacué fariseoca: Macái wenàiwica nayúunáida cayábacuéca píiwitáise, quéwa máinícué píiwitáise pucháibéeri idéca ipuníadacuéca piwàwa báawéeri iyú.

29 "¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pidécuéca pimànica cayábanaméeyéi capìi profetanáimi yàasu

càliculìimi iwicáulé piwàwalicáinásacué níái Dios yàasu profetamica, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Pidécuéca pichùnìaca cayábéeri iyú nacái nàasu càliculìimica áibanái cayábéeyéimica íiwitáise.
30 Néese pidécuéca cài píimaca: 'Wàyacaalíté bàaluité wàawirináimi yàasu èerimité, yá càmitaté wayúudàa
nanúaca Dios yàasu profetanáimicatá', càicué pidéca píimaca. 31 Iná pidécuéca picàlidaca piináwanáwa
píalíacawa pìawirináimicuéca nía, níara inuéyéicaté Dios yàasu profetanáimica. 32 ¡Siùca nacáide mesú-
namáita pimáalàidapinácué pimànica yái báawéerica pìawirináimi idàbéericaté imànica!
33 "¡Píacué àapi nacáiyéica íiwitáise! ¡Píacué caculáléeyéica íiwitáise! ¡Càmitacué píalimá pichúuli-
acawa íicha yái yùuwichàacáisi ìyéerica infierno irìcu! 34 Iná nubànùapinácué pìataléwa nùasu wenàì-
wicawa icàlidéeyéipiná tàacáisi nunùmalìcuíse, nùasunái profetanái, nùasunái cáalíacáiyéi nacái, nùasunái
yéewáidéeyéi wenàiwica nacái. Quéwa, núalíacawa pinúapinácuéca abénaméeyéi néená, pitàtàapinácué
abénaméeyéi néená cruz ìwali, picapèedáidapinácué abénaméeyéi nacái judíonái yéewáidacàalu irìcu,
pipìadáidapinácué nía yàcalé íicha áiba yàcalé nérépiná. 35 Iná Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué
israelitaca, nàwalíise macáita cayábéeyéimica íiwitáise pìawirináimicué inuéyéicaté, nanúacatáiseté Abel,
yái cayábéerimica íiwitáise, àta nanúacatalétaté nacái Dios yàasu profeta Zacarías, yái Berequías ìirimicaté,
pìawirináimicué inuéricaté templo ibàacháwalená irìcubàa, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái.
36 Péemìacué cayábani, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca ìyéeyéica siùcade ìwalíise
macáita yái báawéerica pimànníiricuéca nalí, níái nùasu wenàiwicaca", íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

37 Néese Jesús íimaca: "¡Píacué Jerusalén ìyacàlená mìnanáica, píacué inuéyéica Dios yàasu profetanái,
pinúacuéca áibanái nacái íba iyú, níái wenàiwica Dios ibànuèyéica icàlidaca pirícué tàacáisi inùmalìcuíse!
¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí ucùaca
uénibewa ubáiná yáapiréwa! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía. 38 Iná péemìacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca, idécanáami piùwidenái imànicuéca ùwicái píipunita. 39 Yá núumacué nacái pirí,
siùcáisede càmitacué piicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: '¡Cayábéericani yái yàanèerica
Wacuèriná Dios íipidená ìwali, Dios ibànuèrica walí!' càipinácué píimaca nùwali", íimaca yái Jesúsca.

24

Jesús anuncia que el templo será destruido

1 Néeseté Jesús yàacawa templo íicha. Idècunitàacá yàacawa, wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha
mawiénita irí. Yá wadàbaca watàaníca irí templo ìwali, nàwali nacái cayábanaméeyéi capìica ìyéeyéica
templo itéese. 2 Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemìacué cayába yái núuméeyéicuéca pirí ìwali, níái capìica. Báisíta áiba èeriwa canácata capìi yàasu
íba yáawinéeripinácawa áiba íba íinata. Macáita níái temploca itéeséeyéica namáalàapináta nacáiwa —
íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

3 Néese Jesús yàacawa dúli néré íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá Jesús yáawinacawa néré.
Néese wía yéewáidacaléca wàacawa yàatalé watàaníca téná yáapicha méetàucuta áibanái íicha. Yá wáimaca
irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí chácatáinácaalí ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali. ¿Càinásica
iyú wadépiná wáalíacawa mawiénica péenáiwaná pìanàanápiná àniwa, èeri nacái imáalàanápinácawa?
—wáimaca. 4 Néese Jesús íimaca walí: "Piicácué píichawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca
pía ipíchawáise èeri imáalàapinácawa. 5 Manùbacáiná wenàiwica nàanàapiná icàlidéeyéipiná ichìwawa.
Náimapiná núacasa níata. Yá nacàlidapiná nachìwawa. Càipiná náimaca: 'Núacata yái Mesíasca íipidenéer-
ica Jesucristo, israelita icuèrinápináca', càipiná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapiná manùba
wenàiwica. 6 Nacàlidapinácué pirí madécaná ùwicái iináwaná ìwali, áibanái imànníinása úwi mawiénita,
déecubàata nacái. Quéwacué, picácué cáalu píawa iwàwacutácáiná cài namànica, quéwa càmitàacá
imáalàapináwa yái èeriquéi. 7 Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéi ipéliapiná áiba cáli néeséeyéi íipunitawa,
áibanái gobierno namànipináca ùwicái áibanái gobierno íipunitawa. Yá manùbéeyéi wenàiwica néetápiná-
cawa máapicái iyú, cáli nacái icusúapinácawa madécaná cáliwa. 8 Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica,
yátanica idàbáanéerica yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri
umusúadacaténá iicá èeri.
9 "Néese náibàapinácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali náiwacanánái iríwa peebái-
dacáinácué nutàacái. Yá namànipinácué pirí báawéeri, yá nanúapinácué píawa. Macái èeri mì-
nanái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáinácué nutàacái. 10 Néenialípiná manùbéeyéi wenàiwica
nawènúadapiná nuícha náiwitáisewa namànicaténá nabáyawanáwa. Yá báawapiná naicáyacacawa,
nacháawàayacacawa. 11 Madécaná iwicùlidéeyéi cachìwéeyéi yàanàapináca icàlidéeyéi ichìwawa. Náimap-
iná natàaníinása nacái Dios inùmalìcuíse, yásí nachìwáidapiná madécaná wenàiwica. 12 Néenialípiná ìyaca
madécaná báawéeriwa, íná batéwa macáita càmitapiná cáinina naicáyacacawa. 13 Quéwa cawinácaalí
yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, nuwasàapiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. 14 Yá nàapinácawa macái cáli íinatalé nacàlidacaténá yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Dios icùaca
yàasu wenàiwicawa yéewacaténá macái èeri mìnanái néemìacani; néese èeri imáalàapinácawa macáita.

15 “Bàaluité profeta Daniel itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse icàlidéerica walí áiba báawéeri casaquèeri
wawàsi iináwaná ìwali abéeri wenàiwica imànníiripináca templo irìcu, aléde càmicataléca Dios ibatàa wenài-
wica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo templo Dios íicha. Piicácaalípinácué yái báawéerica
ìyéeripináca templo irìcu —píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemìacué cayábani —íná piicácaalípinácué
yái wenàiwica ìyaca néré, yásí iwàwacutácué pipìacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. 16 Yásí cawinácaalí
ìyéeyéica chái Judea yàasu cáli íinata, iwàwacutá napìacawa dúli inàlimèeri nérépiná. 17 Cawinácaalí
wenàiwica iyamáidéeyéicawa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri íinatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita
nèepùa nawàlùacawa nacapèe irìculéwa needácaténá nàasuwa ipíchawáise napìacawa Jerusalén ìy-
acàlená íicha. 18 Cawinácaalí ìyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa,
ibatàa needáanápiná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napìacawa Jerusalén ìyacàlená
íicha. 19 ¡Nàuwichàapináwa manuísíwata cawinácaalí inanái idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica yèeyéica
quìrasìi ìira ìinisi, càmicáiná náalimá napìacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa!
20 Pisutácué Dios íicha ipíchanácué iwàwacutá pipìacawa unìabépi, máinícáinácué càulenáca pìacawa,
càmita nacái sábado irìcu judíonái iyamáidacatáicawa, ipíchaná nabàlìacuéca píicha yàcalé iwáiná inùma
pimusúacatáisepináwa yàcalé íicha. 21 Néenialípiná wenàiwica yùuwichàapinácawa báawanama. Canácaté
áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái íicha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siùca nacáide. Càmíirip-
ináta nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeri íicha càiripinátawa chái èeri irìcu. 22 Càmicaalí Dios imàaca
maléenéeripináni yái yùuwichàacáisicatá, yásí macái èeri mìnanái yéetápinácawatá. Quéwa Dios idéca
imàacaca maléenéeripinácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwicaca Dios yeedéeyéica
yàasunáipináwa.
23 “Néese néenialípiná áibanái íimapiná piríwa: ‘Aquialécué piicáca, chácata ìyaca yái Mesíasca’, càipiná
náimaca; áibanái nacái náimapinácué piríwa: ‘Piicácué Mesías ìyaca néré, yái judío icuèrináca’, càipiná
náimaca. Quéwa, picácué peebáida nalíwani. 24 Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàapiná, icàlidéeyéipiná
ichìwawa Mesíascasa nía, judío icuèrinápinása; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàaca icàlidéeyéipiná
ichìwawa. Náimapiná natàaníinása Dios inùmalìcuíse. Yá namànipiná yái càmíirica wenàiwica idé
imànica. Càita náasáidapiná nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnanái. Náalimáidapiná nachìwáidaca
nacái Dios yàasu wenàiwica, níái Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càmicaalí Dios yàasunái iicá íichawa
cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacái. 25 Nudéca nùalàacuéca pía náicha, ipíchawáise
ichàbapinácawa. 26 Iná náimacaalícué pirí: ‘Aquialécué piicáca Cristo ìyaca manacúali yùucubàa càináwàiri’,
picácué pìawa néré. Náimacaalícué nacái pirí: ‘Piicácué chácataníira Cristo ìyaca capìi imàdáaná irìcu,
ibàacawa’, picácué peebáidani. 27 Núacáiná nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnanái naicáca
nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáaná macáita capìraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúa-
catáisewa àta èeri iwàlùacatalévwa. Càicata nacái nùapinácawa néese àniwa nuénáiwaná yàanàacatáiwa,
núa asìali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéeri iyúwa. 28 Màulenéeri iyú piicápinácué chábàanácaalí
nùacawa càide iyúwacué píalíanáwa alénácaalí yéetéerimiwa irìawa piicácáinácué manùbéeyéi wáchuli
nàwacáidáyacacawa”, íimaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

29 Jesús íimaca walí: “Néenialípiná ichàbacanacáitawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri icamaláná,
yá nacái quéeri càmitapiná amalá icànaca. Dùlupùta nacái nacaláapináwa chènuníise. Yásí cachàiníiyéi
wawàsi ìyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáiwa. 30 Néese macái èeri mìnanái iicápiná abéeri wawàsi
chènuníise imàaquéeripináca náalíacawa nùanàanápiná, núa asìali Dios néeséerica. Yá náicháanípiná
nacalùniwa níái macáita èeri mìnanáica. Néese naicápiná núa, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapiná acalèe
yèewíise cachàiníiri nuíwitáise iyúwa, mèlumèluíri iyú nucùacaténá macáita. 31 Yá nubànùapiná nùasu
ángelnáiwa napùlìacaténá trompeta cachàiníiri iyú nàwacáidacaténá macáita wenàiwica nuedéeyéica
nùasunáipináwa. Càipiná nùwacáidaca nulíwa nía àta alénácaalí nàyaca macái cáli imanuíca chái èeri irìcu,
èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacatalécawa.
32 “Péemìacué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí
ibáináwa, yá píalíacuécawa mawiénica camuí. 33 Càita nacái piicácaalípinácué ichàbacawa macáita yái
nucàlidéericuéca pirí ìwali, yásí píalíacuécawa mawiénica núa, nùanápináwa néese àniwa, núa asìali
Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capìi inùma irìcu, iwàlùanápináwa capìi irìculé.
34 Péemìacué cayábani, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pirí ìwali, macáita ichàbáanápiná-
cawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica ìyéeyéipináca néenialíwa. 35 Yái capìraléeri cáli, èeriquéi
nacái namáalàapinácawa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalàapináwa. Macáita ichàbapinácawa
càiwade iyúwa nucàlidáaná piríni.
36 “Quéwa canácata yáaliériwa chácatáinápinácaalí yái èerica, chènuníiséeyéi ángel nacái càmita
náalíawa, núa nacái Dios Iirica, càmita núalíawa chácatáinápinácaalí èeri, hora nacái. Abéericata Núaniri
Dios yáaliériwa.
37 “Mawiénicaalípiná nuénáiwaná nùanàacatáipináta àniwa, núa asìali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái
nàyapináca càide iyúwaté èeri mìnanái ìyáanáté Noé yàasu èerité. 38 Bàaluité èeri ipíchawáiseté úni
yéesacawa macáita cáliquéi, macái èeri mìnanái nàyacaté matuíbanáita Dios íicha; nayáacaté nayáacaléwa,
nàiracaté nacái nàiracaléwa. Needácaté nacái náinupináwa. Càité namànica àta Noénái iwàlùacatalétatéwa
arca irìculé. 39 Càmitaté èeri mìnanái yeebáida mawiénicani yái yùuwichàacáisica. Néeseté yáta manuíri
yéesacái yàanàaca, yá macáita néetácawa càmíiyéicaté iwàlùawa arca irìculé Noénái yáapicha. Càita nacái
yùuwichàacáisi yàanàapináwa ráunamáita èeri mìnanái ìwali áiba èeriwa nùanàacatáipináta àniwa, núa

asìali Dios néeséerica. [40] Néenialípiná pucháiba asìanái yèepuníiyéipinácawa manacúalibàa. Angelnái itépiná abéeri asìali, abéeripiná nacái imàacawa néenita. [41] Yá pucháiba inanái namulúapináca nàyaca ituínási. Angelnái itépiná abéechúa, abéechúapiná nacái imàacawa néenita.

[42] "Picùacáitacué nùanàaca, càmicáinácué píalíawa nuénáiwaná nùanàacatáipiná, núa Píiwacalicuéca, chácatáinápinácaalí nùanàaca àniwa. [43] Péemìacué cayába comparación: Capìi íiwacali yáalíacaalíwa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa táiyápitá, yá càmita capìi íiwacali iimácatá, càmita nacái ibatàa nawàlùacawa icapèe irìculé nayéedùacaténá yàasutá. Càmita quéwa capìi íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa. [44] Càicata nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asìali Dios néeséerica, nùacáináwa néese àniwa càmicatáipinátacué picùa nùanàa", íimaca walí yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

[45] Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: "Péemìacué comparación: Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa capìi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéerica nacái íiwacali itàacáiwa machacàníiri iyú. Iná yái capìi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íichawa, yá ichùulìaca yàasu wenàiwicawa icùanápiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapiná èeri imanùbaca. [46] Néesecáwa capìi íiwacali yèepùacaalípináwa néese àniwa, yá casíimáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa càide iyúwa íiwacali íimáanáté irí. [47] Péemìacué cayábani, capìi íiwacali imàacapiná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidacaté cayába íiwacali irípináwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. [48-50] Quéwa capìi íiwacali yàasu wenàiwica báawacaalí íiwitáise, yá iyúunáidacaalí íiwacali idècunìacawa càiripináta, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéi, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icàmáanápiná nacái icàméeyéi yáapicha, yáta íiwacali yèepùapináca yàanàaca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, abéeri hora nacái càmíiri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápiná. [51] Yásí capìi íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica. Yá yùuwichàacawa càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise nàuwichàanáwa infierno irìcu. Yásí náicháanípiná báawanama, naamíapináca nayéiwa nàuwichàacái iyúwa", íimaca yái Jesúsca.

25

La parábola de las diez muchachas

[1] Néeseté Jesús yéewáidaca wía comparación iyú, yá íimaca walí: "Néenialípiná, ipíchawáise Dios icùaca macáita wenàiwicanái, yá abénaméeyéi nacùapiná nùacawa néese, quéwa áibanái càmita nacùa nùacawa néese. Càica níade iyúwa diez namanùbaca mànacanái. Péemìacué comparación: Mànacanái needáca nàasu lámparawa nàacaténáwa fiesta casamiento néré. Yá nabàlùacawa bàacháwáise capìi íicha, nacùaca abéeri asìali yàanàaca idécanáami yeedáca iríwa yàacawéetúawa, yéewanápiná nawàlùacawa náapicha fiesta irìculé. [2] Cinco namanùbaca mànacanái máiwitáiséeyéi. Aibanái cinco namanùbaca cáalíacáiyéi nacái. [3] Níái máiwitáiséeyéica meedá natéca nàasu lámparawa, quéwa càmita naté lámpara ituní napuníadáanápiná àniwa nàasu lámparawa. [4] Níái cáalíacáiyéica natéca ituní yàalupiná nàasu lámpara yáapichawa. [5] Néese idècunìacatéwa yái asìali yeedéericaté yàacawéetúawa, íná iwàwacutá mànacanái icùaca nía máadáiní. Yá cadapùleca macáita mànacanáica. Néese naimáca náichawa. [6] Néeseta quéwa catá bamuchúami yáta mànacanái yéemìaca áibanái imáidaca nalí cachàiníiri iyú. Yá náimaca mànacanái irí: 'Aca níara, pìacué píipunitáidaca nía', náimaca. [7] Yá nacawàacawa macáita níái mànacanáica. Yá nachùnìaca nàasu lámparawa. [8] Níái máiwitáiséeyéica meedá náimaca cáalíacáiyéi irí: 'Piùcùacué walí achúmáana ituní, wàasu lámparacáiná ichacàca yàacawa', náimaca. [9] Quéwa cáalíacáiyéi íima nalí: 'Càmírita, canácáiná walí cayába wàasupiná, pirípinácué nacái. Pìacué picutáca piríwa aléera nawéndacataléca', náimaca nalí. [10] Néese idècunitàacá máiwitáiséeyéi nàacawa nawènìacaténá nalíwa lámpara ituní, yá asìali yàanàaca yái yeedéericaté yàacawéetúawa. Néese níái cáalíacáiyéica mànacanáica ichùnièyéicaté yàasuwa, nawàlùacawa náapicha fiesta casamiento néré. Yá nabàlìaca capìi inùma. [11] Néese níái máiwitáiséeyéica nàanàaca néré. Yá namáidaca capìi inùma néeni. Náimaca: 'Wáiwacali, pìacùa walíni yái capìi inùmaca', náimaca irí. [12] Néese quéwa íimaca nalí: 'Péemìacué cayábani, càmitacué núalía nuicáca pía', íimaca nalí", íimaca yái Jesúsca.

[13] Néese Jesús íimaca walí ìyéeyéica yáapicha: "Càita nacái iwàwacutácué picùaca nùanàaca néese àniwa. Picùacué cayába nùanàaca néese àniwa, núa, asìali Dios néeséerica, càmicáinácué píalíawa chácatáinápinácaalí èeri nùawa, càinácaalípiná hora irìcu nacái, càmitacué píalíawa", íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

[14] Néeseté Jesús yéewáidaca wía áiba comparación iyú. Yá íimaca walí: "Néenialípiná ipíchawáise Dios icùaca macáita, càicanide iyúwa càasuíri asìali idènìèrica yàasu wenàiwicanáiwa. Péemìacué comparación: Ipíchawáise càasuíri asìali yàacawa áiba cáli nérépiná, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáiwa. Yá yàaca nachàba yàasu platawa nacùanápiná iríni. [15] Yá náiwacali yàaca abéeri ichàba cinco mil namanùbaca moneda máiníiyéi cawènica. Yàaca nacái áiba ichàba pucháiba mil namanùbaca. Yàaca nacái áiba ichàba abéeri mil namanùbaca. Yái náiwacali yàaca nachàba càide iyúwa náalimáaná náibaidaca, namànicaténá nàasu wawàsiwa náiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yàacawa náicha áiba cáli néré. [16] Yái asìali idènìèrica cinco mil namanùbaca, yàacawa caquialéta imànicaténá yàasu wawàsiwa íiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yeedáca áiba cinco mil namanùbaca moneda íiwacali irípináwa ipualé yái plata íiwacali yèericaté ichàba. [17] Càita

nacái imànica yái áiba asìalica idènièrica pucháiba mil namanùbaca imàníiripiná iyú yàasu wawàsiwa. Yá
yeedáca áiba pucháiba mil àniwa íiwacali irípináwa. 18 Quéwa yái asìali idènièrica abéeri mil meedá yàacawa,
yá íícaca cáli yèewiré, yá ibàlìaca plata cáli irìculé. Càita ibàacaca íiwacali yàasu platawa.
19 "Madécaná èeri idénáami, yá yèepùacawa néese àniwa yái náiwacalica. Néese imáidaca yàataléwa yàasu
wenàiwicanáiwa, níái yeedéeyéicaté íicha plata, yáalíacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali
irípináwa. 20 Quéechacáwa yái asìali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái idènièricaté cinco mil namanùbaca
moneda, yá yàaca diez mil namanùbaca moneda íiwacali iríwa. Yá íímaca íiwacali iríwa: 'Nuíwacali, pìacaté
nuchàba cinco mil namanùbaca. Siùcade pidènìaca áiba cinco mil namanùbaca àniwa nuedéerica pirípiná',
íímaca irí. 21 Néese íiwacali íímaca irí: 'Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú
càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméeríína iyú, íná numàaca picùaca
madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíímáicaténá pía núapicha', íiwacali íímaca irí. 22 Néese àniwa, yái
asìali yàanàaca nacái íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba pucháiba mil namanùbaca moneda,
yá yèepùadaca báinúaca mil namanùbaca íiwacali iríwa. Yá íímaca íiwacali iríwa: 'Nuíwacali, pìacaté
nuchàba pucháiba mil namanùbaca. Nudéca nuedáca pirípiná pucháiba mil namanùbaca àniwa', íímaca
irí. 23 Néese íiwacali íímaca irí: 'Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàníiri iyú càide iyúwa
nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàníiri iyú achúméeríína iyú, íná numàacaca picùaca madécaná
àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíímáicaténá pía núapicha', íiwacali íímaca irí.
24-25 "Néese nacái yái asìali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba abéeri mil na-
manùbaca moneda. Yá íímaca íiwacali iríwa: 'Nuíwacali, núalíacawa pìwali caluérica píiwitáise, peedácáiná
piríwa yàacàsi càmicataléca pibàna, pìwacáida nacái piríwa càmicataléca píibaida. Iná cáaluca núa, yá
nùaca nubàlìaca pìasu plata cáli irìculé. Siùcade nuèpùada pirí àniwa pìasu plataca', íímaca. 26-27 Néese
íiwacali íímaca irí: 'Báawéeri píiwitáise, càmita píibaida nulí cayába, ínuca pía nacái. Píináidacaalíwa
nùwali nuedáaná yàacàsi càmicataléca nubàna, nùwacáidáaná nacái nulíwa càmicataléca nuíbaida, néese
¿cánáté càmita pimàaca nùasu plata caja néré, yéewanápiná inísàacawa nulípiná achúmáana quirítatá
àniwa?' íiwacali íímaca irí. 28 Néese náiwacali íímaca yàasu wenàiwicanái iríwa: 'Peedácué íicha níái abéeri
mil namanùbaca monedaca. Pìacué iríni yái idènièrica diez mil namanùbaca', íímaca yái náiwacalica.
29 'Níacáiná macáita íibaidéeyéica cayába nulípiná, yá numàacáanápiná nacùaca madécaná mamáalàacata.
Quéwa cawinácaalí càmíiyéica íibaida cayába, càmita numàaca náibaidaca nulípiná quirínama. 30 Pìacué
piúcaca yái wenàiwica canéerica iwèni méetàuculé máiníiri catácatalé. Wenàiwicanái náicháanípiná
manuísíwata, yá naamíapiná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa' ", íímaca yái Jesúsca.

El juicio de las naciones

31 Néeseté Jesús íímaca walí àniwa: "Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapiná cachàiníiri iyú, nuca-
malá irìcuwa, cáimiétaquéeri iyú nacái, cachàiníiri nuíwitáise nacái nucùacaténá macáita èeri mìnanái.
Yá nùanàapiná macái ángelnái yáapichawa. Yá núawinacawa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa
nucùacaténá macáita. 32 Nàwacáidapiná nùatalé macái èeri mìnanái. Yá nùwacáidapiná náichawáaca
nía pucháiba yàalusipiná càide iyúwa pìrái icuèriná ìwacáidacaalí ipìra ovejanáiwa cabranái íícha.
33 Yá nùwacáidapiná nulípináwa nùasunái ovejaca nuéwápuwáise mawiénita nulí, quéwa nùwacáidaca
cabranái nuíchawa apáuwáisepiná meedá. 34 Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapiná nalí ìyéeyéica
núapicha nuéwápuwáise. Yá núumapiná nalí: 'Aquialécué núapicha, píacué Núaniri Dios yàasunáica,
Dios imàaquéeyéica casíímáica. Peedácué piríwa yái cayábéeri yàcaléca wamàníiricatécué pirípiná
wadàbacaalíté èeriquéi, yái yàcalé picùacatalépinácuéca macáita wenàiwica. 35 Bàaluitécáiná, máapicaalíté
núa, pìacatécué nuyáapiná. Macàlacaalíté nuwàwa, pìacatécué nuìrapiná úni. Nùacaalítéwa déecuíse nùasu
cáli íichawa, peedácatécué pìataléwa núa. 36 Canácaalíté nubàle, pìatécué nubàlepiná. Cáuláicacaalíté
núa, picùacatécué núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànalìculé, pìanàacatécué pisíímáidaca núa', càipiná
núumaca nalí. 37 Néese níái cayábanaméeyéica íiwitáise náimapiná nulí: 'Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá
máapica pía, yáté wàaca piyáapiná? ¿Càicaalínáté waicá macàlaca piwàwa, yáté wàaca pìiraca úni?
38 ¿Càicaalínáté waicá pìacawa déecuíse pìasu cáli íichawa, yáté weedáca wàataléwa pía? ¿Càicaalínáté
waicá canáca pibàle, yáté wàaca pibàlepiná? 39 ¿Càicaalínáté nacái waicá cáuláicaca pía, yáté wacùaca pía?
¿Càicaalínáté nacái pìyaca presoíyéi ibànalìcu, yáté wàaca wasíímáidaca pía?' càipiná náimaca nulí. 40 Néese
núa, yái icuèrica macáita, núumapiná nalí: 'Péemìacué cayába. Pimànicáinátécué cayábéeri nuénánái
irí, éwita nalípiná níái càmíiyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca yái pimànníiricuéca nalí càide
iyúwacué pidéca nacáicaalí pimànica nulíni', càipiná núumaca nalí.
41 "Néese núumapiná nalí níái ìyéeyéica apáuwáise nuícha: 'Pìacuéwa nuícha, píacué báawéeyéica Dios
iícáca íiwitáise. Pìacuéwa quichái irìculé càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca Dios imànníirica nulípiná,
yái Satanásca, nía nacái Satanás yàasu ángelnáica. 42 Bàaluitécáiná máapicaalíté núa, càmitatécué pìa
nuyáapiná. Macàlacaalíté nuwàwa, càmitatécué pìa nuìra úni. 43 Nùacaalíté déecuíse nùasu cáli íichawa,
càmitatécué peedá pìataléwa núa. Canácaalíté nubàle, càmitatécué pìa nubàlepiná. Cáuláicacaalíté núa,
càmitatécué picùa núa. Náucacaalíté núa presoíyéi ibànalìculé, càmitatécué pìa pisíímáidaca núa', càipiná
núumaca nalí. 44 Néese náimapiná nulí: 'Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapicaté pía, macàlacaalíté
piwàwa nacái, cáuláicacaalíté pía nacái? ¿Càicaalínáté waicá pìacawa déecuíse pìasu cáli íichawa?
¿Càicaalínáté waicá pìyaca presoíyéi ibànalìcu nacái? ¿Càicaalínáté waicá canáca pibàle? ¿Càicaalínáté
càmita wayúudàa pía?' càipiná náimaca nulí. 45 Néese núumapiná nalí: 'Péemìacué cayába, càmicáináté
pimàni cayábéeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmíiyéica cachàini náicha canánama, ínáté nuicáca
yái càmíinácuéca pimànica nalí cayábéeri càide iyúwacué càmicaalí nacái pimàni nulítáni', càipiná

núumaca nalí. [46] Néese níái báawéeyéica íiwitáise nàapinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi irìculé, yái
yùuwichàacáisi càmíirica imáalàawa. Níata quéwa cayábanaméeyéica íiwitáise nawàlùapinácawa yàcalé
irìculé nadènìacataléca nacáucawa càmíiri imáalàawa", íimaca yái Jesúsca.

26

Conspiración para arrestar a Jesús

[1] Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá íimaca walí:
[2] —Píalíacuécawa ìyaca wapíchalé pucháiba èeri ipíchawáise namànica Pascua yàasuná culto. Yánica
abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái natàtàaca núa cruz ìwali,
núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.
[3] Néenialíté sacerdote íiwacanánái nàwacáidáyacacawa judío íiwacanánái yáapicha Caifás icapèe manuíri
irìculé, yái sacerdote íiwacaliná íipidenéericaté Caifás. [4] Yá náináidacawa, natàaníca nacái, namànica
wawàsi náapichawáaca náibàanápináté Jesús ibàacanéeri iyú nanúacaténáni. [5] Quéwa macáita náimaca
nalíwáaca:
—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi
wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé irìcu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

[6] Néeseté Jesús ìyaca Betania ìyacàlená irìcu, Simón icapèe irìcu, yái Simón ichùnièricatéwa cháunási
lepra íicha. [7] Néese abéechúa inanái ùacawa Jesús yàatalé. Udènìaca achúméechúa catùa cawèníiri íba
alabastro icatùalená, ipuniéchúawa séenási pumèníiri iyú, máiníiri cawènica. Idècunitàacá Jesús iyáaca
iyáacaléwa, yá ùucùaca yái séenási pumèníirica Jesús íiwita ìwali. [8] Néese wía, Jesús yéewáidacaléca,
waicácáiná yái umàníirica, yá calúaca wía. Yá wadàbaca wáimaca:
—Máiní báawéeriquéi úucáanáca meedá canéeri iwèni iyú yái pumèníirica isàni cawèníirimica. [9] ¿Cánáté
càmita uwéndani, manùba platapinácáinátani, uyúudàanápiná catúulécanéeyéi wenàiwicatá? —wáimaca.
[10] Jesús yéemìaca yái wáimáanáca, yá íimaca walí:
—Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Yái umàníirica nulí máiníiri cayábacani. [11] Catúulécanéeyéi wenàiwica
nàyapinácué píapicha mamáalàacata càiripináta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacué
piyúudàaca nía. Núa quéwa càmíirita ìyapiná píapichacué càiripináta chái èeri irìcu. [12] Udéca ùucùaca
perfume nùwali, nusànipiná nabàlìacaténá nuinámi, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. [13] Péemìacué
cayábani, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái chái èeri irìcu íiméerica nuwàwaca nuwasàaca
wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá nacàlidapiná uináwaná ìwali úái inanáica, umànicáiná nulí
cayábéeri, yá nawàwalipiná úa —íimaca yái Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

[14] Néeseté abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca docenácaté wamanùbaca, íipidenéerica Judas Iscariote,
yàaca itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha. [15] Judas íimaca nalí:
—¿Càinácué imanùbaca pìa nulí nutécaalícué pía Jesús yàatalé píibàacaténácuéni? —íimaca yái Judas
Iscarioteca. Néese nacàlidaca iríni nàanápináté irí treinta namanùbaca moneda, níái plata cawèníiyéica,
báinúaca quéeri iwènicatái. [16] Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácatáinápiná yáalimá itéca nía Jesús
yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

[17] Idàbáanéeri èeri yàanàacaté judíonái yàasu culto Pascua yaalí, nayáacatáica pan càmíiri idènìa levadura.
Yáté èerica, wía Jesús yéewáidacaléca wasutáca wéemìawa Jesús. Yá wáimaca irí:
—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapiná nacáiwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténá
wáapichani? —wáimaca. [18] Yá íimaca walí:
—Pìacuéwa Jerusalén ìyacàlená irìculé, abéeri asìali icapèe néré, càide iyúwacué núumáanáté pirí.
Píimacué irí: 'Yáara Yéewáidéerica wía íima pirí: Mawiénica nùasu èeri nuétáanápináwa. Yá nùacawa
picapèe néré nuyáacaténá yàacàsi Pascua pinéerica nuéwáidacalénái yáapichawa, cài íimaca pirí', càicué
píimaca iríwa —íimaca yái Jesúsca.
[19] Néese abénaméeyéi wéená wía yéewáidacaléca nàacawa néré, yá namànica càide iyúwa Jesús
ichùulìanáté nía. Yá nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica.
[20] Néese catáca wàwali, yá Jesús ìyaca mesa iwéré wáapicha wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca.
[21] Idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, yá íimaca walí:
—Péemìacué cayábani, abéeri péenácué itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca. [22] Yá
idàbaca achúmaca wawàwa manuísíwata, yá wadàbaca wasutáca wéemìawani abéerinamata:
—Nuíwacali, ¿núasica? —wáimaca. [23] Jesús íimaca walí:
—Yái yáapúadéerica núapicha pan quírápieli irìculé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa.
[24] Iwàwacutá nuétácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse,
núa asìali Dios néeséerica; quéwa, ¡máiníiripiná yùuwichàacawa yái asìalica itéeripináca nùuwidenái
náibàacaténá núa! Cayábatésica irítáni càmicaalíté imusúa iicá èeritá —íimaca yái Jesúsca.
[25] Néese Judas yái íináidéericatéwa itéenápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yá isutáca yéemìawa
Jesús:
—Nuíwacali, ¿núasica? —íimaca yái Judasca. Néese Jesús íimaca irí:
—Báisíta, píacatani —íimaca yái Jesúsca.

[26] Néese idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí
cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca walíni. Iimaca walí:
—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca walí.
[27] Néese yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí
cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáidaca walíni, yá íimaca walí:
—Macáitacué pìiracuéni. [28] Yácáiná yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz
ìwali manùbéeyéi wenàiwica irípináwa, imàaquéerica nacái báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imànníirica
wenàiwicanái yáapicha iwasàanápiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuétácawa yéewacaténá Dios
imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. [29] Quéwa núumacué pirí càmita nuèpùa nuìrapináca quirínamani
yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuìracataléta wàlisài uva ituní píapichacué yàcalé irìcu Núaniri Dios
icùacataléca macáita chènuniré —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

[30] Néese idécanáamité wacántàaca máisibáwanáita salmos, yá wàacawa dúli néré íipidenéechúa Olivos,
yái olivo inàlimanáca. [31] Jesús íimaca walí:
—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa yáta catáquéi, néese pimàacapinácué núa abéerita,
càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios íiméericaté nùwali. Dios íimacaté: 'Nunúapiná
yái icuèrica nupìra ovejanáiwa, néese nupìra ovejanái napìapinácawa nacàlàlìacawa', íimacaté yái Diosca.
[32] Quéwa nudécanáami numichàacawa yéetácáisi íicha, yá nùapinácuécawa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré,
yásí nuípunitáidacuéca pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. [33] Néese Pedro íimaca irí:
—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita cài numànica —íimaca yái
Pedroca. [34] Jesús íimaca irí:
—Péemìa cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría
càmíináca píalíawa nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca. [35] Quéwa Pedro íimaca:
—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmitanica nucàlida nuchìwawa
càmíináca núalíawa pìwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita wía Jesús yéewáidacaléca cài wáimaca nacái
Jesús irí.

Jesús ora en Getsemaní

[36] Néese Jesús yàanàaca wáapicha wía yéewáidacaléca bànacalé inàlimaná néré íipidenácatalé Getsemaní.
Yá íimaca walí:
—Píawinacuéwa chái idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.
[37] Yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, nía nacái Zebedeo yéenibeca pucháiba íipidenéeyéica Santiago, Juan
nacái. Yá Jesús yùuwichàacawa manuísíwata achúmacáiná iwàwa, cáalucáiná íináidacawa, yái Jesúsca.
[38] Néese íimaca nalí:
—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalìcuísewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa
aquialéta. Chátacué píara. Picácué piimá pìyaca. Nuwàwacué pìacawéeridaca núa —íimaca yái Jesúsca.
[39] Néese Jesús yàacawa napíchalé achúmáanata. Yá Jesús yúuwàa irìacawa inùmáawawa cáli iwéré.
Yá íimaca Dios irí: "Núaniri, cayábacaalí piwasàanáca núa íicha yái manuíri nùuwichàanápinácawa, yá
piwasàaca núa. Quéwa càmicaalí cayába piwasàaná núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese
pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa", íimaca isutáca yáawawa Dios íicha yái Jesúsca.
[40] Néesecáwa Jesús yèepùacawa àniwa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Yá
Jesús íimaca Pedro irí:
—¿Cánácué càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapiná pìacawéeridacaténácué núa? [41] Picácué
piimá pìyaca. Pisutácué píawawa Dios íicha ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía pimànníinápinácué
pibáyawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicatacué piiná meedá
—íimaca yái Jesúsca.
[42] Néese àniwa Jesús yàacawa náicha pucháibáaná yàawiríapiná. Yá isutáca yáawawa Dios íicha. Iimaca:
"Núaniri, càmicaalí cayába piwasàaná núa íicha yái yùuwichàacáisica, yásí pimàni nulí càide iyúwa
piwàwáaná", íimaca yái Jesúsca.
[43] Néese Jesús yèepùa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yá iicáca nía iiméeyéica àniwa máinícáiná
cadapùleca nía báawanama. [44] Yásí Jesús imàacaca nía càita, yá yàacawa náicha àniwa isutácaténá
yáawawa Dios íicha máisiba yàawiríanápiná àniwa càide iyúwa idéenáté isutácáwaca. [45] Néese yèepùacawa
yéewáidacalénái yàataléwa àniwa. Yá Jesús isutáca yéemìawa nía:
—¿Cánácué piimá pìyaca mamáalàacata? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa? Idéca nùasu èeri yàanàaca,
núa asìali Dios néeséerica, presocatáipiná namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi inúaca núa.
[46] Pimichàacuéwa wàanácuéwa. Aca néese yái asìalica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái
Jesúsca.

Arrestan a Jesús

[47] Idècunitàacá Jesús itàaníca, yá Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica wía. Yàanàaca
madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Naté espada machete nacáiri, àicu nacái áiba. Sacerdote
íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íibèeyéipináca Jesús. [48] Judas,
yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalí quéecha càinápinácaalí iyú yáasáida
Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: "Yái asìali nutàidéeripináca nusùsuèripináca nacái inàni

ìwali, yácata Jesús. Yá píibàacuéni", càité íimaca nalí yái Judasca. 49 Iná Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá
Judas íimaca Jesús irí:
—¡Catámiquéera, Nuíwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa
wáiwitáise iyáaná watàidáaná wenàiwica cáininéerica waicáca, wía judíoca. 50 Jesús íimaca irí:
—Pía nùacawéerináca, pimàni caquialéta yái piwàwéerica pìanàaca pimànica —íimaca yái Jesúsca. Néese
níái yèeyéicawa Judas yáapicha nàacawa Jesús yàatalé, yá náibàacani. Yá nacùacani presoíri iyú.
51 Néese abéeri wéená wía Jesús yáapichéeyéica iwatàaca yàasu espadawa machete nacáiri. Yá yáal-
imáidaca ipéliacatatá, yá inúacatatáni espada iyú abéeri sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa
isasàacáita yùuwi abéemàa. 52 Néese Jesús íimaca yéewáidacalé iríwa:
—Píiyàa pìasu espadawa yàalu irìculéwa. Càmita cayába cài pimàníináca, níacáiná macáita wenàiwica
ipéliéyéica espada machete nacáiri iyú néetápiná nacáiwa espada iyúwa. 53 ¿Càmita píalíawa nuwàwa-
caalí nusutáca Núaniri Dios íichawa iyúudàanápiná núatá, yásí ibànùaca nulí sesenta mil ichàbaníiseta
ángelnáicatá iyúudèeyéipiná núatá? 54 Quéwa nupéliacaalí, nusutácaalí nacái Dios íicha yàasu ángelnái, yá
càmita núalimá nùuwichàacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios
inùmalìcuíse —íimaca yái Jesúsca. 55 Néese Jesús isutáca yéemìawa níái wenàiwicaca:
—¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada, àicu nacái píibàacaténá núa presoíri iyúpiná càide
iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá cài pimànica càmicáinácué nupéliapiná píipunita.
Macái èeri imanùbaca nudéca nùyaca templo irìcu, nuéwáidacaalíté wenàiwica, yáté càmitacué píibàa núa
néeni. 56 Quéwa píalimácué píibàaca núa siùcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái
itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmalìcuíse —íimaca yái Jesúsca. Néese macáita wía Jesús
yéewáidacaléca wamàacaca Jesús abéerita. Yá wapìacawa náicha.

Jesús ante la Junta Suprema

57 Níái íibèeyéicaté Jesús natécani Caifás icapèe néré, yái sacerdote íiwacalináca. Nía nacái yéewáidéeyéica
wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacatéwa Caifás icapèe irìculé. 58 Pedro
yàacawa náamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa irìculé yái sacerdote íiwacaliná icapèe
ibàacháwalenáca. Yá yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro iyamáacawa néré iicácaténá
càinácaalí ichàbacawa yái Jesús.
59 Sacerdote íiwacanánái, nía nacái Junta Supremanái israelita íiwacanánáica nacutáca cachìwéeri wawàsi
Jesús ìwali, namàacáanápiná úwinái nanúaca Jesús. 60 Quéwa canáta nàanèeri ìwali wawàsi nanúanápiná
Jesús éwita madécaná nacàlidacáaníta nachìwawa nacháawàacaténá Jesús iináwaná ìwali. Atata nàanàaca
pucháiba wenàiwica icàlidéeyéipináté ichìwawa. 61 Náimaca:
—Yái asìali íimacaté: 'Núalimá numáalàidaca Dios yàasu templo, yásí nubàlùadapináni àniwa máisiba
èeri irìcu', càì íimaca —náimaca. 62 Néese yái sacerdote íiwacaliná imichàa ibàlùacawa. Yá íimaca Jesús irí:
—¿Cáná càmita pitàaní? ¿Càiná píimaca ìwali yái nacàlidéerica pìwali nacháawàanáca piináwaná
ìwali? —íimaca. 63 Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náichani
mamáalàacata, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca irí àniwa:
—Nuchùulìa pía cáuri Dios íipidená ìwali picàlidáanápiná walí báisíiri iyúni. Picàlida walíni, ¿píatasica
yái Mesíasca, judío icuèrinápináca, yái Dios Iirica? —íimaca. 64 Jesús íimaca irí:
—Yáca núa yái càide iyúwa píimáaná. Núumacué nacái pirí áibaalípiná piicápinácuéca núa, núa asìali
Dios néeséerica. Piicápinácuéca núa yáawinéericawa Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàiníirica náicha
canánama nucùacaténá yáapicha macáita. Yá piicápinácuéca nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíise
chènuníise —íimaca yái Jesúsca.
65 Néese yái sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná yáasáidacaténá
báawaca yéemìaca yái Jesús íimáanáca Dios ìwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:
—¡Yái asìali itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali! ¡Càmita iwàwacutá wéemìaca áibanái icàlidáaná iináwaná
ìwali! Pidécuéca péemìaca itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani. 66 ¿Càinásicué
wamànica irí? —íimaca. Néese náimaca:
—Cabáyawanácani. Iwàwacutá yéetácawa —náimaca. 67 Néese abénaméeyéi nàapìsáidaca Jesús inàni.
Nacapèedáidacani nacái. Aibanái nanúadáidaca nacái inàni ìwali. 68 Nabàlìa nacái ituí, yá náimaca irí:
—Píasa Mesíasca, yái wacuèrinása Dios ibànuèrisa walí, ¡piwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí níái
inúadáidéeyéica pía! —náimaca naicáaníca iquínina.

Pedro niega conocer a Jesús

69 Pedro yáawinacawa ìyaca bàacháwáise, yá inanái íibaidéechúa néré ùacawa Pedro yàatalé. Yá úumaca
irí:
—Pía nacái yèepuníiritéwa Jesús yáapicha, yái Galilea néeséerica —úumaca. 70 Quéwa Pedro icàlidaca
ichìwawa nèewi macáita níái wenàiwicaca. Yá íimaca:
—Càmita núalíawa ìwali yái pitàaníirica nulí ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná nanúacani
Jesús yáapicha.
71 Néesecáwa Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Yá áiba uicáca
néréni, yá úumaca áibanái irí níái ìyéeyéica néré:
—Yái asìaliquéi yèepunítéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret néeséerica —úumaca nalí. 72 Yá Pedro icàlidaca
ichìwawa àniwa báisí báisícata càmíinása yáalía iicáca Jesús. Iimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani. 73 Achúmáana tàacáwa
àniwa, áibanái ìyéeyéica néré nàacawa Pedro yàatalé. Yá náimaca irí:
—Báisíta píaca néená níái Jesús yéewáidacaléca pitàanícáiná càide iyúwa Galilea yàasu cáli néeséeyéi —
náimaca irí. 74 Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa báawéeri tàacáisi iyú báawanama báisí báisísíwata
Dios yáaliériwa. Pedro íimaca:
—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalica! —íimaca yái Pedroca, cáalucáinání. Yáta cawámai itàaca. 75 Yá
Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íiméericaté irí: 'Ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa
máisiba yàawiría càmíináca píalíawa nùwali', càité íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro yàacawa náicha. Yá
íicháaníca cachàiníiri iyú.

27

Jesús es entregado a Pilato

1 Amalácaalíté nawicáu, yá macáita sacerdote íiwacanánái abédanamata náiwitáise náapicha níái judío
íiwacanánái béeyéica nanúanápiná Jesús. 2 Yá nadacùaca náichawa Jesús. Néese natécani Pilato yàatalé, yái
gobernador romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

La muerte de Judas

3 Néeseté Judas, yái itéericaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Judas iicáca natéca Jesús nadacuèrimi,
gobernador romanosàiri yàatalé nasutácaténá gobernador ichùulìanápiná úwinái inúaca Jesús. Iná Judas,
iicácáiná nanúanápináté Jesús, yá achúmaca Judas íináidacawa iwàwawa, báawaca iicáca yái imàníínácaté.
Yá Judas iwàlùacawa nàatalé níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Yá Judas
iwàwacaté yèepùadaca nalí yái plataca nèericaté irí itéenácaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, níái treinta
namanùbaca moneda plata cawèníiyéi báinúaca quéeri iwènicatáica. 4 Judas íimaca nalí:
—Nuèpùadacué pirí yái plataca ipíchaná cabáyawanáca núa ìwalíise. Nudéca numànica nubáyawanáwa
nutéenácué pía yàatalé píibàacaténáni pinúanápinácuéni, yáara asìali mabáyawanéerica —íimaca yái
Judasca. Quéwa náimaca Judas irí:
—¡Canápináta walíni cabáyawanáanáca pía! ¡Pìasu wawàsicatéera! —náimaca.
5 Iná Judas yúucaca íichawa níái monedaca templo irìculé. Néese yàacawa. Yá idacùaca icanápi ìwalíisewa
yéenúlusi iyú idacuèricaté chènuníise. Yá ipisìacawa chènuníise, yéewacaténá yéenúlusi isidùa icanápi, yá
yéetácawa.
6 Néese sacerdote íiwacanánái ìwacáidaca níái monedaca Judasmi yúuquéericaté íichawa templo irìculé.
Yá náimaca:
—Idéca yeedáca iríwa yái plata imàacacaténá nanúaca asìali, íná casacàaca Dios iicáca yái plataca.
Canátacué yéewaná wamàacaca Dios iríni ofrenda iyú —náimaca.
7 Iná náináidacawa nawènìanápiná cáli Judasmi yàasu plata iyú, abéeri cáli íípidenéeri Campo del Alfarero
(íimáanáca "yàasu cáli, asìali imàníirica mapuwáa"). Néese nadécanáami nawènìacani, yá namàacaca yái
cáli nabàlìacatalépiná yéetéeyéimiwa càmíiyéica judío. 8 Iná Jerusalén ìyacàlená mìnanái néemìacáináté
càinácaalíté namànica Judas yàasu platami iyú, yá nàaca íípidená yái cálica Campo de Sangre (íimáanáca
"Irái yàalu") Judasmi yeedácáináté iríwa yái plataca imàacacaténáté nanúaca asìali. Mamáalàacata càì
náimaca ìwali yái cálica, àta siùca nacáide. 9 Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté
tàacáisi Dios inùmalìcuíse, abéeri néená níái profeta ìyéeyéicaté profeta Jeremías yéetácadénáamitéwa.
Yái profeta íimacaté: "Needáca treinta namanùbaca moneda plata cawèníiyéi, yái asìali iwèninánami càide
iyúwa israelita íiwacanánái ipáyaidáaná nawènìacaténá asìali nàasu wenàiwicapinácawa. 10 Yá nawènìaca
cáli platami iyú, yàasu cáli yái asìali imàníirica mapuwáa, càide iyúwa Wacuèriná Dios ichùulìaná núa", càì
íimacaté yái profetaca Dios inùmalìcuíse.

Jesús ante Pilato

11 Néeseté natéca Jesús gobernador romanosàiri yàatalé, yá gobernador isutáca yéemìawa Jesús. Gober-
nador íimaca Jesús irí:
—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. Néese Jesús íimaca:
—Báisíta, núacani, pidéca càì píimaca —íimaca yái Jesúsca.
12 Néese sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica idècunitàacá nacháawàaca Jesús
iináwaná ìwali mamáalàacata, yá masànacata náicha Jesús, éwita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa iyúwa
nacháawàaná iináwaná ìwali. 13 Iná yái Pilato gobernadorca isutáca yéemìawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:
—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa? Péemìa nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi
ìwalíise —íimaca yái Pilatoca.
14 Masànata quéwa yái Jesúsca, càmita icàlida iináwanáwa gobernador irí, ibatàa abéeri tàacáisi pináta.
Iná yái Pilato gobernadorca íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí.

Jesús es sentenciado a muerte

15 Camuí imanùbaca judíonái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yáté gobernador romanosàiri iwasàaca
abéeri presoíri judíonái irípiná càiríínácaalí presoíri nawàwéeri. 16 Néenialíté ìyaca cainàwanéeri presoíri
íípidenéericaté Jesús Barrabás. 17 Néese idécanáami judíonái nàwacáidáyacacawa Pilato yàatalé, yá Pilato
isutáca yéemìawa nía:
—¿Càiríínácaalícué náicha piwàwa nuwasàaca pirí, Barrabástasica, càmicaalí nacái, Jesús áibatasica, yái
náiméerica ìwali Mesíascani, yái nacuèrinásàirica Dios ibànuèrica nalí? —càì íimaca yái Pilatoca.

18 Pilato icàlidaca nalíni, yáalíacáinátéwa báawaca judío íiwacanánái iicáca Jesús, máinícáiná cayábaca
macái wenàiwica naicáca Jesús, íná judío íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali
gobernador irí.
19 Néese idècunitàacá Pilato yáawinacawa ìyaca néré yàasu manuíri yàalubáisi íinatawa, yá Pilato
yàacawéetúa ibànùaca irí tàacáisi. Yá úumaca irí: “Piwasàa caquialéta yáara asìali mabáyawanéerica,
núamacanicáiná táiyápi bàwina. Yá núamacani irìcuíse máiní cáaluca núa manuísíwata Jesús ìwalíise,
ipíchaná pimànica irí báawéeri”, cài ubànùaca tàacáisi ùacawéeri Pilato iríwa.
20 Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánáica nawènúadaca manùbéeyéi wenàiwicanái
íiwitáise nasutáanápiná Pilato íicha iwasàacaténá nalípiná Barrabás, ichùulìaca nacái yàasu úwináiwa
nanúanápiná Jesús. 21 Néese gobernador Pilato isutáca yéemìawa nía àniwa:
—¿Càirríiná asìali pucháibéeyéica íicha piwàwacué numàaca yèepunícawa pirícué? —íimaca. Néese
náimaca:
—¡Piwasàa walí Barrabás! —náimaca. 22 Pilato isutáca yéemìawa nía:
—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméericuéca ìwali,
Mesíascani, yái picuèrinápináca? —íimaca. Néese macáita náimaca:
—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. 23 Néese Pilato isutáca yéemìawa nía:
—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri idé imànica? —íimaca yái Pilatoca. Quéwa nèepùa néemíanícawa:
—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.
24 Atata Pilato yáalíacawa càmita yáalimá iwènúadaca náiwitáise, iicáca nacái máiní calúaca nía
cachàiníwanái mamáalàacata nawàwáanápináté namànica ùwicái gobierno íipunita yàcalé irìcu. Iná
Pilato ichùulìaca yàasu wenàiwicawa itéenápiná irí úni. Yá Pilato íibaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica
naicápiná yáasáidacaténá nalí yáawawa càide iyúwa canáca nacáiri ibáyawaná Jesús ìwalíise, quéwa
cabáyawanéeri mamáalàacatani yái Pilatoca. Yá Pilato íimaca nalí:
—Canáca nubáyawaná pinúanácué yái asìalica. Pìasu wawàsitacué pinúani —íimaca yái Pilatoca.
25 Macáita wenàiwicanái náimaca irí:
—¡Wía cabáyawanéeyéica ìwalíise, wéenibe nacái! —náimaca. 26 Iná Pilato iwasàaca nalí Barrabás.
Néese ichùulìaca yàasu úwináiwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníiri cabèesi iyú. Nadécanáami
nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha, yá Pilato yèepùadacani úwinái irí
natàtàanápináni cruz ìwali.
27 Néese gobernador yàasu úwinái natéca Jesús Pilato icapèe manuíri néré, bàacháwa irìculé. Yá namái-
daca macáita néenánáiwa úwináica nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. 28 Needáca Jesús ibàle. Yá náucaca
ìwalíise cáaléeri ruana nacáiri quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèriná naicácaténásatáni,
quéwa naicáanícáita meedá Jesús iquíniná. 29 Néese namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride
iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali. Namàacaca sitùa Jesús icáapi
yéewápuwáiséeri irìculé càide iyúwaté romano icuèriná idènìaná yàasu àicu oroíriwa. Néese nabàlùacawa
nàuluì ipùata iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná quéwa naicáanícáita meedá iquíniná.
Càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca irí:
—¡Casíimái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano
íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícaténá meedá Jesús iquíniná.
30 Nàapìsáidacani, yá needáca sitùa icáapi íicha, yá nanúadáidaca íiwita ìwali sitùa iyú. 31 Idécanáami càì
naicáaníca Jesús iquíniná, yá needáca íicha yái ruana nacáiri quíiréerica. Néese náiyàaca ìwali ibàle, yá
natéca natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

32 Nàacanáamiwa capìi íicha, càmita yéewa Jesús iwáacutaca yàasu cruz, canácáiná quirínama ichàini,
úwináicáiná icapèedáidacani báawanama. Iná úwinái íibàaca asìali íipidenéerica Simón, Cirene ìyacàlená
néeséeri. Yá nachùulìaca Simón iwáacutaca cruz Jesús irípiná.
33 Natéca Jesús méetàuculé Jerusalén ìyacàlená íicha. Nàanàacaté Gólgota néré (íimáanáca “Iiwitasi
yáapimi ìyacatalé”). 34 Yá nawàwacaté nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewìadéerica dabé yèewi íipidenéeri
hiel wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máiní yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa, idécanáami yáalimáidaca
achúmáanata, yá càmíirita ìira náichani.
35 Idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá náibàaca ibàlemi, náucaca náichawa suerte nasería-
caténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. 36 Néese úwinái iyamáa yáawinacawa néré nacùacaténáni ipíchaná áibanái
yàanàaca yàatalé. 37 Nachanàidaca tàacáisi cruz ìwali Jesús íiwita iwicáubàa. Yái tàacáisi icàlidacaté cáná
yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Yácata Jesús, yái judío icuèrináca”, íimacaté yái tàacáisica.
38 Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi cruz ìwali mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa
Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáuwáise Jesús irí. 39 Níái ichàbéeyéicawa néenibàa
àyapulìcubàa natàaníca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanícaténá iquíniná. 40 Yá
náimaca irí:
—¡Píata imáalàidéeripinása templo, imichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irìcu, pichàiniada
píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! ¡Báisícaalí Dios Iirica pía, yá piricùawa cruz íicha! —náimaca
naicáaníca Jesús iquíniná.
41 Càita nacái naicáaníca Jesús iquíniná níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica
templo irìcu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Náimaca nalíwáaca:

42 —Ichùnìacaté áibanái ipíchanáté néetácawa, quéwa càmita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi
íicha. Báisícaalí Israel itaquénáinámi icuèrinácatáni, ¡yásí yáalimá iricùacawa cruz íichatá, weebáidacaténá
itàacái! 43 Iimacaté manuícasa íináidacawa iwàwawa Dios ìwali, íibàacaténása nacái iwàwawa Dios iwéré
Dios icùanápináténi báawéeri íicha. Quéwa báisícaalí cáinináca Dios iicácatáni, ¡yá Dios ichàiniadacatáni
yéetácáisi íicha ipíchaná yéetácawa! ¡Iná càmita yéewa Dios Iiricani càide iyúwaté icàlidáaná ichìwawa!
—náimaca naicáaníca Jesús iquínina.
44 Nía nacái cayéedéeyéica natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàaníca nacái ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

45 Néeseté machacànicaalíté èeri, yá catáca macáita chái èeri irìcu máisiba horapiná catáca, àta las tresta
táicalé. 46 Yásí horaquéi a las tres Jesús imáidaca cachàiníiri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Elí, Elí,
¿lema sabactani?”, íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica
pimàaca núa abéerita?” cài íimáanáca.)
47 Abénaméeyéi néená níái ibàluèyéicawa néré néemìacáináni, yá náimaca nalíwáaca:
—Yái asìali imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca.
48 Yá abéeri náicha yàaca yeedáca esponja wáluma nacáiri íisapiadacaténáni uva ituní iyú càaméeri
ìiracaná. Yá idacùaca esponja isàbéerica sitùa ipùatalìcu. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí,
yéewacaténá Jesús ibèrùacani. 49 Aibanáita quéwa yáapichéeyéi náimaca irí:
—Tàacáwa, wacùacuécani waicáwa Elías yàanàacaalí yeedácani cruz íicha —náimaca naicáaníca Jesús
iquínina.
50 Néese àniwa Jesús imáidaca cachàiníiri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa. 51 Jesús yéetá-
canacáitawa, yáta manuíri yáawàanáca templo irìcuírica icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama,
pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí íicha. Yá
icacanácawa chènuníise cáli iwérénama, yái yáawàanáca. Cáli icusúaca nacáiwa. Yá íba manuínaméeyéi
nacái nasubèriacawa cáli icusúacái iyú. 52 Yáta madécaná càliculìi inùma nàacùacatéwa, yá nacáucàacawa
madécaná yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, níái yéetéeyéimicatéwa. 53 Néesetécáwa namusúacawa càliculìi
irìcuíse idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha. Yá nawàlùacatéwa Dios yàasu yàcalé irìculé, yái
Jerusalén ìyacàlenáca, yáté madécaná wenàiwica naicáca nía néré.
54 Néese úwi íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica icuèyéicaté Jesús, naicácáiná cáli icusúacawa, yái áiba
wawàsi ichàbáaná nacáiwa, yá cáaluca nía báawanama. Yá náimaca nalíwáaca:
—¡Báisícata yái asìalica Dios Iirica! —náimaca.
55 Nàyaca nacái néré manùba inanái iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Níái inanáica
nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli íicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. 56 Uyaca nèewi
María Magdalenaca. Aiba María nacái ìya néré úái náatúaca, níái Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ìya
néré úái Zebedeo yéenibe yáatúaca.

Jesús es sepultado

57 Néeseté catáca yàacawa, yá abéeri càasuíri yàanàaca íipidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái
Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái. 58 Yá José yàaca iicáca Pilato gobernador yàatalé. Yá isutáca Jesús iinámi
Pilato íicha. Néese Pilato ichùulìaca namàacaca José itéca Jesús iinámi. 59 Ináté José yàacawa cruz néré,
yeedáca Jesús iinámi, yá yéepùacani masaquèeri wáluma linoíri iyú, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía
judíoca. 60 Yái José idènìaca yàasu càliculìi wàlisàiwa. Yá irìadaca Jesús iinámi càliculìi irìculé. Yái càliculìica
áibanái íiquéericaté dúli ibàlài irìcu, yéewacaténá càliculìicani, càide iyúwa capìi imàdáaná. José, áibanái
nacái idécanáami nabàlìaca càliculìi inùma manuíri íba iyú, yá nàacawa íicha. 61 Quéwa María Magdalena,
áiba María nacái nayamáacawa néré, náawinacáwacawa abéemàawáise càliculìi íicha.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

62 Néeseté mapisáita àniwa, yái sábado judíonái iyamáidacatáicawa, sacerdote íiwacanánái, fariseonái
nacái nàacawa Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté nàasu cáli. 63 Yá náimaca irí:
—Wáiwacali, pía icuèrica wía, wadéca wawàwalica yái íimáanácaté yáara cachìwéerica idècunitàacá
cáucani. Iimacaté imichàanápinácatéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu. 64 Iná pichùulìa úwinái nacùaca
cayábani yái càliculìica àta imáalàacatáitawéi máisiba èeri ipíchaná yéewáidacalénái yàanàaca táiyápi
yá nayéedùaca iinámi càliculìi irìcuíse, ipíchaná nacái nacàlidaca nachìwawa wenàiwicanái irí idéenáca
imichàacawa yéetácáisi íicha. Níacáiná yéewáidacalénái nacàlidacaalí iináwaná idécasa imichàacawa
yéetácáisi íicha, yásí máiní yáawanáica báawaca íichani yái quéechéeri chìwáica yái nacàlidáanácaté
nachìwawa ìwali Mesíascasani, yái judío icuèrinápináca —náimaca. 65 Néese Pilato íimaca nalí:
—Pidènìacuéca úwinái pichùulièyéipiná icùaca càliculìi. Pìacué pibàlìacani picùacué píalimáanáta
cayábani, yái càliculìica, ipíchaná áibanái yàanàaca néré —íimaca yái Pilatoca.
66 Néese nàacawa càliculìi néré. Yá nachanàidaca sello íyanási nacáiri íba ìwali, yái manuíri íba nabàlièrica
iyú càliculìi inùma. Canáca yéewaná wenàiwica iwàlùacawa càliculìi irìculé càmicaalícáwa imàdáida sello
quéechacáwa, yái sello íyanási nacáiri nachanàidéerica càliculìi inùma ìwali. Yá namàacaca néré nacái
úwinái icuèyéipináca càliculìi ipíchaná áiba wenàiwica iwàlùacawa néré.

28

La resurrección de Jesús

[1] Néese sábado ichàbacatéwa judíonái iyamáidacatáicawa. Yáté amaláca yàacawa domingo, yá María
Magdalena, áiba María úapicha nacái nàaca naicáca càliculìi nérépiná. [2] Yáta cáli icusúacawa cachàiníiri iyú,
ángel Wáiwacali néeséeri yàanàacáiná chènuníise. Yàanàaca càliculìi néré, yá yeedáca manuíri íba càliculìi
inùma íicha, yá yáawinacawa íba íinata. [3] Yái ángel icànaca càide iyúwa énu icamaláná icànáaná. Idènìaca
nacái ibàlewa cabalèeri, mèlumèluíri càide iyúwa nieve. [4] Uwinái naicácani, yá natatácawa nacalùniwa, yá
náuwàa nalìacawa cáli íinatalé càide iyúwa yéetéeyéimiwa. [5] Néese ángel íimaca inanái irí:
—Picácué cáalu pía nuícha. Núalíacawa picutácuéca pìacawa Jesús iinámi, yái natàtèericaté cruz ìwali.
[6] Canáca chánii, idéca imichàacawa yéetácáisi íicha càide iyúwaté íimáaná. Aquialécué pìacuéwa piicáca
aléi càliculìi irìculé nalìadacatáimicani. [7] Néese pìacàatétacuéwa picàlidaca yéewáidacalénái iríni. Càicué
píimaca nalí: "Wáiwacali idéca imichàacawa yéetácáisi íicha. Siùcade yàacawa pipíchalécué Galilea yàasu
cáli néré. Nérépinácué piicáni", càicué píimaca yéewáidacalénái iríwa. Yácata tàacáisi iwàwacutéericuéca
nucàlidaca pirí —íimaca yái ángelca.
[8] Néese níái inanáica napìacawa càliculìi íicha, yá cáaluca nía quéwa casíimáica nawàwa manuísíwata.
Yá napìacawa nàacaténá nacàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. [9] Yáta Jesús imàacaca yáawawa
naicácani, yá itàidaca nía. Yá nàacawa Jesús yàatalé, náuwàa nalìacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús
íipunita, náibàaca yàabàli ìwali nàacaténá icàaluíníná, càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca. [10] Yá
Jesús íimaca nalí:
—Picácué cáalu pía. Pìacué picàlidaca nuénánái iríni nàacaténáwa Galilea yàasu cáli néré, yásí néréca
naicápiná núawa —íimaca yái Jesúsca.

Lo que contaron los soldados

[11] Néeseté níái inanáica idècunitàacá nèepùaca nàacawa càliculìi íicha, yá abénaméeyéi néená níái
úwináica icuèyéicaté càliculìi nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé. Yá nacàlidaca sacerdote íiwacanánái
iríni macáita yái ichàbáanácatéwa. [12] Néese sacerdote íiwacanánái nàaca natàaníca judío íiwacanánái béeyéi
yáapicha. Yáté abédanamacata náiwitáise. Néese nàaca madécaná plata úwinái irí masànacaténá níái
úwináica. [13] Yáté náimaca úwinái irí:
—Picàlidacué áibanái iríni, táiyápi bàwina idècunitàacá piimácuéca pìyaca, yásasí níái Jesús yéewái-
dacalénáimica nàanàacaté needáca ichéecami, càicué píimaca wenàiwicanái iríwa. [14] Néese gobernador
yéemìacaalícué piináwaná ìwali càmíinácué picùa cayába yái càliculìimica, yásí watàaníicuéca yáapicha
piwicáu ipíchanácué inúaca pía —náimaca nachùulìaca úwinái nacàlidáanápiná nachìwawa.
[15] Néeseté úwinái needáca nalíwa yái plataca, yá nàacawa nacàlidaca nachìwawa càide iyúwa sacerdotenái
ichùulìanáté nía. Càita nacái madécaná judíonái nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi Jesús ìwali àta siùca
nacáide.

El encargo de Jesús a los discípulos

[16] Ináté wía Jesús yéewáidacaléca once wamanùbaca, wàacatéwa Galilea yàasu cáli néré, áiba dúli néré
Jesús icàlidéericaté walí ìwali, wàwacáidáyacacatáipinácawa. [17] Waicácaté Jesús, yá wàaca icàaluíníná,
quéwa abénaméeyéi wéená càmitatécáwa neebáida báisíca Jesús yái naiquéerica. [18] Néese Jesús yàacawa
wàatalé. Yá íimaca walí:
—Dios idéca imàacaca nulí íiwitáisewa nucùanápiná macáita ìyéerica chènuniré, chái èeri irìcu nacái.
[19] Pìacuéwa macái cáli íinatalé, péewáidacué macái wenàiwicanái neebáidáanápiná nutàacái. Pibau-
tizácué nacái cawinácaalí yeebáidéeyéica Wáaniri Dios, núa nacái yái Dios Iirica, Espíritu Santo nacái.
[20] Péewáidacué wenàiwica namànicaténá macáita càide iyúwa nuchùulìanácué pía. Núatacué nacái píapicha,
nùacawéeridapinácué píawa càiripináta àta yái èeriquéi imáalàacatalépinátawa, nùanàapinácaalí àniwa —
íimaca yái Jesúsca.

SAN MARCOS

Juan el Bautista en el desierto

1 Yácata cayábéeri tàacáisi icàlidéerica walí Jesucristo ìwali, yái Dios Iirica. Yái tàacáisica idàba cài:
2 Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios íiméericaté Iiri iríwa. Dios íimacaté:
"Péemìa cayába, nubànùapiná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáiwa. Yá yàapinácawa pipíchaléwa yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápiná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayábéeri iyú pìanàacaalípiná nàataléwa.
3 Icàlidapiná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càináwàiri. Càipiná íimaca nalí: 'Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwáaná', càipiná íimaca yái nùasu wenàiwicaca",
íimacaté yái Diosca.
4 Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Juan el Bautista yàanàacaté manacúali yùuculé càináwàiri, yá ibautizáca yàacawa wenàiwicanái néenibàa. Yàalàaca nía nawènúadáanápiná náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizáanápiná nacáiwa, náasáidacaténá namàacacaté náichawa yái báawéerica namàníirica, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. 5 Néese manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé néemìacaténá itàacái, madécaná Judea yàasu cáli néeséeyéi, Jerusalén ìyacàlená mìnanái nacái. Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namàníirica, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.
6 Yái Juan idènìaca ibàlewa cáucuíri wáluma camello ichùna iwálumalená. Idènìaca nacái ìwalìabàawa pìrái íimamimi. Iyáa nacái iyáacaléwa wirìichu nacáiyéi, mába ituní nacái Juan yàanèerica manacúali yùucubàa càináwàiri. 7 Càité Juan icàlidaca yèepunícawa nalíni: "Mesúnamáita áiba yàanàaca núamirìcubàa, máiníiri cachàinica íiwitáise nuícha. Nuíwacalicani, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama máinícáiná cayábéerica nuíchani. 8 Nudéca nubautizácuéca pía úni yáaculé, yáta quéwa ibànuèripinácué pirí Espíritu Santo ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú", íimaca nalí yái Juanca.

Jesús es bautizado

9 Néenialíté Jesús yàanàaca Nazaret ìyacàlená néese, ìyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Jesús yàanàaca Juan yàatalé. Néese Juan ibautizáca Jesús Jordán inanába yáaculé. 10 Idécanáami Jesús imichàacawa úni yáacuíse, yáta iicáca capìraléeri cáli yàacùacawa. Yá iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali càiride iyúwa unùcu iricùanáwa. 11 Yá néemìaca Dios itàacái chènunníise. Dios íimaca Jesús irí: "Píacata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía", íimaca yái Diosca.

Jesús es puesto a prueba

12 Yáta Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càináwàiri. 13 Jesús ìyaca néré cuarenta èeri manacúali yùucubàa. Néréca Satanás yáalimáida Jesús imàníinápiná ibáyawanáwa, quéwa càmita Jesús yeebá. Yá Jesús ìyaca cuwèesinái yèewibàa. Angelnái nacái yàacawéeridaca néréni, nayúudàacani.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

14 Néeseté áibanái wenàiwica náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànalìculé. Néese Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli néré. Yá icàlidaca yèepunícawa yái tàacáisi cayábéerica Dios inùmalìcuíse. 15 Jesús íimaca: "Idéca yàanàaca yéenáiwaná Dios icùacaténá canánama mesúnamáita. Iná piwènúadacué píiwitáisewa pibáyawaná íichawa, peebáidacué nacái yái tàacáisi cayábéerica", íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a cuatro pescadores

16 Néese Jesús yèepunícawa Galilea icalìsaniná icàinalená íinatabàa. Yá iicáca pucháiba asìanái. Ibèeri íipidená Simón, iméeréeri íipidená Andrés. Yúuquéeyéi yàasu tarayawa yèepunícawa calìsáacubàa, náibàacáiná cubái needácaténá nalíwa nàasu platawa. 17 Yá Jesús íimaca nalí:
—Aquialécué síisaara, pìacuéwa núapicha yéewacaténá nuéwáidacalénáicuéca pía. Pidécuéca píibàaca cubái pìwacáidacaténácué nía, quéwa siùcáisede nuéwáidapinácué píawa pìwacáidáanápiná nulí wenàiwica yéewanápiná nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca. 18 Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa yáapicha.
19 Néese nèepunícawa nàacawa àniwa calìsa idùlepiré, yá Jesús iicá nacái Zebedeo yéenibe pucháiba asìanái, íipidenéeyéi Santiago, Juan nacái, ichùnièyéi yàasu chinchorrowa, nàasu barca irìcuwa. 20 Jesús iicácanacáita nía, yá imáidaca nía. Yá caquialéta namàacaca náaniriwa barca irìcu, yàasu wenàiwicanái yáapichawa íibaidéeyéica Zebedeo irí. Yá Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yáapicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

21 Yá nàanàaca Capernaum ìyacàlená néré. Néese áiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa, yá Jesús iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica. 22 Yá náináidacawa néemìaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càmita yéewáida nía càide iyúwa judíonái yéewáidáaná wenàiwica, níái yéewáidéeyéica

wenàiwica templo irìcu, Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. [23] Néese ìyaca nàasu néewáidacàalu
irìcu abéeri asìali idènièrica demonio iwàwalìcuwa, abéeri demonio casaquèeri íiwitáise. Yái demonio
idacùaca asìali íiwitáise. [24] Yáta demonio idàbaca yéemíanícawa asìali isàna iyú. Yá demonio íimaca Jesús
irí:
—¿Cáná pisàiwica walí wawàsi, pía Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica? ¿Pìanàasica pimáalàidacaténá
wía? Núalíacawa nuicáca pía, núalíacawa pìwali, Dios néeséeri mabáyawanéerica pía —íimaca. [25] Quéwa
Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá íimaca demonio irí:
—¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yái asìalica! —íimaca yái Jesúsca.
[26] Néese demonio casaquèeri íiwitáise itatáidaca asìali cachàiníiri iyú, yá demonio yàacawa asìali íicha, yá
demonio íicháaníca yàacawa cachàiníiri iyú. [27] Néese macáita ìyéeyéica néré nacalùadacawa manuísíwata,
íná nasutáca néemìawa níawáaca, náimaca nalíwáaca:
—¿Càinásica yái wàlisài yéewáidáanáca? Yéewáidaca wenàiwica, ichùulìaca demonio nacái íiwitáise
cachàiníiri iyúwa. Ichùulìaca demonio casaquèeyéica íiwitáise, yá namànica càide iyúwa ichùulìaná nía
—náimaca nalíwáaca.
[28] Néese ráunamáita macái Galilea yàasu cáli néeséeyéi náalíacawa Jesús iináwaná ìwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

[29] Idécanáamité namusúacawa judíonái yéewáidacàalu irìcuíse, Jesús yàacawa Santiago yáapicha, Juan
nacái. Yá nawàlùacawa Simón icapèe irìculé, Andrés ìyacatalé ibèeri Simón yáapichawa. [30] Néenialíté Simón
iyéeru uculúacawa mecuní iyú. Jesús iwàlùacadénáamiwa nacapèe irìculé, yáta nacàlidaca irí uculúanáwa.
[31] Néese Jesús yàacawa ùatalé, íibàaca ucáapi, imichàidaca úa, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Néese ùaca
nayáapiná.

Jesús sana a muchos enfermos

[32] Néeseté catáca yàacawa, èeri idénáami iwàlùacawa, yáté yàcalé mìnanái natéca macái néenánáiwa
cáuláiquéeyéi Jesús yàatalé, áibanái wenàiwica nacái demonio idacuèyéi íiwitáise. [33] Yá macáita
nàwacáidáyacacawa capìi inùma néeni Jesús ìyacatái. [34] Jesús ichùnìacaté madécaná cáuláiquéeyéi macái
uláicái íiwitáaná íicha. Jesús yúucaca madécaná demonio wenàiwicanái íicha, càmita quéwa ibatàa
demonionái icàlidaca iináwaná ìwali, náalíacáiná naicácani, yái Jesúsca.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

[35] Néese táiyápicáwa, cáala èeri ipíchawáise èeri imusúacawa, yá Jesús imichàacawa, yàacawa imusúacawa
yàcalé irìcuíse yàacaténáwa canácatalé wenàiwica. Yá néré isutáca yáawawa Dios íicha. [36] Néese Simón
yàacawa yàacawéeyéiná yáapichawa nacutáca Jesús. [37] Néese nàanàacani, yá náimaca Jesús irí:
—Macáita nacutáca nàyaca pía —náimaca. [38] Yá Jesús íimaca nalí:
—Wàacuéwa áibanái ìyacàle néré ìyéeyéica mawiénibàa nucàlidacaténá nalíni yái tàacáisi cayábéerica.
Nudéca nùanàaca nucàlidacaténá nalíni —íimaca yái Jesúsca.
[39] Iná Jesús yàacawa macái yàcalé ìyéeyéica Galilea yàasu cáli íinata. Icàlidaca nalíni nàasu néewáidacàalu
imanùbaca irìcu. Yá yúucaca demonio wenàiwicanái íicha.

Jesús sana a un leproso

[40] Néeseté áiba asìali, cacháunéeri íimami lepra iyú, yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùuluì ipùata
iyúwa Jesús irí, yàacaténá Jesús icàaluínina, yéewacaténá catúulécanáca Jesús iicácani. Yá íimaca Jesús irí:
—Núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca. [41] Yá catúulécanáca
Jesús iicáca cáuláiquéeri, yá imàacaca icáapiwa ìwali, yá Jesús íimaca irí:
—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca.
[42] Yáta icháuná lepra ichàbacawa asìali íicha. Yáta cayábaquéi asìalica. [43] Quéwa Jesús ichùulìaca asìali
yèepùanápináwa íicha caquialéta. Yá nacái yàalàaca asìali cachàiníiri iyú. [44] Jesús íimaca asìali irí:
—Péemìa cayába. Picá picàlida áibanái iríni nuchùnìaná pía. Néese, pìawa caquialéta píasáida sacerdote
iicá píimamiwa, yáalíacaténáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pimàaca nacái ofrenda Dios irí càide
iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná, cayábacáiná pía, yéewanápiná macái wenàiwica yáalíacawa pidéca
pichùnìacawa —íimaca Jesús.
[45] Quéwa yái asìalica idàbaca icàlidaca macái wenàiwica irí Jesús iináwaná ichùnìanáni. Iná càmita
quirínama Jesús yéewa iwàlùacawa asáiwaca áiba yàcalé irìculé madécanácáiná wenàiwica nawàwa
naicácani. Iná yèepunícawa náicha manacúali yùucubàa càináwàiri canácatalé wenàiwicanái. Quéwa macái
yàcalé mìnanái nàacawa yàatalé naicácaténáni.

2

Jesús sana a un paralítico

[1] Néeseté cawàwanáta máisiba èeri idénáami, yá Jesús yèepùa iwàlùacawa Capernaum ìyacàlená irìculé.
Quéwa manùbéeyéi yáalíaca iináwaná ìyaca capìirìcu. [2] Yá madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa yàatalé
íná napuníadaca capìi, inùma nérénamata. Yá Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. [3] Néese báinúaca asìanái
yàanàaca itéeyéica asìali máapinéeri iiná macáita, càmíirica yáalimá imichàanícawa, irièricawa yàalubái
íinatawa, iiméeri irìcu. [4] Càmita náalimá nawàlùacawa Jesús nérépiná dàalacáiná máiní wenàiwicanái
néré, íná náiríacawa escalera ìwalibàa capìi íinatalé, sàabadéeri, canéerica ipùata chènuniré. Néréca
nawatàaca capìi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicùadaca néenibàani, yéenúlusi ìwali, yái máapinéerica iiná

yàalubái íinatawa. [5] Néese Jesús yáalíacawa náiwitáise manuíca náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali
ichùnìanápináni, yá Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:
—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios —
íimaca yái Jesúsca.
[6-7] Yá abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàyaca néré, yáawinéeyéicawa. Yá náinái-
dacawa: "¿Cáná itàaní cài yái asìali Jesúsca? Itàaníca ìyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canácáiná asìali
yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha cayábacaténá náapicha Dios. Abéericata Dios
yáaliméeri imànica càiri wawàsi", náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalìcuísewa. [8] Yáta Jesús yáalíacawa
náináidáanáwa. Yá íimaca nalí:
—¿Cánácué yéewa píináidacawa cài? [9] Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: 'Nudéca numàacaca
nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios', càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisí báisícaalí
cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: 'Pimichàawa, pìipìna', áibanái
wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisí wadécaalí wachùnìacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. [10] Iná
núa, asìali Dios néeséerica, nuchùnìapiná yái máapinéerica, píalíacaténácuéwa Dios idéca ichùulìaca
numàacáanápiná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha chái èeri irìcu, cayábacaténá náapicha Dios —
íimaca yái Jesúsca. Néese íimaca máapinéeri irí:
[11] —Pía asìalica, pimichàawa, peedá pìalubáiwa, pèepùawa picapèe néréwa —íimaca yái Jesúsca.
[12] Néese yái cáuláiquéerica imichàacawa. Yá itéca yàalubáiwa. Imusúacawa náicha idècunitàacá
naicáidaca irí. Iná macáita náináidacawa naicáidaca manuísíwata Jesús irí. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri.
Yá náimaca nalíwáaca:
—¡Canácatáté waiquéeri càiri wawàsica! —náimaca nalíwáaca.

Jesús llama a Leví

[13] Néeseté Jesús yàacawa àniwa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Yá wenàiwicanái nàacawa yàatalé. Néese
yéewáidaca nía. [14] Néesecáwa idècunitàacá yèepunícawa àniwa, yá iicáca Leví, yái Alfeo ìirica. Yái Leví
yáawinéericawa aléera yeedácatalécaté plata yéenánái judío íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná. Yá
Jesús íimaca irí:
—Aquialé. Pìawa núapicha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —íimaca yái Jesúsca. Yá Leví imichàa
yàacawa Jesús yáapicha.
[15] Néese Jesús iyáaca iyáacaléwa Leví icapèe irìcu. Nàyaca néré nacái mesa iwéré manùbéeyéi wenài-
wica yeedéeyéica plata néenánái judío íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, manùbéeyéi nacái
cabáyawanéeyéica wenàiwica. Macáita nayáaca nayáacaléwa Jesús yáapicha, yéewáidacalénái yáapicha
nacái, madécanácáiná wenàiwica nèepunícawa Jesús yáapicha. [16] Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái
nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, naicáca Jesús iyáaca iyáacaléwa náapicha níái macáita
cabáyawanéeyéica wenàiwicaca. Néese náimaca Jesús yéewáidacalénái irí:
—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca,
náapicha nacái níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná? —náimaca. [17] Quéwa Jesús
yéemìacani, yá íimaca fariseonái irí:
—Péemìacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripiná nía.
Quéwa áibanái cáuláiquéeyéi nawàwacutácani, yái ichùnièripináca nía. Càita nacái wenàiwica íináidéeyéica
mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripiná náiwitáise nabáyawaná íichawa. Quéwa áibanái wenài-
wica yáaliéyéicawa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri íicha. Càita
nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca
numáidacaténá wenàiwica yáaliéyéicawa cabáyawanáca, nawènúadáanápiná náiwitáisewa nabáyawaná
íichawa. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwitáise
nabáyawaná íichawa —íimaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

[18] Aiba èeri càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná, Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái fariseoca
namàacacaté náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios íicha manuísíwata. Néese wenàiwicanái
nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:
—Juan yéewáidacalénái namàacaca náichawa nayáacaléwa càide iyúwa náiwitáise ìyáaná nasutácaténá
níawawa Dios íicha manuísíwata, càita nacái fariseonái namànica càita. Néeni, ¿cáná càmita péewáida-
calénái namàaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios íicha? —náimaca. [19] Jesús íimaca nalí:
—Péemìacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asìanái naicácaténá
icásàacawa casíimáiri iyú. Idècunitàacá ìyaca náapicha, yá casíimáica nía, íná càmita namàaca náichawa
nayáacaléwa. [20] Quéwa áibaalípiná, áibanái itéca náichawani. Idécanáami natéca náichawani, yásí namàaca
náichawa nayáacaléwa, achúmacáiná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca
nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.
[21] "Péemìacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma
yéemami iyú. Wachanàidacaalí cài, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanáidaca éwisàimi
bàlesi, yá quéwanáta manuíca icháuná. [22] Péemìacué áiba comparación: Càmita wadé wàucùaca wàlisài uva
ituní éwisàimi íimamisi irìculé. Wamànicaalí cài, néese uva ituní isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa,
yásí éwisàimi íimamisi icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yásí yúucacawa wáicha
macáita uva ituníca, íimamisi nacái. Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé.

Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali —íimaca yái Jesúsca.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

23 Aiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunícawa àyapulìcubàa yéewáidacalénái yáapichawa
bànacalé yèewibàa. Néese yéewáidacalénái nadàbaca needáca achúmáanata trigo ituíná nayáapináwa,
yácáiná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmáanata ìyacaná áibanái ibà-
nacale yéená, máapicaalí nía. 24 Néese abénaméeyéi fariseo naicácani iyúwa íibaidacalési, yái Jesús
yéewáidacalénái imànníirica, íná fariseonái íimaca Jesús irí:

—Péemìa, ¿cáná péewáidacalénái íibaida siùca sábado wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca
wáibaidaca siùca èeri —náimaca. 25 Yá Jesús íimaca fariseonái irí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali. Bàaluité
David iwàwacutáca yàacàsi, máapicáinání, áibanái nacái asìanái ìyéeyéica yáapicha. 26 Abiatar yàasu
èerité, yái sacerdote íiwacalináca, néese David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuíri capìima íimamisíiri
mabáyawanéeri irìculé, israelitanái isutácatáipiná Dios íicha. Yá David iyáaca pan namànníiricaté Dios irí
ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Dios itàacái imàacacaté níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca.
Davidta quéwa iyáacani. Yàaca nacái yáapichéeyéi iríwa nayáacaténá nacái. Dios càmita yùuwichàida nía,
máapicáiná nía, íná catúulécanáca Dios iicáca nía —íimaca yái Jesúsca. 27 Jesús íimaca fariseonái irí nacái:

—Dios idéca imàacaca walí yái èeri sábado wayamáidacatáicawa iyúudàacaténá wenàiwicanái, catúulé-
canácáiná Dios iicáca wenàiwica. Dios càmíiritaté idàba wenàiwica sábado irípiná. 28 Iná Dios
idéca ichùulìaca núa, asìali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa
nuwàwáaná èeri imanùbaca, yái èeri sábado nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

3

El hombre de la mano tullida

1 Néese àniwa Jesús iwàlùacawa judíonái yàasu yéewáidacàalu irìculé. Iyaca néeni abéeri asìali icáapi
ituwièricawa íicha. 2 Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisí Jesús ichùnìacaalípináté
asìali sábado irìcu nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, ìwalíise yái
imànníináca sábado irìcu Dios ichùulìacáináté judíonái iyamáidacawa macái sábado imanùbaca. Néese
fariseonái náimacaté íibaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. 3 Néese Jesús íimaca irí yái
asìalica icáapi ituwièricawa íicha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésemi —íimaca yái Jesúsca. 4 Idécanáami asìali ibàlùacawa, yá Jesús
isutáca yéemìawa fariseonái:

—Siùcata nusutácué nuémìawa pía: ¿Càinásica Dios imàaca wamànica siùca èeri sábado wayamáida-
catáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábéeri, càmicaalí nacái báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucàidaca
wenàiwica, wamàacasica néetácawa? —íimaca yái Jesúsca. Quéwa masànata nía Jesús íicha. 5 Iná Jesús
iicáidaca nalí, níái ìyéeyéica itéesebàa. Máiní maséeca íináidacawa iwàwawa, yái Jesúsca, báawacáiná iicáca
náiwitáise. Achúmaca iwàwa nacái càmicáiná fariseonái iwàwa yeebáidaca itàacái. Yá Jesús íimaca asìali
irí:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi. 6 Quéwa
fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nàacawa caquialéta nàwacáidáyacacawa
áibanái judío yáapicha, cayábéeyéi iicáca rey Herodes, yái romanosàiri icuèrica Galilea yàasu cáli. Yá
natàaníca náapicha càinápinácaalí iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

Mucha gente a la orilla del lago

7 Néeseté Jesús yàacawa náicha yéewáidacalénái yáapichawa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Yá manùba
wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi nàacawa Jesús yáamiwáise. 8 Aibanái néemìacáiná iináwaná imànníiná
madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica, yá nàacawa Jesús yàatalé nacái naicácaténáni. Manùbéeyéi
Judea yàasu cáli néeséeyéi yàacawa, Jerusalén ìyacàlená néeséeyéi nacái, Idumea yàasu cáli néeséeyéi
nacái, áiba cáli néeséeyéi nacái ìyéerica abéemàise Jordán inanába íicha, Tiro ìyacàlená néeséeyéi nacái,
Sidón ìyacàlená néeséeyéi nacái, nía nacái yàcalé ìyéeyéica natéesebàa. 9 Manùbacáiná wenàiwica néré,
íná Jesús ichùulìaca yéewáidacalénáiwa icùanápiná barca yàacaténáwa úni yáacubàa wenàiwicanái íicha
déecuísetatá calìsa icàinalená íicha, ipíchaná wenàiwicanái iwesíaca iwéré. 10 Iwàwacutá cài imànica
ichùnìacáináté manùba wenàiwica, íná madécaná cáuláiquéeyéi nawesíaca Jesús iwéré, namàacacaténá
nacáapiwa ìwali, yéewacaténá nachùnìacawa.

11 Demonionái naicácaté Jesús, yá namàacaca wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise nabàlùacawa
nàuluì ipùata iyúwa Jesús irí nàacaténá icàaluníniná. Yá demonionái náimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—¡Píacata yái Dios Iirica! —náimaca irí. 12 Quéwa Jesús yàalàaca demonionái cachàiníiri iyú, ipíchaná
nacàlidaca cawinácaalíni.

Jesús escoge a los doce apóstoles

13 Néeseté Jesús yàacawa dúli íinatalé, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa cayábéeyéi Jesús
iicáca íiwitáise. Néese nàanàaca yàatalé. 14 Néese Jesús yeedáca néená doce namanùbaca nàacaténáwa
yáapicha, yéewacaténá nacái ibànùaca nía nacàlidáanápiná Dios itàacái. Yàaca náipidenápiná apóstolnái.
15 Imàaca nacái nalí íiwitáisewa náucacaténá demonio wenàiwicanái íicha. 16 Níái docéeyéica imanùbaca
íipidenéeyéica cài: Simón, yái asìali Jesús yàaca íipidenápiná wàlisài, Pedro. 17 Nía nacái Zebedeo yéenibe

pucháiba, ibèeri íipidená Santiago, iméeréeri nacái íipidená Juan. Jesús yàaca wàlisài náipidenápiná Boanerges (íimáanáca "Caluéyéi íiwitáise càide iyúwa énu isàna", càí íimáanáca). [18-19] Andrés nacái, Felipe nacái, Bartolomé nacái, yá nacái Mateo, Tomás nacái, Santiago nacái, yái Alfeo ìirica, Tadeo nacái, yá nacái Simón, áibaalí íipidenéeri nacái celote, yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

[20] Néese Jesús iwàlùacawa capìi irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese àniwa madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá dàalaca wenàiwica capìi irìcu, íná càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa, yái Jesús, nía nacái yéewáidacaléca. [21] Néese Jesús yéenánái yéemìaca iináwaná ìwali, yá nàacawa Jesús yàatalé needácaténá náichani, náimacáiná ìwali máiwitáisecasani, yái Jesúsca.

[22] Nàyaca néré nacái abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yàanèeyéicaté Jerusalén ìyacàlená néese. Yá náimaca Jesús ìwali: "Beelzebúca, yái demonio íiwacalináca, yáquéi idacùaca íiwitáise yái asìalica Jesús. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú", náimaca Jesús ìwali.

[23] Iná Jesús imáidaca yàataléwa nía. Yá icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Iimaca nalí: "Satanás canácatáita iwàwa yúucaca yàasu demonionáiwa wenàiwica íicha. [24] Càide iyúwa wenàiwicanái ìyáaná, napéliacaalí náipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. [25] Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca abéeri capìi irìcu. [26] Càita nacái, Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini quirínamatáni, yái Satanásca. Yá imáalàacawa ichàinicatá. Iná iwàwacutácué píalíacawa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú.

[27] "Nudé quéwa núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwitáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás íicha. Péemìacué comparación: Càide iyúwa cayéedéeri imàníiná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàinníiri asìali icapèeca iyéedùacaténá íicha yàasu, càmicaalícáwa cayéedéeri idacùaca íichawa yái cachàinníiri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri càí imànica, yéewacaténá iyéedùaca cachàinníiri asìali yàasu. Càita nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá wenàiwica Satanás íicha. Pidécuéca pitàaníca báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

[28] "Péemìacué cayába, Dios imàacapiná iwàwawa íichéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imàníirica, itàaníirica nacái Dios ìwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. [29] Quéwa wenàiwica itàanícaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha, néese cabáyawanáca càiripinátani èeri càmíiri imáalàawa", íimaca yái Jesúsca.

[30] Càita Jesús íimaca nalí níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náimacáináté Jesús ìwali demoniosa idacùaca íiwitáise.

La madre y los hermanos de Jesús

[31] Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, yéenánái nacái. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capìi íicha. Yá nachùulìaca áiba imáidacaténá Jesús. [32] Néese áibanái yáawinéeyéiwa mawiénita Jesús irí náimaca irí:

—Píatúa, péenánái nacái, péenánái inanái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwacutáca pía —náimaca. [33] Néese Jesús íimaca nalí ìyéeyéica itéesebàa:

—Péemìacué yái núumáanáca núatúa ìwaliwa, nuénánái ìwali nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

[34] Néese Jesús iicáidaca nalí níái yéewáidacaléca yáawinéeyéicawa itéese. Yá íimaca:

—Piicácué, níái wenàiwicaca nuicáca nía càiyéide iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwa. [35] Cawinácaalí wenàiwica imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácata nuiquéeri càiride iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáiwa, núatúa nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

4

La parábola del sembrador

[1] Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica àniwa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Idècunitàacá yéewáidaca nía, yá manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús itéese. Iná Jesús iwàlùacawa barca irìculé ìyéechúa calìsa yáacu. Yá yáawinacawa yéewáidacaténá wenàiwica iyaméeyéicawa calìsa icàinalená íínata. [2] Néese idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. Icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Iimaca nalí:

[3] "Péemìacué comparación: Abéeri asìali ibànacaté yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. [4] Iná yàaca icasáaca yàacawani, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulìcubàa, yá màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca bànacalé íimi. [5] Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íínata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé íimi ibacácawa ráunamáita, càmicáiná ibaní néeni cáli. [6] Néese quéwa èeri yàacáináwa chènuniré mamáalàacata, yá yeemáca púubéeyéi bànacalé, néese chuìca nía, canácáiná napìchu cayába cáaléeri, íná néetácawa. [7] Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Néese tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, íná yái bànacaléca càmita idàwinàawa cayába, canáca nacái bànacalé ìyacaná. [8] Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íínata. Yá idàwinàacawa cayába, idènìaca nacái ìyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná idènìaca ìyacanáwa treinta namanùbaca. Abénaméeyéi yéetaná idènìaca ìyacanáwa sesenta namanùbaca. Abénaméeyéi yéetaná idènìaca cien namanùbaca ìyacaná", íimaca yái Jesúsca.

[9] Jesús íimaca nacái: "Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué nutàacái", íimaca yái Jesúsca.

El porqué de la parábolas

10 Néesetécáwa Jesús ìyaca abéerita, yá níái yáapichéeyéica, nía nacái doce namanùbaca yéewáidacaléca
nasutáca néemìawani càinácaalí íimáaná yái comparacióncа. 11 Yá Jesús íimaca nalí: “Dios imàacacué
píalíacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Néese áibanái
càmíiyéica yeebáida Dios itàacái, nucàlidaca nalíni yáawami comparación iyú, ipíchaná náalía néemìaca
càinácaalí íimáaná. 12 Iná éwita naicácáaníta yái numànníirica, càicáaníta càmita náalíawa ìwali càinácaalí
íimáaná. Ewita néemìacáaníta nutàacái, càicáaníta càmita náalíawa néemìaca càinácaalí íimáaná. Iná
càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha”,
íimaca yái Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

13 Jesús íimacaté nalí: “¿Cánásicué càmita píalía péemìaca càinácaalí íimáaná yái comparacióncа?
Càmicaalícué píalíawa péemìacani, yásí càulenápinácuéca píichawa macáita comparación nucàlidéerip-
inácué piríwa. 14 Yá íimáanáquéera yái comparacióncа: Yái yèerica icasáaca yàacawa ituínási íimáanáca
càicanide iyúwa wenàiwica icàlidacaalí Dios itàacái áibanái irí. 15 Abénaméeyéi wenàiwica càica níade iyúwa
ituínási yúuwèericawa àyapulìcubàa: Néemìaca Dios itàacái, quéwa idécanáami néemìacani, yá Satanás
yàanàacàatécata imàacaca naimáichaca Dios itàacái ibànacanéerimica nawàwalìculé. 16 Aibanái wenàiwica,
càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa íba yèewiré: Néemìaca Dios itàacái, yá neebáidaca casíimáiri iyúni.
17 Néese quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái tài íiméeri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí
bànacalé ipìchu cayába, íná neebáidaca Dios itàacái maléená èeri meedá, càide iyúwa bànacalé yéetácaalíwa
ráunamáita. Iná idàbacaalí áibanái yùuwichàidaca nía Dios ìwalíise, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái
yáalimáidacaalí nía namànníinápiná nabáyawanáwa, yásí naméyáacawa neebáidaca Dios itàacái. 18 Aibanái
wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica tuíri yèewiré; néemìaca Dios itàacái. 19 Quéwa
báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu cawènníiri ìwaliwa, yái èeri irìcuírica wawàsi
meedá. Cáinináca naicáca cawènníri, yái ichìwáidéerica wenàiwica. Nawàwa nacái needáca nalíwa macái
cawènníiri nàasupináwa. Iná náináidacáináwa ìwali macáita yái cawènníirica, yá naimáichaca Dios itàacái.
Càide iyúwa tuíri càmicaalí ibatàa bànacalé idènìaca ìyacanáwa, càita nacái níái wenàiwicaca. Náináidacawa
nawàwawa báawanama nàasu cawènníiri ìwaliwa, íná càmita namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná.
20 Quéwa áibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica cayábéeri cáli irìculé. Néemìaca
Dios itàacái, yá neebáidacani, yá namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí
ìyacanáwa manùba. Abénaméeyéi namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idènìacaalí ìyacanáwa treinta
namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri manuísíwata náicha càide iyúwa
bànacalé idènìacaalí ìyacanáwa sesenta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái nacái namànica
cayábéeri náicha mamáalàacata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí ìyacanáwa cien namanùbaca macái
yéetaná imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

21 Jesús íimacaté nalí nacái: “Péemìacué comparación: Càmita watùcunìa lámpara watécaténáni capìi
irìculé wabàacaténáni yàalusi irìculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa yái waiméerica
íinata. Càmita cài wamàni. Néese watéca lámpara capìi irìculé, yá wamàacaca chènunibàani, icànacaténá
capìi irìcuíyéi ìwali. 22 Yái lámparaca íimáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios
iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ibàacanéeri píaliéricuécawa ìwali, càide iyúwa
lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwa náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi
càmíiricáwa náalíawa ìwali. 23 Càuwíiyéicaalícué pía, yá péemìacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

24 Jesús íimaca nalí nacái: “Píináidacuéwa cayába ìwali yái nucàlidéericuéca pirí. Cayábacaalícué
píináidawa nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píalíacawa cayába ìwali, yái núuméericuéca pirí. Yá
imàacapinácué píalíacawa áiba wawàsi ìwali mamáalàacata. 25 Wenàiwicacáiná íináidacaalíwa cayába
nutàacái ìwali, yá nacái yáalíacaalí yéemìaca càinácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáalíacawa áiba wawàsi
ìwali mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidawa cayába nutàacái ìwali, yá iimáichapiná
nacái càinácaalí achúméeri wawàsi yáaliéricatéwa ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla que crece

26 Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa. Iimaca nalí: “Yái Dios icùanáca yàasu
wenàiwicawa càicanide iyúwa asìali ibànacaalí ituínási cáli yèewiré. 27 Idécanáami ibànaca ibànacalewa,
yá yàacawa icapèe nérêwa iimácaténá. Eeri imanùbaca icawàacawa. Catá imanùbaca iimáca. Canácata
imànníiri ituínási irí, quéwa yái ituínási ibacácawa, néese bànacalé idàwinàacawa cayába, éwita asìali
càmicáaníta yáalíawa càinácaalí iyú ibànacale idàwinàanáwa. 28 Càita cáli imànica yàasu wawàsitawa meedá:
Quéechacáwa cáli imàacaca ituínási ibacácawa, néese cabáinácani yái bànacaléca, néese capùutunácani,
néese càyacanácani. 29 Néese quéwa míisicaalíni, yá asìali yeedáca ìyacaná, yácáiná ibànacale ìyacaná yàasu
èeri idéca yàanàaca”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la semilla de mostaza

30 Jesús íimacaté nalí nacái: “Siùcade nucàlidacué pirí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa.
Nuéwáidacué pía comparación iyú. 31 Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa càicanide iyúwa mostaza íimi
wenàiwica ibànéerica cáli yèewiré. Yái mostaza íimica máiní achúméeríinacani. 32 Ewita achúméeríi-
nacáanítani yái mostaza íimica, càicáaníta idécanáami nabànacani, yásí idàwinàacawa manuíripiná náicha

canánama bànacaléca. Idènìaca yàanawa manuínaméeyéi, yásí màsibèe náalimá namànica namùlubèwa catámàacatalé”, íimaca yái Jesúsca.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

33 Càité Jesús yéewáidaca wenàiwica Dios ìwali manùba comparación iyú càide iyúwa yái tàacáisica.
Yéewáidaca wenàiwica càide iyúwa náalimáaná néemìaca. 34 Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación
yáawami iyúta. Néeseta idècunitàacá ìyaca abéerita yéewáidacalénái yáapichawa, yá icàlidaca nalí macáita
càinácaalí náimáaná níái comparacióncа canánama.

Jesús calma el viento y las olas

35 Yáté èerica catácáiná yàacawa, íná Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:
—Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha —íimaca nalí.
36 Néese yéewáidacalénái nàacawa manùbéeyéi wenàiwica íicha. Nawàlùacawa barca irìculé, natéca Jesús
yáawinacawa náapicha barca irìcu. Aibanái wenàiwica nàacawa náamiwáise barca irìcu, máisibáwanáita
quéwa barcaca. Néesecáwa Jesús iimáca íichawa. 37 Néese manuíri cáuli ipùaca nàwali. Máiníiri cachàinica
yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca irìculé, yá úni ipuníadaca yàacawa barca. 38 Jesús iimácáita
quéwanáta. Abéeri íimamisi irìacawa barca yàapùa néese, Jesús irièri yàacawa íinata. Néese nacawàidacani,
náimaca irí:
—¡Wáiwacali! ¿Cáná pimàaca wasawíacawa? —náimaca Jesús irí.
39 Yá Jesús imichàacawa, yàalàaca cáuli cachàiníiri iyú, yá íimaca nacái màladàca irí:
—¡Wiú pía! —íimaca yái Jesúsca. Yáta wiúca yái cáulica, màladàca nacái. 40 Néese Jesús íimaca
yéewáidacalénái iríwa:
—¿Cánácué máiní cáaluca pía? ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca yái
Jesúsca. 41 Máiní cáaluca nía. Yá náimaca nalíwáaca:
—¿Cawinásica yái asìalica ichùulièrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulìaná nía?
—náimaca nalíwáaca.

5

El endemoniado de Gerasa

1 Néeseté nàanàaca abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, Gerasa yàasu cáli néré. 2 Néese idècunitàacá
Jesús imichàacawa barca irìcuíse cáli íinatalépiná, yáta asìali yàanàaca Jesús yàatalé, abéeri asìali demonio
idacuèri íiwitáise. Yái asìali yàacawa yéetáními icàliculèená néese. 3 Yái asìali ìyacaté yéetáními
icàliculèená yèewi. Canácata yáaliméeri idacùacani, ibatàa cadena iyú piná, càmita náalimá. 4 Ewitaté
yàcalé mìnanái nadacùacáanítani madécaná yàawiría, yàabàli, icáapi nacái cadena iyú, càicáaníta macái
èerita imàdáidacaté íichawa cadena, yá nacái iwaaléminamata imànica cadena. Iná canácata yáaliméeri
idacùacani, canásíwata. 5 Yái asìali yèepunícawa yéemíanícawa táiyápinama, èeríapinama nacái yéetáními
icàliculèená yèewiré, dúli yèewiré nacái. Yá inúadáidaca yáawawa íba iyú. 6 Quéwa iicácáiná Jesús déecuíse,
yá ipìacawa Jesús yàatalé. Ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíníná. 7 Yá
demonio yéemíanícawa asìali isàna iyú. Iimaca Jesús irí:
—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, Jesús Dios Iirica yái Dios chènuníiséeri náicha canánama. Nusutáca píicha
wawàsi Dios íipidená ìwali picá piùwichàida núa! —íimaca yái demonioca. 8 Cài demonio íimaca, Jesús
íimacáináté irí:
—Pía, demonio casaquèeri íiwitáiseca, pìawa asìali íicha —íimaca yái Jesúsca. 9 Néese Jesús íimaca
demonio irí:
—¿Cawiná píipidená? —íimaca yái Jesúsca. Yá demonio íimaca Jesús irí:
—Nuípidená Legión, íimáanáca “Cawàwanáta cinco mil namanùbaca”, máinícáiná madécanáca wía —
íimaca yái demonioca.
10 Néese demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná ibànùaca nía méetàuculé íicha yái
cálica. 11 Mawiénita nalí dúli ìwali madécaná marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa.
12 Iná demonionái nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata:
—Pichùulìacaténa wàanápináwa marranonái yàatalé, yá pimàaca wawàlùacawa marranonái idèerìculé —
náimaca. 13 Càita Jesús imàacaca nàacawa. Yá demonionái yàacawa asìali íicha. Yá nawàlùacawa marranonái
idèerìculé. Níái marranonái dos mil namanùbaca cawàwanáta. Napìacawa máiwitáisewaca demonio
íiwitáise iyú, àta nacaláacatalétawa quìratàli íinatáise calìsa yáaculé, yá nàisicùmacawa macáita, níái pìráica
càmíiyéica Dios imàaca judíonái idènìaca, casacàacáiná nalí marrano iiná.
14 Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napìacawa, yá nàaca nacàlidaca marrano iináwanámi manuíri
yàcalé irìcu, yàcalé púubéeyéi irìcu nacái ìyéeyéica mawiénibàa. Iná madécaná wenàiwica nàacawa
néré naicácaténá càinácaalí ìyáaná. 15 Néese nàanàaca Jesús yàatalé. Yá naicáca yái asìali madécanéeyéi
demonio idacuèricaté íiwitáise. Yáawinéericawa ìyaca, ibàle yáapichawa mawiénita Jesús irí, cáiwitáise
nacáicani. Yá cáaluca níái wenàiwicaca. 16 Néese níái icuèyéicaté marranonáimi, iiquéeyéicaté macáitani,
nacàlidaca yàcalé mìnanái iríni, càinácaalíté iyú Jesús ichùnìacani, yái asìalica demonio idacuèricaté
íiwitáise. Nacàlidaca nalí nacái marranonáimi iináwaná ìwali. 17 Iná nadàbaca nasutáca Jesús íicha wawàsi
manuísíwata yèepùanápináwa nàasu cáli íicha.

18 Yá Jesús yèepùacawa barca yàatalé, néese yái asìali demonionái idacuèricaté íiwitáise isutáca Jesús
íicha wawàsi manuísíwata imàacáanápiná yàacawa yáapicha. 19 Quéwa Jesús càmita imàaca asìali yàacawa
yáapicha. Néese Jesús íimaca asìali irí:
—Pèepùawa picapèe néréwa, péenánái yàataléwa. Picàlida nalíni macáita yái cayábéerica Wacuèriná Dios
imàníirica pirí, iicá nacái pipualé manuísíwata —íimaca yái Jesúsca.
20 Néese yái asìali yàaca icàlidacani diez namanùbaca yàcalé irìcu ìyéeyéica Decápolis yàasu cáli
íínata. Icàlidaca Jesús imànicaté irí cayábéeri, yá macáita néemìacaalíténi, yá náináidacawa manuísíwata
néemìacani.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

21 Néeseté idécanáami Jesús ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha barca irìcu yéewái-
dacalénái yáapichawa, yá manùba wenàiwica ìwacáidáyacacawa yàatalé. Yá Jesús iyamáacawa calìsa
icàinalená íinata. 22 Néese áiba asìali yàanàaca, abéeri néená níái judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái,
íipidenéerica Jairo. Yá Jairo iicáca Jesús. Yá yúuwàa irìacawa inùmáawawa Jesús irí, yàacaténá Jesús
icàaluíníná, yéewanápiná Jesús iicáca ipualé. 23 Yá isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata. Jairo íimaca
Jesús irí:
—Nuídu iculúacawa, uwàwa uétácawa nuícha. Iná nuwàwacutáca pía nucapèe néréwa, pimàaca
picáapiwa ùwali, ipíchaná uétácawa —íimaca.
24 Néese Jesús yàacawa Jairo yáapicha yéewáidacalénái yáapichawa. Madécaná wenàiwicanái nacái
nàacawa yáamiwáise. Máinícáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré.
25 Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáuláicacaté úa doce camuí, uíraná imusúacawa
uícha mamáalàacata. 26 Uuwichàacatéwa báawanama idècunitàacá manùba cadèpìacáiyéi idèpìaca úa.
Ewitaté úucacáaníta ùasu platawa macáita upáyaidacaténá cadèpìacáiyéi, càicáaníta càmita cayába úa,
mamáalàacata quéwanáta cáuláicaca yáwanái úa. 27 Uémìacaté Jesús iináwaná ichùnìaná wenàiwica, íná
ùaca nacáiwa manùbéeyéi wenàiwica yáapicha. Yá ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí manùbéeyéi
wenàiwica yèewi, yá udunùaca Jesús ibàle ìwali. 28 Umànica cài uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí
ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta meedáni, yásí báisíta cayábapináca núawa”, cài úumaca uínáidacawa ulíwa
uwàwalìcuísewa. 29 Udécanacáita udunùaca ibàle ìwali, yáta uíraná iyamáacawa uícha, yá úalíacawa
uwàwalìcuísewa udéca uchùnìacawa uláicái íicha. 30 Yáta Jesús yáalíacawa iwàwalìcuísewa ichùnìacaté áiba
wenàiwica íiwitáise iyúwa. Iná iwènúacawa iicáidacaténá manùbéeyéi wenàiwica irí. Néese Jesús isutáca
yéemìawa nía. Iimaca nalí:
—¿Cawiná idunùa nubàle ìwali? —íimaca yái Jesúsca. 31 Néese yéewáidacalénái íimaca irí:
—¿Càmita piicá níái madécanéeyéi wenàiwicaca nacàbadàayacacawa nàacawa piwéré? ¿Cánásica yéewa
pisutá péemìawa cawinácaalí idunùa pìwali? —náimaca Jesús irí.
32 Quéwa Jesús iicáida itéesewa mamáalàacata iicácaténá yái wenàiwica idunuèricaté ìwali. 33 Iná úái
inanáica umusúacawa wenàiwicanái yèewíise. Yá ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, úalíacawa uchùnìa-
catéwa. Yá ubàlùacawa ùululì ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíníná. Yá ucàlidaca irí macáita
uináwanáwa báisíiri iyú. 34 Néese Jesús íimaca ulí:
—Pía, inanáica, pimàacacáiná piwàwawa nùwali, íná yéewa pidéca pichùnìacawa. Pìawa matuíbanáita.
Pidéca pimusúacawa càiripináta íicha yái uláicáica —íimaca yái Jesúsca. 35 Idècunitàacá Jesús icàlidaca ulíni,
yá áibanái nàanàaca judíonái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néese. Yá náimaca Jairo irí:
—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —náimaca.
36 Jesús yéemìaca natàaníiná, quéwa càmita itàaní náapicha. Jesús itàanícáita abéerita Jairo yáapicha, yái
judíonái yéewáidacàalu íiwacalica. Jesús íimaca irí:
—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. 37 Néese càmita Jesús
imàaca áibanái nàacawa náapicha Jairo icapèe nérépiná. Imàaca nàacawa náapicha níawamicata Pedro,
Santiago nacái, Santiago iméeréeri nacái, íipidenéeri Juan. 38 Yá néese nàanàaca judíonái yéewáidacàalu
íiwacali icapèe néré, yá Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica cachàiníiyéi isàna, íicháaníiyéica báawanama,
nacántàa canción cachàiníiri iyú yéetáními ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. 39 Jesús yáalíacawa
icáucàidáanápiná úa yéetéechúamicawa. Yá iwàlùacawa nacapèe irìculé, íimaca nalí:
—¿Cánácué pimàni pisànawa báawanama, píicháanícué nacái máiní? Uara sùmàuca càmíichúata
yéetáwa, uimácáicata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icáucàidáanápináté úa.
40 Néese naicáaníca Jesús iquíníná, náalíacáináwa báisíiri iyúcani uétácatéwa. Quéwa Jesús imusúadaca
nía canánama capìi íicha. Néese itéca yáapichawa yéetéechúami yáaniri, úatúami nacái, nía nacái
yéewáidacaléca ìyéeyéica yáapicha. Yá nawàlùacawa sùmàumi irìacatalécawa. 41 Néese íibàaca ucáapi ìwali,
úái yéetéechúamicawa, yá íimaca ulí:
—Talita, cum (íimáanáca judíonái itàacái iyú: “Pía, mànacàuca, núuma pirí, pimichàawa”, cài íimáanáca)
—íimaca yái Jesúsca.
42 Yáta úái sùmàuca, idènièchúaca doce camuí, umichàacawa, yá uìpìna nacái. Yá náináidacawa
manuísíwata naicáidaca ulí, níái wenàiwicaca ìyéeyéica néré. 43 Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú
ipíchaná nacàlidaca áibanái iríni, icáucàidáanáté úa. Néese ichùulìaca nacái nàaca uyáapiná, úái sùmàuca.

Jesús en Nazaret

[1] Néeseté Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená yàasu cáli íicha, yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret
ìyacàlenáca. Yéewáidacalénái nàaca nacáiwa yáapicha. [2] Yá sábado irìcu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús
idàbaca yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irìcu. Manùbéeyéi wenàiwica yéemìacáináni, yá
báawaca náináidacawa nawàwalìcuísewa. Náimaca nalíwáaca:
—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáalíawa
cayába. Càmita báisí imàni yái càmíirica wenàiwica idé imànica. [3] Yácata ìirimi meedá yámide yàalubáisi
imàníirinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níái Santiago, José nacái, Judas nacái, Simón
nacái. Yéenánái inanái nacái nàyaca wèewibàa meedá —náimaca nalíwáaca. Iná càmita nawàwa neebáidaca
Jesús itàacái. [4] Quéwa Jesús íimaca nalí:
—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
Quéwa yàasu cáli néeséeyéi, yéenánái nacái, icapèe irìcuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca
itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nucapèe irìcuíyéi nacái, càmita nawàwa
neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.
[5] Càmita Jesús imàni néré yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càmicáiná neebáida itàacái. Quéwa
imàacaca icáapiwa abénaméeyéi cáuláiquéeyéi ìwali, cawàwanáta máisiba, yá ichùnìaca nía. [6] Yá achúmaca
íináidacawa iwàwawa manuísíwata càmicáiná neebáida itàacái.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

Néeseté Jesús yèepuníca yéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irìcubàa ìyéeyéica mawiénita Nazaret ìy-
acàlená irí. [7] Jesús imáida yàataléwa níái doce namanùbaca yéewáidacalécawa. Néese idàbaca ibànùaca nía
pucháibanamata nàacaténáwa yàcalé imanùbaca. Ichàiniadaca nía náucáanápiná demonio wenàiwicanái
íicha. [8] Càmita imàaca natéca wawàsi nàasu àyapu imàluwenáwa. Imàacaca natéca abéerita nàasu àicuwa
natéeripiná àyapulìcubàa. Càmita imàaca natéca saco, yàacàsi nacái, plata nacái. [9] Imàacaca nàwalica
nàasu costiza nacáiriwa nàabàli ìwaliwa, quéwa càmita imàaca nadènìaca pucháiba nabàlepináwa, abéerita
meedá. [10] Yá Jesús íimaca nalí:
—Piwàlùacuéwa abéeri capìi irìculé, yá piimácué néréta àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. [11] Aibalé
càmicaalícué namàaca piwàlùacawa, càmicaalí nacái nawàwa néemìaca picàlidacuéca nalí nutàacái, yá
iwàwacutácué pìacawa náicha. Pichùpìacué cáli ichùmalé pìabàli íichawa naicápiná càide iyúwa wáiwitáise
ìyáaná, wía israelitaca, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápiná níawa —íimaca yéewáidacalénái
iríwa, yái Jesúsca.
[12] Iná yéewáidacalénái nàacawa nàalàacaténá wenàiwica nawènúadáanápiná náiwitáisewa Dios irípiná.
[13] Yá náucaca nacái madécaná demonio wenàiwicanái íicha. Nàucùaca olivo iséená manùbéeyéi
cáuláiquéeyéica ìwali, yá nachùnìaca nía.

La muerte de Juan el Bautista

[14] Néeseté rey Herodes yéemìaca wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, manùbacáiná wenàiwica
nacàlidaca nàyaca ìwali, yái Jesús imàníináca, càinácaalí iyú yéewáidaca wenàiwica nacái. Yá Herodes
íimaca Jesús ìwali:
—Juan el Bautistami idéca icáucàacawa, íná yéewa yáalimá imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica
—íimaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamicani yái Jesúsca. [15] Aibanái íimaca Jesús ìwali:
—Yácata profeta Elías yàanèerica àniwa —náimaca. Aibanái íima:
—Yácata áiba profeta càiride iyúwaté profetanáimi wapíchaléeyéimi —náimaca. [16] Quéwa rey Herodes
yéemìacaalíté nacàlidaca Jesús iináwaná, yá Herodes íimaca:
—Yácata Juanmi, yái nuchùulièricaté nawichùaca íicha íiwita. Idéca icáucàacawa —íimaca yái rey
Herodesca.
[17] Càica Herodes íimaca ichùulìacáináté yàasu úwináiwa náibàanápináté Juan calúacáiná Herodes
yàacawéetúa iicáca Juan, úái Herodes yàacawéetúa íipidenéechúaca Herodías. Yá úwinái nadacùacaté
Juan cadena iyú presoíyéi ibànalìcu. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéenásàiri Felipe yàacawéetúa
quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéenásàiri íichawa. [18] Iná Juan íimacaté rey Herodes irí:
"Báawéeriquéi peedáanáca péenásàiri yàacawéetúawa", íimacaté yái Juanmica.
[19-20] Iná báawacaté Herodías uicáca Juan, yá uwàwacaté unúacani, quéwa càmita úalimá unúacani,
cáalucáiná rey Herodes iicáca Juan, yáalíacáináwa cayábéericani, yái Juanca, mabáyawanéeri nacái. Iná
Herodes icùaca Juan ipíchaná Herodes yàacawéetúa Herodías inúacani. Ewita rey Herodes càmicáaníta
yáalíawa càinácaalí iwàwacutáaná imànica macái èerita idécanáamité yéemìaca Juan icàlidaca irí Dios
itàacái, càicáaníta casíimáica rey Herodes yéemìaca Juan itàacái. [21] Quéwa áiba èerité Herodías úalimáca
umànica Juan irí càide iyúwaté uwàwáaná. Rey Herodes imànica manuíri fiesta iwàwalicaténá yàasu
èeriwa asáicatáicaténi. Yá imáidaca yáapichéeyéiwa iyúudèeyéica Herodes icùaca Galilea yàasu cáli,
nía nacái yàasu úwi íiwacanánáica, nía nacái yàacawéeyéináca asìanáica cainánwanéeyéica Galilea yàasu
cáli néeséeyéica, nayáacaténá nayáacaléwa yáapicha, namànicaténá yáapicha nacái manuíri fiesta. [22] Yá
Herodías uídu iwàlùacawa asìanái iyáacàalu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asìanái
yàacuésemi naicácaténá úa. Naicácáiná ulabàaca, íná usíimáidaca nawàwa macáita rey Herodes, nía nacái
yáapichéeyéica iyéeyéica iyáacaléwa yáapicha. Iná rey Herodes íimaca mànacàu irí:
—Pisutá nuícha càinácaalí piwàwéerica. Yásí nùaca piríwani —íimaca ulí.
[23] Yá Herodes íimaca ulí àniwa pucháiba yàawiríata báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes
yàanápináté ulí càinácaalí wawàsi uwàwéerica íicha, éwitasa uwàwacaalíté íicha cáli yéema, yái Galilea

yàasu cálica Herodes icuèrica, yásí yàanápinása ulítáni báisíta, íimaca. [24] Yá ùacawa náicha, úumaca úatúa
iríwa:
—¿Càiríínásica wawàsi nusutá íicha? —úumaca úatúa iríwa. Yá Herodías úumaca ulí:
—Pisutá íicha Juan el Bautista íiwita —úumaca ulí úái Herodíasca, uwàwacáináté uicáca Juan íiwita utuí
iyúwa úalíacaténáwa báisíiri iyúcani Juan yéetácawa. [25] Néese úái mànacàuca uèpùa uwàlùacàatétawa àniwa
rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:
—Siùcata nuwàwa pìaca nulí Juan el Bautista íiwita quírápieli irìcu —úumaca irí.
[26] Néese, éwita achúmacáaníta manuísíwata rey Herodes iwàwa, yéemìacáiná usutáaná íicha, càicáaníta
càmita Herodes idé imáisanìaca uíchani, íimacáináté ulí nàacuésemi níái wenàiwicaca yàanápinása ulí
càinácaalí wawàsi usutéerica íicha. [27] Yá rey Herodes ichùulìaca úwisàiri iwichùanápiná Juan íicha íiwita,
itécaténáni rey Herodes irí. [28] Néese úwisàiri yàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá iwichùaca Juan íicha íiwita.
Càité Juan yéetácawa. Yá úwisàiri itéca íiwitami quírápieli irìcu. Yá yàaca íiwitami ulí úái mànacàuca.
Néese úái mànacàuca utécani úatúa iríwa, uicácaténá báisíiri iyúcani Juan yéetácatéwa.
[29] Néese Juan yéewáidacaténáimi yéemìaca iináwanámi, yá nàacawa presoíyéi ibàna néré needácaténá
Juan ichéecami. Yá natéca nabàlìawani.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

[30] Néeseté apóstolnái yèepùa ìwacáidáyacacawa Jesús yàatalé, idécanáami nacàlidaca Dios itàacái wenài-
wicanái irí. Néese nacàlidaca Jesús irí macáita namàníiricaté, néewáidéerica iyú wenàiwicanái nacái. [31] Jesús
íimaca nalí:
—Wàacuéwa wàanácuéwa walínáamitawa áibalé canácatalé wenàiwica, yéewanápiná wayamáidacawa
achúmáanacáwa —íimaca nalí, madécanácáiná wenàiwica yàanàaca yàacawa nàatalé, áibanái nacái
yèepùacawa yàacawa náicha, íná càmita yéewa nayamáidacawa, ibatàa nayáanápiná nayáacaléwa, càmita
náalimá. [32] Iná Jesús yàacawa barca irìcu yàasu apóstolnái yáapichawa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha,
canácataléca wenàiwica. [33] Quéwa madécaná wenàiwica iicáca nàanáwa, náalía nacái naicáca nía. Iná
wenàiwicanái imusúacawa macái yàcalé íicha, yá napìacawa néré. Yá manùbéeyéi wenàiwica nàanàaca
napíchalé néré. [34] Néese Jesús imichàacawa barca irìcuíse néré, yá iicáca madécaná wenàiwica. Canáca nalí
abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali, íná catúulécanáca Jesús iicáca nía, càide iyúwa waicácaalí canéeyéi
icuèriná ovejaca. Yá idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. [35] Néese catáca yàacawa nàwali, yá
yéewáidacaténái yàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:
—Catáca yàacawa wàwali chái canácatáica yàcalé. [36] Pichùulìa nèepùanápináwa nàacawa bànacalé
yèewiré, yàcalé irìculé nacái ìyéeyéica mawiénita nawènìacaténá nayáapináwa —náimaca. [37] Quéwa Jesús
íimaca nalí:
—Píatacué yàa nayáapiná —íimaca nalí. Néese yéewáidacaténái íimaca irí:
—¿Càmita píalíawa canáca walí doscientos namanùbaca denario ocho quéeri iwènicatái? Ewita
wadènìacaalí yáara platatá, càicáaníta càmita wáalimá wawènìaca cayába pan wèeripináca nayáapinátá,
níái manùbéeyéi wenàiwicaca —náimaca. [38] Jesús íimaca nalí:
—¿Càisimaléná cué pan pidènìa? Picutácuécáwani —íimaca nalí. Néese idécanáami náalíacawa, yá
náimaca irí:
—Cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná nacái —náimaca.
[39] Néese ichùulìaca nía manùbéeyéi wenàiwicaca náawináanápináwa nàwacacawa ipuléeri masicái íinata.
[40] Néese náawinacawa nàwacacawa manùbéeyéi yàalusipiná, cien namanùbaca abénaméeyéi, cincuenta
namanùbaca áibanái nacái. [41] Néese Jesús yeedáca cinco imanùbaca pan icáapi irìculéwa, pucháiba
cubái imìdecaná nacái. Yá iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese
isubèriadacani, iwacùaca pan yéewáidacaténái iríwa nawacùacaténá wenàiwicanái iríni. Néese iwacùaca
cubái imìdecaná nacái yéewáidacaténái iríwa macáita. [42] Yá macáita wenàiwicanái iyáaca cadénamani.
[43] Néese yéewáidacaténái needáca doce mapíiri imanùbaca pan yéenáimi, cubái nacái imàaquéericawa.
[44] Níái wenàiwica iyéeyéica pan, cinco mil namanùbaca asìanái. Càmita naputàa càisimaléná cáalí inanái,
sùmanái nacái.

Jesús camina sobre el agua

[45] Yáta Jesús ichùulìaca yéewáidacaténáiwa nawàlùanápináwa caquialéta barca irìculé nachàbacaténáwa
ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha nàanàacaténá Betsaida ìyacàlená néré. Iwàwa nàacawa
ipíchalé idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùacawa íicha. [46] Néeseté idécanáami ibànùaca wenài-
wicanái yèepùanápináwa íicha canánama, yá Jesús yàacawa dúli íinatalé isutácaténá yáawawa Dios íicha.
[47] Néese idécanáami catáca nawicáu, Jesús yéewáidacaténái nàyaca barca irìcu bamuchúami calìsa. Yá
Jesús ìyaca abéerita cáli íinatáisecáwa. [48] Néese iicáca máadáiní natenáca cachàiníiri iyú cáulicáiná ipùaca
náipunita, íná càmita náalimá nachàbacawa abéemàalé. Amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yàacawa
mawiénita nalí yèepuníiriwa úni inànìacubàa. Iwàwaca ichàbacawa náicha machacàníiri iyú. [49] Quéwa
naicáca ìipìnáaníca úni inànìacubàa, yá nayúunáidaca wenàiwica iwàwanámicani. [50] Yá néemíanícawa
macáicáiná naicácani. Cáaluca nía báawanama, càmicáiná náalía naicácani. Yáta quéwa Jesús íimaca nalí:
—¡Matuíbanáicué pía, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca.
[51] Néese Jesús iwàlùacawa nàatalé barca irìculé. Yáta wiúca cáuli, Jesús iwàlùacáináwa nàatalé barca
irìculé. Yá náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. [52] Càmitàacáwa nadé náalíacawa cayába Jesús íiwitáise

ìwali, éwitaté naicácáaníta imàníiná pan iyú yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càulenácáiná náicha náalíanápináwa néemìaca càinácaalí íimáaná.

Jesús sana a los enfermos de Genesaret

53 Nachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá nàanàaca Genesaret yàasu cáli néré. Yá
nadacùaca barca calìsa idùlepiré. 54 Namichàacanacáitawa barca irìcuíse, yá wenàiwicanái náalía naicáca
Jesús. 55 Yá wenàiwicanái napìacawa macái yàcalé irìculé ìyéeyéica néré nacàlidacaténá nalí Jesús yàanàaca.
Néese manùbéeyéi wenàiwica nadàbaca natéca cáuláiquéeyéi wenàiwica yàalubái íínatawa náalíacataléca
Jesús ìyaca. 56 Néese àta alénácaalí Jesús yàawa achúméeri yàcalé irìculé, manuíri yàcalé irìculé nacái,
manacúaliré nacái, yá natéca nalìadaca cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulìcubàa Jesús ichàbacatabàapináwa.
Yá cáuláiquéeyéi nasutáca Jesús íicha imàacáanápiná nadunùaca ìwali, càmicaalí nacái, ibàle ipùata ìwalita.
Yá macáita idunuèyéica Jesús ìwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

7

Lo que hace impuro al hombre

1 Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néese. Nàwacáidáy-
acacawa abénaméeyéi fariseo yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé. 2 Naicácaté abénaméeyéi
Jesús yéewáidacaléca nayáaca nayáacaléwa càmíiyéicáwa íiba icáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo
íiwitáise íimáaná. Càmita Jesús yéewáidacalénái imàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri
iyú ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa càide iyúwa fariseonái imàníiná. Iná fariseonái itàaníca Jesús
yéewáidacalénái ìwali, náimaca casacàacasa Dios iicáca Jesús yéewáidacalénái. 3 (Níái fariseoca, áibanái
judío nacái macáita namànica càide iyúwaté nàawirináimi imàníiná. Càmicaalícáwa náiba nacáapiwa
éeréeri iyú nayáacalé ipíchawáise, càmitàacá nayáa nayáacaléwa, canásíwata. Càmita nayáa nayáacaléwa
càmicaalícáwa namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise
íimáaná. 4 Idécanáami nacái nawènìaca yàacàsi yàcalérìcu, yá nèepùacawa nacapèe néréwa namànicaténá
culto nacáiri nàapìdáanápiná náichawa ipíchawáise nayáa nayáacaléwa. Neebáidaca nacái madécaná càide
iyúwaté nàawirináimi yéewáidáaná, íná namànica culto nacáiri náibacaténá éeréeri iyú macái íiwitáaná
bacàa, catùa nacái, mapuwáa nacái, nàasu cama nacái, naiméerica íínata.) 5 Iná fariseonái, nía nacái
yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Níái péewáidacaléca, ¿cáná càmita namàni càide iyúwaté wàawirináimi yéewáidáaná? Càmita namàni
culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi ichùulìanáté wía wamàníinápiná
ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, íná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca. 6 Jesús íimaca
nalí:

—Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi machacàníiri iyú pìwalicué, píacué pucháibéeyéica íiwitáise. Isaías
itànàacaté tàacáisi piináwaná ìwalicué Dios inùmalìcuíse. Dios íímacaté:

'Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluínina, quéwa càmita cáinina naicáca núa báisíiri iyú
nawàwalìcuísewa.

7 Caná iwèni nuicáca nàasu culto namàníiricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwica nutàacái iyú, néese
néewáidacáita wenàiwica náiwitáise iyúwa',

càica íimaca yái Diosca. 8 Pidécuéca meedá pimàacaca píichawa Dios itàacái, peebáidacaténácué wenài-
wicanái yàasu tàacáisi meedá —íimaca yái Jesúsca. 9 Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Pidécuéca pimànica máiní báawéeri wawàsi, pimàacacáinácué píichawa Dios itàacái, pimànicaténácué
meedá iyúwa píiwitáise íimáaná. 10 Profeta Moisés íimacaté Dios inùmalìcuíse: 'Pìa píaniri íimiétacanáwa,
píatúa nacáiwa', íimaca yái Diosca. Yáté íimaca nalí àniwa: 'Aibacaalí itàaníca báawéeri iyú yáaniri
ìwaliwa, càita nacái itàaníca alí báawéeri iyú yáatúa ìwaliwa, yá iwàwacutácué pinúacani', íimacaté yái
Diosca. 11 Quéwa píacué fariseoca, pidécuéca péewáidaca wenàiwicanái cayábacasa cài náimaca náaniri
iríwa, náatúa irí nacáiwa: 'Càmita núalimá nuyúudàaca pía. Nudéca nucùaca Dios irípiná yái plataca, yái
nuèripinámica pirí, íná canáca nulí cayába nuyúudèeripiná iyú pía', cài náimaca nasèenái iríwa. 12 Càita
pidécuéca péewáidaca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nayúudàaca náaniriwa, náatúa nacáiwa, náimacaalí
cài nasèenái iríwa. 13 Iná pidécuéca píasáidaca piúcaca píichawa Dios itàacái, peebáidacáinácué pìawirináimi
íiwitáisewa, yái péewáidéericuéca iyú wenàiwicanái Dios itàacái íicha. Pimànicuéca mamáalàacata
madécaná càiyéi wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

14 Néese Jesús imáidaca yàataléwa níái wenàiwicaca ibàluèyéicawa mawiénita irí. Yá íimaca nalí:

—Péemìacué nutàacái píacué macáita. Píalimáidacué píalíaca péemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi
nucàlidéeripinácuéca piríwa. 15-16 Macái yàacàsi iwàluèriwa wenàiwica idèerìculé, canáca yéewaná casacàaca
imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Abéerita wenàiwica ibáyawaná, yá nacái itàacái báawéerica
imusuéricawa iwàwalìcuíse, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha —íimaca yái
Jesúsca.

17 Néese Jesús yàacawa wenàiwicanái íicha, yá iwàlùacawa capìi irìculé yéewáidacalénái yáapichawa.
Néese yéewáidacalénái nasutáca néemìawani càinácaalí íimáaná yái tàacáisica Jesús icàlidéerica yàacàsi
ìwali. 18 Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalía péemìacani yái nucàlidéerica? ¿Càmitacué píalíawa canácata yàacàsi
yáaliméeri casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha? 19 Yái yàacàsi càmita iwàlùawa wenàiwica
iwàwa irìculé. Iwàlùacáitawa idèerìculé. Néese yàacawa íicha meedá —íimaca nalí yái Jesúsca. Càita Jesús

yéewáidaca nía yàacàsi ìwali, Dios imàacaca wenàiwica iyáaca macái íiwitáaná yàacàsica, masacàacáiná
macáita nía. [20] Néese Jesús íimaca nalí àniwa:
—Yái nabáyawaná namànníirica, yá nacái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wenàiwica iwàwa irìcuíse,
yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha. [21] Macáita íiwitáisesi báawéeri imusúacawa
wenàiwica iwàwa irìcuíse. Càita báawéeri íiwitáisesi: Namànica náalaniwa; namànica nainá iyúwa càide
iyúwa càmíiná Dios imàaca wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nanúaca wenàiwica; [22] naimáca
áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa; máiní nawàwa needáca nalíwa
manùba wawàsi; namànica áibanái irí báawéeri; nachìwáidaca áibanái wenàiwica; mabáiníiri iyú namànica
báawéeri nainá iyúwa máaléquéeri iyú áibanái wenàiwica yàacuésemi; báawaca naicáca áibanái wenàiwica
ìwalíise yái cawènníirica áibanái idènièrica; natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali; máiní cachàinica naicáca
níawawa; càmita náalía cayábéeri ìwali báawéeri íichaná. [23] Macáita yái íiwitáaná báawéerica imusúacawa
wenàiwica iwàwa irìcuíse. Yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha —íimaca yái
Jesúsca.

Una extranjera que creyó en Jesús

[24] Néeseté Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli íicha yàanàacaténá Tiro ìyacàlená yàasu cáli néré. Yá
iwàlùacawa capìi irìculé. Idècunitàacá ìyaca néré, càmita iwàwa yàcalé mìnanái náalíacawa alénácaalí
ìyaca. Càmita quéwa yáalimá ibàaca iináwanáwa. [25] Ráunamáita abéechúa inanái uémìaca iináwaná ìwali
ìyaca capìi irìcu. Udènìa uíduwa demonio idacuèchúa íiwitáise. Uái inanáica ùacàatécatawa Jesús yàatalé.
Yá ubàlùacawa ùululì ipùata iyúwa Jesús íipunita, usutácaténá iicáanápiná upualé. [26] Càmíichúata israelita
úái inanáica. Néese Sirofenicia yàasu cáli néeséechúaca úa. Yá ùanàaca usutácaténá Jesús íicha wawàsi
yúucáanápiná demonio uídu íicha. [27] Quéwa Jesús íimaca ulí:
—Péemìa comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapiná, càita nacái iwàwacutá
nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmíiyéica
israelita —íima ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisí uebáidacaalí Dios imànníinápiná ulí cayábéeri éwita
càmicáaníta israelita úa. [28] Yá úumaca irí:
—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái yáawinacaalíwa mesa yáapíise, sùmanái yúucacaténá
nayáapiná yàacàsi yéenáimi, càita nacái nuwàwaca Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita
núa —úumaca. [29] Néese Jesús íimaca ulí:
—Pidéca píasáidaca nulíni pitàacái iyúwa peebáidaca nulí, íná càmita iwàwacutá pisutáca nuícha
quirínama nuyúudàanápiná píawa. Yá numàaca pèepùacawa picapèe néréwa, demoniocáiná idéca yàacawa
píidu íicha —íimaca ulí yái Jesúsca. [30] Néese uèpùacawa ucapèe néréwa, yá ùanàaca uíduwa irièchúawa
matuíbanáita uimácataléca. Quéwa demonio yàacatéwa uícha.

Jesús sana a un sordomudo

[31] Néeseté Jesús yèepùa yàacawa Tiro ìyacàlená yàasu cáli íicha. Yá ichàbacawa Sidón ìyacàlená yèewibàa.
Yá ichàbaca nacái diez namanùbaca yàcalé Decápolis yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca. Yá yàanàaca Galilea
icalìsaniná néré. [32] Néese áibanái natéca asìali Jesús yàatalé, abéeri asìali màuwíiri, càmíiri yáalimá itàaníca
machacànníiri iyú. Yá nasutáca Jesús íicha wawàsi imàacáanápiná icáapiwa màuwíiri ìwali ichùnìacaténáni.
[33] Jesús itéca màuwíiri méetàucuta wenàiwicanái íicha, yá Jesús iwàlùadaca báipunitácanama icáapi
ipùatawa asìali yùuwíapuná irìculé pucháibanama. Néese Jesús yàapìsaca icáapi ipùata ìwaliwa, yá
idunùaca asìali inène ìwali icáapi ipùata iyúwa. [34] Néese Jesús iicáidaca chènuniré, yá yeedáca icalésawa.
Yá íimaca asìali irí: "¡Efata!" (íimáanáca hebreo itàacái iyú: "¡Yàacùacawéi piùwica!" íimáanáca.)
[35] Yá yáalimá yéemìaca cayába yái asìalica, yá cayábaca nacái inène, yáalimá itàaníca machacànníiri iyú.
[36] Néese Jesús yàalàaca níái wenàiwicaca ipíchaná nacàlidaca áibanái irí iináwaná ichùnìanáni, quéwa éwita
ichùulìacáaníta nía manùba yàawiría, càicáaníta nacàlidaca iináwaná mamáalàacata. [37] Macái wenàiwica
yéemièyéica Jesús iináwaná ìwali náináidacawa manuísíwata néemìacani. Yá náimaca nalíwáaca: "Imànica
macáita cayábéeri iyú. ¡Imàacaca màuwíiyéi yéemìaca! ¡Imàacaca nacái matàacáiyéi itàaníca!" náimaca
Jesús ìwali.

8

Jesús da de comer a cuatro mil personas

[1] Aiba èerité madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé. Néese canáca nayéeripiná
néeni. Yá Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacaléináiwa. Yá íimaca nalí:
[2] —Catúulécanáca nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha máisiba èeri. Siùcade canáca
nalí nayáapiná. [3] Nubànùacaalí nía máapíiyéica nacapèe nérépináwa, cawàwanáta nawàwachàbacawa àya-
pulìcubàa namáapicawa, abénaméeyéi nàanàacáiná déecuíse —íimaca yái Jesúsca. [4] Néese yéewáidacaléináni
náimaca irí:
—Canácata yáaliméeri yàaca nayáapiná chái, canácatáica wenàiwicanái ibànacale —náimaca. [5] Jesús
isutáca yéemìawa yéewáidacaléináiwa:
—¿Càisimaléináccué pan ìya pirí? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:
—Iyaca walí siete namanùbaca pan —náimaca.
[6] Néese Jesús ichùulìaca wenàiwicanái yáawinacawa cáli íinata. Yá yeedáca níái siete namanùbaca
panca icáapi irìculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái yàacàsica. Yá isubèriadacani, yàaca
yéewáidacaléináni iríwani. Néese, yéewáidacaléináni iwacùaca pan wenàiwicanái irí. [7] Iyaca nacái nalí

cawàwanáta máisiba cubái imìdecaná púubéeyéi. Jesús yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái cubáica. Yá
ichùulìaca nacái yéewáidacalénáiwa iwacùanápináni wenàiwicanái irí. Yá nawacùaca nalíni. 8 Yá macáita
nayáaca cadénamani, yái yàacàsica. Néese Jesús yéewáidacalénái needáca siete mapíiri namanùbaca
yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. 9 Batéwa báinúaca mil namanùbaca asìanái iyáacaté yái yàacàsica.
Càmita naputàa inanáinái, sùmanái nacái. Néese Jesús imàacaca nèepùacawa íicha, níái manùbéeyéi
wenàiwicaca. 10 Yá Jesús iwàlùacàatétawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese nàacawa
abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá nàanàaca Dalmanuta yàasu cáli néré.

Los fariseos piden una señal milagrosa

11 Néeseté abénaméeyéi fariseo nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nadàbaca natàaníca cachàiníiri iyú Jesús
yáapicha. Nawàwa náalimáidacani imàníínápiná áiba wawàsi báawéeri. Yá nasutáca íicha imàníínápiná
naicáca wawàsi íiwitáise iyúwa càmíirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíta Dios néeséeri-
catani. 12 Yá Jesús yeedáca icalésawa cachàiníiri iyú máinícáiná báawaca íináidacawa iwàwawa. Yá íimaca
nalí:

—¿Cánácué pisutá numàníínápiná càì? Pidécuéca piicáca numànica manùba, quéwa càmitacué peebáida
nutàacái. Péemìacué cayába, càmitacué núasáida piicáca càiri wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

13 Néese Jesús yèepùacawa náicha, yá iwàlùacawa àniwa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá
nàacawa àniwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha.

La levadura de los fariseos

14 Jesús yéewáidacalénái naimáichacaté natéca náapichawa nayáapináwa. Nadènìacáita abéeri pan meedá
náapichawa barca irìcu. 15 Néese Jesús yàalàaca nía ipíchaná nàyaca càide iyúwa báawéeyéi íiwitáise fariseo
ìyáaná, rey Herodes nacái. Iimaca nalí:

—Péemìacué cayába comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, yá nacái rey Herodes
yàasu levadura —íimaca yái Jesúsca. 16 Yá yéewáidacalénái càmita náalíawa Jesús yàalàaná nía fariseonái
yàasu tàacáisi íicha, rey Herodes íiwitáise íicha nacái. Iná yéewáidacalénái náimaca nalíwáaca:

—Idéca càì íimaca walí canácáiná walí pan —náimaca. 17 Jesús yáalíacawa náináidáanáwa, íná íimaca nalí:

—¿Cánácué píima canácasa pirí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¿Cánácué càmita peebáida nulí núalimáca
nùacuéca piyáapiná càinácaalícué pimáapuèrica? ¿Néenicué, máinísica càulenáca píichani? 18 Pidènìatacué
pituíwatatá. ¿Cánácué càmita píalía péemìaca ìwali yái piiquéerica? Pidènìatacué nacái piùwiwatatá.
¿Cánácué càmita píalía péemìaca càinácaalí íimáaná yái núuméericuéca pirí? Báisíta iwàwacutácué
piwàwalica càinácaalíté ìyáaná nuwacùacaalíté pan wenàiwicanái irí nayáapiná. 19 Idécanáamité nuwacùaca
nalí cinco namanùbaca pan nayáapiná, níái cinco mil namanùbaca asìanáica, ¿càisimaléná mapíiri
imanùbaca iyamáatéwa yéenáimi pìwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Doceca mapíiri imanùbaca iyamáacatéwa —náimaca. 20 Néese íimaca nalí:

—Néeni, idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapiná, níái cuatro mil namanùbaca
asìanáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáawa yéenáimi pìwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca.
Yá náimaca irí:

—Sietecaté mapíiri imanùbaca yái imàaquéericawa —náimaca. 21 Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, cánácué càmitàacáwa píalíawa núalimá nùaca piyáapiná? —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a un ciego en Betsaida

22 Néeseté nàanàaca Betsaida ìyacàlená néré. Yá Betsaida mìnanái natéca matuíri asìali Jesús yàatalé.
Yá nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ichùnìanápináni. 23 Néese Jesús itéca matuíri icáapi ìwali, yá
imusúadacani yàcalé irìcuíse. Jesús yàapìsáidaca icáapi irìculéwa, néese ipusúa yáawiruníwa matuíri ituí
íimami ìwali. Yá Jesús imàacaca icáapiwa matuíri ìwali. Yá isutáca yéemìawa matuíri asáisí yáalimácaalí
iicáidaca. 24 Néese yái matuírica idàbaca iicáidaca, yá íimaca Jesús irí:

—Nuiquéeyéitatá wenàiwica càide iyúwa waicácaalí àicu, ìipìnáaníiyéi quéwa —íimaca. 25 Néese Jesús
imàacaca icáapiwa àniwa matuíri ituí ìwali. Asáita iicáca cayába yái asìalica, idéca ichùnìacawa, íná idé
iicáca macáita cayába ituí iyúwa. 26 Néese Jesús ichùulìaca asìali yèepùanápináwa icapèe néréwa. Yá íimaca
asìali irí:

—Picá piwàlùawa yàcalé irìculé —íimaca yái Jesúsca.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

27 Néeseté Jesús yàacawa Betsaida ìyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa nachàbacaténá naicáca
yàcalé ìyéeyéica mawiénita Cesarea de Filipo ìyacàlená irí. Ipíchawáise nàanàaca néré, idècunitàacá
nèepunícawa àyapulìcubàa, yá Jesús isutáca yéemìawa yéewáidacalénáiwa. Iimaca nalí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yái Jesúsca. 28 Yá náimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa.
Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali
ibànùanápináté àniwani. Aibanái àniwa náimaca pìwali áiba profetanái yéenácasa pía, níái icàlidéeyéicaté
tàacáisi bàaluité Dios inùmalìcuíse —náimaca. 29 Néese Jesús íimaca nalí:

—Néenicué pía, ¿cawinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro
íimaca irí:

—Mesíasca pía, yái Dios icàlidéericaté ìwali wàawirináimi israelitanái irí, Dios ibànùanápináté walí
wacuèrinápiná —íimaca yái Pedroca. [30] Quéwa Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanái irí,
Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

[31] Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca yéewáidacalénáiwa náalíacaténátéwa iwàwacutáanáté yùuwichàa-
cawa manuísíwata, yái Jesúsca, yái asìali Dios néeséerica. Iwàwacutácaté nacái yùuwidenái iicácani iyúwa
canéeri iwèni, càmita nacái neebáida itàacái, níái israelita icuèrinánáica, nía nacái sacerdote íiwacanánái,
nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Jesús icàlidaca yéewáidacalénái iríwani náalía-
caténátéwa iwàwacutáanápináté yùuwidenái inúacani, quéwa máisiba èeri irìcu, yá icáucàanápinátéwa.
[32] Càita Jesús icàlidaca nalí amaléeri iyúni. Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta náicha. Yá Pedro yàalàaca
Jesús cachàiníiri iyú, ipíchaná icàlidaca càiri wawàsi. [33] Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca yéewáidacalénái
áibanái iríwa. Yá Jesús yàalàaca Pedro cachàiníiri iyú. Jesús íimaca Pedro irí:

—¡Pìawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida
meedáwa càide iyúwa èeri mìnanái íiwitáise ìyáaná —íimaca yái Jesúsca.

[34] Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa, áibanái nacái wenàiwica yèepuníiyéicawa
náapicha. Yá íimaca nalí:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, yá càmita yéewa pimànica
yái piwàwéerica pimànica. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita
naicáanícaalí nacái piquínina, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá
nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulìaná pía. [35] Níacáiná cawinácaalí càmíiyéica iwàwa
yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa
cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, nacàlida nacái nutàacái áibanái irí, éwita áibanái
inúacaalí nía, nadènìapiná nacáucawa càmíiri imáalàawa. [36] Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita chái
èeri yàasu cawèníirica, quéwa yúuca íichawa icáucawa càmíiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái,
yá canéerica iwèni meedá iríni, macáita yái cawèníirica yeedéerimica iríwa. [37] Canácáiná áiba wawàsi
wenàiwica yáalimèeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa càmíiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani.
[38] Cawinácaalí wenàiwica báiyéica icàlidaca cayábéeri nùwali, nutàacái ìwali nacái èeri mìnanái irí, níái èeri
mìnanái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, cabáyawanéeyéi nacái, néese càmita núumapiná nàwaliwa
nùasunáica nía, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapinácaalí Núaniri Dios íiwitáise iyúwa icamaláná
mèlumèluíri irìcu, mabáyawanéeyéi ángel yáapicha nacáiwa, nucùacaténá macáita —íimaca yái Jesúsca.

9

[1] Jesús íimacaté nalí nacái:

—Péemìacué cayába, abénaméeyéicué péená ìyéeyéica chái siùca, càmita néetápináwa ipíchawáise
naicáca càinácaalípiná iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa íiwitáise iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

[2-3] Néesetécáwa seis èeri Jesús icàlidacadénáami nalíni, yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan
nacái. Yá yàacawa náapicha dúli chènunníri íinatalé. Yá néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná.
Máiníiri mèlumèluwaca ibàleca cabalèeri máiní íicha chái èeriquéi caná idéeri íibaca cài. [4] Naicáca nacái
pucháiba profetanái ìyéeyéicaté bàaluité, yái Elías, Moisés nacái, itàaníiyéica ìyaca Jesús yáapicha. [5] Néese
Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡máiní cayábéeriquéi wàyáanáca chái! Siùcade wamànica máisiba capìi yáana
wawàwalíinápinácué pía, abéeri pìasupiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái
Pedroca.

[6] Càica Pedro íimaca máinícáiná cáaluca níái yéewáidacaléca máisiba, íná Pedro càmita yáalíawa
càinácaalí iwàwacutáaná íimaca Jesús irí. [7] Yáta acalèe iricùacawa, yá ibàlìaca nía catámèeri iyú. Néese
néemìaca Dios itàacái acalèe yèewíise. Iimaca nalí: "Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca:
Péemìacué itàacái", íimaca yái Diosca. [8] Yáta naicáidaca natéesewa, níái yéewáidacaléca. Yá canácata
naiquéeri áibanáica. Naicá abéerita Jesús ibàluèricawa néeni.

[9] Néesetécáwa idècunitàacá nalicùacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái
iríni, yái naiquéericaté dúli íinatalé, àta Jesús imichàacatalétawa yéetácáisi íicha, yái asìali Dios néeséerica.
[10] Iná càmita nacàlida áibanái iríni, quéwa nasutáca néemìawa níawáaca ìwali càinácaalí íimáaná yái tàacáisi
íiméerica icáucàanápinásawa. [11] Néese nasutáca néemìawa Jesús:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùa yàanàaca
quéechacáwa aléi èeri irìculé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrinácа Dios
ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa cài náimaca, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu? —náimaca.
[12] Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami ìwali:

—Báisíta, iwàwacutáca profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechacáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái
íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemìaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica
nalí. Aiba wawàsi nacái israelita icuèrinápiná ìwali, iwàwacutácué píináidacawa ìwali yái tàacáisi
profetanái itànèericaté nuináwaná ìwali, núa asìali Dios néeséerica. Natànàacaté tàacáisi nuináwaná
ìwali píalíacaténácuéwa iwàwacutáanápiná nùuwichàacawa manuísíwata, israelitanái nacái caná nuwèni
naicáanápiná núa, báawapiná nacái naicáca núa. [13] Quéwa núumacué pirí, abéeri profeta Elías nacáirimi

idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica. Yá namànicaté irí báawéeri iyúwaté nawàwáaná, càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi iináwaná ìwali càinácaalíté ìyáanápiná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

14 Néeseté Jesús, nía nacái yáapichéeyéica, nèepùacawa Jesús yéewáidacalénái áibanái yàatalé. Yá
naicáca manùba wenàiwica Jesús yéewáidacalénái itéese. Nàyaca nacái néré abénaméeyéi yéewáidéeyéica
wenàiwica templo irìcu. Níái yéewáidéeyéica wenàiwica, nía nacái Jesús yéewáidacaléca natàaníca nàyaca
nalíwáaca ùuléeri wawàsi iyú. 15 Néese wenàiwicanái iicáca Jesús, yá macáita napìacawa íipunita natàida-
caténáni, máiníiyéi íináidacawa iicáidaca Jesús irí. 16 Néese Jesús isutáca yéemìawa yéewáidacalénáiwa:

—¿Càinácué ìwali pitàaní piríwáaca chàinisíiri iyú, píacué nacái nía nacáide? —íimaca nalí.

17 Yá abéeri néená níái wenàiwica ìyéeyéica néré íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nudéca nutéca pìatalé nuìriwa demonio idacuèri íiwitáise. Yái demonioca masànaca
imànica nuìri. 18 Ata alénácaalí nuìri ìyaca, yá demonio yàaca irí tèwacáimi, yá yúucaca nuìri cachàiníiri iyú
cáli íinatalé, yá cacàlica inùmalìcuíse yái nuìrica, yá nacái yaamíadaca iyéiwa, yá pumùluca iiná macáita.
Nudéca nusutáca péewáidacalénái íicha wawàsi náucáanápiná demonio nuìri íicha, quéwa càmita náalimá
náucaca íichani —íimaca yái yáanirica. 19 Néese Jesús íimaca:

—¡Píacué càmíiyéica yeebáida Dios! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué
èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? Pìanàidacué nùataléni yái ùuculìirica —íimaca yái Jesúsca.

20 Yá natéca ùuculìiri Jesús yàatalé. Quéwa demonio iicácanáami Jesús, yá demonio yàaca tèwacáimi
ùuculìiri irí. Yá ùuculìiri yúuwàacawa cáli íinatalé. Yá italíanícawa, cacàlica inùmalìcuíse. 21 Néese Jesús
isutáca yéemìawa ùuculìiri yáaniri:

—¿Càisimaléná èeri idé idènìacani íisacadénáamini? —íimaca yái Jesúsca. Néese yáaniri íimaca Jesús irí:

—Sùmàicaalítàacáwani idàbaca íisacani bàaluité. 22 Manùba yàawiría nacái demonio yúucacani quichái
irìculé, úni yáaculé nacái inúacaténáni. Quéwa, pidécaalísica pichùnìacani, néese piicá watúulécaná, yá
piyúudàaca wía —íimaca yái yáanirica. 23 Jesús íimaca irí:

—¡Picá cài píimaca 'pidécaalísica'! Iwàwacutá manuíca píináidacawa piwàwawa nùwali. Aibacaalí
yeebáida nulí, Dios imànipiná irí macái íiwitáaná cayábéerica —íimaca yái Jesúsca. 24 Yá ùuculìiri yáaniri
íimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:

—Nuebáidaca pirí. ¡Piyúudàa nuebáidacaténá pirí cachàiníiri iyú mamáalàacata! —íimaca yái yáanirica.

25 Néese Jesús iicácáiná madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa yàatalé caquialéta, íná yàalàaca
demonio cachàiníiri iyú. Jesús íimaca demonio irí:

—Pía demonio, matàacáirica màuwíirica nacái imànica wenàiwica, pìawa íicha yái ùuculìirica. Picá
pèepùa piwàlùacawa àniwa iwàwalìculé —íimaca yái Jesúsca. 26 Yá demonio yéemíanícawa, yàaca tèwacáimi
ùuculìiri irí àniwa, yá imàacaca ùuculìiri itatácawa cachàiníiri iyú àniwa. Néese yàacawa ùuculìiri íicha, yá
ùuculìiri irìacáitawa cáli íinatalé càide iyúwa yéetéerimiwa. Iná madécaná náimaca ùuculìiri yéetácasawa.
27 Quéwa Jesús íibàaca icáapi ìwali imichàidacaténáni. Yá ibàlùacawa yái ùuculìirica.

28 Néesetécáwa Jesús iwàlùacawa capìi irìculé yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta áibanái íicha. Yá
nasutáca néemìawa Jesús:

—¿Cánácáwa càmita wadé wáucaca demonio? —náimaca. 29 Yá Jesús íimaca nalí:

—Máinícué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué pisutáca píawawa Dios íicha
quéechacáwa, pimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, pidéenápinácué piúcacani wenàiwica íicha —íimaca
yái Jesúsca.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

30 Néese Jesús yàacatéwa náicha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nèepunícawa Galilea yàasu cáli
íinatabàa. Jesús càmita iwàwa áibanái yáalíacawa alénácaalíni. 31 Jesús yéewáidacáiná yàacawa yéewái-
dacaléwa. Yá icàlidaca nalíni:

—Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacaténá áibanái asìanái inúaca núa, núa
asìali Dios néeséerica. Yá nanúapiná núawa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca
yái Jesúsca.

32 Quéwa níái yéewáidacaléca càmita náalía néemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica
nalí. Yá cáaluca nasutáca néemìawani ìwali.

¿Quién es el más importante?

33 Néeseté nàanàaca Capernaum ìyacàlená néré. Yá nawàlùacanáamiwa capìi irìculé, yá Jesús isutáca
yéemìawa nía:

—¿Càiná wawàsi ìwalicué pitàaní siùcatàacáwa idècunitàacá pèepunícawa àyapulìcubàa? —íimaca nalí.

34 Masànata quéwa nía Jesús íicha báicáiná nía náiwitáise báawéeri ìwalíisewa, natàanícáináté chánácaalí
néená máiníiri cachàinica áibanái íicha canánama. 35 Néese Jesús yáawinacawa, yá imáidaca yàataléwa
yéewáidacalénáiwa. Yá íimaca nalí:

—Aibacaalí iwàwa Dios iicácani iyúwa cachàiníirica áibanái íicha canánama, iwàwacutá yái wenàiwica
iicáca yáawawa iyúwa càmíiri cachàini náicha canánama. Iwàwacutá nacái iyúudàaca nía áibanái canánama
—íimaca yái Jesúsca.

36 Néese Jesús yeedáca sùmài ibàlùadacaténáni nèewi. Yá Jesús yeedáca sùmài yàanalìculéwa. Yá íimaca
yéewáidacalénái iríwa:

[37] —Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, imànicaalí cayábéeri sùmài irí nuípidená ìwali, càiride
iyúwa yái sùmàica, yásí nuicáca yái cayábéerica imàníirica sùmài irí càide iyúwa idéca nacáicaalí imànica
nulí cayábéeri. Càmita imàni abéerita nulí cayábéeri, néese imànica nacái irí cayábéeri yái Diosca
ibànuèrica núa —íimaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

[38] Néeseté Juan íimaca Jesús irí:
—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba yúuquéeri demonio wenàiwica íicha píipidená ìwali íimacáiná pimàa-
casaca cài imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapicha, íná wadéca wàalàacani cachàiníiri iyú ipíchaná
yúucaca demonio wenàiwica íicha —íimaca yái Juanca. [39] Néese Jesús íimaca nalí:
—Picácué pìalàa wenàiwica càmíinápiná namàni cayábéeri, canácáiná yáaliméeri itàaníca báawéeri
iyú nùwali idécanáami imànica nuípidená ìwali yái càmíirica wenàiwica idé imànica, icàlidacaalí nacái
iináwanáwa imàníinása cài nuíwitáise iyú. [40] Macáicáiná càmíiyéita yùuwideca imànica wía, nayúudàaca
wía. [41] Péemìacué cayába, áibacaalícué iyúudàaca pía peebáidacáiná nutàacái, núa Cristoca, éwita
yáalimácaalí yàaca pìiraca úni yáawami, càicáaníta Dios imànipiná irí cayábéeriwa —íimaca yái Jesúsca.

El peligro de caer en pecado

[42] Jesús íimacaté: "Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái
púubéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapináca manuísíwatani. Cayába cachàini
irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuíri íba icanápi ìwalíise
náucacaténáni manuíri úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìsicùmacawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata
chái èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máiní cachàiníwanái
yùuwichàapinácawa áibanái íicha infierno irìcu, yái manuíri quicháica. Iná cayába cachàini irítáni
yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. [43] Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi
iyúwa, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica
iwichùacaalí icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca
píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènìaca picáucawa càmíiri imáalàawa, ipíchaná
nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca.
[46] Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái
quichái ichacàwa càiripináta. [47] Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicáanápiná wawàsi
càmíirica Dios iwàwa piicáca, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa,
càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí ituíwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái
iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènìaca picáucawa càmíiri imáalàawa,
ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuíri quicháica càmíirica ichacàwa càiripinéerita
ìyaca. [48] Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáaséerica, càmicatalé nacái
quichái ichacàwa càiripináta.
[49] "Dios icasáapiná quichái nàwali macáita. [50] Péemìacué comparación: Cayábéeri iwidùma piyáacalé
yáapichacué, quéwa càmicaalí quirínama puìwa yái iwidùmaca, yá càmitacué píalimá cayábéerica pimànica
àniwani. Càita nacái iwàwacutácué cáininàca piicáyacacawa, càide iyúwa cayábéeri iwidùma puìwacaalí
imànica walí wayáacalé. Cáininácué piicáyacawa yéewanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú píapichawáaca",
íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

[1] Néeseté Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacawa Judea
yàasu cáli néré, áiba cáli néré nacái ìyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába
íicha. Néré manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé, yá idàbaca yéewáidaca nía
àniwa càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná. [2] Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáida-
caténá naicáwani, icàlidáanápiná áiba wawàsi báawéeri, yéewacaténá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái
ìwalíisewa. Yá nasutáca néemìawani asáisí cayábacaalí asìali imàaca íichawa íinuwa. [3] Jesús íimaca nalí:
—Picàlidacué nulí càinácaalíté profeta Moisés ichùulìaca pìawirináimi imàníinápiná bàaluité —íimaca
yái Jesúsca. [4] Néese náimaca irí:
—Profeta Moisés imàacacaté asìali yúucaca íichawa íinuwa. Càité iwàwacutá namànica. Quéechacáwa
asìali itànàaca cuyàluta irìcu cáná yéewaná iwàwa yúucaca íichawa úa. Néese yàaca ulí yái cuyàlutaca,
yéewacaténá úasáidaca áibanái iríni, náalíacaténáwa manìrica úa. Yá ichùulìaca ùanápináwa íicha —
náimaca irí. [5] Néese Jesús íimaca nalí:
—Bàaluité profeta Moisés imàacacué pimànica cài máinícáinácué báawaca píiwitáise, píacué israelitaca,
càmíiyéica iwàwa imànica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùulìanácué pía. Imàacacatécué pibànùaca
píichawa píinuwa báawacaalícué piicáca úa, ipíchanácué pìùwichàidaca úa cachàiníwanái mamáalàacata.

6 Quéwa bàaluité Dios càmitaté ibatàa wenàiwicanái imànica cài. Iná báawaca Dios iicáca yái piúcáanácuéca
píinuwa siùcade. Profeta Moisés itànàacaté càinácaalíté ìyáaná bàaluité Dios idàbacaalíté wenàiwica.
Moisés itànàacaté: 'Dios idàbacaté idàbáanéeri asìali, idàbáanéechúa inanái nacái. 7 Iná siùcade, asìali
iwàwacaalí icásàacawa, yásí yàacawa yáaniri íichawa, yáatúa íicha nacáiwa, ìyacaténá abédanamata íinu
yáapichawa. 8 Iná idécanáami asìali iimáca úapicha, càmita quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba
wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica', càité itànàaca yái profeta Moisésca. Iná càmita
quirínama pucháibaca nía, néese abéericata nía. 9 Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca
nía, níái Dios imàaquéeyéica ìyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —íimaca nalí yái Jesúsca.
10 Néeseté nàyaca capìi irìcu, yá Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemìawani ìwali àniwa yái tàacáisica.
11 Néese Jesús íimaca nalí:
—Asìali imàacacaalí íichawa íinuwa, yá yeedácaalí nacái iríwa íinupináwa áibata, yásí imànica
ibáyawanáwa ulí, úái idàbáanéechúaca íinucawa, iimácáiná áiba inanái yáapicha càmíichúaca íinusíwa.
12 Càita nacái inanái umàacacaalí uíchawa unìriwa, yá uedácaalí unìripináwa áibata, yásí umànica nacái
ubáyawanáwa irí yái idàbáanéeri unìricawa, uimácáiná áiba asìali yáapicha càmíirica unìrisíwa —íimaca
yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

13 Néese wenàiwica natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios
íicha imànníinápiná nalí cayábéeri. Quéwa Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nacuísaca wenàiwica itéeyéica
sùmanái, yéewáidacalénái íimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. 14 Jesús iicáca yái yéewáidacalénái
imànníináca, íná báawaca iicáca náiwitáise. Yá íimaca yéewáidacalénái iríwa:
—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanìa nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica
neebáidacaalí itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná náaniri itàacáiwa. 15 Péemìacué cayába, iwàwa-
cutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná náaniri itàacáiwa.
Càmicaalí cài wenàiwica neebáida, yá canácatáita Dios yéenibeca nía —íimaca yái Jesúsca. 16 Néese Jesús
yeedáca níái sùmanáica yàanalìculéwa. Imàacaca icáapiwa nàwali, yá isutáca nalí Dios íicha imànníinápiná
nalí cayábéeri.

Un hombre rico habla con Jesús

17 Jesús idàbacaté yèepunícawa àniwa, yá abéeri asìali yàanàaca ipìacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa
yùululì ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíníná. Yá isutáca yéemìawa Jesús:
—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha
chènuniré? —íimaca. 18 Jesús íimaca irí:
—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica
cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yái Jesúsca,
iwàwacáiná asìali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:
19 —Píalíacawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèricaté Dios inùmalìcuíse. Càité ichùulìaca nía:
'Picá pinúa wenàiwica, picá piimá áiba inanái yáapicha càmíichúaca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái
càmíirica pinìrisíwa, picá piyéedùa, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida áibanái, néese pìa píaniri
íimiétacanáwa, píatúa nacáiwa', cài itànàacaté yái Moisésca —íimaca yái Jesúsca. 20 Néese asìali íimaca Jesús
irí:
—Pía yéewáidéerica wía, nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ichùulìaná wamànica sùmài-
catáiseté núa àta siùca nacáide —íimaca. 21 Yá Jesús iicáidaca irí, cáinináca nacái Jesús iicácani, yá Jesús
íimaca irí:
—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéericáwaca pimànica: Pìa piwéndaca macáita pìasuwa. Néese pìa
iwèninnáami catúulécanéeyéi irí. Càita pidènìapiná pìasu cawèníiriwa chènuniré. Néese pèepùawa
pìacaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.
22 Yái asìalica, idécanáami yéemìacani, yá máiní achúmaca iwàwa, íná yàacawa Jesús íicha, máinícáiná
càasucani, càmicáináté nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. 23 Néese Jesús iicáidaca wenàiwica
irí ibàluèyéicawa itéese, néese íimaca yéewáidacalénái iríwa:
—¡Máiní càulenáca càasuíyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía! —íimaca yái Jesúsca. 24 Yá
yéewáidacalénái máiní náináidacawa néemìaca Jesús itàacái, càmicáinátécáwa néemìa càiri tàacáisi, quéwa
Jesús íimaca nalí àniwa:
—Píacué nuénánáica, ¡máiní càulenáca neebáidaca Dios itàacái Dios yéenibecaténá nía, cawinácaalí
imàaquéeyéica iwàwawa yàasu cawèníiri ìwaliwa! 25 Càide iyúwa camello càmíiná yáalimá iwàlùacawa
siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái máiní càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios isùmàire-
caténáni, máinícáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.
26 Idécanáami yéewáidacalénái yéemìacani, yá máiní cachàiníwanái náináidacawa Jesús itàacái ìwali, yá
nasutáca néemìawa níawáaca. Yá náimaca nalíwáaca:
—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —náimaca nalíwáaca.
27 Néese Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca nalí:
—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa
meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —íimaca yái Jesúsca.
28 Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha iyúwa péewáidacalénái —íimaca
yái Pedroca. [29-30] Jesús íimaca nalí:
—Péemìacué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abénaméeyéi péená
nàanápináwa nacapèe íichawa nacàlidacaténá yái cayábéeri tàacáisica èeri mìnanái irí. Aibanái péenácué
nacái nàapinácawa néenánái íichawa, càmicaalí nacái náatúa íichawa, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi
íichawa, càmicaalí nacái náaniri íichawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íichawa, neebáidacáiná
nutàacái, nacàlidacaténá nacái yái tàacáisi cayábéerica. Quéwa Dios yàapinácué pirí chái èeri irìcu cien
imanùbaca yàawiríapiná àniwa picapèepinácué, manùbéeyéi nacái wenàiwica ìyéeyéipinácué pirí càide
iyúwa péenánái, píatúanái nacái, péenibe nacái, pidènìapinácué nacái pibànacale yàaluná nacái. Ewita
áibanái yùuwichàidacaalícué píawa chái èeri irìcu, peebáidacáinácué nutàacái, càicáaníta áiba èeriwa
pìyapinácué càiripináta èeri imáalàacanáamiwa. [31] Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica
iyúwa máiníiyéica cachàinica siùcade, càmita máiní cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi wenàiwica
nacái áibanái iiquéeyéica iyúwa càmíiyéica máiní cachàini siùcade, áiba èeriwa yásí máiní cachàiníwanái
cachàinica níawa áibanái íicha —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

[32] Néeseté nadàbaca nàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá Jesús yàacawa yéewáidacalénái ipíchaléwa.
Jesús yéewáidacalénái icalùadacawa manuísíwata, yá nacái áibanái wenàiwica yèeyéicawa náamiwáise,
cáaluca náináidacawa ìwali yái yùuwichàacáisica yàanèeripinácatéwa nàwali Jerusalén ìyacàlená irìcu.
Néese Jesús iwènúacawa, imáidaca yàataléwa níái yéewáidacalécawa doce namanùbaca méetàucuta áibanái
wenàiwica íicha. Yá idàbaca icàlidaca nalíni càinácaalíté yùuwidenái imàníinápináté irí Jerusalén ìyacàlená
irìcu. Yá íimaca nalí: [33] "Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén ìyacàlená nérépiná.
Aibanái presopináca namànica núawa natécaténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nàatalé nacái níái
yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, núa asìali Dios néeséerica. Yá nachùulìapiná càmíiyéi judío
nanúanápiná núa. [34] Néese naicáanípiná nuquíníináwa, yá nacái nàapìsáidapiná núawa, nacapèedáidapiná
núa, yá nanúapináca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu, yá numichàapinácawa yéetácáisi íicha", íimaca yái
Jesúsca.

Santiago y Juan piden un favor

[35] Néeseté Zebedeo yéenibe íipidenéeyéi Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:
—Wáiwacali, wawàwaca pimànica walí cayábéeri càide iyúwa wasutáanápiná píichawa wawàsi siùcade
—náimaca. [36] Néese Jesús isutáca yéemìawa nía:
—¿Càinásicué piwàwa numànicuéca pirí? —íimaca. [37] Náimaca irí:
—Wawàwaca pimàacaca wáawinacawa píapicha wacùacaténá macái wenàiwica píapicha áiba èeriwa
picùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiníiri iyúwa. Wawàwaca wáawinacawa píapicha, abéeri yáaw-
inacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáulìcuíse pirí wacùacaténá píapicha macái èeri
mìnanái —náimaca. [38] Néese Jesús íimaca nalí:
—Càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéer-
icuéca nuícha, picùanápinácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa
nùuwichàanápináwa, iyúwa nacái nuétáanápináwa yéewacaténácué cachàiníiyéica pía càide iyúwacué
pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. [39] Yá náimaca:
—Wáiwacali, wáaliméerica wamànica —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:
—Báisítacué piùwichàapinácawa càide iyúwa nùuwichàanápináwa, péetápinácuéwa càide iyúwa
nuétáanápináwa. [40] Quéwa Dios càmita ibatàa numàacapinácué píawinacawa núapicha abéericué péená
yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáulìcuíse nulí, picùacaténápinácué
núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Dios imàacapiná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios ínáidéeyéi-
catéwa náawináanápináwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.
[41] Néese yéewáidacalénái áibanái diez namanùbaca, néemìacaalíté càinácaalí nasutáaná Jesús íicha
wawàsi, yá calúaca nía pucháiba asìanái yáapicha, níái Santiago, Juan nacái. [42] Quéwa Jesús imáidaca
yàataléwa nía macáita. Yá íimaca nalí:
—Píalíacuécawa nainawaná ìwali, níái càmíiyéica judío icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa, casíimái
nacùaca wenàiwica cachàiníiri iyú. Píalíacué nacáiwa casíimáica náiwacanánái nachùulìaca áibanái wenài-
wica. [43] Quéwa iwàwacutácué càmita pìya càide iyúwa nàyáaná. Néese cawinácaalí péenácué iwàwéerica
Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníirica íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita. [44] Cawinácaalí
péenácué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníirica áibanái íicha, iwàwacutá íibaidacuéca pirí
macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáaná íiwacali iríwa. [45] Iwàwacutácué cài pimànica, núacáiná, núa
asìali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalicáaníta núa, càicáaníta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá.
Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica irípiná, numàacacaténá nacái nucáucawa
nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha yàanèeripinácawa nàwali nabáyawaná
ìwalíisewa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

[46] Nàanàacaté Jericó ìyacàlená néré. Néesetécáwa Jesús yàacawa yàcalé irìcuíse, yá yéewáidacalénái
yàacawa yáamiwáise, manùbéeyéi wenàiwica nacái nàacawa náapicha. Matuíri asìali ìyaca néeni, íipi-
denéeri Bartimeo, íimáanáca Timeo ìiri, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanái íicha

ichàbéeyéicawa néenibàa, yéewanápiná iwènìaca iyáapináwa. 47 Bartimeo yéemìaca náimaca Jesús Nazaret
ìyacàlená néeséerica yái cài ichàbacawa chábài, yá matuíri idàbaca imáidaca Jesús irí:
—¡Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca.
48 Madécaná wenàiwica icuísacani yái matuírica masànáanápináni, quéwa imáidaca quéwanáta mamáalàa-
cata cachàiníiri iyú:
—¡Pía, rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. 49 Iná Jesús
iyamáaca ibàlùacawa, yá íimaca wenàiwicanái irí:
—Pimáidacué nùataléni —íimaca yái Jesúsca. Iná namáidaca matuíri, yá náimaca irí:
—Picá achúma piwàwa, pimichàawa, pìanáwa yàatalé; imáidaca ìyaca pía —náimaca. 50 Yáta matuíri yúu-
caca íichawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalíisewa, yéewacaténá ipìacawa, yá ipisìaca ibàlùacawa,
yàacawa Jesús yàatalé. 51 Jesús isutáca yéemìawani:
—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Yá matuíri íimaca:
—Nuíwacali, nuwàwaca pimàacaca catuíca núa —íimaca. 52 Jesús íimaca irí:
—Pìawa matuíbanáita, Dios idéca ichùnìaca pía peebáidacáiná nuchùnìanápiná pía —íimaca yái Jesúsca.
Yáta matuírimi iicáidaca àniwa, yá yàacawa Jesús yáapicha àyapulìcubàa.

11

Jesús entra en Jerusalén

1 Jesús yàanàacaté néré yéewáidacalénái yáapichawa mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí. Nàyacaté
bamuchúamibàa náicha pucháiba yàcalé íipidenéeyéica Betfagé, Betania nacái, ìyéeyéica mawiénita dúli
irí íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa,
idécanáami cài íimaca nalí:
2 —Pìacuéwa irìculé yái yàcaléca ìyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pìanàapinácué
burro nadacuèrica néré, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa íinata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani.
3 Aibacaalícué isutá yéemìawa píawa cánácué yéewa piwasàacani, picàlidacué iríwani nuwàwacutácani, núa
Píiwacalicuéca, nubànùanápiná nacái wenàiwica natécaténá burro nàatalé àniwa caquialéta —íimaca yái
Jesúsca.
4 Néese níái yéewáidacaléca pucháiba nàacawa yàcalé irìculé, yá nàanàaca burro nadacuèrica ibàlùacawa
bàacháwalé calle irìcubàa, mawiénita capìi inùma irí. Yá nawasàacani. 5 Abénaméeyéi wenàiwica ìyéeyéica
néeni nasutáca néemìawa nía:
—¿Càinácué pimàni chái? ¿Cánácué piwasàa burro? —náimaca.
6 Yá yéewáidacalénái icàlidaca nalíni càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí, íná wenàiwica imàacaca natéca
burro. 7 Nalìada nàasu ruana nacáiriwa burro iwaalírìcubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani, yá natéca
burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. 8 Idècunitàacá Jesús yàacawa
Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá manùbéeyéi wenàiwica nalìada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé
àyapulìcubàa nàacaténá Jesús icàaluíníná. Aibanái nacái irìada wisìri nacáiri ibáiná àyapulìcubàa, yái
báinási nawichuèrica manacúalibàa, burrocaténá ìipìna íinatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápiná
nacuèriná icàaluíníináwa. 9 Yá macáita wenàiwica yèeyéicawa Jesús ipíchalé, áibanái nacái yèeyéicawa
yáamiwáise namáidaca casíimáiri iyú:
—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuèrica walí,
icùacaténá wía! 10 ¡Dios imànica irí cayábéeri yái yàanèerica icùacaténá wía càide iyúwaté wàawirimi rey
David icùanáté wàasu cáli! ¡Wàacué irí cayábéeri, yái Dios chènuníiséerica! —náimaca namáidaca nàacawa
casíimáica nía.
11 Jesús iwàlùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé, yá yàacawa templo néré. Iicáca macáita yái namànníináca
templo irìcu. Néese yàacawa Betania ìyacàlená néré yéewáidacalénái yáapichawa doce namanùbaca,
táicacáináté yàacawa.

Jesús maldice la higuera sin fruto

12 Néese mapisáita àniwa, Jesús yàacawa Betania ìyacàlená íícha yéewáidacalénái yáapichawa, yá
máapicani yái Jesúsca. 13 Yá iicáca déecuíse higuera yéetaná idènièrica ibáináwa. Yá Jesús yàacawa néré
icutácaténá ìyacaalí higuera ìyacaná nacái. Quéwa canáca ìyacaná, idènìacáita ibáiná meedáwa, càmicáiná
higuera yàasu èeri càyacanáanápinátáni. 14 Néese Jesús íimaca àicu irí:
—¡Càmita quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yáasáidacaténá yéewáidacalénái iríwa Dios
yùuwichàidáanápináté israelitanái. Yá yéewáidacalénái yéemìaca tàacáisi Jesús icàlidéerica àicu irí.

Jesús purifica el templo

15 Nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená irìculé, yá Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá idàbaca
imusúadaca wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái
iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níái
icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica
áibanái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. 16 Càmita nacái ibatàa wenàiwica yèepunídaca iwéndawa
yàasusi templo ibàacháwalená irìcubàa. 17 Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Iimaca nalí:
—Píalíacuécawa tàacáisi ìwali profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté yàasu templo
ìwaliwa: 'Yái nucapèeca nasutácàalupináca nuícha, macái èeri mìnanáica', íimacaté yái Diosca. Quéwa,

pidécuéca piwènúadaca cayéedéeyéi icapèe iyúni, yái temploca, piyéedùacáinácué plata wenàiwica íicha pichìwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.
18 Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu néemìacáiná yái
tàacáisi Jesús icàlidéerica nàwali, yá nawàwa nanúacani. Yáté nadàbaca náináidacawa càinápinácaalí
iyú náalimáaná nanúaca Jesús, cáalucáiná naicácani, máinícáiná cayába macái wenàiwica yéemìaca Jesús
yéewáidáanáca nía íiwitáise cachàiníiri iyúwa. 19 Quéwa catácáináté yàacawa, íná Jesús imusúacawa yàcalé
irìcuíse yéewáidacalénái yáapichawa.

La higuera sin fruto se seca

20 Néeseté amaláca nawicáu mapisáináami àniwa, yá nàaca nachàbacawa mawiénita higuera yéetanámi
irí. Yá naicáca àicumica chuìcani báawanama macáita, ipìchumi nacái. 21 Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús
icàlidéericaté higuera yéetaná irí, yá Pedro íimaca Jesús irí:
—Wáiwacali, piicá higuera yéetanámi piùwichàidéerimica. Idéca chuìcani —íimaca yái Pedroca. 22 Néese
Jesús íimaca nalí:
—Iwàwacutácué peebáidaca Dios irí imàníínápinácué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéericuéca íicha.
23 Péemìacué cayába, cawinácaalí cài íimaca yái dúli irí: 'Pimichàawa, picaláawa manuíri úni yáaculé',
íimacaalí, yeebáidacaalí nacái manuísíwata macáita ichàbáanápináwa càide iyúwa isutáaná Dios íicha
wawàsi, yásí Dios imànica iríwani. 24 Iná núumacué pirí càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca Dios
íicha imàníínápinácué pirí, yá peebáidacaalícué manuísíwata càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imànicuéca
piríni, yásí Dios imànicuéca piríwani. 25 Pisutácaalícué pìacawa Dios íicha, yá áiba wenàiwica imànicaalíté
pirí báawéeri, pimàacacué piwàwawa íicha yái báawéerica imàníiricaté pirí, yéewanápinácué Píaniri Dios
chènuníiséeri imàacaca iwàwawa pibáyawaná íichacuéwa. 26 Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa íicha
yái báawéerica áibanái imàníiricuéca pirí, càmitacué nacái Wáaniri Dios chènuníiséeri imàaca iwàwawa
pibáyawaná íichawa —íimaca yái Jesúsca.

La autoridad de Jesús

27 Néeseté nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená néré. Yá idècunitàacá Jesús ìipináaníca templo irìcu, yá
sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái judío íiwacanánái
béeyéica nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemìawa Jesús. 28 Yá náimaca irí:
—¿Cawiná ibànùa pía pimusúadáanápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica
yàasusi? ¿Cawiná ichùulìa pía pimusúadáanápiná nía? —náimaca. 29-30 Néese Jesús íimaca nalí:
—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémìawa pía: ¿Cawiná ichùulìaté Juan ibautizáanápináté wenàiwica,
Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càiríínácaalí náicha ichùulìacaté Juan ibautizáanápiná
wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí
ichùulìaca núa numusúadáanápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi
—íimaca yái Jesúsca.
31 Néese nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Náimaca: "Wáimacaalí irí Dios ichùulièriquéera Juan, yásí isutáca
yéemìawa wíatá: 'Néeni, ¿cánácué càmita peebáidani?' càipiná íimaca walí.
32 Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùulièriquéera Juan", cài náimaca nalíwáaca, cáalucáiná
nía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanícaté báisíiri iyú Dios inùmalìcuíse.
33 Iná nacàlidaca Jesús iríni:
—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:
—Càita nacái càmitacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùulìaca núa numusúadáanápiná wenàiwica
templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

12

La parábola de los labradores malvados

1 Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Abéeri asìali idènìacaté ibànacale
yàalunáwa uva ibànacalená yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa.
Yá íicaca íba irìculé imànicaténá utàwi nacáichúa uva ìyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva ituní.
Néese imànicaté chènuníiri capìi naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu, ipíchaná cayéedéeri
iwàlùacawa néré. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná irí yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutá
nabànùaca irí yàasu uva ìyacaná yéenápiná yàasu èerita, needácatáipináté ìyacaná. Idécanáami imànica
náapicha càiri wawàsi, néese yàacawa náicha áibalépiná. 2 Néeseté uva yàasu èeri yàanàaca needácaténá
uva ìyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré. Ibànùaca néréni icutácaténá icuèyéi
íicha bànacalé íiwacali yàasu uva ìyacaná yéenápiná. 3 Quéwa níái icuèyéica bànacalé yàaluná náibàacani,
nacapèedáidacani, yá nachùulìaca yàacawa náicha, càmita nabànùa yáapicha uva ìyacanáca. 4 Yá bànacalé
íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicawa áibata. Yá náibàacani. Yá namànica icháuná íiwita
ìwali. Yá namànica irí báawéeri manuísíwata. 5 Yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa áibata
àniwa. Yá nanúacani. Néesecáwa íiwacali ibànùaca mamáalàacata yàasu wenàiwicawa áibanái àniwa
manùbéeyéi. Yá níái icuèyéica uva ibànacalená nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúacaté nacái áibanái.
6 "Néeseté yái bànacalé íiwacalica idènìacaté ìiriwa abéerita, yáta máiní cáininéerica yáaniri iicáca.
Atata bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé ìiriwa, íimacáiná íináidacawa iríwa yái bànacalé íiwacalica:
'Báisíta nàapináca nuìri íimiétacanáwa', íimaca íináidacawa iríwa. 7 Quéwa níái icuèyéica uva ibànacalená
náimacaté nalíwáaca: 'Yáara bànacalé íiwacalica yéetápinácaalíwa, yásí yàaca uva ibànacalená ìiri iríwa.

Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái', náimaca nalíwáaca. 8 Càita náibàacani, yá
nanúacani. Yá náucacaté ichéecami uva ibànacalená yèewíise.
9 "Siùca nucàlidacué pirí càinácaalí bànacalé íiwacali imànníinápiná nalí, níái icuèyéicaté bànacalé.
Yàanàapiná nàataléwa, yá inúapiná níawa. Néese imàacapiná áibanái icùaca irí uva ibànacalená.
10 "Pidécuéca piléeca áiba comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse. ¿Cánácué
càmita peebáida itàacái? Itànàacaté Dios ibànùanápináté israelita icuèrinápiná, quéwa íimaca
báawáanápináté naicácani. Càité profeta itànàaca:
'Níái imànníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani.
Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníiri iwàwacutácawa capìi irípiná yái íba náuquéericaté.
11 Dios imànicáiná cài, íná wàaca Dios irí cayábéeri',
càité profeta íimaca nùwali", íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí iináwanáwa, yái càiride iyúwa íba, israelita
icuèrinápináca.
12 Néeseté abénaméeyéi néená níái judío íiwacanánáica nawàwa náibàaca Jesús náucacaténáni presoíyéi
ibànalìculé, náalíacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparacióncа. Càmíirita quéwa nadé náibàacani,
cáalucáiná naicáca níái manùbéeyéi wenàiwicaca cayábéeyéica iicáca Jesús. Iná nàacawa Jesús íicha.

El asunto de los impuestos

13 Néeseté judío íiwacanánái ibànùaca abénaméeyéi fariseo nàacaténáwa Jesús yàatalé, áibanái nacái
cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Nawàwacaté nasutáca néemìawa Jesús càuleneéri wawàsi ìwali,
náalimáidacaténá naicáwani icàlidáanápiná báawéeri iyúni yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali
romanonái yàasu gobierno íiwacanánái irí. 14 Yá nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí cáimiétaquéeri iyúta:
—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, càmita nacái cáalu pía wenàiwica
íicha càmicáiná pimàaca áiba wenàiwica cainawanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri íicha, néese
péewáidaca wenàiwica báisíiri iyú nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùulìaná nàyaca. Iná picàlida walíni
báisíiri iyú ìwali yái wasutéeripináca wéemìawa píawa: ¿Cayábasica wapáyaida wáichawa nía plata iyú níara
emperador romanosàiri yàasu gobierno íiwacanánái icuèyéica wàasu cáli, càmicaalí nacái báawasicani?
¿Iwàwacutásica wapáyaidaca wáichawa níara romanoca, càmitasica iwàwacutá wapáyaidaca wáichawa nía?
—náimaca.
15 Quéwa Jesús yáalíacawa càmita báisí nawàwa náalíacawa, nawàwacáita nacháawàaca iináwaná ìwali
meedá itàacái ìwalíise. Iná íimaca nalí:
—¿Cánácué píalimáida piicáwa núa picháawàacaténá nuináwaná ìwali ìwalíise yái núuméerica? Néeni,
pitécué nulí moneda nuicácaténáni —íimaca yái Jesúsca. 16 Yá natéca iríni. Néese Jesús íimaca nalí:
—¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa, cawiná nacái íipidená ichanàawa moneda ìwali? —íimaca yái Jesúsca.
Náimaca irí:
—Emperador íipidenáquéi ichanàawa, yéenáiwaná nacái ichanàawa ìwali, yái romano íiwacalináca,
icuèrica macái èeri mìnanái —náimaca. 17 Iná Jesús íimaca nalí:
—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulìanácué pipáyaidaca. Pimànicué
nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —íimaca yái Jesúsca. Yá máiní náináidacawa néemìaca
manuísíwata Jesús íimáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíise.

La pregunta sobre la resurrección

18 Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa
nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwacaté wenàiwicanái iicáaníca Jesús iquíniná, íná nasutáca
néemìawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:
19 —Pía yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse íiméerica wíacué
judíoca iwàwacutáca cài wamànica: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenásàiri yeedáca
iríwa yéenásàiri íinumiwa yàacawéetúapináwa yéewacaténá idènìaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná
iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli.
20 Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanùbaca yéenánái. Yá nabèeri yeedáca íinupináwa. Yá yéetácawa
uícha méenibeta. 21 Yá iméeréerimi yeedáca úa íinupináwa. Yá yéetácawa uícha méenibeta. Càita
nacái iméeréerimi àniwa yeedáca iríwa úa, yá yéetácawa uícha méenibeta. 22 Càité níái sietéeyéica
imanùbaca needáca úa quéwaté méenibecata néetácawa uícha macáita. Néese uétácawa átata náami.
23 Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái íináidáanáwa, néese
¿càinápinásica unìri náicha níái sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawa macáicáináta náinucaté
úa —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná. 24 Néese Jesús íimaca nalí:
—Pidécuéca piméeràacawa báisíiri tàacáisi íicha càmicáinácué píalíawa càinácaalí íimáaná Dios itàacái
profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Càmitacué nacái píalíawa Dios íiwitáise ìwali, yái yáaliméerica
imichàidaca wenàiwica yéetácáisi íicha. 25 Aibaalípiná yéetéeyéimiwa nacáucàapinácawa, quéwa càmita
nacásàapináwa, níái asìanáica, inanái nacái, nàyapinácáiná càiwade iyúwa chènuníiséeyéi ángel ìyáaná
càmíiyéica icásàawa. 26 Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapiná wenàiwica
áibaalípiná, quéwa pidécuéca piléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, íná ¿cánácué
càmita píalía péemìaca càinácaalí íimáaná? Moisés ibàlùacatéwa Dios íipunita mawiénita maléenéeri àicu
irí yeeméericawa quichái iyú, yá Dios íimacaté Moisés irí: 'Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái,
Jacob nacái', càité íimaca yái Diosca. 27 ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios
icùaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha, níái Abraham, Isaac, Jacob

nacái, éwita néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés ìyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios
icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áibaalípiná. Pidécuéca piméeràacawa máiní déeculé báisíiri tàacáisi íicha
—íimaca yái Jesúsca.

El mandamiento más importante

28 Abéeri néená níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu yéemìacaté saduceonái isutáaná yéemìawa
Jesús, yá nacái yáalíacawa Jesús icàlidacaté nalíni cayábéeri iyú. Néese yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca
yéemìawa Jesús:
—Nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamàníínápináca. ¿Càirííná náicha máiníiri cachàinica
náicha canánama wamàníínápiná? —íimaca. 29 Néese Jesús íimaca irí:
—Yái Dios ichùulìanáca máiníirica cachàinica náicha canánama wamàníínápiná cài íimaca: 'Péemìacué,
píacué israelitaca. Iyaca abéerita Wacuèrinásàiri, yái Wacuèriná Dios. 30 Cáininá piicáca Picuèrináwa
Dios macái piwàwalìcuísewa, macái picáuca iyú nacáiwa, macái píiwitáise iyú nacáiwa, macái pichàini
iyú nacáiwa', cài íimaca yái Dios ichùulìanáca máiníirica cachàinica náicha canánama wamàníínápináca.
31 Yá pucháibáaná tàacáisi Dios ichùulìanáca máiníiri cachàinica náicha canánama wamàníínápiná cài íima:
'Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáininánaná piicáca píawawa', cài íimaca yái Diosca. Canáca
áiba tàacáisi cachàiníiri náicha níái pucháiba tàacáisica —íimaca yái Jesúsca. 32 Néese yái yéewáidéerica
wenàiwica templo irìcu íimaca Jesús irí àniwa:
—Cayábéeri yái picàlidéerica walí, pía yéewáidéerica wía. Pidéca picàlidaca walí báisíiri iyúni. Iyaca
abéerita Dios. Canácata íicha áiba. 33 Yá nacái cáininácaalí waicáca Dios macái wawàwalìcuísewa, macái
wáiwitáise iyú nacáiwa, macái wachàini iyú nacáiwa, yá nacái cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica
càide iyúwa cáininánaná waicáca wíawawa, yásí máiní cawènica Dios iicácani náicha macái pìrái íiwitáaná
wanuéyéica Dios irí iyúwa sacrificio, macái ofrenda íiwitáaná nacái wamàaquéerica Dios irí neemácaténá
sacrificio altar ínata —íimaca yái yéewáidéerica wenàiwica templo irìcu.
34 Cayábaca Jesús yéemìaca icàlidáanácani, yái yéewáidéerica wenàiwica icàlidacáináténi cáalíacáiri iyú,
íná Jesús íimaca irí:
—Yá batéwata pimàaca Dios icùaca pía —íimaca yái Jesúsca. Néese cáaluca macáita níái Jesús yùuwideca.
Càmita nawàwa nasutáca néemìawa quirínamani, yái Jesúsca, náalimáidacaténá naicáwani, yéewanápiná
nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíisewa. Cáaluca nasutáca néemìawani, ipíchaná báica nía nacái
wenàiwicanái yàacuésemi.

¿De quién desciende el Mesías?

35 Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo irìcu, yá íimaca nalí:
—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu càmita néewáida nía macái tàacáisi iyú Dios itàacái
icàlidéerica Mesías ìwali, yái Picuèrinápinácuéca Dios ibànuèripinácuéca pirí, píacué judíoca. Náimacáita
rey David itaquérinámicani. Quéwa rey David íimacaté áiba wawàsi nacái Mesías ìwali. 36 Espíritu Santo
imàacacaté David itànàaca yái tàacáisica:
'Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita, idècu-
nitàacá numawènìadaca píicha macái piùwidenáiwa, íimaca yái Diosca',
càité íimaca yái Davidca.
37 Yái rey David íimacaté Mesías ìwali 'Nuíwacali', íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca,
càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David Iiwacali nacáicani —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí
iináwanáwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

38 Idècunitàacá Jesús yéewáidaca nía, yá íimacaté nalí: "Piicácué píichawa níái yéewáidéeyéica wenài-
wica templo irìcu. Picácué pìyaca càide iyúwa nàyáaná. Casíimáica nèepunícawa nanáawani cáaléeri
yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná casíimáica Dios
iicáca nía. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi
wenàiwica naicácaténá nía. 39 Máiní nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata cáimiétacanéeyéi
wenàiwica yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi judíonái yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacái
cayábanaméeyéi yàalubáisi cáimiétacanéeri yáawinacatáicawa macái wenàiwica yàacuésemi nayáa-
caténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiníiyéica cachàinica. 40 Níái
yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nayéedùaca nacái nacapèemi, nàasumi nacái, náicha níái catúulé-
canéeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha. Néese nasutáca Dios íicha déecuíri iyú, yéewacaténá
áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yùuwichàidéeyéipiná cachàiníiri iyú náicha áibanái
cabáyawanéeyéica", íimaca yái Jesúsca.

La ofrenda de la viuda pobre

41 Aiba èerité Jesús yáawinacawa templo irìcu, abéemàalé ofrenda yàalu íicha wenàiwica iwàlùadacataléca
plata namàaquéerica Dios irí. Yá iicáca wenàiwicanái irìadaca yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé
namàacacaténáni Dios irí. Yá iicáca madécaná càasuíyéi nalìadaca néré manùba plata. 42 Néese inanái
yàanàaca néré, catúulécanéechúa, inìrimi yéetéechúamicawa íicha. Yá ulìadaca moneda ofrenda yàalu
irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púubéeyéi, càmíiyéica máiní cawènica. 43 Néese Jesús imáidaca
yàataléwa yéewáidacalénáiwa. Yá íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, úái manìrríichúami catúulécanéechúaca udéca umàacaca ùasu ofrendawa Dios
iiquéeri iyúwa manuíri iwèni náicha canánama yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu irìculé. [44] Macáita
níái áibanái nàacaté ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníiri íichawa, quéwa úái catúulé-
canéechúaca, udéca umàacaca ofrenda Dios irí macáita yái udènièrimica uwènìanápináca uyáacaléwa —
íimaca yái Jesúsca.

13

Jesús anuncia que el templo será destruido

[1] Jesús imusúacatéwa templo íicha, yá abéeri yéewáidacalé íimaca irí:

—Wáiwacali, ¡piicácáwa níái templo yàasu íba cayábanaméeyéica, nía nacái capìi manuínaméeyéica,
cayábanaméeyéi iicácanáwa templo itéeséeyéica! —íimaca. [2] Quéwa Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába yái núuméeyéica pirí ìwali, níái capìi manuínaméeyéica. Aibaalípiná canácata capìi
yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba íinata. Macáita níái capìi templo itéeséeyéica namáalàapináta
nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin

[3] Néeseté Jesús yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa dúli néré íipidenéechúa Olivos, íimáanáca olivo
inàlimaná. Uái dúli ìyéechúaca abéemàise templo íicha. Yá Jesús yáawinacawa. Néese Pedro, Santiago
nacái, Juan nacái, Andrés nacái nàacawa yàatalé méetàucuta áibanái íicha. [4] Nasutáca néemìawa Jesús
càicaalínápinácaalí ichàbawa yái wawàsi Jesús icàlidéericaté nalí templo ìwali, càinácaalí iyú nacái
nadépináté náalíacawa templo imáalàanápinácatéwa mesúnamáita.

[5] Néese Jesús íimaca nalí: "Piicácué píichawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri
imáalàapinácawa. [6] Manùbacáiná wenàiwica nàanàapiná icàlidéeyéipiná ichìwawa. Náimapiná núacasa
níata. Yá nacàlidapiná nachìwawa. Càipiná náimaca: 'Núacata yái Mesíasca, íipidenéerica Jesucristo,
israelita icuèrinápináca', càipiná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapiná manùba wenàiwica.

[7] "Picácué cáalu piwàwa péemìapinácaalícué áibanái itàaníca ùwicái iináwaná ìwali, namànníinása ùwicái
mawiénita, déecubàata nacái. Càita iwàwacutá namànica, quéwa càmitàacá imáalàapináwa yái èeriquéi.
[8] Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéi ipéliapiná áiba cáli néeséeyéi íipunitawa, áibanái gobierno namànipiná
ùwicái áibanái gobierno íipunitawa. Yá canánama cáli icusúapinácawa. Yá nacái manùbéeyéi wenàiwica
néetápináwa máapicái iyú. Quéwa macáita yái yùuwichàacáisica, yátanica idàbáanéeri yùuwichàacáisica
meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

[9] "Piicácué píchawa áibanáicáiná judíonái náibàapinácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali
nàyacàle icuèrinánái iríwa. Aibanái icapèedáidapinácué píawa judíonái yéewáidacàalu irìcu. Yá
áibanái náibàapinácué píawa nacháawàacaténá piináwaná ìwali càmíiyéi judío icuèrinánái irí, reynái irí
nacáiwa peebáidacáinácué nutàacái. Càipiná Dios imàacacué namànica pirí, yéewanápiná picàlidaca nalí
nutàacái. [10] Ipíchawáise imáalàapinácawa yái èeriquéi, yá iwàwacutápiná macái èeri mìnanái yéemìaca
nutàacái cayábéeri. [11] Néenialípiná náibàapinácué píawa nacháawàacaténácué pía náiwacanánái iríwa,
quéwa picácué achúma píináidacawa piwàwawa ìwali càinácaalí iyú píalimá picàlidaca nalí nutàacái.
Pibàlùapinácué náipunita, yá picàlidacué nalí càinácaalí tàacáisi Dios ichùulièripinácuéca picàlidaca nalí,
càmicáinácué picàlidapiná nalí pìasu tàacáisiwa meedá, néese picàlidapinácué nalí nutàacái Espíritu
Santo imàaquéeripinácuéca píalíacawa. [12] Néenialípiná wenàiwicanái nacháawàapiná néenánáisíwawa
áibanái irí, néenánái néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nacái nasèenái nacháawàapiná
néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapiná náiwitáisewa
nasèenái íichawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. [13] Macái èeri mìnanái báawacuéca naicápiná píawa peebái-
dacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetácatalétawa, níacata
nuwasèeyéipiná Dios yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

[14] "Aibaalípiná piicápinácué wenàiwica imànica áiba báawéeri casaquèeri wawàsi templo irìcu, aléde
càmicataléca Dios imàaca wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios íicha —
píacué iléeyéica yái tàacáisica, péemìacué cayábani —íná piicápinácaalícué yái wenàiwica ìyaca néré,
yásí macáita wenàiwica ìyéeyéica chái Judea yàasu cáli iwàwacutá napìacawa dúli inàliméeri nérépiná.
[15] Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri íinatawa néenialípiná, iwàwa-
cutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe irìculéwa needácaténá nàasuwa ipíchawáise napìacawa
Jerusalén ìyacàlén náwa íicha. [16] Cawinácaalí ìyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe
néréwa, ibatàa needáanápiná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napìacawa Jerusalén
ìyacàlená íicha. [17] ¡Nàuwichàapinácawa manuísíwata cawinácaalí inanái idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica
yèeyéica quìrasìi ìira ìinisi!, càmicáiná náalimá napìacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa
nàuwichàacawa. [18] Pisutácué Dios íicha ipíchanácué iwàwacutá pipìacawa unìabépi, máinícáinácué
càulenáca pìacawa. [19] Néenialípiná wenàiwicanái yùuwichàapinácawa báawanama. Canácaté áiba
yùuwichàacáisi báawéeríwanái íicha, Dios idàbacatáiseté yái èeriquéi, àta siùca nacáide. Càmíiripináta
nacái áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái íicha càiripináta chái èeri irìcu. [20] Càmicaalí Wacuèriná Dios
imàaca maléenéeripinátáni yái yùuwichàacáisica, yásí macái èeri mìnanái yéetápinácawatá. Quéwa
Dios idéca imàacaca maléenéeripinácani cáininácáiná iicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwica Dios
yeedéeyéica yàasunáipináwa.

21 "Néese néenialípiná áibanái íimapinácué piríwa: 'Aquialécué, piicáca chácata ìyaca yái Mesíasca', càipiná náimaca; áibanái nacái náimapinácué piríwa: 'Piicácué Mesías ìyaca néré, yái judío icuèrináca', càipiná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. 22 Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàapináca, icàlidéeyéipiná ichìwawa, náimapiná Mesíascasa nía, judío icuèrinápiná; áibanái iwicùlidéeyéi nacái nàanàapiná icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapiná natàaníinása Dios inùmalìcuíse. Namànipiná yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Càipiná náasáidaca nachàiniwa nachìwáidacaténa èeri mìnanái. Náalimáidapiná nachìwáidaca Dios yàasu wenàiwica, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càmicaalí Dios yàasunái iicá íichawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacái. 23 Iná ¡piicácué píichawa cayábani! Nudéca nucàlidacuéca piríni, macáita yái iwàwacutéericuéca píalíacawa ipíchanácué nachìwáidaca pía. Nudéca nùalàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapinácawa", íimaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

24 Jesús íimacaté nalí àniwa: "Néenialípiná idécanáami ichàbacawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri, quéeri nacáiwa càmita amalá icànaca. 25 Dùlupùta nacái nacaláapináwa chènuníise. Yásí cachàiníiyéi wawàsi ìyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáiwa. 26 Néese macái èeri mìnanái iicápiná núa, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapiná acalèe yèewíise cachàiníiri nuíwitáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluíri irìcuwa nucùacaténa macáita. 27 Nubànùapiná nùasu ángelnáiwa, yá nàwacáidapiná nulí nùasunái nuedéeyéica èeri mìnanái yèewíise àta alénácaalí nàyaca macái cáli imanùbaca chái èeri irìcu.

28 "Péemìacué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá píalíacuécawa mawiénica camuí. 29 Càita nacái piicápinácaalícué ichàbacawa macáita yái nucàlidéericuéca pirí ìwali, yásí píalíacuécawa mawiénica núa, nùanápináwa néese àniwa, núa asìali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capìi inùma irìcu, iwàlùanápináwa capìi irìculé. 30 Péemìacué cayábani, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pirí ìwali, macáita ichàbáanápinácawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica ìyéeyéipináca néenialíwa. 31 Yái capìraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapinácawa áiba èeriwa, néese nutàacái càmita imáalàapináwa. Macáita ichàbapinácawa càiwade iyúwa nucàlidáanácué piríni.

32 "Quéwa canácata yáaliériwa chácatáinápinácaalí yái èerica, chènuníiséeyéi ángelnái nacái càmita náalíawa, núa nacái Dios Iirica, càmita núalíawa chácatáinápinácaalí yái èerica, hora nacái. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

33 "Iná picùacué pìyacani, yái èeripináca, pisutácué nacái Dios íicha, càmicáinácué píalíawa chácatáinápinácaalí nuénáiwaná yàanàaca. 34 Péemìacué comparación: Nuénáiwanápiná ìyaca càide iyúwa asìali yàacaalíwa ipáchiacaténa déeculé. Ipíchawáise imusúacawa icapèe íichawa, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáiwa. Yá ichùulìaca nacùanápiná icapèe, yàasu nacái. Macái icàlida nalí náibaidéeripináca. Yá ichùulìaca yàasu wenàiwicawa icuèripiná capìi inùma ipíchaná iimáca, ituíyàanápiná mamáalàacata àta náiwacali yàanàacataléta àniwa. 35 Iná núumacué pirí, picùacué cayába nùanàaca àniwa, càmicáinácué píalíawa nuénáiwaná, núa ìyéerica càide iyúwa capìi íiwacali, chácatáinápinácaalí nùanàaca àniwa, nùanàapinácaalí táicalé, càmicaalí nacái catá bamuchúami, càmicaalí nacái cawámai itàacaalí, càmicaalí nacái mapisáita. 36 Picùacué cayába nùanàaca ipíchanácué nuèpùapinácaalí nùanàaca àniwa, yáta nùanàacuéca pía meedá càmíiyéica íibaida nulí cayába, càide iyúwa wenàiwica iiméeyéica meedá. 37 Yái núuméericuéca pirí, núuma nacái macáita nùasu wenàiwica iríwa: Picùacué cayába nùanàaca àniwa", íimaca yái Jesúsca.

14

Conspiración para arrestar a Jesús

1 Iwàwacutácaté pucháiba èeri ipíchawáise judíonái yàasu culto íipidenéeri Pascua, nayáacaalíté pan càmíiri idènìa levadura. Sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nacutáca càinápinácaalí iyú yéewanápiná náibàaca Jesús ibàacanéeri iyú nanúanápináni. 2 Abénaméeyéi náimaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé irìcu —náimaca.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

3 Jesús yàacatéwa Betania ìyacàlená néré, yá iwàlùacawa Simón icapèe irìculé, yái Simón ichùnièricatéwa cháunási lepra íicha. Néese idècunitàacá Jesús ìyaca mesa idaní iyáacaténa iyáacaléwa, yá abéechúa inanái yàanàaca itéechúaca catùa ucáapi irìcuwa, abéechúa catùa cawèníiri íba alabastro icatùalená, ipuniéchúawa séenási pumèníiri isàni iyú, íipidenéeri nardo, máiníiri cawènica. Yá ubacáca catùa inùma, yá ùucùaca séenási Jesús íiwita ìwali, yái séenási pumèníirica isàni. 4 Néese abénaméeyéi néená níái ìyéeyéica néeni, yá calúaca nía ìwalíise yái umànníináca. Náimaca nalíwáaca:

—Máiní báawéeriquéi úucáanáca meedá yái pumèníirica isàni cawèníirimica. 5 Yái pumèníirica isàni iwèníiri trescientos ichàbaníiseta denario, cawèníiyéi plata abéeri camuí iwènicatái. Iná ¿cánácáwa càmita uwéndani ùacaténa iwèninàami catúulécanéeyéi irí? —náimaca nalíwáaca. Yá nacuísaca náichawa úái inanáica. 6 Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Pimàacacué umànica càide iyúwa uwàwáaná. Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Udéca umànica nulí cayábéeri. 7 Catúulécanéeyéi wenàiwica nàyacuéca pèewi càiripináta, íná yéewa píalimá piyúudàaca nía càinácaalí èeri piwàwacatáicatacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmíirita ìyapiná píapichacué càiripináta

chái èeri irìcu. [8] Uara inanáica udéca umànica nulí yái cayábéerica úaliméerica umànica. Udéca ùucùaca
nùwali perfume nusànipiná ipíchawáise nuétácawa, yéewanápiná nabàlìaca núa, càide iyúwa judíonái
imàníiná yéetéeyéimiwa irí. [9] Péemìacué cayába, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái chái èeri
irìcu, yái tàacáisi íiméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yásí nacái nacàlidaca
uináwaná ìwali càinácaalí iyú úái inanáica umànníináté nulí cayábéeri. Càipiná nawàwalica úawa —íimaca
yái Jesúsca.

Judas traiciona a Jesús

[10] Néeseté Judas Iscariote, abéeri néená níái docéeyéica imanùbaca Jesús yéewáidacaléca, yàaca itàaníca
sacerdote íiwacanánái yáapicha, itéenápiná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. [11] Níái sacerdote íiwa-
canánáica néemìacaalíni, yá máiní casíimáica nawàwa. Yá nacàlidaca Judas irí nàanápináté irí plata
itéenápináca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càicaalínácatáipináta
yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

La Cena del Señor

[12] Idàbáanéeri èeri yàanàacaté judíonái yàasu culto yaalí íipidenéerica Pascua nayáacaalíté pan càmíiri
idènìa levadura. Yáté èerica nanúacaté oveja wàlisài iyúwa sacrificio càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná
nayáacaténá oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Yáté èerica Jesús yéewáidacalénái isutáca yéemìawani.
Náimaca irí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapiná nacáiwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáa-
caténáni wáapicha? —náimaca irí. [13] Iná Jesús imáidaca yàataléwa pucháiba yéewáidacaléwa ibànùacaténá
nía. Yá íimaca nalí:

—Pìacuéwa Jerusalén ìyacàlená irìculé. Abéeri asìali íipunitáidapinácué píawa, itéerica úni catùalìcu.
Pìacuéwa yáamiwáise, [14] àta iwàlùacatalétawa capìirìculé, néese píimacué capìi íiwacali irí: 'Yáara
Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemìawa pía alénácaalí capìi imàdáaná ìya iyáacatáipiná iyáacaléwa
Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa', píimacué irí. [15] Néese yáasáidapinácué piríwani, capìi
imàdáaná manuíri ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha, nachùnìèrica cayába. Pichùnìacué walíni néré
wayáapiná Pascua piná —íimaca yái Jesúsca.

[16] Néese nàacawa Jesús íicha níái yéewáidacaléca, yá nawàlùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé. Yá
nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. Néese nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica. [17] Néeseté
catáca yàacawa, yá Jesús yàanàaca néré doce namanùbaca yéewáidacalé yáapichawa. [18] Néese idècunitàacá
nayáaca nayáacaléwa mesa iwéré, Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, abéeri péenácué, iyéerica iyáacaléwa núapicha siùcade, itépiná nùuwidenái
náibàacaténá núa —íimaca nalí.

[19] Yá idàbaca achúmaca nawàwa, íná nadàbaca nasutáca néemìawani abéerinamata. Náimaca Jesús irí:

—¿Núasica? —náimaca. [20] Jesús íimaca nalí:

—Abéeri péenácué docenácué pimanùbaca pía, yái yáapúadéerica pan núapicha quírápieli irìculé, yácata
itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa. [21] Báisíta núa, asìali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide
iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nùwali Dios inùmalìcuíse; quéwa ¡máiníiripiná yùuwichàacawa yái
asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayába cachàinitésica irítáni càmicaalíté imusúa iicáca
èeritá —íimaca yái Jesúsca.

[22] Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri
ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca nalíni. Iimaca nalí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca nalí.

[23] Néese yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí
cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáida nalíni, yá macáita nàiracani. [24] Jesús íimaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéi wenàiwica
irípináwa, imàaquéeri nacái báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imàníirica wenàiwicanái yáapicha
iwasàacaténá níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [25] Péemìacué cayába, càmita nuèpùa nuìrapináca
quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuìracataléta wàlisài uva ituní yàcalé irìcu Dios icùacataléca
macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

[26] Néeseté idécanáami nacántàaca salmos, yá nàacatéwa dúli nérépiná íipidenéechúa Olivos, íimáanáca
olivo inàlimaná. [27] Jesús íimaca nalí:

—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa, yá pimàacapinácué núa abéerita, càide iyúwaté Dios
yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios icàlidéericaté nùwali. Dios íimacaté: 'Nunúapiná yái icuèrica nupìra
ovejanáiwa, néese nupìra ovejanái napìapiná nacàlàlìacawa', íimacaté yái Diosca. [28] Quéwa idécanáami
numichàacawa yéetácáisi íicha, yásí nùacuéwa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré, yá nuípunitáidapinácué
pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. [29] Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita numànipiná cài —íimaca yái
Pedroca. [30] Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapiná, yá pimànipiná
pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái
Jesúsca. [31] Quéwa Pedro íimaca irí cachàinníiri iyú mamáalàacata:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmita nucàlida nuchìwawa càmíinása núalía pìwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita níái áibanái cài náimaca nacái Jesús irí.

Jesús ora en Getsemaní

32 Néeseté nàanàaca bànacalé inàlima néré íipidenácataléca Getsemaní. Yá Jesús íimaca yéewáidacalénái
iríwa:
—Píawinacuéwa chái idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.
33 Yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. Yá Jesús idàbaca icalùadacawa báawanama,
máiní achúmaca iwàwa íináidacawa icalùniwa. 34 Yá íimaca nalí:
—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalìcuísewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa
aquialéta. Chátacué píara. Picácué piimá pìyaca —íimaca nalí.
35 Néese Jesús isirùacawa napíchalé achúmáanata. Jesús yúuwàa irìacawa inùmáawawa cáli iwéré. Yá
isutáca Dios íicha wawàsi asáisí cayábacaalí iwasàanápiná Jesús yùuwichàacáisi íicha, yái yùuwichàacáisica
yàanèeripinácatéwa ìwali mesúnamáitaté. 36 Càité Jesús isutáca yáawawa Dios íicha: "Núaniri, píacata
yáaliméerica imànica macái wawàsi. Iná piwasàaca núa íicha yái nùuwichàanápinácawa yàanèeripinácawa
nùwali siùcade; quéwa, càmicaalí cayábani yái piwasàanáca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná,
néese pimàni càide iyúwa piwàwáaná", íimaca isutáca Dios íicha yái Jesúsca.
37 Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita. Néese íimaca Pedro irí:
—Simón, ¿cáná piimá? ¿Cáná càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapiná? 38 Picácué piimá pìyaca,
pisutácué nacái píawawa Dios íicha yéewacaténácué pimawènìadaca píichawa báawéeri, Satanáscáiná
yáalimáidapinácué pía pimàníinápiná pibáyawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná,
quéwa machawàacáicatacué piiná meedá —íimaca yái Jesúsca.
39 Néese Jesús yèepùa yàacawa náicha àniwa. Yá yèepùa isutáca Dios íicha càide iyúwa idéenáté
isutácáwaca. 40 Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yásí yàanàaca nía iiméeyéicáita àniwa,
máinícáiná cadapùleca nía báawanama. Idécanáami icawàidaca nía, yá báica naicáca níawawa iwéré. 41 Yá
Jesús yèepùa iwènúacawa náicha àniwa, yá isutáca yáawawa Dios íicha àniwa. Néese yèepùa yàacawa
nàatalé àniwa máisiba yàawiríanápiná. Yá Jesús íimaca nalí:
—¿Cánácué piimá pìyaca? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa meedá nacái? Pidécuéca piimáca,
íná pimichàacuéwa, nuénáiwanácáiná idéca yàanàaca presocatáipináca namànica núa namàacacaténá
cabáyawanéeyéi wenàiwica inúaca núa, núa asìali Dios néeséerica. 42 Pimichàacuéwa, wàanácuéwa; áca
néese yái asìalica itéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

43 Idècunitàacá Jesús itàaníca, yáté Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Yàanàaca
madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Natéca espada machete nacáiri, wacàba nacái áiba. Sacerdote
íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenài-
wica Judas yáapicha íibèeyéipináca Jesús. 44 Judasca, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi,
icàlidacaté nalíni quéechacáwa càinápinácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa:
"Yái asìali nutàidéeripináca, nusùsuèripináca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Iná píibàacuéni, pitécué
pìacawa cachàiníiri iyúni", càité íimaca nalí yái Judasca. 45 Ináté Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca
Jesús irí:
—¡Nuíwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa judío íiwitáise
ìyáaná natàidáaná wenàiwica cáininéerica naicáca. 46 Néese níái manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jesús,
nacùacani presoíri iyú.
47 Quéwa abéerita néená níái yéewáidacaléca ìyéeyéica néré Jesús yáapicha iwatàaca yàasu espada
machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipéliacatatá, yá inúacatatá abéeri asìali ìwali espada iyú, quéwa
isasàacáita meedá yùuwi abéemàa, yái sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwicaca. 48 Néese Jesús isutáca
yéemìawa níái wenàiwicaca:
—¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca espada machete nacáiri, wacàba nacái píibàacaténácué núa
presoíri iyúpiná càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá cài pimànica, càmicáinácué
nupéliapiná píipunita. 49 Macái èeri imanùbaca, nùyacatécué pèewi idècunitàacá nuéwáidaca wenàiwica
templo irìcu, yá càmitatécué píibàa núa néenibàa. Quéwa píalimácué píibàaca núa siùcade yéewanápiná
macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse —íimaca
yái Jesúsca.
50 Néese macáita Jesús yéewáidacalénái namàacaca Jesús abéerita néré. Yá napìacawa. 51 Núa Marcos
quéwa, ùuculìiricaté núa, nùacatéwa Jesús yáamiwáise. Nudènìacaté nùwaliwa manuíri wáluma meedá,
núuquéericaté nùwalíisewa. Néese níái wenàiwica náibàaca núa. 52 Quéwa numusúacàatécatawa nùasu
wálumami íichawa, yá nupìacawa náicha mabàleta meedá.

Jesús ante la Junta Suprema

53 Néeseté natéca Jesús sacerdote íiwacaliná icapèe néré. Néese nàwacáidáyacacawa macáita sacerdote
íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. 54 Yá Pedro
yàacawa Jesús yáamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa irìculé, yái sacerdote íiwacaliná icapèe
ibàacháwalenáca. Yá Pedro yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro yáawinacawa
mawiénita quichái irí yàanabàcaténá néeni.

55 Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái macáita Junta Supremanái israelita íiwacanánái nacutáca
wawàsi Jesús ìwali namàacáanápiná úwinái inúacani. Quéwa càmitaté náalimá nàanàaca báisíiri wawàsi
ìwali. 56 Yácáiná éwita manùbéeyéi wenàiwica nacàlidacáaníta nachìwawa Jesús ìwali, càicáaníta càmita
abédanama natàaníca. 57 Aibanái nabàlùacawa nacàlidacaténá nachìwawa. Yá náimaca:
58 —Wadéca wéemìaca cài íimaca: 'Numáalàidapiná yái temploca asìanái imàníirica, néese máisiba èeri
irìcu, yá numichàidapiná áiba templo càmíirita asìanái imàni', cài íimaca —náimaca nacháawàaca Jesús
iináwaná ìwali.
59 Quéwa éwita nacàlidacáaníta càiri chìwái, càicáaníta càmita abédanama natàaníca àniwa. 60 Néese
sacerdote íiwacaliná imichàacawa ibàlùacawa nàacuésemi. Yá isutáca yéemìawa Jesús:
—¿Cáná càmita picàlida piináwanáwa? ¿Càiná píimaca ìwali yái nacàlidéerica pìwali nacháawàanáca
piináwaná ìwali? —íimaca Jesús irí.
61 Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náicha mamáalàacatani,
canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná isutáca yéemìawa àniwani. Yá íimaca Jesús
irí:
—¿Píatasica yái Mesíasca, yái judío icuèrinápináca, yái cayábéeri Dios Iirica? —íimaca. 62 Jesús íimaca irí:
—Báisíta, yáca núa yái. Yá áibaalípiná piicápinácué núawa, asìali Dios néeséerica. Piicápinácué
núawinacawa nùyaca Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàiníirica náicha canánama nucùacaténá yáapicha
macáita. Yá piicápinácué nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíise chènuníise —íimaca yái Jesúsca.
63 Néese sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná yáasáidacaténá
báawaca yéemìaca yái tàacáisi Jesús íiméerica Dios ìwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:
—¡Càmita iwàwacutá wéemìaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! 64 Pidécuéca péemìaca itàaníca
báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani. ¿Càinásicué wamànica irí? —íimaca. Yá
abédanamata náiwitáise macáita cabáyawanáca naicácani, iwàwacutáanása nacái yéetácawa, náimaca.
65 Néese abénaméeyéi néená nadàbaca nàapìsáidaca Jesús inàni, nabàlìa nacái ituí, yá nacapèedáidacani,
náimaca irí:
—¡Piwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí yái inúadáida pía! —náimaca irí, naicáaníca iquínina. Yá nacái
úwinái icuèyéica templo nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.

Pedro niega conocer a Jesús

66 Pedro ìyacaté capìi yàapumàalìcubàa, bàacháwáise. Néese inanái yàanàaca néré, sacerdote íiwacaliná
yàasu wenàiwicaca. 67 Uicáca Pedro yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca irí:
—Pía nacái yèepuníiritéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica —úumaca. 68 Pedro quéwa
imànica ichìwawa, íimaca càmitasa yáalía Jesús ìwali. Yá íimaca ulí:
—Càmíirita núalía ìwali. Càmita nacái núalía càinácaalí ìwali pitàaníca pìyaca —íimaca icàlidaca ichìwawa
yái Pedroca, cáalucáináni. Yá Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica.
Néese cawámai itàaca. 69 Néese úái íibaidéechúaca uicáca Pedro àniwa. Yá udàbaca ucàlidaca Pedro iináwaná
ìwali wenàiwicanái irí ìyéeyéica néeni. Yá úumaca nalí:
—Yá asìaliquéi abéeri néená níái Jesús yáapichéeyéica —úumaca. 70 Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa
àniwa càmíinása yáalía Jesús ìwali ipíchaná náibàacani nacái, yái Pedroca. Néese achúma yáwanáitàacáwa
àniwa áibanái ìyéeyéica néeni náimaca Pedro irí àniwa:
—Báisíta píaca abéeri néená níái Jesús yáapichéeyéica, Galilea yàasu cáli néeséericáiná nacái pía —
náimaca. 71 Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa cachàiníiri tàacáisi iyú, báawéeri nacái báawanama
báisí báisísíwata Dios yáaliéricawa. Yá íimaca nalí:
—¡Càmita núalía ìwalíira asìali pitàaníiricuéca ìwali! —íimaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, ipíchaná
náibàacani, cáalucáináni, yái Pedroca.
72 Yáta cawámai itàaca àniwa pucháibáaná yàawiríapiná. Néese Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íiméericaté
irí: 'Ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapiná, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría,
píimapiná càmitasa píalía nùwali', càité idéca íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro íicháaníca cachàiníiri iyú.

15

Jesús ante Pilato

1 Néeseté amalácaalí nawicáu, yá nàwacáidáyacacawa, níái sacerdote íiwacanánáica, judío íiwacanánái
nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía macáita Junta Supremanái, israelita íiwa-
canánáica, náináidacaténáwa càinácaalí namàníinápináté Jesús irí. Yá nadacùaca náichawa Jesús. Yá
natécani presoíri iyú Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli, yéewacaténá
Pilato yéemìaca Jesús iináwaná ìwali, ichùulìanápiná úwinái inúaca Jesús. 2 Néese Pilato isutáca yéemìawa
Jesús:
—¿Báisísica judío icuèrinásàirica pía? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:
—Báisíta, núacani. Pidéca cài píimaca —íimaca yái Jesúsca.
3 Néese sacerdote íiwacanánái nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali. Náimaca Jesús imànicasa madécaná
wawàsi báawéeri. 4 Iná Pilato isutáca yéemìawa Jesús àniwa. Yá íimaca Jesús irí:
—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa càinácaalí pidéená pimànica? Péemìa nacháawàaná piináwaná
ìwali manùba wawàsi ìwali —íimaca yái Pilatoca.

5 Canácata quéwa Jesús íimáaná irí, íná Pilato íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí, càmita Pilato
yáalíawa íináidéeripináwa Jesús ìwali.

Jesús es sentenciado a muerte

6 Camuí imanùbaca judíonái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yá Pilato gobernador romanosàiri
iwasàaca abéeri presoíri judíonái irípiná, càirríinácaalí presoíri nawàwéerica. 7 Néenialíté ìyaca asìali
íipidenéerica Barrabás presoíyéi ibànalìcu, náapicha áibanái wenàiwica inuéyéicaté wenàiwica ùwicái
irìcuná, namànicaalíté ùwicái romanonái yàasu gobierno íipunita. 8 Iná áibanái wenàiwica yàanàaca, yá
nadàbaca nasutáca Pilato íicha wawàsi iwasàanápiná nalí abéeri presoíri càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná.
9 Yá Pilato íimaca nalí:

—¿Piwàwasicué nuwasàaca pirí Jesús, yái judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca Jesús ìwali. 10 Càica
Pilato isutáca yéemìawa nía, Pilato yáalíacáinátéwa báawaca sacerdote íiwacanánái iicáca Jesús, máinícáiná
cayábaca macái wenàiwica naicáca náicha Jesús, íná sacerdote íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàa-
caténá iináwaná ìwali Pilato irí. 11 Quéwa sacerdote íiwacanánái nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Jesús
íicha nasutácaténá Pilato íicha wawàsi iwasàanápiná nalí Barrabás. 12 Pilato isutáca yéemìawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yái píiméericuéca ìwali
judío icuèrinásàirica? —íimaca yái Pilatoca. 13 Yá náimaca Pilato irí néemíanícawa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca madécaná yàawiría. 14 Pilato íimaca nalí:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri imàni? —íimaca yái Pilatoca. Quéwanáta néemíanícawa àniwa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. 15 Iná Pilato iwàwacáiná cayábaca nía yáapicha, níái judíoca,
íná iwasàaca nalí Barrabás. Yá ichùulìaca yàasu úwináiwa icapèedáidáanápiná Jesús mabàleta cachàiníiri
cabèesi iyú. Idécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha, yá Pilato
yèepùadacani úwinái irí natàtàacaténáni cruz ìwali.

16 Néese úwinái natéca Jesús bàacháwáise capìi íicha, yái Pilato icapèe manuírica. Yá namáidaca
macáita néenánáiwa úwinái nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. 17 Néese náucaca ruana Jesús ìwalíise,
abéeri ruana nacáiri cáaléeri, quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle. Néese namànica tuíri culèpi
nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali,
nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, quéwa naicáanícáita meedá Jesús iquínináná. 18 Yá nadàbaca néemíanícawa
irí. Náimaca:

—¡Casíimái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano
íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícaténá meedá Jesús iquínináná.

19 Néese nanúadáidaca Jesús íiwita ìwali àicu iyú. Yá nàapìsáidacani. Néese nabàlùacawa nàuluì iyúwa
Jesús irí càide iyúwa nàacaalí icàaluíníná tá, quéwa naicáanícáita Jesús iquínináná meedá. Càmita báisíiri
iyú nàa icàaluíníná. 20 Idécanáami cài naicáaníca Jesús iquínináná, yá nawatàaca íicha ruana nacáiri cáaléeri
quíiréerica. Néese nàwalica Jesús ìwali ibàle àniwa. Yá natécani yàcalé íicha, natàtàacaténáni cruz ìwali.

Jesús es crucificado

21 Néeseté abéeri asìali Cirene ìyacàlená néeséeri yàanàaca manacúali néese, íipidenéerica Simón,
yái náanirica níái Alejandro, Rufo nacái. Yàacawa àyapulìcubàa yái Simónca, néese úwinái íibàacani,
nachùulìaca iwáacutaca cruz Jesús irípiná, càmicáináté Jesús yáalimá iwáacutacani, canácáiná quirínama
ichàini, úwináicáiná nacapèedáidacaté báawanamani.

22 Natéca Jesús Gólgota néré méetàuculé Jerusalén ìyacàlená íicha. (Yái íipidená Gólgota íimáanáca:
“Iiwitasi yáapimi ìyacatalé”.) 23 Yá nawàwa nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewìadéerica dabé yèewi
íipidenéeri mirra wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máiní yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa càmíirita ìira
náichani. 24 Néese natàtàaca Jesús cruz ìwali. Yá úwinái ibàlùadaca cruz utàwi irìculé. Yá úwinái náucaca
náichawa suerte náalíacaténá chánácaalí néená yeedápiná iríwa Jesús ibàle yéenámica, càiyéinácaalí néená
úwinái namanùbaca nawàwacani, yái ibàlemica.

25 Mapisái yáwanái tàacáwa a las nueveta mapisáita, yáté natàtàaca Jesús cruz ìwali. 26 Nachanàidacaté
tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali icàlidéerica cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Judío icuèriná”,
íimaca yái tàacáisica. 27 Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa
Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáulìcuíse Jesús irí. 28 Càité macáita ichàbacawa càide
iyúwaté profeta itànàaná té tàacáisi Dios inùmalìcuíse Jesús yéetáanápinátéwa. Càité profeta itànàacaté:
“Yá nàuwichàidapinácani báawéeyéi yáapicha”, íimacaté yái profetaca.

29-30 Aibanái wenàiwica ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulìcubàa natàaníca Jesús ìwali báawéeri iyú,
nacusúadaca náiwitawa irí naicáanícaténá iquínináná. Yá náimaca irí:

—¿Néeni?, píata imáalàidéeripinása templo, pimichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irìcu, ¿cáná
càmita pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa, yá piricùawa cruz íicha? —náimaca,
naicáaníca Jesús iquínináná.

31 Càita nacái naicáaníca iquínináná níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica
templo irìcu. Náimaca nalíwáaca:

—Ichùnìacaté áibanái ipíchanáté néetácawa, quéwa càmíirita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi
íicha ipíchaná yéetácawa —náimaca naicáaníca Jesús iquínináná. 32 Náimaca nacái Jesús irí:

—¡Piricùawa cruz íicha, píasa Mesíasca, yái Israel itaquénáinámi icuèrinácasa, yéewacaténá waicáca, yásí
weebáidaca pitàacái! —náimaca naicáaníca iquínináná. Nía nacái pucháiba asìanái natàtèeyéica cruz ìwali
mawiénita Jesús irí, natàaníca ìwali báawéeri iyú.

Muerte de Jesús

33 Machacànicaalíté èeri, yáté catáca macáita chái èeri irìcu máisiba hora, catáca èeri àta las tresta táicalé.
34 Yá horaquéi a las tresta, táicaca yàacawa, yá Jesús imáidaca cachàiníiri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios
irí: "Eloi, Eloi, ¿lema sabactani?" íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi íimáanáca: "Nucuèriná Dios, Nucuèriná
Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?" cài íimáanáca.) 35 Abénaméeyéi ibàluèyéiwa néré néemìaca isàna.
Yá náimaca nalíwáaca, naicáaníca Jesús iquínina:

—Péemìacué, imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca naicáaníca iquínina.

36 Iná abéerita néená ipìaca ísapiadaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá
idacùaca esponja sitùa ipùatalìcu, yái wáluma nacáiri isàbéerica. Néese imichàidacani mawiénita Jesús
inùma irí, yéewacaténá Jesús ibèrùacani. Néese yái asìalica íimaca yáapichéeyéi iríwa:

—Wacùacué waicáwa Elíasmi yàanàacaalí yeedácaténáni cruz ícha —íimaca, iicáaníca Jesús iquínina.

37 Quéwa Jesús imáidaca cachàiníiri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa. Càité yéetácawa.
38 Yáta manuíri yáawàanáca templo irìcuírica icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama pucháibawaca
yèewi, yái yáawàanáca ibàlìèrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí íicha. Yáta icacanácawa
chènunníise cáli iwérénama, yái yáawàanámica. 39 Néese úwi íiwacaliná romanosàiri ibàluèricawa Jesús yàasu
cruz íipunita iicácáináté càinácaalí iyú Jesús yéetáanátéwa, ínáté íimaca:

—Báisíiricata Dios Iiricaténi yái asìalica —íimaca yái úwi íiwacalináca.

40 Nàya nacái néré abénaméeyéi inanái, iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Nàyaca nèewi
níái íipidenéeyéica María Magdalena, áiba María nacái, úái náatúaca ùuculìiri Santiago, José nacái. Aiba
inanái nacái ubàlùacawa néeni, íipidenéechúaca Salomé. 41 Níái inanáica, Jesús yéewáidacaléca nacái nía,
nayúudàacaté Jesús yèepunícaalítéwa Galilea yàasu cáli íinata. Nàyaca náapicha néré nacái manùba inanái
yàanèeyéicaté Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré.

Jesús es sepultado

42 Catáca yàacawa yáté èerica iwàwacutácaalíté namáalàidaca náibaidaca ipíchawáise judíonái yàasu
sábado idàbaca, nayamáidacatáicawa. Yáté iwàwacutá nabàlìaca yéetéeyéimiwa sábado ipíchawáise. 43 Aiba
asìali yàanàaca íipidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái Joséca, abéeri néená nacáicani, níái Junta
Supremaca, israelita íiwacanánáica. Máiní cáimiétaquéeri iyú wenàiwica iicáca yái Joséca, iwàwéerica nacái
Dios icùaca macáita. Yá José yàacawa macàaluínináta Pilato yàatalé. Yá isutáca Pilato íicha Jesús iinámi.
44 Yá Pilato yéemìacáiná Jesús yéetácatéwa, íná Pilato imáidaca úwi íiwacaliná isutácaténá yéemìawani,
asáisí báisícaalíté Jesús yéetáwa. 45 Yá úwi íiwacaliná icàlidaca iríni báisícani Jesús yéetácatéwa, ínáté Pilato
imàacaca José yeedáca Jesús iinámi cruz íicha. 46 Néese José iwènìaca manuíri wáluma lino yáawamíirica.
Yá yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. Yá yéepùacani wáluma linoíri iyú, càide iyúwaté judío íiwitáise
ìyáaná. Néese irìadaca Jesús iinámi càliculìi irìculé. Yái càliculìica áibanái íicacaténi dúli íbéeri ibàlài irìcu,
yéewacaténá càliculìicani càide iyúwa capìi imàdáaná. Yá José ibàlìaca càliculìi inùma manuíri íba iyú.
47 María Magdalena, áiba María nacái, úái José yáatúaca, naicácaté alénácaalí nalìada Jesús iinámi.

16

La resurrección de Jesús

1 Néeseté sábado idénáami, judíonái iyamáidacatáicawa, catáca yàacawa yáté sábadoca, yá María
Magdalena, áiba María nacái, úái Santiago yáatúaca, áiba inanái nacái íipidenéechúaca Salomé, nawènìaca
pumèníiri isàni nacàlàlìacaténáni Jesús iinámi ìwalíise, càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. 2 Yá domingo
mapisáisíwa tàacáwa, níái inanáica nàacawa càliculìi nérépiná mapisáisíwata idécanáamité èeri imusúa-
cawa. 3 Yá náimaca nalíwáaca idècunitàacá nàacawa àyapulìcubàa:

—¿Cawinásica iyúudàapiná wía weedácaténá manuíri íba càliculìi inùma íicha? —náimaca nalíwáaca.

4 Quéwa nàanàaca néré, yá naicáca manuíri íba càmíiri ibàlùawa inùma irìcu. Náináidacawa manuísíwata
naicáidaca íba irí máinícáiná manuíricani yái íbaca. 5 Yá nawàlùacawa naicáwa càliculìi irìculé. Naicáca néré
ùuculìiri yáawinéericawa néewápuwáise cabalèeri ináawani cáaléeri. Yá cáaluca naicácani, níái inanáica.
6 Quéwa íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núalíacawa picutácuéca pìacawa Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséericaté, yái
natàtèericaté cruz ìwali. Yáta idéca icáucàacawa. Canáca chánii. Piicácuéca chái nalìadacatáimicani.
7 Pìacué picàlidaca yéewáidacalénái iríni, Pedro irí nacái. Càicué píimaca nalí: 'Jesús yàapinácuéwa pipíchalé
Galilea yàasu cáli néré. Yá piicápinácué néréni càide iyúwaté icàlidáanácué piríni', càicué píimaca nalí —
íimaca yái ángelca.

8 Néese níái inanáica namusúacawa napìacawa càliculìi íicha, cáalucáiná nía. Yá quéechacáwa càmita
nacàlida áibanái iríni, cáalucáináté nía.

Jesús se aparece a María Magdalena

9 Jesús imichàacatéwa yéetácáisi íicha domingo irìcu amalácaalíté yàacawa. Yáté èerica, quéechacáwa
imàacaca yáawawa María Magdalena iicácani, úái inanái Jesús yúuquéechúacaté íicha siete namanùbaca
demonio idacuèyéicaté uíwitáise. 10 Néese uicácanáamité Jesús, yá ùacawa ucàlidaca nalíni níái yèepuníiyéi-
catéwa Jesús yáapicha, achúméeyéica iwàwa, íicháaníiyéica ìyaca nacái. 11 Néemìaca ucàlidáaná cáuca Jesús,
uicácani nacái quéwa càmita neebáida utàacái.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

12 Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa áiba iicácanásita pucháiba yéewáidacalénái iicácani,
pucháiba wenàiwica yèepuníiyéicatéwa ìyaca àyapulìcubàa Jerusalén ìyacàlená íicha, manacúalibàa.
13 Nadécadénáami naicácani, yá nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé, nacàlidaca Jesús yéewáidacalénái
iríni. Càmita quéwa Jesús yéewáidacalénái yeebáida nàasu tàacáisi.

El encargo de Jesús a los apóstoles

14 Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa naicácani, níái once namanùbaca yéewáidacaléca idècunitàacá
nayáaca nayáacaléwa. Yàalàaca nía cachàiníiri iyú càmicáináté neebáidacáwa icáucàacatéwa, càmicáináté
nacái nawàwa néewáidacawa, càmicáináté nacái neebáida néenánái itàacáiwa, níái iiquéeyéicaté Jesús
idécanáamité icáucàacawa. 15 Néese Jesús íimaca nalí: "Pìacuéwa macái cáli íinatalé. Picàlidacué
tàacáisi macái wenàiwica irí, yái tàacáisi íiméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. 16 Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, ibautizéeyéica nacáiwa, níacata nuwasèeyéipináca Dios yàasu
yùuwichàacáisi íichawa. Aibanái càmíiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái, Dios yùuwichàidapiná níawa
nabáyawaná ìwalíisewa. 17 Níái yeebáidéeyéica nutàacái namànipiná yái càmíirica wenàiwica idé imànica,
náasáidacaténá báisíiricani, yái tàacáisica nacàlidéerica nalí nùwali. Càipiná namànica nuíwitáise iyúwa
nasutácáiná níawawa nuícha: Náucapiná demonio wenàiwica íichawa nuípidená ìwali; natàanípiná áiba
tàacáisi iyú, càmíiyéicáwa náalíawa ìwali. 18 Yá namàacacaalí nacáapiwa àapi ìwali, nàuwidenái nàacaalí
nàiraca iculále, càmita néetáwa iyú. Namàacapiná nacái nacáapiwa cáuláiquéeyéi ìwali nasutácaténá nalí
Dios íicha, yá nachùnìapiná cáuláiquéeyéi, nuípidená ìwali", íimaca yái Jesúsca.

Jesús sube al cielo

19 Néeseté Wáiwacali Jesús idécanáamité icàlidaca nalí yái tàacáisica, yá Dios itécani náicha chènuniré. Yá
Jesús yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá yáapicha macáita. 20 Néesetécáwa Jesús yéewáidacalénái
nàacatéwa Jerusalén ìyacàlená íicha, nacàlidacaténáté Jesús itàacái macái cáli íinata. Yá Wáiwacali
iyúudàaca nía, imàacaca namànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica, náasáidacaténáté áibanái irí
báisíiricani yái Dios itàacáica.

SAN LUCAS

Prólogo

1 Manùbéeyéi wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi nacàlidacaténá càinácaalíté Jesucristo ìyáaná wèewi
yèepunícaalítéwa chái èeri irìcu. 2 Jesús yáapichéeyéi naicácaté natuí iyúwani macáita yái Jesucristo
imàníirica. Néese Dios ichùulìacaté nía nacàlidáanápiná áibanái iríni yái báisíiri tàacáisica Jesucristo
ìwali iyúwaté naicáaná macáita. Néeseté néewáidaca wía. Iná madécaná wenàiwica nadéca natànàaca
tàacáisi càide iyúwaté Jesús yáapichéeyéi yéewáidáanáté nía. 3 Núa, Lucas, nubànùa pirí cuyàluta,
Teófilo, nùacawéeriná máiní cáimiétacanéeri. Nudéca nuéwáidacawa Jesucristo iináwaná ìwali macáita
cayábéeri iyú. Yá nuínáidacawa cawàwanáta cayábaca nutànàacaalí pirí tàacáisi Jesucristo iináwaná ìwali
machàcaníiri iyú. 4 Iná nutànàaca pirí yái cuyàlutaca yéewanápiná píalíacawa cayába yái báisíiri tàacáisica
Jesucristo ìwali càide iyúwaté áibanái yéewáidáaná pía.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

5 Bàaluité rey Herodes icùacaalíté Judea yàasu cáli, néenialí ìyacaté sacerdote íipidenéeri Zacarías,
abéeri Abías itaquénáinámi yéená, Aarón itaquérinámi nacái. Sacerdotenáica níái Abías itaquénáinámica
íibaidéeyéicaté Dios irípiná templo irìcu. Zacarías yàacawéetúa uípidená Elisabet, abéechúa Aarón
itaquétúanámica nacái úa. 6 Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná,
namàni nacái macáita càide iyúwaté Dios ichùulìaná israelitanái imànica, íná canácata yáaliméeri
icháawàaca nainàwaná ìwali. 7 Quéwa méenibeca nía càmicáiná yéewa quéenibeca Elisabet. Máiní nacái
béeyéica nía.

8 Yái sacerdote Zacaríasca íibaidacaté Dios irípiná imanùbaca yáapichawa templo irìcu. Aiba èerité
iwàwacutá namànica culto Dios irípiná templo irìcu nàacaténá Dios icàaluíníná. 9 Càide iyúwaté sacerdote
íiwitáise ìyáaná, náucaca náichawa suerte náalíacaténátéwa chánácaalí néená iwàluèripináwa templo
irìculé. Yá needáca Zacarías iwàlùanápináwa yeemácaténá pumèníiri isàni Dios yàasu templo irìcu. 10 Iná
Zacarías iwàlùacawa templo irìculé. Idècunitàacá yeemáca pumèníiri isàni, manùba wenàiwica nasutáca
Dios íicha templo ibàacháwalená irìcu. 11 Néese abéeri ángel Dios ibànuèri chènuníise imàacaca yáawawa
Zacarías iicácani. Yái ángel ibàlùacawa altar yéewápuwáise, yái altar neemácatáica íinata pumèníiri isàni.
12 Iicácáiná ángel, yá Zacarías íináidacawa iicáidaca irí manuísíwata, máiní cáalu nacáicani, yái Zacaríasca.
13 Quéwa ángel íimaca irí:

—Picá cáalu pía nuícha, Zacarías, Dioscáiná idéca yéemìaca pisutáaná íicha. Pìacawéetúa Elisabet
quéenibéechúapiná piríwa abéeri sùmàiwa; pimàni íipidená Juan. 14-15 Imusúacaalípiná iicá èeriwa, yá máiní
casíimáica piwàwa, cayábasíwata piicácani. Casíimáipiná nacái nawàwa áibanáica madécaná, máinícáiná
cachàiníirica pìiri íiwitáise Dios ìwali. Càmíiripináta ìira ipuíri, uva ituní nacái, canásíwata. Espíritu Santo
icùapiná íiwitáise càiripináta, icùapiná íiwitáise nacái ipíchawáise imusúaca iicá èeri. 16 Néese iwènúadapiná
náiwitáise àniwa Nacuèriná Dios irípináwa, níái manùbéeyéi Israel itaquénáinámica, neebáidacaténá àniwa
Nacuèriná Dios itàacáiwa. 17 Yái pìirica Juanca icàlidapiná nalíwa Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise
Wáiwacali yàanàaca. Máiní cachàiníiri íiwitáise yái pìirica, càide iyúwaté profeta Elías bàaluité. Iwènúadap-
iná nasèenái íiwitáise cáininácaténá naicáca néenibewa. Iwènúadapiná nacái náiwitáise, níái càmíiyéica
yeebáida Dios itàacái, náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa Dios
iwàwáaná. Càita pìiri iwènúadapiná wenàiwicanái íiwitáise yéewacaténá neebáidaca Wáiwacali itàacái
yàanàacaalípiná nàatalé —íimaca yái ángelca. 18 Néese Zacarías isutáca yéemìawa ángel:

—¿Càinásica yéewaná núalíacawa asáisí báisícaalí yái tàacáisi picàlidéerica nulí? Máinícata béerica núa,
càita nacái nùacawéetúa béeruta nacái úa —íimaca yái Zacaríasca. 19 Yá ángel íimaca irí:

—Núacata Gabriel, nuíbaida nacái Dios irípiná. Dios idéca ibànùaca núa nutàanícaténá píapicha nucàli-
dacaténá pirí yái tàacáisi cayábéerica. 20 Quéwa siùcade càmita yéewa pitàaníca àta pìiri imusúacatalétawa,
yásí yéewa pitàaníca àniwa, càmicáiná peebáida yái núumáanáca pirí. Néese, yái núumáanáca pìiri ìwali
piiquéeripinácawa yéenáiwaná yàanàacaalíwa —íimaca yái ángelca. Néese ángel yàacawa Zacarías íicha.

21 Idècunitàacá Zacarías itàaníca ángel yáapicha, áibanái wenàiwica bàacháwáiséeyéica nacùaca Zacarías
imusúacawa. Náináidacawa manuísíwata cáná yéewa càmita imusúacàatétawa templo irìcuíse. 22 Atata
Zacarías imusúacawa, yáté càmita yéewa itàaníca náapicha, íná náalíacawa iicácaté yéenáiwanási nacáiri
Dios néeséeri templo irìcu, itàanícáiná náapicha icáapi iyúwa, càmicáiná yéewa itàaníca. Yá matàacáica
mamáalàacatani.

23 Idécanáamité imáalàidaca imànica íibaidacaléwa Dios irípiná templo irìcu, yá Zacarías yèepùacawa
icapèe nérewa. 24 Néesecáwa yàacawéetúa Elisabet udéerìcuca sùmài. Yá cinco quéeri càmíichúata
imusúawa icapèe irìcuísewa. Uumaca uínáidacawa ulíwa: 25 "Dios idéca iicáca nupualé yéewanápiná càmita
quirínama wenàiwicanái iicáaníca nuquínina méenibéenáca núa", úumaca.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

26 Elisabet udènìacaté seis quéeri udéerìcúuná, yáté Dios ibànùaca ángel íipidenéeri Gabriel yàanápináwa
Nazaret ìyacàlená néré, ìyéerica Galilea yàasu cáli íinata. 27 Dios ibànùacaté Gabriel icàlidacaténá tàacáisi
abéechúa mànacàu irí, íipidenéechúa María, càmíichúacáwa iimá asìali yáapicha, quéwa imàníichúacaté

matrimonio ùyacàle mìnanái yàacuésemi. Uacawéeripiná íipidená José, abéeri rey David itaquérinámi.
28 Yái ángel yàanàaca María yàatalé, yá íimaca ulí:
—Péemìa cayába, Dios imànipiná pirí cayábéeri manuí. Dios ìyaca píapicha. Dios iyúudàapiná píawa
manuísíwata áibanái inanái íicha canánama —íimaca yái ángelca.
29 María iicácaalí ángel, yá ucalùadacawa manuísíwata uémìaca íimáaná ulí. Yá uínáidacawa càinácaalísica
íimáaná yái tàacáisi ángel itàidéerica iyú úa. 30 Néese ángel íimaca ulí àniwa:
—María, picá cáalu pía nuícha, cayábacáiná Dios iicáca píiwitáise. 31 Iná péemìa cayábani, mesúnamáita
pidéerìcuca. Pidènìapiná pìiriwa. Pimàni íipidená Jesús. 32 Nacuèrinápinácani, cachàiníiri íiwitáise,
icùapiná níawa. Náimapiná ìwali Dios chènunníiséeri Iiricani. Wacuèriná Dios imàacapiná pìiri icùaca
Israel itaquénáinámi càide iyúwaté yàawirimi rey David icùanáté nía. 33 Icùapiná nía càiripináta, níái Israel
itaquénáinámica. Càmíiripináta iyamáida icùaca nía —íimaca yái ángelca. 34 María íimaca ángel irí:
—¿Càinásica yéewaná quéenibeca núa càmíichúacáwa ìya asìali yáapicha? —úumaca úái Maríaca. 35 Yá
ángel íimaca ulí:
—Espíritu Santo yàanàapiná pìataléwa. Dios chènunníiséeri íiwitáise iyamáapinácawa piwicáulé iyúwa
acalèe. Iná yéewa yái sùmài pimusúadéeripináca iicá èeri íipidená Mabáyawanéeri. Iipidená nacái Dios Iiri.
36 Ua nacái péenásàatúaná íipidenéechúaca Elisabet udènìapiná ùìriwa, éwita máinícáaníta béeruca úa. Uái
nacàlidéechúacaté ìwali càmíichúasa yáalimá quéenibeca, úata udéca udéerìcuca sùmài seis quéeri siùcade
udécadénáami udéerìcuca. 37 Dios yáalimácáiná imànica macáita, íná canácata máiníiri càulenáca Dios íicha
—íimaca yái ángelca. 38 Iná María íimaca:
—Núacata yái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwicaca. Yá numàacaca Dios imànica nulí càide iyúwa píimáaná
nulí —úumaca úái Maríaca. Néese, ángel yèepùacawa uícha.

María visita a Isabel

39 Néenialíté María ùacàatécatawa áiba yàcalé néré ìyéerica Judea yàasu cáli dúlinaméeri íínata. Zacarías,
Elisabet nacái nàyacaté néré. 40 Yá María uwàlùacawa nacapèe irìculé, níái Zacaríasnáica. Yá utàidaca
Elisabet. 41 Elisabet uémìacanacáita María itàidaca úa, yá mùlimùlicani yái sùmài achúméeríinaca Elisabet
idéerìcuírica. Yá Espíritu Santo icùaca Elisabet íiwitáise. 42 Néese Elisabet úumaca cachàiníiri iyú María irí
Espíritu Santo inùmalìcuíse:
—¡Dios idéca imànica pirí cayábéeri áibanái inanái íicha canánama! ¡Idéca nacái imànica cayábéeri
pìiri irí! 43 Càmita núalíawa cáná yéewa Dios imànica nulí yái cayábéerica imàacáaná Nuíwacali yáatúa
ùanàaca nùatalé upáchiaca núa. 44 Nuémìacanacáita pitàidaca núa, yáta nuìri imùlimùliacawa nudèerìcu
casíimáicáinání. 45 ¡Dios imàacaca casíimáica piwàwa peebáidacáináté imàníínápiná pirí cayábéeri càide
iyúwa íimáaná pirí! —úumaca úái Elisabetca. 46 Néese María íimaca:
"Nucàlidaca manuísíwata Wacuèriná Dios iináwaná ìwali, máiní cayábéericani;
47 Casíimáica nuwàwa Dios yáapicha, yái iwasèerica núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa.
48 Casíimáica nuwàwa Dios yáapicha, Dioscáiná idéca iicáca nupualé, núa yàasu wenàiwica càmíichúa
máiní cachàini. Yá siùcáisede macái wenàiwica nacàlidapiná nuináwaná ìwali Dios idéca imàacaca
casíimáica núa.
49 Casíimáica núa, yácáiná yái Dios Cachàiníirica náicha canánama idéca iyúudàaca núa manuísíwata.
¡Yácata yái Mabáyawanéerica, yái Diosca!
50 Dios iicáca napualé càiripináta cawinácaalí wenàiwica yèeyéica icàaluníníná.
51 Dios imànipiná madécaná ichàini manuíri iyúwa. Imawènìadapiná wenàiwica cachàiníiyéica iicáca
yáawawa.
52 Níái icuèyéica èeri mìnanái, Dios yúucapiná níawa nàalubái íínatáisewa, yá càmita ibatàa nacùaca
wenàiwicanái quirínama. Yá Dios imichàidapiná áibanái càmíiyéi máiní cachàini icuèyéipináca
wenàiwica náamirìcubàami.
53 Dios yàapiná madécaná cayábanaméeri wawàsi máapíiyéi wenàiwica irí. Ichùulìapiná càasuíyéi wenàiwica
nèepùanápináwa íicha. Yásí nèepùacawa íicha canéeyéi irí wawàsi icáapi irìcuwa.
54 Dios iyúudàapináca wíawa, wía yàasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica. Càmíiripináta iimáicha iicáca
wapualé icùacaalípiná wía.
55 Dios icàlidacaté càiri tàacáisi wàawirináimi irí, yá imànipiná càiripináta càide iyúwaté íimáaná nalí, yái
Abrahamca, wía nacái itaquénáinámica",
úumaca úái Maríaca.
56 María iyamáacawa Elisabet yáapicha máisiba quéeri, néese máisiba quéeri idénáami, yá María
uèpùacawa ucapèe néréwa.

Nacimiento de Juan el Bautista

57 Néeseté yàanàaca Elisabet yéenáiwaná umusúadáanápiná iicá èeri, yá umusúadaca ùìriwa. 58 Néese
uyaquewéeyéi, uénánái nacái néemìaca uináwaná ìwali Dios iicácaté upualé manuísíwata. Iná nàaca
napáchiaca úa, nàacawéeridacaténá úa casíimáiri iyú. 59 Néeseté yái sùmàica idènìacanáamité ocho èeri,
yá natécani namànicaténáté irí circuncisión. Yá néese nawàwa namànica íipidená Zacarías càide iyúwa
yáaniri íipidená. 60 Quéwa yáatúa íimaca nalí:
—Càmíirita, néese íipidenápiná Juan —úumaca nalí. 61 Yá náimaca ulí:
—¿Cáná? Canámita péenánái càiri íipidená —náimaca.

62 Néese natàaníca nacáapi iyúwa sùmài yáaniri irí nasutácaténá néemìawani càinácaalí iwàwáaná yàaca
íipidená. 63 Yá yáaniri isutáca náicha achúméeri tablero itànàacatáipiná sùmài íipidená. Yá itànàacani:
"Iipidenápiná Juan", íimaca itànàaca. Yá macáita náináidacawa naicáidaca manuísíwata Zacarías irí. 64 Yáta
yéewa itàaníca yái Zacaríasca. Yá idàbaca yàaca Dios irí cayábéeri. 65 Néese cáaluca náináidacawa macáita
níái nayaquewéeyéica. Yá macái wenàiwica ìyéeyéicaté Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata nacàlidaca
nalíwáaca càinácaalíté Zacaríasnái ichàbáanáwa. 66 Yá macáita yéemièyéica nainawaná ìwali náináidacawa
nawàwalìcuísewa manuísíwata, náimaca nalíwa: "¿Càinásica imànipiná béericaalíni, yái sùmàica?" càì
náináidacawa. Báisícáináta mamáalàacata Dios iyúudàacani manuísíwata íiwitáise cachàiníiri iyúwa.

El canto de Zacarías

67 Néeseté Espíritu Santo icùaca Zacarías íiwitáise, yái sùmài yáanirica. Yá Zacarías icàlidaca tàacáisi Dios
inùmalìcuíse. Yá íimaca:
68 "¡Wàacué irí cayábéeri, yái Wacuèriná Dios, yái icuèrica wía, wía Israel itaquénáinámica, yàanàapinácáiná
wàatalé iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, wía yàasu wenàiwicaca!
69 Dios ibànùapiná walí abéeri cachàiníiri íiwitáise iwasèeripiná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.
Yái yàanèeripináca wàatalé, yácata rey David itaquérinámica, yái David Dios yàasu wenàiwicaca
bàaluité.
70 Dios idéca imànica walí càide iyúwaté yàasu profetanái icàlidáaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
71 Nacàlidacaté Dios iwasàanápináté wía wàuwidenái íichawa, náicha nacái macáita wenàiwica báawéeyéica
iicáca wía.
72 Profetanái icàlidacaté nacái Dios iicáanápináté wàawirináimi itúulécaná, yá nacái càmita iimáicha wawàsi
mabáyawanéerica imàníiricaté wàawirináimi yáapicha.
73 Yácata tàacáisi Dios icàlidéericaté máiní cáimiétacanéeri iyú wàawirimi Abraham irí:
74 Iwasàapiná wíawa wàuwidenái íichawa wáibaidacaténá irípiná macàaluínináta,
75 wàyacaténá nacái Dios iicápiná machacàníiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái macái èeri idècunitàacá
wàyaca chái èeri irìcu.
76 Néese pía, nuìrica, béericaalípiná pía, yásí Dios chènuníiséeri, cachàiníiri náicha canánama, íimapiná
pìwali yàasu profetaca pía, picàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise
yàanàaca, pimichàidacaténá irípiná wenàiwicanái íiwitáise, nacùanápiná Wáiwacali yàanàaca
nàatalé, neebáidáanápiná Wáiwacali itàacái.
77 Péewáidapiná Wáiwacali yàasu wenàiwica náalíacaténáwa Dios imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná
íicha, iwasàanápiná nía nacái yàasu yùuwichàacáisi íichawa.
78 Yácáiná Wacuèriná Dios iicáca wapualé manuísíwata, yá nacái ibànùapiná walíni chènuníise yái ichàini-
adéeripináca wawàwa càide iyúwa èeri icamaláná isíimáidacaalí wawàwa èeri imusúacanáamiwa
amalácaténá wawicáu ànìwa.
79 Yácata yàanèeripiná amalácaténá imànica wáiwitáise wía catéeyéica íiwitáise, cáaluíyéica iicáca
yéetácáisi. Yàanàaca yéewáidacaténá wía wàyacaténá machacàníiri iyú yéewanápiná matuíbanáica
wía",
íimaca yái Zacaríasca. 80 Néese yái sùmàica idàwinàacawa, cachàinica nacái íiwitáise Dios ìwali. Néese
béericanáami yái Juanca, yáté ìyaca manacúali yùucubàa càináwàiri canácatalé wenàiwica, àta Dios
ichùulìacataléta icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse israelitanái irí.

2

Nacimiento de Jesús

1-2 Néenialíté, Cirenio icùacaalíté Siria yàasu cáli, néese emperador Agusto idàbacaté ichùulìaca natànàaca
náipidenáwa, macái èeri mìnanái imanùbaca, yéewacaténá romanonái iputàaca nía. 3 Iwàwacutá macáita
nèepùacawa nàawirináimi ìyacàle néréwa àniwa natànàacaténá náipidenáwa néenibàata. 4 Ináté José
yàaca nacáiwa Nazaret ìyacàlená íicha, Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Judea yàasu cáli néré,
Belén ìyacàlená irìculé, rey David imusúacatáicaté iicá èeri. Rey David itaquérinámica yái Joséca, ínáté
yèepùacawa néré àniwa. 5 Yá yàacawa Belén ìyacàlená néré yái Joséca itànàacaténá íipidenáwa María
yáapicha úái yàacawéetúapináca. Idéeriìcuíchúacáwa úái Maríaca. 6 Néese idècunitàacá nàyaca Belén
ìyacàlená néré, yáté yàanàaca María yéenáiwaná umusúadáanápiná iicá èeri. 7 Canáca nalí naimácatáipiná,
manùbacáiná wenàiwica yàanàacaté Belén ìyacàlená irìculé. Atata nàanàaca pìrái yàalu, naimácatáipiná.
Yá umusúadaca iicá èeri yái idàbáanéerica uìrica. Yá uépùacani wáluma iyú. Néese ulìadaca uìriwa pìrái
iyáacàalu irìculé, canácáiná áiba naimácatáipiná.

Los ángeles y los pastores

8 Mawiénita Belén ìyacàlená irí nàyacaté abénaméeyéi asìanái icuèyéicaté ipìranáiwa oveja. Nàyaca
manacúalibàa táiyápinama, nacùacaténá napìranái ovejawa. 9 Yáta Dios yàasu ángel imàacaca yáawawa
naicácani. Yá Dios icamaláná icànaca natéese, yá máiní cáaluca nía. 10 Quéwa ángel íimaca nalí:
—Picácué cáalu pía nuícha, nutécáinácué pirí cayábéeri tàacáisi, isíimáidéeripiná manuísíwata macái
wenàiwica: 11 Siùca èeri idéca imusúaca iicá èeri, yái iwasèeripinácuéca píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. Belén ìyacàlená irìcu rey David imusúacatáicaté iicá èeri, idéca asáica yái Wáiwacalica, yái
Mesíasca, judío icuèrinápináca. 12 Pìanèeripinácué néepuèri wáluma iyú, irìacawa pìrái iyáacàalu irìcu,
píalíacaténácuéwa càiríínácaalíni yáara quìrasìica —íimaca nalí yái ángelca.

13 Yáta madécaná ángelnái namàacaca níawawa chènuníise asìanái iicácaténá nía ángel yáapicha, yèeyéica
Dios irí cayábéeri. Náimaca:
14 “¡Pìacué Dios chènuníiséeri irí cayábéeri! ¡Máiní matuíbanáiri iyú nàyaca cawinácaalí èeri mìnanái
casíimáiyéica Dios iicáca íiwitáise!”
náimaca ángelnáica.
15 Idécanáamité ángelnái nèepùacawa náicha chènuniré, néese níái icuèyéica ovejanái náimaca nalíwáaca:
—Wàacuéwa Belén ìyacàlená néré waicácaténá càinácaalí ìyáaná, Wacuèriná Dios icàlidéerica walí
iináwaná ìwali —náimaca nalíwáaca níái icuèyéica ovejanái.
16 Yáté nàacàatécatawa néré. Yá nàanàaca María, José nacái, quìrasìi nacái irièriwa pìrái iyáacàalu
irìcu. 17 Néese naicácáinání, íná nacàlidaca áibanái iríni yái tàacáisi ángel icàlidéericaté nalí quìrasìi ìwali.
18 Yá macáita wenàiwica yéemièyéica quìrasìi iináwaná, náináidacawa manuísíwata càinácaalí íimáaná
yái tàacáisi nacàlidéerica quìrasìi ìwali, níái icuèyéica ovejanái. 19 Maríata quéwa, canácatáita uimáicha
quirínama càinácaalíté náimáaná uìri ìwali, uínáidacawa mamáalàacata nàasu tàacáisi ìwali. 20 Néese
níái icuèyéica ovejanái nèepùacawa náicha napìranái yàatalépináwa. Casíimáiri iyú nacàlidaca Dios
iináwaná ìwali cayábéericani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri ìwali macáita yái naiquéerica, néemìaca nacái,
macáicáináta ichàbacatéwa càide iyúwaté ángel íimáaná nalí.

El niño Jesús es presentado en el templo

21 Ocho èeri imusúacadénáamiwa yái sùmàica, yáté namànica irí circuncisión. Yá nàaca íipidená Jesús,
càide iyúwaté ángel icàlidáanaté María irí íipidenápiná, ipíchawáiseté udéerìcuca sùmài.
22 Néese cuarenta èeri imusúacadénáamiwa, yáté iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés
ichùulìanaté israelitanái imànica Dios inùmalìcuíse, masacàacaténá Dios iicáca nía àniwa, nasutáanápiná
Dios íicha àniwa templo irìcu. Iná natéca sùmài Jerusalén ìyacàlená néré, yáasáidacaténáni Dios irí. 23 Càité
namànica yácáiná profeta Moisés itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmalìcuíse: “Asìalicaalí idàbáanéerica
uìrica, yásí Dios yàasu wenàiwicapinácani yái sùmàica”, cài itànàacaté profeta Moisés. 24 Inaté nàacawa
namànicaténá sacrificio Dios irípiná, nanúanápiná pucháiba unùcu, càide iyúwaté Dios ichùulìaná judíonái
imànica catúulécanácaalí nía. Iwàwacutá nàaca pucháiba unùcu púubéeyéi, càmicaalí nacái, nàaca
pucháiba unùcu manuínaméeyéi yéenibe. Inaté José, María nacái namàacaca pucháiba unùcu Dios irípiná
ofrenda iyú catúulécanácáiná nía.
25 Néenialíté ìyaca asìali Jerusalén ìyacàlená mìnali íipidenéeri Simeón. Yái asìali máiníiri cayábaca
íiwitáise, ìyéerica machacàníiri iyú, yèeri nacái Dios icàaluínina, icùa nacái Dios iwasàaca Israel
itaquénáinámi nàuwichàacái íichawa. Espíritu Santo nacái yàacawéeridaca Simeón. 26 Espíritu Santo
imàacacaté Simeón yáalíacawa càmíinápináté yéetáwa àta idécataléta iicáca Mesías, yái asìali Dios
ibànuèripinácaté israelita icuèrinápináca. 27 Néese Espíritu Santo ichùulìaca Simeón yàanápináwa templo
néré. Yáté Simeón ìyaca templo irìcu nàanàacaalíté néré níái sùmài isèenáica, yái sùmàica íipidenéerica
Jesús. Natécaté Jesús templo néré namànicaténá càide iyúwaté profeta Moisés itànàaná Dios itàacái
israelitanái imànníinápiná néenibe asìanái iríwa. 28 Simeón yeedáca Jesús yàanalìculéwa, yá Simeón yàaca
Dios irí cayábéeri. Néese Simeón íimaca:
29 “Pía, Nucuèriná Dios, siùca pidéca pimànica càide iyúwa píimáanáté nulí; yásí cayábaca pimàacaca
nuétácawa matuíbanáiri iyú, núa pìasu wenàiwicaca.
30 Nudéca nuicácani nutuí iyúwa, yái iwasèeripináca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha,
31 càide iyúwa pichùulìaná imànica macái èeri mìnanái yàacuésemi.
32 Amaláca imànipiná náiwitáise, níara càmíiyéica israelitaca, náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná
namànica nàyacaténá càide iyúwa piwàwáaná. Cáimiétacanápiná nacái imànica wíawa, wía pìasu
wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica”,
íimaca yái Simeónca.
33 Néese José, úa nacái Jesús yáatúaca náináidacawa néemìaca manuísíwata yái tàacáisica Simeón
icàlidéerica sùmài ìwali. 34-35 Néese Simeón isutáca nalí Dios íicha imànníinápiná nalí cayábéeri. Yá íimaca
María irí àniwa úái Jesús yáatúaca:
—Péemìa cayábani Dios idéca ibànùaca yái sùmàica yéewanápiná Israel itaquénáinámi néemìacani.
Quéwa néemìacaalípináni, yá manùbéeyéi nacaláapinácawa Dios íicha càmicáiná neebáida itàacái, yái
sùmàica. Quéwa áibanái manùbéeyéi nawènúadapiná náiwitáisewa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, yái
pìirica. Dios idéca ibànùacani yáasáidacaténá nalí càinácaalí Dios iwàwáaná nàyaca íná manùbéeyéi wenài-
wica nàuwideca namànipinácani. Càita yáasáidapiná càinácaalí ìwali manùbéeyéi wenàiwica náináidacawa
nawàwalìcuísewa. Quéwa pía, piicápiná iyúwa macáita ichàbáanáwa, yásí achúmaca piwàwa manuísíwata
càide iyúwa espada machete nacáiri idéca nacáicaalí isutàaca pía —íimaca yái Simeónca.
36 Uyaca nacái inanái templo irìcu icàlidéechúa tàacáisi Dios inùmalìcuíse íipidenéechúa Ana. Uanirimi
íipidenáté Fanuel, abéeri Aser itaquérinámi. Máiní béeruca úái Anaca. Ucáasàacatéwa mànacàucaalíté
úa. Yáté ùyaca siete camuí ùacawéerimi yáapichawa. 37 Néeseté yéetácawa uícha ùacawéerimica, yáté
ùyaca templo irìcu ochenta y cuatro camuí idécanáamité ùacawéerimi yéetácawa uícha. Càmita umusúawa
templo íicha, uíbaida quéwanáta èeríapinama, táiyápinama nacái Dios irípiná. Umàacaca uíchawa
uyáacaléwa, usutá nacái úawawa Dios íicha, ùacaténá icàaluínina. 38 Yáté Ana yàanàaca néré. Uicácanacáita
yái sùmài Jesúsca, yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri ìwali. Yá ucàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná ìwali,
cawinácaalí wenàiwica icuèyéicaté Dios iwasàanápiná Jerusalén ìyacàlená mìnanái nàuwichàacái íichawa.

El regreso a Nazaret

39 Néese isèenái namáalàidacaté namànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulìaná israelitanái imànica,
yá nèepùacawa Galilea yàasu cáli néré, nàyacàle nérépináwa, íipidenácatalé Nazaret. 40 Néese yái sùmài
idàwinàacawa cachàiníiripiná, cáalíacáiri yáwanái nacái. Dios nacái imànica irí cayábéeri.

El niño Jesús en el templo

41 Càide iyúwaté Jesús isèenái íiwitáise ìyáaná, nàacawa napáchiaca camuí imanùbaca Jerusalén ìyacàlená
néré naicácaténá néré náapicha judíonái yàasu culto íipidenéeri Pascua. 42 Jesús idènìacáináté doce camuí,
yá nàacawa macáita Jerusalén ìyacàlená néré càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná Pascua yàasuná culto ìwali.
43 Néese Pascua yàasuná culto idénáami nèepùacawa nàyacàle nérépináwa. Yái sùmài Jesús iyamáacawa
Jerusalén ìyacàlená irìcuta. Isèenái quéwa càmita náalíawa iyamáanátéwa náicha. 44 Nayúunáidaca
Jesús yàacawa imanùbaca yáapichawa, íná nàacawa èeríapinama. Néese nacutáca Jesús namanùbacanái
yèewibàawa, néenánái yèewibàa nacáiwa. 45 Néese, càmicáináté nàanàa Jesús, yá nèepùaca nàacaténá
nacutácani Jerusalén ìyacàlená néré.
46 Néese máisiba èeri irìcu, yá nàanàaca Jesús átata templo irìcu. Yái Jesús yáawinéeriwa nèewi níái
yéewáidéeyéicaté wenàiwica Dios itàacái iyú templo irìcu. Yéemìaca ìyaca néewáidáaná wenàiwica. Isutáca
yéemìawa nía nacái. 47 Néese macáita yéemièyéica Jesús íimáaná, yá náináidacawa néemìacani manuísíwata,
máinícáiná cáalíacáicani, yáalíacáiná nacái icàlidaca nalíni cáalíacáiri iyú, nasutácaalí néemìawani Dios
itàacái ìwali. 48 Néese, isèenái nàanàacani, yá náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá María íimaca
Jesús irí:
—Nuìri, ¿cáná pidé cài pimànica walí? Píaniri, núa nacái wadéca wacutáca pía máadáiní, máiní nacái
achúmaca wawàwawa wáináidacawa pìwali —úumaca. 49 Jesús íimaca nalí:
—¿Cánásicué picutá núa áibalé? ¿Càmitasicué píalíawa iwàwacutáaná nuíbaidaca Núaniri irípináwa
icapèe irìcu? —íimaca yái Jesúsca. 50 Càmita quéwa náalía néemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi Jesús
icàlidéerica nalí.
51 Néese, Jesús yèepùacawa náapicha Nazaret ìyacàlená néré. Yá imànica macáita càide iyúwa
nachùulìanáni. Quéwa yáatúa íináidacawa mamáalàacata uwàwalìcuísewa ìwali, yái wawàsica. 52 Jesús
idàwinàacawa yàacawa, cáalíacáica yáwanái nacáicani. Casíimái nacái Dios iicáca íiwitáise. Yá macáita
wenàiwica cayábaca naicáca Jesús.

3

Juan el Bautista en el desierto

1 Idécanáamité emperador Tiberio icùaca macái cáli catorce camuí, néese yàasu quincéená camuí
irìcu, yá gobernador Poncio Pilato icùaca ìyaca Judea yàasu cáli. Herodes icùaca ìyaca Galilea yàasu
cáli. Herodes yéenásàiri íipidenéeri Felipe icùaca ìyaca Iturea yàasu cáli, Traconite yàasu cáli nacái.
Gobernador Lisanias icùaca ìyaca Abilinia yàasu cáli. 2 Sacerdote Anás, sacerdote Caifás nacái, níacata
sacerdote íiwacanánáica. Néenialíté Dios ichùulìaca Juan el Bautista icàlidáanápiná itàacái wenàiwicanái
irí. Iyacaté manacúali yùucubàa càináwàiri yái Juanca, Zacarías ìirimica. 3 Ináté Juan yèepunícawa yàacawa
mawiénibàa Jordán inanába irí. Yá icàlidaca wenàiwicanái irí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa
Dios irípiná, namàacáanápiná náichawa yái báawéerica namàníirica, nabautizáca nacáiwa neebáidacaténá
Dios itàacái, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, yái báawéerica namàníiricaté.
4 Bàaluité profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse Juan el Bautista ìwali. Càité Isaías itànàaca:
"Abéeri asìali icàlidapiná nalíwani cachàiníiri iyú manacúali yùucubàa càináwàiri. Càipiná íimaca nalí:
'Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càita nacái iwàwacutácué
pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué
píiwitáisewa yéewacaténá yéewáidacuéca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.
5 Pichùnìacué píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná càide iyúwa wenàiwica nachùnìacaalí àyapu Náiwacali
irípináwa yéewacaténá yàanàaca nàatalé. Napuníadaca macái manuínaméeyéi utàwi cáli iyú.
Náicaca macái dúli, sàabadacaténá nía. Machacànica namànica macái éeruíri àyapu. Cayábaca
namànica báawéeri àyapu.
6 Yá macái èeri mìnanái naicápiná yái wenàiwica Dios ibànuèrica aléi èeri irìculé iwasàacaténá èeri mìnanái
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha', càipiná íimaca",
íimacaté yái profeta Isaíasca.
7 Manùbéeyéi wenàiwica namusúacawa nàyacàle imanùbaca néesewa, yá nasutáca Juan íicha ibau-
tizáanápiná nía. Quéwa Juan yáalíacawa abénaméeyéi càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná
íichawa báisíiri iyú, íináté Juan yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Iimaca nalí: "¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále!
Manuíri yùuwichàacáisi yàanàaca mesúnamáita yùuwichàidacaténá wenàiwicanái. Piyúunáidacuéca píal-
imáaná pichúuliacawa íicha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáaníta piwènúada
píiwitáisewa báisíiri iyú pibáyawaná íichacuéwa. ¡Càmita nucàlidacué pirí càiri chìwái! 8 Iwàwacutácué
pìyaca machacànníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri
iyú piwènúadacuéca píiwitáisewa báisíiri iyú Dios irípiná. Picácué cài píima piríwáaca: 'Canácatáita
Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!' picácué píima. Péemìacué cayába, éwita
Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalíisewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níái íbaca
Abraham itaquénáinámipiná iyútá, Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàacué. 9 Máiní mawiénica

yái yùuwichàacáisica Dios imàaquéeripiná yàanàaca báawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica
iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemìacué
comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeri ìyacaná cayába weemácaténá nía quichái
irìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái irìcu, cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica imàni
cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná", íimaca yái Juanca.
10 Ináté manùbéeyéi wenàiwica yàanèeyéicaté Juan el Bautista yàatalé, nasutáca néemìawa Juan. Náimaca
irí:
—¿Càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca irí. 11 Juan íimaca nalí:
—Pidènìacaalícué pucháiba bàlesi, pìacué abéeri bàlesi áiba wenàiwica irí canéerica ibàle. Pidènìa-
caalícué yàacàsi, pìacué nayáapiná, canéeyéica irí yàacàsi —íimaca yái Juanca.
12 Nàyaca néeni abénaméeyéi yeedéeyéica plata néenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno
irípiná. Nàacatéwa néré nabautizácaténáwa. Nasutáca néemìawa Juan:
—Pía yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. 13 Juan íimaca nalí:
—Picácué picobra nía ichàbanamawa. Peedácué náicha càitade iyúwa romanonái ichùulìaná peedáca —
íimaca yái Juanca. 14 Abénaméeyéi úwinái nacái nasutáca néemìawa Juan:
—Wía nacái, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. Juan íimaca nalí:
—Picácué pibáulia pinúaca wenàiwica piyéedùacaténá nàasu. Picácué picháawàa nainawaná ìwali
pichìwa iyúwa, peedácaténá piríwa nàasu. Casíimáicué nacái piicáca piwèniwa romanonái yàasu gobierno
yèericuéca pirí —íimaca yái Juanca.
15 Níái wenàiwicaca náinaidacawa cawàwanáta Dios imàníinápináté naicá áiba wawàsi máiníiri cachàinica.
Náinaida nacáiwa nawàwalìcuísewa Juan ìwali cawàwanáta Mesíascani, yái judío icuèrinápináca, Dios
ibànuèrica nalí. 16 Quéwa Juan íimaca macái wenàiwicanái irí: "Báisíta nubautizácuéca pía úni yáac-
ulé. Quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca. Yáta ibànùapiná Espíritu Santo abénaméeyéi péenácué irí
ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái
yàanèeripináca. Quéwa áibanái péenácué càmíiyéica yeebáida itàacái, ibautizápiná níawa quichái iyú
nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máiní cachàiníirica íiwitáise nuícha. Nuíwacalicani, yái yàanèerip-
ináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmíirica cachàini náicha canánama, máinícáiná
cayábéerica nuíchani. 17 Càide iyúwa wenàiwicanái itécaalí yàasu palawa nacáapi irìcuwa, masacàacaténá
namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwìralèmi, càita nacái yái yàanèeripináca
núamirìcubàa yàanàaca iwàlisàidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha
áibanái càmíiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuíri capìi
irìculé, ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripináca ìwacáidapiná yàataléwa yàasu wenàiwicanáiwa.
Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituíná iwìralèmi manuíri quichái irìcu, càita nacái yái yàanèeripináca
yùuwichàidapiná nía quichái irìcu, càmíiyéica yàasu wenàiwica; yùuwichàidapiná nía quichái irìcu
càmíirica ichacàwa càiripinéerita ìyaca", íimaca yái Juanca.
18 Càité Juan icàlidaca nalíni. Yàalàaca nía déecuíri iyú icàlidacaténá wenàiwicanái irí cayábéeri tàacáisi
Dios ichùulièrica icàlidaca nalí. 19 Juan yàalàaca gobernador rey Herodes nacái cachàiníiri iyú, Herodes
imelùdacáináté yéenásàiri Felipe íinuwa, íipidenéechúa Herodías, Herodes imànicáináté nacái manùba
báawéeri. 20 Herodes quéwa imànica áiba wawàsi máiníiri báawaca náicha canánama: Herodes yúucaca Juan
presoíyéi ibànalìculé.

Jesús es bautizado

21 Quéwa ipíchawáiseté Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànalìculé, Juan ibautizácaté manùbéeyéi
wenàiwica. Juan ibautizá nacái Jesús. Yái Jesúsca, idècunitàacá isutáca yáawawa Dios íicha, yáta capìraléeri
cáli yàacùacawa. 22 Yá Espíritu Santo iricùacawa Jesús ìwali càiride iyúwa waicáaná unùcu iricùanáwa. Néese
néemìaca Dios itàacái chènuníise. Dios íimaca Jesús irí:
—Píacata Nuìri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía —íimaca yái Diosca.

Los antepasados de Jesucristo

23 Jesús idènìacaté cawàwanáta treinta camuí idàbacaalíté yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi
wenàiwica nayúunáidaca José ìirimicaténi, yái Jesúsca. José yàacawéetúa yáaniri íipidenáté Elí. 24 Elí yáaniri
íipidenáté Matat. Matat yáaniri íipidenáté Leví. Leví yáaniri íipidenáté Melqui. Melqui yáaniri íipidenáté
Jana. Jana yáaniri íipidenáté José. 25 José yáaniri íipidenáté Matatías. Matatías yáaniri íipidenáté Amós.
Amós yáaniri íipidenáté Nahúm. Nahúm yáaniri íipidenáté Esli. Esli yáaniri íipidenáté Nagai. 26 Nagai
yáaniri íipidenáté Maat. Maat yáaniri íipidenáté Matatías. Matatías yáaniri íipidenáté Semei. Semei yáaniri
íipidenáté Josec. Josec yáaniri íipidenáté Judá. 27 Judá yáaniri íipidenáté Joanán. Joanán yáaniri íipidenáté
Resa. Resa yáaniri íipidenáté Zorobabel. Zorobabel yáaniri íipidenáté Salatiel. Salatiel yáaniri íipidenáté
Neri. 28 Neri yáaniri íipidenáté Melqui. Melqui yáaniri íipidenáté Adi. Adi yáaniri íipidenáté Cosam.
Cosam yáaniri íipidenáté Elmadam. Elmadam yáaniri íipidenáté Er. 29 Er yáaniri íipidenáté Josué. Josué
yáaniri íipidenáté Eliezer. Eliezer yáaniri íipidenáté Jorim. Jorim yáaniri íipidenáté Matat. 30 Matat yáaniri
íipidenáté Leví. Leví yáaniri íipidenáté Simeón. Simeón yáaniri íipidenáté Judá. Judá yáaniri íipidenáté
José. José yáaniri íipidenáté Jonam. Jonam yáaniri íipidenáté Eliaquim. 31 Eliaquim yáaniri íipidenáté Melea.
Melea yáaniri íipidenáté Mena. Mena yáaniri íipidenáté Matata. Matata yáaniri íipidenáté Natán. 32 Natán
yáaniri íipidenáté rey David. Rey David yáaniri íipidenáté Isaí. Isaí yáaniri íipidenáté Obed. Obed yáaniri
íipidenáté Booz. Booz yáaniri íipidenáté Sala. Sala yáaniri íipidenáté Naasón. 33 Naasón yáaniri íipidenáté

Aminadab. Aminadab yáaniri íipidenáté Admin. Admin yáaniri íipidenáté Arni. Arni yáaniri íipidenáté
Esrom. Esrom yáaniri íipidenáté Fares. Fares yáaniri íipidenáté Judá. 34 Judá yáaniri íipidenáté Jacob.
Jacob yáaniri íipidenáté Isaac. Isaac yáaniri íipidenáté Abraham. Abraham yáaniri íipidenáté Taré. Taré
yáaniri íipidenáté Nacor. 35 Nacor yáaniri íipidenáté Serug. Serug yáaniri íipidenáté Ragau. Ragau yáaniri
íipidenáté Peleg. Peleg yáaniri íipidenáté Heber. Heber yáaniri íipidenáté Sala. 36 Sala yáaniri íipidenáté
Cainán. Cainán yáaniri íipidenáté Arfaxad. Arfaxad yáaniri íipidenáté Sem. Sem yáaniri íipidenáté Noé.
Noé yáaniri íipidenáté Lamec. 37 Lamec yáaniri íipidenáté Matusalén. Matusalén yáaniri íipidenáté Enoc.
Enoc yáaniri íipidenáté Jared. Jared yáaniri íipidenáté Mahalaleel. Mahalaleel yáaniri íipidenáté Cainán.
38 Cainán yáaniri íipidenáté Enós. Enós yáaniri íipidenáté Set. Set yáaniri íipidenáté Adán, yái asìali Dios
idàbéericaté.

4

Jesús es puesto a prueba

1 Néeseté Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Jesús yèepùacawa Jordán inanába ícha, yá Espíritu Santo
itéca Jesús manacúali yùuculé càináwàiri. 2 Jesús ìyacaté néré cuarenta èeri. Satanás yáalimáidaca Jesús
imàníinápiná ibáyawanáwa quéwa càmita Jesús imàni cài. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa cuarenta èeri,
yáté máapicani. 3 Néese, Satanás íimaca Jesús irí:
—Dios Iiricáiná pía, piwènúada yái íbaca pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca. 4 Jesús íimaca irí:
—Càmíirita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: 'Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha.
Néese iwàwacutá weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú', íimaca
yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáiná iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.
5 Néese, Satanás itéca Jesús chènunníiri dúli íinatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús iicá aquialénamata macái
cáli èeri irìcuírica. 6 Yá Satanás íimaca Jesús irí:
—Nùapiná piríwa macáita ìyéerica chái èeri irìcu cawènníirica, yá picùapiná macái cáliwa; núacata yèeri
canánama nuwàwéeyéi iríwa núacáináta icuèrica macáitani. 7 Iná pibàlùacaalíwa nulí piùluì ipùata iyúwa
pìacaténá nucàaluínininá, yásí pìasupiná macáitani —íimaca yái Satanásca. 8 Jesús íimaca irí:
—Núa, càmíirita yàa picàaluínininá, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: 'Iwàwacutá pìaca
Picuèriná Dios icàaluínininá wa. Iwàwacutá nacái pìaca abéerita Dios iyéininá', càité itànàaca yái profetaca
—íimaca yái Jesúsca.
9 Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén ìyacàlená néré. Yá Satanás imichàidaca Jesús templo ipùata íinatalé
chènunníiri náicha canánama. Néese Satanás íimaca Jesús irí:
—Dios Iiricáiná pía, pipisìawa templo ícha cáli íinatalépiná. 10 Yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté
càì íimaca pìwali:
'Dios ichùulìapiná yàasu ángelnáiwa nacùanápiná pía.
11 Namichàidapiná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúaca píawawa íba iwéré',
càité profeta itànàaca Dios itàacái piináwaná ìwali —íimaca yái Satanásca. 12 Quéwa Jesús íimaca Satanás irí:
—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté càì íimaca walí: 'Picá píalimáida piicáwa Picuèriná Dios
asáisí icùacaalípiná pía', càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca. 13 Ináté idécanáami Satanás
yáalimáidaca Jesús imàníinápiná macái íiwitáaná báawéeri, yáté Satanás yàacawa Jesús ícha àta áiba
èeripináta àniwa.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

14 Néeseté Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré. Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Néese macáita
Galilea yàasu cáli néeséeyéi néemìaca Jesús iináwaná ìwali. 15 Jesús yèepunícatéwa yéewáidaca wenàiwica
judíonái yéewáidacàalu irìcubàa yàcalé imanùbaca. Macáita wenàiwica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali
cayábéerica íiwitáise.

Jesús en Nazaret

16 Jesús yàacatéwa Nazaret ìyacàlená néré, yái yàcalé isèenái idàwinàacatáicaténi. Yá sábado irìcu judíonái
iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná. Néese
ibàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi ilèecaténá nalí Dios itàacái. 17 Nàaca irí cuyàluta yéewacaténá ilèeca
nalíni, yái cuyàluta idènièricaté itànàawa profeta Isaías yàasu tàacáisi itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Jesús
yàacùaca cuyàluta iwawanèericawa, yá yàanàaca tàacáisi Jesús íimáanápinácaté ìwaliwa, yái Dios yàasu
wenàiwicaca. Càita íimaca ìwaliwa:
18 "Espíritu Santo, Dios ibànuèrica nulí, yàacawéeridaca núa siùca, ichùulìacáiná nucàlidáanápiná cayábéeri
tàacáisi catúulécanéeyéi irí. Idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni Dios iwàwaca
iwasàaca nía nabáyawaná íichawa. Ibànùaca núa catuícaténá numànica matuíyéi, nuwasàacaténá
wenàiwica nàuwichàacái íichawa nacái,
19 nucàlidacaténá nacái nalíni Dios iwàwaca iyúudàaca nía siùcade",
càité profeta Isaías itànàaca tàacáisi Jesús ìwali.
20 Néese idécanáamité Jesús ilèeca nalíni, yá iwawanàacani yái cuyàlutaca, yá yèepùadaca cuyàluta
asìali irí icuèrica cuyàluta. Néese Jesús yáawinacawa nèewi yéewáidacaténá nía. Macáita ìyéeyéica néré
naicáidaca irí mamáalàacata. 21 Néese Jesús íimaca nalí:
—Siùca idéca yàanàaca pèewiré yái wenàiwicaca Dios itàacái icàlidéericaté iináwaná ìwali profeta Isaías
yàasu cuyàluta irìcu —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca iináwaná ìwaliwa. 22 Macáita níái wenàiwicaca natàaníca

cayábéeri iyú ìwali. Náináidacawa manuísíwata néemìaca icàlidaca nalíni máiní cáalíacáiri iyú. Náimaca
nalíwáaca:
—¿Cánásica yéewaná cài icàlidacani? José ìirimi meedá yái —náimaca. [23] Ináté Jesús íimaca nalí:
—Báisíta piwàwacué picàlidaca nulí yái tàacáisica: 'Báisícaalí píalimá pichùnìaca cáuláiquéeyéi, néese
pichùnìa píawawa waicápiná, yásí weebáidaca pitàacái', cài piwàwacué píimaca nulí, piwàwacáinácué
piicáca numànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Piwàwacué nacái píimaca nulí: 'Báisícaalí
pimànicaté yái càmíirica wenàiwica idé imànica Capernaum ìyacàlená néenibàa càide iyúwa wéemìaná
nacàlidaca piináwaná ìwali, néese pimàni nacái càiri wawàsi chái, pìasu cáli íinatawa, yásí weebáidaca
pitàacái', cài piwàwacué píimaca nulí, càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái báisíiri iyú —íimaca nalí
yái Jesúsca. [24] Néese Jesús íimaca nalí àniwa:
—Báisíta, núalíacawa càmíínápinácué peebáida nutàacái, càmicáiná wenàiwica nawàwa néemìaca
profeta itàacái nàasu cáli néeséericaalíni. [25-26] Quéwa, péemìacué cayába, Dios imànipiná cayábéeri áibanái
wenàiwica irí báawéeyéicuéca piicáca, níara càmíiyéica judío, neebáidapinácáiná nutàacái, càide iyúwaté
Dios imànníiná nalí cayábéeri bàaluité profeta Elías yàasu èerité. Càmitaté unía yúuwàawa máisiba camuí
y mediopináté, ìyacaté nacái manuíri máapicái chái Israel yàasu cáli imanuíca. Ewitaté nàyacáaníta
manùbéeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha chái Israel yàasu cáli íinata, càicáaníta Dios càmitaté
ibànùa profeta Elías iyúudàacaténá nía. Néese, Dios ibànùacaté Elías iyúudàacaténá abéechúa inanái
inìrimi yéetéechúamiwa íicha, càmíichúa israelita, Sarepta ìyacàlená mìnalu, ìyéechúacaté mawiénita
Sidón ìyacàlená irí, méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. [27] Càita nacái profeta Eliseo yàasu èerité nàyacaté
nacái manùbéeyéi cacháunéeyéi íimami lepra iyú chái Israel yàasu cáli íinata, quéwa Dios càmitaté ichùnìa
nía, ibatàa abéeri pináta, càmitaté ichùnìa nía. Néese ichùnìacaté áiba càmíiri israelita, íipidenéeri Naamán,
Siria yàasu cáli néeséeri. Càita nacái Dios imànipiná cayábéeri nalíwa áibanái wenàiwica báawéeyéicuéca
piicáca, càmíiyéica judío, neebáidapinácáiná nutàacái —íimaca yái Jesúsca.
[28] Níái israelitaca, néemìaca Jesús íimáaná càmíiyéi israelita ìwali, yá calúaca nía báawanama canánama,
níái ìyéeyéica judíonái yéewáidacàalu irìcu, báawacáináté naicáca càmíiyéi israelita. [29] Yá namichàacawa
náibàaca Jesús, natécani cachàiníiri iyú yàcalé íicha. Nawatàidaca Jesús quìratàli ipùata nérépiná, yái
quìratàli nàyacàle ìyéerica íinata, nawàwacáiná náucaca Jesús chènunníiri quìratàli íinatáise, yéetácaténáwa.
[30] Quéwa Jesús iwatàa yáawawa náicha, yá ichàbacawa nèewibàa, yá yàacawa náicha.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

[31] Néeseté, Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená néré ìyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Aiba sábado
judíonái iyamáidacatáicawa, yá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái judíonái yéewáidacàalu irìcu. [32] Yá náinái-
dacawa manuísíwata néemìaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía iyúwa abéeri cachàiníiri íiwitáise, Dios
ibànuèrica yéewáidacaténá wenàiwicanái.
[33] Iyacaté áiba asìali néewáidacàalu irìcu. Yái asìali demonio idacuèrica íiwitáise. Yá demonio
yéemíanícawa asìali isàna iyú. Yá íimaca cachàiníiri iyú Jesús irí:
[34] —¡Pèepùa píichawa! ¡Picá pisàiwica walí wawàsi, pía Jesúsca, Nazaret ìyacàlená néeséeri! ¿Pìanàasica
pimáalàidacaténá wía? Núalía nuicáca pía, núalíacawa pìwali, Dios néeséeri mabáyawanéerica pía —íimaca.
[35] Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú. Yá Jesús íimaca demonio irí:
—¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yái asìalica! —íimaca yái Jesúsca. Yá demonio yúucaca asìali cáli
íinatalé macái wenàiwicanái yàacuésemi, néese yàacawa asìali íicha. Canáta demonio imànníiná asìali
irí. [36] Macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni, náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca
nalíwáaca:
—¿Càinásica yái yéewáidáanáca? ¡Yái asìali Jesús yàalàaca demonionái cachàiníiri iyú íiwitáise
cachàiníiri iyúwa, yá ichùulìacaalí nía nàanápináwa wenàiwica íicha, yáta nàacawa! —náimaca nalíwáaca.
[37] Yá macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

[38] Néeseté Jesús imusúacawa néewáidacàalu irìcuíse, yá yàaca iwàlùacawa Simón icapèe irìculé. Yá Simón
iyéeru iculuéchúawa cáiwíiri mecuní iyú. Yá nasutáca ulí Jesús íicha ichùnìanápiná úa. [39] Néese Jesús
yàacawa ùatalé, yá yáawiaca iicáidaca ulí. Jesús yàalàaca mecuní cachàiníiri iyú. Yá mecuní ichàbacawa
uícha. Yáta umichàacawa, yá udàbaca umànica nayáapiná.

Jesús sana a muchos enfermos

[40] Néese idècunitàacá èeri iwàlùacawa, yá macáita idènièyéica cáuláiquéeyéi néenánáiwa natéca nía Jesús
yàatalé. Natéca néenánáiwa idènièyéica macái uláicái íiwitáaná. Jesús imàacaca icáapiwa nàwali macáita,
yá ichùnìaca nía. [41] Demonionái nàacawa nacái manùbéeyéi cáuláiquéeyéi íicha. Yá demonionái náimaca
néemíanícawa cachàini:
—¡Píacata yái Dios Iirica! —náimaca. Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú, níái demonioca, càmita
ibatàa natàaníca, náalíacáináwa ìwali Mesíascani, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

[42] Amalácaalíté nawicáu àniwa, Jesús imusúacatéwa yàcalé irìcuíse, yá yàacawa canácatalé wenàiwica.
Néese madécaná wenàiwica icutácani. Yá nàanàaca yàatalé. Càmita nawàwa namàacaca yàacawa náicha.
[43] Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nucàlidaca nalí cayábéeri tàacáisi áibanái ìyacàle néenibàa nacái, yái tàacáisi íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáiwa, Dioscáiná ibànùaca núa numànicaténá cài —íimaca yái Jesúsca. 44 Càité Jesús yàaca icàlidaca yái tàacáisica judíonái yéewáidacàalu irìcubàa, ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata.

5

La pesca milagrosa

1 Aiba èerité Jesús ibàlùacawa Genesaret icalìsaniná yàasu càina íinatalé, áibaalí íipidenéeri Galilea icalìsaniná. Madécaná wenàiwica nàyaca néré nawàwacáiná néemìaca Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. Máiní manùbaca wenàiwica, yá nacàbadàayacacawa Jesús iwéré. 2 Néese Jesús iicáca pucháiba barca mawiénita iríwa càina íinatalé. Canáca wenàiwica barca irìcu namusúacáinátéwa barca irìcuíse níái asìanái íibèeyéica cubái, náibacaténá nàasu chinchorrowa. 3 Jesús iwàlùacawa barca irìculé, Simón yàasu barcaca. Néese isutáca Simón íicha wawàsi iwesíanápiná barca àanama íicha. Néese Jesús yáawinacawa barca irìcu, yá yéewáidaca wenàiwica barca irìcuíse. 4 Néese idécanáamité yéewáidaca nía, yá Jesús íimaca Simón irí:

—Piwesía barca depuíwacatalé calìsa. Piúcacué pìasu chinchorrowa píibàacaténá cubái —íimaca yái Jesúsca. 5 Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, wadéca wacamáaca táiyápinama, canácata weedéeri, quéwa pìalàacáiná núa, íná nuchùulìaca náucaca chinchorro àniwa —íimaca yái Simónca.

6 Néese idécanáami namànica càide iyúwa Jesús íimáaná nalí, yá náibàaca madécaná cubái. Nàasu chinchorro icacanácawa yàacawa. 7 Iná náucaca nacáapiwa namáidacaténá nàacawéeyéináwa ìyéeyéica áiba barca irìcu nàacaténá nayúudàaca nía. Néese nàanàaca Simónnái yàatalé, yá napuníadaca pucháibanama nàasu barcawa cubái iyú àta nawàwacataléta napulùnacawa cubái iyú, níái barcaca. 8 Quéwa Simón Pedro iicácáiná madécaná cubái, yá cáaluca íináidacawa ibáyawaná ìwalíisewa, yá ibàlùacawa yùuluì iyúwa yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

—¡Iwàwacutá pìacawa nuícha, Nuíwacali, cabáyawanácáiná núa! —íimaca yái Simón Pedroca.

9 Càica Simón íimaca Jesús irí cáalucáiná Simón ibáyawaná ìwalíisewa, yáalíacáináwa Jesús idènìaca Dios íiwitáise. Cáaluca nacái níái Simón Pedro yáapichéeyéica, naicácáiná madécaná cubái needéeyéica. 10 Cáaluca nacái Simón imanùbacanáica nabáyawaná ìwalíisewa níái íipidenéeyéica Santiago, Juan nacái, níái Zebedeo yéenibeca, náalíacáináwa Jesús idènìaca Dios íiwitáise. Quéwa Jesús íimaca Simón irí:

—Picá cáalu pía nuícha. Pidéca peedáca cubái. Siùcáisede quéwa pìwacáidapiná nulíwa wenàiwicanái yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca.

11 Iná natéca nàasu barcawa cáli iwéré. Yá namàacaca macáita nàasuwa, yá nàacawa Jesús yáapicha, yéewacaténá yéewáidacaléca nía.

Jesús sana a un leproso

12 Aiba èerité, Jesús ìyacaté áiba yàcalé irìcu, néese asìali yàanàaca néré cacháunéeri íimami lepra iyú. Iicáca Jesús, yá yúuwàa irìacawa inùmáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewacaténá catúulécanáca Jesús iicácani. Yá isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata:

—Nuíwacali, núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca yái asìalica. 13 Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali. Yá Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa íicha. 14 Néese Jesús ichùulìacani. Iimaca irí:

—Picá picàlida áibanái iríni nuchùnìaná pía. Néese pìawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáalíacaténáwa cayábaca pía picháuná íichawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulièricaté wenàiwica namàacáanápiná Dios irí ofrenda iyú nachùnìacaalíwa lepra íicha, yéewacaténá macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

15 Quéwa éwita Jesús ichùulìacáanítani cài, càicáaníta manùbéeyéi wenàiwica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata macái wenàiwica irí. Yá madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néemìacaténá Jesús itàacái, ichùnìacaténá nía nacái. 16 Quéwa áibaalíté Jesús yàacawa méetàuculé wenàiwicanái íicha isutácaténá yáawawa Dios íicha.

Jesús sana a un paralítico

17 Aiba èerité Jesús yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàanàacaté néré, madécaná yàcalé mìnanái nacái ìyéeyéicaté Galilea yàasu cáli íinata, Judea yàasu cáli íinata nacái. Aibanái nàanàaca Jerusalén ìyacàlená néese nacái. Náawinacatéwa néré Jesús yéewáidacatalé wenàiwicanái. Yá Jesús ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica Dios íiwitáise cachàiníiri iyú. 18 Néese áibanái asìanái nàanàaca néré itéeyéica máapinéeri asìali irièricawa yàalubái íinatawa iiméerica íinata. Nawàwa natéca asìali capìi irìculé, nalìadacaténáni Jesús íipunita, Jesús ichùnìacaténáni. 19 Càmita quéwa náalimá nawàlùacawa Jesús yàatalépiná dàalacáiná máiní wenàiwicanái néré. Iná náiríacawa escalera ìwalibàa capìi íinatalé, sàabadéeri, canéeri ipùata chènuniré. Néese nawatàaca capìi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicùadaca cáuláiquéeri asìali yàalubái íinatawa yéenúlusi ìwali Jesús yàatalé, nàacuésemi macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni. 20 Jesús yáalíacawa náiwitáise manuíca náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnìanápináni, yá Jesús íimaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.

[21] Néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseonái nadàbaca náináidacawa.
Náimaca náináidacawa nalíwa nawàwalìcuísewa: "¿Cáná yéewa itàaní cài yái asìali Jesúsca? Itàaníca ìyaca
Dios ìwali báawéeri iyú, canácáináta asìali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íícha
cayábacaténá náapicha Dios. Abéerita Dios yáaliméeri imànica cài", cài náimaca náináidacawa nalíwa.
[22] Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanácawa. Yá isutáca yéemìawa nía:

—¿Cánácué píináidawa cài? [23] Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: 'Nudéca numàacaca nuwàwawa
pibáyawaná íícha cayábacaténá píapicha Dios', càmicáiná áibanái yáalimá iicáca asáisí báisícaalí cayábaca
yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: 'Pimichàawa, pìipìna', áibanái wenàiwica
náalimácáiná naicáca asáisí wadécaalí wachùnìacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. [24] Iná núa, asìali Dios
néeséerica, nuchùnìapiná yái máapinéerica píalíacaténácuéwa Dios idéca ichùulìaca núa numàacáanápiná
nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íícha chái èeri irìcu cayábacaténá náapicha Dios —íímaca nalí yái
Jesúsca. Néeseca Jesús íímaca máapinéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, núuma pirí, pimichàawa, peedá pìalubáiwa, pèepùawa picapèe néréwa —íímaca
yái Jesúsca.

[25] Yáta yái asìalica imichàacawa nàacuésemi, yá yeedáca yàalubáiwa irièricatéwa íínata, néese yàacawa
icapèe nérépináwa, casíimáiri iyú, yàaca Dios irí cayábéeri idècunitàacá yèepunícawa. [26] Macáita ìyéeyéica
néré náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Cáaluca nacái
náináidacawa, yá náimaca:

—Siùca èeri wadéca waicáca cayábéeri wawàsi Dios imàníirica càmíiricáwaca waicá quéechacáwa —
náimaca.

Jesús llama a Leví

[27] Néesetécáwa Jesús imusúacawa capìi irìcuíse. Yá iicáca asìali íipidenéeri Leví, yeedéericaté plata
yéenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Yái Leví yáawinéericawa aléera yeedá-
catalécaté plata wenàiwica íícha. Néese Jesús íímaca irí:

—Aquialé, pìawa núapicha yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —íímaca yái Jesúsca. [28] Yái Leví imàacaca
yàasuwa macáita, yá imichàacawa, yàacawa Jesús yáapicha.

[29] Néese Leví ichùulìaca yàasu wenàiwicanáiwa nachanàacaténá manùba yàacàsi icapèe irìcu. Imáidaca
yàataléwa Jesús iyáacaténá iyáacaléwa Leví yáapicha, Leví iwàwacáiná yàaca Jesús íímiétacaná. Leví imáida
nacái manùbéeyéi yeedéeyéi plata yéenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Aibanái
nacái nayáaca nayáacaléwa náapicha néré. [30] Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéi wenài-
wica templo irìcu natàaníca báawéeri iyú Jesús yéewáidacalénái ìwali. Yá náimaca Jesús yéewáidacalénái
irí:

—¿Cánácué piyáa piyáacaléwa náapicha, níái cabáyawanéeyéica, náapicha nacái níái yeedéeyéica wáicha
plata romanonái yàasu gobierno irípiná? —náimaca. [31] Quéwa Jesús íímaca fariseonái irí:

—Péemìacué comparación: Máuláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnièripiná
nía. Quéwa áibanái idènièyéica uláicái nawàwacutáca abéeri ichùnièripiná nía. [32] Càita nacái wenài-
wica íináidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnièripiná náiwitáise nabáyawaná íichawa.
Quéwa áibanái wenàiwica yáaliéyéiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise
báawéeri íícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica íináidéeyéica mabáyawanáca,
néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliéyéicawa cabáyawanáca, nawènúadáanápiná
náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Iná yéewa cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica
nuwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná íichawa —íímaca yái Jesúsca.

La cuestión del ayuno

[33] Néese fariseonái nasutáca néemìawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái wéewáidacaléca, wía fariseoca, namàacaca náichawa
nayáacaléwa manùba yàawiría nasutácaténá Dios íícha manuísíwata. ¿Cáná càmita péewáidacalénái
namàni cài? Nayáaca nayáacaléwa mamáalàacata —náimaca. [34] Jesús íímaca nalí:

—Péemìacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asìanái naicácaténá
icásàacawa casíimáiri iyú. Càmita nawàwa namàacaca náichawa nayáacaléwa idècunitàacá ìyaca náapicha,
yái nàacawéeriná imànníirica matrimonio, casíimáicáiná nawàwa. [35] Quéwa áiba èeriwa, áibanái itépiná
náichawani. Néenialípiná namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmacáiná nawàwa. Càita nacái nuéwáida-
calénái, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa
nayáacaléwa —íímaca yái Jesúsca.

[36] Jesús icàlidaca nalí nacái áiba comparación yéewáidacaténá nía:

—Càmita wadalúa wáluma yéemami wàlisài bàlesi íícha wachanàidacaténá iyú éwisàimi bàlesita.
Wamànicaalí cài, yásí báawaca wamànica wàlisài bàlesimi. Yá nacái wàlisài yéemami càmita abédanama
éwisàimi bàlesi yáapichani. [37] Péemìacué áiba comparación: Càmita wàucùa wàlisài uva ituní éwisàimi
íímamisi irìculé yácáiná wàlisài uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inànìacubàa, yásí éwisàimi
íímamisi icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Wamànicaalí cài, yá yúucacawa wáicha
macáita uva itunícа, íímamisi nacái. [38] Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íímamisi
irìculé. Càita nacái níái nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya pìasu bàaluisàimi
tàacáisi ìwali, píacué fariseoca. [39] Aiba wawàsi nacái, péemìacué comparación: Idécanáami wenàiwica
ìiraca éwisàimi uva ituní ipuíri, yá càmita iwàwa ìiraca wàlisài uva ituní càmíirica ipuí íímacáiná:

‘Cayábéeri yáwanái yái ipuírica’, càì íimaca. Càita nacái píacué: Pìyacáinácué éwisàimi tàacáisi ìwali, íná piyúunáidacuéca cayábéericani wàlisài tàacáisi íicha. Iná càmitacué piwàwa peebáidaca yái nutàacái wàlisàica —íimaca yái Jesúsca.

6

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

[1] Néeseté áiba sábado judíonái nayamáidacatáicawa, Jesús yèepunícawa àyapulìcubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yèewibàa. Yá yéewáidacalénái needáca achúmanamata trigo ituíná nayéeripiná. Yá naquiría trigo ituíná nacáapi irìcuwa needácaténá íicha íimi nayáacaténáni, yácáiná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmanamata ìyacaná áibanái ibànacale yéená máapicaalí nía. [2] Abénaméeyéi fariseo iicáca Jesús yéewáidacalénái imàníiná, yá fariseonái iicácani iyúwa íibaidacalési. Iná fariseonái íimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánácué píibaida siùca sábado wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca. [3] Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asìanáica. [4] David iwàlùacatéwa Dios yàasu íimamisíiri capìima mabáyawanéeri irìculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios íicha. Yá David yeedácaté pan namàníiricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapináwa. David iyáaca pan, néese yàaca yáapichéeyéi iyáapináwa nacái, éwita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Dios càmitaté yùuwichàida Davidnái, máapicáiná nía, ínáté catúulécanáca Dios iicáca nía —íimaca yái Jesúsca. [5] Néese Jesús íimaca fariseonái irí ànìwa:

—Dios idéca ichùulìaca núa, núa asìali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, siùca èeri sábado nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

El hombre de la mano tullida

[6] Aiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàalu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca nía néré. Iyaca néeni abéeri asìali icáapi yéewápuwáiséeri ituwièricawa íicha. [7] Nàyaca nacái néeni abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, áibanái nacái fariseonái. Naicáidaca Jesús irí mamáalàacata naicácaténá asáisí ichùnìacaalípiná asìali, sábado irìcu, nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, fariseonáicáiná náimacaté íibaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. [8] Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Yá Jesús íimaca asìali irí icáapi ituwièricawa íicha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésemi —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali imichàa ibàlùacawa. [9] Néese Jesús íimaca fariseonái irí:

—Siùcata nusutácué nuémìawa pía: ¿Càinásica Dios ibatàa wamànica siùca èeri sábado wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábéeri, càmicaalí nacái, báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucàidaca wenàiwica, càmicaalí wéetáidasica wenàiwica? —íimaca yái Jesúsca.

[10] Néese iicáidaca nalí macáita ìyéeyéica itéese. Yá néeseca iwènúacawa asìali irí ànìwa, yái báawéerica icáapi. Yá Jesús íimaca irí:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali imànica iyúwa Jesús íimáaná irí. Yáta cayábaca icáapi. [11] Quéwa fariseonái máiní calúaca nía. Nadàbaca nasutáca néemìawa níawáaca càinácaalí náalimáanápináté namànica Jesús irí.

Jesús escoge a los doce apóstoles

[12] Néenialíté Jesús yàacawa dúli íinatalé. Iyamáacawa néenibàa isutácaténá Dios íicha táiyápinama abéeri catá. [13] Amalácanáami yàacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa canánama. Yeedáca nèewíise doce namanùbaca Jesús yèeyéica íipidenápiná apóstolnái. [14] Níái docéeyéica náipidená càì: Simón, yái asìali Jesús yèerica íipidenápiná nacái Pedro; yá nacái Andrés, yái Simón iméeréerica; Santiago nacái; Juan nacái; Felipe nacái; Bartolomé nacái. [15] Yá nacái Mateo; Tomás nacái; Santiago nacái, yái Alfeo ìirimica; yá nacái Simón, áibaalí íipidenéeri celote; [16] Yá nacái Judas, yái Santiago yéenásàirica; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, nanúawani.

Jesús enseña a mucha gente

[17] Néeseté Jesús iricùacawa dúli íinatáise yéewáidacalénái yáapichawa. Yá iyamáaca ibàlùacawa néeni manacúalibàa. Idéca nàwacáidáyacacawa néré madécaná Jesús yéewáidacaléca áibanái, madécaná nacái wenàiwica yàanèyéica macái Judea yàasu cáli néese, Jerusalén ìyacàlená néeséeyéi nacái, Tiro ìyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón ìyacàlená néeséeyéi nacái, níái yàcalé ìyéeyéica manuíri úni idùlepi. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nàanàacaté néré néemìacaténá Jesús itàacái, yúucacaténá náicha nacái uláicái. Yáté ichùnìaca nía. [18] Aibanái nacái yùuwichèeyéicawa demonio idacùacáiná náiwitáise, Jesús ichùnìaca nía nacái. [19] Iná macáita wenàiwica nawàwaca namàacaca nacáapiwa Jesús ìwali ichùnìacáiná nía canánama íiwitáise iyúwa, níái cáuláiquéeyéica.

La felicidad y la infelicidad

[20] Néese Jesús iicáidaca yéewáidacalénái iríwa. Yá íimaca nalí:

“Casíimáipinácuéca piwàwa, píacué catúulécanéeyéica, pimàacacáinácué Dios icùaca pía siùcáisede.

[21] “Casíimáipinácuéca nacái píawa, píacué máapíiyéica siùca, Dioscáiná yàapinácué piyáapiná cadénama.

"Casíimáipinácuéca nacái píawa, píacué achúméeyéica iwàwa siùca, Dioscáiná imàacapinácué casíimáica píawa.
22 "Casíimáipinácuéca nacái píawa, báawacaalícué wenàiwica iicáca pía, náucacaalícué nacái pía náichawa,
nacuísacaalícué pía nacái, natàanícaalícué báawéeri iyú pìwali, peebáidacáinácué nutàacái, núa asìali Dios
néeséerica. 23 Casíimáicué piwàwa manuísíwata, piyanídacuéwa casíimáiri iyú namànicaalícué pirí cài,
yácáiná Dios imàacapinácué pirí manuísíwéeri cawèníiri pìanàacaalípinácué chènuniré, bàaluitécáiná níái
wenàiwica yàawirináimica namànicaté báawéeri nacái profetanái irí, níái Dios yàasu wenàiwica profetanái
íibaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná", íimaca yái Jesúsca yéewáidacalénái iríwa.
24 Néese Jesús íimaca áibanái wenàiwica irí: "Quéwa, ¡máinícué piùwichàapinácawa, píacué càasuíyéica!
Yácáiná Dios yùuwichàidapinácué píawa, néese càmitacué quirínama casíimái piwàwa pìasu cawèníirimi
ìwaliwa, yái pidènièricuéca siùca.
25 "¡Máinícué piùwichàapinácawa, píacué ìyéeyéica iyáacaléwa cadénama, mesúnamáicáináta
piùwichàapinácué máapicái!
"¡Máinícué piùwichàapinácawa píacué iicáaníiyéica siùca. Aiba èeriwa píichaánípinácuéca achúmacáiná
piwàwa!
26 "¡Máinícué piùwichàapinácawa pitàanícáinácué méetàuculéeri tàacáisi ìwali, càmíiri Dios itàacái,
íná yéewa macái èeri mìnanái càmíiyéica iwàwa Dios natàanícuéca pìwali cayábéeri iyú. Càité nacái
pìawirináimicué itàanícaté cayábéeri iyú áibanái cachìwéeyéi iwicùlidéeyéi ìwali itàaníiyéicasa Dios
inùmalìcuíse, quéwa nachìwáidacaté wenàiwica meedá!", íimaca yái Jesúsca.

El amor a los enemigos

27 Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Quéwa núumacué nacái pirí píacué yéemièyéica nulí:
Iwàwacutácué cáininácа piicáca piùwidenáiwa. Pimàni nacái nalí cayábéeri cawinácaalícué báawéeyéica
iicáca pía. 28 Pisutácué nalí Dios íicha imàníinápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica pìwali
chàwicùli. Pisutácué nalí Dios íicha cawinácaalícué icuíséeyéica pía. 29 Aiba inúacaalí pinàni ìwali, pimàaca
inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. Aiba yeedácaalí píicha pìasu ruana nacáiri, pimàaca yeedáca
picamisani nacái. 30 Aiba isutácaalí píicha wawàsi, pimàaca iríni; imelùdacaalí píicha pìasu, picá pisutá
yèepùadáanápiná piríni. 31 Pimànicué áibanái irí cayábéeri, càide iyúwacué piwàwáaná namànica pirí
cayábéeri.
32 "Cáininácaalícué piicáca níawamita cáininéeyéicuéca iicáca pía, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri
wawàsica áibanái íicha, macái èeri mìnanái namànicáiná cài, nía nacái báawéeyéica íiwitáise namànica
cài. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía. 33 Càita nacái pimànicaalícué cayábéeri nalí níawamita
imàníiyéicuéca pirí cayábéeri, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha, macái èeri
mìnanái namànicáiná cài, nía nacái báawéeyéica íiwitáise namàni cài. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi
náicha pía. 34 Pìacaalícué nacái áibanái ichàba pìasuwa níawamita píináidéeyéicuéca nèepùadáanápiná
pirí cawèníiri àniwa, càmitacué pimàni pìyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha macái èeri mìnanái
namànicáiná cài, nía nacái báawéeyéica íiwitáise nàaca áibanái báawéeyéi ichàba wawàsi needácaténá
náicha cawèníiri àniwa. Iná càmitacué máiní cayábéeyéi náicha pía. 35 Iwàwacutácué cáininácа piicáca
piùwidenáiwa, pimànicué nacái nalí cayábéeri, pìacué nacái nachàba pìasuwa, éwita càmicaalí nèepùada
pirícuéni. Yásí Dios imàacapinácué pirí cawèníiri manuísíwata chènuniré, yá nacái Wáaniri Dios
yéenibepinácuéca píawa, yái Wáaniri Dios chènuníiséerica, imàníirica cayábéeri èeri mìnanái irí, éwita
càmicáaníta nàaca irí cayábéeri, níái báawéeyéica íiwitáise. 36 Iwàwacutácué catúulécanáca piicáca áibanái
wenàiwica càide iyúwacué Wáaniri Dios catúulécanáaná iicáca pía", íimaca yái Jesúsca.

No juzgar a otros

37 Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Picácué máiní picháawàaca áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata,
néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Picácué píináidawa piùwichàidáanápiná áibanái imàníiyéica pirí
báawéeri, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Pimàacacué piwàwawa nabáyawaná íicha, yásí Dios
imàacacué iwàwawa pibáyawaná íicha. 38 Pìacué áibanái irí càinácaalí wawàsi namáapuèrica píicha, yásí
Dios yàacuéca piríwa càinácaalí wawàsi pimáapuèrica. Péemìacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica
cayábéeri íiwitáise ipuníadacaalícué cayába pìasu saco ituínási iyú, icusúa nacáicani, icàbadàa nacái néréni
yéewanápiná ipuníadaca saco àta ituínási itúadacatalétawa saco inùma irìcuíse, càita nacái Dios imànicuéca
piríwa cayábéeri manuísíwata. Pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri manuísíwata, yásí Dios imànicuéca
piríwa cayábéeri àniwa manuísíwata. Quéwa pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri achúméeri meedá, néese
Dios imànicuéca nacái pirí cayábéeri achúmáana meedá", íimaca yái Jesúsca.
39 Jesús yéewáidaca nía áiba comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Matuíri wenàiwica càmita idé itéca áiba
matuíri àyapulìcubàa, ipíchaná pucháibanama náuwàacawa utàwi irìculé. Càita nacái càmitacué yéewa
matuíyéica píiwitáise, iwàwacutácáiná péewáidaca wenàiwica matuíyéi íiwitáise náalíacaténá càinácaalí
iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. 40 Cawinácaalícué wenàiwica péewáidéeyéica, càmitacué yéewa
cáalíacáica píicha nía, néese idécanáamicué péewáidaca nía, yásí náalíacawa abéerita yái píaliéricuécawa.
Iná iwàwacutácué máiní cáalíacáica pía yéewacaténá piyúudàaca nía cayába.
41 "Pía, idènièrica ibáyawaná manuíriwa, picá píináidawa máiní cayábaca pía áiba wenàiwica íicha
idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemìacué comparación: Pibáyawaná manuíri càicanide iyúwa
manuíri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí irìculé. Néese áiba achúméeríwanái ibáyawaná càicanide
iyúwa achúméeri imuluísi yúuwàacaalíwa ituí irìculé. 42 Máinícáiná cabáyawanáca pía manuísíwata, íná

canáca yéewaná báawaca piicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemìacué comparación: Manuíri àicu yúuwàacaalíwa pituí irìculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí irìcuísetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá cài píima áiba wenàiwica irí: 'Nuénásàiri, pimàaca nucàlidaca pirí pibáyawaná ìwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píichawani', picá cài píimaca irí; pucháibaca píiwitáise pìyaca. ¡Pidéca piimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píichawa quéechacáwa yái báawéeri manuírica pimànníirica. Yásí pidéca pìalàaca áiba wenàiwica imàacáanápiná íichawa achúméeri báawéeri imànníirica", íimaca yái Jesúsca.

El árbol se conoce por su fruto

43 Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Iimaca nalí: "Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idènìaca ìyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idènìaca ìyacanáwa cayábéeri. 44 Càita wáalíacawa macái àicu ìwali, waicácaalí ìyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, yá báawéericani. Càmita weedá cayábéeri higuera ìyacaná tuíri íicha. Càmita nacái weedá cayábéeri uva ìyacaná áwa yúuba íicha. 45 Càita nacái wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali nacái: Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca cayábéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise cayábéeri ìyaca iwàwalìcu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàaníca báawéeri tàacáisi iyú, yácáiná íiwitáise báawéeri ìyaca iwàwalìcu. Wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái íiwitáise ìwali wéemìacaalí càinácaalí wawàsi natàaníca ìwali yácáiná nawàwa idéca ipuníacawa iyú, yái cayábéerica, càmicaalí nacái, yá báawéerica meedáni. Iná iwàwacutácué cayábéeri píiwitáise piwàwalìcuísewa, yéewanápinácué péewáidaca wenàiwicanái báisíiri tàacáisi iyú", íimaca yái Jesúsca.

Las dos bases

46 Jesús íimaca: "Canéeri iwèni meedá píimáanácuéca nùwali 'Wáiwacali', càmicaalícáwa pimànicué càide iyúwa núumáaná pirí. 47 Siùcade nucàlidacué pirí comparación píalíacaténáwa càinácaalí wenàiwica ìyaca yeebáidéerica nulí, yéemièrica nacái nutàacái, imànníirica nacái càide iyúwa nuchùulìanáni. 48 Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa asìali imànníirica capìi. Quéechacáwa íicaca depuíwalé. Yá asìali yàanàaca manuíri íba ìyéerica depuíwalé cáli irìcu, ibàlùadacaténá icapèewa íinata. Idécanáami imànica icapèewa íba íinata, yá inanába yéesacawa. Yái yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú asìali icapèe ìwali. Càmita idé quéwa yéesacái icusúadaca capìi, asìali imànicáináté dàalawaca icapèewa. Càide iyúwa capìi ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadènìapiná nacáucawa càmíiri imáalàawa. 49 Aiba wenàiwica quéwa yéemìacaalí nutàacái, néese càmita imàni càide iyúwa núumáaná irí. Yái wenàiwicaca càicanide iyúwa wenàiwica imànníirica icapèewa cáli íinata, canéeri irí íba ibàluèripináwa íinata, yái capìica. Inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capìi ìwali. Yá caquialéta capìi yúuwàacawa, imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capìi imáalàanáwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca càmíiri imáalàawa", íimaca yái Jesúsca.

7

Jesús sana al criado de un oficial romano

1 Idécanáamité Jesús icàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. 2 Iyaca néré abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná, idènièrica yàasu wenàiwicawa cáininéerica iicáca. Cáuláicaca úwi íiwacaliná yàasu wenàiwica, iwàwéeri yéetácawa íiwacali íichawa. 3 Néese úwi íiwacaliná yéemìaca Jesús iináwaná ìwali ichùnìaná wenàiwica, yá ibànùaca abénaméeyéi judío íiwacanánái nasutácaténá Jesús íicha wawàsi manuísíwata yàanàanápiná ichùnìaca yàasu wenàiwica. 4-5 Néese judío íiwacanánái nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca íicha wawàsi manuísíwata, náimaca Jesús irí:

—Cayábaca piyúudàacani, yáara úwi íiwacalináca, cáininácáiná iicáca wía judíoca. Ipáyaidacáináténi namànicaténá walí wàasu wéewáidacàalu —náimaca.

6 Néese Jesús yàacawa náapicha, quéwa mawiénicaalíté Jesús ìyaca úwi íiwacaliná icapèe irí, yá úwi íiwacaliná ibànùaca yàacawéeyéináwa náimacaténá Jesús irí: "Nuíwacali, càmita nuwàwa nusàiwicaca pirí wawàsi, canácáiná yéewaná nuedáca pía nùataléwa máinícáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. 7 Báica nuicáca núawawa piwéré, íná càmitaté nùa nucutáca pía, máinícáiná cayábéerica nuícha pía. Pichùulìacáita ichùnìanápináwa yái nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. 8 Núalíacawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulìa nacái núa. Núa nacái nuchùulìa nùasu úwináiwa. Nuchùulìacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàaca. Nuchùulìacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imànníinápiná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa núalíacawa píalimá pichùnìacani nacái pitàacái iyúwa yái nùasu wenàiwicaca", íimaca yái úwi íiwacalináca.

9 Yá cayábaca Jesús íináidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá íimaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yáamíise.

—Péemìacué cayába, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéenápináta, càmitàacá nùanàa càiri —íimaca yái Jesúsca. 10 Néese níái wenàiwicaca úwi íiwacaliná ibànuèyéicaté nèepùacawa úwi íiwacaliná icapèe néré, yá nàanàaca yàasu wenàiwica idéená cayábacani.

Jesús resucita al hijo de una viuda

11 Néeseté àniwa, Jesús yàacawa Naín ìyacàlená nérépiná. Yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa, madécaná nacái áibanái wenàiwica yáapicha. 12 Jesús ìyacaalíté mawiénita yàcalé irí, yá iicáca manùba wenàiwica namusúacawa íipunita yàcalé irìcuíse. Nawáacutáida nàacawa yéetéerimiwa. Nàacawa nabàlìacaténáni.

Yácata abéerita ùrica úái yáatúaca inìrimi yéetéechúamicawa íicha. Madécaná wenàiwica namusúacawa yàcalé irìcuíse nacái nàacawéeridacaténá úa. 13 Yá Wáiwacali iicáca uícháaníca, yá catúulécanáca iicáca úa. Yá íimaca ulí:

—Picá píicháaní —íimaca ulí yái Jesúsca.

14 Néese Jesús yàacawa nàatalé, níái itéeyéica yéetéerimiwa. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yàalubái ìwali, chéecáisi irièriwa íinata. Yá wenàiwicanái nayamáa nabàlùacawa. Yá néese Jesús íimaca yéetéerimi iríwa:

—Pía ùuculìirica, núuma pirí: ¡Pimichàawa! —íimaca yái Jesúsca.

15 Néese yái ùuculìirica imichàa yáawinacawa, cáuca àniwani. Yá idàbaca itàaníca àniwa. Néese Jesús itéca ùuculìiri yáatúa yàataléwa yèepùadacaténá ulí àniwani. 16 Macáita naicáca cáucani, yá cáaluca nía, náalíacáináwa Jesús idènìaca Dios íiwitáise cachàiníiri. Yá nàaca Dios irí cayábéeri. Náimaca nalíwáaca:

—Idéca yàanàaca wàatalé cachàiníiri profeta icàlidéerica Dios itàacái —náimaca Jesús ìwali. Yá náimaca nacái:

—Dios idéca yàanàaca yàacawéeridacaténá wía —náimaca.

17 Néese macáita ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, nía nacái ìyéeyéica áiba yàcalé irìcu mawiéníiyéica néemìaca Jesús iináwaná ìwali, icáucàidacaté yéetéerimiwa.

Los enviados de Juan el Bautista

18 Juan el Bautista ìyacaté mamáalàacata presoíyéi ibànalìcu. Néese yéewáidacalénái nacàlidaca irí macáita yái Jesús imàníirica. Yáté Juan imáidaca pucháiba yéewáidacaléwa. 19 Juan ibànùaca nía Jesús yàatalépiná nasutácaténá néemìawa Jesús asáisí báisícaalí Dios néeséericani, yái wenàiwica Dios ibànuèripinácaté judío icuèrinápiná, néese càmicaalí yánii, yá iwàwacutá nacùaca áiba yàanàaca. 20 Níái Juan ibànuèyéica nàacatéwa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista ibànùaca wía wasutácaténá wéemìawa pía, asáisí Dios néeséericaalí pía, yái iwàwacutéericaté yàanàapináca, quéwa càmicaalí píani, ¿iwàwacutásica wacùaca áiba yàanàaca? —náimaca.

21 Idécanáamité Jesús yéemìaca natàacái, yáta èerica Jesús ichùnìaca madécaná cáuláiquéeyéi nàuwichàacái íichawa, idècunitàacá Juan yéewáidacalénái ìyaca néré. Jesús yúucaca demonio abénaméeyéi wenàiwica íicha. Imàaca nacái manùbéeyéi matuíyéi iicáidaca nacái. 22 Néese Jesús íimaca nalí níái Juan ibànuèyéica:

—Pèepùacué picàlidaca Juan iríni pidéenácuéca piicáca, péemìaca nacái. Picàlidacué iríni matuíyéimi idéca iicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacái nadéca nàipìnáaníca, cacháunéeyéimi íimami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíiyéimi nacái nadéca néemìaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécanéeyéi nacái nadéca néemìaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan iríni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. 23 ¡Casíimáica cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nulí mamáalàacata! —íimaca yái Jesúsca.

24 Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca: “Bàaluité pìacatécué piicáca wenàiwica ìyéericaté manacúali yùucubàa càináwàiri, yáara Juanca. Càmíiritaté machawàaca íiwitáise yái asìali piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá. 25 ¿Càinásicué piicá néré bàaluité? Càmíiritaté asìali cawènníiri ibàle yái piiquéericatécué. Píalíacuéwa cawinácaalí cawènníyéica ibàle, ìyéeyéica nacái càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri capìi irìcu càide iyúwa reynái ìyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica. 26 Bàaluité pìacuécawa manacúali yùuculé càináwàiri piicácaténáté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Báisíta profetacani, yái Juanca, quéwa máiníiri cachàinica áibanái profeta íicha canánama. 27 Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios íiméericaté Iiri iríwa. Dios íimacaté:

‘Nuchùulìapiná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáiwa. Yá yàapinácawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápiná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa nàatalé’,

íimacaté yái Diosca. 28 Péemìacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníiri Juan íicha nèewíise macái wenàiwica imusuéyéicawa inanái íicha. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siùcáisede, yéewanápiná Dios icùaca nía, máiní cachàinipináca nía Juan íicha, éwita càmicáaníta máiní cachàinica nía Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

29 “Manùbéeyéi wenàiwica yéemièyéicaté Juan itàacái, abénaméeyéi nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná, nawènúadacaté náiwitáisewa nabáyawaná íichawa, yá namàacaca Juan ibautizáca nía. Càité náasáidaca náalíacawa Dios icùaca wenàiwica machacàníiri iyú. 30 Quéwa fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, càmitaté namàaca Juan ibautizáca nía, càmicáináté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Càité caná iwèni meedá naicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica nalí.

31 “Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, píacué wenàiwicaca ìyéeyéica siùca. 32 Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulìcubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa, ‘Wadéca wapùlìacuéca pirí íwa, quéwa càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàaca pirícué canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmitacué píicháaní’, cài náimaca. 33 Càita nacái pimànicuéca. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacacaté íichawa iyáacaléwa isutácaténá Dios íicha manuísíwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacuéca Juan ìwali demoniosa ìyaca iwàwalìcu. 34 Siùca nudéca nùanàaca, núa asìali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuìra nacái uva ituní. Néese píimacuéca nùwali camùníiricasa núa, cáanáirisa iyáaca iyáacaléwa núa, casíimáicasa nacái

nucàmaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái
judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. Càita píimacuéca nùwali càmicáinácué piwàwa
peebáidaca nutàacái. 35 Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi nutàacái nacái, náasáidaca
Dios imàacaca cáalíacáica nía báisíiri iyú", íimaca yái Jesúsca.

Jesús en casa de Simón el fariseo

36 Abéeri fariseo íipidenéeri Simón imáidaca yàataléwa Jesús iyáanápiná iyáacaléwa yáapicha, íná Jesús
yàacawa fariseo icapèe irìculé, yá yáawinacawa iyáacaténá iyáacaléwa. 37 Néese inanái ùanàaca néré,
ìyéechúa yàcalé irìcu, iiméechúacaté nacái asìanái yáapicha plata ìwalinápiná. Uémìacaté Jesús iináwaná
ìwali iwàlùanáwa fariseo icapèe irìculé iyáacaténá iyáacaléwa. Iná ùanàaca néré utéca catùa ucáapi
irìcuwa, abéechúa catùa cawèníichúa alabastro icatùalená, ipuniéchúawa perfume pumèníiri isàni iyú.
38 Uícháaníca ùacawa ubáyawaná ìwaliwa, yá ùacawa Jesús yàatalé. Uawinacawa mawiénita yàabàli irí.
Néese udàbaca uíbaca Jesús yàabàli utuíyáa iyúwa. Néese uchuìdaca yàabàli uíwita ibáiná iyúwa, usùsùaca
nacái Jesús yàabàli càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná náiwacali icàaluíníná wa. Néese ùucùaca perfume
pumèníirica isàni yàabàli ìwali. 39 Néese yái fariseo imáidéerica yàataléwa Jesús, iicácáiná inanái imàníirica
Jesús irí, íná fariseo íimaca íináidacawa iríwa iwàwalìcuísewa: "Báisícaalí profetasíwa yái asìalitá, yá
yáalíacawa càinácaalí uíwitáisetá úái imàaquéechúaca icáapiwa ìwali, úái imànníchúaca ibáyawanáwa",
íimaca íináidacawa iríwa yái fariseo Simónca. Quéwa Jesús yáalíacawa Simón íináidáanáwa iwàwalìcuísewa.
40 Iná Jesús íimaca fariseo irí:

—Simón, nuwàwaca nucàlidaca pirí wawàsi —íimaca yái Jesúsca. Néese fariseo íimaca:

—Picàlida nulíni, pía yéewáidéerica wenàiwica —íimaca yái fariseoca.

41-42 Néese Jesús íimaca fariseo irí:

—Péemìa comparación. Iyacaté asìali yèerica plata áibanái ichàba maléená èeripiná. Néesetécáwa
iwàwacutá nèepùadaca irí àniwani. Nàyacaté pucháiba asìanái imawènièyéica íicha plata. Abéeri
imawènìaca íicha quinientos namanùbaca denario. Aiba imawènìaca íicha cincuenta namanùbaca denario.
Càmicáiná náalimá napáyaidaca náichawa yái namawènìacálecawa, íná catúulécanáca iicáca nía, yá
imàacaca iwàwawa namawènìacále íicha, yéewacaténá càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawani. Picàlida
nulíni, Simón, ¿cawiná náicha cáininéeripiná yáwanái iicáca asìali yèerica wenàiwica ichàba plata? —íimaca
yái Jesúsca. 43 Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Cawàwanáta yáara asìali imawènièricaté íicha manùba plata íicha áiba asìali imawènièricaté. Yácata
cáininéerica yáwanái iicácani, cawàwanáta —íimaca yái Simónca. Néese Jesús íimaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani —íimaca yái Jesúsca. 44 Néese Jesús iwènúacawa, iicáca upualé, úái inanáica,
yá íimaca Simón irí:

—¿Piicásica úái inanáica? Nudéca nùanàaca pìatalé picapèe irìculé, quéwa càmita pité nulí úni
nuíbacaténá nùabàliwa, néese úái inanáica udéca uíbaca nùabàli utuíyáa iyúwa, yá uchuìdacani uíwita
ibáiná iyúwa. 45 Càmita pisùsùa nunàni ìwali pitàidacaténá cayába núa càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía
judíoca; quéwa úái inanáica, nudécanáami nuwàlùacawa capìi irìculé, càmita uyamáida usùsùaca nùabàli
ùacaténá nucàaluínina, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. 46 Càmita piùcùa mawèníiri olivo iséená nuíwita
ìwali píasáidacaténá casíimáica piicáca núa càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná; quéwa úái inanáica udéca
ùucùaca cawèníiri perfume pumèníiri isàni nùabàli ìwali. 47 Iná núuma pirí nudéca numàacaca nuwàwawa
ubáyawaná íicha, yái ubáyawanáca manuírica, máinícáiná cáininaca uicáca núa; quéwa pía iyúunáidéerica
càmita máiní cabáyawanáca càmita máiní cáininaca piicáca núa —íimaca yái Jesúsca. 48 Néese Jesús íimaca
ulí úái inanáica:

—Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná íicha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca.
49 Néese áibanái wenàiwica fariseo imáidéeyéica néré, nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—Càmíirita Dios yái, íná canéerica iwèni meedá imàacáanácasa iwàwawa ubáyawaná íicha —náimaca
náináidacawa nalíwa. 50 Quéwa Jesús íimaca ulí, úái inanáica:

—Nudéca nuwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, peebáidacáiná nulí. Pìawa matuíbanáita —
íimaca yái Jesúsca.

8

Mujeres que ayudaban a Jesús

1 Néeseté Jesús yàaca ipáchiaca yèepunícawa yàcalé manùbéeri irìculé, manuíri yàcalé, púubéeri nacái.
Yá icàlidaca nalí Dios itàacái cayábéeri náalíacaténátéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa.
Níái doce namanùbaca apóstolca nàacawa Jesús yáapicha. 2 Abénaméeyéi inanái nàacawa náapicha nacái,
Jesús yúuquéeyéica íicha demonio, uláicái nacái. Abéechúa néená íipidenéechúa María Magdalena, úái
Jesús yúuquéechúacaté íicha siete namanùbaca demonio. 3 Uacawa náapicha nacái Cuza yàacawéetúa
íipidenéechúa Juana. Uacawéeri Cuza ichùulìaca rey Herodes yàasu wenàiwica íibaidéeyéica Herodes
icapèerìcu; áiba inanái íipidenéechúa Susana ùacawéeridaca nía nacái; áibanái nacái manùbéeyéi inanái
nàacawa náapicha nayúudàacaténá nía nàasu iyúwa.

La parábola del sembrador

4 Néeseté manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa naicácaténá Jesús. Namusúacawa mamáalàacata
manùba yàcalé néese, yá nàanàaca Jesús yàatalé. Yá Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá
nía. Yá íimaca nalí: 5 "Péemìacué comparación: Abéeri asìali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide

iyúwa náiwitáise nabànáaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. Abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa
àyapulìcubàa, néese áibanái wenàiwica nabawàidaca ituínási. Néese màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca
íimi. 6 Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré. Néese ituínási ibacácaalíwa, yá yéetácawa
chuìcáiná cáli. 7 Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha. Quéwa
tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmita ibatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. 8 Aiba
ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idènìaca ìyacanáwa manùba.
Madécaná yéetaná nadènìaca natuínáwa cien namanùbaca", càité Jesús yéewáidaca nía. Néese Jesús íimaca
nalí cachàiníiri iyú: "¡Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué nutàacái!" íimaca yái Jesúsca.

El porqué de las parábolas

9 Néese Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemìawani càinácaalí íimáaná yái comparacióncа. 10 Yá Jesús
íimaca nalí: "Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái
yáalíacawa. Nucàlida quéwa áibanái iríni comparación iyú, yéewanápiná càmita náalimá náalía néemìacani
càinácaalí íimáaná. Ewita naicácáaníta yái numànìirica, càicáaníta càmita náalía ìwali càinácaalí íimáaná.
Ewita néemìacáaníta nutàacái, càicáaníta càmita náalíawa néemìaca càinácaalí íimáaná", íimaca yái
Jesúsca.

Jesús explica la parábola del sembrador

11-12 Jesús íimaca nalí: "Yácata íimáanáca yái comparacióncа. Yái ituínásica íimáanáca càicanide iyúwa
Dios itàacái. Yá ituínásica yúuwèericawa àyapulìcubàa íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yéemìacaalí
Dios itàacái, quéwa Satanás yàanàaca imàacaca naimáichaca Dios itàacái ipíchaná neebáidacani, ipíchaná
nacái namusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 13 Yái ituínásica yúuwèericawa íba yèewiré íimáanáca
càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca casíimáiri iyúni, quéwa neebáidaca
maléená èeri meedáni. Càide iyúwa ituínási ibacácaalíwa, yá idàwinàacawa maléená èeri, néese yéetácawa
canácáiná ipìchu cayába cáaléeri, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái. Neebáidaca
Dios itàacái maléená èeri. Néese nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, càmicaalí
nacái, Satanás yáalimáidacaalí nía namànìínápiná nabáyawanáwa, yásí nacaláacawa Dios itàacái íicha,
yá nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha. 14 Yái ituínásica yúuwèericawa tuíri yèewiré, yácata íimáanáca
càicanide iyúwa wenàiwica néemìacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa càmita máiní namàni
cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa càmicaalí bànacalé idàwinàawa cayába dàalacáiná
tuíri ìyaca itéesebàa, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Náináidacawa nawàwawa nàasu ìwaliwa, yái
èeri irìcuírica. Náináidacawa nacái plata ìwali meedá càasucaténá nía. Náináidacawa nacái nàwali macái
wawàsi isíimáidéeripináca níawa chái èeri irìcu. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa
canácatáita càyacanáni, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmíirita
quéwa nawàwalìcuísewa, íná càmita máiní namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. 15 Néese yái
ituínásica yúuwèericawa cayábéeri cáli íinata íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica cayábéeri íiwitáise
néemìacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca Dios itàacái tài íiméeri iyú náiwitáise cayábéeri yáapichawa
machìwéeri nacái. Néese namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idènìacaalí mamáalàacata
cayábéeri ìyacanáwa manùba", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la lámpara

16 Néese Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú: "Càmita watùcunìa lámpara wabàacaténáni yàalusi
irìculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa, yái waiméerica íinata. Néese wamàacaca
lámpara icànaca chènunibàa yéewacaténá icànaca wenàiwica ìwali iwàluèyéicawa capìi irìculé. 17 Yái
lámpara íimáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca
wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ibàacanéeri píaliéricuécawa ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí
wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwaca náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi càmíiricáwaca
náalíawa ìwali.

18 "Iná péemìacué cayába nutàacái. Píináidacuéwa cayába ìwali yái péemièricuéca nucàlidaca pirí. Píináidacaalícuéwa cayábéeri iyú nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píalíacawa mamáalàacata. Quéwa càmicaalícué píináidawa cayába nutàacái ìwali, yásí piimáichacuéca nacái àta càinácaalí wawàsi piyúunáidéericuéca píalíacawa ìwali", íimaca yái Jesúsca.

La madre y los hermanos de Jesús

19 Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, Jesús yéenánái yáapicha. Càmita quéwa náalimá nawàlùacawa
capìi irìculé manùbacáiná wenàiwica néré. 20 Aiba wenàiwica icàlidaca Jesús iríni. Yá íimaca Jesús irí:

—Píatúaca úara ibàlùawa bàacháwáise péenánái yáapicha. Nawàwa naicáca pía —íimaca. 21 Quéwa Jesús
íimaca:

—Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái, imànìiyéica nacái càide iyúwa Dios íimáaná, nuicáca
nía càide iyúwa núatúanáiwa, nuénánái nacáiwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús calma el viento y las olas

22 Aiba èerité Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá íimaca nalí:

—Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha —íimaca. Iná nàacawa. 23 Idècunitàacá nachàbacawa
calìsa ìwalìabàa, yá Jesús iimáca íichawa. Yáta manuíri cáuli idàbaca ipùaca nàwali. Yá màladàca idàbaca
ipuníadaca barca úni iyú, yá nasawíaca nàacawa. 24 Iná nacawàidaca Jesús, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. Néese Jesús imichàaca ibàlùacawa, yá ichùulìaca
cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. 25 Néesecáwa Jesús íimaca yéewáidacalénái
iríwa:

—¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca. Quéwa cáaluca nía, náináidacawa
manuísíwata naicáidaca Jesús irí nacái. Yá nasutáca néemìawa níawáaca:

—¿Cawinásica yái asìalica, ichùulièrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulìaná
nía? —náimaca nalíwáaca.

El endemoniado de Gerasa

26 Atata nàanàacaté abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, aléera Gerasa yàasu cáli néré, ìyéerica abéemàise
Galilea yàasu cáli íicha. 27 Jesús iricùacawa barca irìcuíse cáli íinatalé, yá asìali imusúacawa yàcalé íicha,
demonio idacuèrica íiwitáise, yá yàacawa Jesús yàatalé. Madécaná camuí yèepunícawa mabàleta yái
asìalica. Càmita ìya capìirìcu. Néese ìyaca yéetáníni icàliculèená yèewibàa. 28 Néese asìali iicáca Jesús,
yá ibàlùacawa yùululì ipùata iyúwa Jesús irí, yá demonio yéemíanícawa asìali isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, pía Jesús, yái Dios chènunníiséeri Iirica! Nusutáca píicha wawàsi, picá
piùwichàida núa —íimaca.

29 Isutáca Jesús íicha cài, yácáiná Jesús ichùulìaca ìyaca demonio yàanápináwa asìali íicha. Demonio
idacùacaté asìali íiwitáise manùba yàawiría. Yá éwita áibanái idacùacáaníta asìali cadena iyú, icáapi, yàabàli
nacái ipíchaná imusúacawa, càicáaníta imàdáidacaté íichawani yái cadenaca. Yá demonio ipìadáidaca asìali
manacúali yùuculépiná càináwàiri canácatalé wenàiwica. 30 Néese, Jesús isutáca yéemìawa demonio:

—¿Càiná píipidená? —íimaca yái Jesúsca. Néese demonio íimaca:

—Nuípidená Legión, íimáanáca "cawàwanáta cinco mil namanùbaca" —íimaca yái demonioca. Càité
íimaca madécanácáiná demonio nawàlùacatéwa iwàwalìculé, yái asìalica. 31 Néese, demonionái isutáca Jesús
íicha wawàsi manuísíwata ipíchaná ichùulìaca nàacawa depuíwéeri utàwi irìculé nàuwichàacatalépinácawa.
32 Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuníwa. Nayáaca nèepunícawa nayáacaléwa dúli ìwali. Iná
demonionái isutáca Jesús íicha wawàsi imàacáanápiná nawàlùacawa marranonái idèerìculé. Yá Jesús
imàacaca nàacawa. 33 Iná demonionái yàacawa asìali íicha. Yá nawàlùacawa marranonái idèerìculé.
Néese macáita marranonái napìacawa iyúwa máiwitáiséeyéi demonio íiwitáise iyú, nacaláacawa quìratàli
íinatáise calìsa yáaculé. Yá macáita nàisicùmacawa, níái pìráica càmíiyéica Dios imàaca judíonái idènìaca,
casacàacáiná nalí marrano iiná.

34 Néese níái icuèyéicaté marranonáimi naicácaalíté marranonái yéetáanáwa, yá napìacawa, nacàlidaca
nalíni yàcalé irìcu, nalí nacái áibanái wenàiwica ìyéeyéica yàcalé itéese. 35 Néese wenàiwicanái namusúa-
cawa yàcalé íicha naicácaténá nàyáaná. Yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicáca asìali demonio yèericatéwa íicha.
Yáawinéeriwa Jesús yàabàli néenibàa, cabàleta, cáiwitáisewaca. Yá cáaluca níái yàcalé mìnanáica. 36 Néese
níái icuèyéicaté marranonáimi iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnanái irí Jesús ichùnìacaté
asìali demonionái ìyéericaté iwàwalìcu. 37 Néese macáita Gerasa yàasu cáli néeséeyéi nasutáca Jesús
íicha wawàsi manuísíwata yèepùanápináwa náicha, máinícáiná cáaluca naicácani. Iná Jesús iwàlùacawa
barca irìculé, yèepùacaténáwa náicha, yéewáidacalénái yáapichawa. 38 Yái asìali demonio yèericatéwa
íicha isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata imàacáanápiná yàacawa yáapicha. Quéwa Jesús ichùulìacani
iyamáanápináwa. Yá Jesús íimaca irí:

39 —Pèepùawa picapèe néréwa, picàlida péenánái iríwa ìwali yái cayábéerica Dios imàníirica pirí —íimaca
yái Jesúsca. Néese, yái asìali yàaca icàlidaca macáita ìyacàle mìnanái iríwani, Jesús imàníináté irí cayábéeri
manuísíwata.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

40 Néese Jesús idécanáamité ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha barca irìcu, yá madé-
caná wenàiwica itàidacani casíimáiri iyú, nacùacáináté Jesús yàanàaca néré. 41 Néese áiba asìali yàanàaca
Jesús yàatalé, íipidenéeri Jairo. Judíonái yéewáidacàalu íiwacalicani, yái Jairoca. Yá yúuwàa irìacawa
inùmáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluníniná, yéewanápiná Jesús iicáca ipualé. Yá isutáca Jesús
íicha wawàsi manuísíwata yàanápináwa icapèe néré. 42 Jairo idènìacáiná abéechúata íiduwa, idènièchúa
doce camuí, iculuéchúawa, iwàwéechúa yéetácawa Jairo íicha. Yá Jesús yàacawa Jaironái yáapicha
madécaná wenàiwica yèewi. Máinícáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús
iwéré. 43 Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáuláicaca úa doce camuí, uíraná yàacawa
uícha mamáalàacata. Uucacaté macáita ùasu platawa upáyaidacaténá cadèpìacáiyéi quéwa canácata
yáaliméerité ichùnìaca úa. 44 Uái inanáica ùacawa Jesús yáamíise mawiénita irí. Yá udunùaca ibàle ipùata
ìwali. Yáta uíraná iyamáacawa uícha. 45 Néese Jesús isutáca yéemìawa níái wenàiwicaca:

—¿Cawiná idunùa nùwali? —íimaca nalí. Yá macáita náimaca càmitasa nadunùa ìwali. Iná Pedronái
íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, dàalaca wenàiwica yèeyéicawa wáapicha, nawesíaca nàacawa pía macái pìwalíiseta. ¿Cáná
pisutáca péemìawa càì? —íimaca yái Pedroca. 46 Quéwanáta Jesús íimaca mamáalàacata:

—Aibanáica níara idunùa nùwali. Núalíacawa nuchùnìaná wenàiwica nuíwitáise iyúwa cawinácaalí
idunuèrica nùwali —íimaca yái Jesúsca.

47 Néese úái inanáica uémìacani, yá úalíacawa càmita udé ubàacawa uináwanáwa Jesús íicha. Néese
ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, yá ubàlùacawa ùululì ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluníniná. Yá

ucàlidacani nàacuésemi macái níái ìyéeyéica néeni cáná yéewa udunùaca Jesús ìwali. Yá ucàlidaca nacái uchùnìanáwa udécanacáita udunùaca ibàle ìwali. [48] Néese Jesús íimaca ulí:

—Pía inanáica, pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali. Pìawa matuíbanáita —íimaca yái Jesúsca.

[49] Idècunitàacáwa Jesús icàlidaca inanái iríni, yá áiba wenàiwica yàanàaca nàatalé, itéerica tàacáisi Jairo irí, yái judíonái yéewáidacàalu íiwacalica. Yá asìali íimaca Jairo irí:

—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —íimaca. [50] Quéwa, Jesús yéemìacani, yá íimaca Jairo irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata, yásí cayábaca píidu àniwa —íimaca yái Jesúsca.

[51] Néese nàanàacaté Jairo icapèe néré, yá canácata Jesús imàaquéeri iwàlùacawa yáapicha. Níawamicata iwàlùacawa Jesús yáapicha, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái, úanirimi nacái, úatúami nacái, úái sùmàu yéetéechúamicawa. [52] Nàyaca capìi irìcu madécaná wenàiwica ícháaníiyéica báawanama yéetéechúamiwa íiwitáise, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. Quéwa Jesús yáalíacawa icáucàidáanápináté úa, íná Jesús íimaca nalí:

—Càmita iwàwacutácué píícháaníca. Uái mànacàuca, càmíichúata yéetáwa. Uimácáita ùyaca —íimaca yái Jesúsca. [53] Néese naicáaníca Jesús iquínina, náalíacáináwa báisícata uétácatéwa. [54] Néese Jesús íibàaca ucáapi ìwali úái yéetéechúamicawa. Yá íimaca ulí:

—¡Pía, mànacàuca, pimichàawa! —íimaca ulí. [55] Yáta uwàwa cáuri yèepùacawa uiná irìculé àniwa. Yáta upisìaca ubàlùacawa. Néese Jesús ichùulìaca nàaca uyáapiná. [56] Néese usèenái náináidacawa naicáidaca ulí manuísíwata naicácáiná cáuca úa, quéwa casíimáica nawàwa manuísíwata. Jesústa quéwa yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái irí icáucàidacaté úa.

9

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

[1] Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa níái doce namanùbaca yéewáidacalécawa. Yá imàaca nalí ichàiniwa náucacaténá macái demonio íiwitáaná wenàiwicanái íicha, náucacaténá nacái náicha macái uláicái. [2] Jesús ibànùaca nía nacàlidacaténá wenàiwicanái irí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, nachùnìacaténá nacái cáuláiquéeyéi. [3] Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Picácué peedá piríwa wàlisài àicu, saco nacái, yàacàsi nacái, iwèni nacái. Picácué pité pucháiba bàlesi. [4] Pìacuéwa yàcalé irìculé, néese càiríínácaalícué capìi piwàlùawa irìculé, piimácué néenibàata, àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. [5] Aibalé càmicaalícué nabatàa piwàlùacawa yàcalé irìculé, néese pìacuéwa íicha. Pichùpìacué cáli ichùmalé pìabàli íichawa naicápiná càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápiná nía —íimaca yái Jesúsca.

[6] Néese nàacawa Jesús íicha. Yá nàacawa macái yàcalé. Nacàlidaca nàacawa yái tàacáisica íiméerica Jesús iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nachùnìaca nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica nacái.

Incertidumbre de Herodes

[7] Néeseté rey Herodes yéemìaca abénaméeyéi wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, macáita nacái Jesús imàníirica. Iná càmita Herodes yáalíawa íináidéeripináwa, máiní càulenáca íichani; abénaméeyéi wenàiwica náimacáiná Jesús ìwali Juan el Bautistamicani, náináidacawa Juanmi icáucàacatéwa. [8] Aibanái nacái náimaca Jesús ìwali profeta Elíascani, yèepuèricasa yàanàaca àniwa; áibanái nacái náimaca Jesús ìwali bàaluisàimi profetanáimi yéenácani, imichèericasawa yéetácáisi íicha. [9] Quéwa Herodes íimaca:

—Nuchùulìacaté nùasu úwináiwa nawichùanápiná Juan íicha íiwita yéetácaténátéwa. ¿Cawinásica yáara asìalica nuémièrica nacàlidaca ìwali madécaná? —íimaca yái Herodesca. Ináté Herodes iwàwa iicáca Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

[10] Néeseté apóstolnái nèepùacawa Jesús yàatalé àniwa, yá nacàlidaca Jesús irí ìwali yái namàníiricaté. Néese Jesús itéca nía méetàuculé áibanái wenàiwica íicha, Betsaida ìyacàlená néré. [11] Quéwa madécaná wenàiwica yáalíacawa Jesús yàanàaná néré, yá nàacawa yàatalé. Jesús itàidaca nía cayába. Icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáiwa. Ichùnìa nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica.

[12] Néese táicaca yàacawa, íná yéewáidacalénái doce namanùbaca nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Pichùulìa wenàiwicanái nèepùanápináwa nacutácaténá naimácatáipiná, nayáacatáipiná nacái yàcalé irìculé, bànacalé ìyacatalé nacái ìyéeyéica mawiénita. Wàyacáiná chái canácatái wenàiwicanái iyáapiná —náimaca. [13] Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píatacué yàa nayáapiná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Canáca walí nayáapiná. Wadènìa cinco namanùbaca pan meedá, pucháiba cubái imìdecaná nacái. ¡Càmita wáalimá wàaca wawènìaca nayáapiná, níái madécanéeyéi wenàiwicaca! —náimaca. [14] Nàyacáiná néeni cawàwanáta cinco mil namanùbaca asìanái. Càmita naputàa inanái, sùmanái nacái. Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pichùulìacué náawinacawa cincuentanama nàwacaca náawinacawa —íimaca yái Jesúsca.

[15] Néese nachùulìaca cài nía, yá macáita náawinacawa. [16] Néese Jesús yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irìculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Yá iicáidaca chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadaca nía, yàaca yéewáidacalénái iríwani, yéewacaténá nawacùaca yàacàsi

wenàiwicanái irí. [17] Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá needáca doce namanùbaca mapíiri yàacàsi
yéenáimi imàaquéericawa.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

[18] Aiba èrité Jesús isutáca yáawawa Dios íicha méetàuculé wenàiwicanái íicha. Yéewáidacalénái nàyaca
yáapicha. Yá isutáca yéemìawa nía:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? —íimaca yái Jesúsca. [19] Néese
yéewáidacalénái íimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca pìwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa.
Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íiméericaté ìwali
ibànùanápináté àniwani. Aibanái íimaca nacái pìwali bàaluisàimi profetanái yéenácasa pía, imichèeric-
asawa yéetácáisi íicha, níái profetami itàaníiyéicaté Dios inùmalìcuíse —náimaca. [20] Néese Jesús isutáca
yéemìawa nía:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro íimaca
irí:

—Píacata yái Mesíasca, yái wacuèrinápiná Dios icàlidéericaté iináwaná ìwali wàawirináimi israelitanái
irí, ibànùanápináté walí wacuèrinápiná —íimaca yái Pedroca. [21] Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú
ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanái irí, Mesíascani.

Jesús anuncia su muerte

[22] Néese Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata, núa asìali Dios néeséerica. Yá wenàiwica íiwacanánái,
sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náucapiná náichawa núa
iyúwa canéeri iwèni. Yá nanúapiná núawa, quéwa máisiba èeri irìcu nucáucàapináwa —íimaca yái Jesúsca.
[23] Néese Jesús íimaca nalí macáita wenàiwica ìyéeyéica néré:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, càmita yéewa pimànica abéerita
yái piwàwéerica pimànica. Macái èeri imanùbaca iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichài-
daca pía, éwita naicáanícaalí nacái piquíníná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái.
Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulìaná pía. [24] Níacáiná cawinácaalí càmíiyéica
iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa.
Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata éwita áibanái inúacaalí nía, nadènìapiná nacáu-
cawa càmíiri imáalàawa. [25] Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita chái èeri yàasu cawèníirica, quéwa
yúuca íichawa icáucawa càmíiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá iríni
macáita yái cawèníirica yeedéerimica iríwa. [26] Aibacaalí wenàiwica báica icàlidaca cayábéeri nùwali
áibanái irí, nutàacái ìwali nacái, càmita núumapiná ìwali nùasu wenàiwicacani, núa asìali Dios néeséerica,
nùanàacaalípiná áiba èeriwa cachàiníiri iyú nacamalá irìcu, yái Núaniri Dios, nía nacái mabáyawanéeyéi
ángel, nucùacaténá macáita èeri mìnanái. [27] Péemìacué cayába, abénaméeyéi péenácué iyéeyéica chái siùca
èeri, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái
Jesúsca.

La transfiguración de Jesús

[28] Néeseté abéeri semana natàanícadénáami cài, yáté Jesús yàacawa dúli íinatalé isutácaténá yáawawa
Dios íicha. Máisiba asìanái nàacawéeridaca Jesús, yái Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. [29] Idècunitàacá
Jesús isutáca Dios íicha, yá mèlumèluwaca inàni icànaca áibata iicácanáwa. Ibàle nacái cabalèeri icànaca,
icànéeri mèlumèluwaca. [30] Yá pucháiba asìanái namàacaca níawawa apóstolnái iicácaténá nía. Pucháiba
nabàlùa natàaníca Jesús yáapicha, níacata profeta Moisés, profeta Elías nacái. [31] Níái pucháiba asìanáica
cacamalánáca nía chènunníiséeri camalási iyú. Natàaníca nalíwáaca Jesús yáapicha càinácaalí iyú Jesús
yùuwichàanápinátéwa, yéetáanápináté nacáiwa Jerusalén ìyacàlená néeni. [32] Ewita cadapùlecáaníta Pedro,
nía nacái yàacawéeyéináca, càmitàacá máiní naimásíwaca, yá naicáca Jesús icamaláná chènunníiséerica.
Naicá nacái níái pucháiba asìanáica ibàluèyéicawa yáapicha. [33] Néese idécanáamité nàacawa Jesús íicha níái
pucháiba asìanáica, yá Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca chái! Siùcata wamànica máisiba capìi yáana
wawàwalíinápinácué pía, abéeri pìasupiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái
Pedroca. Quéwa Pedro càmita íináidawa cayába ipíchawáise itàaníca.

[34] Yá idècunitàacá Pedro itàaníca, yáta acalèe yàanàaca nàatalé. Yá acalèe ibàlìaca nía. Cáaluca nía
manuísíwata acalèe yèewi, níái Pedronáica. [35] Néese néemìaca Dios itàacái acalèe yèewíise, yá íimaca nalí:
“Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemìacué itàacái”, íimaca
yái Diosca.

[36] Idécanáami néemìaca yái tàacáisica, yá naicáca Jesús ibàluèricawa néenibàa abéerita. Néese masà-
nacata níái Pedronáica. Néenialíté càmíiyéi icàlida áibanái iríni, yái naiquéericaté.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

[37] Néeseté mapisáináami àniwa idécanáami nalicùacawa dúli íinatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa
náipunitáidacaténá Jesús. [38] Yá áiba asìali ìyaca manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Iimaca cachàiníiri iyú Jesús
irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pimàni nulí cayábéeri, pìa piicá nuìri, yácáináta abéerita nuìricani. [39] Demonio
idacùaca nuìri íiwitáise, yàaca irí tèwacáimi, yá imàaca yéemíanícawa, yá itatáidacani àta cacàlicataléta
inùmalìcuíse. Imàaca nacái nuìri inúadáidaca yáawawa cachàiníiri iyú, càmíiri iwàwa iwasàaca nuìri.
[40] Nudéca nusutáca péewáidacalénái íicha wawàsi náucáanápiná demonio nuìri íicha, quéwa càmita náalimá
nachùnìacani —íimaca. [41] Yá Jesús íimaca:

—¡Píacué càmíiyéica yeebáida Dios ìwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá
nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? —íimaca yái Jesúsca. Yá
Jesús íimaca asìali irí:

—Pìanàida cháni, yái pìirica —íimaca yái Jesúsca. [42] Yái ùuculìiri yàacawa Jesús yàatalé, yá demonio
yúucaca ùuculìiri cáli íinatalé itatáidacani. Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníiri iyú, ichùulìaca
demonio yàacawa ùuculìiri íicha. Càita Jesús ichùnìaca yái ùuculìirica, yèepùadacani yáaniri iríwa nacái.
[43] Yá macáita ìyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí idènìacáiná Dios íiwitáise
manuíri.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

Macáita ìyéeyéica néré náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí mamáalàacata, natàaníca nàyaca
náapichawáaca ìwali yái Jesús imàníirica, quéwa Jesús itàanícaté yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta
wenàiwicanái íicha. Iimaca nalí:

[44] —Péemìacué cayábani, picácué piimáichani: Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa
namàacacaténá áibanái asìanái inúaca núa, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

[45] Càmita quéwa náalía néemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisica Jesús icàlidéerica nalí càmicáiná Dios
imàaca náalíaca néemìaca càinácaalí íimáaná. Yá cáaluca nasutáca Jesús íicha wawàsi icàlidáanápiná nalíni
càinácaalí íimáaná.

¿Quién es el más importante?

[46] Néenialíté Jesús yéewáidacalénái nadàbaca natàaníca náapichawáaca ùuléeri wawàsi iyú, chánácaalí
néená máiníiri cachàini áibanái íicha canánama. [47] Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Yá yeedáca
sùmài, yá ibàlùadaca sùmài mawiénita iríwa. [48] Yá Jesús íimaca nalí:

—Pimànicaalí cayábéeri nuípidená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái,
yásí nuicáca yái cayábéerica pimàníirica sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri.
Càmita pimàni abéerita nulí cayábéeri, néese pimànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànuèrica núa. Yái
péená piiquéericuéca càiride iyúwa càmíiri cachàini náicha canánama càide iyúwa yái sùmàica, yácata Dios
iiquéerica càiride iyúwa máiníiri cachàinica náicha canánama níái péenáca. Iná yéewa yái cayábéerica
pimàníiricuéca sùmài irí càmíiri cachàini náicha canánama, yá nuicápiná càinide iyúwa pidéca nacáicaalí
pimànica nulíni, yái cayábéerica —íimaca yái Jesúsca.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

[49] Néese Juan íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba asìali yúuquéeri demonio wenàiwica íicha píipidená ìwali íimacáiná
pimàacasa cài imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapicha, íná wadéca wàalàacani cachàiníiri iyú ipíchaná
yúucaca demonio wenàiwica íicha —íimaca yái Juanca. [50] Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué pichùulìa càmíinápiná imàni cayábéeri, macáicáiná càmíiyéica yùuwide imànica wía,
nayúudàaca wía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús reprende a Santiago y a Juan

[51] Mawiénicaté Jesús yéenáiwaná yàanàaca imichàacatáipinátéwa chènuniré, ínáté Jesús íináidacawa
iwàwalìcuísewa yàanápináwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. [52] Yá ibànùaca ipíchaléwa tàacáisi asìanái
yáapicha. Yá nawàlùacawa yàcalé irìculé Samaria yàasu cáli íinata nacutácaténá irí naimácatáipiná.
[53] Quéwa, báawaca samaritanonái iicáca judíonái íná níái samaritanoca càmita nabatàa Jesús iwàlùacawa
nàyacàle irìculé náalíacáináwa Jesús yàanápinátéwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. [54] Néese Jesús yéewáida-
calénái Santiago, Juan nacái néemìacani, yá náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wachùulìaca quichái yúuwàanápináwa chènuníise nàwali imáalàidacaténá nía
càide iyúwaté profeta Elías imáidáanáté quichái yúuwàanápináwa chènuníise imáalàidacaténáté báawéeyéi
wenàiwica? —náimaca. [55] Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca nalí, yá yàalàaca nía cachàiníiri iyú. Yá íimaca nalí:

—Càmitacué píináidawa càide iyúwa Dios iwàwáaná. [56] Càmita nuwàwa nùuwichàidaca nía, núa asìali
Dios néeséerica, càmicáiná nùanàa numáalàidacaténá wenàiwicanái, néese nùanàaca nuwasàacaténá nía
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Jesúsca. Néese nàacawa áiba yàcalé irìculé.

Los que querían seguir a Jesús

[57] Idècunitàacá nèepunícawa àyapulìcubàa, áiba asìali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí pìawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —íimaca.
[58] Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisí píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica
nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemìa comparación: Yàlidunái idènìaca ibànawa, cuìpìranái nacái nadènìaca
namùlubèwa, núacata quéwa, yái asìali Dios néeséerica, càmita nudènìa nuimácatáipináwa —íimaca yái
Jesúsca. [59] Néese Jesús íimaca áiba irí:

—Pìawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca. Quéwa yái asìali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núaniri yéetácatalépinátawa, néese idécanáami nubàlìacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. [60] Néese Jesús íimaca irí:

—Pimàaca nabàlìaca níawáacata, cawinácaalí ìyéeyéica matuíbanáita Dios íicha. Píata quéwa, pìa picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. [61] Néese áiba íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé. Quéwa pimàni nulí cayábéeri, pimàacaca nuèpùacawa quéechacáwa nucapèe nérewa, nucàlidacaténá nùanáwa nuénánái iríwa. Yásí nùacawa néese nùacaténáwa píapicha —íimaca irí. [62] Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa comparación: Aibacaalí idàbaca íibaidaca ibànacale yàalunápináwa, néese íináidacaalíwa imàníinápiná áiba wawàsi, yá iwènúacawa íibaidacalé íichawa, yásí canéerica iwèni meedáni yái wenàiwicaca, càmita íibaida machacànníiri iyú. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica iwènuéyéicawa nuícha idécanáami nadàbaca náibaidaca nulípiná, canáca yéewanáwa Dios yéenibeca nía, Dios icùacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

10

Jesús envía a los setenta y dos

[1] Néeseté Wáiwacali yeedáca yéewáidacalénáiwa áibanái setenta y dos namanùbaca. Yá ibànùaca nía ipíchaléwa pucháibanamata. Yá ibànùaca nía nàacaténáwa macái yàcalé irìculé, wenàiwicanái ìyacatái nacái, níái yàcaléca iwàwacutácataléca Jesús ipáchiaca.

[2] Yá íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemìacué comparación. Càica níade iyúwa bànacalé ituíná yàasu èeri yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacale ìyacanáwa, quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. Iná pisutácué Dios íicha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápiná yàasu wenàiwicawa íibaidéeyéipiná irí, nacàlidacaténá nalí nuináwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nutàacái, yásí wàwacáidaca nía Dios yàasunáipiná, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná quíiracaalíni. [3] Pìacuéwa. Péemìacué cayába áiba comparación: Nubànùacué pía èeri mìnanái yèewiré cuwèesi lobo nacáiyéi íiwitáise, báawéeyéica iicáca Dios. Càicuéca píade nèewi iyúwa ovejanái yéenibe, càmíiyéica yáalimá ipéliaca caluéyéi cuwèesi lobo íipunita iwàwéeyéica iyáaca oveja yéenibe. [4] Picácué pité saco, moneda yàalu nacái, áiba pìasu costizapiná nacáiwa. Pìacàatétacuéwa, picácué piyamáa pibàlùacawa déecuíri iyú àyapulìcubàa pitàanícaténá áibanái yáapicha. [5] Piwàlùacuéwa nacapèe irìculé, yá pitàidacué nía quéechacáwa. Càicué píimaca nalíwa: '¡Nusutáca Dios íicha imàníinápinácué pirí cayábéeri, píacué ìyéeyéica capìi irìcu!' càicué pitàidaca níawa. [6] Cayábacaalí náiwitáise níái capìi irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalíwa cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná íicha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipiná nalí cayábéeri. [7] Piimácué nacapèe irìcu. Piyáacué nacái piyáacaléwa náapicha àta càiríínácaalí yàacàsi nadènièrica nawacùacaténácué pìasu, yácáiná cawinácaalí wenàiwica íibaidéerica, iwàwacutá namàacaca yeedáca iríwa íibaidacalé iwèniwa. Picácué pichàbawa áibanái icapèe irìculé, picutácaténácué cayábéeri yáwanái yàacàsi, pìyacatáipiná nacái. [8] Pìacuéwa áiba yàcalé irìculé, needácatalécué nàataléwa pía, yá piyáacué piyáacaléwa náapicha àta càiríínácaalícué yàacàsi nèerica piyáapiná. [9] Pichùnìacué nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica ìyéeyéica néenibàa. Càicué píimaca nalíwa: 'Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué', càicué píimaca nalíwa. [10] Quéwa, pìanàacaalícué áiba yàcalé irìculé, néese càmita nawàwa néemìaca pitàacái, pimusúacuéwa capìi irìcuíse calle irìculé. [11] Yá píimacué nalí: '¡Càmita wawàwa wàyaca píapichacué, ipíchaná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali nacái! ¡Iná wàacuécawa píicha, wachùpìaca cáli ichùmalé wàabàli íichawa, yái pìyacàle yàasu calle ichùmaléca, càide iyúwacué wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, wáasáidacaténácué pirí Dios yùuwichàidáanápinácué píawa! Quéwa péemìacué cayába quiríta, Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica mawiénita pirícué', càicué píimaca nalíwa. [12] Núumacué pirí, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapiná níawa càmíiyéicué yeedáca yàataléwa pía máiní yáwanái Sodoma ìyacàlená mìnanáimi íicha", íimaca yái Jesúsca.

Los pueblos desobedientes

[13] Jesús íimaca: "¡Máinícué piùwichàapinácawa, píacué israelitaca ìyéeyéica Corazín ìyacàlená irìcu, Betsaida ìyacàlená irìcu nacái! Ewitacué piicácáaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íichacuéwa. Piyúunáidacuéca máiníiyéica cayábaca pía náicha níara càmíiyéica israelitami ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, ìyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. Quéwa càmitaté máiní báawaca nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numànníiná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáináté máiní báawéeyéica nía iyúwacué pía, càita nacái nàwalica nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, náawinaca nacáiwa catáli yèewirétá náasáidacaténáté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá. [14] Quéwa áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapinácuéwa máiní cachàiníwanái náicha níara càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Tiro ìyacàlená irìcu, Sidón ìyacàlená irìcu nacái, máinícáinácué báawéeyéica náicha pía. [15] Píacué nacái Capernaum ìyacàlená mìnanáica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios ìyáaná chènuniré. ¡Càmíirita! ¡Néese Dios yúucapinácué píawa irìculé yáara utàwi máiníiri depuíwaca, máinícatalé depuíwaca náicha canánama!" cài yàalàaca nía cachàiníiri iyú yái Jesúsca, càmicáináté neebáida itàacái.

16 Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Cawinácaalí yeebéeyéicuéca pitàacái, nuicápiná níawa càide
iyúwa nadéca nacáicaalí neebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí iiquéeyéicuéca pía iyúwa canéeri iwèni,
nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni nacái. Cawinácaalí
iiquéeyéica núa càiride iyúwa canéeri iwèni, Dios iicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí caná iwèni
naicáca Dios, yái Dios ibànuèrica núa”, íimaca yái Jesúsca. Néese níái setenta y dos namanùbaca nàaca
nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

Regreso de los setenta y dos

17 Néeseté idécanáami nacàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté Jesús yéewáidacalénái setenta y dos na-
manùbaca nèepùacawa Jesús yàatalé, casíimáica nawàwa manuísíwata. Yá náimaca irí:
—¡Wáiwacali, Dios idéca iyúudàaca wía manuísíwata, imàacacaté nacái demonio yàacawa wenàiwicanái
íicha, wachùulìacáináté demonio píipidená ìwali nàanápináwa wenàiwica íicha! —náimaca. 18 Jesús íimaca
nalí:
—Núalíacatéwa pimawènìadáanápinácué Satanás, piúcacaténácué yàasu demonionái wenàiwica íicha,
bàaluitécáiná nuicáca Satanás icaláacawa chènuníise càide iyúwa énu icamaláná icaláanáwa Dios yúu-
cacáináté Satanás chènuníise. 19 Nudéca nuchàiniadacuéca pía, píalimáanápinácué pìipìnaca àapi íinatabàa,
chália íinatabàa nacái, canátacué picháuná. Nudéca nuchàiniadacuéca pía pimawènìadáanápiná macáita
wàuwidesàiri Satanás ichàini macháunéeri iyú. 20 Quéwa, picácué piyanídawa ìwali yái píalimáanáca piúcaca
demonio wenàiwica íicha. Néese, piyanídacuéwa Dios itànàacáináté píipidená yàasu cuyàluta irìcuwa yái
cuyàluta ìyéerica chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

Jesús se alegra

21 Yáté Espíritu Santo imàacaca casíimáica Jesús iwàwa manuísíwata. Jesús íimaca Dios irí: “Pía,
Núaniri Dios, nùaca pirí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita ìyéeyéica chènuniré, chái èeri irìcuíyéica
nacái. Nùaca pirí cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níái yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa
púubéeyéi sùmanái neebáidáaná, yéewanápiná áibanái èeri mìnanái iyúunáidéeyéi cáalíacáica, càmita
náalimá náalíacawa píiwitáise ìwali. Báisíta, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”,
íimaca yái Jesúsca.
22 Néese Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita
Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái Iirica. Abéerita núa, yái Iirica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri
ìwali, níawamita nacái cawinácaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa
nuwàwáaná, yái Iirica”, íimaca yái Jesúsca.
23 Néesecáwa Jesús iwènúacawa, icàlidaca yéewáidacalénái iríwani, méetàucuta áibanái íicha. Jesús
íimaca nalí: “Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata, imàacacáinácué piicáca yái numàníirica.
24 Péemìacué cayába, bàaluité madécaná profetanái, madécaná nacái nacuèrinánái nawàwacaté naicáca
yái piiquéericuéca, quéwa càmitaté naicáni. Nawàwacaté néemìaca yái péemièricuéca, quéwa càmitaté
néemìani”, íimaca yái Jesúsca.

Parábola del buen samaritano

25 Néese ìyacaté abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu. Yá yàacawa Jesús yàatalé itàanícaténá
yáapicha, yáalimáidacaténá iicáwa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:
—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha
chènuniré? —íimaca. 26 Néese Jesús íimaca irí:
—Pidéca piléeca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Picàlidaca nulí càinácaalí
íimaca yáara —íimaca yái Jesúsca. 27 Yái yéewáidéerica wenàiwica templo irìcu íimaca:
—Yái tàacáisi Moisés itànèericaté, cài íimaca: “Iwàwacutá cáininàca piicáca Picuèriná Dios macái
piwàwalìcuísewa, macái picáuca iyú nacáiwa, macái pichàini iyú nacáiwa, macáita píiwitáise iyú nacáiwa.
Iwàwacutá nacái cáininàca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáininàaná piicáca píawawa”, íimaca yái
tàacáisi Moisés itànèericaté —íimaca yái yéewáidéerica wenàiwica. 28 Néese Jesús íimaca irí:
—Pidéca picàlidaca cayábani. Pimànicaalí mamáalàacata càide iyúwa yái tàacáisica íimáaná, yá
pidènìapiná picáucawa càmíiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca.
29 Néese quéwa yái yéewáidéerica wenàiwica templo irìcu iwàwacaté cayábaca áibanái iicácani, níái
áibanái wenàiwicaca ìyéeyéica néeni. Iná isutáca yéemìawa Jesús:
—¿Néeni, cawinásica níara áibanái wenàiwicaca iwàwacutéeyéicasa cáininàca nuicáca? —íimaca.
30 Iná Jesús icàlidaca iríni comparación iyú. Jesús íimaca irí: “Abéeri asìali judío yàacatéwa àyapulìcubàa
Jerusalén ìyacàlená íicha yàanàacaténá Jericó ìyacàlená néréwa. Néese quéwa abénaméeyéi cayéedéeyéi
náibàacani. Yá namelùdaca íicha yàasu macáita, ibàle nacái macáita. Yá nacapèedáidacani báawanama. Yá
nàacawa íicha, namàacaca batéwéeri yéetácawa, yái judíoca. 31 Néesecáwa ànìwa áiba judíosàiri sacerdote
yàanàaca irìcu yái àyapuca ànìwa. Quéwa idécanacáita iicáca inacáiriwa judíoca, yái asìalica máiníirica,
yá sacerdote ichàbaca yàacawa íicha déecubàata abéemàabàa àyapu íicha. 32 Càita nacái áiba judíosàiri
levita íibaidéerica templo irìcu yàanàaca néré, yá iicácani, yái inacáiricawa judíoca máiníirica, néese levita
ichàbaca yàacawa abéemàabàa àyapu íicha. 33 Néese áiba asìali Samaria yàasu cáli néeséeri, abéeri néená
níái wenàiwicaca judíonái iiquéeyéi iyúwa báawéeyéi, yácata càmíiri judío yàacawa nacái irìcubàa yái
àyapuca. Yái asìalica samaritanosàiri iicáca judío máiníirica, yá catúulécanáca iicácani. 34 Yá yàacawa
máiníiri yàatalé. Yá idèpìaca íicha icháuná olivo iséená iyú, uva ituní iyú nacái, dabé nacáirica. Yá ibàlìaca
icháuná wáluma iyú. Néese samaritanosàiri imichàidacani ipìra íinataléwa. Yá itécani áiba capìi néré,

naimácatáipiná. Yá icùacani táiyápinama. [35] Néese mapisáináami àniwa, yái Samaria yàasu cáli néeséerica
ipáyaidaca capìi íiwacali pucháiba moneda dracma iyú, cawèníiyéi yáawami plata quírameníiri, pucháiba
èeri iwènicatáica. Yá samaritanosàiri íimaca capìi íiwacali irí: 'Picùa cayába yái máiníirica. Piúcacaalí
plata mamáalàacata íicha yái nuèrica pirí picùanápinátani, yásí nupáyaidaca pía àniwa yái piúquéerica
nùanàacatáipináta àniwa', íimaca yái Samaria yàasu cáli néeséerica", íimaca yái Jesúsca. [36] Néese Jesús
íimaca irí yái yéewáidéerica wenàiwica:

—Máisiba asìanái iicáca yái máiníirica asìalica àyapulìcubàa. ¿Chánácaalí néená cáininàca iicáca áiba
wenàiwica, yái asìali cayéedéeyéi imànníirica irí báawéeri? —íimaca yái Jesúsca. [37] Néese yái yéewáidéerica
wenàiwica íimaca Jesús irí:

—Yáara asìalica iiquéericaté ipualé —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Pìawa, pimàni mamáalàacata càita, áibanái irí nacái càmíiyéica péenánái —íimaca yái Jesúsca.

Jesús en casa de Marta y María

[38] Néeseté Jesús yèepùa yèepunícawa àniwa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàanàaca áiba yàcalé
irìculé. Inanái ùyacaté néré íipidenéechúa Marta. Uedáca nía ucapèe irìculéwa, ùacaténá nayáapiná
uénánái yáapichawa. [39] Marta idènìaca yùuchawa íipidenéechúa María. Uái Maríaca úawinacawa mawiénita
Jesús yàabàli irí uémìacaténá yéewáidáaná yéewáidacalénáiwa. [40] Martata quéwa máiní càulenáca úa,
uíbaidacáiná nayáacalé. Máadáiní uíbaidaca nayáapiná. Néese ùacawa Jesús yàatalé. Yá úumaca irí:

—Nuíwacali, ¿cáná pibatàa nùucha umàaca nuíbaidaca nulínáamitawa macáita wayáapiná? Pichùulìa
uyúudàanápiná núa —úumaca úái Martaca. [41] Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Marta, péemìa cayába, ¿cáná máiní maséeca píináidacawa piwàwawa, achúma nacái piwàwa manùba
wawàsi ìwalíise? [42] Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeriwa wenàiwicanái irí, yái nutàacáica. Piùcha
María udéca uínáidacawa uémìanápiná yái nutàacáica, cayábéeri áiba wawàsi íicha canánama. Canácata
yáaliméeri yeedáca uíchani —íimaca yái Jesúsca.

11

Jesús y la oración

[1] Aiba èerité Jesús ìyaca áibalé, yá isutáca yáawawa Dios íicha. Idécanáami isutáca Dios íicha, néese abéeri
yéewáidacalé íimaca irí:

—Wáiwacali, péewáida wía wasutáanápiná Dios íicha càide iyúwaté Juan el Bautista yéewáidáanáté
yéewáidacalénáiwa nasutáanápináté Dios. [2] Jesús íimaca nalí:

—Pisutácué Dios íicha, yá càicué píimaca pisutácawa:

'Pía, Wáaniri Dios chènuníiséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluínininá. Pimàaca péenáiwaná
yàanàaca caquialéta yái èerica pidàbacatáipináta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnanái namànica
càide iyúwa piwàwáaná chái èeri irìcu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara ìyéeyéica chènuniré.
[3] Pìa wayáapiná wamáapuèrica èeri imanùbaca.
[4] Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, wíacáiná nacái wamàacaca wawàwawa nabáyawaná íicha caw-
inácaalí imànníiyéica walí báawéeri. Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica
wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás íicha',
càicué píimaca Dios iríwa", íimaca yái Jesúsca. [5-6] Jesús íima nacái yéewáidacalénái iríwa:

—Péemìacué comparación: Aiba asìali idènìaca yàacawéerináwa, yá yàanàaca icapèe néré catá ba-
muchúami. Yá isutáca íicha mamáalàacata: 'Pía nùacawéeriná, pìa nuchàba máisiba pan yácáiná áiba
nùacawéeriná idéca yàanàaca nucapèe néré, idéca yàacawa déecuíse. Canáca nulí nuèripiná iyáapiná',
íimaca irí. [7] Néese yái ìyéerica capìi irìcu càmita íima irí: 'Picá pisàiwica nulí wawàsi. Nudéca nubàlìaca
capìi inùma. Nuénibe nadéca nacùacawa, waimácaténá íná càmita núalimá numichàacawa nùacaténá
pirí quirínamatani', càmita cài íima irí. [8] Néese núumacué pirí, éwita càmicáaníta imichàawa yàacaténá
iríni yàacawéerinácáanítani, càicáaníta yàaca irí macáita yái imáapuèrica, isutácáiná íicha mamáalàacata
cachàiníiri iyú. [9] Càita nacái núumacué pirí: Pisutácué mamáalàacata Dios íicha, yásí imànicuéca piríwani.
Càide iyúwa comparación íimáaná, picutácué mamáalàacatani, yásí pìanàacuécani. Pimáidacué mamáalàa-
cata capìi inùma néeni, yásí yàacùacuéca piríwani. [10] Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata,
yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapinácani. Cawinácaalí imáidéerica
mamáalàacata capìi inùma néeni, nàacùaca iríni. Càita nacái cawinácaalí isutéerica mamáalàacata Dios
íicha, Dios imànica iríwa càide iyúwa isutáaná.

[11] "Péemìacué comparación: Pidènìacaalícué pìiriwa, càmitacué pìa irí íba isutácaalí píicha pan iyáap-
ináwa. Càmitacué pìa iyáapiná àapi isutácaalí píicha cubái. [12] Càmitacué pìa iyáapiná chália isutácaalí píicha
cawámai yéewé. [13] Ewitacué báawéeyéicáaníta íiwitáiseca pía, càicáaníta cáininácuéca piicáca péenibewa,
píalimácué nacái pìaca nalí cayábéeri wawàsi. Néeni, ¿càmitasicué píalíawa cayábáaná íiwitáise yái Wáaniri
Dios chènuníiséerica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios ibànùanápiná nalí Espíritu Santo, cawinácaalí
isutéeyéica Dios íichani! —íimaca yái Jesúsca.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

[14] Aiba èerité Jesús yúucaca demonio asìali íicha. Yái demonio matàacáica imànicaté asìali. Néese
demonio yàacadénáamiwa asìali íicha, yáta asìali yáalimá itàaníca àniwa. Níái wenàiwica ìyéeyéica néeni
náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí ìwalíise yái imànníináca. [15] Quéwa abénaméeyéi náimaca:

"Yái asìali Jesúsca idènìaca Beelzebú íiwitáise, yái demonio íiwacalináca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú", náimaca Jesús ìwali.
16 Aibanái nawàwa náalimáidaca naicáwa Jesús asáisí idènìacaalí Dios íiwitáise, íná nasutáca íicha imànníinápiná yái càmíirica wenàiwica idé imànica. 17 Yá Jesús yáalíacawa náináidáanáwa nawàwáaná náalimáidaca naicáwani. Yá íimaca nalí:
"Péemìacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí íipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, càmita náalimá nàyaca abéeri capìi irìcu. 18 Càita nacái Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini Satanás quirínamatá. Càicuéca núumaca pirí píimacáinácué nùwali núucáanása demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú, yái demonio íiwacalináca. 19 Quéwa picháawàacaalícué nuináwaná ìwali mamáalàacata núucáanása demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú, néese iwàwacutácué picàlidaca nulí cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué yúucaca demonio wenàiwica íicha. Píalíacawa càmita náuca demonio Beelzebú íiwitáise iyú. Iná péewáidacalénái nadéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisíiri iyú. 20 Nudéca núucaca demonio wenàiwica íicha Dios íiwitáise iyú. Iná nudéca núasáidacuéca pirí Dios icùaná abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.
21-22 "Núucaca demonio wenàiwica íicha nuíwitáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás íicha. Péemìacué comparación: Cachàinicaalí asìali, idènìacaalí cayába icáapisàiwa, yásí icùaca icapèewa cachàinníiri iyú, yàasu nacáiwa ìyéerica icapèe irìcu, ipíchaná cayéedéeri yàanàaca imelùdacaténá íichani. Quéwa cawàwanáta áiba asìali yàanàaca cachàinníirica capìi íiwacali íicha, néese imawènìadaca íichawa capìi íiwacali, yásí imelùdaca íicha icáapisàimi, yàasumi nacái yàacaténá yáapichéeyéi iríwani. Càita nacái Satanás idacùaca wenàiwica íiwitáise, cachàinníiri iyú ipíchaná namusúacawa íicha. Quéwa núata iwasàaca wenàiwica Satanás íicha cachàinicáiná núa Satanás íicha.
23 "Píacué càmíiyéica abédanama íiwitáise núapicha, piùwidecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios íicha meedá", íimaca yái Jesúsca.

El espíritu impuro que regresa

24 Jesús íimaca nalí: "Demonio yàacaalíwa wenàiwica íicha, yásí demonio iméeràacawa chuìri cáli íinata, yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmicaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, néese íimaca íináidacawa iríwa: 'Nuèpùacawa àniwa nucapèe nérewa yáara wenàiwicaca nùacatáisecatéwa íicha', íimaca iríwa yái demonioca. 25 Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiséeri càide iyúwa cayábéeri capìi natunuérica, nachùnìèrica nacái cayába. 26 Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiníiyéi báawaca íicha. Néese macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwalìculé nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica wenàiwica irí báawéeri máiní íicha yái idàbáanéerica demonio imànníiricaté irí quéechacáwa", íimaca yái Jesúsca.

La felicidad verdadera

27 Idècunitàacá Jesús icàlidaca nalíni, yá abéechúa inanái úumaca cachàinníiri iyú:
—¡Casíimáica pìwali úara inanáica imàaquéechúacaté pimusúaca piicá èeri, úara idàwinèechúacaté pía! —úumaca. 28 Quéwa Jesús íimaca ulí:
—¡Báisíta, quéwa cachàini yáwanái casíimáica uícha nía, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái, namànica nacái càide iyúwa íimáaná! —íimaca yái Jesúsca.

La gente mala pide una señal milagrosa

29 Néeseté manùba wenàiwica nàwacáidáyacacawa mamáalàacata Jesús itéese. Yá Jesús idàbaca icàlidaca nalíni: "Báawaca náiwitáise níái wenàiwicaca ìyéeyéica siùcade; nasutáca nuícha numànníinápiná naicá yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Càmita quéwa numànipiná nalí càiri wawàsi. Numàacacáita naicáca numànníinápiná càide iyúwaté profeta Jonás ìyáaná. 30 Càide iyúwaté Nínive ìyacàlená mìnanáimi náalíanáwa Dios ibànùacaté nàatalé profeta Jonás, càita nacái numàacapiná wenàiwica náalíacawa nùwali, núa asìali Dios néeséerica, numànipinácáiná càide iyúwaté profeta Jonás ìyáanáté. 31 Aiba èeriwa, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí níái wenàiwicaca ìyéeyéica siùcade nabàlùapináwa Dios íipunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namànníiricaté. Néese Sur yàasu cáli icuèchúami càmíichúa israelita umichàapinácawa ucháawàacaténá naináwaná ìwali níái israelitaca ìyéeyéica siùca. Bàaluitécáiná ùanàaca máiní déecuíse wàasu cáli íinatalépiná uémìacaténáté rey Salomón itàacái máiní cáalíacáica, úalíacáinátéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáaníta nèewibàa, níái israelitaca, núa cachàinníirica íiwitáise rey Salomón ichàini íicha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná cabáyawanáca Dios iicáca nía. 32 Nía nacái càmíiyéica israelita ìyéeyéicaté Nínive ìyacàlená irìcu namichàapinácawa èeri imáalàacaalíwa Dios yùuwichàidapinácaalí báawéeyéi wenàiwica. Néese níái israelitaca ìyéeyéica siùca nabàlùapináwa Dios íipunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namànníiricaté. Yásí Nínive ìyacàlená mìnanáimi nacháawàapiná israelitanái iináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive ìyacàlená mìnanáimi nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemìacáináté profeta Jonás icàlidaca nalíni Dios inùmalìcuíse. Néese, éwita nùyacáaníta nèewibàa siùcade, níái israelitaca, núa cachàinníirica íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná máiní cabáyawanáca Dios iicáca nía", íimaca yái Jesúsca.

La lámpara del cuerpo

33 Jesús íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Watùcunìacaalí lámpara, càmita wabàani catácatalé,
càmita nacái yàalusi irìculé. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa amalácaténá wenàiwicanái
irí iwàluèyéicawa néré. 34 Pituí nacái ìyaca pirí càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca piicáca.
Cayábacaalí pituí, yásí amalánamaca piicáca. Quéwa, báawacaalí pituí, néese catáca piicáidaca. 35 Néese,
yái píináidéericawa piwàwalìcuísewa ìyaca càide iyúwa catuíri íiwitáise. Iná picùa cayába piwàwawa,
masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios íicha, ipíchaná catáca píiwitáise. 36 Amalácaalí
píiwitáise, canásíwacaalí catá píiwitáise, yásí píalíaca piicáca cayábéeri báawéeri íichaná, càide iyúwa
lámpara icànacaalí pìwali”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

37 Idécanáamité Jesús icàlidacani wenàiwicanái irí, yá abéeri fariseo imáidaca Jesús iyáacaténá iyáacaléwa.
Ináté Jesús iwàlùacawa fariseo icapèe irìculé, yá yáawinacawa mesa iwéré. 38 Yái fariseo íináidacawa
manuísíwata iicáidaca Jesús irí iicácáiná Jesús càmita imàni culto nacáiri íibacaténá icáapiwa éeréeri iyú,
iyúwa fariseonái íiwitáise ìyáaná ipíchawáise iyáaca iyáacaléwa. 39 Quéwa Wáiwacali íimaca irí:
—Píacué fariseoca, pimànicuéca madécaná wawàsi éeréeri iyú càide iyúwaté pìawirináimi
yéewáidáanácué pía, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemìacué comparación:
Càicuéca píade iyúwa bacàa, quírápieli nacái wáibéeyéica íinatabàa. Quéwa máiní báawaca píiwitáise
piwàwalìcuísewa càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedácáinácué piríwa manùba wawàsi
piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimànníiricuéca. 40 ¡Píacué càmíiyéica yáalíawa! ¿Càmitacué
píalíawa Dios yáalimá iicáca piwàwalìculéwa càide iyúwa iicáaná nacái macái wawàsi wenàiwica
yáaliméerica iicáca ituí iyúwa? 41 Quéwa, iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwalìcuísewa
quéechacáwa yéewanápinácué pìaca catúulécanéeyéi irí cayábéeri ofrenda Dios irípiná. Masacàacaalícué
pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicácué macáita yái pimànníiricuéca.
42 “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué fariseoca! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí
abéerinama néená níái diéyéica imanùbaca pibànacaleca púubéeyéica, níái menta ibáiná, ruda ibáiná
nacái, macái bànacalé íiwitáaná nacái, càide iyúwaté Dios ichùulìanácué pimàacaca irí nía ofrenda iyú
sacerdotenái iyáapiná. Quéwa, càmitacué picùa wenàiwicanái machacànníri iyú, càmitacué nacái cáininá
piicáca Dios. Máinícué iwàwacutá cài pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca pìasu cawènníriwa Dios
irípiná ofrenda iyú.
43 “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué fariseoca!, iwàwéeyéica máiní yáawinacawa macái wenàiwica
yàacuésemi chènunibèeri yàalubáisi íinata néewáidacàalu irìcu pimànicaténácué culto, yéewacaténácué
naicáca pía iyúwa máinníiyéica cachàinica. Casíimáicuéca piwàwa nacái natàidacáinácué pía máiní
cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé áibanái wenàiwica naicácaténácué natàidaca pía.
44 “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa! Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa càliculìi càmíiyéi
wenàiwica yáalíawa alénácaalí càliculìi ìyaca, néese wenàiwica nàipìnaca càliculìi íinatabàa, quéwa càmita
náalíawa nàipìnaca casaquèeri íinatabàa. Càita nacái áibanái néemìaca péewáidáanácué nía quéwa càmita
náalíawa casacàacuéca píiwitáise”, íimaca yái Jesúsca.
45 Iná abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu íimaca Jesús irí:
—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, picàlidacáiná càiri tàacáisi fariseonái irí, íná pitàaníca pìyaca wàwali
nacái báawéeri iyú, wía yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu —íimaca. 46 Quéwa Jesús íimaca:
—¡Dios yùuwichàidapinácué pía nacái, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu! Péemìacué
comparación: Càicuéca píade iyúwa náiwacanánái ichùulièyéica wenàiwica iwáacutáidaca máiní imiéri
wawàsi, néese càmita nayúudàa iwáacutáidacani, ibatàa nacáapi ipùata achúméeríina iyúpináta, càmita
nayúudàa iwáacutáidacani. Càita nacái pichùulìacuéca wenàiwica namànníinápiná madécaná càuleméeri
wawàsi píimacáinácué Dios iwàwacasa cài namànica, néese càmitacué pimàni càide iyúwa pichùulìaná
áibanái imànica.
47 “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa!, píacué imànníiyéica cayábanaméeyéi iicácanáwa capìi profetanáimi
yàasu càliculìimi iwicáubàa, piwàwacáinásacué piwàwalica nía, Dios yàasu wenàiwica profetanáimica
pìawirináimi inuéyéicaté. 48 Iná píasáidacuéca abédanama píiwitáise pìawirináimi yáapichawa, cayábaca
piicácuéca yái namànníiricaté; nanúacáináté profetanái, néese cayábacuéca pimànica profetanáimi yàasu
càliculìimi.
49 “Iná Dios íimaca cáalíacáiri iyú: ‘Nubànùapiná profetanái, apóstolnái nacái nacàlidacaténá nutàacái
israelitanái irí. Néese israelitanái namànipiná báawéeri abénaméeyéi irí, nanúapiná nacái áibanái néená’,
càité íimaca yái Diosca. 50 Yácáiná Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca ìyéeyéica siùca
ìwalíise yái pìawirináimicué inúanácaté Dios yàasu wenàiwica profetanái, Dios idàbacatáisecaté èeriquéi
àta siùca nacáide. 51 Yáara idàbáanéerica nanúacaté íipidenéericaté Abel. Néese nanúacaté áibanái
manùbéeyéi. Yáara nanuéricaté namáalàidáaná canánama íipidenáté Zacarías, yái profeta nanuéricaté
templo ibàacháwalená irìcu, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. Iná núumacué pirí, Dios
yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca ìyéeyéica siùca ìwalíise yái pìawirináimicué inúanácaté
profetanái, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
52 “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu! Péemìacué com-
paración: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica iyéeduèyéica capìi yàasu llave, néese càmita nawàlùawa capìi
irìculé, càmita nacái nabatàa áibanái iwàlùacawa. Càita nacái píacué: Ewitacué píalíacáanítawa càinácaalí
Dios itàacái íimáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidacaténáni, càmita nacái pibatàa
áibanái yeebáidacani”, íimaca yái Jesúsca.

53 Idécanáami càì Jesús íimaca nalí, yá calúaca nía báawanama, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo
irìcu, nía nacái fariseoca. Néese nadàbaca nasutáca néemìawa Jesús manùba wawàsi ìwali nasàiwicacaténá
irí wawàsi. 54 Náalimáidaca naicáwani íimáanápiná áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca
iináwaná ìwali itàacái ìwalíisewa.

12

Jesús enseña contra la hipocresía

1 Néenialíté madécaná mil namanùbaca wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús yàatalé naicácaténáni.
Máinícáiná dàalaca néré wenàiwica, íná nabawàidáyacacawa. Yá Jesús idàbaca icàlidaca quéechacáwa
yéewáidacalénái iríwani. Yá íimaca nalí: "Picácué píichawa fariseonái yàasu levadura. Yái
levadura íimáanáca càicanide iyúwa náiwitáise pucháibéeri, ipíchanácué nacái pucháibacuéca píiwitáise.
2 Càmitacué píalimá pibàaca pibáyawanáwa càiripináta. Aibaalípiná macáita náalíacawa ìwali. 3 Iná macáita
wawàsi pitàaníiricuéca ìwali catéeri irìcu, áibaalípiná macáita néemìapináca amalánama ìwali. Macáita
wawàsi pitàaníiricuéca ìwali ibàacanéeri iyú áibanái íicha, picapèe imàdáaná irìcuwa, yásí áiba èeriwa
náiríacawa capìi ipùatalìculé, yá nacàlidapinácani cachàiníiri iyú macái yàcalé mìnanái irí", íimaca yái
Jesúsca.

A quién se debe tener miedo

4 Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Píacué nùacawéeyéiná, núumacuéca pirí, càmita iwàwacutá
cáalucuéca pía náicha èeri mìnanái yáaliméeyéica inúacuéca pía, quéwa idécanáamicué nanúaca pía,
néese càmita quirínama náalimá namànica pirí báawéeri. 5 Quéwa nucàlidacuéca pirí ìwali cawinácaalí
iwàwacutá cáalucuéca pía íicha: Iwàwacutácué cáaluca pía Dios íicha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca,
yúucacaténácué pía infierno irìculé. Báisíta, iwàwacutácué cáaluca pía íicha manuísíwata, ipíchanácué
pimànica pibáyawanáwa, pìacaténácué nacái icàaluíníná.
6 "Péemìacué comparación: Nawénda cinco namanùbaca púubéeyéi màsibèe pucháiba moneda ìwal-
inápiná càmicáiná máiní cawènica màsibèe. Quéwa Dios càmita iimáicha nía ibatàa abéeripiná, càmita
Dios iimáichani, yái màsibèeca. 7 Càita nacái Dios icùacuéca pía. Dios yáalíacuécawa macáita pìwali, àta
càisimalénácaalícué píiwita ibáiná, yáalía nacáiwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abénamata. Iná picácué
cáalu píináidacawa piwàwawa, Dioscáiná iicácuéca pía iyúwa cawèníiri yáwanái náicha macái púubéeyéi
màsibèe manùbéeyéi", íimaca nalí yái Jesúsca.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

8 Jesús íimaca nalí: "Núumacué pirí, cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái
wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái, asìali Dios néeséerica, nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu
wenàiwicacani Dios yàasu ángelnái yàacuésemi. 9 Aibacaalí quéwa càmita icàlida iináwanáwa yeebáidaca
nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, néese nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicani Dios
yàasu ángelnái yàacuésemi.
10 "Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asìali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa
báawéeri íicha, yásí Dios imàacapiná iwàwawa ibáyawaná íicha. Quéwa áibacaalí itàaní báawéeri iyú
Espíritu Santo ìwali, néese càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha.
11 "Náibàapinácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali judíonái yéewáidacàalu irìcu, jueznái
yàatalé nacái, yàcalé íiwacanánái yàatalé nacái, quéwa picácué achúma píináidawa piwàwawa ìwali
càinácaalí iyú yéewanápiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa, ìwali nacái yái tàacáisi iwàwacutéericuéca
picàlidaca nalí. 12 Iwàwacutácaalípiná picàlidaca piináwanáwa, yásí Espíritu Santo yéewáidacué píawa,
càinácaalícué iwàwacutáanápiná picàlidaca nalíni", íimaca yái Jesúsca.

El peligro de las riquezas

13 Néeseté áiba asìali ibàluèricawa wenàiwicanái yèewi íimaca Jesús irí:
—Pía, yéewáidéerica wía, pichùulìa nuénásàiri yàaca nulí nùasupiná wáaniri yàasumi yéená —íimaca.
14 Jesús íimaca irí:
—Pía, nùacawéerináca, càmita nùanàa càide iyúwa juez imàníiná nuémìacaténá wenàiwicanái
nacháawàaca áibanái iináwaná ìwali, càmita nacái nùanàa nuseríacaténá náaniri yàasumi yèewi —íimaca
yái Jesúsca. 15 Néese Jesús íimaca nacái:
—Piicácué píichawa cayába. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata cawèníiri wawàsi. Wáalimáca
wàyaca casíimáiri iyú éwita canácaalí walí manùba cawèníiri. Ewita wenàiwica idènìacaalí yàasuwa
madécaná cawèníiri, càicáaníta càmita yáalimá yáalíacawa asáisí ìyacaalípiná madécaná camuí —íimaca
yái Jesúsca.
16 Néese Jesús yéewáidaca nía. Yá íimaca nalí: "Péemìacué comparación: Iyacaté càasuíri asìali, idènièri-
caté madécaná ibànacalewa. Néese áiba camuíté càasuíri yeedáca manùba ìyacanási ibànacale íichawa.
17 Néese càasuíri íináidacawa, yá íimaca iríwa: '¿Càinásica iwàwacutá numànica? Canáca nulí cayába capìi
imanùbaca nùwacáidacatalépiná yàacàsi yái nuedéerica nubànacale íichawa', íimaca iríwa. 18-19 Néese íimaca
iríwa àniwa: 'Siùca núalíacawa càinácaalí numàníínápiná. Nucàlàlìapiná nucapèewa nuchùnìacaténá
àniwa manuínaméeyéi iyú nabàlùacawa yéewanápiná nucùaca nalìcu macáita yái nubànacaleca nuedéerica,
macáita nùasu nacáiwa. Néesecáwa, yásí núumaca nulíwa: Pía, nùacawéerináca, siùcade pidènìaca
manùba cawèníiri picuèrica pirípináwa pìyacaténá iyú madécaná camuípiná. Iná piyamáida píawawa,
piyáa piyáacaléwa, pìira nacái, casíimái nacái piwàwa', íimaca iríwa yái càasuírica. 20 Quéwa Dios íimaca irí:

‘Pía asìali máiwitáiséerica. Yáta catáquéi péetáwa. Néese macáita yái pìwacáidéerica pirípináwa, áibanái needápiná nalíwani macáita, áibanái wenàiwica càmíiyéica píalía ìwali’, íimaca yái Diosca. [21] Càita ìyaca cawinácaalí wenàiwica ìwacáidéericáita iríwa meedá cawèníiri yàasupináwa, càmíiri quéwa imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Dios cuida de sus hijos

[22] Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Péemìacué cayába: Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, pìyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca pibàlepináwa, pìwalicaténácué pibàlewa. [23] Máiníiri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníiri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca chái èeri irìcu, wainá nacái cawèníiri íná yéewa wáalíacawa yàanápiná walí wawàsi càmíirica máiní cawènica, yái yàacàsica, yái bàlesica nacái. [24] Piicáidacué nalí níái cuìpìraca. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadènìacatalépiná nabànacale ìyacanáwa. Quéwa Diosta yàaca nayáapiná. Néeni, ¡máinícuéca cáinináca Dios iicáca pía náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué pía nacái. [25] Néese, éwitacué píináidáanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáaníta càmitacué píalimá cáala pimànicuéca picáucawa, ibatàa abéeri hora piná, càmitacué píalimá cài. [26] Càmicáinácué píalimá pimànica càiri achúméeri wawàsi, íná canéeri iwèni meedá píináidacaalícuéwa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacái.

[27] “Piicáidacué càinácaalí íiwinási nadàwinàacawa: Càmita náibaida. Càmita nacái needá sáawáli namàníiripiná nabàlewa. Quéwa núumacué pirí nadènìaca náiwináwa cayábéeri iicácanáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máinícáaníta càasuca Salomónca. [28] Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicácanáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléená èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri masicái irí waiquéerica càiride iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa Dios yàanápinácué pibàlepiná nacái. ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápinácué pía? [29] Picácué píináidáaníwa mamáalàacata càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa. Picácué máiní achúmaca píináidacawa piwàwawa ìwali mamáalàacata. [30] Níacáiná macái èeri mìnanái càmíiyéica Dios yéenibeca náináidáanícawa nawàwawa ìwali, yái wawàsica. Quéwa ìyacué pirí Wáaniri Dios yáaliéricawa càiríínácaalí wawàsi pimáapuèricuéca. [31] Píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulìaná pimànica, macái pichàini iyúwa, yásí Dios yàacué pirí nacái macáita càinácaalícué pimáapuèrica”, íimaca yái Jesúsca.

Riqueza en el cielo

[32] Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué cáalu pía, píacué nùasu ovejanáica; máisibáwanáitacué pía, quéwa Wáaniri Dios idéca yeedácuéca pía imàacáanápinácué yàasunáica pía, icùacaténácué pía. [33] Piwéndacué pìasuwa. Pìacué iwèninnáami catúulécanéeyéi irí. Yásí pidènìapinácué cawènisíwéeri càmíirica imáalàawa Dios yèeripinácué pirí chènuniré, aléera càmicataléca éwisàimipinácué píichani, càmicatalé cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa, càmita nacái cuwée imáalàidacuéca píichani. [34] Yásí pìasucué cawèníirisíwa ìyapiná chènuniré, íná piwàwapinácué pìyaca chènuniré”, íimaca yái Jesúsca.

Hay que estar preparados

[35] Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese. Péemìacué comparación: Pìyacué càide iyúwa wenàiwica idécanáami ìwalica ibàlewa, ipucúadaca nacái yàasu lámparawa. [36] Picùacué nùacawa néese càide iyúwa áibanái íibaidéeyéica nacùacaalí náiwacaliwa yèepùacawa casamiento néese, áibanái imànicatalé fiesta nacásàacadénáamiwa. Nacùaca náiwacaliwa yàacawa néese àta yàanàacataléta casamiento néese, yéewanápiná nàacùaca irí capìi inùma ráunamáita yàanàacaalípiná imáidaca. [37] Yái náiwacali yàanàacaalípiná, yá yàanàacaalí nía càmíiyéica iimá, yásí casíimáica yàasu wenàiwicanái. Péemìacué cayába, yái náiwacali ichùnìapináca yàasuwa iwacùacaténá nalí nayáapiná. [38] Casíimáica níawa, náiwacali yàanàacaalí nía càmíiyéi iimá, éwita yàanàacaalí néré catá bamuchúami, càmicaalí nacái, cacámalaléwa nacái. [39] Péemìacué comparación: Capìi íiwacali yáalíacaalítéwa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàacatá, néese càmita ibatàa nàacùaca capìinùma nayéedùanápiná íicha yàasutá. Càmita quéwa capìi íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irìcu cayéedéeri yàanàa. [40] Càita nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténácué nùacawa néese, núa asìali Dios néeséerica, nùacáináwa néese càmicatáipinátacué picùa nùanàa”, íimaca yái Jesúsca.

El criado fiel y el criado infiel

[41] Néeseté Pedro isutáca yéemìawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿picàlidasica yái comparacióonca péewáidacaténá wíawamita wía péewáidacaléca, càmicaalí nacái, péewáidasica canánama wenàiwica? —íimaca yái Pedroca.

[42] Néese Wáiwacali íimaca: “Péemìacué comparación: Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa capìi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéeri nacái íiwacali itàacáiwa machacàníiri iyú. Iná yái capìi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íichawa, yá ichùulìaca yàasu wenàiwicawa icùanápiná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapiná èeri imanùbaca. [43] Néesecáwa íiwacali yàanàacaalípiná àniwa, yá casíimáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa ìyaca càide iyúwa íiwacali íimáanáté irí. [44] Péemìacué cayába, yái íiwacali imàacapiná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidaca cayába íiwacali iríwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. [45-46] Quéwa yái íiwacali yàasu wenàiwicaca iyúunáidacaalí íiwacali idècunìacawa mamáalàacata, yá nacái idàbacaalí

icapèedáidaca inacáiyéiwa íibaidéeyéica, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icàmáanápiná nacái, yáta íiwacali yàanàapináca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, áiba hora nacái càmíiri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápiná. Yásí íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica, càide iyúwa yùuwichàidáaná wenàiwica càmíiyéica yeebáida itàacái.

47 "Cawinácaalí yàasu wenàiwicanái yáaliéyéicawa càinácaalí náiwacali iwàwáaná namànica, quéwa càmíiyéica icùa íiwacali yàanàaca, càmíiyéica yeebáida nacái íiwacali itàacáiwa, yá náiwacali icapèedáidapiná níawa manùba yàawiría cachàiníiri cabèesi iyú. 48 Néeseta quéwa cawinácaalí yàasu wenàiwica càmíirica yáalíawa cayába càinácaalí íiwacali iwàwáaná yàasu wenàiwica imànica, néese imànicaalí ibáyawanáwa, yásí íiwacali icapèedáidaca báawatatàani. Cawinácaalí yáaliéyéicawa cayába, iwàwacutá namànica máiní machacànníiri iyú. Cawinácaalí yàasu wenàiwica íiwacali imàaquéeyéica icùaca manùba, iwàwacutá nacùaca nía máiní cayábéeri iyú náicha áibanái càmíiyéica icùa manùba", íimaca yái Jesúsca.

Jesús es causa de división

49 Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé, íná càulenéeri wawàsi yàanàapináca macái èeri mìnanái ìwali càide iyúwa quichái yeemácaalí wenàiwica; yá ¡máiní nuwàwa quichái idàbaca ipucúacawa ráunamáita! 50 ¡Iwàwacutápiná nùuwichàacawa cáiwíiri yùuwichàacáisi iyú, yá máiní báawaca nuínáidacawa nuwàwawa siùcade àta numáalàidacatalépináta nùuwichàacawa! 51 Picácué píináidawa wenàiwicanái nàyapiná matuíbanáita náapichawáaca nùanàacáaníta aléi èeri irìculé. ¡Càmíirita! Néese, càmita abédanama náiwitáise nùwali. 52 Siùcáisede nàyacaalí cinco namanùbaca néenánái, yásí máisiba càmita abédanama náiwitáise pucháiba yáapicha, càita nacái, càmita abédanama pucháiba íiwitáise máisiba yáapicha. 53 Asìali yùuwideca imànipináca ìiriwa. Iiri nacái yùuwideca imànipiná yáaniriwa. Inanái ùuwideca umànipináca uíduwa. Uídu nacái ùuwideca umànipiná úatúawa. Ua nacái ucuíruca ùuwideca umànipiná uinìruwa. Uinìru nacái ùuwideca umànipiná ucuíruwa, níacáiná abénaméeyéi néená neebáidapiná nutàacái, quéwa áibanái càmita neebáidapiná nutàacái", íimaca yái Jesúsca.

Las señales de los tiempos

54 Yá Jesús íimaca wenàiwicanái irí: "Péemìacué comparación: Chái Israel yàasu cáli íinata, piicácaalícué manùba acalèe namichàacawa èeri iwàlùacatáisewa, yásí píimacuéca piríwáaca: 'Aca uníara wàatalé'. Yásí yúuwàacawa. 55 Néese cáuli ipùacaalí sur néese, yásí píimacuéca ùuleca cáminá walíwa. Yásí ùulecani. 56 ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái acalèe iicácanáwa, chái cáli nacái. Iná píalíacuéca nacáiwa càinácaalí íimáaná yái Dios imàníirica siùca, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmitasacué píalíawa cawinácaalí núa", íimaca yái Jesúsca.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

57 Jesús íimaca nalí: "¿Cánácué càmita píináidawa machacànníiri iyú pimàníinápinácué cayábéeri? 58 Pisutá Dios íicha caquialéta imàacáanápiná iwàwawa pibáyawaná íicha, ipíchaná yùuwichàidaca pía. Càmicaalí cài pimàni, yásí Dios ìyaca pirí càiride iyúwa piùwide. Péemìa comparación: Piùwide itécaalí pía icháawàacaténá piináwaná ìwali nacuèrinánái irí, yá iwàwacutá pitàaníca yáapicha éeréta àyapulìcubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàacáanápiná iwàwawa pibáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha cài, yásí juez imàacaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapiná píawa presoíyéi ibànalìculé, nacapèedáidacaténá píawa. 59 Péemìa cayába. Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íichawa presoíyéi ibàna irìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawènìacálewa macáita, àta abéeri centavo piná, yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmita píalimá pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripináta", íimaca yái Jesúsca.

13

Importancia de la conversión

1 Néenialíté abénaméeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yàatalé, yá nacàlidaca Jesús iríni, Pilato gobernador imàacacaté yàasu úwináiwa inúaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi. Yáté Galilea néeséeyéi íiranámi yèewìacawa napìra íiranámi yèewiwa, níái pìráimica nanuéyéicaté sacrificio piná nàacaténá Dios icàaluníná. Uwinái inúacáiná nía mawiénita irí yáni nanúacatái napìrawa, íná yéewa náiranámi yèewìacawa napìra íiranámi yèewiwa.

2 Néese Jesús íimaca nalí: "Níara Galilea yàasu cáli néeséeyéica néetácatéwa máiní báawéeri iyú. Iná cawàwanátacué piyúunáidaca cabáyawanácaté nía náicha canánama ìyéeyéica nàasu cáli íinata. 3 Núumacué pirí, càmitaté cabáyawaná nía áibanái íicha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí péetápinácué nacáiwa méetàuculé Dios íicha. 4 Péemìacatécué nacái nainàwaná ìwali áibanái dieciocho namanùbaca yéetéeyéicatéwa Siloé néré chènuníiri capìì yúuwàacáinátéwa náinatabàa. Picácué píináidawa cabáyawanéeyéica nía náicha macáita Jerusalén ìyacàlená mìnanáica. 5 Núumacué pirí, càmitaté cabáyawaná nía áibanái íicha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí macáita péetápinácué nacáiwa méetàuculé Dios íicha", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la higuera sin fruto

6 Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa, náalíacaténáwa mesúnamáita Dios yùuwichàidáanápináté israelitanái. Yá íimaca nalí: "Aiba asìali idènìacaté higuera yéetaná yàasu

uva ibànacalená yèewiréwa. Yàaca iicácaténá idènièricaalí ìyacanáwa yái àicuca, quéwa canáca yàanèeri
ìyacanáca. [7] Iná bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa icuèrica uva ibànacalená: 'Piicá yái àicuca.
Nudéca nucutáca ìyacaná máisiba camuí imanùbaca. Yá canáca ìyacaná. Iná piùcani. Canápináta meedá
wamàaca ibàlùacawa chái màyacanéeri', íimaca. [8] Quéwa yái icuèrica bànacalé íimaca íiwacali iríwa:
'Nuíwacali, pimàaca ibàlùacawa chái quirítàacáwa abéeri camuípiná. Yá nubàsabàsáidaca itéesebàa cáli,
nùwacáidapiná nacái pìrái ìyami cayábacaténá irí cáli. [9] Yá cawàwanáta càyacanácani. Néese quéwa
màyacanácaalí mamáalàacatani, yásí piùcacani', íimaca íiwacali iríwa", íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada

[10] Aiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús yéewáidacaté nía néewáidacàalu irìcu. [11] Uyaca néeni
cáuláiquéechúa inanái. Demonio yùuwichàidacaté úa dieciocho camuí. Càmita demonio ibatàa ubàlùacawa
machacànita, canásíwa, cawaalíca úa mamáalàacata. [12] Néese Jesús iicáca úa, yá imáidaca yàataléwa úa.
Iimaca ulí:
—Pía inanái, nuwasàaca pía uláicái íicha —íimaca yái Jesúsca.
[13] Néese Jesús imàacaca icáapiwa ùwali úái inanáica. Yáta cayábaca úa. Yá úalimáca ubàlùacawa
machacànita. Yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri. [14] Quéwa yái néewáidacàalu íiwacali iicáca Jesús
ichùnìaná úa càide iyúwa íibaidacalési, íná calúacani Jesús yáapicha Jesús ichùnìacáiná úa sábado irìcu
nayamáidacatáicawa. Yá néewáidacàalu íiwacali íimaca wenàiwicanái irí:
—Iyaca walí seis èerita wáibaidacatáipiná. Iwàwacutácué pìanàaca quéechacáwatá ichùnìacaténácué
píatá, càmita siùca èeri sábado wayamáidacatáicawa —íimaca. [15] Néese Jesús íimaca nalí:
—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, péemìacué comparación: Macáitacué piwasàaca pipìranáiwa pacá
itéeyéica yàasusi, burro nacái pitécaténácué nàiraca úni siùca èeri wayamáidacatáicawa. [16] Néeni, ¿cánácué
càmita pibatàa uèpunícawa cayába siùca èeri wayamáidacatáicawa úái Abraham itaquétúanámica, úái
inanái Satanás idacuèchúa uláicái iyú dieciocho camuí? —íimaca yái Jesúsca.
[17] Idécanáami Jesús icàlidaca nalíni, yá báica yùuwidenái wenàiwicanái yàacuésemi. Quéwa macáita
wenàiwica casíimáica nawàwa naicácáináté yái Jesús imàníirica íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yái càmíirica
áibanái wenàiwica idé imànica.

La parábola de la semilla de mostaza

[18] Jesús íimaca nalí nacái: "Siùcade nucàlidacué pirí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa.
Nuéwáidacué pía comparación iyú. [19] Yái Dios icùaná yàasu wenàiwicawa ìyaca càide iyúwa achúméeríina
mostaza íimi, asìali ibànéerica ibànacale yèewiwa. Máiní achúméeríinaca yái íimica, quéwa idàwinàacawa
manuíripiná mamáalàacata càiride iyúwa àicusíwa. Máiníiri manuícani, íná yéewa màsibèe nàanàaca
namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata", íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la levadura

[20] Jesús íimaca nalí nacái: "Siùcade nuéwáidacué pía comparación iyú píalíacaténácuéwa càinácaalí
iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. [21] Càicanide iyúwa levadura ìyáaná. Inanái yèewìadaca levadura
máisibàawiríacatái harina yèewi, yéewanápiná macáita íbesi inísàacawa", íimaca yái Jesúsca.

La puerta angosta

[22] Néeseté idècunitàacáwa Jesús yèepunícawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá ichàbacawa áibanái ìyacàle
irìcubàa imanùbaca, manuínaméeri, púubéeri nacái yàcaléca. Yá yéewáidaca wenàiwicanái néenibàa nacái.
[23] Aiba wenàiwica isutáca yéemìawa Jesús:
—Wáiwacali, ¿máisibáwanáitasica wenàiwica níara Dios iwasèeyéipináca yàasu yùuwichàacáisi íichawa?
—íimaca. [24] Jesús íimaca irí:
—Píalimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nutàacái. Máiní càulenáca wenàiwica neebáidaca
nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios ìyacàle irìculé, càide iyúwacué càulenáaná wawàlùacawa máucuíri capìi
inùma irìcubàa. Núumacué pirí madécaná wenàiwica nawàwapiná nawàlùacawa Dios ìyacàle irìculé
ìyéerica chènuniré Dios icùacataléca macáita, quéwa càmita náalimápiná, càmicáináté neebáida nutàacái
báisíiri iyú. [25] Numànipiná càide iyúwa capìi íiwacali imànníiná. Nudécanáami nubàlìaca capìi inùma
chènuniré, yásí píacué ìyéeyéica méetàuculé capìi íicha, pìanàapinácuéca inùma néré, yá pimáidapinácuéca
nulíwa: 'Wáiwacali, pìacùa walíni', càipinácué píimaca nulí. Quéwa núumacuéca piríwa: 'Càmitacué
núalía nuicáca pía síisáanéeyéicaalícué pía', cài núumacuéca pirí. [26] Néese píimapinácuéca nulí: 'Wayáa-
caté wayáacaléwa píapicha. Péewáidacaté wía wàyacàle yàasu calle irìcubàawa', càipinácué píimaca
nulí. [27] Quéwa núumapinácué pirí àniwa: 'Nudéca núumacuéca pirí, càmitacué núalía nuicáca pía
síisáanéeyéicaalícué pía. Pìacuéwa nuícha macáita píacué imànníiyéica ibáyawanáwa', càipinácué núumaca
pirí. [28] Yá píicháanípinácuéca néenibàawa, piamíadapinácuéca piyéiwa piùwichàacái iyúwa, piicácáinácué
pìawirináimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái, macái profetanái nacái nàyaca Dios ìyacàle irìcu,
icùacataléca macáita chènuniré, píacué quéwa piúcapinácuécawa méetàuculé. [29] Madécanácáiná wenàiwica
nàanàapiná néréwa, macái cáli néeséeyéica, norte néeséeyéi, sur néeséeyéi nacái, este néeséeyéi nacái,
oeste néeséeyéi nacái, nayáacaténá nayáacaléwa Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.
[30] Néese abénaméeyéi càmíiyéica máiní cachàini siùcade chái èeri irìcu áiba èeriwa máiní cachàinica níata
áibanái íicha. Aibanái nacái cachàiníiyéica siùcade, áiba èeriwa càmita máiníiyéi cachàinica níata èeri
imáalàacaalípináwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús llora por Jerusalén

31 Yáté èerica abénaméeyéi fariseonái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá náimaca Jesús irí:
—Ara, pìacàatétawa, rey Herodes iwàwacáiná inúaca pía —náimaca. 32 Quéwa Jesús íimaca nalí:
—Pìacuéwa rey Herodes yàatalé, yáara cachìwéerica. Píimacué irí càì: 'Péemìa cayába, maléená èeri quirítàacáwa núuca demonio wenàiwicanái íicha, nuchùnìa nacái cáuláiquéeyéi. Néese mesúnamáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa', càì píimacué iríwa. 33 Quéwa iwàwacutá nuèpunícawa maléená èeri quirítàacáwa àta nùanàacataléta Jerusalén ìyacàlená irìculé, níacáiná israelitanái nanúacaté batéwa macáita Dios yàasu profetanái Jerusalén ìyacàlená irìcu. Iná iwàwacutá núa nacái nuétácawa néenibàa.
34 "¡Píacué Jerusalén ìyacàlená mìnanáica, píacué inuéyéica Dios yàasu profetanái, inuéyéica nacái wenàiwica íba iyú, níái wenàiwica Dios ibànuèyéica icàlidacaténácué pirí tàacáisi inùmalìcuíse! ¡Manùba yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí uénibewa ubáiná yáapíisewa! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía. 35 Iná péemìacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca idécanáami piùwidenái imànicuéca píipunita ùwicái; núumacué nacái pirí, càmitacué piicá núa quirínama àta píimacatalépinátacué nùwali: '¡Cayábéericani yái yàanèerica Wacuèriná Dios íipidená ìwali, Dios ibànuèrica walíl' càipinácué píimaca nùwali —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús sana a un enfermo de hidropesía

1 Aiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús yàacawa iyáacaténá iyáacaléwa abéeri fariseo íiwacaliná icapèe irìcu. Nàyaca néenibàa áibanái fariseo nacái iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí, naicácaténá asáisí imànicaalí áiba wawàsi nacháawèeripiná iináwaná ìwali ìwalíise. 2 Iyaca abéeri cáuláiquéeri nacái Jesús íipunita. Yái cáuláiquéerica yéenéeriwa macáita ìwalíisewa. 3 Néese Jesús isutáca yéemìawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái fariseonái. Yá íimaca nalí:
—¿Càinácué píináidacawa? ¿Dios imàacasica wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica siùca èeri sábado wayamáidacatáicawa? —íimaca yái Jesúsca.
4 Quéwa masànata íicha nía meedá. Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali yái cáuláiquéerica, yá ichùnìacani. Yá Jesús imàacaca asìali yèepùacawa náicha matuíbanáiri iyú. 5 Néese Jesús íimaca fariseonái irí:
—Nucàlidacué pirí comparación: Abéericaalícué pìiri, càmicaalí nacái, pipìra pacá, yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa irìculé namusúadacatáise úni, ¿càmitasicué pimusúada caquialétani, éwita sábadocáaníta, yái èeri wayamáidacatáicawa? Iná ¿cánácué càmita píalíawa Dios imàacaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica macái èeri imanùbaca, sábado nacái? —íimaca yái Jesúsca.
6 Néese báica nía, càmita náalimá nacàlidaca iríni, Jesús imawènìadacáináté nía.

Los invitados a la fiesta de bodas

7 Níái asìanái fariseo imáidéeyéicaté néré nacutáca náawinacatáipináwa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata, cáimacáicáiná naicáca níawawa, nawàwacáiná nacái áibanái naicáca nía cáimiétaquéeri iyú. Jesús iicácáiná namànníná, íná yàalàaca nía comparación iyú. Iimaca nalí:
8 —Aiba imáidacaalí pía fiesta casamiento nérépiná, picá píawinawa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata yácáiná cawàwanáta áiba wenàiwica yàanàaca, capìi íiwacali imáidéerica néré, cachàiníirica píicha. 9 Néese capìi íiwacali, yái imáidéericuéca pía pucháiba, yàanàapiná pìatalé, yá íimapináca piríwa: 'Pimàaca áiba yáawinacawa pìatalé', càipiná íimaca pirí. Néese báica pía meedá naicácáiná piwàwacutáaná pìaca píawinacawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmíiyéi cáimiétacaná yáawinacatáiwa, déeculé capìi íiwacali íicha. 10 Iwàwacutá càì pimànica: Namáidacaalí pía, yá píawinawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmíiyéi cáimiétacaná yáawinacatáiwa, yéewanápiná capìi íiwacali yàanàaca néré, yásí íimaca pirí: 'Nùacawéeriná, pichàbawa áibacatalé cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa', càipiná íimaca pirí. Càita áibanái yáawinéeyéicawa píapicha mesa iwéré naicápiná capìi íiwacali iicáca pía cáimiétaquéeri iyú. 11 Cawinácaalí wenàiwica cáimacáiyéica iicáca yáawawa, Dios imàacapiná báica nía, càmíiyéi nacái cachàini. Néese cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica cáimacái iicáca yáawawa, Dios imàacapiná cáimiétacanáca nía, cachàini nacái —íimaca yái Jesúsca.
12 Néese Jesús íimaca capìi íiwacali irí imáidéericaté Jesús néré:
—Pimáidacaalí áibanái nayáacaténá nayáacaléwa píapicha, picá pimáida pìacawéeyéináwa, nía nacái péenánáiwa, nía nacái pìawiría yéenáca, nía nacái càasuíyéica ìyéeyéica mawiénita pirí; níacáiná áibaalípiná náalíacawa iwàwacutáaná namáidaca nàataléwa pía nacái piyáacaténá piyáacaléwa náapicha. Càita napáyaidaca pía yàacàsi ìwaliná pièricaté nalí. Quéwa càmita cayába càì pimànica. 13 Néese pichùnìacaalí manùba yàacàsi áibanái iyáapiná, yá pimáida catúulécanéeyéi wenàiwica, báawéeyéi iiná nacái, éeruíyéi yàabàli nacái, matuíyéi nacái. 14 Yásí casíimáipináca piwàwa càmicáiná náalimá napáyaidaca pía àniwa. Yásí Dios imàaca piríwa cayábasíwéeri cawèníiri chènuníiséerica áiba èeriwa namichàacaalípináwa yéetácáisi íicha macáita wenàiwicanáimi cayábéeyéica íiwitáise —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la gran cena

15 Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca nalíni, yá áiba yáawinéericawa néenibàa iyáacaténá iyáacaléwa náapicha íimaca Jesús irí:
—¡Casíimáipinácani cawinácaalí wenàiwica iyéeripináca iyáacaléwa manùbéeyéi yáapicha Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré! —íimaca. 16 Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa comparación: Càasuíri asìali ichùnìacaté madécaná yàacàsi icapèe irìcuwa iwacùacaténá
manùbéeyéi wenàiwica yèewi nayáapináni. Yá imáidaca néré manùba wenàiwica. [17] Néese yéenáiwaná
yàanàaca nayáanápiná nayáacaléwa, yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa icàlidacaténá nalíni níái wenàiwicaca
càasuíri asìali imáidéeyéicaté. Yá íimaca nalí: 'Aquialécué macái, nudéca nuchùnìaca macáita', íimaca nalí.
[18] Néeseta quéwa macáita nacàlidaca càmitasa náalimá nàacawa néré. Yái idàbáanéerica íimaca: 'Nudéca
nuwènìaca cáli bànacalé yàalupiná. Iwàwacutá nùacawa néré nuicácaténá néréni. Pimàni nulí cayábéeri
picàlidaca píiwacali iríwani càmita núalimá nùacawa icapèe néré', íimaca irí. [19] Aiba íimaca irí nacái:
'Nudéca nuwènìaca diez namanùbaca pacá íibaidéeyéipiná. Iwàwacutá nùacawa néré núalimáidacaténá
nía asáisí náibaidacaalí cayába. Pimàni nulí cayábéeri, picàlidaca píiwacali iríwani càmita núalimá nùacawa
icapèe néré', íimaca irí. [20] Aiba íimaca irí àniwa: 'Nudéca nuedáca nùacawéetúapináwa, íná càmita núalimá
nùacawa néré', íimaca irí. [21] Néese yái yàasu wenàiwicaca yèepùacawa íiwacali yàataléwa. Yá icàlidaca irí
nainàwaná. Néese calúaca yái íiwacalica. Yá íimaca yàasu wenàiwica iríwa: 'Pìacàatétawa yàcalé néré.
Picutáca wenàiwica carretera manuínaméeyéi irìcubàa, àyapu púubanaméeyéi irìcubàa nacái. Pimáida
catúulécanéeyéi yàanàacaténá nucapèe néré, nía nacái éeruíyéi yàabàli, nía nacái yàana ituwièyéicawa
íicha, nía nacái macàwéeyéica', íimaca yái íiwacalica. [22] Néese yàasu wenàiwica imáidaca nía. Yá íimaca
íiwacali iríwa: 'Nuíwacali, nudéca numànica càide iyúwa píimáaná nulí, quéwa càmitàacá ipuníawa yái
picapèeca', íimaca irí. [23] Néese íiwacali íimaca irí: 'Pìawa macái àyapu imanùbaca chuìtaliré yàcalé íicha,
ànalìmalé nacái àta alénácaalí nàyaca wenàiwica. Pité néese wenàiwica nawàlùanápináwa, yéewanápiná
ipuníacawa yái nucapèeca', íimaca yái íiwacalica. [24] Níacáiná idàbáanéeyéica wenàiwicaca numáidéeyéicaté
quéecha, núumacuéca pirí, canácata néená iyáapiná iyáacaléwa nuchùnièrica nucapèe irìcuwa", íimaca yái
Jesúsca.

Lo que cuesta seguir a Cristo

[25] Madécaná wenàiwica yèepunícatéwa Jesús yáapicha, yéewáidacalécaténá nía. Yá Jesús iwènúa iicáidaca
nalí. Iimaca nalí: [26] "Piwàwacaalícué nuéwáidacaléca pía, néese iwàwacutácué cáinináca piicáca núa
íicha yái cáinináanáca piicáca píaniricuéwa, píatúa nacáiwa, pìacawéetúa nacáiwa, péenibe nacáiwa,
péenánái nacáiwa, íichacué nacái yái cáinináanáca piicáca picáucawa. Càmicaalícué cáininá piicáca núa
íicha yái cáinináanáca piicáca nía, néese càmitacué yéewa nuéwáidacalécuéca pía. [27] Piwàwacaalícué
pìacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, iwàwacutácué matuíbanáiri iyú pimàacaca áibanái yùuwichàidaca
pía, éwita naicáaníca alícué piquíníná, éwita nanúacaalícué píawa peebáidacáiná nutàacái, càide iyúwa
iwàwacutácaalí nawáacutáidaca nàasu cruzwa cawinácaalí yéetéeyéipinácawa cruz ìwali. Iwàwacutácué
nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulìanácué pía. Càmicaalícué cài pimànica, néese
càmitacué píalimá nuéwáidacalécuéca pía. Iná iwàwacutácué píináidacawa cayába quéechacáwa asáisí
píalimácaalícué nuéwáidacaléca pía. [28] Péemìacué comparación: Abéericaalí péenácué iwàwa imànica
chènunníri capìi, quéechacáwa yáawinacawa iputàaca cayába capìi iwènipiná yáalícaténáwa asáisí idènìa-
caalí iwènipiná imáalàidacaténá imànica capìi. [29] Néese, càmicaalí cài imàni, néese idécanáami dàalaca
imànica cáli ibàlùadacaténá capìi íba íinata, càmita yáalimá imáalàidaca imànica capìi. Yásí macáita
wenàiwica iiquéeyéica capìi yéenámi, nadàbapiná naicáaníca asìali iquíníná. [30] Yá náimapináca ìwali:
'Yái asìali idàbacaté imànica chènunníri capìi, néese càmita yáalimá imáalàidaca imànicani', càipiná
náimaca, naicáaníca iquíníná. [31] Péemìacué áiba comparación: Aiba nacuèrinásàiri iwàwacutácaalí imànica
ùwicái áiba cáli íipunita, quéechacáwa yáawinacawa íináidacaténáwa cayába asáisí yàasu úwinái diez
mil namanùbaca náalimácaalí namawènìadaca náichawa áiba cáli icuèriná yàasu úwinái veinte mil
namanùbaca. [32] Néese càmicaalí yáalimá imawènìadaca íichawa nía, yásí ibànùaca yàasu wenàiwicanáiwa
áiba cáli icuèriná yàatalé, ipíchawáise yàanàaca mawiénita, nasutácaténá néemìawani càisimalénácaalí iyú
iwàwacutá ipáyaidaca íichawani, yéewanápiná imàacaca nàyaca matuíbanáita. [33] Càita nacái iwàwacutácué
píináidacawa cáalíacáiri iyú asáisí píalimácaalícué pimànica càide iyúwa nuchùulìaná pía, yácáiná, càmi-
caalícué pimàaca piwàwawa íicha macáita pìasumica, néesecué canáca yéewanáwa nuéwáidacaléca pía",
íimaca nalí yái Jesúsca.

Cuando la sal deja de estar salada

[34] Jesús íimaca nalí: "Péemìacué comparación: Nuéwáidacalénái nàyaca machacànníiri iyú, namàni
nacái cayábéeri. Càica níade iyúwa cayábéeri iwidùma, puìwéerica imànica yàacàsi yéewanápiná caséeca
wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puìwa iwidùmaca, yá càmita yáalimá puìwaca àniwani.
[35] Canéeri iwèni meedáni yái iwidùmaca. Càmita cayába cáli iríni. Càmita cayába irí nacái yánii
nàwacáidacataléca pìrái ìyami. Wáuca meedáni, yái iwidùmamica. Càita nacái iwàwacutácué pìyaca
machacànníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, píacué nuéwáidacaléca, yéewanápiná wenàiwica nawàwa
neebáidaca yái báisíiri tàacáisica. Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué nutàacái", íimaca yái Jesúsca.

15

La parábola del pastor que encuentra su oveja

[1] Néenialíté madécaná yeedéeyéicaté plata néenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno
irípiná, áibanái nacái báawéeyéi íiwitáise, nàacawa Jesús yàatalé, néemìacaténá itàacái. [2] Néese abé-
naméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali.
Náimaca Jesús ìwali:

—Yái asìalica itàidaca cayába báawéeyéi íiwitáise, yá iyáaca iyáacaléwa náapicha —náimaca.

3 Iná Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: 4 “Péemìacué comparación: Abéeri péenácué
idènìacaalí cien namanùbaca ipìra ovejanáiwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa, yásí náiwacali imàacaca
ipìranáiwa noventa y nueve namanùbaca manacúalibàa yàacaténá icutáca oveja yúuquéericawa íicha àta
yàanàacatalétani. 5 Néese yàanàacaalíni, yásí casíimáiri iyú imichàidaca oveja iwáacutaléwa. 6 Néese
yàanàaca icapèe néréwa, yá ìwacáidaca yàacawéeyéináwa, áibanái nacái iyaquewéeyéicawa. Yá íimaca
nalí: ‘Casíimáicué piwàwa núapicha, nudéca nùanàaca yái nupìra ovejawa yúuquéericatéwa nuícha’, càipiná
íimaca yái oveja íiwacalináca”, íimaca yái Jesúsca. 7 Néese Jesús íimaca nalí: “Péemìacué cayába. Càita nacái
abéeri wenàiwica iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha, yásí ángelnái ìyéeyéica chènuniré nayaní-
dacawa abéeri wenàiwica ìwali manuísíwata íicha yái nayanídáanácawa noventa y nueve namanùbaca
ìwali íináidéeyéicawa mabáyawanáca, íináidéeyéica nacáiwa càmita iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa
báawéeri íicha càide iyúwacué píináidáanáwa pìwaliwa. Iná yéewa cayábacata nàwacáidáyacacawa nùatalé
níái yáaliéyéicawa cabáyawanáca nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íichawa”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

8 Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Inanái idènìacaalí diez namanùbaca
moneda máiníiyéi cawènica yáawamíiyéi plata quírameníiri, néese abéechúa monedacaalí yúucawa
uícha, yásí upucúadaca lámpara ucutácaténá moneda yúuquéechúacawa uícha. Yá utunúaca ucapèe
irìcubàawa éeréeri iyú àta ùanàacataléta moneda cawèníichúaca. 9 Néese ùanàacanáami úa, yá ùwacáidaca
uyaquewéeyéiwa inanái, áibanái nacái ùacawéeyéináca inanáica. Yá úumaca nalí: ‘Casíimáicué piwàwa
núapicha, nudéca nùanàaca cawèníichúa moneda yúuquéechúacatéwa nuícha’, úumaca nalí. 10 Núumacué
pirí, càita nacái casíimáica Dios yàasu ángelnái abéeri wenàiwica ìwali, cawinácaalí báawéericaté íiwitáise
iwènúadéerica íiwitáisewa báawéeri íicha Dios irípiná”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola del padre que perdona a su hijo

11 Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Càasuíri asìali idènìacaté
yéenibewa pucháiba asìanái. 12 Néese iméeréeri íimaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, pìa nùasu yéená yái pìasucawa
pièripináca nulí péetácaalípináwa’, íimaca yáaniri iríwa. Yá néese náaniri iwacùaca macáita yàasu yèewiwa
nalí. 13 Néesecáwa cawàwanáta máisiba èeri idénáami, iméeréeri iwéndaca íichawa yáaniri yàasuwa, yá
itéca iwèninnáami, néese yàacawa déeculé áiba cáli néré. Yá yúucaca macáita yàasu platawa ìyacaténá
máiní máiwitáiséeri iyú. 14 Néese idécanáami yúucaca macáita, yá idàbaca canáca nayáacalé cachàiníiri
iyú néenibàa. Yá iméeréeri idàbaca máapicani. 15 Yá icutáca íibaidacalépináwa áiba asìali yáapicha yái cáli
néeséeri. Yái asìali ichùulìaca iméeréeri yàacawa yàasu manacúaliré yàacaténá ipìra marranonái iyáapiná.
16 Máiní iméeréeri iwàwaca iyáaca marranonái iyáacalé yéenáca anáica, quéwa càmita wenàiwica ibatàa
iyáaca nía, ibatàa abéeri pináta, càmita nàa iyáapiná. 17 Atata ùuculìiri idàbaca íináidacawa cáalíacáiri iyú
àniwa. Yá íimaca iríwa: ‘Núaniri idènìaca yàasu wenàiwicawa manùbéeyéi. Nadènìa nayáacaléwa cayábata,
imàacaca nacáiwa nalí manuí. Quéwa, núa chái nuétácawa máapicái iyú. 18-19 Siùcade nuèpùacawa núaniri
icapèe néréwa àniwa. Yá núumapiná iríwa: Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, pirí nacái. Siùcade
càmita quirínama cayábaca nuíwitáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápiná pirí núanirica píata.
Pimàaca nùyaca càide iyúwa pìasu wenàiwica, yásí nuíbaidaca pirí, càipiná núumaca núaniri iríwa’, íimaca
íináidacawa iríwa yái iméeréerica. 20 Iná yàacawa, yèepùacawa yáaniri icapèe néréwa.
“Quéwa déecuísecaalí tàacáwani, yá yáaniri iicácani. Yá catúulécanáca iicáca ìiriwa. Yá yáaniri ipìacawa
íipunitáidaca ìiriwa. Yá yàanalìcuca ìiriwa itàidaca cayábani. Isùsùaca ìiri inàni ìwaliwa càide iyúwa
náiwitáise natàidáaná wenàiwica cáininéerica naicáca. 21 Néese yái ìiri iméeréeri íimaca yáaniri iríwa:
‘Pápa, nudéca numànica Dios irí báawéeri, pirí nacái. Siùcade càmita quirínama cayába nuíwitáise, íná
canáca yéewaná quirínama núumáanápiná pirí núanirica píata’, íimaca. 22 Yáanirita quéwa íimaca yàasu
wenàiwicanái iríwa: ‘Caquialétacué, peedácué ibàlepiná cayábanaméeri áiba bàlesi íicha. Pìwalicué ìwalini.
Pìwalicué anillo icáapi íiduná ìwali. Pìwalicué nacái izapatonipiná yàabàli ìwali. 23 Peedácué nacái pacá íidu
walíibèechúaca. Pinúacué wayáapináni. Siùcade wamànicué fiesta. 24 Yácáiná nuìrica, nuyúunáidéericaté
yéetácatéwa nuícha, siùca quéwade idéca yèepùacawa nùatalé àniwa. Yúucacatéwa nuícha, quéwa siùca
nudéca nùanàaca àniwani’, íimaca nalí yái yáanirica. Néese nadàbaca namànica fiesta.

25 “Idècunitàacá namànica fiesta, yá ìiri béeri íibaidaca yèepunícawa yáaniri yàasu manacúali néenibàawa.
Yá yèepùaca yàacawa capìi nérépiná, yásí yéemìaca namànica música, abénaméeyéi nacái nalabàaca
casíimáiri iyú. 26 Yái ìiri béerica imáidaca yàataléwa abéeri íibaidéeri. Yá isutáca yéemìawa càinácaalí
namàníiná capìi irìcu. 27 Yá íibaidéeri íimaca irí: ‘Idéca yèepùacawa néese àniwa piméeréerica, íná
píaniri idéca ichùulìaca nanúanápiná wayáapiná pacá íidu walíibèechúa yáwanái, yácáiná piméeréeri
idéca yàanàaca cayábata’, íimaca irí. 28 Néese calúacani, yái ìiri béerica. Càmita iwàwa iwàlùacawa capìi
irìculé, íná iwàwacutá yáaniri imusúacawa isutácaténá íicha iwàlùanápináwa néré náapicha. 29 Quéwa
ìiri béeri càmita yeebá, yá íimaca yáaniri iríwa: ‘Nudéca nuíbaidaca pirí madécaná camuí. Nudéca
numànica mamáalàacata càide iyúwa pichùulìaná numànica. Canácatáita pìa nulí ibatàa abéeri cabra
achúméeríinapináta, numànicaténá fiesta nùacawéeyéiná yáapichawa. 30 Siùca idéca yàanàaca yái pìirica,
yúuquéericaté macáita pìasu platami máaléquéeri iyú nalípiná inanáica iiméeyéica asìanái yáapicha plata
ìwalinápiná, yá pidéca pinúaca irí iyáapiná pacá íidu walíibèechúa’, íimaca yái ìiri béerica.

31 “Néese yáaniri íimaca irí: ‘Nuìri. Pidéca piyamáacawa núapicha càiripináta. Pìasucata macáita yái
nudènièrica. 32 Siùcade quéwa máiní cayábaca wamànníináca fiesta, casíimáica nacái wía. Piméeréericáiná
idéca yàanàaca, yái ìyéericaté càide iyúwa yéetéerimiwa, quéwa idéca yèepùacawa wàatalé càide iyúwa

idéca nacáicaalí yèepùacawa cáuca àniwani; yúucacatéwa nuícha, yá wadéca wàanàaca àniwani', íimaca yái yáanirica. Càita nacái Dios itàidaca cayába cawinácaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa ibáyawaná íichawa", íimaca yái Jesúsca.

16

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

1 Néeseté Jesús yéewáidaca yéewáidacalénáiwa comparación iyú. Iimaca nalí: "Iyacaté abéeri náiwacali
càasuíri. Idènìaca yàasu wenàiwicawa icuèrica càasuíri yàasu cawèníiri. Yá áibanái nàanàaca nacháawàaca
yàasu wenàiwica iináwaná ìwali yái wenàiwicaca icuèrica íiwacali yàasuwa. Náimaca yúucáanása meedá
íiwacali yàasu platawa máiwitáiséeri iyú. 2 Néese íiwacali imáidaca yàataléwani. Yá íiwacali íimaca
irí: 'Nudéca nuémìaca piináwaná piúcaca nùasu plata. Siùcade pichùnìa nùasuwa picàlidacaténa nulí
macáita píibaidacalé ìwaliwa càmicáiná nubatàa picùaca nùasu quirínama', íimaca yái íiwacalica. 3 Néese
yái asìali yàacawa íiwacali íichawa. Yá íimaca iríwa: '¿Càinásica numàni siùcade nuíwacali iwàwacáiná
yúucaca núa? Canáca nuchàini nubànacaténá nubànacalewa. Báica nacái nusutáca plata áibanái íicha
nuwènièripiná iyú nuyáapináwa. 4 Uwé, siùca núalíacawa càinácaalí numànníinápiná àniwa yéewanápiná
áibanái yeedáca yàataléwa núa, idécanáami nuíwacali yúucaca núa', íimaca iríwa. 5 Néese yái asìali imáidaca
wenàiwica imawènièyéica íiwacali íicha plata nàanàanápiná abéerinamata namanùbaca iyúwa. Yá íimaca
idàbáanéeri irí: '¿Càisimaléná pimawènìa nuíwacali íicha?' íimaca. 6 Néese idàbáanéeri wenàiwica íimaca:
'Numawènìa píiwacali íicha cien namanùbaca yàalu olivo iséená', íimaca. Néese íiwacali yàasu wenàiwica
íimaca irí: 'Cháta ìyaca pimawènìacáleca cuyàluta ibáiná irìcu. Piúca meedáni. Ara, píawinacàatétawa
pitànàa àniwa áiba cuyàluta ibáiná irìcu cincuenta namanùbaca pimawènìanápiná nuíwacali íicha meedá.
Yásí iwàwacutá pèepùadaca irí cincuenta namanùbaca meedá', íimaca irí. 7 Néese yái íiwacali yàasu
wenàiwicaca íimaca áiba irí: '¿Néeni pía? ¿Càisimaléná pimawènìa?' íimaca irí. Yái áiba asìali íimaca irí:
'Cien namanùbaca yàalu trigo ituíná', íimaca irí. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca irí: 'Cháta ìyaca
pimawènìacáleca cuyàluta ibáiná irìcu. Piúca meedáni. Pitànàa áiba cuyàluta ibáiná irìcu àniwa ochenta
namanùbaca pimawènìanápiná íicha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca irí ochenta namanùbaca meedá',
íimaca irí. Càita imànica náapicha macáita wenàiwica imawènièyéica íiwacali íicha yàasusi. 8 Néese yái
íiwacali yáalíacawa bàsabàsaca yàasu wenàiwica íiwita, yái báawéerica íiwitáise icuèricaté íiwacali yàasuwa,
iwènúadacáiná namawènìacále. Nudéca nucàlidacuéca pirí yái comparacióncа píalíacaténáwa máiníiyéi
cáalíacáica èeri mìnanáica càmíiyéica yeebáida Dios itàacái namànicaalí wawàsi nanacáiyéi yáapichawa,
cáalíacáica nía píichacué, píacué yeebáidéeyéica Dios itàacái.
9 "Iná nùalàacuéca pía pimànníinápinácué cayábéeri áibanái irí pìasu plata iyúwa, yéewanápinácué
cáininàca naicáca píawa. Néesecáwa, plata imáalàacaalípináwa píichacué, yásí needácué nàataléwa pía
aléera chènuniré nàyacatalé càmíirica imáalàawa.
10 "Aiba wenàiwica icùacaalí achúméeri wawàsi machacànníiri iyú, yá icùapináca cayába nacái manùba
wawàsi. Quéwa imànicaalí ibáyawanáwa idènìacaalí achúmanamata, yá imànipináca ibáyawanáwa nacái
idènìacaalí manùba. 11 Iná càmicaalícué pimàni cayábéeri pìasu plata iyúwa chái báawéeri èeri irìcu, néese
càmitacué namàacapiná picùaca báisíiri cawèníirica ìyéerica chènuniré. 12 Néese àniwa càmicaalícué picùa
áibanái yàasu machacànníiri iyú, néese càmita nàacué pirí pìasusíwapináwa.
13 "Péemìacué comparación: Canácata yàasu wenàiwica yáaliméeri imànica machacànníiri iyú càide iyúwa
íiwacanánái pucháiba ichùulìaná imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáininàta quéwa iicáca
íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapiná íiwacali áiba icàaluíníníawa, quéwa caná iwèni meedá
iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa
iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata", íimaca yái Jesúsca.
14 Néese abénaméeyéi fariseo cáininéeyéica iicáca plata, néemìacáiná macáita Jesús íimáaná plata ìwali,
íná naicáaníca Jesús iquíníná. 15 Quéwa Jesús íimaca nalí: "Pidécuéca picàlidaca piináwaná ìwaliwa
wenàiwicanái irí cayábáanása píiwitáise. Neebáidacué nacái pichìwa. Quéwa Dios yáalíacuécawa píiwitáise
ìwali, càinácaalí ìyáaná. Casíimáica èeri mìnanái iicácuéca píiwitáise báawéeri, quéwa Dios iicácuéca
píiwitáise iyúwa yáaséerimi isàni meedá", íimaca yái Jesúsca.

La ley y el reino de Dios

16 Jesús íimaca: "Bàaluité iwàwacutá wenàiwica neebáidaca iyúwa profeta Moisés itànàanáté tàacáisi
Dios inùmalìcuíse, iyúwa nacái profetanái itànàanáté Dios itàacái. Càité ìyaca àta Juan el Bautista
yànàacatalétaté. Néese Juan, núa nacái wadéca wacàlidaca wenàiwicanái iríni yái cayábéeri tàacáisica
náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Siùca madécaná wenàiwica nawàwa
nàuwichàidaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica yái tàacáisica.
17 "Quéwa máiníiri cayábacani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái
natànèericaté Dios inùmalìcuíse. Macáita ichàbapinácawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná.
Aibaalípiná Dios imáalàidapiná capìraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Néese càmíiripináta itàacái bàaluisàimi
imáalàapináwa, ibatàa abéeri letra achúméeríína pináta, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapinácawa
càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná", íimaca yái Jesúsca.

Jesús enseña sobre el divorcio

18 Jesús íimaca: "Asìali imàacacaalí íichawa íinuwa, néese yeedácaalí iríwa áiba, imànica ibáyawanáwa,
iimácáiná áiba inanái yáapicha càmíichúaca íinusíwa. Aiba asìali yeedácaalí íinupináwa abéechúa

namàaquéechúami, imànica ibáyawaná nacáiwa, iimácáiná úapicha, úara áiba asìali íinuca", íimaca yái Jesúsca.

El rico y Lázaro

19 Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa. Yá íimaca nalí: "Iyacaté càasuíri asìali. Cayábanaméeri ibàle
iicácanáwa cawèníiri nacái. Macái èeri imanùbaca imànica fiesta máiníiri cawènica. 20 Iyacaté nacái
catúulécanéeri asìali cacháunéeri ìwalíise íipidenéeri Lázaro. Yái Lázaro yáawinacawa càasuíri icapèe
inùmalìcu. 21 Yái catúulécanéerica iwàwacaté iyáaca àta càinácaalí yàacàsi ituériwa càasuíri yàasu mesa
íinatáise. Aulinái nacái nàanàaca Lázaro yàatalé nabèrùacaténá icháuná ituí yái catúulécanéerica. 22 Aiba
èerité, catúulécanéeri yéetácawa. Yá ángelnái itécani ìyacaténá paraíso irìcu, aléera Abraham yàatalé Dios
yáapicha. Yá nacái càasuíri yéetácawa. Yá nabàlìacani, yái càasuírimica.
23 "Yái càasuírimica yùuwichàacawa mamáalàacata néenibàa báawéeyéimi nàacatalépinácawa néetá-
caalíwa, íipidenácatalé infierno. Càasuírimi iicáidaca déeculé, yá iicáca Abraham, Lázaro nacái, ìyéeyéica
Dios yáapicha paraíso irìcu. 24 Iná yái càasuírimica imáidaca cachàiníiri iyú Abraham irí. Yá íimaca Abraham
irí: '¡Nùawiri, Abraham, piicá nupualé! Pibànùa síisa Lázaro nùatalé idupíadacaténá úni nunène ìwali
icáapi iyúwa, nùuwichàacáináwa báawanama chái quichái irìcu', íimaca. 25 Quéwa Abraham íimaca irí: 'Pía
nutaquérinámica, iwàwacutá piwàwalica pìyáanáté máiní cayábéeri iyú idècunitàacá cáuca pía, quéwa yái
Lázaroca ìyacaté máiní catúulécanéeri iyú, idècunitàacá cáucani. Siùca Lázaro ìyaca cayába chái, píata
quéwa yùuwichèeriwa ìyaca néenibàa. 26 Càmita núalimá nubànùaca pìatalé Lázaro, ìyacáiná manuíri yàawa
nacáiri depuíwéeri béecaná chái bamuchúamicué wáicha, pía, wía nacái. Iná canáta yéewaná náalimá
nachàbacawa aléera. Píacué nacái síisaara, càmitacué píalimá pìacawa síisa nacáira', íimaca yái Abrahamca.
27-28 "Néese càasuírimi íimaca àniwa: 'Uwé, néese pimàni nulí cayábéeri, pía nùawiri Abraham, pimàaca
Lázaro imichàacawa yéetácáisi íicha, yá pibànùa Lázaro núaniri icapèe nérépiná. Nàyaca néeni cinco
namanùbaca nuénánái. Pichùulìa Lázaro yàalàanápiná nuénánái ipíchaná nàacawa aléi yùuwichàacáisi
irìculé', íimaca yái càasuírimica. 29 Quéwa Abraham íimaca irí: 'Péenánái nadènìaca Dios itàacái profeta
Moisés itànèericaté bàaluité, profetanái itànèericaté nacái Dios inùmalìcuíse. Iwàwacutá péenánái yeebái-
daca natàacái', íimaca yái Abrahamca. 30 Néese yái càasuírimica íimaca: 'Báisíta, quéwa iwàwacutácawa
nalí áiba wawàsi quiríta. Lázaro imichàacaalíwa yéetácáisi íicha imàacacaténá yáawawa naicácani,
yásí nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha', íimaca yái càasuírimica. 31 Quéwa Abraham íimaca irí:
'Càmicaalí neebáida Dios itàacái càide iyúwa Moisés, profetanái nacái natànàanáté, néese càmita nacái
neebáidapiná Dios itàacái, éwita yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi íicha yàalàacaténá nía', íimaca
yái Abrahamca", íimaca yái Jesúsca.

17

El peligro de caer en pecado

1 Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: "Macái èeri imanùbaca ìyaca madécaná wawàsi imàaquéer-
ica wenàiwica nawàwaca namànica nabáyawanáwa. Quéwa, ¡máiní Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí
wenàiwica yéewáidéerica áibanái namànicaténá nabáyawanáwa! 2 Aibacaalí wenàiwica iméeràidaca
áibanái namànicaténá nabáyawanáwa, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni
yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca wenàiwica. Aibanái idacùacaalí manuíri íba icanápi ìwalíise,
náucacaténáni manuíri úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìisicùmacawa. Quéwa ìyacaalí mamáalàacata
chái èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máiní cachàiníwanái
yùuwichàapinácawa áibanái íicha infierno irìcu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise
iméeràidaca púubéeyéi. 3 ¡Piicácué píichawa cayába piméeràidacáichacué púubéeyéi Dios íicha namàni-
caténá nabáyawanáwa!
"Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pitàaní yáapicha ìwali. Néese iwènúadacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha,
pimàaca piwàwawa íicha yái báawéerica imàníirica pirí. 4 Ewita imànicaalí pirí báawéeri siete imanùbaca
yàawiría abé èeri irìcu, yá yàanàacaalí pìatalé siete imanùbaca yàawiría nacái, yá íimacaalí pirí: 'Càmita
quiríama numàni pirí báawéeri àniwa', càicaalí íima pirí, iwàwacutá pimàacaca piwàwawa íicha yái
báawéerica imàníirica pirí", íimaca yái Jesúsca.

El poder de la fe

5 Néese apóstolnái nasutáca Wáiwacali íicha wawàsi. Náimaca irí:
—Piyúudàa wía manuícaténá wáináidacawa wawàwawa pìwali cachàiníiri iyú mamáalàacata —náimaca.
6 Néese Wáiwacali íimaca nalí:
—Càmitàacáwacué manuí píináidacawa piwàwawa nùwali, ibatàa achúméeríina iyúpináta. Manuí-
caalícué píináidacawa nùwali achúméeríina iyútá, càide iyúwa mostaza íimíinaca achúméeríina ìyáaná, yásí
yéewanápinácué cài píimaca irí yái manuíri morera yéetanácatá: 'Piwatàa píawawa cáli íicha, néese pibàna
píawawa manuíri úni yáaculé', yásí àicu imànica càide iyúwacué píimáaná irítá —íimaca yái Jesúsca.

El deber del que sirve

7 Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú, yá íimaca nalí: "Abéeri náiwacali idènìacaalí yàasu
wenàiwicawa ichùnièrica bànacalé yáapíise, cawàwanáta nacái icùaca íiwacali ipìrawa, néese idécanáami
íibaidaca, yá yèepùacawa bànacalé néese, yá iwàlùacawa íiwacali icapèe irìculéwa. Néese, íiwacali càmita
íima yàasu wenàiwica iríwa: 'Caquialéta, píawinawa, piyáa piyáacaléwa', càmita cài íima. 8 Néese íiwacali
íimapiná irí meedá: 'Pichùnìa nuyáapiná. Pìwali cayába pibàlewa pitécaténá nulí nuyáapiná, idècunitàacá

nuyáaca nuyáacaléwa. Néesecáwa idécanáami nuyáaca nuyáacaléwa, yásí numàaca piyáaca piyáacaléwa',
càipiná íimaca yái íiwacalica yàasu wenàiwica iríwa. 9 Càmita nacái íiwacali yàaca cayábéeri tàacáisi yàasu
wenàiwica iríwa idécanáami imànica càide iyúwa íiwacali ichùulìanáni, yàasu wenàiwicacáiná meedáni, íná
iwàwacutá íibaidaca íiwacali iríwa càide iyúwa ichùulìaná imànica. 10 Càita nacái idécanáamicué pimànica
macáita càide iyúwa Dios ichùulìanácué pía, picácué cáimacái piicáca píawawa ìwalíise, néese píimacué Dios
irí: 'Wíacata pìasu wenàiwicanái canéeyéica iwèni meedá. Wadéca wamànica càide iyúwa iwàwacutáaná
wamànica, càide iyúwa pichùulìaná wamànica', càicué píima Dios iríwa", íimaca yái Jesúsca.

Jesús sana a diez leprosos

11 Néeseté Jesús idècunitàacá yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yá yèepunícawa bamuchúamibàa
náicha Samaria yàasu cáli, Galilea yàasu cáli nacái. 12 Jesús yàanàacaté mawiénita áiba yàcalé irí, yá
diez namanùbaca asìanái cacháunéeyéi íimami lepra iyú nàanàaca Jesús íipunita. Déecuíseta quéwa
nabàlùacawa Jesús íicha, càmicáiná judíonái ibatàa nàanàaca mawiénita áibanái irí. 13 Yá namáidaca
cachàiníiri iyú Jesús irí:
—¡Pía Jesús, Wáiwacali, catúulécaná piicáca wía! —náimaca Jesús irí. 14 Jesús iicáca nía, yá íimaca nalí:
—Pìacué pimàacaca sacerdotenái iicáca píimami náalíacaténáwa pidécuéca pichùnìacawa —íimaca nalí.
Yá idècunitàacá nàacawa, yá ichàbacawa náicha yái uláicáica. 15 Yá abéeri néená níái cacháunéeyéimica
iicácáiná masacàaca íimami lepra íicha, íná yèepùacawa Jesús yàatalé. Idècunitàacá yèepùacawa, yàaca
cayábéeri Dios irí cachàiníiri iyú. 16 Yàanàaca Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa Jesús irí.
Yáawiada inàniwa cáliaculé yàacaténá Jesús icàaluíniná, yàacaténá nacái irí cayábéeri. Yái asìali Samaria
yàasu cáli néeséerica, càmíirica judío. 17 Yá néeseca Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:
—Nudéca nuchùnìacáwa diez namanùbaca cacháunéeyéi. Níara nueve namanùbacaca càmita nèepùawa,
éwita israelitacáaníta nía, nàacaténá cayábéeri Dios irí. 18 Abéerita yái càmíirica judío yèepùacawa nùatalé
yàacaténá cayábéeri Dios irí —íimaca yái Jesúsca. 19 Néese Jesús íimaca Samaria yàasu cáli néeséeri irí:
—Pimichàawa. Pìawa. Uláicái idéca ichàbacawa píicha, peebáidacáiná nulí —íimaca yái Jesúsca.

Cómo llegará el reino de Dios

20 Fariseonái nasutáca néemìawa Jesús càicaalínápinácaalí Dios icùa macáita wenàiwicanái. Néese Jesús
íimaca nalí:
—Càmitacué píalimá piicáca càinácaalí iyú Dios icùaca wenàiwicanái. 21 Càmita náimapiná: 'Piicácué, Dios
icùaca wenàiwica chái cáli'; càmita nacái náimapiná: 'Aiba cáli íinata nacái Dios icùaca wenàiwica', càmita
náimapiná càmicáiná náalimá naicáca natuí iyúwani càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáiwa,
icùacáiná náiwitáise, icùa nacái abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa —íimaca yái Jesúsca. 22 Néese Jesús
icàlidacaté yéewáidacalénái iríwani:
—Máadáinícuéca piwàwa piicáca núa áiba èeriwa, éwitasica píalimácaalí piicáca núa abé èeri piná
meedátá, piwàwapinácuéca piicáca núa, núa asìali Dios néeséerica. Máinícué piwàwapiná piicáca nùanàaca
nucùacaténá macáita, quéwacué càmitàacá piicápiná núa. 23 Aibanái nacàlidapiná nachìwawa, náimapiná
nudécasa nùanàaca. Náimapináca: 'Mesías idéca yàanàaca chái'; áibanái náimapinácué pirí: 'Mesías idéca
yàanàaca néré'. Quéwa picácué pìawa néré, picácué nacái pìawa náapicha. 24 Péemìacué, nùacaalípináwa
néese àniwa, yásí macái èeri mìnanái naicápiná nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànáaná macáita
capìraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri ìwàlùacataléwa. Càipiná nacái nùacawa
néese àniwa nuénáiwaná yàanàacatáiwa, núa asìali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéeri iyúwa.
25 Quéwa iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata quéechacáwa, yá iwàwacutá èeri mìnanái ìyéeyéica siùca
báawaca naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni meedá. 26 Mawiénicaalípiná nuénáiwaná nùanàacatáipiná
àniwa, núa asìali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanái nàyapiná càide iyúwaté èeri mìnanái ìyáaná Noé
yàasu èerité. 27 Matuíbanáicaté nàyaca Dios íicha bàaluité. Nayáacaté nayáacaléwa, néese nàiraca nacái,
needácaté náinupináwa, àta Noénái iwàlùacatalétawa arca irìculé. Yáté manuíri yéesacái yàanàaca, yá
néetácatéwa macáita wenàiwica càmíiyéicaté iwàlùawa Noénái yáapicha arca irìculé. 28 Càité nacái Lot
yáapichéeyéimi Sodoma ìyacàlená mìnanái nàyacaté matuíbanáita Dios íicha. Nayáacaté nayáacaléwa,
nàiraca nacái nàiracaléwa. Nawènìa nacái nàasupináwa. Nabànacaté nabànacalewa, nawénda nacái
nàasuwa. Namànicaté nacái nacapèewa. 29 Quéwa idécanáamité Lotnái namusúacawa Sodoma ìyacàlená
íicha, yáté quichái yèewièricawa azufre yèewi yúuwàacatéwa chènuníise Sodoma mìnanái ìwali. Yáté
néetácawa macáita. 30 Càita nacái yùuwichàacáisi yàanàapináwa ráunamáita èeri mìnanái ìwali áibaalípiná
numàacacaalípiná núawawa naicáca núa, núa asìali Dios néeséerica.
31 "Néenialípiná áibacaalí iyamáidapináwa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri íinatabàawa, idènìacaalí
nacái yàasuwa capìi irìcu, iwàwacutá càmita yèepùa iwàlùacawa icapèe irìculéwa yeedácaténá yàasuwa
ipíchawáise ipìacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. Aibacaalí nacái yèepunípináwa manacúalibàa, iwàwacutá
càmita yèepùawa icapèe nérewa ipíchawáise ipìacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. 32 Piwàwalicué càiná-
caalíté Lot íinumi yéetácawa, cáininéechúacaté iicáca yàasumiwa èeri irìcuírica, úái yéetéechúamicatéwa
càmicáináté upìacawa yàcalé íicha càide iyúwaté Dios yàalàaná úa. 33 Cawinácaalí càmíirica yeebáida
nutàacái iwàwacáiná icùaca icáucawa chái èeri irìcu, yúucapiná icáucawa càmíiri imáalàawa, quéwa
cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata éwita áibanái inúacaalíni, idènìapiná icáucawa càmíiri
imáalàawa.
34 "Néese núumacué pirí nùanàacaalí táiyápi, yá pucháiba wenàiwica naimápiná nàyaca cama irìcu.
Angelnái itépiná abéeri wenàiwica, áibapiná nacái imàacawa néenita. 35 Yá pucháiba inanái namulúapináca

nàyaca ituínási. Angelnái itépiná abéechúa inanái, abéechúapiná nacái imàacawa néenita. 36 Pucháiba
asìanái yèepuníiyéipinácawa manacúalibàa. Angelnái itépiná abéeri asìali, abéeripiná nacái imàacawa
néenita —íimaca yái Jesúsca. 37 Néese yéewáidacalénái nasutáca néemìawa Jesús:
—Wáiwacali, ¿chábàanásica nàanàa needácaténá nía? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:
—Màulenéeri iyú piicápinácué chábàanácaalí nàacawa càide iyúwacué píalíanáwa chábàanácaalí yéetéer-
imiwa irìawa piicácaalí manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa —íimaca yái Jesúsca.

18

La parábola de la viuda y el juez

1 Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú náalíacaténáwa iwàwacutáaná nasutáca Dios íicha
mamáalàacata, yàalàacaténá nía nacái ipíchaná naméyáacawa nasutáca Dios íicha. 2 Yá Jesús íimaca nalí:
“Iyacaté juez áiba yàcalé irìcu. Càmita yàa Dios icàaluíniná. Càmita nacái yàa wenàiwica íimiétacaná.
3 Uyacaté nacái yàcalé irìcu abéechúa inanái inìrimi yéetéechúamicatéwa íicha. Aiba wenàiwica iwàwacaté
yeedáca uícha ùacawéeri yàasumi. Iná usutáca juez íicha wawàsi manùba yàawiría iyúudàanápiná úa.
Yá úumaca juez irí: ‘Piyúudàa núa. Pichùulìa nàuwichàidáanápiná nuícha nùuwideca yeedéerica nuícha
nùacawéeri yàasumi’, úumaca juez irí. 4-5 Manùba èeri càmita juez yeebá usutáaná íicha. Néese maséeca
iwàwa idècuni yéemìaca usàna. Yá íimaca iríwa: ‘Ewita càmicáaníta nùa Dios icàaluíniná, éwita nacái
càmicáaníta nùa wenàiwicanái íimiétacaná, càicáaníta siùcade nuyúudàaca úara inanáica, nùuwichàidaca
uícha ùuwide, máinícáiná usàiwicaca nulí wawàsi, ipíchaná ùanàaca mamáalàacata, yá usàiwica nulí
wawàsita àta nuétácatalétawa’, càica íimaca iríwa yái juez báawéerica íiwitáise”, íimaca nalí yái Jesúsca.
6 Yá Wáiwacali íimaca nalí àniwa: “Pidécuéca péemìaca itàacái yái juez báawéerica íiwitáiseca. Ewita
báawéericáaníta íiwitáiseni, càicáaníta átata iyúudàaca manìrríichúami. 7 Néeni, ¿càmitasicué píalíawa
cayábéeri Dios íiwitáise? Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios iyúudàapiná cawinácaalí wenàiwica Dios
yeedéeyéica yàasunáipináwa, cawinácaalí isutéeyéica yáawawa íicha manuísíwata mamáalàacata èeríap-
inama, táiyápinama nacái. Yá Dios imawènìadapiná náicha nacái nàuwidenái. Càmita Dios idècunìapináwa
déecuíri iyú iyúudàanápiná nía. 8 Núumacué pirí, Dios iyúudàapiná níawa caquialéta, imawènìadapiná
náicha nàuwidenái. Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapiná àniwa aléi èeri irìculé, quéwa càmita
nùanàapiná manùbéeyéi yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata”, íimaca yái Jesúsca.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

9 Néeseté Jesús yéewáidaca abénaméeyéi wenàiwica comparación iyú, níara cachàiníiyéica iicáca
yáawawa nayúunáidacáiná mabáyawanéeyéica nía, íná báawaca naicáca náichawa áibanái wenàiwica. Jesús
íimaca nalí: 10 “Pucháiba asìanái nàacatéwa templo irìculé nasutácaténá níawawa Dios íicha. Abéeri fariseo,
áiba asìali nacái yeedéeri plata yéenánái judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. 11-12 Yái
fariseo ibàlùacawa abéerita méetàucuta áibanái íicha, isutáca yáawawa Dios íicha. Cài íimaca: ‘Pía Dios,
nùaca pirí cayábéeri núacáiná càmíirica iyúwa áibanái wenàiwica canánama. Núa nacái càmita nuyéedùa.
Càmita báawa nuíwitáise nacái. Càmita nuimá áiba inanái yáapicha càmíichúaca nuínusíwa. Càmita numàni
nubáyawanáwa càide iyúwa imàníiná yái asìali yeedéerica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná.
Núa nacái numàaca nuíchawa nuyáacaléwa pucháiba èeri semana ìwali nusutácaténá Dios íicha. Macái
néená níái diéyéica wawàsi nuedéerica nulíwa, numàaca abéeri néená Dios irípiná ofrenda iyú’, cài íimaca
ìwaliwa yái fariseoca. 13 Néeseta quéwa yái asìalica yeedéerica plata yéenánái judío íichawa romanonái
yàasu gobierno irípiná, yáta ibàlùacawa déecuíseta fariseo íicha. Máinícáiná báica iicáca yáawawa Dios
iwéré ibáyawaná ìwalíisewa, íná càmita iicáida chènuniré. Néese, ibàbàida yùucutawa mamáalàacata icáapi
iyúwa máinícáiná achúmaca iwàwa ibáyawaná ìwaliwa. Yá íimaca mamáalàacata Dios irí: ‘Pía Dios, piicá
nupualé, cabáyawanéerica núaquéi’, cài íimaca isutáca Dios íicha”, íimaca yái Jesúsca. 14 Néese Jesús íimaca
nalí àniwa: “Núumacué pirí, Dios imàacacaté iwàwawa ibáyawaná íicha, yái asìali yeedéerica plata yéenánái
íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, néese asìali yèepùacawa matuíbanáita icapèe néréwa. Quéwa
yái fariseoca, càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná íicha, níacáiná cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica
iináwaná ìwaliwa máinínása cayábaca nía áibanái íicha, Dios imàacapiná báica nía. Cawinácaalí quéwa
icàlidéeyéica íichawa ibáyawanáwa, Dios imànipiná irí cayábéeriwa”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús bendice a los niños

15 Néeseté àniwa áibanái natéca néenibewa púubéeyéi Jesús yàatalé yéewacaténá Jesús imàacaca icáapiwa
nàwali, isutácaténá nalí Dios íicha imàníinápiná nalí cayábéeri. Quéwa, Jesús yéewáidacalénái naicáca nía,
yá nadàbaca nacuísaca náichawa wenàiwica itéeyéica yéenibewa Jesús yàatalé, yéewáidacalénái náimaca
sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. 16 Quéwa Jesús imáidaca sùmanái nàanápináwa yàatalé. Yá íimaca
yéewáidacalénái iríwa:
—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé, picácué pimáisanìa nàanàaca, Dioscáiná icùaca wenàiwica
yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná náaniri itàacáiwa. 17 Péemìacué cayába, iwàwacutá
wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná náaniri itàacáiwa. Càmi-
caalí wenàiwica neebáida cài, néese canácatáita Dios yéenibeca nía —íimaca yái Jesúsca.

Un hombre rico habla con Jesús

18 Néeseté abéeri judío íiwacaliná isutáca yéemìawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:
—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha
chènuniré? —íimaca. 19 Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisica íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca yái Jesúsca, iwàwacáiná asìali yeebáidaca Dioscani yái Jesúsca. 20 Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Píalíacawa Dios itàacái ichùulìaná wía: 'Picá piimá áiba inanái yáapicha càmíichúaca píinusíwa, áiba asìali yáapicha nacái càmíirica pinìrisíwa; picá pinúa wenàiwica; picá piyéedùa; picá nacái pichìwáida áibanái; pìa náimiétacaná píaniri, píatúa nacái' —íimaca yái Jesúsca. 21 Néese asìali íimaca irí:

—Nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios íimáaná sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide —íimaca. 22 Jesús yéemìacani, yá íimaca irí:

—Iyaca abéeri wawàsi iwàwacutéeri pimànica quiríta: Pìa piwéndaca macáita pìasuwa, pìa nacái iwèninnáami catúulécanéeyéi irí. Càipiná pidènìaca pìasu cawèníiriwa chènuniré. Néese pèepùawa pìacaténáwa núapicha nuéwáidacalécaténá pía —íimaca yái Jesúsca.

23 Yái asìali quéwa, yéemìacanáami, yá máiní achúmaca iwàwa máinícáiná càasucani, càmicáiná nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. 24 Jesús yáalíacáináwa achúmaca iwàwa yái asìalica, íná Jesús íimaca yáapichéeyéi iríwa:

—¡Máiní càulenápináca càasuíyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía! 25 Càide iyúwa camello càmíiná yéewa iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapuí irìcubàa, càita nacái càulenáca càasuíri wenàiwica yeebáidaca Dios itàacái Dios icùacaténáni —íimaca yái Jesúsca. 26 Níái yéemièyéica Jesús íimáaná, náimaca Jesús irí:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —náimaca. 27 Jesús íimaca nalí:

—Canáca yéewaná wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —íimaca yái Jesúsca. 28 Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca wamàacaca wàasuwa macáita wàacaténáwa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía —íimaca. 29 Yá Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, píacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápináwa nacapèe íichawa namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aibanái péenácué nacái nàapináwa maléená èeri nàacawéeri íichawa, càmicaalí nacái néenánái íicha nacáiwa, càmicaalí nacái nasèenái íicha nacáiwa, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi íicha nacáiwa, namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. 30 Yásí Dios yàapinácué pirí madécaná wenàiwica piiquéeyéipiná càiyéide iyúwa péenánáiwa chái èeri irìcu. Néese, èeri imáalàacaalípináwa, yásí Dios yàacué picáuca càmíiri imáalàawa chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

31 Yáté Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa doce namanùbaca méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca nalí:

—Siùcade wàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Namànipiná nulí macáita càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali, núa asìali Dios néeséerica. 32 Yá presopináca namànica núawa namàacacaténá càmíiyéi judío inúaca núa, yá naicáanípiná nuquíniná, yá natàanípiná báawéeri iyú nùwali, yá nàapìsáidaca núawa. 33 Nanúadáidapiná nacái núawa, yásí nanúaca núa. Quéwa máisiba èeri irìcu nucáucàapináwa —íimaca yái Jesúsca.

34 Quéwa, Jesús yéewáidacalénái càmita náalía néemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisica, càmita nacái náalimá náalíacawa ìwali.

Jesús sana a un ciego de Jericó

35 Néeseté, Jesús ìyaca mawiénita Jericó ìyacàlená irí, yá matuíri asìali ìyaca néeni, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanái íicha ichàbéeyéicawa néenibàa. Isutáca náicha plata yéewanápiná iwènìaca iyáapináwa. 36 Yái matuírica yéemìaca manùbéeyéi isàna nachàbáanáwa, yá isutáca yéemìawa nía, cawinácaalí yàawa náapicha néeni. 37 Nacàlidaca iríni Jesús Nazaret ìyacàlená néeséericani yái càì ichàbacawa chábài. 38 Iná yái matuírica imáidaca:

—¡Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca.

39 Néese áibanái yèeyéicawa Jesús ipíchalé nacuísaca náichawani, yái matuírica, masànáanápináni. Imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníiri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérinámica, Wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. 40 Néese Jesús iyamáaca ibàlùacawa. Yá Jesús ichùulìaca natéenápiná matuíri Jesús yàatalé. Néese matuíri yàacawa néré, yá Jesús íimaca irí:

41 —¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —íimaca yái Jesúsca. Néese matuíri íimaca:

—Nuíwacali, pimàaca catuíca núa —íimaca. 42 Jesús íimaca irí:

—Catuíca píawa, peebáidacáiná nuchùnìanápiná pía. Iná yéewa cayábaca píawa —íimaca yái Jesúsca.

43 Yáta matuírimi iicáidaca àniwa. Yá yàacawa Jesús yáapicha. Yàaca nacái Dios irí cayábéeri. Néese áibanái iiquéeyéicani, nàaca nacái Dios irí cayábéeri.

19

Jesús y Zaqueo

[1] Néeseté, Jesús iwàlùacawa Jericó ìyacàlená irìculé. Ichàbacáitawa néenibàa. [2] Abéeri asìali càasuíri ìyaca
néeni, abéeri Jericó mìnali, íipidenéeri Zaqueo. Yái Zaqueo, náiwacalicani, níái yeedéeyéica plata yéenánái
judío íichawa Roma ìyacàlená yàasu gobierno irípiná. [3] Yái Zaqueo iwàwa iicáca Jesústàatá, yáalíacaténá
iicáca Jesús. Quéwa, càmita yáalimá iicácani, manùbacáiná wenàiwica Jesús itéesebàa. Maléenéeri nacái
yái Zaqueoca, íná càmita yáalimá iicáca Jesús. [4] Iná yái Zaqueo ipìacawa Jesús ipíchalépiná. Yá íiríacawa
sicómoro yéetaná yàana ìwalibàa yéewanápiná idéca iicáca Jesús. Yái àicu ibàluèricawa àyapu idùlepita,
Jesús ichàbacatabàapinácawa. [5] Quéwa, Jesús ichàbaca yàacawa sicómoro yéetaná yáwibabàa, yá iicáidaca
chènuniré. Iicáca Zaqueo yáawinéeriwa àicu yàanalìcu. Néese Jesús íimaca Zaqueo irí:

—Zaqueo, piricùawa caquialéta, siùcacáináta iwàwacutá nuyamáacawa picapèe néré —íimaca yái Jesúsca.

[6] Yá Zaqueo iricùacàatétawa néese. Yá casíimáiri iyú yeedáca Jesús yàataléwa. [7] Néese áibanái, naicácáiná
Jesús iwàlùacawa néré, yá natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali. Yá náimaca nalíwáaca Jesús iwàlùacasawa
icapèerìculé asìaliquéi báawéerica, cáanáiricasa ibáyawaná, yái Zaqueoca. [8] Néesecáwa Zaqueo imichàa
ibàlùacawa nàacuésemi. Yá Zaqueo íimaca Jesús irí:

—Péemìacáwa, Nuíwacali, macáita yái nudènièrica, nùapináca yéema catúulécanéeyéi iríwa. Níara
wenàiwica nucobréeyéica ichàbanamawa nuchìwa iyúwa, nuèpùadapiná nalíwani báinúaca yàawiriéricatái
yáwanái íicha yái platami nuedéericaté náicha ichàbanamawa —íimaca. [9] Yá Jesús íimaca irí:

—Siùca èeri Dios idéca iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa —íimaca yái Jesúsca. Néese, Jesús
iwènúacawa íimaca áibanái irí:

—Yácáiná asìalica, Abraham itaquérinámiquéi nacái, éwitaté iméeràacáanítawa Dios íicha. [10] Núacáiná,
núa asìali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca nucutácaténá níái cabáyawanéeyéica, nuwasàacaténá nía Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Jesúsca.

La parábola del dinero

[11] Néeseté idécanáami wenàiwicanái yéemìaca Jesús íimáaná, yá Jesús yéewáidaca nía comparación iyú.
Icàlidaca nalíni yái comparaciónca Jesús ìyacáináté mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí ínáté nayúunáidaca
Jesús icuèyéipináté israelitanái caquialétatá.

[12] Yá íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Iyacaté abéeri náiwacali, yèeripinácatéwa áiba cáli néré
déeculé, yéewanápiná icuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeséeyéiwa, yásí yèepùanápinátéwa
néese icùacaténá nía. [13] Ipíchawáise náiwacali yàacawa, yá imáidaca yàataléwa diez namanùbaca yàasu
wenàiwicawa. Yá yàaca nachàba manùba plata náalimáwanama. Yá íimaca nalí: ‘Pìacué pimànicaténá
pìasu wawàsiwa iyú yái plataca àta nùanàacataléta àniwa’, íimaca nalí. Néese yàacawa náicha. [14] Aibanáita
quéwa náiwacali yàasu cáli néeséeyéi máiní báawaca naicácani. Yá nabànùaca áibanái wenàiwica náiwacali
yáamiwa néré nacàlidacaténá nacuèriná iríwani. Náimaca: ‘Càmita wawàwa wacuèrinápiná yái asìalica’,
náimaca.

[15] “Quéwa, idéca nacuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeséeyéiwa, yá náiwacali yàanàaca
néese àniwa. Yá imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáiwa, níái yeedéeyéicaté íicha plata, yáalíacaténáwa
náicha càisimalénácaalí needá náiwacali irípináwa. [16] Yái yàasu wenàiwicaca idàbáanéerica yàanàaca
íiwacali yàataléwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái pìasu
plataca. Nuedácaté pirípiná diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. [17] Néese
náiwacali íimaca irí: ‘Cayábacáani. Cayábéeri nùasu wenàiwicaca pía. Pimànicáiná machacàníiri iyú
achúméeríina iyú càide iyúwa nuwàwáaná, íná yéewa siùcade numàaca picùaca diez namanùbaca yàcalé
mìnanái’, íimaca yái náiwacalica. [18] Néese yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa:
‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái pìasu plataca. Nuedácaté pirípiná cinco namanùbaca
yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. [19] Néese náiwacali íimaca irí nacái: ‘Numàaca picùaca
cinco namanùbaca yàcalé mìnanái’, íimaca yái náiwacalica.

[20-21] “Néeseta quéwa náiwacali yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa:
‘Nuíwacali, yáca pìasu platéi. Nuépùacaténi wáluma iyú nucáapica cayábani, cáalucáiná nuicáca pía,
máinícáiná caluéri píiwitáise, peedáca yái càmíiricaté píibaida piríwa. Peedáca piríwa nacái áibanái
ibànacale, càmíiricaté pibàna piríwa’, íimaca. [22-23] Iná náiwacali íimaca irí: ‘Pía, nùasu wenàiwica báawéerica
íiwitáise, pitàacái iyúwa nucháawàaca piináwaná ìwali nùuwichàidacaténá píawa. Píalíacaalítéwa caluérisa
nuíwitáise, píalíacaalíté nacáiwa nuedáaná nulíwa yái càmíiricaté nuíbaida nulíwa, nuedáaná nacái
áibanái íicha nabànacale càmíiricaté nubànacaleta, néese, ¿cáná càmita pimàaca nùasu plata caja néré
inísàacaténátéwa nulípiná quirítatá àta nùanàacatalétaté àniwa?’ íimaca yái náiwacalica. [24] Néese náiwacali
íimaca áibanái irí ìyéeyéica néeni: ‘Peedácué íicha yái plataca. Pìacué iríni yái asìalica idènièrica diez
namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’, íimaca nalí yái náiwacalica. [25] Yá náimaca náiwacali iríwa:
‘Wáiwacali, ¿cánásica càì pimàni? Yái asìali idéca idènìaca diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plataca’,
náimaca. [26-27] Néese náiwacali íimaca nalí: ‘Péemìacué cayába. Cawinácaalí íibaidéeyéica nulí cayába,
numàacáanápiná náibaidaca nulí mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí càmíiyéica íibaida cayába, nuedápiná
náicha náibaidacalémica. Níata quéwa, nùuwidenáica càmíiyéicaté iwàwa núa nacuèrinápináwa, pìacué
píibàaca nía. Peedácué nía nùatalé cháta, yá pinúacué nía’, íimaca nalí yái nacuèrináca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús entra en Jerusalén

[28] Idécanáamité càì Jesús íimaca nalí, yá yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná, yéewáidacalénái
yáapichawa. [29] Yá batéwata nàanàaca ìyacatái pucháiba yàcaléca. Abéeri yàcalé íipidenéeri Betfagé, áiba

nacái íipidená Betania. Iyaca nacái néeni abéechúa dúli íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yá
Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa idécanáami cài íimaca nalí:
30 —Pìacuéwa irìculé yái yàcaléca ìyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pìanàapinácué
burro nadacuèrica néeni, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa íinata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani.
31 Aibacaalícué isutá yéemìawa píawa cánácué yéewa piwasàacani, néese picàlidacué iríwani nuwàwacutá-
cani, núa Píiwacalicuéca —íimaca nalí yái Jesúsca.
32 Néese níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa íicha. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté
nalí. 33 Idàbaca nawasàaca burro, yá burro íiwacanánái isutáca yéemìawa nía:
—¿Cánácué piwasàa wapìra? —náimaca. 34 Náimaca nalí:
—Wáiwacalica iwàwacutáni —náimaca.
35 Néese yéewáidacalénái irìadaca yàasu ruana nacáiriwa burro iwaalírìcubàa, yéewanápiná Jesús
yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. 36 Idècunitàacá
Jesús yàacawa burro íinata Jerusalén ìyacàlená nérépiná, manùbéeyéi nalìada nàasu ruana nacáiriwa Jesús
ipíchalé àyapulìcubàa burrocaténá ìipìna íinatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápiná nacuèrinásàiri
icàaluíninápa. 37 Yàacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná Olivos yàasu dúli yàasu yàawa irìculé, yá canánama
nía Jesús yéewáidacaléca, níái nacái yèepuníiyéicawa yáapicha, macáita nadàbaca namáidaca casíimáiri iyú.
Nàaca nacái Dios irí cayábéeri naicácáináté Jesús imànica madécaná íiwitáise iyúwa yái càmíirica wenàiwica
idé imànica. 38 Nacàlidaca nèepunícawa:
—¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànuèrica walí icùacaténácué wía! ¡Píacué canánama ìyéeyéica
chènuniré, casíimáicué piwàwa! ¡Wàaca pirí cayábéeri, pía Dios chènuníiséerica! —náimaca. 39 Néese
abénaméeyéi fariseo yèepuníiyéicawa náapicha wenàiwicanái yèewi náimaca Jesús irí:
—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, pìalàa nía cachàiníiri iyú níái péewáidacalécawa, masànáanápiná nía,
nacàlidacáiná piináwaná ìwali Dios inacáiricasa pía —náimaca. 40 Yá Jesús íimaca nalí:
—Péemìacué cayába, masànacaalí níái nuéwáidacalécatá, yáta níái íbaca nacàlidaca nuináwaná ìwali
Diosca núatá —íimaca nalí yái Jesúsca.
41 Néese Jesús iyamáa ibàlùacawa mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí, yá iicáca Jerusalén, néese íicháaníca
manuísíwata ìwali yái yàcaléca, catúulécanácáiná iicáca yàcalé mìnanái, yácáiná Jesús yáalíacatéwa manuíri
yùuwichàacáisi yàanàanápináté nàwali. 42 Yá íimaca: "¡Máiní nuwàwa píalíacuécawa siùca èeri càiná-
caalícué iwàwacutáaná pimànica cayábacaténácué píapicha Dios! Cayábacaalícué píapicha Diostá, néese
càmitacué yàanàa pìwali yàasu yùuwichàacáisitá. Quéwa càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáaná
pimànica. 43 Yàanàapinácué pirí báawéeri èeri. Piùwidenáicué namànipinácué iwáiná pìyacàle itéesebàa
macáita, ipíchanácué pimusúacawa yàcalé íicha. Macáitacué náawapinácuéca píawa. Yá namànipiná ùwicái
píipunitacué pitéesebàa macáita. 44 Yásí namáalàidacué pìyacàle macái, nanúapiná macáita wenàiwica
ìyéeyéica yàcalé irìcu. Nacàlàlìapinácué picapèe. Càmita namàacapiná capìi yàasu íba yáawinacawa áiba íba
íinata, yá nacàlàlìacuéca macáita yái pìyacàlecuécawa. Piicácáinácué càiride iyúwa canéeri iwèni pirí yái
nuénáiwanáca siùca èeri Dios ibànùacatáita núa pìatalécué, nuwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi
íicha", íimaca yái Jesúsca.

Jesús purifica el templo

45 Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé. Yá idàbaca imusúadaca macáita wenàiwica
iwéndéeyéicaté yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. 46 Yá íimaca nalí:
—Pidécuéca péemìaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse; Dios íimacaté yàasu templo
ìwaliwa: 'Yái nucapèeca nasutácàalupináca nuícha', íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani
cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyéedùacáinácué plata wenàiwica íicha pichìwa iyúwa —íimaca yái
Jesúsca.
47 Néese èeri imanùbaca Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo irìcu. Sacerdote íiwacanánái, nía nacái
yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, judío íiwacanánái nacái, náináidacawa nàyaca càinápinácaalí iyú
náalimá nanúaca Jesús. 48 Càmitàacá quéwa náalimá náibàacani, níacáiná canánama wenàiwica cayábaca
néemìaca Jesús itàacái.

20

La autoridad de Jesús

1 Aiba èerité Jesús ìyaca templo irìcu. Yá yéewáidaca ìyaca wenàiwicanái, icàlidaca nalí nacái Dios itàacái
cayábéerica, yái tàacáisi íiméerica Jesús iwàwa iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yá
sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái judío íiwacanánái
béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. 2 Yá náimaca irí:
—¿Cawiná ibànùa pía pimusúadáanápiná nía templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi?
¿Cawiná ichùulìa pía pimusúadáanápiná nía? —náimaca. 3 Néese Jesús íimaca nalí:
—Nuwàwa nusutácuéca nuémìawa pía nacái. Picàlidacué nulíni: 4 ¿Cawiná ichùulìaté Juan ibau-
tizáanápináté wenàiwica; Diossica, wenàiwicanáisica? Píimacué nulí càirríinácaalí náicha ichùulìaca Juan
ibautizáanápináté wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.
5 Nadàbaca natàaníca nalíwáaca. Yá náimaca nalíwáaca: "¿Càinásica wáimaca? Wáimacaalí irí, 'Dioscaté
ichùulìacani', yásí isutáca yéemìawa wía, '¿Cánácué càmita peebáidani?' càipiná íimaca walí. 6 Néese
wáimacaalí irí, 'Wenàiwicacaté ichùulìaca meedáni', yásí wenàiwica macáita nanúaca wía íba iyú, níacáiná
macáita neebáidaca tài íiméeri iyú Juan itàanícaté Dios inùmalìcuíse", cài natàaníca nalíwáaca. 7 Néese

nacàlidaca Jesús iríni càmitasa náalíawa cawinácaalí ichùulìaté Juan ibautizáanápináté wenàiwica. [8] Néese
Jesús íimaca nalí:
—Càita nacái càmita nucàlidacué piríwani cawinácaalí ichùulìaca núa numusúadáanápiná nía templo
ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

La parábola de los labradores malvados

[9] Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái comparación iyú. Yá íimaca nalí: "Abéeri asìali
ibànacaté uva ibànacalená. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná irí yàasu uva ibànacalená, quéwa iwàwacutá
nabànùaca irí yàasu uva ìyacaná yéenápiná, yàasu èeripiná needácatáita ìyacaná. Idécanáamité imànica
náapicha càiri wawàsi, yá yàacawa náicha áibalé madécaná èeri. [10] Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá
ìyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré icutácaténá náiwacali yàasu uva ìyacaná
yéenápináwa icuèyéi íicha. Quéwa níái icuèyéica bànacalé nacapèedáidacani, yái náiwacali yàasu wenài-
wicaca. Yá nachùulìaca yàacawa náicha, càmita nabànùa yáapicha uva ìyacanáca. [11] Néese bànacalé íiwacali
ibànùaca nàatalé yàasu wenàiwicawa áibata. Quéwa àniwa natàaníca irí báawéeri iyú, nacapèedáidacani.
Yá nachùulìaca yàacawa náicha, càmita nabànùa yáapicha uva ìyacanáca. [12] Néese bànacalé íiwacali yèepùa
ibànùaca áibata àniwa. Yá àniwa níái icuèyéica uva ibànacalená cacháunáca namànicani. Yá náucacani
méetàuculé bànacalé yàaluná íicha.

[13] "Néese yái uva ibànacalená íiwacali íimaca íináidacawa iríwa: '¿Càinásica numàni? Siùcade nubànùa
nuìriwa, yái cáininéerica nuicáca. Cawàwanáta nàaca íimiétacaná', íimaca íináidacawa iríwa. [14] Quéwa
níái icuèyéica uva ibànacalená naicácani, yá náimaca nalíwáaca: 'Yácata yái yeedéeripiná iríwa uva
ibànacalená yáaniri yéetácaalípináwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni weedácaténá walíwa yàasu bànacalé',
náimaca nalíwáaca. [15] Iná náibàacani, yá nawatàida náucacani méetàucuta bànacalé yàaluná íicha. Yá
nanúacani", íimaca nalí yái Jesúsca.

Néese Jesús íimaca nalí níái wenàiwicaca: "¿Càinásicué píináidacawa? ¿Càinásica uva ibànacalená
íiwacali imànipiná nalí níái icuèyéicaté irípiná bànacalé? [16] Siùcade nucàlidacué piríni: Yàanàapiná nàatalé,
yá inúapiná níawa. Yásí imàaca áibanái icùaca irípiná yàasu uva ibànacalená —íimaca yái Jesúsca. Néese
wenàiwicanái idécanáami néemìacani, yá náimaca Jesús irí:
—¡Càmíirita, canácatáita Dios imànipiná walí càì! —náimaca. [17] Quéwa Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca:
—Néeni, càmicaalícué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía, néese iwàwacutácué píináidacawa cayába
càinácaalí íimáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Icàlidacaté Dios ibànùanápináté
israelitanái irí nacuèrinápiná, quéwa báawáanápináté naicácani. Càité íimaca:
'Níái imànníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani.
Quéwa siùcade máiníiri iwàwacutácawa capìi irípiná yái íba náuquéericaté',
càì itànàacaté profetaca", íimaca nalí yái Jesúsca, yéewacaténá náalíacawa yái íba íimáanáca càicanide
iyúwa Jesús, yái nacuèrinápiná Dios ibànuèrica judíonái irí. [18] Néese Jesús íimaca nalí àniwa:
—Péemìacué áiba comparación íba ìwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèeyéicawa iwéré yái íbaca, yásí
wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái íinatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú
—íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yùuwichàidáanápináté manuísíwata cawinácaalí càmíiyéica
yeebáida Jesús itàacái.

[19] Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nawàwaca náibàaca
Jesús yáté èerica náucacaténáni presoíyéi ibànalìculé, náalíacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca.
Càmíiri nadé náibàaca quéwani cáalucáiná naicáca wenàiwicanái, manùbacáiná níái yéemièyéica Jesús
itàacái casíimáiri iyú.

El asunto de los impuestos

[20] Néeseté sacerdote íiwacanánái nachùulìaca áibanái asìanái nàacawa Jesús yàatalé, natàanícaténá
cáimiétaquéeri iyú Jesús yáapicha, iyúwa cayábéeyéi íiwitáise iwàwéeyéica yéemìadaca Dios itàacái. Quéwa
cachìwéeyéica nía meedá, nàacawa néré náalimáidacaténá Jesús itàaníinápiná báawéeri iyú romanonái
yàasu gobierno ìwali yéewanápináta meedá náibàacani nacháawàacaténá iináwaná ìwali gobernador
romanosàiri irí. [21] Iná nasutáca néemìawa Jesús. Yá náimaca irí:
—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca wenàiwica nacái báisíiri
tàacáisi iyú càiripináta. Wáalíaca nacáiwa piicáca macái wenàiwica abédanamata, péewáida nacái wenài-
wica nàyacaténá càide iyúwa Dios ichùulìaná nàyaca. [22] Siùcade picàlida walíni: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí
wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca.

[23] Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíise. Yá
íimaca nalí:

[24] —Píasáidacué nuicá abéechúa moneda. ¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái
íipidená ichanàawa ìwali? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:
—Emperador íipidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáiwaná nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacaliná,
icuèrica macái èeri mìnanái —náimaca. [25] Yá Jesús íimaca nalí:
—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùulìanácué pipáyaidacani. Pimànicué
nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —íimaca yái Jesúsca. [26] Iná canácata báawéeri tàacáisi
Jesús íiméerica wenàiwicanái yàacuésemi yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali. Néese náináidacawa
néemìaca manuísíwata Jesús íimáaná, yá masànacáicata nía íicha.

La pregunta sobre la resurrección

[27] Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca càmitasa yéetéeyéimiwa
nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáaníca Jesús iquníniná, íná nasutáca
néemìawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:
[28] —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ichùulìanácué
wía judíoca wamànníinápiná cài: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, néese iwàwacutá yéenásàiri yeedáca
iríwa yéenásàiri íinumiwa yàacawéetúapináwa yéewacaténá idènìaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná
càiyéide iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu
cáli. [29] Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanùbaca yéenánái. Nabèeri yeedáca abéechúa íinupináwa, quéwa
yéetácawa uícha méenibeta. [30] Ináté iméeréerimi yeedáca ibèeri íinumicawa. Néese yéetácawa uícha
méenibeta. [31] Néese iméeréerimi àniwa yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái
sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. [32] Néese úanama yéetáwa
náami nacái. [33] Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái íináidáanáwa,
¿càinápinásica unìri náicha níara sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawatá, macáicáináta náinuca
úa —náimaca, naicáaníca Jesús iquníniná. [34] Néese Jesús íimaca nalí:
—Chái èeri irìcu, asìanái, inanái nacái nacásàacawa. [35] Quéwa cawinácaalí wenàiwicanái Dios
imàaquéeyéipináca icáucàacawa áiba èeriwa nàacaténáwa chènuniré, asìanái, inanái nacái, càmita
nacásàapináwa. [36] Càmita nacásàapináwa càmicáiná náalimá néetácawa quirínama, nàyapinácáiná càide
iyúwa ángelnái ìyáaná. Níacáiná Dios yéenibepináca nía, Dios imichàidacáiná nía yéetácáisi íicha. [37] Profeta
Moisés nacái yáasáidacaté walí yéetéeyéimiwa nacáucàanápinácawa áiba èeriwa. Moisés itànàacaté tàacáisi
wáalíacaténáwa maléenéeri àicu ìwali yeeméericatéwa ìyaca quichái iyú, Dios ìyacáináté néré, yáté Moisés
yéemìaca tàacáisi íiméerica: Yái Wacuèriná Dios, yácata Nacuèrináca, níái wàawirináimica Abraham, Isaac
nacái, Jacob nacái. [38] ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimi ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica!
Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha siùca, níara Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita
néetácáanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés ìyaca, cáucáiná macáita wenàiwica Dios icuèyéica.
Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —íimaca yái Jesúsca.
[39] Néese áibanái yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:
—Pidéca picàlidaca cayábani, pía yéewáidéerica wenàiwica —náimaca. [40] Yá cáaluca níái Jesús
yùuwidenáica. Càmita nawàwa nasutáca néemìawani quirínama, ipíchaná báica nía wenàiwicanái
yàacuésemi.

¿De quién desciende el Mesías?

[41] Jesús íimaca nalí:
—Càmitacué píalíawa cayába Mesías ìwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànuèripinácuéca pirí, píacué
judíoca. Píimacáitacué rey David itaquérinámica meedáni. Quéwa rey David íimacaté nacái áiba wawàsi
Mesías ìwali. [42] David itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yái tàacáisi waléerica cuyàluta Salmos irìcuíse.
Càité David íimaca:
'Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita,
[43] idècunitàacá numawènìadaca píicha macái piùwidenáiwa, íimaca yái Diosca',
càité íimaca yái Davidca. [44] Yái rey Davidca íimacaté Mesías ìwali 'Nuíwacali', íná éwita rey David
itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David Iiwacali nacáicani —
íimaca nalí yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

Jesús acusa a los maestros de la ley

[45] Macái wenàiwicanái ìyéeyéica néeni néemìaca nàyaca Jesús itàacái, yá Jesús íimaca yéewáidacalénái
iríwa: [46] "Piicácué píichawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Picácué pìyaca càide iyúwa
nàyáaná. Casíimáica nèepunícawa nanáawani cáaléeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa
madécaná èeri, nayúunáidacáiná nasíimáidaca Dios. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéeri iyú
bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. Máiní nawàwa náawinacawa yàalubáisi
íinata náawinacatáicawa níara cáimiétacanéeyéica wenàiwicaca judíonái yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacái
yàalubáisi cayábanaméeyéi macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá
áibanái naicáca nía càiyéide iyúwa máiníiyéica cachànica. [47] Nayéedùa nacái náicha nacapèemi, nàasumi
nacái níái catúulécanéeyéi inanáica manìrríiyéimica. Néese nasutáca Dios déecuíri iyú, yéewacaténá áibanái
iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yùuwichàidéeyéipiná cachàiníiri iyú yáwanái náicha áibanái
cabáyawanéeyéica", íimaca nalí yái Jesúsca.

21

La ofrenda de la viuda pobre

[1] Jesús ìyacaté templo irìcu, yá iicáidaca wenàiwica irí irìadéeyéica yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé
namàacacaténá Dios iríni. Yá iicáca càasuíyéi nalìadaca plata. [2] Néese Jesús iicáca inanái yàanàaca
néré, máiní catúulécanéechúa, inìrimi yéetéechúamicatéwa íicha. Yá ulìadaca ùasu ofrendawa ofrenda
yàalu irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púubéeyéi, càmíiyéica máiní cawènica. [3] Néese Jesús íimaca
yéewáidacalénái iríwa:
—Péemìacué cayába, úái catúulécanéechúa manìrríichúamica udéca umàacaca plata Dios irípiná ofrenda
iyú Dios iiquéeri càiride iyúwa manuíri iwèni náicha canánama, níái yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu
irìculé. [4] Macáita níái áibanái nàaca ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníiri íichawa; úata

quéwa éwita catúulécanácáaníta úa, càicáaníta ùaca macáita yái udènièrimica uwènìanápináca uyáacaléwa —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que el templo será destruido

5 Aibanái natàaníca nàacawa templo ìwali cayábéeri iicácanáwani, yàasu cawèníiyéi íba ìwali nacái, áiba
cawèníiri wawàsi nacái wenàiwica imàaquéerica Dios irípiná ofrenda iyú. Néese Jesús íimaca nalí:
6 —Aibaalípiná imáalàacawa macáitacué piiquéerica yái temploca. Yásí canácata capìi yàasu íba
yáawinéeripinácawa áiba íba íinata. Namáalàidapiná macáita —íimaca yái Jesúsca.

Señales antes del fin del mundo

7 Néese nasutáca néemìawa Jesús. Yá náimaca irí:
—Wáiwacali, ¿chácaalínásica ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali? ¿Càinásica iyú wadépiná
wáalíacawa mawiénica yéenáiwaná, yái templo imáalàacatáipinácawa? —náimaca.
8 Néese Jesús íimaca nalí: "Piicácué píichawa cayába ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía ipíchawáise
èeri imáalàacawa. Manùbacáiná wenàiwica nàanàapiná icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapiná núacasa níata.
Yá nacàlidapiná nachìwawa. Càipiná náimaca: 'Núacata yái Mesíasca, íipidenéeri Jesucristo, israelita
icuèrinápináca', càipiná náimaca namànica nachìwawa. Aibanái nacái náimapiná: 'Idéca Jesucristo
yàanàaca icùacaténá macáita', càipiná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. 9 Nacàlidapinácué pirí
ùwicái iináwaná ìwali, náimapiná nacái namàníinása ùwicái nacuèrinánái íipunitawa, quéwa picácué cáalu
píawa. Càita iwàwacutápiná namànica quéechacáwa, quéwa càmitàacá imáalàapináwa yái èeriquéi", íimaca
yái Jesúsca.
10 Néese Jesús íimaca nalí àniwa: "Aiba cáli néeséeyéi napéliapiná áiba cáli néeséeyéi íipunitawa. Aibanái
gobierno namànipiná ùwicái áibanái gobierno íipunitawa. 11 Yá cáli icusúapináwa cachàiníiri iyú madécaná
yàcalé. Manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú, uláicái iyú nacái, madécaná cáli néeséeyéi.
Capìraléeri cáli irìcuwa naicáwa wawàsi icalùadéeripiná naicáca, áiba wawàsi nacái manuínaméeyéi
yáasáidéeyéipináca èeri mìnanái irí mawiénica yái èeriquéi imáalàanápinácawa.
12 "Quéwa ipíchawáise naicáca càiri wawàsi, yá áibanái náibàapinácué píawa, namànipinácué pirí
báawéeri peebáidacáinácué nutàacái. Nawatàidapinácué píawa judíonái yéewáidacàalu néréwa nacháawàa-
caténácué piináwaná ìwali. Yá náucapinácué píawa presoíyéi ibànalìculé. Natépinácué píawa nacháawàa-
caténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, náiwacanánái irí nacáiwa peebáidacáinácué nulí. 13 Càita
Dios imàacapinácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, peebáidacuéca nutàacái. 14 Ipíchawáise náibàacuéca
pía, picácué péewáidawa càinácaalípinácué picàlidáaná nalí piináwanáwa. 15 Néenialícáiná numàacapinácué
pitàaníca máiní cáalíacáiri iyú, yéewanápiná càmitacué piùwidenái nadé namawènìadacuéca pìasu tàacáisi.
16 Quéwa, pisèenáicué, péenánáisíwacué nacái, pìawiría yéenánái nacái, pìacawéeyéiná nacái, nacháawàap-
inácué piináwaná ìwali nacuèrinánái iríwa. Nanúapinácué abénaméeyéi péenáwa. 17 Yásí macái èeri
mìnanái báawacuéca naicáca píawa peebáidacáinácué nutàacái. 18 Quéwa càmitacué yúucapináwa nuícha
abéeri péená, ibatàa achúméeríina pináta, càmita yúucapináwa nuícha. 19 ¡Peebáidacué mamáalàacata tài
íiméeri iyú, pìidenìacué piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú, yéewacaténácué peedáca piríwa picáucawa
càmíiri imáalàawa!
20 "Piicácaalípinácué úwinái ibàlùacawa Jerusalén ìyacàlená itéese, yásí píalíacuécawa mesúnamáita
namáalàidáanápiná yái Jerusalénca. 21 Iná iwàwacutápiná cawinácaalí wenàiwica ìyéeyéica chái Judea yàasu
cáli íinata napìacawa dúli inàliméeri nérépiná. Cawinácaalí ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu iwàwa-
cutápiná napìacawa yàcalé irìcuíse. Cawinácaalí nacái ìyéeyéica manacúalibàa, iwàwacutápiná càmita
nèepùawa Jerusalén ìyacàlená irìculé. 22 Néenialícáiná Dios yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàapiná
israelitanái ìwali. Macáita ichàbapinácawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
23 ¡Néenialípiná inanái nàuwichàapináwa manuísíwata, cawinácaalí idéerìcuíyéica, nía nacái inanáica
yèeyéica quìrasìi ìiraca ìinisi!, càmicáiná náalimá napìacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa
nàuwichàacawa. Yá nàuwichàapinácawa báawanama níái Israel yàasu cáli néeséeyéica, yácáiná Dios yàasu
yùuwichàacáisi yàanàapiná nàwali. 24 Abénaméeyéi néetápináwa espada machete nacáiri iyú. Uwinái
íibàapiná áibanái, yá natépiná níawa macái cáli imanùbaca íinatalépiná. Néese càmíiyéi judío namáalài-
dapiná Jerusalén ìyacàlená, yá nacùapinácani àta imáalàacatalépinátawa nàasu èeri Dios imàaquéeripiná
nalí nacùanápináni, ipíchawáise yèepùadacani judíonái irí àniwa, yái Jerusalénca", íimaca yái Jesúsca.

El regreso del Hijo del hombre

25 Jesús íimaca nalí: "Néese wenàiwica naicápiná wawàsi capìraléeri cáli irìcuwa, manuínaméeyéi wawàsi
nacalùadéeripiná naicáca, èeri ituírìcu, quéeri nacáiwa, dùlupùta nacáiwa náalíacaténáwa mawiénica yái
èeriquéi imáalàanápinácawa. Chái èeri irìcu nacái, èeri mìnanái máiní cáaluca náináidapináwa, càmita
náalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná namànica, manuíri únicáiná imànipiná isànawa cachàini, manuí-
naméeyéi màladàca nacái ipìapinácawa cachàiníiri iyú. 26 Néenialípiná achúma wenàiwica néetápináwa
nacalùniwa, cáalucáiná náináidapinácawa idècunitàacá nacùaca yàanàaca yái manuíri yùuwichàacáisi
yàanèeripinácawa èeri mìnanái ìwali. Níacáiná cachàiníiyéi wawàsi ìyéeyéica chènuniré, nacusúacawa
macáiwa. 27 Néese macái èeri mìnanái iicápiná núa, núa asìali Dios néeséerica, nùanàapiná acalèe yèewíise
cachàiníiri nuíwitáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluíri irìcuwa nucùacaténá macáita. 28 Idàbacaalípiná
ichàbacawa macáita yái wawàsica, yásí pichàiniadacué piwàwawa, pimichàidacué píiwitáisewa nuípunita,
piicáidacué chènuniré, caquialécáináta nùanàapináca nuwasàacuéca pía", íimaca yái Jesúsca.

29 Néese Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: “Piicácué higuera yéetaná,
áibanái àicu íiwitáaná nacái ìyéeyéica chái Israel yàasu cáli íinata. 30 Piicácaalícué àicu imusúadaca ibáináwa,
yásí píalíacuécawa mawiénica camuí. 31 Càita nacáicué piicácaalípiná ichàbacawa yái nucàlidéericuéca pirí
ìwali, yásí píalíacuécawa mawiénica Dios yàasu èeri icùacaténá macáita.
32 “Péemìacué cayába, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca pirí ìwali, macáita
ichàbáanápináwa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica ìyéeyéica néenialíwa. 33 Yái capìraléeri
cáli, èeriquéi nacái namáalàapináwa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalàapináwa. Macáita
ichàbapinácawa càide iyúwa nucàlidáanácué piríni.
34 “Piicácué píichawa cayába ipíchaná piwènúadacuéca nuícha píiwitáisewa pimàníinápinácué
pibáyawanáwa, picàmáanápiná nacái, píináidáanápiná nacáiwa mamáalàacata èeri irìcuíri wawàsi
ìwali. Picácué càì pimànica, néese picùacué nùanàaca àniwa. 35 Yácáiná yùuwichàacáisi yàanàapiná
ráunamáita macái èeri mìnanái ìwali càide iyúwa trampa íibàaná cuwèesi isicúasíwata. 36 Pichùnìacué
cayába píiwitáisewa. Pisutácué Dios íicha mamáalàacata cachàinicaténácué píiwitáise pìidenìanápinácué
macáita yái ichàbáanápinácawa, yéewacaténácué pìanàaca pibàlùacawa nuípunita, núa asìali Dios
néeséerica”, íimaca yái Jesúsca.
37 Néenialíté Jesús yéewáidaca wenàiwica èeríapinama templo irìcu. Néese catá imanùbaca yàaca
iyamáacawa dúli néré íipidenácatalé Olivos, yái olivo inàlimanáca. 38 Yá èeri imanùbaca macáita wenàiwica
nàanàaca templo irìculé mapisáisíwata néemìacaténá Jesús itàacái.

22

Conspiración para arrestar a Jesús

1 Mawiénicaté judíonái yàasu culto íipidenéeri Pascua nayáacaalíté pan càmíiri idènìa levadura.
2 Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nacutáca càinápinácaalí iyú
yéewanápiná nanúaca Jesús, ibàacanéeri iyúta quéwa cáalucáiná nía wenàiwicanái íicha.
3 Néese Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalìculé, ichùulìaca Judas imànicaténá càide iyúwa Satanás
iwàwáaná, yái íipidenéerica Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacaléca docenácaté nía. 4 Néese Judas
yàacawa itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái úwi íiwacanánái templo néeníiyéica. Yá
Judas itàaníca náapicha Jesús ìwali yéewanápiná itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. 5 Yá casíimáica
nawàwa, náimaca irí nàanápináté irí plata itéenápiná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. 6 Cayábaca Judas
yéemìaca náimáaná irí. Yá Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácaalícatáipináta yáalimá itéca nía Jesús
yàatalé náibàacaténáni, càmicataléta máiní manùba wenàiwica ìyaca Jesús yáapicha.

La Cena del Señor

7 Néeseté yéenáiwaná yàanàaca judíonái imànicatáica yàasu cultowa íipidenéeri Pascua, nayáacatáita
pan càmíiri idènìa levadura. Yáté èerica iwàwacutá nanúaca oveja wàlisài nayáacaténá oveja iiná Pascua
yàasuná culto yaalí. Càita judíonái iwàwalica càinácaalíté iyú Dios iwasàaca nàawirináimi Egipto yàasu cáli
íicha. 8 Néese, Jesús ichùulìaca Pedro, Juan nacái, yá íimaca nalí:
—Pìacué pichùnìa walípiná yàacàsi Pascua pinéerica wayáacaténáni —íimaca yái Jesúsca. 9 Yá nasutáca
néemìawani:
—¿Alénásica piwàwa wachùnìacani? —náimaca. 10 Jesús íimaca nalí:
—Piwàlùacuéwa Jerusalén ìyacàlená irìculé, yá pìanàapinácuéca asìali iwáacutéeri úni catùalìcu.
Pìacuéwa asìali yáamíise aléera iwàlùacatalécawa. 11 Píimacué capìi íiwacali irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía
iwàwaca isutáca yéemìawa pía, alénácaalí capìi imàdáaná ìya iyáacatáipiná iyáacaléwa Pascua pinéerica
yéewáidacalénái yáapichawa’, píimacué irí. 12 Néese yáasáidapinácué piríwani, manuíri capìi imàdáaná
ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha, nachùnièrica cayába. Pichùnìacué walí wayáapiná néeni Pascua piná
—íimaca yái Jesúsca.
13 Iná nàacawa, yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. Néese nachùnìaca yàacàsi Pascua
pinéerica.
14 Néesecáwa catácanáami nàwali, iwàwacutácaalíté nayáaca, yá Jesús yàanàaca yáawinacawa mesa iwéré
apóstolnái yáapicha. 15 Néese, Jesús íimaca nalí:
—¡Máadáiní nuwàwacatécué nuyáaca píapicha yái yàacàsi Pascua pinéerica ipíchawáise nuétácawa!
16 Càmicáiná nuyáapiná quirínamani àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Pascua íimáaná, yásí
nuyáapiná àniwani píapichacué, Dios ìyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.
17 Néese Jesús yeedáca abéechúa copa icáapi irìculéwa, idènièchúa irìcuwa uva ituní. Idécanáami yàaca
Dios irí cayábéeri, yá íimaca nalí:
—Peedácuéni, pìiracuéni, piwacùacué pìwaliwáacawani; 18 càmicáiná nuìrapiná quirínamani yái uva
ituníca àta Dios idàbacatalépináta icùaca macáita —íimaca yái Jesúsca.
19 Néese Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá isubèriadacani, yá
iwacùaca nalíni. Néese íimaca nalí:
—Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuécawa píichawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná
ìwalíisewa. Piyáacué yái panca piwàwalicaténácué nuétáanácuéwa píichawalíná —íimaca yái Jesúsca.
20 Néesecáwa idécanáami nayáaca yái yàacàsi Pascuaca, Jesús yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa
copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá íimaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali pirípinácuéwa, ipíchanácué Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalíisewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios imànníirica wenàiwicanái yáapicha nuwasàanápiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nuíranácáiná imusúapinácawa nuíchawa nalípináwa. 21 Quéwa, siùcata yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa, yácata yái yáawinéericáwacawa iyáaca iyáacaléwa núapicha. 22 Núacáiná, núa asìali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali. ¡Quéwa máiní yùuwichàapinácawa yái asìalica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! —íimaca yái Jesúsca.

23 Néese Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nasutáca néemìawa níawáaca chánácaalísica néená yái cài itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, càmicáinátécáwa náalíawa càinácaalí Judas imànníinápináté.

Quién es el más importante

24 Néese níái yéewáidacaléca natàaníca nalíwáaca ùuléeri wawàsi iyú chánácaalí néená wenàiwicanái iiquéeripináté càiride iyúwa máinníiri cachàini áibanái íicha canánama. 25 Quéwa Jesús íimaca nalí: “Chái èeri irìcu, càmíiyéi judío icuèrinánái nacùaca nàasu cáli néeséeyéiwa cachàinníiri iyú, nachùulìa nacái nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápiná nàwali: ‘Cayábéeriquéi wacuèrinásàirica, imànníirica walí cayábéeri’, cài nachùulìaca nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápiná. 26 Quéwa, iwàwacutácué càmita pìya càide iyúwa nàyáaná. Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàinníirica náicha canánama, néese iwàwacutá iicáca yáawawa càiride iyúwa máinníiri càmita cachàini náicha canánama, iyúwa piméeréericué, íibaidáanápiná áibanái irí canánama. Cawinácaalícué péená nacái iwàwéerica Dios imàacaca ichùulìaca áibanái wenàiwica, iwàwacutá íibaidacuéca pirí canánama càide iyúwacué pìasu wenàiwica imànníiná. 27 Chái èeri irìcu níara máinníyéica cachàini áibanái íicha náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, néese áibanái càmíiyéi cachàini náibaidaca nalí, natéca nalí nayáapináwa. Quéwa càmitacué nuwàwa pimànica càide iyúwa èeri mìnanái icuèrinánái imànníiná. Nudéca núasáidacuéca pirí càinácaalí iwàwacutáanácué pìyaca. Núa, Píiwacalicuéca, nudéca nùyaca pèewibàa càide iyúwa càmíiri cachàini, iyúwa wenàiwica íibaidéerica áibanái irí canánama.

28 “Pidécuéca pìyaca núapicha mamáalàacata, pìidenìacuéca nacái núapicha nùuwichàacái. 29 Iná numàacapinácué picùaca núapicha wenàiwicanái càide iyúwa Núaniri Dios imàacáanáté nucùanápiná wenàiwicanái. 30 Yá piyáapinácuéca piyáacaléwa núapicha Dios ìyacàle irìcu nucùacatalépináca macáita. Néenialípiná píawinacuécawa pìasu yàalubáisi íinatawa picùacaténácué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiríaca”, íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

31 Néese àniwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, péemìa cayábani. Satanás idéca isutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápiná Satanás yáalimáidacuéca iicáwa pía cachàinníiri iyú. 32 Quéwa, nudéca nusutáca pirí Dios íicha, imàacáanápiná peebáidaca nulí mamáalàacata. Néese idécanáami piwènúadaca píiwitáisewa nulípiná àniwa, yá pichàiniada nawàwa, níái péenánáicawa neebáidacaténá nulí tài íiméeri iyú —íimaca yái Jesúsca. 33 Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, abédanama nuíwitáise píapicha nùanápiná presoíyéi ibànalìculé píapicha, éwita iwàwacutácaalí nuétácawa nacái píapichawa —íimaca yái Simón Pedroca. 34 Jesús íimaca Pedro irí:

—Pedro, péemìa cayába, ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

Se acerca la hora de la prueba

35 Néese Jesús isutáca yéemìa nía:

—Bàaluité nubànùacué pía picàlidacaténá nalí nutàacái, yáté càmitacué nubatàa pitéca saco, plata yàalu nacái, áiba costiza nacáiripiná nacái. Néeni, ¿iwàwacutéerisícuéwa pirí quirítani néenialíté? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Càmíiri —náimaca irí. 36 Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Quéwa, siùca péemìacué comparación: Siùcade cawinácaalí idènièrica saco, iwàwacutá itéca yáapichawani, itéca nacái plata yàalu. Cawinácaalí canéerica irí espada machete nacáiri, iwàwacutá iwéndaca yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalíisewa, iwènìacaténá iríwa espada. 37 Nudéca nucàlidacuéca pirí yái comparacióncа píalícaténácuéwa càulenápináca píicha yái ichàbáanápinácawa mesúnamáita iwàwacutácáiná namànica nulí macáita iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Abéeri profeta íimacaté nùwali: ‘Yá nàuwichàidapinácani báawéeyéi yáapicha’, càité itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali. Macáita tàacáisi natànèericaté nùwali Dios inùmalìcuíse, iwàwacutá ichàbacawa càitade iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca. 38 Néese náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ìyaca walí pucháiba espada machete nacáiri —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Yácata, wadéca watàaníca —íimaca yái Jesúsca, càmicáináté náalía néemìaca càinácaalíté íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica nalí.

Jesús ora en Getsemaní

39 Néesetécáwa Jesús imusúacawa Jerusalén ìyacàlená irìcuíse. Càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná néenialíté, yàacawa táiyápi dúli néré, íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yéewáidacalénái nàacawa yáamiwáise. 40 Jesús yàanàaca néré, yá íimaca nalí:

—Pisutácué píawawa Dios íicha, càmíinápiná imàaca Satanás yáalimáidacuéca pía ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa —íimaca yái Jesúsca.
41 Néese Jesús yàacawa náicha càita meedá idècuni iyúwa asìali yúucacatalé íba. Yá ibàlùacawa yùululì
ipùata iyúwa néeni isutácaténá Dios íicha. 42 Yá Jesús íimaca Dios irí: "Núaniri, piwàwacaalí, yá piwasàaca
núa íicha yái nùuwichàanápinácawa. Quéwa, càmicaalí piwàwa piwasàaca núa, yá picá pimàni càide iyúwa
nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa", íimaca yái Jesúsca.
43 Yáta abéeri ángel chènuníiséeri imàacaca yáawawa Jesús iicácani. Yá ángel ichàiniadaca Jesús iwàwa.
44 Máiní Jesús yùuwichàacawa manuísíwata idècunitàacá isutáca Dios íicha manuísíwata. Yá isìabèdeca
imusúacawa íicha iyúwa irái idupíacaalíwa cáli iwéré.
45 Idécanáami Jesús isutáca Dios íicha, yá imichàa ibàlùacawa, yàacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá
yàanàaca nía iiméeyéicáita máinícáiná achúmaca nawàwa, ínáté naimáca nàyaca. 46 Néese Jesús íimaca nalí:
—¿Cánácué piimá pìyaca? Pimichàacuéwa pidapùle íichawa. Pisutácué píawawa Dios íicha, càmíinápiná
imàaca Satanás yáalimáidaca pía ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa —íimaca yái Jesúsca.

Arrestan a Jesús

47 Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá madécaná wenàiwica yàanàaca nàatalé. Judas yàacawa náiwitápu,
yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Néese Judas yàacawa Jesús yàatalé isùsùacaténá Jesús inàni
ìwali càide iyúwaté náiwitáise ìyáaná natàidáanáté wenàiwica cáininéerica naicáca. Càica Judas imànica
yáasáidacaténá nalí cawinácaalíni, yái Jesúsca. 48 Néese Jesús íimaca irí:
—Judas, ¿cáná picháawàa núa nùuwidenái iríwa iyú yái pisùsùanáca nunàni ìwali, càide iyúwa cáininàca
nacáicaalí piicá núa, núa asìali Dios néeséerica? —íimaca yái Jesúsca.
49 Níái yéewáidacaléca ìyéeyéica Jesús yáapicha naicácáiná càinácaalí Judas imànníinápináté, ínáté
náimaca Jesús irí:
—Wáiwacali, ¿piwàwasica wanúaca nía espada iyú? —náimaca.
50 Néese abéeri néená níái yéewáidacaléca iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca
ipéliacatatá, yá inúacatàatáni espada iyú sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita asìali
yùuwi yéewápuwáiséechúa. 51 Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:
—Pimàacacuéni, picácué pipélia —íimaca yái Jesúsca. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yùuwi ìwali yái asìalica,
yá ichùnìacani. 52 Néese Jesús isutáca yéemìawa sacerdote íiwacanánái, nía nacái úwinái icuèyéica templo,
nía nacái judío íiwacanánái béeyéica yàanèeyéicaté náibàacaténáni. Jesús íimaca nalí:
—¿Cánácué pìanàa nùatalé cacáapisàiwaca, espada, wacàba nacái, càide iyúwa piicáaná cayéedéer-
imi? Càmitacué iwàwacutá cài pimànica càmicáinácué nupéliapiná píipunita. 53 Macái èeri imanùbaca
nùyacatécué píapicha templo irìcu, quéwa càmitatécué píibàa núa, ibatàa pidunùanápinácué nùwalita,
càmitacué píibàa núa. Quéwa, siùcade Dios imàacacué píibàaca núa, yácata nacái Satanás yàasu èeri
ichùulìacatáicuéca píiwitáise catéeri —íimaca yái Jesúsca.

Pedro niega conocer a Jesús

54 Néese náibàaca Jesús. Yá natéca Jesús sacerdote íiwacaliná icapèe néré. Pedro yàacawa náamiwáise
déecuíseta. 55 Ipíchawáiseté nàanàaca néré áibanái napucúadacaté quichái bamuchúami bàacháwalìcu. Níái
úwinái náawinaca nàanabàca quichái. Néese Pedro yàanàaca néré yáawinaca nacáiwa yàanabàca náapicha.
56 Néese inanái íibaidéechúa néeni uicáca Pedro yáawinacawa ìyaca yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí.
Néese úumaca nalí:
—Yá asìaliquéi Jesús yáapichéeri —úumaca nalí. 57 Quéwa, Pedro icàlidaca ichìwawa, íimaca càmitasa
yáalía Jesús ìwali. Yá Pedro íimaca ulí:
—Pía, inanái, càmita núalía ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni. 58 Néese áiba iicácani, yá íimaca
Pedro irí:
—Pía nacái néená, níara yáapichéeyéica —íimaca. Quéwa Pedro íimaca irí:
—Càmíirita, asìali, càmíirica néená núaquéi —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani. 59 Néese batéwa
abéeri hora idénáami àniwa áiba íimaca nalí àniwa cachàiníiri iyú:
—Báisíta, yáapichéerimicani yái asìalica, yácáiná Galilea yàasu cáli néeséeri nacáicani —íimaca nalí Pedro
ìwali. 60 Quéwa Pedro íimaca irí:
—Pía, asìali, càmita núalíawa càinácaalí íimáanáca yái píiméerica —íimaca yái Pedroca. Idècunitàacá
Pedro itàaníca nalí, yáta cawámai itàaca. 61 Néese Jesús iwènúa iicáidaca Pedro irí, yáta Pedro iwàwalica
tàacáisi Jesús icàlidéericaté irí: "Ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipiná pichìwawa
máisibàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali", càité Jesús íimaca Pedro irí. 62 Yá Pedro imusúacawa
náicha, yá íicháaníca cachàiníiri iyú.

Se burlan de Jesús

63 Néese níái úwica icuèyéica Jesús, naicáaníca iquínina, nanúadáidaca nacái Jesús. 64 Nabàlìaca Jesús ituí,
yá nanúadáidaca inàni ìwali. Néese náimaca Jesús irí:
—Piwicùlida, picàlida walíni, ¿cawinásica níara inúadáidéeyéica pía? —náimaca, naicáaníca iquínina.
65 Yá natàaníca ìwali madécaná báawéeri iyú, mamáalàacata naicáaníca Jesús iquínina, nabáiniadacaténáni.

Jesús ante la Junta Suprema

66 Néeseté amaláca yàacawa nawicáu, yá úwinái natéca Jesús Junta Suprema yàatalé ìwacáidáyaquéeyéi-
cawa, judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu.
Yá nasutáca néemìawa Jesús:
67 —Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrináca Dios ibànuèripinácaté walí? —náimaca.
Néese Jesús íimaca:
—Nucàlidacaalícué pirí núacatáni, néese càmitacué peebáida nulítáni. 68 Nusutácaalícué nuémìawa
píatá, càmitacué picàlida nulítáni. 69 Mesúnamáita quéwa núa, asìali Dios néeséerica, núawinapináwa
yéewápuwáise yái Dios cachàiníirica náicha canánama, nucùacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré —
íimaca yái Jesúsca. 70 Yá macáita nasutáca néemìawani:
—Néeni, ¿Dios Iirisica pía? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:
—Yáca núa yái càide iyúwacué píimáaná —íimaca yái Jesúsca. 71 Yá náimaca nalíwáaca:
—¡Canácata iwàwacutáaná wéemìaca áiba icháawèeri iináwaná ìwali quirínama! ¡Wadéca wéemìaca
itàacái báawéeri, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani! —náimaca nalíwáaca.

23

Jesús ante Pilato

1 Néese macáita namichàacawa natéca Jesús Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea
yàasu cáli. 2 Néese nadàbaca nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali Pilato irí, yá náimaca Pilato irí:
—Wadéca wàanàaca yái asìalica báawéerica imànica wàasu cáli néeséeyéi íiwitáise namànníinápiná ùwicái
gobierno íipunita. Iimaca càmitasa cayába wapáyaidaca wáichawa emperador plata iyú, yái romano
icuèrinásàirica. Iiméerica ìwaliwa nacái Mesíascani, yái judío icuèrinácasa —náimaca. 3 Néese Pilato íimaca
Jesús irí:
—¿Píatasica judío icuèrinásàirica? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:
—Báisíta, núacani, càide iyúwa píimáaná —íimaca yái Jesúsca. 4 Néese Pilato íimaca sacerdote íiwacanánái
irí, áibanái nacái ìyéeyéica néeni:
—Càmita nuicá ìwali ibáyawaná, yái asìalica —íimaca yái Pilatoca. 5 Náimaca quéwa cachàiníiri iyú
mamáalàacata:
—Báawaca imànica macái wenàiwica íiwitáise náináidáanápiná namànica ùwicái gobierno íipunita. Idéca
yéewáidaca macáita Judea yàasu cáli néeséeyéi. Idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néré.
Siùcade iwàwa yéewáidaca wenàiwica chái Jerusalén ìyacàlená irìcu —náimaca.

Jesús ante Herodes

6 Néese Pilato yéemìaca nalíni, íná isutáca yéemìawa nía asáisí Galilea yàasu cáli néeséericaalíni, yái
Jesúsca. 7 Néese idécanáami Pilato yáalíacawa Galilea néeséericani, yá Pilato ichùulìaca natéca Jesús
rey Herodes yàatalépiná, Herodes icùacáináté Galilea yàasu cáli. Néenialíté Herodes ìyaca Jerusalén
ìyacàlená irìcu iicácaténá náapicha Pascua yàasuná culto. Iná natéca Jesús Herodes yàatalé. 8 Néese
Herodes iicácáiná Jesús, yá casíímáica Herodes iwàwa, madécaná èericáináté Herodes iwàwaca iicáca Jesús.
Herodes yéemìacáináté Jesús iináwaná ìwali, íináté iwàwa iicáca Jesús imànica áiba wawàsi íiwitáise iyúwa,
càmíirica wenàiwica idé imànica. 9 Néese Herodes isutáca yéemìawa Jesús madécaná yàawiría. Quéwa
Jesús càmíirita itàaní. 10 Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu
ìyéeyéica néeni, nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata cachàiníiri iyú. 11 Néese Herodes, nía
nacái yàasu úwinái yáapichéeyéica namànica Jesús irí báawéeri nabáiniadacaténáni, natàaníca nacái ìwali
báawéeri iyú. Néese náucaca cayábéeri bàlesi Jesús ìwalíise, cawènníiri nacái càide iyúwa romano icuèriná
ibàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, yái Jesúsca. Càité úwinái imànica naicáanícaténá Jesús iquíniná.
Néese Herodes ichùulìaca natéca Jesús àniwa Pilato yàatalépiná. 12 Quéechatécáwa Pilato, Herodes nacái
nàuwideca namànníiyéicacawa. Yáté èerica Pilato, Herodes imànica yàacawéeriná iyúwani.

Jesús es sentenciado a muerte

13 Néeseté Pilato ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, madécanáca áibanái wenài-
wica náapicha néeni. 14 Yá Pilato íimaca nalí:
—Pidécuéca pitéca nùatalé yái asìalica. Pidécuéca picàlidaca nulí iináwaná. Pidécuéca picháawàaca
iináwaná ìwali píimacáinácué yéewáidacasa wenàiwica namànníinápiná ùwicái gobierno íipunita. Quéwa,
nudécata nusutáca nuémìawani pìacuésemicué, yá canácata nuiquéeri ìwali ibáyawanáca càide iyúwacué
picháawàaná iináwaná ìwali. 15 Herodes nacái canácata iiquéeri ìwali ibáyawaná, íná Herodes idéca
ibànùacani néese àniwa wàataléta. Pidécuéca piicáca canácata ìwali ibáyawaná wanúanápinátáni. 16 Iná
siùcata nuchùulìaca nacapèedáidáanápináni. Idécanáami nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunícawa
—íimaca yái Pilatoca. 17 Càide iyúwaté náiwitáise Pascua yàasuná culto imanùbacata, iwàwacutá Pilato
iwasàaca nalí abéeri presoíri yèepunícaténáwa casíímáicaténá judíonái. Ináté Pilato iwàwaca imàacaca
Jesús yàacawa. 18 Quéwa, macáita néemíanícawa macáita namanùbaca iyúwa:
—¡Pinúacuéni! Pimàacacué Barrabás yèepunícawa —náimaca.
19 Iyacáináté presoíri íipidenéerité Barrabás imànníiricaté ùwicái yàcalé irìcu gobierno íipunita, íná
náibàacaténi, inúacáináté nacái wenàiwica. 20 Néese Pilato itàaníca judíonái yáapicha àniwa iwàwacáiná
imàacaca Jesús yèepunícawa. 21 Néemíanícawa quéwanáta máiní cachàiníiri nasàna iyúwa. Càica náimaca:
—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.
22 Néese Pilato itàaníca náapicha máisiba yàawiríanápiná itàaníca náapicha. Iimaca nalí:

—Néeni, ¿càinásica ibáyawanácué pirí? Canácata nuiquéeri ibáyawanáca numàacáanápiná nanúacatáni.
Siùcata nuchùulìa nacapèedáidacani. Idécanáami nacapèedáidacani, yási numàaca yèepunícawa —íimaca
yái Pilatoca.
23 Néemíanícawa àniwa lúasi iyú, nasutáca Pilato íicha ichùulìanápiná úwinái inúanápiná Jesús.
Máinícáiná néemíanícawa mamáalàacata, íná Pilato imàacaca nalíni átata, càide iyúwa nasutáaná íichani.
24 Càité Pilato iwènúadaca íiwitáisewa imàacáanápiná nanúaca Jesús càide iyúwa nasutáaná íichani. 25 Iná
Pilato imàacaca Barrabás yèepunícawa, yái presoíri nasutéerica Pilato íicha, ìyéericaté presoíyéi ibànalìcu
imànicáináté ùwicái yàcalé irìcu, inúacáináté nacái wenàiwica. Quéwa, Pilato yèepùadaca nalí Jesús
namànicaténá irí càide iyúwa nawàwáaná.

Jesús es crucificado

26 Néese, idècunitàacá úwinái itéca Jesús nanúacaténáni, yá náibàaca asìali Cirene ìyacàlená néeséerica,
íipidenéerica Simón, yèeriwa manacúali néese. Nachùulìaca Simón iwáacutaca Jesús yàasu cruz yàa-
caténáwa Jesús yáamiwáise, canácáiná quirínama Jesús ichàini, úwinái icapèedáidacáináté báawanamani.
27 Madécaná wenàiwica, inanái nacái manùbéeyéi, nàacawa Jesús yáamiwáise. Níái inanái náicháaníca
manuísíwata Jesús ìwali, máinícáiná achúmaca nawàwa. 28 Néese, Jesús iwènúa iicáidaca nalí, níái inanáica.
Yá íimaca nalí:
—Píacué inanái Jerusalén ìyacàlená mìnanái. Picácué píicháaní nùwali. Néese píicháanícué pìwaliwata,
péenibe ìwali nacáiwa. 29 Aibaalípiná piùwichàacuéwa báawanama. Yá píimapinácué piríwáaca: 'Casíimáica
cawinácaalí inanái càmíiyéica yáalimá quéenibeca. Casíimáica nacái cawinácaalí càmíiyéicaté idéerìcuca.
Casíimáica nacái cawinácaalí càmíiyéicaté yàaca quìrasìi ìira ìinisi', càipiná píimacuéca piríwáaca, níacáiná
inanái quéenibéeyéica náicháanípináca néenibemi ìwaliwa. 30 Néese áibanái péenácué náimapiná manuí-
naméeyéi dúli irí: '¡Picaláawa wáinatabàa, yéewacaténá wéetácawa ráunamáita!', càipiná náimaca. Néese
àniwa náimaca áiba dúli irí: '¡Pibàlìacué wía!' càipiná náimaca. 31 Nanúaca núa mabáyawanéerica siùca
èeri càmicatái namàni úwi. ¡Cáanáica nàuwichàidapinácué píawa namànicaalípiná ùwicái píipunitacué!
—íimaca yái Jesúsca.
32 Níái úwinái natéca pucháiba cabáyawanéeyéi nanúacaténá nía Jesús yáapicha. 33 Néese nàanàaca
aléera íipidenácataléca La Calavera, íimáanáca "Iiwitasi yáapimi ìyacatalé". Yá natàtàaca Jesús cruz
ìwali. Natàtàaca nacái pucháiba báawéeyéi íiwitáise. Néese úwinái nabàlùadaca máisiba cruz nàasu utàwi
irìculéwa. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise. Aiba cruz nacái ibàlùacawa apáulìcuíse Jesús irí.
34 Idècunitàacá úwinái natàtàaca Jesús, yá Jesús íimaca Dios irí:
—Núaniri, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha càmicáiná náalíawa cawinácaalí núa yái nanuérica —
íimaca yái Jesúsca.
Néese úwinái náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. 35 Madécaná wenàiwica
nabàlùa naicáidaca Jesús irí. Níata nacái judío íiwacanánái iicáaníca Jesús iquínina. Yá náimaca nalíwáaca:
—Ichàiniadacaté áibanái yéetácáisi íicha ipíchanáté néetácawa. Báisícaalí Mesíascani, yái
wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, néese ¿cáná càmita ichàiniada yáawawa ipíchaná yéetácawa?
—náimaca nalíwáaca, naicáaníca Jesús iquínina.
36 Nía nacái úwináica naicáaní nacái iquínina, nabáiniadacaténáni. Nàa nabàlùacawa mawiénita irí,
namichàidaca mawèníiri uva ituní càaméeri ìiracaná mawiénita inùma irí náimacáiná nàacasa icàaluínina
iyúwa nacuèriná nacáiricasani. Càita namànica naicáanícaténá Jesús iquínina meedá, bàaluitécáiná
romanonái yàaca icuèrináwa ìirapiná uva ituní. 37 Náimaca Jesús irí:
—¡Báisícaalí judío icuèrináca pía, yá pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! —náimaca
Jesús irí, naicáaníca iquínina.
38 Nachanàidaca tàacáisi Jesús íiwita iwicáubàa. Máisiba tàacáisi íiwitáaná ichanàawa néeni, griego itàacái
iyú, latín itàacái iyú nacái, hebreo itàacái iyú nacái. Yái tàacáisi íimáanáca: "Yái ibàluèricawa chái, yácata
judío icuèrináca", íimáanáca yái tàacáisica.
39 Néese abéeri báawéeri íiwitáise natàtèerica nacái yàasu cruz ìwaliwa, mawiénita Jesús yàasu cruz irí,
itàaníca báawéeri iyú Jesús irí. Iimaca Jesús irí:
—Báisícaalí Mesíasca pía, yái judío icuèrinápináca, néese pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha. Pichàini-
ada nacái wía yéetácáisi íicha ipíchaná wéetácawa —íimaca. 40 Néese áiba báawéeri íiwitáise natàtèerica
nacái yàalàaca yáapichéeriwa cachàiníiri iyú. Iimaca:
—¿Cáná càmita cáalu piicá Dios?, pía nàuwichàidéerica càide iyúwa nàuwichàidáaná yái asìal-
ica. 41 Wàuwichàacawa wàyaca wabáyawaná ichùulìacawa wamànicáináté wabáyawanáwa. Quéwa, yái
asìaliquéi, mabáyawanéerita —íimaca. 42 Néese isutáca Jesús íicha wawàsi:
—Jesús, piwàwali núa nùyacaténá píapicha pidàbacaalípiná picùaca canánama wenàiwica —íimaca.
43 Néese Jesús íimaca irí:
—Péemìa cayába, siùca èeri pìyapináca núapicha paraíso irìcuwa —íimaca yái Jesúsca.

Muerte de Jesús

44 Néese machacànicaalíté èerica, yá catáca báawanama èeri icamaláná macái chái èeri irìcu. Máisiba
horaca catáca, àta las tresta táicalé. 45 Yái èeri icamaláná càmita icàna. Yá nacái manuíri yáawàanáca
templo irìcuírica icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérénama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca
ibàlièrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwica ituí íicha. Yá icacanácawa chènuníise cáli iwérénama
yái manuíri yáawàanáca. 46 Néese Jesús íimaca cachàiníiri iyú Dios irí:

—¡Núaniri, nubànùa nucáucawa pirí aléera picáapi irìculé! —íimaca yái Jesúsca. Idécanáami càì íimaca,
yá imàacaca icáucawa yàacawa, yá yéetácawa. 47 Yái úwi íiwacalináca romanosàiri iicácáináté càinácaalí
ichàbáanáwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese íimaca:
—Báisícata mabáyawanéerica yái asìalimica —íimaca.
48 Macáita wenàiwica ìyéeyéica néeni idécanáami naicáca yéetácawa, yá nèepùacawa néese, máiní
achúmaca nawàwa, cáaluca nía nacái. 49 Macáita quéwa níái yáaliéyéica Jesús ìwali, nía nacái inanáica
yèeyéicatéwa yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nabàlùaca naicáidaca irí déecuíseta naicácaténá càinácaalí
ichàbáanápinátéwa.

Jesús es sepultado

50-51 Iyacaté áiba asìali cayábéeri íiwitáise, yeebáidéerica Dios itàacái, íipidenéeri José, Arimatea ìyacàlená
mìnali, yái yàcalé ìyéerica Judea yàasu cáli íinata. Yái José abéeri néenáca, níái judío íiwacanánáica,
Junta Supremanáica. José iwàwacaté Dios icùaca macáita. Ináté càmita yéewa abédanama José íiwitáise
judío íiwacanánái yáapicha iwàwéeyéicaté inúaca Jesús. 52 Iná José yàacawa Pilato gobernador yàatalé.
Isutáca Pilato íicha wawàsi yàanápiná irí Jesús iinámi. Yá Pilato imàacaca José iríni. 53 Néese José yàacawa
cruz yàatalé. Yá iricùadaca Jesús iinámi cruz ìwalíise, yá yéepùacani linoíri wáluma iyú, càide iyúwa
judío íiwitáise ìyáaná. Néese iwàlùadaca Jesús iinámi càliculìi irìculé. Yái càliculìi áibanái náicacaténi
dúli ibàlàirìcu yéewanápiná càliculìicani, iyúwa capìi imàdáaná. Yái càliculìi wàlisàicatàacáwa, canácatái
nabàlièricáwa. 54 Yáté èerica viernesca nachùnìacatáipiná yàacàsi sábado piná, ipíchawáise sábado judíonái
iyamáidacatáicawa. Catácalìcubàa yàacawa, yá idàba sábado nayamáidacatáipináwa. Ináté iwàwacutá
nawàlùadaca Jesús iinámi caquialéta càliculìi irìculé.
55 Abénaméeyéi inanái yèeyéicatéwa Jesús yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nàaca naicáca càliculìi, yá
naicáca càinácaalí iyú nawàlùadaca Jesús iinámi càliculìi irìculé. 56 Néese nèepùacawa nacapèe néréwa,
yá nachùnìaca pumèníiri isàni, pomada nacáiri nacái napusúadacaténáni Jesús iinámi ìwali, càide iyúwa
judíonái imàníiná yéetéerimiwa irí. Néese nayamáidacawa sábado irìcu càide iyúwaté Dios ichùulìaná
judíonái.

24

La resurrección de Jesús

1 Néeseté, domingo irìcu, níái inanáica nàacatéwa càliculìi nérépiná mapisáisíwata. Natéca pumèníiri
isàni nachùnièricaté. Aibanái inanái nacái nàacawa náapicha. 2 Nàanàaca càliculìi néré, yá naicáca íba
ibàluèricawa méetàucuta càliculìi inùma íicha, nabàlìanáca càliculìi inùma. 3 Yá nawàlùacawa néré, yá
canáta naiquéeri néeni Wáiwacali Jesús iinámica. 4 Cáaluca nía, càmita náalíawa càinácaalí íimáaná. Yáta
naicáca pucháiba asìanái mèlumèluíyéi ibàle ibàluèyéicawa mawiénita nalí. 5 Máiní cáaluca níái inanáica,
yá naicáidaca cáliaculé. Quéwa níái asìanáica náimaca nalí:
—¿Cánácué picutá yáara cáuri wenàiwicaca chái yéetáními yèewiré? 6 Canáca chánii. Idéca icáucàacawa.
Piwàwalicué yái tàacáisi icàlidéericatécué pirí idècunitàacá ìyaca Galilea yàasu cáli néese. 7 Iimacatécué pirí
iwàwacutáanápináté presoca namànicani namàacacaténáté cabáyawanéeyéi wenàiwica natàtàacani cruz
ìwali yéetácaténátéwa, yái asìali Dios néeséerica. Iimacatécué pirí nacái icáucàanápinátéwa máisiba èeri
irìcu —náimaca.
8 Yá inanái nawàwalica yái tàacáisica Jesús icàlidéericaté nalí. 9 Néese nèepùacawa càliculìi íicha.
Nacàlidaca nalíni níái oncéeyéica imanùbaca apóstolca, áibanái irí nacái náapichéeyéica. 10 Níái inanái
icàlidéeyéica tàacáisi Jesús yéewáidacalénái irí náipidená María Magdalena, Juana nacái, Santiago yáatúa
nacái, íipidenéechúa María, áibanái inanái náapichéeyéi nacái. 11 Quéwa, apóstolnái càmita neebáida nalíni,
nayúunáidacáita canéeri iwèni tàacáisica meedáni.
12 Quéwa Pedro ipìacawa càliculìi néré. Néese yáawiaca iicáidaca càliculìi imàdáaná irìculé, yá iicáca
níawamita ibàlemi néepùanáté Jesús iinámi. Néese Pedro yèepùacawa icapèe néréwa. Iináidacawa
iwàwalìcuísewa càinácaalísica ichàbáanátéwa.

En el camino a Emaús

13 Yáté èericaté pucháiba Jesús yéewáidacalénái nèepùacawa nàyacàle nérépináwa, íipidenácatalé Emaús.
Once namanùbaca kilómetro idècuni ìyaca Jerusalén ìyacàlená íicha. 14 Natàaní nàacawa nalíwáaca ìwali yái
Jesús yéetáanácawa. 15 Idècunitàacá natàaníca nàacawa nalíwáaca Jesús iináwaná ìwali, yá Jesús yàacawa
mawiénita nalí àyapulìcubàa. Yá yàacawa náapicha. 16 Ewita naicácáanítani, càicáaníta càmita náalía
Jesúscani. 17 Néese Jesús isutáca yéemìawa nía:
—¿Càiná ìwalicué pitàaní pìacawa àyapulìcubàa? —íimaca yái Jesúsca. 18 Yá nayamáa nabàlùacawa,
achúmaca nawàwa. Abéeri néená íipidenéeri Cleofas íimaca Jesús irí:
—Macáita Jerusalén ìyacàlená mìnanái náalíacawa ìwali yái namànníiricaté Jerusalén ìyacàlená irìcu
áténama, siùca nacáide. ¿Abéeritasica pía càmíirita yáalíawa nèewíise macáita ìyéeyéica Jerusalén
ìyacàlená néeni? —íimaca. 19 Jesús isutáca yéemìawa nía:
—¿Càináté ìyaca néeni? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:
—Wadéca watàaníca walíwáaca Jesús iináwaná ìwali yái Nazaret ìyacàlená néeséerica, abéeri profeta
icàlidéerica Dios itàacái càimiétacawaca macái wenàiwica irí, imànníirica nacái nalí yái càmíirica wenàiwica
idé imànica. 20 Watàaníca nacái sacerdote íiwacanánái ìwali, judío íiwacanánái ìwali nacái, yái presonáca
namànicani namàacacaténá romanonái inúacani, yéewanápiná nanúacani cruz ìwali. 21 Quéwa, wíacaté

nacái watuíyàacaté Jesús iwasàanápináté wía, wía Israel itaquénáinámica, wàuwidenái íichawa. Siùca
èeri idéca idènìaca máisiba èeri nanúacadénáamini. 22 Quéwa abénaméeyéi inanái ìyéeyéica wèewi
siùca èeri nacalùadaca wía bàwinacáiná mapisáisíwata nàaca naicácaténá càliculìi néré. 23 Canáta quéwa
nàanèeri Jesús iinámica néeni. Yá nèepùacawa nacapèe néréwa. Néese nacàlidacaté walíni naicácasa
ángelnái yéenáiwanási nacáiri irìcuíse. Angelnái náimaca inanái irí cáucasa Jesús. 24 Néese áibanái asìanái
wáapichéeyéi nàacawa càliculìi néré, yá nàanàaca néeni càide iyúwa inanái icàlidáanáté walíni, càmíiritàacá
quéwa naicá Jesús —náimaca Jesús irí.

25 Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Càmíiyéicué yáalíawa pía, máinícué càulenáca píichani, peebáidáanápinácué macáita tàacáisi pro-
fetanái icàlidéericaté Dios inùmalìcuíse! 26 Nacàlidacatécué piríni machacàníiri iyú iwàwacutáanápináté
Mesías yùuwichàacawa ipíchawáiseté wenàiwica nàaca icàaluínininá, yái judío icuèrinápináca —íimaca yái
Jesúsca.

27 Néese Jesús idàbaca icàlidaca nalíni macáita iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
Quéechacáwa icàlidaca nalí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Jesús ìwali, áibanái profeta nacái
icàlidéeyéicaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmalìcuíse. Yéewáidaca nía náalíacaténá néemìaca càinácaalí
íimáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Mesías ìwali, yái judío icuèrinápináca.

28 Néeseté nàanàaca nàyacàle néréwa. Quéwa Jesús iwàwacaté yàacawa áibaléta. 29 Yá nasutáca íicha
wawàsi iyamáanápináwa náapicha nacapèe irìculé. Yá náimaca irí:

—Piyamáawa wáapicha máinícáiná catáca yàacawa —náimaca. Yá Jesús iwàlùacawa nacapèe irìculé
náapicha iyamáacaténáwa.

30 Néese náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá
yàaca Dios irí cayábéeri, néese isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni, yái panca. 31 Yáta náalíaca naicácani, yá
náalíacawa Jesúscani. Yáta ichalíacawa natuí íicha. 32 Yá náimaca nalíwáaca:

—Báisícata Jesúscani. Yácata Jesús yái càì icàlidéerica walíni càinácaalí íimáaná Dios itàacái àyapulìcubàa,
íná yéewa wawàwa yáalanícatéwa ìyaca —náimaca nalíwáaca.

33 Yá càmita nayamáawa nacapèe irìcuwa, néese nèepùacàatécatawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa. Nàa-
cawa once namanùbaca apóstolnái yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, áibanái yáapicha. 34 Néese apóstolnái
náimaca nalí, níái pucháiba yàanèeyéica nàatalé:

—Báisíta, Wáiwacali idéca icáucàacawa. Simón Pedro idéca iicácani —náimaca nalí.

35 Néese níái pucháiba Emaús ìyacàlená néeséeyéica nacàlidaca nalí càinácaalíté ichàbáanáwa àya-
pulìcubàa. Nacàlidaca nacái nalíni náalíacatéwa Jesúscani isubèriadacaalíté pan.

Jesús se aparece a los discípulos

36 Idècunitàacá natàaníca, yáta Jesús yàanàaca ìyaca nèewi. Yá íimaca nalí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca.

37 Cáaluca nía manuísíwata nayúunáidacáiná iwàwanásicani yái càì naicáca. 38 Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué cáalu pía? ¿Cánácué càmita peebáida núacani? 39 Piicácué yái nucáapica, nùabàli nacái, útuwi
yáami, núacata yái. Pimàacacué picáapiwa nùwali piicáwa. Canáca wenàiwica icáucami iiná, yáapi nacái,
quéwa núa, cáapica núa, cainàca nacái núa, ínácué yéewa píalimá píalíacawa cáuca núa —íimaca yái Jesúsca.

40 Idécanáami icàlidaca nalíni, yá yáasáidaca naicá icáapiwa, yàabàli nacáiwa, útuwi yáami. 41 Càmitàacá
neebáida Jesúscani máinícáiná nayanídacawa casíimáicáiná nía. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Pidènìasicué yàacàsi? —íimaca yái Jesúsca.

42 Yá nàaca irí cubái imìdecaná yéená, mába ituní nacái nàaca irí. 43 Yá yeedáca yàacàsica, yá naicáca
iyáacani. 44 Néese Jesús íimaca nalí:

—Idècunitàacá nùyaca píapichacué, nucàlidacatécué pirí macáitani càinácaalíté nuchàbáanápinátéwa.
Iwàwacutáté numànica càitade iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali. Profeta Moisés
itànàacaté tàacáisi nùwali càide iyúwa Dios ichùulìanáté itànàaca. Profetanái nacái, áibanái nacái
itànèeyéicaté Salmos nacàlidacaté tàacáisi nuináwaná ìwali. Yá macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté
natànàaná —íimaca yái Jesúsca.

45 Néese Jesús imàacaca náalíacawa cayába càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica. 46 Yá íimaca nalí àniwa:

—Natànàacaté tàacáisi íimèerica iwàwacutáanápináté nuétácawa, núa Mesías, judío icuèrinápináca.
Quéwa, náimacaté numichàanápinátéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu. Bàaluité profetanái itànàacaté
nacái tàacáisi íimèerica iwàwacutáanápinácué picàlidaca nuináwaná ìwali canánama èeri mìnanái irí.
47 Quéechacáwa iwàwacutácué picàlidaca nalíni chái Jerusalén ìyacàlená irìcu. Picàlidacué nacái macáita
wenàiwicanái iríni neebáidacaténá nutàacái, namàacacaténá náichawa nacái yái báawéerica namàníirica
yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. 48 Píacué nuéwáidacaléca, pidécuéca piicáca
macáita yái numàníirica. 49 Aibaalípiná nubànùacuéca Espíritu Santo piwàwa irìculé càide iyúwa Núaniri
Dios íimáanátécué pirí, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Piyamáacuéwa cháta Jerusalén ìy-
acàlená irìcu. Picácué pimusúawa íicha àta Espíritu Santo yàanàacatalépináta iwàlùacawa piwàwalìculécué,
yèeripinácué pichàini chènuníiséerica —íimaca yái Jesúsca.

Jesús sube al cielo

50 Néesetécáwa Jesús itéca nía méetàuculé Jerusalén ìyacàlená íicha. Yá nàanàaca Betania ìyacàlená néré.
Yá imichàidaca icáapiwa napualé. Yá isutáca nalí Dios íicha imàníinápiná nalí cayábéeri. 51 Idècunitàacá
isutáca nalí Dios íicha, yá yàacawa náicha, imichàacawa náicha chènuniré. 52 Nàaca icàaluínininá, néese

nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená irìculé casíimáiri iyú. [53] Yá nàyaca èeri imanùbaca templo irìcu, yèeyéica
Dios irí cayábéeri.

SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

1 Jesucristo ìyacaté bàaluité ipíchawáise idàbacawa yái èeriquéi. Yái Jesucristoca, yácata Tàacáisi
imàaquéerica wáalíacawa Dios ìwali. Iyacaté abédanaméeri íiwitáise Dios yáapicha, yái Dios yáapichéerica
Jesucristo. Yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, bàaluité èeri, siùca nacáide. 2 Yái Jesucristoca,
yáté ìyaca Dios yáapicha èeri ipíchawáise. 3 Dios imàacacaté Jesucristo idàbaca macái wawàsi. Canácata
wawàsi ìyéerica càmíirité Jesucristo idàba, canásíwa. Yácata imàníiricaté macáita. 4 Yái Jesucristoca,
yácata yèerica nacáuca, macáita yái ìyéerica. Yái Jesucristo yèerica macái wawàsi icáuca, yácata nacái
imàaquéerica wenàiwica náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú
báisíiri tàacáisi ìwali càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca amaláwaca. 5 Yái Jesucristoca imàacaca
wáalíacawa ìyaca càide iyúwa camalási icànéeri catéeri irìculé. Yàanàacaté aléi èeri irìculé amalácaténá
imànica wenàiwicanái íiwitáise yéewanápiná càmita quirínama namàni càide iyúwa catéeri íiwitáise
Satanás ichùulìaná nía. Satanás càmitaté idé imawènìadaca íichawa Jesucristo.

6 Néeseté idècunitàacá Jesucristo ìyaca chái èeri irìcu, néenialíté ìyaca asìali Dios ibànuèricaté íipidenéeri
Juan el Bautista. 7 Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalìcuíse, icàlidacaténá nacái
wenàiwicanái irí Jesucristo yàanàacaté, yái amaléerica imànica wenàiwicanái íiwitáise náalíacaténáwa
càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. Dios ibànùacaté Juan, yéewacaténá wenàiwicanái
neebáidaca Jesucristo itàacái idécanáamité néemìaca Juan icàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. 8 Yái
Juanca càmitaté amalá imànica wenàiwica íiwitáise. Quéwa Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá Jesucristo
iináwaná ìwali, yái imàaquéerica wenàiwica náalíacawa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú.
9 Yái Jesucristoca, yácata abéerita amaléerica imànica macái wenàiwica íiwitáise yeebáidéeyéica itàacái
náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú; yácata yàanèericaté aléi
èeri irìculé.

10 Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo yèepunícatéwa chái èeri irìcu. Ewita Dios imàa-
cacáanítaté Jesucristo idàbaca canánama chái èeri irìcuírica, càicáaníta èeri mìnanái càmitaté náalíawa
cawinácaalíni, càmita nacái cayába naicácani. 11 Jesucristo yàanàacaté aléi èeri irìculé idàbéericaté
irípináwa, néese níái wenàiwica Jesucristo imàníiyéicaté càmitaté natàida cayábani.

12 Quéwa cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica Jesucristo, yeebáidéeyéi nacái itàacái, yá Jesucristo imàa-
caca Dios yéenibeca nía. 13 Dios yéenibeca nía, quéwa càmita càide iyúwa wenàiwica imàníiná yéenibewa,
càmita nacái iyúwa wenàiwica iwàwáaná imànica iiná iyúwa. Dios càmíiri imàni càide iyúwa wenàiwica
imàníiná. Dios yeedácáita nía yéenibepináwa iyúwata iwàwáaná imànica.

14 Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo, yàanàacaté aléi èeri irìculé, yá yèepunícatéwa iyúwa
asìali. Yá yèepunícatéwa wáapicha achúma èeríinata, idènièri abéerita cayábéeri íiwitáisewa, icàlidéeri
nacái abéerita yái báisíiri tàacáisica. Wadéca waicáca máiníiri cachàinica íiwitáise, icànéeri icamaláná
chènuníiséeri iyúwa, yácáináta abéerita Dios Iirica, yái Jesucristoca. 15 Juan el Bautista icàlidacaté cachàiníiri
iyúni Jesucristo iináwaná ìwali. Juan íimaca: "Yácata nucàlidéericatécué pirí ìwali núumacaalíté áiba
máiníiri cachàinica nuícha yàanàanápináté núamirìcubàa. Cachàiníirica nuíchani, ìyacáináté bàaluitésíwa
nupíchawáise, ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri", íimaca yái Juanca.

16 Máiní cayábéeri íiwitáise, yái Jesucristoca, yá imànica walí madécaná cayábéeri quéwanáta mamáalàa-
cata, macáita wía yeebáidéeyéica itàacái. 17 Dios imàacacaté profeta Moisés yéewáidaca wàawirináimi
israelitanái namànicaténáté càide iyúwa Dios ichùulìaná nía quéwa Jesucristo idéca yáasáidaca walí
cáininàca Dios iicáca wenàiwica. Jesucristo yéewáida wía nacái macái Dios itàacái báisíiri iyú. 18 Canácatàacá
áiba Jesucristo íicha iiquéeri Dios, quéwa Jesucristo, yái Dios Iiri abéerita, yácata Wacuèriná Dioscani, yái
Jesucristoca, cáininéerica Dios iicáca; yái Jesucristo yácata abéerita imàaquéerica wáalíaca Wáaniri Dios
ìwaliwa, càinácaalí Dios íiwitáise ìyaca.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

19 Bàaluité Juan el Bautista icàlidacaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese judío íiwacanánái ìyéeyéica
Jerusalén ìyacàlená irìcu nabànùaca wenàiwica Juan yàatalé, abénaméeyéi sacerdote, levita nacái
íibaidéeyéica templo irìcu. Nabànùaca nía nasutácaténá néemìawa Juan cawinácaalíni. 20 Yá Juan icàlidaca
nalí iináwanáwa machacànita báisíiri iyú. Iimaca nalí:

—Càmita Mesías núaquéi, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripiná walí, wía israelitaca —íimaca yái Juanca.
21 Néese nasutáca néemìawa àniwani:

—Néeni, ¿cawiná pía? ¿Profeta Elíassica pía yàanèerica àniwa càide iyúwaté áiba profeta íimáaná? —
náimaca. Néese Juan íimaca nalí:

—Càmita núa yái —íimaca yái Juanca. Néese náima irí mamáalàacata:

—Néese, ¿píasica profeta Dios ibànuèripináca walí càide iyúwaté profetanái íimáaná wàawirináimi irí?
—náimaca. Néese Juan íimaca:

—Càmíiri —íimaca yái Juanca. 22 Néese náimaca irí:

—Néeni, ¿cawiná pía? Iwàwacutá wáalíacawa machacàníiri iyú wacàlidacaténá nalíni, níái ibànuèyéica
wía. ¿Càiná píimaca pìwaliwa? —náimaca irí. 23 Néese Juan íimaca nalí:

—Núaca yái asìali icàlidéerica nalí cachàiníiri iyúni, manacúali yùucubàa càináwàiri, càide iyúwaté
profeta Isaías itànàaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Yá núumaca nalí: 'Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí
machacànníiri àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná
Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni', cài núumaca nalí —íimaca yái Juanca. [24] Níái wenàiwica
yèeyéicatéwa Juan yàatalé, fariseonái ibànùacaté nía. [25] Yá nasutáca néemìawa Juan:
—Néeni, càmicaalí Mesías pía, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèripináca walí, wía israelitaca, càmicaalí
nacái profeta Elías pía, yàanèerica àniwa, càmicaalí nacái profeta pía Dios ibànuèripinácaté walí càide
iyúwaté profeta Moisés íimáaná wàawirinàimi irí, néese, ¿cáná pibautizá wenàiwica? —náimaca. [26] Juan
íimaca nalí:
—Nubautizá wenàiwica úni yáaculé, quéwa ìyaca pèewi áiba càmíiricuéca píalía ìwali. [27] Yàanàaca
núamirìcubàawa. Máiní cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalicani, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa
càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani —
íimaca yái Juanca.
[28] Càité Juan icàlidaca nalíni aléera íipidenácataléca Betania, ìyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha,
Juan ibautizácatalé wenàiwica.

Jesús, el Cordero de Dios

[29] Néeseté mapisáináami àniwa Juan iicáca Jesús yàacawa ipualé. Juan íimaca Jesús ìwali: "¡Piicácué
Dios yàasu Cordero, yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio nabáyawaná
ìwalíisewa. Yácata yùuwichèeripinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnanái ibáyawaná ìwalíise!
[30] Nudéca nucàlidacuéca pirí iináwaná ìwali núumacaalítécué pirí: 'Aiba yàanàapinácawa núamirìcubàawa,
yácata cachàiníiri nuícha, ìyacáináté bàaluité nupíchawáise ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri', càité
núumacué pirí. [31] Núa nacái càmitaté núalía càiríínácaalíni, yái Dios ibànuèripinácaté walí, quéwa nudéca
nùanàaca nubautizácaténá wenàiwica úni yáaculé yéewanápiná Israel itaquénáinámi náalía naicácani",
íimaca yái Juanca.
[32] Néese Juan el Bautista íimaca àniwa: "Nudéca nuicáca Espíritu Santo iricùacawa chènuníise càiride
iyúwa unùcu iicácanáwa, yá Espíritu Santo iyamáacawa ìwali. [33] Néese càmitàacáwa núalíawa mamáalàacata
cawinácaalíni, quéwa Dios, yái ibànuèrica núa nubautizáanápiná wenàiwica úni yáaculé íimaca nulí:
'Piicápiná Espíritu Santo iricùacawa iyamáacawa abéeri asìali ìwali, yásí píalíacawa yácata yái ibànuèrip-
ináca Espíritu Santo wenàiwicanái irí, yái Espíritu yàacawéeridéeripináca níawa, ibautizácaténá náiwitáise
Espíritu Santo ichàini iyú', cài íimaca nulí yái Diosca. [34] Nudéca nuicáca càide iyúwa Dios íimáanáté nulí
ìwali, íná nucàlidacué piríni, Dios Iiricani", íimaca yái Juanca.

Los primeros discípulos de Jesús

[35] Néeseté mapisáináami àniwa, Juan el Bautista ìyaca néeni àniwa pucháiba yéewáidacalé yáapichawa.
[36] Juan iicáca Jesús yèepunícawa néenibàa, yá Juan íimaca yéewáidacalénái iríwa:
—¡Piicácué Dios yàasu Cordero yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio
nabáyawaná ìwalíisewa! —íimaca yái Juanca.
[37] Néese níái pucháiba Juan yéewáidacaléca idécanáami néemìaca Juan íimáaná nalí, yá nàacawa Jesús
yáamíisewa. [38] Néese Jesús iwènúa iicáidaca nalí, nàacawa yáamíisewa, yá íimaca nalí:
—¿Càinásicué piwàwa? —íimaca nalí. Néese náimaca irí:
—Pía yéewáidéerica wía, ¿alénásica picapèe? —náimaca irí. [39] Néese Jesús íimaca nalí:
—Wàacué waicáca —íimaca nalí. Iná nàacawa yáapicha, yá naicáca alénácaalí ìya. Yá nayamáacawa
yáapicha yáté èerica déecucáiná èeri a las cuatrota táica nàanàacaalíté néré.
[40] Abéeri néená íipidená Andrés, níái pucháiba yéemièyéica Juan el Bautista íimáaná néese nàacawa Jesús
yáamíisewa. Yái Andrésca, yácata Simón Pedro iméeréerica. [41] Néese Andrés yàacawa caquialéta icutáca
ibèeriwa Simón. Yá Andrés íimaca Simón irí:
—Wadéca wàanàaca yái Mesíasca (íimáanáca "Cristo" griego itàacái iyú), yái wacuèrinápiná Dios
ibànuèrica walí, wía israelitaca —íimaca yái Andrésca. [42] Néese Andrés itéca Simón Jesús yàatalé. Yá Jesús
iicáidaca Simón irí, yá íimaca irí:
—Píacata Simón, Juan ìiri. Quéwa siùcade numàaca píipidená Cefas (íimáanáca Pedro griego itàacái iyú)
—íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

[43] Néeseté mapisáináami àniwa Jesús iwàwa yàacawa Galilea yàasu cáli néré, yá Jesús yàanàaca Felipe. Yá
íimaca Felipe irí:
—Aquialé, pìawa núapicha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —íimaca yái Jesúsca.
[44] Yái Felipe Betsaida ìyacàlená néeséeri alé nacáide Andrés, Pedronái ìyacataléca. [45] Néese Felipe yàaca
icutáca Natanael, yá Felipe íimaca Natanael irí:
—Wadéca wàanàaca yái asìali profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali. Yácata Jesús, yái Nazaret
ìyacàlená néeséerica náiméerica ìwali José ìirimica —íimaca. [46] Néese Natanael íimaca:
—Canáca cayábéeri wenàiwica Nazaret ìyacàlená irìcu —íimaca yái Natanaelca. Quéwa Felipe íimaca irí:
—Aquialé, pìaca piicácani —íimaca. [47] Néese Jesús iicáca Natanael yàacawa ipualé, yá Jesús íimaca
Natanael ìwali:
—Aca néese israelitasíwa, ìyéerica machacànníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, canácatáita ichìwáida
áibanái —íimaca yái Jesúsca. [48] Néese Natanael íimaca Jesús irí:

—¿Càinásica pidéená píalía nùwali? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:
—Nuicácaté pía ipíchawáise Felipe imáidaca pía pìyacaalíté higuera yéetaná yáamibàa —íimaca yái
Jesúsca. [49] Néese Natanael íimaca irí:
—Nuíwacali, ¡Dios Iirica pía! ¡Píacata yái icuèripináca wía, wía Israel itaquénáinámica! —íimaca. [50] Jesús
íimaca irí:
—¿Peebáidasica nutàacái núumacáinácáita pirí nuicácaté pía higuera yéetaná yáamibàa? Mesúnamáita
piicápiná áiba wawàsi cachàiníwanái —íimaca yái Jesúsca. [51] Jesús íimaca nacái:
—Péemìacué cayába, áibaalípiná piicápiná capìraléeri cáli yàacùacawa, yásí Dios yàasu ángelnái
namichàacawa nuícha, nalicùacawa àniwa nùwali, núa asìali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

2

Una boda en Caná de Galilea

[1] Néesetécáwa máisibáaná èeri irìcu, abéeri asìali icásàacawa áiba yàcalé irìcu íipidenácatalé Caná, Galilea
yàasu cáli íinata. Yá namànica irí fiesta. Jesús yáatúa ìyaca fiesta néré. [2] Néese Jesús ìyaca nacái néeni
wáapicha, wía yéewáidacaléca, namáidacáiná wía wàacaténá waicáca náapicha fiesta. [3] Néese uva ituní
imáalàacawa náicha, yá Jesús yáatúa úumaca irí:
—Idéca imáalàacawa náicha uva ituníca —úumaca. [4] Quéwa Jesús íimaca ulí:
—Núatúa, ¿cánásica cài píimaca nulí? Càmitàacá nuénáiwaná yàanàa —íimaca yái Jesúsca. [5] Quéwa Jesús
yáatúa íimaca nalí níái iwacuèyéica nalí yàacàsi:
—Pimànicué macáita iyúwata ichùulìanácué pía —úumaca. [6] Nàyacaté néré seis namanùbaca catùa
manuínaméeyéi íba icatùalená, nàucùacaténá nalìculé úni, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, iwàwa-
cutácáiná judíonái imànica culto nacáiri náibacaténá nàasuwa, nacáapi nacáiwa ipíchawáise nayáaca
nayáacaléwa masacàacaténá Dios iicáca nía. Abénaméeyéi catùa manuínaméeyéi náalimá napuníacawa
cincuenta litro imanùbaca úni iyú, áibanái setenta litro imanùbaca iyú náalimá nacái napuníacawa. [7] Néese
Jesús íimaca nalí níái íibaidéeyéica néré:
—Pipuníadacué níái catùa úni iyú —íimaca yái Jesúsca. Yá napuníadaca nía macáita, àta catùa inùma
nérénama. [8] Néese Jesús íimaca nalí:
—Siùca peedácué achúmanamata catùa irìcuíse, yá pitécuéni fiesta íiwacali irí, yáalimáidacaténáni —
íimaca yái Jesúsca. Yá namànica iyúwata Jesús íimáaná.
[9] Yá fiesta íiwacali yáalimáidaca úni iwènuéricatéwa uva ituní iyú, quéwa càmita yáalíawa síisáanácaalíté
needá yái uva ituníca. Níawamita íibaidéeyéica néré náalíacawa ìwali napuníadacáináté catùa yáawami
úni iyú. Néese fiesta íiwacali imáidaca yàataléwa yái asìali wàlisàiri cáinuca imànníiricaté matrimonio. [10] Yá
fiesta íiwacali íimaca irí:
—Aibanái namànicaalí fiesta, yá nàaca nàirapiná quéechacáwa cayábéeri yáwanái uva ituní, néese
idécanáami nàiraca madécaná, yá yàaca nàirapiná áiba báawatéerita. Quéwa pidéca pidènìaca yái cayábéeri
yáwanái àta siùca nacáide —íimaca.
[11] Yái cayábéeri wawàsi Jesús imànníirica nalí Caná ìyacàlená néré Galilea yàasu cáli íinata, yácata
idàbáanéeri cayábéeri imànníirica càmíirica wenàiwica idé imànica. Càita yáasáidaca nalí íiwitáise chè-
nunníiséeriwa. Ináté wía yéewáidacaléca weebáidaca itàacái cachàiníwanái.
[12] Néesecáwa Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. Jesús yáatúa ùacawa yáapicha, yéenánái nacái,
wía nacái yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. Yá wàyaca néeni máisiba èeritasica.

Jesús purifica el templo

[13] Néenialíté mawiénica judíonái yàasu culto íipidenéeri Pascua wawàwalicaténá càinácaalíté iyú Dios
iwasàaca wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Wàacawa Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré. [14] Néese
Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená irìculé, yá iicáca wenàiwicanái iwéndéeyéica pacá, oveja nacái,
unùcu nacái. Nawéndaca pìrái wenàiwica irí iwàwéeyéica imànica sacrificio Dios irí nabáyawaná ìwalíisewa,
ofrenda piná nacái. Nàyaca nacái áibanái icambiéyéica plata wenàiwica íicha. Yáawinéeyéicawa yàasu
mesa iwéréwa nacambiacaténá náicha plata. [15] Néese Jesús ìwacáidaca íyanási, yá imànica cabèesi nacáiri,
yá icalùadaca namusúawa macáita wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, nàasu pìrái yáapichawa,
ovejanái, pacá nacái. Néese níái icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata, yá Jesús
yúucaca nàasu moneda canánama cáli íinatalé, yá nacái itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama.
[16] Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú níái iwéndéeyéica unùcu:
—¡Pitécué yái yàasusi templo íicha! ¡Picácué pimàni Núaniri Dios icapèe iyúwa nawéndacàalu! —íimaca
yái Jesúsca.
[17] Néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté tàacáisi rey David itànèericaté Dios Iiri inùmalìcuíse cuyàluta
Salmos irìcu. Iimacaté: "Máiní báawa nuicáca yái namànníináca báawéeri wawàsi pìasu templo irìcu, pía
Nucuèriná Dios; namànipiná nulí báawéeri máinícáiná cáinináca nuicáca picapèe", íimacaté yái Dios Iirica.
[18] Néese abénaméeyéi judío íiwacanánái ibàluèyéicawa néeni náimaca Jesús irí:
—¡Canáca yéewaná pimusúadaca nía templo ibàacháwalená íicha! Báisícaalí Mesíasca pía, yái
wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca, néese pimàni waicá áiba wawàsi càmíirica wenàiwica
idé imànica píasáidacaténá pidènìaca Dios íiwitáise —náimaca. [19] Jesús íimaca nalí:
—Ewitanica pimáalàidacáanítacué yái temploca, càicáaníta numichàidapiná ibàlùawa àniwani máisiba
èeri irìcuwa —íimaca yái Jesúsca. [20] Néese níái judío íiwacanánái náimaca irí:

—Nadéca náibaidaca cuarenta y seis camuí namànicaténá yái temploca. Càmita pidé pimichàidaca
ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcu —náimaca irí.
21 Quéwa Jesús itàanícaté ìyaca ìwaliwata iyúwa templo. 22 Iná idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi
íicha, néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté yái tàacáisi Jesús icàlidéericaté nalí, ínáté weebáidaca
manuísíwata Dios itàacái profetanái itànèericaté Jesús ìwali. Weebáidacaté nacái Jesús itàacái.

Jesús conoce a todos

23 Idècunitàacá Jesús ìyaca Jerusalén ìyacàlená néeni iicácaténá náapicha judíonái yàasu culto Pascua, yáté
madécaná neebáidaca Mesíascani, yái Jesúsca, israelita icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí, naicácáinátе Jesús
imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica. 24 Quéwa Jesús yáalíacawa càmita neebáida itàacái báisíiri iyú
yáalíacáiná macáita náiwitáise. 25 Càmitaté iwàwacutá áibanái icàlidaca Jesús irí nàwali níái wenàiwicaca,
yácáiná Jesús yáalíacawa macáita wenàiwica íiwitáise.

3

Jesús y Nicodemo

1 Iyacaté fariseo íipidenéeri Nicodemo, abéeri judío íiwacanánái yéená máiníiri cáimiétacanáca. 2 Yái
Nicodemo yàacawa ipáchiaca Jesús yàatalé táiyápi itàanícaténá yáapicha. Nicodemo yàacawa néré
táiyápicáwa ipíchaná yàacawéeyéiná fariseo náalíacawa ìwali ipáchianá Jesús. Yá Nicodemo íimaca Jesús
irí:
—Pía yéewáidéerica wía, wáalíacawa pìwali Dios idéca ibànùaca pía péewáidáanápiná wía. Càì wáalíacawa
càmicáiná yáalimá áiba imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càide iyúwa pimànníiná, càmicaalí Dios
yàacawéerida nía —íimaca yái Nicodemoca. 3 Néese Jesús íimaca irí:
—Péemìa cayábani, càmicaalí Dios imàaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú, néese càmita
yéewa yáalíacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. 4 Néese Nicodemo
isutáca yéemìawa Jesús:
—¿Càinásica béeri asìali yáalimá imusúacawa wàlisài iyú àniwa? ¿Yáalimásica iwàlùacawa yáatúa
idèerìculéwa imusúacaténá iicá èeri wàlisài iyú àniwa? —íimaca yái Nicodemoca. 5 Jesús íimaca irí:
—Péemìa cayábani, macái wenàiwica namusúaca naicá èeri idàbáanéeri yàawiría úni nacáiri yèewi. Née-
seta quéwa iwàwacutá Espíritu Santo imàacaca wàlisài náiwitáise, nadènìacaténá nacáucawa chènuníiséeri
Espíritu Santo yèerica nalí. Càita yéewa Dios yàasunáica nía, Dios icùanápiná nía. 6 Cawinácaalí wenàiwica
imusuéricawa inanái íicha, idènìaca iináwa chái èeri irìcuírica, quéwa cawinácaalí wenàiwica Espíritu Santo
imàaquéerica wàlisài íiwitáise, idènìaca Espíritu Santo. 7 Píalimáida péemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi
núuméerica pirí: 'Iwàwacutá Dios imàacaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú', càì núumaca
pirí. 8 Péemìa comparación: Cáuli ipùaca àta alénácaalí Dios imàacaca cáuli yàacawa. Yá péemìaca cáuli
isàna quéwa càmita píalíawa síisáanácaalí yàawa yái cáulica. Càmita nacái píalía ìwali alénácaalí yàawa.
Càita nacái càmita píalimá píalíacawa càinácaalí iyú Espíritu Santo wàlisài imànica wenàiwica íiwitáise,
nadènìacaténá nacáucawa chènuníiséeri Espíritu Santo yèerica nalí —íimaca yái Jesúsca. 9 Néese Nicodemo
isutáca yéemìawa Jesús àniwa:
—Néeni, ¿càinásica yéewaná càicani? —íimaca. 10 Jesús íimaca irí:
—Píacata cainawanéeri yéewáidéerica Israel itaquénáinámi, ¿cáná càmita píalíawa ìwali yái
núumáanáca? 11 Péemìa cayábani, watàaníca ìwali yái wáaliérica ìwali, wacàlidacué nacái piríni, yái
waiquéerica, quéwa càmitacué peebáida watàacái. 12 Càmicaalícué peebáida nucàlidacaalícué pirí ìwali yái
Dios imànníirica chái èeri irìcu, néese, ¿càinásicué píalimá peebáidaca nucàlidacaalícué pirí ìwali yái Dios
imànníirica chènuniré?
13 "Canáca áiba nuícha chái èeri irìcu ìyéericaté chènuniré icàlidacaténá càinácaalí ìyáaná néré, abéerita
núa yái iricuèricatéwa chènuníise, núa asìali Dios néeséerica, núa chènuníiséerica. 14 Péemìacáwa compara-
ción: Bàaluité madécaná wàawirináimi iwàwacaté yéetácawa àapi iyú àapinái yaamíacáinátе nía manacúali
yùucubàa càináwàiri. Néese profeta Moisés imànicaté àapi yéenáiwaná bronce imànicaná. Néeseté
Moisés imichàidaca àapi yéenáiwaná àicu cáaléeri ìwali yéewanápináté macáita wenàiwica naicáidaca
irí, níái àapi yaamiéyéicaté. Naicáidacaalíté yéenáiwanási irí, yáté cáuca nía iculále íicha. Càita nacái
iwàwacutá wenàiwicanái imichàidaca núa chènuniré cruz ìwali, núa asìali Dios néeséerica, yéewanápiná
macái wenàiwica naicáidaca nulí. 15 Càita Dios imàacapiná namànica nulí yéewanápiná macáita cawinácaalí
wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái càmita náucawa Dios íicha càiripináta, néese nadènìaca nacáucawa
càmíiri imáalàawa Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca.

El amor de Dios para el mundo

16 "Máiní cáinináca Dios iicáca macái èeri mìnanái íná càì imànica nalí: ibànùaca nalí Iiriwa abéerita
yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái càmita náucawa Dios íicha
càiripináta, néese nadènìaca nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha. 17 Càmicáináté Dios ibànùa
Iiriwa aléi èeri irìculé yùuwichàidacaténá èeri mìnanái nabáyawaná ìwalíise. Néese Dios ibànùacaté Iiriwa
iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.
18 "Càmita Dios yùuwichàidapiná càiripináta cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái.
Quéwa Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápiná càiripináta cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri
itàacái, yái Dios Iirica abéerita, càmicáiná neebáidani. 19 Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápiná
nía, cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái. Péemìa comparación: Yái Dios Iiri ìyaca càide

iyúwa camalási chái èeri irìcu, imàaquéeri waicáca cayába yácáiná Dios Iiri yáasáidaca wenàiwicanái irí
cabáyawanáca nía. Quéwa níái èeri mìnanáica càmíiyéica yeebáida Dios Iiri itàacái casíimáica namànica
nabáyawanáwa catácáiná náiwitáise, íná càmita cayába naicá Dios Iiri yáasáidéerica cabáyawanáca nía.
[20] Péemìa comparación: Cawinácaalí wenàiwica imànníiyéica ibáyawanáwa càmita nàawa camalási yàatalé
ipíchaná áibanái naicáca yái báawéerica namànníirica, càita nacái cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios Iiri
itàacái báawaca naicáca Dios Iiri manuísíwata, náuca nacái náichawani, ipíchaná yáasáidaca áibanái iicá
nabáyawaná. [21] Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica báisíiri tàacáisi càmita cài namàni. Néese, namàacaca
áibanái iicáca macáita namànníirica yéewacaténá áibanái náalíacawa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná”,
íimaca yái Jesúsca.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

[22] Néeseté Jesús yàacawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Judea yàasu cáli íinatalé. Yá wàyaca néeni máisi-
báwanái èeri. Yá Jesús imàacaca wabautizáca wenàiwicanái, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa
Dios irípiná. [23] Juan el Bautista ibautizácaté yàacawa wenàiwica nacái Enón ìyacàlená néré mawiénita Salim
ìyacàlená irí ìyacáiná néeni manùba úni. Ináté wenàiwica yàanàaca néré. Yá Juan ibautizáca nía. [24] Càité
imànica ipíchawáiseté romanonái icuèyéicaté wàasu cáli náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànalìculé.

[25] Néese abénaméeyéi néená Juan yéewáidacalénái, abéeri judío nacái nadàbaca natàaníca nalíwáaca
ùuléeri wawàsi iyú, ìwali càirríinácaalí ibautizá cayábáwanái, Juan el Bautistasica, càmicaalí nacái Jesús
yéewáidacalénáisica. [26] Iná Juan yéewáidacalénái yàacawa Juan yàatalé. Yá náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, yáara asìali ìyéericaté píapicha abéemàalé Jordán inanába íicha, yái picàlidéer-
icaté walí ìwali, siùca macáita nàacawa yàatalé nabautizácaténáwa, yá nàacawa yáapicha, yéewáidacalé-
caténá nía —náimaca. [27] Néese Juan íimaca nalí:

—Dios imàacaca walí íibaidacalési iyúwata iwàwáaná imàacaca wáibaidacalépiná, íná yéewa wáalíacawa
Dios idéca imàacaca cachàníirica nuíchani, yái Jesúsca. [28] Bàaluité péemìacuéca nucàlidáanáté nalí
machacàníiri iyúni càmíirita Mesías núa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca. Néese,
núumacatécué pirí núata yái wenàiwica Dios ibànuèrica Mesías ipíchalé. [29] Péemìacué comparación:
Asìali yeedácaalí yàacawéetúapináwa, yá natéca úa ùacawéeri yàataléwa, yá casíimáica iwàwa, itàaníca
casíimáiri iyú náapicha. Néese yái asìali yàacawéeriná ibàluèricawa néeni, máiní casíimáica yéemìaca
yàacawéeriná itàacáiwa. Yá casíimáica íináidacawa yàacawéeriná ìwaliwa mànacàu yàanàacáiná ùyacaténá
ùacawéeri yáapichawa. Càita nacái núa. Casíimáica nuínáidacawa wenàiwica nàacáináwa Jesús yàatalé,
yàasunáicaténá núa. [30] Iwàwacutá macáita nuéwáidacalé manùbéeyéi nàacawa nuícha nàacaténá Jesús
icàaluíníná cachàinicáiná nuícha càiripinátani —íimaca yái Juanca.

El que viene de arriba

[31] Juan el Bautista íimaté nacái: “Yái Dios Iiri yàanèerica chènuníise, yácata cachàníiri náicha canánama.
Quéwa núa, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa macái wenàiwica ìyáaná, nùyaca chái èeri irìcu càide iyúwa
asìali ìyáaná meedá, nucàlida nacái ìwali yái wawàsi Dios imàaquéerica núalíacawa ìwali chái èeri irìcu.
Quéwa yái Dios Iiri yàanèerica chènuníise, yácata cachàníiri náicha canánama. [32] Icàlida nacái ìwali yái
iiquéerica chènuniré, yá nacái yéemièrica quéwa máisibáwanáita nía cài yeebáidéeyéica itàacái. [33] Quéwa
cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yái wenàiwicaca yáasáidaca yeebáidaca Dios itàaníca báisíiri iyú.
[34] Yái Jesús Dios ibànuèrica itàaníca Dios inùmalìcuíse, Dioscáiná idéca yàaca irí Espíritu Santo manuísíwata,
càmita Dios imáisanìa Espíritu Santo Jesús íicha. [35] Cáininàca Wáaniri Dios iicáca Iiriwa, idéca nacái Dios
imàacaca Iiri icùanápiná macáita. [36] Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, idènìaca icáucawa càmíiri
imáalàawa Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí càmíirica iwàwa yeebáidaca Dios Iiri itàacái, canáca icáuca
càmíiri imáalàawa, néese yùuwichàapinácawa manuísíwata Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú”, íimaca yái
Juanca.

4

Jesús y la mujer de Samaria

[1-2] Néeseté fariseonái náalíacawa Jesús idènìaca yéewáidacalénáiwa manùbéeyéi Juan el Bautista íicha:
Náalíacaté nacáiwa Jesús imàacaca wabautizáca manùbéeyéi wenàiwica Juan el Bautista íicha. Jesús
càmitaté ibautizá wenàiwica, néese imàacaca wabautizáca nía. [3] Jesús yáalíacawa fariseonái íináidacawa
caluéri iyú ìwali, íná Jesús yàacawa Judea yàasu cáli íicha. Yá yèepùacawa yàacawa Galilea yàasu cáli
nérépiná.

[4] Jesús iwàwacutácaté ichàbacawa Samaria yàasu cáli íinatalé. [5] Iná yàanàaca wáapicha, wía yéewáida-
caléca, Sicar ìyacàlená néré Samaria yàasu cáli íinata. Yái yàcaléca ìyaca mawiénita Jacob yàasu cáli irí,
yái cálica Jacob yèericaté ìiri iríwa íipidenéericaté José. [6] Iyaca néeni utàwi nacáiri nàisèeri irìcuíse úni
íipidenéeri Jacob yàasumi. Jesús yàanàaca néré chamàléeri yàacawa àyapu iyú, yá yáawinacawa mawiénita
utàwi nacáiri irí, yái nàisèerica irìcuíse úni. Wàanàacaté néré batéwacaalíté machacànica èeri. [7-8] Néese
wàacawa yàcalé irìculé, wía Jesús yéewáidacaléca, wawènìacaténá wayáapináwa. Néese inanái Samaria
yàasu cáli néeséechúa ùanàaca uìsàacaténá úni. Yá Jesús íimaca ulí:

—Pìa nuìra úni —íimaca ulí.

[9] Quéwa càmita cayába judíonái, samaritanonái nacái naicáyacacawa. Càmita nacái nàira náapichawáaca
bacàa irìcuíse úni. Iná úái Samaria yàasu cáli néeséechúaca úumaca Jesús irí:

—Píacata judíosàiri, ¿cáná pisutá nuícha úni, núa Samaria yàasu cáli néeséechúaca? —úumaca. [10] Néese
Jesús íimaca ulí:
—Càmita píalíawa ìwali yái cayábéerica Dios iwàwéerica imànica pirí. Càmita nacái píalíawa cawinácaalí
núa, núa isutéerica píicha úni. Píalíacaalí cawinácaalí núatá, yásí pisutáca nuícha únitá, yá nùaca pirí cáuri
únitá —íimaca yái Jesúsca. [11] Néese úumaca irí:
—Néeni, canáca pirí úni yàalu peedácaténá úni, máiní depuíwalécani yái única. ¿Síisáaná peedápiná cáuri
úni? [12] Wàawirimi Jacob imàacacaté walí yái utàwica wàisèeripiná irìcuíse úni. Yeedácatáicaté ìirapináwa
úni. Càita nacái Jacob yéenibe, ipìranái nacái nàiracaté úni chái. ¿Píasica cachàiníiri wàawirimi Jacob íicha?
—úumaca. [13] Néese Jesús íimaca ulí:
—Cawinácaalí wenàiwica ìiréeyéica yái única ìyéerica chái, mamáalàacata nèepùaca macàlaca nawàwa
àniwa. [14] Quéwa cawinácaalí ìiréerica úni nuèrica irí càmita quirínama yèepùa macàlaca iwàwa àniwa. Néese
úni nuèrica irí, imichàapinácawa mamáalàacata iwàwalìcu yàacaténá irí icáuca càmíiri imáalàawa —íimaca
yái Jesúsca. [15] Uái inanáica úumaca Jesús irí:
—Uwé, pìa nulí única yéewanápiná càmita nuèpùawa macàlaca nuwàwa àniwa, càmita nacái iwàwacutá
nuèpùaca nuìsàaca úni àniwa —úumaca. [16] Jesús íimaca ulí:
—Pìa pimáidaca pìacawéeriwa. Pité néeseni —íimaca yái Jesúsca. [17] Néese úumaca irí:
—Canácata nunìri —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:
—Pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni canáca pinìri. [18] Pidéca pidènìaca cinco namanùbaca pinìrináiwa,
yá pidéca piúcaca píichawa macáita nía. Asìali pìyéerica yáapicha càmíirita pinìri. Iná pidéca picàlidaca
nulí báisíiri iyúni —íimaca yái Jesúsca. [19] Néese úái inanáica idécanáami uémìacani, yá úumaca irí:
—Siùca nuínáidacawa cawàwanáta profetaca pía, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. [20] Wàawirináimi
samaritano nàacaté Dios icàaluíníná chái manuíri dúli íínata, quéwa píacué judíoca, píimacuéca iwàwa-
cutáanása macái wenàiwica nàaca Dios icàaluíníná Jerusalén ìyacàlená néenibàata —úumaca. [21] Néese Jesús
íimaca ulí:
—Péemìa nulí cayába, peebáida nutàacái. Mesúnamáitacué pìapiná Wáaniri Dios icàaluíníná, quéwa
càmitacué iwàwacutápiná pìanàaca aléi dúli íínatalé, càmitacué nacái iwàwacutá pìacawa Jerusalén
ìyacàlená irìculé. [22] Píacué samaritanoca càmitacué píalía Dios ìwali pièricuéca icàaluíníná. Quéwa wía
judíoca wáalíaca Dios ìwali yái wèerica icàaluíníná, yácáiná judíosàiricani yái iwasèeripináca wenàiwica
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [23] Quéwa máiní mesúnamáita, siùca èeri nacái, cawinácaalí báisíiyéica
iwàwa yàaca Wáaniri Dios icàaluíníná nàapiná icàaluíníná báisíiri iyú manuísíwata macái nawàwalìcuísewa
càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Wáaniri Dios iwàwa cài wenàiwica yàaca icàaluíníná.
[24] Canáca Dios iiná càide iyúwa wenàiwica iiná èeri irìcuírica íná càmita idé wenàiwica iicáca Dios. Càita nacái
càmita wáalimá waicáca watuí iyúwa càinácaalí iyú wenàiwica yàaca Dios icàaluíníná, nàacáiná icàaluíníná
nawàwalìcuísewa. Iwàwacutá wenàiwica nàaca Dios icàaluíníná báisíiri iyú macái nawàwalìcuísewa, càide
iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca. [25] Néese úái inanáica úumaca:
—Núalíacawa Mesías yàanàanápiná (íimáanáca "Cristo" griego itàacái iyú), yái wacuèrinápináca Dios
ibànuèripiná walí. Mesías yàanàacaalípiná, yásí icàlidaca walíwa macáita, wáalíacaténá wéemìaca cayába
—úumaca. [26] Jesús íimaca ulí:
—Núacata yái, itàaníirica píapicha —íimaca yái Jesúsca.
[27] Idécanacáita cài Jesús íimaca, wíacata Jesús yéewáidacaléca wàanàaca néré, yá wáináidacawa waicái-
daca Jesús irí itàanícáiná inanái yáapicha. Quéwa cáaluca wasutáca wéemìawani íná canáca wéená isutéeri
yéemìawa Jesús cáná yéewaná itàaní úapicha. [28] Néese úái inanáica umàacaca ùasu úni yàaluwa, yá
uèpùacàatécatawa yàcalé irìculé. Yá úumaca wenàiwicanái irí:
[29] —Aquialécué, piicá abéeri asìaliquéi icàlidéerica nulí macáita nudéená numànica. ¿Píináidasicué
cawàwanáta Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí? —úumaca. [30] Néese namusúacawa yàcalé
irìcuíse, yá nàacawa Jesús yàatalépiná. [31] Quéwa ipíchawáiseté yàcalé mìnanái nàanàaca Jesús yàatalé, yá
wía, yéewáidacaléca wasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata. Yá wáimaca irí:
—Wáiwacali, piyáa piyáacaléwa —wáimaca. [32] Quéwa Jesús íimaca walí:
—Nudènìa nuyáapináwa áibata càmíiricuéca píalíawa ìwali —íimaca yái Jesúsca. [33] Néese wía yéewáida-
caléca wáimaca walíwáaca:
—¿Cawàwanáta áibanái idéca yàaca iyáapiná? —wáimaca. [34] Quéwa Jesús íimaca walí:
—Casíimáipináca núa idécanáami numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa, idécanáami
numáalàidaca numànica yái íibaidacalésica Dios ichùulièricaté numànica, càide iyúwacué casíimáiná pía
pidécanáamicué piyáaca piyáacaléwa. [35] Péemìacué comparación: Picácué píima piríwáaca: 'Iwàwacutéeri
báinúaca quéeri àta needácataléta bànacalé ìyacaná', picácué píima. Núumacué pirí, piicácué macáita níái
wenàiwicaca yàanèeyéica wàatalépiná. Càica níade iyúwa bànacalé ìyacaná quíiréeri, mesúnamáicáináta
neebáidapiná nutàacái, yásí wàwacáidaca nía nulípiná nùasunáicaténá nía, càide iyúwa wenàiwica yeedá-
caalí bànacalé ìyacaná. [36] Cawinácaalí ìwacáidéerica nulí wenàiwica nùasunáipiná, càipiná nùaca iwèniwa:
Numàacaca casíimáicani iicácáiná wenàiwica neebáidaca nutàacái. Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica
nutàacái needápiná naliwa nacáucawa càmíiri imáalàawa. Péemìacué comparación: Bànacalé íiwacali
ichùulìaca yàasu wenàiwicanáiwa náibaidáanápiná bànacalé yùucubàa. Abéeri wenàiwica ibànacaalí ituíná,
yásí casíimáipinácani áiba íibaidéeri yáapicha yeedéeripiná ìyacanási quíiracaalíni. Càita nacái cawinácaalí
icàlidéerica nutàacái idàbáanéeri yàawiría wenàiwicanái irí, yá nacái áiba wenàiwica iwènúadéerica
nulípiná náiwitáise, yá casíimáica nawàwa abédanamata, níái pucháibaca íibaidéeyéica nulí. [37] Báisíta ìyaca

càide iyúwa comparación íimáaná watàacái iyú: 'Abéeri náiwacali yàasu wenàiwica ibàna ituíná, néese
náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needáca bànacalé ìyacaná quíiracaalíni', íimaca yái comparacióncа.
38 Càita nacái nudéca nubànùacuéca pía piwènúadáanápiná nulí wenàiwica íiwitáise nùasunáicaténá nía,
càide iyúwa náiwacali yàasu wenàiwicanái yeedácaalí bànacalé ìyacaná aléera náiwacali yàasu wenàiwica
áibanái ibànacatalécaté. Càide iyúwa comparación íimáaná: Náiwacali yàasu wenàiwica idéca ibànaca
ituínási, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needápiná bànacalé ìyacaná quíiracaalíni. Càita nacái
píacué: Uái inanáica udéca ucàlidaca yàcalé mìnanái irí nuináwaná ìwali, càide iyúwa udéca nacáicaalí
ubànaca ituínási, néesecué piwènúadapiná nulíwa náiwitáise, níái yàcalé mìnanáica. Yásí pìwacáidacué
nulí níawa nùasunáipiná càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná quíiracaalíni —íimaca yái
Jesúsca.
39 Uái inanáica ucàlidacaté Jesús iináwaná ìwali nalí níái ìyéeyéica yàcalé irìcu ìyéerica Samaria yàasu
cáli íinata. Uumaca nalí: "Idéca icàlidaca nulí macáita nudéená numànica", úumaca. Iná yéewa madécaná
wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái Mesíascani, yái nacuèrinápiná Dios ibànuèripinácaté nalí. 40 Ináté níái
samaritanoca idécanáami nàanàaca Jesús yàatalé, yá nasutáca íicha wawàsi iyamáanápináwa náapicha.
Jesús ìyacaté náapicha pucháiba èeri. 41 Yá madécaná áibanái yeebáidaca Jesús itàacái néemìacáiná
icàlidáaná nalíni. 42 Yá náimaca ulí úái inanáica:
—Siùca weebáidaca Jesús itàacái càmíirita abé pitàacái ìwalíise, néese wadéca wéemìaca itàacái. Yá
wáalíacawa báisíiri iyú Jesús ìwali Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, yái iwasèeripináca
èeri mìnanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —náimaca.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

43 Néeseté idécanáami Jesús ìyaca náapicha pucháiba èeri, yá yàacawa Samaria yàasu cáli íicha, yá
idàbaca yàacawa àniwa Galilea yàasu cáli nérépiná. 44 Jesús íimacáiná: Profeta yàasu cáli néeséeyéi
càmita neebáida profeta itàacái, yái itàaníirica Dios inùmalìcuíse, càmita nacái naicácani cáimiétaquéeri
iyú. 45 Jesús yàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá níái ìyéeyéica néeni natàidaca Jesús cayábéeri iyú
nàyacáináté Jerusalén ìyacàlená néeni naicácaténá Pascua yàasuná culto, íná yéewa naicácaté macáita yái
Jesús imànníiricaté néenibàa, yái càmíirica áiba wenàiwica idé imànica.
46 Néese Jesús yàanàaca áiba yàcalé néré íipidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli íinatalé imàacacataléca
úni iwènúacawa uva ituní iyú. Aiba yàcalé íipidenácatalé Capernaum ìyaca mawiénita Caná ìyacàlená irí.
Iyacaté Capernaum ìyacàlená mìnali, gobierno yàasu wenàiwica máinníiri cachàinica íibaidéerica rey irí, yái
reyca icuèricaté nàasu cáli. Yá cáuláicaca gobierno yàasu wenàiwica ìiri. 47 Yái gobierno yàasu wenàiwica
yéemìacanacáita Jesús iináwaná ìwali yàanàanáté Galilea yàasu cáli néré Judea yàasu cáli íicha, yá yàaca
iicáca Jesús. Isutáca Jesús íicha wawàsi yàanápináwa icapèe néré ichùnìacaténá ìiri iwàwéeri yéetácawa.
48 Néese Jesús íimaca irí:
—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái éwita càmicáaníta piicá numànica yái càmíirica wenàiwica idé
imànica. Quéwa, càmitacué piwàwa peebáidaca nulí àta piicácaalítacué numànica áiba wawàsi imàaquéer-
icuéca píináidacawa piicáidaca nulí —íimaca yái Jesúsca. 49 Quéwa gobierno yàasu wenàiwica íimaca Jesús
irí:
—Nuíwacali, pìacàatétawa nucapèe néré ipíchaná nuìri yéetácawa —íimaca. 50 Néese Jesús íimaca irí:
—Pèepùawa picapèe néréwa. Cáuca pìirica. Idéca mecuní ichàbacawa íicha —íimaca yái Jesúsca. Yá
asìali yeebáidaca Jesús itàacái, íná yèepùacawa icapèe nérépináwa. 51 Néese mawiénicaalíténi icapèe iríwa,
yá yàasu wenàiwicanái namusúacawa icapèe irìcuíse náipunitáidacani. Yá náimaca irí:
—¡Cayábaca pìirica! ¡Cáucáani! —náimaca. 52 Néese isutáca yéemìawa nía càinácaalíté hora irìcu idé
mecuní ichàbacawa íicha. Yá náimaca irí:
—Táquicha a la unata táicalé mecuní ichàbacawa íicha —náimaca.
53 Néese yáaniri yáalíacawa hora ìwali, yáta horaca Jesús íimacatáicata irí: "Cáuca pìirica. Idéca mecuní
ichàbacawa íicha", càité íimaca yái Jesúsca. Yá yeebáidaca Jesús itàacái, macái yéenánái yáapichawa.
54 Yácata pucháibáaná wawàsi Jesús imànníirica, yái càmíirica wenàiwica idé imànica idécanáamité
yèepùacawa Judea yàasu cáli íicha Galilea yàasu cáli néré.

5

Jesús sana al paralítico de Betzata

1 Néeseté àniwa judíonái namànica áiba culto Jerusalén ìyacàlená irìcu, íná Jesús yàacawa néré àniwa.
2 Jerusalén ìyacàlená néeni ìyacaté abéeri úni yàalu manuíri náiquéericaté cáli yèewiré mawiénita Jerusalén
iwáiná inùma irí, abéeri inùma íipidenéeri Ovejanái yàasu. Yái úni yàalu manuírica íipidenéeri Betzata
hebreo itàacái iyú idènìeri itéesewa cinco namanùbaca capìima nacáiyéi manuínaméeyéi. 3 Madécaná
cáuláiquéeyéi wenàiwica nàyaca macái capìima irìcu mawiénita úni yàalu manuíri irí. Nàyaca néeni
matuíyéi, éeruíyéi yàabàli nacái, máapinéeyéi nacái. Yá nalìacawa cáli íinata natuíyàacaténá úni
icusúanícawa. 4 Yácáiná áibaalíté ángel iricùacawa chènuníise yèewìadacaténá úni. Néese cawinácaalí
idàbáanéeri cáuláiquéeri iricùacawa úni yáaculé, yásí cayábacani, yá uláicái ichàbacawa íicha càinácaalí
uláicái wenàiwica idènìerica. 5 Néese ìyaca cáuláiquéeri asìali cáuláiquéeyéi yèewi. Cáuláicacaténi treinta
y ocho camuí. 6 Néeseté Jesús yàanàaca néré, yá iicáca yái cáuláiquéeri irièricawa néenibàa. Jesús
yáalíacáinátéwa iináwaná ìwali yái cáuláiquéerica yùuwichàacatéwa madécaná camuí, íná Jesús íimaca irí:
—¿Piwàwasica cayábaca pía àniwa? —íimaca yái Jesúsca. 7 Yái cáuláiquéerica íimaca irí:

—Néeni, canáca nulí áibanái itéenápiná núa úni yáaculé icusúacaalíwa yái única. Macái yàawiríata
nuwàwacaalí nulicùacawa néré, yá áiba iricùacawa nupíchalé —íimaca. [8] Néese Jesús íimaca irí:
—Pimichàawa. Pichùnìa pìalubáiwa, pìanáwa —íimaca yái Jesúsca.
[9] Yáta cayábaca yái asìalica. Néese yeedáca yàalubáiwa, yá idàbaca yèepunícawa. Quéwa Jesús
ichùnìacani sábado irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. [10] Iná abénaméeyéi judío íiwacanánái náimaca irí yái
cáuláiquéerimica:
—Siùca sábado wayamáidacatáicawa, íná càmita wàawirináimi íiwitáise imàaca pèepunídaca pìalubáiwa
—náimaca. [11] Néese yái asìali íimaca nalí:
—Yáara ichùnièrica núa íimaca nulí: 'Pichùnìa pìalubáiwa, pìanáwa', íimaca nulí —íimaca yái
cáuláiquéerimica. [12] Néese nasutáca néemìawani:
—¿Cawiná ichùulìa pichùnìaca pìalubáiwa, pìanápináwa? ¿Cawiná càì íimaca pirí? —náimaca. [13] Quéwa
yái asìali càmita yáalíawa cawinácaalíni yái ichùnièricaténi madécanácáiná wenàiwica ìyaca néeni, Jesús
nacái yàacatéwa íicha. [14] Néesecáwa Jesús yàanàaca yái asìalica templo irìcu. Yá Jesús íimaca irí:
—Péemìa cayába. Idéca cayábaca pía uláicái íicha. Picá pimàni pibáyawanáwa quirínama ipíchaná áiba
yùuwichàacáisi báawéeríwanái yàanàaca pìwali —íimaca yái Jesúsca.
[15] Néese yái asìali yàacawa icàlidaca judío íiwacanánái irí Jesús iináwaná ìwali ichùnìacaténi. [16] Iná níái
judío íiwacanánáica nàuwideca namànica Jesús, nasàiwicaca irí wawàsi nacái mamáalàacata ichùnìacáináté
wenàiwica sábado irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. [17] Quéwa Jesús íimaca nalí:
—Núaniri Dios íibaidaca mamáalàacata, càita nacái nuíbaidaca —íimaca yái Jesúsca.
[18] Iná níái judío íiwacanánáica máiní cachàiníwanái nawàwaca nanúacani. Yá báawaca naicácani
ichùnìacáiná wenàiwica sábado irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. Icàlidaca nacái iináwaná ìwaliwa càide
iyúwa abéeri Dios inacáiri, íimacáiná Dios ìwali yáaniricani.

La autoridad del Hijo de Dios

[19] Néeseté Jesús íimaca judío íiwacanánái irí: "Péemìacué cayábani, núaquéi Dios Iiri càmita yéewa
numàni wawàsi nulínáamitawa. Numànica abéerita yái nuiquéerica Núaniri Dios imànica. Macáita yái
Núaniri Dios imànníirica, càita nacái numànica, núa Dios Iirica. [20] Cáininácáiná Núaniri Dios iicáca núa,
íná yáasáidaca nulí macáita yái imànníirica. Yáasáidapiná nacái nuicá wawàsi cachàiníwanái, imàaquéerip-
inácué píináidacawa piicáidaca nulí. [21] Càide iyúwa Núaniri Dios imichàidáaná wenàiwica yéetácáisi íicha
yàacaténá nacáuca àniwa, càita nacái numànica, núa Dios Iirica: Nùaca nacáuca cawinácaalí nuwàwéeyéica
idènìaca icáucawa. [22] Canácatáita Núaniri icàlida wenàiwica iináwaná ìwali yùuwichàidáanápiná nía
nabáyawaná ìwalíisewa, Dioscáiná idéca imàacaca nucàlidáanápiná nainawaná ìwali macáita wenàiwica
báawéeyéica, nùuwichàidáanápiná nía nabáyawaná ìwalíisewa, núa Dios Iirica. [23] Idé càì Núaniri Dios
imànica yéewacaténá macái wenàiwica nàaca nucàaluínina, núa Dios Iirica, càide iyúwa nàaná Núaniri
Dios icàaluínina. Cawinácaalí wenàiwica càmíirica yàa nucàaluínina, càmita nacái nàaca Núaniri Dios
icàaluínina, yái ibànuèrica núa.
[24] "Péemìacué cayábani, cawinácaalí yéemièrica nutàacái cayábéeri iyú, yeebáida nacái Dios itàacái, yái
ibànuèrica núa, yái wenàiwicaca idènìaca siùcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa, yá ìyapiná càiripináta
Dios yáapicha. Iná càmita iwàwacutápiná nuémìaca áibanái icháawàanáca iináwaná ìwali càinácaalíté
imàni ibáyawanáwa, ìyacáiná càide iyúwa wenàiwica imichèericawa yéetácáisi íicha, idènìacáiná siùcáisede
icáucawa càmíiri imáalàawa. [25] Péemìacué cayábani, máiní mesúnamáita wenàiwicanái canéeyéi icáuca
càmíiri imáalàawa néemìanápiná nutàacái. Yá néemìaca nàyaca nutàacái siùca, núa Dios Iirica. Caw-
inácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, nadènìapiná nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapichawa. [26] Càide
iyúwa Núaniri Dios idènìaná ichàiniwa yàacaténá nacáuca càmíiri imáalàawa, càita nacái idéca imàacaca
nudènìaca nuchàiniwa, núa Iirica, nùacaténá nacáuca càmíiri imáalàawa. [27] Núaniri Dios idéca ichùulìaca
nucàlidaca èeri mìnanái iináwaná nùuwichàidáanápiná nía nabáyawaná ìwalíisewa, núa Dios Iirica,
wenàiwicacáiná nacái núa, núa asìali Dios néeséerica. [28] Picácué píináidawa máiní càulenéericani yái
tàacáisi nucàlidéericuéca pirí, yácáiná áiba èeriwa macáita yéetéeyéimiwa néemìapiná nutàacái, núa Dios
Iirica, numáidacaalípiná níawa. [29] Néemìacaalípiná numáidáaná nía, yási namichàacawa càliculìi irìcuíse.
Cawinácaalí imànníiyéicaté cayábéeri, namichàapinácawa nàyacaténá càiripináta Dios yáapicha, quéwa
cawinácaalí imànníiyéicaté ibáyawanáwa, namichàapinácawa nàuwichàacaténáwa càiripináta", íimaca yái
Jesúsca.

Pruebas de la autoridad de Jesús

[30] Jesús íimacaté judío íiwacanánái irí: "Càmita yéewa numànica wawàsi nulínáamitawa. Nucàlidap-
iná wenàiwicanái iináwaná ìwali nùuwichàidáanápiná nía nabáyawaná ìwalíisewa càide iyúwa Núaniri
Dios ichùulìaná. Nucàlidapiná nacái nainawaná ìwali machacànníiri iyú nùuwichàidáanápiná níawa,
càmicáiná numàni càide iyúwa nuwàwáaná. Néese numànica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná yái
ibànuèrica núa aléi èeri irìculé. [31] Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa máinníiná cachàinica núatá, yási
yéewaná piyúunáidacuéca canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica. [32] Quéwa ìyacaté áiba icàlidéericaté
nuináwaná ìwali cawinácaalí núa, yácata Juan el Bautistami. Yá núalíacawa icàlidacaté nùwali báisíiri iyú.
[33] Pibànùacatécué wenàiwica nasutácaténáté néemìawa Juan el Bautista càinácaalíté íimaca nùwali. Yáté
icàlidaca nuináwaná ìwali báisíiri iyú. [34] Quéwa càmíiri máiní iwàwacutéeriwa nulí wenàiwicanái itàacái.
Nucàlidacáitacué pirí ìwali yái tàacáisi Juan icàlidéericaté nùwali yéewanápinácué peebáidaca nutàacái
nuwasàacaténácué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [35] Péemìacué comparación: Juan ìyacaté càide

iyúwa lámpara ipucuéricawa, icànéeri wenàiwicanái ìwali. Càita Juan yéewáidacatécué pía amalácaténácué
píiwitáise pìyáanápinácué machacànníiri iyú. Yáté achúma èerita casíimáicatécué piwàwa péemìaca
Juan itàacái. 36 Quéwa ìyaca áiba wawàsi cawènníiri Juan itàacái íicha. Yái numànníirica càmíirica áiba
wenàiwica idé imànica, càide iyúwa Núaniri Dios ichùulìaná numànica, yácata yáasáidaca báisíiri iyúcani
Dios idéca ibànùaca núa. 37 Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, yácata nacái imàaquéericaté profetanái
itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios imàacacáináté natànàaca itàacái, éwitacué càmicáaníta
píalimá péemìaca Núaniri Dios itàaníca, càmitacué nacái píalimá piicácani. 38 Quéwa càmitacué piwàwa
peebáidaca Dios itàacái Dios ibànuèricatécué pirí, càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái, núa asìali
Dios ibànuèrica. 39 Pidécuéca péewáidacawa cayábéeri iyú Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté Dios
inùmalìcuíse piyúunáidacáinácué pìyapináca càiripináta ìwalíise yái péewáidáanácuécawa meedá Dios
itàacái ìwali, quéwa Dios itàacái icàlidaca nuináwaná ìwali. 40 Quéwa éwita Dios itàacái icàlidacáaníta
nùwali, càicáanítacué càmita piwàwa peebáidaca nulí pidènìacaténácué picáucawa càmíiri imáalàawa Dios
yáapicha.

41 "Càmita nucutá mamáalàacata wenàiwicanái naicáanápiná núa càiride iyúwa máiníirica cachàinica chái
èeri irìcu. 42 Núalíacuéca nuicá píiwitáise. Yá núalíacawa càmitacué cáinina piicáca Dios. 43 Núaniri Dios
idéca ibànùacuéca nùa pìatalé, quéwa càmitacué pitàida núa cayába, càmitacué nacái peebáida nutàacái.
Quéwa áibacaalí péenácué yàanàa icàlidéeri yàasu tàacáisiwa meedá, yásí peebáidacuéca itàacái nutàacái
íicha. 44 Càmitacué píalimá peebáidaca nutàacái, piwàwacáinácué meedá pimànica iyúwa pinacáiyéi
iwàwáaná cayábacaténácué naicáca pía. Càmitacué piwàwa pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná,
yái abéerita Diosca, yéewacaténácué casíimáica iicáca pía. 45 Picácué píináidawa nucháawàanápinácué
piináwaná ìwali Núaniri Dios iríwa. Càmita iwàwacutá nucháawàacuéca piináwaná ìwali, ìyacáiná áiba
icháawèericuéca piináwaná ìwali, yái profeta Moisés itànèericaté tàacáisi pibáyawaná ìwalicué, éwitacué
piyúunáidacáaníta Moisés yàasu tàacáisi iwasàanápinácué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 46 Profeta
Moisés itànàacaté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalìcuíse. Quéwa càmitacué peebáida Moisés yàasu
tàacáisi báisíiri iyú. Báisícaalícué peebáidaca Moisés yàasu tàacáisitá, yá peebáidacuéca nutàacái nacáitá
Moiséscáiná itànàacaté nuináwaná ìwali. 47 Quéwa càmitacué peebáida tàacáisi profeta Moisés itànèericaté
nuináwaná ìwali, íná càmita nacáicué peebáidapiná yái tàacáisi nucàlidéeripinácuéca pirí", íimaca yái
Jesúsca.

6

Jesús da de comer a cinco mil hombres

1 Néesetécáwa, Jesús yàacawa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, áibaalí íipidenéeri Tiberias. Wía
yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. 2 Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamiwáise àta alénácaalí
yàawa, naicácáináté imànica madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi.
3 Néese Jesús yàacawa dúli íinatalé, yá yáawinacawa wáapicha wía yéewáidacaléca. 4 Mawiénicaté Pascua
yàasu èeri judíonái imànicatáicaté yàasu cultowa máiníiri iwàwacutácawa nalí íipidenéeri Pascua. 5 Néese
Jesús iicáidaca nalí níái manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yàatalépiná. Iná Jesús íimaca Felipe irí:

—¿Alénásica yéewa wawènìaca nayáapiná níái manùbéeyéi wenàiwicaca? —íimaca yái Jesúsca. 6 Jesús
isutáca yéemìawani yáalimáidacaténá iicáwa Felipe, yáalíacaténáwa càinácaalí Felipe íináidáanáwa,
Jesúscáiná yáalíacatéwa càinácaalí imànníinápináté wàacaténá wenàiwica iyáapiná. 7 Néese Felipe íimaca:

—Càmita wáalimá wàaca nayáapiná. Ewita wadènìacaalí doscientos denario imanùbacatá, yái doscientos
èeri iwènicatái, càicáaníta caná yéewanáwa wawènìaca pan cayába yáaliméeripiná wàaca nayáatá, ibatàa
púubanamáanápinátá —íimaca. 8 Néese abéeri wéená, wía yéewáidacaléca, íipidenéeri Andrés, yái Simón
Pedro imèeréerica, íimaca Jesús irí:

9 —Iyaca chái abéeri sùmài idènìeri cinco namanùbaca cebadéeri panca, pucháiba cubái imìdecaná nacái,
quéwa càmita náalimá níái manùbéeyéi wenàiwicaca —íimaca yái Andrésca. 10 Néese Jesús íimaca walí:

—Pichùulìacué náawinacawa canánama —íimaca yái Jesúsca. Iyacatái madécaná masicái, yá náaw-
inacawa. Nàyaca cawàwanáta cinco mil namanùbaca asìanái. Càmita waputàa càisimalénácaalí inanái,
sùmanái nacái. 11 Néese Jesús yeedáca níái panca icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese
isubèriadaca nía, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca, yéewacaténá wawacùaca wenàiwicanái iríni, níái
yáawinéeyéicawa néeni. Càita nacái Jesús imànica cubái imìdecaná yáapicha, yá wawacùaca nalíni,
càinácaalíté imanuíca nawàwa nayáaca. 12 Idécanáami nayáaca cadénama, yá Jesús íimaca walí, wía
yéewáidacaléca:

—Pìacué peedá yéenáimi imàaquéericawa, ipíchaná yúucacawa —íimaca yái Jesúsca. 13 Iná wàaca
weedáca pan yéenáimi imàaquéericawa, yá wapuníadaca doce namanùbaca mapíiri pan yéenáimi iyú, yái
imàaquéericawa cinco namanùbaca cebadéeri pan íicha. 14 Níái wenàiwicaca naicácáiná Jesús imànica yái
càmíirica áiba wenàiwica idé imànica, íná náimaca nalíwáaca:

—Báisíta yácata yái profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yái wacuèrinápiná càide iyúwaté
profeta Moisés itànàanáté tàacáisi ìwali yàanèripinácaté aléi èeri irìculé —náimaca. 15 Quéwa Jesús
yáalíacawa nawàwáaná náibàacani cachàiníiri iyú namàacacaténá Jesús iyúwa nàasu rey icùanápiná nía,
íná Jesús yàacawa náicha dúli íinatalé ìyacaténá abéerita.

Jesús camina sobre el agua

16 Táicacaalíté yàacawa, néese wía yéewáidacaléca walicùa wàacawa Galilea icalìsaniná néré. 17 Néese
wawàlùacawa barca irìculé, yá wadàbaca wachàbaca wàacawa abéemàalé calìsa íicha wàanàacaténá

Capernaum ìyacàlená nérépiná. Idé catáca wàwali quéwa Jesús càmíiritàacá yàanàa wàatalé. 18 Néese
manuíri màladàca imichàacawa cáulicáiná ipùa wía cachàini. 19 Néese máadáiní watenácaté cawàwanáta
cinco kilómetro, seis kilómetro idècuni cawàwanáta, yá waicáca Jesús yèepunníiriwa úni inànìacubàa,
mawiénita yàacawa wàasu barca irí. Yá cáaluca wía báawanama, càmicáiná wáalía waicácani. 20 Quéwa
Jesús íimaca walí:

—¡Núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca walí. 21 Néese casíimáiri iyú weedáca Jesús barca irìculé, yáta
barca yàanàaca wawàwacataléca wàacawa.

La gente busca a Jesús

22 Mapisáita àniwa níái manùbéeyéi wenàiwicaca wamàaquéeyéicaté abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha
nawàwacaté nacutáca Jesús. Náalíacawa càmitaté Jesús yàawa wáapicha, wía yéewáidacaléca táicalémi
watécaalíté yái abéeri barcaca ìyéericaté néeni. 23 Quéwa abénaméeyéi wenàiwica Tiberias ìyacàlená
néeséeyéi nàanàaca barca irìcu mawiénita cáli irí yái cálica wenàiwica iyáacatáicaté pan idécanáamité
Wáiwacali yàaca Dios irí cayábéeri. 24 Néese wenàiwicanái càmicáináté nàanàa Jesús, càmicáiná nacái
nàanàa wía, wía Jesús yéewáidacaléca, ínáté nawàlùacawa madécaná barca irìculé nachàbacaténá calìsa
nàanàanápiná Capernaum ìyacàlená néré nacutácaténáni, yái Jesúsca. Yá nachàbaca calìsa.

Jesús, el pan de la vida

25 Idécanáamité nàanàaca abéemàalé calìsa íicha, yá nàanàaca Jesús. Náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, ¿càicaalínáté pìanàa aléi? —náimaca. 26 Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, càmitàacáwa píalía péemìaca càinácaalí íimáaná yái numànníirica càmíirita áiba
wenàiwica idé imànica. Píalíacáitacuéwa piyáacaté piyáacaléwa cadénama meedá, íná picutácuéca núa
yàacàsi ìwalinápiná meedá. 27 Picácué máiní cáininàca piicáca piyáacaléwa chái èeri irìcu imáalàap-
inácáináwa meedá caquialéta yái yàacàsica. Néese, iwàwacutácué cawèníirica piicáca yái yàacàsica yèerica
picáuca càmíiri imáalàawa, yái Dios yúuleca nuèripinácuéca pirí, núa asìali Dios néeséerica. Yácáiná
Núaniri Dios idéca imàacaca nudènìaca nuchàiniwa nùacaténácué picáuca càmíiri imáalàawa —íimaca yái
Jesúsca. 28 Néese náimaca Jesús irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná? —náimaca. 29 Jesús íimaca
nalí:

—Dios iwàwacué peebáidaca nutàacái, núa wenàiwica Dios ibànuèrica —íimaca yái Jesúsca. 30 Néese
nasutáca néemìawani:

—¿Càirríiná wawàsi áiba wenàiwica càmíiri idé imànica pimànníiripiná waicá yéewanápiná weebáidaca
pitàacái? ¿Càinásica píalimá pimànica? 31 Wàawirináimi nayáacaté pan nacáiri èeri imanùbaca íipidenéer-
icaté maná nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa càináwàiri, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái
Salmos irìcu: 'Imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènunníise èeri imanùbaca nayáapiná', cài profeta
itànàacaté Moisés iináwaná ìwali —náimaca. 32 Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, Moisés càmitaté yàa nayáapiná pan chènunníiséeri. Yácata Núaniri Dios yèericaté
nalíni, èeri imanùbaca, quéwa siùcáisede yàacué pirí yái báisíiri yàacàsi chènunníiséerica. 33 Núacata yái Dios
yúule cáurica Dios yèericuéca pirí, núa iricuèricawa chènunníise, yá nùaca nacáuca càmíiri imáalàawa níái
èeri mìnanáica —íimaca yái Jesúsca. 34 Néese nasutácani:

—Uwé, pìa wayáa yái yàacàsica mamáalàacata —náimaca. 35 Jesús íimaca nalí:

—Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwicanái icáuca càmíiri imáalàawa. Ewita piyáacáanítacué piyáa-
caléwa èeri irìcuíri yàacàsi, càicáaníta máapitacué pía àniwa, macàlacué nacái piwàwa àniwa. Quéwacué
peebáidacaalí nulí, pimànicaalícué nacái càide iyúwa nuwàwáaná, yásí matuíbanáicuéca piwàwa Dios
yáapicha càiripináta, càide iyúwa casíimáiná wenàiwica càmíiyéica máapi, càmíiyéi nacái macàla iwàwa.
36 Quéwa nudéca nucàlidacuéca piríni, éwitacué piicácáaníta yái numànníirica, càicáanítacué càmita peebáida
nutàacái mamáalàacata. 37 Cawinácaalí Núaniri Dios imàaquéeyéica nùasunáipiná, níata yeebáidapiná
nutàacái. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái, canácatáita núuca nuíchawa nía. 38 Càmita nùanàa
chènunníise numànicaténá meedá iyúwa nuwàwáaná. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa
Núaniri Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. 39 Núaniri Dios yái ibànuèrica núa càmita iwàwa yúucacawa
nuícha abéeri nùasu wenàiwicanái yéená, Dios imàaquéeyéica yeebáidaca nutàacái. Néese Dios iwàwa
numichàidaca nía yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. 40 Yácáiná Núaniri Dios iwàwa nadènìaca nacáu-
cawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iirica núa, yeebáidéeyéi
nacái nutàacái. Néese numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa —íimaca yái Jesúsca.
41 Néese níái judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali íimacáináté: "Núacata yái
Dios yúuleca chènunníiséeri Dios yèericuéca pirí, nùacaténácué picáuca càmíiri imáalàawa", íimaca. 42 Yá
náimaca nalíwáaca:

—¡Yácata Jesús meedá, yái José ìirimica! Wáalíaca waicáca isèenái, yáanirimi, yáatúa nacái. ¡Ichìwaca
meedá yái icàlidacáiná iricùacasawa chènunníise! —náimaca. 43 Néese Jesús íimaca nalí:

—Picácué cài pitàaní piríwáaca. 44 Abéerita Núaniri Dios imàaquéeri wenàiwica neebáidaca nutàacái,
yéewanápiná nùasu wenàiwicaca nía. Yá numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa.
45 Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càité íimaca: 'Dios yéewáidapiná macái wenàiwica',
cài itànàaca. Iná yéewa macáita yéemièyéica Núaniri Dios itàacái, yéewáidéeyéi nacáiwa ìwali, neebáidap-
iná nutàacáiwa.

46 "Canácatàacá áiba nuícha iiquéeri Núaniri Dios. Abéerita núa, yái Dios ibànuèrica chènuníise, nudéca
nuicácani. 47 Péemìacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái idènìaca siùcáisede icáucawa càmíiri
imáalàawa. 48 Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwica icáuca càmíiri imáalàawa. 49 Pìawirináimicué
nayáacaté nayáacaléwa èeri imanùbaca, yái pan nacáirica íipidenéericaté maná Dios ibànuèricaté nalí
chènuníise idècunitàacá nèepunícawa manacúali yùucubàa càináwàiri. Nayáacaté maná èeri imanùbaca,
quéwa béeyéicaalíté nía, yáté néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnanái yéetáanáwa. 50 Quéwa nucàlidacué
pirí nùwaliwa, núacata yái yàacàsica iricuèricawa chènuníise: Cawinácaalí wenàiwica iyéerica yái yàacàsica,
ìyapiná càiripináta Dios yáapicha. 51 Núacata yái yàacàsi cáurica iricuèricawa chènuníise: Cawinácaalí
iyéerica yái yàacàsi cáurica, idènìapiná icáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha. Yái yàacàsi nuèripináca
nalí, yácata nuiná yái. Yá numàacapiná nuináwa nuétácaténáwa yéewanápiná èeri mìnanái nadènìaca
nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca yéewáidacaténá nía imàacáanápináté
icáucawa.
52 Néese níái judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca nalíwáaca chàinisíiri iyú. Yá néemíanícawa,
náimaca nalíwáaca:
—¡Canáca yéewaná yàaca wayáa iináwa yái asìalica! —náimaca. 53 Jesús íimaca nalí:
—Péemìacué cayábani, càmicaalícué piyáa nuiná, núa asìali Dios néeséerica, càmicaalícué nacái pìira
nuíraná, càmitacué pidènìapiná picáucawa càmíiri imáalàawa. 54 Cawinácaalí iyéerica nuiná, ìiréeri
nacái nuíraná, idènìaca siùcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa; néese numichàidapinácani yéetácáisi
íicha èeri imáalàacaalípináwa. 55 Cayábéeri yàacàsi yái nuináca. Cayábéeri nacái nuíraná wenàiwica
ìirapiná. 56 Cawinácaalí iyéeri nuiná, ìiréeri nacái nuíraná, ìyaca abédanamata núapicha, núa nacái
nùyaca abédanamata yáapicha. 57 Núaniri Dios yái ibànuèrica núa ìyaca càiripináta. Núa nacái nùyaca
càiripináta Núaniricáiná yàaca nucáuca. Càita nacái cawinácaalí iyéerica nuiná, yá nùaca nacái icáuca
càmíiri imáalàawa. 58 Nucàlidacué pirí nùwaliwa yái yàacàsica iricuèricawa chènuníise. Yái yàacàsica
càmíiricata càide iyúwa maná yái pan nacáirica pìawirináimi iyéericatécué, quéwaté béeyéicaalí nía, yá
néetácatéwa càmicáiná yéewa maná yàaca nacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí iyéerica yái
yàacàsica nuèripináca irí, idènìapiná icáucawa càmíiri imáalàawa —cài Jesús icàlidaca nalí comparación,
yéewáidacaténá nía iwàwacutáanápináté imàacaca icáucawa yéewacaténá yàasu wenàiwica nadènìaca
nacáucawa càmíiri imáalàawa.
59 Càité Jesús yéewáidaca judíonái nàwacáidáyacacaalítéwa néewáidacàalu irìcuwa Capernaum ìyacàlená
néeni.

Palabras de vida eterna

60 Néeseté manùbéeyéi néená níái yèepuníiyéicatéwa Jesús yáapicha quéechatécáwa, idécanáamité
néemìaca Jesús itàacái yéewáidéerica iyú nía, yá náimaca nalíwáaca:
—Máiní càulenáca weebáidaca yái tàacáisi icàlidéerica walí. ¡Càmita wawàwa weebáidaca itàacái! —
náimaca. 61 Quéwa Jesús yáalíacawa natàaníca báawéeri iyú itàacái ìwali. Yá íimaca nalí:
—¿Cánácué báawa péemìacani, yái nucàlidéericuéca pirí? 62 Néese, ¿càinásicué píináidacawa piicá-
caalícué núa, asìali Dios néeséerica, numichàacawa chènuniré àniwa, aléera nùyacataléca bàaluité?
63 Abéerita Espíritu Santo yèeri wenàiwica icáuca càmíiri imáalàawa. Canácaalí Espíritu Santotá, yásí
canéerica iwèni meedá yái nuinácatá. Yái comparación nucàlidéericuéca pirí yàacàsi ìwali íimáanáca
Espíritu Santo yàacuéca picáuca càmíiri imáalàawa peebáidacaalícué nutàacái báisíiri iyú. Càmita íimáaná
iwàwacutácué piyáaca nuinásíwa. 64 Quéwa nàyaca abénaméeyéi pèewi càmíiyéipiná idènìa icáucawa
càmíiri imáalàawa càmicáiná neebáida nutàacái —íimaca yái Jesúsca. Cài Jesús íimaca yácáiná idàba-
catáiseté imáidaca yéewáidacaléináiwa quéechatécáwa, yáté yáalíacawa cawinácaalí nía càmíiyéipinácaté
yeebáida itàacái, yáalía nacáiwa chánácaalí wéená itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. 65 Néese
Jesús íimaca nalí nacái:
—Iná nudéca nucàlidacuéca piríni canácata yáaliméeri nùasu wenàiwicapiná càmicaalícáwa Núaniri Dios
imàaca yeebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.
66 Néese madécaná néená níái yèepuníiyéicatéwa quéechatécáwa Jesús yáapicha nèepùacawa íicha.
Càmita quirínama nàacawa yáapicha. 67 Néese Jesús isutáca yéemìawa wía, wía yéewáidacaléca, doce
wamanùbaca. Yá íimaca walí:
—¿Néenicué nacái pía yèeyéipináta nacáiwa? —íimaca yái Jesúsca. 68 Quéwa Simón Pedro íimaca irí:
—Wáiwacali, canácata áiba yéewáidéeri wía. Abéerita pía icàlidéeri walí càinácaalí iwàwacutáaná
wamànica wadènìacaténá wacáucawa càmíiri imáalàawa. 69 Weebáidaca pitàacái. Wáalíaca nacái
mabáyawanéeri Mesíasca pía, yái wacuèrináca, yái cáuri Dios Iirica —íimaca yái Pedroca. 70 Jesús íimaca
walí:
—Nudéca nuedácuéca pía, píacué docéeyéica imanùbaca. Quéwa abéeri péenácué Satanás yàasu —íimaca
yái Jesúsca.
71 Càité Jesús icàlidaca Judas ìwali, yái Simón Iscariote ìirimi. Ewita abéeri wéenácáanítani, wía
yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càicáaníta Judas itéenápinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni.

7

Los hermanos de Jesús no creían en él

[1] Néese Jesús yèepunícatéwa Galilea yàasu cáli íinatabàa. Càmitaté iwàwa ìyaca Judea yàasu cáli íinata,
níacáiná judío íiwacanánái nawàwacaté nanúacani. [2] Quéwa mawiénicaté judíonái yàasu culto abéeri
semanéerica íipidenéeri Enramadas, nàyacaténáté capìima irìcu. [3] Iná Jesús yéenánái náimaca irí:
—Picá piyamáawa chái, néese pìawa Judea yàasu cáli néré yéewacaténá pìasu wenàiwica ìyéeyéica néeni
naicáca yái pimànníiricasa càmíirica áiba wenàiwica idé imànica. [4] Aiba iwàwacaalí manùba wenàiwica náalía
naicácani, néese càmita imàni wawàsi ibàacanéeri iyú. Báisícaalí píalimá pimànica yái càmíirica wenàiwica
idé imànica, yá iwàwacutá pimànicani manùba wenàiwica yàacuésemi —náimaca. [5] Càica Jesús yéenánái
icàlidaca iríni, càmicáiná nacái neebáida irí. [6] Néese Jesús íimaca nalí:
—Càmitàacá nuénáiwaná yàanàa, quéwacué píalimá píibaidaca pìasu wawàsiwa macái èeri imanùbaca.
[7] Aibanái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida nutàacái càmitacué yéewa báawaca naicáca pía, quéwa báawaca
naicáca núa numàacacáiná náalíacawa nabáyawaná ìwaliwa. [8] Pìacuéwa culto néré, núa quéwa càmitàacá
nùawa siùca, càmicáinátàacá nuénáiwaná yàanàa cayába —íimaca yái Jesúsca. [9] Néese idécanáami càì
icàlidaca nalíni, yá Jesús iyamáacawa náicha Galilea yàasu cáli néré.

Jesús en la fiesta de las Enramadas

[10] Néeseté idécanáami Jesús yéenánái yàacawa, yá Jesús yàacawa nacái Jerusalén ìyacàlená nérépiná.
Càmita quéwa yàawa manùba wenàiwica yáapicha; yàacawa batéwa ibàacanéeri iyú. [11] Néese judío
íiwacanánái nacutácani culto yaalí, Jerusalén ìyacàlená irìcu. Yá nasutáidaca néemìawa wenàiwicanái:
—¿Alénásica yáara asìalica? —náimaca. [12] Nía nacái wenàiwicaca natàaníca ibàacanéeri iyú nalíwáaca
Jesús ìwali: “Cayábéeri íiwitáise”, náimaca. Quéwa áibanái náimaca: “Càmíirita cayába, ichìwáidacáiná
wenàiwica meedá”, náimaca. [13] Quéwa macáita natàaníca Jesús ìwali ibàacanéeri iyú cáalucáiná naicáca
judío íiwacanánái, níái báawéeyéica iicáca Jesús. [14] Idècunitàacá namànica culto semana ìwalìabàacatái,
yáté Jesús iwàlùacawa templo irìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. [15] Níái judío íiwacanánáica
náináidacawa manuísíwata néemìaca Jesús yéewáidáaná. Yá náimaca ìwali:
—¡Canéeri iwèni meedá yàasu tàacáisi càmicáináté yéewáidawa wàasu escuela irìcu! —náimaca
nawènúadacaténá wenàiwica íiwitáise Jesús íicha. [16] Néese Jesús íimaca nalí:
—Yái nuéwáidéericuéca pía ìwali càmíirita nùasu tàacáisi. Nucàlidacué pirí yàasu tàacáisi yái Núaniri
Dios, yái ibànuèrica núa. [17] Aibacaalí iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yáalíacawa nuéwáidaca
nía Dios yàasu tàacáisi iyú; náalía nacáiwa càmita nuéwáida nía nùasu tàacáisi iyúwa meedá. [18] Cawinácaalí
itàaníirica íiwitáise iyúwa meedá iwàwa wenàiwicanái yàaca íimiétacaná, quéwa núa iwàwéeri wenài-
wicanái yàaca Núaniri Dios íimiétacaná, yái ibànuèrica núa. Iná nutàaníca báisíiri iyú, núacáináta yái
báisíirica, càmita nacái nuchìwa.
[19] “Profeta Moisés icàlidacaté pìawirináimicué iríni càinácaalí Dios iwàwáanácué pimànica. Quéwa
canácatacué pèewi áiba imànníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¿Cánácué piwàwa pinúaca núa? —íimaca
yái Jesúsca. [20] Néese níái wenàiwicanáica náimaca irí:
—¡Demonio ìyaca piwàwalìcu idacuèri píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá! ¡Canácata iwàwéeri inúaca
pía! —náimaca. [21] Néese Jesús íimaca nalí:
—Macáitacué píináidacawa manuísíwata piicáidaca yái numànníiricaté áiba sábado bàaluité piyamáida-
catáicuécawa, nuchùnìacaalíté cáuláiquéeri asìali, íná báawacuéca piicáca núa numànicáiná yái wawàsi
píimméericuéca ìwali càmíiricasa Dios imàaca wamànica sábado irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. [22] Quéwa
Dios imàacaca wáibaidaca sábado irìcu iwàwacutácaalí wamànica áiba cayábéeri wawàsi Dios ichùulièrica
wamànica. Càita ìyaca circuncisiónca. Profeta Moisés yéewáidacaté nía circuncisión ìwali, càide iyúwaté
wàawirináimi imànínáté circuncisión néenibe asìanái iríwa madécaná camuí Moisés ipíchawáise. Yái
Moisés yéewáidacaté nía iwàwacutáanácué pimànica circuncisión sùmài irí abéeri semana idénáami
imusúaca iicá èeri éwita ìyacáaníta sábado piyamáidacatáicuécawa. Iná pimànicuéca circuncisión péenibe
asìanái iríwa càinácaalí èeri iwàwacutácatáicué pimànicani, yéewacaténácué pimànica machacànníiri iyú
càide iyúwa Dios ichùulìaná. [23] Càita pimànicuéca càide iyúwa profeta Moisés ichùulìaná wàawirináimi Dios
inùmalìcuíse, yá pimànicuéca circuncisión péenibe asìanái iríwa éwitacué iwàwacutácáaníta pimànicani
sábado irìcu wayamáidacatáicawa, idènìacaalí abéeri semana yái sùmàica. Néese, ¿cánácué báawa piwàwa
núapicha ìwalíise yái nuchùnìanáca macái iiná yáara asìalica cáuláiquéerimica sábado piyamáidacatáicué-
cawa? [24] Picácué picháawàa wenàiwica iináwaná ìwali ipíchawáisecué píalía nàwali cayába càinácaalí
namànníiná. Iwàwacutácué píináidacawa cáalíacáiri iyú ipíchawáise picàlidacuéca nainàwaná ìwali. Néese,
pitàanícué báisíiri iyú —íimaca yái Jesúsca.

Jesús habla de su origen

[25] Idécanáamité néemìaca Jesús íimáaná, néese abénaméeyéi ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néeni
nadàbaca náimaca nalíwáaca:
—¡Yácata Jesús, yái asìali judío íiwacanánái nacutéerica nanúacaténáni! [26] Piicácué yái, itàaníca iyúwa
iwàwáaná itàaníca macái wenàiwica yàacuésemi, quéwa wáiwacanánái càmita nàalàa cachàinníiri iyúni.
Cawàwanáta wáiwacanánái náináidacawa ìwali Mesíascani, wacuèrinápiná wía judíoca, Dios ibànuèrica
walí. [27] Quéwa càmita yéewa Mesíascani, wáalíacáináwa ácatáiséericaalí yái asìalica, quéwa Mesías
yàanàacaalípiná, yá canáca yáaliéripiná ìwali síisáanéericaalíni —náimaca. [28] Idècunitàacá Jesús yéewáidaca
wenàiwica templo irìcu, yá yéemìaca yái náiméerica ìwali. Néese Jesús íimaca cachàinníiri iyú:
—Piyúunáidacuéca píalíacawa nùwali. Piyúunáidacué nacái píalíacawa síisáanéericaalí núa. Quéwa
càmita nùanàa numànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná, néese nudéca nùanàaca Dios ibànùacáiná núa, yái

Dios báisíirica, càmíiricué píalía ìwali. [29] Núalíaca Dios ìwali nùanàacáiná yàatanáise. Ibànùa nacái núa néese
—íimaca yái Jesúsca.
[30] Néese judío íiwacanánái nawàwa náucaca Jesús presoíyéi ibànalìculé, quéwa càmitaté náibàani
càmicáinátàacá Jesús yéenáiwaná yàanàa nanúacatáipinácaténi. [31] Quéwa madécaná wenàiwica neebáidaca
Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. Yá náimaca nalíwáaca:
—Iwàwacutá Mesíascani yái asìalica imànicáiná macái íiwitáaná yái càmíirica áiba wenàiwica idé imànica
càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmalìcuíse, yái Mesías yàanèeripinácaté
icùacaténá wía, wía israelitaca —náimaca.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

[32] Néeseté abénaméeyéi fariseo néemìaca wenàiwicanái itàaníca ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali.
Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái yáapicha nabànùaca nàasu úwináiwa icuèyéica templo náibàacaténá
Jesús náucáanápináni presoíyéi ibànalìculé. [33] Iná Jesús íimaca:
—Nùyacué pèewi achúma èerita. Néese nuèpùacawa Dios yàataléwa yái ibànuèricaté núa. [34] Néese
picutápinácué núawa, quéwacué càmita pidé pìanàaca núawa càmicáinácué yéewa pìanàaca néré nùya-
catalépináca —íimaca yái Jesúsca. [35] Néese judíonái náimaca nasutáca néemìawa náwáaca:
—¿Alénásica yàawa yái asìalica càmicatalépinácasa wadé wàanàacani? Cawàwanáta yàacawa wéenánái
yàatalé ìyéeyéica càmíiyéi judío yèewiré yéewáidacaténá càmíiyéi judío. Quéwa canápináta meedá
yàacawa, càmicáiná neebáida itàacái. [36] ¿Càinásica íimáaná? 'Picutápinácué núawa quéwacué càmita pidé
pìanàaca núawa càmicáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca', cài íimaca —náimaca, naicáaníca
Jesús iquínina.

Ríos de agua viva

[37] Aiba èerité namáalàidáanápiná namànica culto, máiníiri iwàwacutácawa nalí yái èerica. Yá Jesús
ibàlùacawa nàacuésemi, yá íimaca cachàiníiri iyú, icàlidaca nalí comparación:
—Piwàwacaalícué picáucawa càmíiri imáalàawa càide iyúwa macàléeyéi iwàwa nawàwacaalí úni, néese
peebáidacué nutàacái. Yásí nùacué picáuca càmíiri imáalàawa, càide iyúwa wàacaalí nàiraca úni,
cawinácaalí macàléeyéica iwàwa. [38] Càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse,
cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, idènìapiná cáuri úni iwàwalìcuwa, yái úni cáurica yèerica
icáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwa cayábéeri únibàa depuíwéeri canácatáita chuìni —íimaca yái Jesúsca.
[39] Jesús icàlidaca nalí yái comparaciónca yéewáidacaténá nía Espíritu Santo ìwali, yái icuèripinácaté
náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yái úni cáurica íimáanáca càicanide iyúwa Espíritu
Santo. Quéwa néenialíté càmitàacá Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri irìculé càmicáinátécá Jesús yéetáwa,
càmicaalítécá nacái imichàawa chènuniré ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha. Ináté càmitàacá
yéewa Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri irìculé.

División entre la gente

[40] Néeseté abénaméeyéi néená níái wenàiwicaca idécanáami néemìaca Jesús itàacái, yá náimaca:
—Báisícata profetacani yái Jesúsca, càide iyúwa profeta Moisés itànàanáté tàacáisi profeta ìwali
yàanèeripinácaté yéewáidacaténá wía —náimaca. [41] Aibanái íimaca:
—Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái íima:
—Càmita yéewa wacuèrinápiná Mesías yàanàaca Galilea yàasu cáli néese. [42] Iwàwacutá rey David
itaquérinámicani yái Mesíasca, càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná profetanái itànèericaté. Iwàwacutá
nacái imusúaca iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, yái yàcaléca David imusúacatalécaté iicá èeri. Quéwa yái
asìalica Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséeri meedá. Iná càmita yéewa Mesíascani —náimaca, càmicáináté
néemìa Jesús iináwaná ìwali imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, rey David itaquérinámi nacáicani,
yái Jesúsca. [43] Càita náináidacawa Jesús ìwali, íná càmita abédanama náiwitáise náapichawáaca níái
wenàiwicaca. [44] Aibanái nawàwa náibàacani quéwa càmitaté náibàani.

Las autoridades no creían en Jesús

[45] Néeseté úwináí icuèyéica templo nèepùacawa fariseonái yàatalé, sacerdote íiwacanánái nacái. Yá
náimaca úwináí irí:
—¿Cánácué càmita pité néeseni? —náimaca. [46] Néese úwináí íimaca nalí:
—¡Canátàacá áiba wenàiwica itàaníirica àta siùca nacáide càide iyúwa itàaníiná yáara asìalica! —náimaca.
[47] Néese fariseonái náimaca nalí:
—¿Pimàacasicué ichìwáidaca pía nacái càide iyúwa ichìwáidáaná áibanái? [48] Canácata wéená wía
náiwacanánáica, wía nacái fariseoca, canácata wéená yeebáidéeri itàacái. [49] Quéwa áibanái wenàiwica yee-
báidéeyéica itàacái, canéeyéica iwèni meedá nía, càmíiyéi yáalíawa Dios itàacái ìwali, Dios yúuquéeyéipiná
íichawa meedá —náimaca.
[50] Néese Nicodemo yái fariseo ipáchiéricaté Jesús yàatalé áiba catá ìyaca néeni fariseonái yèewi, judío
íiwacanánái nacái. Yá Nicodemo íimaca nalí:
[51] —Dios itàacái càmita ibatàa wanúaca wenàiwica àta wéemìacataléta icàlidaca iináwanáwa, wáalía-
caténáwa ìwali yái imàníináca —íimaca yái Nicodemoca. [52] Néese náimaca Nicodemo irí:
—¿Píatasica Galilea yàasu cáli néeséeri nacái? Pitàaníca máiwitáiséeri iyú meedá càide iyúwa canéeyéi
iwèni Galilea yàasu cáli néeséeyéica. Pìa péewáidacawa Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté,

yásí píalíacawa canáca profeta imusuéricatéwa Galilea yàasu cáli néese —náimaca naimáichacáináté
abénaméeyéi profeta nàanàacaté Galilea yàasu cáli néese. 53 Néese nèepùacawa macáita nacapèe néréwa.

8

La mujer adúltera

1 Quéwa Jesús yàacatéwa dúli néré íipidenéechúa Olivos, íimáanáca olivo inàlimaná. 2 Néese mapisáita
àniwa amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yèepùacawa templo néré. Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa
yàatalé, yá Jesús yáawinacawa yéewáidacaténá nía.
3 Néese abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu, fariseonái nacái natéca inanái Jesús yàatalé,
abéechúa inanái canìríichúa. Nàanàacaté úa idècunitàacá uimáca áiba asìali yáapicha càmíirica unìrisíwa.
Yá nabàlùadaca úa nàacuésemi níái ìyéeyéica néeni. 4 Yá náimaca Jesús irí:
—Pía yéewáidéerica wenàiwica, wadéca wàanàaca úái inanáica idècunitàacá uimáca áiba asìali yáapicha
càmíirica unìrisíwa. 5 Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse íimaca iwàwacutáanápiná
wanúaca úa íba iyú cawinácaalí inanái iiméechúaca áiba asìali yáapicha càmíirica unìrisíwa. Néeni pía,
¿càinásica píimaca ùwali úái inanáica? —náimaca.
6 Nasutáca néemìawa Jesús yéewanápiná náalimáidaca naicáwa Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali
itàacái ìwalíisewa. Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali icáapi ipùata iyúwa. 7 Quéwa nasutáca
néemìawa Jesús mamáalàacata. Néese Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa, yá íimaca nalí:
—Néeni, cawinácaalícué péenáquéi mabáyawanéeri, yásí iwàwacutá idàbaca inúaca úa íba iyú —íimaca
yái Jesúsca.
8 Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali àniwa icáapi ipùata iyúwa. 9 Quéwa idécanáami néemìacani,
yá nadàbaca nawàwalica macái báawéeri namàníirica, Dios imàacacáiná nawàwalica nabáyawanáwa. Yá
nàacawa náicha abéerinamata namanùbaca iyúwa. Níái béeyéica náicha canánama, yá idàbaca nàacawa
náicha quéechacáwa, néese ùuculìiyéi nàacawa náicha. Idécanáamité fariseonái macáita nèepùacawa
náicha, yá Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa. Yá iicáca úái inanáica ibàluèchúacawa abéechúata. 10 Néese
Jesús isutáca yéemìawa úa:
—¿Néeni níái icháawèeyéica piináwaná ìwali? ¿Canátasica iwàwéeri inúaca pía pibáyawaná ìwalíisewa?
—íimaca yái Jesúsca. 11 Néese úumaca Jesús irí:
—Nuíwacali, canácata iwàwéeri yùuwichàidaca núa —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:
—Uwé, núa nacái càmita nùuwichàida pía. Siùcade pìawa, picá pimàni pibáyawanáwa àniwa —íimaca yái
Jesúsca.

Jesús, la luz del mundo

12 Néeseté wenàiwicanái ìwacáidáyacacawa Jesús yàatalé àniwa, yá íimaca nalí:
—Péemìacué comparación: Càica núade iyúwa camalási chái èeri irìcu nuéwáidacáiná èeri mì-
nanái náalíacaténá Dios ìwali. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càmita nèepuníwa catéeri nái-
witáise yáapichawa iyúwa wenàiwica càmíiyéica yáalía Dios ìwali, íná càmita namàni mamáalàacata
nabáyawanáwa. Néese, amaláca numànica náiwitáise, náalíacaténá Dios ìwali, nùacáiná nacáuca càmíiri
imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. 13 Néese fariseonái náimaca Jesús irí:
—Canéeri iwèni meedá pitàacái picàlidacáiná piináwaná ìwaliwata, íná caná yéewaná wenàiwica
yáalíacawa asáisí báisícaalíni —náimaca. 14 Jesús íimaca nalí:
—Cawèníiriquéi yái nucàlidéerica éwita nucàlidacáaníta nuináwaná ìwaliwani, núalíacáináwa síisáaná-
caalí nùanàa, núalía nacáiwa alénácaalípiná nùawa. Quéwa càmitacué píalíawa síisáanácaalí nùanàaca,
alénácaalí nacái nùapináwa. 15 Pidécuéca píimaca áibanái ìwali iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía
nabáyawaná ìwalíisewa. Quéwa píináidacuéca meedáwa èeri mìnanái íiwitáise iyú. Néese càmita cài
nuínáidacawa. Càmita nacái nuémìa nainàwaná ìwali chái èeri irìcu nùuwichàidacaténá nía. 16 Quéwa
núumacaalí siùca nàwalitá iwàwacutáaná nùuwichàidaca níatá, yásí nùuwichàidaca nía machacàníiri
iyútá, càmicáiná nuínáidawa nulínáamitawa nùuwichàidáanápiná níatá, néese nuínáidacawa abédanamata
Núaniri Dios yáapichawa càide iyúwa iwàwáaná. 17 Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàaluité íimaca:
Abédanamacaalí pucháiba wenàiwica íiwitáise náapichawáaca nacàlidáanápiná áibanái iináwaná ìwali,
yásí cawènica natàacái. 18 Uwé, nàyaca pucháiba icàlidéeyéica nuináwaná ìwali cawinácaalí núa: Núacata
icàlidéerica nuináwaná ìwaliwa, yácata nacái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, icàlida nacái nuináwaná
ìwali cawinácaalí núa. Yá abédanamacata wáiwitáise wáapichawáaca, íná yéewa cawèníirica watàacái
pucháibacáiná wía —íimaca yái Jesúsca. 19 Néese náimaca Jesús irí:
—Wadéca wéemìaca piináwaná ìwali càmita píalíawa cawinácaalíté píanirimica —náimaca. Néese Jesús
íimaca nalí:
—Núalíacawa càmitacué píalíawa cawinácaalí núa, càiná nacái nuíwitáise. Núalíacawa nacái càmitacué
píalía Núaniri Dios ìwali. Píalíacaalícuéwa cawinácaalí núatá, yá píalíacuécawa nacái Núaniri Dios ìwalitá
—íimaca yái Jesúsca.
20 Càité Jesús íimaca idècunitàacá yéewáidaca wenàiwicanái templo irìcu, mawiénita ofrenda yàalu
irí náucacataléca nàasu platawa namàaquéericaté Dios irípiná ofrenda iyú. Quéwa càmitaté náibàani
càmicáinátécáwa Jesús yéenáiwaná yàanàa nanúacatáipináténi.

"A donde yo voy, ustedes no pueden ir"

21 Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níái judío íiwacanánáica:

—Yá nùacawa mesúnamáita, néese picutápinácué núawa, nuwasàacaténácué pía yùuwichàacáisi
íicha, quéwa càmitacué pidé pìanàaca núa, íná péetápinácuécawa méetàuculé Dios íicha pibáyawaná
yáapichacuéwa. Nùacawa aléera canácatalépináca yéewanácué piwàlùacawa —íimaca yái Jesúsca. 22 Néese
judío íiwacanánái náimaca nalíwáaca:
—Cawàwanáta inúapináca yáawawa íná cài íimaca yàanápináwa alénácaalí caná yéewaná wawàlùacawa
—náimaca naicáaníca Jesús iquíniná. 23 Néese Jesús íimaca nalí:
—Eeri mìnanáicuéca pía, quéwa núaquéi chènunníiséeri. Pìyacuéca chái èeri irìcu quéwa càmita
èeri mìnali núa. 24 Iná nudéca núumacuéca pirí péetáanápinácawa méetàuculé Dios íicha pibáyawaná
yáapichawa. Càmicaalícué peebáida iyúwa núumáanácué pirí cawinácaalí núa, yásí péetácuécawa
pibáyawaná yáapichawa —íimaca yái Jesúsca. 25 Néese náimaca Jesús irí:
—¿Cawiná pía? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:
—Nudàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, nucàlidacatécué piríni mamáalàacata nuináwanáwa cawiná-
caalí núa. Siùcade canápináta meedá nutàanícuéca píapicha càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái.
26 Iyaca madécaná wawàsi nucàlidacaténácué pirí péemìacaténácué pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa yái
ibànuèrica núa itàaníca báisíiri iyú, yá nacái tàacáisi nucàlidéerica èeri mìnanái irí yácata tàacáisi
nuémièrica icàlidaca, yái ibànuèrica núa —íimaca yái Jesúsca.
27 Quéwa níái judío íiwacanánáica càmita náalíawa Jesús icàlidaca ìyaca Yáaniri Dios ìwaliwa. 28 Iná Jesús
íimaca nalí:
—Pimichàidacaalípinácué núa cruz ìwali pinúacaténácué núa, núa asìali Dios néeséerica, yásí píalíacué-
cawa nùwali núacata yái càide iyúwacué núumáaná pirí. Píalíapinácué nacáiwa càmita numàni wawàsi
nulínáamitawa, néese, nucàlidaca càide iyúwa Núaniri Dios yéewáidáaná núa. 29 Yái Núaniri Dios ibànuèrica
núa ìyaca núapicha. Càmita Núaniri imàaca núa abéerita numànicáiná mamáalàacata càide iyúwa
iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.
30 Jesús idécanáami cài íimaca, yá madécaná wenàiwica neebáidaca itàacái.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

31 Néeseté Jesús íimaca nalí abénaméeyéi judío icàlidéeyéica neebáidáanása itàacái:
—Peebáidacaalícué mamáalàacata nutàacái pimànicaténácué càide iyúwa nuchùulìanácué pía, yásí
nuéwáidacalécuéca pía báisíiri iyú. 32 Yásí píalíacuécawa ìwali yái nutàacái báisíirica. Yá nutàacái báisíirica
iwasàapinácué píawa —íimaca yái Jesúsca. 33 Náimaca irí:
—Wíaquéi Abraham itaquénáinámi, canácatáita áibanái yàasu wenàiwica wía. ¡Canáca yéewaná píimaca
walí piwasàanápinása wíawa! —náimaca. 34 Jesús íimaca nalí:
—Péemìacué cayába, cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, namànica meedá càide iyúwa
nabáyawaná ichùulìaná nía, càide iyúwa áibanái wenàiwica íibaidáaná mawèníiri iyú náiwacali iríwa,
yàasu wenàiwicacáiná nía. 35 Náiwacali càmita íima yàasu wenàiwica ìwaliwa: 'Nuénásàiriquéi', càmita
íima. Néese íimaca yéenibe ìwaliwa: 'Nuìrica yái', cài íimaca. 36 Iná núa Dios Iirica, nuwasàacaalícué
pía pibáyawaná íichawa, yásí càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa pibáyawaná ichùulìanácué pía,
Dios yéenibecáinácué pía báisíta. 37 Núalíacawa Abraham itaquénáinámicuéca pía, quéwa piwàwacué
pinúaca núa càmicáinácué peebáida nutàacái. 38 Nucàlidacué pirí ìwali yái báisíiri tàacáisica Núaniri Dios
yáasáidéerica nulí. Quéwa núalíacawa pimànicuéca càide iyúwa píaniri íimáanácué pirí —íimaca yái
Jesúsca. 39 Náimaca Jesús irí:
—Abrahamquéi wàawirimica, canáca áiba wáaniri —náimaca. Quéwa Jesús íimaca nalí:
—Báisícaalícué Abraham itaquénáinámica pía piwàwalìcuísewatá, yá pimànicuéca càide iyúwaté Abra-
ham imànínátá. 40 Quéwa éwita nucàlidacáanítacué pirí báisíiri iyúni càide iyúwa Dios yéewáidáaná núa,
càicáaníta piwàwacué pinúaca núa meedá. ¡Càmitaté Abraham iwàwa inúaca wenàiwica Dios ibànuèyéicaté
Abraham yàatalé! 41 Pimànicuéca meedá càide iyúwa píaniri imànníiná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca
Jesús irí:
—Càmíiyéica wáatúa yéenibe úalani irìcuíse wíaquéi. Wadènìa abéerita Wáaniriwa wèerica icàaluínináná,
yái Diosca. Càmita wáuca wáichawani wàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluínináná —náimaca. 42 Néese
Jesús íimaca nalí:
—Báisícaalícué Diosquéi píaniricatá, yásí cáininácuéca piicáca núatá, Dios néeséericáiná núa, ìyéerica
chái. Càmita nùanàa nùasu wawàsi ìwaliwa meedá, néese Dioscata yái ibànuèrica núa numànicaténá càide
iyúwa iwàwáaná. 43 ¿Cánácué càmita píalimá píalíaca péemìaca yái nucàlidéericuéca pirí? Núalíacawa
càmitacué meedá piwàwa peebáidaca nutàacái, íná càmitacué píalimá píalíaca péemìaca càinácaalí íimáaná.
44 Píaniricué yácata Satanásca. Píacué nacái yàasu wenàiwicaca. Piwàwacué nacái pimànica càide
iyúwa iwàwáaná. Satanás idéca iwàwaca inúaca wenàiwica mamáalàacata èeri idàbacatáisewa àta siùca
nacáide. Càmita íináidawa báisíiri tàacáisi ìwali, báawacáiná Satanás iicácani. Itàaníca yáawamita chìwái
mamáalàacata càide iyúwa íiwitáise iyáaná, cachìwéericáiná meedáni. Yácata chìwái yáanirica, yái
Satanásca, imàacacáiná wenàiwica itàaníca chìwái. 45 Quéwa nucàlidacáinácué pirí báisíiri tàacáisi, íná
càmitacué peebáida nutàacái. 46 Macáitacué píalíacawa nùwali mabáyawanéerica núa. Nucàlidacué pirí
báisíiri iyúni, íná ¿cánácué càmita peebáida nutàacái? 47 Dios yéenibe neebáidaca itàacái quéwa càmitacué
Dios yéenibe pía, íná càmitacué piwàwa peebáidaca itàacái —íimaca yái Jesúsca.

Cristo existe desde antes de Abraham

48 Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:

—Báisíta wacàlidacaté pìwali machacàníiri iyúni wáimacaalíté pìwali samaritanosàirica pía, càmíiri judío
ìiri meedá. Iyaca nacái demonio piwàwalìcu idacuèrica píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá —náimaca.
49 Jesús íimaca nalí:
—Canáca demonio nuwàwalìcu. Yái numàníirica numànicani núasáidacaténá cayábéerica Núaniri Dios
yéewanápiná wenàiwicanái yàaca icàaluníníná. Quéwa càmitacué piicá núa cáimiétaquéeri iyú. 50 Càmita
nucutá wenàiwica nacàlidacaténá cayábéeri nùwali, quéwa Núaniri Dios iwàwaca wenàiwicanái yàaca
nulí cayábéeri, yá Dios yáasáidapiná cawinácaalí cabáyawanéeyéi. 51 Péemìacué cayábani, cawinácaalí
wenàiwica imàníirica càide iyúwa nutàacái íimáaná, idènìaca siùcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa —
íimaca yái Jesúsca. 52 Néese judío íiwacanánái íimaca irí:
—Siùca wáalíacawa báisíiri iyú demonio ìyaca piwàwalìcu. Néetácatéwa macáita profetaca icàlidéeyéi-
caté tàacáisi Dios inùmalìcuíse bàaluité, Abraham nacái yéetácatéwa. Néese, ¿cáná cài píimaca: 'Caw-
inácaalí imàníirica càide iyúwa nutàacái íimáaná, idènìaca siùcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa', cáná
cài píimaca? 53 ¡Pía càmíiri cachàini íicha yái wàawirimi Abrahamca! Abraham yéetácatéwa, nía nacái
profetaca néetácatéwa nacái. Càmita yéewa cachàiníiri náicha pía. ¡Càmita máiní cachàiníirica pía càide
iyúwa piyúunáidáaná! —náimaca. 54 Jesús íimaca nalí:
—Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa cayábéerica núatá, yásí canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica.
Quéwa Núaniri Dios icàlidaca nùwali cayábéerica núa, yácata Dios picàlidéericué ìwali Picuèrinásacué
Dioscani. 55 Quéwa càmitacué píalía Dios ìwali càinácaalí íiwitáise ìyaca. Núacata yái yáaliérica Dios ìwali.
Núumacaalí càmitasa núalía Dios ìwalitá, yásí nucàlidaca nuchìwawatá càide iyúwacué pía. Quéwa núalíaca
Dios ìwali báisíiri iyú, nuebáida nacái càide iyúwa íimáaná. 56 Pìawirimicué Abraham casíimáica iwàwa
bàaluité Dios imàacacáináté Abraham yáalíacawa nuénáiwanápiná ìwali, nùanàacatáipináté aléi èeri irìculé.
Yáté Abraham yáalíacawa nùanàanápináté, íná yéewa casíimáicaté Abraham iwàwa manuísíwata —íimaca
yái Jesúsca. 57 Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:
—Càmitàacá pidènìa cincuenta camuí. Càmita yéewa pidé piicáca wàawirimi Abraham, Abrahamcáiná
ìyacaté néese siùca dos mil camuí —náimaca. 58 Jesús íimaca nalí:
—Péemìacué cayábani, núacata yái ìyéericaté càiripináta ipíchawáiseté Abraham imusúaca iicá èeri,
núacáiná yái Diosca —íimaca yái Jesúsca icàlidacaténá iináwanáwa Dioscani, yái càmíirica imáalàawa.
59 Néese náibàaca íba nanúacaténá Jesús íba iyú quéwa Jesús ibàacawa náicha. Yá imusúacawa templo
irìcuíse. Yá yàacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewibàa; càité Jesús ichàbacawa náicha.

9

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

1 Néeseté Jesús idècunitàacá yèepunícawa áibalépiná wáapicha wía yéewáidacaléca, yá iicáca matuíri
asìali. Quéwa yáta asáináni matuírita. 2 Néese wasutáca wéemìawa Jesús, wía yéewáidacaléca. Wáimaca
irí:
—Wáiwacali, ¿cánásica imusúawa matuíri iyú yái asìalica? ¿Isèenái ibáyawaná ìwalíisesica cài matuíca
yái asìalica, càmicaalí nacái, ibáyawaná ìwalíisetasicawa? —wáimaca. 3 Néese Jesús íimaca walí:
—Càmita ibáyawaná ìwalíisewéera, càmita nacái isèenái ibáyawaná ìwalíisewéera. Yái asìalica imusúa-
cawa matuíri iyú yéewanápiná macái wenàiwica yáalíacawa Dios ichùnìacani, naicácaténá Dios cáimié-
taquéeri iyú. 4 Péemìacué comparación: Iwàwacutá wenàiwica náibaidaca èeríapi idècunitàacá amaláca
nawicáu. Catácaalí nàwali, yá càmita náalimá náibaidaca. Càita nacái iwàwacutácué wamànica cayábéeri
siùca èeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. Nuénáiwaná yàanàaca mesúnamáita nuétácatáip-
ináwa, néese càmita yéewa nuíbaidaca. 5 Idècunitàacá nùyaca chái èeri irìcu, yá càica núade iyúwa camalási
icànéeri wenàiwica ìwali, amalácáiná numànica náiwitáise náalíacaténá Dios ìwali —íimaca yái Jesúsca.
6 Néese Jesús idécanáami cài íimaca, néese yàapìsáidaca cáli yèewiré. Yá yèewìadaca cáli isàbecaténáni.
Néese ipusúaca cáli matuíri ituí íimami ìwali. 7 Néese Jesús íimaca irí:
—Pìa píibaca pituíwa úni yáaculé namusúadacatáiseca úni íipidenéeri Siloé náiquéericaté cáli yèewiré
—íimaca yái Jesúsca. (Yái íipidenéerica Siloé íimáanáca: "Ibànuèri".) Néese matuíri yàaca íibaca yáawawa
néré. Néese idécanáami yèepùacawa icapèe néréwa, yá catuícani. 8 Néese áibanái wenàiwica matuírimi
imanùbacanái naicácani. Aibanái nacái náalíaca naicácani naicácáináté isutáca plata wenàiwica íicha
iwènìacaténáté iyáapináwa. Néese níái yáaliéyéica iicácani nasutáca néemìawa níawáaca:
—¿Càmitasica yái asìalica matuíri yáawinéericatéwa àyapu idùlepi isutácaténá plata wenàiwica íicha
yéewanápiná iwènìaca iyáapináwa? —náimaca. 9 Abénaméeyéi íima:
—Yácata yái —náimaca. Aibanái náima:
—Càmíiri, áibacata yái, quéwa càiride iyúwa iicácanáwa —náimaca. Quéwa yái asìali íimaca:
—Núacata yái matuírimica —íimaca. 10 Néese náimaca irí:
—¿Néeni? ¿Cáná yéewa catuíca pía? —náimaca. 11 Yá íimaca nalí:
—Yáara asìali íipidenéerica Jesús yèewìadaca cáli yáawiruní yèewiwa. Yá ipusúaca cáli nutuí íimami
ìwali, yá íimaca nulí: 'Pìawa úni yàalu néré namusúadacatáiseca úni íipidenéeri Siloé, yái manuíri yàaluca
náiquéericaté cáli yèewiré. Píiba pituíwa úni iyú', íimaca nulí. Yá nùacawa néré. Yá idécanáami nuíbaca
nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca yái asìalica. 12 Néese nasutáca néemìawani:
—¿Alénásica yáara asìalica? —náimaca. Yá íimaca nalí:
—Càmita núalíawa —íimaca.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

13-14 Sábado yáté èerica, judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèewìadacaalíté cáli catuícaténá imànica
matuíri. Iná abénaméeyéi wenàiwica natéca matuírimi fariseonái yàatalé. 15 Néese fariseonái nasutáca
néemìawa matuírimi cáná yéewaná iicáidaca. Yá íimaca nalí:
—Idéca ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali. Néese nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca. 16 Néese
abénaméeyéi fariseo náimaca irí:
—Yáara asìali imànníirica cài càmita yéewa Dios néeséericani, íibaidacáiná sábado wayamáidacatáicawa,
wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái fariseo náimaca:
—Cabáyawanácaalítáni, néese càmita yéewa imàniquéi càmíirica wenàiwica idé imànicatá —náimaca.
Iná càmita abédanama náiwitáise Jesús ìwali, níái fariseoca. 17 Yá nasutáca néemìawa matuírimi àniwa. Yá
náimaca irí:
—¿Néeni pía? ¿Càiná píimaca ìwali yáara asìali catuírica imànica pía? —náimaca irí. Néese íimaca nalí:
—Núumacué pirí profetacani, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse —íimaca. 18 Quéwa judío íiwacanánái
càmita neebáida matuínáani, néese catuícani íná namàacaca matuírimi yàacawa náicha, néese namáidaca
matuírimi isèenái. 19 Nasutáca néemìawa matuírimi isèenái:
—¿Pìirisica yáara asìalica? ¿Idésica imusúacawa matuíwaca? Néeni, ¿cáná yéewa catuí siùcanide? —
náimaca. 20 Néese isèenái náimaca nalí:
—Wáalíacawa wàiriquéera. Wáalíaca nacáiwa imusúacatéwa matuíwaca. 21 Quéwa càmita wáalíawa
càinácaalí iyú yéewaná catuíca siùcanide. Càmita nacái wáalíawa cawinácaalí ichùnìa ituí. Pisutácué
péemìawani. Béericáinání íná yáalimá icàlidacuéca piríni —náimaca.
22 Càité isèenái náimaca, cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái. Níái judío íiwacanánáica abédanamata
náiwitáise náucacaténá wenàiwica judíonái yéewáidacàalu íicha, cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali
Mesíascani yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica. 23 Iná matuírimi isèenái náimaca: "Pisutácué
péemìawani béericáinání", càì náimaca. 24 Néese judíonái namáidaca matuírimi àniwa. Náimaca irí:
—Picàlida walí báisíiri iyúni Dios iicápiná. Wáalíacawa cabáyawanéerica yáara asìalica Jesús —náimaca.
25 Néese íimaca nalí:
—Càmita núalíawa ìwali cabáyawanéericasicani mabáyawanéericaalíni. Abéerita núalíawa báisíiri iyú
matuíricaté núa quéwa siùcade catuíca núa —íimaca. 26 Néese náimaca irí àniwa:
—¿Càiná imàni pirí? ¿Càiná imàni ichùnìacaténá pituí? —náimaca. 27 Yá íimaca nalí:
—Nudéca nucàlidacuéca piríni, néese càmitacué peebáida. ¿Cánácué piwàwa nucàlidaca pirícué
iináwaná ìwali àniwa? Cawàwanáta piwàwacué pìacawa yáapicha nacái yéewáidacaléináipiná —íimaca
iicáaníca naquíniná. 28 Néese nacuísaca náichawa matuírimi báawéeri iyú, yá náimaca irí:
—¡Píacata yáara asìali yéewáidacaléca meedá! Wía quéwa, profeta Moisés yéewáidacaléca wía.
29 Wáalíacawa Dios itàaníca Moisés yáapicha bàaluité, quéwa càmita wáalíawa síisáanéericaalí yáara Jesúsca,
cawinácaalí íiwitáise iyú nacái imàni wawàsi, íná càmita yéewa idé yàanàaca Dios néese —náimaca. 30 Néese
yái matuírimi íimaca nalí, iicáaníca naquíniná:
—¡Yée, canácatàacá nuémièri càiri wawàsi àta siùca nacáide! Píatacué icàlidéeyéica iináwanáwa
píalíanásacué Dios ìwali, siùca píimacuéca càmitasacué píalíawa síisáanéericaalí Jesús, cawinácaalí íiwitáise
iyú nacái imàni wawàsi, quéwa idéca ichùnìaca nutuí, nuicáidacaténá àniwa. ¿Cánácué càmita píalíawa?
¿Dàalasicué píiwita? 31 Wáalíacawa cayábéeri iyú Dios càmita yéemìa cabáyawanéeyéi isutáaná íicha. Yee-
báida abéta nasutáaná íicha cawinácaalí yèeyéica icàaluníniná, imànníyéi nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná.
32 Canácatàacá wéemièri àta siùca nacáide áiba wenàiwica iináwaná ìwali chái èeri irìcu yáalimèeri ichùnìaca
wenàiwica imusuéricawa matuíri iyú. 33 Càmicaalí yàanàa Dios yàatanáisetá, néese càmita idé imànica
càiri wawàsitá —íimaca. 34 Néese judío íiwacanánái nacuísaca náichawa matuírimi báawéeri iyú àniwa, yá
náimaca irí:
—Pía cáanáiri ibáyawaná, imusuériwa cabáyawanéeri, canáca yéewaná péewáidaca wía, wía yáaliéyéica
madécaná píicha —náimaca. Yá náucacani néewáidacàalu íichawa.

Ciegos espirituales

35 Néeseté Jesús yáalíacawa matuírimi iináwaná ìwali, judío íiwacanánái náucacani néewáidacàalu
íichawa. Iná Jesús yàanàaca yái matuírimica, yá íimaca irí:
—¿Néeni, peebáidasica Dios Iiri itàacái, yái asìali Dios néeséerica? —íimaca ìwaliwa yái Jesúsca. 36 Yá asìali
íimaca Jesús irí:
—Nuíwacali, picàlida nulí cawinácaalíni yáara asìalica Dios néeséerica, nuebáidacaténá itàacái —íimaca.
37 Jesús íimaca irí:
—Pidéca piicácani. Núaca yái Dios néeséerica, yái itàaníirica píapicha —íimaca yái Jesúsca. 38 Néese asìali
ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluníniná. Yá íimaca Jesús irí:
—Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái —íimaca. 39 Néese Jesús íimaca:
—Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé núasáidacaténá cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái,
cawinácaalí nacái càmíiyéica yeebáida. Nùanàaca catuícaténá numànica náiwitáise cawinácaalí yáaliéyéica
cabáyawanáca. Néese cawinácaalí iyúunáidéeyéica catuíca íiwitáise, càica níade iyúwa matuíyéi càmíiyéi
yáalimá iicáidaca nayúunáidacáiná mabáyawanáca nía —íimaca yái Jesúsca.
40 Néese abénaméeyéi fariseo ibàluèyéicawa mawiénita Jesús irí néemìacani, íná náimaca Jesús irí:
—Wíata quéwa càmíiyéi matuí íiwitáise, wía yéewáidéeyéica wenàiwica Dios ìwali —náimaca. 41 Néese
Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué càmita píalíawa pibáyawanáwa ìwalitá, yásí càmita máiní cabáyawanácuéca píatá, quéwa éwitacué píalíacáanítawa pibáyawaná ìwaliwa, càicáaníta càmitacué peebáida nutàacái, íná cabáyawanácuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

10

El pastor y sus ovejas

1 Néeseté Jesús íimaca: "Péemìacué cayába comparación. Aibanái iwàwacaalí iwàlùacawa oveja icorralni irìculé càmíirica nàasu, càmita nawàlùawa corral inùma irìcubàa, néese náiríacawa meedá iwáiná ìwali. Yá wáimaca nàwali cayéedéeyéica nía. 2 Quéwa áiba iwàluèriwa inùma irìcubàa, yá wáimaca ìwali pastor, yái icuèrica ipìra ovejanáiwa. 3 Aiba wenàiwica icuèrica corral inùma, yàacùaca inùma yéewacaténá oveja icuèriná iwàlùacawa. Yàasu ovejanái yéemìaca nacuèriná itàacáiwa. Yá imáidaca yàasu ovejanáiwa náipidená ìwali. Yá yeedáca nía corral irìcuíse. 4 Idécanáami yeedáca macáita yàasu ovejanáiwa corral irìcuíse, néese yàacawa napíchalé. Yàasu ovejanái nàacawa yáamíise náalíacáiná néemìaca isàna. 5 Càmita nàawa yáamíise yái càmíirica náalía néemìaca itàacái. Napìanícawa meedá íicha càmicáiná náalía néemìaca itàacái cawinácaalí càmíirica náalía naicá", íimaca yái Jesúsca.

6 Càité Jesús yéewáidaca nía comparación iyú quéwa càmita náalía néemìaca càinácaalí íimáaná.

Jesús, el buen pastor

7 Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa: "Péemìacué cayába nucàlida piríni càinácaalí íimáaná yái comparacióonca: Càica núade iyúwa corral inùma ovejanái ìyacatáica. Níái ovejaca íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nùasunáipiná. 8 Macái cachìwéeyéi yàanèeyéicaté nupíchatécáwa icàlidéeyéicaté ichìwawa Dios ibànùacasa nía, càica níade iyúwa cayéedéeyéi meedá, quéwa nùasu wenàiwica càmitaté néemìa nalí, càide iyúwa ovejanái càmicaalí neebáida itàacái càmíirica nacuèriná. 9 Càica núade iyúwa corral inùma. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nuwasàapiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yásí nucùapiná nùasu wenàiwicawa, yá nàyapiná matuíbanáita càide iyúwa ovejanái imusúacaalíwa èeríapi, yá nàanàaca nayáapináwa cayábéeri, néese nèepùa nawàlùacawa táiyápi nayamáidacaténáwa.

10 "Aibanái cachìwéeyéica càica níade iyúwa cayéedéeyéi, yàanèeyéica iyéedùaca, nanúacaténá nacái, namáalàidacaténá nacái ovejanái. Càita nacái cachìwéeyéi nawàwaca namànica báawéeri áibanái irí. Quéwa nudéca nùanàaca nùacaténá èeri mìnanái icáuca càmíiri imáalàawa yéewanápiná nàyaca casíimáiri iyú. 11 Càica núade iyúwa cayábéeri pastor icuèrica yàasu ovejanáiwa, nucùacáiná nùasu wenàiwicawa yeebáidéeyéica nutàacái. Yá nacái numàacapiná nucáucawa nùasu wenàiwicanái íichawalínáwa. 12 Quéwa áiba íibaidéeri icuèrica áibanái irí napìra ovejanái yeedácaténá iríwa plata meedá, càmita icùa oveja cayába. Néese iicácaalí caluéri cuwèesi lobo yàanàaca, yá imàacaca ovejanái, yá ipìacawa náicha icalùniwa càmicáiná oveja icuèrináni, càmita nacái náiwacalini. Néese caluéri cuwèesi lobo íibàaca abéeri oveja, yá áibanái oveja napìa nacàlàlìacawa. 13 Yái asìali ipìacawa náicha íibaidacáiná meedá plata ìwalinápiná. Càmita nacái cáininá iicáca ovejanái. Càita nacái nàyaca abénaméeyéi icàlidéeyéica iináwanáwa nawàwáanása nacùaca nùasu wenàiwica. Càmita namàaca nacáucawa nùasu wenàiwicanái íichawalíná.

14-15 "Núacata yái cayábéeri pastor icuèrica cayába yàasu wenàiwicanáiwa. Càide iyúwa Núaniri Dios yáalíaná iicáca núa, càide iyúwa nacái núalíaná nuicáca Núaniri Dioswa, càita nacái núalía nuicáca nùasu wenàiwicanáiwa, náalía nacái naicáca núa. Yá numàacapiná nucáucawa nùasu wenàiwicanái íichawalínáwa. 16 Nudènìa nacái nùasu wenàiwica áibanái càmíiyéica israelita, iwàwacutéeyéica nacái nuedáca. Yá neebáidapiná nutàacáiwa, yásí nùwacáidaca níawa abédanamacaténá macáita náiwitáise náapichawáaca níái nùasu wenàiwicaca yéewanápiná abéerita núa icuèripiná nía.

17 "Cáininàca Núaniri Dios iicáca núa numàacapinácáiná nucáucawa nùasunái íichawalínáwa, yéewanápiná nuedáca nulíwa nucáucawa àniwa, nucáucàacaténáwa. 18 Canácata yáaliméeri inúaca núa àta numàacacaalíta nanúaca núa. Quéwa numàacapiná nanúaca núa. Dios idéca ichùulìaca numàacáanápiná nucáucawa. Nudènìa nacái nuchàiniwa nuedáanápiná nulíwa nucáucawa àniwa, nucáucàacaténáwa Núaniri Dioscáiná idéca ichùulìaca numàníinápiná cài", íimaca yái Jesúsca.

19 Néese judíonái idécanáami néemìaca yàasu tàacáisi, yáté càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. 20 Madécaná náimaca:

—¡Picácué péemìa irí! Demonio idacùaca íiwitáise íná máiwitáisecani —náimaca. 21 Quéwa abénaméeyéi íimaca:

—Demonio idacùacaalí íiwitáisetá, néese càmita yéewa itàaní cáalíacáiri iyútá, càmita nacái yáalimá ichùnìa matuíyéitá —náimaca.

Los judíos rechazan a Jesús

22 Néeseté àniwa unìabépi, Jerusalén ìyacàlená mìnanái namànicaté culto nawàwalicaténá áiba èerimité masacàacatái namànicaté templo Dios irípiná. 23 Yá Jesús ìyaca templo irìcu, ìipìnaca abéeri imàdáaná irìcubàa íipidenácatalé Pórtico de Salomón. 24 Néese judío íiwacanánái nàwacáidáyacacawa, nabàlùacawa Jesús itéesebàa. Yá náimaca irí:

—Picá máiní pidècunìacawa picàlidáanápiná walí báisíiri iyúni cawinácaalí pía. Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, néese picàlida walí amaléeri iyúni —náimaca irí. 25 Jesús íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa càmitacué peebáida nutàacái. Yái numàníirica Núaniri Dios íiwitáise iyúwa, yáasáidaca amaléeri iyúni cawinácaalí núa. 26 Quéwa càmitacué peebáida nutàacái

càmicáinácué nùasu wenàiwica pía. 27 Nùasu wenàiwicanái náalía néemìaca nutàacái càide iyúwa ovejanái
náalíaná néemìaca nacuèriná itàacáiwa. Núalía nacái nuicáca nía, yá namànica càide iyúwa nuchùulìaná
nía. 28 Yá nùaca nacáuca càmíiri imáalàawa, íná càmita namáalàapináwa. Canácata áiba yáalimèeri yeedáca
nía nucáapi irìcuíse. 29 Cachàiníiri náicha canánama yái Núaniri Dios, yái yèerica nulí nùasu wenàiwicanái.
Yá canácata yáalimèeri yeedáca nía Núaniri icáapi irìcuíse. 30 Càide iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, càita nacái
nùyaca —íimaca yái Jesúsca. 31 Néese judío íiwacanánái náibàaca íba àniwa nanúacaténá Jesús íba iyú.
32 Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Nudéca numànica madécaná wawàsi cayábéeri pìacuésemicué Núaniri Dios ichàini iyúwa. ¿Càiríinácué
ìwalíise piwàwa pinúaca núa íba iyú ìwalíise yái numàníináca? —íimaca yái Jesúsca. 33 Judío íiwacanánái
íimaca irí:

—Càmita wanúa pía ìwalíise yái pimàníináca cayábéeri, néese wawàwa wanúaca pía pitàanícáiná
báawéeri iyú Dios ìwali. Eeri mìnalicáiná meedá pía quéwa picàlidaca piináwaná ìwaliwa Dioscasa pía —
náimaca. 34 Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca picàlidaca piináwanáwa piléecasa Dios itàacái. Uwé, yái cuyàluta profetanái itànèericaté
Dios inùmalìcuíse íimaca: 'Núumacatécué pirí càicuéca píade iyúwa Dios ìyáaná', càité íimaca yái Diosca
israelitanái irí, yàacaalíté nalí itàacáiwa. 35 Wáalíacawa canácata yáalimèeri imáalàidaca Dios itàacái,
néese báisícatani càiripináta. Yáté Dios íimaca càica níade iyúwa Dios ìyáaná, níái wenàiwicaca Dios
yèeyéicaté irí itàacáiwa nacàlidacaténá áibanái iríni. 36 Càita nacái núa. Dios idéca imàacaca nuíbaidaca
irípiná, yá ibànùaca núa aléi èeri irìculé nuyúudàacaténá èeri mìnanái. Iná, ¿cánácué yéewa cài píimaca
nùwali nutàaníinása Dios ìwali báawéeri iyú núumacáiná Dios Iirica núa? 37 Càmicaalí numàni càide iyúwa
Núaniri Dios imàníinátá, néese càmitacué iwàwacutá peebáidaca nutàacáitá. 38 Quéwa numànicáiná càide
iyúwa Núaniri Dios imàníiná, íná iwàwacutácué peebáidaca nutàacái ìwalíise yái numàníináca éwitacué
càmicáaníta peebáida yái tàacáisi nucàlidéerica. Néese peebáidacaalícué nutàacái ìwalíise yái numàníináca,
yásí píalíacuécawa amaléeri iyú càica núade iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacái càicanide iyúwa
núa —íimaca yái Jesúsca.
39 Néese Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá nawàwa náibàacani àniwa, quéwa càmita nadé náibàacani
Jesús yàacáináwa náicha.
40 Néese Jesús yèepùacawa abéemàalé Jordán inanába íicha. Yá iyamáacawa néré Juan el Bautista
ibautizácatalécaté wenàiwica. 41 Madécaná wenàiwica yàacawa néré néemìacaténá Jesús itàacái. Yá náimaca
nalíwáaca:

—Ewitaté càmicáaníta Juan imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáaníta báisíiricata macáita
tàacáisi Juan icàlidéericaté ìwali yái asìalica —náimaca Jesús ìwali. 42 Yá madécaná wenàiwica neebáidaca
Jesús itàacái idècunitàacá yéewáidaca nía néenibàa.

11

Muerte de Lázaro

1 Néese ìyacaté áiba asìali iculuériwa íipidenéeri Lázaro, abéeri Betania ìyacàlená mìnali. Nàyaca néeni
nacái Lázaro yéenánái inanái pucháiba. Uucha íipidenéechúa María, ubèeru íipidenéechúa nacái Marta.
2 Uái Maríaca, úacata Lázaro yéenásàatúa, yùucuèchúapinácaté pumènníiri isàni Wáiwacali yàabàli ìwali.
Yá uchuìdaca yàabàli uíwita ibáiná iyúwa. 3 Níái Lázaro yéenánái pucháibaca nabànùaca tàacáisi Jesús irí
ìyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha. Náimaca:

—Wáiwacali, pìacawéeriná iculúacawa —náimaca irí. 4 Idécanáami Jesús yéemìacani, yá íimaca walí, wía
yéewáidacaléca:

—Yáara mecuní càmita inúapináni. Néese mecuní yáasáidapiná wenàiwicanái iicá Dios íiwitáise
cachàiníiri, nàacaténá Dios icàaluníniná; yáasáidapiná nacái wenàiwicanái iicá nuíwitáise cachàiníiri, núa
Dios Iirica —íimaca yái Jesúsca.
5-6 Ewita Jesús cáininéeyéicáaníta iicáca Martanái, Lázaro nacái, càicáaníta idécanáami yéemìaca iináwaná
iculúacawa yái Lázaroca, yá Jesús iyamáacawa néeni pucháiba èeri, abéemàalé Jordán inanába íicha. 7 Yá
néese íimaca walí wía yéewáidacaléca:

—Wàacuéwa Judea yàasu cáli néré àniwa —íimaca walí. 8 Néese wáimaca irí:

—Wáiwacali, táquicha tàacáwa judío íiwacanánái ìyéeyéica néeni nawàwacaté nanúaca pía íba iyú. ¿Cáná
piwàwa pìacawa néré àniwa? —wáimaca irí. 9 Néese Jesús íimaca walí:

—Péemìacué comparación: Iyaca doce imanùbaca hora camalási èeri imanùbaca; wenàiwica yèepuní-
caalíwa èeríapi, yá càmita yúuwàawa amaláciáná iicáca chái èeri irìcu. 10 Quéwa yèepunícaalíwa táiyápi, yásí
yúuwàacawa càmicáiná asái iicáidaca —íimaca walí yái Jesús wáalíacaténáwa judío íiwacanánái càmitaté
náalimápiná nanúacani àta Dios imàacacatalépináta nanúacani. 11 Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Yái wàacawéeriníaca Lázaroca iimáca ìyaca, quéwa nùacawa néré nucawàidacaténáni —íimaca walí
yái Jesúsca, yáalíacáináwa yéetácatéwa yái Lázaroca. 12 Néese wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí,
wayúunáidacáiná Lázaro iimácáita meedá:

—Wáiwacali, iimácaalí ìyaca, yásí mecuní ichàbacawa íicha —wáimaca irí. 13 Quéwa Jesús iwàwaca
wáalíaca wéemìaca Lázaro yéetácatéwa, néese wayúunáidaca Jesús itàaníca iimácái ìwali meedá. 14 Yá Jesús
íimaca walí amaléeri iyú:

—Lázaro idéca yéetácawa. 15 Casíimáica nuwàwa, canácáiná néeni núa nuchùnìacaténáni idècunitàacá
cáucani, cayábacáiná cachàini pirícuéni, yéewanápinácué peebáidaca nulí manuísíwata. Quéwa, wàacué

waicácani —íimaca yái Jesúsca. [16] Iná Tomás, áibaalí náiméerica ìwali Gemelo, íimaca walí wía Jesús
yéewáidacaléca áibanái:
—Wàacué nacái wéetácawa yáapicha yái Wáiwacalicawa —íimaca yái Tomásca.

Jesús, la resurrección y la vida

[17] Néeseté wàacawa Jesús yáapicha Betania ìyacàlená néré. Yá wàanàacaté néré, wéemìaca Lázaromi
iináwaná irìacawa báinúaca èeri càliculìi irìcu. [18] Yái Betania ìyacàlená ìyaca mawiénita Jerusalén ìyacàlená
íicha, máisiba kilómetro idècuni ìyaca íichawáaca. [19] Madécaná judíonái nàanàacaté nàacawéeridacaténá
María, Marta nacái yéetácáinátéwa náicha néenásàirimica. [20] Yá nacàlidaca Marta irí Jesús yàanàaca. Yá
Marta imusúacawa capìirìcuíse ùaca uípunitáidaca Jesús. María uyamáacawa capìi irìcuta. [21] Yá Marta
íimaca Jesús irí:
—Nuíwacali, pìyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica. [22] Quéwa núalíacawa Dios
imàníinápiná pirí siùcade macáita iyúwata pisutáanáca íichawa, éwita nuénásàiri idéca yéetácawa —
úumaca. [23] Jesús íimaca ulí:
—Péenásàiri yèepùapiná cáuca —íimaca yái Jesúsca. [24] Marta íimaca:
—Báisíta, núalíacawa yèepùanápiná cáuca àniwani namichàacaalípináwa macái yéetéeyéimicawa èeri
imáalàacaalíwa canánama —úumaca. [25] Jesús íimaca:
—Núacata yái imichàidéeripináca yéetéeyéimiwa. Núacata yái yèeripináca nacáucawa èeri imáalàap-
inácaalíwa. Cawinácaalí yeebáidéerica núa, éwita yéetácaalíwa, càicáaníta yèepùapináta cáuca àniwa èeri
imáalàapinácaalíwa. [26] Néenialípiná macáita cáuyéicáwaca yeebáidéeyéica núa, èeri imáalàacatáipináwa,
canácatáita néetápináwa. ¿Marta, peebáidasica nutàacái? —íimaca yái Jesúsca. [27] Yá úumaca:
—Báisíta, Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái. Núalíacawa Mesíasca pía, judío icuèrinápináca, yái Dios Iirica,
wacuèricaté Dios ibànuèripináca walí aléi èeri irìculé —úumaca.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

[28] Néeseté utàanícadénáami Jesús yáapicha, yá Marta yàacawa umáidaca uénásàatúa Maríawa. Yá úumaca
ulí ibàacanéeri iyú:
—Wáiwacali ìyaca aléde, iwàwacutáca pía —úumaca ulí.
[29] Néese María uémìacaalíni, yá ùacawa uípunitáidacani, yái Jesúsca. [30] Quéwa Jesús càmita iwàlùawa
yàcalé irìculé, ìyacáwaca alé Marta íipunitáidacatáicani. [31] Néese níái judío úapichéeyéica ìyéeyéica capìi
irìcu, naicácanacáita umusúacawa capìi irìcuíse, yá nàaca nacáiwa úamiwáise nayúunáidacáiná ùacawa
càliculìi nérépiná uícháanícaténá néenibàa. [32] Néese María ùanàaca Jesús yàatalé, yá ubàlùacawa ùululì
ipùata iyúwa irí. Yá María íimaca Jesús irí:
—Nuíwacali, pìyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica —úumaca irí. [33] Jesús iicácáiná
uícháaníca úái Maríaca, nía nacái judío úapichéeyéica, yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata, yái
Jesúsca. [34] Yá íimaca nalí:
—¿Aléná nabàlìani? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:
—Wáiwacali, aquialé, pìa piicáca néréni —náimaca irí. [35] Néese Jesús ituíyáa imusúaca nacáiwa. [36] Iná
judíonái náimaca nalíwáaca:
—Piicácué, cáininácaté iicáca yáara yéetéerimicawa —náimaca. [37] Quéwa áibanái judíonái yéená náimaca:
—Yái ichùnièricaté matuíri, ¿cáná càmita ichùnìa Lázaromi ipíchanáté yéetácawa? —náimaca nalíwáaca.

Resurrección de Lázaro

[38] Néese, máiní báawaca Jesús yéemìaca natàacái. Yá máiní báawaca iwàwa. Yá yàacawa càliculìi
yàatalé, yái utàwi nabàlièrica inùma manuíri íba iyú. Yái càliculìi náicacaté dúli ibàlài irìcu, yéewanápiná
càliculìicani, càide iyúwa capìi imàdáaná. [39] Néese Jesús íimaca nalí:
—Peedácué íba càliculìi inùma íicha —íimaca yái Jesúsca. Uái Martaca, yéetéeriwa yéenásàatúamica,
úumaca Jesús irí:
—Wáiwacali, yáaséeriquéera, idènìacáiná báinúaca èeri yéetácadénáamiwa —úumaca. [40] Jesús yàalàaca
úa:
—Núumacaté pirí, peebáidacaalí núa, yásí piicáca Dios íiwitáise cachàiníiri —íimaca yái Jesúsca.
[41] Néese needáca manuíri íba càliculìi inùma íicha. Jesús iicáidaca chènuniré, íimaca Dios irí:
—Núaniri, nùaca pirí cayábéeri peebácáiná nulí iyúwa nusutáaná píicha. [42] Núalíacawa báisíiri iyú
peebáca càiripináta nulí iyúwata nusutáaná píicha. Quéwa cài núumaca pirí yéewacaténá níái wenàiwicaca
neebáidaca pidéca pibànùaca núa —íimaca yái Jesúsca. [43] Néese Jesús idécanáami cài íimaca Dios irí, yá
iicáidaca càliculìi irìculé. Yá íimaca cachàiníiri iyú:
—¡Lázaro, pimusúawa síisaara! —íimaca yái Jesúsca.
[44] Yá yéetéerimiwa imusúacawa nadacuèri macáita ìwalíise wáluma iyú, yàabàli, icáapi nacái, néepuèri
nacái inàni wáluma iyú, càide iyúwa judíonái yéepùaná yéetéerimiwa. Yá Jesús íimaca nalí:
—Piwasàacué íichani. Pimàacacué yèepunícawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nawasàaca íicha yái néepùaná-
cani.

Conspiración para arrestar a Jesús

[45] Idécanáamité naicáca Jesús imichàidaca Lázaro yéetácáisi íicha, yá madécaná judío neebáidaca Jesús
itàacái, níái judío yàacawéeridéeyéicaté María, naicáca nacái yái Jesús imànníirica. [46] Quéwa abénaméeyéi
nàacawa fariseonái yàatalé, yá nacàlidaca fariseonái irí ìwali yái Jesús imànníirica. [47] Iná fariseonái, sacerdote

íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa Junta Suprema yáapicha, níái israelita íiwacanánáica béeyéica. Yá
náimaca nalíwáaca:
—¿Càinásica yéewa wamànica? Yáara asìalica imànica ìyaca madécaná wawàsi cachàiníiri càmíiri áiba
wenàiwica idé imànica. 48 Wamàacacaalí imànica cài mamáalàacata, yásí macáita wàasu cáli néseéyéi
neebáidapiná Mesíascani, yái wacuèrinápináca wía judíoca. Néese namànipiná ùwicái wacuèrinánái
romanonái íipunitawa, íná romanonái nàanàapiná wáipunita, yásí namáalàidaca wàasu templo, wàasu
cáli néseéyéi nacái —náimaca. 49 Quéwa abéeri néená íipidenéeri Caifás, yácata sacerdote íiwacaliná yáté
camuíca, íimaca nalí:
—Píacué càmíiyéita yáalíawa, dàaléeyéicuéca íiwita pía meedá. 50 Càmitacué nacái píalíawa
cayábáanápiná cachàini pirícuéni wanúacaalí abéeri asìali ipíchaná macái wàasu cáli néseéyéi imáalàa-
cawa —íimaca yái Caifásca.
51 Quéwa yái Caifásca càmita icàlida càiri tàacáisi íiwitáise iyúwata, néese ìyacáináté sacerdote íi-
wacaliná yáté camuíca, ínáté Dios imàacaca Caifás icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse íiméerica Jesús
yéetáanápinátéwa judíonái íichawalíná. 52 Càmita yéetáanápinátéwa abéta judíonái íichawalíná, néese
macái èeri mìnanái íichawalíná yéewanápiná nàyaca Dios yéenibe macái cáli íinatabàa. 53 Iná yáté èerica
judío íiwacanánái náináidacawa nanúanápináté Jesús.
54 Iná Jesús càmita yèepuníwa judíonái yèewibàa, néese yàacawa Judea yàasu cáli íicha wáapicha wía
yéewáidacaléca. Yáté wàacawa Efraín ìyacàlená néré ìyéerica mawiénita manacúali yùucu càináwàiri,
canácatalé máiní wenàiwica. Jesús iyamáacawa néeni wáapicha wía yéewáidacaléca.
55 Mawiénicaté judíonái yàasu culto Pascua, íná madécaná yàcalé mìnanái nàacawa Jerusalén ìyacàlená
néré namànicaténá quéechacáwa áiba culto nacáiri masacàanápiná Dios iicáca nía, ipíchawáiseté namànica
Pascua yàasuná culto. 56 Yá macái wenàiwica nacutáca Jesús Jerusalén ìyacàlená irìcubàa. Nabàlùacawa
templo irìcu, yá nasutáca néemìawáaca. Yá náimaca:
—¿Càiná píináidacawa? ¿Yàanàasica aléi iicácaténá culto, càmitasica yàanàa? —náimaca. 57 Fariseonái,
sacerdote íiwacanánái nacái nachùulìacaté macái wenàiwica nacàlidáanápiná nalíni náalíacaalí alénácaalí
ìya Jesús, náibàacaténáni.

12

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

1 Seis èeri ipíchawáiseté judíonái yàasu culto Pascua, Jesús yàacatéwa Betania ìyacàlená néré, yái yàcaléca
ìyacatáiquéi Lázaro, yái asìali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. Wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa
yáapicha. 2 Aibanái imànica yàacàsi Jesús iyáacalépiná. Uái Martaca uwacùaca nalí nayáapiná. Lázaro
abéeri néená náái yáawinéeyéicawa iyáaca iyáacaléwa Jesús yáapicha mesa iwéré. 3 Néese María itéca catùa
idènièchúa trescientos gramos, batéwa medio litro yái séenásica pumèníirica isàni yáawamíiri íipidenéeri
nardo, quéwa máiníiri cawènica. Yá ùucùaca pumèníiri isàni Jesús yàabàli ìwali. Néese uchuìdaca yàabàli
àniwa uíwita ibáiná iyúwa. Yá macáita wenàiwica capìi irìcuíyéi namìaca isàni pumèniwaca. 4 Néese
Simón ìirimi íipidenéeri Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacalé yéená itéeripinácaté Jesús yùuwidenái,
náibàacaténáni, íimaca Jesús irí:
5 —¿Cáná pimàaca úucaca plata meedá máiwitáiséeri iyú? ¿Cánáté càmita pichùulìa uwéndacani yái
séenási pumèníirimica trescientos denario ìwalinápiná, yái abéeri camuí iwènicatáica, yéewanápiná
wayúudàaca catúulécanéeyéi? —íimaca yái Judas Iscarioteca.
6 Yái Judas quéwa càmita catúulécaná iicáca wenàiwica. Cayéedéericáita meedáni, iwàwéeri iyéedùaca
plata wàasu plata yàalu irìcuíse, Judascáiná icùacaté wàasu plata, wía Jesús yéewáidacaléca, yáté áibaalí
iyéedùaca yàacawa wàasu plata púubanamataté. 7 Néese Jesús íimaca Judas irí:
—Pimàaca umànica iyúwa uwàwáaná. Picá pisàiwica ulí wawàsi. Udènìacaté yái pumèníirica isàni ùucùa-
caténá nùwalini nusànipiná nabàlìacaténá nuinámi càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. 8 Catúulécanéeyéi
wenàiwica nàyacuéca píapicha mamáalàacata càiripináta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwa-
catáicatacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmíirita ìyapiná píapichacué càiripináta chái èeri irìcu —íimaca
yái Jesúsca.

Conspiración contra Lázaro

9 Madécaná judío yáalíacatéwa Jesús ìyaca Betania ìyacàlená irìcu. Nàacawa néré naicácaténá Jesús,
yá nawàwacaté naicáca Lázaro nacái, yái asìali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. 10 Iná sacerdote
íiwacanánái náináidacawa nanúanápiná Lázaro nacái. 11 Madécanácáiná judío nayamáidacaté neebáidaca
sacerdote íiwacanánái itàacái, neebáidáanápiná Jesús itàacái. Càité neebáidaca Jesús itàacái naicácáiná
cáuca Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

12 Madécaná wenàiwica nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré naicácaténá Pascua yàasuná culto. Néese
mapisáita àniwa néemìaca tàacáisi Jesús iináwaná ìwali yàanàanápináté Jerusalén ìyacàlená néré. 13 Iná
nawichùaca wisìri nacáiri ibáiná, yá natéca báinási nacáapi irìcuwa náasáidacaténá casíimáica nía Jesús
ìwali. Yá namusúacawa Jerusalén ìyacàlená irìcuíse náipunitáidáanápiná Jesús natàidacaténáni. Yá
namáidaca nàacawa casíimáiri iyú:
—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuèrica walí,
icùacaténá wía! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, wía Israel itaquénáinámica! —náimaca.

[14] Jesús yàanàaca burro, yá yáawinacawa burro íinata, iwàlùacaténáwa Jerusalén ìyacàlená irìculé, càide
iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
[15] “Picácué cáalu pía, píacué ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí íipidenácatalé Sión. Piicácué,
Picuèriná yàanàaca pìatalécué, cáimiétacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéericawa burro
wàlisài íinata”,
íimacaté yái Diosca. [16] Quéechatécáwa, wía Jesús yéewáidacaléca càmitaté wáalía wéemìaca càinácaalíté
íimáaná yái wenàiwicanái imànníirica Jesús irí. Quéwa néesecáwa idécanáamité Jesús imichàacawa
chènuniré ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha, átata wawàwalica profetanái itànàacaté tàacáisi
Jesús ìwali Dios inùmalìcuíse càinácaalíté wenàiwica namànipináca Jesús irí.
[17] Néese níái wenàiwica iyéeyéicaté Jesús yáapicha imáidacaalíté Lázaro càliculìi irìcuíse, imichàida-
caténáni yéetácáisi íicha, yá nacàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná, yái naicáanácaté Jesús icáucàidaca
Lázaro. [18] Iná manùbéeyéi wenàiwica nàaca náipunitáidaca Jesús néemìacáináté iináwaná Jesús imànníiná
yái càmíirica áiba wenàiwica idé imànica. [19] Quéwa fariseonái náimaca nalíwáaca:
—¿Cánácué pidècunìawa mamáalàacata? Iwàwacutá wamáalàidacani caquialéta. Piicácué, ¡macái èeri
mìnanái yàacawa yáapicha! —náimaca.

Unos griegos buscan a Jesús

[20] Manùbéeyéi wenàiwica yàanàacaté nàacaténá Dios icàaluíníná Pascua yàasuná culto yaalí Jerusalén
ìyacàlená irìcu. Nàyaca nèewi abénaméeyéi Grecia yàasu cáli néeséeyéi, càmíiyéi judío. [21] Yá nàacawa
natàaníca Felipe yáapicha yái Betsaida ìyacàlená mìnalica Galilea yàasu cáli íinatéerica ìyaca. Yá nasutáca
Felipe íicha wawàsi manuísíwata. Náimaca irí:
—Néeni, pimàni walí cayábéeri, pité wía Jesús yàatalé watàanícaténá yáapicha —náimaca. [22] Yá Felipe
yàacawa icàlidaca nainàwaná Andrés irí. Néese Felipe, Andrés nacái nàaca nacàlidaca Jesús iríni. [23] Néese
Jesús íimaca nalí:
—Nuénáiwaná idéca yàanàaca nuétáanápináwa yéewacaténá Dios imàacaca cáimiétacanéerica núa
chènuniré, núa asìalica Dios néeséerica. [24] Péemìacué comparación. Càica núade iyúwa trigo ituíná
íimi. Càmicaalí ituíná yúuwàawa cáli yèewiré ìyacaténá iyúwa yéetéerimiwa, néese ìyaca abéerita
càiripináta. Quéwa iwàlùacaalíwa cáli yèewiré iyúwa yéetéerimiwa, yásí idàwinàacawa needácaténá
manùba ìyacaná quíiracaalíni. Càita nacái núa, iwàwacutá nuétácawa yéewacaténá madécaná wenàiwica
nadènìaca nacáucawa càmíiri imáalàawa. [25] Cawinácaalí càmíirica iwàwa yeebáidaca nutàacái cáininácáiná
iicáca icáucawa chái èeri irìcu, imáalàidaca íichawa icáucawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái
éwita nanúacaalíni cruz ìwali càmicáiná cáininá iicáca nuícha icáucawa, idènìapiná icáucawa càmíiri
imáalàawa Dios yáapicha càiripináta. [26] Aibacaalí iwàwa íibaidaca nulípiná iwàwacutá yeebáidaca nutàacái
mànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná ìyapiná núapicha nùyacatalé
chènuniré. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná, Núaniri Dios imàacapiná cáimiétacanéericani, yái wenàiwica
íibaidéerica nulípiná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia su muerte

[27] Néeseté Jesús íimaca: “¡Siùca máiní cáaluca nuínáidacawa nuwàwawa! ¿Càinásica núumapiná Núaniri
Dios iríwa? ¿Núumasica irí: ‘Núaniri, piwasàa núa íicha yái yùuwichàacáisica’, núumasica irí? ¡Càmíirita!
Nudéca nùanàaca nùuwichàacaténáwa”, íimaca yái Jesúsca. [28] Néese Jesús íimaca Dios irí: “Núaniri, pimàaca
wenàiwica náalíacawa máiníiri cachàinica pía”, íimaca yái Jesúsca. Néese níái wenàiwica ibàluèyéicawa
néenibàa néemìaca tàacáisi chènunníise. Yá tàacáisi íimaca: “Nudéca numàacaca wenàiwica náalíacawa
cachàinica núa, yá cài numàacapiná náalíacawa àniwa”, íimaca yái tàacáisica.
[29] Néese áibanái wenàiwica ibàluèyéicawa néenibàa idécanáami néemìaca tàacáisi, yá náimaca néemìa-
casa énu nacáiri isàna, càide iyúwa tiríricaalí èeri isàna. Abénaméeyéi quéwa náimaca:
—Angel itàaníca yáapicha —náimaca. [30] Néese Jesús íimaca nalí:
—Dios idéca itàaníca nulí, éwita núalíacáaníta yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná íicha, quéwa
itàaníca nulí píalíacaténácuéwa Dios yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná íicha. [31] Mesúnamáita Dios
yùuwichàidapiná macái èeri mìnanái càmíiyéi yeebáida nutàacái, yásí Dios yúucapiná méetàuculé báawéeri
Satanás, yái ichùulièrica èeri mìnanái íiwitáise siùcade. [32] Yá namichàidacaalípiná núawa cruz ìwali
chènunibàa, yásí wenàiwica macái cáli néeséeyéi neebáidapiná nutàacái —íimaca yái Jesúsca.
[33] Càité Jesús icàlidaca walíni wáalíacaténáwa yéetáanápinátéwa cruz ìwali. [34] Níái wenàiwicaca náimaca
Jesús irí:
—Wadéca waléeca Dios itàacái profetanái itànèericaté Mesías ìwali Mesías ìyáanápiná càiripináta, yái
wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí wía judíoca. Quéwa pidéca picàlidaca pìwaliwa, yái asìali Dios
néeséericasa, iwàwacutáanápinása nanúaca pía cruz ìwali. ¿Cawinásica yáara asìali Dios néeséerica? —
náimaca. [35] Néese Jesús íimaca nalí:
—Achúma èeritacué nuéwáidaca pía amalácaténácué píiwitáise. Peebáidacué nutàacái siùcata. Picácué
pichàbáida péenáiwanáwa, ipíchanácué piúcacawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. Cawinácaalí
càmíiyéica yeebáida nutàacái, catáca náiwitáise, càmita náalíawa náucáanápinácawa càiripináta. Càica
níade iyúwa wenàiwica yèepunníriwa catéeri irìcu, càmíiri yáalíawa alénácaalí yàawa. [36] Núata càiride
iyúwa camalási íná peebáidacué nutàacái idècunitàacá nùyaca píapicha, amalácaténácué píiwitáise,
pèepunníinápiná Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca. Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá yàacawa náicha.
Iyamáacawa náicha ibàacanéeri iyú.

Por qué los judíos no creían en Jesús

37 Ewita Jesús imànicáanítaté madécaná yái càmíirica wenàiwica idé imànica judíonái yàacuésemi,
càicáaníta manùbéeyéi càmita neebáida itàacái. 38 Inátè macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías
itànàanátè tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Isaías íimacaté:
"Pía, Wacuèriná Dios, canácata yeebáidéeri walí wàasu tàacáisi wacàlidéerica nalí pinùmalìcuíse. Canácata
yáaliériwa píiwitáise ìwali, càmicáiná neebáida pitàacái",
íimaca yái Isaíasca. 39 Isaías icàlidacaté cáná yéewa càmita náalimá neebáidaca. Isaías íimacaté:
40 "Dios imàacacaté matuíca náiwitáise, càmíiyéi nacái yáalíawa. Iná càmita náalimá náalíaca néemìaca
itàacái càinácaalí íimáaná, càmita nacái neebáida báisíiri iyú; càmita náalimá nawènúadaca
náiwitáisewa Dios irípiná, íná càmita Dios iwàlisàida nawàwa",
íimacaté yái Isaíasca. 41 Càité Isaías icàlidacaté nalíni, iicácáináté yéenáiwanási nacáiri íimáanáca Jesús
ìyáanápináté cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha chènuniré. Yáté Isaías icàlidaca tàacáisi Jesús ìwali.
42 Quéwa madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái. Abénaméeyéi judío íiwacanánái neebáida nacái quéwa
ibàacanéeri iyúta, cáalucáiná naicáca nanacáiyéiwa fariseo ipíchaná náucaca nía judíonái yéewáidacàalu
íicha. 43 Náimaca nawàwáanása cayábaca Dios iicáca náiwitáise, quéwa máiní cachàiníwanái nawàwaca
cayábaca nanacáiyéi iicáca nía, íná nabàaca nainàwanáwa neebáidáaná Jesús itàacái, ipíchaná nanacáiyéi
báawaca naicáca nía Jesús ìwalíise.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

44 Jesús íimacaté cachàiníiri iyú: "Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, càmita yeebáida abéerita nutàacái,
néese yeebáida nacái Núaniri Dios itàacái yái ibànuèrica núa aléi. 45 Cawinácaalí yáaliérica nùwali
càinácaalí nuíwitáise ìyaca, yáalíaca ìwali nacái yái Núaniri Diosca, yái ibànuèrica núa aléi. 46 Càica
núade iyúwa camalási. Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé yéewanápiná amaláca náiwitáise cawinácaalí
yeebáidéeyéica nutàacái, yéewacaténá càmita nàya càide iyúwa wenàiwica càmíiyéi yáalía Dios ìwali.
47 Aibacaalí yéemìa nutàacái quéwa càmíiri yeebáida, càmitàacá nùuwichàida siùcanide, càmicáiná nùanàa
aléi èeri irìculé nùuwichàidacaténá wenàiwica, néese nudéca nùanàaca nuwasàacaténá wenàiwica Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha. 48 Aibacaalí báawa iicáca núa, càmíiri nacái yeebáida nutàacái, ìyaca áiba wawàsi
yáasáidéeripiná cabáyawanácani: Yái tàacáisi nucàlidéerica, yácata yáasáidéeripiná cabáyawanácani,
èeri imáalàacaalípináwa. 49 Càmicáiná nutàaní nùasu wawàsiwa. Núaniri Dios yái ibànuèrica núa aléi,
yácata ichùulìèrica núa nucàlidáanápiná tàacáisi inùmalìcuíse, nuéwáidáanápiná nacái wenàiwica. 50 Yá
núalíacawa nadènìanápiná nacáucawa càmíiri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica iyúwa Núaniri
Dios ichùulìaná. Iná yái nucàlidéericuéca pirí, yá nucàlidacuéca piríni càide iyúwa Núaniri Dios ichùulìaná
núa", íimaca yái Jesúsca.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

1 Iwàwacutácaté abé èeri ipíchawáise judíonái imànicaté nàasu cultowa íipidenéeri Pascua. Jesús
yáalíacawa yéenáiwaná yàanàacaté yàanápináwa èeri íicha yèepùacaténáwa Yáaniri Dios yàataléwa.
Cáininácaté Jesús iicáca wía, mamáalàacata manuísíwata, wía yàasu wenàiwica ìyéeyéica chái èeri irìcu,
càita nacái cáininácaté iicáca wía àta yéetácatalétawa.
2-4 Satanás imàacacaté Judas íináidacawa itéenápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. Yái Judas, Simón
Iscariote ìiricani.
Jesús nacái yáalíacatéwa yàanàacaté Dios yàatanáise, yáalíacaté nacáiwa yèepùanápinátéwa Dios yàatalé
àniwa. Jesús nacái yáalíacatéwa Dios imàacacaté Jesús icùaca macáita Dios íiwitáise iyú. Néese idècunitàacá
Jesús iyáaca iyáacaléwa wáapicha, wía yéewáidacaléca, yá yàacawa mesa íicha, imàacaca íichawa yàasu
ruana nacáirìwa yúuquéeri ìwalíisewa. Yá idacùaca wáluma ìwalìabàawa. 5 Néese Jesús yùucùaca úni
ponchera irìculé. Yá imànica walí cayábéeri, idàbaca íibaca wàabàli, wía yéewáidacaléca, yá ichuìdaca
wàabàli wáluma iyú, yái wáluma idacuèrica ìwalìabàawa càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná wía judíoca,
càmicáináté wamàni walíwáaca yái cayábéerica. 6 Yàanàaca Simón Pedro yàatalé íibacaténá Pedro yàabàli,
quéwa Pedro íimaca Jesús irí:
—Nuíwacali, ¡càmita cayába píiba nùabàli, càmicáiná nùasu wenàiwica pía! —íimaca yái Pedroca. 7 Jesús
íimaca irí:
—Siùca càmita píalía péemìaca càinácaalí íimáaná yái numànìirica pirícué quéwa áibaalípiná yásí píalía
péemìacani —íimaca yái Jesúsca. 8 Quéwa Pedro íimaca irí:
—¡Canácatáita nubatàa píibaca nùabàli! —íimaca yái Pedroca. Jesús íimaca irí:
—Càmicaalí nuíba pìabàli, néese càmita nùasu wenàiwica pía —íimaca yái Jesúsca. 9 Néese Simón Pedro
íimaca irí:
—Iyá, Nuíwacali, pìapìdáida núa, píiba nùabàli, nucáapi nacái, nuíwita nacái macáita, numànicáiná
nubáyawanáwa nucáapi iyúwa, nuíwitáise iyú nacáiwa —íimaca yái Pedroca. 10 Quéwa Jesús íimaca irí:
—Péemìa comparación: Aibacaalí yàapìdáaníca quéechatécáwa, yá masacàacani. Casacàaca meedá
yàabàli, ìipìnacáiná àyapulìcubàa, íná íibacáita yàabàliwa. Càita nacái píacué. Nudéca nùapìdái-
dacuéca píiwitáise masacàacaténácué Dios iicáca pía, numàacacáináté nuwàwawa pibáyawaná íichacué
peebáidacáinácué nutàacái. Néese pimànicaalícué pibáyawanáwa áibaalí àniwa, iwàwacutácué picàlidaca
píichawani nuíbacaténácué píicha yái báawéerica pimànìirica áibaalípiná chái èeri irìcu, càide iyúwa

wáibacaalí wenàiwica yàabàli. Quéwa abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata —íimaca
yái Jesúsca. 11 Jesús yáalíacatéwa chánácaalí wéená itéeripináté yùuwidenái náibàacaténáni, ínáté Jesús
íimaca: “Abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata”, cài íimaca yái Jesúsca.
12 Néese idécanáami Jesús íibaca wàabàli, yá yúucaca ìwalíisewa yàasu ruana nacáiriwa àniwa. Yá
yáawinacawa mesa iwéré àniwa. Iimaca walí:
—Siùcade nucàlidacué piríni càinácaalí íimáaná yái nuíbáanácuéca pìabàli. 13 Píimacuéca nùwali
yéewáidéeri wía, Wáiwacali nacái. Yá cayábéeriquéi píimáanácuéca cài nùwali, núacáináta càiri.
14 Núa, yái yéewáidéericuéca pía, Píiwacalicuéca nacái, nudéca nuíbaidaca pirípinácué càiride iyúwacué
pìasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama íibaidéericué pirípiná, numànicaténácué pirí yái
cayábéerica nuíbáanácuéca pìabàli. Nudéca nuíbaidacuéca pirípiná càide iyúwa pìasu wenàiwica
càmíiri cachàini náicha canánama íibaidéericué pirí, éwitacué Píiwacalicáaníta núa, íná iwàwacutácué
píibaidaca pirípináwáaca pimànicaténácué piríwáaca cayábéeri. 15 Nudéca cài núasáidacuéca piríni
pimànicaténácué cayábéeri piríwáaca càide iyúwa numànníinácué pirí. 16 Péemìacué comparación: Canáca
yàasu wenàiwica cachàinníiri íiwacali íichawa. Iná picácué píináidawa cachàinníiyéicuéca nuícha pía. Càide
iyúwa nuíbaidáanácuéca pirípiná, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca pirípináwáaca. 17 Píalíacaalícué
péemìaca càinácaalí íimáaná yái núuméericuéca pirí, píibaidacaalícué nacái pirípináwáaca càide iyúwa
nuchùulìanácué pía, yásí casíimáicuéca piwàwawa.
18 “Càmita macáicué cài núumaca pìwaliwa. Núalíacawa nàwali níái nuedéeyéica nùasunáipináwa. Quéwa
iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàaná tàacáisi nùuwide ìwali Dios inùmalìcuíse
bàaluité. David íimacaté: ‘Yái nùacawéeriná iyéericaté iyáacaléwa núapicha, yácata idé yùuwideca imànica
núa, imànicaténá nulí báawéeri’, íimacaté yái Davidca. 19 Yá nucàlidacuéca piríni ipíchawáise nùuwide
imànica nulí báawéeri. Néese idécanáami cài imànica nulí, yásí peebáidacuéca nutàacái, Diosca núa, yái
càmíirica imáalàawa. 20 Péemìacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nùasu wenàiwica itàacái, yeebáida
nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáida nacái Dios itàacái yái Dios
ibànuèrica núa aléi —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

21 Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, néese máiní achúmaca iwàwa. Yá íimaca walí amaléeri iyú:
—Péemìacué cayába, abéeri péenácué itéeripiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.
22 Néese wía yéewáidacaléca waicáidáidaca walíwáaca. Càmita wáalíawa càirríinácaalí yái cài Jesús íimaca
ìwali. 23-24 Núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núawinacawa nùyaca mawiénita Jesús irí. Iná
Simón Pedro yúucaca icáapiwa nulí nusutáanápiná nuémìawa Jesús càirríinácaalí yái cài Jesús íimaca ìwali.
25 Iná núawiacawa Jesús ipualé, nusutácaténá nuémìawani. Yá núumaca irí:
—Nuíwacali, ¿càirríiná yái cài píimaca ìwali? —núumaca irí. 26 Jesús íimaca nulí:
—Yácata yái núapúadéerica irípiná pan quírápieli irìculé —íimaca yái Jesúsca. Iná idécanáami
yáapúadaca pan, yá yàaca Judas iríni, yái Simón Iscariote ìirica. 27 Néese Judas yeedácanacáita iríwa pan
yéená isàbéeri, yá Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalìculé ichùulìacaténá Judas íiwitáise. Néese Jesús íimaca
Judas irí:
—Yáara wawàsi pimànníiripináca, pìa pimànica ráunamáitani —íimaca yái Jesúsca.
28 Yáté èerica canáta wéenáquéi yáaliériwa cáná yéewa Jesús icàlidaca Judas iríni. 29 Abénaméeyéi wéená
nayúunáidaca Jesús ichùulìaca Judas iwènìanápináté yàacàsi wamáapuèrica Pascua piná. Aibanái wéená
nayúunáida nacái Judas yàacaténá plata catúulécanéeyéi irí. Judascáiná icuèrité wàasu plata.
30 Iná Judas idécanáami iyáaca iríwa pan yéená isàbéerica, yá imusúacawa wáicha machacànita. Yá catáca
ìwali.

El nuevo mandamiento

31 Ináté idécanáami Judas yèepùacawa wáicha, yá Jesús íimaca walí:
—Siùcáisede wenàiwica naicápiná núa cáimiétaquéeri iyúwa, núa asìali Dios néeséerica. Núasáidapiná
nalíwa nacái cachàinica Dios íiwitáise. 32 Càide iyúwa núasáidáanápiná nalíwa cachàinica Dios íiwitáise,
càita nacái Dios yáasáidapiná nalíwa cachàinica nacái nuíwitáise, núa asìali Dios néeséerica. Càicatanica
Dios imànipiná mesúnamáisíwata. 33 Péemìacué nulí pía nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, nùyacué
píapicha achúma èerita. Yá picutápinácué núawa quéwa núumacué pirí càide iyúwa núumáanáté judío
íiwacanánái irí: Càmitacué yéewa pìacawa núapicha siùca aléera nùacatalépinácawa. 34 Nuchùulìacué
pía pimànníinápiná áiba wawàsi wàlisàita: Cáininácué piicáyacacawa. Càide iyúwa cáininánácué nuicáca
pía, càita nacái iwàwacutácué cáininácа piicáyacacawa. 35 Cáininácaalícué piicáyacacawa, yásí macái èeri
mìnanái yáalíacuécawa pìwali nuéwáidacalécuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

36 Néese Simón Pedro isutáca yéemìawa Jesús:
—Nuíwacali, ¿alénápinásica pìawa? —íimaca yái Pedroca. Yá Jesús íimaca irí:
—Aléera nùacatalépinácawa càmita yéewa pìacawa núapicha siùca, quéwa áibaalípiná yásí pìacawa
núami néréwa —íimaca yái Jesúsca. 37 Yá Pedro íimaca irí:
—¡Càmíirita, Nuíwacali! Núalimáca nùacawa píapicha siùcasíwata. Ewita iwàwacutáca nuétácawa
píichawalíná, yá cayábaca nuétácawa —íimaca yái Pedroca. 38 Néese Jesús íimaca irí:

—¿Báisítasica pimàacaca nanúaca pía nuíchawalíná? Càmíirita, máinícáiná càulenáca píichani. Péemìa cayába, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús, el camino al Padre

1 Néeseté Jesús íimaca walí wía yéewáidacaléca: "Picácué cáalu pía. Manuícué píináidaca piwàwawa Dios
ìwali, nùwali nacái. 2 Núaniri Dios icapèe ìyéerica chènuniré idènìaca imàdáanáwa madécaná wenàiwica
ìyacatáipiná. Canácaalí ìyéeri nérétá, yá càmitacué nucàlida pirítáni. Yá nùacawéera nuchùnìacaténácué
pìyacatáipiná. 3 Nudécanáamicué nùacawa píicha, yá nuchùnìacuéca nacái pìyacatáipiná, yásí nuèpùacawa
néese àniwa, yá nutécué pía núapichawa, yéewacaténácué pìyapináca núapicha aléera nùyacataléca.
4 Píalíacuécawa alénácaalí nùawa. Píalíacué nacáiwa càinácaalí iwàwacutáaná pimànica pìacaténácuéwa
néré nacái", íimaca yái Jesúsca. 5 Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, càmita wáalíawa alénácaalí pìawa. Iná càmita yéewa wáalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná
wamànica wàacaténáwa néré —íimaca. 6 Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái pìacaténácuéwa Núaniri Dios yàatalé. Núalíacawa, nuémìaca nacái
macáita báisíiri tàacáisi Dios ìwali. Núacata yái yèerica nacáuca càmíiri imáalàawa macáita wenàiwica
yeebáidéeyéica nutàacái. Canácata yáaliméeri yàacawa Núaniri Dios yàatalé àta yeebáidacaalíta nutàacái.
7 Píalíacáinácué nùwali, íná píalíapinácué nacáiwa Núaniri Dios ìwali, yá siùcáisede píalíacuécawa Dios ìwali.
Piicácatécué Dios madécaná èeri, íná píalíacuéca ìwali —íimaca yái Jesúsca. 8 Néese Felipe íimaca irí:

—Wáiwacali, pimàaca waicáca Píaniri Dios, yásí casíimáica wawàwa. Yácata abéerita wawàsi iwàwa-
cutáwa walí —íimaca. 9 Jesús íimaca irí:

—Felipe, nudéca nùyacuéca píapicha madécaná èeri. ¿Cáná càmitàacáwa píalíawa cawinácaalí núa?
Cawinácaalí wenàiwica yáaliérica nùwali yáalía nacái Núaniri Dios ìwali. Iná iwàwacutá càmita pisutá
nuícha numàacáanápinácué piicáca Núaniri Dios. Pidécuéca piicácani. 10 Iwàwacutá peebáidaca nùyaca
càide iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacái ìyaca càide iyúwa nùyáaná. Yái nucàlidéericuéca pirí
càmita nutàaní nunùmalìcuísewa. Néese nutàaníca Núaniri Dios inùmalìcuísewa. Càmita nacái numàni
nùasu wawàsiwa chái èeri irìcu, néese Núaniri Dios ìyaca nuwàwalìcu, yácata imànníirica iyúwa iwàwáaná
imànica. 11 Peebáidacué nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacái ìyaca càide iyúwa
nùyáaná. Càmicaalícué píalimá peebáidaca yái núuméerica pirícué nùyáaná iyúwa Núaniri Dios ìyáaná,
néese peebáidacué piicácáiná yái numànníirica càmíirita áiba wenàiwica idé imànica. 12 Péemìacué cayába,
cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, imànipiná càide iyúwa numànníiná. Imànipiná nacái cachàinníiri íicha
yái numànníirica nùacáináwa Núaniri Dios yàataléwa. 13 Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripinácué Dios
íicha nunùmalìcuíse càide iyúwa nuwàwáaná nuchùulìacáinácué pisutáanápiná Dios íichani, yá numànip-
inácuéca piríwani yéewacaténá núa yái Dios Iirica núasáidaca macái wenàiwica irí máiní cachàinica
Núaniri Dios íiwitáise. 14 Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripinácué nuícha càide iyúwa nuwàwáaná, yá
numànipinácuéca piríwani —íimaca yái Jesúsca.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

15 Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí: "Báisícaalícué cáinináca piicáca núa, yásí
pimànicuéca càide iyúwa nuchùulìaná pía. 16 Yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa ibànùanápinácué pirí áiba
Yàacawéeridéeripinácué píawa, yái Espíritu Santo yéewáidéeripinácuéca pía báisíiri tàacáisi iyú Dios ìwali,
yàalèeripinácué pía nacái. Yásí Espíritu Santo yàacawéeridacué píawa càiripináta. Canácatáitacué imàaca
píawa. 17 Quéwa èeri mìnanái càmíiyéi yeebáida nutàacái, càmita náalimá needá nawàwalìculéwani, yái
Espíritu Santoca, càmicáiná náalimá naicácani, càmíiri nacái náalía ìwali, quéwa píalíacué ìwali ìyacáinácué
píapicha siùca. Yásí mesúnamáita iyamáacuéwa piwàwalìcuwa càiripináta icùacaténácué píiwitáise.
18 "Càmita numàacapinácué pía abéerita iyúwa canéeyéi isèenái. Nuèpùa nùanàaca nùyacaténácué
píapicha àniwa. 19 Achúma èeri áibanái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida nutàacái, càmitanica naicápiná
núawa quirínama, quéwacué piicácata núa àniwa. Yásí cáuca núa àniwa íná yéewa picáucàapinácuéca
nacáiwa. 20 Néenialípiná idécanáami Espíritu Santo yàanàaca, yásí píalíacuécawa nùyaca càide iyúwa
Núaniri Dios ìyáaná, pìyacué abédanamata nacái núapicha, nùya nacái piwàwalìculécué. 21 Cawinácaalí yee-
báidéerica iyúwa nuchùulìanáni, yá nacái imànníirica càide iyúwa núumáaná, yácata yáasáidéerica báisíiri
iyú cáinináca iicáca núa. Núaniri Dios nacái cáinینéeripiná iicáca cawinácaalí wenàiwica cáinینéerica iicáca
núa. Yá nacái cáinináca nuicápinácani, yá nùanàapináca yàatalé numàacacaténá yáalíaca nùwali báisíiri
iyú", íimaca walí yái Jesúsca.

22 Néese Judas, (càmíirita quéwa Iscariote), íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿cánásica pimàacapiná píawawa waicácaténá pía, quéwa càmita pimàacapiná píawawa èeri
mìnanái naicácaténá pía? —íimaca irí. 23 Néese Jesús íimaca irí:

—Càmicáiná cáinina naicáca núa. Cawinácaalí cáinینéerica iicáca núa, yeebáidaca nutàacái; Núaniri
Dios nacái cáinینéeripiná nacái iicácani. Yá nacái Núaniri Dios, núa nacái wàanàapináca wàyacaténá
yáapicha. 24 Quéwa, cawinácaalí càmíirica cáinina iicáca núa, càmita nacái yeebáida nutàacái. Yái tàacáisi
péemièricuéca nucàlidaca pirí, càmíirita nutàacái, néese Núaniri Dios itàacáicani, yái ibànuèrica núa.
25 "Nucàlidacuéca pirí macáita yái tàacáisica idècunitàacá nùyaca píapicha. 26 Quéwa nudécanáamicué
nùacawa píicha, yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa, yásí ibànùacué pirí yái Yàacawéeridéeripinácuéca

píawa, yái Espíritu Santoca, iyúudàanápinácué pía nulípiná, yàalèeripinácué pía nacái. Yá Espíritu Santo
yéewáidapinácuéca píawa píalíacaténáwa macáita wawàsi ìwali. Yá imàacapinácuéca piwàwalica macáita
yái nucàlidéericuéca pirí.
27 "Nùacaalípináwa, yá numàacacué matuíbanáica piwàwa càide iyúwa matuíbanáiná nuwàwa, càmita
càide iyúwa áibanái èeri mìnanái ìyáaná càmíiyéica yeebáida nutàacái. Picácué achúma píináidacawa
piwàwawa, picácué nacái cáalu piwàwa. 28 Nucàlidacué pirí nùanápinácuéwa píicha, néese nuèpùapinácué
nùyaca píapicha ànìwa. Báisícaalícué cáinináca piicáca núa manuísíwatatá, yásí casíimáicuéca piwàwatá
péemìacáinácué nùanápináwa Núaniri Dios yàataléwa cachàinicáiná nuícha Núaniri Dios. 29 Nucàlidacuéca
piríni ipíchawáise nùacawa yéewanápiná idécanáami nùacawa, yásí peebáidacuéca yái nucàlidéericuéca
pirí.
30 "Siùca canáca nulí èeri nutàaníinápinácué déecuíri iyú píapicha, Satanáscáiná yàanàaca mesú-
namáisíwata, yái ichùulièrica èeri mìnanái íiwitáise càmíiyéica yeebáida nutàacái. Quéwa Satanás càmita
yáalimá imawènìadaca íichawa núa. 31 Néese, éwita Satanás càmicáaníta yáalimá imawènìadaca núa,
càicáaníta numàacapiná càì imànica, núasáidacaténá macái èeri mìnanái irí cáinináca nuicáca Núaniri
Dioswa, numàni nacái càide iyúwa ichùulìaná núa. Pimichàacuéwa. Wàanácuéwa —íimaca walí yái Jesúsca.

15

La vid verdadera

1 Idècunitàacá wàacawa, Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: "Péemìacué comparación: Càica
núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná máiníiri cawènica. Núaniri Dios ìyaca càide iyúwa icuèrica abéyéeri
uva yéetaná. 2 Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càica níade iyúwa abéya yàana. Macái wenàiwica
càmíiyéica imàni càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná càica níade iyúwa abéya yàana màyacanéeri.
Néese Núaniri Dios yúucaca nía méetàuculé càide iyúwa wawichùacaalí yàana abéya íicha, macái yàana
màyacanéerica. Néese cawinácaalí wenàiwica imànníiyéica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, càica níade
iyúwa abéya yàana càyacanéeri. Níái yeebáidéeyéica nutàacái, Dios itéca náicha càinácaalí báawéeri ìyaca
nalí, namànicaténá cayábéeri cachàiníwanái, càide iyúwa wawichùacaalí cáaléeri yàana ipùata cayábéeri
yàana íicha masacàacaténá yái yàanaca yéewanápiná idènìaca ìyacanáwa cayábéeri manùbéeri nacái.
3 Siùcáisede masacàacuéca píiwitáise, Núaniri Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa pibáyawaná íichacué,
peebáidacáinácué nutàacái. 4 Picácué piwènúada píiwitáisewa nuícha yéewanápinácué nùyaca piwàwalìcu
mamáalàacata. Péemìacué comparación: Abéya yàana càmita yéewa càyacanáni méetàuculé abéya íicha.
Càita nacái càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná píináidacaalícuéwa nuícha.
5 "Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná. Píatacué càiyéide iyúwa abéya yàana. Cawinácaalí yee-
báidéerica nutàacái mamáalàacata, yá nùyaca iwàwalìcu, yásí imànica madécaná cayábéeri. Càmicáinácué
píalimá pimànica cayábéeri méetàuculé nuícha. 6 Cawinácaalí càmíirica yeebáida nutàacái mamáalàacata,
Núaniri Dios yúucapiná méetàuculéni, càide iyúwa wáucacaalí yàanami méetàuculé, macáita yàana
màyacanéeri àta míisicatalétani, néese wenàiwica yeedáca yàanami náucacaténá nía quichái irìculé
neemácaténáni.
7 "Peebáidacaalícué nutàacái mamáalàacata, càmicaalícué nacái piimáicha tàacáisi nuéwáidéeri iyú
pía, yá pisutácué nuícha numànníinápinácué pirí càinácaalí cayábéeri piwàwéericuéca, yá numànicuéca
piríwani. 8 Pimànicaalícué madécaná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí áibanái naicápiná Núaniri
Dios cáimiétaquéeri iyú. Càita nacái píasáidapinácuéca nuéwáidacalécuéca pía. 9 Cáininácuéca nuicáca pía
càide iyúwa cáinináaná Núaniri Dios iicáca núa, íná peebáidacué mamáalàacata nutàacái píasáidacaténácué
cáinináca piicáca núa càide iyúwa cáinináanácué nuicáca pía. 10 Pimànicaalícué iyúwa nuchùulìaná pía, yásí
cáininácuéca nuicáca píawa càide iyúwa cáinináaná Núaniri iicáca núa numànicáiná iyúwa ichùulìaná núa.
11 "Càicuéca núumaca pirí casíimáicaténácué piwàwa núapicha, yéewanápiná nacái casíimáicuéca pía
manuísíwata. 12 Nuchùulìacué càì pimànica: Cáininácué piicáyacawa càide iyúwa cáinináanácuéca nuicáca
pía. 13 Péemìacué comparación: Aibacaalí imàacaca icáucawa yàacawéeriná íichawalínáwa, yásí wáalíacawa
báisíiri iyú cáinináca iicáca yàacawéerináwa macái iwàwalìcuísewa. Càita nacái numàacapiná nucáucawa
píichawalínácué cáininácáinácué nuicáca pía. 14 Néese, pimànicaalícué mamáalàacata iyúwa núumáaná,
cáinináca ténácué piicáyacacawa, yásí nùacawéeyéinácuéca pía. 15 Càmitacué quirínama núuma pìwali
nùasu wenàiwicacuéca pía, càmicáiná yàasu wenàiwica yáalíawa ìwali yái íiwacali imànníináca. Néese
núumacué pìwali nùacawéeyéinácuéca pía nucàlidacáinácué pirí macáita yái Núaniri Dios íimáanáca
nulí. 16 Càmitaté peedácué núa píiwacalipináwa. Néese nuedácatécué pía nùasunáipináwa, yá nudéca
nuchùulìacuéca pía pimànníinápiná cayábéeri, yéewacaténácué nacái yái cayábéerica pimànníiricuéca
iyamáacawa càiripináta. Yásí Núaniri Dios imànicuéca piríwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéerip-
inácuéca íicha nunùmalìcuíse, pisutácaalícué càide iyúwa nuwàwáaná. 17 Iná nuchùulìacué càì pimànica:
Cáininácué piicáyacacawa", íimaca walí yái Jesúsca.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

18 Jesús íimacaté walí: "Aibanái èeri mìnanái càmíiyéi yeebáida nutàacái báawapiná naicácuéca píawa,
íná piwàwalicué báawáanáté naicáca núa quéechaté ipíchawáiseté báawaca naicácuéca pía. 19 Pìyacaalícué
càide iyúwa èeri mìnanái ìyáanátá, yá cáininácuéca èeri mìnanái iicáca píatá, càide iyúwa cáinináaná
naicáyacacawa. Quéwa nudéca nuedácuéca pía èeri mìnanái yèewíise, peebáidacaténácué nutàacái, íná
báawaca naicácuéca pía càmicáinácué pìya càide iyúwa nàyáaná. 20 Piwàwalicué yái núuméericatécué

pirí: ‘Canáca yàasu wenàiwica cachàiníiri íiwacali íichawa’, càité núumaca. Càita nacái càmita yéewacué cachàinica nuícha pía. Iwàwacutácué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanáwa. Abénaméeyéi nàuwideca namànica núa, íná nàuwidecuéca nacái namànica píawa. Quéwa áibanái yeebáidaca nutàacái, íná neebáidapiná nacái iyúwa péewáidáanácué nía. [21] Quéwa áibanái càmíiyéi yeebáida nutàacái namànipiná pirí báawéeriwa peebáidacáinácué nutàacái càmicáiná náalía Dios ìwali, yái ibànuèrica núa aléi.

[22] “Càmicaalíté nùanàatá nucàlidacaténá wenàiwicanái irí nutàacáiwatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalíisetá. Quéwa siùcáisede canáca yéewaná náimaca càmíinápinása cabáyawaná nía nùwalíise néemìacáináté núumaca nalí nudéca nùanàaca Dios yàatanáise. [23] Máiníiyéi cabáyawanáca níara wenàiwicaca càmíiyéica yeebáida nutàacái, yácáiná cawinácaalí báawéerica iicáca núa, idéca báawaca iicáca núa báawacáináté iicáca Núaniri Dios quéechatécáwa. [24] Càmicaalíté numàni nàacuésemi yái càmíirica áiba wenàiwica idé imànicatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalíisetá. Quéwa éwita naicácáaníta cài numànica, càicáaníta báawaca naicáca núa, báawa nacái naicáca Núaniri Dios. [25] Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté rey David icàlidáaná tàacáisi nunùmalìcuíse bàaluité. David íimacaté: ‘Máiní báawacaté naicáca núa éwita canácáaníta ìwalíise báawáanápiná naicáca núa’, cài íimacaté nunùmalìcuíse yái Davidca.

[26] “Quéwa nudécanáami nuèpùacawa Núaniri Dios yàataléwa, yásí nubànùacué piríwa Espíritu Santo, yái Espíritu Dios yàatanáiséerica, itàaníirica báisíiri iyú, yái Yàacawéeridéericuéca pía. Espíritu Santo yàanàapiná, yásí yéewáidacuéca píawa nùwali yéewanápinácué picàlidaca nuináwaná ìwali. [27] Pidécuéca pìyaca núapicha mamáalàacata nudàbacatáiseté nuéwáidaca wenàiwica àta siùca nacáide, íná picàlidapinácué nuináwaná ìwali èeri mìnanái iríwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

16

[1] Jesús íimaca walí àniwa: “Nudéca nucàlidacuéca piríni ipíchaná piwènúadacuéca píiwitáisewa nuícha isicúata, nadàbacaalípiná nàuwideca namànicuéca pía. [2] Yásí náucacué píawa judíonái yéewáidacàalu íicha, càmitacué quirínama nabatàa piwàlùacawa néré àniwa. Aibaalípiná nayúunáida nacái náibaidaca nàyaca Dios irípiná nanúacaalícué píawa. [3] Yá namànipinácué pirí báawéeri càmicáiná náalía Núaniri Dios ìwali, nùwali nacái. [4] Nucàlidacuéca piríni siùcata yéewanápinácué nadàbacaalípiná namànicuéca pirí báawéeri, yásí piwàwalicuéca nudéca nucàlidacuéca piríni”, íimaca yái Jesúsca.

Lo que hace el Espíritu Santo

Jesús íimacaté walí àniwa: “Idàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, càmitaté nucàlidacué piríni piùwichàanápinácuéwa nulípiná, nùyacáinátécué píapicha. [5] Quéwa siùcáade yá nùacawa nùyacaténá yáapicha yái Dios ibànuèricaté núa aléi. ¿Cánácué càmita pisutá péemìawa núa siùcade ìwali yái nùanápinácawa Núaniri Dios yàataléwa? Iwàwacutácué casíimáica piwàwa núapicha. [6] Quéwa, máiní achúmacuéca piwàwa siùca nucàlidacáinácué piríni. [7] Quéwa, péemìacué cayába. Cayába cachàiníwanái pirícuéni nuèpùanápinácawa Núaniri Dios yàataléwa. Càmicaalí nuèpùawa Núaniri Dios yàataléwa, néese càmita yàanàa yái Yàacawéeridéeripinácuéca pía, yái Espíritu Santoca. Quéwa nùacaalípináwa, yá nubànùacuéca piríwani. [8] Espíritu Santo yàanàapiná, yásí imàacaca èeri mìnanái náalíacawa cabáyawanáca nía. Imàacapiná náalíacawa nacái nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá. Espíritu Santo imàacapiná náalíacawa nacái càinácaalí iwàwacutáanápiná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú. Espíritu Santo imàacapiná nacái náalíacawa Dios yùuwichàidáanápiná cabáyawanéeyéi wenàiwica. [9] Espíritu Santo imàacapiná náalíacawa cabáyawanáca nía càmicáiná neebáida nutàacái. [10] Yá Espíritu Santo imàacapiná èeri mìnanái náalíacawa nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá íná yéewa nùacawa Núaniri Dios yàataléwa. Espíritu Santo imàacapiná nacái náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicá, càmicáinácué piicá núa chái èeri irìcu. [11] Espíritu Santo imàacapiná èeri mìnanái náalíacawa nacái Dios yùuwichàidáanápiná níawa càiripináta. Càipiná náalíacawa Dioscáiná idéca íináidacawa yùuwichàidáanápiná Satanás càiripináta, yái ichùulièrica èeri mìnanái íiwitáise.

[12] “Iyaca madécaná nucàlidéeripinácué pirí, quéwacué siùca càmita píalimá píalíaca péemìaca macáita, càinácaalí íimáaná. [13] Quéwa Espíritu Santo yàanàapiná, yái itàaníirica báisíiri iyú, yásí yéewáidacuéca píawa macái báisíiri tàacáisi ìwali, càmicáiná icàlidapiná yàasu wawàsiwa, néese icàlidapiná macáita càinácaalí tàacáisi Dios icàlidéeri irí. Néese Espíritu Santo imàacapinácué píalíacawa càinácaalí ichàbáanáwa áiba èeriwa. [14] Espíritu Santo imàacapiná wenàiwica náalíacawa cachàinica nuíwitáise, icàlidacáinácué pirí nutàacái péemìacaténácué càinácaalí íimáaná. [15] Macáita yái Núaniri Dios idènièrica nudènìata nacái yáapichani, íná núumacué pirí Espíritu Santo icàlidapinácué piríwa nutàacái, imàacacué nacái píalíaca péemìacani, càinácaalí íimáaná.

[16] “Achúmáanatàacá càmitacué piicápiná núa, néese mesúnamáita piicápinácué núa àniwa nùacáinácá Núaniri Dios yàataléwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

La tristeza se cambiará en alegría

[17] Néeseté abénaméeyéi wéenánái wía yéewáidacaléca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica íimáaná yái tàacáisica? Idéca íimaca walí achúmáanatàacá càmíinápinása waicáni, néese mesúnamáitasa yèepùa waicápináca àniwani, yàacáinásacáwa Yáaniri Dios yàataléwa. [18] ¿Càinásica íimáaná yái tàacáisica ‘achúmáanatàacá’? Càmita wáalíawa càinácaalí ìwali itàaní —náimaca.

[19] Néese Jesús yáalíacawa wawàwaca wasutáca wéemìawa ìwalini. Yá íimaca walí:

—Nudéca núumacuéca pirí achúmáanatàacá càmitacué piicápiná núawa, néesecué mesúnamáita piicápinácué núa àniwa. ¿Pisutásicué péemìawa píawáaca ìwali yái tàacáisica? [20] Péemìacué cayábani.

Achúmáanatàacá píicháanípinácuéca, yá achúmapinácuéca piwàwa nanúacaalí núawa, quéwa áibanái èeri mìnanái càmíiyéi yeebáida nutàacái, casíimáipináca nawàwa. Quéwa éwita achúmacáanítacué piwàwa maléená èeri nuétácái ìwalíise, càicáaníta mesúnamáita casíimáicuéca piwàwa nuétácái ìwaliwa.
[21] Péemìacué comparación: Achúmaca inanái iwàwa ùasu èericaalí yàanàaca umusúadáanápiná iicá èeri.
Yá achúmaca uwàwa ùuwichàacáináwa cáiwíiri iyú, quéwa idécanáami asáica uìri, yásí uimáichaca yái
cáiwíirica, máinícáiná casíimáica uwàwa umusúadacáiná iicá èeri. [22] Càita nacái siùcade achúmacuéca
piwàwa. Quéwa nuèpùapinácawa nuicácuéca pía àniwa, yásí máinícué casíimáica piwàwa, yá canácata
yáaliméeripiná achúmaca imànicuéca piwàwa àniwa.
[23] "Néenialípiná càmitacué iwàwacutá pisutáca péemìawa núa, yácáiná Espíritu Santo yéewáidapinácué
píawa. Péemìacué cayába, Núaniri Dios imànipinácué piríwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca
imànníinápiná pirí, pisutácaalícué Dios íicha nunùmalìcuíse càide iyúwa nuwàwáaná. [24] Càmitàacá pisutácué
Núaniri Dios íicha nunùmalìcuíse imànníinápinácué pirí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná. Pisutácué
Dios íicha nunùmalìcuíse imànníinápiná pirí cayábéeri, yásí imànicuéca piríwani càide iyúwa nuwàwáaná,
yéewacaténácué casíimáica piwàwa manuísíwata —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesucristo, vencedor del mundo

[25] Jesús íimacaté walí àniwa: "Nudéca nuéwáidacuéca pía càulenéeri comparación iyú. Quéwa
áibaalípináwa càmitacué nutàaní pirí comparación iyú. Néese nutàanípinácué pirí amaléeri iyú Núaniri
Dios ìwaliwa, píalíacaténácué péemìaca ráunamáitani, càinácaalí íimáaná. [26] Néenialípiná pisutápinácué
Dios íicha nunùmalìcuíse imànníinápinácué pirí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, yá càmita iwàwacutá
nusutáca Dios íicha manuísíwata pirípinácué. [27] Cáininácáiná Dios iicácuéca pía, íná càmita iwàwacutá
nusutáca Dios íicha manuísíwata pirípinácué. Cáininácuéca Dios iicáca pía cáininácáinácué piicáca núa,
peebáidacuéca nacái nùanàacaté Dios yàatanáise. [28] Nudéca nùacawa Núaniri Dios yàatanáisewa nùanàa-
caténá aléi èeri irìculé. Siùcáade nuèpùacawa èeri íicha nùacaténáwa àniwa Núaniri Dios yàataléwa", íimaca
walí yái Jesúsca.
[29] Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:
—Siùca pitàaníca pìyaca amaléeri iyú, càmita picàlida pìyaca càulenéeri comparación. [30] Siùca
wáalíacawa píalíacawa macáita wawàsi. Càmita iwàwacutá wasutáca wéemìawa pía píalíacáinátawa
càinácaalí wáináidáanáwa wawàwalìcuísewa píalíacáináwa wáiwitáise ìwali. Iná weebáidaca pìanàacaté
Dios yàatanáise —wáimaca irí. [31] Néese Jesús íimaca nalí:
—Piyúunáidacuéca peebáidaca nutàacái tài íiméeri iyú macái piwàwalìcuísewa, quéwa càmitàacáwa
cachàinicué píiwitáise nùwali. [32] Mesúnamáisíwatacué pipìacuécawa picàlàlìacawa nuícha, yá pimàa-
capinácuéca núa abéeritawa. Quéwa càmita máiní abéerisíwa núa, Núaniricáiná ìyaca núapicha.
[33] Nucàlidacuéca pirí macáita yái tàacáisica yéewacaténácué matuíbanáica pía peebáidacáinácué nutàacái.
Chái èeri irìcu piùwichàapinácawa, quéwa pichàiniadacué piwàwawa. Nudéca numawènìadaca Satanás
íiwitáise cachàinníiri, yái ichùulièrica èeri mìnanái íiwitáise namànníinápiná nabáyawanáwa, íná yéewacué
píalimápiná pimawènìadaca píichawa Satanás nacái —íimaca walí yái Jesúsca.

17

Jesús ora por sus discípulos

[1] Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca walíni, yá iicáidaca chènuniré, yá íimaca Dios irí: "Núaniri, idéca
nuénáiwaná yàanàaca. Pimàaca èeri mìnanái náalíacawa cachàinica nuíwitáise, núa Pìirica, yéewanápiná
numàaca nacái náalíacawa cachàinica píiwitáise. [2] Pidéca pimàacaca nulí píiwitáisewa nucùanápiná èeri
mìnanái canánama, nùacaténá nacáuca càmíiri imáalàawa, níái pièyéica nulí nùasunáipiná, núa Pìirica.
[3] Nadènìapiná nacáucawa càmíiri imáalàawa níái yáaliéyéica wàwali, pía abéerita Dios báisíirica, núa nacái
Jesucristo yái pibànuèrica aléi èeri irìculé.
[4] "Nudéca núasáidaca nalí cachàinica píiwitáise chái èeri irìcu, íná nudéca numáalàidaca numànica
macáita càide iyúwaté pichùulìaná numànica. [5] Iná Núaniri siùcade pimàaca cáimiétacanéerica núa
píapicha chènuniré càide iyúwaté nùyáaná píapicha bàaluitésíwa èeri ipíchawáise.
[6] "Pidéca peedáca níái wenàiwicaca èeri mìnanái yèewíise pìacaténá nulí nía nùasunáipiná. Yá nudéca
numàacaca náalíaca pìwali iyúwa pìyáaná. Quéechatécáwa pìasunáica nía, yá pidéca pìaca nulí nía nùa-
sunáipiná, nadéca nacái namànica càide iyúwa pichùulìaná nía. [7] Siùca náalíacawa macáita yái numànníirica,
yá nacái tàacáisi nuéwáidéerica iyú nía, nudéca numànicani pichàini iyú, yái pichàini pimàaquéerica nulí.
[8] Nudéca nucàlidaca nalíni yái tàacáisica pièricaté nulí, yá neebáidaca nulíni. Náalíacawa báisíiri iyúcani
nùanàacaté pìatanáise. Neebáida nacái pibànùanáté núa.
[9] "Nusutáca nalí píicha manuísíwata. Càmita nusutá píicha áibanái èeri mìnanái irípiná càmíiyéi yeebáida
nutàacái. Néese nusutáca píicha nalí níái pièyéica nulí pìasunáicáiná nía. [10] Macáita níái nùasunáica níacata
pìasunái nacái. Macáita níái pìasunáica níacata nùasunái nacái. Nàyacáiná machacànníiri iyú, íná náasáidaca
cachàinica nuíwitáise.
[11] "Siùcáade càmita nuyamáawa chái èeri irìcu, quéwa nayamáapinácawa chái èeri irìcu, idècu-
nitàacá nùyaca píapicha. Pía, Núaniri mabáyawanéerica, picùa nía pirípináwa pichàini iyúwa nee-
báidáanápiná mamáalàacata pitàacái, níái pièyéica nulí nùasunáipiná, yéewacaténá abédanamaca nái-
witáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná nuíwitáise píapicha. [12] Idècunitàacá nùyaca náapicha
chái èeri irìcu, yá nucùacaté nía pirípiná pichàini iyú, níái pièyéica nulí nùasunáipiná. Canácata

néená yúuquéeriwa nuícha, abéerita meedá yáara yúuquéericatéwa quéechatécáwa. Iná yéewa macáita
ichàbapinácawa iyúwa profetanái itànàanáté tàacáisi ìwali pinùmalìcuíse bàaluité.
13 "Siùcáade nùacawa pìatalé, Núaniri. Quéwa idècunitàacá nùyaca chái èeri irìcu, yá nusutáca píicha nalí
casíimáicaténá nawàwa manuísíwata càide iyúwa casíimáiná nuwàwa. 14 Nudéca nucàlidaca nalí pitàacái
quéwa báawaca èeri mìnanái iicáca nía càmicáiná nàya càide iyúwa èeri mìnanái ìyáaná, càide iyúwa
núa nacái càmíiná nùya càide iyúwa èeri mìnanái ìyáaná. 15 Càmita nusutá píicha pitéenápiná nía èeri
íicha, néese nusutáca píicha picùanápiná nía Satanás íicha yái báawéerica. 16 Càide iyúwa càmíiná nùya
èeri mìnanái íiwitáise ìwali, càita nacái níái yeebáidéeyéica nutàacái càmíiyéita nacái ìya èeri mìnanái
íiwitáise ìwali. 17 Masacàaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá pirí càide iyúwa
piwàwáaná. Báisíiri tàacáisica yái pitàacáica. 18 Càide iyúwa pibànùanáté núa èeri mìnanái yèewiré, càita
nacái nubànùaca níái nùasunáicawa èeri mìnanái yèewiré càmíiyéica yeebáida nutàacái. 19 Yá siùcáade
numàacapináca nucáucawa náichawalíná numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná yéewanápiná masacàaca
pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá pirípiná càide iyúwa piwàwáaná.
20 "Càmita nusutáca píicha abéta nalí níái yeebáidéeyéica nutàacái, néese nusutáca píicha nacái áibanái
irípiná yeebáidéeyéipiná nutàacái áibaalípiná néemìacaalípiná nuéwáidacalénái icàlidaca nalíni. 21 Núaniri,
nusutáca píicha pimàacáanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca macáita manuísíwata, càide
iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. Càide iyúwa pìyáaná núapicha, nùyáaná nacái píapicha,
càita nacái pimàacaca abédanamaca náiwitáise náapichawáaca nàyacaténá abédanamata wáapicha, yée-
wanápiná áibanái èeri mìnanái neebáidaca pidéca pibànùaca núa aléi. 22 Pidéca pimàacaca núasái-
daca nalí chái èeri irìcu cachàinica píiwitáise. Núa nacái, nudéca numàacaca náasáidaca áibanái irí
cachàinica píiwitáise yéewanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná
wáiwitáise wáapichawáaca. 23 Nùyaca nawàwalìcu, pía nacái ìyaca nuwàwalìcu abédanamacaténá náiwitáise
náapichawáaca manuísíwata, yéewanápiná èeri mìnanái càmíiyéi yeebáida nutàacái náalíacawa pidéca
pibànùaca núa, yéewanápiná nacái náalíacawa cáinináca piicáca níái nùasunáica càide iyúwa cáinináaná
piicáca núa.
24 "Núaniri, pidéca pìaca nulí nía nùasunáipiná. Nuwàwaca nàyaca núapicha aléera nùyacatalépiná
naicácaténá pimàacáaná macáita naicáca núa cáimiétaquéeri iyú nùyacaalípiná píapicha chènuniré,
cáininácáináté piicáca núa bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. 25 Pía, Núaniri mabáyawanéeri, áibanái èeri
mìnanái càmíiyéi yeebáida nutàacái càmita náalía pìwali, quéwa núalíaca pìwali. Níái nacái nùasunáica
náalíacawa pibànùacaté núa aléi. 26 Nudéca numàacaca náalíacawa píiwitáise ìwali. Yá numàacapiná
mamáalàacata náalíaca pìwali càiripináta yéewanápiná cáinináca naicáyacacawa càide iyúwa cáinináaná
piicáca núa, yéewanápiná nacái nùyaca nawàwalìcu", íimaca yái Jesúsca isutáca walípiná Yáaniri Dios
íichawa.

18

Arrestan a Jesús

1 Jesús idécanáami isutáca walípiná Dios íicha, yá yàacawa wáapicha wía yéewáidacaléca, wàacaténáwa
abéemàalé únibàa íicha, íipideneéri Cedrón. Iyaca néeni bànacalé inàlimaná. Yá Jesús iwàlùacawa néré
wáapicha wía yéewáidacaléca. 2 Judas, yái yèericatéwa wáicha itécaténá Jesús yùuwidenái náibàacaténáni,
yáalíacawa ìwali yái bànacaléca, Jesús ìyacáináté néeni wáapicha madécaná yàawiría, wía yéewáidacaléca.
3 Iná Judas yàanàaca bànacalé inàlimaná néré, itéeri yáapichawa madécaná romanonái yàasu úwinái,
áibanái nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo. Sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nabànùacaté
nàasu úwináiwa Judas yáapicha. Nadènìaca nacáapisàiwa. Naté nacái nàasu béeriasiwa, lámpara
nacái nacamalápináwa, catácáiná nàwali. 4 Quéwa Jesús yáalíacawa càinácaalí namànníinápináté irí, íná
imusúacawa náipunita, yá isutáca yéemìawa nía:
—¿Cawinácué picutá? —íimaca yái Jesúsca. 5 Náimaca irí:
—Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica wacutá —náimaca irí. Néese Jesús íimaca nalí:
—Núaquéi —íimaca yái Jesúsca. Judas, yái itéerica Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, ibàlùacawa néeni
úwinái yáapicha. 6 Idété Jesús íimaca: "Núaquéi", yáta cáaluca nía Jesús íicha, yá néerúacawa íicha, yá
náuwàacawa cáli íinatalé nacalùniwa. 7 Néese Jesús isutáca yéemìawa nía àniwa:
—¿Cawinácué picutá? —íimaca. Néese náimaca àniwa:
—Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica wacutá —náimaca irí. 8 Iná Jesús íimaca nalí àniwa:
—Nudéca nucàlidacuéca piríni nuináwanáwa núaquéi. Picutácáinácué núa, néese pimàacacué nèepùa-
cawa níái núapichéeyéica —íimaca yái Jesúsca.
9 Yá macáita ichàbacawa càide iyúwaté Jesús íimáanáté: "Núaniri, níái pièyéica nulí nùasunáipiná
canácata néená yúuquéeriwa nuícha", càité íimaca yái Jesúsca, iwàwacáináté icùaca wía yùuwichàacáisi
íicha, wía yéewáidacaléca. 10 Néese Simón Pedro, idènièrica espada machete nacáiri, yá iwatàaca espada
yàalu irìcuísewa, yáalimáidaca ipéliacatatá quéwa isasàacáita meedá asìali yùuwi yéewápuwáiséechúa yái
íipidenéerica Malco, sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwicaca. 11 Quéwa Jesús íimaca Pedro irí:
—Píiyàa pìasu espadawa yàalu irìculéwa. Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata càide iyúwa Núaniri
Dios iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús ante Anás

12 Néeseté níái úwinái, náiwacali yáapichawa, nía nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo náibàaca
Jesús. Yá nadacùaca náichawa icáapi. 13 Néese quéechacáwa natéca Jesús Anás icapèe néré. Caifás icuíricani

yái Anásca. Néenialíté sacerdote íiwacalinácani yái Caifásca. [14] Yái Caifás, yácata icàlidéericaté judío
íiwacanánái irí cayábáanápináté cachàiníwanái nalíni abéeri asìali yéetácaalípinátéwa macái wenàiwica
íichawalíná, ipíchaná romanonái inúaca macáita judíonái.

Pedro niega conocer a Jesús

[15] Néese Simón Pedro, núa Juan nacái, wàacawa Jesús yáamiwáise déecuta. Wàanàaca sacerdote íiwacaliná
icapèe néré, yá namàacaca nuwàlùacawa Jesús yáamiwáise capìi ibàacháwalená irìculé, yácáiná sacerdote
íiwacaliná yáalía iicáca núa. [16] Pedro ibàlùacawa bàacháwáiséeri inùma íicha. Iná nùacawa bàacháwa íicha
nutécaténá Pedro núapichawa bàacháwa irìculé. Yá nusutáca wawàsi inanái íicha icuèchúaca capìi inùma
bàacháwáise umàacáanápiná Pedro iwàlùacawa. Yá umàacaca iwàlùacawa. [17] Néese usutáca uémìawa Pedro:

—¿Píasica nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —úumaca Pedro irí. Néese Pedro íimaca ulí:

—Càmita núani —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

[18] Néese casalínicaté nàwali níái sacerdote yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica néeni, úwinái nacái icuèyéica
templo, íná napucúadacaté quichái, yá nàanabàca. Pedro yàanabàca nacái náapicha quichái.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

[19] Idècunitàacá Pedro ìyaca bàacháwáise manuíri capìi íicha, yá capìi irìcu sacerdote íiwacaliná idàbacaté
isutáca yéemìawa Jesús wàwali macáita wía yéewáidacaléca. Isutáca yéemìawa Jesús nacái càinácaalí ìwali
yéewáida wenàiwica. [20] Jesús íimaca irí:

—Càmita nuéwáida nía ibàacanéeri iyú. Nudéca nucàlidaca tàacáisi macái wenàiwica yàacuésemi.
Nudéca nuéwáidaca wenàiwica mamáalàacata judíonái yéewáidacàalu irìcu, templo irìcu nacái, aléde
nàwacáidáyacacatalécawa macái judíoca. [21] ¿Cáná pisutá péemìawa núa? Pìa pisutáca péemìawa áibanái
yéemièyéicaté nutàacái càinácaalíté ìwali nuéwáidaca nía. Náalíacawa ìwali yái nucàlidéerica nalí —íimaca
yái Jesúsca. [22] Idécanáami Jesús cài íimaca nalí, néese abéeri néená níái úwi icuèyéica templo inúaca Jesús
inàni ìwali. Yá íimaca Jesús irí:

—Picá cài pitàaníca sacerdote íiwacaliná irí —íimaca. [23] Jesús íimaca irí:

—Nutàaníca alí báawéeri iyú, picàlida nulíni càinácaalí báawéeri nutàaní. Quéwa càmicaalí nutàaní
báawéeri iyú, néese canácata yéewaná picapèedáidaca núa —íimaca yái Jesúsca.

[24] Néese Anás ichùulìaca úwinái natéca Jesús nadacuèrimi Caifás yàatalé yái áiba sacerdote íiwacaliná.

Pedro niega otra vez a Jesús

[25] Idècunitàacá Pedro ibàlùaníca yàanabàca ìyaca, yá áibanái ìyéeyéica néeni nasutáca néemìawani:

—¿Càmitasica pía nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —náimaca. Quéwa Pedro imànica
ichìwawa àniwa. Yá íimaca nalí:

—Càmíirita núa —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná náibàacani.

[26] Néese sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica, abéeri yéenásàiriná yái asìali Pedro isasèericaté yùuwi,
yácata isutáca yéemìawa Pedro nacái. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Càmitasica pía yái nuiquéericaté Jesús yáapicha bànacalé inàlimaná néeni? —íimaca. [27] Yá Pedro
imànica ichìwawa àniwa, íimaca càmitasa yáalía Jesús ìwali, yáta cawámai itàaca.

Jesús ante Pilato

[28] Néeseté natéca Jesús Caifás icapèe íicha gobernador romanosàiri icapèe nérépiná. Amaláca yàacawa
nawicáu, íná càmita nawàlùawa gobernador càmíiri judío icapèe irìculé, náimacáiná càmitasa nawàwa
casacàaca nía Dios íicha ìwalíise yái nawàlùanácawa càmíiri judío icapèe irìculé. Càide iyúwaté profeta
Moisés ichùulìaná nía, casacàacaalí Dios iicáca nía yáté èerica, yá càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa
Pascua yàasuná culto yaalí. [29] Iná gobernador Pilato imusúacawa icapèe íichawa itàaníca téná náapicha. Yá
íimaca nalí:

—¿Càinácué ibáyawaná pirí yái asìalica? —íimaca. [30] Néese náimaca irí:

—Càmicaalí imàni ibáyawanáwatá, néese càmita waté pìatalétáni —náimaca. [31] Pilato íimaca nalí àniwa:

—Pitécuéni piùwichàidacuéni càide iyúwa pìawirináimi íiwitáise íimáaná —íimaca yái Pilatoca. Níái
judíoca náimaca Pilato irí àniwa:

—Píacué romanonái icuèyéica wàasu cáli càmitacué pibatàa wanúaca wenàiwica cruz ìwali, wía judíoca
—náimaca irí.

[32] Càité namànica càide iyúwaté Jesús icàlidáanáté ìwaliwa nanúanápináténi cruz ìwali, níái càmíiyéica
judío. [33] Pilato yèepùa iwàlùacawa icapèe manuíri irìculéwa. Yá imáidaca yàataléwa Jesús. Pilato íimaca
Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. [34] Jesús íimaca irí:

—¿Pisutásica péemìawa núa píináidacáináwa pisutáanápiná péemìa núa, càmicaalí nacái, pisutásica
péemìawa núa áibanái icàlidacáiná piríni? —íimaca yái Jesúsca. [35] Pilato íimaca irí àniwa:

—¡Núa càmíirita judío! Péenánái judíonái, nía nacái sacerdote íiwacanánái nadéca natéca pía nùatalé
nacháawàacaténá piináwaná ìwali. ¿Càiná báawéeriquéi pimànica? —íimaca. [36] Néese Jesús íimaca irí:

—Càmita nucùa wenàiwica càide iyúwa èeri mìnanái icùaná yàasu wenàiwicawa chái èeri irìcu. Nucùa-
caalí cài nùasu wenàiwicawatá, yá nudènìaca nùasu úwináiwatá imànííyéipiná úwi ipíchaná nùuwidenái
íibàaca núa presoíri iyú natécaténá núa judío íiwacanánái yàatalétá. Quéwa càmita nucùa nùasunáiwa èeri
mìnanái íiwitáise ìwali —íimaca yái Jesúsca. [37] Néese Pilato isutáca yéemìawa Jesús àniwa:

—¿Néeni, píatasica abéeri nacuèriná? —íimaca. Néese Jesús íimaca.

—Báisíta, núaquéi càide iyúwa píimáaná. Nacuèrináca núa. Numusúacaté nuicá èeri nucàlidacaténá nalí
báisíiri tàacáisi. Cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica yáalíacawa báisíiri tàacáisi ìwali, néemìaca cayába
nucàlidáanáca nalíni —íimaca yái Jesúsca. 38 Néese Pilato íimaca Jesús irí:
—Canácata yáaliméeri yáalíacawa càirríinácaalíni, yái píiméerica ìwali báisíiricasa tàacáisica —íimaca yái
Pilatoca.

Jesús es sentenciado a muerte

Néese Pilato idécanáamité càì isutáca yéemìawa Jesús, yá Pilato imusúacawa icapèe íichawa àniwa
itàanícaténá judíonái yáapicha. Iimaca nalí:
—Càmita nuicá ìwali ibáyawaná yái asìalica. 39 Quéwa, càide iyúwacué píiwitáise ìyáaná, nuwasàapinácué
piríwa abéeri presoíri Pascua yàasuná culto yaalíwa. ¿Piwàwasicué numàacaca yèepunícawa pirí Jesús, yái
judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca. 40 Néese macáita néemíanícawa:
—¡Càmíirita! ¡Piwasàa walí Barrabás! —náimaca néemíanícawa. Yái Barrabásca abéeri presoíri
imàníiricaté ùwicái romanonái yàasu gobierno íipunita.

19

1 Néeseté Pilato ichùulìaca yàasu úwináiwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníiri cabèesi iyú. Yá
nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha. 2 Néese úwinái namànica tuíri culèpi
nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali
nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, naicáanícaténá meedá Jesús iquníniná. Néese náucaca ruana nacáiri Jesús
ìwalíise, abéeri ruana nacáiri cáaléeri quíiréeri nacái càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèrinásàiri
naicácaténásatáni. 3 Néese nàacawa yàatalé abéerinamata namanùbaca iyúwa, càide iyúwa nàaca nacáicaalí
icàaluníniná, quéwa naicáanícáita iquníniná meedá, càmita báisíiri iyú nàa icàaluníniná. Yá náimaca irí:
—¡Casíimái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano
íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícaténá meedá Jesús iquníniná. Yá nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.
4 Néese Pilato imusúacawa àniwa itàanícaténá judíonái irí. Yá íimaca nalí:
—Piicácué yái, nudéca nutécuéca pìataléni, yéewacaténácué píalíacawa càmita nuicá ìwali ibáyawaná,
canásíwa —íimaca.
5 Néese namusúadaca Jesús capìi irìcuíse idènièri tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná íiwita ìwaliwa, idènièri
ìwalíisewa bàlesi quíiréeri nacái. Yá Pilato íimaca nalí:
—¡Piicácuéni, yácata yái asìalica! —íimaca.
6 Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judíonái yàasu úwi icuèyéica templo, naicácanacáita Jesús, yá
nadàbaca néemíanícawa. Náimaca:
—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Néese Pilato íimaca nalí:
—Píatacué ité itàtàawani cruz ìwali, càmicáiná nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca. 7 Níái judíoca
náimaca:
—Wadènìaca wàawirináimi yàasu tàacáisiwa íiméerica iwàwacutáaná yéetácawa icàlidacáiná
iináwanáwa Dios Iiricasani —náimaca.
8 Néese idécanáami Pilato yéemìaca natàacái, yá cáaluca manuísíwatani. 9 Yèepùa iwàlùacawa icapèe
manuíri irìculéwa àniwa, yá Pilato isutáca yéemìawa Jesús:
—¿Síiséeríiná pía? —íimaca. Quéwa Jesús càmíirita itàaní. 10 Néese Pilato íimaca irí:
—¿Cáná càmita pitàaní nulí? Píalíacawa núalimá nuchùulìaca natàtàaca pía cruz ìwali, íná iwàwacutá
picàlidaca nulí piináwanáwa numàacáanápiná pèepunícawa càmicaalí piwàwa péetácawa —íimaca. 11 Néese
Jesús íimaca irí:
—Càmicaalí Dios ibatàa pimànica càide iyúwa iwàwáanátá, yá canácata píaliméeri pimànica nulítá, íná
yáara wenàiwica ibànuèricaté núa presoíri iyú pìatalé, máiní yáwanái ibáyawaná píicha —íimaca yái Jesúsca.
12 Yáta Pilato icutáca càinápinácaalí iyú yáalimá imàacaca Jesús yèepunícawa, quéwa judío íiwacanánái
néemíanícawa:
—¡Pimàacacaalí yèepunícawa yái asìalica, néese càmita quirínama cayába píapicha emperador ro-
manosàirica, yái píiwacalisíwa icuèrica macái cáli imanùbaca! ¡Cawinácaalí wenàiwica iwàwéerica icùaca
wenàiwica iyúwa nacuèriná, yùuwideca imànica píiwacali emperador! —náimaca.
13 Néese, idécanáami Pilato yéemìaca natàacái, yá ichùulìaca úwinái natéenápiná Jesús capìi irìcuíse.
Yá Pilato yáawinacawa yàasu yàalubáisi íinatawa yéemìacataléca wenàiwica iináwaná, íipidenácatalé
Gabata hebreo itàacái iyú, áibaalí íipidenácatalé íba sàabadanaméeyéi. 14 Yáté èerica Pascua yàasuná
culto ipíchawáiséeri, yáté judíonái nachùnìaca yàacàsi nayáacaténá nayáacaléwa Pascua yaalí, càmicáiná
yéewaná náibaidaca Pascua yàasuná culto yaalí. Néese mawiénicaalíté machacànica èeri, yá Pilato íimaca
judíonái irí:
—¡Piicácué yái picuèrináca! —íimaca. 15 Quéwa néemíanícawa:
—¡Pinúacuéni! ¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Pilato íimaca nalí:
—Càmita cayába nutàtàacué picuèriná cruz ìwali —íimaca. Quéwa sacerdote íiwacanánái náimaca:
—¡Canáca áiba wacuèriná emperador romanosàiri íicha! —náimaca.
16 Ináté Pilato yèepùadaca nalí Jesús natàtàacaténáni cruz ìwali. Yá natécani.

Jesús es crucificado

17 Néeseté natéca Jesús yàcalé íicha. Jesús itéca yàacawa yàasu cruzwa. Néese nàanàaca néré
íipidenácatalé La Calavera íimáanáca “Iiwitasi yáapimi ìyacatalé” (áibaalí íipidenácatalé Gólgota hebreo
itàacái iyú). 18 Néese natàtàacani cruz ìwali. Yá natàtàaca nacái áibanái cruz ìwali. Nabàlùadaca abéeri
cruz Jesús inanàcubàa, abéeri cruz nacái abéemàawáise. Yá nabàlùadaca Jesús yàasu cruz bamuchúamibàa
nalí. 19 Pilato gobernador ichùulìacaté nachanàidaca tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali. Yá tàacáisi íimaca:
“Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséeri, yái judío icuèrináca.” 20 Yá madécaná judío iléeca tàacáisi úwináicáiná
natàtàacaté Jesús cruz ìwali mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí. Yá náalimá naléeca tàacáisi natànàacáináté
máisiba tàacáisi iyúni: hebreo itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, griego itàacái iyú nacái. 21 Ináté judíonái
yàasu sacerdote íiwacanánái nàacawa Pilato yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báawéeriquéi meedá yái tàacáisica pichùulièrica natànàaca íiméerica ‘Judío icuèriná’, íná pichùulìa
natànàaca áibata àniwa. Pichùulìa cài natànàanápiná: ‘Yái íiméerica ìwaliwa judío icuèrinácasani’, cài
pichùulìaca natànàanápináni —náimaca. 22 Quéwa Pilato íimaca nalí:

—Numàacaca càitanide iyúwa natànàanácani —íimaca.

23 Néese idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá nàwacáidaca ibàlemi, naseríaca báinúacanama
nàwaliwáacani, yá macái úwisàiri imanùbaca yeedáca iríwa abéeri yéená. Néese úwinái yeedáca ináawanimi
cáaléeri càmíiri isucúacaná, yái wáluma ináawaniná iyàacanéeri chènuníise àta cáliaculénama. 24 Iná úwinái
náimaca nalíwáaca:

—Picácué wacacanáidani, waseríanápiná wàwaliwáacani. Cayába wáucaca wáichawa suerte ìwalinápiná
wáalíacaténáwa càinácaalí wéená yeedéeripiná wáichani —náimaca. Càita namànica càide iyúwaté profeta
itànàanáté tàacáisi Jesús inùmalìcuíse bàaluité. Càité íimaca “Naseríaca nàwaliwáaca nubàlemi, yá náucaca
náichawa suerte nunáawanimi ìwalinápiná nacái, càinácaalí néená yeedéeripiná iríwani”, cài profeta
itànàacaté tàacáisi Jesús inùmalìcuíse. Càité namànica níái úwináica.

25 Jesús yáatúa ibàlùacawa mawiénita Jesús yàasu cruz irí, uénásàatúa nacái. Uyaca náapicha nacái María,
úái Cleofas yàacawéetúaca. María Magdalena ìyaca náapicha nacái. 26 Jesús iicáca yáatúawa ibàluèchúacawa
núapicha mawiénita cruz irí, núa yéewáidacaléca cáininéerica Jesús iicáca, yá Jesús íimaca yáatúa iríwa:

—Yái nuéwáidacaléca, piicá càinide iyúwa pìiriwa —íimaca yái Jesúsca. 27 Néese Jesús íimaca nulí, núa
Juanca:

—Picùa úa càide iyúwa píatúawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nucùacaté úa nuénánái yáapichawa nu-
capèerìcuwa idécanáamité Jesús yéetácawa.

Muerte de Jesús

28 Néeseté Jesús yáalíacawa imáalàidacaté imànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulìaná imànica, íná
Jesús íimaca:

—Macàlaca nuwàwa —íimaca nalí imànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàanáté Dios itàacái
bàaluité.

29 Uyaca néeni catùa ipuniéchúawa uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá náisapiaca esponja wáluma
nacáiri uva ituní iyú. Yá nadacùaca wáluma nacáiri isàbéeri hisopo yéetaná yàana ipùatalìcu, yái
hisopo sitùa nacáirica. Néese namichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá ibèrùacani. 30 Yá
Jesús ibèrùaca achúmanamata íisapiacaténá inùmawa iyú yái uva ituníca càaméeri ìiracaná, yéewacaténá
itàaníca cachàiníiri iyú. Néese Jesús íimaca:

—Nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulìaná numànica —íimaca yái Jesúsca.
Néese icùadaca íiwitawa, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

31 Yáté èerica viernes ipíchawáiseté judíonái iyamáidacawa Pascua yàasuná culto yaalí. Iná judíonái càmi-
taté nawàwa yéetéeyéimiwa ichéecami ichanàacawa cruz ìwali nàasu sábado irìcu nayamáidacatáicawa.
Yáté èerica nayamáidacatáicawa máiníirica iwàwacutácawa nalí namànicaténá nàasu cultowa íipidenéeri
Pascua. Iná nasutáca Pilato íicha wawàsi ichùulìanápiná úwinái inúaca imalàawa nacàwa yáapi, níái
ichanèeyéicawa cruz ìwali néetácaténáwa ráunamáita, yéewacaténá áibanái nalicùadaca nachéecami cruz
íicha. 32 Iná úwinái yàaca inúaca imalàawa icàwa yáapi yái idàbáanéerica nàanàaca. Namalàata nacái icàwa
yáapi yái áiba natàtèerica mawiénita Jesús irí. 33 Quéwa nàacawa Jesús yàatalé, yá naicáca yéetácatéwa, íná
càmita nanúa namalàawa icàwa yáapi.

34 Quéwa abéeri úwi isutàaca Jesús ibàlài irìcu ùlibàna iyú. Yáta íiranámi imusúacawa icháuná irìcuíse úni
nacáiri yèewi. 35 Nudéca nucàlidacani iyúwaté nuicáanáténi, núa Juanca, nuicácáináté Jesús yéetácatéwa
ipíchawáiseté úwi isutàaca ibàlài irìcu ùlibàna iyú. Iná yéewa nucàlidacuéca pirí báisíiri iyúni. Núalíacawa
nucàlidacuéca pirí báisíiri iyúni, peebáidacaténácué nacái Jesús itàacái. 36 Namànicaté macáita Jesús irí
càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi bàaluité Dios inùmalìcuíse Mesías ìwali, yái judío icuèrinápiná
Dios ibànuèripinácaté nalí. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté: “Picácué pimalàa
yáapi, yái oveja wàlisàica pinuéricuéca Pascua yàasuná culto piná”, íimacaté yái Diosca. 37 Aiba profeta
nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse Mesías ìwali. Profeta íimacaté: “Naicáidapiná irí, yái asìali
nasutèericaté”, càité itànàaca yái profetamica.

Jesús es sepultado

38 Néesetécáwa José, abéeri Arimatea ìyacàlená mìnali, yàacawa Pilato gobernador yàatalé, yá isutáca
Pilato íicha Jesús iinámi. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái quéwa ibàacanéeri iyúta quéechacáwa
cáalucáináté José judío íiwacanánái íicha. Yá Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi, íná José

yàaca yeedáca Jesús iinámi cruz íicha. [39] Nicodemo nacái, yái yèericatéwa áiba catá itàanícaténá Jesús
yáapicha, yàanàaca néré itéeri nacái treinta kilo pumèníiri isàni, yèewìadéericaté pucháiba pumèníiyéi
isàni íiwitáaná iyú, íipidenéeyéi mirra, áloe nacái áiba. [40] Càité Nicodemo yeedáca Jesús iinámi José
yáapicha. Yá néepùacani cáaléeri wáluma iyú náisapièricaté pumèníiri isàni iyú, Nicodemo itéerica.
Namànicaté càide iyúwa judíonái imàníiná yéetéeyéimiwa irí ipíchawáise nabàlìaca nía. [41] Iyacaté bànacalé
inàlimaná mawiénita irí yái nanúacatáica Jesús. Bànacalé inàlimaná yèewi ìyaca wàlisài càliculìi canácáwa
nabàlièri yéetéerimiwa néré. Yái càliculìica áibanái íicacaté dúli ibàlài irìcu yéewanápiná càliculìicani, capìi
imàdáaná nacáiri. [42] Nalìadaca Jesús iinámi càliculìi irìculé mawiénicáiná cruz iríni yái càliculìica, catácáiná
nacái yàacawa yáté èerica viernesca, ipíchawáise sábado judíonái iyamáidacatáicawa.

20

La resurrección de Jesús

[1] Mapisáisíwata domingo irìcu, María Magdalena ùacatéwa càliculìi néré catácatái tàacáwa. Yá uicáca
manuíri íba ibàluèricawa méetàucuta càliculìi inùma íicha, yái íba nabàlìanáca càliculìi inùma. Yái
càliculìica áibanái íicacaté dúli ibàlài irìcu yéewanápiná càliculìicani, capìi imàdáaná nacáiri. [2] Néeseté
upìacawa wàatalé, yái Simón Pedro, núa Juan nacái yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Yá úumaca
walí:

—¡Nadéca needáca Wáiwacali iinámi càliculìi irìcuíse, yá càmita wáalíawa alénácaalí náucani! —úumaca.

[3] Néese Pedro, núa nacái Juan, wàaca waicácaténá càliculìi nérépiná. [4] Wía asìanái wapìacawa pucháibana-
mata. Nupìacawa cachàini Pedro íicha. Yá idàba nùanàaca càliculìi néré. [5] Yá núawia nuicáidaca càliculìi
irìculé, yái càliculìi náiquéericaté dúli ibàlài irìcu iyúwa capìi imàdáaná. Nuicáca ibàlemi, yái néepùanácaté
Jesús iinámi. Càmita quéwa nuwàlùawa càliculìi irìculé. [6] Néese, Simón Pedro yàanàa núamiwáise, yá
iwàlùacawa càliculìi imàdáaná irìculé. Pedro nacái iicáca yái ibàlemica. [7] Iicáca nacái wáluma néepuèricaté
iyú Jesús íiwitami. Méetàucuta irìawa áiba wáluma íicha ituwièriwa cayába. [8] Néese núa Juan, yái
idàbáanéerica yàanàaca càliculìi néré, nuwàlùacawa nacái nuicácaténá néré. Nuicáca iyúwa ìyáaná, yá
nuebáidaca Jesús imichàacatéwa yéetácáisi íicha. [9] Càmicáináté wáalía wéemìaca cayába quéechatécáwa
càinácaalíté Dios itàacái íimáaná íiméericaté ìwali iwàwacutáanápináté Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha.
[10] Néese, wía pucháiba yéewáidacaléca wèepùacatéwa wacapèe néréwa.

Jesús se aparece a María Magdalena

[11] Quéwa María Magdalena uyamáacatéwa mawiénita càliculìi irí. Idècunitàacá uícháaníca, yá úawia
uicáidaca càliculìi imàdáaná irìculé. [12] Yá uicáca pucháiba ángel cabalèenaméeyéi ibàle yáawinéeyéicawa
Jesús iinámi irìacatáicawa. Abéeri yáawinéeriwa Jesús íiwitami néeni. Aiba nacái yáawinéeriwa yàabàlimi
néeni. [13] Níái ángelca náimaca ulí:

—Néeni, ¿cáná píicháaní? Càmita iwàwacutá píicháaníca —náimaca. Yá úumaca nalí:

—Nadéca natéca Nuíwacali iinámi, yá càmita núalíawa alénácaalí náucani —úumaca úái María Magdale-
naca.

[14] Udécanacáita cài úumaca, néese uwènúaca uicáidaca uémaléwa báawata, yá abéeri wenàiwica ibàlùa-
cawa néeni. Càmita quéwa úalíawa Jesúscani. [15] Néese Jesús íimaca ulí:

—¿Néeni? ¿Cáná píicháaní? Càmita iwàwacutá píicháaníca. ¿Cawiná picutá? —íimaca yái Jesúsca.
Uyúunáidéeri meedá icùaca bànacalé inàlimaná càliculìi ìyacatáica. Iná úumaca irí:

—Píatasica idéca itécani, néese pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni alénácaalí pirìadani, nutécaténáni
—úumaca irí. Yá uwènúacawa íicha àniwa. [16] Néese Jesús íimaca ulí:

—¡María! —íimaca ulí. Yá uèpùa uwènúa uicáidaca irí àniwa, yá úumaca irí hebreo itàacái iyú:

—¡Raboni! —úumaca irí (íimáanáca "Nuíwacali"). Yá úuwàa ulìacawa unùmáawawa Jesús irí, uíbàaca
yàabàli ìwali ùacaténá icàaluíniná, càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. [17] Quéwa Jesús íimaca ulí:

—¡Picá píibàa nùwali!, iwàwacutácáiná numichàacawa Núaniri Dios yàataléwa. Pìawa picàlidacaténá
nuénánái iríni, níara nuéwáidacaléca, siùcasíwata numichàapinácawa Núaniri Dios yàataléwa, Píaniri
Dios yàatalécué nacái —íimaca yái Jesúsca. [18] Iná María Magdalena ùacawa ucàlidaca walíni, wía Jesús
yéewáidacaléca. Yá úumaca walí:

—¡Wáiwacaliquéi nudéca nuicáca siùcasíwatàacáwa! —úumaca walí. Ucàlidaca nacái walí yái íimáanáca
ulí.

Jesús se aparece a los discípulos

[19] Néeseté idécanáami catáca walí yái domingomica, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa capìi
irìcu. Yá wabàlìacaté macái capìi inùma llave iyú cáalucáiná wía ipíchaná judío íiwacanánái nanúaca wía
nacái. Yáta Jesús ìyaca wèewi. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca.

[20] Idécanáami cài íimaca walí, yá yáasáidaca waicá icáapiwa, útuwi yáami, ibàlàirìcu nacáiwa ùlibàna
yáami. Yá casímáica wawàwa waicácáiná báisícata Wáiwacalicani. [21] Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Matuíbanáicué pía. Càide iyúwa Núaniri Dios ibànùanáté núa, càita nacái nubànùapinácué píawa
pimànicaténácué càide iyúwa nuchùulìaná —íimaca walí yái Jesúsca.

[22] Néese Jesús ipùa icalésawa wapualé yáasáidacaténá wadènìanápiná wacáucawa wàlisàiwa. Yá íimaca
walí:

—Peedácué nuícha Espíritu Santo, icuèripinácué píiwitáise. [23] Aibanái iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios
irípiná, yá numàacaca pirícué nuíwitáisewa picàlidáanápinácué nalí Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná
íicha. Quéwa cawinácaalí càmíiyéica iwènúada íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca pirícué nuíwitáisewa
picàlidáanápinácué nalí Dios càmita imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha —íimaca walí yái Jesúsca.

Tomás ve al Señor resucitado

[24] Tomás áibaalí íipidenéeri Gemelo, abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càmitaté
ìya wáapicha Jesús yàanàacaalíté wèewiré.
[25] Néese wía Jesús yéewáidacaléca áibanái wáimaca Tomás irí:
—Wadéca waicáca Wáiwacaliwa —wáimaca. Quéwa Tomás íimaca walí:
—Càmicaalícáwa nuicá icáapi icháuná útuwi yáamica, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapi ipùatawa
néeni útuwi yáami irìcu, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapiwa ibàlài icháunálìcu ùlibàna yáami, yá
càmitàacá núalimá nuebáidaca cáucani —íimaca.
[26] Néeseté abéeri semana idénáami, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa àniwa capìi irìcu.
Tomás ìyacaté néeni wáapicha. Néese éwita wabàlìacáanítaté capìi inùma llave iyú, macái capìi inùma,
càicáaníta Jesús yàanàaca néré, ibàlùacawa wèewi. Yá itàidaca wía. Iimaca walí:
—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca. [27] Néese Jesús íimaca Tomás irí:
—Pimàaca picáapi ipùatawa nucáapi icháuná irìcu útuwi yáamica, yá piicáida nucáapi irí. Pimàaca
picáapiwa nubàlài icháuná irìcu, ùlibàna yáamica. Picá píináidawa mamáalàacata càide iyúwa wenàiwica
càmíiri yeebáida, néese ¡peebáida nudéca numichàacawa yéetácáisi íicha! —íimaca yái Jesúsca. [28] Néese
Tomás íimaca Jesús irí:
—¡Nuíwacali, píacata Nucuèriná Dios! —íimaca yái Tomásca. [29] Jesús íimaca irí:
—Tomás, siùca peebáidaca átata piicácáiná núa. Casíimáipináca áibanái yeebáidéeyéipiná nutàacái éwita
càmíiyéicáaníta iicá núa —íimaca yái Jesúsca.

El porqué de este libro

[30] Wía Jesús yéewáidacaléca waicácaté Jesús imànica madécaná wawàsi íiwitáise cachàiníiri iyúwa. Quéwa
càmita nutànàa macáita chái cuyàluta irìcu. [31] Nudéca nutànàaca yái tàacáisica peebáidacaténácué Jesús
itàacái Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèricaté walí, Dios Iiricani, yéewanápinácué pidènìaca
picáucawa càmíiri imáalàawa chènuniré, píacué yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

[1] Néesetécáwa àniwa Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wía yéewáidacaléca Galilea icalìsaniná néeni,
áibaalí íipidenéeri Tiberias icalìsaniná. Càité imànica: [2] Siete wamanùbaca wía ìyéeyéicaté néeni: Simón
Pedro; Tomás nacái, áibaalí íipidenéeri Gemelo; Natanael nacái, Caná ìyacàlená mìnali, Galilea yàasu cáli
íinatéeri yàcaléca; wía nacái Zebedeo yéenibe pucháibaca; áibanái nacái Jesús yéewáidacalé pucháiba. [3] Yá
Simón Pedro íimaca walí:
—Nùacá nuíbàaca cubái —íimaca yái Pedroca. Néese wáimaca irí:
—Uwé. Wàata nacáiwa píapicha —wáimaca. Yá wàaca wawàlùacawa barca irìculé. Yá máadáiní
wacamáaca wèepunícawa táiyápinama. Quéwa canácata wacaméerica. [4] Néeseté amalácaalí yàacawa, yá
Jesús imàacaca yáawawa waicácani càina íinata idècunitàacá wàyaca úni yáacubàa barca irìcu. Quéwa wía
yéewáidacaléca càmitaté wáalía waicácani. [5] Néese Jesús imáidaca walí calìsa icàinalená íinatáise. Iimaca
walí:
—¡Néenicué, nùacawéeyéiná! ¿Canátacué picaméeri? —íimaca imáidaca walí. Néese wáimaca irí:
—Canáca wacaméeri —wáimaca irí. [6] Néese Jesús íimaca walí:
—Piúcacué pìasu chinchorrowa yéewápuwáise barca íicha, yásí píibàacuéca nía —íimaca. Néese
wamànica càide iyúwa ichùulìaná wía, quéwa càmita wáalimá weedáca wàasu chinchorrowa úni yáacuíse
manùbacáiná níái cubáica ìyéeyéica irìcu. [7] Néeseté núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca,
núumaca Pedro irí:
—¡Yácata báisí Wáiwacali! —núumaca. Simón Pedro yéemìacanacáita Wáiwacalicani, yá ìwalica ibàlewa
iwatàacáináté íichawani idècunitàacá íibaidaca. Yá Simón Pedro ipisìacawa úni yáaculé, yá imàlacawa càina
íinatalépiná yàanàacaténá Jesús yàatalé ráunamáita wapíchalépiná. [8] Wía yéewáidacaléca áibanái wàanàaca
càina néré barca irìcu. Yá wawatàidaca chinchorro ipuniériwa cubái iyú barca yáamíisewa. Càmita máiní
déeculé wía càina íicha, cawàwanáta wàyaca cien metro idècuni càina íicha weedácaalíté níái cubáica.
[9] Wamusúacanáamiwa barca irìcuíse, yá waicáca abéeri cubái irìadéeri quichái imení íinata pan yáapicha.
[10] Jesús íimaca walí:
—Peedácué néená níái cubáica píibèeyéica —íimaca yái Jesúsca.
[11] Yá Simón Pedro iwàlùacawa barca irìculé, yá iwatàidaca chinchorro càina íinatalé, yái chinchorro
ipuniéricawa manuínaméeyéi cubái iyú. Yá waputàaca nía, ciento cincuenta y tres namanùbaca manuí-
naméeyéi cubáica. Ewita manùbacáaníta nía, càicáaníta càmita namàdá chinchorro. [12] Néese Jesús íimaca
walí:
—Aquialé, pìacué piyáaca piyáacaléwa —íimaca yái Jesúsca. Yá canácata wéená wía yéewáidacaléca
isutéeri yéemìawa cawinácaalíni wáalíacáináwa Wáiwacalicani. [13] Néese Jesús yàacawa quichái néré, yá
yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá iwacùaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá iwacùaca nacái walí yái cubáica.

[14] Yácata máisibáaná yàawiría Jesús imàacaca yáawawa waicácani wía yéewáidacaléca, idécanáamité imichàacawa yéetácáisi íicha.

Jesús habla con Simón Pedro

[15] Néeseté wadécanáami wayáaca wayáacaléwa, yá Jesús íimaca Simón Pedro irí:
—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa náicha? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:
—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:
—Péewáida nùasu wenàiwica siùquéeyéica tàacáwa idàba yeebáidaca nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cáininéeri iyú, níái oveja púubanaméeyéi yáanaca —íimaca yái Jesúsca. [16] Néese Jesús isutáca yéemìawa Pedro àniwa. Jesús íimaca irí:
—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:
—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:
—Picùa nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cayábéeri iyú —íimaca yái Jesúsca. [17] Néese Jesús isutáca yéemìawa àniwani máisiba yàawiríanápiná. Jesús íimaca Pedro irí:
—Simón, Jonás ìiri, ¿cayábasica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá achúmaca Pedro iwàwa, Jesús isutácáiná yéemìawani máisiba yàawiría cáininaná iicácani. Yá Pedro íimaca irí:
—Nuíwacali, píalíacawa macáita ìwali. Píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:
—Péewáida nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Péewáida nía nutàacái iyú càide iyúwa oveja icuèriná icutácaalí ipìra iyáapináwa. [18] Péemìa cayába. Bàaluité ùuculìiricaalíté pía, yáté pìwalica pibàlewa, yá pìacatéwa àta alénácaalíté piwàwa pìacawa, quéwa béericaalípiná pía, yásí piducúaca pìanawa, yá áibanái nadacùapiná pìwalìabàa, yá natépiná píawa càmicatalé piwàwa pìacawa —íimaca yái Jesúsca.
[19] Jesús icàlidaca Pedro iríni wéemìacaténá Pedro yéetáanápinátéwa cruz ìwali, yáasáidacaténá èeri mìnanái irí cachàinica Dios íiwitáise Pedro yéetácaalípinátéwa Jesús ìwali yeebáidacáiná Jesús itàacái. Néese Jesús íimaca Pedro irí:
—¡Pìawa núamiwáise! —íimaca yái Jesúsca.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

[20] Néeseté Pedro iwènúacawa iicáidaca íinataléwa, yá iicáca nùacawa náamíisewa, núa Juanca. Núacata yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Núacata yái yáawinéericatéwa mawiénita Jesús irí wayáacaalíté wayáacaléwa Pascua yaalí Jesús yáapicha; núacata yái isutéericaté yéemìawa Jesús: "Nuíwacali, ¿cawiná yái itéeripináca piùwidenái náibàacaténá pía?" núumacaté Jesús irí. [21] Néese Pedro iicáca núa, yá isutáca yéemìawa Jesús:
—Nuíwacali, ¿néeni yái asìalica? ¿Càinácaalí ìyáanápiná? —íimaca yái Pedroca. [22] Jesús íimaca Pedro irí:
—Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa nuíwitáise. Iwàwacutá peebáidaca nutàacái mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca.
[23] Iná áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúunáidaca càmíinápiná nuétáwa. Quéwa Jesús càmita cài íima. Néese íimacaté: "Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa nuíwitáise", càité íimaca yái Jesúsca.
[24] Núacata yái Juanca, Jesús yéewáidacalécaté, yái icàlidéerica Jesús iináwaná ìwali. Nudéca nutànàacuéca piríni. Macáita wáalíacawa nudéca nucàlidaca báisíiri iyúni.
[25] Jesús imànicaté manùba càmíiri nutànàa ìwali. Natànàacaalí macáita yái Jesús imàníiricatá, yá cuyàluta napuníadaca macái cháí èeritá.

LOS HECHOS

La promesa del Espíritu Santo

1 Nubànùa pirí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máiníiri cáimiétacanáca. Bàaluité nutànàaca pirí
yáara idàbáanéericaté cuyàlutaca nucàlidacaténá pirí macáita Jesús imànníináté, yéewáidáanáté nacái
quéechatécáwa. 2 Nucàlidacaté piríni nùasu idàbáanéerité cuyàluta irìcu càinácaalíté Jesús imànica
yèepunícaalítéwa chái èeri irìcu àta imichàacatalétatéwa chènuniré. Ipíchawáiseté yàacawa èeri íicha,
yá imáidaca yàataléwa yàasu apóstolnáiwa, íibaidéeyéipináté irí yáamirìcubàa. Néese Espíritu Santo
íiwitáise iyú, Jesús yàalàaca nía náalíacaténáwa càinácaalípináté iwàwacutáaná namànica. 3 Jesús yéetá-
cadénáamitéwa, néese imichàacatéwa yéetácáisi íicha. Yá imàacaca yáawawa apóstolnái iicácani. Cuarenta
èeri imàacacaté yàacawa yáawawa naicácani náalíacaténátéwa báisíiri iyú cáucani. Yéewáidaca nía nacái
neebáidáanápiná Dios itàacái namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.
4 Idècunitàacá ìyaca yàasu apóstolnái yáapichawa, yáté Jesús yàalàaca nía ipíchanáté namusúacawa
Jerusalén ìyacàlená íicha. Iimacaté nalí:
—Picùacué Espíritu Santo yàanàaca, yái Núaniri Dios íiméericaté ìwali ibànùanápinácué piríwani, càitade
iyúwa núumáanácuéca pirí. 5 Báisíta Juan el Bautista ibautizácaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesú-
namáita Dios ibànùacué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripinácuéca píawa, ibautizácaténácué
píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú —íimaca yái Jesúsca.

Jesús asciende al cielo

6 Néeseté idècunitàacá nàwacáidáyacacawa Jesús yáapicha, yá apóstolnái náimaca nasutáca néemìawani:
—Wáiwacali, ¿siùcatasica piwasàa wía romanonái íicha, wía judíoca, yéewacaténá píata icùaca wàasu cáli
néeséeyéi? —náimaca. 7 Néese Jesús íimaca nalí:
—Càmitacué iwàwacutá píalíacawa càiná èeri irìcucaalí Núaniri Dios imànipinácué pirí wawàsi. Abéerita
Núaniri Dios yáaliéricawa. Càmita icàlida áibanái iríni càiná èeri irìcucaalípináni. Càmitacué iwàwa-
cutá píalíacawa. 8 Quéwa Espíritu Santo iwàlùapinácué piwàwalìculéwa, yái yèeripinácuéca pichàiniwa
chènuníiséericawa, yéewanápinácué pìa picàlidaca nuináwaná ìwali, ipíchanácué cáaluca piicáca wenài-
wicanái. Càitacué nacái picàlidapiná nuináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli néenibàa
nacáiwa, Samaria yàasu cáli néenibàa nacái, nía nacái yàcalé déecubàanaméeyéica, chái èeri irìcu —íimaca
nalí yái Jesúsca.
9 Idécanáamité cài íimaca, idècunitàacá naicáidaca irí, yá imichàacatéwa náicha chènuniré. Yá iwàlùa-
cawa acalèe yèewiré, càmita quirínama nadé naicácani. 10 Idècunitàacá Jesús imichàacawa, yá naicáidaca
yáamíisewa chènuniré. Yá pucháiba asìanái cabalèenaméeyéi ibàle namàacacaté níawawa apóstolnái iicáca
nía. 11 Yá náimaca apóstolnái irí:
—Píacué Galilea yàasu cáli néeséeyéica, ¿cánácué pibàlùa piicáidaca chènuniré? Yái Jesús siùquéerica
tàacáwa imichàacawa chènuniré pèewíisecué, yàanàapiná àniwa acalèe yèewíise càide iyúwa pidéenácué
piicácáwa imichàacawa —náimaca níái ángelca.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

12 Néeseté apóstolnái yèepùacawa dúli íinatáise, íipidenéechúa Olivos, olivo inàlimanáca. Yá nàacawa
Jerusalén ìyacàlená néré. Uái dúli yáawinéechúacawa mawiénita Jerusalén ìyacàlená íicha, batéwa abéeri
kilómetro idècuni, càiride iyúwaté judíonái íiwitáise imàacáaná nèepunícawa sábado irìcu nayamáidacatái-
cawa. 13 Nàanàacaté yàcalé néré, yá macáita nayamáacawa abéeri capìi imàdáaná irìcu ìyéerica chènunibàa
cáli inàni íicha. Once namanùbaca níái asìanáica iwàluèyéicawa néré: Pedro, Juan nacái, Santiago nacái,
Andrés nacái, Felipe nacái, Tomás nacái, Bartolomé nacái, Mateo nacái, Santiago nacái yái Alfeo ìirica,
Simón nacái, áibaalí íipidenéeri Celote, Judas nacái, yái Santiago yéenásàirica. 14 Abédanamata náiwitáise
náapichawáaca canánama nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios íicha mamáalàacata, náapicha
nacái abénaméeyéi inanáica, María nacái, Jesús yáatúaca, Jesús yéenánái nacái.
15 Néenialíté Pedro imichàa ibàlùacawa nàacuésemi, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ciento veinte
namanùbaca ìwacáidáyaquéeyéicawa néré. Yá íimaca nalí: 16 “Píacué nuénánáica, idéca ichàbacawa macáita
càide iyúwa rey David itànàaná Dios itàacái, Espíritu Santo inùmalìcuíse. Bàaluitécáiná David itànàaca
tàacáisi Judas Iscariotemi iináwaná ìwali, yái yèericatéwa náiwitápu níái úwinái íibèeyéicaté Jesús preso-
caténáté namànicani. 17 Yèepunícáinátéwa wáapicha, yái Judasmica. Iibaidacaté nacái Dios irí wáapicha”,
íimaca yái Pedroca. 18 Sacerdote íiwacanánái iwènìacaté abéeri cáli Judas yàasu plata iyú yái nèericaté
irí platamica imànníiricaté ìwalíise ibáyawanáwa. Imulacàacatéwa yái Judas ichéecamica, yá yúuwàacawa
isubèriacawa ìwalìabàawa balánamái, ìyapicúami imusúacawa íicha canánama. 19 Néese, Jerusalén ìyacàlená
mìnanái yéemìacaalíté Judasmi ìyáaná, yá nàaca íipidená yái cálica Acéldama, íimáanáca natàacái iyú: “Irái
yàalu”. 20 Pedro itàaníca nalí àniwa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pedro íimaca nalí: “Càité rey David
itànàacaté tàacáisi Judas Iscariotemi ìwali cuyàluta Salmos irìcu. David íimacaté:
‘Máisapináca icapèemica, canácata ìyéeripiná icapèemi irìcu’,
càité David itànàaca. Itànàacaté àniwa:
‘Aiba wenàiwica àniwa íibaidapiná yáamirìcubàami’,
càité David itànàaca Salmos irìcu”, íimaca yái Pedroca.

21 Pedro idécanáamité icàlidaca nalíni Judasmi iináwaná ìwali, yá íimaca nalí àniwa: “Iyéeyéica wèewi
níái asìanáica yèepuníiyéicatéwa wáapicha èeri imanùbaca idècunitàacá Wáiwacali Jesús ìyaca wáapicha.
22 Yèepuníiyéicawa wáapicha Juan ibautizácatáiseté Jesús àta Wáiwacali imichàacatalétatéwa wáicha
chènuniré. Càide iyúwaté rey David itànàanáté tàacáisi íiméerica: ‘Aiba wenàiwica àniwa íibaidapiná
yáamirìcubàami’, càita nacái iwàwacutá abéeri íibaidaca Dios irípiná wáapicha Judas yáamirìcubàami
icàlidacaténá Jesús iináwaná ìwali idéca imichàacawa yéetácáisi íicha”, íimaca yái Pedroca.
23 Iná macáita Jesús yéewáidacaléca manùbéeyéi needáca nèewíisewa pucháiba asìanái. Abéeri íipidená
José, áibaalí íipidená Barsabás, áibaalí íipidená nacái Justo, máisibaca íipidená. Yá nacái yàacawéerináca
íipidená Matías. 24-25 Yá macáita nasutáca níawawa Dios íicha macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca:
“Wáiwacali, píacata yái yáaliérica macái wenàiwica íiwitáise. Píasáida walí càirríinácaalí néená níái pucháiba
asìanáica piwàwéeri íibaidaca pirí iyúwa apóstol Judas yáamirìcubàami, yái Judas íibaidacalémica Judas
yúuquéericaté íichawa ibáyawaná ìwalíisewa, yàacaténátéwa yùuwichàacatalépinácawa, yái infiernoca”,
náimaca nasutáca Dios.
26 Néese, iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná, náucaca náichawa suerte púubanaméeyéi íba, náalíacaténátéwa
càirríinácaalí néená Dios yeedéericaté íibaidéeripináté Dios irí náapicha níái apóstolca. Yá needáca náicha
Matías, íibaidéeripiná Dios irí náapicha. Yácata doce apóstol yéenáca, yái Matíasca.

2

La venida del Espíritu Santo

1 Néenialíté judíonái namànicaté nàasu cultowa íipidenéerica Pentecostés, yá macáita yeebáidéeyéica
Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa abéeri capìi irìcu. 2 Yátaté néemìaca manuíri sànasi chènuníiséeri càide
iyúwa wéemìaná cachàiníiri cáuli isàna. Macáita yáawinéeyéicawa capìi irìcu néemìaca yái sànasica. 3 Yá
naicáca quichái nacáiri ipèrùa manùba càide iyúwa waicáaná quichái. Yá quichái ipèrùa iseríacawa náiwita
ìwali náalimáwanama, macáita níái wenàiwicaca. 4 Yá Espíritu Santo iwàlùacawa nawàwalìculé canánama,
icùacaténá náiwitáise. Yá nadàbaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú, yái
tàacáisica càmíiritécáwa nadé náalíaca natàaníca iyú, càide iyúwa Espíritu Santo imàacáaná nacàlidacani.
5 Néenialíté áibanái judío ìyaca néeni Jerusalén ìyacàlená irìcu, yàanèeyéicaté macái cáli néese. Níái
judíoca neebáidacaté Dios itàacái cáalíacáiri iyú. 6 Judíonái yéemìacanacáita yái sànasi chènuníiséerica,
yá manùba nàwacáidáyacacawa capìi néré. Néemìaca apóstolnái, áibanái nacái náapichéeyéica, nacàlidaca
nalíni natàacái imanùbaca iyú. Macái wenàiwica yéemìaca itàacáiwa. Náináidacawa manuísíwata néemìaca
natàacáiwa, níái manùbéeyéica judíoca yàanèeyéicaté capìi néré. 7 Yá judíonái nasutáca néemìawa
níawáaca:
—¿Càinásica yéewaná natàaníca watàacái imanùbaca iyú? Ewita Galilea yàasu cáli néeséeyéicáaníta
nía canánama, càicáaníta natàaníca watàacái imanùbaca iyú. 8 ¿Càinásica yéewaná náalimá nacàlidacani
watàacái iyú? 9 Manùba cáli néeséeyéi wía: Partia yàasu cáli, Media yàasu cáli nacái, Elam yàasu cáli
nacái, Mesopotamia yàasu cáli nacái, Judea yàasu cáli nacái, Capadocia yàasu cáli nacái, Ponto yàasu cáli
nacái, Asia yàasu cáli nacái, 10 Frigia yàasu cáli nacái, Panfilia yàasu cáli nacái, Egipto yàasu cáli nacái,
Libia yàasu cáli néeséeyéi nacái, ìyéeyéica mawiénita Cirene yàasu cáli irí, Roma ìyacàlená mìnanái nacái
ipáchiéyéica ìyaca chái, 11 áibanái nacái judíosíwanái, áibanái nacái càmíiyéica judío iwènúadéeyéicaté
íiwitáisewa neebáidacaténá Dios itàacái iyúwa judíosíwanái, Creta yàasu cáli néeséeyéi nacái, Arabia yàasu
cáli néeséeyéi nacái. Manùba cáli néeséeyéica wía, quéwa macáita wáalimáwanama wéemìaca natàaníca
watàacái iyú nacàlidaca ìwali yái Dios imànníináca cayábéeri íiwitáise cachàiníiri iyúwa —náimaca nalíwáaca.
12 Níái manùbéeyéi wenàiwicaca, càmitaté náalíawa càinácaalí iyú yéewaná apóstolnái cài natàaníca
madécaná tàacáisi iyú yéewanápiná manùbéeyéi cáli néeséeyéi yéemìaca itàacáiwa. Nasutáca néemìawa
níawáaca:
—¿Càinásica yéewaná cài natàaníca? —náimaca nalíwáaca. 13 Abénaméeyéi quéwa naicáaníca ita
apóstolnái iquínina meedá. Iná náimaca:
—¡Icàméeyéica nía meedá! —náimaca naicáaníca.

Discurso de Pedro

14 Néeseté Pedronái, níái docéeyéica imanùbaca apóstolca, namusúacawa manùbéeyéi yèewíise, níái
ciento veinte namanùbaca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidacaténá manùbéeyéi wenàiwica iríni. Yá
Pedro icàlidaca nalíni cachàiníiri tàacáisi iyú. Iimaca nalí: “Píacué, nuénánái judíoca, macáitacué pía nacái
Jerusalén ìyacàlená mìnanáica, péemìacué cayábani yái nucàlidéeripinácuéca piríwa. 15 Piyúunáidacuéca
nacàmaca níái wenàiwicaca. ¡Càmíirita! Canácata icàméeri mapisái yáawanáitàacáwa a las nueveta. 16 Néese
Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo càide iyúwa profeta Joel icàlidáanáténi bàaluité, itànàanáté tàacáisi Dios
inùmalìcuíse nacái. Dios íimacaté:
17 ‘Mawiénicaalí yái èeri imáalàacatáipináwa, yá nubànùapiná Espíritu Santo wenàiwicanái irí cana-
nama, yàacawéeridacaténá nía; íná yéewanápinácué péenibe nacàlidaca tàacáisi nunùmalìcuíse;
nubànùapiná tàacáisi ùuculìiyéi irí yéenáiwanási nacáiri iyú, béeyéi irí nacái náamacani irìcuísewa.
18 Néenialípiná nubànùa Espíritu Santo nùasu wenàiwicanái iwàwalìculéwa, yàacawéeridacaténá nía,
asìanái, inanái nacái, yéewanápiná nacàlidaca tàacáisi nunùmalìcuíse.
19 Capìraléeri cáli irìcuwa núasáidapiná naicá wawàsi nacalùadéeripiná naicáca, íinata nacái cáliquéi—irái,
quichái, acalèe nacáiri íisaca nacái.

[20] Yái èeri icamaláná catéeripináwa, quéeri nacáiwa naiquéechúapiná quíirawaca càide iyúwa waicáaná irái, ipíchawáise nùasu èeri máiní cayábéeri yàanàaca, caiyéininéeri nacái.
[21] Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yáawawa nuícha nuicáanápiná napualé, nuwasàapiná níawa nùasu yùuwichàacáisi íichawa',
íimacaté yái Diosca, càité profeta Joel itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
[22] "Iná péemìacué cayábani yái nucàlidéeripinácuéca piríwa, píacué israelitaca: Píalíacuécawa machacànníiri iyú càinácaalíté ìyáaná pèewibàa, yái Jesúsca, Nazaret ìyacàlená néeséerica. Dios idéca yáasáidacuéca piríni, píalíacaténáwa Jesús ìwali, abéeri Dios néeséericani, yái Jesúsca. Dios imàacacaté Jesús imànica máiníiri cayábanaméeri wawàsi, càmíirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténácué pirí Dios ibànùacani. [23] Ewitacué píalíacáanítatéwa ìwali Dios néeséericani, càicáanítacué píibàacaténi, pinúacaténáni. Quéwa bàaluitésíwa Dios íináidacatéwa imàacáanápiná áiba wenàiwica iyúudàacuéca píibàaca Jesús presoíri iyú, yéewanápinácué pimàacaca báawanaméeyéi asìanái itàtàacani cruz ìwali. [24] Quéwa Dios iwasàacaté Jesús yéetácáisi íicha, yáté imichàidaca Jesús yéetácáisi íicha càmicáiná yéetácáisi yáalimá imawènìadacani. [25] Yáté rey David icàlidacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmalìcuíse. Jesús íimacaté Dios irí:
'Nucuèriná Dios, núalíacawa pìyáanápiná núapicha càiripináta, pìacawéeridaca nacái núa. Iná canácata yáalimèeri imàacaca nucaláacawa píicha, pía Nucuèriná Diosca.
[26] Iná yéewa casíimáica nuwàwa, yásí nucántàa nacái casíimáiri iyú. Yá máiní manuíca nuínáidapinácawa nuwàwawa pìwali,
[27] càmicáiná pimàacapiná núa càliculìi irìcu. Càmita nacái pimàacapiná ibadácawa yái nuináca, núa pìasu wenàiwicaca mabáyawanéerica.
[28] Pidéca pimàacaca cáuca núa, yá nuyanídapinácawa nùyacaalípináta píapicha',
íimacaté yái Jesúsca, càité David itànàaca Jesús itàacái.
[29] "Píacué nuénánáica, macáitacué wáalíacawa wàawirimi rey David yéetácatéwa, yáté nabàlìacani. Siùcade macáita wía judíoca wáalíacawa alénácaalí David yàasu càliculìimi ìyaca chái wèewibàa. [30] Profetacaté yái rey Davidmica, yá yáalíacatéwa nacái Dios imànicaté wawàsi David yáapicha cáimiétacanéeri iyú imàacáanápináté rey David itaquérinámi icùaca israelitanái David yáamirìcubàami. [31] David icàlidacaté yái tàacáisi Dios inùmalìcuíse, càide iyúwa David idéca nacáicaalí iicáca macáita yái ichàbáanápinácawa. Iná yéewa rey David icàlidacaté tàacáisi íiméerica Mesías icáucàanápinátéwa, yái israelita icuèrinápináca. David íimacaté nacái Mesías càmíinápináté iyamáawa càliculìi irìcu, càmíinápináté nacái iinámi ibadáwa. [32] Yái Jesúsca, Dios idéca icáucàidacani, yá nacái macái wía, wadéca waicáca cáucani. [33] Dios idéca imichàidaca Jesús chènuniré, imàaca nacái yáawinacawa yéewápuwáise Dios irí, icùacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré. Yá càide iyúwaté Jesús icàlidáaná walíni, Wáaniri Dios idéca imàacaca Jesús ibànùaca walí Espíritu Santo. Siùca èeri pidécuéca péemìaca, piicáca nacái càinácaalí iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwicanái íiwitáise. [34] Wáalíacawa Mesíascani yái Jesúsca, Dios ibànuèripinácaté icùacaténá wía, yácáiná rey David càmitaté imichàawa chènuniré icáuca yáapichawa, quéwa David icàlidacaté tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmalìcuíse. David íimacaté:
'Wacuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita,
[35] idècunitàacá numawènìadaca píicha macái piùwidenáiwa, íimaca yái Diosca',
càité David íimaca.
[36] "Píacué macái Israel itaquénáinámica, iwàwacutácué píalíacawa báisíiricani: Yái Jesúsca, pinuéricatécué cruz ìwali, yácata Dios imàaquéerica Wáiwacalipiná, Mesías nacái, yái wacuèrinápináca, wía judíoca", íimaca yái Pedroca.
[37] Néese níái wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa néré, néemìacáiná Pedro yàasu tàacáisi, íná máiní achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwa. Yá nasutáca néemìawa Pedro, apóstolnái nacái. Yá náimaca nalí:
—Píacué wéenánáica, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. [38] Néese Pedro íimaca nalí:
—Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná. Pibautizácué nacáiwa Jesucristo íipidená ìwali píasáidacaténácué peebáidaca itàacái. Yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná íicha. Ibànùapinácué pirí Espíritu Santo icùacaténácué píiwitáise. [39] Yái Espíritu Santoca, Dios iwàwéericuéca yàaca pirí, péenibe irí nacái, nalí nacái macáita ìyéeyéica déeculé, yácáiná Dios ibànùapiná Espíritu Santo nalí canánama, cawinácaalí Wacuèriná Dios iwàwéeyéica imáidaca yàasunáipináwa —íimaca yái Pedroca. [40] Càita Pedro icàlidaca nalíni déecuíri iyú, yàalàa nacái nía. Iimaca nalí:
—Piwènúadacué píiwitáisewa ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía náapicha níái cabáyawanéeyéi wenàiwicaca —íimaca yái Pedroca.
[41] Ináté níái yeebáidéeyéicaté Pedro yàasu tàacáisi, nabautizácawa. Tres mil namanùbaca níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái yáté èerica. [42] Nàwacáidáyacacawa náapicha áibanái yeebáidéeyéica néemìacaténá apóstolnái yéewáidáaná nía. Yá macáita neebáidaca cachàiniwaca. Abédanamata nacái náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. Nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios íicha, nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca, nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná.

La vida de los primeros cristianos

[43] Néeseté apóstolnái ichùnìaca yàacawa manùbéeyéi cáuláiquéeyéi Dios íiwitáise iyú. Dios imàaca nacái namànica manùba cachàiníiri iyú càmíiri wenàiwica idé imànica. Iná Jerusalén ìyacàlená mìnanái cáaluca nawàwa náináidacáwacawa canánama. [44] Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, abédanamata náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. [45] Yá nawéndaca nàasuwa càinácaalí nadènièrica nawacùacaténá

iwèninàami catúulécanéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesús. 46 Eeri imanùbaca nàwacáidáyacacawa templo irìculé
nàacaténá Dios irí cayábéeri. Nàwacáidáyaca nacáiwa nacapèe irìculéwa nawacùacaténá nàwaliwáaca pan,
yái Santa Cenaca nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná. Yá nayáaca nayáacaléwa náapichawáaca
casíimáiri iyú nawàwalìcuísewa. 47 Jerusalén ìyacàlená mìnanái cáimiétaquéeri iyú naicáca wenàiwica yee-
báidéeyéica Jesús itàacái. Eeri imanùbaca Wáiwacali iwasàaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha néenánáicaténá nía, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

3

Un cojo es sanado

1 Aiba èerité Pedro, Juan nacái nàacawa templo néré a las trescatáica táicalé càide iyúwa judío íiwitáise
ìyáaná nasutáca níawawa Dios íicha èeri imanùbaca. 2 Macái èeri imanùbaca ìyacaté néré abéeri asìali éeruíri
yàabàli, quéwa yáta imusúanátawa. Eeri imanùbaca áibanái itécani templo inùma nérépiná, yái templo
inùma íipidenácatáica Hermosa. Néré isutáca plata wenàiwicanái íicha, níái iwàluèyéicawa templo irìculé.
Isutáca náicha plata iwènìacaténá iyáapináwa. 3 Iicáca Pedro, Juan nacái iwàluèyéiwa templo irìculépiná,
yá isutáca náicha plata. 4 Idècunitàacá isutáca náicha plata, yá naicáidaca irí. Pedro íimaca irí:

—Piicáida walí —íimaca yái Pedroca. 5 Yái asìali éeruíri yàabàli iicáidaca nalí machacànita, iyúunáidacáiná
nàapináca irí plata. 6 Quéwa Pedro íimaca irí:

—Canáca nulí plata, orocáaníta canácata nulíni. Numànica piríwa yái núaliméerica numànica. Núumaca
pirí Jesucristo Nazaret ìyacàlená néeséeri inùmalìcuíse, yái ichàiniadéerica núa, nuchùnìacaténá pía,
pimichàawa pìipìná —íimaca yái Pedroca.

7 Yá Pedro íibàaca asìali icáapi yéewápuwáiséeri, yá Pedro imichàidaca ibàlùawa yái asìalica. Idècunitàacá
imichàacawa yái asìalica, yáta cachàinica yàabàli. 8 Yá ipisìa ibàlùacawa. Yá idàbaca ìipìnaca. Iwàlùacawa
Pedronái yáapicha templo irìculé, ipisìaníca nacái yàacawa, yàaca Dios irí cayábéeri néeninamata.
9 Macáita wenàiwica ìyéeyéica templo irìcu naicáca ìipìnáaníca. Néemìa nacái itàacái yàaca Dios irí
cayábéeri. 10 Náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí, cáalu nacái náináidacawa nawàwawa ìwali, yái asìali
ichàbáanácawa, náalíacáinátéwa Dios íiwitáise ìyaca néré, náalíacáiná naicácani yái asìalica, náalíacáiná
nacáiwa ìwali yáawináaníirimicawa isutáca náicha plata templo inùma néré íipidenácatáica Hermosa.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

11 Yái asìali éeruíricaté yàabàlimi, ichùnièricatéwa, càmita iwàwa nàacawa íicha yái Pedroca, Juan
nacái. Nabàlùacawa abéeri imàdáaná néeni templo irìcuíri. Yái imàdáanáca íipidenácaté Pórtico de
Salomón. Madécaná wenàiwica náináidacawa manuísíwata néemìaca Pedronái iináwaná, íná napìacawa
néré naicácaténá nía. 12 Néese Pedro iicácáiná nàwacáidáyacacawa, yá íimaca nalí: “¿Cánásicué máiní
píináidacawa manuísíwata piicáidaca walí, píacué israelitaca? Picácué píináidawa wadéca wachùnìaca
yái asìalica wáiwitáise iyúwa meedáta. ¡Càmíirita! Càmita nacái wadé wamàacaca ìipìnaca ìwalíise
yái wamàníináca culto Dios irí. 13 Achúmatàacáwa nucàlidacué piríwani càinácaalí yéewaná ìipìnaca.
Péemìacué cayába quéechacáwa: Wacuèriná Dios, yái Dios wàawirináimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái
nèericaté icàaluíníná, yácata imàaquéerica Jesús ìyaca cáimiétacanéeri iyú náicha canánama, íibaidéerica
Dios irípiná. Yái Jesúsca presocatécué pimànicani, pimàacacaténáté càmíiyéi judío inúacani, níái icuèyéica
wàasu cáli. Néeseté gobernador Pilato iwàwacaalíté iwasàaca Jesús, yá pitàanícatécué báaweéri iyú
Jesús ìwali, íná càmitatécué pimàaca Pilato iwasàacani. 14 Càmitacué pisutá Pilato iwasàanápináténi,
yái Jesús mabáyawanéerica imàníirica càide iyúwa Dios ichùulìaná. Néeseté pisutácuéca Pilato íicha
iwasàanápinátécué pirí abéeri inuéricaté wenàiwica. 15 Càita pinúacatécué yái yèerica wacáuca càmíiri
imáalàawa. Quéwa Dios imichàidacaténi yéetácáisi íicha. Wía nacái, wadéca waicáca cáucani, yái Jesúsca.
16 Siùcade yái asìali piiquéericuéca chái, píaliéricué nacái piicáca, idéca ichùnìacawa cachàinicaténáni Jesús
íipidená ìwali, ìipìnacaténá, yeebáidacáiná Jesús itàacái. Dios idéca imàacaca wachùnìacani cayába, càide
iyúwa piicáanácué macáitani, weebáidacáiná Jesús itàacái.

17 “Píacué nuénánáica, núalíacuécawa pìwali, píiwacanánái nacái pinúacaalítécué Jesús, càmitacué
báisíiri iyú píalíacawa cawinácaalí yái pinuéricatécuéca. 18 Quéwa Dios imàacacatécué pimànica càide
iyúwaté yàasu profetanái canánama nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse ìwali yái yàasu Mesíasca.
Náimacaté iwàwacutáanápináté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israeli-
taca. 19 Iná, piwènúacuéwa Dios irí àniwa, piwènúadacué nacái píiwitáisewa Dios irípiná yéewacaténácué
imàacaca iwàwawa pibáyawaná íicha. Piwènúadacaalícué píiwitáisewa pibáyawaná íichawa caquialéta,
yá cawàwanáta Wacuèriná Dios imàacapinácué pìyaca matuíbanáiri iyú. 20 Piwènúadacué píiwitáisewa
Dios irípiná yéewanápinácué Dios ibànùaca pìatalé Jesús, yái Mesíasca. Bàaluité Dios íináidacawa
imàacáanápinácué picuèrinápinácani, píacué israelitaca. 21 Quéwa iwàwacutá Jesucristo iyamáacawa chè-
nuniré àta Dios ichùnìacataléta macái wawàsi càide iyúwaté profetanái íimáaná Dios inùmalìcuíse, níái Dios
yàasu profetaca íibaidéeyéicaté Dios irípiná bàaluité èeri. 22 Càité profeta Moisés íimaca wàawirináimi irí:
‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapinácué pirí profeta péenátacuéwa, nuíwitáise nacáirica. Peebáidacué
macáita càide iyúwa ichùulìaná pimànica. 23 Macái cawinácaalí càmíiyéica yeebáida iyúwa yái profetaca
ichùulìanápiná, Dios yùuwichàidapiná níawa càiripináta’, íimacaté yái Moisésca.

24 “Yá macáita profetanái, yái Samuel, nía nacái profetanái Samuel yáamíisàna nacàlidacaté
Mesías yéenáiwaná ìwalipináté. 25 Profetanái nacàlidacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse íiméericaté Dios
ibànùanápinácué pìatalé picuèrinápiná. Siùca idéca ibànùacuéca pìataléni càide iyúwaté íimáaná. Dios

imànicaté wawàsi cáimiétacanéeri iyú wàawirináimi yáapicha imàníínápinácué pirí cayábéeri, píacué nataquénáinámica. Siùcade idéca imànicuéca pirí cayábéeri càide iyúwaté íimáaná. Yácáiná Dios íimacaté wàawirimi Abraham irí: ‘Pitaquénáinámi ìwalíise numànipiná cayábéeriwa macái èeri mìnanái irí’, càité íimaca yái Diosca. [26] Idécanáamité Dios imichàidaca Iiriwa yéetácáisi íicha, yá ibànùaca wía wacàlidacaténácué pirí iináwaná ìwali quéechatécáwa, imànicaténácué pirí cayábéeri, píacué israelitaca, yéewanápiná macáitacué piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íichawa”, íimaca yái Pedroca.

4

Pedro y Juan ante las autoridades

[1] Idècunitàacá Pedro, Juan nacái nacàlidaca yái tàacáisi wenàiwicanái irí, yá sacerdotenái nàanàaca néré, yá nacái úwi íiwacaliná, níái úwi icuèyéica templo, abénaméeyéi saduceo nàanàaca náapicha nacái. [2] Calúaca nía yácáiná Pedro, Juan nacái néewáidaca wenàiwicanái tàacáisi iyú íiméerica Dios idéca yáasáidaca báisíiri iyú icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa, Dios icáucàidacáináté Jesús. [3] Yá úwinái náibàaca nía, presoca namànica Pedro, Juan nacái. Namàacaca nía presoíyéi ibànalìcu, máinícáiná catáca yàacawa, íná namàacaca nía néré táiyápinama. [4] Quéwa manùbéeyéi néená yéemièyéicaté Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidaca Jesús itàacái. Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái batéwa cinco mil namanùbaca níawami asìanáita. Càmita naputàa càisimaléná caalí inanái, sùmanái nacái yeebáidéeyéica Jesús.

[5] Néese mapisáináami àniwa, judío íiwacanánái sacerdotenái, judío icuèrinánái béeyéi nacái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nàwacáidáyacacawa Jerusalén ìyacàlená néré. [6] Iyacaté néré náiwacanánái yèewi Anás, yái sacerdote íiwacalináca. Nàyaca néré áibanái sacerdote nacái: Caifás, Juan nacái, Alejandro nacái, áibanái nacái sacerdote íiwacanánái yéenánáisíwa macáita. [7] Néese nachùulìaca natéca nàatalé Pedro, Juan nacái. Yá namàacaca Pedronái nabàlùacawa nàacuésemi. Yá nasutáca néemìawa Pedronái. Náimaca Pedronái irí:

—¿Cawiná íiwitáise iyú pidécué cài pimànica? ¿Cawinácué ichùulìa pimànica càiri wawàsi? —náimaca. [8] Néese Espíritu Santo icùaca Pedro íiwitáise. Yá icàlidaca nalíni:

—Píacué nuénánái judío íiwacanánáica, wacuèrinánái béeyéica nacái: [9] Pidécuéca pisutáca péemìawa wía ìwali yái wamànníináca cayábéeri cáulái quéeri irí, píalíacaténácuéwa càinácaalí yéewaná asìali ichùnìacawa. [10] Uwé, wacàlidacué piríni yéewanápiná macáita Israel itaquénáinámi náalíacawa. Yái asìalica ìyéerica chái macáita wenàiwicanái yàacuésemi, idéca ichùnìacawa Jesucristo Nazaret ìyacàlená néeséeri íipidená ìwali, Jesús ichùulìacáiná wachùnìacani, yái Mesíasca Dios ibànuèrica walí wacuèrinápináca, wía judíoca. Pinúacatécué Jesús cruz ìwali, quéwa Dios icáucàidacaténi. [11] Píacué nuénánáica israelita íiwacanánáica, báawacatécué piicáca Jesús, piyúunáidacáinácué canáca iwèni, quéwa Dios idéca imàacaca máiní cachàiníiri náicha canánama, yái Jesúsca. Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica imàníiyéica íba icapèená. Nayúunáidaca báawaca abéeri íba, íná náucaca náichawani. Néese yái íbaca máiní iwàwacutácawa capìi irípiná áiba íba íicha canánama. Càita nacái Dios idéca imàacaca máiníiri cáimiétacanáca náicha canánama yái Jesúsca, éwitacué piyúunáidacáaníta canáca iwèni. [12] Canácata áiba Jesús íicha yáaliméeri iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, canácáiná áiba Jesús íicha chái èeri irìcu Dios imàaquéeri iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Pedroca.

[13] Idécanáami náiwacanánái yéemìaca Pedro, Juan nacái nacàlidáaná macàaluíninátani Jesús iináwaná ìwali, yá náiwacanánái náináidacawa manuísíwata néemìaca Pedronái itàaníca cáalíacáiri iyú, níacáiná náiwacanánái náalíacawa càmitaté Pedronái yéewáidawa judíonái yàasu escuela irìcu, íibaidéeyéica meedá nía nacái. Yá nawàwalica Pedronái nèepunícatéwa Jesús yáapicha. [14] Yái éeruíricaté yàabàlimi nacái ichùnièricatéwa ibàlùacawa néré náapicha, íná judío íiwacanánái càmitaté náalimá natàaníca báawéeri iyú Pedronái ìwali. [15] Néeseté níái ìwacáidáyaquéeyéicawa nachùulìaca úwinái namusúadaca Pedronái méetàucuta náicha achúmáanata. Yá namusúadaca Pedronái. Néese sacerdotenái natàaníca náapichawáaca Pedronái ìwali. [16] Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinápinásica wamàni nalí, níara asìanáica? Macáita Jerusalén ìyacàlená mìnanái náalíacawa nadéca namànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Iná càmita yéewa wáimaca càmitasa namàni càiri wawàsi. [17] Quéwa iwàwacutácué wàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca siùcáisede Jesúsmi iináwaná ìwali, ipíchaná macái wenàiwica nacàlidaca nalíwáaca mamáalàacata asìali iináwaná ìwali, yái éeruíricaté yàabàlimi nachùnièrica —náimaca.

[18] Néese namáidaca Pedronái àniwa. Yá nàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali, ipíchaná nacái néewáidaca wenàiwica Jesús ìwali. [19] Quéwa Pedro, Juan nacái náimaca nalí:

—Wadéca wáináidacawa wamànníinápiná càide iyúwa Dios ichùulìaná wía. Néese píalíacuécawa càmita wadé weebáidacuéca pitàacái Dios itàacái íicha. [20] Càmita yéewa masànaca wía. Iwàwacutá wacàlidaca ìwali yái waiquéerica, wéemièri nacái —náimaca níái Pedronáica.

[21] Néese náiwacanánái nàalàaca nía cachàiníiri iyú, nabáuliaca nàuwichàidáanápiná Pedronái càmicaalí namàni càide iyúwa nachùulìaná nía. Néese namàacaca Pedronái namusúacawa náicha. Càmita náalimá nàuwichàidaca Pedronái yácáiná macái wenàiwica yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái asìali ichùnìanácawa. [22] Yái asìali ichùnièricatéwa Dios íiwitáise iyú idènìacaté cuarenta camuí ichàbaníise.

Los creyentes piden confianza y valor

[23] Néeseté Pedro, Juan nacái idécanáamité nàacawa náicha, yá nàacawa nàwacáidáyacacawa nàacawéeyéiná yáapichawa. Pedronái icàlidaca nalí macáita yái sacerdote íiwacanánái íimáanácaté, nía nacái

judío icuèrinánái béeyéica. [24] Néemìacanáami, yá macáita nasutáca níawawa Dios íicha abédanamata
macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: "Wacuèriná Dios, cachàiníiri náicha canánama, píacata yái
imàníiricaté capìraléeri cáli, chá nacái èeriquéi, manuíri úni nacái, canánama wawàsi nacái ìyéerica. [25] Pía
Wacuèriná Diosca, bàaluité Espíritu Santo icùaca pìasu wenàiwica rey David íiwitáise, yáara wàawirimica,
yéewacaténáté icàlidaca tàacáisi pinùmalìcuíse. David íimacaté:
'Canápináta meedá càmíiyéi israelita namànica ùwicái Dios íipunita. Canápináta meedá israelitanái
náináidacawa namànníinápiná ùwicái, càmicáiná náalimá namawènìadaca náichawa Dios.
[26] Aibanái èeri mìnanái icuèrinánái, náiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa namànicaténá ùwicái
Wacuèriná Dios íipunita, íipunita nacái yái Dios yàasu Mesíasca, Dios ibànuèripináca icùacaténá
israelitanái',
càité íimaca yái Davidca.
[27] "Báisíta macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profeta rey David itànàanáté tàacáisi Dios inù-
malìcuíse: rey Herodes, gobernador Poncio Pilato nacái nàwacáidáyacacawa chái Jerusalén ìyacàlená
irìcu náapicha níái càmíiyéica israelita, israelitanái nacái, nanúacaténá Pìiri Jesús, pìasu wenàiwica
mabáyawanéerica, yái Mesíasca pibànuèricaté icùacaténá israelitanái. [28] Càité namànica macáita càide
iyúwaté píináidáanáwa iwàwacutáanápináté ichàbacawa. [29] Siùcade pía Wacuèriná Diosca, péemìa natàacái
yái nabáulianáca nàuwichàidáanápiná wía. Pichàiniada wía, wía pìasu wenàiwicaca wacàlidacaténá pitàacái
mamáalàacata, macàaluíninátani nacái yái Jesús iináwanáca. [30] Pimàaca wachùnìaca cáuláiquéeyéi pichàini
iyúwa. Pimàaca nacái wamànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica Jesús íipidená ìwali weebáidacáiná
yái Pìiri Jesús mabáyawanéerica, íibaidéerica nacái pirípiná", càì nasutáca níawawa Dios íicha.
[31] Néeseté idécanáami nasutáca níawawa Dios íicha, yá icusúacawa yái capìica nàwacáidacàaluca, yá
Espíritu Santo icùaca náiwitáise macáita. Yá cachàinica nawàwa, nacàlidaca Dios itàacái macàaluíninátа.

Todas las cosas eran de todos

[32] Abédanamata náiwitáise náapichawáaca níái manùba wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Canácata
néená imáisanièri yàasuwa áibanái íicha, áibanái imáapùacaalíté wawàsi. [33] Apóstolnái nacái namànicaté
madécaná Dios ichàini iyú, mamáalàacata nacàlidaca nacái Wáiwacali Jesús iináwaná ìwali icáucàacatéwa.
Yá Dios imànica cayábéeri nalí macáita manuísíwata. [34-35] Canácata nèewi áiba imáapuèri wawàsi, níacáiná
cawinácaalí idènièyéicaté bànacalé yàaluná, capìi nacái, nawéndaca nía, yá natéca iwèninnáami apóstolnái
yàatalé. Yá apóstolnái nawacùaca iwèninnáami catúulécanéeyéi irí, àta càisimalénácaalí namáapuèrica.
[36] Càité ìyaca nèewi abéeri levita íipidenéerica José, íibaidéericaté Dios yàasu templo irìcu, abéeri Chipre
yàasu iwàwata néeséeri. Apóstolnái nàacaté nacái íipidená Bernabé. (Yái íipidená Bernabé íimáanáca:
"Yái asìali ichàiniadéerica wawàwa" íimáanáca). [37] Yái Bernabé idènìacaté bànacalé yàaluná, yá iwéndacani.
Yá itéca iwèninnáami apóstolnái yàatalé nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús
itàacái.

5

El pecado de Ananías y Safira

[1] Quéwa, ìyacaté áiba asìali íipidenéericaté Ananías, yàacawéetúa nacái íipidenéechúa Safira. Náinái-
dacawa nawéndáanápiná bànacalé yàaluná, yá nawéndacani. [2] Yái asìali yeedáca iríwa iwèninnáami
yéená, yá itéca nacái yéená apóstolnái yàatalé, yá imàacaca nalíni nawacùacaténáni catúulécanéeyéi irí,
icàlidaca nacái nalíni idécasa imàacaca macáita iwèninnáami. Yàacawéetúa nacái úalíacawa ìwali ùacawéeri
yeedáanáca iríwa yéená. [3] Néese Pedro íimaca irí:
—Ananías, ¿cáná pimàaca Satanás ichùulìaca píiwitáise pimànicaténá pichìwawa Espíritu Santo irí?
Pidéca picàlidaca walí piináwanáwa pitécasa wàatalé macáita iwèninnáami, quéwa pidéca peedáca piríwa
iwèninnáami yéená yái piwéndéerica pìasu cálimicawa. [4] Yáara bànacalé yàalunámica pìasusíwataté, càmi-
taté iwàwacutá piwéndacani, càmicaalí càì piwàwa. Néese pidécanáamité piwéndacani, yáté pìasusíwata
yái iwèninnáamica. Càmitaté iwàwacutá pimàaca macáitani ofrenda iyú càmicaalí càì piwàwatá. ¿Cáná
yéewa píináidacawa pimànica yái báawéerica? Càmitaté pimàni pichìwawa abéta wenàiwicanái iríta, néese
pidéca pimànica pichìwawa Dios irí nacái —íimaca yái Pedroca.
[5] Yéemìacanacáitani, yáta Ananías yéetácawa ibàlùacawa, yá ichéecami yúuwàacawa. Macáita
yéemièyéica iináwaná yéetáanáwa, yá cáaluca nía macáita manuísíwata. [6] Néese abénaméeyéi ùuculìiyéi
yàanàaca, yá néepùaca ichéecami wáluma iyú. Yá natéca nabàlìawani.
[7] Máisiba hora idénáami, yá Ananías yàacawéetúami ùanàaca uwàlùacawa néré nàwacáidacàalu irìculé.
Càmíichúaca yáalíawa yái ichàbáanácawa. [8] Néese Pedro isutáca yéemìawa úa:
—Picàlida nulíni, ¿piwéndacaalítécué yáara bànacalé yàaluná, peedátésicué yái iwèninnáamica picàlidéer-
imicué walíni? —íimaca yái Pedroca. Yá úumaca irí:
—Báisíta, wadéca wamàacaca ofrenda iyú macáita yái iwèninnáamica weedéerica —úumaca. [9] Néese Pedro
íimaca ulí:
—¿Cánácué yéewa abédanamata píiwitáise píapichawáaca píalimáidáanápinácué piicáwa Espíritu Santo,
yái Wáiwacali ibànuèrica walí? Aca néese níara siùquéeyéica tàacáwa yàaca ibàlìaca pìacawéerimi. Siùca
nacáide natépiná nabàlìawa pía —íimaca yái Pedroca.
[10] Yáta uétácawa ubàlùacawa, yá uchéecami yúuwàacawa Pedro yàabàli idaní. Nawàlùacawa néré
níái ùuculìiyéica, yá nàanàaca uchéecami. Yá natéca nabàlìawa úa ùacawéerimi idaníbàawa. [11] Néese

macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita nacái áibanái yéemièyéica yái ichàbáanácawa, yá cáaluca nía manuísíwata.

Muchos milagros y señales

12 Apóstolnái namànicaté nàacawa madécaná cayábéeri wawàsi wenàiwicanái irí, Dios íiwitáise iyú.
Nàwacáidáyacacawa abéeri imàdáaná irìculé templo irìcuírica. Yái imàdáanáca íipidenácaté Pórtico de
Salomón. 13 Abénaméeyéi cáaluca nèepunícawa apóstolnái yáapicha. Aibanái wenàiwica cayábaca naicáca
apóstolnái cáimiétaquéeri iyú. 14 Manùbéeyéi wenàiwica neebáidacaté Wáiwacali itàacái, asìanái, inanái
nacái manùbéeyéi. 15 Iná nèepunída nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulìcubàa. Néese náawináidaca
cáuláiquéeyéi yàalubáisi íinata, nalìadaca nacái nía cusíduma nacáiri íinata. Nacùaca Pedro ichàbacawa
néenibàa, imàacacaténá icáapiwa nàwali, càmicaalí nacái Pedro itáaná ichàbawa nàwalíise, yéewacaténáté
uláicái ichàbacawa náicha. 16 Manùbéeyéi wenàiwica nàanàaca ìyéeyéica mawiénita Jerusalén ìyacàlená
irí, natéca nacái néenánáiwa cáuláiquéeyéi, nía nacái wenàiwica demonio yùuwichàidéeyéica. Yá macáita
cáuláiquéeyéi nachùnìacawa.

Pedro y Juan perseguidos

17 Néeseté sacerdote íiwacaliná, nía nacái saduceo yéenáca ìyéeyéica yáapicha, calúaca naicáca apóstolnái,
cayábacáiná wenàiwica naicáca apóstolnái sacerdotenái íicha. 18 Yá sacerdotenái náibàaca apóstolnái, yá
náucaca nía presoíyéi ibànalìculé. 19 Táiyápita quéwa Wáiwacali yàasu ángel yàanàaca yàacùaca presoíyéi
ibàna inùma. Yá imusúadaca nía néese. Yá ángel íimaca nalí: 20 "Pìacuéwa templo irìculé. Picàlidacué
wenàiwicanái iríni yái tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha",
íimaca nalí yái ángelca. 21 Idécanáami néemìacani, yá nawàlùacawa templo irìculé mapisáita. Yá nadàbaca
néewáidaca wenàiwicanái ìyéeyéica néeni. Idècunitàacá nàyaca néré, néese sacerdote íiwacaliná, nía nacái
yáapichéeyéica nàanàaca templo néré, áiba imàdáaná irìculé quéwa. Yá nàwacáidaca Junta Suprema, níái
israelita íiwacanánáica macáita. Yá nachùulìaca úwinái yàaca yeedáca apóstolnái presoíyéi ibàna irìcuíse,
natécaténá nía sacerdotenái yàatalépiná. 22 Uwináita quéwa nàanàaca presoíyéi ibàna néré, yá canáca néeni
níái apóstolca. Yá úwinái yèepùa icàlidaca náiwacanánái iríwani. 23 Uwinái íimaca nalí:

—Wàanàaca presoíyéi ibàna ibàlièricawa cayába yái inùmaca. Níái úwi nacùaca cayábani, yái inùmaca.
Quéwa, wàacùaca waicáwa presoíyéi ibàna inùmaca, yá canáca ìyéeri irìcu —náimaca níái úwica.

24 Idécanáami néemìacani, néese sacerdote íiwacaliná, úwi íiwacaliná nacái, níái úwi icuèyéica templo, nía
nacái sacerdote íiwacanánáica, càmita náalimá náalíacawa ìwali càinácaalí íimáaná, yá nasutáca néemìawa
níawáaca càinácaalísica apóstolnái ìyáaná. 25 Néese áiba asìali yàanàaca. Yá íimaca nalí:

—Níara asìanáica pibàlièyéicatécué presoíyéi ibànalìcu, nabàlùacawa áiba imàdáaná irìcu, chái templo
irìcuírica. Néewáidaca nàyaca wenàiwica templo irìcu —íimaca.

26 Néese úwi íiwacaliná yàacawa úwinái yáapicha. Yá yeedáca níái apóstolca. Càmita quéwa inúadáida
nía, cáalucáiná úwinái iicáca wenàiwica, ipíchaná wenàiwica nanúaca úwinái íba iyú. 27 Natéca apóstolnái
Junta Suprema yàatalé. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca apóstolnái irí:

28 —Wadéca wachùulìacuéca pía machacànita cachàiníiri iyú càmíinápiná quirínama péewáidaca wenài-
wicanái ìwali yáara asìalimica Jesúsca. Quéwa pidécuéca péewáidaca Jerusalén ìyacàlená mìnanái
canánama. Piwàwacué nacái picháawàaca waináwaná ìwali cabáyawanácasa wía ìwalíise yái yéetáanácawa,
yáara asìalimica —íimaca nalí. 29 Quéwa Pedro, apóstolnái yáapichéeyéi nacái náimaca sacerdotenái irí:

—Iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái, éwita wenàiwicanái ichùulìacáaníta càmíinápiná cài wamàni.
30 Wàawirináimi yàacaté Dios icàaluníníná, yái Dios imichàidéericaté Jesús yéetácáisi íicha, yái Jesús
pinuéricatécué cruz ìwali. 31 Quéwa Dios idéca imàacaca Jesús wacuèrinápiná, yéewanápiná Jesús icùaca
wenàiwicanái canánama. Dios imàacaca Jesús Wáiwacalipiná, wía Israel itaquénáinámica. Dios nacái
imàacaca Jesús iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná wawènúadaca wáiwitáisewa
wabáyawaná íichawa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha. 32 Wáalíacawa báisíiricani yái
tàacáisica, wacàlida nacái wenàiwicanái iríni, waicácáináni watuí iyúwa, yái Jesús, imichèericatéwa
yéetácáisi íicha. Wacàlida ìwali yái waiquéerica. Espíritu Santo nacái iicácaté macáita yái ichàbáanácatéwa,
íná yéewa wacàlidacani Espíritu Santo inùmalìcuíse, yái Espíritu Santoca Dios ibànuèrica walí canánama,
wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca nalí yái Pedroca.

33 Néese, idécanáami judío íiwacanánái néemìacani, yái Pedro itàacáica, yá calúaca nía. Nawàwa nanúaca
Pedronái. 34 Iyacaté quéwa judío íiwacanánái yèewi áiba asìali fariseonái yéená, íipidenéericaté Gamaliel.
Yéewáidéeri wenàiwicanái Dios itàacái iyú, profeta Moisés itànèericaté. Cáimiétacanéeri yái Gamalielca. Yá
imichàa ibàlùacawa. Yá ichùulìaca úwinái namusúadaca náichawa níái apóstolca achúmáanata. Yá úwinái
imusúadaca apóstolnái. 35 Néese, Gamaliel íimaca judío íiwacanánái irí:

—Píacué nuénánáica Israel itaquénáinámica. Péemìacué cayába. Cayábacué, píináidacuéwa cayába ìwali
quéechacáwa, yái píináidéericuéca pimànníinápiná nalí, níara asìanáica. 36 Piwàwalicué yáara asìalimica Teu-
das. Yàacatéwa icàlidaca ìwaliwa máiníirisa cachàinicani, íná áibanái asìanái cuatrocientos namanùbaca
nèepunícawa yáapicha. Quéwa, áibanái nanúacani, yái Teudasmica, yá macáita yáapichéeyéimi nasería-
cawa. Yáté imáalàacawéi wawàsica. 37 Néese àniwa, néenialíté watànàacaalíté wáipidenáwa gobierno irí,
naputàacaténá wía, ìyacaté néeni Judasmi, Galilea yàasu cáli néeséeri. Abénaméeyéi nàacatéwa yáapicha.
Néese áibanái inúacani. Yá macáita naseríacawa níái yáapichéeyéimica. 38 Iná nùalàacuéca pía, pimàacacué
matuíbanáica níara asìanáica apóstolca. Picácué pisàiwica nalí wawàsi. Wenàiwica íiwitáise iyúcaalí
meedáni, yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwicanái, yásínica imáalàacawa. 39 Quéwa Dios íiwitáisecaalíni,

yá càmitacué píalimá pimáalàidacani. Iná cayábacué nuénánái, ipíchanácué pimànica ùwicái Dios íipunita
—íimaca nalí yái Gamalielca. Néese judío íiwacanánái neebáca iyúwa Gamaliel yàalàaná nía.
40 Yá namáidaca apóstolnái nàatalépináwa àniwa. Yá needáca apóstolnái ibàle, nanúadáidaca nía àicu iyú,
treinta y nueve yàawiría nacapèedáidaca nía àicu iyú. Yá nachùulìaca apóstolnái càmíínápiná quirínama
nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali. Néese namàacaca namusúacawa. 41 Níái apóstolca nèepùacawa judío íiwa-
canánái íicha. Casíimáica nawàwa, nàaca nacái Dios irí cayábéeri, Dios iicácáináté nía cáimiétaquéeri iyú,
imàacáanápináté nàuwichàacawa Jesús irípiná, neebáidacáiná itàacái. 42 Apóstolnái càmitaté nayamáida
néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái Jesús iináwaná ìwali, yái Mesíasca Dios ibànuèricaté icùacaténá
israelitanái. Néewáidacaté wenàiwica èeri imanùbaca templo irìcu, wenàiwicanái icapèe irìcu nacái.

6

Se nombra a siete diáconos

1 Néenialíté manùbáwanái nàacawa mamáalàacata níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Madécaná judíonái
itàaníiyéica griego itàacái iyú nàanàacaté áiba cáli néese naicácaténáté judíonái yàasu culto Jerusalén
ìyacàlená néré. Nadécanáami neebáidaca Jesús ìwali, yá nayamáacawa néré. Nàyaca nèewi abénaméeyéi
inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha, íná canáca nalí nayáapiná. Apóstolnái iwacùacaté nayáapiná èeri
imanùbaca níái imáapuèyéica yàacàsi, quéwa nawàwacutácaté quiríta yàacàsi níái itàaníiyéica griego
itàacái iyú. Iná níái itàaníiyéica griego itàacái iyú natàaníca áibanái judíonái ìwali báawéeri iyú, itàaníiyéica
hebreo itàacái iyú. 2 Néese níái doce namanùbaca apóstol nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica
Jesús itàacái. Yá apóstolnái íimaca nalí:
—Càmita cayába wayamáida wacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí wawacùacaténá yàacàsi catúulé-
canéeyéi irí. 3 Iná píacué wéenánáica, picutácué siete namanùbaca asìanái pèewiwa. Iwàwacutá cayába
náiwitáise, càmíiyéi áibanái icháawàa ibáyawaná ìwali. Iwàwacutá nacái cáalíacáica nía, iwàwacutá nacái
Espíritu Santo icùaca náiwitáise. Yásí wachùulìa nawacùanápiná yàacàsi catúulécanéeyéi irí. 4 Néese wía
apóstolca wasutápiná wíawawa Dios íicha mamáalàacata, wéewáidaca nacái wenàiwica Dios itàacái iyú,
Jesús iináwaná ìwali —náimaca níái apóstolca.
5 Yá abédanamata náiwitáise canánama ìwali yái apóstolnái icàlidéerica nalí ìwali. Yá needáca Esteban,
abéeri yeebáidéerica Jesús itàacái manuísíwata, Espíritu Santo icuèri nacái Esteban íiwitáise. Needáca
nacái Felipe, Prócoro nacái, Nicanor nacái, Timón nacái, Parmenas nacái, Nicolás nacái, yái Antioquía
ìyacàlená mìnalica, abéeri càmíiri israelita quéwa iwènúadéericaté íiwitáisewa Dios irípiná yeebáidacaténá
càide iyúwa judíonái yeebáidáaná. 6 Néese natéca níái siete namanùbaca asìanái apóstolnái yàatalé. Yá
apóstolnái isutáca nalí Dios, namàacaca nacáapiwa sietéeyéi ìwali náasáidacaténá macái wenàiwica irí
náibaidáanápináté Dios irí, níái sietéeyéica imanùbaca diáconoca.
7 Néeseté macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca Dios itàacái Jesús iináwaná ìwali manùbéeyéi
wenàiwica irí cachàiníwanái mamáalàacata. Yá máiní manùbaca nía mamáalàacata Jerusalén ìyacàlená
mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Manùbéeyéi nacái sacerdotenái judíonái neebáidaca Jesús itàacái.

Arrestan a Esteban

8 Abéeri diácono, íipidenéericaté Esteban, itàaníiri cayába Dios íiwitáise iyú, ichùmìaca cáuláiquéeyéi
wenàiwica. Imàni nacái yái càmíirica wenàiwica idé imànica, Dios íiwitáise iyú. 9 Nàyacaté Jerusalén
ìyacàlená irìcu abénaméeyéi Esclavos Libertados nàasu yéewáidacàalu néená, Cirene yàasu cáli néeséeyéi,
Alejandría ìyacàlená néeséeyéi nacái, Cilicia yàasu cáli néeséeyéi nacái, Asia yàasu cáli néeséeyéi nacái.
Macáita natàaníca Esteban yáapicha, chàinisíiri iyú wenàiwicanái yàacuésemi. Nasutáca néemìawa Este-
ban, náalimáidacaténá naicáwani, nawàwacáináté náasáidaca càmitasa báisíiritáni, yái Esteban itàacáica.
10 Quéwa, canácata yéewaná namawènìadaca Esteban yàasu tàacáisi, itàanícáiná cáalíacáiri iyú, Espíritu
Santo íiwitáise iyú. 11 Néeseté nàaca áibanái irí plata nacàlidáanápiná nachìwawa néemìacasa Esteban
itàaníca báawéeri iyú profeta Moisés ìwali, Dios ìwali nacái. 12 Càité báawaca namànica Jerusalén ìyacàlená
mìnanái íiwitáise, nía nacái Jerusalén íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica profeta Moisés
yàasu tàacáisi iyú. Yá napìacatéwa Esteban yàatalé, náibàacani, yá natécani nacháawàacaténá iináwaná
ìwali, Junta Suprema yàacuésemi, níái judío íiwacanánái béeyéica. 13 Needáca áibanái àniwa natàaníca téná
nachìwawa Esteban ìwali. Yá náimaca Esteban ìwali:
—Yái asìalica itàaníca mamáalàacata báawéeri iyú wàasu templo ìwali, yái wàasu templo mabáyawanéer-
ica. Itàaníca báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. 14 Wadéca wéemìaca icàlidáaná
Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerimi imáalàidapinása wàasu templo, iwènúadapinása nacái wáiwitáise
profeta Moisés itàacái íicha —náimaca namànica nachìwawa.
15 Néese macáita náiwacanánáica, nía nacái yáawinéeyéicawa néré naicáidaca Esteban irí. Yá naicáca
Esteban inàni icànaca càiride iyúwa ángel inàni icànáaná.

7

Defensa de Esteban

1 Néeseté, sacerdote íiwacaliná isutáca yéemìawa Esteban asáisí báisícaalíni, yái náimáanáca
nacháawàanáca Esteban iináwaná ìwali. 2 Néese Esteban íimaca nalí: “Píacué nuénánáica, wacuèrinánái
béeyéi nacái, péemìacué nulí: Wacuèriná Dios icànéeri máiní mèlumèluíri iyú, yácata imàaquéericaté
yáawawa wàawirimi Abraham iicácani Abraham ìyacaalíté Mesopotamia yàasu cáli íinata, ipíchawáiseté

yàacawa ìyacaténá Harán ìyacàlená irìcu. [3] Dios íimacaté Abraham irí: 'Pimàaca pìasu cáliwa, péenánái
nacáiwa. Pìawa áiba cáliré núasáidéeripiná pirí', íimacaté yái Diosca. [4] Néese Abraham yàacatéwa Caldea
yàasu cáli íicha, yàacawa ìyacaténá Harán ìyacàlená irìcu. Néese Abraham yáaniri yéetácadénáamiwa, yá
Dios itéca Abraham íinatalépiná yái cáliquéi càicuéca pìyacuéca siùcade. [5] Quéwa Dios càmitaté imàaca
Abraham idènìaca yái cálica, ibatàa ibàlùacatáipináwa yàabàli iyúwa, càmitaté Dios yàaca cáli Abraham
irí. Dios íimacáita Abraham irí yàanápináté iríni, yéewanápiná Abraham itaquénáinámi idènìaca yái
cálica, Abraham yéetácadénáamitéwa, éwitaté méenibecáanítàacáwa yái Abrahamca yáté èerimicaté.
[6] Dios icàlidacaté Abraham iríni nacái itaquénáinámi nàyáanápináté iyúwa canéeyéi yàasu cáli áiba cáli
íinata. Dios íimacaté nàyáanápináté néré càulenáwaca, áibanái yàasu wenàiwicapináté nía, yá nacái yáara
cáli néeséeyéica nàuwichàidáanápináté Abraham itaquénáinámi cuatrocientos camuípináté. [7] Quéwa
Dios íimacaté Abraham irí: 'Nùuwichàidapiná níara ìyéeyéica áiba cáli íinata imànníiyéipináca yàasu
wenàiwicawa pitaquénáinámi. Yá pitaquénáinámi namusúapináwa íicha yáara cálica, yásí nàapiná
nucàaluníniná chái Canaán yàasu cáli', càité íimaca yái Diosca. [8] Dios imànicaalíté wawàsi Abraham
yáapicha, yáté ichùulìaca Abraham imànníinápiná circuncisión yéenibe asìanái iríwa nawàwalicaténá Dios
yàasu wenàiwicaca nía, yèeyéica icàaluníniná. Iná idécanáamité Abraham ìiri Isaac imusúaca iicá èeri,
yáté Abraham imànica circuncisión Isaac irí Isaac idènìacaalíté ocho èeri. Càita nacái Isaac imànicaté
circuncisión ìiri iríwa íipidenéericaté Jacob. Jacob imànicaté nacái circuncisión yéenibe asìanái iríwa doce
namanùbaca. Néese Jacob yéenibe docéeyéica imanùbaca, níacata wàawirináimica, wía doce wamanùbaca
Israel itaquénáinámi yàawiríaca.

[9] "Wàawirináimica níái Jacob yéenibecaté. Néeseté báawaca naicáca naméeréeriwa José, cayábacáiná
náichani. Yáté nawéndaca José áibanái irí natécaténáni Egipto yàasu cáli néré. Quéwa Dios yàacawéeri-
dacaté José Egipto yàasu cáli néeni. [10] Yáté Dios iwasàaca José yùuwichàacáisi íicha. Dios imàacaca
cáalíacáicani, yái Joséca, íná faraón, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli, cayábacaté iicáca José. Yáté faraón
imàacaca José icùaca yáapicha Egipto yàasu cáli. Imàaca nacái José icùaca faraón icapèe manuíri.

[11] "Néeseté máapicái ìyacaté Egipto yàasu cáli imanuíca, chái wàasu cáli íinata nacái, íipidenácatalécaté
Canaán. Yá macái wenàiwicanái yùuwichàacatéwa báawanama máapicái iyú. Wàawirináimi nacái
càmitaté nàanàa nayáapináwa chái nàasu cáli íinatawa. [12] Quéwa Jacob yéemìacaté Egipto yàasu cáli
iináwaná nàwacáidacaté trigo ituíná Egipto yàasu cáli néeni. Iná Jacob ibànùacaté néré yéenibewa, níái
wàawirináimica. Néeseté nàacawa Egipto néré idàbáanáté nàacawa. [13] Néeseté nàacawa néré pucháibáanáté
yàawiríapiná, yáté José icàlidaca iináwanáwa yéenánái iríwa néenásàiricani. Iná yéewa, yái faraón
icuèricaté Egipto yàasu cáli, yáalíacawa nacái José ìwali, càinácaalí íiwitáaná wenàiwicacani. [14] Néeseté
José ibànùacaté tàacáisi yáaniri Jacob iríwa itéenápináté yáapichawa yéenánáiwa macáita Egipto yàasu cáli
nérépináté. Nàyacaté setenta y cinco namanùbaca asìanái Jacob yéenibeca, itaquénái nacái, manùbéeyéi
inanái nacái. [15] Càité Jacob yàacawa ìyacaténá Egipto yàasu cáli íinata. Jacob yéetácawa néré máinícaalíté
béericani. Wàawirináimi nacái béeyéicaalíté nía, yá néetáté nacáiwa Egipto yàasu cáli íinata. [16] Néeseté
Jacob yáapimi natécawa Siquem néréni nabàlìacaténáni càliculìi irìcu, yái càliculìi Abraham iwènièricaté
Hamor yéenibe íicha níái Siquem mìnanáica.

[17] "Mawiénicaalíté néenáiwaná Dios imànicatáipináté càide iyúwaté íimáaná Abraham irí, yáté madé-
canáca nía, níái Israel itaquénáinámica Egipto yàasu cáli néré. [18] Néeseté madécaná camuí idécanáamité
José yéetácawa, yá áiba nacuèriná Egipto mìnali idàbaca icùaca Egipto yàasu cáli càmíiricaté yáalíawa José
iináwanámi ìwali. [19] Néese nacuèriná ichìwáidacaté wàawirináimi. Yáté imànica nalí báawéeri. Ichùulìaca
náuca néenibewa quìrasìinái néetácaténátéwa. [20] Yáté èerica Moisés imusúaca iicá èeri. Yá cayábéeri Dios
iicáca yái quìrasìica. Moisés isèenái icùacani máisiba quéeri nacapèe irìcuwa. [21] Néese iwàwacutá namàacaca
méetàuculétani. Quéwa faraón íidu yàanàaca yái sùmàica, yá uedácani ùìripináwa, yá udàwinàacani càide
iyúwa ùìrisíwa. [22] Càité Moisés yéewáidacawa macái wawàsi ìwali Egipto yàasu cáli néeséeyéi yáalíanácawa.
Yá Moisés itàaníca cáalíacáiri iyú, cachàiníiri nacái íiwitáise.

[23] "Néese idécanáamité idènìaca cuarenta camuí, yá Moisés iwàwacaté ipáchiaca yéenánái yàataléwa,
níái israelitaca. [24] Néré iicáca Egipto yàasu cáli néeséeri icapèedáidéeri israelitasàiri. Yá Moisés yàacawa
iyúudàacaténá catúulécanéeri israelita. Moisés inúaca Egipto yàasu cáli néeséerica. [25] Moisés iyúunái-
dacáiná yéenánái yáalíacawa Dios imàacáanápináté Moisés iwasàaca nía nàuwidenái íichawa, níái Egipto
yàasu cáli néeséeyéica. Càmitaté quéwa cài náináidacawa, níái israelitaca. [26] Néese mapisáináami ànìwa
Moisés yàanàaca pucháiba israelitanái ipéliayaquéeyéiwa. Yá Moisés iwàwa namàacáyacacawa. Iná íimaca
nalí: 'Abémisanacuéca pía, ¿cánácué pimàni báawéeri piríwáaca?' íimaca yái Moisésca. [27] Néese yái asìali
imànníiricaté báawéeri yéenásàiri iríwa iwesíaca íichawa Moisés. Yá íimaca Moisés irí: '¡Pía càmíirita
icùa wía! ¿Cáná yéewaná pìalàa wáichawáaca wía? [28] ¡Càmita píalimá pinúaca núa càide iyúwa pinúaná
Egipto mìnali táquicha!' íimaca. [29] Néese Moisés yéemìacaalíni, yá ipìacawa Egipto yàasu cáli íicha. Yá
yàacawa Madián yàasu cáli néré. Moisés ìyacaté néré càide iyúwa canéeri yàasu cáli. Néeseté yeedáca
yàacawéetúapináwa. Yá idènìaca yéenibewa pucháiba asìanái.

[30] "Néese áiba cuarenta camuí idénáami, yáté Moisés ìyaca manacúali yùucubàa càináwàiri mawiénita
manuíri dúli irí íipidenéeri Sinaí. Yá Moisés iicáca Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica
yáawawa Moisés iicácani quichái yèewíise, maléenéeri àicu yèewíise, yeeméeriwa quichái iyú. [31] Yá
Moisés icalùadacawa iicáca yái yéenáiwanási nacáirica. Néese yàacawa mawiénita iicácaténá cayábani,
yá yéemìaca Wacuèriná Dios itàacái. Dios íimacaté Moisés irí: [32] 'Núacata yái Dios pìawirinái yèerica
icàaluníniná. Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái', íimacaté yái Diosca. Yá Moisés

itatácawa icalùniwa. Yá cáaluca iicáidaca néré. 33 Néese Wacuèriná Dios íimaca irí: ‘Piwatàa píichawa
pizapatoniwa pìacaténá nucàaluíníná, pibàlùacáináwa nuípunita, núa mabáyawanéerica. 34 Báisíta nudéca
nuicáca nàuwichàanáwa, níái wenàiwica cáininéeyéica nuicáca ìyéeyéica Egipto yàasu cáli néré. Nudéca
nuémìaca nasàna náicháaníca manuísíwata. Iná nudéca nulicùacawa nuwasàacaténá nía nàuwidenái
íichawa. Iná aquialé, nubànùapiná pía Egipto yàasu cáli néré’, íimaca yái Diosca.
35 “Ewitaté canácáaníta iwèni naicáca Moisés náimacaalíté irí: ‘¡Pía càmíirita icùa wía, canáca yéewaná
pìalàa wáichawáaca wía!’ càì náimacaté, càicáaníta Dios ibànùacaté nalí Moisés nacuèrinápináca iwasèerip-
inácaté nía nàuwidenái íichawa. Yái Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés
iicácani maléenéeri àicu yèewíise yeeméericawa quichái iyú, yácata yái Diosca yàacawéeridéericaté Moisés
iwasàacaténáté, icùaca nacái níái israelitaca. 36 Yáté Moisés yàacawa Egipto yàasu cáli néré. Néese Moisés
iwasàacaté wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Moisés imànicaté madécaná Dios ichàini iyú càmíiri
idé áiba wenàiwica imànica, iwasàacaténáté israelitanái. Càité Moisés imànicani Egipto yàasu cáli néeni,
Mar Rojo yàasu manuíri úni néré nacái, manacúali yùucubàa càináwàiri nacái idècunitàacá nèepunícawa
chuìri cáli íínatabàa cuarenta camuí. 37 Yácata Moisés icàlidéericaté wàawirináimi irí nacái: ‘Aíbaalípiná
Wacuèriná Dios ibànùapinácué piríwa profeta péenátacuéwa, nuíwitáise nacáirica’, íimacaté yái Moisésca.
38 Yácata Moisés nacái ìyéericaté Israel itaquénáinámi yáapicha ìwacáidáyaquéeyéicawa chuìri cáli néré
néemìacaténá Dios itàaníca nalí. Moisés itàaníca té Dios yáapicha càiri iicácanáwade iyúwa ángel Sinaí yàasu
manuíri dúli ipùatalìculé, yá Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse wàawirináimi irí. Yácata Moisés
nacái yéemièricaté Dios itàacái icàlidéerica càinácaalí iyú Dios yàaca wenàiwica nacáuca càmíiri imáalàawa,
yéewacaténá Moisés icàlidaca walíni yái tàacáisica.
39 “Wàawirináimi quéwa càmitaté nawàwa neebáidaca Moisés itàacái. Nawàwacaté náucaca náichawa
meedáni, nawàwaté nacái nèepùacawa Egipto yàasu cáli néré. 40 Ináté idècunitàacá Moisés ìyaca Dios
yáapicha Sinaí yàasu manuíri dúli ipùatalìculé, yá wàawirináimi náimacaté Aarón irí, yái Moisés ibèerica:
‘Pimàni walí wàasu cuwáináipiná icuèyéipiná wía, càmicáiná wáalíawa càinácaalí ìyáaná yáara Moisésca
yeedéerimicaté wía Egipto yàasu cáli íicha’, náimaca. 41 Néeseté namànica ídolo, pacá yéenibe yéenáiwaná,
nàasu cuwáisàiripináwa. Yá nanúaca napìrawa iyúwa sacrificio ídolo irí, nàacaténá cuwáisàiri icàaluíníná.
Yá casíimáiri iyú namànicaté manuíri fiesta ídolo irípiná, nàacaténá cayábéeri nàasu cuwáisàiri iríwa, yái
ídolo namànníiricaté nacáapi iyúwa. 42 Ináté Dios iwènúadaca íiwitáisewa náicha, yá imàacaca nàaca dùlupùta
icàaluíníná yéewacaténá nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalíisewa. Càité Dios yàasu profeta itànàacaté
tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
‘Píacué israelitaca, bàaluité càmitacué pìa cayába nucàaluíníná sacrificio iyú, ofrenda iyú nacái, idècu-
nitàacá pèepunícawa cuarenta camuí manacúali yùucubàa càináwàiri:
43 ¡Càmíirita! Núalíacatéwa pìacuéca mamáalàacata cuwáisàiri Moloc icàaluíníná, yá nacái cuwáisàiri
Refán yàasu dùlupùta nacái, níara cuwáinái yéenáiwaná pimànníiyéicatécué picáapi iyúwa, pimàni-
caténácué nuícha culto nalípiná. Iná núucapinácué píawa pìasu cáli íichawa, máiní déeculé
Babilonia ìyacàlená íicha’,
íimacaté yái Diosca.
44 “Manacúali yùucubàa càináwàiri, wàawirináimi nadènìacaté Dios yàasu manuíri capìima
mabáyawanéeri íímamisíiri, yái nasutácatáipináca Dios íicha. Nacùacaté pucháiba íba sàabadéeyéi
capìima irìcu, níái íbaca Dios itànèeyéicaté ìwali itàacáiwa. Namànicaté Dios yàasu manuíri capìima
íímamisíiri càide iyúwa Dios ichùulìanáté Moisés. Yáté Moisés ichùulìaca namànicani càide iyúwa
iicáanáté yéenáiwanási nacáiri irìcuíse Dios imàaquéericaté Moisés iicáca Sinaí yàasu manuíri dúli
ipùatalìculé. 45 Néeseté wàawirináimi yeedáca Dios yàasu capìima nasèenáimi íichawa. Néese wàawirináimi
yàanèeyéicaté Josué yáapicha, natéca Dios yàasu capìima aléi wàasu cáli íínatalé idécanáamité
namawènìadaca áibanái wenàiwica wàasu cáli íicha. Níara áibanái wenàiwicanái íiwitáanáca, Dios
yúucacaté nía wàasu cáli íicha yàacaténáté nàasu cáli wàawirináimi irí. Wàawirináimi nadènìacaté yái
manuíri capìima íímamisíiri àta rey David yàasu èeripináté. 46 Néeseté Dios imànica cayábéeri rey David
irí, cayábacáiná iicáca David íiwitáise, íná David iwàwacaté imànica wàlisài capìisíwa Dios ìyacatáipiná, yái
Dios Jacob itaquénáinámi nèericaté icàaluíníná, níái wàawirináimica. 47 Quéwa Dios imàacacaté rey David
ìiri Salomón imànica Dios yàasu templo. 48 Quéwa Dios chènuníiséeri càmita ìya templo irìcu wenàiwicanái
imànníirica icáapi iyúwa. Càité Dios yàasu profeta Isaías íimacaté Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
49 ‘Núacata yái Dios ìyéerica chènuniré, máiní nacái achúméeri nuícha èeriquéi. Canácata wenàiwica
yáalimèeri imànica nucapèe, nuyamáacatáipináwa,
50 núacáiná máiní manuíri náicha macáita yái wawàsi nudàbéericaté’,
íimacaté yái Diosca”, íimaca nalí yái Estebanca.
51 Yá Esteban icàlidaca nalíni àniwa níái judío íiwacanánáica: “Píacué quéwa, mamáalàacatacué càmita pi-
wàwa peebáidaca Dios itàacái. Càmitacué piwàwa péemìaca Dios itàacái. Píináidacuécawa piwàwalìcuísewa
càide iyúwa wenàiwica càmíiyéi yáalíawa Dios ìwali. Piùwidecuéca pimànica Espíritu Santo càirip-
ináta. Píináidacuécawa càide iyúwa pìawirináimi náináidáanáwa bàaluité. 52 Pìawirináimicué namànicaté
báawéeri macáita Dios yàasu profetanái irí, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Pìawirináimicué
nanúacaté wenàiwica icàlidéeyéicaté tàacáisi íímèericaté Jesús yàanàanápináté yái mabáyawanéerica.
Néese siùcade idéca yàanàaca yái mabáyawanéerica Jesucristo, quéwa picháawàacatécué Jesucristo, yáté
pinúacuécani. 53 Péemìacatécué Dios itàacái ángelnái icàlidéerica wàawirináimi irí, quéwa càmitacué
peebáida yái tàacáisica”, íimaca yái Estebanca.

Muerte de Esteban

54 Néeseté idécanáami judío íiwacanánái yéemìaca Esteban icàlidáaná nalíni, yá máiní calúaca nía. Yá
naamíaca nayéiwa nalúa iyúwa. 55 Quéwa Espíritu Santo icùaca Esteban íiwitáise, yá Esteban iicáidaca
chènuniré, yá iicáca Dios ìyacàle irìculé icànéerica Dios icamalá iyú. Esteban iicáca nacái Jesús ibàluèricawa
Dios yéewápuwáise. 56 Yá Esteban íimaca:
—Piicácué nacái núapichani. Nuicá capìralèeri cáli yàacuèricawa. Nuicá nacái yái asìali Dios néeséerica
ibàluèricawa Dios yéewápuwáise —íimaca yái Estebanca.
57 Quéwa judío íiwacanánái nabàlìacáita meedá nàuwiwa nacáapi iyúwa Esteban itàacái íicha. Néemíaní-
cawa quéwanáta cachàiníiri iyú. Yá napìaca náibàaca Esteban. 58 Yá namusúadacani yàcalé íicha. Néese níái
icháawèeyéica Esteban iináwaná ìwali náucaca náichawa nàasu ruana nacáiriwa. Abéeri asìali íipidenéeri
Saulo icùaca nalípiná nàasu ruana nacáiri. Yá nadàbaca nanúaca Esteban íba iyú.
59 Idècunitàacá nanúaca Esteban íba iyú, Esteban isutáca yáawawa Jesús íicha mamáalàacata, íimaca Jesús
irí: "Nuíwacali Jesús, peedácàatéta nucáuca", íimaca yái Estebanca. 60 Néese Esteban yúuwàa ibàlùacawa
yùululì ipùata iyúwa, yá íimaca cachàiníiri iyú: "¡Nuíwacali, pimàaca piwàwawa nabáyawaná íicha yái
nanúanáca núa!" íimaca yái Estebanca. Idécanáamité càì íimaca, yá yéetácawa Estebanca.

8

Saulo persigue a la iglesia

1 Yái Saulo abédanamata íiwitáise náapicha, níái inuéyéicaté Esteban. Yáté èerica manùbéeyéi nàuwideca
namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén ìyacàlená irìcu. Nadàbaca namànica ùwicái
cachàiníiri iyú yeebáidéeyéi íipunita. Iná macáita yeebáidéeyéica Jesús nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená
íicha Judea yàasu cáli nérépiná, Samaria yàasu cáli nérépiná nacái. Níawamita apóstolnái càmíiyéi
yèepùawa Jerusalén íicha. 2 Abénaméeyéi asìanái yeebáidéeyéi Dios itàacái cáalíacáiri iyú natéca nabàlìawa
Estebanmi. Yá náicháaníca íiwitáise cachàiníiri iyú. 3 Quéwa Saulo iwàwacaté imáalàidaca macáita
yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá itéca úwinái, iwàlùacawa nacapèe irìculé macáita íibàacaténá asìanái,
inanái nacái, yá úwinái iwatàidaca nía nacapèe irìcuísewa, yá Saulo ibànùaca nía presoíyéi ibànalìculépiná.

Anuncio del evangelio en Samaria

4 Quéwa áibanái iwàwacutéeyéicaté ipìacawa Jerusalén ìyacàlená íicha, nàacatéwa nacàlàlìacawa madé-
caná yàcalé néré, yá àta alénácaalíté nàacawa nacàlidaca yái tàacáisi íiméerica Jesús iwasàaca wenàiwica
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 5 Aiba Felipe, abéeri néená níái imusuéyéicatéwa Jerusalén ìyacàlená íicha,
yàacawa manuíri Samaria ìyacàlená néré. Yá idàbaca icàlidaca nalí Cristo iináwaná ìwali. 6 Madécaná
wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá néemìaca cayábéeri iyú yái tàacáisi Felipe icàlidéerica, naicácáiná
Felipe imànica madécaná Dios ichàini iyú yái càmíirica wenàiwica idé imànica. 7 Felipe yúucacaté
demonio madécaná wenàiwica íicha. Yá demonionái yàacawa yéemíaníiyéiwa wenàiwicanái íicha. Felipe
ichùnìaca nacái madécaná máapinéeyéi iiná, áibanái nacái éeruíyéi yàabàli. 8 Iná yéewa casíimáica nawàwa
manuísíwata níái Samaria ìyacàlená mìnanáica.
9 Quéwa ìyacaté néeni abéeri asìali íipidenéerica Simón. Quéechatécáwa imànicaté imàliyéidewa yàcalé
irìcu, yácáiná camàliquéericani, yái Simónca. Ichìwáidacaté Samaria ìyacàlená mìnanái, íimacáináté
ìwaliwa máiníirisa cachàinica íiwitáise. 10 Quéechatécáwa macáita Samaria ìyacàlená mìnanái, sùmanái,
béeyéi nacái macáita neebáidacaté Simón itàacái. Yá náimacaté nalíwáaca: "Yácata náiméerica ìwali
idènièricasa Dios íiwitáise manuíri", náimacaté Simón ìwali.
11 Quéechatécáwa néemìaca irí cayábéeri iyú yái Simónca, ichìwáidacáináté wenàiwica imàlica iyúwa
madécaná camuí. 12 Quéwa neebáidacaté yái cayábéeri tàacáisi Felipe icàlidéerica nalí, íiméerica Dios icùaca
yàasu wenàiwicawa, yái tàacáisi Jesucristo ìwali nacái, íináté nabautizácawa, níái asìanáica, inanái nacái,
yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. 13 Yái Simónca nacái yeebáidacaté Jesús iináwaná ìwali, yá ibautizácawa.
Néese Simón yàacawa Felipe yáapicha, Simón íináidacáináwa manuísíwata iicáidaca Felipe irí Felipe
imànicáiná manuísíwata madécaná wawàsi càmíiri wenàiwica idé imànica.
14 Néeseté apóstolnái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, néemìaca nainàwaná Samaria ìyacàlená mì-
nanáica neebáidacaté Dios itàacái Jesús ìwali, íná apóstolnái nabànùaca Pedro, Juan nacái nàacaténáwa
Samaria ìyacàlená néré. 15 Idécanáami nàanàaca Samaria ìyacàlená néré, yá Pedronái nasutáca nalí Dios
ibànùanápiná Espíritu Santo nawàwalìculé. 16 Càité apóstolnái isutáca Dios íicha càmicáinácáwa Espíritu
Santo yàanàa Samaria ìyacàlená mìnanái ìwali, ibatàa abéeri ìwalipiná, càmitàacáwa yàanàa nàwali.
Nabautizácáitawa Wáiwacali Jesús íipidená ìwali, náasáidacaténá neebáidaca itàacái. 17 Néese Pedro, Juan
nacái namàacaca nacáapiwa nàwali níái Samaria ìyacàlená mìnanáica. Càité Espíritu Santo yàanàaca nàwali
yàacawéeridacaténá nía.
18 Simón iicáca càinácaalí iyú Espíritu Santo yàanàaca nàwali apóstolnái namàacacaalíté nacáapiwa
nàwali, yá Simón iwàwacaté yàaca plata apóstolnái irí nawéndacaténá irí yái Espíritu Santo ichàinica.
19 Simón íimaca nalí:
—Pìacué nacái nulí yái pichàinicawa yéewanápiná nacái numàacacaalí nucáapiwa cawinácaalí ìwali, yásí
yàanàaca nàwali yái Espíritu Santoca —íimaca yái Simónca. 20 Yá Pedro íimaca irí:
—¡Pía imáalèeripinácawa yàasu plata yáapichawa!, càmicaalí piwènúada píiwitáisewa báawéeri íicha,
piyúunáidacáiná píalimápiná piwènìaca Espíritu Santo ichàini pìasu plata iyúwa, yái Espíritu Santo Dios
yèerica wenàiwicanái irí mawèníiri iyú. 21 Canáca yéewaná peedápiná piríwani, càmicáiná cayába píiwitáise

Dios iicápiná. [22] Piúca píichawa yái píiwitáisecawa báawéerica. Pisutá píawawa Dios íicha manuísíwata.
Cawàwanáta imàaca iwàwawa pibáyawaná íicha, yái píináidáanácawa báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.
[23] Núalíacáináwa ipisíirica piwàwa lúasi iyú càide iyúwa ipisíiri culáli, yá nacái píiwitáise báawéeri idacùaca
pía —íimaca yái Pedroca. [24] Yá Simón íimaca nalí:
—Pisutácué Dios íicha nulípiná ipíchaná imàacaca yàanàaca nùwali yái píiméerica nulí ìwali —íimaca.
[25] Néese níái apóstolca, nadécanáamité nacàlidaca nainawanáwa neebáidaca Jesús itàacái, nadécanáami
nacái néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yá nàacawa náicha. Nacàlidaca nacái yái cayábéeri tàacáisica
Jesús ìwali áiba yàcalé irìcubàa Samaria yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca. Càité nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená
néré àniwa.

Felipe y el funcionario etiope

[26] Néeseté àniwa Wáiwacali yàasu ángel íimaca Felipe irí: "Pìawa sur iwéré àyapu irìcubàa yèericawa
Jerusalén ìyacàlená íicha Gaza ìyacàlenámi nérépiná", íimaca yái ángelca. Yáara àyapu yèericawa
manacúali yùuculé càináwàiri, canácatalé wenàiwica. [27] Yá Felipe yàacawa. Néese Felipe yàanàaca asìali
àyapulìcubàa, Etiopía yàasu cáli néeséeri. Yácata nàasu wenàiwica cachàiníiri, gobiernosàiri, íibaidéerica
Etiopía yàasu cáli icuèrinásàatúa irí, icùaca ùasu cawèníiri. Quéechatécáwa yàacawa Jerusalén ìyacàlená
néré yàacaténá Dios icàaluínináá. [28] Néeseté yái asìali yèepùacawa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa.
Yàacawa yàasu carro irìcuwa, caballonái iwatàidéerica yèepunícawa yáamiwáisewa. Yáawinéericawa ìyaca
yàasu carro irìcuwa iléeri néeni Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu.
[29] Yá Espíritu Santo íimaca Felipe irí àniwa: "Pìawa yàatalé yái carroca", íimaca yái Espíritu Santoca.
[30] Iná Felipe ipìacawa néré, yàanàaca carro yàatalé, yá Felipe yéemìaca etiopesàiri itàacái iléeca Dios itàacái
profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irìcu. Yá Felipe isutáca yéemìawani:
—¿Péemìasica càinácaalí íimáaná yái piléerica? —íimaca yái Felipeca. [31] Yá etiopesàiri íimaca irí:
—Càmita yéewa nuémìaca càinácaalí íimáaná canácáiná yéewáidéeri núa —íimaca. Yá isutáca Felipe
íicha wawàsi iwàlùanápiná yáawinacawa yáapicha carro irìculé Felipe yéewáidacaténáni. [32] Yái tàacáisi
etiopesàiri iléericaté íimaca:
"Natéca nanúawani càide iyúwa nanúacaalí napìrawa ovejawa iyúwa sacrificio, càide iyúwa cordero
ibàlùacaalíwa nàacuésemi níái idaluéyéica ichùna. Quéwa càmita itàaní nalí báawéeri iyú, níái
imàníiyéica irí báawéeri, càmita nacái icuísa íichawa nía.
[33] Yá nawàwaca nabáiniadacani, naicáaníca iquíninná. Ewita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa, càicáaníta
nàuwichàidacani. Canácata itaquénáinápiná nanúacáináni",
càité itànàaca yái profeta Isaíasca. [34] Néese yái gobierno icuèriná etiopesàiri íimaca Felipe irí:
—Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni cawinácaalí wenàiwica ìwali profeta icàlidaca yái tàacáisica.
¿Icàlidasica ìwaliwata, áiba ìwalitasica nacái? —íimaca.
[35] Néese Felipe icàlidaca irí yái cayábéeri tàacáisi Jesús ìwali. Quéechatécáwa Felipe icàlidaca iríni càiná-
caalí íimáaná yái tàacáisi profeta Isaías itànèericaté. Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse íiméerica
Jesús yàanàanápináté yùuwichàacaténátéwa, yái tàacáisi etiopesàiri iléericaté. [36] Néese nachàbaca nàacawa
úni néenibàa, yá gobierno icuèriná íimaca Felipe irí:
—Piicá úni; ¿cayábasica pibautizáca núa? —íimaca. [37] Néese Felipe íimaca irí:
—Uwé, peebáidacaalí Jesús itàacái macái piwàwalìcuísewa —íimaca yái Felipeca. Néese asìali íimaca:
—Nuebáidaca Dios Iiricani yái Jesucristoca —íimaca.
[38] Néese etiopesàiri ichùulìaca nayamáidaca carro, yá nalicùacawa úni yáaculé, yá Felipe ibautizácani.
[39] Namichàacatéwa úni yáacuíse, yáta Espíritu Santo Wáiwacali ibànuèrica, itéca Felipe. Gobierno icuèriná
càmita quirínama iicáca Felipe. Néese etiopesàiri yèepùa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa casíimáica
iwàwa manuísíwata. [40] Yáta Felipe yàanàaca Azoto ìyacàlená néré, yá icàlidaca nalíni yái tàacáisi cayábéerica
Jesús iináwaná ìwali. Néese Felipe ipáchiaca yèepunícawa macái yàcalé irìcubàa ìyéeyéica àyapu ìwalibàa,
yá icàlidaca macái yàcalé irìcuni àta yàanàacatalétaté Cesarea ìyacàlená néré.

9

Conversión de Saulo

[1] Quéwa Saulo icutácaté mamáalàacata inúanápiná wenàiwicanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná Saulo
yàacawa sacerdote íiwacaliná yàatalé. [2] Saulo isutáca íicha ibànùanápiná tàacáisi Damasco ìyacàlená néré,
judíonái yéewáidacàalu imanùbaca íiwacanánái irí, namàacacaténá Saulo íibàaca yeebáidéeyéi, asìanái,
inanái nacái, ìyéeyéica Damasco irìcu, itécaténá nía presoíri iyú Jerusalén ìyacàlená néré. [3] Idécanáamité
Saulo yeedáca iríwa cuyàluta namanùbaca, yá yàacawa Damasco ìyacàlená nérépiná. Iyacaalíté mawiénita
Damasco irí àyapulìcubàa, yáta camalási chènuníiséeri icànacaté Saulo itéese máiní mèlumèluíri iyú. [4] Yá
Saulo yúuwàa irìacawa cáli íinatalé, yéemìaca tàacáisi. Yái tàacáisi íimaca Saulo irí: "Saulo, ¿cáná piùwide
pimànica núa?" íimaca yái tàacáisica.
[5] Saulo isutáca yéemìawani: "¿Cawiná pía, Nuíwacali?" íimaca yái Sauloca. Yái tàacáisi íimaca Saulo irí:
"Núacata yái Jesús. Núacata yái piùwidéerica pimànica. Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama,
pipéliacáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalìcu", íimaca yái Wáiwacalica. [6] Yá
Saulo itatácawa icalùniwa. Néese íimaca: "Nuíwacali, ¿càinásica piwàwa numànica?" íimaca yái Sauloca.
Néese Wáiwacali íimaca irí: "Pimichàawa pìanáwa yàcalé irìculé. Nérénica nacàlidaca piríwani càinácaalí
iwàwacutá pimànica", íimaca yái Wáiwacalica.

7 Aibanái Saulo yáapichéeyéica asìanáica cáaluca nía báawanama néemìacáiná sànasi quéwa canéeyéita
iiquéeri wenàiwicaca. 8 Néese Saulo imichàacawa cáli íicha. Yá yàacùaca ituíwa, quéwa càmita yéewa
iicáidaca. Iná náibàacáita natéwa Saulo icáapi ìwali Damasco ìyacàlená irìculépiná. 9 Saulo ìyaca Damasco
ìyacàlená irìcu máisiba èeri, càmita idé iicáidaca. Càmíirita iyáa iyáacaléwa, ibatàa únipiná ìira.
10 Iyaca néré Damasco ìyacàlená mìnali íipidenéerica Ananías. Néese, Wáiwacali imàacaca yáawawa
Ananías iicácani yéenáiwanási nacáiri irìcuíse. Yá íimaca Ananías irí: "¡Ananías!" íimaca yái Jesúsca. Néese
Ananías íimaca: "¿Càiná, Nuíwacali?" íimaca yái Ananíasca.
11 Yá Wáiwacali íimaca Ananías irí: "Pìawa irìcubàa yái àyapuca íipidenéerica Derecha. Piwàlùawa Judas
icapèerìculé. Pisutá íichani, pitàaníinápiná áiba asìali yáapicha, Tarso ìyacàlená néeséeri, íipidenéeri Saulo.
Siùca isutáca ìyaca yáawawa Dios íicha. 12 Idéca iicáca áiba asìali yéenáiwanási nacáiri irìcuíse íipidenéeri
Ananías, iwàluèricawa imàacaca icáapiwa ìwali yéewanápiná idé iicáidaca àniwa", íimaca yái Jesúsca.
13 Quéwa Ananías, idécanáami yéemìacani, yá íimaca: "Nuíwacali, madécaná nacàlidaca nulíni iináwaná
ìwali, yáara asìalica. Nadéca nacàlidaca nulíni ìwali imànica báawéeri nalí níara yeebáidéeyéica pitàacái
Jerusalén ìyacàlená néeni. 14 Sacerdote íiwacanánái nadéca nachùulìaca yàanàanápiná aléi itécaténá
macáita wía presoíri iyú, wía isutéeyéica yáawawa píicha", íimaca yái Ananíasca.
15 Quéwa Wáiwacali íimaca Ananías irí: "Pìawa matuíbanáiri iyú; nudéca nuedáca yái asìalica icàlidacaténá
nuináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, nalí nacái áiba cáli néeséeyéica, nacuèrinánái irí nacái, israelitanái
irí nacái. 16 Núasáidapiná iríwa nuíwitáisewa càinácaalí iyú iwàwacutápiná yùuwichàacawa nulípiná,
yeebáidacáiná nutàacái", íimaca yái Jesúsca.
17 Néese Ananías yàacawa capìi néré, Saulo ìyacatalé ìyaca. Yá iwàlùacawa néré imàacaca icáapiwa Saulo
ìwali. Yá Ananías íimaca Saulo irí:
—Nuénásàiri Saulo, Wáiwacali Jesús imàaquéericaté yáawawa piicácani àyapulìcubàa, yáquéi ibànùaca
núa pìatalé yéewanápiná pidé piicáidaca àniwa, yéewanápiná nacái Espíritu Santo icùaca píiwitáise —
íimaca yái Ananíasca.
18 Yáta cubái íimami nacáiri itúacawa Saulo ituírìcuíse, yá idé iicáidaca àniwa. Yá imichàacawa
ibautizácawa. 19 Néese Saulo iyáaca iyáacaléwa, cachàinica àniwani. Iyamáacawa néeni máisibáwanáita èeri
náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ìyéeyéica Damasco ìyacàlená irìcu.

Saulo predica en Damasco

20 Néeseté Saulo idàbaca yèepunícawa yéewáidaca wenàiwica judíonái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca
nalíni Dios Iiriquéi Jesúsca. 21 Macáita yéemièyéica Saulo icàlidáaná, náináidacawa manuísíwata néemìaca
yàasu tàacáisi. Néese náimaca nalíwáaca:
—¿Cánásica yéewa imàni cài? Yái asìalica yùuwidecaté imànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesúsmi
iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni. Yácata yái yàanèericaté aléi nacái itécaténá nía presoíri iyú,
yéewanápiná sacerdote íiwacanánái yùuwichàidaca nía. ¿Cánásica iwàwa icàlidaca Jesúsmi iináwaná ìwali?
—náimaca nalíwáaca.
22 Quéwa Saulo icàlidaca yàacawa cachàiníwanái. Yéewáidaca wenàiwica náalíacaténáwa Mesíasca yái
Jesús, israelita icuèrinápináca Dios ibànuèripinácaté nalí. Itàaníca cáalíacáiri iyú yái Sauloca, íná judíonái
Damasco ìyacàlená mìnanái càmitaté yéewa namawènìadaca Saulo yàasu tàacáisi. Yá càmíiyéi yáalíawa
náiméeripiná irí. Iná masànacáicata nía íicha meedá.

Saulo escapa de los judíos

23 Néesetécáwa madécaná èeri idénáami, yá judío íiwacanánái natàaníca náapichawáaca ibàacanéeri iyúta
quéwa, abédanamacaténá náiwitáise nanúanápináté Saulo. 24 Quéwa Saulo yáalíacatéwa nawàwaca nanúa-
cani. Nachùulìaca nàasu wenàiwicawa nacùanápiná yàcalé inùma imanùbaca, èeríapinama, táiyápinama
nacái nanúacaténá Saulo. 25 Iná níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàlùadaca Saulo manuíchúa mapíiri
irìculé. Yá táiyápi nalicùadaca Saulo mapíiri irìcu yéenúlusi ìwali chènuníiséeri ventana irìcubàa yàcalé
iwáiná íinatáise, yàanàacaténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé íicha. Càita idéca imusúacawa náicha yái
Sauloca.

Saulo en Jerusalén

26 Néeseté Saulo, idécanáamité yàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré, yá iwàwacaté ìwacáidáyacacawa
náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Quéwa macáita cáaluca naicácani, càmicáiná neebáida
iwènúadacaté íiwitáisewa báisíiri iyú yeebáidáanáca Jesús itàacái. 27 Quéwa Bernabé itéca Saulo yáasái-
dacaténáni apóstolnái irí. Bernabé icàlidaca nalíni Saulo iicácaté Wáiwacali àyapulìcubàa, Wáiwacali
itàaníca nacái Saulo yáapicha, Saulo icàlidacaté nacái macàaluíninátani yái tàacáisica Jesús iináwaná ìwali
Damasco ìyacàlená irìcu. Iná idécanáamité apóstolnái yéemìaca Bernabé icàlidaca nalí Saulo iináwaná,
yáté needáca nàataléwa Saulo. 28 Néese Saulo iyamáacawa náapicha Jerusalén ìyacàlená irìcu, yèepunícawa
nacái náapicha. Icàlidaca cachàiníiri iyúni macàaluíninàta Wáiwacali iináwaná ìwali. 29 Itàaní nacái
náapicha áibanái judío itàaníiyéica griego itàacái iyú, càmíiyéica yeebáida Jesús ìwali. Saulo icàlidaca
nalíni cachàiníiri iyú macàaluíninàta. Quéwa nawàwacaté nanúaca Saulo. 30 Néese níái yeebáidéeyéica Jesús
itàacái, náalíacáináwa áibanái nawàwaca nanúaca néenásàiri Saulo, yá natéca Saulo Cesarea ìyacàlená néré.
Yá nabànùacani Cesarea íicha yàacaténáwa Tarso ìyacàlená nérépiná.
31 Ináté yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìyéeyéica macái Judea yàasu cáli imanuíca, Galilea
yàasu cáli néeséeyéi nacái, Samaria yàasu cáli néeséeyéi nacái, nàyaca matuíbanáiri iyú. Cachàiníwanái
náiwitáise Dios ìwali, neebáidaca itàacái tài íiméeri iyú, nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú.

Nàaca Wáiwacali icàaluíníná. Espíritu Santo nacái iyúudàaca nía nawènúadáanápináté áibanái íiwitáise
Wáiwacali irípiná, íná yéewa manùbáwanái nàacawa.

Curación de Eneas

32 Néenialíté Pedro yàaca ipáchiaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá yàaca ipáchiaca áibanái
ìyéeyéica Lida ìyacàlená irìcu. 33 Pedro yàanàaca áiba asìali íipidenéeri Eneas. Irìaníiricáitawa yàalubái
íinatawa ocho camuí, máapinácáináni, yái Eneasca. 34 Néese Pedro íimaca irí:
—Eneas, siùcade Jesucristo ichùnìaca píawa. Pimichàawa peedá pìalubáiwa —íimaca yái Pedroca. Yáta
Eneas imichàacawa. 35 Macáita Lida ìyacàlená mìnanái, Sarón ìyacàlená mìnanái nacái naicáca Eneas
imichàacawa, yá nawènúadaca náiwitáisewa Wáiwacali irípiná.

Resurrección de Dorcas

36 Uyacaté inanái Jope ìyacàlená irìcu yeebáidéechúa Jesús itàacái, íipidenéechúa Tabita, (íimáanáca Dor-
cas griego itàacái iyú). Uái inanáica umànicaté cayábéeri mamáalàacata. Uyúudàaca nacái catúulécanéeyéi
wenàiwica. 37 Néeseté, idècunitàacá Pedro ìyaca Lida ìyacàlená néeni, yá cáuláicaca Dorcas, yá uétácawa.
Néese abénaméeyéi inanái nàapidáidaca uinámi, yá nàwalica ùwali ubàlemi, yá nalìadaca úa capìi imàdáaná
irìculé ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha. 38 Yái Jope ìyacàlená ìyaca mawiénita Lida ìyacàlená irí, Pedro
ìyacataléca. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái náalíacatéwa Pedro ìyaca Lida ìyacàlená irìcu, yá nabànùaca
pucháiba asìanái yèeyéipiná imáidaca Pedro. Náimaca irí: “Aquialé Jope ìyacàlená néré aquialésíwata”,
náimaca.
39 Yáté Pedro yàacawa náapicha. Idécanáamité yàanàaca néré, yá natécani néré Dorcasmi irìacatalécawa.
Madécaná inanái inìrimi yéetéeyéimicatéwa íicha nàyaca néré, nabàlùacawa Pedro itéese, íicháaníiyéi,
náasáidaca nacái Pedro iicá bàlesi, ruana nacái umànníiyéicaté nalí, úái Dorcasmica idècunitàacá cáuca úa.
40 Néese Pedro ichùulìacaté macáita namusúacawa capìi imàdáaná irìcuíse. Yá ibàlùacawa yùuluì ipùata
iyúwa, yá isutáca Dios íicha. Néese iicáidaca yéetéechúamiwa irí. Yá íimaca ulí:
—¡Tabita, pimichàawa! —íimaca yái Pedroca. Yáta ùacùaca utuíwa. Uicáca Pedro, yá umichàaca
úawinacawa. 41 Pedro íibàaca ucáapi ìwali, yá imichàidaca úa. Imáidaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nía
nacái manìrríiyéimica, yáasáidacaténá nalí úa, cáuca úa àniwa. 42 Macáita Jope ìyacàlená mìnanái néemìaca
uináwaná, yá madécaná wenàiwica iwènúadaca íiwitáisewa Wáiwacali irípiná. 43 Yá Pedro iyamáacawa Jope
ìyacàlená irìcu madécaná èeri. Pedro ìyaca icapèe néeni áiba asìali íipidenéeri Simón ichùnìèrica pìrái
íimamimi iwéndacaténá nía.

10

Pedro y Cornelio

1 Aiba asìali càmíiri judío íipidenéeri Cornelio ìyacaté Cesarea ìyacàlená irìcu. Yái Cornelioca, náiwacal-
icani níái romanonái yàasu úwinái yéenáca íipidenéeri el Italiano. 2 Yái Cornelioca yàaca Dios icàaluíníná
cáalíacáiri iyú, macáita yéenánái yáapichawa. Imàaca nacái manùba plata ofrenda iyú iyúudàacaténá
judíonái. Isutéeri yáawawa Dios íicha mamáalàacata. 3 Aiba èeri cawàwanáta a las trescatáita táica,
Cornelio iicáca yéenáiwanási nacáiri: Yá iicáca amaléeri iyú Dios yàasu ángel iwàlùacawa Cornelio yàatalé.
Yá íimaca Cornelio irí: “¡Cornelio!” íimaca yái ángelca. 4 Yá Cornelio iicáidaca ángel irí manuísíwata
icalùni iyúwa. Yá íimaca ángel irí: “¿Càinásica piwàwa numànica pirípiná?” íimaca yái Cornelioca.
Néese ángel íimaca irí: “Dios idéca yéemìaca yái pisutáanáca íicha, cayába nacái iicáca yái piyúudàanáca
catúulécanéeyéi wenàiwica. 5 Siùcade pibànùa wenàiwica Jope ìyacàlená néré namáidacaténá néese Simón
áibaalí íipidenéeri Pedro. 6 Yái Pedroca ìyaca áiba asìali icapèe irìcu íipidenéeri Simón ichùnìèrica pìrái
íimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuíri úni idùlepi. Yái Pedroca icàlidapiná piríwani
càinácaalí iwàwacutá pimànica”, íimaca yái ángelca.
7 Idécanáami yàacawa yái ángel itàaníirica yáapicha, yá Cornelio imáidaca pucháiba yàasu wenàiwicawa.
Imáidaca nacái abéeri úwi íibaidéeri Cornelio irí, yèerica Dios icàaluíníná manuísíwata, Cornelio yáaliérica
cayábaca íiwitáise imàníínápiná cayábéeri. 8 Cornelio icàlidaca nalíni macáita yái ángel icàlidéericaté irí.
Yá Cornelio ibànùaca nía Jope ìyacàlená nérépiná.
9 Néese mapisáináami àniwa, cawàwanáta machacànicaalíté èeri, yá nàyaca mawiénita Jope ìyacàlená
irí. Yáta hora nacái Pedro, ìyéerica Simón icapèe irìcu, yàacawa capìi ipùata sàabadéeri íinatalé,
machacànicaalíté èeri. Pedro yàacawa néré isutácaténá yáawawa Dios íicha. 10 Máiní máapicani íná iwàwa
iyáaca iyáacaléwa. Quéwa idècunitàacá namànica iyáapiná, Pedro iicáca yéenáiwanási nacáiri. 11 Yá iicáca
capìraléeri cáli yàacùacawa, yá áiba wawàsi iricùacawa chènuníise cáli íinatalépiná, abéeri wawàsi càiri
iyúwa manuíri sábana idacùacanéeri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. 12 Chái sábana irìcu nàyaca néeni
macái cuwèesinái íiwitáaná, pìrái nacái, àapinái nacái, cuìpìranái nacái, macái íiwitáaná ìyéeyéica chái èeri
irìcu. 13 Néese Pedro yéemìaca tàacáisi chènuníise. Yá tàacáisi íimaca: “Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa
nía”, íimaca. 14 Néese Pedro íimaca: “Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níái casaquèeyéica waicáca,
profeta Moisés ichùulìacáináté wía judíoca pinùmalìcuíse ipíchaná wayáaca nía”, íimaca yái Pedroca.
15 Néese tàacáisi íimaca irí àniwa: “Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, picá píima ìwali casacàacani”,
íimaca yái tàacáisica.
16 Máisiba yàawiríaté Pedro iicáca sábana nacáiri iricùacawa, yéemìa nacái tàacáisi. Néese sábana yèepùa
imichàacawa chènuniré àniwa. 17 Pedro íináidacawa manuísíwata iwàwalìcuísewa càinácaalí íimáaná yái
yéenáiwanási nacáirica, máinícáiná càulenáca íichani. Idècunitàacá íináidacawa ìwali, yá Cornelio yàasu

wenàiwicanái nàanàaca capìi inùma néré. Nèepunícawa nasutáca néemìawa alénácaalí Simón icapèe ìya.
18 Nàanàaca néré, yá namáidaca cachàini nasutácaténá néemìawa asáisí ìyacaalí néeni áiba asìali íipidenéeri
Simón, íipidenéeri nacái Pedro.
19 Idècunitàacá Pedro íináidacawa mamáalàacata ìwali yái yéenáiwanási nacáirica, yá Espíritu Santo
íimaca irí: “Piicá, máisiba asìanáica níara icutá pía. 20 Pimichàawa, pìawa nàatalé pèepuníináwa náapicha.
Picá achúma píináidacawa piwàwawa, néese manuí píináidaca piwàwawa; nudéca nubànùaca nía pìatalé”,
íimaca yái Espíritu Santoca. Iwàwacutácaté Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa bàaluitécáiná
profeta Moisés ichùulìacaté judíonái càmíinápiná nèepuníwa càmíiyéi judío yáapicha, íná Espíritu Santo
ichàiniadaca Pedro iwàwa. 21 Néese Pedro yàacawa nàatalé, yá íimaca nalí:

—Núaquéi picutéericuéca. ¿Càinásicué piwàwa numànica pirípiná? —íimaca yái Pedroca. 22 Náimaca irí:

—Cornelio ibànùaca wía, abéeri úwi íiwacaliná, ìyéerica machacàníiri iyú Dios iicá, yèeri nacái Dios
icàaluíníná. Macái judíonái naicáca cáimiétaquéeri iyúni, yá nacái cáininàca naicácani. Dios yàasu
ángel ichùulìacaté Cornelio ibànùanápiná wenàiwica namáidacaténá pía, yéewacaténá pìacawa icapèe néré
yéewanápiná Cornelio yéemìaca yái picàlidéeripináca irí —náimaca.
23 Néese Pedro yeedáca yàataléwa nía. Yá nayamáacawa néeni Pedro yáapicha abéeri catá. Mapisáita
àniwa yá Pedro yàacawa náapicha. Abénaméeyéi Jope ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái
nàacawa náapicha.
24 Néese mapisáita àniwa nàanàaca Cesarea ìyacàlená néré, chái Cornelio icùacatáica nàanàaca.
Ipíchawáiseté nàanàaca, yáté Cornelio imáidaca néré yéenánáiwa, yàacawéeyéiná nacáiwa cáinininéeyéica
Cornelio iicáca. 25 Pedro yàanàaca icapèe néré, yá Cornelio imusúacawa íipunita yeedácaténá yàataléwani.
Cornelio ibàlùacawa yùululì ipùata iyúwa Pedro irí yàacaténá icàaluíníná. 26 Quéwa Pedro imichàidacani. Yá
íimaca irí:

—Pimichàa pibàlùacawa. Asìalicata nacái núaquéi càide iyúwa pía —íimaca yái Pedroca.
27 Idècunitàacá Pedro itàaníca yáapicha, yá iwàlùacawa iicáca madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa
néré, càmíiyéi judío. 28 Néese Pedro íimaca nalí:

—Píalíacuécawa judío íiwitáise càmita ibatàa wàwacáidáyacacawa píapichacué, píacué càmíiyéica judío,
ibatàa wawàlùanápinátawa picapèe irìculé, càmitasa cayába cài wamàni. Quéwa Dios idéca yàalàaca núa
càmíinápiná quirínama casacàaca nuicáca áibanái, càmita nacái nuicá nía iyúwa canéeri iwèni Dios irípiná
nía. 29 Iná namáidacaalíté núa, yá nùanàaca néese aquialéta, càmita báawa nuínáidacawa nuwàwawa ìwali.
Iná siùcade nuwàwa núalíacawa càiná ìwalicaalícué pimáida núa —íimaca yái Pedroca. 30 Yá Cornelio íimaca
irí:

—Báinúaca èerica néese siùcáade, chácatáicaté èeri càide iyúwa siùcade, nùyacaté chái nucapèe irìcuwa,
imàaquéeri íichawa iyáacaléwa, isutéeri yáawawa Dios íicha táicalénama. Yáté áiba asìali mèlumèluíri
ibàle imàacaca yáawawa nuicácani. 31 Iimaca nulí: ‘Cornelio, Dios idéca yéemìaca yái pisutáanáca íicha.
Cayábaca Dios iicáca yái piyúudàanáca catúulécanéeyéi wenàiwica. 32 Pibànùa wenàiwica Jope ìyacàlená
néré namáidacaténá néese áiba asìali íipidenéeri Simón, íipidenéeri nacái Pedro. Yái Pedro ìyaca áiba
Simón icapèe irìcu, yáara ichùnièrica pìrái íimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuíri
úni idùlepi’, cài íimaca nulí. 33 Iná nubànùacaté nía ráunamáita nacutáca pía, yá pidéca pimànica nulí
cayábéeri pìanàacáiná. Siùcade macáita wàyaca chái Dios iicápiná, yá wawàwaca wéemìaca macáita tàacáisi
Wacuèriná Dios ichùulièrica picàlidáanápiná walíni —íimaca yái Cornelioca.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

34 Néeseté Pedro idàbaca icàlidaca nalíni. Yá íimaca nalí:

—Siùcade núalíacawa báisíiri iyú Dios càmita iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái
íicha, néese iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. 35 Néese, cayábaca Dios iicáca náiwitáise caná-
nama, macái wenàiwica íiwitáaná yèeyéica icàaluíníná, imànníiyéica nacái cayábéeri. 36 Dios idéca icàlidaca
walí tàacáisi, wía Israel itaquénáinámica. Dios icàlidaca walí yái cayábéeri tàacáisica íiméerica Jesucristo
imàacáanápiná wàyaca Dios yáapicha matuíbanáiri iyú. Yái Jesucristo, yácata macái wenàiwicanái Iiwacali.
37 Píalíacuécawa cayába càinácaalíté ìya judíonái yàasu cáli imanuíca. Quéechatécáwa Juan el Bautista
icàlidaca nalíni iwàwacutáaná wenàiwicanái ibautizácawa, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa
Dios irípiná. Néeseté Jesús idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli íinata. 38 Píalíacué nacáiwa
Dios ibànùacaté Espíritu Santo Jesús ìwali icùacaténá Jesús íiwitáise manuísíwata, ichàiniadacaténáni
nacái, yái Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica. Píalíacué nacáiwa Jesús yèepunícaté imànica yàacawa
cayábéeri wenàiwicanái irí, ichùnìacaté nacái macáita wenàiwica Satanás yùuwichàidéeyéica. Càité Jesús
idé imànica Dios yàacawéeridacáináni. 39 Wadéca waicáca macáita yái Jesús imànníiricaté Judea yàasu
cáli íinata, Jerusalén ìyacàlená irìcu nacái. Néese natàtàacani cruz ìwali, càité nanúacani. 40 Néeseté
máisiba èeri irìcu idécanáamité nanúacani, yá Dios icáucàidacani. Néese Dios ibànùacaté Jesús imàacaca
yáawawa waicácani, wáalíacaténáwa cáucani. 41 Jesús càmitaté imàaca yáawawa macái wenàiwica iicácani.
Néeseté imàacaca yáawawa waicácani, wía Dios íináidéeyéicatéwa ìwali bàaluité imàacáanápináté iicáca
cáucani, yái Jesúsca. Yá nacái wayáacaté wayáacaléwa yáapicha idécanáamité imichàacawa yéetácáisi íicha.
42 Néeseté Jesús ichùulìacaté wacàlidáanápiná israelitanái iríni, yái tàacáisi íiméerica Dios idéca imàacaca
Jesús icàlidáanápiná báawéeyéi iináwaná ìwali, cáuyéica, yéetéeyéimiwa nacái, yùuwichàidacaténá níawa
càiripináta nabáyawaná ìwalísewa, èeri imáalàacaalípináwa. 43 Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca aléi èeri
irìculé, yáté macáita profetanái nacàlidacaté iináwaná ìwali. Nacàlidacaté nacái Dios imàacáanápináté

iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, Jesús yéetácáinátéwa nabáyawaná ìwalíise, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca yái Pedroca.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

44 Néeseté idècunitàacá Pedro icàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo iricùacawa nàwali icùacaténá náiwitáise
macáita níái yéemièyéica Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidacáiná yái tàacáisica. 45 Níái judío yeebáidéeyéica
Jesús itàacái yàacawéeridéeyéica Pedro, náináidacawa manuísíwata naicáidaca càmíiyéi judío irí Dios
yàacáináté Espíritu Santo càmíiyéi judío irí nacái. 46 Judíonái yéemìaca nacái càmíiyéi judío itàaníca áiba
tàacáisi iyú, càmíiri èeri mìnanái itàacái, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. 47 Néese Pedro íimaca:

—Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo nàwali yàacawéeridacaténá níái càmíiyéica judío càide iyúwaté
ibànùaná Espíritu Santo wàwali, wía judíoca. Wàacué wabautizáca nacái nía. Canáca yéewaná
wamáisanìaca náicha nabautizáanáwa —íimaca yái Pedroca.

48 Yá Pedro ichùulìaca yáapichéeyéiwa ibautizáca níái càmíiyéica judío Jesucristo íipidená ìwali náasái-
dacaténá neebáidaca Jesús itàacái. Néese níái càmíiyéica judío nasutáca Pedro íicha iyamáanápináwa
náapicha máisibáwanái èeri.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

1 Néeseté apóstolnái, nía nacái yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìyéeyéicaté Judea yàasu cáli íinata néemìaca
càmíiyéi judío iináwaná ìwali neebáidacaté Dios itàacái càide iyúwa judíonái yeebáidáanáté. 2 Quéwa
idécanáamité Pedro yèepùacawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa, néese abénaméeyéi judío yeebáidéeyéica
Jesús itàacái natàaníca ìwali yái Pedro imànníináca càmíiyéi judío yáapicha. 3 Náimaca Pedro irí:

—¿Cánáté pìa pipáchiaca nàatalé níara càmíiyéica judío? ¿Cáná piyáa piyáacaléwa náapicha? —náimaca.
4 Néese Pedro icàlidaca nalí macáita yái idàbáanácaté ichàbacawa. Yá íimaca nalí:

5 —Nùyacaté Jope ìyacàlená irìcu. Idècunitàacá nusutáca núawawa Dios íicha, yá nuicácaté yéenáiwanási
nacáiri. Nuicácaté áiba wawàsi càiri iyúwa manuíri sábana iricùacawa chènuníise, idacùacanéeri ipùata
báinúacanama yéenúlusi iyú. Yáté iricùacawa nùatalé. 6 Nuicáidacaté cayába irí nuicácaténá càinácaalí
wawàsi ìya sábana irìcu, yá nuicáca macái pìrái íiwitáaná, cuwèesinái nacái, àapinái nacái, cuìpìranái nacái,
macái íiwitáaná ìyéeyéica chái èeri irìcu. 7 Yáté nuémìaca tàacáisi. Iimaca nulí: 'Pimichàawa, Pedro. Pinúa
piyáawa nía', íimaca nulí. 8 Quéwa núumacaté irí: 'Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níái casaquèeyéica
waicáca, profeta Moisés ichùulìacáináté wía judíoca pinùmalìcuíse ipíchaná wayáaca nía', cài núumaca.
9 Néese yái tàacáisi chènuníiséerica íimacaté nulí àniwa. Iimaca nulí: 'Masacàacaalí Dios imànica áiba
wawàsi, yá picá píima ìwali casacàacani', íimaca. 10 Máisiba yàawiría nuicácaté sábana nacáiri iricùacawa,
nuémìa nacái tàacáisi. Yáté macáita yèepùa imichàacawa chènuniré àniwa. 11 Yáta máisiba asìanái Cesarea
ìyacàlená néeséeyéi nàanàacaté nucapèe néré wàyacatáica. Náiwacali ibànùacaté nía nacutáanápiná núa.
12 Yáté Espíritu Santo ichùulìaca nùacawa náapicha, ipíchaná achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa ìwali. Níái
seis namanùbaca wéenánái nacái nàacatéwa núapicha. Macáita wawàlùacatéwa áiba asìali icapèe irìculé.
13 Yái asìalica icàlidaca walíni iicácaté ángel icapèe irìcu. Yá ángel íimacaté irí: 'Pibànùa wenàiwica Jope
ìyacàlená nérépiná namáidacaténá néese Simón íipidenéeri nacái Pedro. 14 Yái Pedroca icàlidapiná piríwani
càinácaalí iyú píalimá piwasàaca píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, pía nacái, péenánái nacái',
íimacaté yái ángelca. 15 Néeseté idécanacáita nudàbaca nucàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo yàanàaca nàwali,
yàacawéeridacaténá nía, càide iyúwaté Espíritu Santo yàanàanáté wàwali bàaluité. 16 Néeseté nuwàwalica
tàacáisi Wáiwacali icàlidéericaté walí. Iimacaté: 'Báisíta Juan el Bautista ibautizácaté wenàiwicanái úni
yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùapinácué piríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripinácuéca
pía, ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú', íimaca yái Wáiwacalica. 17 Uwé, Dios idéca
yàaca Espíritu Santo càmíiyéi judío irí càide iyúwaté yàanáté walíni, wía judíoca, weebáidacaalíté Wáiwacali
Jesucristo itàacáiwa, íná canáca yéewaná wapéliaca Dios íipunita, canáca yéewaná wamáisanìaca náichani,
yái Espíritu Santoca —íimaca yái Pedroca.

18 Néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, nadécanáami néemìaca yái
tàacáisica, yá càmita quirínama natàaníca báawéeri iyú Pedro ìwali, néese nàaca Dios irí cayábéeri. Yá
náimaca:

—¡Dios idéca ibatàaca càmíiyéi judío nawènúadaca nacái náiwitáisewa irípiná yéewacaténá nacái
nadènìaca nacáucawa càmíiri imáalàawa, càide iyúwa wàyáaná, wía judíoca! —náimaca.

La iglesia de Antioquía

19 Nadécanáamité nanúaca Esteban Jerusalén ìyacàlená néeni, yá nadàbacaté namànica ùwicái yee-
báidéeyéi íipunita canánama. Iná napìacatéwa áibalépiná. Abénaméeyéi yàacatéwa Fenicia yàasu cáli
nérépiná. Aibanái yàacatéwa Chipre yàasu iwàwata nérépiná. Aibanái yàacatéwa Antioquía ìyacàlená
nérépiná. Nacàlidacaté Jesucristo iináwaná ìwali abéta judíonái irí. Càmita nacàlida càmíiyéi judío iríni.
20 Aibanáita yeebáidéeyéi Jesús itàacái Chipre yàasu iwàwata néeséeyéi, Cirene ìyacàlená mìnanái nacái
áibanái, nàanàacaté Antioquía ìyacàlená irìculé. Nadàbacaté nacàlidacani càmíiyéi judío irí. Nacàlidaca
nalí Jesús iináwaná Wáiwacalicani. 21 Wáiwacali íiwitáise cachàiníiri ìyacaté nalí, íináté yéewa manùbéeyéi
wenàiwica namàacaca náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa, yá neebáidaca Wáiwacali itàacái.

22 Néese, níái yeebáidéeyéica Jesús, Jerusalén ìyacàlená néeníiyéica néemìaca Antioquía ìyacàlená
mìnanái iináwaná. Yá nabànùaca Bernabé yàacaténáwa Antioquía ìyacàlená nérépiná. 23 Bernabé

yàanàacaté néré, yá yáalíacawa Dios imànica nalí cayábéeri. Iná casíimáica Bernabé iwàwa, iyaní-
dacawa náapicha. Yàalàaca nía, ichàiniadaca nacái nawàwa canánama, cachàiníinápiná náiwitáise
neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tài íiméeri iyú. [24] Cayábéericáiná íiwitáise yái asìalica,
yái Bernabéca, Espíritu Santo icùacáiná íiwitáise. Yeebáida Dios itàacái manuísíwata tài íiméeri iyú.
Càita áibanái manùbéeyéi àniwa néemìaca Bernabé icàlidáaná nalíni, yá nawènúadaca náiwitáisewa
neebáidacaténá Wáiwacali itàacái.

[25] Néeseté Bernabé yàacawa Tarso ìyacàlená irìculé icutácaténá Saulo. Idécanáamité yàanàacani, yá
itéca Saulo Antioquía ìyacàlená néré. [26] Bernabé, Saulo yáapicha nàyacaté néré abéeri camuí náapicha
níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néewáidacaté madécaná wenàiwica. Antioquía ìyacàlená néeni áibanái
nàacaté yeebáidéeyéi íipidenápiná cristianonái, íimáanáca Cristo yéewáidacalénái, Cristo yáapichéeyéi
nacái íimáanáca.

[27] Néenialíté abénaméeyéi profeta itàaníiyéica Dios inùmalìcuíse nàacatéwa Jerusalén ìyacàlená íicha,
yá nàanàaca Antioquía ìyacàlená néré. [28] Abéeri néená, íipidenéeri Agabo, ibàlùacawa nàacuésemi, níái
yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Espíritu Santo icùaca Agabo íiwitáise icàlidacaténá nalí tàacáisi Dios inù-
malìcuíse. Yá icàlidaca nalíni ìyáanápináté máapicái cachàiníiri iyú nàasu cáli néré, yái Israel yàasu cálica.
Càité ichàbacawa néesetécáwa idècunitàacá emperador romanosàiri Claudio icùaca macái cáli imanùbaca.
[29] Iná Antioquía ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái náináidacatéwa nabànùanápináté plata
iyúwa ofrenda nayúudàacaténá áibanái yeebáidéeyéica Jesús ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata. Macái
wenàiwica imanùbaca nabànùaca plata iyúwata náalimáaná namàacaca ofrenda. [30] Càité nàwacáidaca plata,
yá nabànùacani iyúwa ofrenda náapicha níái Bernabé, Saulo nacái natécaténáni ancianonái irí icuèyéica
wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Judea yàasu cáli íinata, nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica
yeebáidéeyéi Jesús itàacái.

12

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

[1] Néenialíté rey Herodes idàbaca yùuwideca imànica abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái Jerusalén
ìyacàlená néeníiyéica ìyaca. Herodes idàbacaté yùuwichàidaca nía. [2] Herodes ichùulìaca úwinái iwichùaca
Santiago íicha íiwita, yéetácaténátéwa, yámi Juan ibèerimica. [3] Néese, yái Herodesca, yáalíacawa casíimáica
judío íiwacanánái ìwali yái yéetáanácawéi Santiagomica, íná ichùulìaca úwinái íibàaca Pedro nacái. Yá
náibàacani judíonái yàasu culto Pascua yaalí nayáacaalíté pan càmíiri idènìa levadura. [4] Idécanáamité
náibàaca Pedro, néese Herodes ichùulìaca nacùaca Pedro presoíyéi ibànalìcu. Ichùulìaca nacùacani, níái
úwinái báinúaca náiwitáaná imanùbaca. Nàyaca báinúacanama úwinái macái náiwitáaná imanùbaca.
Herodes iwàwacaté ichàbáidaca Pedro judíonái irí nanúanápináni Pascua yàasuná culto idénáami. [5] Càité
Pedro ìyaca presoíyéi ibànalìcu. Nacùaca cayábani. Quéwa manùbéeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái
nasutáca Dios íicha Pedro irípiná manuísíwata mamáalàacata.

Dios libra de la cárcel a Pedro

[6] Yáta catáca mapisáipináta Herodes ichàbáidapináté Pedro judíonái irí, nanúanápináni, yá Pedro iimáca
ìyaca bamuchúamibàa náicha pucháiba úwinái. Pedro nadacuèri pucháiba cadena iyú. Aibanái úwi
ibàluèyéiwa presoíyéi ibàna inùma néeni nacùaca presoíyéi ibàna ipíchaná Pedro imusúacawa. [7] Yáta Dios
yàasu ángel yàanàaca néré, ibàlùacawa mawiénita Pedro irí. Yá camalási ipuníada presoíyéi ibàna irìculé.
Néese ángel icapèedaca Pedro ibàlài ìwali icawàidacani. Yá íimaca Pedro irí: "¡Caquialéta, pimichàawa!"
íimaca yái ángelca. Yáta pucháiba cadena icaláacawa Pedro icáapi íicha. [8] Yá ángel íimaca Pedro irí: "Pìwali
pibàlewa, pizapatoni nacáiwa", íimaca yái ángelca. Idécanáami Pedro imànica càide iyúwaté ángel íimáaná
irí, yá ángel íimaca irí àniwa: "Peedá pìasu ruana nacáiriwa, piúca pìwalíisewani. Pìawa núamiwáise",
íimaca irí yái ángelca.

[9] Yá Pedro imusúacawa ángel yáamiwáise. Càmita yáalíawa asáisí báisícaalíni, ángel imusúadáanácani
presoíyéi ibàna irìcuíse. Pedro iyúunáidaca yéenáiwanási nacáiri càì iicáca meedá. [10] Nachàbacatéwa
idàbáanéeyéi úwi íicha, néese nachàbacawa áibanái íicha àniwa icuèyéica presoíyéi ibàna. Nàanàaca
inùma néré, yái manuíri inùma yáawami hierroírita, namusúacatáipinácawa carretera irìculé yàcalérìcu, yá
inùma yàacùacawa yàasu wawàsitawa meedá. Yá namusúacawa íicha. Nèepunícanáamiwa abéeri carretera
irìcubàa, yáta ángel imàacaca Pedro abéerita.

[11] Néese átata Pedro yáalíacawa imusúacatéwa náicha. Yá íimaca iríwa: "Siùcade núalíacawa báisíiri iyú,
Dios idéca ibànùaca yàasu ángelwa nùatalé imusúadacaténá núa Herodes íicha, náicha nacái níara judíoca
iwàwéeyéica inúaca núa", íimaca iríwa yái Pedroca.

[12] Idécanáami íináidacawa ìwali macáita ìyáaná, néese yàacatéwa María icapèe néré, úái Juan yáatúaca.
Yái Juanca áibaalí íipidená Marcos. Quéechatécáwa madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa néré, yá
nasutáca nàyaca Dios íicha. [13] Pedro inúacaté bàacháwáiséerica iwáiná inùmaca, yá abéechúa mànacàu
íipidenéechúa Rode umusúacawa capìi íicha, ùacatéwa mawiénita inùma irí uémìacaténá néré caw-
inácaalí càì isàna néese. [14] Ualíaca uémìaca Pedro itàacái, quéwa càmita ùacùa irí iwáiná inùma, máinícáiná
casíimáica úa íná upìacawa capìi irìculé àniwa ucàlidaca nalíni Pedro ibàlùanáwa bàacháwáiséeri iwáiná
inùma néeni. [15] Yá náimaca ulí:

—¡Máiwitáiseca pía! —náimaca ulí. Quéwa úumaca báisícatani. Néese náimaca:

—Canácani. Iwàwa cáurimica meedá yáara cài péemìaca isàna —náimaca ulí, nayúunáidacáiná úwinái nanúacaténi.
16 Idècunitàacá natàaníca capìi irìcu, quéwanáta Pedro inúaca mamáalàacata bàacháwáiséeri iwáiná inùma. Néese nàacùaca bàacháwáiséeri iwáiná inùma, yá naicáca Pedro ibàluèricawa néeni. Yá náináidaca manuísíwata naicáidaca irí. 17 Néese Pedro yúucaca icáapiwa nalí masànacaténá nía. Yá icàlidaca nalíni càinácaalíté iyú Wáiwacali imusúadacani presoíyéi ibàna irìcuíse. Yá íimaca nacái nalí:
—Picàlidacué Santiago iríni, yái Wáiwacali iméeréerica. Picàlidacué nacái nalíni, níara yáapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro yàacawa náicha áibalépiná.
18 Néeseté mapisáita àniwa, cáanáica úwinái napìanícawa presoíyéi ibàna irìcubàa nacutáca Pedro, néemíaníca nacáiwa nalíwáaca lúasi iyú, càmicáiná nadé nàanàaca Pedro. 19 Herodes ichùulìacaté nacutácani, quéwa càmita náalimá nàanàacani. Iná Herodes isutáca yéemìawa nainawaná, níái úwi icuèyéicaté Pedro presoíyéi ibàna irìcu. Yá ichùulìaca yàasu wenàiwicawa nanúanápiná níái úwica. Néese Herodes yàacatéwa Judea yàasu cáli íicha ìyacaténá Cesarea ìyacàlená irìcu.

La muerte de Herodes

20 Néeseté calúaca rey Herodes áibanái yáapicha, Tiro ìyacàlená mìnanáica, Sidón ìyacàlená mìnanái nacái. Iná níái pucháiba yàcalé mìnanáica natàaníca náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa nàanápináwa Herodes yàatalé natàaníca téná yáapicha éeréeri iyú, yéewacaténá cayábaca iicáca nía àniwa. Nàaca plata Blasto irí, abéeri Herodes yáapichéeri máiníiri cachàini, nawàwacáináté Blasto itàaníca nawicáu Herodes yáapicha, yéewanápiná Herodes ibatàa nàyaca matuíbanáita. Iwàwacutácaté nàyaca cayába Herodes yáapicha nawènìacaténáté yàacàsi áiba cáli néeni Herodes icuèricaté. 21 Herodes imàacaca nalí abé èeri nàwacáidáyacáanápináwa yàatalé. Idéca èeri yàanàaca, yá Herodes ìwalica ibàle cawèníiriwa. Néese yàacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá yáawinacawa yàasu yàalubáisi chènuníiri íinatawa. 22 Yá idàbaca icàlidaca nalíni. Néese níái wenàiwica yéemièyéica Herodes irí nadàbaca cài namáidáidaca: "¡Yái icàlidérica walíni càmíirita asìali, néese abéeri chènuníiséericani!" cài namáidáidaca mamáalàacata, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. 23 Yáta Wáiwacali yàasu ángel ibànùaca uláicái Herodes ìwali, càmicáiná Herodes yàa Dios icàaluínina, néese imàacacáita wenàiwicanái yàaca irí cayábéeri, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. Néeseté Herodes yéetácawa cáiwíiri iyú, enìsi nacáiyéi iyáacáiná ìyapicúa irìcuíse ipíchawáiseté yéetácawa.
24 Quéwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca nàacawa Dios itàacái mamáalàacata áibanái wenàiwica irí. Yá manùbéeyéi neebáidacani macái yàcalé.
25 Idécanáamité Bernabé, Saulo nacái namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, yáté nèepùacawa Jerusalén ìyacàlená íicha. Yá natéca náapichawa Juan, íipidenéeri nacái Marcos.

13

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

1 Madécaná Antioquía ìyacàlená mìnanái neebáidacaté Jesús itàacái. Abénaméeyéi profeta, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica nàyacaté yeebáidéeyéi yèewi. Càica náipidená: Bernabé; Simón nacái, áibaalí íipidená Negro; Lucio nacái, Cirene yàasu cáli néeséeri; Manaén nacái, idàwinèericatéwa rey Herodes yáapicha, yái Herodes icuèricaté Galilea yàasu cáli; Saulo nacái áiba. 2 Aiba èeri namànicaté nàyaca culto Wáiwacali irí, namàacaca náichawa nacái nayáacaléwa. Yáté Espíritu Santo íimacaté nalí: "Peedácué pèewíisewa nulípiná níái Bernabé, Saulo nacái namànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná namànica", íimaca yái Espíritu Santoca.
3 Néese nasutáca Dios íicha nalípiná àniwa, namàaca náichawa nacái nayáacaléwa mamáalàacata, yá namàacaca nacáapiwa nàwali, níái Bernabé, Saulo nacái. Néese nabànùaca nía, náibaidacaténáté Dios irípiná.

Los apóstoles en Chipre

4 Néeseté namànica càide iyúwa Espíritu Santo ibànùaná nía, yá Bernabé, Saulo nacái nàacatéwa Seleucia ìyacàlená néré, mawiéníiri ìyaca manuíri úni irí. Néenita nawàlùacawa nave irìculé, yá nàacawa úni yàasu iwàwata íinatalé íipidenácatalé Chipre. 5 Idécanáamité nàanàaca néré, yá nawàlùacawa Salamina ìyacàlená irìculé. Yá nadàbaca nacàlidaca nalí Dios itàacái judíonái yéewáidacàalu irìcu. Juan Marcos yàacawa náapicha nacái iyúudàacaténá nía.
6 Yá nàacawa iwàwata imanuíca macáita yàcalé imanùbaca ìyéerica iwàwata íinata. Yá nàanàacaté Pafos ìyacàlená néré. Nàanàaca judíosàiri íipidenéerica Barjesús. Yácata camàliquéeri. Itàaníca ichìwawa. Iimaca ìwaliwa itàanícasa Dios inùmalìcuíseta, quéwa ichìwa meedá. 7 Yái camàliquéeri ìyaca gobernador yáapicha, yái gobernador íipidenéerica Sergio Paulo, abéeri cáalíacáiri icuèricaté manùbéeyéi wenàiwica. Yái gobernadorca imáidaca yàataléwa Bernabé, Saulo nacái, gobernador iwàwacáináté yéemìaca Dios itàacái. 8 Quéwa yái camàliquéerica, íipidenéerica Elimas griego itàacái iyú, yùuwideca imànica apóstolnái. Iwàwa nacái iwènúadaca gobernador íiwitáise ipíchaná yeebáidaca Dios itàacái. 9 Néese Saulo, íipidenéeri Pablo griego itàacái iyú, Espíritu Santo icuèri íiwitáise, yá iicáidaca machacàníiri iyú Elimas irí. 10 Yá íimaca irí:
—Pía cachìwéerica, báawéeri meedá, Satanás nacáiri íiwitáise, pía, nàuwideca canánama cayábéeyéi íiwitáise. ¿Cáná càmita piyamáida piwènúadaca Dios itàacái pichìwa iyúwa? 11 Iná siùcade Dios yùuwichàidapiná píawa. Matuípináca píawa maléená èerita. Càmita píalimá piicáca èeri icamaláwa —íimaca yái

Pabloca. Yáta catáca Elimas iicáca. Yá icutáca wenàiwica itécaténáni icáapi ìwali, càmicáiná yáalimá iicáca ituí iyúwa. 12 Yá idécanáami gobernador iicáca càinácaalí ìyáaná, yá yeebáidaca, íináidacáináwa manuísíwata Wáiwacali itàacái ichàini ìwali.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

13 Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé ìyéerica Pafos íidalutalená néeni yàacawéeyéiná yáapichawa. Yá nàacawa manuíri úni yáacubàa Perge íidalutalená néré, ìyéerica Panfilia yàasu cáli íínata. Quéwa Juan Marcos yèepùacatéwa náicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. 14 Yá Pablo, Bernabé nacái nachàbacatéwa Perge ìyacàlená íicha, nàacawa machacànita Antioquía ìyacàlená irìculé. Yái yàcalé ìyaca Pisidia yàasu cáli íínata. Yá nawàlùacatéwa judíonái yéewáidacàalu irìculé, sábado, judíonái iyamáidacatáicawa. Pablo, Bernabé nacái náawinacawa néré néemìacaténá naléeca Dios itàacái. 15 Néese judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái naléeca nalí Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, áibanái profeta itànèericaté nacái. Néese nabànùaca tàacáisi Pablonái irí. Yá náimaca Pablonái irí:

—Wéenánái, pidènìasicué tàacáisi pìalèeripinácué iyú wenàiwica, ára picàlidacué walíni —náimaca Pablonái irí.

16 Néese Pablo imichàa ibàlùacawa, yá yúucaca nalí icáapiwa masànáanápiná nía. Yá íimaca nalí: "Péemìacué, píacué israelitaca, píacué nacái càmíiyéica judío, yèeyéica Dios icàaluíníná. 17 Yái Dios icuèrica Israel itaquénáinámi yeedácaté wàawirináimi yàasunáipináwa. Dios imàacacaté madécanáca nía idècunitàacá nàyaca Egipto yàasu cáli íínata, càmíirica nàasu cáli. Néeseté Dios iwasàaca nía ichàini iyúwa íicha yáara cálica. 18 Ewitaté nawènúadacáaníta náiwitáisewa Dios íicha, càicáaníta icùacaté nía cuarenta camuí idècunitàacá nèepunícawa chuìri manacúali yùucubàa càináwàiri, canácatalé wenàiwica. 19 Néeseté Dios imáalàidacaté siete namanùbaca wenàiwica íiwitáaná ìyéeyéicaté Canaán yàasu cáli íínata yàacaténáté nàasu cáli wàawirináimi irí. 20 Càité Dios imànica wàawirináimi irí cawàwanáta cuatrocientos cincuenta camuí.

"Néeseté Dios ibànùaca nalí náiwacanánáipiná nacùacaténáté nía àta profeta Samuel yàasu èeripináté. 21 Néeseté wàawirináimi nasutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápináté nalí abéeri rey icuèripiná nía. Yá Dios imàacaca nalí rey icuèripinácaté nía cuarenta camuí. Yái idàbáanéeri reyca íípidenácaté Saúl, yái Cis ìirica, Benjamín itaquérinámi. 22 Néeseté Dios càmita quirínama ibatàa Saúl icùaca israelitanái. Yá Dios imàacacaté rey David icuèripináté israelitanái Saúl yáamirìcubàami. Dios íimacaté David ìwali: 'Yái Davidca, Isaí ìirica, cayába nuicáca íiwitáise. Núalíacawa iwàwa imànica macáita càide iyúwa nuwàwáaná', càì íimaca yái Diosca. 23 Yái rey Davidca idènìaca itaquérinámiwa, íípidenéeri Jesús. Dios ibànùacaté Jesús iwasàacaténá Israel itaquénáinámi Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, càide iyúwaté Dios icàlidáaná bàaluité. 24 Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca, Juan el Bautista icàlidacaté tàacáisi macái Israel itaquénáinámi irí. Icàlidaca nalíni iwàwacutáanaté nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizáanápiná nacáiwa, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa báawéeri íicha. 25 Néese mawiénicaté Juan yàasu èeri yéetáanápinátéwa, yá íimaca: 'Núa càmíiri Mesías, icuèripiná israelitanái càide iyúwacué píináidáanáwa nùwali, néese áiba yàanàapiná núamirìcubàawa máiníiri cachàinica nuícha. Nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càmíiri cachàini náicha canánama, máiníciáná cayábéerica nuíchani', íimacaté yái Juan el Bautistaca.

26 "Píacué nuénánáica, Abraham itaquénáinámi, píacué nacái càmíiyéica judío yèeyéica Dios icàaluíníná, Dios idéca ibànùacuéca pirí yái tàacáisica píalíacaténácuéwa Jesús iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 27 Siùcade nucàlidacué piríni. Níara Jerusalén ìyacàlená mìnanáica, nía nacái náiwacanánáica, càmitaté náalíawa cawinácaalíni yái Jesúsca. Siùcade mamáalàacata càmita náalía néemìaca càinácaalí íimáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Jesús iináwaná ìwali, éwita naléecáanítani néewáidacàalu irìcuwa sábado imanùbaca nayamáidacatáicawa. Iná nachùulìacaalíté úwinái inúaca Jesús, yáté judíonái namànicaté macáita càide iyúwaté profetanái itànàanaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. 28 Ewitaté càmicáaníta nàanàa Jesús ìwali ibáyawaná nanuéripiná ìwalíiseni, càicáaníta nasutáca Pilato gobernador íicha wawàsi ichùulìanápináté úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali. Càité yéetácawa. 29 Néese nadécanáamité namànica irí macáita càide iyúwaté Dios itàacái icàlidáanácani Jesús ìwali, yáté áibanái nalicùadacani cruz ìwalíise. Yá nabàlìacani. 30 Quéwa Dios imichàidacaté Jesús yéetácáisi íicha. 31 Yáté manùba èeri Jesús imàacacaté yáawawa naicácani náái yèepuníiyéicatéwa yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré Galilea yàasu cáli íicha. Siùcade nacàlidaca nàacawa Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

32 "Càita wacàlidacuéca piríni yái cayábéeri tàacáisica: Dios idéca imànica macáita càide iyúwa icàlidáanaté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi irí. 33 Iná siùcade Dios idéca imànica walíni wía nataquénáinámica càide iyúwaté icàlidáaná tàacáisi wàawirináimi irí, íiméerica imichàidáanápináté Jesús yéetácáisi íicha. Yái rey Davidca nacái itànàacaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali pucháibáaná salmo irìcu, David itànàacáinaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté Iiri iríwa: 'Píacata Nuìrica; siùcade nudéca numàacaca èeri mìnanái náalíacawa Nuìrica pía', càì íimacaté yái Diosca. 34 Dios icàlidacaté walíni imichàidáanápináté Jesús yéetácáisi íicha ipíchaná iinámi ibadácawa. Càité Dios íimaca walí profeta Isaías yàasu tàacáisi iyú. Dios íimacaté israelitanái irí: 'Nucàlidacaté rey David irí tàacáisi mabáyawanéeri, cáimiétacanéeri iyú machìwéeri nacái, íiméerica numànníinápináté irí cayábéeri. Yá numànipinácué pirí macáita yái cayábéerica nucàlidéericaté ìwali David irí', íimacaté yái Diosca. 35 Báisíta Dios idéca imànica càide iyúwaté íimáaná, càmitaté imàaca Jesús iinámi ibadácawa, íináté rey David itànàaca áiba salmo Dios Iiri inùmalìcuíse. Dios Iiri íimacaté: 'Càmita pimàacapiná ibadácawa yái nuináca, núa pìasu wenàiwicaca mabáyawanéerica', íimacaté yái Dios Iirica. 36 Uwé, siùcade macáita wáalíacawa rey David icùacaté israelitanái càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Néeseté béericaalíténi, yá yéetácawa, yái Davidmica,

yá nabàlìacani yàawirináimi yàasu càliculìi irìculéwa. Yáté ichéecami ibadácawa. [37] Quéwa yái Jesús,
Dios imichàidéericaté yéetácáisi íicha, càmitaté iiná ibadáwa. [38-39] Iná píacué nuénánáica, wacàlidacué
pirí yái tàacáisica: Peebáidacaalícué Jesús itàacái, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná íichawa.
Bàaluité profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái, yái tàacáisica icàlidéericaté nalíni càinácaalíté Dios
iwàwaca wàawirináimi nàyaca, wía nacái. Quéwa, éwita wamànicaalí macáita càide iyúwa Moisés itàacái
íimáanátá, càicáaníta càmita Dios iicá wía iyúwa mabáyawanéeritá. Néese, siùcade weebáidacaalí Jesús
itàacái, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, mabáyawanáca iicáca nacái wía, éwita càmicáaníta
mabáyawaná wía. [40] Iná cayábacué, nuénánái, ipíchanácué Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca pìwali càide
iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

[41] 'Péemìacué cayába, píacué báawéeyéica iicáca núa. Picalùadacuéwa, néese péetácuéwa, mesú-
namáicáináta nubànùacué pìwali manuíri yùuwichàacáisi, càulenéeripiná peebáidaca iináwaná
ìwali, éwita áibanái icàlidacáaníta pirícué yùuwichàacáisi iináwaná ìwali',

càité íimaca yái Diosca", íimacaté nalí yái Pabloca.

[42] Yá Pablo imáalàidaca icàlidaca nalíni. Idècunitàacá namusúacawa judíonái yéewáidacàalu irìcuíse,
yá càmíiyéi judío nasutáca Pablo íicha wawàsi yèepùanápináté icàlidacaténá nalíni àniwa, yái tàacáisica,
áiba sábadopináté nayamáidacatáicawa. [43] Idécanáamité namáalàidaca namànica culto, yá namusúacawa
macáita yéewáidacàalu íicha, yá manùbéeyéi judíonái yàacawa náapicha níái Pablo, Bernabé nacái;
áibanái nacái càmíiyéi judío, yeebéeyéi quéwa càiyéide iyúwa judíonái yeebáidáaná Dios itàacái, níacata
yèeyéicatéwa Pablonái yáapicha. Yá Pablonái yàalàaca nía neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali
itàacái, yéewacaténá Dios imànica nalí cayábéeri.

[44] Néese áiba sábado àniwa judíonái iyamáidacatáicawa, batéwa macáita wenàiwica ìyéeyéica yàcalé irìcu
nàwacáidáyacacawa néré néemìacaténá Pablonái icàlidáaná nalí Wáiwacali itàacái. [45] Quéwa abénaméeyéi
judío íiwacanánái naicácáiná madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa, yá calúaca níái judío íiwa-
canánáica, cayábacáiná wenàiwica iicáca náicha Pablonái, níái apóstolca. Yá judío íiwacanánái nadàbaca
natàaníca casaquèeri iyú Pablo ìwali. Natàaní nacái báawéeri iyú ìwali, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica
wenàiwicanái irí. [46] Iná Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca judíonái iríni macàaluíninátа. Yá náimaca:

—Quéecháwanáimi iwàwacutácaté wacàlidacuéca piríni, píacué judíoca, quéwacué pidéca piwènúadaca
píiwitáisewa Dios itàacái íicha, càmicáinácué piwàwa picáucawa càmíiri imáalàawa. Iná péemìacué cayába,
siùcade wàaca wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí. [47] Wáiwacali idéca ichùulìaca wía, càide iyúwaté
profeta Isaías itànàaná Dios itàacái. Wáiwacali íimacaté:

'Nudéca nuedáca pía péewáidacaténá càmíiyéi israelita, càide iyúwa camalási icànacaalí nàwali, náalía-
caténáwa nùwali. Picàlidáanápiná nalíni, nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha,
macái èeri mìnanái ìyéeyéica macái cáli déecuíséeyéi',

íimaca walí yái Wáiwacalica —náimaca níái Pablonáica.

[48] Néese idécanáami càmíiyéi judío yéemìacani, yá casíimáica nawàwa. Yá nàaca Dios irí cayábéeri
itàacái ìwali. Yá macáita wenàiwica Dios yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa, neebáidaca Pablonái yàasu
tàacáisi. [49] Càité manùbéeyéi wenàiwica ìyéeyéica Pisidia yàasu cáli íinata néemìaca Wáiwacali itàacái.
[50] Quéwa abénaméeyéi judío natàaníca báawéeri iyú Pablonái ìwali. Judíonái itàaníca yàcalé íiwacanánái
yáapicha, náapicha nacái abénaméeyéi inanái cáimiétacanéeyéica yeebáidéeyéica càide iyúwa judíonái.
Càita judíonái nawènúadaca yàcalé íiwacanánái íiwitáise nàuwidecaténá namànica apóstolnái. Yáté
namusúadaca Pablonái nàasu cáli íichawa. [51] Néese, Pablonái nachùpìaca cáli ichùmalé nàabàli íichawa
judíonái iicápiná càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, náasáidacaténá Dios yùuwichàidáanápináté níái
judíoca. Yá Pablonái yàacawa Iconio ìyacàlená néré. [52] Níacata quéwa Antioquía ìyacàlená mìnanái
yeebáidéeyéica Jesús itàacái, casíimáica nawàwa manuísíwata, Espíritu Santo nacái icùaca náiwitáise.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

[1] Néeseté Pablo, Bernabé nacái, nàanàaca Iconio ìyacàlená irìculé, yá nawàlùacawa judíonái yéewái-
dacàalu irìculé. Yá nacàlidaca nalí Wáiwacali itàacái cáalíacáiri iyú, íná yéewa manùbéeyéi yeebái-
daca nalíni, abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmíiyéi judío. [2] Aibanáita quéwa judío càmíiyéi yee-
báida, nawènúadaca yàcalé mìnanái íiwitáise, càmíiyéica judío, nàuwidecaténá namànica wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesús itàacái. [3] Iná apóstolnái iyamáacatéwa néeni madécaná èerisíwata. Nacàlidaca
nalíni cáalíacáiri iyú Wáiwacali inùmalìcuíse. Yá Wáiwacali imàacaca nalí ichàiniwa nachùnìacaténá
cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàaca nacái namànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica.Ináté yéewa
macáita náalíacawa Pablonái icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse, báisíiri iyú. [4] Níái wenàiwica ìyéeyéica
yàcalé irìcu càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. Abénaméeyéi yeebáidaca judío íiwacanánái
itàacái, áibanái abédanamata náiwitáise apóstolnái yáapicha. [5] Néeseté abénaméeyéi judío, áibanái nacái
càmíiyéi judío natàaníca yàcalé íiwacanánái yáapicha. Yá abédanamaca náináidacawa náibàanápiná
Pablonái, nanúanápiná nacái nía íba iyú. [6] Quéwa Pablo, Bernabé nacái náalíacawa nainàwaná ìwali, íináté
nàacawa náicha. Yá nàacawa áiba yàcalé néré íipidenéeyéi Listra, Derbe áiba ìyéeyéica Licaonia yàasu
cáli íinata.Ináté Pablonái nèepunícawa yàcalé imanùbaca ìyéeyéica mawiénibàa Listra, Derbe nacái íicha.
[7] Nacàlidaca yái cayábéeri tàacáisica, íiméerica Jesús iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha.

Apedrean a Pablo en Listra

8 Iyacaté áiba Listra ìyacàlená mìnali, éeruíri yàabàli, càmíiri idé ìipìnáaníca. Yáawináanícawa meedá
yácáináta imusúanáwa yáatúa íichawa. Canácataíta ìipìnáaní. 9 Yái asìali yéemìaca tàacáisi Pablo
icàlidéerica. Néese Pablo iicáidaca irí. Yá Pablo yáalíacawa éeruíri yàabàli yeebáidaca cayába yéewanápiná
ichùnìacawa. 10 Néese Pablo íimaca irí cachàiníiri iyú:
—Pimichàawa pibàlùacawa machacàníiri iyú pìabàli iyúwa —íimaca yái Pabloca. Yáta éeruíri yàabàli
ipisìa imichàa ibàlùacawa. Yá idàbaca ìipìnáaníca. 11 Níái wenàiwica idécanáami naicáca yái Pablo
imàníirica, yá néemíanícawa cachàníiri iyú. Néemíanícawa Licaonia yàasu cáli néeséeyéi itàacái iyú.
Náimaca:
—¡Cuwáináica níái wenàiwicaca! ¡Nadéca nalicùacawa chènuníise wàatàna iyúwa asìanái! —cài náimaca
Pablonái ìwali.
12 Náimaca Bernabé ìwali cuwáisàiricasani íipidenéerica Zeus. Náimaca Pablo ìwali cuwáisàiricasani
íipidenéerica Hermes, Pablo icàlidacáiná tàacáisi wenàiwicanái irí. 13 Iyaca néré sacerdote icuèrica
templo ìyéerica mawiénita yàcalé inùma irí, yái nasutácàaluca nàasu cuwáisàiriwa íipidenéeri Zeus.
Yái sacerdoteca itéca pacá idènièyéica ichílanáwa íiwinási. Yá itéca pacá Pablonái yàatalé. Yái
sacerdoteca, wenàiwicanái nacái canánama nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio, nàacaténáté
Pablonái icàaluníniná naicácáináté Pablonái iyúwa chènuníiséeyéi. 14 Níái apóstolca, Bernabé, Pablo nacái
idécanacáita náalíacawa wenàiwicanái nawàwáaná nàaca nacàaluníniná, yá Pablonái icacanáidaca ibàlewa
càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná máinícaalí achúmaca nawàwa. Yá Pablonái ipìacawa wenàiwicanái
yèewiré, namáidáidaca napìacawa. Náimaca wenàiwicanái irí:
15 —Píacué wenàiwicaca, picácué cài pimàni. Wíacáiná wenàiwicanáita nacái càitade iyúwacué pía.
Wadéca wàanàaca wacàlidacaténácué pirí tàacáisi cayábéeri íiméerica iwàwacutácué piwènúadaca pí-
witáisewa íicha, yái canéerica iwèni wawàsica pisutácaténácué píawawa cáuri Dios íicha, yái imàníiricaté
macáita waiquéerica chènuniré, dùlupùta yàasu cáli nacái, yá nacái èeriquéi, manuíri úni nacái, macáita
nacái ìyéerica chái èeri irìcu. 16 Bàaluité Dios imàacaca wenàiwicanái canánama nàyaca iyúwaté nawàwáaná.
17 Mamáalàacata quéwa imànicatécué pirí cayábéeri imàacacaténácué píalíacawa cawinácaalíni. Ibànuèri
unía. Yèeri walí cayábéeri bànacalé yàasu èeri irìcuwa. Yèeri nacái wayáapiná casíimáicaténá wawàwa
—náimaca níái Pablonáica.
18 Ewita Pablonái icàlidacáaníta nalíni, níái wenàiwicaca, càicáaníta mamáalàacata máiní wenàiwica
nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio Pablonái irí nàacaténá apóstolnái icàaluníniná.
19 Néese abénaméeyéi judío yàanàaca Antioquía ìyacàlená néese, ìyéerica Pisidia yàasu cáli íinata.
Aibanái judío yàanàaca Iconio ìyacàlená néese nacái. Yá natàaníca nawènúadáanápiná yàcalé mìnanái
íiwitáise Pablo íicha nanúanápináni íba iyú.Ináté nanúadáida Pablo íba iyú nanúacaténáni. Nayúunáidaca
néetáidacaténi, íná nawatàidacani yàcalé irìcuíse, yái Pabloca. 20 Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái
nàwacáidáyacacawa Pablo itéesebàa, yá Pablo imichàacawa yèepùa iwàlùacawa yàcalé irìculé àniwa.
Néeseté mapisáináami àniwa, Pablo yàacatéwa Bernabé yáapicha Derbe ìyacàlená nérépiná.
21 Nacàlidaca nalíni Derbe ìyacàlená irìcu yái tàacáisi íiméerica Jesús iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha, yá manùbéeyéi yeebáidaca Wáiwacali Jesús itàacái. Idécanáami nacàlidacani Derbe
irìcu, yáté nèepùa napáchiaca Listra ìyacàlená néré, Iconio ìyacàlená néré nacái, Antioquía ìyacàlená
néré nacái, ìyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. 22 Macái yàcalé imanùbaca Pablonái ichàiniadaca nawàwa
níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pablonái yàalàaca nía cachàníinápiná náiwitáise neebáidáanápiná
mamáalàacata Wáiwacali itàacái tài íiméeri iyú. Nacàlidaca nalíni nacái iwàwacutá wàuwichàacawa
Wáiwacali irípináwa manùba yàawiría ipíchawáise wawàlùacawa Dios ìyacàle irìculé, Dios icùacataléca
macáita chènuniré. 23 Yàcalé imanùbaca Pablonái ibàlùadaca ancianonái yeebáidéeyéica Jesús itàacái,
nacuèrinánáipiná, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca. Apóstolnái namàacacaté
náichawa nayáacaléwa, nasutácaténá Wáiwacali íicha nalípiná icùanápiná wenàiwica yeebáidéeyéica
itàacái.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

24 Néeseté Pablo, Bernabé nacái nachàbacawa Pisidia yàasu cáli, yá nàanàacaté Panfilia yàasu cáli néré.
25 Yá nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí Perge ìyacàlená irìcu. Néeseté Pablonái yàacawa Atalia
íidalutalená néré. 26 Atalia néeni nawàlùacatéwa nave irìculé, yá nàacawa manuíri úni yáacubàa àta
nàanàacatalétaté Antioquía ìyacàlená néré, namáalàidacáináté namànica macáita náibaidacaléwa Dios
irípiná. Antioquía néesecáináté áibanái ibànùacaté nía, nasutácanáamité Dios íicha Pablonái irípiná,
náibaidáanápináté irí. 27 Pablonái yàanàacaté Antioquía ìyacàlená néré, yá nàwacáidaca Antioquía mìnanái
yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Pablonái icàlidacaté nalíni Dios iyúudàacaté nía manuísíwata, Dios
imàacáanáté nacái càmíiyéi judío neebáidaca itàacái. 28 Pablo, Bernabé nacái nàyacaté néeni madécaná èeri
náapicha, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

15

La reunión en Jerusalén

1 Néenialíté abénaméeyéi asìanái nàacatéwa Judea yàasu cáli íicha. Yáté nàanàaca Antioquía ìyacàlená
néré. Néese nadàbaca néewáidaca Antioquía ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Náimacaté
iwàwacutáanása càmíiyéi judío namànica nalíwa circuncisión càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìanáté

judíonái imànica, néese, càmicaalí namàni nalíwa circuncisión, yá càmitasa Jesús iwasàa nía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha, náimaca. [2] Pablo, Bernabé nacái nàalàaca nía cachàiníiri iyú báawacáiná Pablonái
yéemìaca nàasu tàacáisi. Néese macáita náimaca nalíwáaca chàinisíiri tàacáisi iyú. Atata níái Antioquía
ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo, Bernabé nacái, áibanái nacái náapicha
nàanápináwa Jerusalén ìyacàlená néré. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemìawa apóstolnái, ancianonái
nacái icuèyéica Jerusalén ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemìawa
nía càinácaalí Pablonái iwàwacutáaná ichùulìaca càmíiyéi judío namànica circuncisión ìwali.

[3] Ináté Antioquía ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablonái nàasu àyapupiná,
yá nabànùaca nía. Pablonái nàacatéwa nachàbacawa Fenicia yàasu cáli íinatalé, Samaria yàasu cáli nacái.
Yá nacàlidacaté nalíni càmíiyéi judío iináwaná ìwali namàacacaté náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa
neebáidacaténá Dios itàacái. Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, idécanáami néemìacani, yá
casíimáica néemìaca yái tàacáisica.

[4] Néese Pablo, Bernabé nacái nàanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré. Yá macáita wenàiwica yeebáidéeyéica
Jesús itàacái Jerusalén ìyacàlená mìnanái, apóstolnái nacái, ancianonái nacái icuèyéica wenàiwica yee-
báidéeyéica Jesús itàacái, macáita natàidaca Pablonái cayábéeri iyú. Néese Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca
nalíni Dios iyúudàacaté nía manuísíwata. [5] Quéwa abénaméeyéi fariseo yeebáidéeyéica Jesús itàacái
namichàacawa. Yá náimaca Pablonái irí:

—Iwàwacutácué wamànica circuncisión càmíiyéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iwàwacutácué
nacái wachùulìaca namàníinápiná càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìanáté wàawirináimi imànica —
náimaca níái fariseoca.

[6] Iná apóstolnái, ancianonái nacái nàwacáidáyacacawa natàanícaténá ìwali yái wawàsica. [7] Idécanáami
natàaníca nalíwáaca déecuíri iyú, néese Pedro imichàacawa itàaníca nalí. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánáica, píalíacuécawa bàaluité Dios yeedáca núa pèewíisecué nucàlidacaténá tàacáisi
càmíiyéi judío irí, yái cayábéeri tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná neebáidaca Jesús itàacái. [8] Néese Dios, yái yáaliérica wenàiwica
íiwitáise, yáasáidacaté walí cayábaca iicáca càmíiyéi judío iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios irípiná. Càité
Dios yáasáidaca walíni yàacáináté nalí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá nía càide iyúwaté yàaná walí
Espíritu Santo. [9] Dios iicáca macáita wenàiwica abédanama, wía judíoca, nía nacái càmíiyéica judío.
Càica wáalíacawa Dios imàacacáiná iwàwawa nabáyawaná íicha neebáidacáiná Wáiwacali itàacái, íná
masacàaca Dios iicáca náiwitáise éwita càmicáaníta namàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná
wàawirináimi imànica. [10] Cayábaca Dios iicáca nía, íná ¿cánásicué piwàwa pimànica iyúwa Dios càmíiná
iwàwa? Pichùulìacaalícué namànica circuncisión, níara càmíiyéica judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái,
pichùulìacaalícué nacái namànica macáita càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná wàawirináimi, yásí
píalimáidacuéca piicáwa Dios, Dios imàacacáináté iwàwawa nabáyawaná íicha éwita càmicáaníta namàni
iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, yái càulenéeri wawàsica càmíirica wáalimá wamànica cayába,
wàawirináimi nacái càmitaté náalimá namànica cayábani. [11] Càmitacué cayába cài pimànica, macáicáináta
wía judíoca weebáidaca Wáiwacali Jesús idéca imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú, iwasàanápináté
wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha ìwalíise yái weebáidáanáca Jesús, càide iyúwa nacái iwasàaná níara
càmíiyéica judío —íimaca yái Pedroca.

[12] Néese masànacata nía macáita. Yá néemìacaté Bernabé, Pablo nacái nacàlidaca nalíni Dios imàacacaté
nalí ichàiniwa nàyacaalíté càmíiyéi judío yèewi namànicaténá madécaná wawàsi càmíiri áiba wenàiwica
idé imànica. [13] Idécanáami natàaníca, yá Santiago íimaca nalí macáita:

—Píacué, nuénánáica, péemìacué nulí: [14] Simón Pedro idéca icàlidaca walíni càinácaalíté iyú Dios imànica
cayábéeri càmíiyéi judío irí quéecháwanáimi yeedácaténá nèewíise nacái yàasunáipináwa, neebáidacáiná
Jesús itàacái. [15] Càita nacái Dios yàasu profetanái náimacaté, nacàlidacaté Dios itàacái. Profeta itànàacaté
tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

[16] 'Néenialípiná nuèpùawa néese àniwa, yá numàacapiná àniwa rey David itaquénáinámi icùaca Israel yàasu
cáli,
[17] yéewanápiná israelitanái imàaquéeyéicawa nasutáca níawawa nuícha àniwa, càmíiyéi israelita yáapicha
yeebáidéeyéica nutàacái, níái wenàiwicaca numáidéeyéica nulípináwa.
[18] Núa, Picuèrinácué Dios, núumacatécué piríni, yá báisíta numànipiná macáita càide iyúwaté núumáaná
bàaluité',
íimacaté yái Diosca. [19] Iná nuínáidacawa càmita cayába wachùulìa namànica circuncisión, yá nacái
iyúwa profeta Moisés ichùulìanáté, níara càmíiyéica judío imàaquéeyéica íichawa íiwitáise bàaluisàimiwa
neebáidacaténá Dios itàacái. [20] Iwàwacutácáita watànàacuéca nalí tàacáisi wàalàacaténácué nía ipíchaná
nayáaca iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irípiná, yái cuwáinái yéenáiwanáca; càmíinápiná
nacái naimá áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa; càmíinápiná nacái nayáa
iinási càmíirica íiraná imusúawa íicha; càmíinápiná nacái nayáa irái. [21] Néese nawàwacaalí néewáidacawa
ìwali yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, yá cayábaca néewáidacawa ìwali, yácáiná
idàbáanátatéwa bàaluitémi áibanái judío nadéca néewáidaca wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú,
yá siùca nacáide macái yàcalé imanùbaca naléeca Moisés yàasu cuyàluta néewáidacàalu irìcuwa sábado
imanùbaca judíonái iyamáidacatáicawa —íimaca yái Santiagoca.

La carta a los no judíos

22 Néese apóstolnái, ancianonái nacái, macái nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa néré Jerusalén ìyacàlená mì-
nanái yeebáidéeyéi Jesús itàacái, macáita náináidacawa needáanápiná nèewíisewa abénaméeyéi nabànùa-
caténá nía Antioquía ìyacàlená néré náapicha níái Pablo, Bernabé nacái. Yá needáca Judas, áibaalí
íípidenéeri Barsabás; needáca Silas nacái, pucháiba asìanái cáimiétacanéeyéi nèewi níái yeebáidéeyéica
Jesús itàacái. 23 Yá nabànùaca náapicha cuyàluta. Yáté íimaca:
"Wía apóstolca, wía nacái ancianoca, péenánáicuéca Jesucristo ìwalíísená, wawàwalicué pía wéenánái
càmíiyéica judío ìyéeyéica Antioquía ìyacàlená irìcu, Siria yàasu cáli íínata nacái, Cilicia yàasu cáli íínata
nacái. 24 Wadéca wéemìaca áibanái iináwaná ìwali, càmíiyéica wabànùacué pìatalé, nasàiwicacuéca pirí
wawàsi nàasu tàacáisi iyúwa. Iná càmitacué píalíawa càinácaalícué iwàwacutáanápiná pimànica, nacàli-
dacáinácué piríni iwàwacutáanásacué pimànica circuncisión. Náima nacái iwàwacutáanása pimànicuéca
càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná wàawirináimi imànica, wía judíoca, éwita càmicáaníta wachùulìa
néewáidáanápinácué pía càiri tàacáisi iyú. 25 Iná abédanamata wáináidacawa weedáanápiná asìanái
wèewíisewa nàacaténácué naicáca pía, náapicha níái wéenánáica Bernabé, Pablo nacái máiníiyéica
cáininàca waicáca. 26 Níái Pablonáica, nadéca nacái nacàlidaca Wáiwacali Jesucristo itàacái náibaida-
caténá irípiná, éwita áibanái iwàwacáaníta inúaca nía. 27 Iná wabànùacué pìatalé Judas, Silas nacái
natàaníinápinácué píapicha, nacàlidáanápinácué pirí machacàníiri iyúni macáita yái watànèericuéca pirí
cuyàluta irìcu. 28 Wíacáiná abédanamata wáiwitáise Espíritu Santo yáapicha càmíinápinácué wachùulìa
pimànica madécaná càuleneéri wawàsi méetàuculé íícha yái máiníirica iwàwacutácuéca pimànica:
29 Picácué piyáa iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irí, yái cuwáinái yéenáiwanáca. Picácué nacái
piyáa irái. Picácué nacái piyáa iinási càmíirica íiraná imusúawa íícha. Picácué nacái piimá áiba yáapicha
càmíichúaca píinusíwa, càmíirica nacái pinìrisíwa. Piicácaalícué píichawa yái báawéerica, yásí pìyapinácué
machacàníiri iyú. Yácata imanùbaca. Wawàwalicuéca pía macáita", càité íimaca yái cuyàlutaca.
30 Càité Pablonái, idécanáamité natàaníca Jerusalén mìnanái yáapicha, yáté nàacawa náicha nèepùa-
caténáwa Antioquía ìyacàlená néré cuyàluta yáapicha. Nàanàaca néré, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesús itàacái néré. Yá nàaca nalí yái cuyàlutaca. 31 Idécanáamité naléecani, yáté
casíimáica nawàwa manuísíwata cuyàluta ichàiniadacáináté nawàwa. 32 Yái Judas, Silas nacái profetaca
nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Iná yéewa Judas, Silas nacái nachàiniadaca yàcalé mìnanái
iwàwa manuísíwata, nàalàa nacái nía cayábéeri iyú, níái Antioquía ìyacàlená mìnanáica yeebáidéeyéica
Jesús itàacái. 33 Judas, Silas nacái nayamáacawa néré máisibáwanáita semana. Néeseté níái yeebáidéeyéica
Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa namàacacaténá nèepùacawa náicha matuíbanáiri iyú Jerusalén ìyacàlená
nérépiná àniwa, nacàlidacaténá nalíni níái ibànuèyéicaté nía. 34 Silas quéwa íináidacatéwa iyamáanápiná-
cawa Antioquía ìyacàlená irìcu. 35 Pablo, Bernabé nacái nayamáacawa Antioquía ìyacàlená néré. Néese
Pablonái, áibanái nacái manùbéeyéi, néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái nalí Wáiwacali iináwaná
ìwali.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

36 Aiba èerité Pablo íimaca Bernabé irí:
—Wàa wapáchiaca néré àniwa wéenánáiwa yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca
wacàlidacatalécaté Wáiwacali iináwanáwa. Wàa waicáca càinácaalí nàyaca —íimaca yái Pabloca.
37 Néese Bernabé iwàwacaté itéca náapicha Juan áibaalí íípidenéeri Marcos. 38 Quéwa Pablo íináidacawa
càmíinápiná cayába natécani, Marcos yèepùacáinátéwa náicha Panfilia yàasu cáli néese, yá càmitaté
iyamáawa náapicha íibaidacaténáté Dios irípiná náapicha, nacàlidacaalíté nàacawa Dios itàacái. 39 Níái
Pablo, Bernabé nacái, canáca yéewaná abédanama náiwitáise, canásíwa, íná nàacawa náichawáaca. Yá
Bernabé itéca Marcos. Yáté nawàlùacawa nave irìculé nàacaténáwa manuíri úni yáacubàa, Chipre
yàasu iwàwata nérépiná. 40 Pablo nacái itéca Silas. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca nalí Dios
iyúudàanápiná nía, yá nabànùaca náichawa Pablonái, náibaidáanápináté Dios irípiná. 41 Yá Pablonái
nachàbacawa Siria yàasu cáli íínatalé, Cilicia yàasu cáli nacái. Yá nachàiniadaca nawàwa néré níái
yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

1 Néeseté Pablo, Silas nacái nàanàacaté pucháiba yàcalé néré íípidenéeyéica Derbe, Listra nacái. Nérété
nàanàaca áiba ùuculìiri yeebáidéeri Jesús itàacái íípidenéeri Timoteo. Yáatúa judíosàatúa, yeebáidéechúa
Jesús itàacái. Yáanirimi quéwa griegosàiri, càmíirica judío. 2 Listra ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéi
Jesús itàacái, Iconio ìyacàlená mìnanái nacái nacàlidacaté Timoteo iináwaná ìwali, cayábéerica íiwitáise.
3 Yáté Pablo iwàwaca Timoteo yàacawa náapicha. Yá itéca Timoteo namànicaténá irí circuncisión
báawacáicha judíonái iicáca Timoteo, níái judíoca ìyéeyéica yàcalé irìcu Pablo iwàwéeyéica ipáchiaca,
macái judíocáiná náalíacatéwa Timoteo yáanirimi ìwali griegosàirimicani, càmíiri judío. 4 Néese Pablonái
ipáchiaca yèepunícawa yàcalé imanùbaca. Ata alénácaalí nàacawa nacàlidaca cuyàluta irìcuíri tàacáisi
nalí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi apóstolnái, ancianonái nacái Jerusalén mìnanáica
natànèericaté cuyàluta irìcu, nàalàacaténáté càmíiyéi judío. 5 Iná yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái
ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca, néemìaca Pablonái yàalàaná nía, yá neebáidaca cachàiniwanái.
Yá èeri imanùbaca áibanái mamáalàacata nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápiná Jesús itàacái.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

6 Néeseté Espíritu Santo càmita ibatàa Pablonái icàlidaca Dios itàacái Asia yàasu cáli néré. Iná
nachàbacawa Frigia yàasu cáli íinatalé, Galacia yàasu cáli nacái. 7 Néese nàyacaalíté mawiénita Misia yàasu
cáli irí, yá náináidacatéwa nawàlùanápináwa Bitinia yàasu cáli íinatalépiná quéwa Espíritu Santo Jesús
ibànuèrica càmitaté imàaca nàacawa néré. 8 Néese nachàbacatéwa Misia yàasu cáli íinatalé. Yá nalicùacawa
Troas íidalutalená néré. 9 Yá táiyápi Pablo iicácaté yéenáiwanási nacáiri, Dios néeséeri. Yá iicáca asìali
Macedonia yàasu cáli néeséeri. Yái asìali ibàlùacawa isutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata. Yá íimaca
Pablo irí: "Aquialé Macedonia yàasu cáli íinatalé, piyúudàa wía", íimaca. 10 Néese Pablo iicácáináté yái
yéenáiwanási nacáirica, ínáté wachùnìaca wàasuwa àyapu piná caquialéta wàacaténáwa Macedonia yàasu
cáli néré, wáalíacáináwa báisíiri iyú Dios imáidacaté wía wacàlidáanápiná nalí cayábéeri tàacáisi Jesús
iináwaná ìwali.

Pablo y Silas en Filipos

11 Néeseté Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, núa Lucas, wawàlùacatéwa nave irìculé, ìyéerica
Troas íidalutalená néré. Yá wàacawa machacànita manuíri úni yáacubàa iwàwata néré íípidenéechúa
Samotracia. Yá mapisáita àniwa wàacawa wàanàaca Neápolis ìyacàlená néré ìyéerica iwàwata íinata.
12 Wàacawa cáli íinatabàa Neápolis ìyacàlená íicha àta wàanàacataléta Filipos ìyacàlená irìculé, nàyacataléca
níái manùbéeyéi romanosíwa. Yái yàcaléca máiníiri cachàinica Macedonia yàasu cáli yéená íinata. Wàyaca
néeni cawàwanáta máisiba èeri. 13 Aiba sábado judíonái iyamáidacatáicawa, Pablo, Silas nacái, núa nacái
náapicha, wamusúacawa yàcalé íicha. Yá wàacawa inanábalé wéemìacáináté judíonái iináwaná ìwali
nasutáca níawawa Dios íicha néré. Abénaméeyéi inanái nàyaca néré nàwacáidáyacacawa nasutácaténá
níawawa Dios íicha. Yá wáawinacawa néré, wacàlidaca nalí Dios itàacái. 14 Abéechúa néená íípidenéechúa
Lidia, Tiatira ìyacàlená mìnalu. Uái Lidia iwéndéechúa cawèníiri wáluma cúulíiri capìraléwaca iicácanáwa.
Uái inanái, yèechúa Dios icàaluíníná, uémìaca wacàlidáaná nalíni. Yá Wáiwacali imàacaca uebáidaca yái
tàacáisi cayábéerica Pablo icàlidéerica nalí. 15 Yá ubautizácawa, áibanái nacái ucapèe irìcuíyéica. Néese
úumaca walí:

—Píínáidacaalícuéwa nuebáidaca Wáiwacali itàacái báisíiri iyú, yásí aquialécué piyamáacuéwa nuénánái
yáapicha —càì úumaca walí mamáalàacata àta wàacatalétatéwa wayamáacawa nacapèerìcu.

16 Néesetécáwa áiba èeri àniwa, wàacawa inanába nérépiná wasutácaténá wíawawa Dios íicha, yá
wàanàaca áiba mànacàu demonio idacuèchúaca íiwitáise, íná yéewa uwicùlidaca demonio íiwitáise
iyú. Wenàiwicanái ipáyaidaca uwicùlidacaténá. Uíwacanánái needácaté nalíwa manùba plata ùwalíise
úái iwicùlidéechúaca, nàasu wenàiwicacáiná úa. 17 Uái mànacàuca udàbaca ùacawa wáamiwáise, wía
Pablonáica. Yá uémíaníca ùacawa:

—Níái asìanáica, náibaidaca chènuníiséeri Dios irípiná. Nàanàaca nacàlidacaténácué piríni Dios iwàwaca
iwasàacuéca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa —úumaca wàwali, wía Pabloca.

18 Uémíaníca wa ucàlidacani madécaná èeri àta maséecataléta Pablo yéemìaca usàna. Yá Pablo iwènúa-
cawa, yá íimaca demonio irí idacuèrica uíwitáise:

—Jesucristo inùmalìcuíse nuchùulìa pìacawa uícha —íimaca yái Pabloca. Yáta yàacawa uícha caquialéta
yái demonioca.

19 Néese mànacàu íiwacanánái náalíacawa canácata quirínama needápináté nalíwa plata ùwalíise, íná
náibàaca Pablo, Silas nacái, yá natéca nía yàcalé íiwacanánái yàatalé, yàcalé mìnanái nàwacáidacàalu. 20 Yá
nacháawàaca Pablonái iináwaná ìwali jueznái irí. Yá náimaca Pablonái ìwali:

—Níái asìanáica judíonái meedá. Calúaca namànica wàyacàle mìnanái. 21 Néewáidaca wía
wèepuníinápináwa càide iyúwa áiba íiwitáisesi íimáaná méetàuculéerica wáiwitáise íicha. Càmita cayába
weebáidani, romanocáiná wía, íná canáca yéewaná weebáidacani —náimaca.

22 Iná yàcalé mìnanái canánama nadàbaca néemíaníca wáawéeri iyú Pablonái ìwali, yá jueznái
nachùulìaca needáca Pablonái ibàle. Yá nanúadáidaca Pablonái àicu iyú manùba yàawiría àta náiraná
imusúacatalétawa nàwalíise. 23 Idécanáami nanúadáidaca nía báawanama, yá náucaca Pablonái presoíyéi
ibànalìculé. Yá nachùulìaca yái icuèricaté presoíyéi ibàna icùanápiná nía cayába. 24 Yeebáca yái
nachùulìanácani, íná yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca iwàlùadawa Pablo, Silas nacái presoíyéi ibànaná
irìculé alé imáalàanácawa. Yá icàbadàaca nacàwa pucháiba tabla imiéyéi iwéré ipíchaná namusúacawa.

25 Quéwa bamuchúami catá Pablo, Silas nacái nasutáca níawawa Dios íicha, nacántàaca nacái Dios irí,
yá áibanái presoíyéi yéemìaca natàacái. 26 Néese yáta cáli icusúacawa cachàiníiri iyú, íná yái presoíyéi
ibànaca icusúacawa macáita cachàiníiri iyú. Yá presoíyéi ibàna inùma imanùbaca nàacùacawa macáita,
cadena nacái nadacùanáca nía nacaláacawa náicha macáita níái presoíyéica ìyéeyéica presoíyéi ibànalìcu.
27 Néeseté, yái asìali icuèrica presoíyéi ibàna icawàacawa. Yá iicáca presoíyéi ibàna inùma canánama
yàacùacanéerica, yá imusúadaca yàasu espada machete nacáiriwa, inúacaténá yáawawa, iyúunáidacáiná
nachúuliacatéwa íicha, níái presoíyéica. 28 Quéwa Pablo imáidaca irí:

—¡Picá pinúa píawawa! ¡Wàyaca macáita! —íimaca yái Pabloca.

29 Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna ichùulìaca yàasu wenàiwicawa itéenápiná irí quichái lámpara nacáiri,
yá ipìa iwàlùacawa Pablonái yàatalé itatácawa yàacawa icalùniwa. Yá ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa
Pablonái irí. 30 Yá imusúadaca nía presoíyéi ibàna irìcuíse, níái Pablonáica. Yá isutáca yéemìawa nía:

—Píacué asìanáica, ¿càinásica iwàwacutá numànica yéewanápiná Dios iwasàaca núa yàasu
yùuwichàacáisi íichawa? —íimaca nalí. 31 Yá náimaca irí:

—Peebáidacaalí Wáiwacali Jesús itàacái, yásí Dios iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, nía nacái
picapèe irìcuíyéica —náimaca irí.

32 Néese nacàlidaca irí Wáiwacali itàacái, nalí nacái ìyéeyéica icapèe irìcu, yái icuèrica presoíyéi
ibàna. 33 Yá néese, yáté horaca, bamuchúami catá, yái icuèrica presoíyéi ibàna íibaca Pablonái icháuná,
nanúadáidacatabàaca nía àicu iyú. Yá ibautizácawa, yéenánái canánama nacái nabautizácawa. 34 Néese yái
icuèrica presoíyéi ibàna itéca nía icapèe irìculéwa. Yá yàaca nayáapiná. Yá cayábaca iwàwa, yéenánái nacái,
neebáidacáiná Dios itàacái.
35 Amalácaté yàacawa nawicáu, yá jueznái nabànùaca úwinái presoíyéi ibàna néré nachùulìacaténá
nawasàaca Pablonái. 36 Yái icuèrica presoíyéi ibàna íimaca Pablo irí:
—Níara juezca nachùulìaca nuwasàacuéca pía, íná pimusúacuéwa matuíbanáita —íimaca Pablonái irí.
37 Quéwa Pablo íimaca úwinái irí:
—Nadéca nanúadáidaca wía àicu iyú, wía romanosíwaca wenàiwicanái yàacuésemi. Càmitaté namàaca
wacàlidaca waináwaná ìwaliwa. Canácaté nacái nàanèeri wàwali wabáyawaná nàuwichàidéeripiná wía
ìwalíise. Yá nadéca náucaca wía presoíyéi ibànalìculé. Siùcade nawàwa nawasàaca wía ibàacanéeri iyú.
Quéwa càmita wawàwa wamàni cài. Pìacué picàlidaca nalí níani juezca níacaténáta iwasàa wía —íimaca yái
Pabloca.
38 Néese úwinái nacàlidaca jueznái iríni. Iná cáaluca jueznái néemìaca naináwaná ìwali romanonáicáiná
níái Pablonáica. 39 Néese níái juezca nàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá nasutáca Pablonái íicha wawàsi
namàacáanápiná nawàwawa íicha yái báawéerica jueznái imànníiricaté nalí. Yá jueznái iwasàaca nía
presoíyéi ibàna íicha. Néese nasutáca Pablonái íicha wawàsi manuísíwata nèepùanápináwa yàcalé íicha.
40 Pablonái namusúacawa presoíyéi ibàna íicha, yá napáchiaca Lidia néré. Idécanáami nàwacáidaca
wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá Pablonái nachàiniadaca nawàwa Dios itàacái iyú. Néese Pablonái
nèepùacawa náicha.

17

El alboroto en Tesalónica

1 Pablo, Silas nacái napáchiacaté nèepunícawa, yá nachàbacawa Anfípolis ìyacàlená irìcubàa, Apolonia
ìyacàlená nacái. Yáté nàanàaca Tesalónica ìyacàlená néré. Iyaca néré judíonái yéewáidacàalu. 2 Càide
iyúwaté Pablo íiwitáise ìyáaná, iwàlùacawa néewáidacàalu irìculé sábado imanùbaca, máisiba sábado irìcu
judíonái iyamáidacatáicawa. Yá itàaníca náapicha, icàlidaca nacái nalíni càinácaalí íimáaná yái tàacáisi
profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse. 3 Yá Pablo icàlidaca nalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios
inùmalìcuíse Mesías ìwali, yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèripinácaté nalí. Pablo icàlidaca nalíni
Mesías iwàwacutácaté yéetácawa, néese idécanáamité yéetácawa, yá iwàwacutácaté nacái icáucàacawa. Yá
Pablo íimaca nalí:
—Yái Jesús nucàlidéericuéca pirí iináwaná ìwali, yácata yái Mesíasca Dios ibànuèripinácaté walí
Wacuèrinápiná, wía judíoca —íimaca yái Pabloca.
4 Néese abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Yáté nèepunícawa Pablonái
yáapicha. Madécaná griegonái yèeyéi Dios icàaluníniná, neebáidacaté Jesús itàacái, madécaná nacái inanái
cáimiétacanéeyéi neebáida nacái. 5 Quéwa áibanái judío càmíiyéi yeebáida Jesús itàacái, yá báawaca
naicáca Pablonái, manùbacáiná wenàiwica nawàwa néemìaca Pablo itàacái. Yá judíonái nàwacáidaca
áibanái báawéeyéi íiwitáise, níái machawàaquéeyéica ìyéeyéica calle irìcubàa, nawènúadáanápiná yàcalé
mìnanái íiwitáise canánama calúacaténá naicáca Pablonái. Yá wenàiwicanái ipìacawa, néemíanícawa,
yá nawàlùacawa cachàiníiri iyú Jasón icapèe irìculé nacutácaténá Pablo, Silas nacái náibàacaténá nía
natéenápiná nacái nía yàcalé íiwacanánái yàatalé nacháawàacaténá Pablonái iináwaná ìwali. 6 Quéwa
canácaté néré níái Pablonáica, íná níái manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jasón, náibàaca nacái áibanái
yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nawatàidaca Jasónnái nacháawàacaténá naináwaná yàcalé íiwacanánái irí.
Yá náimaca néemíanícawa:
—¡Níara Pablo, Silas nacái nadéca báawaca namànica macái èeri mìnanái íiwitáise calúacaténá naicáca
wacuèriná emperador! ¡Iná càmita èeri mìnanái nàyaca matuíbanáiwaca! ¡Siùca Pablonái nadéca
nawàlùacawa wàyacàle irìculé nacái! 7 ¡Yái Jasón idéca yeedáca nía icapèe irìculéwa! Macái namànica máiní
méetàuculéeri wawàsi emperador itàacái íicha, yái wacuèriná emperador romanosàirica icuèrica macái cáli
imanùbaca, náimacáiná ìyacasa áiba wacuèrinápiná, yáara íipidenéerimica Jesús —náimaca.
8 Idécanáamité néemìacani, yá báawaca náináidacawa nawàwawa, níái wenàiwicaca, nía nacái yàcalé
íiwacanánáica. 9 Quéwa Jasón, áibanái nacái ìyéeyéica yáapicha, napáyaidaca náichawa plata iyú yàcalé
íiwacanánái càide iyúwa yàcalé íiwacanánái ichùulìaná napáyaidaca nía. Yásí namàacaca Jasónnái
nèepunícawa.

Pablo y Silas en Berea

10 Néeseté níái Tesalónica ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablo, Silas nacái
namusúacawa caquialéta nàacaténáwa táiyápi Berea ìyacàlená nérépiná. Nàanàaca néré, yá nawàlùacawa
judíonái yéewáidacàalu irìculé. 11 Abénaméeyéi judío ìyéeyéica Berea ìyacàlená irìcu cáimiétacanéeyéica
nía Tesalónica ìyacàlená mìnanái íicha, íná néemìaca cáalíacáiri iyú yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Eeri
imanùbaca Berea ìyacàlená mìnanái yéewáidacawa tàacáisi ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse,
náalíacaténáwa asáisí báisíiricaalíni, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. 12 Iná madécaná nawènúadaca
náiwitáisewa neebáidacaténá Jesús itàacái. Aibanái nacái griegonái manùbéeyéi neebáida nacái, madécaná
wenàiwica cáimiétacanéeyéi, inanái, asìanái nacái. 13 Quéwa abénaméeyéi judío Tesalónica ìyacàlená

néeséeyéi néemìacaté Pablo iináwaná ìwali icàlidáaná Dios itàacái Berea ìyacàlená irìcu nacái, yá nàacawa
néré. Yá báawaca namànica yàcalé mìnanái íiwitáise nawàwacaténá náibàaca Pablonái nàuwichàidacaténá
nía. 14 Yásí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo caquialéta áiba yàcalé nérépiná ìyéerica
manuíri úni idùlepi. Silas, Timoteo nacái nayamáacatéwa Berea ìyacàlená irìcu. 15 Níái itéeyéicaté Pablo
nàacawéeridacani àta nàanàacatalétaté Atenas ìyacàlená néré. Néese nèepùacawa íicha. Pablo ibànùaca
náapicha tàacáisi imáidacaténá Silas, Timoteo nacái nàanápinátéwa caquialéta Pablo yàatalépiná.

Pablo en Atenas

16 Ináté Pablo ìyaca Atenas ìyacàlená irìcu. Icùaca ìyaca nàanàaca néré níái Silas, Timoteo nacái. Yá
báawaca Pablo iwàwa iicácáiná manùbéeyéi ídolo, yái cuwáinái yéenáiwaná ibàluèyéicawa néenibàa, Atenas
ìyacàlená mìnanái isutéeyéica yáawawa íicha. 17 Iná Pablo itàaníca judíonái yáapicha néewáidacàalu irìcu,
náapicha nacái áibanái yèeyéica Dios icàaluníniná. Icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali. Nasutáca
néemìawani nacái. Eeri imanùbacata nacái Pablo itàaníca áibanái yáapicha càiyéinácaalí ibàluèyéicawa
yàcalé bamuchúamibàa. Pablo iwàwaca iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápiná Jesús itàacái. 18 Nàyaca
néeni abénaméeyéi asìanái yéewáidéeyéiwa epicureonái yàasu tàacáisi ìwali. Aibanái asìanái nacái
yéewáidéeyéiwa estoiconái yàasu tàacáisi ìwali. Aiba èeri nàanàaca Pablo. Yá nasutáca néemìawa níawáaca:

—¿Càinásica ìwali itàaní mamáalàacata yái asìalica? —náimaca nalíwáaca. Quéwa áibanái íimaca Pablo
ìwali:

—Cawàwanáta itàaníca áibanái cuwáinái inùmalìcuíse áiba íiwitáaná cuwáinái wàasu cuwáinái íicha —
náimaca ìwali, Pablo icàlidacáiná nalí Jesús iináwaná ìwali imichàacatéwa yéetácáisi íicha. 19 Iná namáida
natéwa Pablo nàwacáidacàalu néréwa íipidenácataléca Areópago, náiwacanánái ìwacáidáyacacatalécawa,
cáalíacáiyéi nacái. Yá nasutáca néemìawa Pablo:

—¿Cawinásica yái wàlisài tàacáisi picàlidéerica? 20 Picàlidacáiná walí áiba tàacáisi càmíiricáwa wáalíawa
ìwali. Iná wawàwa wáalíacawa càinácaalí íimáaná yái tàacáisica —náimaca irí.

21 Càité náimaca Pablo irí níacáiná Atenas ìyacàlená mìnanáica, áibanái nacái ìyéeyéica nèewi, casíimáica
néemìaca natàaníca èeríapinama macái wàlisài tàacáisi ìwali.

22 Iná Pablo yàa ibàlùacawa nàacuésemi níái ìwacáidáyaquéeyéicawa Areópago néeni. Yá íimaca nalí:

"Píacué, Atenas ìyacàlená mìnanáica, núalíacuécawa piináwaná ìwali pìanácué cuwáinái icàaluníniná
manuísíwata. 23 Nuchàbacáináté nuicáca níara manùbéeyéi pisutácatáicuéca, yá nùanàaca áiba altar tàacáisi
ichanèericawa ìwali. Yá tàacáisi íimaca: 'Dios irípiná, yáara càmíirica wáalíawa ìwali', íiméeri. Quéwa
péemìacué cayábani. Yái Dios pièricuéca irí cayábéeri càmíiricué píalía ìwali, yáca Dios yái nucàlidéericuéca
pirí iináwaná ìwali.

24 "Dios idàbacaté chái cáli. Idàbaté nacái macáita wawàsi ìyéerica. Náiwacalica nacái macái cáli
chènuníiséeyéica, yá nacái cáliquéi. Càmita Dios ìya templo irìcu wamàníirica wacáapi iyúwa. 25 Canáca
imáapuèri wáicha wamàníiripiná irí. Abéerita Dios yái yèerica wacáuca, yèeri wacalésa nacái, yèeri nacái
macáita wàasu.

26-27 "Dios idàbacaté abéeri asìali, abéechúa inanái nacái. Wàawirináimicaté nía, wía èeri mìnanáica
canánama, ìyéeyéica macái cáli. Dios ichùulìacaté wàwali macáita càinápinácaalí wàasu èeri, càinápinácaalí
nacái wàasu cáli, wacutácaténá wáalíacawa Dios ìwali, éwita càmicáaníta wáalimá waicácani watuí iyúwa.
Quéwa càmita càulená wáalíacawa ìwali. 28 Dios yèericáiná wacáuca, wachàini nacái, càide iyúwa nacái
náimáaná níara abénaméeyéi pèewi itànèeyéica tàacáisi íiméerica: 'Wíacata nacái Dios yéenibe', cài
natànàaca. 29 Dios yéenibecáiná wía, íná càmita cayába wáináida Dios yéenáiwanáca yái ídoloca, yái
yéenáiwanási wenàiwica imànníirica oro íicha ídolopiná, yá nacái platéechúa ídoloca, íbéechúa ídoloca
nacái iyúwa nayúunáidáaná Dios yéenáiwanácani. 30 Bàaluité èeri, càmitaté wàawirináimi yáalíawa,
íná Dios ìidenìacaté yái namànníináca. Quéwa siùcade ichùulìaca wawènúadáanápiná wáiwitáisewa
wabáyawaná íichawa, wamàacacaténá wáichawa yái wabáyawaná wamànníirica. 31 Dios idéca ichùulìaca
wawènúadáanápiná wáiwitáisewa; idéca imàacaca abé èeripiná icàlidáanápiná báisíiri iyú èeri mìnanái
ibáyawaná ìwali, yéemìacaténá nainàwaná ìwali cáalíacáiri iyú. Dios idéca imàacaca abéeri asìali
icàlidáanápiná nainàwaná ìwali yùuwichàidacaténá nía. Idéca yáasáidaca walí canánama càiríinácaalíni,
yái Jesúsca, Dios imichàidacáináté Jesús yéetácáisi íicha", íimaca nalí yái Pabloca.

32 Néese Atenas mìnanái idécanáami néemìaca iináwaná imichàanáwa yéetácáisi íicha, yá abénaméeyéi
nèewi naicáaníca Pablo iquíniná. Quéwa áibanái íimaca Pablo irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí àniwani, áibaalípiná —náimaca Pablo irí.

33 Iná Pablo yèepùacawa náicha. 34 Quéwa abénaméeyéi nèewi nàacawa Pablo yáapicha, yá neebáidaca
iríni. Abéeri íipidená Dionisio, abéeri néenáca, níái Areópagoca. Aiba yeebáidéechúa, uípidená Dámaris.
Aibanái náapicha nacái neebáidacaté Jesús itàacái.

18

Pablo en Corinto

1 Néeseté Pablo yàacawa Atenas ìyacàlená íicha Corinto ìyacàlená nérépiná. 2 Corinto ìyacàlená irìcu Pablo
yàanàaca abéeri judío íipidenéeri Aquila, abéeri Ponto yàasu cáli néeséeri. Achúma èerité ipíchawáiseté
Pablo yàanàaca néré, Aquila yàanàacaté Italia yàasu cáli néese, yàacawéetúa Priscila yáapichawa. Iwàwa-
cutácaté namusúacawa Italia yàasu cáli íicha, yácáiná emperador romanosàiri Claudio, icuèricaté macái
cáli imanùbaca, ichùulìacaté macái judíonái imusúacawa Roma ìyacàlená íicha. Ináté níái Aquilanáica

nàacatéwa Italia yàasu cáli íicha, néese nàanàacaté Corinto ìyacàlená néré. Yá Pablo ipáchiaca níái
Aquilanáica. 3 Pablo iyamáacatéwa íibaidacaténá náapicha náibaidacáiná yái wawàsi Pablo yáaliérica
íibaidaca, capìima íimamisíirica. 4 Néese sábado imanùbaca judíonái iyamáidacatáicawa, Pablo iwàlùacawa
néewáidacàalu irìculé. Yá icàlidaca nalí Jesús iináwaná ìwali. Iwàwacaté nacái iwènúadaca náiwitáise
neebáidáanápiná Jesús itàacái, níái judíoca, nía nacái càmíiyéica judío.
5 Silas, Timoteo nacái nàanàacaalíté Pablo yàatalé Macedonia yàasu cáli néese, yáté Pablo imàacaca
íichawa yàasu íibaidacalésiwa capìima íimamisíirica icàlidacaténá mamáalàacata Jesús itàacái, iwènúada-
caténá nacái judíonái íiwitáise neebáidáanápiná Jesús itàacái, nàasu Mesíascani, yái nacuèrinápináca Dios
ibànuèricaté judíonái irí. 6 Quéwa abénaméeyéi judío nàuwideca namànica Pablo, yá nadàbaca natàaníca
ìwali báawéeri iyú. Néese Pablo icusúaca napualé yàasu ruana nacáiriwa càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná,
yáasáidacaténá Dios yùuwichàidáanápináté nía. Yá íimaca nalí:
—Píacué judíoca, piùwichàapináwa pibáyawaná ìwalíisecuéwa. Canácata nubáyawaná ìwalíise yái
piùwichàanápinácuécawa, nùalàacáinácué pía yùuwichàacáisi íichaná. Siùcade nùacawa nucàlidacaténá
yái tàacáisica càmíiyéi judío irí —íimaca yái Pabloca.
7 Yá Pablo imusúacawa judíonái yéewáidacàalu irìcuíse. Yá iwàlùacatéwa áiba asìali icapèe irìculé
càmíiri judío, íipidenéerica Ticio Justo. Yái asìali yèericaté Dios icàaluíníná. Idènìaca icapèewa judíonái
yéewáidacàalu idaníbàa. 8 Iyacaté áiba judío íipidenéeri Crispo, yácata abéeri néewáidacàalu íiwacali. Yái
Crispo yeebáidacaté Wáiwacali itàacái, macái yéenánái yáapichawa. Madécaná Corinto ìyacàlená mìnanái
nacái néemìaca Jesús iináwaná ìwali, yá neebáidaca Jesús itàacái, yá nabautizá nacáiwa, náasáidacaténá
neebáidaca Jesús. 9 Néese áiba catá Wáiwacali íimaca Pablo irí yéenáiwanási nacáiri irìcuíse: “Picá cáalu
pía. Picàlida nalí nutàacái mamáalàacata, picá masàna pía. 10 Núacáináta píapicha íná canácata yáaliméeri
imànica pirí báawéeri, nudènìacáiná madécaná nùasu wenàiwicawa judíonái yeebáidéeyéipiná nutàacái yá
yàcaléquéi”, íimaca yái Wáiwacalica. 11 Càité Pablo iyamáacawa abéeri camuí y medio Corinto ìyacàlená
irìcu. Yá yéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú.
12 Quéwa néenialíté Galión gobernador icùacaté Acaya yàasu cáli. Néese madécaná judío nàwacáidáyaca-
cawa, yáté náibàaca Pablo. Yá nawatàidaca Pablo nacháawàacaténá iináwaná ìwali Galión gobernador irí.
13 Yá náimaca gobernador irí:
—Yái asìalica icàlidaca yèepunícawa iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise nàacaténá Dios icàaluíníná
iyúwa càmíiná romanonái ibatàa wamànica —náimaca.
14 Néese Pablo batéwa idàbaca itàaníca, quéwa yái Galión íimaca judíonái irí:
—Isàiwicacaalí áiba wenàiwica irí wawàsitá, càmicaalí nacái, imànicaalí ibáyawanáwa manuísíwatatá,
yásí báisíta nuìdenìaca quiríta nuémìacaténácué cayába pisàna picháawàanácué iináwaná ìwali, píacué
judíoca. 15 Quéwa pìasu wawàsicué meedáni, pitàanícaténácué piríwáaca chàinisíiri iyú, canéeri iwèni
tàacáisi ìwali, náipidená ìwali nacái, ìwali nacái yái pichùulìanácuéca. Pichùnìacué píawamitani yái
wawàsica càmicáiná nuwàwa nuémìacuéca pìasu wawàsi iináwaná ìwali —íimaca yái gobernadorca.
16 Yá yúucaca íichawa nía capìi irìcuíse, yái capìi imàdáanáca gobernador yéemìacataléca wenàiwica
iináwaná ìwali. 17 Néese macáita náibàaca Sóstenes, áiba judíonái yéewáidacàalu íiwacali. Yá nacapèedái-
dacani gobernador íipunita. Quéwa matuíbanái meedá Galión iicáca yái namàníirica.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

18 Néeseté Pablo iyamáacatéwa Corinto ìyacàlená irìcu madécaná èeri mamáalàacata. Néese itàaníca
náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái icàlidacaténá nalí iináwanáwa yàanápináwa náicha, yá namàa-
caca yàacawa matuíbanáita. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé náapicha níái Priscila, Aquila
nacái yàacaténáwa manuíri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Quéechatécáwa nàanàaca Cencrea
íidalutalená néré. Yá nayamáidacawa néré maléená èerita. Ipíchawáiseté nawàlùacawa nave irìculé àniwa,
Pablo idalúaca íiwita ibáináwa imáalàidacáináté imànica áiba íibaidacalési càide iyúwa icàlidáanáté Dios
iríni, iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. 19 Néeseté nàacawa àniwa manuíri úni yáacubàa àta nàanàcataléta
Efeso íidalutalená néré. Yá Pablo yàacawa náicha, níái Priscila, Aquila nacái iwàlùacaténáwa judíonái
yéewáidacàalu irìculé. Yá itàaníca judíonái yáapicha ìwacáidáyaquéeyéicawa néré. 20 Yá nasutáca Pablo
íicha wawàsi manuísíwata iyamáanápináwa náapicha quiríta yéewáidacaténá nía, quéwa càmitaté iwàwa
iyamáacawa néré. 21 Ipíchawáiseté Pablo yàacawa náicha, yá íimaca nalí: “Iwàwacutá nùyaca Jerusalén
ìyacàlená irìcu áiba èeriwa nuicácaténá náapicha mesúnamáita áiba culto namàníiripináca. Quéwa
Dios iwàwacaalí nuèpùacawa néese àniwa, yásí nuèpùacué nupáchiaca pía àniwa”, íimaca yái Pabloca.
Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé, yàacaténáwa manuíri úni yáacubàa. Yá yàacawa Efeso ìyacàlená
íicha. 22 Idécanáami Pablo yàanàaca Cesarea íidalutalená néré, yáté yàacawa cáli íinatabàa Jerusalén
ìyacàlená néré itàidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Idécanáamité itàidaca nía néré, yáté
yàacawa Antioquía ìyacàlená néré. 23 Néese ipáchiaca nía néré achúmáanata, yá yàacatéwa náicha àniwa,
yèepunícaténáwa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli íinatabàa, Frigia yàasu cáli íinatabàa nacái. Càité
yèepuní ichàiniadaca nawàwa macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

Apolos predica en Efeso

24 Néenialíté áiba judío íipidenéeri Apolos, Alejandría ìyacàlená néeséeri yàanàacaté Efeso ìyacàlená néré.
Yái Apolos yáalíaca icàlidaca Dios itàacái cáalíacáiri iyú, yéewáidacaté nacáiwa cayábéeri iyú tàacáisi ìwali
profetanái, áibanái nacái itànèericaté Dios inùmalìcuíse, íná yéewa yáalíacawa ìwali cayába. 25 Apolos
yéewáidacatéwa tàacáisi ìwali icàlidéerica càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná wàyaca. Yá icàlidaca Wáiwacali

iináwaná ìwali manuísíwata macái iwàwalìcuísewa. Yéewáida wenàiwicanái amaláwaca Jesús ìwali, éwita
yáalíacáanítawa abéerita ìwali yái Juan el Bautista ibautizáanáté wenàiwica iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa
Dios irípiná. 26 Yá Apolos idàbaca icàlidaca macàaluíninátani judíonái yéewáidacàalu irìcu. Quéwa Priscila,
Aquila nacái idécanáamité néemìaca Apolos, yá natécani méetàucuta nàataléwa nacàlidacaténá amaláwaca
iríni macáita yái Wáiwacali iináwanáca. 27 Néese Apolos iwàwacaté yàaca icàlidaca Wáiwacali itàacái
Acaya yàasu cáli néré. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàwacaté nayúudàacani yàasu àyapu piná.
Yá nabànùaca yáapicha cuyàluta wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái Acaya yàasu cáli néeni,
natàidáanápináni cayábéeri iyú, yái Apolosca. Yàanàacaté Acaya yàasu cáli néré, yá Apolos iyúudàaca nía
manuísíwata, níái Dios imàníiyéica irí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápiná neebáidaca Jesús itàacái.
28 Yácáiná Apolos icàlidacani macái wenàiwica yàacuésemi, cachàiníiri iyú nacái imawènìadaca nàasu
tàacáisi níái judíoca. Icàlidacaté nalí machacàníiri iyúni càinácaalí íimáaná tàacáisi profetanái itànèericaté
Dios inùmalìcuíse, yáasáidacaténá Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèricaté nalí.

19

Pablo en Efeso

1 Idècunitàacá Apolos ìyaca Corinto ìyacàlená irìcu, yá Pablo yàacawa ichàbacawa dúlinaméeri cáli
néenibàa. Yá yàanàaca Efeso ìyacàlená irìculé. Néré Pablo yàanàaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi. 2 Yá íimaca
nalí:

—¿Dios ibànùasicué pirí Espíritu Santo, peebáidacaalítécué? —íimaca yái Pabloca. Yá náimaca irí:

—Càmíiri. Canácata wéemièricáwa Espíritu Santo iináwaná ìwali yàanàaná —náimaca. 3 Néese Pablo
isutáca yéemìawa nía àniwa:

—¿Càiríínácaalícué tàacáisi peebáidaté ìwali, nabautizácaténácué pía? —íimaca yái Pabloca. Néese
náimaca irí:

—Weebáidacaté yái tàacáisi Juan el Bautista yéewáidéericaté iyú wenàiwica wawènúadáanápináté
wáiwitáisewa Dios irípiná —náimaca. 4 Pablo íimaca nalí:

—Juan ibautizácaté wenàiwica náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Juan icàlida-
caté nalí nacái iwàwacutáanápináté neebáidaca áiba itàacái, yái yàanèeripinácaté Juan yáamirìcubàa, yái
Jesúsca —íimaca yái Pabloca.

5 Idécanáami néemìacani, yá nabautizácawa Wáiwacali Jesús íipidená ìwali, neebáidacáiná itàacái. 6 Néese
Pablo imàacaca icáapiwa nàwali, yá Espíritu Santo yàanàaca yàacawéeridacaténá nía, yá natàaníca áiba
tàacáisi iyú, càmíiri èeri mìnanái itàacái. Nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse. 7 Cawàwanáta doce
namanùbaca asìanáica níái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái.

8 Néese Pablo iyamáacatéwa nèewi Efeso ìyacàlená néré máisiba quéeri. Eeri imanùbaca icàlidaca nalíni
judíonái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca nalíni macàaluíninátа, itàaní nacái náapicha, iwènúadaca náiwitáise
náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáiwa. 9 Quéwa abénaméeyéi judío báawaca
néemìaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nawàwa neebáidacani. Natàaníca wenàiwicanái irí báawéeri iyú
tàacáisi ìwali, yái cayábéeri tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Iná Pablo yàacawa náicha, càmita quirínama
icàlida nalíni judíonái yéewáidacàalu irìcu. Itécaté nacái yáapichawa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.
Yá nàacawa Tirano yàasu yéewáidacàalu irìculé. Yáté Pablo icàlidaca nalí Dios itàacái èeri imanùbaca.
10 Pablo icàlidacaté nalíni pucháiba camuí. Ináté yéewa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi néemìaca
Wáiwacali iináwaná ìwali. Judíonái, nía nacái càmíiyéica judío néemìata nacái. 11 Yá Dios imàacaca Pablo
ichùnìaca manùbéeyéi máiníiyéi cáuláicaca. 12 Abénaméeyéi nalìadaca Pablo yàasu panuelo, ibàle yéená
nacái cáuláiquéeyéi ìwali, yá nachùnìacawa níái cáuláiquéeyéica. Pablo yúucaca demonio wenàiwicanái
íicha nacái.

13 Quéwa áibanái judío yàanàacaté ipáchiaca néré náucacaténá demonio wenàiwicanái íicha. Nawàwacaté
náucaca demonio wenàiwica íicha Wáiwacali Jesús íipidená iyú. Yá náimaca demonionái irí: “Jesús
inùmalìcuíse wachùulìacuéca pìacawa, yái Jesúsca Pablo icàlidéerica iináwaná ìwali”, náimaca.

14 Càité siete asìanái judíonái imànica. Náaniri íipidenáté Esceva, abéeri sacerdote íiwacalináca. 15 Quéwa
áiba èeri náalimáidacaté náucaca demonio asìali íicha, yá demonio íimaca nalí: “Núalíaca nuicáca Jesús.
Núalía nacáiwa Pablo ìwali. Càmitacué núalía nuicáca pía”, íimaca nalí yái demonioca.

16 Yáta yái asìali demonio idacuèri íiwitáise, ipisìacawa nàwali, níái sietéeyéica imanùbaca asìanáica.
Yá inúadáidaca nía cachàiníiri iyú báawanama macáita, yá inúadáidaca nía canánama cáiwíiri iyú,
àta nèepùacatalétawa napìacawa capìi irìcuíse, mabàleta, cacháunéeyéi báawanama. 17 Néese macáita
Efeso ìyacàlená mìnanái, judíonái canánama, càmíiyéi judío nacái, néemìacaté naináwaná ìwali, níái
sietéeyéi asìanáica, íná yéewa cáaluca macáita wenàiwica manuísíwata, yá náináidacawa cáimiétaquéeri
iyú Wáiwacali Jesús ìwali.

18 Madécaná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nabàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá nacàli-
daca náichawa nabáyawanáwa namàníiricaté. 19 Madécaná nacái camàliquéeyéi natéca nàasu cuyàlutawa
manùbawaca, yái cuyàluta icàlidéerica sapìi ìwali, namàlica ìwali nacái. Yá neemáca nàasu cuyàlutawa
macáita Efeso ìyacàlená mìnanái iicápiná náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa namàlica íichawa.
Aibanái naputàacaté nawèni níái cuyàlutamica, yá nawèni cincuenta mil namanùbaca dracma, yái
cincuenta mil èeri iwènicatái. 20 Càité manùbéeyéi wenàiwica yéemìaca Wáiwacali itàacái, yá neebáidacani,
madécanéeyéi wenàiwicaca.

[21] Idécanáamité ichàbacawa yái wawàsica, yá Pablo íináidacatéwa ipáchíanápiná Macedonia yàasu cáli néré, Acaya yàasu cáli néré nacái yàacaténáwa àniwa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Iimacaté nacái idécanáamité ipáchiaca Jerusalén ìyacàlená néré, yá nacái iwàwacutápináté yàacawa Roma ìyacàlená néré, íimaca. [22] Iná yéewa Pablo ibànùacaté pucháiba wenàiwica iyúudèyéicani nàacaténáwa ipíchalépiná Macedonia yàasu cáli néré. Níái yàacawéeyéiná náipidená Timoteo, Erasto nacái. Idècunitàacá nèepunícawa nérépiná, yá Pablo iyamáacawa Asia yàasu cáli néré achúma èerita.

El alboroto en Efeso

[23] Néenialíté áibanái nadàbaca natàaníca báawéeri iyú nàwali níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná abénaméeyéi Efeso ìyacàlená mìnanái báawaca naicáca Dios itàacái, calúaca nacái náináidacawa. [24] Abéeri asìali íipidenéeri Demetrio báawacaté imànica Efeso mìnanái íiwitáise nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Demetriocáiná imàníirité platéeri yéenáiwanási cawènníiri. Imànicaté achúméeri capìi platéeri, templo nacáiyéi iicácanáwa nasutácàalu níawawa nàasu cuwáisàatúa íichawa íipidenéechúa Artemisa. Aibanái imàníiyéi achúmanaméeyéi capìi platéeri, càasuca máiní nía Demetrio yáapicha. [25] Iná Demetrio ìwacáidaca nía, áibanái yáapicha imàníiyéica platéeri wawàsi, yá íimaca nalí canánama: "Píacué asìanáica, píalíacuécawa wàyaca càasuíri iyú ìwalíise yái wáibaidacaléca. [26] Pidécuéca piicáca, péemìaca nacái yáara Pablo icàlidéerica yèepunícawa tàacáisi. Itàaníirica wáibaidacalé ìwali, níái ídolo cuwáinái yéenáiwaná wamàníiyéica, Pablo íimaca càmitasa báisí Diosca nía. Càita Pablo idéca iwènúadaca manùbéeyéi wenàiwica íiwitáise cuwáinái íicha chái Efeso ìyacàlená irìcu, macái Asia yàasu cáli néenibàa nacái. [27] Máiníiri báawaca, cawàwanáta imáalàacawa wáicha yái wáibaidacaléca, càmicáiná quirínama wenàiwica iwènìapiná yái ídoloca wamàníirica. Ua nacái wasutácàalu iináwaná imáalàapinácawa wáicha, úara manuíchúa temploca wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa íicha íipidenéechúaca Artemisa, wenàiwica iyamáidacaalí nàaca ucàaluínina, úái macái wenàiwica yèechúaca icàaluínina, wía wenàiwicanái canánama Asia yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca, macái èeri mìnanái nacái", íimaca yái Demetrioca.

[28] Néese Demetrio yáapichéeyéi idécanáami néemìaca Pablo iináwaná, yá máiní báawaca nawàwa ìwalíise. Yá nadàbaca néemíanícawa cachàiníiri iyú, néemíanícawa mamáalàacata: "¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso ìyacàlená mìnanáica!" càì néemíanícawa mamáalàacata.

[29] Yá manùbéeyéi wenàiwica napìacawa néemìaca nasàna àta máiwitáisecataléta madécaná Efeso ìyacàlená mìnanái. Yá náibàaca Gayo, Aristarco nacái, níái Pablo yàacawéeyéináca, Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Yá napìacawa nawatàidaca nía manuíri nàwacáidacàalu irìculéwa, ìyéerica Efeso ìyacàlená irìcu. [30] Néese Pablo iwàwacaté iwàlùacawa néré icàlidacaténáni manùbéeyéi wenàiwica irí. Quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái càmita nabatàa Pablo iwàlùacawa néré. [31] Aibanái nacái, Asia yàasu cáli icuèrinánáica, Pablo yàacawéeyéináca nía, nabànùaca tàacáisi Pablo irí isutácaténá íicha wawàsi manuísíwata ipíchanáté iwàlùacawa néré. [32] Yá nàwacáidacàalu irìcu abénaméeyéi néemíanícawa nàyaca abéeri wawàsi. Aibanái nacái néemíanícawa nàyaca áiba wawàsi nacái máiwitáisecáiná nía canánama meedá. Manùbéeyéi nèewi càmita náalíawa càinápinácaalí wawàsi ìwali nàwacáidáyacacatéwa. [33] Néese abénaméeyéi judío ìyéeyéica néeni náibàaca nawesíaca asìali íipidenéeri Alejandro, ibàlùacaténáwa macái wenàiwica yàacuésemi. Yá áibanái wenàiwica nacàlidacani Alejandro irí. Néese yái Alejandro yúucaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica irí masànacaténá nía, Alejandro iwàwacáináté icàlidaca judíonái iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí náalíacaténáwa canácasa judíonái imàníiri ibáyawanáwa. [34] Quéwa idécanacáita manùbéeyéi wenàiwica náalíacawa judíocani, yái Alejandroca, yá nadàbaca néemíanícawa. Pucháiba hora néemíanícawa mamáalàacata macáita namanùbaca iyúwa abéeri isàna iyú. Náimaca: "¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso ìyacàlená mìnanáica!", càì náimaca néemíanícawa mamáalàacata.

[35] Néeseté áiba Efeso ìyacàlená mìnanái icuèriná iwàwaca icàlidaca nalíni. Idécanáami masànaca imànica nía, yá íimaca nalí: "Píacué Efeso mìnanáica. Macái èeri mìnanái náalíacawa wàyacàle Efeso iináwaná, wía icuèyéica cayába templo wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa Artemisa íichawa, náalía nacáiwa wacùaca Artemisa uénáiwanámi, yáara náiméerica ìwali yúuwèericasawa chènunníise bàaluité cuwáinái yàasu cáli íicha. [36] Macái èeri mìnanái náalíacawa báisícani, íná matuíbanáicué pía. Picácué máiwitáise píawa, pimànicáichacué wawàsi máiwitáiséeri iyú. [37] Níacáiná asìanáica pitéeyéicuéca aléi, càmita nayéedùa wawàsi irìcuíse, yáara wasutácàalu wíawawa Artemisa íicha, càmita nacái natàaní báawéeri iyú ùwali. [38] Yái Demetrioca, áibanái nacái íibaidéeyéica yáapicha nawàwacaalí nacháawàaca nainawaná ìwali jueznái irí, yá ìyaca jueznái yéemèripiná natàacái. Macáita náalimá nacháawàayacacawa machàcaníiri iyú yàcalé íiwacanánái irí. [39] Piwàwacaalícué áiba wawàsi, yá iwàwacutácué pisutáca náicha wawàsi níara yàcalé íiwacanánáica, nàwacáidáyacapinácaalíwa, càide iyúwa wacuèrinánái romanonái ichùulìaná wamànica. [40] Máiníiri báawaca yái pimàníiricuéca chái. Cawàwanáta romanonái icháawàaca wainawaná ìwali, wía Efeso ìyacàlená mìnanáica, náimapiná wamànicasa ùwicái wacuèrinánái romanonái íipunitawa. Náiwacanánái yéemìacaalí càinácaalícué pimàníiná chái bàwina, yásí nasutá néemìawa núawa cánácué yéewaná pimàni máiní máiwitáiséeri iyú. Càmita núalimápiná nucàlidaca nalíwani", íimaca yái yàcalé icuèrináca. [41] Néese yái yàcalé icuèriná idécanáami icàlidaca nalíni, yá ichùulìaca nèepùacawa. Néese macáita namusúacawa nàwacáidacàalu irìcuísewa, yá nàaca náichawáaca, nèepùacawa nacapèe nérèwa.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

1 Idécanáamité imáalàacawa yái Efeso ìyacàlená mìnanái imàníináca máiwitáiséeri iyú, yá Pablo imáidaca
yàataléwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yàalàacaténá nía. Néese idécanáami ichàiniadaca
nawàwa, yá yàacawa náicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. 2 Pablo ipáchiaca macái yàcalé imanùbaca
ìyéeyéica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá ichàiniadaca nawàwa manuísíwata, yàalàaca nía déecuíri iyú
níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese Pablo yàanàaca Grecia yàasu cáli néré. 3 Yá iyamáacawa néré
máisiba quéeri. Néeseté mawiénica yéenáiwaná iwàlùanápinátéwa nave irìculé yàacaténáwa manuíri úni
yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Yá yéemìaca judíonái iináwaná náináidáanáwa namàníinápiná irí
báawéeri. Iná iwènúadaca íiwitáisewa, yá íináidacawa yèepùanápinátéwa cáli íinatabàa, ichàbacaténáwa
àniwa Macedonia yàasu cáli íinatalé. 4 Nàa nacáiwa yáapicha áibanái íipidenéeyéi: Sópater, yái Pirro
ìirica, Berea ìyacàlená mìnali; Aristarco nacái, Segundo nacái, níái pucháiba asìanáica Tesalónica ìyacàlená
mìnanáica; Gayo nacái, Derbe ìyacàlená mìnalica; Timoteo nacái; Tíquico nacái, Trófimo nacái, níái
pucháiba asìanáica Asia yàasu cáli néeséeyéica. 5 Níái asìanáica nàacatéwa wapíchalépiná, wía Pablo, núa
Lucas nacái, nacùacaténá wàanàaca Troas íidalutalená néré. 6 Néese idécanáamité ichàbacawa Pascua
yàasuná culto, judíonái iyáacaalíté pan càmíiri idènìa levadura, yáté wàacawa Filipos íidalutalená íicha
manuíri úni yáacubàa nave irìcu. Néese báinúaca èeri idénáami, mapisáináami àniwa, yá wàanàaca níái
wáapichéeyéicawa Troas íidalutalená néré. Yá wayamáacawa néré siete èeri.

Visita de Pablo a Troas

7 Néeseté domingo irìcu, wàwacáidáyacacawa náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái wawacùacaténá
wàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca. Yá Pablo icàlidaca nalí. Iwàwacutápináté Pablo yàacawa náicha
mapisáita, íná icàlidaca nalí àta bamuchúamicataléta catá. 8 Wàwacáidáyacacatéwa abéeri imàdáaná irìculé
ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha. Nàyaca néré madécaná lámpara ipucuèyéicawa nacamalá piná. 9 Néese
abéeri ùuculìiri íipidenéeri Eutico yáawinéeriwa ìyaca ventana irìcu. Pablo itàanícáiná mamáalàacata, yá
cadapùleca báawanama yái ùuculìirica. Yá iimáca íichawa yáawinacawa. Néese icaláacawa ventana irìcuíse,
máisiba pisoíri ichènunica. Yá yéetácawa. 10 Pablo iricùacawa ùuculìiri yàatalé. Néese Pablo yáawia iicáidaca
ùuculìirimi irí, yá Pablo yeedácani yùucutaléwa. Yá íimaca nalí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái:

—Picácué cáalu pía. Cáucani —íimaca yái Pabloca.

11 Néeseté Pablo yèepùa iwàlùacawa nàwacáidacàalu irìculé chènuniréerica. Yá iwacùaca nalí pan,
yái Santa Cenaca, iyáaca iyáacaléwa náapicha nacái, yá Pablo icàlidacaté nalí mamáalàacata, àta amalá-
cataléta wawicáu. Néese yàacawa náicha. 12 Néese yái ùuculìirica, yèepùacawa yéenánái yáapichawa,
icáucàacáinátéwa, íná yéewa casíimáica nawàwa manuísíwata.

Viaje desde Troas a Mileto

13 Néeseté wàacawa Pablo ipíchalépiná. Wàacawa nave irìcu manuíri úni yáacubàa àta wàanàacatalétaté
Aso íidalutalená néré wáipunitáidacaténá Pablo néré càide iyúwaté iwàwáaná, iwàwacáináté yàacawa néré
cáli íinatabàa. 14 Wàanàaca Pablo Aso íidalutalená néré, yá iwàlùacawa wàatalé nave irìculé. Yá wàacawa
manuíri úni yáacubàa Mitilene íidalutalená néré. 15 Néeseté wàacawa Mitilene íicha. Wàacawa abé èeri
manuíri úni yáacubàa. Néese wàacawa mawiénita Quío yàasu iwàwata irí. Néese mapisáita àniwa wàanàaca
Samos íidalutalená néré, idécanáamité wayamáidacawa Troguilio íidalutalená néré. Néese mapisáita àniwa
wèepùa wàacawa. Yá wàanàaca Mileto íidalutalená néré. 16 Càité wèepunícawa càmicáináté Pablo iwàwa
idècunìacawa manùba èeri Asia yàasu cáli íinata. Càmitaté nacái iwàwa yàacawa Efeso ìyacàlená néré.
Néese, iwàwacaté yàanàaca caquialéta Jerusalén ìyacàlená néré iwàwacáináté iicáca náapicha judíonái
yàasu culto íipidenéerica Pentecostés.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

17 Idècunitàacá Pablo ìyaca Mileto íidalutalená néré, yáté ibànùaca tàacáisi Efeso ìyacàlená néré
imáidacaténá ancianonái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Efeso ìyacàlená mìnanái.
18 Idécanáamité ancianonái nàanàaca yàatalé, yá Pablo íimaca nalí: "Píalíacuécawa nuináwaná ìwali,
càinácaalíté nùyacuéca pèewi èeri imanùbaca nùanàacatáiseté Asia yàasu cáli íinatalé àta siùca nacáide.
19 Macái èerité nùyaca pèewi íibaidéeri Wáiwacali irípiná. Càmitaté cachàini nuicáca núawawa. Máiní achú-
macaté nuwàwa nàwali níara càmíiyéicaté yeebáida Wáiwacali itàacái. Nùuwichàacaté nacáiwa cáiwíiri iyú
judíonái nawàwacáináté imànica nulí báawéeri. 20 Ewitaté nùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta
càmitaté numáisanìa píichacué tàacáisi iyúudèeripinácuécaté pía, ibatàa abéeri tàacáisipináta idècunitàacá
nucàlidacuéca piríni nàwacáidacàalu néré, nacapèe irìcu nacái. 21 Nùalàacaté níara judíoca, càmíiyéi
judío nacái. Núumacaté nalí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná neebáidáanápiná
nacái Wáiwacali Jesús itàacái. 22 Iná siùcade nùacawa Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Espíritu Santo idéca
ichùulìaca nùanápináwa néré, càmita quéwa núalíawa càinápinácaalí namànica nulí néré. 23 Núalíacáitawa
abéeri wawàsi. Yàcalé imanùbaca Espíritu Santo icàlidaca nulíni náucáanápiná núa presoíyéi ibànalìculé,
nùuwichàanápiná nacáiwa madécaná yàawiría. 24 Quéwa càmita nuicá nucáucawa iyúwa máiníiri cawènica
nulí. Abéerita nuwàwacáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa casíimáiri iyú, yái nuíbaidacalécawa
Wáiwacali Jesús ichùulìerica numànica, nucàlidáanápiná tàacáisi wenàiwicanái irí, yái cayábéeri tàacáisi
íiméerica cáinináca Dios iicáca wenàiwica.

[25] “Siùcade núalíacawa báisíiri iyú càmitacué piicá núa quirínama, píacué nucàlidéeyéicaté irí yái
tàacáisica icàlidéerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. [26] Iná siùcade nuwàwacué nucàlidaca
piríni, canáca nubáyawanácué pìwalíise, péetácaalícuéwa pibáyawaná yáapichawa, nùalàacáinátécué pía.
[27] Nucàlidacatécué pirí macái tàacáisi Dios iwàwéericuéca píalíacawa ìwali; càmitacué nubàa píicha tàacáisi,
ibatàa abéeripináta, càmitacué nubàa píichani. [28] Iná piicácué píichawa cayába, picùacué píiwitáisewa
báawéeri íicha. Picùacué nacái macáita níara yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa pìyacàle
nérécué, yácáiná Espíritu Santo imàacacué picùaca Dios yàasu wenàiwica Dios iwènièyéicaté Iiri íiraná
iyúwa. [29] Núalíaca nacáiwa nùacanáamiwa píichacué, yásí áibanái nàanàaca pìatalécué iwàwéeyéica
iwènúadacuéca píiwitáise Wáiwacali íichawa càide iyúwa caluéyéi cuwèesi lobo namáalàidacaalí ovejanái.
[30] Abénaméeyéi péenácué, áiba èeriwa néewáidaca wenàiwicanái nachìwa báawéeri iyúwa, nachìwáida-
caténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacaténáwa cachìwéeyéi yáapicha. [31] Iná piicácué píichawa
cayába. Piwàwalicué cayába nùalàacatécué pía máisiba camuí èeríapi, táiyápi nacái. Nùalàacatécué pía
macáita manuísíwata, nuícháanícaté nacái pìwalicué.
[32] “Siùcade nuénánái numàacacué Dios icùaca pía, péewáidáanápinácué nacáiwa tàacáisi ìwali, yái
nucàlidéericatécué pirí íiméerica cáinináca Dios iicáca èeri mìnanái. Dios itàacái yáalimácué ichàini-
adaca píiwitáise Dios ìwali, yáalimácué nacái imàacaca píalíacawa cayába ìwali yái cawèníirica Dios
yèeripinácuéca piríwa áiba èeriwa, náapicha macáita yàasu wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáip-
ináwa. [33] Càmitaté nuwàwa nùasupináwa áibanái yàasu plata, nabàle nacái. [34] Píalíacuécawa nuíbaida-
caté cachàiníiri iyú nucáapi iyúwa nuwènìacaténáté càinácaalí wawàsi wamáapuèricaté, núa nacái,
núapichéeyéi nacái. [35] Nucàlidacatécué pirí càiripináta iwàwacutáanácué wáibaidaca, wayúudàacué nacái
catúulécanéeyéi wenàiwica. Piwàwalicué Wáiwacali Jesús itàacái. Yá íimacaté walí: ‘Casíimái cachàini wía
wàacaalí áibanái irí yái namáapuèrica, íicha yái nàanáca walí cawèníiri’, càité íimaca yái Wáiwacalica”,
íimaca yái Pabloca.
[36] Idécanáami Pablo icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa yùululù ipùata iyúwa. Yá isutáca Dios íicha náapicha.
[37] Néese macáita náicháaníca achúmaca nawàwa Pablo yàacáinátéwa náicha. Yá asìanái nàanalìcuca Pablo
nasùsùa nacái inàni ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, namàacacaalí yèepùacawa náicha wenàiwica
cáinینéeri naicáca. [38] Yá máiní achúmaca nawàwa Pablo íimacáináté nalí càmíinápináté yèepùa iicáca nía
quirínama. Néese nàaca nàacawéeridaca Pablo àta nàanàacataléta nave néré.

21

Viaje de Pablo a Jerusalén

[1] Wàacanáamitéwa náicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wawàlùacawa nave irìculé. Néese
wàacawa manuíri úni yáacubàa machacànita Cos yàasu iwàwata nérépiná. Néese mapisáita àniwa wàacawa
Rodas yàasu iwàwata néré. Néese wàacawa Pátara íidalutalená néré. [2] Néese idècunitàacá wàyaca
Pátara íidalutalená néré, yáté wàanàaca nave yèericawa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Yá wawàlùacawa
irìculé. Yá wàacawa náapicha. [3] Wàacawa manuíri úni yáacubàa, yá waicáca Chipre yàasu iwàwata.
Yá wàacatéwa yéewápuwáise íicha àta wàanàacalétaté Siria yàasu cáli néré. Yá wawàlùacatéwa Tiro
íidalutalená néré iwàwacutácáináté nave imàacaca yàasusi néré. [4] Néese Tiro ìyacàlená néré wacutáca
áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wayamáacawa náapicha néré siete èeri. Espíritu Santo icàlidacaté
nalí Pablo yùuwichàanápinátéwa Jerusalén ìyacàlená néré, íná nasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata
ipíchaná yàacawa néré. [5] Quéwa idécanáami wayamáacawa néré siete èeri, yáté wàacawa náicha. Macái
níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nàacawéetúanái nacái, néenibe nacái, nàacawéeridacaté wía yàcalé íicha.
Néese wabàlùacawa wàululù ipùata iyúwa càina íinatalé wasutácaténá wíawawa Dios íicha néré. [6] Néese
wacàlidacaté nalí wàanápináwa náicha. Yá wawàlùacawa nave irìculé. Nèepùacawa nacái nacapèe nérèwa.
[7] Yá wàacatéwa Tiro íidalutalená íicha manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Tolemaida íidalutalená
néré. Yáté wadéca wamáalàidaca wèepuníináwa manuíri úni yáacubàa. Wàanàacaté Tolemaida ìyacàlená
néré, yá watàidaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái. Yá wayamáacawa náapicha abé èeri. [8] Néeseté
mapisáita àniwa Pablo, wía nacái yèepuníiyéicawa yáapicha, wàacawa náicha cáli íinatabàa. Néese
wàanàaca Cesarea ìyacàlená néré. Yá wawàlùacawa Felipe icapèe irìculé, yái icàlidéerica Wáiwacali itàacái
áibanái irí. Yái Felipe abéeri néená níái sietéyéica imanùbaca diáconoca, iyúudèeyéicaté apóstolnái
quéecháwanáimi Jerusalén ìyacàlená irìcu. Yá wayamáacawa Felipe yáapicha. [9] Yái Felipe idènìacaté
báinúaca yéenibe inanáiwa manìríiyéi. Níái inanáica, profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
[10] Wayamáacatéwa néré máisibáwanái èerita, yá áiba profeta yàanàaca néré, Judea yàasu cáli néeséeri
íipidenéeri Agabo, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. [11] Idécanáami Agabo yàanàaca wàatalé, yá
yeedáca Pablo yàasu cinturón. Néese yái profeta Agabo idacùaca yàabàliwa, icáapi nacáiwa Pablo yàasu
cinturón iyú. Yá Agabo íimaca walí:
—Espíritu Santo íimaca: Níara judío Jerusalén ìyacàlená mìnanáica idacùapiná yái cinturón íiwacalica
presocaténá namànicani, namàacacaténá càmíiyéi judío yùuwichàidacani —íimaca yái profetaca.
[12] Wéemìacáinání, níái nacái Cesarea ìyacàlená mìnanáica, íná wasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata
ipíchaná yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. [13] Néese Pablo íimaca walí:
—¿Cánácué píicháaní? ¿Cánácué piwàwa cáaluca pimànica núa? Nudéca nuínáidacawa numàacáanápiná
nadacùaca núa, nanúacaténá nacái núa Jerusalén ìyacàlená néré Wáiwacali Jesús ìwalíise, Dios iwàwacaalí
càì namànica —íimaca yái Pabloca.
[14] Yá càmita wáalimá wawènúadaca Pablo íiwitáise, íná masànaca wía. Wáimacáita walíwáaca:

—Wasutácué irí Wáiwacali íichawa imàníinápiná irí càide iyúwa Dios iwàwáaná —wáimaca.

15 Néese wachùnìaca wàasuwa wàacaténáwa. Yá wàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. 16 Nàa nacáiwa
wáapicha abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái Cesarea ìyacàlená néeséeyéi. Wàanàacaté Jerusalén
ìyacàlená néré, yá natéca wía Mnasón icapèe néré, abéeri asìali béeríina yeebáidéericaté Jesús itàacái
madécaná camuí. Yá wayamáacawa yáapicha néré.

Pablo visita a Santiago

17 Idécanáamité wàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré, néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái natàidaca wía
casíimáiri iyú. 18 Néese mapisáita àniwa Pablo yàacawa wáapicha wapáchiacaténá Santiago. Nàyaca nacái
néré macáita ancianonái, icuèyéica Jerusalén ìyacàlená mìnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. 19 Yá Pablo
itàidaca nía. Néese icàlidaca nalíni éeréeri iyú macáita yái Dios imànníricaté càmíiyéi judío yèewi Pablo
icàlidacaalíté nalí Wáiwacali itàacái. 20 Níái ancianoca idécanáami néemìacani, yá nàaca Dios irí cayábéeri.
Néese náimaca Pablo irí:

—Uwé, wéenásàiri, péemìa cayábani, píalíacawa madécaná mil namanùbaca judíonái neebáidaca
Jesús itàacái. Yá macáita náimaca mamáalàacata iwàwacutáanása wía judíoca wamànica càide iyúwaté
profeta Moisés ichùulìaná wàawirináimi imànica, éwita weebáidacáaníta Jesús itàacái. 21 Níái judíoca
yeebáidéeyéica Jesús itàacái nadéca néemìaca áibanái cachìwéeyéi icàlidaca piináwaná ìwali péewáidacasa
macái judíonái ìyéeyéica áiba cáli nayamáidáanápiná namànica càide iyúwa profeta Moisés ichùulìanáté.
Náimaca pìalàacasa judíonái ipíchaná namànica circuncisión néenibe asìanái iríwa, ipíchaná nacái
namànica càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca, náimaca. 22 ¿Càinásica wamàni? Báisíta néemìapiná
piináwaná ìwali pìanàaná aléi Jerusalén ìyacàlená irìculé. 23 Cawàwanáta cayábaca pimànicaalí càide iyúwa
wàalàaná pía. Nàyaca wèewi chái báinúaca asìanái iwàwacutéeyéica íibaidaca Dios irípiná càide iyúwaté
nacàlidáaná irí. 24 Pité nía píapichawa pimànicaténá náapicha culto càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná,
masacàanápinácué judíonái iicáca pía, piwàlùanápinácuéwa templo irìculé. Piwènìa nacái nalípiná pìrái
nawàwacutéerica namàacaca ofrenda iyú sacrificio piná templo néré. Yásí náalimá nadalúaca náiwita
ibáináwa, náasáidacaténá nadéca namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná. Càita macái judíonái
náalíapinácawa càmíinápiná báisíiri yái néemièricaté piináwaná ìwali pimànicáiná machacànníiri iyú càide
iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná wamànica, wía judíoca. 25 Quéwa watànàacaté cuyàluta càmíiyéi judío
irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacaténáwa càmita iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés
ichùulìaná wamànica wía judíoca. Abéerita iwàwacutá càmita nayáa iinási áibanái imàaquéerica ídolo irí
iyúwa sacrificio, yái cuwáinái yéenáiwanáca. Iwàwacutá nacái càmita nayáa irái. Iwàwacutá nacái càmita
nayáa iinási càmíirica íiraná imusúawa íicha. Iwàwacutá nacái càmita naimá áiba wenàiwica yáapicha
càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa —íimaca yái Santiagoca.

Arrestan a Pablo en el templo

26 Néeseté mapisáita àniwa Pablo itéca níái báinúaca asìanáica. Imànica náapicha culto nacáiri,
nàapìda náichawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná masacàanápiná judíonái iicáca nía. Néese
iwàlùacawa templo irìculé icàlidacaténá sacerdotenái irí càiná èeri irìcucaalípináté namáalàidaca namànica
náibaidacaléwa Dios irípiná, natécatáipinácaté nàasu ofrendawa namàacacaténá Dios iríni sacrificio piná.

27 Iwàwacutácaté nacùaca siete èeri. Batéwacaalíté namáalàacawa níái sieteca èeri, namàacacatáipináté
pìrái ofrenda iyú, yá Pablo ìyaca templo irìcu. Abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeséeyéi naicáca
Pablo templo irìcu. Yá natàaníca báawéeri iyú Pablo ìwali báawacaténá namànica áibanái wenàiwica
íiwitáise calúanápiná naicáca Pablo, níái wenàiwica ìyéeyéica templo irìcu. 28 Càité judíonái néemíanícawa
wenàiwicanái irí: "¡Píacué israelitaca, piyúudàacué wía! Yái asìaliquéi yèepunníiriwa macái cálita, yéewáida
yèepunícawa macái wenàiwica báawacaténá naicáca wía, wía judíoca. Yéewáidaca nía nacái náináida-
caténáwa báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. Yéewáidaca nacái báawáanápiná
naicáca templo. Idéca nacái itéca càmíiyéi judío aléi templo irìculé casacàacaténá imànica templo Dios
íicha, yái Dios yàasu templo masaquèerica", náimaca Pablo ìwali.

29 Càité nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali, naicácáináté Pablo Jerusalén ìyacàlená irìcu, Trófimo
yáapicha, Efeso ìyacàlená mìnali, càmíirica judío. Iná nayúunáidaca Pablo itécaté yáapichawa Trófimo
templo irìculé.

30 Iná madécaná wenàiwica nàanàaca napìacawa, néemíanícawa, máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén
ìyacàlená mìnanái manùbéeyéica. Yá náibàaca Pablo nawatàidacani templo irìcuíse. Idécanacáita
namusúadacani, yá áibanái nabàlìaca íicha templo inùma imanùbaca. 31 Idècunitàacá nanúacani, yá
romanonái yàasu úwi íiwacaliná yéemìaca nainápiná namànicasa máiwitáiséeri iyú, níái Jerusalén
ìyacàlená mìnanái macáita. 32 Yá ráunamáita itéca yàasu úwináiwa, náiwacanánái yáapichawa, yá nalicùa
napìacawa wenàiwicanái yèewiré. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca, naicácanacáita úwi íiwacaliná, yàasu
úwináí yáapichawa, yá nayamáidaca nanúadáidaca Pablo. 33 Néese úwi íiwacaliná yàacawa nàatalé, yá
íibàaca Pablo. Yá ichùulìaca úwináí nadacùaca Pablo pucháiba cadena iyú. Néese úwi íiwacaliná isutáca
yéemìawa nía cawinácaalíni, càinácaalí báawéeri nacái imànica yái Pabloca. 34 Quéwa níái wenàiwicaca
abénaméeyéi néemíanícawa nacàlidaca abéeri wawàsi. Aibanái yéemíanícawa nacàlidaca nàasu wawàsita
nacáiwa áibalé áiba íicha. Yái úwi íiwacalináca càmita asái yéemìacani, namànicáiná madécaná nasànawa.
Yá ichùulìaca yàasu úwináiwa natéenápiná Pablo nacapèe irìculéwa. 35 Nàanàaca escalera néré, úwináí
icapèe yàasu yàawa irìculé, yá iwàwacutáca úwináí iwáacutáidaca Pablo nacùacaténá náichani, níái

manùbéeyéi caluéyéi wenàiwicaca, iwàwéeyéica inúacani. 36 Nàacáináwa Pablo yáamiwáise néemíanícawa
mamáalàacata: “¡Pinúacuéni!” náimaca néemíanícawa.

Pablo se defiende delante de la gente

37 Batéwa úwinái iwàlùadaca Pablo nacapèe irìculéwa, quéwa Pablo itàaníca griego itàacái iyú úwi
íiwacaliná irí. Pablo íimaca irí:
—¿Càmitasica pimàaca nutàaníca píapicha abéeri wawàsi? —íimaca yái Pabloca. Néese úwi íiwacaliná
íimaca Pablo irí:
—Càmita núalía píalía pitàaníca griego itàacái iyú. 38 Nuyúunáidacáita píaca Egipto yàasu cáli néeséeri,
yái itéericaté báinúaca mil namanùbaca asìanái inuéyéica wenàiwica manacúali yùuculé càináwàiri
imànicaténá úwi romanonái yàasu gobierno íípunita —íimaca. 39 Néese Pablo íimaca irí:
—Judíocata núa. Numusúacatéwa Tarso ìyacàlená irìcu, yái yàcalé máiníiri cachàinica Cilicia yàasu cáli
íinatéerica ìyaca. Pimàni nulí cayábéeri, pimàaca nucàlidaca nalíni, níái wenàiwicaca —íimaca yái Pabloca.
40 Néese úwi íiwacaliná imàacaca Pablo itàaníca. Iná Pablo ibàlùacawa escalera íinata. Yá yúucaca
icáapiwa nalí, masànacaténá nía, níái manùbéeyéi judíoca. Néese idéca masànaca nía, yá icàlidaca nalíni
natàacái iyú, hebreo iyú.

22

1 Pablo íimacaté nalí: “Péemìacué, nuénánái, siùcade nucàlidacué pirí nuináwanáwa”, íimaca nalí yái
Pabloca.
2 Idécanacáita néemìaca itàaníca natàacái iyú, hebreo iyú, yá masànata cachàiníwanái nabàlùacawa
néemìaca irí. 3 Iimaca nalí àniwa yái Pabloca: “Judíoca núaquéi. Numusúacatéwa Tarso ìyacàlená irìcu,
Cilicia yàasu cáli íinata. Quéwa nudàwinàacatéwa chái Jerusalén ìyacàlená néeni. Gamaliel yéewáidacaté
núa. Nuéwáidacatéwa macái tàacáisi ìwali Dios ichùulièricaté iyú wàawirináimi. Máiní nuwàwaca
numànica iyúwa Dios iwàwáaná càide iyúwa píacué siùcade. 4 Bàaluité numànica ùwicái náipunita, níái
yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nubànùacaté nía yéewacaténá úwinái inúaca nía. Nudacùacaté nía, asìanái,
inanái nacái yéewacaténá úwinái itéca nía presoíyéi ibànalìculé. 5 Sacerdote íiwacaliná, nía nacái Jerusalén
ìyacàlená íiwacanánái macáita náalimá nacàlidaca nuináwaná ìwali nuedácaté náicha cuyàluta judíonái
yéewáidacàalu íiwacanánái irípiná, ìyéeyéicaté Damasco ìyacàlená irìcu. Nùacatéwa néré nuíbàacaténá
nía presoíri iyú nutécaténá nía Jerusalén ìyacàlená nérépiná nàuwichàacaténátéwa, níái yeebáidéeyéicaté
Jesús itàacái”, íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta su conversión

6 Pablo íimaca nalí àniwa: “Nùacatéwa àyapulìcubàa Damasco ìyacàlená nérépiná, yá machacànicaalíté
èeri nùyaca mawiénita Damasco irí, yáta camalási chènuníiséeri icànaca núa cachàiníiri iyú. 7 Ináté
núuwàacawa nulìacawa nucalùniwa cáli íinatalé. Néese nuémìaca tàacáisi chènuníise. Yá íimaca nulí:
‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?’, íimaca nulí. 8 Néese nusutáca nuémìawani: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’
núumaca irí. Yá tàacáisi íimaca nulí: ‘Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica núaquéi, yái piùwidéerica
pimànica’, íimaca nulí. 9 Aibanái núapichéeyéica naicáca camalási, íná cáaluca nía. Càmita quéwa neebá
tàacáisi itàaníirica núapicha. 10 Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, ¿càiná iwàwacutá numànica?’, núumaca
irí. Yá Wáiwacali íimaca nulí: ‘Pimichàawa, pìanáwa Damasco ìyacàlená irìculé; nérénica nacàlidaca
piríwani macáita iwàwacutéeripiná pimànica’, íimaca nulí. 11 Yái camalásica matuícaté imànica núa, íná
núapichéeyéica natéca núa nucáapi ìwaliwa, yá wàanàacaté Damasco ìyacàlená irìculé.
12 “Iyacaté néré áiba asìali íipidenéeri Ananías. Níara judíoca ìyéeyéica Damasco ìyacàlená irìcu,
natàanícaté cáimiétaquéeri iyú Ananías ìwali, cáalíacáiri iyúcáiná yeebáidaca Dios itàacái, yái tàacáisi
profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. 13 Yá Ananías yàanàacaté nùatalé iicácaténá núa. Yàanàacaté
itàidaca núa cayábéeri iyú. Yá íimaca nulí: ‘Nuénásàiri Saulo, catuíca píawa’, íimaca nulí. Yáta catuíca núa.
Yáté núalimá nuicácani, yái Ananíasca. 14 Néese íimaca nulí: ‘Yái Diosca, wàawirináimi yeebáidéericaté
itàacái, idéca yeedáca pía píalíacaténáwa càinácaalí iwàwáaná pimànica. Idéca imàacaca piicáca Jesús, yái
mabáyawanéerica. Idéca imàaca nacái péemìaca Jesús itàaníca píapicha. 15 Iná picàlida macáita èeri mìnanái
iríwani, yái piiquéerica, yái péemièrica nacái. 16 Siùcade picá pidècunìawa. Pimichàawa, pibautizáanáwa,
pisutá píawawa Wáiwacali íicha imàacáanápiná iwàwawa pibáyawaná íicha’, càité Ananías íimaca nulí”,
íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

17 Néeseté Pablo íimaca nalí àniwa: “Nuèpùacanáamitéwa Jerusalén ìyacàlená irìculé, yá nùacatéwa
templo irìculé nusutácaténá núawawa Dios íicha. 18 Idècunitàacá nusutáca Dios íicha, yá nuicáca Wái-
wacali yéenáiwanási nacáiri irìcuíse. Yá íimaca nulí: ‘Pèepùawa Jerusalén ìyacàlená íicha caquialéta,
càmicáiná neebáidapiná piríwani, yái picàlidéerica nunùmalìcuíse’, íimaca yái Wáiwacalica. 19 Néese
núumaca irí: ‘Nuíwacali, náalíacawa nuináwaná ìwali nùanátéwa néewáidacàalu imanùbaca irìculé, yáté
nuíbàaca nutéwa wenàiwica presoíyéi ibànalìculé, níái yeebáidéeyéica pitàacái. Nuchùulìacaté nacái
úwinái icapèedáidaca nía. 20 Nanúacaalíté Esteban íba iyú, yái icàlidéericaté tàacáisi pinùmalìcuíse, yá
nubàlùacatéwa néeni abédanamata nacái nuíwitáise náapicha, nucùacaté nacái nàasu ruana nacáiri, níara
inuéyéicaté Esteban’, càité núumaca Wáiwacali irí. 21 Quéwa Wáiwacali íimaca nulí: ‘Pìawa, nubànùacáiná
pìacawa déeculé picàlidacaténá nacái nuináwaná ìwali càmíiyéi judío irí’, càité íimaca nulí yái Wáiwacalica”,
íimaca yái Pabloca.

Pablo en manos del comandante

22 Néemìacanacáita yái Pablo icàlidéerica càmíiyéi judío ìwali, yá càmita quirínama judíonái yéemìaca
Pablo iríni. Néese nadàbaca néemíanícawa cachàiníiri iyú Pablo ìwali. Náimaca néemíanícawa:
"¡Pinúacuéni, yái asìalica! ¡Cayábéerica yéetácawéi!" náimaca néemíanícawa. 23 Idècunitàacá néemíaní-
cawa, yá nacusúa nàasu ruana nacáiriwa, náucaca nacái cáli ichùmalé chènuniré, máinícáiná calúaca
nía. 24 Iná úwi íiwacaliná ichùulìaca úwinái itéca Pablo nacapèe irìculéwa. Yá ichùulìaca nacapèedáidaca
Pablo cabèesi iyú, icàlidacaténá nalí iináwanáwa, báisíiri iyúta, náalíacaténáwa cáná yéewa wenàiwicanái
néemíanícawa Pablo ìwali. Uwi íiwacaliná càmitaté yáalíawa càmicáiná yéemìa hebreo itàacái, yái tàacáisi
Pablo icàlidéericaté iyúni wenàiwicanái irí. 25 Quéwa, idécanáami úwinái nadacùaca náichawa Pablo
nacapèedáidacaténáni, yá Pablo íimaca áiba capitán irí ibàluèricawa néeni. Pablo íimaca capitán irí:
—Báawéeriquéi picapèedáidáanácuéca núa, romanosàiricáiná núa, càmíiricáwaca juez yéemìa icàlidáaná
iináwanáwa —íimaca yái Pabloca. 26 Iná capitán yàacawa úwi íiwacaliná yàatalé. Iimaca irí:
—Cayába, picá pimàni irí báawéeri, yái asìalica. Romanosàiriquéi —íimaca.
27 Néese, úwi íiwacaliná yàacawa Pablo yàatalé, isutácaténá yéemìawa Pablo. Yá íimaca Pablo irí:
—¿Báisí romanosàirica pía? —íimaca. Néese Pablo íimaca irí:
—Báisíta, núaquéi —íimaca yái Pabloca. 28 Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo irí àniwa:
—Iwàwacutácaté nupáyaidaca madécaná plata iyú, namàacacaténáté romanosàirica núa —íimaca.
Quéwa Pablo íimaca irí:
—Emperador imànicaté cayábéeri nusèenáimi judíonái irí, imàacacaté romanonáica nía. Càicata
romanonái ìiricata núaquéi, íná yéewa romanosàirisíwacata núa —íimaca yái Pabloca.
29 Níái úwinái idacuèyéicaté Pablo nacapèedáidacaténáni, néemìacáiná iináwaná romanosàiricani, yá
nèepùacasíwa Pablo íicha. Yá nacái cáaluca úwi íiwacalináca, ichùulìacáináté úwinái idacùacani, yái
Pabloca, romanosàirica.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

30 Néese mapisáináami àniwa, úwi íiwacaliná iwàwacaté yéemìaca machacàníiri iyú ìwali cáná yéewa
judíonái icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Yá iwasàaca cadena Pablo íicha. Néese ichùulìaca nàwacáidáy-
acacawa macái sacerdote íiwacanánái, Junta Suprema nacái, níái judío icuèrinánái béeyéica. Néese itéca
Pablo nàatalé, yá imàacaca Pablo ibàlùacawa nàacuésemi.

23

1 Néeseté Pablo iicáidaca machacàníiri iyú nalí níái Junta Supremaca. Yá íimaca nalí:
—Píacué nuénánái, Dios yáalíacawa nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá sùmàicaalíté núa àta siùca
nacáide —íimaca yái Pabloca.
2 Néeseté Ananías yái sacerdote íiwacalináca ichùulìaca áiba ibàluèriwa mawiénita Pablo irí
icapèedáanápiná Pablo inùma. 3 Néese Pablo íimaca irí:
—¡Dios yùuwichàidapiná píawa, pía pucháibéeri íiwitáiseca! Báisícaalí píawinawa néré péemìa-
caténá nuináwaná ìwali càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná, néese, ¿cáná pichùulìa namànica, yái
nacapèedáanáca núa? —íimaca yái Pabloca. 4 Néese níái ìyéeyéica néré náimaca Pablo irí:
—¡Picá picuísa píichawa Dios yàasu sacerdote íiwacaliná! —náimaca. 5 Néese Pablo íimaca àniwa:
—Píacué nuénánáica, càmitaté núalíawa sacerdote íiwacalinácani, núalíacáináwa Dios itàacái íimaca:
'Picácué pitàaní báawéeri iyú picuèriná ìwaliwa', íimaca yái Dios itàacáica.
6 Néese Pablo yáalíaca iicáca nía, níái Juntaca. Yáalíacawa saduceonái yéenáca abénaméeyéi nèewi,
fariseonái yéenáca áibanái nèewi. Iná Pablo íimaca nalí cachàiníiri iyú:
—Píacué nuénánáica, fariseoca núaquéi. Fariseonáicaté nacái nùawirináimica. Nùyaca chái presoíri iyú
áibanáicáiná icháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa wenàiwica
áiba èeriwa —íimaca yái Pabloca.
7 Néese idécanacáita icàlidaca nalíni, yá níái fariseoca, saduceonái nacái nadàbaca néemíanícawa
nalíwáaca ùuléeri tàacáisi iyú. 8 Níacáiná saduceoca náimaca càmitasa yéetéeyéimiwa nacáucàapináwa,
canása nacái ángelnái, canása nacái wenàiwica iwàwa cáuri. Quéwa fariseonái neebáidaca macáita. 9 Yá
macáita néemíanícawa nalíwáaca lúasi iyú. Néese abénaméeyéi fariseo yéewáidéeyéi wenàiwica templo
irìcu namichàacawa, yá náimaca:
—Yái asìali càmita imàni báawéeri. Cawàwanáta ángel idéca itàaníca yáapicha, càmicaalí nacái
cawàwanáta wenàiwica iwàwa cáuri idéca icàlidaca irí tàacáisi —náimaca.
10 Néese, nadàbaca napéliayacacawa, yá icalùadacawa yái úwi íiwacalináca íináidacawa
namàdáidáanápiná náichawáaca yèewi yái Pabloca. Iná úwi íiwacaliná ichùulìaca yàasu úwináiwa
nawasàanápiná Pablo judíonái íicha cachàiníiri iyú. Yá úwinái itéca Pablo úwinái icapèe néré.
11 Néeseté táiyápi Wáiwacali imàacaca yáawawa Pablo iicácani. Yá íimaca Pablo irí: "Picá cáalu
pía, iwàwacutácáiná picàlidaca nuináwaná ìwali wenàiwicanái irí Roma ìyacàlená irìcu, càide iyúwa
picàlidáanácáwa nalíni chái Jerusalén ìyacàlená irìcu", íimaca yái Wáiwacalica.

Planes para matar a Pablo

12 Mapisáita àniwa abénaméeyéi judío abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nanúanápiná
Pablo. Néese náimaca nalíwáaca Dios íipidená ìwali càmíinápináté nayáa nayáacaléwa, ibatàa únipiná
nàira àta nanúacataléta Pablo. Náimaca Dios inúanápináté nía càmicaalí namàni càide iyúwa náimáanáté,

náimacáinása càì Dios íipidená ìwali, náimaca. 13 Càité náimaca cuarenta ichàbaníise asìanáica. 14 Iná
nàacawa sacerdote íiwacanánái yàatalé, yàcalé íiwacanánái néré nacái. Yá náimaca:
—Wadéca wamànica wawàsi wáapichawáaca Dios íipidená ìwali, Dios inúanápiná wía wayáacaalí
wayáacaléwa ipíchawáise wanúaca Pablo. 15 Iná píacué, nía nacái Junta Suprema, pisutácué úwi íiwacaliná
íicha wawàsi yeedáanápiná pìatalé Pablo táwicha. Píimacué úwi íiwacaliná irí piwàwáanácué péemìaca
Pablo iináwaná ìwali quiríta cayábéeri iyú. Yásí wacùacani wanúacaténáni ipíchawáise yàanàaca pìatalécué
—náimaca.
16 Quéwa Pablo yéenásàatúa ìiri yéemìacaté nawàwáanáté nanúaca Pablo. Yá yàacawa úwinái icapèe néré
icàlidacaténá Pablo iríni. 17 Néese Pablo imáidaca capitán. Yá Pablo íimaca capitán irí:
—Pité yái ùuculìirica píiwacali yàataléwa, yáara úwi íiwacalináca, iwàwacutácáiná ùuculìiri icàlidaca irí
wawàsi —íimaca yái Pabloca.
18 Yá capitán itéca ùuculìiri úwi íiwacaliná yàatalé. Yá íimaca úwi íiwacaliná irí:
—Yái Pablo presoírica idéca imáidaca núa. Yá isutáca nuícha wawàsi nutéenápiná pìatalé yái ùuculìirica.
Iwàwacutása icàlidaca pirí wawàsi —íimaca.
19 Néese úwi íiwacaliná itéca ùuculìiri icáapi ìwaliwa, yá itécani méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca
ùuculìiri irí:
—¿Càinásica piwàwa picàlidaca nulí? —íimaca. 20 Néese ùuculìiri íimaca irí:
—Abénaméeyéi judío nadéca abédanama namànica náiwitáisewa náapichawáaca nasutáanápiná píicha
wawàsi pitéenápiná Pablo táwicha Junta Suprema yàatalé nawàwacáinása néemìaca Pablo iináwaná ìwali
cayábéeri iyú. 21 Picánica quéwa peebá, nadènìacáiná cuarenta ichàbaníise asìanáica icuèyéi ibàacanéeri
iyú nanúacaténáni. Yá nadéca namànica wawàsi náapichawáaca Dios íipidená ìwali, Dios inúanápinása nía,
nayáacaalí nayáacaléwa ipíchawáise nanúaca Pablo. Siùcade nadéca nachùnìaca macáita. Abéta iwàwacutá
nasutá píicha wawàsi —íimaca.
22 Néese úwi íiwacaliná imàacaca ùuculìiri yàacawa íicha. Ichùulìaca ùuculìiri càmíinápiná icàlida áibanái
iríni.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

23 Néeseté úwi íiwacaliná imáidaca pucháiba yàasu capitánwa. Yá ichùulìaca nàwacáidáanápiná doscien-
tos namanùbaca úwi, yèeyéiwa yàabàli iyúwa, setenta namanùbaca úwi nacái yèeyéiwa caballo íinata,
áiba doscientos namanùbaca úwi itéeyéica yàasu ùlibànawa. Ichùulìaca namusúacawa Jerusalén ìyacàlená
íicha nàacaténáwa Cesarea ìyacàlená nérépiná a las nuevecatái catá. 24 Ichùulìa nacái nachùnìanápiná
caballonái yéewacaténá Pablo yàacawa caballo íinata. Ichùulìaca macáita nacùanápiná cayábani yái
Pabloca, natéenápináni gobernador Félix yàatalé. 25 Yá ibànùaca náapicha cuyàluta. Yá cuyàluta íimaca:
26 “Núa, Claudio Lisias, nuwàwalica pía manuísíwata, pía máiníiri cáimiétacanáca Félix gobernador.
27 Níái judíoca náibàacaté yái asìalica, yá nawàwacaté nanúacani, quéwa nuémìacanacáita iináwaná ìwali
romanosàiricani, yá nùacawa nàatalé nùasu úwinái yáapichawa nuwasàacaténáni judíonái íicha, yái
asìalica. 28 Néese nuwàwacaté núalíacawa càiná ìwalíisecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali, íná nuté-
cani judíonái yàasu Junta yàatalé, níái judío íiwacanánáica. 29 Càì meedá nacháawàaca iináwaná ìwali
nàawirináimi íiwitáise ìwaliwa, quéwa càmita nàanàa ìwali ibáyawaná nanuéripiná ìwalíiseni, càmita nacái
wáuquéeripináni presoíyéi ibànalìculé. 30 Quéwa nuémìacáináté judíonái iináwaná ìwali náináidacatéwa
nanúanápináni, íná nubànùacani pìatalé. Nudéca nacái nusutáca náicha, níara icháawèeyéica iináwaná
ìwali nàanápiná pìatalé nacàlidacaténá piríni càinácaalí báawéeri wawàsi nadènìaca yáapicha. Yácata
imanùbaca, núa Claudio Lisias”, íimacaté yái cuyàlutaca.
31 Néeseté úwinái namànicaté càide iyúwa náiwacali ichùulìanáté nía. Yá needáca natéwa Pablo
táiyápicáwa Jerusalén ìyacàlená íicha àta nàanàacataléta Antípatris ìyacàlená néré. 32 Néese mapisáita
àniwa, níái úwi yèepuníiyéicawa yàabàli iyúwa nèepùacawa úwinái icapèe néré Jerusalén ìyacàlená irìculé.
Aibanái úwi yèeyéicawa caballo íinata nàaca natéca Pablo mamáalàacata. 33 Nàanàacaté Cesarea ìyacàlená
néré, yá úwinái yàaca cuyàluta gobernador irí. Nachàbáida nacái irí Pablo. 34 Gobernador iléecanáami
cuyàluta, yá isutáca yéemìawa síisáanéericaalí yái Pabloca. Néese gobernador yéemìacáiná Cilicia yàasu
cáli néeséericani, yá gobernador íimaca Pablo irí:
35 —Nàanàacaalípiná níara icháawèeyéica piináwaná ìwali, yásí nuémìa piináwanáwa —íimaca. Néese
gobernador ichùulìaca úwinái icùaca Pablo cayába Herodes icapèe manuíri irìcu.

24

Defensa de Pablo ante Félix

1 Néeseté cinco èeri idénáami, yáté Ananías, yái sacerdote íiwacaliná, yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré.
Abénaméeyéi Jerusalén ìyacàlená íiwacanánái yàanàaca Ananías yáapicha, abogado nacái íipidenéeri
Tértulo. Yá nàacawa Félix gobernador yàatalé nacháawàacaténá Pablo iináwaná ìwali. 2 Néese úwinái
natéca Pablo néré, yá Tértulo idàbaca icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Tértulo íimaca Félix gobernador
irí:
—Cayábéeri píiwitáise, pía gobernador, pidéca picùaca wía cayába. Siùcade wàyaca matuíbanáiri iyú
picùacáiná wía cayába, pidéca nacái pimànica madécaná cayábéeri wawàsi piyúudàacaténá wàasu cáli
néeséeyéi. 3 Iná macái wía àta alénácaalí wàyaca, wàaca pirí cayábéeri càiripináta, pía máiníiri cáimié-
tacanáca Félix. 4 Quéwa càmita wawàwa wasàiwicaca pirí wawàsi mamáalàacata, abéerita wasutáca píicha

wawàsi pimànníinápiná walí cayábéeri péemìanápiná wasàna quiríta. [5] Wadéca wáalíacawa máiní báawéerica
íiwitáise yái asìalica. Macái cáli íinata báawaca imànica macái judío íiwitáise náapichawáaca. Yácata
náiwitápu níara nazarenoca, yeebáidéeyéica áiba tàacáisi méetàuculéerica wàawirináimi íiwitáise íicha.
[6] Iwàwacaté nacái casacàaca imànica wàasu templo Dios íicha. Iná wáibàacani wàuwichàidacaténáni càide
iyúwa wàawirináimi yàasu tàacáisi ichùulìaná wamànica. [7] Quéwa yáara úwi íiwacaliná Lisias iwàlùacatéwa
wèewiré, yá itéca wáichani cachàinníiri iyú. [8] Néese Lisias icàlidacaté walí iwàwacutáanása nàanàaca pìatalé,
níái iwàwéeyéica icháawàaca iináwaná ìwali. Quéwa píalimá pisutáca péemìawani, yái úwi íiwacalináca
ìyéerica Jerusalén ìyacàlená irìcu, píalíacaténáwa machàcaníiri iyú ìwali yái wacháawàanáca iináwaná ìwali,
yái asìalica —íimaca yái abogadoca.

[9] Càita nacái áibanái judío ibàluèyéicawa néré náimaca Félix irí abédanamatasa náiwitáise nacháawàaca
Pablo iináwaná ìwali. [10] Néese gobernador yúucaca icáapiwa Pablo irí yáasáidacaténá imàacaca Pablo
icàlidaca iináwanáwa. Yá Pablo íimaca:

—Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápiná pirí nuináwaná ìwaliwa, càinácaalí ìwalíise nacháwàaca núa.
Pidéca picùaca wàasu cáli madécaná camuí, pidéca nacái péemìaca waináwaná, íná yéewa píalíacawa
cayába càinácaalí wàyaca càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise ìyáaná, wía judíoca. [11] Piwàwacaalí pisutáca
péemìawa áibanái, yásí píalíacawa nùwali nùanàacaté Jerusalén ìyacàlená néré doce èeri néese siùcáade,
nùacaténáté Dios icàaluínináná. [12] Càmita nàanàa núa itàaníirica chàinisíiri tàacáisi iyú wenàiwicanái
yáapicha templo irìcuta. Càmita nacái nuwènúada wenàiwicanái íiwitáise calúacaténá nía namànníinápiná
máiwitáiséeri iyú. Càmita nacái numàni cài judíonái yéewáidacàalu irìcu, áibacatalé Jerusalén ìyacàlená
irìcubàa nacái. [13] Níái wenàiwica ìyéeyéica chái càmita náalimá náasáidaca pirí báisícani yái nacháawèerica
nuináwaná ìwali ìwalíise. [14] Quéwa nucàlida piríni nuíbaidaca Dios irípiná, yái Dios wàawirináimi nèericaté
icàaluínináná. Yá nuebáidaca càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi íipidenéerica Wàlisài Ayapu, yái tàacáisica
níái wenàiwicaca íiméerica ìwali càmíirisa báisíta, quéwa nuebáidaca mamáalàacata macáita tàacáisi
profeta Moisés icàlidéericaté, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmalìcuíse. [15] Nuebáida nacái Dios
icáucàidáanápiná macái yéetéeyéimiwa, cayábéeyéi, báawéeyéi nacái, càide iyúwa níái judíoca yeebáidáaná
nacái. [16] Iná núalimáidaca numànica macáita machacàníiri iyú càiripináta amalácaténá nuíwitáise wenài-
wicanái iicápiná, Dios iicápiná nacái.

[17] "Táquicha tàacáwa, nuèpunícanáamiwa áiba cáliré máisibáwanáita camuí, yá nuèpùacawa aléi nùasu
cáli íinataléwa nutécaténá plata nuénánái catúulécanéeyéi iríwa, numàacacaténá nacái plata ofrenda
iyú Jerusalén ìyacàlená néeni. [18-19] Néese nùyacaté templo irìcu, numàacacaténáté ofrenda, idécanáamité
namànica culto nacáiri, nùapìda nuíchawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná masacàacaténá naicáca
núa, càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná wàawirináimi imànica, ipíchawáise nawàlùacawa templo
irìculé. Canáca máiní wenàiwica núapicha, càmita nacái wawènúada wenàiwicanái íiwitáise namànicaténá
máiwitáiséeri iyú. Néeseté abénaméeyéi judío Asia yàasu cáli néeséeyéi nàanàaca núa néré. Níaté
báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise calúacaténáté naicáca núa. Iná iwàwacutá níata yàanàaca aléi
pìatalé nacháawàacaténá nuináwaná ìwali báisícaalíté naicáca numànica nubáyawanáwa. [20] Càmicaalí
níara Asia yàasu cáli néeséeyéica nàanàaca, yá pimàaca níái judío ìyéeyéica chái nacàlidaca piríni
càiríínácaalí nubáyawaná nàanàaca nùwali nubàlùacaalítéwa judíonái yàasu Junta Suprema yàacuésemi,
níái judío icuèrinánái béeyéica. [21] Abéerita wawàsi ìwalíise cawàwanáta náalimá nacháawàaca nuináwaná
ìwali: Nubàlùacaalítéwa Junta Suprema yàacuésemi, yá nucàlidacaté nalíni cachàinníiri iyú: 'Pidécuéca
picháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa', càité núumaca",
íimaca yái Pabloca.

[22] Néese Félix idécanáamité yéemìacani, yá ichùulìaca íichawa níái judíoca, yéemìacaténása nacháawàaná
Pablo iináwaná ìwali quiríta áiba èeripinása, yácáiná Félix yáalíacatéwa càinácaalíté nàyaca níái yee-
báidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi áibanái yàaca íipidená Wàlisài Ayapu. Yá Félix íimaca nalí:

—Nucùaca yàanàaca yáara úwi íiwacaliná Lisiasca, yásí nuémìacué quiríta ìwali, yái pìasu wawàsica —
íimaca yái Félixca.

[23] Néese Félix ichùulìaca úwisàiri capitán icùanápiná Pablo presoíri iyú, quéwa imàacáanápiná Pablo
yèepunícawa matuíbanáita capìi irìcubàata, imàaca nacái Pablo yàacawéeyéiná napáchiacani, nayúudàa-
caténáni, càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri.

[24] Néeseté máisiba èeríwanái idénáami, yá Félix yàanàaca àniwa yàacawéetúa Drusila yáapichawa,
abéechúa judíosàatúa. Yá Félix ichùulìaca needáca yàatalé Pablo. Yá yéemìaca Pablo icàlidaca nalí Jesu-
cristo iináwaná ìwali, yái tàacáisi íiméerica iwàwacutáaná wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. [25] Néese
Pablo icàlidaca nalíni iwàwacutá wàyaca machacàníiri iyú, iwàwacutá wacùaca wáiwitáisewa ipíchaná
wamànica wabáyawanáwa, yá nacái Dios yùuwichàidáanápináca báawéeyéi wenàiwica imáalàapinácaalíwa
yái èeriquéi, íináté cáaluca Félix. Yá íimaca Pablo irí:

—Siùcade pèepùawa wáicha. Aibaalípiná numáidaca pía àniwa nudènìacaalíta èeri —íimaca yái Félixca.

[26] Félix iwàwacaté nacái Pablo yàaca irí plata iwasàacaténáni, íná Félix imáidaca yàataléwa Pablo manùba
yàawiría itàanícaténá yáapicha. [27] Néeseté pucháiba camuí idénáami, Félix càmita quirínama icùa yáara
cálica. Yá Porcio Festo icùaca cáli Félix yáamirìcubàa. Félix iwàwacaté cayábaca judíonái iicácani, íináté
imàacaca Pablo presoíyéi ibànalìcu.

25

Pablo delante de Festo

[1] Néeseté Festo yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré icùacaténá cáli. Yá máisiba èeri idénáami àniwa, Festo
yàacatéwa Cesarea ìyacàlená íicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. [2] Idécanáami Festo yàanàaca Jerusalén
néré, yá sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío máiníiyéi cachàinica icháawàaca Pablo iináwaná ìwali
Festo irí. [3] Nasutáca Festo íicha wawàsi imànníinápiná nalí cayábéeri ichùulìaca úwinái natéenápiná
Pablo Jerusalén ìyacàlená néré, níacáiná judíoca nadènìaca nàasu wenàiwicawa icuèyéica Pablo yàanàaca
àyapulìcubàa nanúacaténáni. [4] Quéwa Festo icàlidaca nalíni iwàwacutáanáté romanonái icùaca Pablo
Cesarea ìyacàlená néeni, yá nacái Festo yèeripináté néréwa mesúnamáita, íimaca. [5] Yá Festo íimaca judíonái
irí:

—Iná iwàwacutácué píiwacanánái nàacawa núapicha Cesarea ìyacàlená néré. Néese báisícaalíté Pablo
imànica ibáyawanáwa, yásí yéewacué picháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

[6] Festo iyamáacawa Jerusalén ìyacàlená irìcu ocho èeri, cawàwanáta diez èeri. Yáté yèepùacawa Cesarea
ìyacàlená néré. Néese mapisáináami àniwa yáawinacawa yàalubái íinatawa yéemìacaténá wenàiwicanái
iináwaná. Yá Festo ichùulìaca úwinái itéca yàatalé Pablo. [7] Pablo iwàlùacawa néré, néese níái judío
yàanèeyéicaté Jerusalén ìyacàlená íicha nàacawa Pablo yàatalé. Yá nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali;
náimaca Pablo imànicasa madécaná wawàsi báawéeri, éwita càmicáaníta náalimá náasáidaca báisícatani,
yái náiméerica ìwali. [8] Néese Pablo íimaca Festo irí icàlidacaténá iináwaná ìwaliwa:

—Càmitaté numàni áiba wawàsi méetàuculéeri judío yàawirináimi íiwitáise íicha, càmita nacái numàni
áiba báawéeri wawàsi judíonái yàasu templo irí, càmitaté numàni ùwicái emperador romanosàiri íipunita,
yái icuèrica macái cáli imanùbaca —íimaca yái Pabloca.

[9] Quéwa Festo iwàwacaté casíimáica judíonái iicácani yái Festoca, íná isutáca yéemìawa Pablo:

—¿Piwàwasica pìacawa Jerusalén ìyacàlená néré nuémìacaténá piináwaná ìwali néré judío íiwacanánái
yàacuésemi wáalíacaténáwa asáisí iwàwacutácaalí wàuwichàidaca pía ìwalíise yái wawàsi nacháawèerica
pía ìwalíise? —íimaca yái Festoca. [10] Néese Pablo íimaca irí:

—Nùyaca chái emperador romanosàiri yàasu gobierno ichùulìacataléca péemìaca nuináwaná ìwali,
wenàiwica icháawàacaalí nuináwaná ìwali, càide iyúwa iwàwacutáaná péemìaca nulí, romanosàiricáiná
núa. Canáca yéewaná judíonái néemìaca nuináwaná ìwali nàuwichàidacaténá núa. Píalíacawa cayábéeri
iyú canáca nubáyawaná judíonái irí. [11] Báisícaalí numànicaté nubáyawanáwa nanuéripiná ìwalíise núatá,
yá càmita nusutá nawasàanápiná núa yéetácáisi íichatá. Càmita quéwa báisí yái nacháawèerica nuináwaná
ìwalíise, íná iwàwacutá càmita pèepùada nalí núa. Nuwàwaca emperador romanosàiri yéemìaca nuináwaná
ìwali —íimaca yái Pabloca.

[12] Néeseté Festo itàaníca áibanái asìanái yáapicha, níái yáapichéeyéica yàalèeyéicani. Festo itàaníca
náapicha, néese íimaca Pablo irí:

—Pidéca pisutáca nuícha wawàsi nubànùanápiná pía emperador yàatalé yéemìacaténá piináwaná ìwali,
íná nubànùapiná pía néréwa —íimaca yái Festoca.

Pablo ante el rey Agripa

[13] Néeseté máisibáwanáita èeri idénáami, rey Agripa yàanàaca Cesarea ìyacàlená néré, Berenice yáapicha.
Nàanàacaté natàidacaténá Festo, yái gobernadorca. [14] Yá nayamáacawa máisibáwanáita èeri, íná Festo
icàlidaca rey Agripa irí Pablo iináwaná ìwali. Yá Festo íimaca rey Agripa irí:

—Iyaca chái abéeri asìali Félix imàaquéericaté presoíyéi ibànalìcu, íipidenéerica Pablo. [15] Nupáchiacaalíté
Jerusalén ìyacàlená néré, níara sacerdote íiwacanánáica, nía nacái Jerusalén ìyacàlená íiwacanánáica,
nacháawàaca nulí iináwaná ìwali. Nawàwacaté numàacaca nanúacani. [16] Yáté nucàlidaca nalíni càide
iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía romanoca, càmita wachùulìa nanúaca wenàiwica àta iicácataléta cawinácaalí
icháawèeyéica iináwaná ìwali, yéewacaténá icàlidaca iináwaná ìwaliwa nacái, yái wawàsi nacháawèerica
iináwaná ìwalíise. [17] Iná idécanáamité nàanàaca aléi, yáté càmita núuca èeri. Néeseté mapisáita
àniwa núawinacatéwa nùasu yàalubáisi íinatawa nuémìacataléca nacháawàaná wenàiwica iináwaná ìwali.
Yá nuchùulìaca úwinái needáca nùataléwa yái asìalica. [18] Néese níái icháawèeyéicaté iináwaná ìwali
càmita nacàlida ìwali báawéeri wawàsi càide iyúwa nuináidáanátéwa nacháawàanápináté iináwaná ìwali.
[19] Nacháawàacáitaté iináwaná ìwali meedá ìwalíise yái nàawirináimi íiwitáiseca. Nacháawàa nacái iináwaná
ìwali icàlidacáinása tàacáisi áiba asìalimi ìwali íipidenéerimicaté Jesús, yéetéericatéwa quéwa náimaca
Pablo icàlidacasa mamáalàacatani cáunásani, yái Jesúsca. [20] Càmicáiná núalíawa càinápinácaalí numànníirip-
iná ìwali yái wawàsica, yá nusutácaté nuémìawa Pablo asáisí iwàwacaalí yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré
nuémìacaténá néré yàasu wawàsi. [21] Quéwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápináni emperador yàatalé, yái
emperador romanosàiri wèericuéca íimiétacaná, icuèrica macái cáli imanùbaca, yéewacaténá emperador
yéemìaca nacháawàaca yái asìali iináwaná ìwali. Iná nuchùulìaca úwinái icùaca Pablo presoíyéi ibànalìcu
àta núalimácataléta nubànùacani emperador yàatalé —íimaca yái Festoca.

[22] Néese rey Agripa íimaca Festo irí:

—Núacáanítani nuwàwa nuémìaca yáara asìali icàlidáaná iináwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Yá
Festo íimaca irí:

—Táwicha péemìawani —íimaca yái Festoca.

[23] Néese mapisáináami àniwa Agripa, Berenice nacái nàanàaca máiní cáimiétaquéeri iyú, nabàle cawèníiri
yáapichawa, namanùbaca yáapichawa nacái manùbéeyéi. Yá nawàlùacawa capìi imàdáaná manuíri irìculé,
nàwacáidacàalu néemìacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. Uwi íiwacanánái nawàlùacawa náapicha, nía
nacái Cesarea ìyacàlená íiwacanánái máiníiyéica cachàini. Néese Festo ichùulìaca úwinái yeedáca Pablo.
Yá natéca Pablo. [24] Néese Festo íimaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca:

—Rey Agripa, píacué nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa wáapicha. Yácata asìalíi. Madécaná judío nadéca
nacháawàaca nulí iináwaná ìwali Jerusalén ìyacàlená néeni, chái Cesarea ìyacàlená nacái. Mamáalàacata
néemíanícawa nulí, nasutáca numàacáanápiná nanúacani. 25 Quéwa càmita nùanàa ìwali ibáyawaná
nuchùulièripiná nanúacani ìwalíise. Táquicha tàacáwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápináni emperador
yàatalé, yái emperador wèerica íimiétacaná, yéewacaténá emperador yéemìaca yàasu wawàsi, asáisí
iwàwacutácaalí nàuwichàidacani. Iná nudéca nuínáidacawa nubànùanápiná Pablo yàacaténáwa emperador
yàatalé. 26 Quéwa càmita núalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná nutànàaca nuíwacali emperador iríwa,
càmicáiná nùanàa ìwali ibáyawaná, yái Pabloca. Iná nudéca nùwacáidaca macáitacué pía, pía nacái rey
Agripa wasutácaténá wéemìawa cayábani pìacuésemi, pìalàacaténá núa, yéewanápiná nutànàaca cuyàluta
emperador irí, wacàlidacaténá irí càinácaalí ibáyawaná, yái asìalica. 27 Canápináta meedá nubànùaná
presoíri càmicaalí nutànàa càiná ìwalíisecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

26

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

1 Néeseté rey Agripa íimaca Pablo irí:
—Yá numàacaca picàlida piináwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Néese Pablo imichàidaca icáapiwa
napualé. Yá idàbaca icàlidaca nalíni: 2 "Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápiná piríni siùcade, pía rey Agripa,
máiníiri cáimiétacanáca, nucàlidáanápiná pirí nuináwaná ìwaliwa machacànníiri iyú, nucàlidacaténá ìwali
yái wawàsi judíonái nacháawèerica núa ìwalíise. 3 Casíimáica nuwàwa nucàlidáanápiná piríni, píalíacáináwa
ìwali macáita yái wáiwitáiseca, wía judíoca; píalía nacáiwa ìwali yái wawàsica càmíirica abédanamata
wáiwitáise ìwali. Iná nusutáca pimàníinápiná nulí cayábéeri péemìacaténácáwa cayába nuináwaná ìwali",
íimaca yái Pabloca.

La vida de Pablo antes de su conversión

4 Pablo íimacaté nalí: "Macái judíonái náalíacawa nùwali càinácaalíté nùyaca sùmàicaalíté núa àta
siùca nacáide àniwa nùasu cáli néese, Jerusalén ìyacàlená irìcu nacái. 5 Càmita nawàwa nacàlidaca piríni,
quéwa náalía nacáiwa fariseonái yéenáca núa ùuculìiricatáiseté núa àta siùca nacáide, yá nudéca nùyaca
càide iyúwa fariseo íiwitáise ìyáaná madécaná camuí. Càide iyúwa píalíanáwa, wía fariseoca weebáidaca
machacànníri iyú macáita càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná wàanápiná Dios icàaluínináa. Píalía
nacáiwa canáca áibanái judío yeebáidéeyéi macáita cáalíacáiri iyú cachàiníwanái wáicha, wía fariseoca.
6 Siùcade nadéca nacháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios imàníinápiná walí cayábéeri càide
iyúwaté icàlidáanáté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi irí, icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èerip-
iná. 7 Macái wía Israel itaquénáinámi doce wàawiría wamanùbaca wacùaca Dios imàníinápiná càide iyúwaté
icàlidáaná walíni, icáucàidáanápiná wía áiba èeriwa. Iná wàaca Dios icàaluínináa, wáibaida nacái irípiná
èeríapinama, táiyápinama nacái. Yácata wawàsíira ìwalíise yái judíonái icháawàaca nuináwaná ìwali
siùcade, pía rey Agripa, nuebáidacáiná càide iyúwa náimáaná neebáidacasa nacái, yái tàacáisi íiméerica
Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa. 8 ¿Cánásicué càmita peebáida Dios icáucàidáaná yéetéeyéimiwa?"
íimaca yái Pabloca.

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

9 Pablo íimacaté nacái: "Bàaluité, éwita nuebáidacáaníta Dios icáucàidáanápináté yéetéeyéimiwa,
càicáaníta nuyúunáidaca iwàwacutáaná nùuwichàidaca wenàiwicanái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái, yái
Nazaret ìyacàlená néeséerica, càmicáináté nuebáida icáucàacatéwa. 10 Càité numànica Jerusalén ìyacàlená
irìcu. Yáté sacerdote íiwacanánái nabànùaca núa, núucacaténá nía presoíyéi ibànalìculé, madécaná
yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese úwinái inúacaalíté nía, yá abédanamata nuíwitáise náapicha, níái
inuéyéicaté nía. 11 Manùba yàawiría nùuwichàidaca nía núalimáidacaténá nuicáwa nía, nawènúadáanápiná
náiwitáisewa Jesús íicha. Càité numànica macái judíonái yéewáidacàalu irìcu namanùbaca. Máinícáiná
calúaca báawanama nuíwitáise náapicha, ínáté càmita nuyamáawa chái wàasu cáli íinata, néese nùaca nacái
nucutáca nía àta áiba yàcalé ìyéeyéica méetàuculé wàasu cáli íicha, nùuwichàidacaténáté nía", íimaca yái
Pabloca.

Pablo cuenta otra vez su conversión

12 Pablo íimacaté nalí nacái: "Nùacatéwa nùuwichàidacaténá nía Damasco ìyacàlená néré, idécanáamité
sacerdote íiwacanánái nabànùaca núa nuíbàanápináté wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. 13 Péemìa
cayába, pía rey, nuèpunícatéwa àyapulìcubàa machacànicaalíté èeri, yáté nuicáca camalási chènuníise
icànéericaté cachàiníiri iyú èeri íicha. Yá icànaca núa mèlumèluwaca, nía nacái núapichéeyéica. 14 Néese
macáita wáuwàacawa walìacawa wacalùniwa cáli íinatalé, yá nuémìaca tàacáisi. Yá íimaca nulí hebreo
itàacái iyú: 'Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa? Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipéli-
acáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalìcu', íimaca nulí. 15 Néese núuma irí:
'¿Cawiná pía, Nuíwacali?' núumaca irí. Néese Wáiwacali íimaca nulí: 'Núacata yái Jesús, yái piùwidéerica
pimànica. 16 Siùcade pimichàa pibàlùacawa, nudéca numàaca núawawa piicáca núa píibaidacaténá nulípiná,
picàlidáanápiná nacái wenàiwicanái irí yái siùquéerica tàacáwa piicáca, yá nacái núasáidéeripináca
pirí. 17 Yá nuwasàapináca píawa judíonái íichawa, càmíiyéi judío íicha nacái. Siùcade nubànùa pía
picàlidacaténá nutàacái càmíiyéi judío irí. 18 Nubànùapiná píawa nàatalé picàlidacaténá nalí nutàacái,
amalácaténá náiwitáise, nàyacaténá Dios icamaláná irìcu, ipíchaná nàyaca mamáalàacata càide iyúwa
Satanás ichùulìaná nía, néese nèepunícaténáwa Dios yáapicha; yéewanápiná nacái neebáidaca nutàacái,

Dios imàacacaténá iwàwawa nabáyawaná íicha, numàacacaténá nacái Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa, neebáidacáiná nutàacái', càité íimaca nulí yái Wáiwacalica", íimaca yái Pabloca.

Pablo obedece a la visión

19 Pablo íimacaté àniwa: "Iná, pía rey Agripa, nudéca numànica càide iyúwa Wáiwacali ichùulìaná
numànica irìcuíse yái yéenáiwanási nacáiri chènuníiséerica. 20 Quéechatécáwa nucàlidaca itàacái Damasco
ìyacàlená mìnanái irí. Néese nucàlidacani Jerusalén ìyacàlená mìnanái irí, macái Judea yàasu cáli
imanuíca nacái. Nucàlidaca nacái càmíiyéi judío iríni nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná,
namàníinápiná cayábéeri náasáidacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná. 21 Càiri wawàsi ìwalité
judíonái náibàacaté núa templo irìcu nanúacaténá núa. 22 Quéwa Dios idéca iyúudàaca núa àta siùca
nacáide. Yá nucàlidaca nuèpunícawa Dios itàacái mamáalàacata macái irí, púubéeyéi irí, béeyéi irí nacái.
Nucàlidaca nalí abéerita yái tàacáisi profetanái itànèericaté, yá nacái profeta Moisés itànèericaté Dios
inùmalìcuíse, íimèerica càinácaalí Mesías imàníinápináté, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripinácaté walí.
23 Níacáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse íimèerica iwàwacutáanápináté Mesías yéetá-
cawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripinácaté walí, wía judíoca. Profetanái íimacaté nacái idécanáamité
Mesías yéetácawa, yáté Mesías ìyáanápináté idàbáanéeri wenàiwica Dios icáucàidéeripinácaté ìyacaténá
càiripináta, icàlidéeripináté tàacáisi judíonái irí, càmíiyéi judío irí nacái, yái tàacáisi íimèerica Dios iwàwa
iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íichawa", íimaca yái Pabloca.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

24 Idècunitàacá Pablo icàlidaca nalí iináwanáwa, yá Festo íimaca Pablo irí cachàiníiri iyú:

—¡Máiwitáiseca pía meedá, Pablo! Pidéca péewáidacawa báawanama madécaná wawàsi ìwali íná
máiwitáiseca pía —íimaca yái Festoca. 25 Quéwa Pablo íimaca irí:

—Càmíirica máiwitáise núaquéi, pía Festo máiníiri cáimiétacanáca. Néese nucàlidaca báisíiri tàacáisi
cáiwitáiséeri iyú. 26 Iyaca chái rey Agripa, yáaliéricawa cayába ìwali yái wawàsi nutàaníirica ìwali, íná yéewa
manuíca nuínáidacawa nuwàwawa nucàlidáanápiná iríni, núalíacáináwa báisícata rey Agripa yáalíacawa
cayába ìwali yái wawàsica, càmicáiná nutàaní wawàsi ìwali wenàiwicanái imàníirica ibàacanéeri iyú —
íimaca yái Pabloca. 27 Néese Pablo icàlidaca àniwa rey Agripa iríni. Pablo íimaca irí:

—Rey Agripa, máiníiri cáimiétacanáca, ¿peebáidasica tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inù-
malìcuíse? Núalíacawa peebáidacani —íimaca yái Pabloca. 28 Néese Agripa íimaca Pablo irí:

—¿Cánásica piwàwa piwènúadaca nuíwitáise ráunamáita meedá yéewanápiná cristianoca núa nue-
báidáanápiná Jesús itàacái? —íimaca yái rey Agripaca. 29 Néese Pablo íimaca irí:

—Núalimácaalí nuwènúadaca píiwitáise Jesús irípiná ráunamáita, càmicaalí nacái éeréeri iyú, yásí
casíimáipiná nuwàwa, nusutácáinácué pirí Dios, pía rey Agripa, macái nacái yéemièyéica nutàacái siùca,
macáitacué peebáidacaténá Jesús itàacái càide iyúwa nuebáidáaná, abéerita càmíinápinácué nadacùa pía
cadena iyú càide iyúwa nùyáaná —íimaca yái Pabloca.

30 Idécanáami cài Pablo íimaca, yá rey Agripa imichàa ibàlùacawa, gobernador nacái, Berenice nacái,
macáita náapicha níái yáawinéeyéicawa néré. 31 Yá nàacawa méetàucuta natàanícaténá ìwali yái wawàsica.
Yá náimaca nalíwáaca:

—Yáara asìali càmita imàni ibáyawanáwa nanuéripiná ìwalíiseni, càmíiripiná nacái náucacani presoíyéi
ibànalìculé —náimaca. 32 Néese rey Agripa íimaca Festo irí:

—Càmicaalíté isutá píicha wawàsitá pibànùanápináté emperador yàataléni, emperador yéemìanápiná
iináwaná, yá píalimácaté pimàacaca yèepunícawa matuíbanáiri iyútá —íimaca yái rey Agripaca.

27

Pablo enviado a Roma

1 Néeseté náináidacawa nabànùanápiná wía abéemàalé manuíri úni íicha, Roma ìyacàlená nérépiná,
ìyéerica Italia yàasu cáli íinata. Iná nachàbáidaca presoíyéi áiba capitán irí, níái presoíyéi Pablo, áibanái
nacái presoíyéi yáapicha. Yái capitán íipidená Julio, abéeri náiwacali níái úwi íipidenéeyéica Emperador
yàasu úwinái. 2 Núa nacái Lucas nùacawa náapicha. Yá wawàlùacawa nave irìculé, Adramitio íidalutalená
néré. Yái nave yèeripinácatéwa madécaná ídalutale nérépiná, ìyéeyéica Asia yàasu cáli íinata. Iya
nacái wáapicha yái Aristarco, Tesalónica ìyacàlená mìnali, yái yàcalé ìyéerica Macedonia yàasu cáli
íinata. Yá wadàbaca wàacawa manuíri úni yáacubàa. 3 Mapisáináami àniwa wàanàaca Sidón íidalutalená
irìculé. Yá capitán Julio imànicaté cayábéeri Pablo irí, imàacaca Pablo yàaca ipáchiaca yàacawéeyéiná
néréwa nàacaténá irí càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri. 4 Wamusúacatéwa Sidón íidalutalená néese, yá
wachàbacawa mawiénita Chipre yàasu iwàwata irí, ùyaca apáuwáise wáicha úái iwàwataca. Càité wàacawa
cáulicáiná ipùa wáipunita. 5 Yá wàacatéwa manuíri úni yáacubàa náaliméerica machacànita níái cáli Cilicia,
Panfilia nacái. Yá wàanàaca Mira íidalutalená irìculé Licia yàasu cáli íinatéeri ìyaca.

6 Mira néeni capitán Julio yàanàacaté áiba nave Alejandría ìyacàlená néeséeri, yèeripinátéwa Italia yàasu
cáli nérépiná. Yá capitán ichùulìaca wawàlùacawa nave irìculé, wàacaténáwa nave irìcu yáapicha. 7 Yáté
wàacawa máisibáwanái èerita éerénamata, manuíri úni yáacubàa. Máiní càulenáca wàacawa mawiénita
Gnido íidalutalená íicha. Néese cáulicáiná ipùa wáipunita mamáalàacata, yá wàacawa mawiénita Salmón
irí. Uyaca wéewápuwáise úái iwàwataca íipidenéechúa Creta. 8 Máiní càulenáca wàacawa mawiénibàata cáli

irí, yái Creta yàasu iwàwataca, àta wàanàacataléta ídalutale néré íipidenácataléca Buenos Puertos. Iyaca mawiénita Lasea ìyacàlená irí.

9 Wadéca wáucaca madécaná èeri. Càulenápinácaté wàanápinátéwa manuíri úni yáacubàa, mawiénicáináté unìabé. Iná Pablo yàalàaca nave íiwacanánái. 10 Pablo íimaca nalí:

—Píacué, asìanáica, núalíacawa yái àyapuca máiní yáwanáiripiná càulenáca. Iná imáalàapinácawa wáicha yái naveca, nave ísanái nacáiwa macáita. Yá cawàwanáta nacái wéetápinácawa —íimaca yái Pabloca.

11 Quéwa capitán yeebáidaca nave íiwacanánái irí Pablo itàacái íicha. 12 Báawaca yái ídalutaca unìabépi íná càmitaté yéewa wayamáacawa néenibàa. Yá manùbéeyéi néená nayúunáidaca cayábapináca wèepùacawa néesetá, yéewanápiná wàanàaca Fenice íidalutalená néré, Creta yàasu cáli íinatéeri ìyaca. Yái Fenice íidalutalená ìyaca síisíamàade èeri iwàlùacatalécawa íná càmita cachàini cáuli ipùaca néeni unìabépi. Iná nawàwacaté nayamáacawa Fenice íidalutalená néré unìabépi.

La tempestad en el mar

13 Néeseté cáuli idàbaca ipùaca síisade cuculíawa èeri ìwali, íná nayúunáidaca cawàwanáta wáalimáaná wàacawa ànìwa manuíri úni yáacubàatá. Yá wàacawa ídalutale íicha, yá wàacawa mawiénita Creta yàasu iwàwata irí. 14 Quéwa achúmáanata ànìwa cáuli ipùaca nave íipunita ànìwa. Yái cáuli máiníiri cachàinica íipidenéeri Noreste. Yá cáuli iwesíaca nave déeculé cáli íicha. 15 Néese cáuli iwesíacáiná yái naveca, yá càmitaté wáalimá wàacawa alénácaalí wawàwa wàacawa. Iná iwàwacutácaté wamàacaca nave yàacawa. Yá úni yàalaca iwatàidaca wía. 16 Yá wachàbacatéwa úamíisewa, úái iwàwata achúméechúaca íipidenéechúaca Cauda. Càmita máiní cachàini cáuli ipùaca néré, íná yéewa wamichàidaca barca achúméechúa nave irìculé càulenéeri iyú, úái barca achúméechúaca nave itéechúacaté yáamiwáisewa. 17 Nadécanáami namichàidaca barca nave irìculé, yá nadacùaca nave ìwalìabàa ipíchaná nave isubèriacawa. Néese cáaluca nía náináidacawa wàabácawa càina íinatalé, yái càina íipidenéerica Sirte, ìyéerica úni yáaculé mawiénita Libia yàasu cáli irí. Iná nalicùadaca macáita vela nave íicha ipíchaná cáuli itéca wía Sirte yàasu càina íinatalé. Yá namàacaca cáuli itéca nave éeréta. 18 Mapisáináami ànìwa cáuli ipùaca mamáalàacata cachàiníiri iyú. Yá nadàbaca náucaca macái wawàsi ìyéerica nave irìcu úni yáaculé, misàacaténá quiríta yái naveca. 19 Mapisáináami ànìwa, yá wáucaca nave yàasunámi úni yáaculé. Càité cáuli ipùaca wía máisiba èeri. 20 Madécaná èerita càmitaté wadé waicáca èeri, dùlupùta nacái catácáiná máiní íná wayúunáidaca wéetápinácawatá cachàinicáiná ipùaca wàwali yái cáulica.

21 Canáca wayéeri madécaná èeri, íná Pablo ibàlùacawa wèewi icàlidacaténá walíni. Yá íimaca walí:

—Píacué asìanáica, cayába cachàinitésicué pirítáni peebáidacaalícuécá nutàacáitá, ipíchanáté wèepùacawa Creta yàasu iwàwata íichatá, yá càmita yúuwàawa wàwali yái báawéericatá, càmita nacái wáuca wàasuwatá. 22 Quéwa siùcade, picácué achúma piwàwa. Nave imáalàapinácawa, quéwa canáta yéetéeriwa wéenáca. 23 Táiyápicáiná bàwina Dios, yái nuíbaidéerica irípiná, nuèrica nacái icàaluíníná ibànùaca ángel imàacáanápiná yáawawa nuicácani. 24 Yá ángel íimaca nulí: 'Picá cáalu píawa, Pablo, iwàwacutácáiná picàlidaca piináwaná ìwaliwa emperador romanosàiri irí, yái icuèrica macái cáli imanùbaca. Dios idéca yéemìaca pisutáaná íicha, íná icùapiná canánama yéetácáisi íicha níái píapichéeyéica ìyéeyéica nave irìcu', íimaca nulí yái ángelca. 25 Iná píacué asìanáica, manuícué píináidacawa piwàwawa, nuebáidacáiná Dios itàacái, núalíacawa nacái báisíiri iyú macáita ichàbáanápinácawa càiwade iyúwa ángel íimáaná nulí. 26 Abéerita nave ibacápináwa áiba iwàwata iwéréwa —íimaca nalí yái Pabloca.

27 Càité wachàbaca pucháiba semana wèepuníináwa manuíri úni yáacubàa, yá wàyaca manuíri úni yáacubàa íipidenéeri Adriático. Abéeri catá úni yàalaca iwatàidaca wía éeréta abéemàalé manuíri úni íicha. Bamuchúamibàa catá níái íibaidéeyéica nave irìcu náináidacawa mawiénica wía cáli irí. 28 Náalimáidaca idepuíwaca yái única. Idepuíwaca ìyaca treinta y seis metros. Néese achúmáanata ànìwa náalimáidaca idepuíwaca ànìwa. Idepuíwaca ànìwa veintisiete metros meedá. 29 Ináté cáaluca nía náináidacawa nave inúanápiná yáawawa íba iwéré ìyéerica úni yáacubàa. Natúadaca báinúaca imiéyéi ancla nave yàapùa néese cáaléeyéi cadena ìwali ipíchaná nave yàacawa máiní. Yá nasutáca níawawa Dios íicha manuísíwata amaláanápiná nawicáu. 30 Néese níái íibaidéeyéica nave irìcu nawàwaca nachúuliacawa nave íicha ibàacanéeri iyú ipíchaná néetácawa. Iná nadàbaca nalicùadaca achúméechúa barca úni yáaculé, càide iyúwa natúadaca nacáicaalí áiba ancla nave íidacua néeni. 31 Quéwa Pablo icàlidacani úwináí irí, capitán irí nacái. Yá Pablo íimaca nalí:

—Nachúuliacaalíwa wáicha níái íibaidéeyéica nave irìcu, yásí péetácuécawa macáita —íimaca yái Pabloca. 32 Iná úwináí nadalúaca barca íiyaná, yá ucaláacawa úni yáaculé, úái barcamica.

33 Amalácaté yàacawa wawicáu, yá Pablo yàalàaca wía wayáanápináté wayáacaléwa. Yá íimaca walí:

—Pucháiba semana canátacué piyéeri, canátacué nacái piimáaná cayába. 34 Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata piyáanápinácué piyáacaléwa achúmáanata, pichàinipinácuéwa. Canácata yéetéeripináwa. Canácatacué nacái picháunáwa —íimaca yái Pabloca.

35 Idécanáami cài íimaca, yá Pablo yeedáca pan icáapi irìculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri wàacuésemi wía ìyéeyéica nave irìcu. Yá isubèriadaca iríwani, yá idàbaca iyáacani. 36 Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa macáita, yá wayáaca wayáacaléwa nacái. 37 Wamanùbaca wía nave irìcuíyéica, doscientas setenta y seis wamanùbaca wía wenàiwicaca. 38 Néese idécanáamité macáita wayáaca wayáacaléwa càide iyúwaté wawàwáaná, yá wáucaca trigo ituíná imàaquéerimiwa macáita úni yáaculé, misàacaténá quiríta yái naveca.

Se hunde el barco

39 Néeseté amaláca wawicáu, yá níái íibaidéeyéica nave irìcu, càmitaté náalía naicáca yái iwàwataca. Yá
naicáca úni iwènuériwa wiúcataléca úni quéwa càina ìyacatalé. Yá nawàwaca nawàlùadaca nave néré
càina íinatalépiná. 40 Iná nadalúaca ancla íiyaná, yá namàacaca nacaláacawa úni yáaculé níái anclamica.
Yá nawasàaca manuíri téna nacáiri namachacàniacaténá nave. Néese namichàidaca vela ibàlùawa nave
íidacualé, cáuli itécaténá wía àniwa. Yá nave idàbaca yàacawa càina nérépiná. 41 Naveta quéwa yàabácawa
dàalanama cáli iwéré, ìyéerica úni yáacu cálica. Dàalanamaca yàanàaca càina iwéré yái nave íidacuaca,
canásíwa yéewaná imusúacawa càina íicha. Nave yàapùami ibacácawa màladàca ichàini iyú.
42 Ináté úwinái nawàwa nanúaca macáita presoíyéi, ipíchaná nachúuliacawa namàlacawa náicha cáli
nérépiná. 43 Capitánta quéwa iwàwa icùaca Pablo náicha, íná càmita ibatàa úwinái inúaca nía. Néese capitán
ichùulìaca cawinácaalí yáaliéyéica imàlacawa napisìanápináwa nave íicha quéechacáwa namàlacaténátéwa
cáli iwérépiná. 44 Néese capitán ichùulìaca áibanái nawatácawa àicu íinata, níái àicu nave yéemamica,
cawinácaalí càmíiyéica yáalía imàlacawa. Càité macáita wadéca wàanàaca cáli iwéré. Canáta wéená
yéetáanáwa.

28

Pablo en la isla de Malta

1 Idécanáamité macáita wàanàaca cáli iwéré, yá nacàlidaca walí iwàwata íipidenéechúaca Malta.
2 Abénaméeyéi Malta néeséeyéi namànicaté walí cayábéeri, yá napucúadaca walí manuíri quichái,
máinícáiná casalínica wàwali yúuwàacáiná wía uníaca. Yá namáidaca wía macáita wàanabàcaténá. 3 Yá
Pablo yàanàidaca abéeri ibàpi quichái. Quéwa idécanacáita irìadacani quichái irìculé, yáta àapi ipisìa
ipìacawa quichái yèewíise. Néese yaamía ichanàacawa Pablo icáapi ìwali, yái àapica. 4 Níái Malta
mìnanáica naicácáiná àapi yaamíaca Pablo icáapi ìwali ichanàacawa, yá náimaca nalíwáaca: "Yá asìaliquéi
cawàwacanéeri inúaca wenàiwica. Ewita cáucáanítani manuíri úni íicha, càicáaníta wàasu cuwáisàatúa
càmita imàacapiná cáucani", náimaca nalíwáaca.
5 Quéwa Pablo yúucaca àapi quichái irìculé icáapi ìwalíisewa. Yá canácata ìyáaná yái Pabloca. 6 Macáita
nacùaca yéenacawa yái Pabloca àapi iyú. Nacùa nacái yúuwàanápiná yéetácawa aquialéta. Idécanáami
nacùaca mamáalàacata yéetácaténáwa, yá canácata naicá ìyáaná. Néese nadàbaca náináidacawa áiba
wawàsi ìwali àniwa, cuwáisàirica cámináni, yái Pabloca, náimaca.
7 Iyacaté asìali íipidenéeri Publio, yácata iwàwata icuèrináca, idènìaca ibànacalewa mawiénita néré. Yá
Publio yeedáca wía yàataléwa, imànica walí cayábéeri, icùaca wía, yàaca nacái wayáapiná máisiba èeri.
8 Iyaca nacái néré Publio yáaniri. Irièricáitawa meedá yàasu cama íinatawa, iculuériwa, íisuadéeri nacái. Yá
Pablo yàaca iicáca néréni. Idécanáami Pablo isutáca irí Dios, yá Pablo imàacaca icáapiwa Publio yáaniri
ìwali, yá ichùnìacani. 9 Iná áibanái Malta yàasu iwàwata néeséeyéi cáuláiquéeyéi nàanàaca wàatalé, yá
nachùnìacawa. 10 Iná nàaca walí manùba wàasupiná mawèníiri iyú. Néese, máisiba quéeri idénáami,
wawàlùacawa áiba nave irìculé àniwa, yá nàaca walí macáita wawàsi wamáapuèrica wàacaténáwa àniwa.

Pablo llega a Roma

11 Wàyacaté máisiba quéeri Malta yàasu iwàwata íinata. Néeseté wawàlùacawa nave irìculé ìyéericaté
unìabépinama Malta yàasu iwàwata néeni. Alejandría ìyacàlená néeséericani, yái naveca, íipidenéeri
Cástor, Pólux yáapicha, níara romanonái yàasu cuwáináica. Yá wàacatéwa Malta yàasu iwàwata íicha.
12 Yá wàacatéwa manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Siracusa íidalutalená irìculé. Yá wàyaca yàcalé
irìcu máisiba èeri. 13 Néeseté wawàlùacawa nave irìculé àniwa, yá wàacawa àniwa mawiénibàata cáli
irí. Yá wàanàaca Regio íidalutalená néré. Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca cuculíawa èeri ìwali, yá
iwesíaca nave wàacaténáwa manuíri úni yáacubàa àniwa. Yá pucháiba èeri idénáami, wàanàacaté átata
Puteoli íidalutalená néré. Yá wamàacaca nave, wàacaténáwa cáli íinatabàa. 14 Abénaméeyéi wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesús itàacái ìyéeyéica néré nasutáca wáicha wawàsi wayamáanápináwa náapicha abéeri
semana. Iná wayamáacatéwa náapicha. Néese, abéeri semana idénáami, yá wàacawa náicha, cáli íinatabàa,
Roma ìyacàlená nérépiná. 15 Abénaméeyéi Roma ìyacàlená mìnanái, yeebáidéeyéi Jesús itàacái, néemìacaté
waináwaná ìwali. Iná namusúacawa yàcalé íicha náipunitáidacaténá wía àyapulìcubàa. Yá wàanàaca nía
Foro de Apio ìyacàlená irìcu. Macáita wàacawa àniwa, yá wàanàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesús itàacái Tres
Tabernas ìyacàlená irìcu. Pablo iicácáiná nía, íná yàaca Dios irí cayábéeri, yá manuíca íináidacawa iwàwawa.
16 Wàanàacaté Roma ìyacàlená irìculé, néese capitán ichàbáida presoíyéi áiba asìali irí, yái icuèrica presoíyéi
ibàna. Quéwa capitán imàacaca Pablo ìyaca méetàuculé presoíyéi ibàna íicha áiba capìi irìcuta. Iyaca nacái
Pablo yáapicha abéeri úwi icuèripináni.

Pablo en Roma

17 Idécanáami wàyaca néeni máisiba èeri, yá Pablo imáidaca yàataléwa judío íiwacanánái ìyéeyéica Roma
ìyacàlená irìcu. Néese nàwacáidáyacacawa néré, yá Pablo íimaca nalí:
—Nuénánái, canáca nubáyawaná judíonái irí. Canáca nacái numànníiri áiba wawàsi càmíiri wàawirináimi
íiwitáise imàaca wamànica. Ewita canácáaníta numànníiri nubáyawanácawa, càicáaníta abénaméeyéi
judío Jerusalén ìyacàlená mìnanái nachàbáidacaté núa presoíri iyú romanonái irí. 18 Néese romano
íiwacanánái nasutáca néemìawa nuináwaná ìwali, yá nawàwacaté nawasàaca núa, càmicáináté nàanàa
nùwali nubáyawaná nanuéripiná núa ìwalíise. 19 Quéwa càmitaté judíonái iwàwa numusúacawa, ínáté
iwàwacutácaté nusutáca romanonái íicha wawàsi nabànùanápináté tàacáisi emperador irí emperador-
caténá yéemìaca nucàlidaca irí nuináwaná ìwaliwa. Càmita quéwa nuwàwa nucháawàaca nuénánái judío

iináwaná ìwaliwa. Canáca nudènièri náapicha báawéeri wawàsi. [20] Iná nudéca numáidacuéca nùataléwa
pía nucàlidacaténácué pirí nuináwaná ìwaliwa, núalíacaténácué nacáiwa pìwali. Presocaté namànica
núa, idacuèriwa cadena iyú, nucàlidacáináté nalí Mesías ìwali, yái wacuèricaté Dios ibànùanápináté walí
wacuèrinápiná, wía israelitaca —íimaca nalí yái Pabloca. [21] Néese níái judío íiwacanánáica náimaca Pablo
irí:

—Canácatàacá wéemièri piináwaná ìwali, canácáiná nabànuèri walí cuyàluta Judea yàasu cáli néese.
Aibanái wéenánái judíoca nadéca nàanàaca aléi, quéwa canáta nacháawèeri walí piináwaná ìwali.
[22] Wawàwaca wéemìaca càinácaalí píináidacawa, wáalíacáináwa macái cáli imanùbaca abénaméeyéi judío
natàaníca báawéeri iyú nàwali, níara yeebáidéeyéica áiba tàacáisi wàawirináimi íiwitáise íicha —náimaca
Pablo irí. [23] Yá namàacaca abé èeri nàwacáidáyacacatáipináwa néemìacaténá Pablo icàlidaca iináwaná
ìwaliwa. Néeseté madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa Pablo ìyacatáica. Yá Pablo icàlidaca nalíni èeríap-
inama, yái tàacáisi íiméerica Dios iwàwaca wenàiwicanái nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápiná Jesús
iináwaná Mesíascani, yái nacuèrinápináca Dios ibànuèripinácaté nalí, càide iyúwaté Dios ichùulìanáté
profeta Moisés itànàaca tàacáisi Jesús ìwali, iyúwa nacái profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús ìwali Dios
inùmalìcuíse. [24] Néeseté abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica Jesús ìwali. Aibanái
càmíiyéita yeebáida iríni. [25] Càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca íná nadàbaca nèepùacawa Pablo
íicha. Iná Pablo íimaca nalí:

—Báisíiri iyúta profeta Isaías icàlidacaté tàacáisi Espíritu Santo inùmalìcuíse pìawirináimi irícué. Isaías
íimacaté:

[26] 'Dios ichùulìaca nucàlidacuéca piríni, yái tàacáisica: Ewitacué péemìacáaníta mamáalàacata piùwi iyúwa,
càicáanítacué canácatáita píalíapinácuéwa càinácaalí íimáaná. Ewitacué piicácáaníta madécaná
wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapiná piicácani. Cài ibànùacuéca pirí tàacáisi
yái Diosca. Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca:

[27] Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Càica
níade iyúwa màuwíiyéi, càmita nawàwa néemìaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmíiyéi
iwàwa yáalíacawa càinácaalí íimáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri
íicha, nuwasàacaténá nía nùasu yùuwichàacáisi íichawa. Càité íimaca nulí yái Diosca',

íimacaté yái profeta Isaíasca. [28] Péemìacué cayábani, siùcade Dios iwàwaca iwasàaca áibanái wenàiwica
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, níái càmíiyéica judío. Níata yeebáidapinácani yái Dios itàacáica —íimaca
nalí yái Pabloca. [29] Idécanáami cài Pablo íimaca, yá judíonái yèepùacawa íicha, namusúacawa itàaníiyéica
iríwáaca cachàiníiri iyú, náimaca nalíwáaca chàinisíiri iyú náapichawáaca.

[30] Néese pucháiba camuí macáinaméeri Pablo ìyacaté capìi irìcu. Pablo ipáyaidaca capìi íiwacali. Yá Pablo
itàidaca cayába macáita cawinácaalí yèeyéica ipáchiacani. [31] Matuíbanáiri iyú icàlida nalíni yái cayábéeri
tàacáisica, íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáiwa. Yéewáida nacái nía Wáiwacali
Jesucristo ìwali. Canáca isàiwiquéeri Pablo irí wawàsi néré, néese namàacaca itàaníca matuíbanáita.

ROMANOS

Saludo

1 Núa Pablo, Jesucristo yàasu wenàiwicaca núa, nutànàacué pirí cuyàluta. Dios imáidacaté núa,
yàasu apóstolcaténá núa, ibànùacaténá núa nuíbaidáanápiná abéerita Dios irípiná. Dios imáidaca núa
nucàlidacaténá itàacái cayábéeri áibanái irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha.
2 Bàaluité Dios icàlidacaté wenàiwicanái iríni, yái tàacáisi cayábéerica. Yáté Dios imàacaca yàasu profe-
tanái itànàaca inùmalìcuíseni, yái tàacáisica. 3-4 Yácata tàacáisi icàlidéerica walí Dios Iiri ìwali, íipidenéeri
Jesucristo, yái Wáiwacalica. Abéeri rey David itaquérinámicani, yái Wáiwacalica, imusuéricaté iicá èeri
càide iyúwa wenàiwica. Quéwa éwita wenàiwicacáanítani, càicáaníta idènìaca íiwitáisewa mabáyawanéeri
càide iyúwa Dios ìyáaná. Idécanáamité Wáiwacali yéetácawa, néese imichàacatéwa yéetácáisi íicha. Càité
Dios yáasáidaca Dios Iiricani, yái Wáiwacali Jesucristo cachàiníirica íiwitáise.
5 Jesucristo yéetácatéwa nuíchawalíná, íná Dios idéca imànica nulí cayábéeri manuísíwata mawèníiri
iyú ibànùanápiná núa iyúwa yàasu apóstol nucàlidacaténá tàacáisi inùmalìcuíse. Càité Dios imànica
yéewanápiná ìyaca wenàiwicanái macái cáli imanùbaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàníiyéica nacái
càide iyúwa ichùulìaná nía. 6-7 Píatacué nacái, peebáidacuéca Jesucristo itàacái, píacué ìyéeyéica Roma
ìyacàlená irìcu. Iná nutànàacué pirí cuyàluta. Cáininácué Dios iicáca pía, idéca nacái imáidacuéca pía
yéewacaténácué Jesucristo yàasu wenàiwicaca pía. Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali
Jesucristo nacái namàníinápinácué pirí cayábéeri manuísíwata, mawèníiri iyú, namàacáanápinácué nacái
pìyaca matuíbanáita.

Pablo quiere visitar Roma

8 Quéechacáwa nuwàwa nùaca Dios irí cayábéeri pìwalicué Jesucristo íipidená ìwali, peebáidacáinácué
Wáiwacali itàacái. Nùaca Dios irí cayábéeri pìwalicué canánama nuémìacáiná wenàiwica nacàlidacué
piináwaná ìwali macái cáli imanùbaca, náimaca peebáidacuéca Jesucristo itàacái. 9 Nuíbaida Dios irípiná
macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápiná yái cayábéeri tàacáisica Dios Iiri iináwaná ìwali. Dios yáalíacawa
nusutáca íicha pirípinácué mamáalàacata. 10 Nusutáca Dios íicha mamáalàacata imàacáanápinácué nupáchi-
aca pía átata bàaluitécáiná nuwàwacaté nupáchiacuéca pía àta siùca nacáide. 11 Nuwàwacáiná nuicácuéca
pía nuéwáidacaténácué pía iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná núa peebáidacaténácué mamáalàacata tài
íiméeri iyú cachàiníwanái. 12 Yá nuchàiniadapinácué piwàwa Dios itàacái iyú, càita nacáicué pichàiniadap-
iná nuwàwa Dios itàacái iyú, yái peebáidéericuéca, nuebáidéerica nacái.
13 Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa abéeri wawàsi: Madécaná yàawiría nuwàwacaté nùaca
nuicácuéca pía, quéwaté càmitàacá nudé núalimá. Nuwàwatécué nùacawa pìatalé nuéwáidacaténácué
pía Dios itàacái iyú yéewanápiná mamáalàacata áibanái wàlisàna neebáidaca pèewi càide iyúwaté áibanái
yeebáidáaná áiba cáli íinata nucàlidacaalíté nalí Dios itàacái. 14 Nudènìaca manuíri numawènìacálewa
Dios yáapicha, Dios imànicáiná nulí cayábéeri manuísíwata. Iwàwacutá nuéwáidaca cáimiétacanéeyéi
wenàiwica, nía nacái càmíiyéica cáimiétacaná, nía nacái cáalíacáiyéica, nía nacái càmíiyéica cáalíacái. 15 Iná
máinícué nuwàwaca nuéwáidaca pía nacái ìwali yái tàacáisi cayábéerica, píacué ìyéeyéica Roma ìyacàlená
irìcu.

El poder del evangelio

16 Càmita bái nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, Dios ichàini manuíricáináni, yáaliméerica iwasàaca
wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái. Wáalíacawa
judíonái irípinéericani yái tàacáisica, Dios yàasu wenàiwicacáináté nía quéechatécáwa. Quéwa siùca
càmíiyéi judío nacái neebáidaca Dios itàacái. 17 Yái tàacáisi yáasáidaca walí càinácaalí iyú mabáyawanáca
Dios iicáca wía. Ewita cabáyawanácáaníta wía, càicáaníta mabáyawanáca Dios iicáca wía weebáidacaalí
Dios. Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Yáté íimaca: “Cawinácaalí wenàiwica
Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái yeebáidáanáca Dios, yácata ìyéeripiná càiripináta càmíiri
imáalàawa Dios yáapicha”, íimacaté yái profetaca.

La culpa de la humanidad

18 Quéwa wáalíacawa Dios, yái ìyéerica chènuniré, yùuwichàidapiná manuísíwata macáita wenàiwica
càmíiyéica yàa icàaluníníná, imànníiyéica nacái báawéeri áibanái irí. Níái wenàiwicaca imànníiyéica
ibáyawanáwa, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa báisíiri tàacáisi íicha, càmicáiná nawàwa neebáidacani.
19 Nadéca náalíacawa cayába Dios íiwitáise ìwali Dios yáasáidacáináté nalíni, càinácaalí íiwitáise ìyaca.
20 Ewita càmicáaníta yéewa wenàiwica iicáca Dios, càicáaníta yéewa náalíacawa Dios íiwitáise ìwali, ìwalíise
macáita yái Dios imànicaléca chái èeri irìcu. Bàaluité èeri Dios idàbacatáiseté macáita àta siùca nacáide, èeri
mìnanái idéca iicáca amaléeri iyúni yái Dios imànicaléca, íná canáca yéewaná báawéeyéi wenàiwica íimaca
càmitasa náalíawa cachàiníirica Dios càiripináta. 21 Ewitaté náalíacáaníta Dios íiwitáise ìwali, càicáaníta
càmitaté nàa icàaluníníná, yái Dios cachàiníirica. Càmitaté nacái nàa irí cayábéeri. Néeseté nadàbacaté
náináidacawa máiwitáiséeri iyú meedá, báawéeri nacái, namàacacáiná nawàwawa canéeri iwèni wawàsi
ìwali, yá catéeyéica íiwitáise nía, càmíiyéica yéewa yáalíacawa Dios ìwali. 22 Náimacaté cáalíacáiyéicasa
nía, quéwa máiwitáiséeyéica nía meedá. 23 Càmitaté nawàwa nàaca Dios icàaluníníná, yái cachàiníirica

íiwitáise, icànéeri mèlumèluíri iyú icamaláná irìcuwa, càmíirica yéetáwa. Nàacáita meedá nàasu cuwáinái yéenáiwaná icàaluíninàwa, wenàiwica yéetéeripináwa yéenáiwanáca, cuìpìranái nacái, cuwèesinái nacái, àapinái nacái. Càité nàaca cuwáinái icàaluíniná Dios íicha.

24 Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca cài nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Yá nadéca namànica náapichawáaca máiní báawéeri iyú. 25 Dios idéca iwènúacawa náicha càmicáiná nawàwa náalíacawa báisíiri Dios ìwali. Nadéca nàaca nacàaluíniná, níara wawàsi Dios idàbéeyéicaté. Càmita nàa Dios icàaluíniná, yái báisíiri Cadàbacáirica, éwita iwàwacutácáaníta wàaca irí cayábéeri càiripináta. Báisíta, amén.

26 Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi nainá iyúwa, yái wawàsi càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Inanái càmita quirínama naimá asìanái yáapicha, néese naimáca inanái yáapicha meedá. 27 Càité nacái asìanái càmita quirínama naimáca inanái yáapicha. Yáté máiní nawàwaca naimáca asìanái yáapicha meedá. Yá asìanái naimáca nanacáiri yáapichawa, namànica máiní báawéeri iyú náapichawáaca. Nadéca naméeràacawa namànicaténá càiri báawéeri, íná Dios yùuwichàidaca nainá manuísíwata.

28 Càmicáináté nawàwa naicáca Dios cáimiétaquéeri iyú, íná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa náináidacawa casaquèeri iyú, canéeri iwèni wawàsi ìwali nacái. Càita namànica wawàsi càmíirica cayába wenàiwica imàníiná. 29 Máiní namànica macái báawéeri íiwitáaná. Máiní namànica báawéeri áibanái irí. Máiní nawàwa needáca naliíwa madécaná cawèníiri. Máiní náináidacawa mamáalàacata càinápinácaalí náalimá namànica báawéeri áibanái irí. Báawaca naicáca áiba wenàiwica idènièrica cawèníiri wawàsica náicha. Nanúaca wenàiwica. Nacuísáyacaca nacáiwa. Nachìwáidaca nacái áibanái. Nacàlidaca báawéeri tàacáisi áibanái ìwali ibàacanéeri iyú náicha. 30 Natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali. Nàuwideca namànica Dios. Càmita nàa áibanái íimiétacaná. Cachàiníiyéi iicáca yáawawa áibanái íicha. Canùmaséeca nacái nía. Náináidacawa mamáalàacata namànicaténá áiba íiwitáaná báawéerica wàlisài. Càmita neebáida nasèenái itàacáiwa. 31 Càmita náalíawa Dios ìwali, canásíwata. Càmita namàni càide iyúwa náimáaná. Càmita cáinina naicáca néenánáiwa. Càmita nawàwa namàacaca nawàwawa áibanái ibáyawaná íicha. Càmita catúulécaná naicáca áibanái. 32 Níái báawéeyéica náalíacawa amaléeri iyú Dios idéca íimaca iwàwacutáaná néetácawa nabáyawaná ichùulìacawa, cawinácaalí wenàiwica imàníiyéica càiri báawéeri. Quéwa namànica nabáyawanáwa mamáalàacata. Casíimáica nacái naicáca áibanái imànica càiri báawéeri iyúwa namàníiná.

2

Dios juzga conforme a la verdad

1 Iná cabáyawanáca pía nacái, judíocaalí pía, càmicaalí nacái, càmíiricaalí judío pía. Pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái íiwitáise. Pidéca picàlidaca nacái iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalíisewa. Pidéca cài píimaca áibanái ìwali, íná pidéca cài píimaca pìwaliwata nacái pimànicáiná pibáyawanáwa càide iyúwata nacái namàníiná. Iná cabáyawanáca pía nacái. 2 Quéwa wáalíacawa Dios icàlidaca wenàiwica iináwaná ìwali machacàníiri iyú, báisíiri iyú nacái. Iná Dios íimacaalí cabáyawanáca wenàiwicanái, iwàwacutáaná nacái nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulìacawa, yá wáalíacawa Dios idéca icàlidacani báisíiri iyú. 3 Néese pía, pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái, quéwa pidéca pimànica càide iyúwa namàníiná, íná càmita píalimá piwasàaca píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 4 Máiní cayábéeri Dios íiwitáise, iwàwéeri imànica cayábéeri wenàiwicanái irí mamáalàacata. Càmíiri yùuwichàida wenàiwica caquialéta namànicaalí nabáyawanáwa néese icùaca nawènúadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Cài Dios iicáca pipualé iwàwacáiná iwènúadaca píiwitáise báawéeri íicha. Quéwa caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios imàníirica pirí. 5 Càmita piwàwa Dios imànica pirí cayábéeri, càmita nacái piwàwa piwènúadaca píiwitáisewa Dios irípiná, pimàacacaténá píichawa yái báawéerica pimàníirica. Iná pìwacáida pìyaca piríwa piùwichàanápináwa áibaalípiná Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa. Néenialípiná Dios yéemìaca macái wenàiwica imanùbaca iináwaná ìwali icàlidacaténá càinácaalípiná iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulìacawa. 6 Yásí Dios yàaca macái wenàiwica imanùbaca iwèni, ìwalíise yái namàníirica chái èeri irìcu. 7 Abénaméeyéi nadéca namànica cayábéeri mamáalàacata máinícáiná nawàwa nàyaca càiripináta, cáimiétacanéeri iyú chènuniré Dios yáapicha, nàyacaténá Dios icamaláná mèlumèluíri irìcu. Dios imàacapiná nadènìaca yáapicha nacáucawa càmíiri imáalàawa. 8 Quéwa áibanái càmita nawàwa Dios icùaca nía, càmíiyéi nacái yeebáida báisíiri tàacáisi, néese neebáida meedá iyúwa náiwitáise báawéeri ichùulìaná nía. Dios yùuwichàidapiná nía manuísíwata báawacáiná iicáca náiwitáise. 9 Nàuwichàapinácawa manuísíwata, máinípiná achúmaca nawàwa nacái, macáita níái wenàiwicaca imàníiyéica ibáyawanáwa. Macáita wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápiná judíonái, quéwa càmita yùuwichàida abéta nía, néese yùuwichàidapiná càmíiyéi judío nacái. 10 Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica imàníiyéica cayábéeri, Dios imàacapiná nàyaca yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irìcu, cáimiétaquéeri iyú, matuíbanáiri iyú nacái càiripináta. Macáita wáalíacawa càipiná Dios imànica judíonái irí, quéwa càmita abéta judíonái irí, néese càmíiyéi judío irí nacái.

11 Dios yàapiná macái wenàiwicanái iwèni machacàníiri iyú càmicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái íicha. 12 Iná macáita imàníiyéica ibáyawanáwa càmíiyéica yáalíawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, néetápinácawa méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ichùulìacawa, namàníirica méetàuculé Dios itàacái íicha. Nía nacái imàníiyéica ibáyawanáwa éwita náalíacáaníta Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, Dios yùuwichàidapiná nía càide iyúwa itàacái íimáaná. 13 Càmita

mabáyawaná Dios iicá wenàiwica néemìacaalícáita meedá itàacái. Néese mabáyawanáca Dios iicáca
cawinácaalí imàníiyéica càide iyúwa itàacái ichùulìaná nía. 14 Quéwa áibaalí abénameéyéi càmíiyéi judío,
éwita càmicáaníta náalíawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, càicáaníta áibaalí namànica
cayábéeri wawàsi càide iyúwa Dios itàacái ichùulìaná wía, áibaalícáiná nawàwa namànica cài. Namànicaalí
cayábéeri, yá náiwitáise ìyaca nalí càiride iyúwa tàacáisi ichùulièrica namànica cayábéeri. 15 Namànicaalí
cayábéeri, yá náasáidaca náalíacawa nawàwalìcuísewa Dios iwàwaca wamànica cayábéeri. Náalíacáiná
cayábéeri ìwali báawéeri íichaná, íná náasáidaca náalíacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wamànica. Náalíap-
inácawa nawàwalìcuísewa nadéca namànica cayábéeri, càmicaalí nacái nadéca namànica nabáyawanáwa.
16 Càipiná náalíacawa èeri imáalàacaalípináwa, càide iyúwa nucàlidáanácué pirí Dios itàacái cayábéeri;
Dios imàacapiná Jesucristo yéemìaca macái báawéeyéi iináwaná ìwali yùuwichàidacaténá nía nabáyawaná
ìwalíise, yái báawéerica namàníirica ibàacanéeri iyú.

Los judíos y la ley de Moisés

17 Picàlidaca pìacawa piináwanáwa judíoca pía. Píimaca nacái cayábacasa Dios iicáca pía pidènìacáiná
Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Cáimacáica piicáca píawawa áibanái íicha nacái píalíacáináwa
báisíiri Dios ìwali, pìacáiná nacái icàaluíníná. 18 Picàlidaca pìacawa píalíanásawa càinácaalí Dios iwàwáaná
pimànica. Picàlidaca nacái piináwanáwa, Dios itàacái idécasa yéewáidaca pía, píalíacaténáwa cayábéeri
ìwali báawéeri íichaná. 19-20 Pidéca manuíca píináidaca piwàwawa pìwaliwa píalimácáinása péewáidaca
wenàiwica càmíiyéica yáalíawa Dios ìwali, càide iyúwa watécaalí matuíri icáapi ìwali. Càita nacái
píináidacawa píalimáaná amaláca pimànica áibanái íiwitáise, ìyéeyéica càide iyúwa náiwitáise catéeri
ichùulìaná nía namànicáiná nabáyawanáwa. Càita píináidacawa pidènìacáiná Dios itàacái profeta Moisés
itànèericaté, yái báisíiri tàacáisi imàaquéerica cáalíacáica nía cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéicani.
21 Pía, yéewáidéerica áibanái, ¿cáná càmita péewáida píawawa? Pidéca pìalàaca áibanái ipíchaná nayéedùa.
Néeni pía, ¿cáná piyéedùa? 22 Pidéca pìalàaca áibanái ipíchaná naimáca áiba yáapicha càmíichúaca
náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa. Néeni pía, ¿cáná pimàni cài? Pidéca picàlidaca báawacasa piicáca
ídolonái, níara cuwáinái yéenáiwanáca, néese, ¿cáná piwàlùawa ídolo yàasu templo irìculé, wenàiwica
isutácàalu nàasu cuwáinái íichawa? Báawéeriquéi piwàlùanácawa néré piyéedùacaténá nàasu cawèníiri.
23 Máiní cáimacáica piicáca píawawa áibanái íicha pidènìacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté,
quéwa pidéca píasáidaca caná iwèni piicáca Dios càmicáiná pimàni càide iyúwa itàacái íimáaná. 24 Càité
nacái áiba profeta icàlidacaté Dios itàacái machacàníiri iyú israelitanái irí. Iimacaté nalí: "Níara càmíiyéica
israelita naicácáinácué pimànica pibáyawanáwa, íná máiní natàaníca báawéeri iyú Picuèrinácué Dios ìwali
pibáyawaná ìwalíise, píacué israelitaca", íimacaté yái profetaca.

25 Báisíta, áibacaalí judío yeebáida cayába Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, yá cayábaca Dios
iicáca íiwitáise náicha níara càmíiyéica judío cabáyawanéeyéica. Quéwa càmicaalí judío imàni càide
iyúwa Dios itàacái íimáaná, néese éwita judíocáanítani, càicáaníta báawaca Dios iicáca íiwitáise càide
iyúwa cabáyawanéeri càmíiri judíocaalítáni. 26 Néese, áibacaalí càmíiri judío imàni càide iyúwa Dios
itàacái íimáaná, yá cayábaca Dios iicáca íiwitáise càide iyúwa judíocaalítáni, éwita càmicáaníta judíoni.
27 Cawinácaalí càmíirica judío yeebáida Dios itàacái, profeta Moisés itànèericaté, yá éwita càmicáaníta
judíoni, càicáaníta cayábaca Dios iicáca íiwitáise judíonái íicha càmíiyéica imàni càide iyúwa Dios itàacái
íimáaná, éwita nadènìacáaníta Dios itàacái. 28 Càmita Dios iicá wenàiwica càide iyúwa yàasunáiwa
ìwalíise meedá yái nadènìanáca nasèenáiwa judíonái, nadènìaná nacái judíonái iicácanáwa íinatabàawa
meedá. 29 Néese Dios iicáca iyúwa yàasunáiwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri
iyú. Canéeri iwèni meedáni judíonái namànicaalí circuncisión càide iyúwa Dios itàacái ichùulìaná
judíonái imànica, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná báisíiri iyú. Cawinácaalí wenàiwica
yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri iyú, yásí Dios iicáca nía iyúwa yàasunáiwa, éwita càmicáaníta judío nía.

3

1 Iná cawàwanáta áiba iwàwa isutáca yéemìawa núa: "¿Càinásica cayábéeri wawàsi judíonái idènìa áibanái
wenàiwica íicha? ¿Dios imànicatésica cayábéeri cachàiníwanái judíonái irí imàníiyéica circuncisión càide
iyúwa Dios ichùulìaná judíonái imànica?" cài áibanái iwàwa isutáca yéemìawa núa cawàwanáta. 2 Báisíta,
Dios idéca imànica madécaná cayábanaméeri wawàsi judíonái irí. Yái wawàsi cayábéeri náicha canánama,
yácata Dios itàacái Dios imàaquéericaté quéechatécáwa judíonái irí. 3 Wáalíacawa abénameéyéi judío
nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha. Quéwaté Dios càmíiri imáalàida yái wawàsica imàníiricaté
nàawirináimi yáapicha bàaluité. 4 ¡Càmíirita! Dios càmíiri itàaní chìwái iyúwa. Ewitasica cachìwacaalí macái
wenàiwicatá, càicáaníta Dios imànipiná càiripináta báisíiri iyútáni, càide iyúwa íimáaná. Càité nacái áiba
profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yá íimaca:

"Pía Dios, áibanái náimaca càmitasa báisí pitàacái, quéwa píasáidapiná macái wenàiwicanái irí báisíiricani
yái pitàacáica pimànicaalípiná macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná",
íimacaté yái profetaca.

5 Wía èeri mìnanáica wamànica wabáyawanáwa chái èeri irìcu, quéwa canáca Dios ibáyawaná, canásíwa.
Iná cawàwanáta abénameéyéi judío báawéeyéi íiwitáise nawàwa náimaca: "Cayábaca wamànicaalí
wabáyawanáwa manuísíwata yéewacaténá macái èeri mìnanái náalíacawa máiní cayábéeri wáichani, yái
Diosca. Càipiná wayúudàaca Dios, íná càmita Dios icùa wenàiwica machacàníiri iyú yùuwichàidacaalí
wía, wayúudàacáináni", cài abénameéyéi judío náimaca. Núumacáita meedá càide iyúwa abénameéyéi

íináidáanápináwa cawàwanáta. [6] ¡Càmíirita! Báisícaalí càmita Dios imàni wenàiwica irí machacàníiri iyútá,
yá canáca yéewaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalíisetá.
[7] Aibanái báawéeyéi nacái nawàwa náimaca: "Cayábaca wamànicaalí wachìwawa áibanáicaténá yáalía-
cawa máiní machìwéerica Dios, cayábéeri nacái èeri mìnanái íichani, yái Diosca. Iná canáca yéewaná Dios
yùuwichàidaca wía, wayúudàacáináni", càì áibanái báawéeyéi náimaca. [8] Néese náima àniwa: "Wàacué
wamànica báawéeri manuísíwata wayúudàacaténá Dios manuísíwata", càì áibanái báawéeyéi náimaca.
Aibanái iwàwéeyéica imànica nulí báawéeri, nadéca nacàlidaca nachìwawa nùwali, náimaca nuéwáidacasa
wenàiwica càiri cachìwéeri tàacáisi iyú. Quéwa cawinácaalí càiyéica íimaca, Dios yùuwichàidapiná níawa
nabáyawaná ìwalíisewa.

Todos somos culpables

[9] Iná báisíta wía judíoca, càmita cayába wía áibanái íicha. Nudéca núasáidaca cabáyawanáca wía judíoca
càide iyúwa macái èeri mìnanái cabáyawanáaná nía. Macáita nacái wabáyawaná idéca idacùaca wía iyúwa
presoíyéi. [10] Càité profetanái natànàacaté Dios itàacái. Náimaca:
"¡Canácata wenàiwica imànníirica cayábéeri! ¡Canásíwata, ibatàa abéeri piná!
[11] Canásíwata nacái yáaliériwa Dios íiwitáise ìwali, canácata icutéeri yáalícaténáwa Dios ìwali.
[12] Macáita nacái náucacawa nèepunícawa déeculé Dios íicha. Macáita nadéca nawènúadaca náiwitáisewa
cayábéeri íicha, namànicaténá nabáyawanáwa meedá. Canácata imànníirica cayábéeri, canásíwata.
[13] Càica nacanápide iyúwa càlicullì yàacuèricawa, nacàlidacáiná casaquèeri tàacáisi càiride iyúwa yáaséeri
chéecáimi isàni. Cáanáica nachìwa. Namànica áibanái irí báawéeri natàacái iyúwa càide iyúwa àapi
yùuwichàidacaalí wía iculále iyúwa.
[14] Cáanáica nalúa, nacuísaca náichawa áibanái báawéeri tàacáisi iyú.
[15] Caquialéta nàaca nanúaca wenàiwica canéerica ibáyawaná.
[16] Ata alénácaalí nàya nàuwichàidaca wenàiwica.
[17] Càmita náalimá nayúudàaca áibanái ìyáanápiná matuíbanáiri iyú náapichawáaca.
[18] Canásíwacatáita náalíawa iwàwacutá cáaluca naicáca Dios",
càité náimaca níái profetaca itànèeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
[19] Wáalíacawa Dios imàacacaté profetanái itànàaca càiri tàacáisi judíonái irí, wía idènièyéica Dios
itàacái wáalíacaténáwa canáca yéewaná wáimaca mabáyawanácasa wía, yácáiná Dios itàacái bàaluisàimi
yáasáidaca walí cabáyawanáca macáita, wía èeri mìnanáica, iwàwacutá nacái Dios yùuwichàidaca wía
canánama wabáyawaná ìwalíisewa. [20] Iwàwacutá Dios yùuwichàidaca wía canánama canácáiná wenàiwica
Dios iiquéeripiná mabáyawanéeri iyú, canácáiná wenàiwica yáalimèerica imànica macáita càide iyúwa
tàacáisi íimáaná profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Yái tàacáisi bàaluisàimica yáasáidacáita
walí cabáyawanáca wía, wía imànníyéica ibáyawanáwa.

La salvación es por medio de la fe

[21-22] Quéwa Dios idéca yáasáidaca walí áiba wawàsi wàlisài, càinácaalí yéewanápiná mabáyawanáca Dios
iicáca wía, éwita càmicáaníta wáalimá wamànica macáita càide iyúwa itàacái bàaluisàimi íimáaná. Wáalía-
cawa báisícani, yái wawàsi wàlisàica, Dios itàacái bàaluisàimi icàlidacáiná walíni, yái Dios itàacái profeta
Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, áibanái profeta nacái. Mabáyawanáca Dios iicáca wía cawinácaalí
wéená yeebáidéerica Jesucristo. Càita Dios imànica abédanamata macái wenàiwica irí cawinácaalí yee-
báidéerica, cáininácáiná Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. [23] Dios imànica abédanamata
macáita irí, níacáiná macáita namànica nabáyawanáwa, yá canácata imànníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná
cayábáanápiná Dios iicáca nía. [24] Quéwa Dios idéca imànica walí yái cayábéerica mawèníiri iyú nacái:
Mabáyawanáca iicáca wía. Càita Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, cawinácaalí
yeebáidéeyéica Cristo Jesús. [25] Dios imàacacaté Cristo yéetácawa wáichawalíná. Cristo yéetácáinátéwa,
íná Dios imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo yéetácatéwa
nabáyawaná ìwalíise. Càita Dios imáalàidacaté wáicha wàuwichàanápinátéwa méetàuculé Dios íicha
càiripináta. Dios imànicaté càì yáasáidacaténáté imànica macáita machacàníiri iyú, éwitaté ìidenìacáaníta
wàawirináimi namànníiná nabáyawanáwa bàaluité. [26] Dios imàacacaté Cristo yéetácawa wabáyawaná ìwalíise
yáasáidacaténá siùcade Dios imànica ìyaca macáita machacàníiri iyú, iwàwacutácáináté mabáyawanéeri
wenàiwica yùuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnanái ibáyawaná ìwalíise. Mamáalàa-
cata nacái Dios imànica macáita machacàníiri iyú mabáyawanácaalí iicáca wenàiwica cawinácaalí yee-
báidéeyéica Jesús yéetácatéwa nabáyawaná ìwalíise.
[27] Càì Dios imànica walí mabáyawanácaténá iicáca wía. Iná canáca yéewaná wáimaca wadécasa
wamànica cayábéeri yéewanápinása mabáyawanáca Dios iicáca wía. ¡Canásíwa! Canáca yéewaná cáimacái
waicáca wíawawa áibanái íicha. Càmita wamàni macáita càide iyúwa Dios itàacái ichùulìaná wía, yái
tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí
wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo. [28] Iná yéewa wadéca wáalíacawa cayábani: Mabáyawanáca Dios iicáca
wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo. Càmita mabáyawaná Dios iicá nía ìwalíise yái namànníináca càide
iyúwa Dios itàacái bàaluisàimi íimáaná.
[29] Dios càmíirita abéta judíonái icuèrináca. Nacuèrináta nacái níái càmíiyéica judío. [30] Yácáiná abéerita
yái Diosca. Canácata íicha áiba, yái Diosca iiquéerica mabáyawanéeri iyú macái wenàiwica yeebáidéerica
Jesucristo. Càì Dios imànica judíonái irí, càmíiyéi judío irí nacái. [31] Quéwa, éwita wáalíacáanítawa
mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo, càicáaníta càmita caná iwèni waicáca

yái tàacáisi bàaluisàimica Dios imàaquéericaté wàawirináimi irí. Néese wawàwa wáasáidaca máiníiri cawènicani.

4

El ejemplo de Abraham

1-2 Néese, cawàwanáta abénaméeyéi judío nawàwa náimaca nulí: "Wàawirimi Abraham imànicaté
cayábéeri ínáté yéewa cayábaca Dios iicácani", cài nawàwa náimaca. Quéwa càmitaté Dios iicá Abraham
mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái cayábéerica Abraham imàníiricaté. Mabáyawanácaalíté Dios iicáca
Abraham ìwalíise yái cayábéerica Abraham imàníiricatá, yáté yéewa Abraham cáimacáica iicáca yáawawa
áibanái íichatá. Quéwa, canácaté yéewaná Abraham cachàinica iicáca yáawawa Dios iicá. 3 Canácaté
yéewaná Abraham cáimacáica iicáca yáawawa yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: "Abraham
yeebáidacaté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham", cài íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté.
4-5 Uwé, macáita wáalíacawa wenàiwica íibaidacaalí chái èeri irìcu, yásí nàaca iwèni. Càmita nàa iríni
mawèníiri iyú, néese iwàwacutá íibaidaca yeedácaténá iríwa plata. Quéwa càmita cài Dios yàaca yàasu
wenàiwica iwèniwa. Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú. Cawinácaalí yeebáidéerica Dios, yái
Diosca iwàwéerica mabáyawanáca iicáca wenàiwica cabáyawanéeyéi, yásí mabáyawanáca Dios iicáca
cawinácaalí yeebáidéerica Dios, éwita càmicáanítàacá imàni wawàsi cayábéeri Dios iicáca. 6 Càité nacái
rey David itànàaca Dios itàacái bàaluité. David íimacaté casíimáica cawinácaalí wenàiwica Dios iiquéerica
mabáyawanéeri iyú éwita càmicáanítàacá imàni macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. 7 Càité David itànàaca:
"¡Casíimáica wenàiwicanái Dios imàaquéeyéica iwàwawa ibáyawaná íicha, càinácaalí báawéeri namàníiri-
caté!
8 ¡Casíimáica wenàiwica càmíirica Wacuèriná Dios iicá cabáyawanéeri iyú!"
càité íimaca David.
9 David càmitaté icàlida wàwali abéta wía judíoca casíimáiná wía. Néese icàlidacaté nàwalini nacái níái
càmíiyéica judío, cawinácaalí yeebáidéeyéipináté Jesucristo. Wadéca wacàlidaca mabáyawanácaté Dios
iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. 10 Mabáyawanácaté Dios iicáca Abraham ipíchawáiseté namànica
Abraham irí circuncisión. 11 Quéechatécáwa mabáyawanáca Dios iicáca Abraham bàaluité Abraham
yeebáidacaalíté Dios. Néeseté namànica circuncisión Abraham irí. Càité circuncisión iyú Dios yáasáidaca
mabáyawanácaté iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. Cayábacaté Dios iicáca Abraham íiwitáise Abraham
yeebáidacaalíté Dios ipíchawáiseté judíocani yái Abrahamca. Iná yéewa yái Abrahamca, càicanide iyúwa
nàawirimi macái càmíiyéi judío yeebáidéeyéica Dios. Càita mabáyawanáca Dios iicáca càmíiyéi judío
nacái, neebáidacaalí Dios, éwita càmicáaníta namàni circuncisión. 12 Yácata judíonái yàawirimi nacái, yái
Abrahamca, cawinácaalí judíonái yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná ipíchawáiseté
judíocani.

La promesa se cumple por medio de la fe

13 Píalíacuéwa Abraham ìyacaté cawàwanáta quinientos camuí ipíchawáiseté Moisés yàasu èerité.
Bàaluité Dios icàlidaca Abraham irí cáimiétacanéeri iyúni yàanápináté Abraham irí macái cáli ìyéerica
chái èeri irìcu, itaquénáinámi irí nacái Abraham yáapicha. Quéwaté Dios càmíirita icàlida Abraham irí
càiri tàacáisi cáimiétacanéeri iyú ìwalíise yái Abraham imàníináca càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta
Moisés itànèericaté, bàaluitécáiná canátàacáwa Moisés yàasu cuyàluta Abraham yàasu èerité. Néese Dios
icàlidacaté Abraham iríni Abraham yeebáidacaalíté Dios imàníinápináté Abraham irí cayábéeri. Yáté
mabáyawanáca Dios iicáca Abraham. 14 Abénaméeyéi judío náimaca iwàwacutáanása wamànica càide iyúwa
profeta Moisés yàasu cuyàluta íimáaná yéewanápinása Dios imànica walí cayábéeri, yái cayábéerica Dios
icàlidéericaté ìwali Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. Quéwa càmita báisí natàacái. Báisícaalítáni, yá
canéerica iwèni meedátáni, yái weebáidáanáca Dios, canéerica iwèni nacái yái tàacáisi Dios icàlidéericaté
Abraham irítá, canácáináta wenàiwica yáaliméeri imànica macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu
cuyàluta íimáaná. 15 Càmita yéewa cayába wáapicha Dios profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yácáiná Dios
itàacái yáasáidaca cabáyawanáca wía, iwàwacutá nacái Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalíisewa.
Dios itàacái ìyaca chái èeri irìcu, íná yéewa wáalíacawa cabáyawanáca wía macáita, wía èeri mìnanáica.
16 Wáalíacawa canácata wéená yáaliméerica imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái
íimáaná. Iná iwàwacutá Dios imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú, wía yeebáidéeyéica Dios, yéewa-
caténá macáita wía Abraham itaquénáinámica, weedáca walíwa yái cayábéerica Dios icàlidéericaté ìwali
cáimiétacanéeri iyú wàawirimi Abraham irí, wía judíoca, píacué nacái càmíiyéica judío. Yái cayábéerica,
càmíiricata abéta walípiná, wía judíoca yeebáidéeyéica Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Néese
Dios imànipiná cayábéeri càmíiyéi judío irí canánama nacái, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide
iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Càita Dios iicáca Abraham iyúwa wàawirimi, macáita wía yeebáidéeyéica
Dios. 17 Dios icàlidacaté càiri tàacáisica Abraham irí bàaluité. Dios íimacaté: "Nudéca numàacaca pía
madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiripiná pía", íimacaté yái Diosca. Iná mabáyawanáca Dios iicáca
madécaná wenàiwica íiwitáaná cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná.
Yácata Wacuèriná Dios wàawirimi Abraham yeebáidéericaté, yái Diosca icáucàidéerica yéetéeyéimiwa,
yáaliméeri nacái idàbaca wawàsi càmíiricáwa ìya siùca.
18 Ewitaté máinícáaníta béericani yái Abrahamca, càicáaníta Abraham yeebáidacaté Dios itàacái yée-
wanápináté idènìaca ìiriwa. Ináté "Madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiricani", yái Abrahamca, càide
iyúwaté Dios icàlidáaná iríni: "Manùbéeyéipiná pitaquénáinámica", íimacaté yái Diosca. 19 Abraham

idènìacaalíté batéwa cien camuí, yáté yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté Abraham yáalíacáanítawa
néetáanápinátéwa mesúnamáita, yái Abrahamca, úa nacái yàacawéetúa Saraca. Càité Abraham yee-
báidaca Dios, éwita máinícáaníta béeyéica nía nadènìanápinátе néenibewa. 20 Abraham yeebáidacaté
Dios mamáalàacata. Càmitaté Abraham iwènúada íiwitáisewa tàacáisi íicha Dios icàlidéericaté irí cáim-
iétacanéeri iyú imàacáanápinátе quéenibeca Abraham. Yeebáidacaté Dios manuísíwata cachàiníwanái
mamáalàacata. Yàacaté nacái Dios irí cayábéeri. 21 Yáté Abraham yeebáidaca macái ichàini iyúwa cachàinica
Dios, yáaliméericaté imànica macáita càide iyúwaté íimáaná Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. 22 Abraham
yeebáidacaalíté Dios tài íiméeri iyú, yá mabáyawanácaté Dios iicácani.
23 Càmitaté natànàa abéerita Abraham ìwali mabáyawanácaté Dios iicácani. 24 Néese natànàacaté càiri
tàacáisi wàwali nacái, mabáyawanácáiná Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios, yái Dios imichàidéericaté
Wáiwacali Jesús yéetácáisi íicha. 25 Dios imàacacaté Jesús yéetácawa wabáyawaná ìwalíise iwasàacaténá
wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néeseté Dios imichàidaca Jesús yéetácáisi íicha yéewanápiná
mabáyawanáca Dios iicáca wía.

5

Libres de culpa

1 Iná siùcáisede mabáyawanáca Dios iicáca wía, wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacáiwa.
Mabáyawanáca Dios iicáca wía, íná cayábaca wáapicha Dios matuíbanáiri iyú Wáiwacali Jesucristo ìwalíise,
Wáiwacali yéetácáinátéwa wabáyawaná ìwalíise. 2 Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná cayábaca Dios
iicáca wía, imànica walí cayábéeri, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Yá manuíca wáináidaca wawàwawa
Dios ìwali, casíímái nacái wawàwa idècunitàacá wacùaca wàyáanápiná chènuniré Dios yáapicha icamaláná
mèlumèluíri irìcu, cáimiétaquéeri iyú nacái, càide iyúwa Dios ìyáaná. 3 Càita nacái casíímáica wawàwa
siùcáisede iwàwacutácaalí wàuwichàacawa. Wáalíacáináwa yùuwichàacáisi yéewáidaca wía yéewacaténá
màulenáca wía, cachàini nacái wáiwitáise Wáiwacali ìwaliwa wàidenìanápiná wàuwichàanáwa mamáalàa-
cata. 4 Màulenácaalí wía, yásí wáasáidaca weebáidaca Wáiwacali itàacáiwa tài íiméeri iyú. Idécanáami càì
wáasáidaca cachàinica wáiwitáise, yásí máiní cachàiníwanái manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali
ìwaliwa wáalimáanápiná wàidenìaca wàuwichàanáwa mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré. 5 Néese
manuícaalí wáináidaca wawàwawa, yá càmita bái wía, yácáiná Dios imànipiná walí cayábéeriwa chènuniré
càide iyúwaté íimáaná walí. Wáalíacawa Dios imàníinápiná càì ibànùacáináté Espíritu Santo wawàwalìculé,
yái Espíritu imàaquéerica wáalíacawa macái wawàwalìcuísewa cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata.
6 Wáalíacawa cáinináca Dios iicáca wía, bàaluitécáiná càmicaalíté wáalimá wawasàaca wíawawa Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha, yáté Cristo yàanàaca aléi èeri irìculé yàasu èerité, yáté yéetácawa wáichawalíná,
wía báawéeyéica. 7 Máiní càulenáca wéetácawa áiba wenàiwica íichawalíná wayúudàacaténáni, éwita
cayábéericáaníta íiwitáiseni. Quéwa cayábasíwéericaalí íiwitáise, yá cawàwanáta abénaméeyéi yéetápiná-
cawa íichawalíná nayúudàacaténáni. 8 Quéwa Dios ibànùacaté Cristo yéetáanápinátéwa wáichawalíná
éwitaté cabáyawanácáaníta wía. Càité Dios yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. 9 Siùcáisede mabáyawanáca
Dios iicáca wía Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Cristo
iwasàanápiná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, èeri imáalàapinácaalíwa. 10 Wáalíacawa Dios
iwasàanápiná wíawa, bàaluitécáiná idècunitàacá wàuwideca wamànica Dios, yáté cáinináca Dios iicáca
wía, iwàwacaté nacái imànica walí cayábéeri, Dios Iiri yéetácáinátéwa wabáyawaná ìwalíise. Iná yéewa
cayábaca wáapicha Dios siùcáisede matuíbanáiri iyú. Néeseté Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íicha, íná
yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Cristo iwasàanápiná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, íiwitáise
cáuri iyúwa, cachàiníiri nacái, cayábacáiná wáapicha Dios siùcáisede matuíbanáiri iyú. 11 Yá nacái casíímáica
wawàwa Dios yáapicha Wáiwacali Jesucristo ìwalíise, cayábacáiná wáapicha Dios matuíbanáiri iyú Cristo
yéetácáinátéwa wáichawalíná.

Adán y Cristo

12 Bàaluité, yái idàbáanéericaté asìalica imànicaté ibáyawanáwa; càité idàbaca wenàiwicanái imànica
ibáyawanáwa chái èeri irìcu. Càité nacái idàbaca néetácawa méetàuculé Dios íicha nabáyawaná ichùulìa-
cawa. Càité nacái yéetácáisi yàanàaca macái wenàiwicanái ìwali macáicáináta namànicaté nabáyawanáwa.
13 Ipíchawáiseté Dios imàacaca itàacáiwa profeta Moisés irí israelitanái irípiná, yáté macái èeri mìnanái
yàawirináimi namànicaté nabáyawanáwa. Ináté néetácawa nabáyawaná ichùulìacawa. Càmicaalíté
wenàiwica yáalíawa Dios iwàwáaná nàyaca machacànìiri iyútá, yá càmitaté cabáyawaná níatá. Quéwa
náalíacatéwa. 14 Yáté wenàiwicanái yéetácawa Adán yàasu èericatáiseté àta profeta Moisés yàasu èerité
nacái namànicáináté nabáyawanáwa éwita càmicáanítaté nayáa àicu ìyacaná càide iyúwaté Adán iyáaná
abéeri àicu ìyacaná íiwitáaná càmíiricaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Siùcade wéewáidacuéwa Adán ìwali,
Cristo ìwali nacái, yái yàanèeripinácaté madécaná camuí Adán idénáami.
15 Quéwa yái Adán ibáyawanámicaté, máiní áiba íiwitáanáde íicha yái cayábéerica Dios imànníirica walí
mawèníiri iyú. Madécaná wenàiwica néetácawa abéeri asìali ibáyawaná ìwalíise, yái Adánca, quéwa Dios
idéca imànica walí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú wía madécaná wenàiwicaca. Dios idéca imànica
walí cayábéeri abéeri asìali ìwalíisená, yái Jesucristoca. 16 Abéeri asìali ibáyawaná, yái Adánca, máiní áiba
íiwitáanáde íicha yái cayábéerica Dios imànníirica walí mawèníiri iyú. Cabáyawanáca macáita wenàiwica
Adán ibáyawaná ìwalíise quéwa Dios idéca imànica cayábéeri mawèníiri iyú wenàiwicanái irí abéeri
asìali ìwalíisená, yái Jesucristoca, mabáyawanácaalíté Dios iicáca wenàiwica imànníyéicaté ibáyawanáwa

manuísíwata. [17] Báisíta wenàiwicanái néetácatéwa abéeri asìali ibáyawaná ìwalíise, yái Adánca. Quéwa
Dios imànica walí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani, wía
Dios iiquéeyéica mabáyawanéeri iyú, wàyapiná cáimiétaquéeri iyú, casíimáiri iyú nacái wacáuca wàlisài
yáapichawa abéeri asìali ìwalíisená, yái Jesucristoca.
[18] Càité Adán ibáyawaná cabáyawanácaté imànica macái wía èeri mìnanáica Dios yùuwichàidáanápináté
wía. Quéwa Jesucristo imànicaté cayábéeri càide iyúwaté Dios iwàwáaná yéetáanápinátéwa wabáyawaná
ìwalíise yéewacaténá mabáyawanáca Dios iicáca macáita wía. [19] Iimáanáca cabáyawanáca wía madécaná
wenàiwicaca abéeri asìali ibáyawaná ìwalíise yái báawéerica abéeri asìali imànníiricaté, yái Adánca,
càmíiricaté imàni càide iyúwaté Dios íimáaná. Càita nacái mabáyawanáca Dios iicápiná wía madécaná
wenàiwicaca ìwalíise yái cayábéerica abéeri asìali imànníiricaté, yái Jesucristoca, yái yeebáidéericaté iyúwa
Dios ichùulìaná imànica.
[20] Dios imàacacaté itàacáiwa profeta Moisés irí yéewacaténá wenàiwicanái yáalíacawa máiní
cabáyawanáca nía. Quéwa éwita wamànicáanítaté wabáyawanáwa manuísíwata, càicáaníta Dios imànicaté
walí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata cachàiníwanái wabáyawaná manuíri íicha. [21] Quéechatécáwa
wenàiwica néetácatéwa méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ichùulìacawa. Quéwa siùcáisede
Dios, yái cayábéeri íiwitáiseca, icùaca wía imànicaténá walí cayábéeri mawèníiri iyú, yá mabáyawanáca
Dios iicáca wía, yàaca nacái wacáuca càmíiri imáalàawa Wáiwacali Jesucristo yéetácái ìwalíise.

6

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

[1] Cawàwanáta áibanái iyúunáidaca nùasu tàacáisi íimáanáca cayábaca càicaalí wáimaca: “Wamànicué
wabáyawanáwa mamáalàacata manuísíwata yéewanápiná macái èeri mìnanái náalíacawa máiníiri cayábaca
Dios íiwitáise néemìacáiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná manuíri íicha”, càì áibanái íináidacawa.
[2] ¡Càmíirita! Wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái càmita iwàwacutá wamànica wabáyawanáwa quirí-
nama. Péemìacué comparación: Wenàiwica yéetéerimiwa càmita yáalimá imànica quirínama ibáyawanáwa
chái èeri irìcu. Càita nacái wía. Càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa, íná
iwàwacutá càmita quirínama wamànica wabáyawanáwa. Wamànicaalí wabáyawanáwa mamáalàacata,
càmita wáalimá wàyaca abédanamata Dios yáapicha. [3] ¿Càmitasicué píalíawa wadàbacaté wàyaca càide
iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa? Càité wadàbaca wàyaca weebáidacaalíté Cristo Jesús
itàacái wabautizáanápinátéwa wáasáidacaténá weebáidaca. Siùcade wàyacáiná abédanamata Cristo Jesús
yáapicha, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, íná iwàwacutá wàyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa
ibáyawaná íichawa, càmíinápiná quirínama wamàni wabáyawanáwa. [4] Yái wabautizáanácawa, yácata
yéetácáisi yéenáiwaná nacáiri. Càide iyúwa nabàlìacaalí yéetéerimiwa càliculìi irìculé, càita nacái walicùa-
catéwa úni yáaculé càide iyúwa wéetáca nacáicaalíwa Cristo yáapicha wabautizácaalítéwa wáasáidacaténá
weebáidaca Cristo itàacái. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca wadàbacaté wàyaca iyúwa wenàiwica
yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íichawa. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca Dios yàacaté wacáuca wàlisài
yéewanápiná wàyaca wàlisài wáiwitáise yáapichawa càide iyúwaté Wáaniri Dios cachàiníiri íiwitáise
imichàidáanáté Cristo yéetácáisi íicha.
[5] Wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéi-
catéwa, càide iyúwaté Cristo yéetáanáwa. Càita nacái báisíiri iyú wadènìaca siùcáisede wacáuca
wàlisàiwa Cristo yáapicha. [6] Wáalíacawa Dios idéca ichuìdaca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise
bàaluisàimi ichàinica, Cristo yéetácái ìwalíise, yái natàtèericaté cruz ìwali, yéewanápiná chuìca wáicha
wabáyawaná, yéewanápiná nacái càmita wamàni mamáalàacata wabáyawanáwa, iyúwa áibanái yàasu
wenàiwicanái iwàwacutáaná íibaidaca mawèníiri iyú náiwacali iríwa. [7] Càide iyúwa yéetéerimiwa càmíiná
imàni ibáyawanáwa quirínama chái èeri irìcu, càita nacái wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa
ibáyawaná íichawa, íná iwàwacutá càmita quirínama wamàni wabáyawanáwa. [8] Wàyacáiná abédanamata
Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo
yéetáanáwa. Iná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani wàyaca abédanamata Cristo yáapicha. [9] Cristo
idéca imichàacawa yéetácáisi íicha, íná yéewa wáalíacawa càmita quirínama yéetáwa ànìwa. Càmita
quirínama yéetácáisi yáalimá imawènìadacani. [10] Cristo yéetácatéwa abé yàawiríata ichuìdacaténá wáicha
wabáyawaná càiripináta, yái wabáyawaná ichàinica, quéwa siùcáisede Cristo ìyaca càiripináta Dios yáapicha
imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. [11] Càitacué nacái pía. Cristo Jesús yéetácatéwa píichawalínácué,
néeseté icáucàacawa, íná iwàwacutácué piicáca píawawa iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná
íichawa, pìyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Iná picácué pimàni pibáyawanáwa. Néese
pìyacué iyúwa cáuyéi wenàiwica Dios irípiná, iyúwa wenàiwica imichèeyéicatéwa yéetácáisi íicha, pìya-
cáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha píibaidacaténácué Dios irípiná cáimiétaquéeri iyú.
[12] Iná picácué pimàaca píiwitáise cabáyawanéeri ichùulìaca pía pimànníinápiná pibáyawanáwa iyúwa
píiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná. [13] Picácué pimàaca píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulìaca
pía iyúwa píiwacali pimànníinápinácué mamáalàacata pibáyawanáwa piiná iyúwa, píiwitáise iyú nacáiwa.
Néese pimàacacué píawawa Dios irí pimànicaténácué cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Bàaluitécáiná
pìyacatécué déeculé Dios íicha iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawanácué yáapichawa, quéwa siùcade iwàwa-
cutácué pimàacaca píawawa Dios irí pìyacaténácué càide iyúwa píiwitáise wàlisài íimáaná picáuca wàlisài
yáapichawa, pimànicaténácué cayábéeri macái píiwitáise iyúwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. [14] Bàaluité

píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulìacatécué pía. Yá Dios íimacaté cabáyawanácuéca pía, iwàwa-
cutáanácué nacái piùwichàacawa pibáyawaná ichùulìacawa. Quéwa Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri
mawèníiri iyú imàacáanápináté iwàwawa pibáyawaná íichacué, íná siùcade iwàwacutácué càmita pimàni
càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulìanácué pía, néese Dios ichàiniadapinácué píawa
pimànicaténácué càide iyúwa iwàwáaná.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

15 Wáalíacawa Dios idéca imànica walí cayábéeri cài mawèníiri iyú: Mabáyawanáca iicáca wía éwita
càmicáaníta wamàni macáita càide iyúwa iwàwáaná. Néese siùcade cawàwanáta áibanái nayúunáidaca
nùasu tàacáisi íimáanáca cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa Dios imàacacáiná iwàwawa wabáyawaná
íicha éwita càmicáaníta wamàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùulìaná. ¡Càmíirita! 16 Péemìacué
comparación: Píalíacuéwa pimàacacaalícué píawawa áiba wenàiwica irí pimànicaténá càide iyúwa
ichùulìanácué pía, yásí yàasu wenàiwicaca imànicuéca pía íibaidéeripiná irí mawèníiri iyú. Iwàwacutácué
nacái pimànica càide iyúwa ichùulìaná pía. Càita nacái píacué: Pimàacacaalícué pibáyawaná ichùulìaca
pía, yásí pibáyawaná yàasu wenàiwicaca imànipinácuéca píawa, yá péetápinácuécawa méetàuculé Dios
íicha pibáyawaná yáapichawa. Quéwa pimànicaalícué càide iyúwa Dios ichùulìaná pía, yásí Dios yàasu
wenàiwicaca imànipinácuéca píawa, yá pìyapinácuéca machacàníiri iyú. 17 Quéwa nùaca Dios irí cayábéeri
pìwalicué. Bàaluité pimànicatécué càide iyúwaté pibáyawaná ichùulìanácué pía, quéwa siùcade peebái-
dacuéca tài íiméeri iyúni yái tàacáisi cayábéerica Dios ibànuèricaté wenàiwica irí néewáidacaténácué iyú
pía. 18 Dios idéca iwasàacuéca pía píiwacali bàaluisàimi íichawa, yái pibáyawaná ichàinica ichùulièricatécué
pía. Yá pidécuéca pidàbaca pìyaca machacàníiri iyú càide iyúwacué Píiwacali wàlisài ichùulìanácué pía, yái
Wáiwacali Jesucristoca. 19 (Nucàlidacuéca nùyaca piríni càide iyúwa wenàiwica itàaníiná aliséeri tàacáisi
iyú càmicáinácué píalía péemìaca cayábani càinácaalí íimáaná, càulenácáinácué píichani.) Quéechatécáwa
pimàacacatécué pibáyawaná ichùulìaca pía pimànicaténáté pibáyawanáwa casaquèeri manuísíwata. Quéwa
siùcade iwàwacutácué pimàacaca píawawa Dios irí pìyacaténácué machacàníiri iyú càide iyúwa Dios
iwàwáaná, píibaidacaténácué Dios irípiná mabáyawanáwaca macái pichàini iyúcuéwa.
20 Pimànicaalítécué càide iyúwa pibáyawaná ichùulìanácué pía, yáté càmitacué píibaida Dios irípiná, ínáté
càmitacué pimàni cayábéeri pìyacaténácué machacàníiri iyú. 21 Píalíacuéwa cayába càmitaté pìya casíimáiri
iyú, néese pibáyawanácué itécaté yàacawa pía irìculé yái yéetácáisica càmíirica imáalàawa. Báicuéca pía
siùca ìwalíise yái pimàníiricatécué, íná canéerica iwèni piríni yái iyúwaté pìyáaná bàaluité. 22 Quéwa
Dios idéca ichuìdacuéca píicha pibáyawaná, yái píiwitáise bàaluisàimi ichàinica. Yá pidécuéca pidàbaca
píibaidacuéca Dios irípiná iyúwa yàasu wenàiwica. Yá pidécuéca peedáca piríwa yái cayábéeri iwènica:
Dios imàacacué píibaidaca irípiná mabáyawanéeri iyú chái èeri irìcu, yá nacái imàacapinácué pìyaca
yáapicha chènuniré càiripináta. 23 Abéericata nawèni needáca nalíwa cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa.
Needáca nalíwa meedá yéetácáisi. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú, yàaca wacáuca càmíiri
imáalàawa Wáiwacali Cristo Jesús yáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacái.

7

Un ejemplo tomado del matrimonio

1 Píacué nuénánái judíoca, yáaliéyéicawa tàacáisi ìwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse.
Píalíacuéwa yái tàacáisi ichùulìaca wenàiwica abéta idècunitàacá cáucani yái wenàiwicaca. 2 Péemìacué
comparación: Dios itàacái íimaca walí, canìríichúa inanái càmita udé uèpùacawa unìri íichawa àta
yéetácatalétawa uícha, íimacáiná cài yái tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Quéwa unìri
yéetácaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimonioca, yásí canáca ubáyawaná éwita uedácaalí uliwa áiba
àniwa. 3 Iná uimácaalí áiba asìali yáapicha càmíirica unìrisíwa idècunitàacá cáuca yái unìrica, yá umànica
ubáyawanáwa. Quéwa unìri yéetácaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimonioca. Yásí úalimá ucásàacawa
áiba asìali yáapicha mabáyawanéeri iyú.
4 Càita nacái píacué nuénánáica. Bàaluité máiní cabáyawanácuéca pía, ínáté càmitacué píalimá pimànica
càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Quéwa Cristo yéetácatéwa
píichawalínácué, íná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi
íicha. Càmitacué quirínama yáalimá ichùulìaca pía. Siùcáisede Cristo yàasu wenàiwicacuéca pía, yái
imichèericatéwa yéetácáisi íicha. Càita wáalimá wamànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. 5 Bàaluité
wàyaca wabáyawaná yáapichawa, yáté wéemìaca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íiméerica
càinácaalí Dios iwàwaca wàyaca machacàníiri iyú. Wáalíacatéwa càirínácaalí wawàsi Dios imáisanièricaté
wamànica, ínáté máiní wawàwacaté wamànica càiri wawàsi. Iná yái wabáyawanáca itécaté yàacawa
wía yéetácáisi irìculé méetàuculé Dios íicha càiripináta. 6 Quéwa idéca chuìca wáicha wabáyawaná, yái
wáiwitáise bàaluisàimi ichàinica, ichùulièricaté wamànica wabáyawanáwa méetàuculé Dios itàacái íicha.
Iná Dios idéca iwasàaca wía wáibaidacaténá irípiná wacáuca wàlisài yáapichawa Espíritu Santo yèerica
walí. Càmita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùulìaná wía, yái wáiwitáise
bàaluisàimica càmíiri iwàwa wamànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yái bàaluisàimi tàacáisica profeta
Moisés itànèericaté.

El pecado que está en mí

7 Cawàwanáta áibanái wenàiwica iyúunáidaca nùasu tàacáisi íimáanáca báawaca meedáni yái tàacáisi
Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmíirita! Néese, máiní cayábéericani yái tàacáisica,

quéwa núalíacáinátéwa Dios imáisanìata nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, íná máiní nuwàwacaté
numànica nubáyawanáwa. Càmicaalíté tàacáisi imáisanìa nuwàwaca numànica nubáyawanáwatá, yá
càmitaté máiní nuwàwa numànica nubáyawanáwatá. [8] Quéwa máiní cachàinicaté mamáalàacata yàa-
catéwa nubáyawaná ìwalíise yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, yái tàacáisi
imáisanièricaté nuwàwaca numànica nubáyawanáwa. Yá nubáyawaná yáalimáidacaté núa ìwalíise yái
Dios itàacáica, imàacáanápiná nuínáidacawa numànníinápiná nubáyawanáwa macái íiwitáaná, macái
wawàsi Dios imáisanièrica wamànica. Càmicaalí wáalíawa Dios imáisanìaca wamànica áiba wawàsi
báawéeri, néese càmita máiní wawàwa wamànica yái wawàsi báawéerica. [9] Bàaluité càmita núalía Dios
imáisanìaca wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, íináté nùyaca matuíbanáita, càmita achúma nuínáida-
cawa nuwàwawa nubáyawaná ìwaliwa. Quéwa idécanáamité núalíacawa Dios càmita iwàwa wáináidacawa
wamànníinápiná wabáyawanáwa, yá máiní cachàinicaté mamáalàacata yàacatéwa nubáyawaná ichàini
nuwàwáanápináté numànica nubáyawanáwa. Yá núalíacatéwa cabáyawanáca núa, iwàwacutáanápináté
nacái nuétácawa méetàuculé Dios íicha càiripináta nubáyawaná ichùulìacawa. [10] Dios imàacacaté
itàacái cayábéeriwa profeta Moisés irí yáasáidacaténá walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàya-
caténá casíimáiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái Dios yáapicha. Quéwa nubáyawaná ichìwáidaca núa
numànníinápiná nubáyawanáwa, íná yái tàacáisica imàacacaté núalíacawa cabáyawanéerica núa, iwàwa-
cutáanápináté nacái nuétácawa méetàuculé Dios íicha càiripinátá. [11] Yáté nubáyawaná yáalimáidaca núa
Dios itàacái cayábéeri ìwalíise, yáté nubáyawaná ichìwáidacaté núa. Yá nubáyawaná cabáyawanáca imànì-
caté núa Dios itàacái iyú, nuétáanápinátéwa méetàuculé Dios íicha càiripináta nubáyawaná ichùulìacawa.
[12] Máiní cayábéericani, yái tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí, imáisanìacáiná wamànica
wabáyawanáwa. Máiní cayábéerica nacái yái tàacáisi imáisanièrica wawàwaca wamànica wabáyawanáwa.
Yái tàacáisica yéewáidaca wía wàyacaténá machacànníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cayábéericani
yái tàacáisica iyúudàacáiná wía wàyacaténá casíimáiri iyú. [13] Yái cayábéeri tàacáisica profeta Moisés
itànèericaté, canáca yéewaná wayúunáidaca báawéericani ìwalíise yái íimáanáca iwàwacutáca wéetácawa
méetàuculé Dios íicha càiripináta wabáyawaná ichùulìacawa. ¡Càmíirita! Néese máinícáiná cabáyawanáca
núa, íná núalíacáinátéwa Dios itàacái cayábéeri imáisanìaca numànica nubáyawanáwa, íináté máiní
nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, yá iwàwacutácaté nuétáanápináwa méetàuculé Dios íicha càiripináta.
Iná yéewa núalíacawa amaléeri iyúni, máiní báawacani yái nubáyawanáca, nubáyawanácáiná ichùulìaca
numànica nubáyawanáwa éwita núalíacáaníta Dios itàacái cayábéeri imáisanìaca numànica càiri.
[14] Wáalíacawa báisíiri iyú cayábéericani yái tàacáisica profeta Moisés itànèericaté yácáiná Espíritu Santo
imàacacaté Moisés itànàacani. Quéwa báawéeri meedá nuíwitáise càide iyúwa macái èeri mìnanái íiwitáise
ìyáaná: Nubáyawaná ichùulìaca núa cachàinníiri iyú numànníinápiná nubáyawanáwa, càide iyúwa áiba
náiwacali báawéeri íiwitáise ichùulìaná cachàinníiri iyú yàasu wenàiwicawa íibaidéerica irí mawèníiri iyú
càiripináta. [15] Càmita núalía cáná yéewa nuíwitáise càica ìyaca; càmita numàni càide iyúwa nuwàwáaná,
néese, numànicáita meedá báawéeri wawàsi càmíirica nuwàwa numànica, yái máiníirica báawaca nuicáca.
[16] Báawaca nuicáca yái numànníirica, càita nudéca núasáidaca núalíacawa cayábéerica Dios itàacái, báisíirica
nacái. [17] Iná núa, idènièrica wàlisài íiwitáisewa, càmita nuwàwa numànica nubáyawanáwa. Quéwa
éwita càmicáaníta nuwàwa numànica nubáyawanáwa, càicáaníta nuíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri
ichùulìaca numànníinápiná nubáyawanáwa. [18] Núalíacawa canáca irí cayábéeri, yái nuíwitáise bàaluisàimi
cabáyawanéerica. Ewita nuwàwacáaníta numànica cayábéeri, càicáaníta càmita núalimá cài numànica
nuchàini iyúwa. [19] Càmita numàni cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, néese numàni mamáalàacata
nubáyawanáwa, yái càmíirica nuwàwa numànica. [20] Iná numànicaalí yái càmíirica nuwàwa numànica, yá
càmita núa yái iwàwéerica imànica ibáyawanáwa, néese nuíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri, yácata
ichùulièrica numànníinápiná nubáyawanáwa.
[21] Càì ichàbaca núa, macái èerita nuwàwacatáita numànica cayábéeri, càmita yéewa numànicani, néese
numànicáita yáawami nubáyawanáwa. [22] Máiní cáininàca nuicáca Dios itàacái. [23] Quéwa ìyaca nuwàwalìcu
áiba chàinisi càmíirica imàaca nuínáidacawa machacànníiri iyú, ipéliéri nacái nuíwitáise wàlisài íipunita.
Yácata nuíwitáise, yái cachàini, yái nuíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéerica, idacuèrica núa iyúwa presoíri.
[24] ¡Máiní achúmaca nuwàwa! ¿Cawiná iwasàapiná núa íicha yái nubáyawaná ichàinica iwàwéerica
itéca núa yéetácáisi irìculé, nuétácaténáwa méetàuculé Dios íicha càiripináta nubáyawaná ichùulìacawa?
[25] Abéericata Dios yáaliméeri ichuìdaca nuícha nubáyawaná ìwalíise yái cayábéerica Wáiwacali Jesucristo
imànníricaté nulípiná, íná nùaca Dios irí cayábéeri. Càita nùyaca chái èeri irìcu: Nuwàwaca numànica
càide iyúwa Dios ichùulìaná wamànica, quéwa nuíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulìaca núa
mamáalàacata numànníinápiná nubáyawanáwa. Quéwa Dios idéca ichuìdaca nuícha nubáyawaná.

8

La vida conforme al Espíritu de Dios

[1] Iná yéewa wáalíacawa Dios càmita yùuwichàidapiná wíawa wabáyawaná ìwalíisewa infierno irìcu,
yái manuíri quicháica, wía ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. [2] Yácáiná Espíritu Santo
yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa, wía ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Yá Espíritu Santo
ichàini ichuìdaca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide
iyúwa wabáyawaná ichùulìaná wía, yái wáiwitáise bàaluisàimica iwàwéerica itéca wía yéetácáisi irìculé,
wéetácaténáwa méetàuculé Dios íicha càiripináta. [3] Dios imàacacaté itàacáiwa profeta Moisés irí, quéwa
wáalimáidacaalíté wamànica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná, yáté càmita wáalimá wachuìdaca wáichawa

wabáyawanáwa máinícáináté wawàwa wamànica wabáyawanáwa, wía èeri mìnanáica. Quéwa Dios idéca
imànica walí yái cayábéerica càmíiricaté wáalimá wamànica: Dios ibànùacaté Iiriwa càiride iyúwa
waicácanáwa, wía èeri mìnanái imànníiyéica ibáyawanáwa. Dios ibànùaca Iiriwa yéetáanápináwa iyúwa
sacrificio wabáyawaná ìwalíise. Càité Dios yùuwichàidaca Iiriwa wabáyawaná ìwalíise ichuìdacaténá wáicha
wabáyawaná. [4] Dios imànicaté cài yéewanápiná wáalimá wàyaca machacànníiri iyú càide iyúwa ichùulìaná
wía irìcuíse yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Iwàwacutácáiná càmita wamàni càide iyúwa
wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri iwàwáaná, néese iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo
iwàwáaná wamànica.

[5] Cawinácaalí wenàiwica imànníirica càide iyúwa íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, íináidacawa meedá
wawàsi ìwali isíimáidéeripinácani báawéeri iyú. Quéwa cawinácaalí imànníirica càide iyúwa Espíritu
Santo iwàwáaná, íináidacawa imànicaténá wawàsi casíimáiripináca Dios iicá. [6] Cawinácaalí wenàiwica
imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yá náiwitáise
itépiná níawa yéetácáisi irìculé méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ìwalíisewa. Quéwa cawiná-
caalí imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, nadènìaca nacáucawa
càmíiri imáalàawa, nàya nacái matuíbanáiri iyú, cayábacáiná náapicha Dios. [7] Cawinácaalí wenàiwica
imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, nàuwideca
namànica Dios, càmicáiná náalimá namànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, càmita nacái nawàwa
namànica càì. [8] Iná cawinácaalí ìyéeyéica càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri ichùulìaná nía, càmita
náalimá namànica yái casíimáirica Dios iicá.

[9] Píacué quéwa, càmitacué pìya càide iyúwa bàaluisàimi íiwitáisesi ìyáaná, néese núalíacué pìyaca
càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Espíritu Santo ìyacué piwàwalìcu yàacawéeridacaténácué
pía. Cawinácaalí wenàiwica canéerica irí Espíritu Santo Cristo ibànuèrica walí, càmíirica Cristo yàasu
wenàiwicacani. [10] Cristo ìyacaalícué piwàwalìcu, yá cáuca Espíritu Santo imànica píiwitáise càirip-
ináta, éwitacué yái piináca pidènìericuéca chái èeri irìcu yéetácáanítawa áibaalíwa, machawàacacáiná
wainá macáita ìwalíise yái wàawirimi Adán ibáyawanáca. Cáuca Espíritu Santo imànicuéca píiwitáise,
mabáyawanácáinácué Dios iicáca pía. [11] Wáaniri Dios icáucàidacaté Jesús yéetácáisi íicha. Néeseté
Dios ibànùaca Espíritu Santo ìyacaténá wawàwalìcu. Espíritu Santo ìyacaalícué piwàwalìcu, yásí Dios
icáucàidapinácué píawa wàlisài iyú yéetácáisi íicha áibaalípiná càide iyúwaté Dios icáucàidáanáté Cristo
yéetácáisi íicha. Yá Dios icáucàidapinácué píawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu ìyéericuéca
piwàwalìcu.

[12] Iná nuénánái, wáalíacáináwa Dios icáucàidapiná wíawa, íná iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu
Santo ichùulìaná wía. Picácué wamàni iyúwa wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulìaná wía.
[13] Pimànicaalícué pìacawa càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulìaná, yá péetápinácué-
cawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. Quéwa pimàacacaalícué Espíritu Santo iyúudàacuéca pichuìdaca
píichawa pibáyawanáwa, yái píiwitáise bàaluisàimi ichàinica, yá pìyapinácuéca càiripináta.

[14] Macái imànníiyéica càide iyúwa Espíritu Santo yàalàaná nía, níacata Dios yéenibe. [15] Yái Espíritu
Santo Dios ibànuèrica walí càmita máiní ichùulìa wía cachàinníiri iyú, càmita nacái cáalu imànica wía,
càide iyúwa áiba náiwacali ichùulìaná yàasu wenàiwicawa cachàinníiri iyú. Néese Espíritu Santo imàacaca
Dios yéenibeca wía, íná yéewa wamáidaca Dios irí: "¡Pía Wáaniri!" cài wáimaca Dios irí. [16] Yái Espíritu
Santoca, yácata icàlidéerica walíni wawàwalìcuíse, Dios isùmanáireca wía. [17] Dios yéenibecáiná wía, íná
Dios yàapiná walí cawènníiri càide iyúwaté íimáaná cáimiétacanéeri iyú. Yá weedápiná yái cawènníirica
Cristo yáapichawa, wàuwichàacáináwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, wàyacaténá cáimiétaquéeri iyú
yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irìcu.

La gloria que ha de venir

[18] Nuicáca iyúwa achúméeríina meedá yái wàuwichàanácawa chái èeri irìcu nuínáidacáináwa ìwali
yái wàyáanápináca cáimiétaquéeri iyú Wáiwacali yáapichawa chènuniré icamaláná mèlumèluíri irìcu
wacùacaténá yáapicha macáita. [19] Macáita wawàsi Dios idàbéericaté chái èeri irìcu, capìraléeri cáli íínata
nacái, macáita máiní natuíyàaca wéenáiwaná yàanàaca caquialéta, Dios yáasáidacatáipinácata yéenibeca
wía. [20] Dios yùuwichàidacaté macáita wawàsi idàbéericaté, íná càmita máiní cayábaca nàyaca siùcade,
Dios íináidacáinátéwa yùuwichàidáanápináté nía. Quéwa Dios iwàwacaté iwasàaca macáita wawàsi
yùuwichàacáisi íicha áibaalípiná. [21] Macái wawàsi Dios idàbéericaté, áibaalípiná Dios iwasàapiná níawa
báawéeri íicha, càmita quirínama nacái nabadácawa, néese nàyapiná cayábéeri iyú wáapicha, wía Dios
yéenibeca, wàyapinácáiná mabáyawanáwaca, cáimiétaquéeri iyú nacái Dios icamaláná mèlumèluíri irìcu.
[22] Wáalíacawa macái wawàsi Dios idàbéericaté chái èeri irìcu, capìraléeri cáli íínata nacái, macáita yái
ìyéerica idéca yùuwichàacawa déecuíri iyú Dios idàbacatáiseté yùuwichàidaca nía àta siùca nacáide,
èeri mìnanái ibáyawaná ìwalíise. Yá macáita nàuwichàacawa, càide iyúwa inanái ùuwichàacaalíwa
umusúadacaténá iicá èeri. [23] Càmita abéta yùuwichàacawa yái macáita wawàsi Dios idàbéerica, wíacáaníta
nacái wàuwichàacawa, wía Dios yèeyéicaté irí Espíritu Santo wáalíacaténáwa Dios imànníinápiná walí
cayábéeri càide iyúwaté íimáaná walí. Wàuwichàacawa wáináidacawa wawàwalìcuísewa idècunitàacá
watuíyàaca wéenáiwaná yàanàaca, Dios yáasáidacatáipináta yéenibeca wía imichàidacaalípiná wíawa
yéetácáisi íicha. [24] Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, imànicaténá walí cayábéeri
áibaalípiná wapíchalécáwa. Imáalàidacaalíté imànica walí yái cayábéeritá, yá càmita iwàwacutá watuíyàa-
catáni. [25] Quéwa càmitàacá yéewa waicáca yái cayábéeri watuíyèerica siùcade, íná iwàwacutá watuíyàaca
mamáalàacatani, matuíbanáiri iyú, càmita nacái waméyáawa watuíyàacani.

[26] Càita nacái Espíritu Santo iyúudàaca wía, ichàiniadaca wáiwitáise, càmicáiná wáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná wasutáca Dios íicha càide iyúwa iwàwacutáaná wáalíacawa. Quéwa Espíritu Santo isutáca walípiná Dios íicha manuísíwata. Isutáca walí Dios íicha tàacáisi iyú càmíirica yéewa èeri mìnanái yáalimá icàlidaca natàacái iyúwa. [27] Diosca, yái yáaliérica wawàwa, yáalía nacái yéemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica, yácáiná Espíritu Santo isutáca walí Dios íicha càide iyúwa Dios iwàwáaná, wía Dios yéenibeca.

Más que victoriosos

[28] Wáalíacawa macáita yái wachàbáanácawa, wía Dios yàasunáica, Dios idéca imàacaca ichàbacawa, iyúudàacaténá wía, yéewanápiná wàyaca càide iyúwa iwàwáaná, wía cáininéeyéica iicáca Dios, Dios imáidéeyéica càide iyúwaté íináidáanáwa imáidáanápináté wía yàasunáipináwa. [29] Dios yáalíacatéwa wàwali bàaluitésíwa, yáté íináidacawa imàacáanápináté wadènìaca waicácanáwawa Dios Iiri iicácanáwa nacáiri, wadènìacaténá nacái wáiwitáisewa càide iyúwa Dios Iiri íiwitáise ìyáaná yéewanápiná wabèericani, yái Iirica, icuèrica wía manùbéeyéica. [30] Wía Dios íináidéeyéicatéwa ìwali quéechatécáwa imàacáanápináté wàyaca càide iyúwa Iiri ìyáaná, wíacata Dios imáidéeyéicaté yàasunáipináwa. Wía Dios imáidéeyéicaté yàasunáipináwa, wíacata nacái mabáyawanéeyéicaté Dios iicá. Wía Dios iiquéeyéicaté mabáyawanéeri iyú, wíacata nacái Dios íináidéeyéicatéwa ìwali imàacáanápiná wàyaca cáimiétacanéeri iyú yáapicha chènuniré icànéeyéipiná Dios icamaláná mèlumèluíri iyú.

[31] ¡Iná péemìacué cayábani, nuénánái! ¡Dios yàacawéeridacáiná wía, íná canácata yáaliméerica imáalàidaca wía! [32] Dios càmitaté imáisanìaca wáicha Iiriwa, càmitaté nacái icùa Iiriwa yùuwichàacáisi íicha, néese Dios ibànùacaté Iiriwa yéetáanápinátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise. Dios imànicáináté walí yái cayábéeri manuísíwéerica, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàanápiná walíni Iiri yáapichawa, macáita yái wamáapuèrica. [33] ¡Canácata yáaliméeripiná icháawàaca wabáyawanámi iináwaná ìwali Dios irí, wía Dios yeedéeyéicaté yàasunáipináwa! Yácáiná idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía. [34] ¡Canácata yáaliméeripiná yúucaca wía infierno irìculé wabáyawanámi ìwalíise!, yácáiná Cristo Jesús yéetácatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, imichàacaté nacáiwa yéetácáisi íicha. Yáté yàacawa chènuniré yáawinacaténáwa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. Jesucristo isutáca ìyaca Dios íicha walípiná mamáalàacata, itàaníca wawicáu Dios yáapicha. [35] ¡Canácata yáaliméeripiná yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica iicáca wía! Ewita wàuwichàacaalíwa, éwita nacái máinícaalí achúmaca wáináidaca wawàwawa, éwita nacái nàuwichàidacaalí wíawa Wáiwacali ìwalíise weebáidacáiná itàacái, éwita máapicaalí wía manuísíwata, éwita catúulécanácaalí wía, éwita máinícaalí nawàwa namànica walí báawéeri, éwita nanúacaalí wíawa, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica iicáca wía. [36] Aiba profeta icàlidacaté Dios itàacái bàaluité íiméerica càinácaalí Dios yàasu wenàiwicanái yùuwichàanápinátéwa. Iimacaté:

"Mamáalàacata nawàwa nanúaca wía weebáidacáiná pitàacái. Càide iyúwa wenàiwica itécaalí ipìrawa oveja
alé yàatalé inuérica pìrái, càita nacái nawàwa nanúaca wía",

íimacaté yái profetaca.

[37] Quéwa éwita wàuwichàacáanítawa càiri wawàsi ìwalíise, càicáaníta wamawènìadaca wàacawa macái báawéeri íiwitáaná, cachàiníwanái mamáalàacata nacái wáiwitáise Wáiwacali Jesucristo ìwaliwa, ichàini iyú nacái, iyúudàacáiná wía, yái Wáiwacalica cáininéericaté iicáca wía, yéetáanápinátéwa wáichawalíná. [38] Núalíacáináwa báisíiri iyúcani canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha yái cáininéerica iicáca wía. Ewita wéetácaalíwa, éwita wàyacaalí quiríta nacái, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. Angelnái nacái, demonio íiwacanánái nacái càmita náalimá needáca wía Dios íicha. Canácata báawéeriquéi yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha, yái báawéerica ìyéerica siùcade, càita nacái báawéeri ìyéeripiná wapíchalécáwa, canácata yáaliméeripiná yeedáca wía Dios íicha. [39] Ewita wàacaalíwa dùlupùta yàasu cáli néré, càita nacái walicùacaalíwa depuíwalé cáli irìculé, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. ¡Yá canáca áiba wawàsi Dios idàbéericaté yáaliméeripiná yeedáca wía Dios íicha, yái wáaliéricawa cáininácа iicáca wía ibànùacáináté Wáiwacali Cristo Jesús yéetáanápinátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise!

9

Dios ha escogido a Israel

[1] Núa, yeebáidéerica Cristo itàacái, núumacué pirí báisíiri iyú, càmitacué nacái nuchìwáida pía. Espíritu Santo imàacacáiná matuíbanáica nuwàwa, íná yéewa núalíacawa nucàlidacani báisíiri iyú. [2] Máiní catúulécanáca numànica nuwàwawa nuénánái israelitanái ìwaliwa, achúma nacái nuwàwa mamáalàacata nàwali. [3] Máiní cáininácа nuicáca nuénánáisíwawa, nùawiría yéenánái, íináté batéwa nuwàwacaté càmita Cristo yàasu wenàiwica núa Dios yùuwichàidáanápináté núa càiripináta núalimácaalí nuétácawa nuénánái israelita íichawalínáwa, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa càmita yéewa nuétácawa náichawalíná nabáyawaná ìwalíise, éwita cáininácáaníta nuicáca nía manuísíwata. [4] Israel itaquénáinámica nía. Dios yeedácaté nía yàasunáipináwa iicácaténá nía iyúwa yéenibewa. Bàaluité Dios ìyacaté nàacuésemi icamaláná mèlumèluíri irìcuwa. Imànicaté nacái náapicha wawàsi icùanápináté nía. Imàacacaté nacái itàacáiwa profeta Moisés irí, yéewacaténá israelitanái yáalíacawa càinácaalíté Dios iwàwáaná nàyaca. Dios yéewáidacaté nía nacái namànicaténá culto nàacaténá Dios icàaluíníná. Icàlidacaté nacái nalí cáimiétacanéeri iyúni imànníinápináté nalí cayábéeri manuísíwata. [5] Níái israelitaca, níacata wàawirináimi itaquénáinámica. Néeseté Wáiwacali, yácata israelitanái yàasu Mesías, yái nacuèrinápináca

Dios ibànuèricaté nalí. Wáiwacali yàanàacaté aléi èeri irìculé, yáté imusúaca iicá èeri iyúwa israelitasàiri.
Yái Wáiwacali, yácata Wacuèriná Diosca cachàiníirica náicha canánama, icuèrica nacái macáita, íná wàacué
Wáiwacali iríwa cayábéeri càiripináta. Báisíta, amén.

6 Quéwa éwita càmicáaníta macáita Israel itaquénáinámi neebáida Dios itàacái, càicáaníta Dios càmita
yúuca íichawa itàacáiwa icàlidéericaté nalí cáimiétacanéeri iyú, íiméerica imàníinápiná nalí cayábéeri.
Quéwa càmita Dios iicá macáita Israel itaquénáinámi iyúwa yàasunáiwa, báisí israelitanáisíwaca, níacáiná
abénaméeyéi néená càmita neebáida Jesucristo itàacái. 7 Dios càmita iicá iyúwa yàasunáiwa macáita
Abraham itaquénáinámi, yácáiná Dios cài íimacaté Abraham irí: "Nuicápiná iyúwa nùasunáiwa pìiri
Isaac itaquénáinámi", cài íimacaté yái Diosca, éwita Abraham idènìacáanítaté yéenibewa áibanái. 8 Iná
yéewa wáalíacawa Dios càmita iicá iyúwa yéenibewa macáita Abraham itaquénáinámi, néese níawamita
cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái Dios icàlidéericaté Abraham irí cáimiétacanéeri iyú, íiméerica
Dios imàníinápináté cayábéeri Abraham itaquénáinámi irí. 9 Dios icàlidacáináté Abraham iríni cáimiéta-
canéeri iyú imàacáanápináté quéenibeca Abraham. Yáté cài Dios íimaca: "Aiba camuípiná numàacapiná
quéenibeca pirí úara pìacawéetúaca Saraca, yá udènìapináca uìriwa", íimacaté yái Diosca.

10 Iyaca áiba wawàsi nacái: Wàawirimi Abraham ìiri íipidenéericaté Isaac idènìacaté yéenibewa yàa-
cawéetúa Rebeca yáapichawa. Pucháiba asìanáica níara Isaac yéenibeca. Ibèeri íipidenáté Esaú, iméeréeri
nacái íipidenáté Jacob. 11-13 Quéwa ipíchawáiseté namusúa naicá èeri, ipíchawáiseté nacái namànica
cayábéeri, báawéeri nacái, yáté Dios íimaca Rebeca irí: "Ibèeri íibaidapiná iméeréeri iríwa", càité íimaca
yái Diosca. Càité nacái profeta itànàacaté tàacáisi nàwali Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté: "Cáininácaté
nuicáca Jacob, quéwa càmitaté nuedá Esaú nùasu wenàiwicapináwa", càité íimaca yái Diosca. Càita
wáalíacawa Dios yeedáca nía yàasu wenàiwicanáipináwa càide iyúwaté íináidáanáwa. Yásí imáidaca
wenàiwica yàasunáipináwa quéwa càmita ìwalíise yái namànníirica.

14 Iná cawàwanáta áibanái íimaca báawacasa Dios íiwitáise càmicáiná imáida wenàiwica yàasunáipináwa
ìwalíise yái namànníirica. ¡Càmíirita! 15 Dios íimacáináté profeta Moisés irí: "Nuicápiná napualé cawinácaalí
nuwàwéeyéica nuicáca ipualé. Càita nacái catúulécanápiná nuicáca cawinácaalí nuwàwéeyéica nuicáca
itúulécaná", càité Dios íimaca. 16 Iná yéewa wáalíacawa Dios càmita iicá wenàiwica ipualé ìwalíise yái
nawàwéerica, ìwalíise nacái yái namànníirica macái nachàini iyúwa. Néese iicáca napualé íináidacáináté
imàníinápiná nalí cayábéeri. 17 Càité nacái bàaluité Dios íimacaté faraón irí, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli.
Dios íimacaté: "Nudéca numàacaca picùaca pìasu cáliwa núasáidacaténá nuchàiniwa macái èeri mìnanái irí
numànicaalípiná pirí wawàsi caiyéininéeri. Iná yéewa macái èeri mìnanái yéemìapiná nuináwaná ìwali",
íimacaté yái Diosca. 18 Càita wáalíacawa catúulécanáca Dios iicáca cawinácaalí Dios iwàwéeyéica iicáca
itúulécaná. Dàalaca nacái imàacaca áibanái íiwitáise dàalacaténá náináidacawa nawàwalìcuísewa.

19 Cawàwanáta píimaca píináidacawa piríwa: "Dios imànicáiná cài, íná canáca yéewaná Dios yùuwichài-
daca báawéeyéi wenàiwica Dios imàacacáiná namànica nabáyawanáwa", cài píináidacawa cawàwanáta.
20 Picá cài píimaca. Wenàiwicacáiná pía meedá, canáca yéewaná pisutáca péemìawa Dios cáná yéewa imàni
wawàsi. Péemìa comparación: Canácatáita cài catùa íimaca irí yái imànníirica úa: "¿Cáná cài pimànica núa?",
càmita yéewa úuma úái catùaca. 21 Yái imànníirica catùa yáalimá imànica ibái iyúwata iwàwáaná imànicani.
Iná imànica ibái yéená úasíwaná, yéenáta nacái imàni áiba iwàsape iyú.

22 Càita nacái báisíiri iyú Dios yéewa imànica càide iyúwa iwàwáaná. Dios yéewa yùuwichàidaca
manuísíwata ichàini manuíri iyúwa macáita wenàiwica Dios íináidéeyéicatéwa yùuwichàidáanápiná nía,
cawinácaalí imànníiyéica ibáyawanáwa. Dios idéca ìidenìaca yái namànníináca nabáyawanáwa déecuíri iyú.
23 Càita nacái Dios imànica yeedácaténá wía yàasunáipináwa. Dios íináidacatéwa catúulécanáanápináté
iicáca wía, imànníinápináté nacái walí cayábéeri manuísíwata. Iináidacaté nacáiwa imàacáanápiná wàyaca
cáimiétacanéeri iyú yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irìcu. Cài imànica walí yáasáidacaténá
íiwitáise cachàiníiriwa macái wenàiwica irí. 24 Iná Dios idéca imáidaca wía yàasunáipináwa, abénaméeyéi
wéenánái wía judíoca, abénaméeyéi nacái càmíiyéi judío. 25 Càité nacái profeta Oseas itànàacaté tàacáisi
bàaluité Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

"Aibanái càmíiyéité nucùa bàaluité, nucùapiná níawa áibaalípiná. Nía nacái càmíiyéica áibanái iwàwa
bàaluité, cáininápináca nuicáca níawa.

26 Alé núumacatalécaté nalí: 'Càmíiyéicué pía nùasu wenàiwica', alé núumapináca nàwaliwa nuénibeca nía,
núa cáuri Diosca",

íimacaté yái Diosca. 27 Bàaluité profeta Isaías íimacaté israelitanái ìwali: "Ewita manùbéeyéicáaníta níái
Israel itaquénáinámica càide iyúwa càina imuluí, càicáaníta càmíiyéipiná manùba nía Dios iwasèeyéipiná
yàasu yùuwichàacáisi íichawa. 28 Yácáiná Wacuèriná Dios imànipiná mesúnamáita macáita càide iyúwaté
íimáaná imànníinápináté chái èeri irìcu", càité íimaca yái Isaíasca. 29 Càité nacái profeta Isaías íimaca bàaluité:

"Wacuèriná Dios, cachàiníiri náicha canánama, càmicaalíté ichàiniada wéenibe yéetácáisi íichatá, wía is-
raelitaca, yáté càica wíatáde iyúwa pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra nacái, Dios imáalàidéeyéi-
caté nabáyawaná ìwalíisewa",

càité íimaca yái profetaca Isaías.

Los judíos y el evangelio

30 Péemìacué cayábani. Abénaméeyéi càmíiyéi judío, càmíiyéicaté nacái icutá Dios cayábáanápiná iicáca
nía, mabáyawanáca Dios iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo. 31 Quéwa, israelitanái càmitaté
cài namànica. Nadènìacaté tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse icàlidéerica càinácaalíté
israelitanái iwàwacutáaná nàyaca machacànníiri iyú Dios iicápiná. Néese máiníté náalimáidaca namànica

macáita cayábéeri iyú càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná, náimacáináté mabáyawanácasa Dios iicáca nía
ìwalíise yái cayábéerica namànníiricaté. Quéwa càmitaté mabáyawaná Dios iicáca nía. 32 Nucàlidacué piríni
siùcade cáná yéewa càmita mabáyawaná Dios iicáca nía: Nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía ìwalíise
yái namànníináca cayábéeri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùulìanáté nàawirináimi. Càmita nawàwa
cayábaca Dios iicáca nía ìwalíisecáita yái neebáidáanáca Dios. Iná yéewa nacaláacawa Dios íicha Jesucristo
ìwalíise, báawacáiná naicáca Cristo yéetáanáwa cruz ìwali. Càita Jesucristo ìyaca nalí siùcade iyúwa manuíri
íba wenàiwica yúuwèeriwa iwéré cáiwíiri iyú. 33 Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios
inùmalìcuíse Jesucristo ìwali. Yái Jesucristoca càicanide iyúwa manuíri íba. Dios íimacaté:

"Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuíri idàbacaténá imànica capìi dàalanama, càita nacái
nubànùapiná abéeri wenàiwica israelitanái iríwa nacuèrinápiná máiníiri cayábaca, níara ìyéeyéica
Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí íipidenácatalé Sión. Quéwa abénaméeyéi néená càmitapiná
neebáida itàacái, calúa nacái naicápinácani. Quéwa abénaméeyéi néená neebáidapiná itàacái, íná
càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalíisewa, yácáiná Dios imànipiná nalíwa macáita càide
iyúwaté íimáaná nalí",

íimacaté yái Diosca.

10

1 Píacué nuénánáica, máiní nuwàwaca Jesucristo iwasàaca israelitanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.
Iná nusutáca Dios íicha nalípiná mamáalàacata neebáidáanápiná. 2 Núalimá nucàlidaca nàwali yái cayábéer-
ica: Níái israelitaca máiní nawàwaca nàaca abéerita Dios icàaluínininá, quéwa càmita náalíawa cayába
càinácaalí Dios iwàwáaná. 3 Càmita nawàwa neebáidaca Cristo yéetácatéwa yéewanápiná mabáyawanáca
Dios iicáca nía. Nawàwaca meedá namànica nachàini iyúwani, cayábáanápinása Dios iicáca nía ìwalíise
yái cayábéerica namànníirica. Càmita nawàwa neebáidaca Cristo càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná
mabáyawanáca Dios iicáca nía. 4 Abéericata Cristo yái yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa Dios
itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. Iná yéewa macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái,
mabáyawanáca Dios iicáca nía.

5 Bàaluité profeta Moisés itànàacaté càinácaalí wenàiwica náalimáaná nàyaca machacànníiri iyú namàni-
caalí macáita càide iyúwa Dios itàacái íimáaná Moisés itànèericaté. Moisés íimacaté: "Cawinácaalí
wenàiwica imànníirica macáita càide iyúwa Dios ichùulìaná, yácata ìyéeripiná casíimáiri iyú", càité íimaca.
6 Quéwa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo. Dios itàacái profeta
Moisés itànèericaté íimaca: "Picá cài píináidacawa: 'Canácata yáaliméeripiná íiríacawa chènuniré' ",
càité íimaca Moisés. Yái tàacáisi íimáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo chènuníise iyúudàacaténá
wía. 7 Moisés íimacaté nacái: "Picá nacái píináidawa: 'Canácata yáaliméeripiná iricùacawa yéetéeyéimiwa
yèewiré' ", càité íimaca Moisés. Yái tàacáisi íimáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo yéetácáisi íicha
iyúudàacaténá wía. Càmita iwàwacutá wamànica càiri càulenáca wawàsi yéewanápiná mabáyawanáca Dios
iicáca wía. 8 Péemìa Dios itàacái íiméerica: "Yái tàacáisi ìyaca mawiénita pirí pinùmalìcu, piwàwalìcu nacái",
cài íimaca Dios itàacái. Yácata tàacáisi wacàlidéerica íiméerica iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo,
yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. 9 Picàlidacaalí áibanái irí Jesús iináwaná ìwali Wacuèriná
Dioscani, peebáidacaalí nacái piwàwalìcuísewa Dios imichàidacaté Jesús yéetácáisi íicha, yásí Jesucristo
iwasàaca píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 10 Weebáidacaalí wawàwalìcuísewa, yásí mabáyawanáca
Dios iicáca wía. Càita nacái wacàlidacaalí áibanái irí wainówanáwa weebáidaca Jesucristo itàacái Wacuèriná
Dioscani, yásí iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

11 Aiba profeta itànàacaté Dios itàacái icàlidéerica tàacáisi Wáiwacali Cristo ìwali: "Cawinácaalí yee-
báidéeyéica itàacái, càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalíisewa, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita
càide iyúwaté íimáaná nalí", cài íimaca Dios itàacái. 12 Cáiníníní

càité íimaca yái profetaca. [19] Yá nuèpùa nusutáca nuémìawa àniwa: ¿Càmitasica israelitanái yáalíatéwa
Dios yeedáanápináté càmíiyéi israelita yàasunáipináwa? Báisíta, nadéerica néemìaquéera, yácáiná profeta
Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
"Píacué israelitaca, piicápinácué numànica cayábéeri càmíiyéi israelita irí, yásí máinícué báawaca píinái-
dacawa, calúacuéca nacái piicáca nía, níái piyúunáidéeyéicuéca càmíiyéica yáalimá yáalíacawa Dios
ìwali",
íimacaté yái Moisésca. [20] Néese càmitaté cáalu profeta Isaías, yá itànàacaté càiri tàacáisica àniwa Dios
inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
"Nudéca numàacaca náalíacawa nùwali, níara càmíiyéica israelitaca, càmíiyéicaté iwàwa yáalíacawa
nùwali. Nudéca nacái núasáidaca nuíwitáise cachàiníiriwa nalí, níara càmíiyéicaté isutá yéemìawa
nuináwaná ìwali",
càité íimaca yái Diosca, càmíiyéi israelita ìwali. [21] Isaías itànàacaté Dios itàacái nacái israelitanái ìwali.
Dios íimacaté: "Mamáalàacata núalimáidacaté nuwènúadaca náiwitáise báawéeri íicha, níái israelitaca
càmíiyéica yeebáida nutàacái, càmíiyéi nacái iwàwa nucùaca nía", íimacaté yái Diosca.

11

El Israel escogido

[1] Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íichawa yàasu wenàiwicawa cáininéeyéica
Dios iicáca, níái israelitaca. ¡Càmíirita!, núacáiná nacái israelitaca núa, Abraham itaquérinámi, Benjamín
yàawiría yéenáca núa. [2] Bàaluitésíwa Dios yeedáca israelitanái yàasu wenàiwicanáipináwa, yá siùcade
càmita yúuca íichawa nía. Píalíacuéwa càinácaalí Dios itàacái icàlidáaná profeta Elías ìwalité. Elías isutácaté
Dios íicha, yáté Elías icháawàaca israelitanái iináwaná ìwali Dios irí. Elías íimacaté Dios irí: [3] "Nuíwacali,
israelitanái nadéca nanúaca pìasu profetanái, nadéca namáalàidaca pìasu altar canánama, nàawirináimi
nàacatalécaté picàaluníníná. Abéericata núa ìyaca quiríta. Nawàwata nacái quéwa nanúaca núa", íimacaté
yái Elíasca. [4] Quéwa Dios íimacaté Elías irí: "Nudéca nucùaca nía báawéeri íicha, nùasu wenàiwicawa
israelitanái siete mil namanùbaca asìanái càmíiyéica yàa cuwáisàiri Baal yéenáiwaná icàaluníníná", íimacaté
yái Diosca. [5] Càita nacái siùcade nàyaca mamáalàacata máisibáwanáita israelitanái Dios yeedéeyéica
yàasunáipináwa íináidacáinátéwa imànníinápiná nalí cayábéeri mawèníiri iyú. [6] Dios càmita yeedá nía
yàasunáipináwa ìwalíise yái cayábéerica namànníirica irípiná nachàini iyúwa. Néese Dios yeedáca nía
yàasu wenàiwicapináwa iwàwacáiná imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú. Dios imànicaté nalí cayábéeri
mawèníiri iyú yeedácaalíté nía yàasunáipináwa, éwita càmicáanítaté namàni cayábéeri.

[7] Iná càica nàyaca: Madécaná israelitanái nawàwacaté Dios iicáca nía mabáyawanéeri iyú, quéwa
Dios càmitaté cài imàni. Néese abénaméeyéi israelitanái Dios íináidéeyéicatéwa yeedáanápináté nía
yàasunáipináwa, mabáyawanáca Dios iicáca nía. Quéwa áibanáica, dàalacaté Dios imàacaca náiwitáise
dàalacaténá náináidacawa, càulenácaténáté neebáidacani, níái càmíiyéica iwàwa yeebáidaca Dios itàacái.
[8] Càité nacái profetanái itànàaca Dios itàacái israelitanái ìwali. Náimacaté: "Dios imàacacaté dàalaca
náiwitáise, dàalacaténá náináidacawa, càmíiyéipiná yáalía yéemìaca càinácaalí báisíiri tàacáisi íimáaná.
Càita nacái nía siùcade. Péemìacué comparación: Càica níade iyúwa wenàiwica idènièyéica ituíwa càmíiri
náalimá naicáidaca iyú, idènièyéica nacái yùuwiwa càmíiri náalimá néemìaca iyú", càité náimaca níái
profetaca. [9] Rey David itànàacaté nacái Dios itàacái israelitanái ìwali. Iimacaté:
"Nàasu cayábéeri yàacàsi, cawèníiri wawàsi nacái ichìwáidapiná nía, nayúunáidacaténá cayábaca náapicha
Dios. Néese, ráunamáita Dios yùuwichàidapiná nía nabáyawaná ìwalíisewa.
[10] Càipináca níade iyúwa matuíyéi, càmicáiná náalíawa Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Dios imàacapiná
báawéeri yúuwàacawa nàwali, yá nàuwichàapinácawa mamáalàacata",
càité íimaca yái Dios itàacáica.

La salvación de los no judíos

[11] Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íichawa judíonái càiripináta nabáyawaná
ìwalíise, yái càmíináca neebáida Jesús itàacái. ¡Càmíirita! Dios càmitaté imàaca naméeràacawa yúucacaténá
íichawa nía meedá càiripináta. Néese Dios iwàwacaté càmíiyéi judío yeebáidaca Jesús itàacái yéewanápiná
judíonái iicáca càinácaalí càmíiyéi judío nàyáaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá judíonái
iwènúadaca íiwitáisewa neebáidacaténá nacái Jesucristo itàacái. [12] Càmitaté judíonái yeebáida Cristo itàacái,
íná Dios idéca imàacaca càmíiyéi judío yeebáidaca. Càita càmíiyéi judío nadéca nàanàaca cayábéeri
wawàsi càmicáiná judíonái yeebáida Cristo itàacái. Iná yéewa wáalíacawa Dios imànníinápiná máiní
cayábéeri cachàiníwanái macái èeri mìnanái irí judíonái iwènúadapinácaalí íiwitáisewa Dios irípiná àniwa
yéewacaténá manùbéeyéi neebáidaca Cristo itàacái.

[13] Quéwa siùcade nuwàwacué nucàlidaca pirí wawàsi, píacué càmíiyéica judío. Dios idéca ibànùaca núa
nucàlidacaténá itàacái càmíiyéi judío irí, íná máiní cawènica nuicáca yái nuíbaidacalécawa, nuwàwaca
nacái nuíbaidaca Dios irípiná cachàiníiri iyú. [14] Nuwàwaca nuénánái judíonái iicáca càinácaalícué
pìyáaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá nawàwaca neebáidaca Cristo itàacái càide iyúwacué
peebáidáaná. Càita cawàwanáta núalimá nuwènúadaca náiwitáise Cristo irípiná iwasàacaténá nía Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha. [15] Dios idéca iwènúacawa judíonái íicha càmicáináté nawàwa neebáidaca Cristo
itàacái, íná siùcade yáalimá cayábaca Dios macái èeri mìnanái yáapicha. Iná yéewa wáalíacawa Dios

imàníinápiná máiní cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata macái èeri mìnanái irí judíonái nawènúadacaalípiná náiwitáisewa Dios irípiná àniwa. ¡Yásí máinípiná cayábaca walíni càide iyú wenàiwica icáucàacaalíwa yéetácáisi íicha! [16] Péemìacué comparación: Judíonái imànicaalí idàbáanéeri pan ofrenda piná namàacacaténáni Dios irí sacerdotenái iyáapiná, yásí Dios yàasucani, yái idàbáanéeri panca namàníirica íbesi íicha panpiná. Dios yàasucáinání, yái idàbáanéerica panca, íná Dios yàasuca yái íbesica macáirita. Càita nacái wamàacacaalí àicu ipìchu ofrenda iyú Dios irí, yásí Dios yàasuca nacái àicu yàanaca canánama. Yái comparacióncа íimáanáca càicanide iyúwa judíonái yàawirináimi. Dios yàasu wenàiwicacaté nía idàbáanéeyéicaté, íná yéewa wáalíacawa áibaalípiná Dios yàasu wenàiwicapináca nacái nataquénáinámi, níái judíoca.

[17] Péemìacué áiba comparación: Dios iicáca yàasu wenàiwicawa càide iyúwa olivo yéetaná. Quéechatécáwa yàasu wenàiwicaca níái judíoca. Néeseté abénaméeyéi néená nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha. Ináté càmita quirínama Dios yàasu wenàiwica nía, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná íicha. Néese Dios imáidacaté pía, pía càmíirica judío yàasu wenàiwicacaténá pía judíonái yáamirìcubàa, càide iyúwa wachanàidacaalí áiba íiwitáaná olivo yàanata ànalìmáiséerica idàbáanéeri yàanamica yáamirìculé càyacanácaténáni olivo yéetaná ìwali. Yái yàanaca ànalìmáiséeri wachanàidéerica olivo yéetaná ìwali íimáanáca càicanide iyúwa pía, pía càmíirica judío yeebáidéerica Cristo itàacái, yéewacaténá Dios yàasu wenàiwicaca pía, càide iyúwaté judíonái ìyáaná quéechatécáwa. [18] Picá cáimacái piicáca píawawa náicha níái Dios yàasu wenàiwica idàbáanéeyéimica, níái judíoca. Piyúunáidacaalí cayábaca pía judíonái íicha, néese piwàwali càmita yéewa cachàinica pía Dios yàasu wenàiwica idàbáanéeyéi íicha, níara judíonái yàawirináimi yeebáidéeyéicaté Dios itàacái bàaluité, càide iyúwa àicu yàana càmíiná yéewa càiyacanácani ichàini iyúwa méetàuculé àicu ipìchu íicha.

[19] Cawàwanáta cài píimaca: "Quéwa Dios iwichùacaté idàbáanéeri yàanami ichanàidacaténá núa olivo yéetaná ìwali. Càita Dios imàacaca yàasu wenàiwicaca núa, íná cayábéerica núa judíonái íicha", cài piwàwa píimaca cawàwanáta. [20] Cayába, nuénásàiri, picá cài píináidacawa. Piwàwali Dios yúucacaté íichawa nía càmíiyéicaté yeebáida itàacái, idéca nacái imàacaca yàasu wenàiwicaca pía peebáidacáiná Jesucristo, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná íicha wachanàidacaténá áiba íiwitáaná olivo yàana àicu ìwali. Càité Dios imànica pirí cayábéeri, íná picá cachàini piicáca píawawa judíonái íicha, néese pìaca Dios icàaluníníná, picá píichawa cayába nacái, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. [21] Càmicáináté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níái idàbáanéeyéimica yàanaca, níái judíoca càmíiyéica yeebáida Cristo itàacái. Iná yéewa wáalíacawa càmita imàacapiná iwàwawa pibáyawaná íicha pimànicaalí pibáyawanáwa mamáalàacata càide iyúwaté judíonái imànníná. [22] Iná píináidawa cayába Dios ìwali máiníiri cayábaca íiwitáise, quéwa máiníiri cachàinica íiwitáise nacái. Dios imànicaté cachàini nalí icaléeyéicatéwa Dios íicha nabáyawaná ìwalíisewa, néese imànicaté pirí cayábéeri. Quéwa iwàwacutá peebáidaca itàacái mamáalàacata, piwènúadacaténá píiwitáisewa pibáyawaná íichawa. Càmicaalí cài pimàni, yásí yúuca íichawa pía càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná íicha. [23] Quéwa judíonái nawènúadacaalí náiwitáisewa neebáidacaténá Cristo itàacái, yásí Dios yàasu wenàiwicaca nía àniwa, càide iyúwa wachanàidacaalí olivo yàanami àniwa olivo yéetaná ìwali wàlisài iyú, cachàiníiricáiná Dios imànicaténá cài. [24] Péemìa comparación: Wáalimá wamànica càuleneéri wawàsi wachanàidáaná ànalìmáiséeri àicu yàana cayábéeri olivo yéetaná ìwali idàwinàacaténáwa, íná yéewa wáalíacawa càmíirica máiní càulenáca wachanàidaca olivo yàanamisíwa olivo yéetaná ìwali, yái yàanamica wawichuèricaté olivo yéetaná íicha. Càita nacái Dios imànica: Dios imàacacaté yàasu wenàiwicaca pía, éwita càmicáaníta judío pía, íná yéewa wáalíacawa imàacáanápiná yàasu wenàiwicapiná nía àniwa níái judíoca, neebáidacaalí Cristo itàacái, idàbáanéeyéicáináté Dios yàasu wenàiwicaca nía bàaluité.

La salvación final de los de Israel

[25] Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa wawàsi ibàacanéeri ìwali ipíchanácué máiní cáimacáica piicáca píawawa israelitanái íicha. Dios idéca imàacaca dàalaca náiwitáise achúma èerita, níái israelitaca. Càipiná israelitanái ìyaca àta macáita càmíiyéi judío néená neebáidacataléta Jesucristo itàacái, macáita càmíiyéi judío Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. [26] Idécanáami cài ichàbacawa, yásí Dios iwasàapiná Israel itaquénáinámi canánama Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càica wáalíacawa bàaluitécáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càité Dios íimaca:

"Yái iwasèeripináca israelitanái yàanàapiná Sión ìyacàlená néesewa. Yá iwènúadapiná náiwitáise nabáyawaná íichawa, níái Jacob itaquénáinámica.

[27] Càipiná numànica nalíwa machacànníiri iyúni càide iyúwaté numànníináté wawàsi nàawirináimi yáapicha, numàacáanápináté nuwàwawa nabáyawaná íicha",

íimacaté yái Diosca.

[28] Siùcade manùbéeyéi judío yéená càmitàacáwa neebáida yái tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, íná Dios iicáca judíonái iyúwa yùuwidenáiwa. Nàuwidecaté namànica Dios, néeseté píacué càmíiyéica judío pidàbacatécué péemìaca Dios itàacái peebáidacaténácué náamirìcubàa. Quéwa cáininàca Dios iicáca judíonái mamáalàacata imànicáináté wawàsi nàawirináimi yáapicha yeedáanápináté nía yàasunáipináwa. [29] Cáininàca Dios iicáca judíonái mamáalàacata càmicáiná Dios yèepùadapiná náichawa yái cayábéeri wawàsica imànníricaté nàawirináimi yáapicha, càmita nacái Dios yúucapiná íichawa nía, níái wenàiwica Dios imáidéeyéicaté yàasunáipináwa. [30] Bàaluité càmitacué pimàni càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Quéwa siùcade càmicáiná judíonái imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná catúulécanáca Dios iicácuéca pía, píacué càmíiyéica judío. [31] Càide iyúwacué càmíináté

pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, càita nacái siùcade judíonái càmita namàni càide iyúwa Dios iwàwáaná.
Càide iyúwa Dios iicáanácué pipualé càmicáináté judíonái yeebáida, càita nacái Dios iicápiná judíonái ipualé
àniwa. [32] Dios iicápiná judíonái ipualé Dioscáiná idéca cabáyawanáca iicáca macái wenàiwica íiwitáaná,
yéewanápiná Dios iicáca macái wenàiwicanái ipualé abédanamata.

[33] ¡Máiní manuísíwata Dios iicáca wenàiwicanái ipualé, imànicaténá nalí cayábéeri manuísíwata! ¡Máiníiri
cáalíacáicani áibanái íicha canánama yái Diosca! ¡Máiní nacái yáalíacawa macái wawàsi ìwali! Canácata
yáaliméerica yáalíacawa macáita wawàsi Dios íináidéericawa ìwali; càita nacái canácata yáaliéricawa
cayába Dios íiwitáise ìwali macáisíwata. [34] Càité áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: "Canácata
yáaliméerica yáalíacawa cayába càinácaalí Wacuèriná Dios íináidáanáwa. Canácata nacái yáaliméerica
yàalàaca Dios. [35] Macáita yái Dios idènièrica, càmitaté áibanái yàaca iríni, íná Dios càmita imawènìa
áibanái íicha wawàsi, càmita nacái iwàwacutá ipáyaidaca íichawa imawènìacálewa", íimacaté yái profetaca.
[36] Canácata cachàiníirica Dios íicha, Dios idàbacáináté macáita wawàsi, yá nacái Dios icùaca macáitani, yá
nacái macáita yái ìyéerica, ìyaca Dios irípiná. ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta! Báisíta, amén.

12

La vida consagrada a Dios

[1] Píacué nuénánáica, Dios idéca iicáca wapualé manuísíwata imànicaténá walí cayábéeri, íná nùalàacué
pía manuísíwata pimàacáanápinácué píawawa Dios irí iyúwa cáuri ofrenda, mabáyawanéeri nacái,
casíimáiri nacái Dios iicáca. Yácata báisíiri culto Dios iwàwéericuéca pimànica irí, pìacaténácué Dios
icàaluíníná cáiwitáiséeri iyú. [2] Picácué quirínama pìyaca càide iyúwa èeri mìnanái ìyáaná siùcade, níái
càmíiyéica yáalíawa Dios ìwali. Néese piwènúadacué yái píináidáanácawa yéewacaténácué pìyaca píiwitáise
wàlisài yáapichawa, yéewanápinácué nacái píalíacawa Dios íiwitáise ìwali, càinácaalí Dios iwàwáanácué
pimànica cayábéeri, mabáyawanéeri iyú, casíimáirica Dios iicáca.

[3] Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápiná nuíbaidaca irípiná. Ichùulìaca
núa nùalàanápinácué pía. Iná núumacué pirí: Picácué máiní cachàini piicáca píawawa càmicaalícué
máiní cachàini pía. Néese, iwàwacutácué píináidacawa pìwaliwa cáiwitáiséeri iyú. Picácué píalimáida
pimànica áiba píibaidacaléwa Dios irípiná càmicaalí Dios imàaca pirí càiri chàinisi píibaidacaténá cài.
Néese pimànicué píibaidacaléwa Dios irípiná, yái íibaidacalési Dios imàaquéericuéca pirí càiri chàinisi
pimànicaténáni, yái chàinisi Dios imàaquéericatécué pirí idàbacaalítécué peebáidaca itàacái. [4] Péemìacué
comparación: Abéericata yái wainàca, quéwa wadènìaca wàwalíiséeriwa madécaná. Iya nacái wáiwita,
wacáapi nacái, wàabàli nacái, wàuwi nacái, watuí nacái. Macái wàwalíiséeri imanùbaca nadènìaca
náibaidacaléwa méetàucunamata náichawáaca. [5] Càita nacái wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Ewita
manùbéeyéicáaníta wía, càicáaníta wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica Cristo ichàini iyú. Yá waicáy-
acacawa càide iyúwa abémisana, càide iyúwa wainá idènìaná ìwalíiséeriwa madécaná quéwa abéericata yái
wainàca.

[6] Dios imàacacaté walí chàinisi wáalimáwanama méetàucunamata wáichawáaca càide iyúwa iwàwáaná
imàacaca walíni. Iná iwàwacutá wamànica cayábéeri walíwáaca wayúudàayacacaténáwa, wáibaidáanápiná
Dios irí càide iyúwa Dios imàacáanáté walí chàinisi. Wadènìacaalí chàinisi Dios néeséeri wacàlidacaténá
tàacáisi inùmalìcuíse, yásí iwàwacutá wacàlidaca tàacáisi inùmalìcuíse càide iyúwa Dios imàacáaná
wáalíacani. [7] Wadènìacaalí chàinisi Dios néeséeri wayúudàacaténá áibanái, yásí iwàwacutá wayúudàaca nía
cayábéeri iyú. Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté irí chàinisi yéewáidacaténá áibanái wenàiwica
Dios itàacái iyú, iwàwacutá yéewáidaca nía cachàiníiri iyú. [8] Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté
irí chàinisi yàalàanápiná áibanái ichàiniadacaténá nawàwa, iwàwacutá imichàidaca áibanái íiwitáise
mamáalàacata. Cawinácaalí wéenáca yèerica cawèníiri iyúudàacaténá áibanái, iwàwacutá càmíirica
canùmasée yàasu ofrenda ìwaliwa. Cawinácaalí wéenáca icuèrica wía icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica
Jesucristo itàacái, iwàwacutá icùaca wía cáalíacáiri iyú. Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté irí
chàinisi iicácaténá catúulécanéeyéi ipualé iyúudàanápiná nía, iwàwacutá iyúudàaca nía casíimáiri iyú.

Deberes de la vida cristiana

[9] Cáininácué piicáyacacawa báisíiri iyú. Pimàacacué píichawa píiwitáise báawéeriwa. Pimànicué
mamáalàacata abéerita yái cayábéerica. [10] Iwàwacutácué cáininàca piicáyacacawa iyúwa abémisana.
Iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa cachàiníiyéi íichawáaca, cáimiétaquéeri iyú nacái.

[11] Cachàinicué píiwitáise, picácué ínu pía. Píibaidacué Wáiwacali irípiná cachàiníiri iyú macái pichàini
iyúwa.

[12] Piyanídacuéwa casíimáiri iyú wacùacáinácué wàyáanápiná càiripináta Dios yáapicha. Pìidenìacué
piùwichàanáwa matuíbanáiri iyúni piùwichàacaalícuéwa Wáiwacali irípiná peebáidacáinácué itàacái.
Picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios íicha mamáalàacata.

[13] Piyúudàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái. Pimàacacué nalí yái namáapuèrica. Pitàidacué
cayába cawinácaalícué ipáchiéyéica pía, níái yeebáidéeyéica Jesucristo, peedácaténácué pìataléwa nía.

[14] Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, pisutácué nalí Dios imàníinápiná nalí cayábéeri. Picácué pisutá
Dios íicha yùuwichàidáanápiná nía.

[15] Casíimáicué piwàwa náapicha cawinácaalí casíiméeyéica iwàwa. Pìacawéeridacué nacái cawinácaalí
achúméeyéica iwàwa.

16 Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca. Picácué cachàini piicáca píawawa áibanái íicha, néese
pìacawéeridacué wenàiwica càmíiyéica cachàini áibanái íicha canánama. Picácué píináidawa máiní
cáalíacáica pía áibanái íicha.
17 Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni nalí báawéeri píipuináwa. Pìyacué machacànníiri
iyú macái wenàiwica iicápiná. 18 Pimànicué píalimáanáta pìyacaténá matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha
macáita. 19 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, áibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni
nalí báawéeri píipuináwa, néese, pimàacacué Dios yùuwichàidaca nía. Càité áiba profeta ìtànàaca tàacáisi
bàaluité Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté: “Núacata yái yùuwichàidéeripináca wenàiwica nabáyawaná
ìwalíisewa, yásí nùaca nawèniwa, macáita imànníiyéica báawéeri áibanái irí”, íimacaté yái Diosca. 20 Càité
nacái Dios íimaca: “Máapicaalí piùwide, pìa iyáapiná. Macàlacaalí iwàwa, pìa ìira úni. Pimànicaalí
irí cài cayábéeri, yásí báicani ibáyawaná iwaliwa, yái yùuwidéenáca imànica pía”, íimacaté yái Diosca.
21 Picácué piwàwali yái báawéerica imànníiricatécué pirí, ipíchaná imawènìadacuéca píiwitáise cayábéeri.
Picácué pimàni irí báawéeri àniwa píipuináwa. Néese pimànicué irí cayábéeri pimawènìadacaténá íiwitáise
báawéeri, pìacawéeridacaténácué pimànicani.

13

1 Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo ìtàacái, iwàwacutácué macái peebáidaca natàacái níái icuèyéicuéca
pìasu cáli, Dioscáiná idéca yàaca nachàini nacùanápinácué pìasu cáli, idéca nacái Dios imàacaca nacùaca
wenàiwica. 2 Iná cawinácaalí càmíiyéica yeebáida yàasu cáli icuèrinánái ìtàacáiwa, nàuwideca namànica
Dios yái imàaquéerica nàasu cáli icuèrinánái icùaca wenàiwica. Néese cawinácaalí càmíiyéica cài yeebáida,
nàuwichàapinácawa. 3 Níái icuèyéica wàasu cáli càmita nàya nacalùadacaténá wenàiwica imànníiyéica
cayábéeri, néese nàyaca nacalùadacaténá wenàiwica imànníiyéica báawéeri áibanái irí. Piwàwacaalí pìyaca
macàaluínináta náicha níái icuèyéica pìasu cáli, néese pìya machacànníiri iyú, yásí cayábaca naicáca píawa,
níái icuèyéica pìasu cáli. 4 Níái icuèyéica pìasu cáli, idéca Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái, imànicaténá
pirí cayábéeri. Quéwa pimànicaalí báawéeri, yásí iwàwacutá cáaluca pía náicha, Dioscáiná imàacaca
nàuwichàidaca wenàiwicanái báawéeyéi íiwitáise. Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái nàuwichàida-
caténá machacànníiri iyú cawinácaalí imànníirica báawéeri áibanái irí. 5 Iná iwàwacutá wamànica càide
iyúwa nachùulìaná wía, níái icuèyéica wàasu cáli. Càmita meedá weebáidaca nía ipíchaná wàuwichàacawa,
néese weebáidaca nía wáalíacáináwa wawàwalìcuísewa Dios iwàwa wamànica càide iyúwa nachùulìaná wía.
6 Dios imàacacué nacùaca pìasu cáli, íná iwàwacutácué pipáyaidaca nía càide iyúwa gobierno ichùulìanácué
pipáyaidaca píichawa nía, náibaidacáiná iyúwa Dios imàacáaná náibaidaca.
7 Pimànicué macái picuèrinánái iríwa càide iyúwa nachùulìaná pía, níái icuèyéicuéca pìasu cáli.
Pipáyaidacué píichawa níái yeedéeyéica plata gobierno irípiná. Pipáyaidacué nacái níái yeedéeyéica plata
pìasu cawènníiyéi ìwalíisecuéwa gobierno irípiná. Càita nacái pìacué nacàaluínináná níái iwàwacutéeyéica
pìaca icàaluínináná. Càita nacái pìaca náimiétacaná níái iwàwacutéeyéica pìaca íimiétacaná.
8 Picácué pimawènìa áibanái íicha wawàsi mamáalàacata, plata nacái, idécanáamicué pimawènìacále
yàasu èeri yàanàaca pipáyaidáanápinácué píichawani. Iyacáinácué pirí abéeri wawàsi cayábéeri iwàwa-
cutéericuéwa pimànica, yái cáininàanácuéca piicáyacacawa. Canácatáita wáaliméeripiná wamáalàidaca
wapáyaidaca wáichawa macáita yái wamawènìacálecawa cáininàanápiná waicáca áibanái wenàiwica càirip-
ináta càide iyúwa Dios ìtàacái ichùulìaná wía, yái tàacáisi profeta Moisés ìtànèericaté Dios inùmalìcuíse.
9 Càité íimaca yái tàacáisica: “Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca píinusíwa, càmíirica
pinìrisíwa nacái, picá pinúa wenàiwica, picá piyéedùa, picá picàlida pichìwawa áibanái ìwali, picá piwàwa
pìasupináwa áibanái yàasu”, càì íimaca yái Dios ìtàacáica. Nàyaca nacái áiba wawàsi Dios ichùulièyéica
wamànica, quéwa macáita yái ichùulìacanásica íimáanáca abéeri wawàsi, càide iyúwa yái ichùulìacanási
maléenéeri íimáaná: “Cáinina piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáininàaná piicáca píawawa pimàni-
caténá nalí abéerita cayábéeri”, càì íimaca yái Dios ìtàacáica. 10 Cáininácaalí waicá áibanái wenàiwica, càmita
wamàni nalí báawéeri, íná cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, yásí wamànica wàacawa macáita càide
iyúwa Dios ìtàacái íimáaná.
11 Aiba wawàsi nacái, iwàwacutácué piwàwalica máiní báawéerica yái èerica wàyáanáca siùcade, iwàwa-
cutá nacái wacawàacawa wadapùle íichawa wáibaidacaténá cachàiníiri iyú Dios irípiná, yácáiná maw-
iéníwanáica wéenáiwaná Wáiwacali iwasàacatáipiná wíawa. Mawiéníwanáica walíni íicha yáara èerimicaté
wadàbacatáicaté weebáidaca ìtàacái. 12 Mesúnamáita imáalàapinácawa wáicha yái èeriquéi, siùcade amaláca
yàacawa wawicáu yáara wéenáiwanápináca Wáiwacali iwasàacatáipináca wíawa, íná iwàwacutá wamàacaca
wáichawa wáiwitáise catéeriwa ipíchaná wamànica càide iyúwa èeri mìnanái catéeyéi íiwitáise ìmànníiná.
Yá wamànicué cayábéeri màulenácaténá wía Dios icamaláná irìcu wamànicaténácué cayábéeri macái
wenàiwica iicápiná. Càipiná wamànica ùwicái Satanás íipunita, càide iyúwa úwinái ìwalicaalí quíramenníiri
bàlesi dàaléeri nabàlùacaténáwa tài íiméeri iyú nàuwidenái íipunitawa. 13 Yá wamànicué machacànníiri iyú
macái wenàiwica iicápiná càide iyúwa wenàiwica ìyéeyéica Dios icamaláná irìcu. Picácué wacàma wàyaca.
Picácué nacái wamàni báawéeri fiesta máaléquéeri iyú. Picácué nacái waimáca náapicha níara iiméeyéica
asìanái yáapicha plata ìwalinápiná; càita nacái picácué wamàni wáalaniwa. Picácué nacái wacuísáyacawa
chàinisíiri iyú. Picácué nacái báawa waicáca áibanái nàasu cawènníiri ìwalíisewa. 14 Néese pìyacué càide
iyúwa Wáiwacali Jesucristo ìyáanáté, yásí Wáiwacali icùacué píawa wàuwide Satanás íicha, càide iyúwa
úwinái ibàle dàaléeri icùacaalí úwinái nàuwidenái íichawa. Yá picácué picutá pisíimáidacaténá píiwitáise
bàaluisàimiwa ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa.

14

No critiques a tu hermano

1 Nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmíiyéi cachàini íiwitáise Wáiwacali
ìwali càmicáiná náalíawa càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca, càmita nacái náalíawa cayába ìwali yái cayábéer-
ica Dios imàníirica walí mawèníiri iyú mabáyawanácaténá iicáca wía. Quéwa picácué báawa piicáca
nía càmíiyéica cachàini íiwitáise, néese pìacawéeridacué nía. Picácué pitàaní náapicha chàinisíiri iyú
piwènúadacaténá náiwitáise náináidáanápináwa càide iyúwacué píináidáanáwa. 2 Níacáiná abénaméeyéi
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náináidacawa cayábacani nayáacaalí macái yàacàsi íiwitáaná, iinási nacái,
quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nayáaca yáawami bànacalé, àicu ìyacaná nacái, ipíchaná
nayáaca iinási áibanái inuérimica nàacaténá ídolo icàaluíníná, níái cuwáinái yéenáiwanáca. Cáaluca
nayáaca iinási càmicáiná cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Càmitàacá manuí náináidacawa nawàwawa
Wáiwacali ìwali. 3 Uwé, cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, iwàwacutá càmita cachàini iicáca
yáawawa yéenásàiri íichawa, yái càmíirica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Yái iyéerica macái yàacàsi
íiwitáaná iwàwacutá càmita iicáaní yéenásàiri iquíníníawa, càmita nacái caná iwèni iicácani, iyúwa càmíiri
yáalíawa nacái. Càita nacái yái càmíirica iyáa macái yàacàsi íiwitáaná iwàwacutá càmita itàaní báawéeri
iyú ìwali yái wenàiwica iyéerica macái íiwitáaná, cayábacáiná Dios iicáca íiwitáise. 4 Péemìa comparación:
Canáca yéewaná pitàaníca báawéeri iyú áiba asìali yàasu wenàiwica ìwali. Cayábacaalí íiwacali iicáca yái
íibaidacalési yàasu wenàiwica imàníirica irí, càita nacái báawacaalí iicáca yái wawàsi yàasu wenàiwica
imàníirica, yácata íiwacali yàasu wawàsica, càmíirica pìasu wawàsi. Càita nacái canáca yéewaná pitàaníca
báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Wáiwacali itàacái, Wáiwacali yàasu wenàiwicacáináni,
càmíirica pìasu. Quéwa Wáiwacali yáalimá iyúudàaca yàasu wenàiwicawa imàníínápiná càide iyúwa
Wáiwacali iwàwáaná.

5 Abénaméeyéi nacái náináidacawa máiníiri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca áiba èeri íicha
canánama. Quéwa áibanái wenàiwica naicáca macái èeri imanùbaca abédanamata. Iwàwacutá náal-
imáwanama náalíacawa machacàníiri iyú càinácaalí Dios iwàwáaná namànica. 6 Cawinácaalí íináidéericawa
máiníiri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca, cài imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíníná. Càita
nacái cawinácaalí iiquéerica macái èeri imanùbaca abédanamata, cài imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluín-
íná. Cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, cài imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíníná, yàaca nacái
Dios irí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa. Aiba wenàiwica càmita iyáa macái yàacàsi íiwitáaná ipíchaná iyáaca
iinási áibanái inuérimica nàacaténá ídolo icàaluíníná, níái cuwáinái yéenáiwanáca. Càmicaalí iwàwa iyáaca
iinási, yá cài imànica yàacaténá Wáiwacali icàaluíníná, yàaca nacái Dios irí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa.

7 Wía yeebáidéeyéica Wáiwacaliwa, càmita wàya walípináwa, càmita nacái wéetáwa walípináwa. 8 Néese
wía yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacáiwa, idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu, yá wàyaca wáibaidacaténá
Wáiwacali irípináwa. Càita nacái wéetácaalípináwa, yásí wéetácawa càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná.
Iná idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu, càita nacái wéetápinácaalíwa, yá Wáiwacali yàasunáica wía
mamáalàacata. 9 Wáiwacali yàasunáica wía, yácáiná Cristo yéetácatéwa, yáté nacái yèepùaca cáuca àniwa
Náiwacalicaténáni níara yéetéeyéimicawa, nía nacái cáuyéica chái èeri irìcu.

10 Iná picá pitàaní báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Picá nacái
caná iwèni piicácani. Iwàwacutácáiná macáita wàacawa áibaalípiná wabàlùacaténáwa Dios íipunita
yéewanápiná Dios icàlidaca waináwaná ìwali, càinácaalíté wamàníiná, wáináidaca nacáiwa chái èeri irìcu.
11 Wáalíacawa báisíiricatani, áiba profetacáiná itànàacaté yái tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
"Péemìacué cayábani, núumacáiná cáimiétacanéeri iyúni, núa Picuèrinácuéca Dios, macái wenàiwicanái
ibàlùapinácawa yùuluì iyúwa nuípunita, yá nàapináca nulí cayábéeriwa",
íimacaté yái Diosca. 12 Iwàwacutápiná macáita wía wacàlidaca waináwaná ìwaliwa Dios irí, càinácaalíté
wamàníiná, wáináidaca nacáiwa chái èeri irìcu.

No hagas tropezar a tu hermano

13 Iná picácué watàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese píalimáidacué
càmíinápiná pimàni áiba wawàsi imàaquéeripiná áibanái imànica ibáyawanáwa. 14 Núa, yeebáidéerica
Wáiwacali Jesús itàacái, núalíacawa báisíiri iyúcani càmita yáalimá casacàaca yàacàsi irínáamitawa, íná
càmita báawa wayáacani. Quéwa áibacaalí wenàiwica casacàacaalí iicáca yái yàacàsica ídolo cuwáinái
yéenáiwaná ìwalíise, yá casacàaca iríni, yái yàacàsica, íná báawaca iyáacani. 15 Quéwa áibanái wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái naicácaalí piyáaca yàacàsi casaquèerica naicáca ídolo ìwalíise, níái
cuwáinái yéenáiwanáca, nadàbacaalí nacái nayáacani càide iyúwa pìyáaná piyáacaléwa, yá namànica
nabáyawanáwa, achúma nacái nawàwa ìwalíise, nayúunáidacáiná Dios càmita iwàwa nayáaca iinási áibanái
inuérimica nàacaténá cuwáinái icàaluíníná. Yá càmita pimàni cayábéeri, càmita nacái cáinina piicáca
áibanái. ¡Picá pimàni càiri wawàsi imàaquéerica áiba wenàiwica icaláacawa Dios itàacái íicha, piwàwacáiná
piyáaca meedá áiba yàacàsi íiwitáaná! Picá piimáicha Cristo yéetácatéwa íichawalíná nacái. 16 Ewita
càmicáaníta báawa piríni yái wawàsica, càicáaníta càmita cayába pimànicani áibanáicaalí itàaníca báawéeri
iyú Dios itàacái ìwali ìwalíise yái pimàníirica. 17 Dios càmitaté imáida wía icùacaténá wía iyúwa yàasu
wenàiwicanái yéewanápiná meedá wayáaca yàacàsi, wàira nacái càide iyúwa wawàwáaná. Néese Dios
icùaca wía wàyacaténá machacàníiri iyú, matuíbanáiri iyú nacái wáapichawáaca, casíimáiri iyú nacái
Espíritu Santo ìwalíise. 18 Cawinácaalí cài íibaidéerica Cristo irípiná, cayábaca Dios iicácani. Yá nacái áibanái
wenàiwicanái iicáca cáimiétaquéeri iyúni.

[19] Dios iwàwacáiná cài wàyaca, íná wamànicué wáalimáanáta macái wachàini iyúwa wàyáanápiná
matuíbanáiri iyú wáapichawáaca yéewanápiná wachàiniadaca wawàwawáaca, yéewacaténá cachàiníwanái
mamáalàacata wáiwitáise canánama Wáiwacali ìwaliwa. [20] Dios imàacaca yàacawa cayábéeri wawàsi
péenásàiri iwàwalìculé, yái càmíirica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Iná picá pimàaca piyáacalé
imáalàidaca yái cayábéerica Dios imàaquéerica péenásàiri iwàwalìculé. Báisíta masacàaca macái yàacàsi,
quéwa abéericaalí wéená icaláacawa Dios íicha wayáacalé ìwalíise, yá wamànica wàacawa irí báawéeri.
[21] Aiba wenàiwica imànicaalí ibáyawanáwa iicácáiná piyáaca iinási, pìira nacái ìiracalési ipuíri, pimàni
nacái áiba wawàsi, yá cayába cachàiníwanái pimàacacaalí píichawa macáita yái wawàsica, ipíchaná áiba
wenàiwica imànica ibáyawanáwa, icaláacáichawa Dios íicha ìwalíise yái pimàníirica. [22] Píalíacaalíwa càmita
pimàni pibáyawanáwa piyáacaalí iinási áibanái inuérimica yàacaténá ídolo icàaluínináná, yá cayábaca cài
píináidacawa abéerita Dios iicápiná, quéwa picá canùmasée pía ìwali áibanái yàacuésemi. Casíimáica iwàwa
cawinácaalí yáaliéricawa càmita imàni wawàsi Dios iiquéerica báawéeri iyú. [23] Quéwa áiba wenàiwica càmita
yáalíawa cayába asáisí Dios imàacacaalí iyáaca áiba yàacàsi, ìira nacái. Néese iyáacaalí yái yàacàsica, yásí
cabáyawanácani, càmicáiná yáalíawa cayába iwàwalìcuísewa asáisí Dios imàacacaalí iyáacani. Wamànicaalí
wawàsi càmíirica wáalíawa cayába wawàwalìcuísewa Dios imàacáaná wamànicani, yá wamànica wàacawa
wabáyawanáwa.

15

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

[1] Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitàacá náalíawa cayába, íná càmita máiní
cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Uwé, wía yeebáidéeyéica tài íiméeri iyú, iwàwacutá wàidenìacani
matuíbanáiri iyú càmicaalítàacá abénaméeyéi wenàiwica náalíawa macáita, wayúudàacaténá nía, níái
càmíiyéica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Iwàwacutá nacái càmita wamàni càide iyúwa wawàwáanáwa
meedá, wasíimáidáanápiná meedá wíawawa. [2] Macáita wía iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéica
Jesucristo itàacái yéewanápiná cachàinica náiwitáise Wáiwacali ìwali cachàiníwanái mamáalàacata.
[3] Cristocáiná càmitaté imàni càide iyúwaté iwàwáaná isíimáidáanápiná meedá yáawawa, néese imànicaté
càide iyúwa áiba profeta itànàanáté tàacáisi Cristo inùmalìcuíse. Cristo íimacaté Dios irí: "Níái icuíséeyéica
íichawa pía báawéeri iyú, nadéca nacuísaca náichawa núa nacái", íimacaté yái Cristoca. [4] Macái yái
tàacáisi profetanái itànèericaté bàaluité Dios inùmalìcuíse Dios imàacacaté natànàacani yéewáidacaténá
wía. Yái tàacáisi yéewáidaca wía, ichàiniada nacái wawàwa wàidenìacaténá wàuwichàanáwa matuíbanáiri
iyú cachàiníwanái, àta wàanàacatalépináta chènuniré. [5-6] Yá nusutáca Dios íicha pirípinácué, yái iyúudèerica
wàidenìaca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, ichàiniadéerica nacái wawàwa. Nusutácué Dios íicha
pirípiná iyúudàanápinácué pìyaca matuíbanáiwaca píapichawáaca, càide iyúwaté Cristo Jesús ìyáaná,
yéewanápinácué pìaca Dios irí cayábéeri abédanamata càide iyúwa wenàiwicanái icántàacaalí abédanamata
macáita namanùbaca iyúwa, pìacaténácué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica.

El evangelio es anunciado a los no judíos

[7] Iná iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa abémisana éwita abénaméeyéi càmicáanítàacá náalíawa
macáita, Cristocáiná yeedácatécué pía yàasunáipináwa, macáitacué pía, yéewacaténá macáita náalíacawa
máiní cachàinica Dios, nàanápiná irí cayábéeri. [8] Nuwàwacué nucàlidaca piríni Cristo yàanàacaté chè-
nuníise iyúudàacaténá judíonái. Càité Cristo imànica càide iyúwaté Dios icàlidáaná wàawirináimi iríni
cáimiétacanéeri iyú. Càité Cristo imànica yáasáidacaténá Dios imànica machacàníiri iyúni càide iyúwa
icàlidáaná wenàiwicanái iríni cáimiétacanéeri iyú. [9] Cristo yàanàacaté yéewacaténá càmíiyéi judío nacái
nàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái Dios iicáanáca wenàiwicanái ipualé. Càité profetanái itànàaca tàacáisi
Cristo íiméericaté Dios irí. Cristo íimacaté:

"Iná nùapiná pirí cayábéeriwa càmíiyéica israelita yàacuésemi, nucántàapiná nacái píipidená ìwaliwa
nucàlidacaténá piináwaná ìwali cáimiétaquéeri iyú",

íimacaté yái Cristoca. [10] Càita nacái profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Moisés íimacaté:

"¡Píacué càmíiyéica israelita, casíimáicué piwàwa israelitanái yáapicha, Dios yàasu wenàiwicanáica!"

íimacaté yái Moisésca. [11] Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Yáté íimaca:

"¡Pìacué Wacuèriná Dios irí cayábéeri, macáitacué pía càmíiyéica israelita!"

íimacaté yái profetaca. [12] Profeta Isaías itànàacaté nacái tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Isaías íimacaté:

"Isaí ìiri rey David itaquénáinámi nàyaca siùcade iyúwa àicumi yùuquéeriwa, càmicáiná cachàini nía.
Quéwa càide iyúwa wàlisài àicu achúméeri ibacácaalíwa àicu ipìchu yèewíise, idàwinàacaténáwa
wàlisài iyú àniwa, càita nacái abéeri rey David itaquérinámi imichàapinácawa icùacaténá càmíiyéi
israelita, yásí neebáidapiná itàacáiwa",

íimacaté yái Isaíasca, icàlidacaténáté Cristo icùanápináté càmíiyéi israelita.

[13] Nusutácué Dios íicha pirípinácué yái imàaquéerica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali. Nusutáca
Dios íicha imàacáanápinácué casíimáica piwàwa manuísíwata, matuíbanáicaténácué píiwitáise, píacué
yeebáidéeyéica itàacái. Nusutáca Dios íicha imàacáanápinácué manuíca píináidaca piwàwawa ìwali
manuísíwata, Espíritu Santo ichàini iyú.

[14] Píacué nuénánáica, núalíacawa máiní cayábacuéca píiwitáise, máiní cáalíacáiyéicuéca nacái pía,
píalíacué nacái càinácaalí iwàwacutáanácué pìalàayacacawa éeréeri iyú. [15] Quéwa nudéca nutànàacuéca
pirí yái cuyàlutaca nucàlidacaténácué pirí abénaméeyéi wawàsi ìwali machacàníiri iyú, macàaluínináta,

ipíchanácué piimáichaca nía. Nudéca càì numànicani Dios imànicáináté nulí cayábéeri mawèníiri iyú
imàacáanápiná nuíbaidaca Jesucristo irípiná. [16] Dios idéca ichùulìaca nuíbaidáanápiná Jesucristo irí
nuyúudàacaténá càmíiyéi judío. Nuíbaidaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote imàacacaalí ofrenda Dios
irí. Nucàlidaca càmíiyéi judío iríni, yái Dios itàacáica íiméerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. Cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacáisica nucàlidéerica nalí, càica níade iyúwa nùasu
ofrenda numàaquéerica Dios irí. Casíimáica Dios iicáca nía Espíritu Santocáiná idéca masacàaca imànica
náiwitáise, íná Dios iicáca nía iyúwa cayábéeri ofrenda, mabáyawanéeri nacái.
[17] Cristo Jesús idéca iyúudàaca núa, yái Cristo Jesús nuebáidéerica itàacái. Cristo iyúudàacáiná núa, íná
càmíiyéi judío nadéca neebáidaca itàacái; yá máiní casíimáica nuwàwa siùcade ìwalíise yái nuíbaidacaléca
Dios irípiná. [18] Canácatáita nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú, néese nuwàwacáita
nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali, càinácaalí cayábéeri wawàsi Cristo imànníirica nuíbaidacalé ìwalíise, nùasu
tàacáisi ìwalíise nacái, iwènúadacaténá càmíiyéi judío íiwitáise neebáidacaténá Dios itàacái. [19] Neebáidaca
Cristo itàacái naicácáináté numànica Dios ichàini iyú yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Càité Cristo
imáidaca nía Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Dios yàatanáiséerica. Càita nudéca numáalàidaca
nucàlidaca nalíni yái tàacáisica íiméerica Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. Nudéca nucàlidacani Jerusalén ìyacàlená mìnanái irí, nalí nacái ìyéeyéica áiba cáli íinata canánama,
àta nùanàacatalétaté Iliria yàasu cáli néré. [20] Càité núalimáidaca macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápináté
nalíni alé càmicatalécaté néemìatécáwa Cristo iináwaná ìwali náalíacaténáwa Cristo iwàwaca iwasàaca nía
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmitaté nuwàwa nuéwáidaca wenàiwica alé áibanái yéewáidacatalécaté
nía Cristo ìwali, nuwàwacáináté nucàlidaca abéta nalíni, cawinácaalí càmíiyéicaté yéemìacáwa Cristo
iináwaná ìwali. [21] Càita nucàlidaca nalíni numànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios
inùmalìcuíse. Profeta itànàacaté wenàiwicanái néemìanápináté Cristo iináwaná ìwali:

"Níái càmíiyéicaté yéemìacáwa iináwaná ìwali, náalíapináca ìwali; yá néemìapináca iináwaná ìwali, yái
càmíiricaté néemìacáwa",

íimacaté yái profetaca.

Pablo piensa ir a Roma

[22] Manùba yàawiría máadáiní nuwàwacaté nupáchiacuéca pía, quéwa càmitaté núalimá máinícáináté
càulenáca núa nuèpunícáinátéwa nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali. [23] Quéwa nudéca numáalàidaca
numànica nuíbaidacaléwa Dios irípiná chái áiba cáli íinata, íná yéewa nupáchiapinácuéca píawa càide
iyúwaté nuwàwáaná numànica madécaná camuí. [24] Nuínáidacawa núalimáanápiná nupáchiacuéca pía
nùapinácaalíwa España yàasu cáli nérépináwa. Néese idécanáami nupáchiacuéca pía casíimáiri iyú
maléená èeripiná, yá nusutácué píicha wawàsi piyúudàanápinácué núa nùacaténáwa España yàasu cáli
nérépináwa. [25] Quéwa siùcade nùacáwacawa Jerusalén ìyacàlená nérépináwa nutécaténá nalí plata, níara
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [26] Nutépiná nalí plata néré áibanáicáiná wéenánái càmíiyéi judío,
Macedonia yàasu cáli néeséeyéi, Acaya yàasu cáli néeséeyéi nacái, nadéca namàacaca plata ofrenda
iyú nabànùacaténá nalíni níara wéenánái judío catúulécanéeyéica ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néré.
[27] Nadéca nàwacáidaca plata casíimáicáiná nawàwa nayúudàanápiná judíonái yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái. Canácata ichùulièricaté nàwacáidáanápiná plata. Néese nadéca namànica cayábéeri, níacáiná
càmíiyéi judío imawènìaca judíonái íicha cayábéeri. Quéecháwanáimi judíonái neebáidacaté Jesucristo
itàacái, néese nàacatéwa nacàlidáanápiná càmíiyéi judíonái iríni. Càité judíonái iwacùacaté yái cayábéeri
wawàsica càmíiyéi judío irí, nayúudàacaténá càmíiyéi judío íiwitáise. Iná càmíiyéi judío imawènìaca
judíonái íicha cayábéeri, íná siùcade iwàwacutá càmíiyéi judío iyúudàaca judíonái nàasu wawàsi iyúwa
èeri irìcuírica, níara judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càipiná càmíiyéi judío iwacùaca cayábéeri
wawàsi judíonái iríwa, yái plataca iyúudèeripináca judíonái. [28] Iná nudécanáami numáalàidaca numànica yái
wawàsica nùanápiná nalí yái ofrendaca, yásí nùacawa España yàasu cáli nérépináwa, yá nupáchiapinácué
píawa nùwaliwa ipíchawáise nùacawa España yàasu cáli nérépiná. [29] Núalíacawa cayába nùapinácaalícuéwa
pìatalé, yá Cristo imànipiná nulí cayábéeri manuísíwata.
[30] Píacué nuénánáica, núalíacawa cáininácuéca piicáca Wáiwacali Jesucristo, núalíaca nacáiwa Es-
píritu Santo idéca imàacaca cáininácа waicáyacacawa. Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata
pisutáanápinácué nulí Dios piyúudàacaténácué numànica ùwicái Satanás íipunita. [31] Pisutácué Dios íicha
nulípiná icùanápiná núa náicha abénaméeyéica càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái ìyéeyéica Judea
yàasu cáli íinata. Pisutácué nacái Dios íicha yéewanápiná casíimáiri iyúca wéenánái judíonái Jerusalén
ìyacàlená mìnanái needáca nalíwa yái ofrendaca nutéeripináca nalí. [32] Pisutácué Dios íicha nulípiná
imàacáanápinácué nùacawa pìatalé casíimáiri iyú, Dios iwàwacaalí càì numànica, nuicácaténácué pía,
wachàiniadacaténá wawàwawáaca. [33] Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápinácué macáita pìyaca
matuíbanáiri iyú. Báisíta, amén.

16

Saludos personales

[1] Siùcade nucàlidacué pirí wéenásàatúa Febe iináwaná ìwali, cayábéechúa íiwitáise, yeebáidéechúa Jesu-
cristo itàacái. Udéca uíbaidaca Dios irípiná nèewiré níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìyéeyéica Cen-
crea ìyacàlená irìcu. [2] Pitàidacué úa cayába Wáiwacali íipidená ìwali iyúwa péenásàatúacué, peedácaténácué
pìataléwa úa, càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica wéenánái iríwa, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo

itàacái. Piyúudàacué nacái úa càirríinácaalí wawàsi umáapuèri, uyúudàacáiná madécaná wéenánáiwa, núacáaníta nacái.

3 Nuwàwali nacái úara Prisca, ùacawéeri Aquila nacái, níara yàacawéeridéeyéicaté núa wáibaidacaalíté
Cristo Jesús irípiná. 4 Achúmacaté néetácawa nawasàacaténá núa áibanái íicha iwàwéeyéicaté inúaca
núa. Iná nùaca nalí cayábéeri, càita nacái macáita wéenánái càmíiyéica judío nàaca nalí cayábéeri,
níara wéenánái ìyéeyéica yàcalé imanùbaca, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 5 Càita nacái nuwàwali
wéenánái alé ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto nacapèe irìcu, yái nacapèeca Prisca, Aquila nacái.
Nuwàwali nùacawéerináwa cáininéerica nuicáca íipidenéeri Epenetoca. Yái Epenetoca, yácata idàbáanéeri
wenàiwica yeebáidéericaté Cristo itàacái Asia yàasu cáli néeni. 6 Nuwàwali nacái María, íibaidéechúaca
cachàiníiri iyú Dios irípiná pèewi. 7 Nuwàwali Andrónico, Junias nacái, nùasu cáli néeséeyéica. Nàyacaté
núapicha presoíyéi ibànalìcu. Apóstolca nía, cainàwanéeyéica, namànicáiná cayábéeri manuísíwata.
Neebáidacaté Cristo itàacái nupíchawáise.

8 Nuwàwali Ampliato, nùacawéeriná cáininéerica nuicáca yeebáidéerica Wáiwacali itàacái. 9 Nuwàwali
nacái Urbano, wàacawéeriná íibaidéerica wáapicha Cristo irípiná. Nuwàwali nacái yáara cáininéerica
nuicáca Estaquis. 10 Nuwàwali nacái Apeles yáasáidéericaté manùbàawiría yeebáidaca Cristo itàacái
tài íiméeri iyú yùuwichàacaalítéwa Cristo irípiná. Nuwàwali nacái Aristóbulo yéenánái. 11 Nuwàwali
nacái nùasu cáli néeséeri íipidenéerica Herodión, Narciso yéenánái nacái yeebáidéeyéica Wáiwacali
itàacái. 12 Nuwàwali nacái úara Trifena, úa nacái Trifosa, níara inanái íibaidéeyéica Wáiwacali irípiná.
Nuwàwali nacái úara cáininéechúaca waicáca wéenásàatúa Pérsidaca, íibaidéechúaca cachàiníiri iyú
Wáiwacali irípiná. 13 Nuwàwali Rufo yeebáidéerica Wáiwacali itàacái cayábéeri iyú. Nuwàwali nacái
yáatúa imàníichúacaté nulí cayábéeri càide iyúwa núatúasíwa. 14 Nuwàwali nacái níara asìanáica Asíncrito,
Flegonte nacái, Hermes nacái, Patrobas nacái, Hermas nacái, nía nacái wéenánái ìyéeyéica náapicha
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 15 Nuwàwali nacái yáara Filólogo, úara Julia nacái, yái Nereo nacái,
yéenásàatúa nacái, Olimpas nacái, macáita nacái ìyéeyéica náapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

16 Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú. Macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa imànica
culto yàcalé imanùbaca, nawàwalicuéca pía.

17 Píacué nuénánáica, piicácué píichawa cayába cawinácaalí icàlidéeyéicuéca pirí áiba tàacáisi càmíir-
icuéca imàaca abédanamata píiwitáise píapichawáaca, imàaquéericué nacái piseríacawa píichawáaca.
Nawàwacué náalimáidaca pía, pimàníinapinácué pibáyawanáwa, pitàanícaténácué pìwaliwáaca báawéeri
iyú. Piicácué píichawa nía, càmicáiná namàni càide iyúwa íimáaná yái tàacáisica péewáidéericatécuéwa
ìwali. Pìacuéwa náicha. 18 Iwàwacutácué pìacawa náicha càmicáiná náibaida Wáiwacali Jesucristo irípiná.
Néese náibaidacáita nasíimáidacaténá níawawa meedá. Nàaca wenàiwica icàaluíníná, natàaníca éeréeri
iyú, cayábéeri tàacáisi iyúca nacái casíimáiri wenàiwica yéemìaca. Càita natàaníca nachìwáidacaténá
wenàiwica bàsabàséeyéica íiwita, càmíiyéica yáalíawa cayába báisíiri tàacáisi ìwali. 19 Ata alénácaalí
nùacawa, yá macáita náalíacuéca piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái, íná casíimáica nuwàwa.
Nuwàwacué cáalíacáica pía pimàníinápiná cayábéeri mamáalàacata, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa.
20 Pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, càmicaalícué nacái peebáida cachìwéeyéi itàacái, yásí yái Dios
imàaquéerica wàyaca matuíbanáiri iyú iyúudàapinácué pimawènìadaca píichawa Satanás, machawàaca-
caténácué píichani, càide iyúwa àapimi pìabàli yáapiré. Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué
imàníinápinácué pirí cayábéeri.

21 Timoteoca, yái nùacawéerináca chái íibaidéerica núapicha Dios irípiná, iwàwalicuéca pía. Níái nùasu
cáli néeséeyéi Lucio, Jasón nacái, Sosípater nacái ìyéeyéica chái núapicha, nawàwalicuéca pía.

22 Núa, Tercio, nutànàaca yái cuyàlutaca Pablo irípiná, nuwàwalicué pía Wáiwacali íipidená ìwali,
weebáidacáiná itàacái.

23 Gayo nacái iwàwalicué pía, yái nùyéerica icapèe irìcu, núa Pabloca. Yái Gayoca imàaquéerica nacái
icapèewa nàwacáidáyacacaténáwa namànica culto macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Erasto
iwàwalicué nacái pía, yái icuèrica gobierno yàasu plata chái yàcalé irìcu. Wéenásàiri Cuarto iwàwalicué
nacái pía. 24 Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri canánama.
Báisíta, amén.

Alabanza final

25 Wàacué Dios irí cayábéeri, yái yáaliméericuéca dàalanamaca imànica pía, pimànicaalícué càide iyúwa
tàacáisi íimáaná, yái tàacáisi nucàlidéerica wenàiwicanái irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca
wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Dàalanama Dios imànipinácué píawa pimànicaalícué càide
iyúwa tàacáisi íimáaná nuéwáidéerica iyú wenàiwica Jesucristo iináwaná ìwali. Yá nucàlidaca nalíni
càinácaalíté Dios íináidáanáwa iwàwacutáanápináté wamànica. Dios idéca yáasáidaca walíni yái tàacáisi
Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha bàaluitésíwa ipíchawáiseté idàbaca èeri. 26 Quéwa siùcáisede Dios
imàacaca wáalíacawa, waléecaalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Càita nacái wacàlidaca
yái tàacáisi càide iyúwa Dios ichùulìaná wía, yái Dios càmíirica imáalàawa. Yái tàacáisi Dios ibèericaté
wenàiwicanái íicha icàlidaca càinácaalíté Dios íináidáanáwa imàníinápináté. Siùcade Dios imàacaca
wenàiwica macái cáli néeséeyéi yéemìaca yái tàacáisi Dios ibèericaté náicha. Siùcade Dios imàacaca
wenàiwica yeebáidacani.

27 ¡Iyaca abéerita Dios, canáca íicha áiba cáalíacáiri, íná wàacué irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwalíise!
Báisíta, amén.

1 CORINTIOS

Saludo

1 Núa Pablo, nutànàacué pirí cuyàluta. Dios idéca imáidaca núa nuíbaidacaténá Jesucristo irípiná iyúwa
apóstol, Jesucristo ibànùacaténá núa càide iyúwa Dios iwàwáaná nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali
wenàiwicanái irí. Yái wéenásàiri Sóstenes yeebáidéerica Jesucristo itàacái ìyaca nacái núapicha chái.
Yá Sóstenes itànàacuéca pirí núapichani, yái cuyàlutaca. 2 Nutànàacué pirí cuyàluta píacué Dios yàasu
wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìyéeyéica Corinto ìyacàlená irìcu. Peebáidacáinácué Cristo
Jesús itàacái, íná pìyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá nacái Dios idéca masacàaca imànicuéca
píiwitáise yàasunáicaténácué pía, íibaidéeyéipiná abéerita Dios irípiná. Dios idéca imáidacuéca pía
yàasunáipináwa, náapicha macáita wenàiwica isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo íicha macái cáli
íinata, yái Wáiwacali, Náiwacali nacái. 3 Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacái
namànníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata, namàacáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú.

Bendiciones por medio de Cristo

4 Nùaca cayábéeri Dios irí pìwalicué mamáalàacata Dioscáiná idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri
iyú Cristo Jesús ìwalíise, yái pìyéericuéca abédanamata yáapicha. 5 Pìyacáinácué abédanamata Cristo
Jesús yáapicha, íná Dios idéca càasuca imànicuéca pía madécaná chàinisi chènunníiséeri iyú. Iná yéewa
píalimácué picàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri iyú. Píalíacué nacáiwa cayába ìwali yái tàacáisi
báisíirica. 6 Càita peebáidacuéca tài íiméeri iyú yái tàacáisi icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali. Peebáidacuéca
Cristo itàacái, íná yéewa pìyacuéca siùcade machacànníiri iyú Dios iicápiná. Càita píasáidacuéca báisíiricani,
yái tàacáisica. 7 Iná canáta pimáapuèricuéca chàinisica quiríta Dios néeséeri idècunitàacá picùacuéca
Wáiwacali Jesucristo yàanàaca àniwa. 8 Yá Dios ichàiniadapinácué piwàwawa peebáidacaténácué itàacái
àta èeri imáalàacatalépinátawa yéewanápiná canáta yéewanácué nacháawàaca pía Wáiwacali Jesucristo
yàanàacaalí àniwa. 9 Dios imàni càiripináta càide iyúwa icàlidáaná. Yá idéca imáidacuéca pía yàasu
wenàiwicapináwa pìyacaténácué abédanamata Dios Iiri yáapicha, yái Wáiwacali Jesucristoca.

Divisiones en la iglesia

10 Píacué nuénánáica, nusutácué píicha manuísíwata Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali yàasu wenài-
wicacáinácué pía, abédanamacué pimànica píiwitáisewa; picácué quirínama piseríaca píichawáaca. Abé-
danamacué píiwitáise canánama píapichawáaca, abéeri íiwitáisesi iyúta. 11 Càicuéca núumaca pirí, píacué
nuénánáica, níacáiná Cloé uénánái nacàlidaca nulíni picuísáyacáanásacuéwa pìyaca. 12 Nuémìacuéca
piináwaná ìwali abénaméeyéi péená íimaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píichacué”; áibanái nacái íima:
“Núacata Apolos yéewáidacalé píichacué”; càita nacái áibanái náimaca: “Núacata Pedro yéewáidacalé
píichacué”; áibanái nacái íima: “Núacata Cristo yéewáidacalé píichacué”, cài náimaca. 13 Quéwa abéericata
yái Cristoca, càmíirita wáalimá waseríacani, wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa
Cristo iiná ìyéerica chái èeri irìcu. Canáca yéewaná waseríaca Cristo iiná. Iná báawéeriquéi piseríanácuéca
píichawáaca. Núa nacái, Pablo, càmitaté nuétáwa píichawalínácué pibáyawaná ìwalíise. Càmitatécué
nacái pibautizáwa nuípidená ìwali. Iná báawéeriquéi picàlidáanácuéca pìwaliwáaca nuéwáidacalécuéca
pía áibanái íicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 14 ¡Nùaca Dios irí cayábéeri canácáináté nubautizéerica
péenácuéca, ipíchanácué píimaca pìwaliwa nuéwáidacalécuéca pía áibanái íicha! Níawamita Crispo,
Gayo, níái nubautizéeyéicaté nùyacaalítécué píapicha. 15 Iná caná yéewaná náimaca nabautizáanásawa
nuípidená ìwali. 16 Quéwa nubautizácaté nacái Estéfanas yéenánái, quéwa càmita núalimá nuwàwalica asáisí
nubautizácaalíté áibanái. 17 Càmicáináté Cristo ibànùacué núa pìyacàle néré nubautizáanápiná madécaná
wenàiwica. Néese Cristo idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni Cristo iwàwa iwasàaca
nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa càmita nucàlida cayábanaméeri tàacáisi iyúni càide iyúwa
casíimáiná èeri mìnanái yéemìaca càmíiyéica yeebáida Dios itàacái. Càmita nuwàwa nucàlidacani èeri
mìnanái yáalíacái iyú, ipíchanácué wenàiwicanái iimáichaca abéerita yái Cristo yéetáanácawa iwasàaca wía
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái Cristo yéetéericatéwa cruz ìwali wáichawalíná.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

18 Wacàlidaca wèepunícawa yái tàacáisica: Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali, íná yéewa yáalimá
iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Aibanái yèeyéipinácawa infierno irìculé néemìacaalí yái
tàacáisica, yá naicácani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacái, náimaca càmitasa yéewa cáiwitáiséeyéi yeebáidacani.
Quéwa wía Cristo iwasèeyéipiná Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wéemìaca cáalíacáiri iyúni, yái tàacáisica,
wáalíacáináwa weebáidacaalí yái tàacáisi Cristo ìwali, yásí Dios iwàlisàidaca wáiwitáise cayábéeri iyú
íiwitáise cachàníiri iyúwa. 19 Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái. Dios íimacaté:

“Yá numáalàidapiná náicha náalíacái, níái íináidéeyéicawa cáalíacáica nuícha nía, cayábéeyéi nacái iicáca
èeri mìnanái yáalíacái. Càipiná nacái núasáidaca càmita báisí náalíacawa”,

íimaca yái Diosca.

20 Iná canáca iwèni meedá yái náalíacáica, níái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida Dios, éwita náináí-
dacáanítawa cáalíacáica nía, néewáida nacái áibanái, náalía nacái natàaníca èeri yàasu wawàsi ìwali. ¡Dios
idéca yáasáidaca canáca iwèni meedá yái èeri mìnanái yáalíacáica càmíiyéica yeebáida Dios! 21 Máiní
cáalíacáica Dios áibanái íicha canánama. Dios íináidacatéwa càmíinápináté imàaca èeri mìnanái yáalíacawa

ìwali náalíacái iyúwa. Néese Dios íináidacatéwa iwasàanápináté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, ìwalíise yái weebáidáanáca tàacáisi íiméerica Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Aibanái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida Cristo, caná iwèni naicáca yái tàacáisica.

[22] Abénaméeyéi judío náimaca neebáidáanápinása Cristo itàacái naicácaalí wamànica áiba wawàsi càmíirica wenàiwica idé imànica wáasáidacaténá wadènìaca Dios ichàini chènuníiséeri. Nía nacái càmíiyéica judío, caná iwèni naicáca yái tàacáisica càmicáiná ìya abédanamata náalíacái yáapicha, yái èeri mìnanái yáalíacáica. [23] Quéwa wacàlidaca yái tàacáisica: Yái Jesucristoca, yácata Mesías, Dios ibànuèricaté icùacaténáté judíonái. Néese yái Mesíasca yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Judíonái yéemìacaalí yái tàacáisica, càmita nawàwa neebáidacani. Nía nacái càmíiyéica judío néemìacaalí yái tàacáisica, yá caná iwèni naicácani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacái. [24] Quéwa wía Dios imáidéeyéica yàasunáipináwa, judíocaalí wía, càita nacái càmicaalí judío wía, weebáidaca yái Mesíasca, íipidenéerica Cristo, yéetéericatéwa cruz ìwali, wáalíacáináwa Cristo idènìaca Dios ichàini manuíri, idènìa nacái Dios yáalíacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [25] Dios ibànùacaalíté Cristo yéetácaténáwa wáichawalíná, yáté caná iwèni èeri mìnanái iicáca yái Dios imànníirica, quéwa Dios imànicaté máiní cáalíacáiri iyú macái èeri mìnanái yáalíacái íicha. Naicácaté Cristo iyúwa machawàaquéeri wenàiwica, yéetácáinátéwa máiní báawéeri iyú cruz ìwali, quéwa wáalíacawa Cristo yáasáidacaté ìyaca walí Dios ichàini máiníiri manuíca macái èeri mìnanái ichàini íicha. [26] Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piwàwalica Dios imáidacatécué pía yàasunáipináwa nàyacaalítécué pèewi máisibáwanáita cáalíacáiri èeri mìnanái íiwitáise iyú, máisibáwanái péenácué nacái ichùulièyéicaté áibanái wenàiwica, càitacué nacái pisèenáimi càmitaté máiní càasuca nía, càmita nacái máiní cachàinica nía chái èeri irìcu. [27] Aibanái èeri mìnanái càmíiyéi yeebáida Dios naicácuéca pía iyúwa máiwitáiséeyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa ibáiniadacaténá wenàiwica íináidéeyéicawa cáalíacáica nía áibanái íicha canánama. Càita nacái èeri mìnanái iicácuéca pía iyúwa machawàaquéeyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa ibáiniadacaténá wenàiwica cachàiníiyéica iicáca yáawawa. [28] Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa, píacué áibanái iiquéeyéica iyúwa báawéeyéica meedá, iyúwa canéeyéica iwèni nacái, iyúwa càmíiyéica máiní cachàini chái èeri irìcu, iyúwa wawàsi càmíirica ìya. Càita Dios yeedácatécué pía yáasáidacaténá caná iwèni iicáca èeri mìnanái ichàini, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái íicha canánama. [29] Iná canáca yéewaná cachàinica wenàiwica iicáca yáawawa Dios yàacuésemi, ibatàa abéeripiná. [30] Quéwa Dios idéca imàacacué pìyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Dios imàaca nacái Cristo yáasáidaca walí Dios íiwitáise cáalíacáiri. Dios nacái mabáyawanáca iicáca wía ìwalíise yái Cristo yéetáanácawa wáichawalíná. Cristo nacái masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná íicha yéewacaténá wáibaidaca abéerita Dios irípiná, iwasàaca nacái wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [31] Iná canáca yéewaná cachàinica waicáca wíawawa. Càité profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: "Picá picàlida piináwaná ìwaliwa máinícasa cayábéerica pía áibanái iicácaténá pía cáimiétaquéeri iyú; néese picàlida Wáiwacali iináwaná ìwali, macáita yái cayábéerica Wáiwacali imànníirica pirí, yéewacaténá áibanái iicáca Wáiwacali cáimiétaquéeri iyú", íimaca yái Dios itàacáica.

2

El mensaje de Cristo crucificado

[1] Quéwacué nuénánái bàaluité nùanàacaalítécué pìatalé, nucàlidacatécué pirí yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha; siùcáisede Dios imàacaca wacàlidacuéca piríni, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmitaté nucàlidacué piríni càulenéeri tàacáisi iyú, càmita iyú nacái yái èeri mìnanái yáalíacáica càmíiyéica yeebáida Dios. [2] Néeseté nùyacaalítécué píapicha, yáté nuínáidacawa nucàlidáanápinácué pirí abéerita Jesucristo iináwaná ìwali, abéerita yái tàacáisi íiméerica Jesucristo yéetácatéwa cruz ìwali wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [3] Càmitaté nucàlidacué piríni nuchàini iyúwa núalíacáinátéwa nuwàwacutáca Dios iyúudàaca núa. Nutatácatéwa nucalùniwa Dios iicá máinícáináté nuwàwaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulìaná núa. [4] Nutàanícaalíté píapichacué, nucàlidacaalíté nacái pirí yái tàacáisica, càmitaté nuwàwa nuchìwáidacuéca pía èeri mìnanái yàasu tàacáisi iyú, nuwènúadacaténáté píiwitáise. Néese, Espíritu Santoquéi iwènúadéericatécué píiwitáise Dios ichàini iyú peebáidacaténáté Jesucristo itàacái. [5] Càité Dios imàacaca nucàlidacuéca piríni yéewacaténá macáita náalíacawa càmitacué yáalimá èeri mìnanái yáalíacái iwènúadaca píiwitáise Dios irípiná, néese abéericata Dios ichàini idéca imàacacué peebáidaca Jesucristo.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

[6] Quéwa wacàlidaca tàacáisi yáasáidéerica Dios yáalíacái wenàiwicanái irí wàyacaalí wenàiwicanái yáapicha yeebáidéeyéica Jesucristo tài íiméeri iyú. Quéwa yái yáalíacáisi wacàlidéerica iyú nalíni, càmíiricata èeri mìnanái yáalíacái, níái càmíiyéica yeebáida Dios, càmíiricata nacái náalíacái níái icuèyéica yái èeriquéi, imáalèeripinácawa mesúnamáita. [7] Néese wacàlidaca nalí tàacáisi yáasáidéerica nalí Dios yáalíacái, yái tàacáisi Dios ibèericaté èeri mìnanái íicha. Bàaluité ipíchawáiseté Dios idàbaca èeriquéi, néenialíté Dios íináidacawa imàacáanápináté wàyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéeri iyú, icànéeyéipináca mèlumèluíri iyú nacái, wacùacaténá yáapicha macáita. Quéwa, quéechatécáwa càmitaté Dios icàlida wenàiwicanái iríni. [8] Níara èeri mìnanái icuèrinánáica inuéyéicaté Wáiwacali cruz ìwali, càmitaté náalíawa Dios íináidacatéwa imànníinápináté walí cayábéeri. Náalíacaalítéwa ìwalitá, yá càmitaté nanúa Wáiwacalitá, yái máiníirica cáimiétacanáca, cachàiníirica nacái íiwitáise, icànéerica mèlumèluíri iyú chènuniré, icuèrica

macáita Dios yáapicha. [9] Quéwa Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali yái cayábéerica imàníiripináca walí.
Càité profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica:
"Dios idéca ichùnìaca nalípiná cayábéeri wawàsi, níái cáininéeyéica iicáca Dios, yái cayábéeri wawàsi
càmíiricáwaca wenàiwica iicá, càmíiricáwaca nacái néemìa iináwaná ìwali, yá nacái càmíiricáwaca
náináidawa ìwali",
íimaca yái Dios itàacáica. [10] Yácata wawàsi Dios imàaquéerica Espíritu Santo yéewáidaca wía ìwali, yácáiná
Espíritu Santo yáalíaca Dios íiwitáise ìwali macáita, àta càinácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalìcuísewa nacái,
yái càmíirica áiba yáalía yéemìaca càinácaalí íimáaná.
[11] Canáca áiba wenàiwica yáaliériwa càinácaalí áiba wenàiwica íináidáanáwa iwàwalìcuísewa. Abéericata
yái wenàiwica yáaliéricawa càinácaalí íináidáanáwa iwàwalìcuísewa. Càita nacái abéericata Espíritu Santo
yái yáaliéricawa càinácaalí Dios íináidáanáwa iwàwalìcuísewa. [12] Dios càmitaté ibànùa wawàwalìculé áiba
wenàiwica íiwitáise, néese ibànùacaté walí Espíritu Santo yéewacaténá Dios íiwitáise ìyaca wawàwalìcu,
yéewanápiná wáalíacawa ìwali yái wawàsi cayábanaméerica Dios yèerica walí. [13] Wéewáidacué pía
píalíacaténácué ìwali yái cayábéerica Dios imàníirica walí, yá wacàlidacuéca piríni càide iyúwa Espíritu
Santo yéewáidáaná wía, yái Espíritu Dios néeséerica. Càmitacué wacàlida piríni èeri mìnanái yáalíacái iyú
yái néewáidéericawa ìwali chái èeri irìcu. Néese wacàlidacué piríni píalíacaténácuéwa Dios íiwitáise ìwali
càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáanácué íimaca pirí, píacué idènièyéica iwàwalìcuwa yái Espíritu Santo.
[14] Aibanái càmíiyéica idènìa Espíritu Santo nawàwalìcuwa, càmita neebáida iyúwa Espíritu Santo Dios
néeséeri yéewáidáaná wía, caná iwènicáiná naicáca Espíritu Santo yàasu tàacáisi. Càmita nacái náalía
néemìaca càinácaalí íimáaná, níacáiná níawamita cawinácaalí idènièyéica Espíritu Santo iwàwalìcuwa,
níata yáalía yéemìaca càinácaalí íimáaná yái Espíritu Santo yàasu tàacáisica. [15] Quéwa wía idènièyéica
Espíritu Santo iwàwalìcuwa wáalíaca cayábéeri ìwali báawéeri íichaná. Canáca yéewaná èeri mìnanái
nayúunáidaca wáináidacawa máiwitáiséeri iyú wawàwalìcuísewa. [16] Càulenáca náichani, yái iyúwa
wáináidáanáwa càmicáiná nadènìa Cristo íiwitáise càide iyúwa wadènìaná. Càité nacái profeta itànàaca
Dios itàacái íiméerica: "Canáca wenàiwica yáaliériwa càinácaalí Wáiwacali íináidáanáwa iwàwalìcuísewa.
Eeri mìnanái nacái càmita náalimá nàalàaca Wáiwacali nacàlidacaténá iríni càinácaalí iwàwacutáanápiná
imànica", càì íimaca. Quéwa wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, wíata yáalíawa ìwali yái Cristo íináidáaná-
cawa iwàwalìcuísewa wadènìacáiná Cristo íiwitáise.

3

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

[1] Néeni, píacué nuénánáica, ¿cánácué càmitàacá pibatàa Espíritu Santo yéewáidaca pía? ¿Cánácué
píináidawa mamáalàacata iyúwa èeri mìnanái canéeyéica irí Espíritu Santo? Iná càmitaté núalimá
nuéwáidacuéca pía càulenéeri tàacáisi iyú Cristo ìwali, néeseté iwàwacutácué nuéwáidaca pía màulenéeri
tàacáisi iyú càide iyúwa sùmanáicaalícué pía, càmíiyéica yáalía yéemìaca càinácaalí íimáaná, yái càulenéeri
tàacáisica. [2] Nuéwáidacatécué pía éeréeri iyú càide iyúwa nàacaalí quìrasìi ìiraca ìinisi càmicáiná yáalimá
iyáaca iinási. Nuéwáidacatécué pía màulenéeri tàacáisi iyú, càmicáinácué píalía péemìaca càinácaalí
íimáaná yái càulenéeri tàacáisica. ¡Siùca nacáide mamáalàacata càmitacué píalía péemìacani! [3] ¡Càmitacué
píalía péemìaca càinácaalí càulenéeri tàacáisi íimáaná pidènìacáinácué èeri mìnanái íiwitáise mamáalàa-
cata! Núalíacawa báawacuéca piicáyacacawa pìasu cawèníiri ìwalíisewáaca, báawacué nacái piicáyacacawa
macáicáiná péenácué iwàwaca áibanái iicácani iyúwa cachàiníiri áibanái íicha canánama ichùulìacaténácué
pía macáita. Iná picuísáyacacuécawa pìyaca nacái, piseríacuéca píichawáaca nacái. Iná pidènìacuéca
mamáalàacata èeri mìnanái íiwitáise, mamáalàacata nacái pimànicuéca pìacawa càide iyúwa èeri mìnanái
imànníiná càmíiyéica yeebáida Cristo itàacái. [4] Abénaméeyéi péenácué íimaca: "Núacata Pablo yéewáidacalé
píichacué", càì náimaca; áibanái nacái íimaca: "Núacata Apolos yéewáidacalé píichacué", càicaalícué
píimaca, yá pèepunícuécawa càide iyúwa èeri mìnanái íináidáanáwa báawéeri iyú.
[5] Càmitacué cayába càì píináidacawa, càmíiyéicáiná cachàini wía áibanái íicha, núa Pablo, yá nacái
Apolos. Dios yàasu wenàiwicaca wía, íibaidéeyéica irípiná. Wacàlidacatécué pirí Wáiwacali iináwaná
peebáidacaténácué itàacái. Wadéca wamànica yái wáibaidacalécawa Wáiwacali imàaquéericaté walí.
[6] Péemìacué comparación: Abéeri náiwacali idènìaca ibànacale yàalunáwa. Yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa
ibànacaténá néré. Néese ibànùaca yàasu wenàiwicawa áiba yùucùacaténá néré úni, ipíchaná chuìca
cáli. Yá Dios imàacaca bànacalé idàwinàacawa cayába. Càita nacái Wáiwacali ibànùacaté núa pìatalécué
nuíbaidáanápináté irí pèewibàa nuéwáidáanápinácué pía itàacái iyú quéecháwanáimi; néeseté Wáiwacali
ibànùacaté Apolos íibaidacaténá irípiná núamirìcubàa yéewáidacaténácué pía mamáalàacata Cristo ìwali
cachàinicaténácué píiwitáise Cristo ìwali. Quéwa abéericata Dios yái imichàidéericuéca píiwitáise. [7] Iná
núa ibànéericaté Dios itàacái piwàwalìcu, Apolos nacái yái icuèricatécué pía núamirìcubàa, càmíiyéi
cachàini wía áibanái íicha, yácáiná Diosca yái abéericata imichàidéericatécué píiwitáise. [8] Apolos, núa nacái
wáibaidaca Dios irípiná wáapichawáaca, Dios yàasu wenàiwicacáiná wía. Càmita cachàini abéeri wéená áiba
wéená íicha, néese Dios idéca imàacaca walí wáibaidacalépiná méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa Dios
yàapiná nawèni cawinácaalí íibaidéeyéica irípiná. Yàapiná nawèni ìwalíise yái namànníináca náibaidacaléwa
Dios imàaquéerica nalí. [9] Wíata íibaidéeyéi Dios irípiná wáapichawáaca, quéwa píacué, càicuéca píade iyúwa
Dios ibànacale, cáininéerica Dios iicáca, iyúwa nacái cayábéeri capìi Dios imànníirica ìyaca. Iná Dios ibànùaca
wía wáibaidacaténá irípiná wayúudàanápinácué pía. [10] Péemìacué comparación: Aiba wenàiwica iwàwacaalí
imànica cayábéeri capìi íba icapèená, yásí quéechacáwa ibànùaca yàasu wenàiwicawa irìadacaténá néré

cachàiníiri íba ibàlùadacatáipináca íinata capìi iwáiná. Néese capìi íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa
áibanái náawináidacaténá cayábanaméeyéi íba capìi iwáinápiná. Nabàlùadaca capìi iwáiná cachàiníiri
íba íinata, yái íba idàbáanéeri wenàiwica irìadéerica. Yái Dios, càicanide iyúwa náiwacali ichùulièrica
namànica capìi. Quéechatécáwa Dios ibànùacaté núa yàasu wenàiwica nucàlidacaténá wenàiwicanái irí
Jesucristo iináwaná ìwali. Siùcade Dios ibànùaca áibanái yéewáidacaténá wenàiwica mamáalàacata. Quéwa
cawinácaalí Dios ibànuèrica yéewáidacaténá wenàiwica, iwàwacutá iicáca íichawa cayába imànicaténá
machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. 11 Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa idàbáanéeri íba cachàiníiri
nalìadéerica cayábéeri iyú nabàlùadacatáipináca íinata capìi iwáiná. Yái nuéwáidáanáca wenàiwica Jesu-
cristo ìwali, càicanide iyúwa nalìadacaalí cayábéeri iyú idàbáanéeri íba cachàiníiri. Canáca yéewaná áibanái
yéewáidaca wenàiwica méetàuculé íicha yái tàacáisica, canácáiná áiba Jesucristo íicha weebáidéeripiná
itàacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 12 Wéewáidacaalí wenàiwica cáalíacáiri iyú càide
iyúwa Dios iwàwáaná, nàyacaténá machacàníiri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí càica wíade
iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica cawèníiri wawàsi capìi iwáinápiná, yái oroca, quíramenníiri plata nacái,
cawèníiri íba nacái, yái cayábanaméeri wawàsi càmíirica yéewa quichái imáalàidaca. Quéwa wéewáidacaalí
nía canéeri iwèni tàacáisi iyú, càmíirica iyúudàa nàyaca machacàníiri iyú Dios iicápiná, yásí càica wíade
iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica púuba capìi iwáinápiná, masicái nacái, sitùa ibáiná nacái, yái wawàsi
quichái imáalàidéeripináca. 13 Aiba èeriwa, èeri imáalàacatáipinátawa, Dios yáasáidapiná amaláwacani
yái wáibaidéerica irípiná, quichái yéenáiwaná yàanàapinácaalí. Néesecué quichái yáalimáidapiná iicáwa
wáibadacalé wamàníirica Dios irípiná cawiná íiwitáanácaalíni. Càipiná Dios yáasáidaca asáisí cayábacaalíni,
càmicaalí nacái caná iwèni, yái wéewáidáanáca wenàiwica. 14 Wéewáidacaalí wenàiwica cayába nàyacaténá
machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yái wáibaidéerica Dios irípiná ìidenàapiná quichái, càide
iyúwa cawèníiri íba icapèená càmíirica yeemáwa, yásí Dios yàapináca wawèniwa, wía yàasu wenàiwicawa.
15 Quéwa càmicaalí wéewáida wenàiwica cayába nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicápiná, yásí quichái
imáalàidapiná yái wáibaidéerica, càide iyúwa quichái yeemácaalí capìi idènièrica iwáináwa masicái meedá,
yásí yái wáibaidéerica imáalàapinácawa wáicha, càmita nacái Dios yàapiná wawèni. Quéwa éwita yái
wáibaidéerica imáalàacaalíwa wáicha, càicáaníta cáupiná wíawa quichái íicha iyúwa wenàiwica ipìacaalíwa
quichái ipèrùa yèewíise, yá càmita wamáalàapináwa.

16 Abénaméeyéi wenàiwica namànica manuíri capìi íipidenéeri templo, yá nawàlùacawa nàacaténá Dios
icàaluínináná. ¿Càmitasicué píalíawa Dios yàasu temploca pía Espíritu Santo ìyacáinácué piwàwalìcu?
17 Abéerita Dios irípinácué pía, càide iyúwa Dios icapèe. Píacatacué yái Dios yàasu temploca. Iná áibacaalí
báawa imànicuéca píiwitáise cachìwéeri tàacáisi iyú, yásí Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani.

18 Picácué píináidawa máiníiná cáalíacáica pía. Aibacaalí péenácué íináidawa máiníiná cáalíacáicani èeri
mìnanái yáalíacái iyú, iwàwacutá iwènúadaca íiwitáisewa íicha yái íináidáanácawa iicácaténá yáawawa
iyúwa càmíirica cáalíacái áibanái íicha. Càita yáalimá cáalíacáicani báisíiri yáalíacáisi iyú, yái yáalíacáisi
yàanèerica Dios néese. 19 Caná iwèni Dios iicáca èeri mìnanái yáalíacái càide iyúwaté profeta itànàaná Dios
itàacái íiméerica: “Dios yùuwichàidapiná nía cawinácaalí cáimacáiyéica iicá yáawawa, níái icàlidéeyéica
náalíanásawa manùba wawàsi ìwali chái èeri mìnanái íiwitáise iyú. Yái báawéerica nawàwéerica namànica
áibanái irí, Dios imàacapiná yàanàaca nàwali idècunitàacá nachìwáidaca áibanái náalíacái iyúwa”, íimaca.
20 Càité nacái áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Wacuèriná Dios yáalíacawa canáca iwèni meedá
yái náináidáanácawa cawinácaalí íináidéeyéica cáalíacáica èeri mìnanái yáalíacái iyú”, íimaca. 21 Iná picácué
cachàini piicáca píawawa ìwalíise yái áiba wenàiwica yéewáidáanáca pía, náiméerica ìwali cayábéericasani
áibanái íicha yéewáidéeyéi wenàiwica. Iwàwacutácué cayábaca piicáca nía canánama abédanamata Dios
imàacacáinácué pirí macáita. 22 Dios imàacacué pirí núa Pabloca, yá nacái Apolosca, yá nacái Pedro
wéewáidacaténácué pía. Dios imàacacué pirí yái èeriquéi pìyacaténácué chái èeri irìcu. Imàacacué
pirípiná nacái yéetácáisi. Imàacacué pirí nacái siùca èeride, macái èerita wapíchalépinácáwa nacái. Càicué
Dios imàacaca pirí macáita. 23 Yá Cristo yàasu wenàiwicacuéca nacái pía, Cristocáiná nacái Dios yàasu
wenàiwicaca.

4

El trabajo de los apóstoles

1 Càita iwàwacutácué píináidacawa wàwali, wía apóstolca, íibaidéeyéica Cristo irípiná, Cristo ibànùacáiná
wía wéewáidacaténácué pía iyú yái cayábéeri tàacáisica Dios ibèericaté áibanái íicha. Siùcáisede Dios
imàacaca wáalíacawa cayábéeri tàacáisi ìwali. 2 Wenàiwica íibaidacaalí áiba irí, iwàwacutá imànica càide
iyúwa íiwacali íimáaná irí. 3 Iná càmita nuínáidawa ìwali yái píimáanácuéca nùwali, píimacaalícué nùwali
càmitasa nuíbaida cayába. Càita nacái càmita nuínáidawa ìwali yái áibanái íimáanáca nùwali. Núa nacái
canáca yéewaná núumaca nuíbaidacasa cayába Dios irípiná càmicáiná núalimá núalíaca nuíwitáisewa càide
iyúwa Dios yáalíanáwa. 4 Càmita nuwàwali asáisí numànicaalíté áiba wawàsi báawéeri, quéwa cawàwanáta
nudéca numànica áiba wawàsi càmíirica núalíawa ìwali. Abéericata Wáiwacali yái yáaliéricawa, yácata
yái icàlidéeripináca nuináwaná ìwali asáisí nuíbaidacaalíté irípiná cayába, càita nacái canéerica iwènicaalí
meedáni, yái numànníiricaté. 5 Iná picácué picàlida áibanái iináwaná ìwali càmitasa náibaida cayába Dios
irípiná. Picùacué Wáiwacali yàanàanápiná, yásí yáasáidapiná amaléeri iyú yái wamànníirica ibàacanéeri iyú.
Yáasáidapiná nacái càinácaalíté wáináidáanáwa wawàwalìcuísewa wèepunícaalíté wáibaidaca Dios irípiná.
Néese cayábacaalí Dios iicá yái wamànníirica, yásí Dios icàlidapiná wamànicaté cayábéeri.

[6] Píacué nuénánáica, nùalàacuéca pía càiri tàacáisi iyú nuyúudàacaténácué pía, yéewanápinácué nacái
pìyaca càide iyúwa Apolos ìyáaná, núa nacái, ipíchanácué picutáca áiba tàacáisi Dios itàacái íicha,
yéewanápinácué nacái cayábaca piicáca abédanamata macáita wenàiwica íibaidéeyéica Dios irípiná, nía
nacái yéewáidéeyéicuéca pía. Báawéeriquéi cachàiníinácuéca piicáca píawawa ìwalíise yái pidènìanácuéca
áiba yéewáidéericuéca pía píiméericuéca ìwali cayábéericasani áibanái íicha canánama. [7] Néeni, ¿cánácué
yéewa cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha canánama? ¿Càmitasicué píalíawa Dioscata yái yèerica pirí
macáita pidènièricuéca? Dios yàacáinácué piríni, néese ¿cánácué yéewa cachàinica piicáca píawawa càide
iyúwa pidéca nacáicaalícué peedáca piríwani pichàini iyúwa?

[8] Piyúunáidacuéca píalíacawa macáita wawàsi Dios ìwali. Piyúunáidacuéca pìyaca càide iyúwa càasuíyéi
idènièyéica manùba cawèníiri, càmíiyéica iwàwacutá áibanái iyúudàaca. Piyúunáidacuéca píalíacawa
macáita yái iwàwacutéericuéca píalíacawa, íná càmitacué piwàwa wéewáidaca pía quirínama. Piicácuéca
píawawa iyúwa èeri mìnanái icuèrinánái càmíiyéica iwàwacutá wayúudàaca. Dios imàacacaalícué picùaca
macái wenàiwica cachàiníiri iyútá, yá nucùacuéca nía píapichatá. Quéwa càmita nacuèriná núa chái èeri
irìcu, canásíwata. [9] Wía apóstolca, càmita yéewa wàya iyúwa èeri mìnanái icuèrinánái, nuínáidacáináwa
cawàwanáta Dios idéca imàacaca wàuwichàacawa manuísíwata, wía apóstolca. Báawaca èeri mìnanái
iicáca wía iyúwa presoíyéi imàníiyéica ibáyawanáwa manuísíwata, yéetéeyéipinácawa máiní báawéeri iyú
nabáyawaná ìwalíisewa. Eeri mìnanái, ángelnái nacái náináidacawa manuísíwata naicáidaca walí idècu-
nitàacá wàuwichàacawa. [10] Madécaná wenàiwica naicáca wía iyúwa máiwitáiséeyéi wàuwichàacáináwa
Cristo irípiná. Quéwa piicácuéca píawawa iyúwa cáiwitáiséeyéi Cristo itàacái ìwalíise. Píimacuéca càmitasa
pimàni iyúwa máiwitáiséeyéi ipíchanácué piùwichàacawa iyúwa wía. Eeri mìnanái iicáca wía iyúwa
machawàaquéeyéi càmicáiná wéewáida wenàiwica èeri mìnanái yáalíacái iyú. Néese piicácuéca píawawa
iyúwa cachàiníiyéica íiwitáise, cáimiétacanéeyéica nacái, quéwa èeri mìnanái iicáca wía iyúwa canéeyéi
iwèni, wía apóstolca. [11] Mamáalàacata àta siùca nacáide wàuwichàaca máapicái, macàlaca nacái wawàwa,
canáca nacái wabàle cayába. Aibaalí nacapèedáidaca wía. Canáca nacái wacapèesíwa. [12] Wáibaida nacái
wacáapi iyúwa cachàiníiri iyú àta chamàlecataléta wía wawènìacaténá wayáawa. Aibanái icuísaca íichawa
wía, quéwa wasutáca nalí Dios imàníinápiná nalí cayábéeri. Nàuwideca namànica wía quéwa wàidenìaca
yái báawéerica namàníirica walí. [13] Natàaníca báawéeri iyú wàwali, quéwa càicáaníta watàaníca nalí éeréeri
iyú quéwanáta. Mamáalàacata àta siùca nacáide namànica walí càide iyúwa náucacaalí náichawa báawéeri
yáaséerimi, casaquèeri wawàsi natunuérica bàacháwalìcuíse.

[14] Càmita núumacué pirí cài nubáiniadáanápinácué pía, néese nuwàwacáita nùalàacuéca pía càide iyúwa
nuénibewa, cáininácáinácué nuicáca pía. [15] Yácáiná éwitasica diez mil namanùbaca yàanàacaalí néewáida-
caténácué pía Cristo ìwali, càicáaníta càmitacué pidènìa madécaná pisèenáiwa. Núacata càide iyúwacué
píaniri, bàaluitécáiná nucàlidacué pirí Cristo Jesús iináwaná, yáté peebáidacuéca itàacái, iwasàanápinácué
pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [16] Iná nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pimànicaténácué càide
iyúwa numànníná, càide iyúwacué píaniricaalícué núa.

[17] Nudéca nubànùacuéca pìatalé Timoteo, yái nuiquéerica iyúwa nuìriwa cáininéerica nuicáca Wáiwacali
ìwalíise. Núalíacawa Timoteo ìwali imàníinápiná cayábéeri mamáalàacata càide iyúwa nusutáaná íicha.
Nubànùacaté Timoteo iwàwalicaténácué pía càinácaalí nùyaca mamáalàacata càide iyúwa iwàwacutáaná
wenàiwica ìyaca yeebáidéerica Cristo Jesús itàacái. Càita nuéwáidaca wenàiwica nàyacaténá cài macái níái
yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái macái cáli íinata, àta alénácaalí nuèpuníwa. [18] Abénaméeyéi péenácué
cachàinica naicáca níawawa nayúunáidacáiná cáaluca nùaca nupáchiacuéca pía. [19] Quéwa nuwàwacué
nùacawa nuicáca pía mesúnamáita Wáiwacali imàacacaalí numànica cài. Yásí nùacawa nuicácaténá yái
náiméerica náalimáanása namànica náibaidacaténása Dios irípiná, náimaca, níara cachàiníiyéica iicáca
yáawawa. Càmita nùawa néré nuémìacaténácáita nasàna meedá, náimaca cachàiníinása nía. [20] Càmita
nuwàwa nuémìaca nacàlidacáicata nainàwanáwa, yácáiná cawinácaalí wenàiwica Dios icuèyéica náasáidaca
Dios yàasu wenàiwicaca nía idènièyéica Dios ichàini náibaidacaténá Dios irípiná cachàiníiri iyú, nàyacaténá
nacái machacàníiri iyú. Càmita nacàlidacáita meedá nainàwaná ìwaliwa nadènìanása Dios ichàini. [21] Néeni,
¿càinásicué piwàwa numànica? ¿Píwàwasicué nùanàaca pìatalé nùuwichàidacaténácué pía pibáyawaná
ìwalíisewa, yái cachàiníinácuéca piicáca píawawa? Càmicaalícué piwàwa nùacawa pìatalé nùuwichàì-
dacaténácué pía, néese piwènúadacué píiwitáisewa píináidacaténáwa machacàníiri iyú, piicácaténácué
píawawa iyúwa càmíiyéica cachàini, yéewacaténácué nùalàaca pía éeréeri iyú cáininácáinácué nuicáca pía.

5

Juicio sobre un caso de inmoralidad

[1] Macáita nacàlidacué nalíwáaca piináwaná ìwali báawéeri iyú ìyacáiná abéeri péenácué yeedéericaté
iríwa yáatúanáwa, úara yáaniri yàacawéetúaca. ¡Máiní báawéerica yái namànníirica pèewi! Ewita èeri
mìnanái càmicáaníta neebáida Jesucristo itàacái, càicáaníta càmita máiní namàni càiri báawasíwéeri
wawàsi, càide iyúwacué péená imànníná. [2] ¿Cánácué cachàini piicáca píawawa mamáalàacata? ¡Iwàwa-
cutácué máiní achúmaca piwàwa manuísíwata pibáyawaná ìwaliwa! Yái asìali imànníirica càiri báawéeri,
iwàwacutácué piúcaca pèewíisewani yái asìalica. [3] Ewita càmicáaníta nùyaca píapichacué néré, càicáaníta
nuicáca núawawa iyúwacué abéeri péená. Nudéca nuínáidacawa nùuwichàidáanápiná yái asìalica càide
iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha néré. Yái Wáiwacali Jesucristo idéca ichùulìaca núa nucàlidáanápiná
càinácaalí iwàwacutáanápiná yùuwichàacawa yái imànníirica càiri báawasíwéerica. [4] Pìwacáidáyacacuéwa,
yá píináidacuéwa nùwali càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha, nùalàacaténácué pía. Yásí Wáiwacali

Jesús cachàiníiri íiwitáise ìyapinácué píapichawa. [5] Iná iwàwacutácué pèepùadaca yái asìalica Satanás irí
yéewanápiná Satanás imáalàidaca iiná uláicái iyú àta yéetácatalépinátawa ipíchaná yùuwichàacawa Dios
yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripinátawa Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná àniwa.
[6] Picácué picàlida piináwanáwa canùmaséeri iyú cayábáanásacué pía idècunitàacá pimàacacué abéeri
péená imànica càiri báawéeri. Píalíacuéwa comparación íiméerica: "Nèewìadacaalí achúmanamata
levadura íbesi yèewi, yá levadura imàacaca macáita íbesi inísàapinácawa", cài íimaca yái comparacióncа
wabáyawaná ìwali. Yái levadura íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica ibáyawaná. Iná pimàacacaalícué
abéeri péená imànica ibáyawanáwa mamáalàacata, yásí mesúnamáita macáitacué pía pimànipiná pìacawa
pibáyawanáwa. [7] Iná piúcacué pèewíisewa yáara levadura nacáirica íiwitáise, yái péenácuéca imàníir-
ica báawéeri, ipíchanácué báawaca imànica píiwitáise canánama. Yásí píalimácué pìyaca wàlisài iyú,
mabáyawanéeri iyú nacái. Càicuéca píade iyúwa wàlisài pan, càmíiri idènìa levadura, Dioscáiná idéca
yúucacué píicha yái báawéerica pimàníiricaté. Càide iyúwa judíonái nanúacaalí oveja wàlisài nàasu
culto Pascua yaalíwa nawàwalicaténá iyúwaté Dios iwasàaná nía, càita nacái wàasu Cordero íipidenéerica
Cristo yéetácatéwa iwasàacaténá wía, wàyacaténá wàlisài iyú. [8] Judíonái namànica nàasu Pascuawa, yá
náucaca náichawa macáita levadura. Càita nacái, wáucacué wáichawa yái levadura nacáirica wáiwitáiseca
bàaluisàimica. Picácué wàya quirínama wabáyawaná yáapichawa. Càide iyúwa pan càmicaalí idènìa
levadura, càita nacái iwàwacutá wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa, watàanícué nacái báisíiri iyú.
[9] Bàaluité nutànàacatécué pirí áiba cuyàluta nùalàacaténácué pía ipíchanácué pìacawéeridaca wenàiwica
iiméeyéica áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa. [10] Quéwa càmitacué píalía
péemìaca cayábani càinácaalíté íimáaná yái núuméericatécué pirí. Càmita nuchùulìacué pìanápináwa
déeculé náicha macái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, níái iiméeyéica áiba yáapicha
càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa, nía nacái iwàwéeyéica yeedáca iríwa macái wawàsi
cawèníiri, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo icàaluínina, yái cuwáinái yéenáiwanáca.
Càmitàacá píalimácué pìacawa náicha àta péetácatalétacuéwa pìacaténáwa èeri íicha. [11] Càmitaté càì
nuchùulìacuéca pía, néese nùalàacatécué pía ipíchaná pìacawéeridaca wenàiwica icàlidéeyéica iináwaná
ìwaliwa neebáidáanása Jesucristo itàacái quéwa namàni nàacawa càiri báawéeri: Naimáca áiba yáapicha,
càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa; nawàwaca needáca nalíwa macái wawàsi cawèníiri;
nàaca ídolo icàaluínina yái cuwáinái yéenáiwanáca; natàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali, áibaalí nacái
nacàmaca; áibaalí nacái nayéedùaca, quéwa mamáalàacata nacàlidaca nainawanáwa neebáidáanása Jesu-
cristo itàacái. Picácué pìacawéerida nía; picácué piyáa piyáacaléwa náapicha. [12-13] Dios càmitacué ichùulìa
wàuwichàidaca èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese Diosta yùuwichàidapiná níawa.
Quéwa cawinácaalí ìyéeyéica pèewibàa, nacàlidacaalí nainawanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái,
quéwa namànica nabáyawanáwa, néese iwàwacutácué picháawàaca nainawaná ìwali, pìalàacaténácué nía
cachàiníiri iyú. Iná piúcacué pèewíisewa yái imàníirica ibáyawanáwa.

6

Pleitos ante jueces no creyentes

[1] Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànicaalícué pirí báawéeri, ¿cánácué picháawàa iináwaná ìwali
jueznái irí càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái? Báawéeriquéi pimàníinácuéca càì. Néese iwàwacutácué
picháawàaca iináwaná ìwali Dios yàasu wenàiwica irí, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéi-
cawa, nachùnìacaténácué pirí yái wawàsica. [2] Píacué Dios yàasu wenàiwicaca, píalíacuéwa Dios
imàacáanápinácué péemìaca èeri mìnanái iináwaná ìwali èeri imáalàacaalípináwa picàlidacaténácué
iwàwacutáaná nàuwichàacawa càiripinátawa nabáyawaná ìwalíisewa. Iná yéewa píalimácué péemìaca
piináwanáwáaca achúméeríina wawàsi ìwali chái èeri irìcu pichùnìacaténácué wawàsi piríwáaca, píacué
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [3] Píalíacuéwa nacái wéemìanápiná nacái ángelnái iináwaná ìwali wacàl-
idacaténá cayábacaalíni, báawacaalí nacái, èeri imáalàacaalípináwa. Iná màulenáca meedá péemìacuéca
piináwanáwáaca chái èeri irìcu, pichùnìacaténácué piríwáacani, yái achúméeri wawàsica. [4] Iná abéeri
péenácué yeebáidéerica Jesucristo itàacái chái èeri irìcu imànicaalícué pirí báawéeri, ¿cánácué picháawàa
iináwaná ìwali jueznái irí picàlidéeyéica iináwaná canápinéeyéicasa nía, níara càmíiyéica yeebáida Je-
sucristo itàacái? [5] Núumacué pirí càì báicaténácué pía, piwènúadacaténácué píiwitáisewa. ¿Càmita-
sicué ìya abéeri péená yáalimèeri yéemìacuéca piináwaná, ichùnìacaténácué píichawáaca yái wawàsica?
[6] ¡Báawéeriquéi pipélianácuéca, picháawàayaca nacáiwa jueznái irí, quéwa báawéeriquéi cachàiníwanái
picháawàanácuéca piináwaná ìwaliwáaca jueznái irí càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái!
[7] Picháawàacaalícué piináwaná ìwaliwáaca, yá pidécuéca pimàacaca báawéeri icàbadàacuéca pía, càmi-
tacué nacái pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, imànicaalícué pirí
báawéeri, iyéedùacaalícué píicha pìasu nacái, yá cayába cachàiníwanái pìidenìacaalícué piùwichàanáwa
masànatatá, ipíchaná èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pipéliayacacawa.
[8] ¡Quéwacué càmita pìidenìani, néese pimànicuéca càì pibáyawanáwa cachàiníwanái: Pimànicuéca áibanái
irí báawéeri, piyéedùacuéca nàasu, éwita pimanùbacacáaníta nía!
[9-10] Píalíacuéwa báawéeyéi íiwitáise càmita nawàlùapináwa Dios ìyacàle irìculé, yái icùacataléca chè-
nunníséerica. Picácué pibatàa áibanái ichìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú. Càmíiyéipiná iwàlùawa
Dios ìyacàle irìculé cawinácaalí imàníiyéica yáalaniwa; nía nacái yèeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwaná
icàaluínina; nía nacái iiméeyéica inanái yáapicha càmíichúaca náinusíwa, nía nacái iiméeyéica asìali
yáapicha càmíirica nanìrisíwa; nía nacái asìanái imàaquéeyéica áiba asìali iduìca, áibanái nacái asìanái

iiméeyéica inacáiri yáapichawa; nía nacái iyéeduèyéica; nía nacái iwàwéeyéica yeedáca iríwa macái wawàsi cawèníiri, nía nacái icàméeyéica; nía nacái itàaníiyéica báawéeri iyú áibanái ìwali, nía nacái ipéliéyéica áibanái nayéedùacaténá nàasu. Nía càmíiyéipináta iwàlùawa Dios ìyacàle irìculé chènuniré. 11 Càitécué abénaméeyéi péená ìyacaté ipíchawáiseté piwènúadacuéca píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténácué Jesucristo itàacái. Quéwa Dios idéca imàacacué iwàwawa pibáyawaná íicha càide iyúwa idéca nacáicaalícué íibaca píichani. Idéca nacái yeedácuéca pía yàasu wenàiwicapináwa mabáyawanácaténá iicácuéca pía. Càita Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali, yéetácáinátéwa wáichawalíná. Dios idéca imàacacué yàasu wenàiwicaca pía Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Dios ibànuèricuéca piwàwalìculé.

La santidad del cuerpo

12 Abénaméeyéi nacàlidaca: "Càmicaalí Dios imáisanìa numànica áiba wawàsi, yásí cayábaca numànica macái wawàsi nuwàwéerica numànica", cài náimaca. Quéwa, núumacué pirí, éwita Dios càmicáaníta imáisanìa wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macái wawàsi iyúudàa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná càmicaalí báawa yái wawàwéerica wamànica, quéwa iwàwacutá wacùaca wíawawa ipíchaná yái wawàsi wawàwéerica wamànica idacùaca wía cachàiníiri iyú àta càmicataléta wáalimá wamàacaca wáichawani. Báawaca wamàacacaalí áiba wawàsi idacùaca wáiwitáise. 13 Nacàlidaca báisíiri iyúni náimacaalí yàacàsi ìwali watùra irípinéerica, watùra nacái wayáacalé irípiná. Báisíta, Dios imàacaca wayáaca macái yàacàsi wawàwéerica. Quéwa áibaalípiná Dios imáalàidapiná yàacàsi, watùra nacái càmicáiná iwàwacutá wayáaca wayáacaléwa quirínama. Quéwa wainá càmita ìya càide iyúwa yàacàsi; namànicáita nachìwawa meedá náimacaalí cayábacasa waimáca áibanái yáapicha cawinácaalí wawàwéeri, càmicáaníta wáinusíwani, càita nacái càmicáaníta wanìrisíwani. Càmita báisí natàacái, néese, yái waináca, yácata Wáiwacali yàasu weebáidacaténá itàacái. Wáiwacali nacái wainá irípinéeri, ichàiniadacaténá wainá, yéewanápiná wáibaidaca irípiná. 14 Càide iyúwaté Dios imichàidáaná Wáiwacali yéetácáisi íicha, càita nacái imichàidapiná wíawa yéetácáisi íicha íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yái chàinisi imichàidéericaté iyú Wáiwacali.

15 ¿Càmitasicué píalíawa piiná ìwaliwa Cristo iiná ìwalíiséericani? Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica chái èeri irìcu. ¡Iná máiní báawaca abéericaalí wéená imànica ibáyawanáwa inanái yáapicha iiméechúaca asìanái yáapicha plata ìwalinápiná! ¡Picácué wamàni càiri báawéeri! 16 ¿Càmitasicué píalíawa asìali iimácaalí inanái yáapicha iiméechúaca asìanái yáapicha plata ìwalinápiná, yásí níái pucháibaca abéericata nainá? Càité profeta itànàaca Dios itàacái nàwali cawinácaalí iiméeyéica yáapichawáaca: "Dios iicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica", cài íimaca. 17 Quéwa wenàiwica yeebáidacaalí Wáiwacali itàacái, yásí ìyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha.

18 Iná pìacuéwa náicha caquialéta cawinácaalí iimáidéeyéicuéca pía piimáanápiná áiba yáapicha càmíirica pinìrisíwa, càmíichúaca nacái píinusíwa. Macái áiba nabáyawaná íiwitáaná càmita imàni báawéeri nainá iríwa, quéwa cawinácaalí iiméeyéica áiba yáapicha càmíirica nanìrisíwa, càmíichúaca nacái náinusíwa, namànica nabáyawanáwa nainá iríwa. 19 ¿Càmitasicué píalíawa piiná ìwalicuéwa Espíritu Santo yàasu templocani, yái Espíritu Santo Dios imàaquéericatécué pirí, yá nacái Espíritu Santo ìyacuéca piwàwalìcu? Càmitacué píiwacali píawawa. 20 Yái Diosca, yácatacué Píiwacali, Dioscáiná iwènìacatécué pía cawèníiri wawàsi iyú, yái Iiri íiranáca. Iná picácué pimàni pibáyawanáwa piiná iyúwa, néese pìyacué mabáyawanéeri iyú yéewanápiná áibanái náalíacawa máiní cayábéerica íiwitáise yái Diosca.

7

Consejos sobre el matrimonio

1 Siùcade nucàlidacué piríni yái pisutéericuéca péemìawa núa ìwali pibànùacaalítécué nulí cuyàluta. Báisíta cayábaca càmicaalí asìanái idunùa inanái ìwali. 2 Quéwa madécaná wenàiwica nawàwaca naimáca áiba yáapicha, càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa, íná cayábacata macái asìanái yeedáca íinuwa, macái inanái nacái uedáca unìriwa. 3 Iwàwacutá asìali iimáca íinusíwa yáapichawa càide iyúwa iwàwacutáaná imànica. Càita nacái iwàwacutá inanái uimáca unìrisíwa yáapichawa. 4 Uái inanáica càmita uiná íiwacalu úa, néese unìri yàasucani. Càita nacái asìali, càmita iiná íiwacalini, néese íinu yàasucani. 5 Picácué pimáisanìa piináwa píinu íichawa, pinìri íicha nacáiwa, càmicaalícué abédanama píiwitáise píapichawáaca quéechacáwa càmíinápiná piimá píapichawáaca maléená èerita pisutáanápinácué Dios íicha manuísíwata. Pidécanáamicué pimáalàidaca pimànica cài, néese iwàwacutácué pèepùa piimá píapichawáaca àniwa ipíchanácué càmita píalimá picùaca píawawa, yá Satanás yáalimáidacuéca pía pimànníinápiná pibáyawanáwa áiba yáapicha.

6 Càmitacué nuchùulìa pía peedáanápiná piríwa pìacawéeripináwa, quéwa piwàwacaalícué picásàacawa, yá cayábacani. 7 Macái wenàiwica náalimácaalí nàyaca abéeritatá càide iyúwa nùyáaná canéeri íinutá, yá cayábacatáni, quéwa càmita macái náalimá nàyaca abéerita. Néese Dios imàacaca walí wáalimáwanama madécaná chàinisi íiwitáaná wáibaidacaténá irípiná, wadènìanápiná wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Dios imàaca abénaméeyéi wéená nàyaca abéerita casíimáiri iyú. Imàaca áibanái wéená nàyaca nàacawéeri yáapichawa casíimáiri iyú.

8 Núumacué pirí píacué máinuíyéica, manìríiyéi nacái, píacué nacái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha, cayábaca piyamáacaalícuéwa abéerita càide iyúwa nùyáaná abéerita. 9 Quéwa càmicaalícué píalimá picùaca píawawa ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, yásí iwàwacutácué peedáca pinìriwa, píinu

nacáiwa, cayábacáiná cachàiníwanái picásàacaalícuéwa máinícáichacué píináidáanícawa piimáanápiná
áiba yáapicha.
10-11 Quéwa nuchùulìacué pía, píacué cáinuíyéica, píacué nacái canìríiyéica càide iyúwaté Wáiwacali
íimáaná walí, càmíinápiná inanái imàaca inìriwa, càita nacái càmíinápiná asìali imàaca íinuwa. Càmíiricata
núa meedá yái ichùulièricuéca pía, néese Wáiwacalicata yái ichùulièricuéca càmíinápiná pimàni cài. Quéwa
inanái uèpùacaalíwa unìri íichawa, iwàwacutá uyamáacawa abéechúata, canáca yéewaná uedá ulíwa áiba
àniwa. Néese càmicaalí quirínama uwàwa ùyaca abéechúata, yá iwàwacutá unìri, úa nacái nawènúadaca
náiwitáisewa nalíwáaca nàyacaténá abédanamata náapichawáaca àniwa.
12 Siùcade nuwàwacué nùalàaca pía quiríta càide iyúwa nuínáidáanáwa, píacué áibanái yeebáidéeyéica
Wáiwacali itàacái. Càmita Wáiwacali ichùulìa núa nùalàanápinácué pía tàacáisi iyú núuméeripinácuéca
pirí, quéwa nuínáidacawa cayábacani. Péemìacué: Abéeri asìali yeebáidéeri Jesucristo itàacái íinucaalí
càmíichúa yeebáida, quéwa uwàwacaalí ùyaca yáapicha, iwàwacutá asìali yeebáidéerica Jesucristo càmita
imàaca íichawa úa. 13 Càita nacái inanái yeebáidéechúa Jesucristo itàacái unìricaalí càmíiri yeebáida,
quéwa iwàwacaalí ìyaca úapicha, iwàwacutá inanái yeebáidéechúa Jesucristo càmita umàaca uíchawani.
14 Cayábaca nayamáacawa náapichawáaca, yácáiná Dios iicáca iyúwa yàasu wenàiwicapináwa yái asìalica
ùwalíise úái íinuca yeebáidéechúaca Jesucristo. Càita nacái Dios iicáca iyúwa yàasu wenàiwicapináwa
úái inanáica ìwalíise yái unìrica yeebáidéerica Jesucristo. Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, càmicaalícué
piyamáawa pìacawéeri yáapichawa càmíirica yeebáida, yá cawàwanátacué péenibe càmita neebáida
Jesucristo itàacái; néese piyamáacaalícuéwa pìacawéeri yáapichawa, péenibe yáapichawa nacái, yásí Dios
iicácuéca péenibe iyúwa yàasu wenàiwicapináwa. 15 Quéwa yái unìrica, úa nacái íinuca, càmíiyéica
yeebáida Jesucristo itàacái máinícaalí nawàwaca nèepùacawa nàacawéeri íichawa yeebáidéerica, pimàa-
cacué nèepùacawa náicha. Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá piyamáacawa
pìacawéeri yáapichawa càmíirica yeebáida nawàwacaalí nèepùacawa píichacué càmicáiná Dios iwàwa
wapéliayacacawa, néese Dios idéca imáidaca wía wàyáanápiná matuíbanáiri iyú. 16 Nawàwacaalícué
nèepùacawa píicha, pimàacacué nèepùacawa ipíchanácué pipéliayacacawa, càmicáinácué píalíawa, píacué
inanáica, asáisí píalimácaalí piwènúadaca pinìri íiwitáisewa Dios irípiná. Càita nacái píacué asìanáica,
càmitacué píalíawa asáisí píalimácaalí nacái piwènúadaca píinu íiwitáisewa Dios irípiná.
17 Píalimáwanama macáitacué iwàwacutáca pìyaca càide iyúwaté Wáiwacali imàacáanátécué pirí
chàinisi píibaidacaténácué irí. Càmicaalícué báawa yái píibaidacaléca, néese pìyacué càide iyúwaté
pìyáaná Dios imáidacaalítécué pía. Càita nùalàaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. 18 Dios imáidacaalí asìali namàníiricaté irí circuncisión, càmita
iwàwacutá iwènúadaca yàasu circuncisiónwa. Càita nacái Dios imáidacaalí asìali càmíiricaté namàni irí
circuncisión, càmita iwàwacutá imàacaca namànica iríni siùcade. 19 Picácué achúma píináidáanícawa
piwàwawa circuncisión ìwali, cáininácáiná Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata. Abéerita
píináidacuéwa pimàníinápiná machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. 20 Càmicaalícué báawa
píibaidacalé, néese iwàwacutácué macáita pìyaca càide iyúwa pìyáanáté quéecha Dios imáidacaalítécué
pía. 21 Aibanái yàasu wenàiwicacaalíté pía íibaidéericaté mawèníiri iyú Dios imáidacaalíté pía, picá
achúma piwàwa ìwali. Quéwa namàacacaalí pèepunícawa matuíbanáita, yá cayábaca pèepunícawa
máiwacalináwaca. 22 Cáininàca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, íná áibanái yàasu
wenàiwicacaalíté pía íibaidéerica mawèníiri iyú Dios imáidacaalíté pía peebáidáanápináté Wáiwacali
itàacái, néese siùcade éwita áibanái yàasu wenàiwicacáaníta pía mamáalàacata, càicáaníta iwàwacutá
piwàwalica Wáiwacali idéca iwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha píibaidacaténá Wáiwacali irípiná;
càita nacái pía yèepuníiricatéwa máiwacalináwaca chái èeri irìcu Dios imáidacaalíté pía, siùcáisede Cristo
yàasu wenàiwicaca pía íibaidéeripiná Cristo irí càiripináta. 23 Dios iwènìacatécué pía cawèníiri wawàsi
iyú, yái Iiri íiranáca. Iná picácué píináidáanícawa ìwali yái èeri mìnanái íimáanáca pìwali. Picácué nacái
cáimacái piicáca píawawa iyúwa èeri mìnanái. 24 Iná píacué nuénánáica, càmicaalícué báawa píibaidacalé,
néese iwàwacutácué pìyaca mamáalàacata càide iyúwa pìyáanátécué Dios imáidacaalítécué pía.
25 Siùcade nùalàacué pía nàwali níara càmíiyéicáwaca icásàawa. Wáiwacali càmita imàaca nulí tàacáisi
nuchùulìanápiná nía quéwa núalimá nùalàaca nía Dios iyúudàacáiná núa manuísíwata, iicácáiná nupualé,
yéewanápiná nùalàaca wenàiwica cáalíacáiri iyú. 26 Nuínáidacawa cayábaca macáita wenàiwica nayamáa-
caalíwa càide iyúwa nùyáaná máinuta, manìrita nacái macáicáinácué càulenápiná wàasu èeri siùcade,
nàuwichàidapinácaalí wía Cristo ìwalíise, weebáidacáiná itàacái. 27 Quéwa cáinucaalí pía, picá pimàaca
píichawa úa. Máinucaalí pía, cayábaca càmicaalí peedá píinuwa. 28 Quéwa peedácaalí píinupináwa, càmita
pimàni pibáyawanáwa. Càita nacái mànacàu uedácaalí unìriwa, càmita cabáyawaná úa. Quéwa níái
cáinuíyéica, nía nacái canìríiyéica nàyapiná càulenéeri iyú chái èeri irìcu, iwàwacutácáiná nàuwichàacawa
Cristo irípiná. Iná nùalàacuéca pía ipíchanácué máiní pìyaca càuleneéri iyú.
29 Píacué nuénánáica càicué nuwàwaca nùalàaca pía: Iyaca wapíchalé achúma èerínata meedá, íná
siùcade cawinácaalí idènièyéica yàacawéeriwa, iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa
náalimáanáta cachàiníiri iyú. 30 Càita nacái cawinácaalí achúméeyéica iwàwa yéenánái yéetéeyéimiwa
ìwaliwa iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa càmíiyéi achúma iwàwa. Cawinácaalí nacái
imànìíyéica fiesta iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú càide iyúwa càmíiyéi máiní casíimái iwàwa
náibaidacaténá cáalíacáiri iyú Wáiwacali irípiná. Cawinácaalí nacái iwènièyéica wawàsi iwàwacutá
càmita máiní cáininàca naicáca nàasuwa, néese iwàwacutá náináidacawa càide iyúwa canéeyéica yàasu,
náibaidacaténá cachàiníiri iyú Wáiwacali irípiná. 31 Cawinácaalí nacái imànìíyéica yàasu wawàsiwa chái èeri

irìcu needácaténá nalíwa plata, iwàwacutá càmita máiní báawaca nawàwa náináidáanícawa nàasu cawèníiri
ìwaliwa chái èeri irìcuírica, yácáiná mesúnamáita imáalàapinácawa macáita yái waiquéerica chái èeri irìcu.
32 Càmitacué nuwàwa píináidáanícawa báawanama chái èeri yàasu wawàsi ìwali. Máinucaalí asìali, yásí
íináidacawa Wáiwacali yàasu wawàsi ìwali imànicaténá càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná casíimáicaténá
imànica Wáiwacali iwàwa. 33 Quéwa cáinucaalí asìali, yá iwàwacutá íináidacawa chái èeri yàasu wawàsi
ìwali casíimáicaténá imànica íinu iwàwawa. Yái asìali càmita yáalimá íibaidaca macái ichàini iyúwa
íinu irípináwa, Wáiwacali irípiná nacái. 34 Càita nacái manìríichúa, áiba inanái nacái càmíichúaca
icásàawa, náináidacawa Wáiwacali yàasu wawàsi ìwali, casíimáicaténá namànica Wáiwacali iwàwa, namàa-
cacaténá nainawa, náiwitáise nacáiwa Dios irí, náibaidacaténá cachàiníiri iyú irípiná. Quéwa áiba inanái
canìríichúaca iwàwacutá uínáidacawa chái èeri yàasu wawàsi ìwali usíimáidacaténá unìriwa.
35 Càita nùalàacuéca pía nuyúudàacaténácué pía. Càmita numáisanìacué picásàacawa, néese núumacué
pirí cài pìyacaténácué cáimiétaquéeri iyú, píibaidáanápinácué nacái Wáiwacali irípiná macái pichàini
iyúwa.
36 Quéwa áibacaalí asìali íináidawa càmita cayába imáisanìacaalí mamáalàacata íiduwa ucásàacawa
béerucáiná úa, uwàwacaalí ucásàacawa nacái, yásí cayábaca úaniri imàacacaalí ucásàacawa. Càmita namàni
nàyaca nabáyawanáwa, níái icásèeyéicawa. 37 Quéwa áibacaalí idènìa íiduwa, càmicaalí iwàwacutá íidu
icásàacawa asìali yáapicha, càmicaalí nacái uwàwa ucásàacawa, úaniri nacái íináidacaalíwa càmíinápiná
imàaca ucásàacawa yáapicha yái asìalica, yá úaniri imànica ìyaca cayábéeri wawàsi. 38 Iná cawinácaalí
imàaquéerica íiduwa icásàacawa imànica cayábéeri wawàsi. Quéwa cawinácaalí càmíirica imàaca ucásàa-
cawa imànita nacái cayábéeri yáwanái.
39 Uái canìríichúaca canáca yéewaná umàaca uíchawa unìriwa. Iwàwacutá uyamáacawa yáapicha idècu-
nitàacá cáucani. Quéwa yéetácaalíwa uícha, yásí úalimáca udéca ucásàacawa àniwa yáapicha cawinácaalí
asìali máinuírica uwàwéerica, quéwa iwàwacutá ucásàacawa abéeri yáapicha yeebáidéerica Jesucristo
itàacái. 40 Quéwa nuínáidacawa casíimáinápiná cachàiníwanái uwàwa càmicaalí uedá unìripináwa àniwa.
Càita nuínáidacawa, nuebáida nacái Espíritu Santo Dios néeséeri idéca iyúudàaca nuínáidáanáwa cài.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

1 Siùcade nucàlidacué piríni ìwali yái pisutéericuéca péemìawa núa ìwali pìasu cuyàluta irìcuwa: yái iinási
áibanái inuérica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluíníná, càide iyúwa náiwitáise
ìyáaná, níara áibanáica càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Pidécuéca píimaca cáalíacáicasacué pía
macáita. Cayábacué nuénánái, ipíchanácué cáimacáica piicáca píawawa píalíacái ìwalíisewa. Cayába
cachàiníwanái cáininácaalícué piicáyacacawa, yéewanápinácué píiwitáise idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú
peebáidacaténácué itàacái tài íiméeri iyú. 2 Cawinácaalí iyúunáidéerica yáalíacawa madécaná wawàsi ìwali,
càmitàacá yáalíawa cayába càide iyúwa iwàwacutáaná yáalíacawa. 3 Quéwa cawinácaalí cáininácа iicáca
Dios, yásí Dios yáalía iicáca yái wenàiwicaca, cayábaca Dios iicáca íiwitáise nacái.
4 Pisutácatécué péemìawa núa asáisí cayábacaalícué piyáaca iinási nanuérica iyúwa sacrificio nàacaténá
ídolo icàaluíníná, níái cuwáinái yéenáiwanáca. Càitacué núumaca pirí ìwali: Báisíta canéerica iwèni
meedáni, canáca nacái ichàini yái ídoloca, cuwáisàiri yéenáiwanáca meedáni chái èeri irìcu, canácáiná
áiba báisíiri Dios íicha, abéerita yái Diosca. 5 Báisíta nàyaca madécaná demonio íiwacanánái cachàiníiyéi
báawéeyéi íiwitáise icuèyéica yàasu cáliwa chènunníiséeri cáuli irìcubàa, chái èeri irìcu nacái èeri mìnanái
yèeyéica íipidená cuwáinái (íimáanáca diosnái). Madécaná wenàiwica nàaca demonio icàaluíníná, wenài-
wica icàlidéeyéica ìwali cuwáináicasa nía. 6 Quéwacué canáca walí áiba wèeripiná icàaluíníná íicha yái
abéerita Wáaniri Diosca. Wáaniri Dios imànicaté macáita, íná wawàwa wàyaca càide iyúwa iwàwáaná. Iya
nacái abéerita Wacuèriná, yái Wáiwacali Jesucristoca, yái idàbéericaté macáita, àta wía nacái, Wáaniri Dios
irípiná.
7 Quéwa càmitacué macái wéená náalía néemìaca cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáisica. Càmita
cachàini náiwitáise Dios ìwali càmicáináca náalía cayába. Níái wéenánái yéewánéeyéita yàaca ídolo
cuwáisàiri yéenáiwaná icàaluíníná ipíchawáiseté nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesucristo
itàacái. Nayáacaalí nayáacaléwa áibanái yáapicha, nawènìacaalí iinási nacái yàcalé irìcu, yá náalíacawa
áibanái nadéca nanúaca yái pìráimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíníná. Abénaméeyéi wéená
iyáacaalí yái iinásica, yá nayúunáidaca càmita báisí Dios imàaca nayáacani. Quéwa nayáacani quéwanáta.
Iná nadàbaca náináidacawa méetàuculé Dios íicha, yá báawaca náiwitáise ìwalíise yái namànníináca wawàsi
náináidéerica Dios imáisanìaca namànica. 8 Báisíta càmita cayába Dios iicáca wía ìwalíise meedá yái
wayéerica, íná càmita cayábáwanái Dios iicáca wía áiba wawàsi ìwalíise wayáacaalíni. Càita nacái
càmita báawa Dios iicáca wía ìwalíise yái càmíirica wayáa. 9 Quéwacué éwita Dios imàacacáaníta piyáaca
iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo cuwáisàiri yéenáiwaná irí, càicáaníta iwàwacutácué piicá
píichawa cayába ipíchanácué abéeri wéenásàiri càmíirica yeebáida tài íiméeri iyú imànica ibáyawanáwa
iicácáinácué piyáacani, yái iinásica. 10 Píacáiná yáaliéricawa Dios imàacaca piyáaca yái iinásica, néese
píawinacaalíwa piyáacaténá piyáacaléwa ídolo yàasu templo néré, nawacùacataléca iinási nanuérimica
iyúwa sacrificio ídolo irí, yá cawàwanáta abéeri wéená càmíiri yeebáida tài íiméeri iyú iicáca pía néré,
néese iwàlùacawa néré nacái iyáacaténá yái iinásica, éwita íináidacáanítawa càmita Dios iwàwa imànica
cài. 11 Pidéca píimaca pìwaliwa píalíanásawa madécaná, quéwa yái píalíacáica càmita iyúudàa péenásàiri
yái càmíirica yeebáida tài íiméeri iyú, néese pidéca pimànica irí máiní báawéeri píalíacái iyúwa, yá

cawàwanáta yéetápinácawa méetàuculé Dios íicha ibáyawaná yáapichawa, yái péenásàirica, éwitaté Cristo
yéetácáanítawa nacái íichawalíná. 12 Iná péewáidacaalícué péenánáiwa càmíiyéica yeebáida tài íiméeri
iyú namàníínápiná áiba wawàsi náináidéerica ìwali càmíirica Dios iwàwa namànica, yá pimànicuéca
pìacawa pibáyawanáwa péenánái iríwa, Cristo irí nacái. 13 Iná yái nuyáanáca iinási imàacacaalí nuénásàiri
imànica ibáyawanáwa nuyáacalé ìwalíise, yásí cayába cachàiníwanái càmíinápiná quirínama nuyáaca iinási,
ipíchaná núalimáidaca nuicáwa nuénásàiriwa àta imànicataléta ibáyawanáwa.

9

Los derechos de un apóstol

1 Ewita apóstolcáaníta núa, yái Dios ibànuèrica, càicáaníta càmita nuèpuníwa càide iyúwa isíimáidáaná
núa meedá, néese nuwàwaca nuyúudàaca áibanái. Báisíta Dios imàacacaté núa apóstolpiná, íná canáca
ichùulièri núa chái èeri irìcu. Nudéca nuicáca Wáiwacali Jesús. Píacué nacái yáasáidéeyéica apóstolca
núa bàaluitécáiná piwènúadacuéca píiwitáisewa Dios irípiná nuíbaidacaalíté Wáiwacali irípiná pèewibàa,
nucàlidáanápinácué pirí iináwaná ìwali. 2 Cawàwanáta áibanái càmita naicá núa càide iyúwa apóstol, yái
Dios ibànuèrica, quéwa píalíacuéwa báisíiri iyú apóstolca núa, bàaluitécáiná piwènúadacuéca píiwitáisewa
peebáidacaténá Wáiwacali itàacái, nucàlidacaalítécué pirí iináwaná ìwali. Càita Dios yáasáidacuéca pirí
apóstolca núa.

3 Natàanícaalí báawéeri iyú nùwali, náimacaalí nacái càmitasa apóstolca núa, yásí cài núuma nalíwa:
4 Dios ibànùacaté núa iyúwa apóstol nucàlidacaténá Wáiwacali iináwaná, íná Dios imàacaca nusutáca
nuyáapináwa wenàiwicanái íicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 5 Dios imàaca nacái macái apóstol
idènìaca íinuwa yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, imàaca nacái apóstol itéca yáapichawa úa idècunitàacá
yèepunícawa icàlidacaténá Dios itàacái, càide iyúwa áibanái apóstol namàníiná, nía nacái Wáiwacali
yéenánái iméeréerináica, Pedro nacái. Iná nudènìacaalí nuínuwatá, yá cayábaca nutéca núapichawa
úatá. 6 Dios imàaca nacái Bernabé, núa nacái wayamáidaca wáibaidaca wacáapi iyúwa, wasutácaténácué
píicha wayáapináwa idècunitàacá wacàlidaca pirícué Dios itàacái. Quéwa éwita Dios ibatàacáaníta
wamànica cài, càicáaníta càmitaté wasutácué píicha wayáapináwa, néese wíata ipáyaidaténi. 7 Péemìacué
comparación: Píalíacuéwa úwinái càmita nawènìa nayáapináwa. Càita nacái wenàiwica ibànacaalí
ibànacalewa abéyéeri uva yéetaná, càmita iwàwacutá ipáyaidaca iyáacaténá yàasu uva ìyacanáwa. Càita
nacái abéeri icùacaalí áibanái ipìra ovejanái, canáca imáisanièri ìiraca leche yeedéerica ovejanái íicha.
Càita nacái Dios imàacaca apóstolnái isutáca iyáapináwa wenàiwicanái íicha yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái Dios ibànùacáiná apóstolnái nàatalé. 8 Picácué píináidawa núumáanáca càiri tàacáisi nuíwitáise
iyúwa meedá, bàaluitécáiná Dios cài íimaca imàacacaalíté itàacáiwa profeta Moisés irí, Moisés icàl-
idacaténáté israelitanái iríni. 9 Càité Moisés itànàaca tàacáisi bàaluité Dios inùmalìcuíse: “Picácué
pidacùa pacá inùma ituínási íicha idècunitàacá uíbaidaca pirí ubawàidaca ituínási, ùulùacaténá ituínási
iwìralè, néese pimàacacué uyáacani idècunitàacá uíbaidaca uèpunícawa”, íimaca. Dios íimacaté càì
walí wáalíacaténáwa catúulécanáca iicáca pacá, quéwa iwàwacutácué wáalíacawa áiba wawàsi quiríta.
10 Dios íimacaté càì icàlidacaténá walí iwàwacutáanáca wayúudàaca wenàiwica iyúudèyéica wía. Dios
ichùulìacaté Moisés itànàanápináté yái tàacáisi wamànicaténá cayábéeri nalí cawinácaalí yéewáidéeyéica
wía Dios itàacái iyú. Péemìacué comparación: Asìalì ichùnìacaalí cáli nabànacatáipiná, yá iwàwacutá
namàacaca yeedáca yàasupináwa quíiracaalí yái ìyacanásica. Càita nacái cawinácaalí yùuluèrica ituínási
iwìralè, iwàwacutá namàacaca yeedáca yàasupináwa. Càita nacái wía yéewáidéeyéicuéca pía, Dios imàacaca
wasutácuéca píicha wayáapináwa. 11 Wabànacatécué Dios itàacái piwàwalìcu, íná cayábaca wasutácué
píicha weedácaténá wàasupináwa, yái wayáapiná, wabàlepiná nacái, wayamáacatáipiná nacái chái èeri
irìcu. 12 Dios imàacacáiná áibanái yéewáidéeyéicuéca pía isutácuéca píichani, yá máiní cachàiníwanái
Dios imàaca wasutácuéca píichani, wíacáináté idàbáanéeyéicaté icàlidacuéca pirí Jesucristo iináwaná.
Quéwa, éwita Dios imàacacáaníta wasutácuéca píicha wayáapináwa, càicáaníta càmita càì wamànica. Néese
wàidenìacaté wàuwichàanáwa wáibaidaca wawènìanápiná wayáawa ipíchanácué báawaca péemìaca Cristo
itàacái ìwalíise yái wasutáanácuéca wayáapináwa píicha.

13 Píalíacuéwa nainówaná ìwali, cawinácaalí íibaidéeyéica templo irìcu. Needáca nayáawa templo irìcuíse.
Iimáanáca, cawinácaalí inuéyéica pìrái iyúwa sacrificio, needáca nalíwa iinási yéenáimi, macái pìrái yéená
nanuérica neemácaténáni altar íinata. 14 Càita nacái Wáiwacali idéca ichùulìaca cayábáanápiná nàyaca
náibaidacalé ìwaliwa namàníirica Dios irípiná, cawinácaalí icàlidéeyéica yái tàacáisi cayábéerica, íná
cayábaca nasutáca nayáapináwa wenàiwicanái íicha yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. Yácata nawèni,
níái icàlidéeyéica Dios itàacái. 15 Quéwa canácatáita cài numànité nùyacaalítécué píapicha, càmita nacái
nutànàacué pirí cuyàluta siùca pìacaténácué nulí wawàsi. ¡Máiní casíimáica nuwàwa nucàlidacué pirí Dios
itàacái mawèníiri iyú! ¡Cayába cachàiníwanái nulítáni nuétácaalíwatá ipíchaná nuyamáidaca nucàlidaca
Dios itàacái mawèníiri iyú!

16 Càmita cachàini nuicá núawawa ìwalíise yái nucàlidáanáca Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. Néese nucàlidacani Cristo ichùulìacáiná núa. ¡Máiní báawéeri yùuwichàacáisi
yàanèeripináca nùwali càmicaalí nucàlida yái tàacáisica wenàiwicanái irí! 17 Iná nucàlidacaalíté yái
tàacáisica nuíwitáise iyúwa meedátá, yá nuedácaté wenàiwicanái íicha nuwènipináwatá. Quéwa càmita
nucàlidani nuíwitáise iyúwa, néese Dioscata yái ichùulièrica nucàlidacani. 18 Yácata nuwèni yái: Casíimáica
nuwàwa nucàlidacáiná mawèníiri iyúni yái tàacáisica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu

yùuwichàacáisi íicha. Càita nucàlidaca mawèníiri iyúni: Ewita Dios imàacacáaníta nusutácué píicha nuyáapináwa nucàlidacáinácué pirí itàacái, càicáaníta càmita cài nusutácuéca píichani.

[19] Ewita càmicáaníta áibanái yàasu wenàiwica núa íibaidéerica mawèníiri iyú, càicáaníta numàacaca núawawa càide iyúwa macái wenàiwicanái yàasu wenàiwica íibaidéerica mawèníiri iyú nuyúudàanápiná áibanái wenàiwica manùbéeyéi nawènúadáanápiná náiwitáisewa Cristo irípiná. [20] Nùyacaalí judíonái yáapicha, yá nùyaca càide iyúwa náiwitáise ìyáaná nuyúudàacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná. Càita nacái numànica nùyacaalí náapicha níái càmíiyéica judío yeebáidéeyéica tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí bàaluité; yá nùaca Dios icàaluníniná náapicha càide iyúwa náiwitáise ìyáaná, yéewacaténá néemìaca nucàlidaca nalí Cristo iináwaná ìwali, éwitacué càmicáaníta iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná wàacaténá Dios icàaluníniná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. [21] Càita nacái nùyacaalí náapicha níái càmíiyéica judío, càmíiyéica ìya Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yá càmita numàni iyúwa wenàiwica imàníirica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, nuwàwacáiná nuwènúadaca náiwitáise Cristo irípiná. Quéwa éwita càmicáaníta numàni càide iyúwa wenàiwica ìyéerica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, càicáaníta nuebáidaca mamáalàacata Dios itàacái càide iyúwa Cristo ichùulìaná núa. [22] Nùyacaalí áibanái yáapicha càmíiyéica yeebáida tài íiméeri iyú, yá nuèpùa nùyaca càide iyúwa abéeri néená, nuicá nacái cáimiétaquéeri iyú yái náináidáanácawa, càmita nuicáaní naquíniná. Càita nùyaca náapicha nuyúudàacaténá neebáidaca Jesucristo itàacái cachàiníwanái. Iná núalimáidaca nùyaca abédanamata náapicha macái wenàiwica íiwitáaná numànicaténá àta càinácaalí núalimáanáta numànica nuyúudàacaténá abénaméeyéi nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná yéewacaténá iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [23] Càita numànica yéewacaténá madécaná wenàiwica yéemìaca yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nuwàwacáiná nacái Dios imànica nulí cayábéeri náapicha níái yeebáidéeyéica Cristo.

[24] Péemìacué comparación: Píalíacuéwa ìwali yái napìaníinácawa carrera ìwali, yá macáita napìanícawa, quéwa abéerita yái imawènìadéerica áibanái yeedáca iríwa cawèníiri. Càide iyúwa níái ipìaníiyéicawa cachàiníiri iyú carrera ìwali, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca Dios irípiná cachàiníiri iyú, píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànicaténá càide iyúwa ichùulìanácué pía. Càicué pimàni peedácaténácué piríwa yái cawèníirica Wáiwacali yèeripináca yàasu wenàiwicanái iríwa chènuniré. [25] Chái èeri irìcu macáita iwàwéeyéica isàiwicaca deporte needácaténá nalíwa cawèníiri, néewáidacawa cachàiníiri iyú yéewacaténá cachàinica nainá; namàacaca náichawa macái wawàsi imànníirica báawéeri nainá irí. Yá néewáidacawa cachàiníiri iyú needácaténá nalíwa abéeri corona, laurel ibáiná icàyuwaniná. Quéwa báinásíiri corona yèepùaca chuìca ráunamáita, yá imáalàacawa, néese wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái wáibaidaca cachàiníiri iyú Wáiwacali irípináwa weedácaténá waliwa áiba cawèníiri càmíirica imáalàawa ìyéerica chènuniré. [26] Núacata càmíiri iyúwa matuíri ipìanícaalíwa éeruwaca, càmita nacái iyúwa áiba inúadáidéeri cáuli meedá. Néese núalíacawa càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná numànica, yá nuíbaidaca cachàiníiri iyú Wáiwacali irípiná. [27] Nucùaca núawawa, nuiná nacáiwa cachàiníiri iyú ipíchaná numànica nubáyawanáwa, ipíchaná nacái numànica áiba wawàsi càmíirica iyúudàa áibanái, càmicáiná nuwàwa Wáiwacali imáisanìaca nuíbaidáanápiná irí quirínama idécanáami nuéwáidaca áibanái.

10

Consejos contra la idolatría

[1] Píacué nuénánáica, picácué piimáicha macái wàawirináimi israelitanái namusúacatéwa profeta Moisés yáapicha Egipto yàasu cáli íicha. Néeseté idècunitàacá nèepunícawa nàacawa manacúali yùucubàa càináwàiri, yáté Dios imàacaca manuíri acalèe yàacawa napíchalépiná yáasáidacaténáté alénácaalí iwàwacutá nàacawa. Macáita nèepunícatéwa acalèe yáapíise, catámèeri irìcu ùuléeri íicha. Macáitaté nàacawa Moisés yáapicha, yá nachàbacatéwa chuìri cáli íinatabàa Mar Rojo yàasu manuíri úni ìwalìabàa. [2] Càité macáita abédanama namànicaté náiwitáisewa Moisés yáapicha namànicaténáté iyúwa Moisés ichùulìaná nía càide iyúwaté nadéca nacáicaalí nabautizácawa nèepunícáinátéwa Moisés yáapicha acalèe yáapíise, úni ìwalìabàa nacái. [3] Càité nacái macáita nayáacaté chènunníiséeri yàacàsi Dios yèericaté nalí, yái pan nacáirica íipidenéericaté maná. [4] Macáita nacái nàiracaté úni Dios imàaquéericaté imusúacawa íba yèewíise. Yái Cristo yàacawéeridéericaté yèepunícawa nía, càicanide iyúwa cachàiníiri íba Cristo yàacáináté nacáuca. [5] Quéwaté báawaca Dios iicáca náiwitáise batéwa macáita, íináté Dios inúaca nía, yá nachéecami icàlàlìacatéwa manacúali yùucubàa càináwàiri.

[6] Càité nachàbacawa. Dios yùuwichàidacaté nía yéewáidacaténá wía ipíchaná wawàwaca báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná báawéeri. [7] Iná picácué pìa ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluníniná càide iyúwaté abénaméeyéi nanúanáté pìrái, nayáaca nacái iinási nàacaténá ídolo icàaluníniná. Càité profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: "Níara wenàiwicaca náawinacatéwa nayáacaténá iinási, yáté nàiraca nacái, néese namichàacatéwa nasàiwicacaténá náapichawáaca, yá naimáca náapichawáaca", íimaca. [8] Píacué nuénánái, picácué waimá áiba yáapicha càmíichúaca wáinusíwa, càmíirica nacái wanìrisíwa, càide iyúwaté abénaméeyéi imànníináté. Yáté veintitres mil namanùbaca néetácawa Dios inúacáináté nía nabáyawaná ìwalíise. [9] Picácué nacái wáalimáida waicáwa Cristo càide iyúwaté abénaméeyéi namànníináté nabáyawanáwa mamáalàacata néese Dios yùuwichàidacaté nía. Yáté néetácawa àapi iyú Dios ibànuèyéica nèewiré. [10] Picácué picuísa píichawa Dios càide iyúwaté abénaméeyéi nacuísáidacaté Dios, yáté Dios ibànùaca yàasu ángelwa inuérica wenàiwica, yá inúacaté nía.

[11] Càité ichàbacawa. Dios yùuwichàidacaté wàawirináimi yéewáidacaténá wía ipíchaná wamànica
càide iyúwa namàníináté. Néeseté áibanái profeta natànàacaté Dios itàacái nàalàacaténá wía ipíchaná
wamànica wabáyawanáwa, wía ìyéeyéica siùcade ipíchawáise èeri imáalàacawa. [12] Iná píináidacaalícuéwa
cachàinica píiwitáise, cáalíacáiri nacái, iwàwacutácué piicá píichawa cayába ipíchaná picaláacawa Dios íicha
pimànicáichacué pibáyawanáwa. [13] Pidàbacaalícué piwàwaca pimànica pibáyawanáwa, néese piwàwalicué
macái èeri mìnanái nachàbaca càiri wawàsi yáalimáidéerica nía namàníinápiná nabáyawanáwa. Quéwa
cayábéeri Dios íiwitáise, imàníirica nacái machacàníiri iyú càide iyúwa íimáaná, yá iyúudàapinácué pía
ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. Iná yéewa píalimácué manuíca píináidacawa piwàwawa Dios ìwali
càmíinápinácué imàaca càulenéeri wawàsi yáalimáidaca pía cachàiníwanái íicha yái píaliméericuéca
pìidenìaca. Néese càulenéeri wawàsi yáalimáidacaalícué pía pimàníinápiná pibáyawanáwa, yásí Dios
iyúudàacué píawa yéewacaténá pìidenìaca mamáalàacatani ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Càipiná
Dios iyúudàapinácué píawa, íná càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa.

[14] Iná píacué nuénánái nuwàwéeyéica, picácué pìacawéerida wenàiwica yèeyéica ídolo cuwáinái yéenái-
waná icàaluíníná. Pìyacué déeculé náicha cawinácaalí imàníiyéica càì. [15] Núalíacawa cáiwitáisecuéca
pía, íná nutàanícué pirí nuwàwacáinácué píináidacawa cáalíacáiri iyú ìwali yái núuméericuéca pirí. Yásí
píalíacuéwa báisícatani. [16] Macái imanùbaca wamànicaalí Santa Cena, yá wasutáca Dios íicha cayábacaténá
imànica walí uva ituní, wàa nacái Dios irí ìwali cayábéeri, yácáiná uva ituní íimáanáca càicanide iyúwa
Cristo íiraná imusuéricatéwa íicha cruz ìwali wáichawalíná. Macái imanùbaca wàiracaalí yái uva ituníca,
yá wáasáidaca wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Macái
imanùbaca wayáacaalí wáalimáwanama pan yéená wasubèriadéerica, yá wáasáidaca wàyaca abédanamata
Cristo yáapicha, Cristo iiná yùuwichàacáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná. [17] Ewita manùbéeyéicáaníta wía,
càicáaníta macáita wayáaca abéeri pan yéená macáita wamanùbaca iyúwa. Càita wáasáidaca abédanamata
wáiwitáise wáapichawáaca wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, éwita manùbéeyéicáaníta wía.

[18] Piwàwalicué Dios ichùulìacaté Israel itaquénáinámi bàaluité. Abédanamata namànica náiwitáisewa
náapichawáaca nayáacaalíté iinási macáita namanùbaca iyúwa, yái pìráimi nanuéricaté iyúwa sacrificio
cáuri Dios irí. [19] Càmita núuma nàaca Dios icàaluíníná cawinácaalí inuéyéica pìrái iyúwa sacrificio ídolo
irí. Càmita báisí cáurica yái ídolo cuwáisàiri yéenáiwanáca, íná canáca iwèni meedá. Yá nacái pìrái iinámi
neeméerica ídolo irí, càmíirita cachàini áiba iinási íiwitáaná íicha. [20] Néese nuwàwacué píalíacawa nàwali
níara áibanái yèeyéica ídolo icàaluíníná. Namàaca iinási iyúwa sacrificio ídolo irí, quéwa càmita nàa Dios
icàaluíníná, néese nàaca demonio icàaluíníná. Iná càmitacué nuwàwa piyáaca náapichani idècunitàacá
nàaca ídolo íimiétacaná fiesta irìcu, ipíchanácué pìyaca abédanamata demonio yáapicha, náapicha nacái
níara yèeyéica demonio icàaluíníná. [21] Càmitacué Dios imàaca pìiraca uva ituní Santa Cena yaalí Wáiwacali
yàasu copa irìcuíse, pìiracaalícué nacái demonio yàasu copa irìcuíse. Càita nacái càmitacué Dios ibatàa
piyáaca piyáacaléwa Santa Cenaca Wáiwacali yàasu mesa iwéré, piyáacaalícué piyáacaléwa nacái demonio
yàasu mesa iwéré, aléera namànicataléca fiesta nadécanáami nanúaca pìrái iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo
cuwáinái yéenáiwaná icàaluíníná.

[22] ¡Picácué wamàni càì ipíchanácué máiní báawaca Wáiwacali iicáca wáiwitáise! ¡Picácué wayúunáida
cachàiníwanáica wía Wáiwacali íichawa! Canáca yéewaná wamànica irí càiri báawéeri wawàsi.

La libertad y el amor cristiano

[23] Abénaméeyéi nacàlidaca: "Càmicaalí Dios imáisanìa wamànica áiba wawàsi, yásí cayábaca wamànica
càinácaalí wawàsi wawàwéerica wamànica", càì náimaca. Quéwa núumacué pirí, éwita Dios càmicáaníta
imáisanìa wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macái wawàsi iyúudàa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios
imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná, càmicaalí báawa yái wawàwéerica wamànica, quéwa càmita
macái wawàsi imàaca wáiwitáise idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú weebáidacaténá itàacái tài íiméeri iyú,
wayúudàacaténá nacái áibanái neebáidáanápináni. [24] Picácué wacutácáita wasíimáidáanápiná wíawawa
meedá, néese wacutácué wayúudàacaténá áibanái nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú àta
neebáidacataléta itàacái tài íiméeri iyú.

[25] Piyáacué macáita cawinácaalí iinásica piwènièricuéca nawéndacataléca iinási; picácué pisutá péemìawa
nía iwéndéeyéicani píalíacaténácuéwa asáisí áibanái inúacaalíté yái pìráimica nàacaténá ídolo cuwáinái
yéenáiwaná icàaluíníná, achúmacáichacué piwàwa ìwali. Dios imàacacué piyáacani íná piwènìacué
matuíbanáiri iyúni. [26] Càmitacué iwàwacutá achúmaca piwàwa yàacàsi ìwali Wáiwacali yàasucáiná macái
wawàsi èeri irìcuírica.

[27] Néese áibacaalí càmíiri yeebáida Jesucristo itàacái, imáidacaalícué piyáaca piyáacaléwa yáapicha,
piwàwacaalícué nacái piyáaca yáapicha, néese piyáacué macáita yàacàsi yèericuéca piyáa. Picácué nacái
pisutá péemìawa nía iinási ìwali píalíacaténácuéwa asáisí áibanái inúacaalíté yái pìráimica iyúwa sacrificio
nàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluíníná, achúmacáichacué piwàwa. [28] Quéwa áibacaalícué càì
yàalàaca pía: "Yái iinásica, nadéca nanúacani iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwaná
icàaluíníná", càicaalícué íima pirí, néese picácué piyáani pimànicáichacué báawéeri irí yái yàalèericuéca
pía ipíchaná iwènúadaca íiwitáisewa Dios íicha, càmicáiná yeebáida tài íiméeri iyú néese iyúunáidaca Dios
imáisanièrica wayáaca yái iinásica. [29-30] Abénaméeyéi càmitàacá neebáida tài íiméeri iyú, íná machawàacaca
náináidacawa. Cáaluca namànica wawàsi càmíiricué cáalu pimànica, càmicáiná náaliáwa cayába càide
iyúwacué píalíanáwa. Nayúunáidaca báawáanápiná Dios iicáca nía yàacàsi ìwalíise. Quéwa cawàwanátacué
piwàwa càì píimaca nulí: "Dios idéca imàacaca numànica càide iyúwa nuwàwáaná càmicaalí báawa yái
nuwàwéerica numànica, íná canáca yéewaná áiba imáisanìaca numànicani achúmacáicha meedá iwàwa.

Nudéca nùaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali, íná canáca yéewaná áiba itàaníca báawéeri iyú nùwali
nuyáacalé ìwalíisewa", càicué piwàwaca píimaca cawàwanáta. 31 Báisíta, quéwa péemìacué nulí, nuénánái.
Càinácaalícué wawàsi piyáaca, càinácaalícué wawàsi nacái pimànica, pimànicué abéerita yái imàaquéerica
áibanái iicáca Dios cáimiétaquéeri iyú. 32 Picácué pimàni wawàsi cài áibanáicaalícué iicá pimànicani yá
nacaláacawa Dios íicha, yá namànica nabáyawanáwa, macáita cawinácaalí nía, judíocaalí nía, càmíiyéicaalí
judío nía, nía nacái Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 33 Núa nacái, àta càinácaalí
numànica, núalimáidaca nuyúudàaca macái wenàiwica íiwitáaná. Càmita nucutá numànicaténá abéerita
yái isíimáidéeripináca núa, néese nucutáca numànicaténá yái iyúudèeripináca manùbéeyéi wenàiwica,
yéewanápiná nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

11

Las mujeres en el culto

1 Pìyacué nacái càide iyúwa nùyáaná càide iyúwa nacái Cristo ìyáanáté. 2 Píacué nuénánáica, ìyéeyéica
Corinto ìyacàlená irìcu, nadéca nacàlidacuéca nulí piináwaná ìwali. Cayábéeriquéi piwàwalíinácuéca núa
mamáalàacata, pimànicuéca nacái mamáalàacata càide iyúwa nucàlidáanátécué pirí tàacáisi. 3 Quéwa
nuwàwacué píalíacawa áiba wawàsi: Càide iyúwa Dios ichùulìaná Cristo, yá Cristo yeebáidaca Dios itàacái,
càita nacái Cristo ichùulìaca macái asìanái yeebáidéeyéica itàacái; néese càide iyúwa Cristo ichùulìaná
macái asìanái yeebáidéeyéica itàacái, yá neebáidaca itàacái, càita nacái macái asìanái idènièyéica íinuwa
iwàwacutá nachùulìaca náinuwa, yá iwàwacutá nacái inanái neebáidaca nàacawéeri itàacáiwa. 4 Asìali
ibàlìacaalí íiwitawa idècunitàacá isutáca yáawawa Dios íicha, icàlida nacái tàacáisi Dios inùmalìcuíse,
càmita yàa Cristo íimiétacaná. 5 Quéwa càmicaalí inanái ibàlìa uíwitawa idècunitàacá usutáca Dios íicha,
ucàlida nacái tàacáisi Dios inùmalìcuíse, càmita ùa unìri íimiétacanáwa, néese càica úade iyúwa inanái
nàuwisèechúaca íicha íiwita ibáiná macáita. 6 Càmicaalí inanái ibàlìa uíwitawa, iwàwacutá udalúaca
uíchawa uíwita ibáináwa. Quéwa báicaalí udalúaca uíwita ibáináwa macáita, iwàwacutá ubàlìaca uíwitawa.
7 Iwàwacutá asìali càmita ibàlìa íiwitawa. Dios idàbacaté idàbáanéeri asìali quéechatécáwa iyúwa Dios
iicácanáwa, íná iwàwacutá asìanái yáasáidaca cachàiníirica Dios íiwitáise. Quéwa iwàwacutá inanái yáasái-
daca cáimiétacanáca unìri. 8 Bàaluitécáiná Dios idàbacaalíté idàbáanéeri asìalica, càmitaté Dios iwènúada
inanái ibàlài yáapi asìali iyú ùacawéeripiná, néese Dios yeedácaté asìali ibàlài yáapi, yá iwènúadacaté yáapi
inanái iyú asìali yàacawéetúapiná. 9 Càmitaté Dios imàni asìali inanái irípiná. Néese Dios imànicaté inanái
asìali irípiná. Iná iwàwacutá inanái uebáidaca unìri itàacáiwa. 10 Dios imànicaté inanái asìali irípiná, íná
iwàwacutá inanái ubàlìaca uíwitawa, ángelnái iicácáiná úa. 11 Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
cáinináca Dios iicáca wía abédanamata: Asìanái càmita nàya isicúa canácaalí inanái, càita nacái inanái
càmita nàya isicúa canácaalí asìali. 12 Ewitaté Dios iwènúadacáaníta asìali ibàlài yáapi idàbáanéechúa inanái
iyú, asìali yàacawéetúapiná, càicáaníta siùcade asìanái imusúaca iicá èeri inanái íicha. Quéwa Dios idàbacaté
macáita, wía èeri mìnanáica.

13 ¿Càinásicué píináidacawa? ¿Cayábasica inanái usutácaalí Dios íicha càmicaalícáwa ubàlìa uíwitawa?
14 ¿Càmitasica macáita wáalíacawa cáalacaalí asìali íiwita ibáiná idàwinàacawa, yásí báawaca áibanái
iicácani? 15 Quéwa cáalacaalí inanái íiwita ibáiná idàwinàacawa, yá casíimáica uicácani, úalíacáináwa Dios
imàacaca ulí uíwita ibáiná uépùacaténá uíwitawa iyú. 16 Quéwa abénaméeyéi péenácué iwàwacaalí itàaníca
chàinisíiri iyú ìwali yái tàacáisica, càmicáiná nawàwa namànica càide iyúwa núumáanácué pirí, yá nùalàaca
nía cachàiníiri iyú namàníínápiná iyúwa núumáaná. Wía apóstolca, macáita nacái Dios yàasu wenàiwicaca
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita wamàni càiri méetàuculéeri wawàsi, iyúwacué pimàníiná.

Abusos en la Cena del Señor

17 Siùcade nutànàacué pirí áiba wawàsi ìwali, quéwacué càmita núalimá núumaca cayábéeri pìwali
càmicáinácué pimàni cayába. Macái imanùbaca pìwacáidáyacacaalícuéwa, yá pimànicuéca báawéeri
piríwáaca, càmitacué piyúudàayacawa. 18 Quéechacáwa nuwàwacué nutànàaca piríni iyúwa áibanái
icàlidáanácué piináwaná ìwali. Cài náimaca: Pìwacáidáyacacuécawa pimànicaténá culto, quéwa càmitacué
abédanama píiwitáise, íná piwènúadacuéca píiwitáisewa píichawáaca. Batéwa nuínáidacawa báisícani yái
náimáanácuéca pìwali. 19 ¡Piwènúadacuéca píiwitáisewa píichawáaca cachàinicáinácué piicáca píawawa
píichawáaca piwàwacáinácué áibanái náináidacawa abéericatacué pía níái yeebáidéeyéica Cristo itàacái
báisíiri iyú! 20 Piseríacuécawa píichawáaca, íná éwitacué pìwacáidáyacacáanítawa, càicáaníta càmi-
tacué pimàni Santa Cena machacàníiri iyú càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. 21 Yàanàacáiná yàasu
èericatái piyáacaténá piyáacaléwa píapichawáaca ipíchawáise pimànicuéca Santa Cena, yá ráunamáita
piyáacuéca piyáacaléwa méetàucunamata píichawáaca, yái yàacàsi pitéericuéca píapichawa. Néese áibanái
catúulécanéeyéica yàanèeyéicué píamíisewa canéeyéica irí yàacàsi natéeripiná, yá máapica nía, quéwa
áibanái càasuíyéi nacàmaca nàiracáiná manuí uva ituní. 22 Píacué càasuíyéica, ¿cánácué càmita piyáa
piyáacaléwa picapèerìcutawa ipíchawáisecuéca pìanàaca? ¿Cánácué báawa piicáca Dios yàasu wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái? ¿Cánácué pibáiniada catúulécanéeyéi wenàiwica canéeyéica irí yàacàsi
natéeripiná? Piyúunáidacuéca nucàlidáanápiná pirí pimànicuéca cayábéeri. ¡Càmíirita! ¡Càmitacué pimàni
cayábéeri!

La Cena del Señor

23 Bàaluité Wáiwacali yéewáidacaté núa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica yái Santa Cenaca. Càita
nacái nuéwáidacatécué pía: Yátaté catáca, ipíchawáiseté Judas itéca úwinái Wáiwacali Jesús yàatalé

náibàacaténáni, yá Wáiwacali yeedáca pan icáapi irìculéwa. [24] Néese idécanáamité yàaca Dios irí cayábéeri
pan ìwali, yá isubèriadacani. Yá íimaca: "Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuécawa píichawalíná ipíchanácué
Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalíisewa. Piyáacuéni yái panca piwàwalíiripinácué càinácaalí
nuétácawa píichawalíná", íimaca yái Wáiwacalica. [25] Càité nacái idécanáamité nayáaca nayáacaléwa, yá
Jesús yeedáca copa icáapi irìculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá íimaca: "Yái uva
ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali pirípinácué, ipíchaná Dios yùuwichài-
dacuéca pía pibáyawaná ìwalíisewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisíiricani yái wàlisài wawàsi Dios
imànníirica wenàiwicanái yáapicha iwasàacaténa nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Macái imanùbaca
pìiracaalícuéni, piwàwalicué càinácaalí nuétácawa píichawalíná", íimacaté yái Wáiwacalica. [26] Iná nuénánái,
piyáacáinácué yái panca, pìiracáinácué nacái yái uva ituníca, íná píasáidacuéca pìacawa áibanái irí
càinácaalíté iyú Wáiwacali yéetácawa wáichawalíná cruz ìwali. Pimànicué càì àta Wáiwacali yàanàacataléta
àniwa.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

[27] Iná macái imanùbaca pimànicaalícué Santa Cena, iwàwacutácué piwàwalica yái pan íimáanáca
càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, yá nacái uva ituní copa irìcuírica íimáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali
íiraná. Néese abéericaalí péenácué càmita iyáa yái panca cáimiétaquéeri iyú, ìira nacái yái uva ituníca, yá
imànica ibáyawanáwa Wáiwacali irí, càmicáiná iicá cáimiétaquéeri iyú Wáiwacali iiná, íiraná nacái. [28] Iná
ipíchawáise wayáaca pan, wàira nacái uva ituní copa irìcuíse, iwàwacutá wáináidacawa wáalimáwanama
wawàwalìcuísewa Dios iicápiná asáisí ìyacaalí áiba báawéeri wawàsi wamànníirica iwàwacutéerica wacàl-
idaca wáichawa quéechacáwa Dios irí ipíchawáise wayáaca, wàiraca nacái yái Santa Cenaca. [29] Macái
imanùbaca wayáacaalí yái panca, wàiracaalí nacái yái uva ituníca, iwàwacutá wawàwalica íimáanáca
càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, íiraná nacái, yéetácáinátéwa wáichawalíná cruz ìwali. Càmicaalí càì
wáináidacawa, néese wáalimáidaca Dios yùuwichàidáanápiná wíawa. [30] Manùbéeyéi péenácué nadéca
namànica càì, íná cáuláicaca nía, machawàacaca nacái nía. Abénaméeyéi nadéca néetácawa. [31] Quéwa
wáináidacaalíwa wáalimáwanama wawàwalìcuísewa cayába Dios iicápiná asáisí ìyacaalí áiba wawàsi
báawéeri wamànníirica iwàwacutéerica wacàlidaca wáichawa Dios irí, néese càmita iwàwacutá Wáiwacali
yùuwichàidaca wía. [32] Quéwa Wáiwacali yùuwichàidacaalí wía, yá imànica càì yéewáidacaténa wía,
wawènúadáanápiná wáiwitáisewa báawéeri íicha, ipíchaná Dios yúucaca wía infierno irìculé náapicha
áibanái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida itàacái.

[33] Iná nuénánái, macái imanùbaca pìwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténa piyáacaléwa píapichawáaca,
iwàwacutácué picùaca macáita pimanùbacanái yàanàaca. [34] Máinícaalí máapica abéeri péenácué,
néese iwàwacutá iyáaca iyáacaléwa icapèe néenitawa, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía ìwalíise
yái càmíinácuéca piyáaca piyáacaléwa machacànníiri iyú macáita pimanùbaca iyúwa, ipíchaná Dios
yùuwichàidaca wenàiwica idènièyéica cayába yàacàsi nayáacáiná nayáacaléwa cadénama ipíchawáise
catúulécanéeyéi yàanàaca. Néeni, nùanàapinácaalícué nupáchiaca pía, yá nuchùnìaca áiba wawàsi, yái
pisutéericuéca péemìawa núa ìwali pìasu cuyàluta irìcuwa.

12

Los dones espirituales

[1] Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca pirí áiba wawàsi píalíacaténácuéwa ìwali yái chàinisica
Espíritu Santo imàaquéerica walí wáalimáwanama, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa.

[2] Píalíacuéwa cayába bàaluité càmitacué peebáida Jesucristo itàacái, íná demonionái iméeràida-
catécué pía iyúwa máiwitáiséeyéi pìacaténáté madécaná ídolo icàaluíníná, níara cuwáinái yéenáiwanáca,
càmíiyéica yáalimá itàaníca. [3] Bàaluité càmitacué ídolo iyúudàa pía, íná siùcade nuwàwacué nucàlidaca
piríni càinácaalícué píalimá píalíacawa asáisí wenàiwica itàanícaalí Espíritu Santo inùmalìcuíse: Cawiná-
caalí itàaníiyéica báawéeri iyú Jesús ìwali, náimacaalí nacái càmitasa Dios yái Jesúsca, yásí píalícuéwa
càmita natàaní Espíritu Santo ichàini iyú. Néese áibanáicaalí íima: "Yái Wáiwacali Jesús, yácata Wacuèriná
Dios", càicaalí náima, yásí píalíacuéwa náimaca càiri tàacáisi Espíritu Santo ichàini iyú.

[4] Càmita abédanama Espíritu Santo imàaca wáalimáwanama wachàini wáibaidacaténá Wáiwacali
irípináwa. Quéwa abéerita yái Espíritu Santo imàaquéerica walí ichàiniwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái. [5] Càmita abédanama macáita yái wáibaidacaléca Wáiwacali irípiná, néese wadènìaca wáal-
imáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa abéerita yái Wáiwacali ichùulièrica
wáibaidáanápiná irí. [6] Wadènìaca chàinisi wáalimáwanama Dios imàaquéerica walí méetàucunamata
wáichawáaca, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa, quéwa abéerita yái Diosca ichàiniadéerica wía cana-
nama, wamànicaténá macáita yái iwàwéerica wamànica. [7] Dios idéca imàacaca macái wáalimáwanama
chàinisi yáasáidéerica wadènìaca Espíritu Santo, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná
wayúudàayacacawa. [8] Espíritu Santo ichàiniadaca abénaméeyéi wéená yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái
natàanícaténá cáalíacáiri iyú nàalàacaténá áibanái. Néese Espíritu Santo ichàiniadaca áibanái wéená
néewáidacaténáwa cachàinníiri iyú nacàlidáanápiná Dios itàacái cayábéeri iyú áibanái irí. [9] Espíritu Santo
ichàiniadaca nacái abénaméeyéi wéená manuícaténá náináidaca nawàwawa Dios ìwali neebáidacaténá tài
íiméeri iyú. Ichàiniadaca nacái abénaméeyéi nachùnìapiná cáuláiquéeyéi. [10] Espíritu Santo ichàiniadaca
nacái áibanái wéená namànníinápiná wawàsi càmíiri wenàiwica idé imànica. Aibanái wéená nacái Espíritu
Santo ichàiniadaca nía nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Espíritu Santo nacái imàacaca áibanái

wéená yáalíacawa càirríinácaalí wenàiwica icàlidaca ìyaca tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmalìcuíse,
yá nacái càirríinácaalí icàlidaca ìyaca cachìwéeri tàacáisi demonio inùmalìcuíse. Aibaalí nacái Espíritu Santo
imàaca abénaméeyéi wéená itàaníca áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái. Espíritu Santo ichàini-
ada nacái áibanái wéená yéewanápiná nacàlidaca walíni watàacái iyú càinácaalí íimáaná yái tàacáisica
áibanái icàlidéerica càmíirica èeri mìnanái itàacái iyú. 11 Abéerita Espíritu Santo imàaquéerica walí chàinisi
wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Espíritu Santo iwacùaca walí chàinisi wáalimáwanama càide iyúwa
iwàwáaná.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

12 Péemìacué comparación: Wainá idènìaca ìwalíiséeriwa madécaná: níái wacáapica, wacàwa nacái,
wàabàli nacái, watuí nacái, wàuwi nacái, madécaná áiba ìwalíiséeri nacái. Quéwa éwita wainá idènìacáaníta
ìwalíiséeriwa madécaná, càicáaníta abéericatani, yái waináca. Càica íimaca yái comparacióncа. Uwé, wía
yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica chái èeri irìcu. Càide iyúwa abéeri
wenàiwica iiná idènìaná ìwalíiséeriwa madécaná, càita nacái ìyaca madécaná wéená, madécaná wenàiwica
íiwitáaná nacái. 13 Càica wíade iyúwa abéeri wenàiwica iiná, yácáiná Espíritu Santo abédanamata imànica
wáiwitáise wáapichawáaca, macái wía judíocaalí wía, càita nacái càmíiyéica judíocaalí wía, càita nacái
áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía, càita nacái yèepuníiyéicaalíwa máiwacalináwaca wía. Càica wíade iyúwa
abéeri wenàiwica iiná. Wabautizáanáwa iyú wáasáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide
iyúwa abéeri wenàiwica iiná, ìyacáiná abéerita Espíritu Santo iwàluèricatéwa wawàwalìculé macáita, wía
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

14 Péemìacué comparación: Abéeri wenàiwica iiná càmita idènìa ìwalíiséeriwa abéerita, néese idènìaca
ìwalíiséeriwa madécaná. 15 Cawàwanáta yàabàli íima: “Càmíiricata núa icáapi, íná canéerica iwèni
núa meedá, càmíiricata iiná ìwalíiséeri”, càì íimaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì íimaca, càicáaníta
mamáalàacata iiná ìwalíiséericani. 16 Càita nacái yùuwicaalí càì íimaca: “Càmíiricata núa ituí, íná canéerica
iwèni núa meedá, càmíiricata iiná ìwalíiséeri”, càì íimaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì íimaca, càicáaníta
mamáalàacata iiná ìwalíiséericani. 17 Iná ituícaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wéemìaca?
Càita nacái yùuwicaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wamìaca pumèníiri isàni? 18 Quéwa
Dios idéca imàacaca macái wainá ìwalíiséeyéi alénácaalí iwàwa imàacaca nía. 19 Abéeri ìwalíiséericaalí yái
waináca macáitatá, yá canáca wainá macáiritá. 20 Báisíta, éwita wainá idènìacáaníta ìwalíiséeriwa madécaná,
càicáaníta abéerita yái waináca.

21 Canáca yéewaná watuí íimaca wacáapi irí càì: “Càmita nuwàwacutá pía”; càita nacái canáca yéewaná
wáiwita íimaca wàabàli irí: “Càmita nuwàwacutá pía”. 22 Néese yái wainá ìwalíiséeri waiquéerica iyúwa
machawàaquéeri náicha canánama, yácata máiníiri wawàwacutáca. 23 Yá wainá ìwalíiséeri càmíirica máiní
cayábaca iicácanáwa, yáta wamàníirica irí cayábéeri wáiyàanápiná ìwali cayába, cawèníiri nacái. Yá nacái
wainá ìwalíiséeri báirica wamàacaca áibanái iicá, yáta iwàwacutéerica wamànica irí cáimiétaquéeri iyú
cachàiníwanái, wáiyàanápiná ìwali ibàlepiná càiripináta. 24 Quéwa wainá ìwalíiséeri cayábéerica iicácanáwa,
càmita máiní iwàwacutá wàaca íimiétacaná, íná càmita wáiyàa ibàle. Càita Dios idéca ichùnìaca wainá
wamànicaténá cáimiétaquéeri iyú cachàiníwanái irí yái wainá ìwalíiséerica waiquéerica iyúwa càmíiri
cachàini náicha canánama. Càita íimaca walí yái comparacióncа, wáalíacaténáwa càica wíade iyúwa Cristo
iiná ìyéerica chái èeri irìcu. 25 Dios imàacaca wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná yéewanápiná abé-
danamata wáiwitáise wáapichawáaca, yéewanápiná nacái waicáyacacawa catúulécanéeri iyú, yéewacaténá
nacái wamànica cayábéeri walíwáaca abédanamata, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 26 Abéericaalí
wéená yùuwichàacawa, yá achúmaca wawàwa macáita. Càita nacái namànicaalí cáimiétaquéeri iyú abéeri
wéená irí, yásí casíimáica wía macáita.

27 Iná macáitacué pía, càicuéca píade iyúwa Cristo iiná ìyéerica chái èeri irìcu, yá píacué canánama píal-
imáwanama abéeri Cristo iiná ìwalíiséerica pía, yái Cristo iináca ìyéerica chái èeri irìcu. 28 Iná Dios iwàwaca
wáibaidaca wáapichawáaca Wáiwacali irípináwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Quéechacáwa
Wáiwacali ibànùaca abénaméeyéi wéená iyúwa apóstolnái, nèepunícaténáwa áibalé nacàlidacaténá Wái-
wacali iináwaná ìwali, yéewanápiná áibanái iwènúadaca íiwitáisewa Jesucristo irípiná; abénaméeyéi wéená
yàanàaca apóstolnái yáamirìcubàa, níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Néese Dios
imàacaca áibanái wéená yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios
imàaca nacái áibanái imànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica; imàaca nacái abénaméeyéi ichùnìaca
cáuláiquéeyéi wenàiwica; imàaca nacái abénaméeyéi iyúudàaca áibanái; imàaca nacái abénaméeyéi wéená
icùaca wenàiwica; imàaca nacái áibanái itàaníca áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái. 29 Càmita
apóstol macái wía, Wáiwacali ibànuèyéica wacàlidacaténá iináwaná ìwali. Càmita nacái profeta macái
wía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càmita nacái macái wéewáida wenàiwica. Càmita nacái
macái wamànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica. 30 Càita nacái càmita macái wadènìa Dios ichàini
wachùnìanápiná cáuláiquéeyéi. Càmita nacái macái watàaní áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái
itàacái. Càmita nacái macái wáalía wacàlidaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi càmíirica èeri mìnanái itàacái.
31 Pisutácué Dios íicha manuísíwata imàacáanápinácué pirí chàinisi máiníiri wamáapùaca náicha canánama,
piyúudàacaténácué wía macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Quéwa ìyaca áiba wawàsi máiníiri
cayábaca cachàiníwanái náicha canánama. Siùcade nuéwáidapinácué pía ìwali.

13

El amor

1 Iyaca áiba wawàsi cayábéeri náicha canánama chàinisi. Yácata cáininánaca waicáca áibanái wenàiwica.
Nutàanícaalí áiba èeri mìnanái itàacái iyú càmíiricáwaca nuéwáidawa ìwali, nutàanícaalí nacái ángelnái
itàacái iyú, quéwa càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica, yá canéerica iwèni meedá nutàacái càide iyúwa
báawéeri sànasi nanúadáidacaalí lata nacáiri, quírápieli nacái. 2 Ewita nucàlidacaalí tàacáisi Dios inù-
malìcuíse, éwita nacái núalíacaalí macái wawàsi ìwali Dios ibèericaté áibanái íicha; éwita nacái nuémìacaalí
càinácaalí íimáaná macái íiwitáaná Dios yáalíacáica; éwita nacái manuícaalí nuínáidaca nuwàwawa Dios
ìwali tài íiméeri iyú nuedácaténá manuíri dúli yàalu íichawa áibacatalépiná, càicáaníta canéerica iwèni núa
meedá, càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica. 3 Ewita nuwacùacaalí macáita nùasuwa catúulécanéeyéi irí,
éwita nacái numàacacaalí neemáca núa Dios ìwalíise càmicáiná numéyáawa nuebáidaca itàacái, càicáaníta
canéerica iwèni núa meedá, càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica.

4 Cawinácaalí cáininéerica iicáca wenàiwica, yácata yáaliméerica ìidenìaca yùuwichàanáwa matuíbanáiri
iyú áibanái imànicaalí irí báawéeri, càmíiricata nacái calúa ráunamáita áibanái yáapicha. Iicáca áibanái
ipualé iyúudàanápiná nía. Càmíiricata nacái báawa iicáca íichawa áibanái nàasu cawèníiri ìwalíise.
Càmíiricata nacái canùmasée, càmicáiná cachàini iicáca yáawawa. 5 Cawinácaalí cáininéerica iicáca
wenàiwica, càmíiricata cáimacái iicáca yáawawa, càmíirica nacái imàni áibanái irí báawéeri; càmíirica
nacái ichùulìa áibanái cachàiníiri iyú namànínápiná abéerita càide iyúwa iwàwáaná namànica. Ewita
áibanái yáalimáidacáaníta iicáwani, càicáaníta càmita calúani, càmita nacái iwàwali mamáalàacata yái
báawéerica áibanái imànníirica irí, néese imàacaca iwàwawa íicha. 6 Càmita casíimái iicáca wenàiwica
namànica nabáyawanáwa nàuwichàidacaténá áibanái, néese casíimáica iwàwa iicáca wenàiwicanái ìyaca
machacànníiri iyú. 7 Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, càmíiricata icháawàa nainánaná
ìwali ráunamáita namànicaalí báawéeri, néese imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha; iicá nacái macáita
wenàiwica iyúwa cayábéeyéipiná íiwitáise; ituíyàa nacái nawènúadáanápiná náiwitáisewa namànicaténá
cayábéeri; yá ìidenìaca macáita càiripináta matuíbanáiri iyú, éwita càulenácáaníta íichani.

8 Dios iwàwaca cáininácа waicáca áibanái càiripináta chái èeri irìcu, áibaalípiná nacái idécanáami èeri
imáalàacawa. Yá áibaalípiná càmíiripináta iwàwacutá wenàiwica nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
Càmíiripináta nacái natàaníca áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái. Càmíiripináta nacái
iwàwacutá néewáidaca wenàiwica Dios yáalíacái ìwali. 9 Aibaalípiná Dios imàacapiná nachàbacawa wáicha
macáita yái wawàsica, yácáiná éwita Dios imàacacáaníta wáalíacawa siùcade, càicáaníta wáalía yéenáta
meedá. Dios imàacaca abénaméeyéi wéená nacàlidaca tàacáisi inùmalìcuíse, quéwa náalimá nacàlidaca
yéenáta meedá nacái. 10 Quéwa Cristo yàanàapinácaalí cachàiníiri íiwitáise yáapichawa, icamalá irìcu
nacáiwa icùacaténá macáita, yásí wáalíacawa macáita, yá nacái imáalàapinácawa yái càmíináca wáalíawa
cayába siùcade.

11 Péemìacué comparación: Sùmàicaalíté núa, yáté nutàaníca sùmài íiwitáise iyú, càité nacái nuínáida-
cawa iyúwa sùmài, quéwa idécanáamité béerica núa, yáté numàacaca nuíchawéi sùmàináca nuíwitáise.
12 Càita nacái wía, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái chái èeri irìcu. Siùcade càmita wáalíawa Dios ìwali
cayába, quéwa áiba èeriwa, yásí wáalíacawa cayába. Siùcade wáalía wéemìaca yéenáta meedá càinácaalí
íimáaná yái Dios yáalíacáica, càide iyúwa waicácaalí wíawawa samànéechúa inàni chapúaca irìculé, quéwa
áiba èeriwa waicápiná Dios inàni amaláwaca. Siùcade wáalíacawa yéenáta meedá Dios ìwali, quéwa áiba
èeriwa wapíchalépinácáwa, yásí wáalíacawa amaláwaca Dios íiwitáise ìwali càide iyúwa Dios yáalíanáwa
wáiwitáise ìwali.

13 Càide iyúwa núumáaná, macáita yái chàinisi Dios imàaquéerica walí wáibaidacaténá irípiná, áiba èeriwa
Dios imàacapiná nachàbacawa wáicha. Quéwa càmíiyéipináta nachàbawa wáicha níái máisiba wawàsica:
yái weebáidáanáca Jesucristo, yá nacái wáalíanácawa idéca iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha;
yá nacái cáininánaca waicáca áibanái. Níái máisiba wawàsica canácatáita nachàbawa wáicha, quéwa
cachàinica náicha canánama yái cáininánaca waicáca áibanái.

14

El hablar en lenguas

1 Píalimáidacué manuísíwata cáininánapiná piicáca áibanái. Néese pituíyàacué nacái Dios
imàacáanápinácué pirí chàinisi píibaidacaténá Wáiwacali irípiná. Cayába cachàiníwanái pituíyàacaalícué
Dios imàacáanápiná pirí chàinisi picàlidáanápinácué tàacáisi Dios inùmalìcuíse pimanùbacanái itàacái
iyúwa, piyúudàacaténácué nía. 2 Cài núumacuéca pirí yácáiná áibacaalí itàaní áiba tàacáisi iyú càmíirica
èeri mìnanái itàacái, càmita iyúudàa nía yàasu tàacáisi iyúwa, néese itàanícáita Dios yáapicha, canácáiná
áibanái yáalíaná yéemìacani càinácaalí íimáaná, éwita néemìacáaníta isàna. Espíritu Santo ichàiniadacani
icàlidacaténá càiri tàacáisi ibàacanéeri wawàsi ìwali càmíirica èeri mìnanái itàacái iyú, quéwa itàaníca
tàacáisi càmíirica yáalía càinácaalí íimáaná. Iná yái tàacáisi càmita iyúudàa áibanái. 3 Quéwa cawinácaalí
icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse pitàacái iyúcué, yáta iyúudàacué pía yéewáidacáinácué pía
pidàwinàidacaténá píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàiníinápinácué píiwitáise Dios ìwali. Yái
icàlidéericuéca pirí tàacáisi Dios inùmalìcuíse pitàacái iyú, yáta imichàidacuéca píiwitáise, ichàiniadacué
nacái piwàwa peebáidacaténácué Dios tài íiméeri iyú. 4 Cawinácaalí itàaníirica Dios yáapicha áiba tàacáisi
iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái, yáta ichàiniadéerica íiwitáisewa Dios ìwali. Quéwa cawinácaalí

icàlidéericuéca pirí tàacáisi Dios inùmalìcuíse pitàacái iyú, yáta iyúudàacué pía pidàwinàidacaténá
píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinicaténácué píiwitáise Dios ìwali, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái.
5 Macáita péenácué idènìacaalí chàinisi itàanícaténá áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái, yá
cayábaca casíimáicáiná nuicáca yái pimàníinácuéca cài. Quéwa cayába cachàiníwanái nuwàwa picàlida-
caalícué tàacáisi Dios inùmalìcuíse péenánái itàacái iyúwa. Cayába cachàiníwanái yái picàlidáanácuéca
tàacáisi Dios inùmalìcuíse péenánái itàacái iyúwa, íicha yái pitàaníinácuéca áiba tàacáisi iyú, càmicaalícáwa
nacái picàlidacué nalí càinácaalí íimáaná yái tàacáisi picàlidéericuéca. Iwàwacutácué picàlidaca nalíni
natàacái iyú, piyúudàacaténácué nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú, cachàinicaténá náiwitáise
Dios ìwali. 6 Iná nuénánái nupáchiacaalícué pía, yá nutàanícaalícué pirí áiba tàacáisi iyú càmíirica
èeri mìnanái itàacái, yá càmitacué píalía péemìaca càinácaalí íimáaná nùasu tàacáisi. Numànicaalí cài,
néese nùasu tàacáisi càmita iyúudàacué pía. Iná canéerica iwèni meedá pirícuéni, yái nùasu tàacáisica.
Quéwa nucàlidacaalícué piríni machacàníiri iyú pitàacái iyú, yái tàacáisi Dios imàaquéerica núalíaca ìwali,
nucàlidacaalícué nacái pirí pitàacái iyúni càinácaalí íimáaná yái báisíiri tàacáisica, nucàlidacaalícué nacái
pirí tàacáisi Dios inùmalìcuíse pitàacái iyú, nuéwáidacaalícué pía nacái Dios ìwali, yásí nùasu tàacáisi
iyúudàacuéca pía, yéewanápinácué peebáidaca Dios itàacái tài íiméeri iyú.
7 Péemìacué comparación: Napùlìacaalí flauta íwa nacáiri namànicaténá música, nanúacaalí arpa
nacái, càmicaalí namàni música machacàníiri iyú, néese áibanái càmita náalía néemìaca cawinácaalí
música íiwitáanáquéi cài namànica. 8 Néeni, nucàlidacué pirí áiba comparación ùwicái ìwali: Aibacaalí
ipùlìa trompeta imáidacaténá úwinái, càmicaalí ipùlìa amaláwaca, néese càmita náalíawa iwàwacutáaná
nachùnìaca nacáapisàiwa namànicaténá ùwicái. 9 Càitacué nacái pía: Càmicaalícué pitàaní pitàacái iyúwa
péewáidacaténá wenàiwica amaléeri tàacáisi iyú náaliérica néemìaca càinácaalí íimáaná, néese càmitacué
náalía néemìaca pìasu tàacáisi. ¡Yái tàacáisi picàlidéericuéca nalí càmita iyúudàapiná nía! 10 Báisíiri iyúcata
ìyaca madécaná íiwitáaná èeri mìnanái itàacái chái èeri irìcu. Nía nacái itàaníiyéica cài náalíaca néemìacani,
natàacáicáináni. 11 Quéwa càmicaalí núalía nuémìaca càinácaalí tàacáisi íimáaná áiba wenàiwica icàlidéerica
nulí, yásí nuínáidacawa ìwali áiba cáli néeséericani nùasu cáli íicha. Càita nacái íináidacawa nùwali
càmicáiná núalía nuémìaca càinácaalí itàacái íimáaná. 12 Càita nacái pitàanícaalícué áiba tàacáisi iyú,
càmíirica èeri mìnanái itàacái, yásí áibanái càmita náalimá néemìaca càinácaalí pìasu tàacáisi íimáaná,
yá càmitacué piyúudàa nía. Iná piwàwacáinácué Dios imàacaca pirí chàinisi píbaidacaténácué irípiná
cachàiníiri iyú, yá pituíyàacué Dios imàacáanápinácué pirí chàinisi yéewacaténácué piyúudàaca wenàiwica
manuísíwata yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadàwinàidacaténá náiwitáisewa Dios ìwali, neebáidacaténá
itàacái tài íiméeri iyú.
13 Iná cawinácaalí wenàiwica Dios imàaquéerica irí chàinisi itàanícaténá áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri
mìnanái itàacái, iwàwacutá isutáca Dios íicha imàacáanápiná irí chàinisi icàlidacaténáni áibanái irí natàacái
iyúwa càinácaalí íimáaná yái tàacáisica. 14 Càita nacái núa: Espíritu Santo imàacacaalí nusutáca Dios
íicha áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái, yá nusutáca Dios íicha manuísíwata, quéwa càmita
núalíawa càinácaalí nùasu tàacáisi íimáaná. Nutàanícaalí cài, yá càmita nudé nuyúudàaca wenàiwica nùasu
tàacáisi iyúwa. 15 Iná nucàlida pirí càinácaalí numàníinápináca: Nusutápiná Dios íicha áiba tàacáisi iyú
càmíirica èeri mìnanái itàacái, nucántàa nacái Dios irí tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái. Quéwa
nusutápiná Dios íicha nacái wenàiwica itàacái iyú, nucántàa nacái Dios irí wenàiwica itàacái iyú. 16 Càita
numànica yácáiná, wàacaalí cayábéeri Dios irí manuísíwata áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái,
néese níái áibanái yéemièyéica wasàna càmicaalí náalíawa néemìacani yái tàacáisica, yá càmita yáalimá
abédanama náiwitáise wáapicha iyúwa wàaná Dios irí cayábéeri, càmicáiná náalía néemìacani, càinácaalí
íimáaná yái wasutéerica. 17 Cawàwanáta wàaca cayábéeri Dios irí cayábéeri iyú, quéwa áibanái wenàiwica
íiwitáise càmita idé idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú, neebáidacaténá itàacái tài íiméeri iyú, càmicáiná
náalía néemìaca càinácaalí wàasu tàacáisi íimáaná. 18 Nùaca Dios irí cayábéeri nutàanícáiná Dios yáapicha
cachàiníwanái píichacué canánama áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái, idècunitàacá nùyaca
nulínáamitawa méetàucuta áibanái íicha nusutácaténá núawawa Dios íicha. 19 Quéwa culto irìcu, nùyacaalí
áibanái yèewi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí cayába cachàiníwanái núumacaalí cinco namanùbaca
palabra natàacái iyú náaliérica néemìaca càinácaalí íimáaná nuéwáidacaténá nía íicha yái núumáanáca diez
mil namanùbaca palabra áiba tàacáisi iyú càmíirica náalía néemìaca càinácaalí íimáaná.
20 Píacué nuénánáica, picácué píináidawa càide iyúwa sùmài íináidáanáwa càmíiyéi yáalíawa cayába.
Pìyacué càide iyúwa sùmanái càmíiyéica yáalíawa madécaná báawéeri ìwali. Quéwa píináidacuéwa
cáalíacáiri iyú càide iyúwa béeyéi, píalícaténácué péemìaca yái núuméericuéca pirí ìwali yái tàacáisi
càmíirica èeri mìnanái itàacáica. 21 Bàaluité profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
“Nutàanípiná israelitanái yáapicha quéwa áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú. Nubànùapiná càmíiyéi israelitanái
nacàlidacaténá tàacáisi nunùmalìcuíse israelitanái irí, quéwa éwita numànicáaníta cài, càicáaníta níái
israelitaca càmita neebáidapiná nutàacáiwa”, íimaca Wacuèriná Dios. 22 Iná watàanícaalí áiba tàacáisi iyú,
càmíirica èeri mìnanái itàacái, yá càmita wáasáida Dios ichàini wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái, néese wáasáidaca Dios ichàini áibanái irí càmíiyéica yeebáida Jesucristo ìwali. Quéwa wacàlidacaalí
tàacáisi Dios inùmalìcuíse watàacái iyúwa, yá càmita wáasáida Dios ichàini áibanái irí càmíiyéica yeebáida
Jesucristo itàacái, néese wáasáidaca Dios ichàini wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.
23 Néese culto irìcu, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, macáicaalícué pitàaníca áiba tàacáisi iyú
càmíirica èeri mìnanái itàacái iyú, yá cawàwanáta áiba wenàiwica iwàlùacawa càmíirica yáalíawa ìwali yái

pimàníinácuéca, áiba nacái càmíiri yeebáida Jesucristo itàacái. Yásí néemìacuéca pisàna, yá náináidacawa
máiwitáiséeyéicuéca pía macáita. 24 Quéwa macáicaalícué picàlida tàacáisi Dios imàaquéerica pirí pitàacái
iyúwa, yá nacái áibacaalí wenàiwica iwàlùawa càmíirica yáalíawa ìwali yái pimàníinácuéca, áiba nacái
càmíirica yeebáida Jesucristo itàacái, yásí nawàwalica nadéca namànica nabáyawanáwa, náalíacáiná
néemìaca macáita yái picàlidéericuéca, natàacái iyúcáináni. 25 Iná néemìacáináni, yá náalíacawa Dios iicáca
náiwitáise, iyúwa náináidáanáwa nawàwalìcuísewa ibàacanéeri iyú áibanái íicha. Yásí nabàlùacawa nàululì
ipùata iyúwa nàacaténá Dios icàaluníniná, nàacaténá nacái irí cayábéeri. Yá nacàlidapinácué piináwaná ìwali
nacái Dios ìyáanácué píapicha báisíiri iyú.

Háganlo todo decentemente y con orden

26 Uwé, píacué nuénánáica, macái imanùbaca pimànicaalícué culto, abénaméeyéi péenácué icántàapiná
salmos nàacaténá Dios irí cayábéeri, abénaméeyéi péenácué nacái yéewáida wenàiwica Dios itàacái
iyú, áibanái péenácué nacái icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica náalíacawa, áibanái péenácué itàaníca
áiba tàacáisi iyú, càmíirica èeri mìnanái itàacái, áibanái péenácué nacái icàlidaca càinácaalí íimáaná
yái tàacáisica. Quéwa, piicácué píichawa cayába yéewanápiná macáita yái pimàníiricuéca culto irìcu
iyúudàaca wenàiwica nadàwinàidacaténá náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú neebáidáanápiná Dios tài íiméeri
iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 27 Natàanícaalí culto irìcu áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri
mìnanái itàacái, pimàacacué pucháiba itàaníca, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàaníca
abéerinamata. Iwàwacutá nacái áiba ìyaca néré píapichacué icàlidacaténácué pirí càinácaalí íimáaná,
yái tàacáisi nacàlidéerica. 28 Quéwa canácaalí áiba icàlidéeripinácué pitàacái iyúni, càinácaalí íimáaná
yái tàacáisi áibanái iwàwéerica icàlidaca, iwàwacutá masànaca nía culto irìcu, ipíchaná natàaníca áiba
tàacáisi iyú. Iwàwacutá natàaníca Dios yáapicha nàyacaalí nalínáamitawa méetàucuta áibanái íicha. 29 Càita
nacái nàyacaalí abénaméeyéi péenácué icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse, pimàacacué pucháibata
itàaníca, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàaníca abéerinamata. Iwàwacutá áibanái
yéemìacani yái nacàlidéerica, náináidacaténáwa cáalíacáiri iyú ìwali, yéewanápiná náalíacawa asáisí
báisícaalí natàaníca Dios inùmalìcuíse. 30 Quéwa Dios imàacacaalí tàacáisi áiba wenàiwica irí yáawinéericawa
néré, yásí yái idàbáanéeri wenàiwicaca iwàwacutá yáawinacawa imàacacaténá áiba icàlidaca nacái nalíni.
31 Càita píacué macáita icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse, píalimácué picàlidacani abéerinamata
yéewanápiná macáita néemìaca càinácaalí tàacáisi Dios imàaquéerica píalíacawa, nachàiniadacaténá
nawàwawa. 32 Cawinácaalí icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse náalimá masànaca namànica níawawa
ìyacaalí áiba iwàwéerica icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica irí. 33 Càita iwàwacutácué pimànica culto
càmicáiná Dios ibatàa macáita nacàlidaca tàacáisi macáita namanùbaca iyúwa, néese imàaca natàaníca
abéerinamata. Càmita iwàwa wamànica culto canéerica iwèni iyúwa máiwitáiséeyéi. Iwàwacutácué
pimànica nacái càide iyúwa macáita Dios yàasu wenàiwica imàníiná, níara áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. 34 Iná iwàwacutá masànaca inanái culto irìcu. Canáca
yéewaná inanái itàaníca culto irìcu. Néese iwàwacutá nàaca nàacawéeri íimiétacanáwa, neebáida nacái
itàacái, càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. 35 Néeni, inanái nawàwacaalí
náalíacawa wawàsi ìwali, iwàwacutá nasutáca néemìawa nàacawéeriwa nacapèe néenitawa, báawacáiná
inanái itàaníca culto irìcu.

36 Piwàwalicué Dios itàacái càmíirica píapicha idàbatéwa. Càmitacué nacái pía abéta yeebáidani. Iná
iwàwacutácué peebáidaca càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. 37 Báisícaalícué píalimá picàlidaca Dios itàacái
wenàiwicanái irí, càita nacái báisícaalícué Espíritu Santo imàacacaté pirí chàinisi cáalíacáicaténácué
pía, yásí píalíacuéwa Wáiwacali ichùulìacaté nutànàanápinácué pirí yái tàacáisica. Iná iwàwacutácué
peebáidacani. 38 Quéwa nàyacaalí abénaméeyéi càmíiyéica iicá nùasu tàacáisi iyúwa Wáiwacali itàacái,
picácué péemìa nalí, càmicáiná natàaní báisíiri iyú Dios inùmalìcuíse.

39 Iná nuénánái, pituíyàacué Dios imàacáanápinácué pirí chàinisi picàlidacaténá tàacáisi inùmalìcuíse.
Picácué pimáisanìa áibanái itàaníca áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnanái itàacái. 40 Quéwa iwàwacutácué
pimànica macáita machacànníiri iyú culto irìcu, pimàacacué wenàiwica icàlidaca tàacáisi abéerinamata, áiba
itàaní áiba yáamíise.

15

La resurrección de Cristo

1 Siùcade píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidacuéca pirí àniwa piwàwalicaténáni yái tàacáisica
nucàlidéericatécué pirí, yái tàacáisi íiméerica Cristo iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.
Yácata tàacáisi peebáidéericatécué, siùca nacáide peebáidacuéca pìyacani tài íiméeri iyú. 2 Yásí Cristo
iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha peebáidacaalícué mamáalàacata yái tàacáisi nucàlidéeri-
catécué pirí, báisícaalícué peebáidacaté Cristo itàacái.

3 Quéechaté nucàlidacuéca pirí yái tàacáisi cachàiníiri náicha canánama càide iyúwaté Cristo
yéewáidáaná núa. Nucàlidacatécué pirí Cristo yéetácatéwa wáichawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca
wía wabáyawaná ìwalíisewa càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profetanái itànèericaté. 4 Nucàlidacatécué
pirí nacái nabàlìacaté Cristo càliculìi irìculé, quéwa imichàacatéwa yéetácáisi íicha máisiba èeri irìcu càide
iyúwaté íimáaná nacái Dios itàacái profetanái itànèericaté. 5 Nucàlidacatécué pirí nacái Cristo imàacacaté
yáawawa Pedro iicácani, néese imàacacaté yáawawa naicácani, níái doce namanùbaca apóstolca, Cristo
ibànuèyéicaté nacàlidacaténá itàacái. 6 Néeseté Cristo imàacaca yáawawa naicácani, áibanái quinientos

ichàbaníiséeyéica yeebáidéeyéica itàacái. Yá batéwa macáita néená ìyaca siùcade nutànàacaalícáwa yái cuyàlutaca, quéwa abénaméeyéi néená nadéca néetácawa. [7] Néeseté Cristo imàacaca yáawawa iméeréeri iicácani, yái Santiagoca, néeseté macáita apóstolnái naicácaté Cristo nacái.

[8] Néeseté idécanáami imàacaca yáawawa macái áibanái iicácani, yáté átata imàacaca nacái yáawawa nuicácani. Iná nuicáca núawawa càiride iyúwa sùmài càmíiricáwa imusúawa yàasu èeri irìcuwa, máinícáináté náamíiseca Wáiwacali imáidaca núa ibànùacaténá núa iyúwa apóstol. [9] Núacata càmíiri cachàini náicha canánama níái apóstolca, Wáiwacali ibànuèyéica nacàlidacaténá iináwaná. Canácaté yéewaná núumaca nùwaliwa apóstolca núa nupìadáidacáináté Dios yàasu wenàiwica, nùuwichàidacaténáté nía, níái yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. [10] Quéwa Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú imáidáanápináté núa yéewanápináté apóstolca núa, éwita nùuwichàidacáanítaté yàasu wenàiwica manuísíwata. Yá càmita caná iwèni yái imáidáanáca núa, nuíbaidacáiná irípiná cachàiníwanái macái áibanái apóstol íicha. Quéwa càmita cài numànica nuchàini iyúwa, néese Dios yái imàníirica nulí cayábéeri mawèníiri iyú, yácata iyúudèerica núa. [11] Quéwa éwita wáibaidacáaníta Dios irípiná, níái áibanái apóstol, núa nacái, càicáaníta ìyaca áiba wawàsi cachàiníiri wáicha canánama, yácata yái tàacáisi wacàlidéericuéca pirí, yái tàacáisi peebáidéericatécué nacái.

La resurrección de los muertos

[12] Wadéca wacàlidacuéca pirí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íicha, quéwa abénaméeyéi péenácué náimaca càmitasa wenàiwicanái imichàawa yéetácáisi íicha. Báawéeriquéi nacàlidáanáca càiri cachìwéeri tàacáisi. [13] Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, néese iwàwacutá nacái wáimaca càmitaté báisí Cristo imichàacawatá. [14] Néese, càmicaalíté báisí Cristo imichàawatá, yá canéerica iwènitáni yái tàacáisica wacàlidéerica. Yá nacái canéerica iwèni meedáni yái peebáidáanáca Jesucristo itàacáitá. [15] Quéwa ìyaca áiba wawàsi báawéeri yáwanái: Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, néese àta wía apóstolca wadéca wacàlidaca wachìwawa Dios ìwalitá, wacàlidacáiná Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi íicha. Quéwa càmicaalípiná Dios imichàida yéetéeyéimiwatá, néese iwàwacutá wacàlidaca càmitaté Dios imichàida Cristotá. [16] Yácáiná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawatá, néese càmitaté báisí nacái Cristo imichàawatá. [17] Càmicaalí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íichatá, néese iwàwacutá canéerica iwèni meedátáni yái peebáidáanácuéca Cristo itàacái, yá pìyacuéca mamáalàacata pibáyawaná yáapichawatá. [18] Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, néese áibanái yeebáidéeyéimicaté Cristo itàacái ipíchawáiseté néetácawa nadéca náucacawa Dios íichatá. [19] Wadéca wawènúadaca wáiwitáisewa íicha macáita yái èeri irìcuírica, weebáidáanápiná Cristo itàacái wacùanápiná cayábéeri èerica yàanèeripináca, wáalíacáináwa wamichàanápináwa yéetácáisi íicha. Iná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, yá wadéca weebáidaca cachìwéeri tàacáisitá, iwàwacutá nacái áibanái iicáca wía càiyéide iyúwa yùuwichèeyéiwa catúulécanéeri iyú cachàini áibanái íicha canánama.

[20] ¡Quéwa Cristo idéca imichàacawa yéetácáisi íicha báisíiri iyú! Yácata yái idàbáanéericaté imichàacawa yéetácáisi íicha càmíiripiná quirínama yéetácawa àniwa. Càita nacái yácata Cristo idàbáanéerica wamanùbacanái yéenáca, wía manùbéeyéica imichèeyéipinácawa yéetácáisi íicha càide iyúwa bànacalé imusúacaalíwa cáli irìcuíse wenàiwica yeedácaténá ìyacaná manùba. [21] Bàaluité wàawirimi Adán, yái idàbáanéericaté wenàiwica, imànicaté ibáyawanáwa, íináté yéetácáisi iwàlùacatéwa irìculé èeriquéi. Néese Cristo imànicaté cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa idéca iwàlùacawa aléi èeri irìculé yái wamichàanápinácawa yéetácáisi íicha. [22] Macáita wía Adán itaquénáinámi wéetápinácawa wadènìacáiná wàawirimi Adán íiwitáise cabáyawanéeriwa. Càide iyúwa macáita wía wadènìaná abéeri wàawirimi, yái Adánca, càita nacái wía ìyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha wamichàapinácawa yéetácáisi íicha wadènìacáiná wacáuca wàlisàiwa càmíiri imáalàawa. [23] Quéwa Dios idéca íináidacawa imàacáanápiná wamichàacawa yéetácáisi íicha Cristo yáamíise: Quéechatécáwa Cristo imichàacatéwa càide iyúwa idàbáanéeri needáca ìyacanásica nabànacale íichawa. Néese Cristo yàanàapiná àniwa, yásí macáita wamichàapinácawa, wía yàasu wenàiwicaca. [24] Néese èeri imáalàacaalípináwa, yásí Cristo imáalàida nachàini, macái èeri mìnanái icuèrinánáica, demonio íiwacanánái nacái. Néese idécanáami Cristo imànica macáita càide iyúwa Dios ichùulìanáni, yásí Cristo yèepùadapiná macáita Yáaniri Dios iríwa àniwa, Dios icùacaténá macáita. [25] Iwàwacutácáiná Cristo icùaca macáita siùcáisede idècunitàacá Dios imawènìadaca macáita Cristo yùuwidenái. [26] Yái wàuwide namáalàidáanáca canánama, yácata yái yéetácáisica; yá Dios imawènìadéeripiná, imáalàidapiná nacái yéetácáisi, iwasàapinácaalí wía yéetácáisi íicha. [27] Dios idéca imàacaca Cristo icùaca macáita, íná yéewa wáalíaca ìyaca abéerita càmíirica Cristo ichùulìa, yái Yáaniricawa yái Diosca. [28] Aibaalípiná idécanáami Dios imawènìadaca macáita Cristo yùuwidenái, néese Cristo, yái Dios Iirica, imàacapiná yáawawa Dios irí, imànicaténá càiripináta càide iyúwa Dios ichùulìaná, yái imàaquéericaté Cristo icùaca macáita. Yásí Dios icùa macáita càiripináta, macáita yái ìyéerica.

[29] Néese abénaméeyéi péenácué nadéca neebáidaca Jesucristo itàacái, nawàwacáiná nadènìaca nacáucawa càmíiri imáalàawa áiba èeriwa néenánáimi yáapichawa, níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Yá nadéca nabautizácawa náasáidacaténá nàyáanápiná àniwa néenánáimi yáapichawa áiba èeriwa. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, néese canéerica iwèni meedátáni, yái wenàiwicanái ibautizáanácawa nàwaliná. [30] Néeni càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, néese canéerica iwènitáni wèepunícaalíwa wacàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali áibalé nawàwacataléca nanúaca wía macái èeri imanùbaca. [31] Báisíta nuénánái, áibanái iwàwaca inúaca núa macái èeri imanùbaca; càita nacái báisíta máiní casíimáica nuicácuéca pía peebáidacáinácué Wáiwacali

Jesucristo itàacái. 32 Chá nacái Efeso ìyacàlená irìcu nawàwacaté nanúaca núa, níái áibanái càmíiyéica
yeebáida, caluéyéi cuwèesi nacáiyéi íiwitáise, iwàwéeyéicaté imàdáidaca nuèwi. Quéwa càmicaalípiná
yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, yá canéerica iwèni meedátáni yái nùuwichàanácawa
Wáiwacali irípiná. Piicácué píichawa cawinácaalí càmíiyéica yeebáida yéetéeyéimiwa imichàanápináwa,
náimacáiná càiri cachìwéeri tàacáisi: “Wàacué wayáaca wayáacaléwa cadénama, wàira nacái manuí,
táwichacáiná wéetápinácawa, néese canáca wía, canáca nacái yùuwichàidéeripiná wíawa wabáyawaná
ìwalíise”, náimaca.
33 Picácué pimàaca nachìwáidaca pía, néese pìacuéwa náicha, càide iyúwa áiba tàacáisi íimáaná cáalíacáiri
iyú: “Wamàacacaalí báawéeyéi íiwitáise yàacawéeridaca wía, yásí namáalàidaca wáicha wáiwitáise
cayábéeri”, íimaca. 34 Piwènúadacué píiwitáisewa báawéeri íicha píináidacaténácuéwa cáiwitáiséeri iyú
càide iyúwacué iwàwacutáaná pìyaca machacànníiri iyú; yá picácué pimàni quirínama pibáyawanáwa. Cài
núumacué pirí báicaténácué pía, núalíacáináwa abénaméeyéicué pèewi càmitàacáwa náalía Dios ìwali
báisíiri iyú.

Cómo resucitarán los muertos

35 Abénaméeyéi péenácué càmita neebáida yéetéeyéimiwa imichàanápináwa yéetácáisi íicha, íná
namànica naquíniwa ìwali, yá náimaca: “Càmita náalimá nacáucàacawa, níái yéetéeyéimicawa.
¿Càiríinásica chéecáisi íiwitáaná iyú namusúapináwa càliculìi irìcuíse?” cài náimaca naicáaníca.
36 ¡Natàanícáita máiwitáiséeri iyú meedá! Péemìacué comparación: Wabànacaalí bànacalé íimi cáli irìculé,
néese bànacalé íimi iwàwacutá ìyaca càiride iyúwa yéetéerimiwa yéewanápiná ìyaca yái bànacaléca. 37 Yái
íimi wabànéerica, càmíirita íimi yái imusuéricawa cáli irìcuíse. Wabànacáita bànacalé íimi, cawàwanáta
trigo ituíná íimi, càmicaalí áiba bànacalé íimi nacái. 38 Yái ibaquéericawa Dios yàa iicácanáwa càide iyúwa
Dios iwàwáaná. Macái bànacalé íimi íiwitáaná, Dios idéca imàacaca idènìaca bànacalé iicácanáwa càide
iyúwa Dios iwàwáaná. 39 Càita nacái iinási càmita abédanamani. Wía èeri mìnanáica wadènìaca waináwa
áiba íiwitáanáta. Cuwèesinái nadènìa nacái naináwa áibata. Cuìpìra iiná, áiba íiwitáanáta nacái. Cubái
iiná, áiba íiwitáanáta nacái. 40 Càita nacái níara ìyéeyéica chènuniré nadènìaca naináwa áibata íicha yái
nainácа macáita níái ìyéeyéica chái èeri irìcu. Quéwa chènuníiséeyéi áibata nadènìa cayábéeri naicácanáwa
èeri irìcuíyéi íicha, yácáiná chènuníiséeyéi iináca icànaca mèlumèluíri iyú. 41 Càita nacái níái ìyéeyéica
capìraléeri cáli íinata. Nadènìaca nacamaláwa áibata. Néese èeri udènìaca ucamaláwa áibata. Néese
quéeri udènìaca ucamaláwa áibata. Néese dùlupùta nadènìaca nacamaláwa áibata. Nía nacái dùlupùtaca
nadènìaca nacamaláwa méetàucunamata náichawáaca. Càita íimaca comparacióncа.
42 Càipiná nacái namichàacawa níái yéetéeyéimicawa. Idécanáami nabàlìaca wainámi cáli irìculé, yá
wainámi ibadápinácawa, quéwa wainá imichèeripinácawa yéetácáisi íicha, càmíirita yéewa ibadácawa.
43 Yá nabàlìaca wainámi càliculìi irìculé, chéecáisi báawéeri iicácanáwa, néese wainá icáuquèeripinácawa
icànapiná mèlumèluíri iyú, cayábéeri iicácanáwa. Nabàlìaca wainámi machawàaquéeri néese cachàinipiná-
cani yái wainácа imichèeripinácawa càliculìi íicha. 44 Nabàlìaca wainámi, chái èeri irìcuírica, néese wainá
chènuníiséeri imichàapinácawa, ìyacáiná wainá èeri irìcuíri, càita nacái ìyaca wainá chènuníiséeri.
45 Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “Idécanáamité Dios imànica wàawirimi Adán iiná, yái
idàbáanéericaté wenàiwicaca, yáté Dios cáucaté imànica Adán ìyacaténáté chái èeri irìcu iyúwa èeri mìnali”,
íimaca yái Dios itàacáica. Quéwa máiní cachàinica Cristo íiwitáise Adán íicha, yácáiná idécanáamité Cristo
yéetácawa, yáté imichàacatéwa yéetácáisi íicha yàacaténá wacáuca càmíiri imáalàawa. 46 Siùca càmita
wadènìa chènuníiséeri iicácanáwa idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu. Wadènìaca èeri irìcuíri iicácanáwa
quéechacáwa, néesepiná wadènìaca chènuníiséeri iicácanáwa. 47 Dios imànicaté cáli ichùmalé wàawirimi
Adán iyú, yái asìali idàbáanéerimica. Yáté èeri mìnalicani, yái Adánca. Néeseté Cristo yàanàaca, yáté
chènuníiséericani. 48 Wía ìyéeyéica chái èeri irìcu, wadènìaca waináwa chái èeri irìcuírica càide iyúwaté
yái asìali iiná Dios idàbéericaté cáli ichùmalé íicha asìalipiná, yái wàawirimi Adánca. Néese, weebáidacaalí
Cristo itàacái wàyacaténá chènuniré, yásí wadènìapiná waináwa chènuníiséeri càide iyúwa Cristo ìyáaná,
yái chènuníiséerica.
49 Càide iyúwacué wadènìaná iicácanáwa yái wàawirimi Adán Dios idàbéericaté cáli ichùmalé íicha
asìalipiná, càita nacái wadènìapiná iicácanáwa yái Cristo yàanèericaté chènuníise.
50 Píacué nuénáníica, nuwàwacué nucàlidaca pirí áiba wawàsi: Yái wainá idènìèrica íiranáwa chái èeri
irìcu càmíiripiná yéewa iwàlùacawa Dios ìyacàle irìculé Dios icùacataléca macáita, wainá imáalàacáináwa
áiba èeriwa. Iná càmita yáalimá iwàlùacawa néré càmicatalépináca imáalàawa. 51 Quéwacué nuwàwa
píalíacawa áiba wawàsi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha, quéwa siùcade imàacaca wáalíacawa. Wía yee-
báidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita wéetápináwa canánama, quéwa Dios iwènúadapiná wíawa macáita
wàlisanácaténá waicácanáwa. 52 Wéemìapiná trompeta isàna, yái trompeta namáalàidáanáca canánama,
yásí abéerìcuíseta Dios iwàlisàidapiná waináwa ráunamáita càide iyúwa bàli íimacaalí watuí. Yácáiná
wéemìapiná trompeta isàna, yásí namichàacawa càliculìi irìcuíse macái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté
Jesucristo itàacái. Namichàapinácawa yéetácáisi íicha nainá wàlisài yáapichawa, càmíiyéipiná yèepùa
yéetácawa quirínama. Yásí wíaca nacái cáuyéica Dios iwènúadapiná wíawa wàlisanácaténá waicácanáwa.
53 Yácáiná wainá èeri irìcuírica càmita yéewa ìyaca càiripináta, íná iwàwacutá Dios iwàlisàidaca wainá
wadènìacaténá waináwa wàlisài càmíiri imáalàawa. 54 Néese idécanáami Dios iwàlisàidaca wainá, wadènìa-
caténá waináwa wàlisài càmíiri imáalàawa, yásí wàyapiná càiwade iyúwaté profetanái itànàanáté Dios
itàacái bàaluité. Náimaca: “Yái yéetácáisi idéca imáalàacawa. Dios idéca imáalàidaca wáichani, yái
wàuwideca yéetácáisica. 55 Pía yéetácáisi, càmita quirínama yéewa pimawènìadaca wía. Pía càliculìi, càmita

quirínama yéewa piùwichàidaca wía, canácáiná quirínama píiwi", càipiná wáimaca. 56 Yái wabáyawanáca
ìyaca càide iyúwa yéetácáisi íiwica, yácáiná wabáyawaná ìwalíise, iwàwacutácaté wéetáanápinácawa
méetàuculé Dios íicha càiripináta. Yá nacái yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí càicanide
iyúwa idéca nacáicaalí yàaca wabáyawaná ichàini, wíacáiná wáalíacaalítéwa càinácaalí wawàsi Dios
imáisanièri wamànica, néese máiníté cachàiníwanái wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. 57 Quéwa
Wáiwacali Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná idéca iwasàaca wía íicha yái wéetáanápinácawa
méetàuculé Dios íicha càiripináta; càita nacái Wáiwacali Jesucristo yéetáaná ìwalíise, Dios iyúudàaca wía
ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri!
58 Iná píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, cachàinicué píiwitáise, píibaidacué mamáalàacata
Wáiwacali irípiná cachàiníwanái, píalíacáinácuéwa cawèníiricani, yái píibaidéericuéca Wáiwacali ichàini
iyú.

16

La colecta para los hermanos

1 Siùcade nucàlidacué pirí ìwali yái ofrenda pìwacáidéeripinácuéca pibànùacaténácué plata iyúwa
ofrenda catúulécanéeyéi irí, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pìwacáidacué ofrenda càide iyúwa
nucàlidáanáté nalí áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca
Galacia yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca. 2 Domingo imanùbaca semana ìwali, macáitacué pía canánama iwàwa-
cutácué pìwacáidaca yéená yái plata peedéericuéca piríwa. Yá picùacué méetàucutani. Iná nùanàapinácaalí
néré, càmitacué iwàwacutá pimichàidaca plata picùacaalícué méetàucutani semana imanùbaca. 3 Néese
nùanàapinácaalí néré, yásí nubànùaca wenàiwica natécaténá plata Jerusalén ìyacàlená nérépiná, cawiná-
caalí wenàiwica peedéeyéicuéca pèewíisewa natécaténá pìasu ofrenda néré. Yá nubànùapiná náapicha
cuyàluta nalí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, natàidacaténá
nía cayába níái péenácuéca pibànuèyéipinácuéca néré. 4 Nuínáidacaalíwa cayábaca nùacaalíwa nacái, yásí
nàacawa núapicha.

Planes de viaje de Pablo

5 Nùapinácuéwa pìatalé, yá iwàwacutá nuchàbaca Macedonia yàasu cáli néenibàa. Nudécanáami
nuchàbacawa néenibàa, yá nùanàapinácué pìyacàle néréwa Corinto ìyacàlená néré. 6 Cawàwanátacué
nupáchiaca píawa achúma èerita, càmicaalí cài, yá nùyapinácué píapichawa unìabépinama. Néese
píalimápinácué piyúudàaca núa nùwacáidacaténá wawàsi numàluwepináwa alénácaalí iwàwacutápiná
nùacawa. 7 Càmitacué nuwàwa nupáchiaca pía maléená èeri meedá, néese nuwàwacuéca nùyaca píapicha
madécaná èeri Wáiwacali imàacacaalícué nùyaca píapicha. 8 Quéwa nuyamáapinácawa chái Efeso ìyacàlená
irìcu àta judíonái imànicatalépináta nàasu cultowa íipidenéerica Pentecostés. 9 Nuwàwa nuyamáacawa
quirítàacáwa chái, nàyacáiná madécaná wenàiwica iwàwéeyéica yéemìaca Jesucristo iináwaná ìwali, íná
nuíbaidacáwaca chái Wáiwacali irípiná, éwita nàyacáaníta nacái madécaná wàuwideca, càmíiyéica iwàwa
nuéwáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú.
10 Timoteo yàanàacaalícué pìatalé, pitàidacué cayábani casíimáicaténá iwàwa píapichacuéwa. Pimànicué
irí cayábéeri íibaidacáiná Wáiwacali irípiná càide iyúwa núa. 11 Iná piicácué píichawa cayába ipíchaná
abéeri péenácué caná iwèni iicáca Timoteo. Néese piyúudàacué Timoteo yàasu àyapu ìwali yàanápináwa
matuíbanáiri iyú nùatalé, nucùacáiná yàanàaca náapicha níara áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesu-
cristo itàacái.
12 Néeni, nudéca nusutáca wawàsi manuísíwata wéenásàiri Apolos íicha yàanápinácué ipáchiaca pía
áibanái wéenánái yáapicha. Quéwa siùca càmitàacáwa iwàwa yàacawa. Néesecáwa ipáchiapinácué píawa
idènìacatáita wawàsi.

Saludos finales

13 Piicácué píichawa cayába. Peebáidacué Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú mamáalàacata. Picácué
cáalu pía, néese píináidacuéwa cáiwitáiséeri iyú càide iyúwa béeyéi asìanái. 14 Macáita yái pimàníiricuéca,
pimànicué cáininéeri iyúni, piyúudàacaténácué áibanái.
15 Siùcade píacué nuénánáica, píalíacué nainówaná ìwali níara Estéfanas yéenánáica ìyéeyéicuéca
píapicha. Níacata idàbáanéeyéicaté yeebáidaca Jesucristo itàacái Acaya yàasu cáli íinata. Yá nadéca namàa-
caca níawawa Dios irí nayúudàacaténácué pía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 16 Nuwàwacué
pimànica càide iyúwa nàalàanácué pía, níái Estéfanas yéenánáica, cawinácaalí nacái inacáiyéica
iyúudèyéica wenàiwica, íibaidéeyéica nacái Wáiwacali irípiná.
17 Casíimáica nuwàwa níacáiná áibanái péenácué nadéca nàanàaca nùatalé, níái Estéfanas, Fortunato
nacái, Acaico nacái. Nadéca namànica nulí cayábéeri càmíiricué píalimá pimànica canácáinácué pía
núapicha. 18 Nadéca nachàiniadacuéca piwàwa, nuwàwa nacái. Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéeri iyú
macái wenàiwica ìyéeyéica càide iyúwa nàyáaná.
19 Nawàwalicué pía níái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca chái Asia yàasu cáli íinata, níái
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái Aquila, úái nacái yàacawéetúaca Prisca nawàwalicué pía manuísíwata
Wáiwacali íipidená ìwali, náapicha macáita ìwacáidáyaquéeyéicawa nacapèe irìcu namànicaténá culto.
20 Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái chái nawàwalicué pía. Pitàidáyacacuéwa cayábéeri
iyú.
21 Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúméeríina tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía.

[22] Aibanáicaalí càmita cáininá iicáca Wáiwacali Jesucristo, Dios yùuwichàidapiná níawa. ¡Pía, Wáiwacali,
pìawa síisaara caquialéta!
[23] Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú.
[24] Nuwàwalicué pía manuísíwata cáininácáiná nuicácuéca pía Cristo Jesús ìwalíise.

2 CORINTIOS

Saludo

1 Núa Pablo, Jesucristo imáidéericaté yàasu apóstolcaténá núa ibànùacaténá núa càide iyúwa Dios
iwàwáaná. Núa Pablo, Timoteo yáapicha, yái wéenásàiri yeebáidéerica Jesucristo itàacái, wawàwalicué
pía. Nubànùacué pirí cuyàluta, píacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái
ìwacáidáyaquéeyéicawa Corinto ìyacàlená irìcu, píacué nacái Dios yàasu wenàiwica ìyéeyéica macái Acaya
yàasu cáli íinata. 2 Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàníinápinácué
pirí cayábéeri mawèníiri iyú, namàacáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Sufrimientos de Pablo

3 Wàacué cayábéeri Dios irí, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèriná Diosca, Yáaniri nacái, yácáiná yái
Diosca, yácata Wáaniri iiquéerica watúulécaná, ichàiniadéerica nacái wáiwitáise macái èerita achúmacaalí
wawàwa. 4 Macái imanùbaca wàuwichàacaalíwa, yásí Dios ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá wáalimá
wachàiniadaca áibanái iwàwa, cawinácaalí yùuwichèeyéicawa. Yá wachàiniadaca nawàwa càide iyúwa
Dios ichàiniadáaná wawàwa. 5 Wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa yácáiná éwita iwàwacutácáaníta
wàuwichàacawa manuísíwata Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, càicáaníta Cristo ichàiniadaca wawàwa
manuísíwata nacái yéewacaténá wàidenìaca wàuwichàanáwa. 6 Siùcade wía apóstolca wàuwichàacawa
wacàlidacáinácué pirí Jesucristo iináwaná ìwali yéewacaténácué ichàiniadaca piwàwa, iwasàacaténácué pía
nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa Dios idéca ichàiniadaca wawàwa, wía apóstolca, yéewacaténá
wachàiniadacuéca piwàwa, píalíacaténácué nacáiwa Dios iyúudàanápinácué piidenìaca piùwichàanáwa
piùwichàapinácaalíwa càide iyúwa wàuwichàanáwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. 7 Manuíca wáinái-
dacawa wawàwawa pìwalicué píalimáanápinácué pìidenìaca piùwichàanáwa Cristo irípiná, wáalíacáináwa
càide iyúwa piùwichàanácuéwa wáapicha Cristo irípiná, càita nacái Dios ichàiniadacué piwàwa siùcade
càide iyúwa ichàiniadáaná wawàwa.
8 Píacué wéenánáica, wawàwacuéca piwàwalica wàuwichàacatéwa manuísíwata Asia yàasu cáli íinata.
Máinícáináté càulenéerica yái wàuwichàanácawa, yáté càmita wáalimá wàidenìaca quirínamani wachàini
iyúwa. Yáté wayúunáidaca wéetáanápinácatéwa néré. 9 Wía apóstolca waicácaté wíawawa càide iyúwa
nacháawèeyéi nanuéyéipináca. Quéwa cayábacaté walíni yái wàuwichàanácawa, wéewáidacáinátéwa
càmíinápiná wáibàa wawàwawa wachàini iwéréwa, néese Dios iwérépiná wáibàaca wawàwawa yái Dios
icáucàidéerica wenàiwica yéetácáisi íicha. 10 Dios iwasàacaté wía íicha yái wéetáanápinácatéwa máiní
báawéeri iyú, wía apóstolca. Iwasàaca nacái wía mamáalàacata siùcade. Manuíca wáináidacawa wawàwawa
Dios ìwali iwasàanápiná wíawa madécaná yàawiría. 11 Quéwa iwàwacutácué piyúudàaca wía pisutácué Dios
íicha walípiná. Manùbéeyéicaalí isutá Dios íicha walípiná, yásí manùbéeyéi nàapiná nacái Dios irí cayábéeri
icùacáiná wía cayábéeri iyú.

Por qué no fue Pablo a Corinto

12 Iyaca áiba wawàsi isíimáidéerica wawàwa, wía apóstolca, yái wáalíanácawa wawàwalìcuísewa wadéca
wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa chái èeri irìcu machìwéeri iyú nacái Dios iicá, yá máiní cài wày-
acaté wàyacaalítécué píapicha. Càmitaté cài wàyaca wáalíacái iyúwa, néese Dios imànicaté walí cayábéeri
mawèníiri iyú iyúudàacaté wía wàyáanápináté cài pèewibàa. 13-14 Macái wàasu cuyàluta irìcu watànèericuéca
pirí, wacàlidacué piríni machacàníiri iyú, machìwéeri iyú nacái, piléecaténácué péemìawani màuleneéri iyú
càinácaalí íimáaná. Nuwàwacué macáita manuíca píináidaca piwàwawa nùwali, càide iyúwa batéwa macái-
tacué píináidáanáwa nùwali siùcade. Càitacué nuwàwa píináidacawa yéewanápiná casíimáica wawàwa
macáita. Yáalimápinácué casíimáica piwàwa wàwali, wía apóstolca, ìwalíise yái wéewáidáanácatécué pía,
càide iyúwa yáalimáanápiná casíimáica wawàwa pìwalicué néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàacaalí àniwa.
15 Manuícaté nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué, casíimáinácué pía núapicha, íná quéechatécáwa nuínái-
dacatéwa nupáchianápinácué pía pucháibàawiría nuyúudàacaténácué pía. 16 Quéechatécáwa nuwàwa-
catécué nupáchiaca pía nuèpunícaalítéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwacaté nacái nupáchi-
acuéca pía àniwa nuèpùacaalítéwa Macedonia yàasu cáli néese. Càité nuwàwacatécué piyúudàaca núa
nùanápinátéwa Judea yàasu cáli nérépiná. 17 Néese càmitaté nùa pìatalécué càide iyúwaté nucàlidáanácué
piríni. Quéwa picácué píináidawa càmitaté nuínáidawa cáimiétacanéeri iyú. Picácué píináidawa nutàaníca
càide iyúwa èeri mìnali pucháibéeri íiwitáise, íimérica "báisíta" inùma iyúwa quéwa íináidacáitawa
iwàwalìcuísewa "càmita". 18 ¡Càmíirita pucháiba íiwitáise núaquéi! Dios yáalíacawa watàaníinácuéca pirí
báisíiri iyú, càita nacái càmitacué wáima pirí "báisíta" wáináidacaalíwa wawàwalìcuísewa "càmita". 19 Núa
Pablo, yá nacái Silvano, áibaalí íipidenéeri Silas, yá nacái Timoteo, wadéca wacàlidacuéca pirí Cristo Jesús
iináwaná ìwali, yái Dios Iirica. Càmita pucháibéeri íiwitáise yái Cristo Jesúsca. Cristo càmita íima "báisíta"
íináidacaalíwa iwàwalìcuísewa "càmita", néese yái Cristo càicanide iyúwa Dios yàasu tàacáisi íiméerica
"báisíta", Cristo icàlidacáiná macáita báisíiri iyú, imàni nacái càide iyúwa íimáaná. 20 Cristo idéca imànica
macáita càide iyúwaté Dios icàlidáanáté ìwali. Iná macái imanùbaca wàacaalí Dios irí cayábéeri, yá wáimaca
"Amén", Cristo Jesús ìwalíise, íimáanáca "báisíta", weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái. 21 Yái Diosca, yácata
ichàiniadéerica wía apóstolca, píacué nacái ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Cristo íicha. Dios idéca
ibàlùadaca wía yàasunáipináwa, wáibaidáanápiná irí. 22 Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwalìculé,

íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàasunáica wía, wáalíaca nacáiwa Dios imàníinápiná walí macáita
yái cayábéerica icàlidéericaté walí ìwali.
23 Quéwa éwitaté nucàlidacáanítacué pirí nùanàanápináté pìyacàle Corinto néré nupáchiacaténácué
pía, càicáaníta càmitaté nùawa néré. Siùcade nuwàwaca nucàlidacuéca piríni cáná yéewaná càmitaté
nùawa néré. Nucàlidacué piríni Dios yéemìapiná: Càmitaté nuwàwa nùuwichàidacuéca pía cachàiníiri iyú
pibáyawaná ìwalíisewa ipíchanácué máiní achúmaca piwàwa nùwalíise. Ináté nuínáidacawa cawàwanáta
cayábáwanái pirícuéni càmicaalípináté nùawa pìatalé ráunamáita. 24 Wía apóstolca, wáalíacawa pee-
báidacuéca Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú, íná càmita wawàwa wachùulìacuéca pía cachàiníiri iyú
peebáidáanápinácué càide iyúwa iwàwacutáanácué peebáidaca. Néese wawàwacáitacué wayúudàaca pía
casíimáicaténácué piwàwa.

2

1 Ináté nuínáidacawa càmíinápinátécué nupáchiaca pía caquialéta àniwa ipíchanácué máiní achúmaca
piwàwa báawanama. Nùacaalítéwa pìatalécué ipíchawáiseté piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná
íichawatá, yá iwàwacutácaté nùuwichàidacuéca pía cachàiníiri iyútá. 2 Máinícaalícué achúmaca numànica
piwàwa, néese càmitacué yéewa wasíimáidáyacacawa. 3 Ináté càmitacué nupáchia pía, néeseté
nubànùacuéca pirí cuyàluta, pichùnìacaténácué wawàsi ipíchawáise nùanàaca pìatalécué, càmicáináté
nuwàwa nùacawa néré achúmacaténá nuwàwa pìwalicué, yácáiná nuwàwacué casíimáica pimànica
nuwàwa. Manuícaté nuínáidacawa nuwàwawa nacái pìwalicué casíimáinápináté piicáca nùacawa pìatalé
casíimáiri iyú. 4 Bàaluité nutànàacuéca pirí yáara quéechéeri cuyàlutaca nùalàacaténácué pía cachàiníiri
iyú, néeseté máiní achúmaca nuínáidáanícawa nuwàwawa. Catúulécanáca numànicaté nuwàwawa
manuísíwata àta nuícháanícataléta. Quéwa càmitaté nutànàacué pirí cuyàluta achúmáanápinácué piwàwa,
néese nutànàacatécué pirí yáara cuyàluta píalíacaténácuéwa máiní cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata.

Perdón para el que había ofendido a Pablo

5 Yái imàníiricaté ibáyawanáwa pìatalécué, achúmacaté imànicuéca piwàwa canánama. Càita nacái
achúmacaté imànica nuwàwa. Quéwa siùcade càmita nuwàwa nucháawàaca iináwaná ìwali mamáalàa-
cata cachàiníiri iyú, néese nuwàwaca numàacaca nuwàwawa ibáyawaná íicha, yùuwichàacáinátéwa
manuísíwata. 6 Batéwa macáitacué pidéca piúcaca píichawani, íná idéca yùuwichàacawa ibáyawaná
ichùulìacawa. Càmitacué iwàwacutá piùwichàidaca mamáalàacatani. 7 Iná siùcade iwàwacutácué pimàa-
caca piwàwawa ibáyawaná íicha. Pichàiniadacué iwàwa nacái ipíchaná máiní achúmaca iwàwa àta
yúucacatalétawa píichacué càiripináta. 8 Iná nusutácué píicha manuísíwata píasáidáanápinácué cáinináca
piicácani, peedácué pèewiréwa àniwani. 9 Nutànàacatécué pirí ìwali yái wawàsica núalimáidacaténácué
nuicáwa pía núalíacaténátéwa asáisí pimànicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanácué pía. 10 Iná siùcade
pimàacacaalícué piwàwawa áiba wenàiwica ibáyawaná íicha, yásí nacái numàacaca nuwàwawa íicha. Yá
nudéca numàacaca nuwàwawa Cristo iicápiná péenásàiricué ibáyawaná íicha, yái báawéerica imàníiricaté
nulí, nuwàwacáinácué casíimáica piwàwa macáita. 11 Wamàacacué wawàwawa ibáyawaná íicha ipíchanácué
Satanás imawènìadaca wía. Wáalíacáináwa báisíiri iyú Satanás yáalimáidaca wenàiwica namàníinápiná
nabáyawanáwa.

Intranquilidad de Pablo en Troas

12 Nùanàacaté Troas ìyacàlená néré nucàlidacaténá nalí Cristo itàacái, yá Dios imàacacaté numànica
cachàiníiri iyú nuíbaidacaténá Wáiwacali irípiná, nucàlidáanápiná iináwaná madécaná wenàiwica irí.
13 Quéwa achúmacaté nuwàwa nuínáidacawa càmicáiná nùanàa nùacawéerináwa Tito yái nuiquéerica iyúwa
nuénásàiriwa, yeebáidacáiná Jesucristo itàacái. Néese càmicáináté nùanàa Tito néré, íináté nucàlidaca
nuináwanáwa Troas ìyacàlená mìnanái irí nùacaténáwa náicha, yá nùacatéwa Macedonia yàasu cáli
nérépiná.

Victoriosos en Cristo

14 Quéwa nùaca Dios irí cayábéeri imawènìadacáiná wáicha wàuwidenái càiripináta, níara càmíiyéica
iwàwa wacàlidaca Cristo Jesús iináwaná, yái wàyéerica abédanamata yáapicha. Nùaca Dios irí cayábéeri
nacái imàacacáiná wacàlidaca itàacái madécaná wenàiwica irí. Yá Wáiwacali iináwaná icàlàlìacawa
macái cáli íínata càide iyúwa pumèníiri isàni icàlàlìanáwa. 15 Yá cayábaca Dios iicáca wacàlidáaná Cristo
iináwaná. Càica wíade iyúwa pumèníiri incienso isàni Cristo yèerica Dios irí iyúwa ofrenda, Cristo
ìyacáiná wawàwalìcu. Yá Cristo iináwaná icàlàlìacawa macái wenàiwica íiwitáaná irí. Icàlàlìacawa
wenàiwicanái irí Cristo iwasèeyéipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha neebáidacáiná Cristo itàacái.
Càita nacái Cristo iináwaná icàlàlìacawa wenàiwicanái irí yúuquéeyéipinácawa Dios íicha càmicáiná
neebáida Cristo itàacái. 16 Yái Wáiwacali itàacáica càicanide abénaméeyéi iríni iyúwa chéecáisimi isàni
inuérica wenàiwica, cawinácaalí yúuquéeyéipinácawa Dios íicha nàuwichàapinácáináwa càiripináta. Néese
yái Wáiwacali itàacáica càicanide áibanái iríni iyúwa pumèníiri isàni yèerica wenàiwica icáuca càmíiri
imáalàawa, cawinácaalí wenàiwica Cristo iwasèeyéipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nàyapinácáiná
Dios yáapicha càiripináta. Quéwa, canácata wenàiwica yáaliméeri icàlidaca Wáiwacali itàacái ichàini iyúwa
meedá. 17 Wacàlida wèepunícawa Dios itàacái quéwa càmita cài wamàni weedácaténá walíwa plata càide
iyúwa madécaná áibanái imàníiná. Néese wacàlidaca Dios itàacái machìwéeri iyú Dios iicápiná càide
iyúwa wenàiwica Dios ibànuèyéica báisícáináta wawàwa wamànica càide iyúwa Dios ichùulìaná wamànica,
wàyacáiná nacái abédanamata Cristo yáapicha.

3

El mensaje del nuevo pacto

1 Wadéca cài wacàlidaca waináwanáwa, wía apóstolca, íná cawàwanáta abénaméeyéi péenácué iyúunái-
daca wadàbaca watàaníca wàwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwacué abénaméeyéi péená icháawàanáté
wía quéechatécáwa. Quéwa càmita cài wamànica. Càita nacái càmita iwàwacutá wáasáidacuéca pirí
cuyàluta áibanái itànèerica waináwaná ìwali píalícaténácuéwa Dios ibànuèyéica wía. Càmitacué nacái
iwàwacutá wasutáca píicha cuyàluta picàlidáanácué waináwaná ìwali áibanái irí needácaténá nàataléwa
wía. Madécaná áibanái yéewáidéeyéicué pía nadéca nasutáca píicha càiri cuyàluta, quéwa càmita
cài wamànica. 2 Canáca iwàwacutácué walí píicha cuyàlutaca píacáinácué càicuéca píade iyúwa cuyà-
luta icàlidéeripiná waináwaná ìwali áibanáicaalí iwàwa yáalíacawa wàwali asáisí Dios ibànùacaalí wía,
bàaluitécáiná peebáidacatécué Jesucristo itàacái wacàlidacaalítécué pirí iináwaná. Càicuéca píade iyúwa
cuyàluta Dios itànèerica wawàwalìcu wáalíacaténáwa Dios ibànùacaté wía, wía apóstolca. Macái wenàiwica
náalíacawa peebáidacatécué Jesucristo itàacái wacàlidacaalítécué pirí iináwaná. 3 Macáita náalíacawa
amaléeri iyú càicuéca píade iyúwa cuyàluta Cristo itànèerica wáibaidacalé iyú peebáidacáinácué Cristo
itàacái wacàlidéericuéca pirí. Càmitacué cài píade iyúwa cuyàluta wenàiwica itànèerica tinta iyú. Càmi-
tacué cài píade iyúwa tàacáisi natànèerica íba ìwali càide iyúwaté Dios itànàanáté itàacáiwa íba ìwali profeta
Moisés irípiná. Néese cáuri Dios idéca ibànùacuéca Espíritu Santo piwàwa cáuri irìculé yáasáidacaténá
Cristo yàasunáicuéca pía. Iná yéewa macáita náalíacawa Dios ibànùacaté núa nucàlidacaténácué pirí itàacái.
4 Cristo idéca imàacaca manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali, wía apóstolca, yá wáalíacawa
báisíiri iyú Dios ibànùacaté wía wacàlidacaténácué pirí itàacái. 5 Càmita wáalimá wacàlidaca Dios itàacái
wachàini iyúwa meedá, néese macáita yái wamànníirica Dios idéca ichàiniadaca wía wamànicaténáni.
6 Dios idéca ichàiniadaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidáanápiná yái tàacáisica icàlidéerica wàlisài
wawàsi ìwali, yái wawàsi Dios imànníirica wenàiwicanái yáapicha icùanápiná nía iyúwa yàasunáiwa. Yái
wawàsi wàlisài càmíirita càide iyúwa wawàsi bàaluisàimica profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali, yái
tàacáisi íiméericaté Dios icùanápináté israelitanái namànicaalí càide iyúwa ichùulìaná nía. Yái bàaluisàimi
tàacáisica Moisés itànèericaté icháawàaca wía wéetáanápináwa càmicáiná wáalimá wamànica macáita
càide iyúwa íimáaná. Quéwa siùcade Dios ichàiniadaca wía wéewáidacaténácué pía wàlisài wawàsi ìwali
Dios imànníirica wáapicha wawàwalìcuíse, yàaca walí Espíritu Santo, yái Espíritu yèerica wacáuca càmíiri
imáalàawa.
7 Bàaluité Dios itànàacaté itàacáiwa íba sàabadéeyéi ìwali, profeta Moisés yéewáidacaténá wàawirináimi
israelitanái. Máinícáiná Dios icànaca mèlumèluíri iyú, íná yéewa idécanáamité Moisés ìyaca Dios
yáapicha yeedácaténá Dios íicha yái bàaluisàimi tàacáisica, yáté Moisés inàni icànaca nacái máiní
mèlumèluíri iyú. Israelitanái càmitaté náalimá naicáidaca Moisés inàni irí máinícáiná inàni icànaca.
Quéwaté yái camalásica ichacàcawa yàacawa Moisés inàni íicha. Ewita yái bàaluisàimi tàacáisica yáasái-
dacáaníta iwàwacutáaná wéetácawa wabáyawaná ichùulìacawa, càicáanítaté yàanàaca aléi èeri irìculé
máiní mèlumèluíri iyú yàanàacáináté Dios néese. 8 ¡Iná yéewa wáalíacawa Dios imànníinápiná walí
cayábéeri cachàiníwanái, wía Dios imànníyéica yáapicha wàlisài wawàsi imàacáanápiná Espíritu Santo
iwàlùacawa wawàwalìculé! 9 Núumacué pirí àniwa; éwita yái bàaluisàimi tàacáisica icháawàacáaníta
wía wéetáanápinátéwa wabáyawaná ichùulìacawa, càicáanítaté Dios yáasáidaca wenàiwicanái irí ichàini
manuíriwa icànéerica mèlumèluíri iyú imàacacaalíté itàacáiwa profeta Moisés irí. ¡Iná yéewa wáalíacawa
máiní cayábéericani cachàiníwanái yái wàlisài wawàsica Dios imànníirica wáapicha iicácaténá wía iyúwa
mabáyawanéeyéi, cayábacaténá nacái imànica wáiwitáise! 10 Báisíta yái tàacáisi bàaluisàimica yàanàacaté
mèlumèluíri iyú. Quéwa siùcade waicácani iyúwa càmíirica máiní cawènica yácáiná wàlisài wawàsi
idéca yàanàaca, máinníri cayába cachàiníwanái quéechéerimi íicha. 11 Càide iyúwaté tàacáisi bàaluisàimi
yàanàanáté mèlumèluíri iyú éwitaté imáalàapinátéwa, càita nacái cayábéeri cachàiníwanái yái wàlisài
wawàsica iyamáacáináwa càiripináta wáapicha.
12 Wáalíacawa wàlisài wawàsi iyamáanápináwa càiripináta, íná wacàlidaca Dios itàacái macàaluínináta,
càmita nacái wamáisanìa Dios itàacái wenàiwica íicha. 13 Càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa profeta
Moisés imànníináté. Idécanáamité Moisés icàlidaca Dios itàacái israelitanái irí, yá ibàlìacaté inàniwa
wáluma iyú ipíchaná israelitanái iicáca camalási ichacàca yàacawa inàni íicha, yái camalásica càmíirica
icàna càiripináta. 14 Quéwa càmitaté náalía néemìaca càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica, matuícáináté
náiwitáise. Siùca nacáide naléecaalí yái tàacáisica bàaluisàimica Dios imàaquéericaté profetanái irí, yá
mamáalàacata càmita náalía néemìacani càinácaalí íimáaná matuícáiná náiwitáise càide iyúwa cáucuíri
wáluma idéca nacáicaalí ibàlìaca náiwita. Càmita idé catuíca náiwitáise yácáiná abéerita Cristo yáalimá
imàacaca náalía néemìacani, quéwa càmita neebáida itàacái. 15 Ata siùca nacáide naléecaalí macáita yái
cuyàlutaca profeta Moisés itànèericaté, yá mamáalàacata càmita náalía néemìaca càinácaalí íimáaná, càide
iyúwa cáucuíri wáluma idéca nacáicaalí ibàlìaca náiwita. 16 Quéwa áibacaalí israelita iwènúada íiwitáisewa
Wáiwacali irípiná, yásí Wáiwacali imàacaca yáalíaca yéemìaca Dios itàacái, càide iyúwa Wáiwacali idéca
nacáicaalí yeedáca cáucuíri wáluma wenàiwica íiwita íicha, yéemìacaténá Dios itàacái. 17 Wáiwacali ìyaca
abédanamata Espíritu Santo yáapicha, íná wadènìacáiná Espíritu Santo, yásí Espíritu Santo iwasàaca wía
wacàlidacaténá Dios itàacái macàaluínináta, wáalíacaténá wéemìaca nacái càinácaalí íimáaná. 18 Péemìacué
comparación: Càmita wabàlìa wanàniwa cáucuíri wáluma iyú. Càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica
Jesucristo itàacái, càmita wabàa Wáiwacali íiwitáisewa áibanái wenàiwica íicha. Càide iyúwa chapúa
íibàacaalí èeri icamaláná quírameníwaca, icànacaténá èeri icamaláná iyú, càita nacái Espíritu Santo

imàacaca wáasáidaca áibanái irí máiní cayábéerica Wáiwacali íiwitáise. Càide iyúwa waicáidaca nacáicaalí Wáiwacali yéenáiwaná iríwa icànéerica mèlumèluíri iyú chapúa irìcuíse, càita nacái wamàacaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa, weebáida nacái itàacái, íná yéewa Espíritu Santo imàacaca wáiwitáise iwènúaca yàacawa Wáiwacali íiwitáise iyúwa, wàyacaténá càide iyúwa Wáiwacali ìyáaná. Macái yàawiría imanùbaca wadènìaca Wáiwacali íiwitáisewa cachàiníwanái. Càita Wacuèrinásàiri imànica wawàwalìcu, yái Espíritu Santoca.

4

1 Iná wía apóstolca, càmita cáalu wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Càmita nacái waméyáawa, Dios iicácáiná wapualé, imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná. 2 Càmita wamàni wawàsi báawéeri ibàacanéeri iyú iwàwacutéerica báica wía ìwalíise. Càmita wéewáida wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. Càmita nacái wawènúada Dios itàacái wachìwáidacaténá áibanái. Néese wacàlidaca Dios itàacái abéerita, machacàníiri iyú, yái báisíiri tàacáisica. Càita wamànica macáita báisíiri iyú yéewacaténá macái wenàiwica náalía watàaníca báisíiri iyú Dios iicápiná. 3 Wacàlidaca amaléeri iyúni yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Abénaméeyéi wenàiwica càmita náalía néemìaca cayábani càinácaalí íimáaná, quéwa níawamita yúuquéeyéipinácawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. 4 Càmicáiná neebáida íná yéewa Satanás idéca matuíca imànica náiwitáise, yái Satanás, nàasu cuwáisàiricani ichùulièrica èeri mìnanái íiwitáise. Càide iyúwa matuíyéimi càmíiná náalimá naicáca camalási icànéeri mèlumèluíri iyú, càita nacái Satanás matuíca imànica náiwitáise, níái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, ipíchaná náalíacawa máiní cayábéericani yái tàacáisi wacàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, yái Cristo cachàiníirica íiwitáise icànéerica mèlumèluíri iyú, cáimiétacanéeri náicha canánama, yáasáidéerica walí càinácaalí Dios íiwitáise ìyaca, Dioscáináni yái Cristoca. 5 Wía apóstolca, càmita wacàlida tàacáisi wàwaliwa yéewacaténá cayábaca wenàiwica iicáca wía, néese wacàlidaca Jesucristo ìwali Wacuèriná Dioscani. Wáimacáita nacái wàwaliwa pìasu wenàiwicacuéca wía wáibaidacaténácué pirí cáininácáiná waicáca Jesús. 6 Wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali, yácáiná Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali. Bàaluitésíwa canácaté camalási chái èeri irìcu. Néeseté Dios ichùulìacaté camalási icànáanápináté catéeri irìcuíse. Càita nacái Dios idéca imàacaca icamaláwa icànaca wawàwalìculé amalácaténá wáiwitáise yéewanápiná wáalíacawa Dios íiwitáise ìwali máiní cayábéericani. Jesucristo yáasáidaca walí amaléeri iyú càinácaalí Dios íiwitáise ìyaca, Dioscáináni yái Jesucristoca.

El vivir por la fe

7 Yá wadènìaca Dios icamaláná wawàwalìcuwa, íná wáalíacawa Dios ìwali. Wadènìa nacái ichàini wàyacáiná abédanamata Jesucristo yáapicha. Yái camalásica, chàinisi nacái càicanide iyúwa wawàsi máiníiri cawènica, cayábéeri nacái iicácanáwa, iwàwacutéeri wacàlidaca ìwali áibanái irí. Quéwa wadènìaca yái cawèníirica wawàsica wainá machawàaquéeri irìcuwa càiride iyúwa catùa mawèníichúa, bàcabàquéechúaca meedá, ibái icatùalenáca. Càita wáasáidaca Dios néeséericani yái chàinisi manuírica ìyéerica wawàwalìcu. Càmita wáibaida wachàini iyúwa. 8 Iná éwita máinícáaníta càulenáca namànica walí macái watéesebàa, càicáaníta wáalimá wáibaidaca Dios irípiná. Ewita nacái achúmacáaníta wáináidáanícawa wawàwawa ìwalíise yái wàuwichàanácawa, càicáaníta càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios íicha. 9 Napìadáidaca nàuwichàidáanápiná wía, quéwa Dios càmíirita imàaca wía abéerita. Náucaca wía cáli íinatalé, quéwa càmitàacá namáalàida wía. 10 Ata alénácaalí wàacawa, yá abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía, íná wàyaca càiripináta càide iyúwa Jesús ìyáanáté, yái yáaliéricatéwa yéetáanápinátéwa cáiwíiri iyú. Càita wàuwichàacawa chái èeri irìcu wáasáidacaténá macái wenàiwica irí cáuca Jesús, yái icuèrica wía báawéeri íicha. 11 Idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu, yá macái èeri imanùbaca abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía weebáidacáiná Jesús itàacái, wacàlidacáiná nacái iináwaná. Càita wáasáidaca áibanái irí wadènìaná Jesús icáuca càmíiri imáalàawa éwita wainá yéetácáanítawa áibaalípiná. 12 Wacàlidacatécué pirí Jesucristo iináwaná, íná áibanái iwàwaca inúaca wía, quéwa pidécuéca peedáca piríwa picáucawa càmíiri imáalàawa peebáidacáinácué Jesucristo itàacái.

13 Bàaluité profetanái itànàaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse íiméerica: “Nuebáidaca Dios íná nucàlidaca wenàiwicanái irí manuíca nuínáidacawa nuwàwawa Dios ìwali”, cài íimaca yái tàacáisica. Càita nacái wía, wadéca weebáidaca Dios càide iyúwaté profetanái yeebáidáaná, íná wacàlidaca nacái áibanái irí Dios iináwaná. 14 Wacàlidaca Dios iináwaná wáalíacáináwa Dios imichàidacaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi íicha. Càita nacái wáalíacawa Dios imichàidáanápiná wía yéetácáisi íicha wàyacáiná abédanamata Jesús yáapicha. Yá Dios itépiná wía yàataléwa, píacáanítacué nacái. 15 Wía apóstolca, wàuwichàacawa wayúudàacaténácué pía. Yá manùbéeyéicaalícué péená nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná, yásí manùbéeyéi nàapiná Dios irí cayábéeri ìwali yái cayábéerica imàníirica nalí, yéewacaténá manùbéeyéi yáwanái náalimá náalíacawa máiní cayábéerica Dios íiwitáise.

16 Iná càmita waméyáawa wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Ewita wainá máinícáaníta béeri yàacawa, càicáaníta Dios iwàlisàida yàacawa wáiwitáise èeri imanùbaca. 17 Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata Cristo irípiná madécaná èeri, càicáaníta waicáca wàuwichàanáwa chái èeri irìcu iyúwa achúméeri wawàsi ichàbéeripinácawa wáicha ráunamáita máinícáiná manuísíwéerica yái cawèníirica wadènièripinácа càiripináta chènuniré ìwalíise yái wàuwichàanácawa Cristo irípiná, yácáiná wàyapiná máiní cáimiétaquéeri iyú Dios yáapicha chènuniré, icànéeyéi mèlumèluíri iyú càiripináta. 18 Iná càmita máiní wáináidáanícawa ìwali yái wàuwichàanácawa, càmicáiná cawèni waicá yái wawàsi ìyéerica chái èeri irìcu, yácáiná macáita yái ìyéerica chái èeri irìcu imáalàapinácawa mesúnamáita. Néese wamàacaca wawàwawa ìwali yái

cawèníiri chènuníiséerica càmíiricáwaca waicá, ìyéerica néré wàyacatalépináca càiripináta, wáalíacáináwa yái chènuníiséerica càmíiricáwaca wadé waicáca siùcade ìyéeripiná càiripináta èeri càmíiri imáalàawa.

5

[1] Wáalíacawa wainá ìyaca càide iyúwa capìi wadènièrica chái èeri irìcu, càide iyúwa nacái capìima càmíirica ìya càiripináta. Néese wéetácaalíwa càide iyúwa capìi imáalàacaalíwa, yá wadènìapiná waináwa chènuníiséeri, Dioscáiná idéca ichùnìaca walípináni, càiride iyúwa wacapèepiná chènuníiséerica càmíirica imáalàawa, càmíirica wenàiwica imànicalé icáapi iyúwa. [2] Iná yéewa idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu wainá èeri irìcuírica yáapichawa, yá máiní wawàwaca wàwalica wainá wàlisàiwa chènuníiséerica. [3] Yá wàwalipiná wainá wàlisàiwa néré càide iyúwa wàwalicaalí wabàlewa. [4] Idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu wainá irìcuwa, yá achúmaca wawàwa wáináidacawa wainá ìwaliwa, wawàwacáiná wàwalica wainá wàlisàiwa, yéewanápiná wainá èeri irìcuíri iwènúacawa wàlisài iyú ìwalíise yái wacáuca càmíirica imáalàawa Dios yèeripináca walí. [5] Dios idéca màulenáca imànica wía wàwalicaténá wacáuca wàlisàiwa. Dios idéca nacái imàacaca walí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá wía yéewanápiná wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàanápiná walí wacáuca wàlisài càide iyúwa íimáanáté walí.

[6] Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali mamáalàacata. Wáalíacawa idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu wainá irìcuwa, wàyaca càide iyúwa canéeyéi yàasu cáli, càmicáinácá wàya Wáiwacali yáapichawa. [7] Càmitàacá wáalimá waicáca Wáiwacaliwa, quéwa weebáidacani wáiwitáise iyúwa idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu. [8] Manuíca nacái wáináidacawa wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa. Wáalíaca nacáiwa cayábáanápiná cachàiníwanái walíni wéetácaalíwa wamusúacaténáwa wainá íichawa wàacaténá wàyaca chènuniré Wáiwacali yáapichawa. Càita máiní wawàwa wàyaca yáapicha. [9] Iná wáalimáida wamànica càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná càiripináta idècunitàacá wàyaca wainá irìcuwa chái èeri irìcu, càita nacái wéetácaalíwa wàacaténá wàyaca Wáiwacali yáapichawa. [10] Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, iwàwacutápiná macáita wabàlùacawa Cristo íipunita áibaalípiná chènuniré, Cristo ìcàlidacaténá waináwaná ìwali, càinácaalíté wamànica wàyacaalíté chái èeri irìcu wainá irìcuwa. Wáibaidacaalí cayábéeri iyú Cristo irípiná, yásí yàaca wawèni. Quéwa càmicaalí wáibaida cayába irípiná, càita nacái canácaalí iwèni yái wáibaidacaléca, yá canáca wàasu cawèníiri.

El mensaje de la paz

[11] Iná wáalíacáináwa iwàwacutáca wàaca Wáiwacali iyéininawa, wía apóstolca, íná wáalimáidaca cachàiníiri iyú wáasáidacaténá áibanái irí watàaníca báisíiri iyú, Dios idéca nacái ibànùaca wía. Dios yáalíacawa wàwali cayábéeri iyú, ìwali nacái yái wamàníirica. Yá nuwàwacué píalíacawa nacái Dios idéca ibànùaca wía. [12] Picácué píináidawa watàanícáita wàwaliwa cayábéeri iyú meedá càide iyúwaté abénaméeyéi péenácué icháawàaná waináwaná ìwali quéechatécáwa. Càmita cáimacái waicá wíawawa áibanái íicha, néese wawàwacáita píalíacuécawa càinácaalí wamànica, càinácaalí watàaníca nacái wawènúadacaténá wenàiwica íiwitáise Dios irípiná. Càita wacàlidacuéca piríni casíimáicaténácué piicáca wía, wía yéewáidéeyéicatécué pía. Iná áibanái íimacaalícué pirí càmitasa Dios yàasu apóstol núa, íibaidéerica Dios irípiná, yásí píalimácué pimawènìadaca nàasu tàacáisi, níara cachàiníiyéica iicáca yáawawa iyúwa cayábéerica iicácanáwa, icàlidéeyéi nacái máiní cayábéeri iyúni, quéwa càmita báisí nawàwa náibaidaca Dios irípiná náiwitáise cayábéeri yáapichawa. [13] Abénaméeyéi péenácué nadéca náimaca wàwali máiwitáisecasa wía máinícáiná wáibaidaca Dios irípiná cachàiníiri iyú, wacàlidacáiná nacái itàacái macái wachàini iyúwa. Quéwa wadéca wamànica cài cáininácáiná waicáca Dios, wawàwa nacái áibanái yàaca irí cayábéeri. Néese macáitacué píalíacawa wadéca wéewáidaca pía éeréeri iyú, cáimiétaquéeri iyú nacái càide iyúwa cáiwitáiséeyéi. Wadéca cài wamànica wayúudàacaténácué pía. [14] Wáalíacawa cáininaca Cristo iicáca wía manuísíwata, íná yéewa máiní wawàwaca wáibaidaca irípiná macái wacáuca iyúwa wáalíacáináwa báisíiri iyúcani abéeri wenàiwica, yái Cristoca, idéca yéetácawa macái wenàiwica íichawalíná. Iná yéewa Dios iicáca macái wenàiwica càide iyúwa nadéca nacáicaalí néetácawa nabáyawaná ichùulìacawa. [15] Cristo idéca yéetácawa macái wenàiwica íichawalíná, yéewanápiná cawinácaalí ìyéeyéica chái èeri irìcu yeebáidéeyéica Cristo itàacái càmita nàya càide iyúwa nawàwáanáta meedá, néese iwàwacutá nàyaca càide iyúwa Cristo iwàwáaná, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, imichèericaté nacáiwa yéetácáisi íicha wàwalinápiná. [16] Iná siùcáisede càmita waicá áibanái càide iyúwa èeri mìnanái iicáaná wenàiwica. Ewita bàaluité canácáaníta iwèni waicáca Cristo, càide iyúwa èeri mìnali meedá, càicáaníta siùcade càmita quirínama wáináidacawa ìwali cài. [17] Iná cawinácaalí wenàiwicaca ìyéerica abédanamata Cristo yáapicha, Dios idéca iwàlisàidaca íiwitáise. Yái iyúwaté ìyáaná quéechatécáwa idéca ichàbacawa íicha, yá idéca idàbaca ìyaca wàlisài iyú.

[18] Dioscata yái imànìirica càiri cayábéeri wenàiwicanái irí. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná Dios idéca iwènúadaca wáiwitáise irípiná, yá siùcáisede cayábaca wáapicha Dios, idéca nacái Dios imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidacaténá itàacái macái wenàiwica irí yéewanápiná neebáidacani, cayábacaténá náapicha Dios nacái. [19] Yái tàacáisi íimáanáca, Cristo yéetácatéwa èeri mìnanái íichawalíná nabáyawaná ìwalíise, yéewanápiná cayábaca náapicha Dios, yá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca ichùulìaca wacàlidáanápiná yái tàacáisi wenàiwicanái irí. [20] Iná Cristo ibànuèyéica wía wacàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Wacàlidacuéca pirí Cristo itàacái Dios imáidacáinácué pía wàasu tàacáisi iyú. Yá wasutácué píicha wawàsi manuísíwata Cristo inùmalìcuíse piwènúadáanápinácué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápinácué cayábaca píapicha Dios. [21] Cristo càmitaté imàni ibáyawanáwa; quéwa Dios yùuwichàidacaténi wáichawalíná càide iyúwa cabáyawaná nacáiricani, yái Cristoca. Dios yùuwichàidacaté Cristo càide iyúwa idéca nacáicaalí macái èeri mìnanái ibáyawaná

ìyaca ìwali, yái Cristo mabáyawanéerica. Càité Dios imànica yéewanápiná mabáyawanáca iicáca wía, wía ìyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, Cristo yùuwichàacáinátéwa yùuwichàacáisi iyú yàanèeripinácatéwa wàwali wabáyawaná ìwalíisewa.

6

1 Iná siùcade wáibaidacáinácué Dios irípiná píapicha, yá wasutácué píicha wawàsi càmíinápinácué piúca
píichawa yái cayábéeri Dios imàníiricuéca pirí mawèníiri iyú iwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi
íichawa. 2 Bàaluitécáiná profeta itànàacaté Dios itàacái. Dios íimacaté:
"Nuémìacaté pisutáaná nuícha nuwàwacaalíté nuicáca pipualé; yáté nuwasàaca pía nùasu yùuwichàacáisi
íichawa nuyúudàacaténá pía",
cài íimaca yái Diosca. Siùcade wéenánái, idéca wéenáiwaná yàanàaca cayábéeri iyú Dios iicácaténá wapualé
siùcade, íná iwàwacutá wenàiwica isutáca Dios íicha siùca. ¡Siùca Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwica Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha!
3 Wáalimáidaca macái wachàini iyúwa wàyacaténá machacàníiri iyú càiripináta ipíchaná áibanái báawaca
naicáca Dios itàacái wacàlidéerica nalí, néese càmita nawàwa nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná.
Wàyaca machacàníiri iyú càmicáiná wawàwa áibanái itàaníca báawéeri iyú ìwali yái wáibaidáanáca Dios
irípiná. 4 Néese càinácaalí wawàsi wamàni, yá wáalimáidaca wáasáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía
íibaidéeyéica irípiná. Càita wáasáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía: Wàidenìaca wàuwichàanáwa máiní
matuíbanáiri iyú, éwita canácaalí walí wawàsi wamáapuèrica, càita nacái áibanáicaalí càulenáca namànica
walíni. 5 Càita nacái wàidenìaca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú éwita nacapèedáidacaalí wía, càita nacái
náucacaalí wía presoíyéi ibànalìculé, càita nacái báawacaalí namànica yàcalé mìnanái íiwitáise àta napìa-
catalétawa nàwacáidáyacacawa nanúacaténá wía. Càita nacái wàidenìaca wàuwichàanáwa matuíbanáiri
iyú éwita iwàwacutácaalí wáibaidaca cachàníiri iyú àta máinícataléta chamàleca wía, càita nacái càmicaalí
waimá cayába táiyápinama wáibaidacaténá Dios irípiná, wasutácaténá íicha nacái, càita nacái máapicaalí
wía canácáiná wayáapiná. 6 Càita wamànica wáasáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéica
irípiná. Wàyaca masaquèeri iyú; wáalíaca báisíiri tàacáisi; càmita calúa wía ráunamáita áibanái yáapicha,
wamàni nacái nalí cayábéeri; Espíritu Santo ìyaca wawàwalìcu; cáininácа waicáca wenàiwica báisíiri iyú
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita wáasáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íibaidéeyéica irípiná.
7 Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi báisíirica, wamànica nacái Dios ichàini iyú yái càmíirica wenàiwica
idé imànica. Yái wàyáanáca machacàníiri iyú, càicanide iyúwa wacáapisàì chènunníséerica wapéliéripiná
iyú Dios irípiná. Càita wamànica ùwicái Dios irípiná: Wamànica ùwicái Satanás íipunita wawènúadacaalí
wenàiwica íiwitáise Dios irípiná. Wàyacaalí nacái machacàníiri iyú, yásí wacùaca wíawawa ipíchaná
wamànica wabáyawanáwa. 8 Abénaméeyéi wenàiwica nàaca wáimiétacaná. Aibanái nacái caná wawèni
naicáca wía. Abénaméeyéi natàaníca wàwali cayábéeri iyú; áibanái nacái natàaníca wàwali báawéeri iyú.
Naicáca wía càide iyúwa cachìwéeyéi éwita wacàlidacáaníta yái báisíiri tàacáisica. 9 Namànica walí báawéeri
càide iyúwa càmicaalí náalía naicáca wía, éwita náalíacáaníta naicáca wía cayába. Naicáca wía iyúwa
yéetéeyéipináwa, quéwa cáuca wía. Nàuwichàidaca wía manuísíwata quéwacá càmita nanúa wía. 10 Naicáca
wía iyúwa achúméeyéi iwàwa, yá báisícata áibaalí achúmaca wawàwa, quéwa wayanídacawa mamáalàacata
wawàwalìcuísewa. Ewita catúulécanácáaníta wía, càicáaníta wadéca wawacùaca yái báisíiri cawèníirica
madécaná wenàiwica irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. Wàyaca càide iyúwa canásíwéeyéi yàasu, quéwa Dios yáapicha wadènìaca macáita.
11 Píacué wéenánáica Corinto ìyacàlená mìnanáica, wadéca wacàlidacuéca pirí macáita iyúwa
wáináidáanáwa. Càmitacué wabàa píicha wáiwitáisewa. 12 Càmita wawènúada píicha wáiwitáisewa, néese
cáininácа waicácuéca pía mamáalàacata. Quéwa càmitacué máiní cáininá piicáca wía. 13 Iná nusutácué
píicha wawàsi càide iyúwa abéeri náaniri isutáaná yéenibe íichawa wawàsi: Cáininácué piicáca wía báisíiri
iyú càide iyúwa cáininánáanácué waicáca pía.

Somos templo del Dios viviente

14 Picácué picásàawa náapicha níara càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, càita nacái picácué pimàni
wawàsi náapicha, càmicáiná yéewa abédanamacué píiwitáise náapicha; yácáiná cawinácaalí iwàwéerica
ìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná càmita yéewa abédanama íiwitáise áiba wenàiwica
yáapicha càmíirica iwàwa ìyaca machacàníiri iyú. Càide iyúwa càmíiná yéewa camalási yàacawéeridaca
catéeri, càita nacái càmita yéewa abédanama amaléeri íiwitáise catéeri íiwitáise yáapicha. 15 Càide iyúwa
càmíiná yéewa abédanamata Cristo íiwitáise Satanás yáapicha, càita nacái cawinácaalí yeebáidéerica
Jesucristo itàacái càmita nacái yéewa abédanamata íiwitáise yáapicha abéeri càmíirica yeebáida Jesucristo
itàacái. 16 Péemìacué comparación: Canáca yéewaná wenàiwica itéca ídolonái, níái cuwáinái yéenáiwanáca,
Dios yàasu templo irìculé, yái capìi wenàiwica isutácàaluca Dios íicha, càmicáinácué yéewa wàaca cuwáinái
icàaluíníná wàacaalí Dios icàaluíníná. Píacué, càicuéca píade iyúwa cáuri Dios yàasu templo, cáuri Dios
ìyacáinácué piwàwalìcu. Dios ìyacáinácué píapicha, íná canáca yéewaná pìyaca abédanamata áibanái
yáapicha càmíiyéica yeebáida Dios. Dios idéca càì íimaca wàwali, wía yàasu wenàiwicaca:
"Nùyapiná nèewibàa, nuèpunípiná nacáiwa náapicha; núatapiná Nacuèriná Dios, níatapiná nacái nùasu
wenàiwica",
cài íimaca yái Diosca. 17 Iná Wáiwacali íimaca walí nacái:
"Pimusúacuéwa nèewíise, pìacué nacáiwa náicha; picácué pimàni pibáyawanáwa náapicha, níara
casaquèeyéica íiwitáise. Néese nuedápinácué píawa nùasu wenàiwicapináwa.

[18] Núatapiná Píaniricué, píatapinácué nacái nuénibewa”,
íimaca yái Wáiwacalica, yái cachàiníirica náicha canánama.

7

[1] Iná péemìacué cayába, píacué wéenánái cáininéeyéica waicáca, nudéca nucàlidacuéca piríni càide iyúwa Dios íimáanáté cáimiétacanéeri iyú imànníinápiná walí. Iná iwàwacutá wacùaca wíawawa masaquèeri iyú méetàuculé báawéeri íicha ipíchaná wamànica wabáyawanáwa wainá iyúwa, wáiwitáise iyú nacáiwa. Iwàwacutácué wàaca Dios iyéininá, wamàaca irí nacái wíawawa wáalimáidacaténá wàyaca mabáyawanéeri iyú.

La conversión de los corintios

[2] Píacué wéenánáica, wasutácué píicha wawàsi cáininàanápinácué piicáca wía àniwa. Canácatacué báawéeri wamànírité pirí. Càmitaté nacái wawènúadacué píiwitáise cayábéeri íicha. Canátaté wachìwáidáanácué pía. [3] Càmita cài núuma nucháawàacaténácué pía. Càide iyúwaté núumáanácué pirí quéechatécáwa: Cáininácuéca nuicáca pía manuísíwata, idècunitàacá nùyaca chái èeri irìcu, càita nacái wéetácaalíwa. [4] Manuíca nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué pimànníinápinácué machacànníri iyú càide iyúwa núumáaná. Máiní casíimáica nuicácuéca pía nacái pimànicáinácué cayábéeri. Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, wía apóstolca, càicáaníta nuchàiniadaca nuwàwawa casíimáiri iyú manuísíwata nuémìacáinácué piináwaná ìwali.

[5] Wàanàacatáiseté aléi Macedonia yàasu cáli íinatalé, càmita wadé wayamáidacawa matuíbanáiri iyú, néese namànica walí máiní càulenéeri iyú àta alénácaalí wàacawa. Abénaméeyéi nawàwaca napéliaca wía. Yá nacái achúmaca wáináidacawa wawàwawa wacalùniwa wawàwalìcuísewa. [6] Quéwa Dios, yái ichàiniadéerica nawàwa, cawinácaalí achúméeyéica iwàwa, ichàiniadacaté wawàwa nacái Tito yàanàacaalíté wàatalé. [7] Càmíirítaté abéta Tito ìwali casíimáica wawàwa yàanàanáca, néese casíimáicaté wawàwa pichàiniadacáinácué Tito iwàwa ìyacaalítécué píapicha. Tito icàlidacaté walí máinícué piwàwa piicáca wía. Icàlidacaté nacái walí achúmáanácué piwàwa nùwaliná, máinícué nacái piwàwaca pimànica càide iyúwa nùalàanácué pía.Ináté nuémìacáináté càiri tàacáisi, íná casíimáicaté nuwàwa máiní cachàiníwanái.

[8] Ewitaté nùasu quéechéeri cuyàluta nutànèericatécué pirí achúmacaté imànicuéca piwàwa, càicáaníta siùca càmita achúma nuwàwa ìwali. Quéechatécáwa achúmaca nuwàwa núalíacáinátéwa achúmaca nùasu quéechéeri cuyàluta imànicuéca piwàwa achúma èeripinátaté. [9] Siùca quéwa casíimáica nuwàwa. Càmita casíimái nuwàwa ìwali yái achúmáanácuéca piwàwa, néese casíimáica nuwàwa piwènúadacáinátécué píiwitáisewa Dios irípiná àniwa achúmacáinácué piwàwa ìwalíise yái báawéerica pimànníiricatécué. Achúmacatécué piwàwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa yáara quéechéeri cuyàlutaca nutànèericatécué pirí idéca iyúudàacuéca pía. [10] Achúmacaalí wawàwa wabáyawaná ìwaliwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí wawènúadaca wáiwitáisewa báawéeri íicha Jesucristo iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néese càmita quirínama iwàwacutá achúmaca wawàwa ìwalíise. Quéwa áibanái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, achúmacaalí nawàwa iwàwacutácáiná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulìacawa chái èeri irìcu, càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Iná néetápinácawa nabáyawaná yáapichawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. [11] Idéca achúmacuéca piwàwa pibáyawaná ìwalicuéwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, ¡íná Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata! Dios idéca imàacacué píináidacawa cáalíacáiri iyú ìwali yái báawéeri wawàsica, íináté pidécuéca pichùnìacani ipíchanácué cabáyawanáca pía ìwalíise mamáalàacata. Yá máiní calúacatécué piicáca yái báawéeri wawàsica namànníiricaté pèewi. Cáalucatécué nacái pía càmicáinácué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía. Néeseté piwàwacuéca piicáca núa. Piwàwacatécué nacái piùwichàidaca péenásàiri imànníiricaté ibáyawanáwa. Iná pidécuéca píasáidaca càmita quirínama cabáyawanáca pía ìwalíise yái wawàsi báawéerica. [12] Iná nutànàacaalícué pirí yáara quéechéeri cuyàlutaca, báisícata nuínáidacatéwa nùyaca ìwali yái wenàiwica imànníiricaté ibáyawanáwa, nuyúudàacaténá nacái yái yùuwichèericawa báawéeri ìwalíise. Quéwa máiní cachàiníwanái nuínáidacatéwa nùyaca pìwalicué canánama yéewanápináté píasáidacuéca Dios iicápiná cáinináanácuéca piicáca wía. [13] Càita Dios idéca ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá casíimáica wía àniwa.

Quéwa máiní casíimáica cachàiníwanái wawàwa waicáca casíimáiná Tito iwàwa, yácáiná macáitacué pidéca pichàiniadaca iwàwa manuísíwata. [14] Ipíchawáiseté Tito yàaca ipáchiacuéca pía, yáté nucàlidaca iríni cayábaca nuicácuéca píiwitáise, càmitaté nacái bái núa pìwalíisecué. Néese càide iyúwa wacàlidáanácué pirí abéerita yái báisíiri tàacáisica, càita nacái báisíirica macáita yái wáimáanácaté Tito irí wáimacaalíté irí casíimáicué waicáca píiwitáise. [15] Yá cáinináca Tito iicácuéca pía cachàiníwanái mamáalàacata iwàwalicáiná peebáidacatécué itàacái, pitàidacatécué nacái cayábéeri iyúni, cáimiétaquéeri iyú nacái. [16] ¡Yá casíimáica nuwàwa núalimácáiná manuíca nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué núalíacáináwa báisíiri iyúcani casíimáináca waicáyacacawa àniwa!

8

Generosidad en las ofrendas

[1] Píacué wéenánáica wawàwacué wacàlidaca piríni siùcade càinácaalí iyú Dios idéca imànica cayábéeri nalí níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa chái Macedonia yàasu cáli íinata. [2] Ewita nàuwichàacáanítawa manuísíwata Jesucristo irípiná neebáidacáiná itàacái, càicáaníta máiní casíimáica nawàwa. Máiní catúulécanáca nía quéwa nadéca namàacaca manùba plata Dios irípiná manuíri ofrenda iyú càide iyúwa càasuíyéi. [3] Nudéca nuicáca nutuí iyúwani namàacaca plata Dios irípiná iyúwata nadènìaná.

Núalíacawa nacái nadéca namàacaca ofrenda casíimáiri iyú manuísíwata cachàiníwanái íicha yái náalimáanáca namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú, càide iyúwaté nawàwáaná nawàwalìcuísewa. [4] Nasutácaté
wáicha wawàsi manuísíwata wamàacáanápináté namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú càide iyúwaté áibanái
imàacáanáté ofrenda nayúudàacaténá wéenánái catúulécanéeyéi, yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái. [5] Níái
Macedonia yàasu cáli néeséeyéica nadéca namàacaca manùba plata manuíri ofrenda iyú cachàiníwanái
íicha yái watuíyèericaté. Quéechatécáwa namàacaca níawawa Wáiwacali irí namànicaténá càide iyúwa
iwàwáaná, neebáidacaté nacái walí namànicaténáté càide iyúwa wàalàaná nía Dios inùmalìcuíse, néese
namàacacaté plata ofrenda iyú Dios irípiná. [6] Iná wadéca wasutáca Tito íicha wawàsi yàanápinácawa
pìatalécué ànìwa yeedácaténácué píicha yái manuíri ofrenda pidàbéericuécáwaca pìaca irí bàaluité.
[7] Pidécuéca pimànica cayábéeri iyú manuísíwata. Pidécuéca peebáidaca Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú.
Pidécuéca nacái picàlidaca Dios itàacái cayábéeri iyú. Pidécuéca píalíacawa Dios itàacái ìwali, pidécuéca
píibaidaca cayába Dios irípiná. Pidécuéca nacái cáininàca piicáca áibanái manuísíwata càide iyúwa
wéewáidáanácué pía, íná iwàwacutácué pimàacaca manuísíwéeri ofrenda nacái Dios irípiná casíimáiri iyú,
piyúudàacaténácué catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

[8] Càmitacué cài núumaca pirí nuchùulìacaténácué pía cachàiníiri iyú pimàacáanápinácué plata ofrenda
iyú Dios irípiná. Néese nuwàwacáitacué píalíacawa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca
namàacaca ofrenda casíimáiri iyú, nuwàwacáinácué numichàidaca píiwitáise píasáidacaténácué cáininàca
piicáca áibanái báisíiri iyú. [9] Yácáiná píalíacuéwa Wáiwacali Jesucristo imànicaté walí cayábéeri mawènìiri
iyú. Ewitaté máinícáaníta càasucani Dios yáapicha icùacáináté macáita chènuníise, càicáaníta imàacaca
íichawa yàasu cawèníiriwa macáita, yá ìyacaté chái èeri irìcu iyúwa canéeri yàasu cáininácáiná iicácuéca
pía. Iná yéewa càasucuéca pía siùcáisede cawèníiri chènuníiséeri iyú Wáiwacali itúulécaná ìwalíise.

[10] Nuwàwaca nuyúudàacuéca pía, íná nucàlidacué pirí siùcade càinácaalí nuínáidacawa pìasu ofrendapiná
ìwali: Aiba camuímité pidàbacatécué pìwacáidaca pìasu ofrendawa, pimàacacatécué plata Dios irípiná
casíimáiri iyú. [11] Siùca nùalàacué pía pìwacáidáanápiná mamáalàacatani càide iyúwacué píalimáanáta àta
pimáalàidacatalétacué pìwacáidaca yái plata picàlidéericatécué nulí ìwali. Pimànicué nacái casíimáiri iyúni
càide iyúwaté pidàbáanáté pimànicani. [12] Báisícaalí wenàiwica iwàwa imàacaca plata Dios irípiná ofrenda
iyú, yásí cayábaca Dios iicáca yàasu ofrenda. Dios càmita isutá wáicha wawàsi càmíirica wadènìa.

[13] Càmita nuchùulìa pía pìanápinácué pìasuwa macáita piyúudàacaténácué áibanái àta canácatalétacué
pirí yái pimáapuèrica. [14] Néese núumacué pirí cayábaca piyúudàacaalícué nía nàyacaténá càide iyúwacué
pìyáaná, càmíiyéica máiní càasu píicha, càita nacái càmíiyéicué máiní catúulécaná píicha. Siùcade
pidènìacué pìasuwa cayába piyúudàacaténácué catúulécanéeyéi wenàiwica. Néese áibaalípiná nadènìaca
nàasuwa cayába, yásí náalimá nayúudàacuéca pía, càmicaalícué pidènìa yái pimáapuèrica. Càitacué
píalimápiná pìyaca abédanamata. [15] Cayábaca ìyacaalí càide iyúwaté Dios imàníiná israelitanái irí bàaluité.
Dios imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníise israelitanái nàwacáidacaténáni nayáapináwa. Yá Dios
yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: “Abénaméeyéi ìwacáidacaté manùba maná quéwa càmitaté
nadènìa manùba íicha yái namáapuèrica. Càita nacái abénaméeyéi ìwacáidacaté achúmáanata maná
quéwa nadènìacaté macáita namáapuèrica”, cài íimaca. Iná iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéi
Jesucristo itàacái.

Tito y sus compañeros

[16] Nùaca Dios irí cayábéeri imàacacáináté Tito cáininácuéca iicáca pía càide iyúwa cáininàanácué nuicáca
pía nacái. Iná yéewa Tito iwàwaca iyúudàacuéca pía. [17] Iná nusutácaalíté Tito yàanápinácué pìatalé, yáté
yeebáca nulí casíimáiri iyú. Iwàwacáinácué nacái iyúudàaca pía, íná idéca íináidacawa yàanápinácué iicáca
pía siùcade.

[18] Iyaca chái áiba wéenásàiri cayábéeri iináwaná, yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yánica wabànùacani Tito yáapicha. Macái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé
imanùbaca nacàlidaca iináwaná ìwali cayábéeri iyú yái wéenásàirica, íibaidacáiná cayába Dios irípiná
icàlidacaténá yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [19] Yá
nacái níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca needácani yái wéenásàirica yàacawéeridacaténá
wía, iyúudàaca nacái watéca ofrenda, yéewacaténá wàaca Wáiwacali íimiétacanáwa, wáasáidacaténá
nacái wawàwaca wayúudàaca wenàiwica catúulécanéeyéi, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [20] Wawàwa
watéca wáapichawani yái wéenásàirica cayábéeri iináwaná ipíchaná áibanái itàaníca báawéeri iyú wàwali
ofrenda ìwalíise, yái wàwacáidéerica wàyaca, manuícáináni, yái ofrendaca. [21] Wawàwa cài wamànica
wáalimáidacáiná wamànica machacànníiri iyú macáitani, càmíiricata abéta Wáiwacali iicápiná, néese macái
wenàiwica iicápiná nacái.

[22] Wabànùaca nacái náapicha áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, yái yáasáidéerica walí madécaná
yàawiría íibaidáaná Dios irípiná cachàiníiri iyú. Siùca nacái máiní cachàiníwanái iwàwaca iyúudàacuéca
pía manuícáiná íináidacawa iwàwawa pìwalicué manuísíwata, yéemìacáinácué piináwaná piwàwáanácué
piyúudàaca áibanái. [23] Aibacaalícué isutá yéemìawa pía Tito ìwali, yá picàlidacuéni nalí nùacawéerinácani,
íibaidéerica nacái núapicha Dios irípiná wayúudàacaténácué pía. Nasutácaalícué nacái néemìawa pía
nàwali níái áibanái wéenánáica Tito yáapichéeyéica, yá picàlidacué nalí cài, níái yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái níaca ibànùa nía, náibaida nacái Cristo irípiná yéewacaténá áibanái yàaca Cristo icàaluíníná.
[24] Iná nàanàapinácaalícué pìatalé, yá píasáidacué nalí cáininácuéca piicáca nía báisíiri iyú, yéewanápiná
macáita wenàiwica áiba cáli néeséeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalíacawa pimànicuéca cayábéeri,

náalíacaténa nacáiwa wacàlidacatécué piináwaná ìwali machacàníiri iyú, watàanícaalíté cayábéeri iyú pìwalicué.

9

La colecta para los hermanos

1 Càmita iwàwacutá nutànàacuéca pirí àniwa ìwali yái pìasu ofrendapináca, pìwacáidéeripinácuéca
piyúudàacaténácué catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 2 Núalíacáináwa
cayábacuéca píiwitáise, núalíaca nacáiwa piwàwacué pìwacáidaca plata pimàacacaténáni Dios irípiná
ofrenda iyú. Càita nucàlidacué casíimáiri iyú piináwaná ìwali càiripináta nalí níái Macedonia yàasu
cáli néeséeyéica. Nudéca nucàlidacuéca nalí piináwaná ìwali, píacué ìyéeyéica Acaya yàasu cáli íinata,
píináidáanátécué pìwacáidaca ofrenda idé abéeri camuíca néese. Iná yéewa batéwa macáita ìyéeyéica
chái Macedonia yàasu cáli íinata nadéca namichàidaca náiwitáisewa néemìacáinácué piináwaná ìwali
pimàacáanápinácué plata Dios irí ofrenda iyú, íná nawàwaca namàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú
nacái. 3 Quéwa nubànùacuéca pìatalé níái wéenánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ipíchanácué
càmitàacáwa pimàni càide iyúwa nucàlidáanátécué piináwaná ìwali cayábéeri iyú pìasu ofrenda ìwalipi-
ná. Nuwàwaca báisíta pimáalàidacuéca pìwacáidacani ipíchawáise nùanàacuéca pìatalé càide iyúwaté
nucàlidáaná áibanái irí piináwaná ìwalicué. 4 Aibanái Macedonia yàasu cáli néeséeyéi nàanàacaalí núapicha
pìatalécué, càmita nuwàwa nàanàacuéca pía càmíinácáwa pìwacáida ofrenda, ipíchaná báica wía ìwalíise
yái wacàlidáanáca manuíca wáináidacawa wawàwawa pìwalicué pìwacáidáanápinácué ofrenda. Yá nacái
báipinácué píawa canácaalícué pìasu ofrenda piyúudàacaténácué áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.
5 Iná nudéca nuínáidacawa nusutáanápiná náicha wawàsi níái wéenánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
nàanápinácué napáchiaca pía quéecha nupíchalécáwa, nayúudàacaténácué pimáalàidaca pìwacáidaca
pìasu ofrendawa càide iyúwaté picàlidáaná bàaluité. Iná pimáalàidacanáamicué pìwacáidaca pìasu ofren-
dawa cayába, yásí náalíacawa pimàacacué plata Dios irípiná casíimáiri iyú piwàwacáinácué piyúudàaca
áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néeni càmicaalícuécáwa pimáalàida pìwacáidaca ofrenda, yásí
áibanái náináidacawa càmitacué báisí piwàwa pimàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú, nayúunáidapiná
nacái weedácuéca píichani cachàiníiri iyú.

6 Péemìacué cayába comparación: Aibacaalí wenàiwica ibàna achúmáana, yásí yeedáca yàacàsi achú-
manamata; quéwa ibànacaalí manuí, yásí yeedáca manùba yàacàsi. Càita nacái pimàacacaalícué achúméeri
ofrenda, yásí Dios imànicuéca pirí achúméeríina cayábéeri; quéwa pimàacacaalícué manuíri ofrenda, yásí
Dios imànicuéca pirí cayábéeri àniwa manuísíwata. 7 Iwàwacutá macái wenàiwica imanùbaca imàacaca
plata Dios irípiná ofrenda iyú càide iyúwa íináidáanáwa iwàwalìcuísewa. Cáininàca Dios iicáca wenàiwica
imàaquéeyéica ofrenda casíimáiri iyú. Càmita Dios iwàwa wamàacaca plata ofrenda iyú báawacaalí wawàwa
ìwalíise, càide iyúwa áibanái idéca nacáicaalí ichùulìaca wía cachàiníiri iyú. 8 Dios yáalimá imànicuéca pirí
macái cayábéeri íiwitáaná manuísíwata càiripináta pidènìacaténácué macáita pimáapuèricuéca, pidènìa-
caténácué nacái pìasuwa cayába piyúudàacaténácué macái íibaidacalési íiwitáaná cayábéeri. 9 Càité profeta
itànàacaté Dios itàacái bàaluité:

"Yái wenàiwica cayábéerica íiwitáise idéca yàaca catúulécanéeyéi yàasupiná manuísíwata. Imànipiná
áibanái iríwa machacàníiri iyú càiripináta",

cài íimaca. 10 Dios yàacuéca walí bànacalé íimi wabànacaténácué wabànacalewa. Yàacué nacái walí
yàacàsi wayáapiná. Càita nacái Dios yàapinácué pirí macáita yái pimáapuèrica. Dios imàacapinácué
pidènìaca pìasuwa cayába pìacaténácué catúulécanéeyéi yàasupiná. Néese Dios imàacapinácué pìasu
ofrenda iyúudàaca nía manuísíwata. Yásí Dios imànicuéca piríwa cayábéeri manuísíwata, yéewanápinácué
piyúudàaca áibanái àniwa. 11 Càipinácué pidènìapinácué macái cawèníiri íiwitáaná yéewanápinácué
pìaca catúulécanéeyéi yàasupiná manùba. Pibànùacaalícué pìasu ofrendawa núapicha catúulécanéeyéi
irípiná, yásí níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàapiná Dios irí cayábéeri pìasu manuíri ofrenda
ìwalíise. 12 Yácáiná watépinácué pìasu ofrenda catúulécanéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa
càmíiricata abéta wàa nalí yái wawàsica namáapuèrica, néese wachàiniadapiná nawàwawa nacái nàacaténa
Dios irí cayábéeri manuísíwata. 13 Nàapiná Dios irí cayábéeri, yácáinácué pìasu ofrenda yáasáidapiná
nalíwa peebáidacuéca Cristo itàacái cayábéeri pimànicaténá càide iyúwa Cristo ichùulìanácué pía. Nàapiná
nacái Dios icàaluíníná ìwalíise yái manuíri ofrenda pimàaquéericuéca piyúudàacaténá nía, áibanái nacái.
14 Yá nacái nasutápinácué Dios íicha pirípinácué manuísíwata, máiní cáininéeri iyú, Dios imànicáinácué
pirí cayábéeri mawèníiri iyú. 15 ¡Wàacué Dios irí cayábéeri imànicáiná walí cayábéeri mawèníiri iyú
manuísíwata, quéwa máiní manuí cachàiníwanái íicha yái wáaliméeripináca wacàlidaca èeri mìnanái itàacái
iyú!

10

La autoridad de Pablo como apóstol

1 Núa Pablo, nùalàacué pía manuísíwata, quéwa éeréeri iyúta nacái càide iyúwa Cristo yàalàaná
wenàiwica éeréeri iyú, imàni nacái cayábéeri wenàiwica irí. Abénaméeyéi péenácué náimaca nùwali
cáalucasa nuicácuéca pía, náimaca nacái nùalàacasa wenàiwica éeréeri iyú idècunitàacá nùyaca píapicha,
quéwa náimaca nùyacaalícué déeculé píicha, yá nùalàacuécasa pía cachàiníiri iyú, náimaca. 2 Uwé,
nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, picácué píalimáida piicáwa núa nùacaalípiná nupáchiacuéca pía,
ipíchaná iwàwacutáca nùalàaca nía cachàiníiri iyú níara péenácuéca icháawèeyéica nuináwaná ìwali

náimacáiná numànicasa càide iyúwa èeri mìnanái imànníiná càmíiyéica yeebáida Dios. Nudéca nuínáidacawa nùalàanápiná nía cachàiníiri iyú nùyacaalípinácué píapicha càmicaalícáwa nawènúada náiwitáisewa báawéeri íicha. [3] Báisícata iwàwacutá wàyaca chái èeri irìcu càide iyúwa macái èeri mìnanái, quéwa càmita wamàni ùwicái Dios irípiná càide iyúwa èeri mìnanái imànníiná ùwicái nàuwidenái íipunitawa nacáapisài iyúwa èeri irìcuírica. [4] Yái wacáapisài càmíirica càide iyúwa èeri mìnanái icáapisài, néese yái Dios ichàinica, yácata wacáapisài yáalimèerica imáalàidaca Satanás imànicalé cachàiníirica, yái Satanás idacùanáca wenàiwica íiwitáise. [5] Iná yéewa Dios ichàini iyú wáasáidaca cachìwéerica nàasu tàacáisi cawinácaalí ichìwáidéeyéica áibanái ipíchaná neebáidaca Jesucristo itàacái. Wáasáidaca nacái cachìwéeyéica nía, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa, icàlidéeyéica cachìwéeri tàacáisi ipíchaná wenàiwica yeebáidaca Dios. Wadènìacáiná yái wacáapisàicawa, yái Dios ichàinica, íná yéewa wáalimá wawènúadaca wenàiwica íiwitáise Cristo irípiná neebáidacaténá itàacái. [6] Càita nacái Dios ichàini iyú wáalimá wàuwichàidaca níara abénaméeyéi péenácuéca càmíiyéica iwàwa imànica càide iyúwa wàalàaná nía, pidécanáamicué pimànica machacànníiri iyú càide iyúwa wáimáaná.

[7] Càmitacué píalimá píináidacawa machacànníiri iyú piicácáinácué wenàiwica iicácanáwa meedá, ínácué piicáca núa càide iyúwa machawàaquéeri. Aibanáicaalí pèewi icàlida iináwanáwa Cristo yàasunáicasa nía, iwàwacutá nawàwalica Cristo yàasunáica nacái wía, wía apóstolca. [8] Cawàwanáta piyúunáidacuéca canùmaséeca núa nucàlidacáiná madécaná ìwali yái wachùulìanápinácuéca pía, quéwa càmita báipiná núa nutàacái ìwalíisewa yácáiná núasáidapinácué piríwa amaléeri iyú Wáiwacali idéca imàacaca wàalàacuéca pía wayúudàacaténácué pidàwinàidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinicaténácué píiwitáise Dios ìwali. Càmitaté imàaca walí ichàiniwa wamáalàidacaténácué pía. [9] Càmitacué nuwàwa piyúunáidaca nuwàwaca nucalùadaca pía nùasu cuyàluta iyúwa. [10] Aibanái íimaca nutànàacasa cachàiníiri tàacáisi cuyàluta irìcu, nùalàacaténá wenàiwica cachàiníiri iyú, quéwa náimaca càmitasa núalimápiná nutàaníca cayába nùyacaalípinácué píapicha, náimaca nacái càmitasa cachàini nuíwitáise nuchùulìanápiná wenàiwica, náimaca. [11] Quéwa níara icàlidéeyéica cài iwàwacutá náalíacawa cachàiníinápiná wáiwitáise wamànicaténá cachàiníiri iyú wàyacaalípinácué píapicha càide iyúwa wabànùanácuéca pirí cachàiníiri tàacáisi cuyàluta iyú.

[12] Nàyaca abénaméeyéi pèewi icàlidéeyéica ìwaliwa máiníiyéicasa cayábaca nía. Quéwa péemìacué cayábani, càmita báisí cáalíacáica nía. Náimaca cawinácaalí wenàiwica ìyéerica càide iyúwa nàyáaná, máinícasa cayábaca íiwitáise, náimaca. Iná cáimacáica naicáca níawawa áibanái íicha máinícáinása cayábéerica náiwitáise, náimaca. Càmita numàni cài, báawacáináni. [13] Càmita watàaní wàwaliwa canùmaséeri iyú. Wacàlidacáita wáibaidacalé iináwanáwa, yái íibaidacalési Dios imàaquéerica walí wamàníinápiná irí. Dioscata yái yáasáidéerica walí alénácaalí iwàwa wáibaidaca irípiná. Imàacacaté wàanàaca pìatalécué Corinto ìyacàlená néré. [14] Ináté càmita wachàbawa íicha yái Dios imàacacataléca wáibaidaca irípiná wàalàacaténácué pía, wàyacaalítécué píapicha. Wíaté idàbáanéeyéi yàanàaca pìatalécué icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná ìwali. [15] Aibacaalí íibaidaté Dios irípiná pèewi icàlidacaténácué pirí Jesucristo itàacái, yá cayábaca. Càmita watàaní áibanái íibaidacalé ìwali càide iyúwa wadéca nacáicaalí wamànicani. Càmita nacái wamàni áiba wawàsi íicha yái wáibaidacaléca Dios imàaquéerica wamànica irípiná. Néese wawàwacué wáibaidaca ànìwa Dios irípiná pèewi wayúudàacaténácué peebáidaca Jesucristo itàacái cachàiníwanái. Yásí píalimácué piyúudàaca wàanápináwa áibalé wáibaidacaténá Dios irípiná càide iyúwa imàacáaná walí wáibaidacalépiná. [16] Wawàwa nacái wàacawa déeculé yáwanái pìasu cáli íichacué wacàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmita quéwa wawàwa wéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irìcu áibanái yéewáidacatalécaté nía Jesucristo ìwali, càmicáiná wawàwa watàaníca canùmaséeri iyú càide iyúwa wadéca nacáicaalí wéewáidaca wenàiwica néré ipíchawáiseté áibanái yàanàaca néré néewáidacaténá nía.

[17] Picácué canùmasée pía pìwaliwa, néese pitàanícué cayábéeri iyú Wáiwacali ìwali. Picàlidacué Wáiwacali idéca imànicuéca pirí cayábéeri. Iwàwacutácué cawènica piicáca yái Wáiwacali icàlidáanáca piináwaná ìwali pidécuéca pimànica cayábéeri. [18] Wawàwacaalí áibanái iicáca wía cáimiétaquéeri iyú, iwàwacutá càmita wáima wàwaliwa máinícasa cayábaca wía. Néese iwàwacutácué wamànica càide iyúwa Wáiwacali ichùulìaná yéewacaténá Wáiwacali icàlidaca wainawaná ìwali cayábéeri iyú.

11

Pablo y los falsos apóstoles

[1] Cawàwanátacué píalimá pìidenìaca nutàaníináca nùwaliwa achúmáana iyúwa máiwitáiséeri, càide iyúwa canùmaséeri. Pìidenìacué achúmáanata. Càmita báisí nuwàwa nutàaníca cài quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca piríni, máinícáinácué ráunamáita piwènúadaca píiwitáisewa báisíiri tàacáisi íicha. [2] Máinícué cáininácа nuicáca pía càide iyúwa cáininaná Dios iicácuéca pía. Dios, núa nacái càmita wawàwa piwènúadacué píiwitáisewa Cristo íicha. Péemìacué comparación: Cayábacaalí mànacàu íiwitáise, càmita uimá ùuculìiri yáapicha. Néese ucùaca úawawa masaquèeri iyú asìanái íicha àta uedácataléta ulíwa unìriwa cáininácaténá uicáca abéerita yái unìrisíwaca. Càitacué nacái pía: Nuwàwacué picùaca píawawa masaquèeri iyú cachìwéeri tàacáisi íicha yéewanápinácué cáininácа piicáca abéerita Cristo. [3] Quéwa achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta pimàacáanápinácué Satanás ichìwáidaca pía. Bàaluité Satanás ichacamàanícawa cáalíacáiri àapi iyú. Satanás icàlidacaté cachìwéeri tàacáisi Eva irí, úái idàbáanéechúaté inanáica. Yáté Satanás yáalimáidacaté úa uyáanápináté abéeri íiwitáaná àicu ìyacaná, yái íiwitáaná càmíiricaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa

pìwalicué cawàwanáta Satanás yàasu wenàiwica ichìwáidacuéca pía piwènúadáanápinácué píiwitáisewa
Cristo íicha, piméyáacaténácué cáinináca piicáca abéerita Cristo mabáyawanéeri iyú. [4] Achúmaca nuwàwa
nuínáidacawa pìwalicué, casímáicáinácué péemìaca natàacái cachìwéeri níara yèepunníyéicawa icàli-
daca áiba tàacáisi Jesús ìwali áibalé íicha yái tàacáisica wacàlidéerica. Piwàwacuéca peebáidaca áiba
tàacáisi íicha yái tàacáisi wacàlidéerica Espíritu Santo ìwali càide iyúwacué peebáidaca nacáicaalí áiba
yàacawéeridéericuéca pía Espíritu Santo íicha. Casíimáica nacái peebáidacuéca áiba tàacáisi méetàuculéeri
íicha yái peebáidéericatécué Jesucristo ìwali iwasàanáca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [5] Uwé,
nuínáidacawa càmita caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa apóstolcasa nía, níara
peebáidéeyéicuéca irí, piiquéeyéicuéca iyúwa máiníiyéi cayábaca íiwitáise yéewáidaca. [6] Báisícata càmita
nucàlida tàacáisi èeri mìnanái yáalíacái iyú íná píináidacuécawa càmita núalimá nutàaníca ibaniéri tàacáisi
iyú. Quéwa núalíacawa cayábéeri iyú ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí. Madécaná yàawiríaté
wáasáidacuéca pirí Dios idéca imàacaca wáalíacawa cayába, piicácaalítécué càinácaalí wamàni pèewibàa.

[7] Bàaluité nucàlidacatécué pirí yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha, yáté càmita nuchùulìa pipáyaidáanápinácué núa. Néese nuíbaidacaté nucáapi iyúwa
nuwènìacaténáté nuyáapináwa. Quéwa siùcade píimacuéca canácasa iwèni yái tàacáisi nucàlidéericatécué
pirí càmicáináté nucobracué pía, nùyacáináté nacái iyúwa càmíirica cachàini píichacué. Iná calúacuéca pía
núapicha siùcade càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuéca pirí báawéeri manuísíwata. Quéwa càmitaté
nucobracué pía nuwàwacáináté nuyúudàacuéca pía yéewanápinácué pìyaca cáimiétaquéeri iyú Dios
yáapicha. [8] Aibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda nuwènìacaténáté
nuyáawa iyú idècunitàacá nuéwáidacatécué pía. [9] Néeseté imáalàacatéwa nuícha yái plata idècunitàacá
nùyaca píapichacué, quéwa càmitaté nusutácué píicha plata éwitaté canácáaníta nulí yái numáapuèrica, yá
canácaté wenàiwica nusàiwiquéeri irí wawàsi yàanápináté nuyáapiná, ibatàa abéeri piná. Néeseté áibanái
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàanàacaté Macedonia yàasu cáli néese, yá nàacaté nulí plata iyúwa
ofrenda, íináté yéewa nudènìaca yái numáapuèrica. Càité nuwàwaca numànica ipíchanáté nusàiwicacué
pirí wawàsi pìacaténácué nuyáapiná, ipíchanáté càulenácuéca píichani. Siùca nacáide nuwàwa numànica
cài mamáalàacata. [10] Càide iyúwa núalíanáwa báisíiri tàacáisi ìwali, yái icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali,
càita nacái nudéca nuínáidacawa nucàlidáanápiná mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníiri iyú
aléera pìasu cálicué imanuíca, yái Acaya yàasu cálica, yéewanápiná casíimáica nuwàwa ìwalíise càiripináta
yái càmíináca nusàiwicacué pirí wawàsi nuedáanápinácué píicha plata nulípináwa. [11] Néeni, ¿cánásica
nutàaní cài? ¿Càmicáinásica cáinináná nuicácuéca pía? Càmíirita. ¡Dios yáalíacawa cáinináca nuicácuéca
pía manuísíwata!

[12] Quéwa nuwàwa nucàlidaca nuèpunícawa mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníiri iyú nu-
mawènìadacaténá níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa náibaidacasa Dios irípiná càide iyúwa núa.
Quéwa nasutácué píicha nawènipináwa, íná càmita báisí náibaida Dios irípiná càide iyúwa núa. [13] Níacáináta
meedá cachìwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa Cristo yàasu apóstolcasa nía, quéwa nachìwáidacáita
wenàiwica meedá. [14] Núalíacatéwa namànníinápináté cài, namànicáiná càide iyúwa náiwacali Satanás
imànníiná. Satanás yáalimácáiná imàacaca yáawawa cacamalánéeri iyú wenàiwica iicácaténáni càide
iyúwa mèlumèluíri ángel Dios néeséeri ichìwáidacaténá wenàiwica namànníinápiná nabáyawanáwa. [15] Iná
yéewa wáalíacawa Satanás yàasu wenàiwica íibaidéeyéica irí namànica càide iyúwa Satanás imànníiná. Yá
náimaca nàwaliwa cayábanaméeyéicasa íiwitáise nía, íibaidéeyéicasa Dios irípiná, quéwa nachìwáidacáita
wenàiwica meedá. ¡Iná nàuwichàapinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripináta namànicáiná
nabáyawanáwa!

Sufrimientos de Pablo como apóstol

[16] Nusutácué píicha wawàsi àniwa, picácué píináidawa máiwitáiseca núa. Càmita báisí nuwàwa
nutàaníca cài nucàlidacaténá máiní nùwaliwa, quéwa iwàwacutá nutàaníícuéca pirí iyúwa máiwitáiséeri
máinícáinácué piwàwaca piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo íicha. Iná iwàwacutá canùmaséeca núa
nacái achúmáanata, càide iyúwa níara áibanái cáimacáiyéica iicá yáawawa. Quéwa càmita báisí nuwàwa
nutàaníca iyúwa nía. [17] Wáiwacali càmita iwàwa wacàlidaca wàwaliwa máinícasa cayábaca wía. Quéwa
iwàwacutá canùmaséeca núa achúmáanata càide iyúwa máiwitáiséeri piwàwacáinácué péemìaca máí-
witáiséeyéi itàacái meedá, níara canùmaséeyéica iicáca yáawawa. [18] ¡Iwàwacutá canùmaséeca núa nacái,
nucàlidacaténá nuináwanáwa máiwitáiséeri iyú càide iyúwa wenàiwica cachàiníiri iicáca yáawawa áibanái
íicha! Càita iwàwacutá nutàaníícuéca pirí nuyúudàacaténácué pía, máinícáinácué piwàwaca péemìaca
yáawamita máiwitáiséeyéi itàacái. [19] Càmitacué máiní cáalíacáicuéca pía càide iyúwa píináidáanáwa, quéwa
piicácuéca píawawa iyúwa máiníiyéica cáalíacáica áibanái íicha, íná yéewa pìidenìacuéca nía casíimáiri
iyú níara máiwitáiséeyéica. [20] Iná yéewa casíimáica piicáca níara cachìwéeyéica yéewáidéeyéicuéca pía,
éwita nachùulìacáanítacué píibaidaca nalí, éwita nacái nayáacáanítacué macáita pìasu yàacàsi, éwita nacái
nachìwáidacáanítacué pía, éwita nacái nanúacáanítacué pinàni ìwali. [21] Càmita wamànicué pirí càiri wawàsi,
íná piicácuéca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáináté wamànicué pirí báawéeri. Yá nacái piwàwacuéca
pibáiniadaca wía ìwalíise yái càmíínácuéca wamàni pirí cachàiníiri iyú.

Quéwa càmicáiná cáalu níara cachìwéeyéica nacàlidáanápiná nàwaliwa máiní canùmaséeri iyú, íná
iwàwacutá canùmaséeca núa macàaluínináta nacái iyúwa máiwitáiséeri éwita càmicáaníta nuwàwa
nutàaníca cài báawacáinání. Quéwa iwàwacutá núasáidacuéca pirí apóstolca núa, Dios ibànuèrica
yéewáidéeripinácué pía. [22] Níara cachìwéeyéica nacàlidaca hebreoca nía. Núa nacái hebreosàirita,

itàaníirica hebreo itàacái iyú. Nacàlidaca nacái israelitaca nía. Núacáanítani israelitasàirita, Israel itaquérinámicáiná núa. Nacàlida nacái Abraham itaquénáinámica nía. Núacáanítani Abraham itaquérinámita nacái. [23] Náimaca náibaidáanása Cristo irípiná. Núacáaníta nacái máiní cachàiníwanái náicha, quéwa càmita báisí nuwàwa nucàlidaca càiri wawàsica nùwaliwa, níacáiná abéta máiwitáiséeyéi natàaníca cài canùmaséeri iyú nàwaliwa. Quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca pirí cài píalíacaténácuéwa báisícata apóstolca núa, Dios ibànuèrica. Yá nudéca nuíbaidaca Cristo irípiná cachàiníiri iyú náicha. Nudéca nùuwichàacawa cachàiníwanái náicha. Nùuwidenái yúucaca núa presoíyéi ibànalìculé manùba yàawiría náicha. Aibanái máiní nacapèedáidacaté núa cachàiníwanái náicha. Manùba yàawiría áibanái iwàwacaté inúaca núa. [24] Cinco yàawiríaté judíonái nàuwichàidaca núa. Cinco yàawiríaté nacapèedáidaca núa cabèesi iyú treinta y nueve yàawiría. [25] Máisibàawiría nacapèedáidacaté núa àicu iyú. Abé yàawiríaté nanúadáida núa íba iyú nanúacaténáté núa. Máisibàawiríaté nùacawa manuíri úni yáacubàa nave irìcu, yáté nave nasawíacawa wáicha. Abé yàawiríaté batéwa nuisicùmacawa nùyaté táiyápinama, abé èeri nacái manuíri úni yáaculé, nuwatácawa àicu íinata. [26] Nudéca nuèpunícawa madécaná yàawiría, dèeculé nacái nucàlidacaténá Dios itàacái. Nudéca nuchàbacawa caiyéininéeri inanába yáacubàa; iwàwacutácaté nuèpunícawa cayéedéeyéi yèewibàa nacái. Nuicácaté nacái cáalunáiri nùasu cáli néeséeyéi yèewiwa, càmíiyéi nacái nùasu cáli néeséeyéi yèewi. Nuicácaté nacái cayéininéeri yàcalé irìcu, nawàwacataléca nanúaca núa, càita nacái manacúaliré, manuíri úni yáacubàa nacái. Nudéca nuicáca cáalunáiri nèewi nacái abénaméeyéi cachìwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa neebáidacasa Jesucristo itàacái. [27] Nudéca nuíbaidaca cachàiníiri iyú. Nudéca nacái nùuwichàacawa càuleneéri wawàsi iyú, nuíbaidacaténá Dios irípiná, íná madécaná yàawiría càmita núalimá nuimáca cayába. Nudéca nùuwichàacawa máapicái iyú macàláaná nacái nuwàwa. Madécaná yàawiría càmita nudé nuyáaca nuyáacaléwa. Nudéca nacái nùuwichàacawa casalíníiri iyú, canácaté nacái nubàle cayába.

[28] Nàyaca nacái manùba áiba wawàsi càuleneéri nuícha. Càita nacái macái èeri imanùbaca catúulécanáca numànica nuwàwawa nàwali macáita wenàiwica yèenáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa macái cáli imanùbaca. [29] Aibacaalí càmíiri yeebáida Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú, yá achúmaca nuwàwa máinícáiná nuwàwaca nuyúudàaca nía. Aibacaalí icaláawa Dios íicha imànicaténá ibáyawanáwa ìwalíise yái nachìwáidáanácani, yá achúmaca nuwàwa báawanama, báawa nacái nuínáidacawa. [30] Iwàwacutácaalí canùmaséeca núa péemìacaténácué nulí, yá cayába cachàiníwanái canùmaséecaalí núa ìwali yái wawàsi yáasáidéerica machawàacaca núatá, yéewacaténá macáita náalíacawa abéericata Diosca yái ichàiniadéerica núa. [31] Wáiwacali Jesucristo Yáaniri, yái Icuèriná Diosca, yái wèeripináca irí cayábéeri càiripináta, yáalíacawa nucàlidáaná nuináwanáwa báisíiri iyú. [32] Nùyacaalíté Damasco ìyacàlená irìcu, yái gobernador íibaidéericaté rey Aretas irí ichùulìacaté yàasu úwináiwa nacùanápináté macái iwáiná inùmaca, yái yàcalé itéeséerica iwáináca, náibàanápináté núa. [33] Quéwa áibanái nayúudàacaté núa, yá nalicùadacaté núa manuíri mapíiri irìcu yéenúlusi ìwali chènunníiséeri ventana irìcubàa yàcalé iwáiná íinatáise nùanàacaténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé íicha. Càité numusúacawa náicha.

12

Visiones y revelaciones

[1] Canápináta meedáni wacàlidacaalícué wainawaná ìwaliwa canùmaséeri iyú, quéwa níara cachìwéeyéica nacàlidaca canùmaséeri iyú nàwaliwa, náimaca nadécasa naicáca yéenáiwanási nacáiri Dios néeséeri, íná iwàwacutá nacái nucàlidaca Wáiwacali idéca imàacaca nuicáca yéenáiwanási nacáiri yáasáidacaténá nulí wawàsi ibàacanéeri iyú. [2] Catorce camuí néese siùcade, núa, yái yeebáidéerica Cristo itàacái, nùacatéwa chènuniré Dios itécáináté núa aquialénamata àta nùanàacataléta máisibáaná cáli chènunníiséeri néré, yái Dios ìyacàle chènunníiséerica. Càmita núalíawa asáisí nùacaalítéwa néré nuiná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú. Diosta yáalíawa. [3] Núalíacawa Dios itécaté núa aquialénamata paraíso néré, quéwa càmita núalíawa asáisí nùacaalítéwa nuiná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú nùawa. Abéerita Dios yáalíawa. [4] Nùacatéwa paraíso néré, yá nuémìacaté tàacáisi máiníirica ibàacanáca íná Dios càmita ibatàa wenàiwica icàlidaca áibanái iríni. [5] Ewita máinícáaníta cayábéericani yái nuchàbáanácawa paraíso néré, càicáaníta càmita nuwàwa nutàaníca nùwaliwa canùmaséeri iyú, néese nucàlidacáita machawàacáanáca núa chái èeriquéi. [6] Nuínáidacaalíwa nucàlidáanápiná cayába nuináwaná ìwaliwatá, yá càmita nutàaní máiwitáiséeri iyútá, néese nucàlida cáimiétaquéeri iyútáni, báisícáinátáni, yái núumèeripinácatá. Quéwa càmita numànipiná cài ipíchaná áibanái iyúunáidaca máiní yáwanáica cachàini núa íicha yái naicáanáca núa, íicha nacái yái néemìanáca nucàlidaca Dios itàacái. [7] Yáara yéenáiwanási nacáiri nuiquéericaté, máiní yáwanáiri ichùnica, máiní nacái Dios yáasáidaca nulí wawàsi ibàacanéeri iyú, íná ipíchaná máiní cachàinica nuicáca núawawa áibanái íicha, yáté Dios imàacaca nulí uláicái. Yái uláicáica cáiwica nulíni càide iyúwa manuíri tuíri ìyacaalí wainálìcu cáiwíiri iyú. Siùcade Satanás yùuwichàidaca núa mamáalàacata iyú yái uláicáica. Càita Dios imàacaca nùuwichàacawa ipíchaná máiní cáimacáica nuicáca núawawa càide iyúwa wenàiwica cachàiníirica iicáca yáawawa áibanái íicha. [8] Máisiba yàawiríaté nusutáca Wáiwacali íicha yeedáanápináté nuícha yái uláicáica. [9] Quéwa Wáiwacali íimaca nulí: “Càmíiri. Quéwa núata píapicha. Càmita pimáapùa áiba wawàsi íicha yái cáininaanáca nuicáca pía. Machawàacacaalí pía, yásí wenàiwica naicápiná nuchàini amaléeri iyú cachàiníwanái. Naicácaalí pimànica cachàiníiri iyú éwita machawàacacáaníta pía, yásí náalíacawa pimànicani nuchàini iyú”, cài íimaca nulí yái Wáiwacalica. Iná casíimáica núa machawàacáanáca núa, yéewanápiná Cristo ichàini iyamáacawa nùwali, núasáidacaténá áibanái irí cachàiníirica Cristo íiwitáise. [10] Iná yéewa cayábaca nuwàwa machawàacáanáca núa, namànníiná nacái

nulí báawéeri nabáiniadacaténá núa; cayába nacái nuwàwa éwita catúulécanácaalí núa, nàuwichàidacaalí nacái núa Cristo ìwalíise nuebáidacáiná Cristo itàacái, càulenácaalí nacái namànica nulíni. Máinícaalí machawàacaca núa, yásí máiní cachàiníwanái Cristo ichàini iyamáacawa nùwali.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

11 Nudéca nucàlidaca nuináwaná ìwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwa máiwitáiséeri. Càmita báisí nuwàwa nutàaníca cài, quéwa iwàwacutá numànicani càmicáinácué picàlida nuináwaná ìwali cayábéeri iyú. Cayába cachàinitésicatáni picàlidacaalítécué nuináwaná cayábéeri iyútá, càmicáiná caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica peebáidéeyéicuéca irí icàlidéeyéica ìwaliwa apóstolcasa nía Dios ibànuèyéicasa máiníiyéicasa cayábaca áibanái apóstol íicha. Ewita canéeri iwènicáaníta núa, càicáaníta Dios imàacaca cachàinica núa náicha. 12 Bàaluité nùyacaalícué píapicha, yá numànicaté mamáalàacata báisíiri apóstol íibaidacalé, yái càmíirica wenàiwica idé imànica, ínáté yéewa píalíacuéwa báisíiri iyúcani Dios ibànuèrica núa. 13 Iyacaté abéeri wawàsi càmíiricaté numànicué pirí numàníiricaté áibanái irí canánama, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái áiba cáli imanùbaca: Yái nusutáanáca náicha nuyáapináwa, nuimácatáipiná nacái. Inácué cawàwanáta báawacuéca piicáca núa meedá càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuéca pirí báawéeri càmicáináté nusàiwicacué pirí wawàsi ipíchanácué nuínataléca piríni. Báawacaalícué piicáca núa, nusutácué píicha wawàsi pimàacáanápinácué piwàwawa íicha.

14 Siùcade màulenáca núa nupáchiacaténácué pía àniwa máisibàawiríanápiná. Yá mamáalàacata càmitacué nusutápiná nuyáapináwa píicha, ipíchanácué nusàiwicaca pirí wawàsi. Yácáiná càmita cáininá nuicácuéca pìasu plata, néese cáininá nuicácuéca pía. Càmitacué nucutá pìwacáidáanápiná plata nulípiná, yácáiná nuicácuéca pía càide iyúwa nuénibewa, yá píalíacuéwa sùmanái càmita nàwacáida plata nasèenái irípináwa. 15 Càita nacái núucapiná macáita nùasuwa casíimáiri iyú, nuyúudàacaténácué pía. Yá nacái iwàwacutácaalí numàacaca nucáucawa numànicaténácué pirí cayábéeri, yá cayábaca. Càita nuwàwacué nuyúudàaca pía éwitacué pimànicáaníta nulí càide iyúwa càmíiyéi máiní cáininá iicáca núa, éwita mainícáanítacué cáininá nuicáca pía.

16 Báisíta, càmitatécué nusutá píicha nuyáapináwa, quéwa abénaméeyéi péenácué nacàlidaca nùwali nudécasa nuchìwáidacuéca pía nuchìwa iyúwa, náimaca nacái nudécasa nuedácuéca píicha plata máalíacanéeri iyú. 17 Quéwa, píalíacuéwa cayába càmitaté nachìwáidacué pía needácaténá píicha plata nulípiná níái nubànuèyéicatécué pìatalé. 18 Nusutácaté wawàsi Tito íicha ipáchianápinátécué pía. Nubànùacaté nacái áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái yàacaténátéwa Tito yáapicha. Píalíacuéwa Tito càmitaté ichìwáidacué pía yeedácaténácué píicha plata nulípiná. Píalíacuéwa báisíiri iyúcani wía pucháibaca, núa Pabloca, Tito nacái wadéca wamànicuéca pirí abédanamata abédanamacáiná wáiwitáise wáapichawáaca.

19 Cawàwanátacué píináidacawa wacàlidacáitacué pirí waináwanáwa càide iyúwa wawàwaca nacáicaalí wáasáidacuéca pirí mabáyawanáca wía. Quéwa càmita wawàwa wamànica cài, néese watàaníca Dios iicápiná Cristo yàasu wenàiwicacáiná wía. Yá macáita yái wacàlidéericuéca pirí chái cuyàluta irìcu, wadéca wacàlidacuéca piríni yéewanápinácué pidàwinàidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú peebáidacaténácué itàacái tài íiméeri iyú, píacué wéenánái cáininéeyéica waicáca. 20 Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanáta càmita nùanàapinácué pìyaca càide iyúwa nuwàwáaná nùanàacaalípinácué nuicáca pía. Càita nacái achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanátacué càmita pìanàapiná núa casíimáiri núa píapichacuéwa. Nuínáidacawa cawàwanáta nàyacué abénaméeyéi péená icuísáyaquéeyéiwa, abénaméeyéi nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníiri ìwalíise, abénaméeyéi nacái caluéyéica, abénaméeyéi nacái cachàiníiyéica iicáca yáawawa, abénaméeyéi nacái itàaníiyéica báawéeri iyú áibanái ìwali, abénaméeyéi nacái icuíséeyéica íichawa áibanái, abénaméeyéi nacái cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái íicha, abénaméeyéi nacái càmíiyéica iwàwa abédanaméeri íiwitáise áibanái yáapicha. 21 Achúmaca nuwàwa nuínáida nacáiwa cawàwanáta Nucuèriná Dios imàacapiná báica núa pìwalíisecué, nùanàacaalípinácué pìatalé àniwa, yá nacái cawàwanáta iwàwacutápiná nuícháanícuéca pìwali, manùbéeyéicaalí péenácué nadéca nèepùaca namànica nabáyawanáwa àniwa bàaluitéerìcuíse àta siùca nacáide, càmíiyéicáwa nacái iyamáida iimáca áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa.

13

Advertencias y saludos finales

1 Yácata máisibéeri yàawiríaná nupáchianápinácué pía. Profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái íiméerica: Aibanáicaalí iwàwa icháawàaca wenàiwica ibáyawaná nàuwichàidacaténáni, iwàwacutá natéca náapichawa pucháiba wenàiwica nacàlidacaténá iináwaná càmicaalí máisiba nacái. Uwé, nùapinácuéwa pìataléwa máisibàawiríanápiná nùalàacaténácué pía báawéeri íichaná. Càmicaalícué peebáida, yásí nùuwichàidacué píawa. 2 Píacué imàníiyéicaté ibáyawanáwa manuísíwata bàaluité, canánamacué nacái pía. Nùalàacué pía macáita àniwa idècunitàacá nùyaca déeculécué píicha càide iyúwaté nùalàanácué pía bàaluité nùyacaalítécué píapicha yái pucháibáaná yàawiríanáca. Néeni nupáchiacaalícué pìatalé àniwa, yá càmita quirínama numàni nalí cayábéeri iyú, níara imàníiyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata. 3 Cachàinipiná numànicuéca piríwa picàlidacáinácué piwàwacasa píalíacawa asáisí nutàanícaalí Cristo inùmalìcuíse. Cristo càmita yùuwichàidapinácué píawa machawàaquéeri iyú, néese cachàiníiri iyúpinácué yùuwichàida píawa. 4 Báisíta natàtàacaté Cristo cruz ìwali idècunitàacá ìyaca chái èeri irìcu iyúwa machawàaquéeri. Quéwa siùcáisede ìyaca Dios yáapicha, idènìaca nacái macáita Dios íiwitáise cachàiníiri. Càita nacái machawàacaca

wía chái èeri irìcu càide iyúwaté Cristo ìyáanáté quéwa wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, íná
yéewanápiná wàyaca Dios ichàini iyú, wayúudàacaténácué pía.
5 Picácué píalimáida piicáwa wía, néese píináidacuéwa piwàwalìcuísewa asáisí báisícaalícué peebáidacaté
Cristo itàacái. Nuínáidacawa píalíacuéwa Cristo ìyacué piwàwalìcu. Quéwa, canácaalíni, ¡néesecué
càmitàacá peebáida Cristo báisíiri iyú! 6 Nutuíyàaca píalimáanápinácué píalíacawa báisíiri iyúcani wadéca
weebáidaca Cristo báisíiri iyú, Cristo idéca ibànùaca wía nacái wáibaidacaténá irípiná iyúwa yàasu
apóstolnái. 7 Wasutáca Dios íicha pirípinácué nacái ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Càmita wasutá
Dios cài píasáidacaténácué wadéca wéewáidacuéca pía cayába, néese wawàwacáitacué pimànica cayábéeri,
éwitasica áibanái íináidacawa càmita apóstol wía, càmicáiná wàuwichàidacué pía wáasáidacaténá báisíirica
apóstolca wía idènièyéica Dios ichàini wàuwichàidacaténá báawéeyéi. 8 Yácáiná iwàwacutá wamichàidaca
wenàiwica íiwitáise namànníinápiná cayábéeri, càide iyúwa Dios itàacái báisíiri íimáaná. Canáca yéewaná
watuíyàaca namànica nabáyawanáwa yéewanápiná wàuwichàidaca nía. 9 Iná wàanàacaalípinácué pìatalé,
yá wàanàacaalícué pía yeebáidéeyéi ìyaca tài íiméeri iyú, càmicaalí nacái iwàwacutá wàuwichàidacuéca
pía pibáyawaná ìwalíisewa, yásí cayábaca wawàwa éwitasica áibanái iicáca wía iyúwa machawàaquéeyéi
càmicáiná wáasáida Dios ichàini wàuwichàidacaténácué pía. Wawàwacáita peebáidacuéca Jesucristo itàacái
tài íiméeri iyú, cachàinicaténácué píiwitáise ìwali. Yá wasutácué Dios íicha pirípinácué mamáalàacata
ichùnìanápinácué píiwitáise cayábéeri iyú. 10 Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca ipíchawáise
nùacué nuicáca pía. Nùanàacaalícué pía imàníiyéi yàacawa ibáyawanáwa nùanàacaalípinácué pìatalé, yásí
iwàwacutá numànicuéca pirí cachàinníiri iyú, nudènìacáiná Wáiwacali ichàini nucùacaténácué pía. Iná
nutànàacué pirí yái cuyàlutaca quéechacáwa piwènúadacaténácué píiwitáisewa báawéeri íicha. Wáiwacali
càmita imàaca nulí ichàiniwa nuwènúadáanápinácué píiwitáise Dios íicha, néese imàacaca nulí ichàiniwa
nuyúudàacaténácué pía yéewanápinácué cachàinica píiwitáise Dios ìwali.
11 Yáta imanùbaca, píacué nuénánáica. Nuwàwacué pìyaca casíimáiri iyú. Picutácué pìyacaténá
machacànníiri iyú Dios iicápiná. Pimichàidacué píiwitáisewa peebáidacaténácué iyúwa nùalàaná pía.
Abédanamacué pimàni píiwitáisewa píapichawáaca. Pìyacué nacái matuíbanáiri iyú píapichawáaca. Yásí
yéewapinácué Dios ìyaca píapicha, yái Dios imàaquéerica wàyaca matuíbanáiri iyú, imàaquéerica nacái
cáininácа waicáyacacawa. 12 Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú. 13 Macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái ìyéeyéica chái nawàwalicué pía.
14 Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha imàníinápinácué pirí cayábéeri mawènníiri iyú; càita nacái
nusutáca Dios íicha imàacáanápinácué píalíacawa piwàwalìcuísewa cáininácuéca Dios iicáca pía; càitacué
nacái abédanamáanápiná píiwitáise Espíritu Santo yáapicha càiripináta.

GÁLATAS

Saludo

1 Núa Pablo nubànùacué pirí cuyàluta. Apóstolca núa, Dios ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Càmitaté wenàiwica níái cài imàaca núa apóstolpiná càmitaté nacái wenàiwica níái cài ibànùa núa nucàlidacaténá Dios itàacái. Néese yái Jesucristoca yácata ibànuèrica núa. Idéca nacái Dios ibànùaca núa, yái Wáaniri Dios imichàidéericaté Jesucristo yéetácáisi íicha. 2 Macáita níái wéenánáica núapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicuéca pía. Nubànùacué pirí cuyàluta píacué macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli íinatéeyéica ìyaca. 3 Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú namàacáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú. 4 Yái Jesucristo imàacacaté icáucawa yéetácaténáwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalíisewa. Càité Jesucristo imànica iwasàacaténá wía íicha yái báawéeri èerica càide iyúwaté Wáaniri Dios iwàwáaná imànica walí, yái Wacuèriná Diosca. 5 ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta, yái cachàiníiri íiwitáiseca ìyéerica chènuniré cáimiétaquéeri iyú, icànéeri nacái icamaláná mèlumèluíri irìcuwa! Báisíta, amén.

No hay otro mensaje de salvación

6 Máinícué achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuémìaca piináwaná ìwali, càulenáca nacái nuebáidaca yái náimáanáca pìwalicué piwènúadacasacué píiwitáisewa caquialéta Dios íicha. Dios idéca imáidacuéca pía yéewanápinácué Cristo imànica pirí cayábéeri mawèníiri iyú quéwa pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa peebáidacaténácué cachìwéeri tàacáisi áibanái íiméerica ìwali iwasàanápinásacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 7 Quéwa canáca áiba tàacáisi báisíiri iwasèeripináca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néese nàyaca meedá áibanái pìatalécué imènìadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú íná báawaca píiwitáise píapichawáaca. Nawàwa nacái nawènúadaca Dios itàacái báawacaténá namànicani, yái tàacáisi icàlidéerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 8 Quéwa, péemìacué cayába, áibanáicaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri íicha yái wacàlidéericatécué pirí, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. Càita nacái nucàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidaca núa càiripináta. Càita nacái chènuníiséeri ángel icàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. 9 Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa siùcade nucàlidacuéca pirí àniwani: Aibacaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri íicha yái wacàlidéericatécué pirí, yá Dios yùuwichàidéeripiná càiripináta.

10 Càmita quirínama nucutá cayábacaténá meedá wenàiwicanái iicáca núa, néese nucutáca cayábacaténá Dios iicáca yái numànníirica. ¡Núalimáidacaalí mamáalàacata numànica meedá càide iyúwa casíimáiná wenàiwicanái iicácatá, néese càmita Cristo yàasu wenàiwica núatá!

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

11 Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí Jesucristo ìwali, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmitaté èeri mìnanái níái cài ichùnìaca yái tàacáisi náalíacái iyúwa. 12 Càmitaté wenàiwicanái níái cài imàaca nulí yái tàacáisica. Càmita nacái néewáida núa cài. Néese Jesucristocata yái imàaquéerica núalíacawa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni.

13 Pidécuéca péemìaca nuináwaná ìwali càinácaalíté numànica bàaluité nuèpunícaalítéwa càide iyúwa judíonái yéewáidáaná. Píalíacuéwa nùuwichàidacaté Dios yàasu wenàiwica mamáalàacata, máiní báawéeri iyú, níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Nunúacaté manùbéeyéi numáalàidacaténá nía. 14 Nuèpunícáinátéwa càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, yáté máiní numànica cachàiníiri iyú náicha madécaná nunacáiyéicawa nuénánái judíoca máinícáináté cachàiníwanái náicha numànicaté macáita machacànníiri iyú càide iyúwa wàawirináimi judío íiwitáise íimáaná. 15 Quéwa ipíchawáiseté numusúaca nuicáca èeri, Dios yeedácaté núa nuíbaidacaténá irípiná. Yá cáininácáiná Dios iicáca núa, íná imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú imáidáanápináté núa nuíbaidacaténá irípiná. Néese Dios íináidacatéwa imàacáanápináté nuicáca Jesucristo. Yáté nuicácani. 16 Dios imàacacaté núalíacawa Dios Iiricani yái Jesucristoca, yéewanápiná nucàlidaca yái tàacáisi Jesucristo ìwali càmíiyéi judío irí. Idécanáamité Dios imàacaca nuicáca Iiri, yá càmitaté nuwàwacutá áibanái wenàiwica yéewáidáanápináté núa. 17 Càmitaté nacái nùawa Jerusalén ìyacàlená néré nuicácaténá níara apóstolca, Dios imáidéeyéicaté nupíchawáise. Càmitaté nusutá nuémìawa nía nùasu tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté nulí. Néeseté nùacatéwa machacànita Arabia yàasu cáli néré. Néesetécáwa nuèpùacawa Damasco ìyacàlená néré.

18 Néeseté máisiba camuí idénáami, yá nùacatéwa átata Jerusalén ìyacàlená néré, nupáchiacaténáté Pedro néré, idàbáanáté nùacawa yéewanápiná núalía nuicáca Pedro. Yáté nuyamáacawa Pedro yáapicha quince èeri. 19 Quéwa canácata nuiquéeri áibanái apóstol, abéerita Santiagoquéi nuicá, yái Wáiwacali iméeréerica. 20 Núumacué pirí báisíiri iyú, abéerita Jesucristo yái cài imàaquéericaté núalíacawa itàacái. Dios yáalíacawa nucàlidacuéca pirí báisíiri iyúni.

21 Néese idécanáamité nupáchiaca néré, yáté nùacawa Siria yàasu cáli néré, Cilicia yàasu cáli néré nacái. 22 Níara wéenánái yeebáidéeyéicaté Cristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicatéwa yàcalé imanùbaca Judea yàasu cáli íinata, càmíiyéicáwaté yáalía iicáca núa. 23 Néemìacáitaté nuináwaná ìwali. Cài náimacaté nùwali: “Yáta yùuwichàidéericaté wía bàaluité, yái iwàwéericaté imáalàidaca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo

itàacái, siùcade yàaca yàalàaca wenàiwica neebáidáanápiná Jesucristo itàacái", cài náimacaté nùwali. [24] Yá
nàacaté Dios irí cayábéeri nùwali Dios iwènúadacáináté irípináwa nuíwitáise.

2

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

[1] Néeseté catorce camuí idénáami, yáté nuèpùa nùacawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa Bernabé
yáapicha, yá nutécaté Tito núapichawa. [2] Nùacatéwa néré Dios ichùulìacáináté nùanápináwa néré. Néeseté
Jerusalén ìyacàlená néenibàa nùacawa nàatalé níara nacuèrinánái càimiétacanéeyéica, watàanícaténá
wáapichawáaca méetàucuta áibanái íicha. Yá nucàlidacaté nacuèrinánái irí yái tàacáisica nucàlidéerica
càmíiyéi judío irí, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuwàwacaté
cayábaca néemìaca nùasu tàacáisi ipíchanáté canáca iwèni yái íibaidacalésica numànníiricaté Dios irípiná,
càita nacái yái íibaidacalési numànníirica siùcade. [3] Néenialíté abénaméeyéi cachìwéeyéica nacàlidacaté
iwàwacutáanása namànica circuncisión Tito irí, yái núapichéerica griegosàiri, càmíirica judío. Quéwa
níái nacuèrinánáica càmitaté nachùulìa Tito namànníinápiná irí circuncisión. [4] Níara ichùulièyéicaté
namànníinápiná circuncisión Tito irí, cachìwéeyéica nía meedá icàlidéeyéicaté iináwanáwa neebáidáanása
Jesucristo itàacái. Nawàlùacatéwa wèewiré ibàacanéeri iyú. Yá nawàwacaté nacháawàaca wainawaná
ìwali càmicáináté wamàni macái càulenéeri wawàsi profeta Moisés ichùulièricaté israelitanái imànica nàa-
caténáté Dios icàaluníníná. Quéwa Cristo Jesús iwasàacaté wía Moisés yàasu tàacáisi íicha. Càité cachìwéeyéi
namànica nawàwacáináté nadacùaca wía wamànníinápináté àniwa càide iyúwa Moisés ichùulìaná israeli-
tanái bàaluité. [5] Quéwa càmitaté weebá natàacái ibatàa abéeri momentopináta, wawàwacáináté wacùacuéca
pirípináni yái tàacáisi báisíirica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha
mawèníiri iyú.

[6] Níái nacuèrinánái áibanái iiquéeyéica cáimiétaquéeri iyú, càmitaté nachùulìa nucàlidáanápiná áiba
wawàsi wàlisài càmíiyéi judío irí, néese cayábacaté naicáca nucàlidáanáté Jesucristo iináwaná. Quéwa
càmitaté nucutá cayábáanápiná naicáca núa éwita cáimiétacanéeyéicáaníta nacuèrinánáica nía, càmicáiná
Dios iicá abéeri wenàiwica iyúwa cayábéeri áibanái íicha. [7] Càmitaté nachùulìa nucàlidáanápináté áiba
wawàsi wàlisài, néese náimacaté nùwali báisícata Dios ichùulìacaté nucàlidáanápiná itàacái càmíiyéi
judío irí, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; càité
nacái Dios ichùulìacaté Pedro icàlidáanápiná yái tàacáisi judíonái irí. [8] Dios ibànùacáináté Pedro iyúwa
apóstol icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali judíonái irí. Càita nacái Dios ibànùaca núa iyúwa apóstol
nucàlidacaténáni càmíiyéi judío irí.

[9]Ináté Santiago, Pedro nacái, Juan nacái, níái áibanái iiquéeyéicaté iyúwa nacuèrinánáiwa, níata
yáalíacatéwa Dios imànicaté nulí yái cayábéerica mawèníiri iyú, imàacacaténáté nucàlidaca itàacái càmíiyéi
judío irí. Néeseté náibàaca nacáapiwáaca wáapicha, núa, Bernabé nacái náasáidacaténá casíimáica
naicáca wía iyúwa nàacawéeyéináwa iyúudèeyéica nía. Yáté abédanamata náiwitáise nacái wáapicha
wacàlidáanápináté Jesucristo iináwaná ìwali càmíiyéi judío irí idècunitàacá áibanái apóstol íibaidaca Dios
irípiná nacàlidacaténá itàacái judíonái irí. [10] Nasutácaté wáicha abéeri wawàsi meedá wayúudàanápináté
catúulécanéeyéi wenàiwica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita núalimáidaca numànica cáalíacáiri iyú
càiripináta.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

[11] Quéwa Pedro idécanáamité yàanàaca Antioquía ìyacàlená néré, néese nùalàacani cachàinníiri iyú
imànicáináté yàacawa áiba wawàsi báawéeri. Càité imànica: [12] Quéechatécáwa Pedro imànicaté cayábéeri,
yáté iyáaca iyáacaléwa wéenánái yáapicha, níara càmíiyéica judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Née-
seté abénaméeyéi judío yàanàaca néré nacái, níái judío Santiago ibànuèyéicaté néré, Jerusalén ìyacàlená
néeséeyéi. Idécanáamité nàanàaca, yá báawacaté naicáca Pedro, yàacawéeridacáináté càmíiyéi judío.Ináté
Pedro iwènúacawa càmíiyéi judío íicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitaté iyáa iyáacaléwa náapicha
cài quirínama cáalucáináté Pedro iicáca níái judío yàanèeyéicaté Jerusalén néese, casacàacáiná judíonái
iicáca càmíiyéi judío. [13] Néeseté áibanái judío ìyéeyéicaté yàcalé irìcu yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
abédanamata namànica náiwitáisewa Pedro yáapicha, namànicaténá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise.
Yáté càmita quirínama Bernabé yàacawéeridaca wéenánái càmíiyéi judío. [14] Nuicácaté càmita namànníiná
càide iyúwa báisíiri tàacáisi yéewáidáaná wía, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníiri iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo.Ináté nùalàaca
Pedro cachàinníiri iyú nàacuésemi macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicatéwa
néré. Núumacaté Pedro irí: "Pía judíosàirica, quéechatécáwa pìacawéeridacaté wéenánái càmíiyéica judío
càide iyúwa càmíiri judío, píalíacáinátéwa cáininàca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata,
íná ¿cáná pichùulìa cài nàyaca càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, níái wéenánái càmíiyéica judío
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái?" càité núumaca Pedro irí.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por la fe

[15] Néeseté núumaca Pedro irí: "Pía, núa nacái, wíata asáiyéi iyúwa judíonái, càmitaté wamàni iyúwa
càmíiyéi judío imànníiná, càmíiyéica yeebáida Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. [16] Quéwa éwita
judíocáaníta wía, càicáaníta wáalíacawa càmita mabáyawaná Dios iicáca wía ìwalíise yái wamànníináca càide
iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. Néese mabáyawanáca Dios iicáca wía abéerita
ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo. Iná wía nacái judíoca wadéca weebáidaca Jesucristo yéewanápiná

mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo, càmita ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Canácáiná wenàiwica Dios iiquéeri mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái imàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná", núumacaté Pedro irí.

17 Uwé, càita weebáidaca: Mabáyawanáca Dios iicáca wía wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. Iná áibanái judío càmíiyéi yeebáida Cristo náimaca wàwali càicasa wíade iyúwa càmíiyéi judío cabáyawanéeyéica, càmicáiná wachùulìa wenàiwica namànica macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Iná náimaca Cristo idécasa cabáyawanáca imànica wía. ¡Càmíirita! 18 Néese cabáyawanáca wía báisíiri iyú wèepùacaalí wéewáidaca wenàiwica iwàwacutáanápinása namànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùulìaná yéewacaténása cayábaca Dios iicáca wía. Wadéca wáasáidaca càmita Dios iicá wía mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái cayábéerica wamàníirica. 19 Yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí yáasáidacaté nulí iwàwacutáanáté nuétácawa nubáyawaná ichùulìacawa càmicáináté nudé numànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái ichùulìaná wía. Quéwa Cristo yéetácatéwa cruz ìwali nuíchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca núa nubáyawaná ìwalíisewa. Siùcade nùyaca abédanamata Cristo yáapicha. Iná yái tàacáisi Dios imàaquéericaté Moisés irí càmita quiríname icháawàaca nubáyawaná. Càmita nacái nucutá Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái numàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Càité Dios imànica nulí nùyacaténá machacàníiri iyú siùcade càide iyúwa Dios iwàwáaná. 20 Siùcáisede càmita nùya nucáuca iyúwa, néese Cristo icáuca iyúcata cài nùyaca. Iná yéewa idècunitàacá nùyaca chái èeri irìcu, yá nuebáidaca Dios Iiri itàacái, yái cáininéericaté iicáca núa, imàaquéericaté nacái icáucawa yéetácaténáwa nuíchawalíná. 21 Càmita caná iwèni nuicáca yái Dios imàníináca walí cayábéeri mawèníiri iyú, néese núalíacawa Cristo yéetácatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. Néeni, mabáyawanácaalíté Dios iicáca wía ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ichùulìaná wamànicá, yá canáca iwèni meedá yái Cristo yéetáanácawatá.

3

La ley o la fe

1 ¡Píacué Galacia yàasu cáli néeséeyéica, càmitacué píináidawa cáalíacáiri iyú! Aiba wenàiwica idéca ichìwáidacuéca pía, íná píináidacuécawa máiwitáiséeri iyú, yá pidécuéca peebáidaca cachìwéeri tàacáisi. Nucàlidacatécué pirí Jesucristo iináwaná ìwali máiní machacàníiri iyú. Nucàlidacatécué pirí Cristo yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Yáté píalíacuéwa cayába amaléeri iyúni cáná yéewaná Jesucristo yéetácatéwa, càide iyúwa nudéca nacáicaalícué numàacaca piicácani pituí iyúwa. 2 Péemìacué cayábani: Píalíacuéwa Espíritu Santo càmitaté iwàlùawa piwàwalìculé ìwalíise yái pimàníinácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmíirita! Néese Espíritu Santo iwàlùacatécué piwàwalìculé peebáidacáináté yái tàacáisi péemièricatécué, yái Jesucristo iináwanáca, iwasàa wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná píalíacatécué amaléeri iyúni Espíritu Santo càmitacué iwàlùawa piwàwalìculé ìwalíise yái pimàníináca iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. 3 ¿Cánásicué yéewaná máiní máiwitáiseca pía? Pidàbacatécué pèepunícawa Cristo yáapicha Espíritu Santo ichàini iyú, íná siùcade, ¿cánácué piwàwa píalimáidaca pìyaca machacàníiri iyú pichàini iyúcuéwa meedá? 4 Yái Espíritu Santo idéca imànicuéca pirí madécaná cayábéeri. ¿Cánácué piwàwa piúcaca píichawa siùcade meedá macáita yái cayábéerica? ¡Nutuíyàaca càmíináپinácué pimàni càì! 5 Dios idéca imàacacuéca pirí Espíritu Santo, yá siùcade Dios imànica ìyaca pèewi yái canáca áiba yáaliméeri imànica. Dios càmitacué imàni pirí càiri cayábéeri ìwalíise yái pimàníinácuéca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi íimáaná, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Néese Dios imànicuéca pirí yái cayábéerica ìwalíise yái peebáidáanácuéca tàacáisi péemièricatécué Cristo ìwali.

6 Abraham yeebáidacaté Dios, yáté mabáyawanáca Dios iicácani. 7 Iná iwàwacutácué píalíacawa cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná, Dios iicáca nía iyúwa báisíiyéi Abraham itaquénáinámi. 8 Dios itàacái yáasáidaca walí Dios íináidacatéwa bàaluité iwasàanápináté càmíiyéi judío nabáyawaná íichawa, yéewacaténá mabáyawanáca iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéipinácaté Dios. Càité Dios icàlidaca Abraham iríni bàaluité, yái tàacáisi cayábéerica. Dios íimacaté Abraham irí: "Numànipiná cayábéeriwa macái èeri mìnanái irí yeebáidéeyéica núa càide iyúwa peebáidáaná", íimacaté yái Diosca. 9 Iná yéewa macáita wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica, Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwaté imàníiná Abraham iríni, yái yeebáidéericaté Dios nacái.

10 Abénaméeyéi wenàiwica iwàwaca mabáyawanáca Dios iicáca nía ìwalíise yái namàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Quéwa càmita náalimá namànica machacàníiri iyú macáita càide iyúwa yái tàacáisi ichùulìaná namànica. Iná cabáyawanáca nía, iwàwacutá nacái néetácawa nabáyawaná ichùulìacawa, yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: "Iwàwacutá yéetácawa ibáyawaná ichùulìacawa cawinácaalí càmíirica imàni mamáalàacata macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùulìaná", íimaca. 11 Iná wáalíacawa amaléeri iyúni canácata wenàiwica mabáyawanéeripiná Dios iicáca ìwalíise yái imàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: "Mabáyawanáca Dios iicáca níawamita yeebáidéeyéica Dios. Nàyapiná Dios yáapicha càiripináta", íimaca yái Dios itàacáica. 12 Quéwa yái tàacáisi Moisés itànèericaté càmíirita ichùulìa wenàiwica yeebáidáanápiná Dios, néese yái tàacáisi íimacáita meedá: "Cawinácaalí imàníirica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná, yáta mabáyawanéeripiná Dios iicáca", íimaca. Quéwa canácata èeri mìnali yáaliméeri imànica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná, ínáté iwàwacutá macáita wéetácawa wabáyawaná ichùulìacawa.

13 Cristo idéca iwasàaca wía íicha yái yùuwichàacáisi yàanèeripináca wàwali ìwalíise yái càmíináca
wamàni càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi Moisés itànèericaté. Dios imàacacaté
yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca Cristo ìwali yéetácaténátéwa wáichawalíná. Wáalíacawa Dios yàasu
yùuwichàacáisi yàanàacaté Cristo ìwali yácáináté áiba profeta itànàacaté Dios itàacái íiméerica: “Cawiná-
caalí nachanàidéerica àicu ìwali yéetácaténáwa, náimapiná ìwali Dios idéca yùuwichàidacani manuísíwata”,
íimaca. 14 Càité Cristo Jesús yéetácatéwa píichawalínácué yéewanápiná Dios imànicuéca nacái pirí yái
cayábéerica icàlidéericaté ìwali Abraham irí, píacué càmíiyéica judío yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái,
yéewanápiná nacái macáita wía weedáca Espíritu Santo wawàwalìculéwa càide iyúwa Dios íimáaná
weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

La ley y la promesa

15 Píacué nuénánáica, siùcade nucàlidacué pirí comparación nàwali níái chái èeri irìcuíyéica: Asìali
imànicaalí wawàsi áiba wenàiwica yáapicha, yá natànàaca nàasu wawàsi iináwaná ìwaliwa cuyàluta
irìcu. Néese natànàaca náipidenáwa cuyàluta irìcu náasáidacaténá cawèníiricani, yái wawàsi namàníir-
ica náapichawáaca. Yá canáca yéewaná áiba wenàiwica yúucaca yái wawàsica, càmita nacái yéewa
áiba wenàiwica itùculìadaca tàacáisi quiríta. 16 Càité nacái Dios icàlidaca Abraham iríni cáimiéta-
canéeri iyú imàníinápináté Abraham irí cayábéeri, itaquérinámi irí nacái. Yái tàacáisi càmita íima
“itaquénáinámi”, íimáanáca manùbéeyéi, néese íima “itaquérinámi”, íimáanáca abéeri wenàiwica. Yái
Abraham itaquérinámi yácata yái Cristoca. 17 Yácata nuwàwéericuéca núumaca pirí: Dios imànicaté wawàsi
Abraham yáapicha, néese cawèníirica Dios imànica yái wawàsi íipidená ìwaliwa máiní cáimiétacanéeri
iyú. Néeseté cuatrocientos treinta camuí Abraham yàasu èeri idénáamité àniwa, yá Dios imàacacaté
itàacáiwa profeta Moisés irí, nalípiná níara israelitaca. Moisés yàasu tàacáisi càmita yéewa canéerica iwèni
imànica yái idàbáanéeri wawàsica Dios imàníiricaté Abraham yáapicha. Càmita nacái yéewa Moisés yàasu
tàacáisi canéerica iwèni imànica Dios itàacái bàaluitéeri cachàiníwanái Moisés yàasu tàacáisi íicha, Dios
icàlidacáináté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú madécaná camuí Moisés yàasu tàacáisi ipíchawáiseté.
18 Càmita Dios imàni walí cayábéeri ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná.
Néese Dios icàlidacaté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imàníinápináté nalí cayábéeri mawèníiri iyú,
cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Iná wáalíacawa càmita yéewa
weedáca walíwa yái cayábéerica ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná.
19 Siùcade cawàwanáta áibanái iwàwa isutáca yéemìawa núa cánáté yéewaná Dios imàacaca itàacáiwa
profeta Moisés irí ichùulìacaténáté israelitanái. Uwé, Dios imàacacaté nalí itàacáiwa yéewanápiná wáalía-
cawa cabáyawanáca macái èeri mìnanái, càmita nacái wamàni càide iyúwa Dios íimáaná. Iwàwacutácaté
namànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná àta Abraham itaquérinámi yàanàacatalétaté aléi èeri
irìculé, yái Cristoca, Dios icàlidéericaté irí cáimiétacanéeri iyú imàacáanápináté Cristo imànica cayábéeri
èeri mìnanái irí. Dios imàacacaté tàacáisi yàasu ángelnái iríwa nacàlidacaténáté itàacái Moisés irí, néese
Moisés ichùulìacaté israelitanái namàníinápináté càide iyúwa Dios íimáaná. 20 Quéwa abéerita yái Dios
itàaníiricaté Abraham irí, càmitaté Dios ibànùa ángelnái nacàlidacaténáté Abraham irí Dios imàníinápináté
irí cayábéeri mawèníiri iyú. Iná yái wawàsi Dios imàníiricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha,
cachàiníiricani Moisés yàasu tàacáisi íicha.

El propósito de la ley

21 Yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí càmita íimáaná profeta Moisés yàasu tàacáisi yùuwide imànica Dios
itàacái, yáara wawàsi Dios imàníiricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha. ¡Càmíirita! Néese Dios
càmita mabáyawaná iicáca wía ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùulìaná wía.
Iná Moisés yàasu tàacáisi càmita yáalimá yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa. 22 Càita nacái Dios itàacái
icàlidaca walíni: Wabáyawaná ichàini idacùaca wía iyúwa presoíyéi, macáita wía èeri mìnanáica. Càica
Dios itàacái íimaca yéewanápiná cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo náalimáanápiná needáca nalíwa yái
cayábéerica Dios íiméericaté cáimiétacanéeri iyú imàníinápináté nalí.

23 Ipíchawáiseté Jesucristo yàanàaca aléi èeri irìculé, wía judíoca càmitaté yéewa weebáidacani iwasàa-
caténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse
ichùulìacaté wía cachàiníiri iyú, idacùacaté wía nacái iyúwa presoíyéi, cabáyawanácáináté wía. Càité wày-
aca, wía judíoca, àta Dios imàacacatalétaté wáalíacawa iwàwacutáanáté weebáidaca Jesucristo. 24 Péemìacué
comparación: Càasuíri asìali idènìaca yàasu wenàiwicawa icuèrica íiwacali yéenibewa. Càita nacái yái
Moisés yàasu tàacáisica, càicaténide iyúwa Dios yàasu wenàiwica icuèricaté wía judíoca àta Cristo yàanàa-
catalétaté yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Cristo. 25 Quéwa Cristo
idéca yàanàaca, íná weebáidaca itàacái. Càmita quirínama profeta Moisés yàasu tàacáisi icùaca wía, càide
iyúwa càasuíri yàasu wenàiwica càmita icùa íiwacali yéenibewa, béeyéicaalí nía. Néese Cristo icùaca wía
siùcáisede. 26 Yá nacái Dios yéenibecuéca pía macáita, píacué càmíiyéica judío peebáidacáinácué Cristo Jesús
itàacái. Yá pìyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. 27 Bàaluité pibautizácuécawa píasáidacaténácué
peebáidaca Cristo Jesús, yá pidàbacatécué pìyaca abédanamata Cristo yáapicha, pìyacuéca nacái siùcade
càide iyúwa Cristo íiwitáise ìyáaná. 28 Cáinináca Dios iicáca wía macáita abédanamata. Canácata wenàiwica
Dios iiquéerica iyúwa áiba íiwitáaná judíonái íicha, judíocaalí wía, càita nacái càmíiyéicaalí judío wía,
càita nacái áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía, càita nacái yèepunícaalíwa máiwacalináwaca wía, càita
nacái asìanáicaalí wía, càita nacái inanáicaalí wía, néese wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá
cayábaca Dios iicáca wía macáita abédanamata. 29 Yá nacái Cristo yàasunáicaalícué pía, yásí Dios iicácuéca

pía iyúwa Abraham itaquénáinámi nacái. Càipiná nacái Dios imànicuéca piríwa yái cayábéerica càide iyúwaté icàlidáanáté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú.

4

1-2 Siùcade nucàlidacué pirí comparación píalíacaténácuéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yái
áiba íiwitáanáca tàacáisi Jesucristo itàacái íicha. Cawinácaalí wenàiwica imànníyéica mamáalàacata càide
iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía, càica níade iyúwa càasuíri ìiri
idècunitàacá sùmàicani. Càmitàacá yéewa idènìaca yáaniri yàasu cawèníiriwa. Iwàwacutá imànica càide
iyúwa icuèrinánái íimáaná. Iná càicanide iyúwa nàasu wenàiwica íibaidéerica mawèníiri iyú càiripináta.
Quéwa yái sùmài yáanirica idéca imàacaca abé èeripiná, béericatalépináta yái ìirica. Iná yéewa yàanàacaalí
ùuculìiri yàasu èeri, yásí namàacaca idènìaca yáaniri yàasu cawèníiriwa. Yái ùuculìirica, càicanide iyúwa
wía ìyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha. Wáaniri Dios idéca yàaca walí yái cawèníirica: Idéca
iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo. 3 Bàaluité càicuéca wíade
iyúwa yái sùmài nachùulièricaté. Wàyacaté càide iyúwa nàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníiri iyú
càiripináta, demonionái idacùacáináté wáiwitáise bàaluité, níara báawéeyéica ángelca icuèyéica yàasu cáli
chènunníséeyéiwa, ichùulièyéica nacái èeri mìnanái íiwitáise càmíiyéica yáalía Dios ìwali. 4 Quéwa Dios
íináidacatéwa ibànùanápináté Iiriwa aléi èeri irìculé, íná yéenáiwaná yàanàacaalíté, yáté Dios ibànùaca
Iiriwa imusúacaténáwa abéechúa inanái íicha. Judíosàiricaténi, íná imànicaté càide iyúwa judío íiwitáise
ìyáaná, iyúwa nacái Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùulìacaténá judíonái.
5 Dios ibànùacaté Iiriwa iwasàacaténá wía íicha yái càuleneéri tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios
inùmalìcuíse, wía judíoca. Càité Dios Iiri iwasàaca wía, iwasàacué nacái pía, Dios yeedácaténá wía macáita
yéenibepináwa. Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápiná
Dios iicáca wíatá. 6 Néese yáasáidacaténá Dios yéenibeca wía, yá Dios ibànùaca walí Espíritu Santo
wawàwalìculé, yái Espíritu Dios Iiri ibànuèrica. Iná yéewa wáimaca Dios irí Espíritu Santo íiwitáise iyú:
"¡Pía, Wáaniri, cáininéerica waicáca!" íná yéewa wáimaca. 7 Càita Dios isùmàireca pía, càmita quirínama
demonio idacùa píiwitáise càmicáiná nàasu wenàiwica pía quirínama, néese Dios Iiri idéca iwasàaca pía
náicha. Siùcáisede Dios isùmàireca pía, íná Dios idéca nacái iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

Pablo se preocupa por los creyentes

8 Píacué càmíiyéica judío, bàaluité càmitacué píalíawa Dios ìwali, yáté càicuéca píade iyúwa demonio
yàasu wenàiwica, demonionái idacùacáinácué píiwitáise, pìacaténáté nacàaluíníná, níara cuwáináica, íipi-
denéeyéica diosnái, bàaluitécáiná piyúunáidacuéca báisíiri Diosca nía. 9 Quéwacué siùcade píalíacuécawa
Dios ìwali. Cayába cachàini núumaca Dios idéca iicácuéca pipualé quéechatécáwa imànicaténácué pirí
cayábéeri. Iná ¿cánácué piwàwa pèepùacawa Dios íicha peebáidacaténá demonio itàacái àniwa, níái
canápinéeyéica càmíiyéicué yáalimá iyúudàaca pía? ¿Cánácué piwàwa pimàacaca nadacùaca píiwitáise
àniwa? Pidàbacaalícué pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápiná Dios iicácuéca
pía, yásí càicuéca píade iyúwa wenàiwica iwàwéeyéica demonio nadacùaca íiwitáise. 10 Aibanái idéca
ichìwáidacuéca pía, íná pidécuéca pidàbaca pimànica macái culto íiwitáaná càide iyúwa judíonái imànníná
sábado irìcu, áiba èeri nacái, quéeri imanùbaca nacái, camuí imanùbaca nacái. Càitacué pimànica madécaná
culto cayábáanápinácué máadáiní Dios iicáca pía, piyúunáidacáinácué piwasàanápiná píawawa Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha ìwalíise yái pimànníináca culto. 11 Iná máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué
cawàwanáta canáca iwèni yái nuéwáidáanátécuéca pía. Peebáidacaalícué cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yásí
canáca iwèni meedá yái nuéwáidáanátécuéca pía.

12 Píacué nuénánáica, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata. Pìyacué càide iyúwa nùyáaná. Càmita
numàni mamáalàacata càuleneéri wawàsi judíonái imànníirica cayábáanápiná náapicha Dios. Néese
nuíbàaca nuwàwawa abéerita Jesucristo iwéré iwasàacaténá núa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càide
iyúwacué píibàaináté piwàwawa Jesucristo iwéré peebáidacaalítécué itàacái quéechatécáwa. Bàaluité
nùyacaalítécué píapicha, càmitaté pimàni nulí báawéeri. 13 Píalíacuéwa nùuwichàacatéwa uláicái iyú
quéechatécáwa nucàlidacaalítécué pirí yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. 14 Yái nùuwichàanácawa uláicái iyú yáalimáidacatécué iicáwa pía báawáanápináté
piicáca núa, nùasu tàacáisi nacái, máinícáiná báawaca yái uláicáica. Quéwacué càmitaté báawa piicáca núa
uláicái ìwalíise. Càmitaté nacái piúca píichawa núa, néese pitàidacatécué núa cayábéeri iyú, peedácatécué
núa pìataléwa càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios yàasu ángel yàanàaca pìatalécué; ¡pimànicatécué nulí
cayábéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí Jesucristo yàanàaca pìatalécué! 15 ¿Cánácué càmita casíimái
piwàwa núapicha càide iyúwaté quéechatécáwa? Núalimácué nucàlidaca piináwaná ìwali cayábéeri iyú
máinícuéca piwàwacaté piyúudàaca núa, íináté píalimácaalícué pimusúadaca pituíwa pimàacacaténácué
nutuípinátáni, yá pimànicatécué càiritá. 16 Quéwa siùcade nuínáidacawa cawàwanátacué piicáca núa càide
iyúwa piùwidewa, ìwalíise yái nucàlidáanácatécué pirí báisíiri tàacáisi.

17 Níara cachìwéeyéica nàacué picàaluíníná, namànicuéca pirí máiní cayábéeri iyú nacái cáininácaténácué
piicáca nía, quéwa càmitacué nawàwa pirí cayábéeri. Nawàwacué báawaca piicáca wía piicácaténácué
níata cáimiétaquéeri iyú. 18 Cayábaca nuémìaca áibanái iináwaná ìwali namànicaalícué pirí cayábéeri
nawàwacáiná nayúudàacuéca pía. Cayábaca nacái namànicaalícué pirí cayábéeri càiripináta, càmíirita
abéta nùyacatáitacué píapicha. 19 Píacué cáininéeyéica nuicáca càide iyúwa nuénibewa, máinícué achúmaca
nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué àniwa càide iyúwa achúmáaná inanái iwàwa ùuwichàacaalíwa cáiwíiri
iyú umusúadacaténá iicá èeri. Yá nùuwichàapináwa nuwàwalìcuísewa mamáalàacata àta peebáidacataléta

Cristo itàacái tài íiméeri iyú pidènìacaténácué Cristo íiwitáise manuísíwata. [20] ¡Máinícué nuwàwaca
nùyaca píapicha siùcade nutàanícaténácué píapicha éeréeri iyúta, càmicáiná núalía cayába càinácaalícué
iwàwacutáaná núumaca pirí!

El ejemplo de Agar y Sara

[21] Picàlidacué nulí abéeri wawàsi, píacué càmíiyéica judío iwàwéeyéica idacùaca íiwitáisewa pimàni-
caténácué càide iyúwa càulenéeri tàacáisi íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùulìacaténáté
judíonái. Báisícaalícué piwàwa pimànica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná Dios iwasàanápinácué pía yàasu
yùuwichàacáisi íichawa, néese ¿cánácué càmitàacá péewáidawa ìwali cayábéeri iyú píalíacaténácuéwa
càinácaalí íimáaná? [22] Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íimaca: Abraham idènìacaté íinuwa
idàbáanéechúa íipidenéechúaca Sara, càmíichúaca yàasu wenàiwica. Idènìacaté nacái íinuwa íipidenéechúa
Agar, úái Sara yàasu wenàiwicaca íibaidéechúaca nalí mawèníiri iyú càiripináta. Abraham idènìacaté
ìiriwa Ismael Agar yáapicha. Idènìacaté nacái ìiriwa Isaac Sara yáapicha. [23] Uái Agarca, nàasu wenàiwica
íibaidéechúaca nalí, udéerìcucaté, néese umusúadaca iicá èeri càide iyúwa macái èeri mìnanái imàníiná.
Quéwa úái Saraca, càmíichúataté nàasu wenàiwica, umusúadacaté iicá èeri Dios imànicáináté yái càmíirica
wenàiwica idé imànica, càmicáináté yáalimá Sara udéerìcu, quéwa Dios ichàiniadacaté úa udènìacaténá
uìriwa Abraham yáapicha càide iyúwaté Dios icàlidáaná Abraham iríni quéechatécáwa, cáimiétacanéeri iyú.
[24] Yái tàacáisi pucháiba inanái ìwalíirica yáasáidaca walí comparación. Níái pucháiba inanáica íimáanáca
càicanide iyúwa pucháiba wawàsi Dios imàníiricaté wenàiwicanái yáapicha yàasu wenàiwicacaténáté
nía. Abéeri wawàsi yácata yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté ichùulìacaténá israelitanái
nàyamáacaalítéwa mawiénita manuíri dúli irí íipidenéeri Sinaí, Dios imànicatáicaté náapicha wawàsi
icùanáté nía. Yái Moisés yàasu tàacáisica, càicanide iyúwa Agar, úái nàasu wenàiwica íibaidéechúacaté
mawèníiri iyú càiripináta. Péemìacué comparación: Macái sùmài imusuéricatéwa nàasu wenàiwica
íicha iwàwacutácaté íibaidaca yáatúa íiwacali iríwa mawèníiri iyú càiripináta. Càita nacái cawinácaalí
wenàiwica iwàwéeyéica isíimáidaca Dios ìwalíise yái namànníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi
íimáaná, càica níade iyúwa áibanái yàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníiri iyú càiripináta. [25] Iná
Agar íimáanáca càicanide iyúwa Sinaí yàasu manuíri dúli, ìyéerica Arabia yàasu cáli íinata. Siùcade
Jerusalén ìyacàlená mìnanái càmíiyéi yeebáida Jesucristo itàacái càica níade iyúwa Agar yéenibe, úái
nàasu wenàiwica íibaidéechúacaté mawèníiri iyú càiripináta, níacáiná judíonái namànica mamáalàacata
càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi íimáaná Moisés itànèericaté ichùulìacaténá israelitanái, quéwa canácatáita
náalimá cài nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [26] Quéwa úái Saraca, càmíichúataté nàasu
wenàiwica, íimáanáca càicanide iyúwa wàyacàlepiná chènunníséeri íipidenácataléca wàlisài Jerusalén, wía
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata idacuèri wía iyúwa nàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníiri
iyú càiripináta, Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía íicha yái càulenéeri tàacáisica Moisés ichùulièricaté iyú
israelitanái. [27] Wáalíacawa wadènìaca wàyacàlepináwa yái Jerusalén ìyacàlená chènunníséerica, yácáiná áiba
profeta itànàacaté comparación Jerusalén ìwali Dios inùmalìcuíse. Càica íimáanáca yái comparacióncа:
Píacué Jerusalén ìyacàlená chènunníséeri mìnanáica. Aibanái iicácuéca pía iyúwa máisibáanata meedá
càide iyúwa abéechúa inanái càmíichúa yáalimá idènìaca yéenibewa. Quéwa, siùcade casíimáicué piwàwa
manuísíwata, pimáidacué casíimáiri iyú nacái. Manùbapinácué pía náicha níara imàníiyéica mamáalàacata
càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi íimáaná cayábáanápiná Dios iicáca nía, càica
íimáanáca yái comparacióncа. [28] Píacué nuénánáica, càicuéca píade iyúwa Abraham ìiri íipidenéericaté
Isaac. Píatacué Dios iiquéeyéica iyúwa Abraham itaquénáinámi. Píatacué Dios icàlidéeyéicaté ìwali
Abraham irí itaquénáinápináté nía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [29] Quéwa siùcade áibanái judío
càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái namànica walí báawéeri càide iyúwa Agar ìiri Ismael imàníináté
báawéeri Sara ìiri irí, íipidenéericaté Isaac. Yái Ismael imusúacaté iicá èeri càide iyúwa macái èeri mìnanái
ìyáaná, quéwa Espíritu Santo imànicaté yái càmíirica wenàiwica idé imànica yéewacaténáté Isaac imusúa
iicá èeri. Càita nacái Espíritu Santo idéca imàacaca Dios yéenibeca wía. Yá nacái judíonái imàníiyéica
mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi íimáaná nàuwichàidaca wía. [30] Dios íimacaté
Abraham irí bàaluité: "Pichùulìa píichawa úái Agarca, pìasu wenàiwicaca íibaidéechúaca pirí mawèníiri
iyú; pibànùa úapicha uìri nacái, nàacaténáwa déeculé píicha; canácáiná yéewanápiná íibaidéechúa pirí
uìri yeedáca pìasumi yáapicha yái pìiri Isaac, pidènièrica píinu Sara yáapichawa, úái càmíichúaca íibaida
mawèníiri iyú càiripináta", càité íimaca. [31] Iná píacué nuénánáica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
càmita cài wíade iyúwa Agar yéenibe, íibaidéeyéipináté mawèníiri iyú càiripináta càide iyúwa áibanái
yàasu wenàiwica meedá. Càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi
bàaluisàimi íimáaná. Néese càica wíade iyúwa Sara yéenibe, úái càmíichúacaté áibanái yàasu wenàiwica,
Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía, yéewacaténá Dios yéenibeca wía.

5

Firmes en la libertad

[1] Cristo idéca iwasàaca wía íicha yái càulenéeri tàacáisica profeta Moisés ichùulièricaté iyú israelitanái.
Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápiná wáapicha Dios
Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. Iná cachàinicué píiwitáise pèepunícaténácuéwa macàaluíníináwaca. Aibanái iwàwa idacùacuéca

píiwitáise àniwa iyúwa nàasu wenàiwica iwàwacutéeyéica íibaidaca cachàini mawèníiri iyú càiripináta. Náimaca iwàwacutáanásacué pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi íimáaná cayábáanápiná Dios iicácuéca pía. Picácué peebá nachìwa.

2 Péemìacué nulí cayába. Núa Pablo núumacué pirí, píacué càmíiyéica judío, pimàacacaalícué cachìwéeyéi
namànicuéca pirí circuncisión piwasàanápinácué píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese càmi-
tanica Cristo iwasàacué píawa. 3 Nuwàwa nucàlidacuéca pirí àniwani: áibacaalí asìali imàacacaalí
namànica irí circuncisión cayábáanápiná Dios iicácani, yásí iwàwacutáca imànica macáita machacànníiri
iyú càide iyúwa Moisés ichùulìanáté israelitanái. 4 Píacué iwàwéeyéica mabáyawanáca Dios iicáca pía
ìwalíise yái pimànníinácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Péemìacué cayába: Pidécuéca
piwènúadaca píiwitáisewa Cristo íicha, piúcacáinácué píichawani, yái cayábéerica Dios iwàwéericuéca
imànica pirí. 5 Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Espíritu Santo imàacaca wáalíacawa, imàaca
nacái weebáidaca mabáyawanáanáca Dios iicáca wía. 6 Wía ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha,
canáta iwèni Dios irí áibanái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namàni walí circuncisión.
Abéerita iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái. Báisícaalí weebáidaca, yásí wamànipiná áibanái irí
cayábéeri cáininéeri iyú.

7 Quéechatécáwa peebáidacatécué cayába. ¿Cánácué pimàaca áibanái cachìwéeyéi iwènúadaca píiwitáise
íicha yái báisíiri tàacáisica? 8 Càmíirita Dios yái imènìadéericuéca pía; néese Dios idéca imáidacuéca pía
iwasàacaténácué pía íicha yái càulenéeri wawàsica. 9 Aiba comparación íimaca: “Nèewìadacaalí achúmana-
mata levadura íibesi yèewi, yásí levadura imàacaca macáita íibesi inísàacawa”, cài íimaca. Càita nacái
pimàacacaalícué áiba wenàiwica yéewáidacuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú, yásí mesúnamáita macáita
piméeràapinácuécawa báisíiri tàacáisi íicha. 10 Quéwa manuíca nuínáidacawa nuwàwawa Wáiwacali ìwali
càmíinápinácué píináidawa áibalé íicha yái nuínáidáanácawa. Núalía nacáiwa Dios yùuwichàidáanápiná
abédanama macáita cawinácaalí imènìadéericuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú.

11 Píacué nuénánáica píalíacuéwa cayába càmita nuchùulìa wenàiwica namànníinápiná nalíwa circuncisión
cayábáanápiná Dios iicáca nía. Nucàlidacaalí mamáalàacata nalítáni, yásí judíonái càmita nàuwichàida
mamáalàacata núatá nùasu tàacáisi ìwalíisewa, níacáiná judíoca nawàwaca macáita namànica circuncisión,
náimacáiná càmitasa cayába Dios iicáca wenàiwica càmíiyéica imàni circuncisión. Quéwa báawaca meedá
judíonái iicáca nucàlidáaná Cristo ìwali yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. 12 Quéwa níara imènìadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú pimàacacaténácué
namànica pirí circuncisión cayábáanápiná Dios iicáca pía, néese ¿cáná càmita nèepùawa píichacué
náiríadacaténá nainàwatá? Báawacáiná Dios iicáca yái nachùulìanácuéca pimànica circuncisión, píacué
càmíiyéica judío.

13 Néeni píacué nuénánáica, Dios idéca imáidacuéca pía iwasàacaténácué pía yéewanápinácué pèepuní-
cawa matuíbanáiri iyú. Càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa càulenéeri tàacáisi íimáaná Moisés
itànèericaté, quéwa picácué pimàni máiwitáiséeri iyú meedá càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná
imànica mamáalàacata. Néese piyúudàayacacuéwa píasáidacaténácué cáinináca piicáyacacawa. 14 Macáita
tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse íimáanáca abéerita wawàsi. Cài íimaca yái abéerita
ichùulìacanásica máiníiri iwàwacutáca weebáidaca: “Cáininá piicáca áibanái wenàiwica, càide iyúwa
cáininaná piicáca píawawa”, cài íimaca. 15 Picácué picuísáyacawa, càita nacái picácué pitàaní báawéeri
iyú piríwáaca càide iyúwa cuwèesinái yaamíayacacaalíwa, nayáayacaca nacáiwa. Pimànicaalícué càiri
báawéeri, néese càmitacué quirínama cáinináca piicáyacacawa, yá nacái càmitacué quirínama peebáida
Cristo itàacái.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

16 Iná núumacué pirí: Pìyacué càide iyúwa Espíritu Santo ichùulìanácué pía. Picácué pimàni càide
iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáanácué pimànica pibáyawanáwa. 17 Yácáiná wáiwitáise bàaluisàimi
yùuwideca imànica Espíritu Santo. Càita nacái Espíritu Santo yùuwideca imànica wáiwitáise bàaluisàimi
iwàwéerica wamànica wabáyawanáwa. Yá máiní nàuwidéyacacawa náipunitawáaca íná càulenácuéca
pimànica cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná. 18 Quéwa Espíritu Santo icùacaalícué píiwitáise, néese càmita
yéewa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi icháawàacuéca pibáyawaná, pimànicáinácué cayábéeri càide iyúwa
Dios ichùulìaná.

19 Macáita wáalíacawa càinácaalí iyú namànica níara yèepuníiyéicawa càide iyúwa náiwitáise bàaluisàimi
cabáyawanéeri ichùulìaná nía: Naimáca áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa;
namàni nacái nainá iyúwa casaquèeri wawàsi càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica; namànica macái
báawéeri íiwitáaná máaléquéeri iyú, mabáiníiri iyú áibanái yàacuésemi. 20 Nàaca cuwáinái yéenái-
waná icàaluíníná, níái ídoloca; namàni nacái namàliyéidewa namáidacaténá demonionái iyúudàanápiná
nía; nàuwidéyacacawa náipunitawáaca. Nacuísáyacacawa; báawaca naicáyacacawa nàasu cawènníiri
ìwalíisewáaca. Ráunamáita calúaca nía. Namànica macái wawàsi nalípináwa meedá; càmita nawàwa
abédanaméeri náiwitáise áibanái yáapicha; naseríaca náichawáaca. 21 Nawàwa needáca nàasupináwa
áibanái wenàiwica yàasu; nanúaca wenàiwica; icàméeyéi nacái; camùnica nía, iyéeyéica máiní manuí
iyáacaléwa; yá namànica macái báawéeri íiwitáaná. Càita nùalàacuéca pía siùca àniwade càide iyúwaté
nucàlidáanácué pirí báaluité: Macái wenàiwica imànníiyéica ìyaca ibáyawanáwa cài mamáalàacata, canáca
yéewanápiná nawàlùacawa Dios ìyacàle irìculé Dios icùacataléca macáita chènuniré.

22 Quéwa Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yásí cáinináca waicáca áibanái; cayábaca nacái wawàwa;
matuíbanáica nacái wáiwitáise; wàidenìaca nacái wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí walí

báawéeri; cayábaca nacái wáiwitáise; wamàni nacái áibanái irí cayábéeri; wamànica macáita machacàníiri
iyú yéewanápiná manuíca áibanái íináidacawa iwàwawa wàwali. [23] Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yá
càmita cáimacái waicá wíawawa áibanái íicha; wacùa nacái wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa.
Iná wamàacacaalí Espíritu Santo icùaca wáiwitáise, yásí wamànica wàyaca càide iyúwa Dios itàacái
ichùulìaná wía. [24] Càide iyúwaté natàtàaná Jesucristo cruz ìwali, càita nacái wía Jesucristo yàasunáica,
wadéca wawènúacawa wáiwitáise bàaluisàimi íichawa, càide iyúwa wadéca nacáicaalí watàtàaca wáiwitáise
bàaluisàimiwa cruz ìwali yéetácaténáwa, macáita yái wabáyawanáca wawàwéerica wamànica. Càita
iwàwacutá waicáca wíawawa iyúwa yéetéeyéimiwa càmíiyéica yáalimá imànica ibáyawanáwa, ipíchaná
wamànica wabáyawanáwa. [25] Espíritu Santo idéca yàaca wacáuca wàlisài càmíirica imáalàawa, íná
iwàwacutá wamàacaca Espíritu Santo icùaca wáiwitáise wamànicaténá càide iyúwa ichùulìaná wía.
[26] Picácué cáimacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Picácué nacái wáalimáidaca waicá wíawáaca
calúanápiná wamàníyacacawa. Picácué nacái báawa waicáyacacawa wàasu cawèníiri ìwalíisewáaca.

6

Ayúdense unos a otros

[1] Píacué nuénánáica, píalíacaalíwa abéeri péená idéca imànica isicúata ibáyawanáwa, néese abé-
naméeyéi pèewi Espíritu Santo icuèyéica íiwitáise níata iwàwacutá iyúudàacani iwènúadacaténá íi-
witáisewa Dios irípiná àniwa, nàalàacani nacái imàacáanápiná íichawa ibáyawanáwa. Quéwa iwàwa-
cutácué pìalàacani éeréeri iyú. Piicácué píichawa cayába nacái ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía
nacái pimànníinápinácuéca pibáyawanáwa. [2] Piyúudàayacacuéwa piwènúadáanápiná píiwitáisewa Dios
irípiná àniwa pibáyawaná íichacuéwa. Càipinácué pimànica càide iyúwaté Cristo ichùulìaná wía, wía
yeebáidéeyéica itàacái.
[3] Picácué cachàini waicáca wíawawa áibanái íicha, wíacáiná èeri mìnanái, càmita báisí cachàinica wía.
Cáimacáicaalí waicáca wíawawa áibanái íicha, yásí wachìwáidacáita wíawawa meedá. [4] Macáitacué iwàwa-
cutá píináidacawa piwàwalìcuísewa ìwali yái pimànníiricuéca asáisí cayábacaalíni. Néese cayábacaalíni, yásí
yáalimácué casíimáica pía piwàwalìcuísewa ìwali yái pimànníirica. Iwàwacutácué càmita cáimacái piicáca
píawawa áibanái íicha. [5] Macáicáináta wía èeri mìnanáica áibaalí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa,
canácáiná mabáyawanéeri chái èeri irìcu.
[6] Cawinácaalícué yéewáida pía iyú yái Dios itàacái íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha, pìacué yàasupiná macái pìasu yéenáwa cayábéeri íiwitáaná imanùbaca pìacaténácué
iwèni.
[7] Abénaméeyéi cachìwéeyéi náimaca càmitasa yéewa Dios iicáca yái pimànníiricuéca, càmitasa nacái
yùuwichàidapinácué píawa pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa nachìwa meedá. Picácué peebá nalí. Càmi-
tacué yéewa pichìwáidaca Dios, piicáanícaténácáita iquíniná meedá. Péemìacué comparación: Aiba
ibànacaalí bànacalé íimi, yásí yeedáca yái bànacalé íiwitáaná ìyacanáca yàasu èeri irìcu. Càita nacái,
càinácaalícué pimànica, yásí Dios yàapinácué piwèni. [8] Cawinácaalí imànníirica ibáyawanáwa càide iyúwa
íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yéetápinácawa yùuwichàacaténáwa càiripináta. Quéwa cawinácaalí
imànníirica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yeedápináca iríwa icáucawa càmíiri imáalàawa Espíritu
Santo yèeripináca irí. [9] Iná iwàwacutá càmita waméyáawa wamànica cayábéeri, yácáiná càmicaalí
waméyáawa wamànica cayábéeri, yásí Dios yàapiná walí wàasu cawèníiriwa áibaalípiná yéenáiwaná
yàanàacatalépináca. [10] Iná chácatáinápinácaalí wáalimáca wamànica cayábéeri, iwàwacutá wamànica
cayábéeri macái iríta, cachàiníwanái nacái nalí waiquéeyéica iyúwa wéenánáisíwawa neebáidacáiná
Jesucristo itàacái.

Advertencias y saludos finales

[11] ¡Piicácué yái manuíri letra nutànèericuéca pirí siùcade nutànàacaténácué pirí yái achúméeríina
tàacáisica nucáapi iyúwa! [12] Níara ichùulièyéica pimànníinápinácué piríwa circuncisión nacàlidaca càiri
cachìwéeri tàacáisi cayábacaténácáita áibanái judíonái iicáca nía meedá. Càmita nawàwa judíonái
yùuwichàidaca nía ìwalíise yái nacàlidáanáca tàacáisi íiméerica Jesucristo yéetáanátéwa cruz ìwali
wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [13] Níara judíoca càmita namàni
macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùulìaná judíonái imànica. Canácata yáaliméerica
imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Nawàwacáita nacàlidaca
nainówanáwa pìwalicué canùmaséeri iyú meedá; nawàwa nacàlidaca nachùulìacuécasa pía pimàni-
caténácué circuncisión áibanáicaténá yáalíacawa néewáidacalécuéca pía, níái cachìwéeyéica. [14] Quéwa
càmita nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú. Néese nuwàwa nucàlidaca abéerita Wáiwacali
Jesucristo iináwaná ìwali, yéetácatéwa cruz ìwali iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Cristo
yéetácatéwa cruz ìwali nuíchawalíná, íná nuicáca núawawa nacái càide iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa
íicha macái wawàsi báawéerica èeri mìnanái iwàwéerica numànica. Canéeri nulí iwèni macáita yái
báawéerica, càmita quirínama nuwàwa numàni cài. [15] Néese, wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús
yáapicha, yá canéeri walí iwèni wasèenái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namànité walí
circuncisión. Abéerita cawèníirica walí yái Dios iwàlisàidáanáca wáiwitáise, wía yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái. [16] Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápiná pìyaca matuíbanáiri iyú, iicáanápinácué pipualé
nacái, macáitacué pía yeebáidéeyéica càide iyúwa nucàlidáanácué piríni, macáitacué pía nacái Dios yàasu
wenàiwicaca báisíiri iyú.

[17] Siùcáisede càmita nuwàwa áibanái íímaca càmitasa Jesús ibànùa núa, nasàiwicacaténá nulí wawàsi.
Yái cabèesi yáaminá nùwalíiséerica yáasáidaca amaléeri iyú nudéca nùuwichàacawa Jesús irípiná yàasu
wenàiwicacáiná núa.
[18] Píacué nuénánáica, nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué imàníinápiná pirí cayábéeri
mawèníiri iyú, macáitacué pía. Báisíta, amén.

EFESIOS

Saludo

1 Núa Pablo, nubànùacué pirí cuyàluta, núa abéeri Jesucristo yàasu apóstol. Jesucristo ibànùaca núa
nucàlidacaténá wenàiwicanái irí tàacáisi càide iyúwa Dios iwàwáaná, Dios imáidacáiná núa. Nubànùacué
pirí cuyàluta, píacué Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái ìyéeyéica Efeso ìyacàlená
irìcu. 2 Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàníinápinácué pirí
cayábéeri mawèníiri iyú, namàacáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáita.

Bendiciones espirituales en Cristo

3 Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, Dioscáiná idéca imànica walí cayábéeri
Cristo ìwalíise, yái wàyéerica abédanamata yáapicha, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca imànica
walí macái cayábéeri íiwitáaná chènuníiséeri iyúudèeripiná wáiwitáise, wàyacáiná abédanamata Cristo
yáapicha. 4 Dios yeedácaté wía yàasu wenàiwicacaténá wía, ipíchawáiseté idàbaca èeri yáalíacáinátéwa
Cristo yéetáanápinátéwa wáichawalíná. Dios yeedácaté wía imàacacaténá wàyaca yáapicha chènuniré,
wáibaidacaténá nacái abéerita Dios irípiná mabáyawanéeri iyú Dios iicápiná. 5 Cáininácáináté Dios iicáca
wía èeri ipíchawáiseté, íináté íináidawa yeedáanápináté wía iicácaténá wía iyúwa yéenibewa. Jesucristo
yéetácatéwa wáichawalíná càide iyúwaté Dios íináidáanátéwa. Iná Dios iicáca wía iyúwa yéenibewa.
6 Iná wàaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata imànicáiná walí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú.
Càité Dios imànica walí cayábéeri, imàacacaté Iiri yéetácawa wáichawalíná, yái Iirica cáininéerica Dios
iicáca. 7 Cáininácáiná Dios iicáca wía, íná ibànùacaténá Iiriwa yéetácaténátéwa wáichawalíná. Dios Iiri
íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali yéetácaalítéwa wáichawalíná, íná Dios idéca iwasàaca wía yàasu
yùuwichàacáisi íichawa, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná íicha, bàaluitécáiná Dios iwàwacaté imànica
walí cayábéeri mawèníiri iyú. Dios imànicáiná wenàiwicanái irí cayábéeri manuísíwata càmíiri imáalàawa.
8 Dios idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. Wáalíacawa cáinináca iicáca wía imàacacáiná cáalíacáica
wía wáalíacaténáwa macái wawàsi ìwali, yái iwàwacutéerica wáalíacawa ìwali wàyacaténá machacàníiri
iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. 9 Dios imàaca nacái wáalíacawa yàasu cayábéeri ìwali, yái cayábéerica
Dios iwàwéericaté imànica walí, càmíirité wenàiwicanái yáalíawa ìwali quéechatécáwa. Dios íináidacáináté
ibànùanápináté Cristo aléi èeri irìculé imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. 10 Aibaalípiná Dios
imànipiná càide iyúwaté íináidáanáwa imàníinápiná alétade yéenáiwaná yàanàacatalépináta. Càipiná Dios
imànica: Imàacapiná Cristo icùaca macáita ìyéerica chènuniré, chá nacái èeri irìcu.

11 Dios yeedácaté wía èeri ipíchawáiseté imàacacaténá wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, wía
yeebáidéeyéica itàacái, yéewanápiná weedáca walíwa yái cawèníirica càide iyúwaté Dios íináidáanáwa
imàacáanápináté walíni, yái Dios imàníirica macái wawàsi machacàníiri iyú, cayábéeri iyú nacái càide iyúwa
iwàwáaná imànicani. 12 Dios idéca cài imànica walí, wía judíoca, níái idàbáanéeyéicáwaca yeebáidaca Cristo
ìwali yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú chái èeri irìcu, yéewacaténá áibanái canánama yàaca Dios irí
cayábéeri ìwali yái manuíri cayábéerica Dios imàníirica mawèníiri iyú wenàiwicanái irí. 13 Píacué nacái
càmíiyéica judío, bàaluité péemìacuéca yái báisíiri tàacáisi icàlidéerica Cristo iwàwaca iwasàaca pía Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá peebáidacatécué Cristo itàacái. Ináté Dios imàacacué pìyaca abédanamata
Cristo yáapicha, Dios imàacacué nacái Espíritu Santo iwàlùacawa piwàwalìculé càide iyúwaté Dios íimáaná,
píalíacaténácuéwa Dios yàasunáica pía. 14 Espíritu Santo ìyacáiná wawàwalìcu íná yéewa wáalíacawa báisíiri
iyú Dios imàacáanápiná walí macáita yái cawèníirica càide iyúwa icàlidáaná walíni, áiba èeriwa idécanáami
imáalàidaca iwasàaca wía, wía yàasunáica, yéewacaténá áibanái canánama yàapináca Dios irí cayábéeri
ìwali yái cayábéeri manuírica Dios imàníirica mawèníiri iyú wenàiwicanái irí.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

15 Nudéca nuémìacuéca piináwaná ìwali íná yéewa núalíacawa peebáidacuéca Wáiwacali Jesús itàacái.
Nudéca nuémìaca nacái cáinináncuéca piicáca macái Dios yàasu wenàiwicanái. 16 Iná nùaca Dios irí
cayábéeri mamáalàacata pìwalicué. Yá nusutácué Dios íicha pirípinácué. 17 Nusutácué Dios íicha
pirípinácué, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèrináca, yái Wáaniri Dios cachàníírica íiwitáise, icànéerica
mèlumèluíri iyú. Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápiná cáalíacáica pía Espíritu Santo yáalíacái
iyú, píalíacaténácué péemìaca cayába càinácaalí íimáaná yái tàacáisica, píalíacaténácué nacái Dios ìwali
cayábéeri iyú cachàníwanái mamáalàacata. 18 Nusutácué Dios íicha pirípinácué amalácaténá imànica
píiwitáise píalíacaténácuéwa ìwali yái cawèníirica Dios imàaquéeripinácuéca pirí. Dios idéca imáidacuéca
pía picùanápinácué imàacaca piríni, cawèníiricáináni yái cayábéerica, manuísíwata nacái, áibaalícáiná
Dios imàacapinácué pìyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéeri iyú manuísíwata, máiní mèlumèluíri iyú
nacái, píacué Dios yàasu wenàiwicaca. 19 Nusutácué nacái Dios íicha pirípinácué píalíacaténácuéwa Dios
ichàini ìwali máiní manuíri càmíiri imáalàawa nacái, càmíiri nacái yéewa wáalimáidacani, càinácaalí
imanuíca, yái ichàini manuírica ìyéerica wawàwalìcu, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái ichàinica
ìyéerica wawàwalìcu, yácata Dios ichàini manuírica Dios yáasáidéericaté cachàníníri iyú, manuísíwata nacái
imichàidacaalíté Cristo yéetácáisi íicha. 20 Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi íicha cachàníníri íiwitáise
iyúwa, néeseté Dios imàacaca ichàini iyúwa Cristo yáawinacaténátéwa Dios yéewápuwáise chènuniré
icùacaténá macáita Dios yáapicha. Yácata Dios ichàini manuírica ìyéerica wawàwalìcu. 21 Dios imichàidacaté

Cristo chènuniré, yá imàacacaté Cristo icùaca macái chàinisi íiwitáaná, macái íiwitáisesi íiwitáaná nacái,
macái nacuèrinánái íiwitáaná nacái, macái náiwacanánái íiwitáaná nacái, macái wawàsi ìyéerica nacái.
Siùcáisede Cristo icùaca macáita, icùapiná macáita nacái áibaalí iwàlisàidacaalípiná macáita. 22 Dios idéca
imàacaca Cristo irí macái íiwitáisewa, Cristo icùacaténá macáita. Dios idéca nacái ibàlùadaca Cristo
wáiwitápupiná icùacaténá wía macáita, wía yeebáidéeyéica itàacái. 23 Wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo
itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná chái èeri irìcu, wáiwitápucáinání yái Cristoca, yái icuèrica macáita,
ìyaca macáita nacái, yáaliméeri nacái imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná.

2

Salvos por el amor de Dios

1 Bàaluité pìyacatécué iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawaná ìwalíisewa piúcacáinácuéwa Dios íicha.
2 Pèepunícatécuéwa pibáyawaná yáapichawa, pimànicáinátécué càide iyúwa èeri mìnanái imàníiná, iyúwa
nacái Satanás iwàwáaná, yái ichùulièrica demonionái ìyéeyéica cáuli irìcu, ichùulièrica nacái èeri mìnanái
íiwitáise càmíiyéica yeebáida Dios itàacái. 3 Càité wàyaca nacái macáita bàaluité, wía judíoca. Yá
wamànicaté macáita càide iyúwaté wawàwáaná wamànica meedá macáita wawàsi Dios imáisanièrica
wamànica. Wamànicaté wabáyawanáwa càide iyúwaté wáiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, iyúwaté
nacái wáináidáaná wamànníinápiná. Báawacáináté wáiwitáise, ínáté iwàwacutáca Dios yùuwichàidaca
wía manuísíwata, iyúwa áibanái èeri mìnanái canánama càmíiyéica judío. 4 Quéwa Dios iicácaté wa-
pualé manuísíwata, yáté máiní cáininácа iicáca wía. 5 Ewitaté wàyacáaníta càide iyúwa yéetéeyéimiwa,
wáucacáinácuéwa Dios íicha wabáyawaná ìwalíisewa, càicáaníta cáininácaté Dios iicáca wía.Ináté
imàacacué wàyaca abédanamata Cristo yáapicha. Càité Dios yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa. Pidécuéca
pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha Dioscáiná imànicatécué pirí yái cayábéerica mawèníiri
iyú. 6 Wàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi íicha, íná Dios iicáca
wía càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios imichàidaca wía yéetácáisi íicha, Dioscáiná idéca yàaca wacáuca
wàlisài wàyacaténá machacànníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Dios iicáca wía nacái càide iyúwa
wadéca nacáicaalí wáawinacawa Cristo Jesús yáapicha chènuniré wacùacaténá macáita Cristo yáapicha,
yái yáawinéericatéwa néré icùacaténá macáita. 7 Càita Dios idéca imànica walí yéewacaténá yáasáidaca
càiripináta cáininácа iicáca wía manuísíwata èeri càmíiri imáalàawa, yáasáidacaténá nacái imànníináca walí
cayábéeri mawèníiri iyú Cristo Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná, yái wàyéerica abédanamata yáapicha.
8 Dios idéca iwasàacuéca pía yàasu yùuwichàacáisi íicha, Dioscáiná imànicatécué pirí yái cayábéerica
mawèníiri iyú peebáidacáinátécué Cristo Jesús. Càmitacué píalimá píibaidaca ìwalinápiná peedácaténácué
piríwani yái iwasàanácuéca pía. Néese Dioscata yái yèericuéca piríni mawèníiri iyú. 9 Canáca wáaliméeri
wamànica Dios iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, íná càmita yéewa canùmaséeca wía
ìwali, cachàinicaténá waicáca wíawawa áibanái íicha. 10 Yácáiná Dioscata yái idàbéerica wía wàlisài iyú
wàyacaténá abédanamata Cristo Jesús yáapicha yéewanápiná wamànica cayábéeri càide iyúwaté Dios
íináidáanáwa bàaluité wàwali wamànníinápináté cayábéeri.

La paz que tenemos por medio de Cristo

11 Iná piwàwalicué càinácaalíté pìyáaná bàaluité. Càmitacué judío pía íná judíonái náimacuéca pìwali
"càmíiyéi imàni circuncisión", níacáiná judíonái namànica circuncisión asìanái íímami ìwali. Yá náimaca
nalíwáaca "wía imànníiyéica circuncisión", náimaca. Iná báawaca judíonái iicáca càmíiyéi judío iyúwa
casaquèeyéi Dios íicha. 12 Piwàwalicué càinácaalíté pìyáaná: Bàaluité càmitacué píalíawa Cristo ìwali.
Càmitacué Israel itaquénáinámi yéená pía. Càmitacué Dios imànité píapicha wawàsi imànicaténáté pirí
cayábéeri càide iyúwaté imànníiná wawàsi israelitanái yáapicha. Pìyacatécué chái èeri irìcu canéeyéitaté
icuèriná Dios, càmitaté nacái píalíawa Dios ìwali. Canátatécué pirí abéeri iyúudèeripinácué pía. 13 Quéwa
Cristo Jesús íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali, yáté yéetácawa wáichawalíná. Inácué siùcáisede pìyaca
abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Píacué càmíiyéica judío, ìyéeyéicaté iyúwa yúuquéeyéiwa Dios íicha,
Dios idéca imawiénidacuéca iríwa pía, Cristo Jesús yéetácáinátéwa píichawalínácué. 14 Cristo imàacaca
abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Abéerita wenàiwica íiwitáaná
imànica wía, wía judíoca, píacué nacái càmíiyéica judío. Cristo imáalàidacaté wáicha nacái canánamani yái
wàuwidéyacáanácawa càide iyúwa idéca nacáicaalí imáalàidaca manuíri iwáiná ìyéericaté bamuchúamibàa
wáicha. 15 Cristo imáalàidacaté iiná iyúwani, yái wàuwidéyacáanácawa yéetácáinátéwa cruz ìwali.
Bàaluitécáiná Dios ichùulìaca israelitanái imànníinápiná madécaná càulenéeri wawàsi masacàacaténáté
Dios iicáca náiwitáise. Quéwa Cristo yéetácatéwa imáalàidacaténá ichàini, yái tàacáisi bàaluisàimica, íná
Cristo idéca iwasàaca macái wenàiwicanái. Yá imàacaca wàyaca càide iyúwa abéerita wenàiwica íiwitáaná
wàlisàna, wía judíoca, píacué nacái càmíiyéica judío, wàyacaténá abédanamata Cristo yáapicha. Càité
imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. 16 Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali, yá imáalàidacaté
wàuwidéyacáanáwa, wía pucháiba íiwitáaná wenàiwicaca. Yá Cristo imàacaca cayábaca wáapicha Dios, yá
idéca imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica.

17 Cristo yàanàacaté chènuníise icàlidacaténá walí macáita yái cayábéeri tàacáisica wáalíacaténáwa
càinácaalí yéewa cayábaca wáapicha Dios, píacué càmíiyéica judío ìyéeyéicaté iyúwa yúuquéeyéiwa Dios
íicha, wía nacái judíoca, yáaliéyéicatéwa Dios iináwaná ìwali. 18 Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná
cayábaca wáapicha Wáaniri Dios, macáita wía, píacué nacái, Espíritu Santo iyúudàacáiná wía macáita.
19 Iná càmitacué pìya iyúwa canéeyéi yàasu cáli, iyúwa nacái càmíiyéi wéenánái, píacué càmíiyéica judío,

néese pìyacuéca wáapicha iyúwa wàasu cáli néeséeyéi, wía Dios yàasu wenàiwicaca, yá Dios yéenibecuéca
pía wáapicha. [20] Càicué pía wáapicha iyúwa capìi ibàluèricawa cachàiníiri íba íinata. Níara apóstolca,
profetanái nacái, càica níade iyúwa cachàiníiri íba capìi ibàluèricawa íinata, nacàlidacáináté tàacáisi Dios
inùmalìcuíse quéechatécáwa, yéewacaténá wenàiwicanái yeebáidaca Jesucristo itàacái. Yái Jesucristoca,
càicanide iyúwa capìi yàasu íba cachàiníiri náicha canánama, máiníiri iwàwacutácawa capìi irípiná, Wái-
wacalicáináni, yái Jesucristo wàyéerica abédanamata yáapicha. [21] Càide iyúwa wenàiwicanái ibàlùadacaalí
íba icapèená, càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwàwacutá abédanamata wáiwitáise
wáapichawáaca macáita càide iyúwa wamànica nacáicaalí templo abéta Wáiwacali irípináwa, wàyacáiná
abédanamata Cristo yáapicha. [22] Iná píacué ìyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, abédanamacué
píiwitáise píapichawáaca yéewanápinácué pìyaca càide iyúwa templo Dios ìyéerica irìcu, Espíritu Santo
ìyacáinácué piwàwalìcu.

3

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

[1] Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú, píacué càmíiyéica judío, íná yéewa presoca núa, núa
Pablo, nucàlidacáiná Cristo Jesús itàacái càmíiyéi judío irí. [2] Núalíacawa pidécuéca péemìaca nuináwaná
ìwali Dios imànníináté nulí cayábéeri mawèníiri iyú ichùulìanáté nucàlidáanápinácué pirí itàacái, píacué
càmíiyéica judío. [3] Dios idéca imàacaca núalíacawa càinácaalíté íináidacawa imànníinápiná, càmíirité imàaca
áibanái yáalía ìwali. Dios idéca imàacaca núalíacawa, yá nudéca nucàlidacuéca piríni maléenéeri cuyàluta
irìcu. [4] Piléecaalícuéni, yásí píalíacuéwa núalíacawa ìwali yái tàacáisi Dios ibèericaté áibanái íicha, Cristo
yáasáidéerica nulí. [5] Bàaluité Dios càmita imàaca wenàiwicanái yáalíacawa yái tàacáisi ìwali, quéwa Dios
idéca imàacaca Espíritu Santo yáasáidaca nalíni, níái Dios yàasu apóstolca, profetanái nacái, icàlidéeyéica
tàacáisi Dios inùmalìcuíse siùcade. [6] Yácata tàacáisi ibàacanéeri: Níái càmíiyéica judío, neebáidacaalí
yái tàacáisi cayábéeri íiméerica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá
Dios imànipináca nalíwa cayábéeri manuísíwata abédanamata càide iyúwa imànníiná cayábéeri judíonái
irí, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, nàyacáiná iyúwa abéeri wenàiwica iiná, yái Cristo
iináca, judíonái yáapicha, Dioscáiná idéca imànica wawàsi nacái càmíiyéi judío yáapicha imànníinápiná nalí
cayábéeri nàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, càide iyúwa Dios imànníiná cayábéeri judíonái irí.

[7] Dios idéca imànica nulí càiri cayábéeri mawèníiri iyú: Imàacaca nuíbaidaca irípiná nucàlidacaténá yái
tàacáisica. Càité Dios imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú, ichàiniadaca nacái núa íiwitáise cachàiníiri
iyúwa. [8] Núacata yái càmíirica cachàini náicha canánama Dios yàasu wenàiwicaca, quéwa Dios idéca
imànica nulí càiri cayábéeri mawèníiri iyú: Imàacaca nucàlidaca cayábéeri tàacáisi càmíiyéi judío irí,
yái tàacáisi icàlidéerica walí máiní cayábéerica Cristo íiwitáise, imàni nacái wenàiwica irí cayábéeri
manuísíwata. Canácata wenàiwica yáaliméeri iputàaca yái cawèníirica Cristo idènièrica, yá nacái cayábéeri
manuírica Cristo imànníirica wenàiwicanái irí. [9] Yácata Dios, yái idàbéericaté macáita, idéca ichùulìaca
nucàlidáanápiná macái wenàiwica irí càinácaalíté Dios íináidacawa ibàacanéeri iyú bàaluitésíwa, yái
tàacáisi Dios ibèericaté bàaluitésíwa. [10] Càité Dios imànica yéewanápiná macái ángel íiwacanánái ìyéeyéica
chènuniré, demonio íiwacanánái nacái icuèyéica yàasu cáliwa cáuli irìcu, náalíacawa átata cayábéeri
iyú máiní cáalíacáica Dios áibanái íicha canánama imànicaténá macái íiwitáaná ta càuleneéri wawàsi.
Càì nadéca náalíacawa naicácáiná Dios imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, macáita wía
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [11] Dios idéca imànica
càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté. Yá Wáiwacali Jesucristo idéca imànica macáita
cayábéeri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná Wáiwacali imànica. [12] Néese wàyacáiná abédanamata Cristo
yáapicha, yá macàaluínináta wasutáca wíawawa Dios íicha wamawiénidacaténáni. Yá manuíca wáináidaca
wawàwawa Dios ìwali wasutácaténá íicha weebáidacáiná Cristo itàacái. [13] Iná nusutácué píicha wawàsi
manuísíwata càmíinápinácué píináidáaníwa ìwalíise yái nùuwichàanácuécawa pìwalíise nucàlidacáináté
pirícué Dios itàacái. Néese pichàiniadacué piwàwawa, yácáiná yái nùuwichàanácawa imàacaca áibanái
iicácuéca pía cáimiétaquéeri iyú.

El amor de Cristo

[14] Iná nubàlùacawa nùululì ipùata iyúwa Wáaniri Dios irí nùacaténá icàaluínináná. [15] Macáita Dios yàasunái
ìyéeyéica chái èeri irìcu, nía nacái ìyéeyéica chènuniré, Dios idéca idàbaca nía. [16] Yái Wáaniri Dios,
máiní cachàinica íiwitáise náicha canánama, icànéeri nacái mèlumèluíri iyú mamáalàacata, imànníiri nacái
walí cayábéeri mawèníiri iyú càiripináta càmíiri imáalàawa. Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué
ichàiniadáanápiná píiwitáise manuísíwata Espíritu Santo ichàini manuíri iyú. [17] Nusutácué Dios íicha
pirípinácué imàacáanápiná peebáidaca Cristo itàacái yéewanápinácué Cristo ìyaca piwàwalìcu. Càipinácué
cachàinica píiwitáise Cristo ìwali càide iyúwa manuíri àicu idènìacaalí ipìchuwa depuíwalé cáli irìculé,
cáininácaténácué piicáca Dios, áibanái nacái. [18] Yásí píalimácué píalíacawa náapicha macáita wenàiwica
yeebáidéeyéica Cristo itàacái cáininácа Cristo iicáca wía manuísíwata, bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté,
àta siùca nacáide, càiripinátawa, càmíiri imáalàawa, yácáiná àta alénácaalí wàacawa, néréta nacái
cáininácа Cristo iicáca wía. [19] Iná nusutácué Dios íicha pirípiná píalíacaténáwa cáininácа Cristo iicáca wía
manuísíwata, máiní manuíri íicha yái wáaliméerica wáalíacawa càinácaalí imanuíca. Càicué nusutáca pirí
Dios ìyáanápinácué piwàwalìcu manuísíwata icùacaténácué píiwitáise macáita, yái Dios máiníirica cayábaca
náicha canánama.

20 Siùcade, wàacué Dios irí cayábéeri, yái cachàiníirica íiwitáise náicha canánama, yáaliméerica imànica
walí cayábéeri máinísíwata manuíri cachàiníwanái íicha yái wasutéerica, manuísíwata íicha nacái yái
wáináidéericawa, yái Dios ichàiniadéerica wía ichàini iyúwa ìyéerica wawàwalìcu. 21 ¡Wàacué Dios irí
cayábéeri wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, ìyéeyéica abédanamata yáapicha! ¡Wàacué irí cayábéeri
càiripináta èeri càmíiri imáalàawa! Báisíta, amén.

4

Unidos por el Espíritu

1 Iná núaquéi presoíri nucàlidacáiná Wáiwacali itàacái, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata
pìyáanápinácué machacànníiri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná nàyaca cawinácaalí Dios imáidéeyéica yàa-
sunáipináwa, Dioscáiná idéca imáidacuéca pía. 2 Picácué cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha. Picácué
calúa píiwitáise, néese iwàwacutácué casíimáica píiwitáise áibanái yáapicha. Cáininácué piicáyacacawa
pìidenìacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalícué pirí báawéeri. 3 Píalimáidacué
macái pichàini iyúwa yéewanápinácué abédanamata píiwitáise píapichawáaca, càide iyúwacué Espíritu
Santo iyúudàaná pía, yéewanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú píapichawáaca iyúwa abéeri wenàiwica.
4 Weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái, íná càica wíade iyúwa Cristo iiná, yái abéerita iináca ìyéerica chái
èeri irìcu. Abéericata nacái yái Espíritu Santoca. Càita nacái Dios idéca imáidaca wía abédanamacaténá
wáiwitáise wacùanápiná abéerita yái iwasàanápináca wíawa yàasu yùuwichàacáisi íichawa. 5 Iyaca walí
abéerita Wáiwacali. Weebáidaca abéerita tàacáisi. Iyaca abéerita wabautizáanáwa. 6 Iyaca abéerita Dios,
yái Wáanirica macáita, yái icuèrica wía macáita, iyúudèerica nacái wía macáita, ìyéerica nacái wawàwalìcu
macáita. 7 Quéwa Cristo idéca imàacaca walí wáalimáwanama cayábéeri chàinisi wamanùbaca nacáitawa,
càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni, wáibaidacaténá irípiná, wamànicaténá irí wáibaidacaléwa wáal-
imáwanama. 8 Iná cài íimaca yái Dios itàacáica áiba profeta itànèericaté Cristo ìwali:
"Imichàacatéwa chènuniré, itéeri
yáamiwáisewa yùuwidenáiwa,
manùbéeyéi presoíyéica idacuèyéicawa.
Idéca yàaca cayábéeri chàinisi wenàiwicanái irí náibaidacaténá irípiná",
íimaca yái tàacáisica.
9 Néeni, ¿píalíasicué càinácaalí íimáanáquéi tàacáisi íiméerica "Cristo imichàacatéwa"? Yá íimáanáca
Cristo iwàlùacatéwa quéechatécáwa càliculìi irìculé, infierno irìculé nacái. 10 Yái Cristo iricuèricatéwa,
yácata imichèericaté nacáiwa chènuniré Dios yàatalé, yái cáli chènuníiséerica náicha canánama, icùacaténá
macáita Dios yáapicha, cáimiétacanéeri iyú, mèlumèluíri iyú nacái. Càité Cristo imànica ipuníadacaténáté
macáita íiwitáise iyúwa. Iná yéewa ìyaca macáita, icùaca nacái macáita depuíwalé náicha canánama àta
chènuníise náicha canánama nacái, yácáiná Dioscani yái Cristoca. 11 Cristo imàacacaté walí cayábéeri
chàinisi wáalimáwanama wáibaidacaténá irípiná. Idéca imàacaca abénaméeyéi wéená apóstolnáipiná nía,
ibànùacaténá nía madécaná yàcalé néré nacàlidacaténá iináwaná ìwali. Idéca imàacaca abénaméeyéi
wéená profetanáipiná nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse; Cristo imàacaca abénaméeyéi wéená
icàlidaca yái cayábéeri tàacáisica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha;
Cristo idéca imàacaca abénaméeyéi wéená pastornáipiná nía nacùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo
itàacái abéeri yàcalé mìnanái. Imàaca abénaméeyéi yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. 12 Càita
Cristo idéca ichàiniadaca wía, wía yàasu wenàiwicaca wáibaidacaténá irípiná, wayúudàacaténá áibanái,
wamichàidacaténá nacái náiwitáise níái yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná chái èeri
irìcu. 13 Iwàwacutácué cài wamichàidaca wáiwitáisewáaca àta weebáidacataléta abédanama Dios Iiri itàacái
tài íiméeri iyú, àta nacái wáalíacatalétawa Dios Iiri ìwali báisíiri iyú càide iyúwa íiwitáise ìyáaná. Càipiná
cachàini yàacawa wáiwitáise Cristo íiwitáise iyú iyúwa béeyéi wenàiwica àta wáalimácataléta wàyaca
machacànníiri iyú, cáalíacáiri iyú nacái càide iyúwa Cristo iwàwáaná wàyaca. 14 Càicaalí wàyaca, néese
càmita wèepunípináwa càide iyúwa sùmanái iwènúadéeyéica ráunamáita íiwitáisewa madécaná yàawiría,
càiyéide iyúwa ída cachàiníiri cáuli, màladàca nacái iwatèeyéica. Càmita wamàacapiná macái wàlisài
tàacáisi iméeràidaca wía Dios íicha càide iyúwa cáuli itécaalí cáli ichùmalé déeculé. Càmita wabatàapiná
nachìwáidaca wía níara cachìwéeyéica imàníiyéica càide iyúwa cachìwéeri tàacáisi íimáaná. 15 Néese
iwàwacutá cáininácа waicáca áibanái watàanícaténá nalí éeréeri iyú wacàlidáanápiná nalí yái báisíiri
tàacáisica yéewanápiná wadàwinàidaca wáiwitáisewa Cristo íiwitáise iyú càide iyúwa béeyéi wamànicaténá
càide iyúwa Cristo iwàwáaná, wáiwitápucáináni, wía yeebáidéeyéica itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná
iyéerica chái èeri irìcu. 16 Iná macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái càiyéide iyúwa Cristo iiná, wàyaca
abédanamata Cristo yáapicha, wáiwitápucáináni. Abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa
abéeri wenàiwica iiná. Yá nacái cachàinicaalí macái wéená íiwitáise Cristo ìwali, wáibaidacaalí cayába
Cristo irípiná nacái, yásí cachàinica wáiwitáise yàacawa macáita, wamichàida nacái wáiwitáisewáaca
cáininácaténá waicáyacacawa.

La nueva vida en Cristo

17 Yácata tàacáisi núuméericuéca pirí, nuchùulièricuéca iyú pía nacái Wáiwacali íipidená ìwali Wáiwacali
ichùulìacáináté nucàlidáanápinácué piríni: Picácué pìya quirínama càide iyúwa áibanái iyáaná càmíiyéica
yeebáida Dios itàacái, imàníiyéi nacái càide iyúwa íimáaná áiba íiwitáisesi canéerica iwèni. 18 Catáca meedá
náiwitáise nabáyawaná ìwalíisewa. Canáca nacáuca wàlisài càmíiri imáalàawa Dios yèerica wenàiwica irí,

càmicáiná náalía Dios ìwali. Càmita náalía Dios ìwali matuícáiná náiwitáise. [19] Dàalaca náiwitáise ichàbana-
mawa, càmita quirínama báica nía nabáyawaná ìwalíisewa, càmita nacái achúma nawàwa ìwali. Càmita
quirínama náináidacawa napíchaléwa nabáyawaná ìwaliwa, nadéca namàacaca níawawa namànicaténá
náapichawáaca máiní báawéeri wawàsi nainá iyúwa áibanái yàacuésemi, yá namànica casaquèeri wawàsi
macái íiwitáanáta máiwitáiséeri iyú nasíimáidáanápiná níawawa. [20] Quéwa càmitatécué píalía Cristo ìwali
pìyáanápinácué meedá iyúwa nàyáaná, níái càmíiyéica yáalíawa. [21] Núalíacawa pidécuéca péemìaca Cristo
iináwaná ìwali, idéca nacái Cristo yéewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càirríinácaalí yái báisíiri tàacáisica.
[22] Piúcacué píichawa píiwitáise bàaluisàimiwa yái iyúwaté pìyáaná bàaluité, yái píiwitáise yáaséerimica.
Bàaluité piwàwacatécué pimànica yái càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica, ínáté píiwitáise bàaluisàimi
ichìwáidacatécué pía. [23] Pimàacacué Dios iwàlisàidaca píiwitáise piwàwalìcu. [24] Pìyacué píiwitáise wàlisài
yáapichawa, yái píiwitáisecuéca Dios idàbéericaté, Dios íiwitáise inacáiripiná pìyacaténácué machacàníiri
iyú, mabáyawanéeri iyú nacái càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná.

[25] Iná picácué pitàaní pichìwawa áibanái irí. Néese pitàanícué báisíiri iyúta piríwáaca iwàwacutácáiná abé-
danamata wáiwitáise wáapichawáaca wíacáiná canánama wáalimáwanama, abéeri Cristo iiná ìwalíiséerica
wía, yái Cristo iiná ìyéerica chái èeri irìcu.

[26] Calúacaalícué pía, picácué pimàni pibáyawanáwa, néese piúcacué píichawa pilúawa ipíchawáise
èeri iwàlùacawa; pimàacacué caquialéta nacái piwàwawa íicha càirríinácaalí báawéeri áibanái imànníiri
pirí. [27] Calúacaalícué pía déecuíri iyú, yásí màulenáca Satanás yáalimáidacuéca pía, pimànníinápinácué
pibáyawanáwa.

[28] Cawinácaalí péenácué cayéedéeri, iwàwacutá iyamáidaca iyéedùaca íibaidacaténá machacàníiri iyú
icáapi iyúwa yéewanápiná idènìaca yàasuwa cayába iyúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica.

[29] Picácué pitàaní báawéeri wawàsi ìwali, néese pitàanícué cayábéeri wawàsi ìwali, càirríinácaalí wawàsi
iwàwacutéerica wenàiwicanái yéemìaca, abéerita yái wawàsi iyúudèeripináca wenàiwica yéemièyéicuéca
picàlidáaná, pimichàidacaténácué náiwitáise, yéewanápiná Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú
ìwalíise yái picàlidéericuéca nalí. [30] Picácué pitàaní báawéeri wawàsi ìwali ipíchanácué achúmaca pimànica
Espíritu Santo iwàwa, yái Dios mabáyawanéerica. Yái Espíritu Santoca idéca iwàlùacuécawa piwàwalìculé
yáasáidacaténácué Dios yàasunáica pía. Càipiná Espíritu Santo imànica èeri imáalàacaalípináwa, Dios
iwasàacaalípinácué píawa macái yùuwichàacáisi íicha.

[31] Piúcacué píichawa yái báawáanáca piicáyacacuécawa. Piúcacué píichawa pilúawa. Picácué picuísáy-
acacawa, càita nacái picácué pitàaní áibanái ìwali báawéeri iyú; càita nacái piúcacué píichawa macáita
píiwitáise báawéeriwa. [32] Néese cayábacué píiwitáise píapichawáaca, càita nacái catúulécanácué piicáy-
acacawa, pimàacacué piwàwawa íicha càirríinácaalí báawéeri péenásàiri imànníirica pirí, càide iyúwa Dios
imàacáanáté iwàwawa wabáyawaná íicha Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná.

5

Como deben vivir los hijos de Dios

[1] Píacué Dios yéenibeca, cáininéeyéica Dios iicáca, pìyacué càide iyúwa Dios ìyáaná. [2] Cáininácué
piicáyacawa, càita nacái cáininácué piicáca Dios, áibanái nacái, càide iyúwaté cáininaná Cristo iicáca wía,
yá imàacacaté icáucawa yéetácaténátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio. Yá casíimáicaté Dios iicáca Cristo
cáininácáináté Cristo iicáca wía imàacáanápinátéwa icáucawa wáichawalíná. Dios iicáca Cristo yéetáanáwa
iyúwa cayábéeri ofrenda, sacrificio nacái neeméerica pumèníiri isàni yáapicha.

[3] Píacué nuénánáica, Dios yàasunáicáinácué pía, íná iwàwacutácué canácatáita piimá áiba wenàiwica
yáapicha càmíirica pinìrisíwa, càmíichúaca nacái píinusíwa. Càita nacái iwàwacutácué canácatáita pimàni
casaquèeri wawàsi piiná iyúwa, càita nacái picácué piwàwa pìasupináwa áibanái yàasu. [4] Picácué picàlida
casaquèeri tàacáisi. Càita nacái picácué picàlida tàacáisi canéeri iwèni càide iyúwa máiwitáiséeyéi. Càita
nacái picácué piicáaní casaquèeri tàacáisi ìwali. Macái tàacáisi casaquèeri, càmita iyúudàa wenàiwica.
Néese, cayába cachàiníwanái pìacaalícué Dios irí cayábéeri. [5] Dios imàacapiná walí cayábéeri cawèníirica,
wía Dios yéenibeca áiba èeriwa wawàlùacaalípináwa chènuniré, yái yàcalé Cristo icùacataléca macáita
Dios yáapicha. Quéwa píalíacuéwa canácata néená iwàluèripinácawa néré, ibatàa abéeri néená piná,
cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Cristo itàacái, nía nacái iiméeyéica áiba yáapicha càmíirica nanìrisíwa,
càmíichúaca nacái náinusíwa, nía nacái imànníiyéica casaquèeri wawàsi iiná iyúwa, nía nacái iwàwéeyéica
yàasupináwa áibanái yàasu, Dios iicácáiná nía iyúwa wenàiwica yèeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwaná
icàaluíniná cáininácáiná naicáca cawèníiri wawàsi Dios íicha. [6] Picácué pibatàa áibanái ichìwáidaca pía
cachìwéeri tàacáisi iyú pimànicáichacué càiri báawéeri máinícáiná báawaca Dios iicáca yái namànníirica, yásí
yùuwichàida níawa manuísíwata, cawinácaalí càmíiyéica imàni càide iyúwa Dios ichùulìaná. [7] Iná picácué
pìacawéerida wenàiwica imànníiyéica càiri báawéeri.

[8] Bàaluité pìyacatécué catéeri píiwitáise yáapichawa, pimànicáinátécué pibáyawanáwa, quéwa siùcáisede
pìyacuéca amaléeri píiwitáise yáapichawa, pìyacuéca nacái iyúwa camalási chái èeri irìcu, pìyacáinácué
abédanamata Wáiwacali yáapicha, píasáidacáinácué nacái áibanái irí càinácaalí Dios íiwitáise ìyaca.
Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa wenàiwica amaléeyéi íiwitáise, ìyéeyéica mabáyawanéeri iyú càide
iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. [9] Wèepunícaalíwa amaléeri wáiwitáise yáapichawa càide iyúwa Dios
iwàwáaná wàyaca mabáyawanéeri iyú, yásí cayábéeri wáiwitáise, wàyaca nacái machacàníiri iyú, wèepuní
nacáiwa càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. [10] Píalimáidacué pimànica yái casíimáirica Wáiwacali iicáca.
[11] Picácué pimàni pibáyawanáwa canéerica iwèni náapicha níara áibanái yèepuníiyéicawa catéeri íiwitáise

yáapichawa, càmíiyéica yáalíawa Dios ìwali, néese pìalàacué nía náalíacaténáwa báawaca Dios iicáca
yái namànníirica. [12] Iwàwacutácué pìalàaca nía namàacáanápiná náichawa yái báawéerica namànníirica,
máinícáiná báawacani yái namànníirica nainá iyúwa ibàacanéeri iyú áibanái íicha, íná báica natàaníca ìwali.
[13] Quéwa pìalàacaalícué nía Dios itàacái iyú, yásí náalíacawa namànica nàacawa nabáyawanáwa. [14] Iná càì
íimaca áiba tàacáisi:

"Pía yèepunníiricawa íiwitáise catéeri yáapichawa, pimànicáiná pibáyawanáwa matuíbanáiri iyú Dios
íicha, càica píade iyúwa wenàiwica iiméerica ìyaca, iyúwa nacái yéetéerimiwa; íná iwàwacutá
piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íichawa càide iyúwa wenàiwica icawàacaalíwa idapùle
íichawa, iyúwa nacái yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi íicha, yásí amaláca Cristo imànica
píiwitáise pìyacaténá machacànníiri iyú Cristo icamaláná irìcu",

íimaca yái tàacáisica.

[15] Iná piicácué píichawa cayába, picùacué píawawa pìyacaténácué machacànníiri iyú càide iyúwa Dios
iwàwáaná. Picácué pìya càide iyúwa máiwitáiséeyéi wenàiwica, néese pìyacué cáalíacáiri iyú. [16] Picácué
piúca èeri máiwitáiséeri iyú, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri èeri imanùbaca, idècunitàacá
wàyaca chái èeri irìcu ipíchawáise èeri imáalàacawa, máinícáiná èeri mìnanái imànica ibáyawanáwa
siùcade. [17] Picácué máiwitáise pía, néese péewáidacuéwa píalíacaténácuéwa càinácaalí Dios iwàwáanácué
pimànica. [18] Picácué picàma ipíchanácué pimáalàidaca píawawa máiwitáiséeri iyú, néese pimàacacué
Espíritu Santo icùaca píiwitáise manuísíwata pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. [19] Pitàanícué
pìacawa piríwáaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Pimichàidacué píiwitáisewáaca salmos iyú, himnos iyú nacái,
cantos iyú nacái ichàiniadéeyéica wáiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú. Picántàacué manuísíwata casíimáiri
iyú Wáiwacali irí, pìacué nacái irí cayábéeri. [20] Pìacué mamáalàacata Wáaniri Dios irí cayábéeri ìwali yái
macáita imàaquéericuéca pirí. Pìacué Dios irí cayábéeri Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali, pìyacáinácué
abédanamata Jesucristo yáapicha.

La vida familiar del cristiano

[21] Cáimiétaquéeri iyúcué piicáyacawa, péemìacué piríwáaca nacái pìacaténácué Cristo icàaluínina.
[22] Píacué inanái canìríiyéica, pimànicué càide iyúwa pinìri ichùulìaná pía, pimànicaténácué càide
iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. [23] Iwàwacutácué peebáidaca pinìri itàacáiwa Dioscáiná idéca imàacaca
píiwitápupináni, yái pinìrica, càide iyúwa Dios imàacáaná wáiwitápupiná yái Cristoca, wía yeebáidéeyéica
Cristo itàacái. Cristo idéca nacái iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wía càiyéide iyúwa Cristo
iiná chái èeri irìcu. Càica wíade iyúwa Cristo iiná wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. [24] Néese càide
iyúwa iwàwacutáaná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái wamànica càide iyúwa Cristo ichùulìaná wía, càita
nacái píacué inanái canìríiyéica iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwa pinìri ichùulìaná pía.
[25] Píacué asìanái cáinuíyéica, iwàwacutácué cáininàca piicáca píinuwa, càide iyúwaté cáininàaná Cristo
iicáca wía, wía yeebáidéeyéica itàacái. Yá Cristo imàacacaté icáucawa yéetáanápinátéwa wáichawalíná.
[26] Cristo imànicaté càì yeedácaténá wía yàasunáipináwa idécanáamité masacàaca imànica wáiwitáise
báawéeri íicha itàacái iyúwa wabautizácaalítéwa wáasáidacaténáté weebáidaca itàacái. [27] Cristo imànicaté
càì yéewanápiná imàacaca wabàlùacawa íipunita chènuniré icànéeyéipiná mèlumèluíri iyú, cayábéeyéi
iicácanáwa, canéeyéi ibáyawaná ibatàa achúméeríina piná, néese mabáyawanéeyéi Cristo irípiná, wía
yeebáidéeyéica itàacái. [28] Asìali idènìacaalí íinuwa, yá iwàwacutá cáininàca iicáca úa càide iyúwa cáininàaná
iicáca yáawawa. Cawinácaalí cáininéerica iicáca íinuwa, imànica ìyaca iríwa cayábéeri, Dios iicácáiná níái
pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica. [29] Canáca asìali báawéeri iicáca iináwa, néese icùaca iináwa yàacàsi
iyú, bàlesi iyú nacái. Càita nacái iwàwacutá asìali iicáca íinuwa càide iyúwa iicáaná iináwa, icùacaténá úa
cáininéeri iyú, càide iyúwa Cristo icùaná wía cáininéeri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacái. [30] Cristo icùaca
wía wàyacáiná iyúwa iiná chái èeri irìcu. Wía nacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìwalíiséeyéi, wía yee-
báidéeyéica itàacái wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha càide iyúwa inanái ùyáaná abédanamata unìri
yáapichawa. [31] Dios itàacái icàlidacaté walíni, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse.
Iimaca: "Iná asìali yàacawa yáaniri íichawa, yáatúa íicha nacáiwa, ìyacaténá abédanamata íinu yáapichawa.
Néese idécanáami asìali iimáca úapicha, yásí Dios iicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica", càì
íimaca. [32] Máiní iwàwacutá wawàwalica yái cayábéeri tàacáisica Dios yáasáidéerica walí asìali ìwali
íinu yáapichawa, quéwa nuwàwa nuéwáidacuéca pía comparación iyú, Cristo ìwali, yàasu wenàiwicanái
yáapichawa nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. [33] Iná nucàlidacuéca pirí àniwani, iwàwacutácué macáita
péená cáininàca iicáca íinuwa càide iyúwa cáininàaná iicáca yáawawa. Càita nacái píacué canìríiyéica,
iwàwacutácué piicáca pinìriwa cáimiétaquéeri iyú, pimànicué nacái càide iyúwa ichùulìaná pía.

6

[1] Píacué sùmanái, peebáidacué càide iyúwa pisèenái ichùulìanácué pía píasáidacaténácué cáininàca
piicáca Wáiwacali, cayábacáiná pimànicaalícué càì. [2-3] Iyaca abéeri ichùulìacanási máiníiricué iwàwacutá
piwàwalica, icàlidéericuéca pirí càinácaalí Dios ichùulìaná pimànica. Dios íimacaté cáimiétacanéeri iyú
imànníinápiná cayábéeri nalí cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacáisica íiméerica: "Pìacué nacái píaniri
íimiétacanáwa, píatúa íimiétacaná nacáiwa, casíimáicaténácué piwàwa, pìyacaténácué nacái madécaná èeri
chái èeri irìcu", càité íimaca yái Diosca.

[4] Néenicué pía quéenibéeyéica, picácué pichùulìa péenibewa lúasi iyú mamáalàacata ipíchanácué píal-
imáidaca piicáwa nía àta calúacataléta náiwitáise. Néese pidàwinàa nía neebácaténá pitàacái. Péewáidacué

nía nacái, pìalàacué nía, pimichàidacué nacái náiwitáise neebáidacaténá Wáiwacali itàacái, cáininácaténá nacái naicáca Wáiwacali.

5 Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca íibaidéeyéica mawèníiri iyú, peebáidacué píiwacanánái itàacáiwa ichùulièyéicuéca pía chái èeri irìcu. Pìacué náimiétacaná, nacàaluíniná nacái, báisíiri iyú. Píibaidacué nalí cachàiníiri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Cristo irípiná. 6 Píibaidacué nalí cayábéeri iyú càiripináta, càmíirica abéta naicáidacaalícué pirí cayábacaténácáita naicácué pía meedá, néese píibaidacué iyúwa Cristo yàasu wenàiwica íibaidéeyéica irípiná, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná macái pichàini iyúwa báisíiri iyú. 7 Pimànicué píibaidacaléwa casíimáiri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali irípiná, càmíirica èeri mìnanái irí meedá. 8 Càicué píibaida píalíacáinácuéwa Wáiwacali yàanápiná walí cawèníiyéi wamanùbaca nacáitawa ìwalíise yái cayábéerica wamàníirica, áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía íibaidéeyéica mawèníiri iyú, càita nacái wèepunícaalíwa máiwacalináwaca.

9 Píacué wenàiwica íiwacanánáica, pimànicué cayábéeri pìasu wenàiwicanái iríwa càide iyúwa nuchùulìaná nía náibaidáanápinácué pirí cayába. Picácué pibáulia picapèedáidáanápiná nía náibaidacaténácué pirí cachàiníiri iyú. Piwàwalicué Wáiwacali chènunníiséeri ichùulìacuéca pía, càita nacái ichùulìacué pìasu wenàiwica, cáininácáiná Wáiwacali iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, càmita nacái iicá abéeri wenàiwica iyúwa cayábéeri áibanái íicha.

Las armas espirituales del cristiano

10 Néese nuénánái, cachàinicué píiwitáise Wáiwacali ìwali, íiwitáise manuíri iyú. 11 Càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí ibàlewa dàaléeri hierro nacáiri ipíchaná yùuwidenái isutàacani, càita nacái picùacué píawawa Dios ichàini iyú macáita. Peedácué piríwa Dios íicha píiwitáise ibàlìanápináwa hierro nacáiri cachàinicaténácué píiwitáise macàaluíninàta Satanás íipunita, càide iyúwa úwisàiri ibàlùacaalíwa tài íiméeri iyú yùuwidenái íipunitawa. Iwàwacutácué cachàinica píiwitáise Dios ichàini iyú ipíchaná yái icháawàidéerica wía íipidenéeri Satanás imawènìadacuéca pía, yái cachìwéerica yáalimáidéerica wenàiwica namànníinápiná nabáyawanáwa. 12 Càmicáiná wamàni úwi èeri mìnanái íipunita, néese wamànica wàacawa úwi náipunita níara canéeyéica iiná, canéeyéica yáapi, demonio íiwacanánáica cáuli irìcuíyéica, níái báawéeyéica ángel ichùulièyéica èeri mìnanái catéeyéi íiwitáise. 13 Iná peedácué piríwa píiwitáise ibàlìanápináwa hierro nacáiri, Dios imàaquéericuéca pirí cachàinicaténácué píiwitáise càinácaalí báawéeri èeri náalimáidacatáitacué pía. Màulenácaalícué pimànica píiwitáisewa ùwicái piná, yásí píalimácué pibàlùacawa tài íiméeri iyú Satanásnái íipunita yéewanápinácué càmita pimàni pibáyawanáwa.

14 Càide iyúwa úwisàiri ibàlùacaalíwa tài íiméeri iyú yùuwidenái íipunitawa, càita nacái cachàinica píiwitáise Wáiwacali ìwali mamáalàacata ipíchanácué Satanás imawènìadaca pía. Càide iyúwa úwisàiri idacùacaalí ìwalìabàawa yàasu cinturónwa ipíchaná ibàle hierro nacáiri icaláacawa íicha, càita nacái picùacué cayába píawawa báisíiri tàacáisi iyú. Yái úwisàiri ìwalica ìwalìabàawa dàaléeri ibàlewa yùucutalìcubàawa ipíchaná yùuwidenái isutàacani. Càita nacái iwàwacutácué pìyaca machacàníiri iyú mabáyawanéeri iyú nacái picùacaténácué píawawa ipíchanácué Satanás imawènìadaca pía. 15 Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí izapatoniwa yéewanápiná imusúacawa caquialéta imànicaténá ùwicái, càita nacái péewáidacuéwa cayába picàlidacaténácué áibanái irí yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo imàacaca wenàiwica nàyaca matuíbanáiri iyú Dios yáapicha. 16 Máiní iwàwacutá úwisàiri icáapica yàasu manuíri escudowa, yái wawàsi dàaléerica, cáucuíri nacái úwisàiri itéerica icáapi irìcuwa ichacàidacaténá íichawa ipièrica ipualé chucùlu yeeméericawa ipìacawa ipualé. Càita nacái peebáidacué Cristo itàacái tài íiméeri iyú picùacaténácué píawawa Satanás íicha, yái báawéerica yáalimáidéerica wía cachàiníiri iyú càide iyúwacué ichàwidàaca nacáicaalí wía chucùlu yeeméeri iyúwa, wamànicaténá wabáyawanáwa, waméyáacaténáwa weebáidaca Cristo itàacái. 17 Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ibàlìacaalí íiwitawa dàaléeri càyuwa nacáiri iyú ipíchaná nanúaca íiwita, càita nacái iwàwacutácué piwàwalica Cristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, íná éwitacué Satanás icháawàacáaníta piináwaná ìwali Dios irí, càicáaníta càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa. Néese càide iyúwa úwisàiri yeedácaalí espada machete nacáiri ipéliacaténá yùuwidenáiwa, càita nacái iwàwacutácué peedáca piríwa Dios itàacái, yái wacáapisài Espíritu Santo imàaquéerica walí, péewáidacué nacáiwa Dios itàacái ìwali, píalíacaténácuéwa ìwali piwàwalìcuísewa, yéewanápinácué picàlidaca áibanái iríni. Càita píalimácué pimànica ùwicái Satanás íipunita. 18 Pìacué pimànica ùwicái Satanás íipunita èeri imanùbaca: Picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios íicha. Pisutácué Dios íicha manuísíwata càiripináta, càide iyúwa Espíritu Santo iyúudàanácué pisutáca Dios íicha. Piicácué píichawa cayába, pichàiniadacué píiwitáisewa, picácué piúca piwàwawa, néese pisutácué Dios íicha nalípiná, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. 19 Pisutácué nacái Dios íicha nulípiná imàacáanápiná núalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná núumaca nucàlidacaténá cayába yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, nucàlidacaténáni macàaluíninàta áibanái irí, yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha bàaluité quéwa yái imàaquéerica wáalíacawa ìwali siùcade. 20 Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá inùmalìcuíse yái tàacáisi cayábéerica. Siùcade nùyaca presoíri iyú nucàlidacáiná áibanái iríni càide iyúwa Dios ibànùaná núa nucàlidáanápináni. Iná pisutácué Dios íicha nulípiná nucàlidáanápiná itàacái macàaluíninàta.

Saludos finales

21 Yá nubànùacué pìatalé yái Tíquicoca, wéenásàiri cáininéerica waicáca iyúudèeri cayába nacái wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Tíquico icàlidapinácué pirí nuináwaná ìwali, ìwali nacái yái numànníirica. 22 Iná nubànùacué pìataléni icàlidacaténácué pirí waináwaná ìwali. Càipiná ichàiniadacué piwàwawa.

[23] Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué Wáiwacali Jesucristo nacái namàacáanápinácué pìyaca
matuíbanáiri iyú, píacué macáita wéenánáica, cáininácaténácué piicáyacacawa nacái, peebáidacáinácué
Jesucristo itàacái. [24] Nusutácué Dios íicha nacái pirípiná imànníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú
macáitacué pía cáininéeyéica iicáca Wáiwacali Jesucristo mamáalàacata báisíiri iyú càiripináta.

FILIPENSES

Saludo

1 Núa Pablo, Timoteo yáapicha, Jesucristo yàasu wenàiwicaca wía, íibaidéeyéica irípiná. Watànàacué
pirí cuyàluta píacué Filipos ìyacàlená mìnanáica, píacué Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica abédanamata
Cristo Jesús yáapicha, macáitacué pía yeebáidéeyéica itàacái, píacué nacái ancianonáica, diácononái nacái
canánama. 2 Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàníínápinácué pirí
cayábéeri mawènníiri iyú, namàacáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú.

Oración de Pablo por los creyentes

3 Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri macái imanùbaca nusutácaalí íicha pirípinácué. 4 Nusutáca
Dios íicha pirípinácué, yá macái yàawiríata mamáalàacata nusutácué Dios íicha pirípiná canánama
casíimáiri iyú. 5 Casíimáicué nuwàwa pìwali piyúudàacáinácué núa nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná
ìwali áibanái irí náalíacaténáwa iwàwa iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Piyúudàacatécué
núa bàaluité idàbacatáisetacué péemìaca Jesucristo iináwaná ìwali àta siùca nacáide. 6 Bàaluité peebái-
dacuéca Jesucristo itàacái, yáté Dios idàbacatécué imànica íibaidacalé cayábéeriwa piwàwalìcuíse, yáté
imàacacué pirí píiwitáise wàlisài pimànicaténácué cayábéeri. Càita nacái núalíacawa báisíiri iyú Dios
imànipinácué yái íibaidacalé cayábéeriwa piwàwalìcuíse mamáalàacata àta imáalàidacataléta ichùnìacuéca
píiwitáise cayábéeri iyú néenialípiná Jesucristo yàanàapinácaalí àniwa. 7 Cayábéeriquéi nuínáidáanácawa
cài pìwalicué casíimáiri iyú cáininácáinácué nuicáca pía, Dios imànicáinácué pirí cayábéeri nacái càide
iyúwa imànníiná nulí cayábéeri siùca idècunitàacá nùyaca chái presoíyéi ibànalìcu, càita nacái macái
yàawiríata nubàlùacaalíwa náipunita nacái níái nacuèrinánáica nucàlidacaténá nalí nuináwanáwa nue-
báidáaná Jesucristo itàacái, núasáidacaténá nacái báisíiricani yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca
wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 8 Dios yáalíacawa máiní cáininácа nuicácuéca pía macáita
Jesucristo imàacacáiná cáininácа nuicácuéca pía manuísíwata. 9 Nusutácué Dios íicha pirípinácué
iyúudàanápinácué pía cáininácaténá piicáyacacawa cachàiníwanái mamáalàacata, imàacáanápinácué nacái
cáalíacáica pía manuísíwata píalíacaténácuéwa càinácaalí Dios iwàwáaná pimànica, píalíacaténácué piicáca
cayábéeri báawéeri íichaná. 10 Càita nusutácué Dios íicha pirípinácué píalíacaténácuéwa piicáca cayábéeri
báawéeri íichaná, pimànicaténácué nacái cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata. Càicaalícué pimànica,
yásí píalimácué pìyaca masaquèeri iyú, canácata yáaliméeripiná icháawàacuéca piináwaná ìwali Cristo
yàanàapinácaalí àniwa. 11 Pimànicué cayábéeri manuísíwata Jesucristo ichàini iyú yéewacaténá áibanái
wenàiwica náináidacawa cayába Dios ìwali, natàanícaténá nalíwáaca cayábéeri iyú Dios ìwali nacái.

Para mi la vida es Cristo

12 Píacué nuénánáica, nadéca náucaca núa presoíyéi ibànalìculé báawacáiná naicáca yái nucàlidáanáca
Jesucristo iináwaná ìwali. Quéwa nuwàwacué píalíacawa macáita yái nuchàbáanácawa iyúudàaca áibanái
wenàiwica nacàlidacaténá yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. 13 Iná yéewa macáita wenàiwica, nía nacái úwi ìyéeyéica nacuèriná icapèe manuíri irìcuwa,
càita nacái macáita áibanái wenàiwica ìyéeyéica chái yàcalé, náalíacawa nuináwaná ìwali presoca núa
nuebáidacáiná Cristo itàacái. 14 Nía nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìyéeyéica chái yàcalé, batéwa
macáita nachàiniadaca náiwitáisewa idécanáami naicáca núa presoíyéi ibànalìcu. Naicácáiná nuìdenìaca
nùuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, íná cachàinica náiwitáise manuísíwata cachàiníwanái. Càmita cáalu
nacàlidaca Dios itàacái, néese náibàaca nawàwawa Wáiwacali iwéré iyúudàanápiná nía nacái.

15 Báisíta abénaméeyéi nèewi nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca cainàwanáca náicha
núa. Nawàwaca namawènìadaca núa meedá. Quéwa áibanái nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri
náiwitáise yáapichawa. 16 Nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cáininácáiná naicáca núa, náalíacáináwa
Dios idéca imàacaca presoca núa nucàlidacaténá madécaná wenàiwica irí càinácaalí íimáaná yái tàacáisi
íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 17 Quéwa níara báawéeyéica
iicáca núa nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cainàwanácaténá nuícha nía. Càmita báisí nawàwa nacàlidaca
Cristo iináwaná ìwali, néese nawàwa meedá càulenáca cachàiníwanái namànica nulíni presocáiná núa.
18 Quéwa éwita nacàlidacáaníta Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca núa, càicáaníta càmita achúma
nuwàwa ìwali. Néese casíimáica nuwàwa, càide iyúwa casíimáiná nuwàwa nacàlidacaalí Cristo iináwaná
ìwali cáininácáiná naicáca núa.

19 Yá mesúnamáita casíimáica cachàiníwanái nuwàwa núalíacáináwa macáita yái namàníirica
iyúudàanápiná numusúacawa cayába, pisutácáinácué Dios íicha nulípiná, Espíritu Santo nacái
iyúudàaca núa, yái Espíritu Jesucristo ibànuèrica yàacawéeridacaténá wía. 20 Núalíacáináwa báisíiri
iyú nuwàwalìcuísewa Dios càmínápiná ibáiniada núa ìwalíise yái nuebáidáanáca itàacái nucùacaténá
iyúudàaca nutàaníca nalí; néese núalíacawa iyúudàanápiná núa nutàanícaténá macàaluínináta nàacuésemi
macáita. Manuíca nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali iyúudàanápiná núa càide iyúwa iyúudàaná núa
càiripináta núasáidacaténá cayábéeri iyú cachàiníwanái máiní cayábéericani, yái Cristoca, cachàiníiri
nacái íiwitáise. Càipiná Dios iyúudàaca núasáidaca cáimiétacanéericani yái Cristoca, idècunitàacá
nùyaca chái èeri irìcu, càita nacái nuétácaalíwa. 21 Nuwàwa núasáidaca cachàiníirica íiwitáise yái
Cristoca, núacáiná nudéca numàacaca núawawa Cristo irí numànicaténá abéerita càide iyúwa iwàwáaná

idècunitàacá nùyaca chái èeri irìcu; néese nanúacaalí núa Cristo ìwali nuebáidacáiná itàacái, yá cayába
cachàini nulíni íichéi nùyáanáca chái èeri irìcu níacáiná madécaná yáwanái wenàiwica néemìapiná
Cristo iináwaná ìwali nuétáaná ìwalíise, yá nacái nùyapináca yáapicha chènuniré. 22 Quéwa núalíacawa
núalimá nuíbaidaca mamáalàacata Cristo irípiná nuyamáacaalícáwa chái èeri irìcu. Iná càmita núalíawa
càiríinácaalí nuwàwéeri náicha, yái nucáuca chái èeri irìcuírica, càmicaalí nucáuca chènuníiséeri. 23 Máiní
càulenáca núalíacaténáwa càiríinácaalí náicha nuwàwéeri numànica. Nuínáidacaalíwa abéerita nùwaliwa,
yá nuwàwa nuétácawa yéewanápiná nùyaca Cristo yáapicha chènuniré cayábacáiná cachàinica nulíni
nùyáanáca néeni íicha èeriquéi. 24 Quéwa, nuwàwalicaalícué pía, yá núalíacawa iwàwacutácué nùyaca
píapicha chái èeri irìcu, nuyúudàacaténácué pía. 25 Núalíacáináwa iwàwacutáanácué nuyúudàaca pía
quiríta, íná yéewa nuebáidaca nuwàwalìcuísewa nùyáanápinácué mamáalàacata píapicha chái èeri
irìcu nuchàiniadacaténácué píiwitáise peebáidacaténácué Jesucristo itàacái manuísíwata cachàiníwanái
mamáalàacata, casíimáiri iyú nacái. 26 Iná nùyapinácaalícué píapicha àniwa, yásí cáimiétaquéeri iyúpiná
piicáca Cristo Jesús nùwalíisená, icùacáiná núa cayába.

27 Péemìacué abéeri wawàsi: Máinícué iwàwacutáca pìyaca machacànníiri iyú càide iyúwa Cristo ìyáanáté,
yéewanápiná áibanái iwàwaca yéemìaca Cristo iináwaná ìwali. Càita nùacaalí nupáchiacuéca pía, càmi-
caalícué nacái nùawa pìatalé, yá nuwàwacué nuémìaca piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái tài
íiméeri iyú, abédanamacacué nacái píiwitáise píapichawáaca Espíritu Santo ichàini iyú. Càita iwàwacutácué
pimànica ùwicái Dios irípiná: Píibaidacué Dios irípiná cachàinníiri iyú píapichawáaca picàlidacaténácué
macàaluínináta yái tàacáisica, yéewanápiná áibanái yeebáidaca Jesucristo itàacái, yéewacaténá iwasàaca
nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 28 Picácué máiwitáise pía picalùniwa piùwidenái ìwalíisewa, ibatàa
abé yàawiríapiná. Piùwidenái iicácaalícué pìidenìaca piùwichàanáwa Cristo irípiná matuíbanáiri iyú, yásí
náalíacawa amaléeri iyú nàuwichàanápinácawa càiripináta nabáyawaná ìwalíisewa. Càipiná nacái Dios
imàacacué píalíacawa Jesucristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 29 Dios idéca
imànicuéca pirí yái cayábéerica Cristo ìwalíisená: Dios imàacacué peebáidaca Cristo itàacái, càita nacái
Dios imàacacué piùwichàacawa Cristo irípiná chái èeri irìcu, peebáidacáinácué itàacái. 30 Píacué, núa
nacái abédanamata wamànica wàacawa ùwicái Dios irípiná. Càita wamànica ùwicái: Wàuwichàacawa
Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. Bàaluité piicácuéca namànica nulí báawéeri nùyacaalítécué píapicha.
Pidécuéca péemìaca nuináwaná ìwali àniwa namànica nulí báawéeri mamáalàacata chái. Càita numànica
nùacawa ùwicái Dios irípiná.

2

La humillación y la grandeza de Cristo

1 Píacué nuénánáica, núalíacawa Cristo idéca imichàidacuéca píiwitáise, pidécuéca pichàiniadaca pi-
wàwawa nacái cáininácáinácué Cristo iicáca pía. Núalíacawa nacái Espíritu Santo yàacawéeridacuéca pía.
Càita nacái núalíacawa piicáanácué áibanái ipualé, cáinináca piicácuéca nía nacái. 2 Iná yéewa píalimácué
casíimáica pimànica nuwàwa pimànicaalícué càì: Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca, píacué macáita.
Cáininácué piicáyacawa. Abédanamacué piwàwa píináidacawa, píibaidacué cachàiníiri iyú Dios irípiná
macáita pimanùbaca iyúwa. 3 Picácué pimàni piríwata cayábéeri yéewanápiná meedá cainàwanácuéca pía
áibanái íicha; càita nacái picácué cáimacái piicáca píawawa. Néese iwàwacutácué piicáca píawawa iyúwa
càmíiri cachàini áibanái íicha. Picácué picutá cachàinicaténá pimànica píawawa áibanái íicha, néese piicá
áibanái iyúwa cayábéeyéi íiwitáise píicha. 4 Picácué pimàni abéerita piríwata cayábéeri, néese picutácué
piyúudàacaténá áibanái, pimànicaténácué nalí cayábéeri.

5 Píináidacuéwa càide iyúwaté Cristo Jesús íináidáanáwa.

6 Càité Cristo Jesús imànica: Ewitaté Dioscáanítani, yái Cristo Jesúsca, càicáaníta càmitaté cachàini imànica
yáawawa áibanái íicha macáicaténáté yàaca icàaluínináa càiride iyúwa abéeri Dios inacáiri.

7 Néese iwàwacáináté imànica càide iyúwaté Dios iwàwáaná, ínáté Cristo Jesús imàacaca íichawa ichàini
manuíriwa, yá nacái icamalánáwa icànéerica mèlumèluíri iyú chènuniré Dios yáapicha. Yáté Cristo
Jesús imànica yáawawa iyúwa Dios yàasu wenàiwica íibaidacaténá Dios irí, yá imusúacaté iicá èeri
iyúwa wenàiwica.

8 Yèepunícatéwa iiná èeri irìcuíri yáapichawa, yá ìyacaté càide iyúwa càmíiri cachàini náicha canánama.
Dios ichùulìacaté Cristo Jesús yéetáanápinátéwa, yá Cristo Jesús imànicaté càide iyúwaté Dios
ichùulìanáni. Càmitaté yéetáwa càide iyúwa macái èeri mìnanái yéetáanáwa, néese yùuwichàacaté
yéetácáisi máiníiri báawaca, báiri nacái wenàiwica iicáca nanúacáináténi cruz ìwali càide iyúwa
nanúaná wenàiwica imànníirica ibáyawanáwa manuísíwata.

9 Ináté idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha, yá Dios imàacacaté Jesús ìyaca cáimiétacanéeri iyú
áibanái íicha canánama, yéewacaténá macáita yàaca Jesús iyéinináa iyúwa Dios.

10 Càité Dios imànica Jesús irí yéewanápiná macáita nàaca Jesús icàaluínináa, macáita níara ìyéeyéica
chènuniré, nía nacái èeri irìcuíyéica, nía nacái yéetéeyéimicawa. Càipiná nàaca Jesús iyéinináa
Dioscáiná idéca imàacaca cachàinicani náicha canánama.

11 Yá macáita nacàlidapiná Jesucristo ìwali Wáiwacalicani, cachàinníirica náicha canánama icuèrica macáita.
Càipiná nàaca Wáaniri Dios irí cayábéeri Jesucristo ìwali.

Los cristianos son como luces en el mundo

12 Iná píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, càide iyúwacué peebáidáanáté nutàacái nùyacaalícué
píapicha bàaluité, càita nacái nuwàwacué peebáidaca nutàacái tài íiméeri iyú cachàiníwanái mamáalàacata
idècunitàacá nùyaca déeculé píichacué. Jesucristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha, íná píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànníinápinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná pìacaténácué
iyéininá cáimiétaquéeri iyú, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. 13 Píalimápinácué cài pimànica Dioscáiná
idéca imàacacué pirí píiwitáise cayábéeri yéewacaténácué piwàwaca pimànica cayábéeri, Dios nacái
iyúudàacuéca pía pimànicaténácué càide iyúwa iwàwáaná.
14 Picácué pitàaní lúasi iyú, picácué nacái pitàaní piríwáaca chàinisíiri iyú, ìwalíise yái iwàwacutéericuéca
pimànica, néese píibaidacué Dios irípiná píapichawáaca. 15 Pimànicué cài, yéewanápinácué canácata áibanái
yáaliméeri icháawàaca pibáyawaná, càmitacué nacái pucháiba píiwitáise. Dios yéenibecáinácué pía, íná
pìyacué mabáyawanéeri iyú nèewi náái èeri mìnanái báawéeyéica íiwitáise, iméerèeyéicawa. Càicuéca
píade chái èeri irìcu iyúwa dùlupùta ipucuèyéicawa catéeri irìcu, píalíacáinácué Dios ìwali. 16 Picàlidacué
nalí yái báisíiri tàacáisica yéewanápiná nadènìaca nacáucawa càmíiri imáalàawa. Iná pimànicaalícué càide
iyúwa nuéwáidáanácué pía, yá casíimáipináca nuwàwa pìwalíisecué Cristo yàanàacaalípiná núalíacáináwa
cawèníiricani yái nuéwáidáanácuéca pía. Cawèníirica nacái yái nuíbaidacaléca Dios irípiná. 17 Péemìacué
comparación: Judíonái imàacacaalí pìrái ofrenda iyú Dios irípiná nàacaténá irí cayábéeri, yá nàucùaca
quíiréeri uva ituní cáli íinatabàa iyúwa sacrificio yéewacaténá cawèníiri cachàiníwanái namànica nàasu
ofrendawa Dios irípiná. Càita nacái peebáidacuéca Jesucristo itàacái, piùwichàacuécawa irípiná nacái.
Yácatacué pìasu ofrenda Dios irípiná. Uwé, cawàwanáta Dios iwàwaca nuétácawa Cristo ìwali càide iyúwa
sacrificio íiranámi imusúacaalíwa íicha cáli íinatabàa. Càita núalimácué cawènica cachàiníwanái numànica
pìasu ofrendawa Dios irípiná, yái peebáidáanácuéca Jesucristo itàacái, piùwichàanácuéwa irípiná nacái.
Quéwa éwita nanúacaalí núa, càicáaníta casíimáica núa, nuyanídacawa píapichacué nacái. 18 Casíimáicué
piwàwa, piyanídacuéwa nacái núapicha.

Timoteo y Epafrodito

19 Wáiwacali Jesús iwàwacaalí cài, yá nuwàwaca nubànùacuéca pìatalé Timoteo mesúnamáita ipáchia-
caténácué pía, nuwàwacáinácué icàlidaca nulí piináwaná ìwali casíimáicaténá nuwàwa. 20 Yá nubànùacué
pìatalé Timoteo canácáiná núapicha áiba wenàiwica íináidéeriwa abédanamata núapicha, iyúudàa-
caténácué pía càide iyúwa nuwàwáaná. 21 Macáita níara áibanáica náináidacáitawa nàasu wawàsi ìwaliwa.
Càmita máiní nawàwa namànica càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná. 22 Quéwa píalíacuécawa Timoteo
iináwaná ìwali ìyaca machacàníiri iyú, íibaida nacái Dios irípiná núapicha, wacàlidacaténá Dios itàacái,
yá Timoteo iyúudàaca núa càide iyúwa asìali iyúudàacaalí yáaniriwa. 23 Iná nuwàwaca nubànùacani
iicácaténácué pía, idécanacáita núalíacawa càinácaalí namànníinápiná nulí chái presonái ibànaná irìcu.
24 Quéwa manuíca nuínáidaca nuwàwawa Wáiwacali ìwali nùanápiná nuicácuéca pía caquialéta, Wáiwacali
iwàwacaalí numànica cài.
25 Càita nacái nuínáidacawa iwàwacutáaná nubànùacuéca pìatalé wéenásàiri Epafrodito, yái yeebáidéerica
Jesucristo itàacái, íibaidéerica núapicha Dios irípiná, wamànicaténá ùwicái Satanás íipunita Jesucristo
irípiná. Bàaluité pibànùacatécué nùatalé yái Epafroditoca iyúudàanápináté núa. 26 Máiní Epafrodito
iwàwaca iicácuéca pía macáita. Achúmaca iwàwa manuísíwata pìwalicué péemìacáináté iináwaná ìwali
iculúanátéwa. 27 Báisíta iculúacatéwa, batéwa nacái yéetácawa, quéwa Dios iicácaté ipualé. Dios iicácaté
nacái nupualé, íná càmitaté imàaca Epafrodito yéetácawa máinícáicha achúmaca nuwàwa cachàiníwanái
náicha macáita yái wawàsica imàaquéerica achúmaca nuwàwa. 28 Iná máiní cachàiníwanái nuwàwaca
nubànùacuéca pìataléni caquialéta casíimáicaténácué piwàwa piicáca àniwani. Piicácaalípinácué
Epafrodito ìyaca cayába siùca, yásí matuíbanáica nuwàwa. 29 Pitàidacué Epafrodito casíimáiri iyú càiride
iyúwa péenásàiri yeebáidacáiná Wáiwacali itàacái; pìacué nacái náimiétacaná càiripináta, cawinácaalí
cayábéeyéica íiwitáise càide iyúwa Epafrodito ìyáaná. 30 Batéwaté yéetácawa íibaidacáináté cachàiníiri
iyú Cristo irípiná. Yùuwichàacatéwa cáalunáiri iyú iyúudàacaténáté núa, imànicaténáté nulí cayábéeri
píichawalínácué, yái cayábéerica càmíiricuéca píalimá pimànica nulí déeculécáinácué pía nuícha.

3

Lo verdaderamente valioso

1 Siùcade nuénánái casíimáicué piwàwa Wáiwacali ìwali, yàasu wenàiwicacáinácué pía. Yá casíimáica
nuwàwa nutànàacuéca pirí àniwani càide iyúwa nudéenácué nutànàacáwa piríni iwàwacutácáinácué
píalíacawa péemìaca cayábani. 2 Iná péemìacué cayábani: Piicácué píichawa cayába níara báawéeyéica
íiwitáise, yèepunníyéicawa càide iyúwa íibaidacanacáiyéi Dios irí, quéwa namànicáita nabáyawanáwa
meedá. Nachùulìaca càmíiyéi judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadalúanápiná nainàwa circuncisión
iyú càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. 3 Picácué péemìa nalí, wíacáiná Dios yàasunáisíwaca wía, wía yèeyéica
Dios icàaluníniná báisíiri iyú càide iyúwa Espíritu Santo imichàidáaná wáiwitáise. Yá casíimáica wàyaca
abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Càmita nacái cáimacái waicáca wíawawa ìwalíise yái wáaliméerica
wamànica wachàini iyúwa. 4 Idécaalí Dios yàasu wenàiwicaca wía ìwalíise yái wamànníiricatá, yáté Dios yàasu
wenàiwicaca núa ráunamáita áibanái íicha canánamatá, máinícáiná judíosíwaca núa. 5 Namànicaté nulí
circuncisión nudènìacaalíté ocho èeri, càide iyúwaté Dios ichùulìaná judíonái imànica nawàwalicaténáté
Dios yàasu wenàiwicaca nía. Israelitaca núa, Israel itaquérinámicáiná núa, Benjamín itaquénáinámi
yéenáca núa, yái Israel ìirimicaté íipidenéericaté Benjamín. Núacata hebreosíwa, hebreosíwacáiná macáita

nùawirináimica, càmíiyéité icásàawa càmíiyéi israelita yáapicha. Nutàaníca nacái hebreo itàacái iyú,
càmitaté nacái núuca nuíchawa israelita íiwitáise nùyacaténáté iyúwa càmíiri israelita. Yá nuéwáidacatéwa
Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, yá fariseocaté núa yeebáidéericaté manuísíwata càide iyúwa
fariseonái yéewáidáaná, níái yeebáidéeyéica cachàiníiri iyúni náicha canánama. 6 Máinícáináté nuebái-
dacaté cachàiníiri iyú fariseonái yàasu tàacáisi, ínáté nùuwichàidaca nùacawa níara yeebáidéeyéicaté
Jesucristo itàacái. Nùyacaté machacàníiri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùulìanáté wàawirináimi, ínáté
canácata yáaliméeri icháawàaca núa Moisés yàasu tàacáisi ìwalíise. 7 Bàaluité cawèníiricaté nulí nuicáca
macáita yái wawàsica quéwa siùcáisede caná iwèni nulí nuicácani, núalíacáináwa càmita yéewa iwasàaca
núa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese nuwàwaca Cristo icùaca núa. 8 Càita nacái nuicáca macái
wawàsi càiride iyúwa canéeri iwèni íicha yái Nuíwacali Cristo Jesúsca, máinícáiná cawènica nuicácani,
nuwàwa nacái núalíaca ìwali manuísíwata. Nuebáidacáináté Cristo, yáté yúucacawa nuícha macáita yái
wawàsi judío íiwitáise ìwalíirica. Siùcáisede nuicáca yái wawàsica iyúwa náuquéerimi wawàsi báawéeri
nuwàwacáiná nudènìaca Cristo Jesús Nuíwacalipináwa, nuwàwacáiná nacái núalíaca nùacawa ìwali
manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata àta nùanàacataléta yàatalé chènuniré. 9 Nuwàwa nacái nùyaca
abédanamata Cristo yáapicha càiripináta. Núalíacawa càmíiripiná mabáyawaná Dios iicáca núa ìwalíise
yái numànníináca càide iyúwa itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse;
néese manuíca nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali mabáyawanáanápiná iicáca núa ìwalíise yái nuebáidáanáca
Cristo. 10 Máiní nuwàwaca núalíaca Cristo ìwali, nudènìacaténá ichàini nuwàwalìcu, yái chàinisi Cristo
idènièrica imichàacáinátéwa yéetácáisi íicha, nùuwichàacaténáwa irípiná nacái nuebáidacáinání, àta
nuíwitáise ìyacataléta càide iyúwaté Cristo íiwitáise ìyáanáté yéetácaalítéwa. 11 Càita nuwàwaca nùyaca
càide iyúwa Cristo ìyáanáté numichàacaténáwa yéetácáisi íicha càide iyúwaté Cristo icáucàanátéwa.

La lucha por llegar a la meta

12 Càmitàacá macáita nuíwitáise ìya càide iyúwa Cristo Jesús íiwitáise ìyáaná. Càmitàacá nacái
mabáyawaná núa càide iyúwa Cristo ìyáaná. Quéwa núalimáida nùacawa mamáalàacata nùyacaténá càide
iyúwa Cristo ìyáaná, yácáiná Cristo Jesús idéca yeedáca núa yàasu wenàiwicapináwa. 13 Píacué nuénánáica,
núumacué pirí àniwa, càmitàacá núalimá nùyaca càide iyúwa Cristo ìyáaná. Néese cài numànica:
Numàacaca nuwàwawa íicha macáita yái numànníiricaté bàaluité. Yá càmita quirínama nuínáidacawa
ìwali, néese nuchàiniadaca nuíwitáisewa numànicaténá yái ìyéerica nupíchalé núalimáidáanápiná macái
nuchàini iyúwa nùyacaténá càide iyúwa Cristo ìyáaná. 14 Nuchàiniadaca nuíwitáisewa, yá núalimáidaca
nùacawa mamáalàacata macái nuchàini iyúwa nùyacaténá iyúwa Cristo ìyáaná càide iyúwa wenàiwica
ipìaníiricawa carrera ìwali ipìacaalíwa cachàiníiri iyú àta yàanàacataléta carrera yàasu imáalàacataléwa
néré yeedácaténá iríwa cawèníiri premio. Càita nacái nùapinácaalíwa chènuniré, yá Dios imàacapiná nulí
yái cawèníirica Dios imáidéerica wía weedáanápiná walíwa Cristo Jesús ìwalíise, weebáidacáiná itàacái.

15 Báisícaalícué cachàinica píiwitáise Jesucristo ìwali peebáidacaténácué itàacái tài íiméeri iyú, néese
iwàwacutácué píináidacawa càide iyúwa núumáanácué pirí. Iyacaalí abéeri wawàsi píináidéericuécawa
ìwali méetàuculé nuícha, yásí Dios imàacacué píalíacawa nacái càide iyúwa iwàwacutáanácué píalíacawa.
16 Quéwa iwàwacutá wàyaca machacàníiri iyú báisíiri tàacáisi ìwali càide iyúwa Dios imàacáaná wáalíacawa.

17 Píacué nuénánáica, pimànicué càide iyúwa nùyáaná. Piicáidacué nalí níara wenàiwicaca ìyéeyéica
càide iyúwaté wàyáanácué pèewibàa, wía apóstolca, píalíacaténácuéwa càinácaalí iwàwacutáaná pìy-
aca. 18 Nudéca nucàlidacuéca piríni madécaná yàawiría, quéwa siùca nucàlidacué pirí àniwani nutuíyáa
yáapichawa: Madécaná wenàiwica nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Cristo itàacái báisíiri iyú,
quéwa nàuwideca namànica Cristo, canácáiná iwèni naicáca Cristo yéetáanácawa cruz ìwali wáichawalíná.
19 Quéwa èeri imáalàacaalípináwa, yásí nàuwichàacawa càiripináta, níara báawéeyéica íiwitáise. Camùnica
nía, nayáaca nayáacaléwa máiní cadénama, namànicaténá càide iyúwa natúra iwàwáaná meedá. Yá cái-
macáica naicáca níawawa nabáyawaná ìwaliwa, yái báawéerica namànníirica, yái wawàsi iwàwacutéericuéca
báica wamànica. Náináidacawa mamáalàacata èeri irìcuíri wawàsi ìwali. 20 Wía quéwa wadènìaca wàasu
cáliwa chènuniré. Wacùaca nacái Wáiwacali Jesucristo yàanàaca chènunníise, yái iwasèerica wía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. 21 Néese Wáiwacali Jesucristo iwàlisàidapiná wainá machawàaquéerica cayábéeri iyú
ìyacaténá càide iyúwa iiná chènunníiséeri ìyáaná, icànéerica mèlumèluíri iyú. Càipiná imànica ichàini iyúwa,
idènìacáiná ichàiniwa icùacaténá macáita.

4

Alégrense siempre en el Señor

1 Iná peebáidacué Wáiwacali tài íiméeri iyú, píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca. Máiní nuwàwaca
nuicácuéca pía àniwa. Píacué cáininéeyéica nuicáca, píatacué isíimáidéeyéica nuwàwa. Càicuéca píade
iyúwa yái cawèníirica Dios yèeripináca nulí píasáidacáinácué cawènica Dios iicáca yái nuíbaidacaléca
irípiná.

2 Nusutáca wawàsi uícha úara Evodiaca, uícha nacái úara Síntiqueca abédanamáanápiná náiwitáise
náapichawáaca càide iyúwa abémisana neebáidacáiná Wáiwacali itàacái. 3 Pía nacái íibaidéerica Dios irípiná
núapicha cayábéeri iyú, nusutáca píicha wawàsi piwènúadáanápiná náiwitáise nalíwáaca, níara pucháiba
inanáica abédanamacaténá náiwitáise, nayúudàacáináté wamànica úwi Dios irípiná wacàlidacaténáté yái
tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wáibaidacaalíté Dios
irípiná Clemente yáapicha, áibanái yáapicha nacái idènièyéica íipidenáwa cuyàluta irìcu chènuniré, yái
cuyàluta idènièrica náipidená canánama wenàiwica Dios yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa.

4 Casíimáicué piwàwa càiripináta Wáiwacali ìwali. Yá núumacué pirí àniwani: ¡Casíimáicué piwàwa!
5 Pimànicué áibanái irí éeréeri iyú yéewacaténácué macái wenàiwica náalíacawa cayábéericuéca píiwitáise.
Mawiénica Wáiwacali yéenáiwaná yàanàacaténá àniwa.
6 Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa áiba wawàsi ìwali càinácaalícué pichàbáanáwa, néese
picàlidacué Dios irí macáita, macái imanùbaca pisutácaalícué píawawa Dios íicha. Pisutácué nacái
íicha wawàsi. Pìacué nacái irí cayábéeri. 7 Yásí Dios imàacacué matuíbanáica píiwitáise manuísíwata,
manuísíwéeri cachàiníwanái mamáalàacata íicha yái èeri mìnanái yáaliméerica yáalíacawa ìwali. Yá nacái
Dios icùapinácué piwàwa, píiwitáise nacái, pìyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha.

Piensen en todo lo que es bueno

8 Néese, ìyaca abéeri wawàsi quiríta nucàlidéeripinácué pirí nuénánái: Píináidacuéwa macái báisíiri
tàacáisi ìwali. Píináidacué nacáiwa macái cáimiétacanéeri wawàsi ìwali, píináidacuéwa ìwali nacái
macáita yái iwàwacutéerica wamànica wàyacaténá machacàníiri iyú. Píináidacué nacáiwa macái wawàsi
ìwali càmíirica yáalimáida wenàiwica imàníínápiná ibáyawanáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri
iicácanáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri iináwaná. Píináidacué nacáiwa ìwali macái cayábéeri
íiwitáaná, ìwali nacái macáita wacàlidéerica iináwaná cayábéericani.
9 Pimànicué càide iyúwaté nuéwáidáanácué pía, càide iyúwa nacái nùalàanácué pía. Pimànicué nacái
càide iyúwaté nucàlidáanácué pirí, càide iyúwaté nacái piicáanácué numànica. Pimànicué càì, yásí Dios
yàacawéeridacuéca píawa, yái imàaquéerica matuíbanáica wáiwitáise.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

10 Casíimáica nuwàwa manuísíwata Wáiwacali ìwali piwàwalicáinácué núa àniwa. Núalíacawa càmitacué
piimáichaté núa, néese càmitaté píalimácué piyúudàaca núa. 11 Nudènìaca siùcade yái numáapuèrica,
íná càmita nutànàa pirí cuyàluta pibànùanápinácué nulí ofrenda àniwa, núacáiná nudéca nuéwáidacawa
casíimáinápiná nùyaca iyú càinácaalí nudènièrica. 12 Aibaalí nùyaca catúulécanéeri iyú. Aibaalí nacái
nùyaca càasuíri iyú. Nudéca nuéwáidacawa matuíbanáicaténá nùyaca chái èeri irìcu càinácaalí nùyáaná,
éwita máapicaalí núa, càita nacái nudènìacaalí cayába nuyáacaléwa, càita nacái nudènìacaalí madécaná
nùasuwa, càita nacái canácaalí nulí yái numáapuèrica. 13 Càinácaalí iyú iwàwacutá nùyaca, núalimá
nuìdenìaca macáita yácáiná Cristo ichàiniadaca núa. 14 Quéwa, pidécuéca pimànica nulí cayábéeri
manuísíwata pibànùacaalíté nulí plata, áiba wawàsi nacái numáapuèricaté.
15 Bàaluité nucàlidacatécué pirí yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. Néeseté nuèpùacawa pìasu cáli íichacué, yáara Macedonia yàasu cálica, nùacaténáté
nucàlidaca yái tàacáisica áibanái irí. Píalíacuéwa nuèpùacaalítéwa píichacué, píacué Filipos ìyacàlená
mìnanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yáté abétacué pía ibànuèricaté nulí plata, áiba yàasusi nacái
iyúwa ofrenda piyúudàacaténácué núa, piwàwacáinácué pìaca Dios irí cayábéeri ìwali yái nucàlidáanácuéca
pirí itàacái. 16 Càita nacái ipíchawáiseté nùacawa Macedonia yàasu cáli íicha, idècunitàacá nùyaca
Tesalónica ìyacàlená néré, yáté pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacái iyúwa ofrenda máisibáwanái
yàawiría nudènìacaténáté yái numáapuèrica. 17 Càmita nuínáidawa nùasu ìwaliwa meedá nuedácaténá
nulíwa nùasupináwa, néese nuwàwaca Dios imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata piyúudàacáinácué núa.
18 Nudéca nuedáca macáita yái pibànuèricatécué nulí, yá nudènìaca cayábáwanái íicha yái numáapuèrica.
Pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacái Epafrodito yáapicha, íná yéewa nudènìaca cayábáwanái íicha
yái numáapuèrica. Yái pìasu ofrenda pibànuèricuéca nulí, càicanide iyúwa pumèníiri isàni neeméerica
nàacaténá Dios irí cayábéeri, yá casíimáica Dios iicácuéca yái pimàníirica piyúudàacaténácué núa. 19 Iná
Nucuèriná Dios imàacapinácué pirí manuísíwata macáita pimáapuèricuéca chái èeri irìcu, píacué ìyéeyéica
abédanamata Cristo Jesús yáapicha, Dios idènìacáiná máiní manuísíwata cawèníiri chènuniré. 20 ¡Wàacué
Wáaniri Dios iríwa cayábéeri càiripináta! Báisíta, amén.

Saludos finales

21 Nuwàwali macáita níara Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica néeni yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Níái
wéenánái ìyéeyéica chái núapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nawàwalicué pía nacái. 22 Macáita níái
Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica chái yàcalé, nía nacái íibaidéeyéica emperador romanosàiri icapèerìcu
nawàwalicué pía nacái.
23 Yá nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué imàníínápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú
macáita.

COLOSENSES

Saludo

1 Núa Pablo, abéeri Jesucristo yàasu apóstol, Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná
ìwali wenàiwicanái irí càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nubànùacué pirí cuyàluta. Yái wéenásàiri Timoteo
yeebáidéerica Jesucristo itàacái ìyaca núapicha, iwàwalicuéca pía nacái. 2 Nutànàacué pirí cuyàluta píacué
wéenánáica, Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica Colosas ìyacàlená irìcu yeebáidéeyéica Cristo itàacái tài
íiméeri iyú. Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú,
imàacáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú nacái.

La oración de Pablo por los creyentes

3 Macái imanùbaca wasutácaalí Wáaniri Dios íicha pirípinácué, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, yá
wàaca irí cayábéeri pìwalicué. 4 Wadéca wéemìacuéca piináwaná ìwali peebáidacuéca Cristo Jesús itàacái,
cáininácué nacái piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái. 5 Píalimácuéca
cáininàca piicáca nía píalíacáinácuéwa pìyáanápiná chènuniré Dios yáapicha casíimáiri iyú. Pidécuéca
pidàbaca picùaca pìyáanápinácué néré péemìacáináté yái báisíiri tàacáisi cayábéerica icàlidéerica Jesu-
cristo iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yáté peebáidacuécani. 6 Yái báisíiri
tàacáisica áibanái icàlidéericatécué pirí, idéca manùbéeyéi yéemìacani, yá neebáidacani macái cáli íinata.
Yá macái wenàiwica íiwitáaná nèewi nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica yái tàacáisi càide iyúwacué
peebáidáaná, bàaluitécáiná péemìacuéca cáininàca Dios iicácuéca pía báisíiri iyú. 7 Wéenásàiri cáininéerica
waicáca íipidenéerica Epafras, yéewáidacatécué pía báisíiri tàacáisi iyú. Yái Epafras íibaidaca Dios irípiná
wáapicha. Yá siùcade Epafras íibaidaca mamáalàacata Cristo irípiná cachàiníiri iyú. 8 Epafras idéca
icàlidacuéca walí piináwaná ìwali. Icàlidaca walí Espíritu Santo idéca ichàiniadacuéca pía cáininácaténácué
piicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

9 Ináté wéemìacanacáitacué piináwaná ìwali, yá càmita wayamáida wasutáca Dios íicha pirípinácué
imàacáanápinácué píalíacawa càinácaalícué iwàwáaná pimànica, imàacáanápiná nacái cáalíacáicuéca pía,
cáiwitáisecaténá nacái píalíacaténácuéwa cayábéeri ìwali báawéeri íichaná. 10 Dios imànicaalícué pirí càì,
yásí píalimácué pìyaca càide iyúwa iwàwacutáaná Wáiwacali yàasu wenàiwica imànica, pimànicaténácué
mamáalàacata cayábéeri càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná wamànica, pimànicaténácué píibaidacaléwa
macái cayábéeri íiwitáaná Dios irípiná idècunitàacá píalíacuécawa Dios ìwali cayábéeri iyú cachàiníwanái
mamáalàacata. 11 Wasutácué Dios íicha nacái pirípinácué ichàiniadáanápinácué pía íiwitáise chènuníiséeri
iyúwa, yái icànéerica mèlumèluíri iyú. Càitacué píalimá pìidenìaca macái wawàsi matuíbanáita, tài íiméeri
iyú nacái. 12 Càita nacái píalimácué pìaca Wáaniri Dios irí cayábéeri casíimáiri iyú, yái màulenéericuéca
imànica pía cayábéeri iyú, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, peedácaténácué piríwa yái cawèníirica
Dios yèeripináca yàasu wenàiwicanái iríwa Dios ìyacàle cacamaléeri irìcu. 13 Dios idéca iwasàaca wía
Satanás íiwitáise catéeri íicha, íná càmita quirínama Satanás idacùa wáiwitáise; Dios idéca imàacaca Iiriwa
icùanápiná wía, yái Iirica cáininéerica Dios iicáca. 14 Yái Dios Iirica yéetácatéwa wáichawalíná, ipíchaná
Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalíisewa. Càita Dios Iiri idéca iwasàaca wía íiraná iyúwa Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. Iná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, wía yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

15 Càmita wáalimá waicáca Dios watuí iyúwa, quéwa yái Cristo, yácata Dios yéenáiwaná wáaliméerica
waicáca. Yácata Dios Iirica, ìyéericaté ipíchawáiseté idàbacawa macáita yái ìyéerica. 16 Dios imàacacaté Iiri
idàbaca macáita yái ìyéerica, macáita ìyéerica capìraléeri cáli íinata, chái èeri irìcu nacái. Idàbacaté macáita
yái waiquéerica, yá nacái càmíiricáwa wáalimá waicáca. Dios Iiri idàbacaté macáita ángelnái icuèyéica
yàasu cáliwa chènuníiséeyéi. Dios Iiri idàbacaté irípináwa macáita yái ìyéerica. 17 Cristo ìyacaté macái
wawàsi ipíchawáise, yá siùca Cristo icùaca macáita namànicaténá càide iyúwa iwàwacutáaná namànica.
18 Cristo nacái icùaca wía, ichùulìaca wía nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. Càide iyúwa wenàiwica íiwitáise
ichùulìaná iináwa, càita nacái wáiwitaca yái Cristoca, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo iiná chái èeri irìcu.
Cristoca yái yèerica macái wawàsi icáuca, imàacacaté nacái weebáidaca itàacái. Yácata yái idàbáanéericaté
imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná Cristo icùaca macái wawàsi, cachàinicáiná íiwitáise, manuíri íiwitáise
nacái náicha macáita yái wawàsica Cristo imàníiricaté. 19 Dios íináidacatéwa iwàwáaná íiwitáise manuíri
ìyaca Cristo iwàwalìcu máiní manuísíwata. 20 Dios iwàwacaté nacái Cristo yéetácawa wáichawalíná cruz
ìwali, ipíchaná wàuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná ìwalíisewa. Yáté Cristo íiraná
imusúacatéwa íicha cruz ìwali. Càité Dios iwàwaca imànica yéewacaténá cayábaca iicáca macái wawàsi, níái
macáita ìyéeyéica chái èeri irìcu, nía nacái ìyéeyéica chènuníiséeri cáli íinata.

21 Quéechatécáwa càmitacué Dios yàasu wenàiwica pía, iyúwa canéeyéi yàasu cáli. Bàaluité Dios
yùuwidecuéca pía manuísíwata, pimànicáinátécué pibáyawanáwa. 22 Quéwacué Dios idéca cayábaca
iicácuéca píiwitáise imàacacáináté iwàwawa pibáyawaná íicha, Cristo yùuwichàacáináté yéetácáisi iiná
yáapichawa, yái iiná èeri irìcuírica. Dios idéca càì imànicuéca pirí itécaténácué pía ibàlùadáanápinácué
pía íipunitawa, masaquèeyéipiná íiwitáise, mabáyawanéeri iyú nacái. 23 Quéwa piwàwacaalícué pìyaca
Dios yáapicha, iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú mamáalàacata. Picácué piméyáa
picùaca Jesucristo iwasàanápiná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese peebáidacué mamáalàacata

càide iyúwa nacàlidáanátécué pirí cayábéeri tàacáisi. Yácata tàacáisi madécaná wenàiwica íiwitáaná yéemièrica macái cáli íinata. Núa nacái Pablo, nudéca nucàlidaca wenàiwicanái iríni.

Pablo encargado de servir a la iglesia

24 Siùca casíimáica nuwàwa nùuwichàacawa chái presoíyéi ibànalìcu ìwalíise yái nucàlidáanácuéca
pirí Jesucristo iináwaná, madécaná áibanái wenàiwica irí nacái, nuwàwacáiná núasáidaca áibanái irí
càinácaalíté Cristo yùuwichàanáwa náichawalíná imàacacaténá yàasu wenàiwicaca nía, cawinácaalí yee-
báidéeyéica itàacái, ìyéeyéipiná càiwade iyúwa Cristo iiná ìyéerica chái èeri irìcu. 25 Dios idéca ichùulìaca
nuíbaidáanápinácué pirí, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuyúudàacaténácué pía. Dios ichùulìa-
caté núa nucàlidáanápiná itàacái wenàiwicanái irí, quéwa iwàwacutáca nucàlidaca itàacái macáita, àta yái
tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha. 26 Bàaluitésíwa, èeri ipíchawáiseté, néenialíté Dios ibàacaté
yái tàacáisi macái ángelnái íicha. Néeseté idécanáami idàbaca wenàiwicanái, yáté ibàaca náichani nacái,
yái tàacáisica. Iná madécaná mil camuí Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide, idéca ibàaca yái
tàacáisica wenàiwicanái íicha. Quéwa siùca Dios imàacaca yàasu wenàiwicanái yáalíacawa ìwali. 27 Píacué
càmíiyéica judío, Dios iwàwacatécué imàacaca píalíacawa ìwali yái tàacáisi máiníiri cayábaca, máiníiri nacái
cawènica, Dios ibèericaté áibanái íicha. Yácata yái tàacáisica: Dios idéca imàacacué Cristo ìyaca piwàwalìcu,
píalíacaténácuéwa pìyáanápiná chènuniré Dios yáapicha, cáimiétacanéeri iyú, mèlumèluíripiná picamalá
yáapichawa.
28 Wía apóstolca, wacàlidaca Cristo itàacái wenàiwicanái irí. Wàalàaca nía éeréeri iyú macái wenàiwica
íiwitáaná. Wéewáida nacái macái wenàiwicanái macáita Dios yáalíacái iyú náalíacaténá néemìaca cayábani,
càinácaalí íimáaná wawàwacáiná wabàlùadaca nía Dios íipunita cachàiníiyéi íiwitáise Cristo ìwali. 29 Iná
nuíbaidaca Dios irípiná cachàiníiri iyú macái nuchàini iyúwa, yái chàinisi Cristo imàaquéerica nulí.

2

1 Nuwàwacué píalíacawa nusutácué Dios íicha pirípiná manuísíwata, píacué Colosas ìyacàlená mì-
nanáica. Càita nacái nusutáca Dios íicha nalípiná níara Laodicea ìyacàlená mìnanáica, macáita nacái
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmíiyéicáwa iicá núa. 2 Nusutácué Dios íicha pirípiná canánama Dios
ichàiniadáanápinácué piwàwa, yéewanápiná nacái cáinináca piicáyacacawa abédanamata. Nusutácué
Dios íicha nacái imàacáanápinácué píalíacawa manuísíwata Cristo ìwali. Yái Jesucristoca, yácata tàacáisi
Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha, quéwa siùca Dios imàacaca wáalíacawa Jesucristo ìwali. 3 Dios iwàwa
wáalíacawa Cristo ìwali, yácáiná Cristo idènìaca macáisíwata Dios yáalíacái, máiní cayábéerica. Iná
wáalíacaalíwa Cristo ìwali, yásí imàaca wáalíacawa macái wawàsi ìwali Dios iwàwéerica wáalíacawa ìwali.
4 Núumacué pirí cài ipíchanácué nachìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú casíimáirica wenàiwicanái
yéemìaca, níái càmíiyéica yáalía Dios ìwali. 5 Ewitacué canácáaníta núa píapicha siùca, càicáanítacué
nuwàwali pía mamáalàacata càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha. Yá casíimáica nuwàwa nuémìacué
piináwaná ìwali abédanamacué píiwitáise píapichawáaca pìyacaténácué machacàníiri iyú Dios iicápiná,
peebáidáanácué nacái Cristo itàacái tài íiméeri iyú.

La nueva vida en Cristo

6 Pidécuéca peebáidaca Wáiwacali Jesucristo iwasàanápinácué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, íná
iwàwacutácué pìyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha. 7 Càide iyúwa manuíri àicu ipìchu ibàlùacaalíwa
depuíwalé cáli irìcu, yá canácata yáaliméeri iwatàacani, càita nacái iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo
itàacái mamáalàacata tài íiméeri iyú càide iyúwatécué néewáidáaná pía. Pìacué nacái cayábéeri Dios irí
mamáalàacata.
8 Piicácué píichawa cayába ipíchanácué áibanái iwènúadacuéca píiwitáise báisíiri tàacáisi íicha
nawàwacáiná nachìwáidacuéca pía nàasu cachìwéeri tàacáisi iyúwa. Càmita nacàlida Cristo itàacái, càmita
nacái Cristo iyúudàa nía. Néese nacàlidacáita meedá càide iyúwa èeri mìnanái íiwitáise íimáaná, yá nacái
nàawirináimi yàasu tàacáisica. Nacàlida nacái demonionái yàasu tàacáisi, níara demonio ichùulièyéica èeri
mìnanái íiwitáise namànicaténá nabáyawanáwa.
9 Picácué péemìa cachìwéeyéi irí yácáiná yái Cristoca, yácata abéerita wenàiwica idènièrica macáita Dios
íiwitáise cachàiníiri manuísíwata. 10 Dios íiwitáise cachàiníiri idéca ipuníadacuéca piwàwa pìyacáinácué
abédanamata Cristo yáapicha, yái Cristo ichùulièrica macái ángelnái íiwitáaná, demonionái nacái, macáita
icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi, chái èeri irìcu nacái. Iná cachàiníirica náicha canánama yái
Cristoca. 11 Péemìacué comparación: Dios ichùulìacaté judíonái namàníinápináté circuncisión néenibe
asìanái iríwa nawàwalicaténáté Dios yàasunáica nía. Yái circuncisión íimáanáca càicanide iyúwa Dios
idéca nacáicaalí idalúaca náicha náiwitáise cabáyawanéeri. Càité Dios iwàwaca judíonái imànica àta
Cristo yàanàacatalétaté. Siùca pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, íná Cristo idéca ichuìdacuéca
píicha píiwitáise cabáyawanéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí idalúacuéca píicha báawéeri. Càitacué Cristo
yáasáidaca yàasu wenàiwicaca pía. 12 Càita nacái íimáaná yái pibautizáanácuécawa: Quéechatécué piricùa-
caalítéwa úni yáaculé, yá píasáidacatécué Cristo idéca ichuìdacuéca pibáyawaná machawàacacaténácué
pibáyawaná iyúwa yéetéerimiwa. Iná càicatécué píade iyúwa yéetéeyéimiwa Cristo yáapicha càliculìi
irìcu, piricùacaalítécuéwa úni yáaculé. Néese pimichàacaalítécuéwa úni yáacuíse, yáté píasáidacuéca
pidàbacaté pìyaca picáuca wàlisài yáapichawa càide iyúwa pidéca nacáicaalícué pimichàacawa yéetácáisi
íicha Cristo yáapicha, peebáidacáináté cachàiníirica Dios íiwitáise, yái imichàidéericaté Cristo yéetácáisi
íicha. 13 Bàaluité càicuéca píiwitáise iyúwa yéetéeyéimiwa, pimànicáinátécué pibáyawanáwa.Ináté

càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa yéetéerimiwa càmíiná yáalimá imànica cayábéeri, píiwitáise cabáyawanéeri idacùacáinátécué pía. Quéwa Dios idéca cáuca imànicuéca píiwitáise pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa macáita wabáyawaná íicha, ìwalíise yái Cristo yéetáanácawa wáichawalíná. [14] Bàaluité càmita wamàni càide iyúwaté Dios ichùulìaná wamànica imàacacaalíté itàacáiwa profeta Moisés irí.Ináté yái tàacáisi icháawàacaté waináwaná ìwali. Dios itàacái íimacaté iwàwacutáanáté wàuwichàacawa wabáyawaná ichùulìacawa. Yái yùuwichàacáisica càicanide iyúwa wamawènìacále manuíri iwàwacutéerica wapáyaidaca wáichawa càiripináta càmicáináté wáalimá wamànica macáita machacànníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. Quéwa Dios idéca imáalàidaca wáicha yái wamawènìacáleca imàacacáináté iwàwawa wabáyawaná íicha Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Iná càmita iwàwacutá wàuwichàacawa càiripináta wabáyawaná ichùulìacawa. Dios idéca iwasàaca wía íicha. [15] Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná, yáté Dios imawènìadaca demonionái ichàini, níara demonio íiwacanánáica ichùulièyéica èeri mìnanái íiwitáise. Yá Dios ibáiniadaca nía macàaluíninàta macái chènunníiséeyéi iicápiná. Yá nacái Dios imàacaca Cristo itéca yáamíisewa demonio íiwacanánái presoíri iyú, càide iyúwa cachàiníiri úwi íiwacaliná itécaalí yáamíisewa yùuwidenáiwa idécanáami úwi íiwacaliná imawènìadaca nía.

Busquen las cosas que son del cielo

[16] Iná càmitacué iwàwacutá péemìaca nalí níara áibanái icháawèeyéica piináwaná ìwali piyáacalé ìwalíisewa, ìwalíise nacái yái càmíinácuéca pimàni judíonái yàasu manuíri culto macái camuí imanùbaca, macái quéeri imanùbaca nacái, macái semana imanùbaca nacái, sábado irìcu, judíonái iyamáidacatáicawa. [17] Bàaluité Dios ichùulìacaté israelitanái namànníinápináté macáita yái wawàsica náináidacaténátéwa ìwali nacuèrinápináca Dios ibànuèripináté nalí, yái Cristoca. Quéwa Cristo yàanàacaté aléi èeri irìculé, íná càmita iwàwacutá wamànica wàacawa quirínama yái wawàsica iyúwa áibanái cachìwéeyéi náimáanácué pirí siùca. [18] Péemìacaalícué cachìwéeyéi irí, yásí nachìwáidacué píawa; picácué péemìa nacháawàaná piináwaná ìwali. Càita nacàlidaca nèepunícawa nàasu tàacáisi cachìwéeriwa: Náimaca iwàwacutáanása wàyaca máiní catúulécanéeri iyú, wamàacáanása nacái wáichawa wayáacaléwa cayábáanápinása Dios iicáca wía. Náimaca nacái iwàwacutáanása wàaca ángelnái icàaluíníná, wasutáanása náicha wawàsi natàaníinápiná wawicáu Dios yáapicha, cachìwéeyéi íimacáiná càmitasa Dios iwàwa yéemìaca wasutáaná íicha. Nacàlidaca nachìwawa nacái naicácasa yéenáiwanási nacáiri Dios néeséeri. Yá nacái máiní cáimacáica naicáca níawawa manuísíwata náiwitáise èeri irìcuíri ìwalíisewa. [19] Càmita nàya abédanamata Cristo yáapicha, yái icuèrica wía, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Cristo ichùulìaca wía càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ichùulìaná iináwa, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo iiná ìyéerica chái èeri irìcu. Cristo ichàiniadaca wawàwa, imàacacué nacái abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

[20] Pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái yéetéericatéwa píichawalínácué, íná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa Cristo yáapicha demonionái íicha, níara demonio ichùulièyéica èeri mìnanái íiwitáise. Iná càmitacué quirínama iwàwacutá pìyaca càide iyúwa èeri mìnanái íiwitáise iyáaná. Càmitacué iwàwacutá peebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùulìanácué pía. [21] Càita nacàlidaca nachìwawa cayábáanápinásacué Dios iicáca pía. Náimaca: "Picácué pidunùa yái wawàsi ìwali; picácué piyáa yái yàacàsica; picácué peedáni picáapi irìculéwa", náimaca. [22] Macáita yái tàacáisica nacàlidacáita wawàsi ìwali imáalèeripinácawa, íná càmita iwàwacutá wéemìaca nàasu tàacáisi irí, Dios imànicáináté yàacàsi wayáapiná. Níara cachìwéeyéica nachùulìaca wenàiwica, néewáidaca nacái nía èeri mìnanái yàasu tàacáisi iyú. [23] Báisíta madécaná wenàiwica iyúunáidaca cáalíacáica nía cawinácaalí yeebáidéeyéica cachìwéeyéi itàacái, áibanáicáiná nayúunáidaca náalimáaná nàaca Dios icàaluíníná cayábéeri iyú cachàiníwanái náicha canánama namànicaalícáita càulenéeri wawàsi, nàyacaalí nacái máiní catúulécanéeri iyú, namàacacaalí náichawa nayáacaléwa, nàuwichàidacaalí nacái naináwa báawanama. Quéwa macáita yái canéeri iwèni wawàsica càmita iyúudàa wía wadacùacaténá wáichawa wáiwitáise báawéerica, yái ichùulièrica wamànníinápiná wabáyawanáwa.

3

[1] Iná pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi íicha, íná siùca pìyacuéca picáuca wàlisài yáapichawa, càide iyúwa pidéca nacáicaalícué pimichàacawa Cristo yáapicha yéetácáisi íicha. Iná iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Cristo ichùulìaná pía peedácaténácué piríwa yái cayábéeri cawènníirica ìyéerica chènuniré, Cristo ìyacataléca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. [2] Píináidacuéwa ìwali yái cawènníiri ìyéerica chènuniré peedéeripinácuéca piríwa áibaalípiná. Picácué píináidawa mamáalàacata ìwali yái èeri irìcuírica. [3] Càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa Cristo yáapicha. Càide iyúwa yéetéerimiwa càmíiná íináidawa quirínama èeri irìcuíri ìwali, càita nacái picácué píináidawa mamáalàacata èeri yàasu wawàsi ìwali. Cristo, yái ìyéerica abédanamata Dios yáapicha, icùaca ìyaca picáuca càmíiri imáalàawa Dios irípiná ibàacanéeri iyú áibanái èeri mìnanái íicha. [4] Pìyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, íná abéericata Cristo yái yèericuéca picáuca càmíiri imáalàawa. Aibaalípiná Cristo yàanàapiná àniwa, yásí pìyapinácué icamaláná mèlumèluíri irìcu Cristo yáapicha, picùapiná macáita Cristo yáapicha, yái ìyéerica chènuniré máiníiri cáimiétaquéeri iyú naicáca, icùacáiná macáita.

La vida antigua y la vida nueva

5 Aibaalípiná pìyapinácué Cristo yáapicha chènuniré, íná siùca chái èeri irìcu pimànicué ùwicái cachàiníiri
iyú íipunita yái píiwitáise bàaluisàimica, yái ichùulièricuéca pimànica pibáyawanáwa mamáalàacata:
Picácué piimá áiba yáapicha càmíirica pinìrisíwa, càmíichúaca nacái píinusíwa. Picácué pimàni báawéeri
piiná iyúwa, yái wawàsi càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Picácué nacái pimàni càide iyúwa
píiwitáise báawéeri iwàwáaná pimànica. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata macái wawàsi
cawèníiri. Cáininácaalícué piicáca cawèníiri wawàsi, yá pìacuéca èeri irìcuíri wawàsi icàaluíniná Dios
íicha, íná pimànicuéca càide iyúwa wenàiwica yèeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluíniná Dios íicha.
6 Cawinácaalí imànníiyéica cài nàuwichàapinácawa manuísíwata áibaalípiná Dios yàasu yùuwichàacáisi
caiyéinineéri yàanàapinácaalí nàwali, càmicáiná neebáida Dios itàacái. 7 Càitécué pimànica bàaluité
píináidacáinátécuéwa ìwali yái èeri irìcuírica. 8 Quéwa siùca pimàacacué píichawa macáita yái báawéerica.
Picácué calúa píiwitáise, càita nacái picácué calúa pía ráunamáita. Picácué báawa piicáca áibanái.
Picácué picuísa píichawa áibanái, càita nacái picácué pitàaní nàwali báawéeri iyú. Picácué pitàaní
casaquèeri tàacáisi iyú. 9 Piwènúacatécuéwa píiwitáise bàaluisàimi íichawa, íicha nacái yái báawéerica
pimànníiricatécué ipíchawáiseté peebáidaca Jesucristo itàacái, íná picácué picàlida pichìwawa piríwáaca.
10 Siùcade pidènìacuéca wàlisài píiwitáisewa ìyéerica càide iyúwa wàlisài wenàiwica. Yá píiwitáisecué
wàlisài idàwinàacawa yàacawa Dios íiwitáise inacáiripiná, yéewanápinácué píalíacawa cayába Dios ìwali,
yái Dios idàbéericatécué pía. 11 Weebáidacaalí Cristo itàacái, yá cayábaca Dios iicáca wía macáita
abédanamata, Cristo ìwalíise, judíocaalí wía, càmíiyéicaalí judío wía nacái, imànníiyéicaalí circuncisión wía
nacái, càmíiyéicaalí imàni circuncisión nacái wía, yàanèeyéicaalí áiba cáli néese wía nacái, càmíiyéicaalí
yáalía wía nacái, áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía nacái, íibaidéeyéica mawèníiri iyú, náiwacanánáicaalí
wía nacái. Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeri macáita wamànica: Iwàwacutá wadènìaca Wáiwacaliwa
abéerita macáita, yái Cristoca. Yá nacái Cristo ìyaca wawàwalìcu macáita.

12 Cáinináca Dios iicácuéca pía. Dios idéca yeedáca pía yàasu wenàiwicacaténácué pía. Iná pìyacué
machacànníiri iyú. Piicácué áibanái itúulécaná báisíiri iyú. Pimànicué áibanái irí cayábéeri. Picácué
cachàini piicá píawawa áibanái íicha, néese iwàwacutácué piicáca áibanái iyúwa cachàiníiyéica píicha.
Pìidenìacué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalícué pirí báawéeri. 13 Aibacaalí péenácué
imàni pirí báawéeri, yá pìidenìacuéni, néese pimàacacué piwàwawa íicha, yái báawéerica imànníiricuéca
pirí. Càide iyúwa Wáiwacali imàacáanátécué iwàwawa pibáyawaná íicha, càita nacái pimàacacué piwàwawa
íicha yái báawéerica áiba péená imànníiricuéca pirí. 14 Iyaca abéeri wawàsi cachàiníiri náicha canánama, yái
cáinináanáca waicáyacacawa. Cáininácaalí waicáyacacawa, yásí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca
manuísíwata. 15 Pimàacacué Cristo iyúudàaca pía pìyacaténácué matuíbanáiri iyú píapichawáaca yácáiná
Dios imáidacatécué pía abédanamacaténácué píiwitáise píapichawáaca càide iyúwa Cristo iiná ìyéerica chái
èeri irìcu. Pìacué Dios irí cayábéeri ìwali macáita yái cayábéerica Dios imànníiricuéca pirí.

16 Píináidacuéwa mamáalàacata Cristo itàacái ìwali piwàwalìcuísewa píalíacaténácué péemìaca
manuísíwatani. Péewáidáyacacuéwa Dios yáalíacái iyú. Pichàiniadacué piwàwawáaca nacái cáalíacáiri
iyú. Picántàacué cachàiníiri iyú pìacaténácué Dios irí cayábéeri. Picántàacué Dios irí salmos iyú, himnos
iyú nacái, canciones iyú nacái, iyúwa Espíritu Santo iyúudàanácué picántàaca. 17 Càinácaalícué wawàsi
pimàni, càinácaalícué nacái picàlida, pimànicué macáita Wáiwacali Jesús íipidená ìwali, píasáidacaténácué
íiwitáise áibanái irí. Pìacué Wáaniri Dios irí cayábéeri nacái Wáiwacali Jesús íipidená ìwali.

Deberes sociales del cristiano

18 Píacué inanái canìríiyéica, peebáidacué pinìri itàacáiwa, yácáiná cawinácaalí inanái yeebáidéechúaca
Wáiwacali itàacái iwàwacutá umànica càide iyúwa ùacawéeri ichùulìaná úa. 19 Píacué asìanái cáinuíyéica,
cáininácué piicáca píinuwa, pimànicué ulí cayábéeri. Picácué piùwichàida úa. Picácué nacái pitàaní ulí
ipisíiri tàacáisi iyú.

20 Píacué sùmanáica, peebáidacué pisèenái itàacáiwa macáita casíimáicáiná Wáiwacali iicácué pimàni càì.
21 Píacué asìanái quéenibéeyéica, picácué píalimáida piicáwa péenibenáiwa àta calúacataléta náiwitáise,
ipíchaná achúmaca nawàwa manuísíwata, yá càmita quirínama neebáidacué pitàacái.

22 Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íibaidéeyéica mawèníiri iyú píiwacali iríwa, pimànicué macáita càide
iyúwa píiwacali ichùulìaná pía chái èeri irìcu. Pimànicué cayábani yái píibaidacalécawa, càmíirica abéta
píiwacali iicáidacaalícué pirí, cayábacaténácáita iicácué pía meedá, néese píibaidacué cayába càiripináta
píiwitáise cayábéeri yáapichawa báisíiri iyú, píasáidacaténácué pìaca Dios icàaluíniná. 23 Cawinácaalícué
pimàni, pimànicué cayábani casíimáiri iyú càide iyúwacué píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali irí, càmíirica
wenàiwica irí meedá. 24 Càicué pimàni píalíacáinácuéwa Wáiwacali yàanápinácué pirí yàasu cawèníiri
yéenáwa yàacaténácué piwèni áibaalípiná pìanàacaalícué chènuniré, píibaidacáinácué Cristo irípiná,
yái Píiwacalisíwacué abéerita. 25 Quéwa cawinácaalí imànníirica ibáyawanáwa, Dios ipáyaidapináni
yùuwichàacáisi iyú, ìwalíise yái báawéerica imànníirica, càmicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íiwitáaná iyúwa
cayábéeri áibanái íicha, néese iicáca macái wenàiwica abédanamata.

4

1 Píacué náiwacanánái iwàwacutácué picùaca pìasu wenàiwicawa machacànníiri iyú. Picácué piùwichàida
nía máiwitáiséeri iyú, néese pimànicué nalí cáalíacáiri iyú. Piwàwalicué pidènìaca Píiwacaliwa chè-
nunníiséeri. Yá áibaalípiná iwàwacutácué picàlidaca piináwanáwa irí càinácaalícué cayábéeri, báawéeri
nacái pimànníirica chái èeri irìcu.

[2] Píacué wéenánáica, picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios íicha. Néese pisutácué píawawa Dios
íicha manuísíwata. Yá pìacué Dios irí cayábéeri. [3] Pisutácué nacái Wáiwacali íicha walípiná imàacáanápiná
wacàlidaca yái cayábéeri tàacáisica áibanái irí mamáalàacata, wacàlidacaténá nacái nalí yái tàacáisi
càmíiricaté wenàiwica yáalía ìwali, yái tàacáisi íiméerica Cristo iwasàaca càmíiyéi judío Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. Iná pisutácué Dios íicha nulípiná ipíchaná cáaluca núa, nùyacáiná siùca chái presoíyéi
ibànalìcu nucàlidacáiná yái tàacáisica wenàiwicanái irí. [4] Pisutácué nulí Dios amalácaténá numànica nalí yái
tàacáisica yéewanápiná náalíaca néemìacani, càinácaalí íimáaná.

[5] Piicácué píichawa cayába, pimànicué cáalíacáiri iyú, iwàwacutácaalícué pimànica wawàsi nèewi níara
áibanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Càicaalínácaalícué píalimá picàlidaca nalí Wáiwacali
iináwaná ìwali, yá picàlidacué nalíni. [6] Iwàwacutácué pitàaníca éeréeri iyú càiripináta, cáiwitáiséeri
iyú nacái. Iwàwacutácué píalíaca picàlidaca machacànníiri iyú nalíni, macáita cawinácaalí wenàiwica
isutéeyéica yéemìawa pía.

Saludos finales

[7] Wéenásàiri cáininéerica waicáca íipidenéerica Tíquico icàlidapinácué piríwa macáita nuináwaná.
Tíquico yàacawéeridaca wía cayába, íibaidaca nacái Wáiwacali irípiná núapicha. [8] Iná nubànùacué pìataléni
icàlidacaténácué pirí waináwaná ichàiniadacaténácué píiwitáise Wáiwacali ìwali. [9] Onésimo yái wéenásàiri
cáininéerica waicáca, pìyacàle néeséericué nacái, yàapinácawa Tíquico yáapicha. Yásí nacàlidacué piríwa
macáita ìwali càinácaalí ìyáaná chái.

[10] Aristarco yái ìyéerica presoíri iyú núapicha presoíyéi ibànalìcu, iwàwalicuéca pía. Càita nacái
Marcos, yái Bernabé yéenásàirináca, iwàwalicuéca pía nacái. Nudéca nucàlidacuéca pirí Marcos ìwali,
ipáchiacaalícué pía, yá pitàidacué cayábéeri iyúni. [11] Aiba wenàiwica íipidenéeri Jesús, áibaalí íipidenéeri
Justo, iwàwalicuéca pía nacái. Níacata abéta judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái íibaidéeyéica núapicha,
wacàlidacaténá càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càita nachàiniadaca nuwàwa. [12] Epafras
abéericué pìyacàle néeséeri íibaidéerica Cristo irípiná iwàwalicuéca nacái pía. Yá mamáalàacata isutácuéca
Dios íicha pirípinácué manuísíwata cachàinicaténácué píiwitáise Jesucristo ìwali, pimàacáanápinácué
píawawa nacái Dios irí pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. [13] Núalíacawa Epafras isutácué Dios
íicha pirípinácué manuísíwata, càita nacái Epafras isutáca Dios íicha nalípiná níara Laodicea ìyacàlená
mìnanáica, Hierápolis ìyacàlená mìnanáica nacái. [14] Lucas nacái yái cadepìacáirica cáininéerica waicáca,
iwàwalicuéca pía nacái. Càita nacái Demas iwàwalicuéca pía.

[15] Nuwàwali níara wéenánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Laodicea ìyacàlená mìnanái. Nuwàwali
nacái Ninfa, nía nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa ucapèerìculé namànicaténá culto. [16] Pidécanáamicué piléeca
yái cuyàluta piríwáaca, yá pibànùacuéni naléecaténáni, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Laodicea
ìyacàlená mìnanáica. Píacué nacái, piléecué nacái yáara cuyàlutaca nubànuèrica nalí Laodicea néré.
[17] Píimacué cài Arquipo irí: “Píibaida cayába pimànicaténá píibaidacaléwa càide iyúwa Wáiwacali ichùulìaná
pimànica irípináni”, cài núumaca Arquipo irí.

[18] Núa Pablo nutànàacué pirí yái tàacáisi achúméeríinaca nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía. Pisutácué
Dios íicha nulípiná presocáiná núa. Nusutácué nacái Dios íicha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri
mawèníiri iyú.

1 TESALONICENSES

Saludo

1 Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí íipidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái nutànàacué pirí cuyàluta,
píacué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica ìyacàlená mìnanái, píacué ìyéeyéica abé-
danamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. Wía apóstolca,
wasutáca Dios íicha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú, imàacáanápinácué pìyaca
matuíbanáiri iyú nacái.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

2 Macái imanùbaca wasutácaalí Dios íicha pirípinácué, wàaca irí cayábéeri pìwalicué macáita. 3 Wàaca
Wáaniri Dios iríwa cayábéeri mamáalàacata píibaidacáinácué Dios irípiná cachàiníiri iyú peebáidacáinácué
Jesucristo itàacái. Wáalía nacáiwa piyúudàacuéca áibanái manuísíwata cáininácáinácué piicáca Dios.
Wáalía nacáiwa picùacuéca manuísíwata Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa, íná yéewa pìi-
denìacuéca piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú idècunitàacá namànicuéca pirí báawéeri ìwalíise yái pee-
báidáanácuéca Jesucristo itàacái. 4 Píacué wéenánáica, cáininácuéca Dios iicáca pía. Wáalíaca nacáiwa
Dios idéca yeedácuéca pía yàasu wenàiwicacaténácué pía. 5 Wacàlidacaalítécué pirí Jesucristo iwasàaca
wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, càmitaté wacàlidacáitacué piríni yáawami tàacáisi iyú meedá,
néese wacàlidacatécué piríni Espíritu Santo ichàini iyú, wáalíacaté nacáiwa báisíiri iyú báisícani yái tàacáisi
wacàlidéerica. Píalíacué nacáiwa amaléeri iyú wàyacaté machacàníiri iyú pèewibàa, wayúudàacaténácué
pía, íná píalíacuéwa wacàlidacaté pirí Dios itàacái báisíiri iyú.

6 Wía apóstolca, wáalíacawa Dios yàasunáica píacué, bàaluitécáiná pidàbacué pìyaca machacàníiri iyú
càide iyúwa wáasáidáanátécué pirí, càide iyúwaté nacái Wáiwacali ìyáaná. Yá peebáidacatécué Jesucristo
itàacái casíimáiri iyú, càide iyúwaté Espíritu Santo imàacáanácué casíimáica pía, éwitaté áibanái càmíiyéi
yeebáida nàuwichàidacáanítacué pía báawanama peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. 7 Càita píasáidacuéca
áibanái irí càinácaalí iwàwacutáaná neebáidaca, macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìyéeyéica
Macedonia yàasu cáli íinata, Acaya yàasu cáli íinata nacái. 8 Wáalíacawa pimàacacué madécaná áibanái
náalíacawa Wáiwacali itàacái ìwali, càmíirica abéta níara ìyéeyéica Macedonia yàasu cáli íinata, nía nacái
ìyéeyéica Acaya yàasu cáli íinata, néese macái cáli imanùbaca manùbéeyéi wenàiwica náalíacué piináwaná
ìwali. Náalíacawa peebáidáanácué Dios itàacái, íná càmita iwàwacutá wacàlidacuéca nalí piináwaná
ìwali. 9 Néese, níata icàlidaca ìyaca walí piináwanácué ìwali, íná náalíacawa wapáchíanácué pía bàaluité,
pitàidacatécué wía cayába, péemìacatécué nacái wàasu tàacáisi. Piyamáidacatécué pìaca ídolo icàaluíníná,
níara cuwáinái yéenáiwanáca, yá pimàacacatécué píawawa cáuri Dios irí, yái báisíirica, peebáidacaténácué
itàacái, píibaidacaténácué irípiná nacái. 10 Nacàlidaca nacái walí picùacuéca Jesús yàanàaca chènuníise
àniwa, yái Dios Iirica, Dios imichàidéericaté yéetácáisi íicha. Yácata Jesús iwasèerica wía Dios yàasu manuíri
yùuwichàacáisi íicha, yái yùuwichàacáisi yàanèeripináca èeri imáalàacaalípináwa.

2

El trabajo de Pablo en Tesalónica

1 Iná píacué wéenánáica píalíacuéwa Dios imànicatécué pirí cayábéeri wapáchiacaalícué pía bàaluité.
2 Péemìacatécué wainawaná ìwali, wía apóstolca, ipíchawáiseté wàanàacué pìatalé, yáté Filipos ìyacàlená
mìnanái namànicaté walí máiní báawéeri, natàanícaté nacái wàwali báawéeri iyú idècunitàacá nàuwichàì-
daca wía ìwalíise yái wacàlidáanáca Jesucristo itàacái. Quéwa Dios iyúudàacaté wía wàanàacaténáté
pìyacàle nérécué wacàlidáanápinácué piríni macàaluíníná, yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca
wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, éwitaté áibanái nàuwidecáaníta namànica wía manuísíwata.
3 Càmitaté wacàlidacué pirí cachìwéeri tàacáisi, càmita nacái watàanícué pirí wachìwáidacaténácué pía
meedá, weedácaténácué píicha plata. 4 Néese Dios yáalimáidacaté iicáwa wía asáisí wáibaidacaalí irípiná
machacàníiri iyú, wía apóstolca. Néese idécanáamité cayábaca Dios iicáca iyúwaté wáibaidáaná irí,
yá ibànùacaté wía wacàlidáanápináté yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. Iná yéewa wacàlidaca wenàiwicanái iríni. Càmita wáalimáida wasíimáidacáita
wenàiwica meedá wàasu tàacáisi iyúwa, néese wacàlidaca Dios itàacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái Dios
yáaliérica wawàwa. 5 Píalíacué nacáiwa càmitaté wachìwáidacué pía cachìwéeri tàacáisi iyú càide iyúwa
èeri mìnanái iwàwáaná yéemìaca. Càmitaté wamàni cài weedáanápinácué píicha cawèníiri. Càmitaté nacái
wamàni wawàsi ibàacanéeri iyú weedácaténácué píicha plata. Càité wàyacué pèewibàa machacàníiri iyú
Dios iicá. 6 Càmitaté wawàwa wenàiwica naicáca wía iyúwa máiníiyéica cayába áibanái íicha. Càmitacué
wacutá píicha càiri, áibanái íicha nacái, ibatàa abéeri piná, éwita Dios imàacacáaníta walí cáimiétacanéeri
íibaidacalési, wía apóstolca. Càité nacái, éwita Dios imàacacáaníta walí íiwitáisewa wachùulìacaténácué
pía cachàiníiri iyú, càicáaníta càmitaté wamàni cài. 7 Càmitaté wachùulìacué pía cachàiníiri iyú, éwita
Cristo yàasu apóstolcáaníta wía. Néese watàanícatécué pirí éeréeri iyú. Wamànicatécué pirí càide
iyúwa inanái udàwinàacaalí uénibewa, ucùa nacái nía cáininéeri iyú. 8 Càité nacái cáininàca waicácuéca
pía íná wawàwacaté wacàlidacuéca pirí Dios itàacái cayábéeri, yá wáibaidacaté macái wachàini iyúwa
wayúudàacaténácué pía. ¡Yá wacàlidacatécué pirí Dios itàacái mamáalàacata cáininácáiná waicácuéca

pía! [9] Píacué wéenánáica, píalíacuéwa wáibaidacaté wacáapi iyúwa mamáalàacata cachàiníiri iyú wawènìa-
caténáté wayáapináwa, wàyacaalíté pèewibàa. Càmitaté wawàwa wáinataléca pirícuéni, íná wáibaidacaté
èeríapinama, táiyápinama nacái ipíchanácué wacutáca píicha wayáapináwa idècunitàacá wacàlidacatécué
pirí Dios itàacái.

[10] Píalíacuéwa amaléeri iyúni wàyacatécué pèewibàa machacàníiri iyú piicápinácué, mabáyawanéeri iyú
nacái Dios iicá. [11] Píalíacué nacáiwa wàalàacatécué pía, wamichàidacatécué píiwitáise, wachàiniadacatécué
piwàwa, píacué abéechúanaméeyéica càide iyúwa náaniri cayábéeri íiwitáise imànnííná yéenibe iríwa.
[12] Wàalàacatécué pía pimànníínápinácué càide iyúwa iwàwacutáaná Dios yàasu wenàiwica imànica, yái Dios
imáidéericuéca pía icùacaténácué pía iyúwa Picuèriná, pìyacaténácué nacái Dios icamaláná mèlumèluíri
irìcu chènuniré.

[13] Iyaca áiba wawàsi nacái wèerica Dios irí cayábéeri ìwalíise mamáalàacata: Bàaluité péemìacanáamicué
wacàlidaca pirí Dios itàacái, yáté peebáidacuécani píalíacáinátéwa Dios itàacáicani báisíiri iyú, càmita càide
iyúwa wenàiwica itàacái meedá. Báisíta Dios itàacáicani, iwàlisàidéericuéca píiwitáise piwàwalìcuísewa,
píacué yeebáidéeyéicani. [14] Iná píacué wéenánáica, peebáidacáinácué Jesucristo itàacái, íináté ìwalíise pìasu
cáli néeséeyéi nàuwichàidacatécué pía, níái càmíiyéica yeebáida. Yá piùwichàacatécuéwa càide iyúwa
Dios yàasu wenàiwica nàuwichàanátéwa, níara yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái Judea yàasu cáli íinata,
bàaluitécáiná néenánái nacái judíonái nàuwichàidacaté nía ìwalíise yái neebáidáanáca Jesucristo itàacái.
[15] Níara judíoca nanúacaté Wáiwacali Jesús, càide iyúwaté nàawirináimi inúanáté Dios yàasu wenàiwica
profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Judíonái yùuwichàidacaté wía nacái, náucaca wía
nacái nàasu cáli íichawa. Càmita namàni càide iyúwa casíimáiná Dios iicáca. Nàuwideca namànica macái
wenàiwica. [16] Macái imanùbaca wawàwacaalí wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí, yéewacaténá
Jesucristo iwasàaca nía nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, judíonái càmita namàaca wacàlidaca Dios
itàacái càmíiyéi judío irí. Càita máiní namànica nabáyawanáwa, níái judíoca. Quéwa átata Dios yàasu
yùuwichàacáisi máiníiri manuíca idéca yàanàaca mawiéniré nalí, yàanàacaténá nàwali mesúnamáita.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

[17] Píacué wéenánáica, achúmacaté wawàwa iwàwacutácáináté wàacawa píichacué, achúma èeripináté,
yáté éwita càmicáaníta waicácué pía, càicáaníta wawàwalicué pía mamáalàacata wawàwalìcuísewa. Iná
wawàwacaté wàacawa pìatalécué máinícáináté wawàwaca wapáchiacuéca pía. [18] Yáté wáináidacawa
wapáchíanápináté píacué. Núa, Pablo nuwàwacaté nupáchiacuéca pía madécaná yàawiría quéwa càulená-
caté Satanás imànica nuíchani, íná càmitaté núalimá nùanàaca néré. [19] Wía apóstolca, máiníté wawàwaca
waicácuéca pía casíimáicáinácué pimànica wawàwa wacùacáinácué wabàlùanápináwa píapicha Wáiwacali
Jesucristo íipunita áiba èeriwa Wáiwacali yàanàacaalípiná àniwa. Néenialípiná, ¡máiní casíimáipináca
wawàwa pìwalicué peebáidacáinácué Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú! [20] Báisíta, wacàlidapinácué piináwaná
ìwali casíimáiri iyú, pimànicáinácué máiní cayábéeri.

3

[1] Néeseté máiní nuwàwacaté nuémìaca piináwaná ìwalicué, quéwa càmitaté núalimá nùaca nupáchi-
acuéca pía. Càmicáináté núalimá nuìdenìaca mamáalàacata yái càmíináca núalíawa, íináté nuínáidacawa
nuyamáanápinátéwa abéerita Atenas ìyacàlená néré. [2] Yáté nubànùaca wéenásàiri Timoteo yeebáidéerica
Jesucristo itàacái, ipáchiacaténácué pía. Yái Timoteo abéeri wéená wía íibaidéeyéica Dios irípiná, wía
icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná ìwali. Yáté nubànùacué pìatalé Timoteo imichài-
dacaténácué píiwitáise, ichàiniadacaténácué piwàwa nacái, yéewanápinácué peebáidaca Jesucristo itàacái
mamáalàacata tài íiméeri iyú. [3] Nubànùacaté Timoteo pìatalécué yàalàacaténácué pía, báawacáichacué
piwàwa piùwichàacái ìwalíisewa, ipíchanácué piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo íicha. Píalíacuéwa
iwàwacutáaná wàuwichàacawa cài, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [4] Càita nacái bàaluité wày-
acaalítécué píapicha, yáté wacàlidacué pirí áibanái nàuwichàidáanápiná wía, weebáidacáiná Jesucristo
itàacái. Siùca píalíacuéwa wadéca wadàbaca wàuwichàacawa càide iyúwaté wacàlidáanácué piríni. [5] Iná
càmicáináté núalimá nuìdenìaca quirínamani, yái càmíináca núalía piináwaná ìwali, yáté nubànùaca
Timoteo isutácaténácué yéemìawa pía yéewanápiná núalíacuéca piináwaná ìwali asáisí peebáidacaalícué
Jesucristo itàacái mamáalàacata tài íiméeri iyú. Nubànùacatécué pìataléni achúmacáináté nuwàwa
nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta Satanás yáalimáidacatécué pía piwènúadáanápinácué píiwitáisewa
Jesucristo íicha. Càita Satanás iwàwa imànica yéewanápiná canáca iwèni, yái wacàlidéericuéca pirí Dios
itàacái bàaluité.

[6] Quéwa siùcade Timoteo idéca yèepùacawa pìyacàle néesecué, yáara Tesalónica ìyacàlenáca. Yá idéca
icàlidaca walí cayábáanácué piináwaná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái mamáalàacata tài íiméeri
iyú, cáininácáinácué nacái piicáyacacawa. Idéca icàlidaca walí piwàwalíinácué wía cáininéeri iyú
mamáalàacata, máiní nacái piwàwacué piicáca wía càide iyúwa wawàwáanácué waicáca pía. [7] Iná píacué
wéenánáica, éwita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta wadéca wachàiniadaca wawàwawa, wía
apóstolca, wéemìacáinácué piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái mamáalàacata tài íiméeri
iyú. [8] Yá wáalimá wàidenìaca yùuwichàacáisi wéemìacáinácué piináwaná ìwali càmíináCué piméyáawa
peebáidaca Wáiwacali itàacái tài íiméeri iyú. [9] Càmíiripináta wayamáida wàaca Dios irí cayábéeri piináwaná
ìwalíisecué, yá nacái pimànníínácuéca cayábéeri. Iná yéewa casíimáica wía Dios iicápiná pìwalinácué.
[10] Eeríapinama, táiyápinama nacái wasutáca Dios íicha manuísíwata imàacáanápiná waicácuéca pía watuí

iyúwa wéewáidacaténácué pía mamáalàacata iwàwacutácáinácué píalíacawa áiba wawàsi ìwali peebáidacaténácué Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú.
11 Wía apóstolca, wawàwaca Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudàaca wía yéewanápiná
wáalimáca wapáchiacuéca pía mesúnamáita. 12 Wasutá Wáiwacali íicha pirípinácué, imàacáanápinácué
cáininácа piicáyacacawa cachàiniwanái mamáalàacata, càita nacái cáininàanápinácué piicáca áibanái
wenàiwica canánama, càide iyúwa cáininàaná waicácuéca pía. 13 Càita nusutáca Wáiwacali íicha pirípinácué
ichàiniadáanápinácué píiwitáise, yéewanápinácué mabáyawanáca Dios iicáca pía Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná macáita yàasunái mabáyawanéeyéi yáapichawa èeri imáalàapinácaalíwa. Báisíta, amén.

4

La vida que agrada a Dios

1 Siùcade píacué wéenánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wasutácué píicha wawàsi manuísíwata,
wàalàacué pía nacái Wáiwacali Jesús inùmalìcuíse. Pìyacué machacàníiri iyú cachàiniwanái mamáalàacata
casíimáicaténácué Dios iicáca píiwitáise càide iyúwacué pidàbáanáté pìyaca péemìacanacáitacué wéewáidaca pía.
2 Péemìacatécué cayába yái tàacáisi wacàlidéericatécué pirí Wáiwacali Jesús inùmalìcuíse. 3 Dios
iwàwacué pìyaca mabáyawanéeri iyú píibaidacaténácué abéerita irípiná. Càmita iwàwacué piimáca áiba
yáapicha càmíirica pinìrisíwa, càmíichúa nacái píinusíwa. 4 Càita Dios iwàwacué pìyaca, yéewanápiná
cawinácaalí asìali iwàwéerica icásàacawa yáalimá yeedáca iríwa íinupináwa mabáyawanáwaca, ìyacaténá
úapicha cáimiétaquéeri iyú. 5 Aibanái wenàiwica càmíiyéica yáalíawa Dios ìwali needáca inanái máinícáiná
nawàwacáita naimáca náapicha meedá. Càmita báisí naicáyacacawa cáimiétaquéeri iyú. Picácué pimàni
càì. 6 Picácué nacái piimá áiba asìali íínu yáapicha, càita nacái áiba inanái inìri yáapicha. Pimànicaalícué
càiri báawéeri áiba wenàiwica irí, yásí Wáiwacali yùuwichàidacué píawa manuísíwata, càide iyúwacué
wàalàanáté pía cáimiétaquéeri iyú. 7 Dios càmita imáida wía wamàníinápiná wabáyawanáwa casaquèeri
iyú, néese imáidaca wía wàyacaténá mabáyawanéeri iyú, yéewanápiná wáibaidaca abéerita irípiná. 8 Yái
tàacáisi nùalèericuéca iyú pía, càmíirita meedá wenàiwica yàasu tàacáisi, néese Dios itàacáicani, íná
cawinácaalí càmíirica yeebáida yái tàacáisi, idéca yúucaca íichawa Dios, yái Dios ibànuèricuéca Espíritu
Santo piwàwalìculé. Yái Espíritu Santo íipidená íimáanáquéi "Yái Mabáyawanéerica" íimáanáca, Espíritu
yàanàacáináté mabáyawanácaténá imànica wía.
9 Quéwa càmita iwàwacutá nùalàacuéca pía cáininàanápinácué piicáyacacawa Dioscáiná idéca yéewáidacuéca pía cài, íná núalíacawa cáininácuéca piicáca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.
10 Wáalíacawa cáininácuéca piicáca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìyéeyéica Macedonia yàasu cáli íinata. Quéwa wasutácué píicha wawàsi manuísíwata, píacué wéenánáica, cáininàanápinácué
cachàiniwanái mamáalàacata piicáca macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 11 Píalimáidacué pìyacaténá
matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha. Picácué máiní pisutáida péemìawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali, néese
píibaidacué picáapi iyúwa càide iyúwaté wàalàanácué pía. 12 Píibaidacué cachàiniíri iyú yéewanápiná
áibanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pía cáimiétaquéeri iyú, pidènìacaténácué nacái
yái pimáapuèrica, ipíchanácué picutáca piyáapináwa áibanái íicha.

El regreso del Señor

13 Píacué wéenánáica, wawàwacué píalíacawa càinácaalí nàyáanápiná níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái achúmacáichacué piwàwa manuísíwata càide iyúwa achúmáaná èeri
mìnanái iwàwa càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Achúmaca nawàwa manuísíwata càmicáiná nacùa
néenánáimi imichàacawa yéetácáisi íicha. 14 Wadéca weebáidaca Jesús iináwaná ìwali yéetácatéwa, néese
imichàacaté nacáiwa yéetácáisi íicha. Càita nacái weebáidaca Dios imichàidáanápiná yéetéeyéimiwa
yéetácáisi íicha, níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nacáucami yàanàapiná Jesús
yáapicha namichàacaténáwa yéetácáisi íicha Jesús yàanàapinácaalí àniwa.
15 Iná wacàlidacué pirí yái tàacáisi càide iyúwa Wáiwacali yéewáidáaná wía: Wía cáuyéicáwaca mamáalàacata chái èeri irìcu Wáiwacali yàanàacaalípiná, càmita wàawa napíchalé chènuniré níái yéetéeyéimicawa
yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. 16 Wéemìapiná chènuníiséeri tàacáisi imáidéerica wía cachàiníiri
iyú, yá ángel íiwacaliná imáidapiná nacái wíawa, yá nacái Dios yàasu trompeta casànapiná wéemìawa
napulìacaalíni. Yásí Wáiwacali iricùapináwa chènunibàata. Néese níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté
Cristo itàacái, níata idàbapiná icáucàacawa quéechacáwa. 17 Néese wía cáuyéicáwaca wamichàapinácawa
náapichawa cáuli irìculé, wawàlùacaténáwa acalèe yèewiré wáipunitáidacaténá Wáiwacaliwa capìraléeri
cáli íinatalé. Càipiná wàyaca Wáiwacali yáapichawa càiripináta. 18 Iná pichàiniadacué piwàwawáaca iyú yái
tàacáisi cayábéerica ipíchanácué máiní achúmaca piwàwa péenánái yéetácaalíwa píicha.

5

1 Píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá nutànàaca pirí tàacáisi ìwali
yái Wáiwacali yéenáiwanáca yàanàacatáipináta, càisimalénácaalí camuí ìya wapíchalé. 2 Píalíacuéwa cayába
canáca èeri mìnanái yáaliériwa càicaalínápinácaalí Wáiwacali yàanàaca àniwa. Càide iyúwa cayéedéeri
yàanàacaalí táiyápi càmicatáita wenàiwicanái íináidawa ìwali, càita nacái Wáiwacali yàapináwa néese
àniwa càmicatáita èeri mìnanái icùa yàanàaca. 3 Néenialípiná wenàiwica nacàlidapiná càì: "Cayába
macáita. Canáca ùwicái. Wàyaca matuíbanáita", càipiná náimaca. Néese ráunamáita yùuwichàacáisi
yàanàapinácawa nàwali cáiwíiri iyú imáalàidacaténá nía, càide iyúwa inanái idàbacaalí yùuwichàacawa

isicúasíwata umusúadacaténá iicá èeri. Yásí càmita náalimá napìacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. 4 Quéwa píacué wéenánáica càmitacué catá píiwitáise, píalíacáinácuéwa Dios ìwali. Iná càmitacué
Wáiwacali yéenáiwaná icalùada píawa, yàanàapinácaalí càide iyúwa cayéedéeri icalùadacaalí wenàiwica.
5 Amalácáinácué píiwitáise macáita, píalíacáinácuéwa Dios ìwali, picùacáinácué nacái Wáiwacali yàanàaca.
Càmita wàya càide iyúwa catéeyéi íiwitáise ìyáaná, càmíiyéica yáalía Dios ìwali. 6 Iná iwàwacutá wamichài-
daca wáiwitáisewa wacùanápiná Wáiwacali yàanàaca. Picácué wàya iyúwa iiméeyéi meedá, càmíiyéica icùa
Jesús yàanàanápiná. Yá waicáidacué Wáiwacali íipunitawa cáalíacáiri iyú, wacùacaténá wíawawa ipíchaná
wawènúadaca wáiwitáisewa Wáiwacali íichawa. 7 Aibanái catéeyéica íiwitáise càmita náalíawa Dios ìwali.
Càica níade iyúwa wenàiwica iiméeyéica meedá táiyápinama, iyúwa nacái wenàiwica icàméeyéica catéeri
irìcu. 8 Quéwa wía amaléeyéica íiwitáise, icuèyéica nacái Wáiwacali yàanàanápiná, iwàwacutá wacùaca
wíawawa cayába ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái, càita
nacái cáininácué waicáyacacawa, càita nacái manuícué wáináida wawàwawa Jesucristo ìwali iwasàanápiná
wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wamànicaalí càì, yásí wacùapiná wíawawa cayába Satanás íicha
ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí icàyuwaniwa, ibàle nacáiwa dàaléeri
hierro nacáiri icùacaténá yáawawa yùuwidenái íichawa. 9 Dioscáiná càmitaté yeedá wía yàasunáipináwa
imàacáanápiná yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali, néese idéca yeedáca wía iwasàacaténá wía
yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái Wáiwacali Jesucristo yéetáanácawa wáichawalíná. 10 Jesucristo
yéetácatéwa wáichawalíná wàyacaténá yáapicha càiripináta, éwita nacái wéetácaalíwa, càita nacái cáu-
caalícáwa wía áiba èeriwa Jesucristo yàapinácaalíwa néese àniwa. 11 Iná pimichàidacué píiwitáisewáaca
mamáalàacata, pichàiniadacué nacái piwàwawáaca càide iyúwa pimànníinácué pìacawa siùcade.

Pablo aconseja a los hermanos

12 Píacué wéenánáica wasutácué píicha wawàsi manuísíwata, pìacué ancianonái íimiétacaná, níái
íibaidéeyéica Dios irípiná pèewibàa, nacùacaténácué pía, nàalàacaténácué pía Wáiwacali itàacái iyú, píacué
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 13 Iwàwacutácué pìaca ancianonái íimiétacaná, cáininácué nacái piicáca
nía manuísíwata ìwalíise yái íibaidacalésica namànníirica Dios irípiná, yái nacùanácuéca pía. Pìyacué
matuíbanáita píapichawáaca.
14 Wachùulìacué pía, píacué wéenánáica, pìalàacué cachàinníiri iyú níara péená càmíiyéica iwàwa íibaidaca.
Pichàiniadacué nawàwa nacái cawinácaalí achúméeyéica íináida iwàwawa, nàuwichàacái ìwalíisewa.
Piyúudàacué nacái níara machawàaquéeyéica íiwitáise, càmíiyéicáwaca yeebáida tài íiméeri iyú. Pimànicué
macáita irí éeréeri iyú mamáalàacata.
15 Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni irí báawéeri nacái píipuináwa, néese píalimáidacué
pimànica cayábéeri piríwáaca càiripináta, macái wenàiwica irí nacái.
16 Cayábacué piwàwa càiripináta. 17 Pisutácué píawawa Dios íicha mamáalàacata. 18 Pìacué Dios irí
cayábéeri càinácaalícué pìyáaná, càicáinácué Dios iwàwa pimànica, píacué yeebáidéeyéica Cristo Jesús
itàacái.
19 Càide iyúwa càmicaalí wachacàida cayábéeri quichái iyúudèerica wía, càita nacái picácué pimáalàida
píichawa yái cayábéerica Espíritu Santo imànníiricuéca piwàwalìcuíse. 20 Picácué caná iwèni piicáca
natàacái níái wenàiwica Espíritu Santo ichàiniadéeyéica nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalìcuíse. 21 Quéwa
píináidacuéwa cáalíacáiri iyú ìwali macái tàacáisi péemièricuéca píalíacaténácuéwa asáisí báisícaalí Dios
itàacáicani, néese peebáidacué abéerita yái cayábéeri tàacáisica. 22 Piwènúacuéwa macái báawéeri íiwitáaná
íicha.
23 Wasutáca Dios íicha pirípinácué, yái Dios matuíbanáirica imànica wáiwitáise, masacàanápinácué
imànica píiwitáise píibaidacaténácué abéerita Dios irípiná, icùanápinácué nacái píiwitáise manuísíwata,
piwàwa nacái, piiná nacái mabáyawanéeri iyú àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. 24 Càipiná
Dios imànicuéca piríni. Yái Dios imáidéericatécué pía yàasunáicaténácué pía, imànipinácué pirí macáita
càide iyúwa icàlidáanácué piríni.

Saludos y bendición final

25 Píacué wéenánáica, pisutácué Dios íicha walípiná nacái. 26 Pitàidacué cayábéeri iyú macáita wenài-
wica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 27 Nuchùulìacué pía Wáiwacali inùmalìcuíse, piléecué yái nùasu
cuyàlutaca nalí macáita níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 28 Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo íicha
pirípinácué, imànníinápinácué pirí cayábéeri mawènníiri iyú.

2 TESALONICENSES

Saludo

1 Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí íipidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái, nutànàacué pirí
cuyàluta, píacué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica ìyacàlená irìcu, píacué ìyéeyéica
abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. 2 Wasutáca
Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú,
namàacáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva

3 Píacué wéenánáica, casíimáica wàaca Dios irí cayábéeri càiripináta pìwalicué. Yá cayábaca càì
wamànica peebáidacáinácué pìacawa Jesucristo itàacái manuísíwata cachàiníwanái, yá nacái wáalíacawa
cáinináanácué yáwanái piicáyacacawa mamáalàacata. 4 Iná wacàlidacuéca piináwaná ìwali casíimáiri
iyú áibanái irí Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái yàcalé wapáchiacatabàa.
Wacàlidaca nalíni pìidenìanácuéca piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidáanácué nacái
mamáalàacata Jesucristo itàacái éwitacué áibanái nàuwichàidacáanítacué pía madécaná yàawiría, éwitacué
nacái piùwichàacáanítawa madécaná càulenéeri wawàsi iyú. 5 Iná yéewa wáalíacawa amaléeri iyú Dios
yàanápiná macái wenàiwica iwèni machacàníiri iyú, namànicaalí cayábéeri, càita nacái namànicaalí
nabáyawanáwa. Siùcade piùwichàacuécawa pìyaca ìwalíise yái peebáidáanácuéca iyúwa Dios ichùulìanácué
pía, quéwa càmitacué piméyáawa peebáidaca. Iná Dios icàlidapinácué piináwaná ìwali pimàníinácuéca
cayábéeri, yá imàacapinácué piwàlùacawa Dios ìyacàle irìculé Dios icùacataléca yàasu wenàiwicanáiwa
càiripináta chènuniré.

6 Dios yàapiná macái wenàiwica iwèni machacàníiri iyú, yùuwichàidapiná nacái níara wenàiwica
nabáyawaná ìwalíisewa, níái yùuwichàidéeyéicuéca pía siùcade. 7 Dios yàapiná macái wenàiwica iwèni
machacàníiri iyú, imàacapinácué nacái piyamáidacawa piùwichàacái íichawa càide iyúwa imàacáanápiná
wayamáidaca nacáiwa. Càipiná Dios imànica walí macáita néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná
chènuníise mèlumèluíri iyú, quichái ipèrùa yèewíise yàasu cachàiníiyéi ángel yáapichawa. 8 Yá Wáiwacali
Jesús yàanàapiná yùuwichàidacaténá wenàiwica nabáyawaná ìwalíisewa, níái càmíiyéica iwàwa yáalíaca
Dios ìwali, macáita nacái càmíiyéica yeebáida yái tàacáisi íimèerica Wáiwacali Jesucristo iwasàaca wenài-
wicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 9 Yá Wáiwacali yúucapiná íichawa nía déeculé, nàuwichàa-
caténáwa nabáyawaná ìwalíisewa càiripináta, èeri càmíiri imáalàawa, yá càmita quirínama naicáca
Wáiwacali, yái mèlumèluírica iicácanáwa, icuèrica macáita cáimiétacanéeri iyú, máinícáiná cachàinica
íiwitáise manuíri. 10 Càipiná Wáiwacali imànica nalíwa néenialípiná yàanàacaalípiná àniwa. Yàapinácawa
néese àniwa yéewacaténá macáita yàasunái, wía yeebáidéeyéica itàacái, wàaca irí cayábéeri manuísíwata
cáimiétaquéeri iyú casíimáiwaca. Núalía nacáiwa piicáanápinácué Wáiwacali yàanàaca, pìapinácué nacái
irí cayábéeri, peebáidacáinácué iyúwaté wacàlidáaná pirí Wáiwacali iináwaná.

11 Wáalíacawa pìanápinácué Wáiwacali irí cayábéeri néenialípiná, íná wasutáca Wacuèriná Dios íicha
pirípinácué mamáalàacata. Wasutáca Dios íicha iyúudàanápinácué pía pìyacaténácué càide iyúwa wenài-
wica Dios imáidéeyéica nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita nacái wasutáca Dios
íicha pirípinácué ichàiniadáanápinácué pía íiwitáise cachàiníiri iyúwa, pimànicaténácué macái cayábéeri
wawàsi piwàwéericuéca pimànica, yá nacái píibaidacalécuéca pimànníirica peebáidacáinácué Jesucristo
itàacái. 12 Càita wasutáca Dios íicha pirípinácué yéewanápiná áibanái nacái nàapináca Wáiwacali Jesús irí
cayábéeri naicácaalípiná ichàiniadacuéca pía pimànicaténá cayábéeri, yéewanápiná nacái píacué ìyéeyéica
abédanamata Wáiwacali Jesús yáapicha píasáidacuéca áibanái irí cayábéeri íiwitáisecani, yái Wáiwacalica.
Píalimápinácué pimànica càì yácáiná Wacuèriná Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudàacuéca pía
mawèníiri iyú.

2

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

1 Siùcade píacué wéenánáica, píalíacuéwa Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa. Píalíacué nacáiwa
Dios ìwacáidáanápiná wíawa Wáiwacali Jesucristo yàatalé. Siùcade wawàwaca wéewáidacuéca pía ìwali
quiríta. 2 Cawàwanáta abénaméeyéi cachìwéeyéi nacàlidapinácué piríni idécasa ichàbacawéi Wáiwacali
yéenáiwaná yàacaténáwa néese àniwa. Wasutácué píicha wawàsi manuísíwata ipíchaná piúcáida piwàwawa
picalùniwa caquialéta iyúwa sìcusìcuíyéi iwàwa. Picácué cáalu pía áibanái cachìwéeyéi náimacaalícué
pirí nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalìcuíse íimèerica idécasa ichàbacawéi Wáiwacali yéenáiwaná, càita
nacái néewáidacaalícué pía iyú càiri cachìwéeri tàacáisica. Cawàwanáta náasáidapinácué pirí cuyàluta
náiméerica ìwali nutànàacasacué piríni, quéwa picácué peebáida nachìwa, picácué nacái cáalu pía.
3 Picácué pimàaca áibanái ichìwáidacuéca pía áiba tàacáisi cachìwéeri iyú, ibatàa abéeri tàacáisi iyúpináta.
Ipíchawáise Wáiwacali yéenáiwaná yàanàaca yàacaténáwa néese, yá madécaná wenàiwica nawènúadapiná
náiwitáisewa Dios íicha manuísíwata, yá càmita nawàwapiná Dios icùaca nía. Abéeri asìali nacái yàanàap-
iná, máiníiri cabáyawanáca, Satanás inacáiri íiwitáise, yáalimáidéeripiná èeri mìnanái namànníinápiná
nabáyawanáwa. Máinípiná báawacani, yái asìalica, íná Dios idéca íináidacawa imáalàidáanápináni báisíiri

iyú. [4] Yái asìali yàanèeripináca, yácata Dios yùuwidesíwaca báawéerica náicha canánama. Yá máinípiná
cáimacáica iicáca yáawawa. Icàlidapiná ìwaliwa cachàinicasani Dios íicha, cachàinisa nacáicani macái
cuwáinái íicha áibanái yèeyéica icàaluníninà, íná ichùulìapiná èeri mìnanái yàaca icàaluníninà Dios íicha.
Néese imànipiná càiri báawasíwéeri: Ibàlùadapiná yàasu manuíri yàalubáisiwa Dios yàasu templo irìcu,
yá yáawinacawa néré icùacaténá macáita, Dioscáinásani, càipiná íimaca yéewacaténá èeri mìnanái yàaca
icàaluníninà. Yá icàlidapináca iináwanáwa Dioscani.
[5] Núalíacawa piwàwalicuéca cayábani yái tàacáisi nucàlidéericatécué pirí. Bàaluité nùyacaalítécué
píapicha, yáté nucàlidacuéca pirí iináwaná ìwali yáara máiníiri cabáyawanáca yàanèeripináca áibaalípiná.
[6] Siùcade píalíacuéwa càirríinácaalí chàinisi càmíiritàacá ibatàa yáasáidacawa yáara máiníiri cabáyawanáca,
àta idécatalépináta yéenáiwaná yàanàaca, Dios imàaquéerica irí yàanàacatáipiná. [7] Dios imàacaca wáalía-
cawa Satanás idéca idàbaca iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha. Quéwa càmitàacá idé Satanás
yáalimá imànica macáita yái báawéerica iwàwéerica imànica, ìyacáiná siùcade abéeri imáisanièrica Satanás
imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná imànica. Aibaalípiná yàapinácawa èeri íicha yái càmíiricáwaca
ibatàa Satanás imànica macáita yái iwàwéerica imànica. Idécanáami yàacawa èeri íicha, yásí Satanás
yáalimápiná imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná chái èeri irìcu. [8] Néese yáara máiníiri cabáyawanáca
wenàiwica yáasáidapinácawa chái èeri irìcu, yái asìali Wáiwacali Jesús inuéripináca caquialéta itàacái
iyúwa. Wáiwacali yàanàapiná cachàiníiri íiwitáise yáapichawa, icamalá mèlumèluíri irìcu nacáiwa, yá
Wáiwacali imáalàidapinácani yáara máiníiri cabáyawanáca. [9] Quéwa néenialípiná, idècunitàacá ìyaca
chái èeri irìcu, yáara máiníiri cabáyawanáca, yásí Satanás ichàiniadapinácani manuísíwata idènìacaténá
ichàini manuíriwa. Yásí yáara máiníiri cabáyawanáca imànipiná madécaná wawàsi cachàiníiri iyú
càmíiri wenàiwica idé imànica ichìwáidacaténá wenàiwica. [10] Imànipiná nacái macái báawéeri íiwitáaná
ichìwáidacaténá wenàiwica Dios yùuwichàidéeyéipiná nabáyawaná ìwalíise càiripináta càmicáiná cáininá
naicáca báisíiri tàacáisi neebáidacaténáni. Dios yùuwichàidapiná nía càmicáiná neebáida báisíiri tàacáisi
yéewanápiná Jesucristo iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [11] Càmicáiná nawàwa neebáidaca
báisíiri tàacáisi, íná Dios imàacapiná cachìwéeri tàacáisi ichìwáidaca nía, neebáidacaténáni cachàiníiri
iyú. [12] Càipiná Dios imànica yáasáidacaténá yùuwichàidáanápiná càiripináta macáita wenàiwica càmíiyéica
iwàwa yeebáidaca yái báisíiri tàacáisica, néese casíimáica meedá namànica nabáyawanáwa.

Escogidos para ser salvados

[13] Quéwa wía apóstolca, iwàwacutá wàaca Dios irí cayábéeri càiripináta pìwalicué, píacué wéenánáica
cáininéeyéica Wáiwacali iicáca. Wàaca Dios irí cayábéeri bàaluitécáiná Dios yeedácuéca pía èeri ipíchawáise
iwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, Espíritu Santo imàacacáinácué Dios yàasu wenàiwicaca
pía, peebáidacáinácué nacái yái báisíiri tàacáisica. [14] Dios iwàwacáináté iwasàacuéca pía, íná Dios ibànùacaté
wía wacàlidacaténácué pirí yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha. Càita Dios imáidacatécué pía yàasunáicaténácué pía, yéewanápinácué pìyaca Wáiwacali Jesucristo
yáapicha cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcu nacái càide iyúwa Wáiwacali ìyáaná.
[15] Iná píacué wéenánáica, cachàinicué píiwitáise Jesucristo ìwali, peebáidacué itàacái mamáalàacata tài
íiméeri iyú. Picácué piimáicha yái wacàlidéericatécué pirí wàyacaalícué píapicha bàaluité. Picácué nacái
piimáicha yái tàacáisi wacàlidéericuéca pirí cuyàluta irìcu watànèericuéca pirí. [16] Yá wasutáca Wáiwacali
Jesucristo íicha pirípinácué, Wáaniri Dios íicha nacái, yái cáininéerica iicáca wía, imàníirica nacái walí
cayábéeri mawèníiri iyú. Càita idéca ichàiniadaca wawàwa càiripináta, imàaca nacái manuíca wáináidaca
wawàwawa Dios ìwali imànínápiná walí cayábéeri càide iyúwa icàlidáanáté walíni. [17] Yá wasutáca Dios íicha
pirípinácué ichàiniadáanápinácué piwàwa, imàacáanápinácué nacái pimànica cayábéeri mamáalàacata
macái íiwitáanáta, pitàanícaténácué nacái yáawamita cayábéeri wawàsi ìwali.

3

Oren por nosotros

[1] Píacué wéenánáica, ìyaca nacái áiba wawàsi quiríta wawàwéericuéca wacàlidaca pirí: Pisutácué
Dios íicha walípiná imàacáanápiná wacàlidaca Wáiwacali itàacáiwa áibanái irí caquialéta macái cáli
imanùbaca. Pisutácué Dios íicha imàacáanápiná madécaná wenàiwica neebáidaca Wáiwacali itàacái
cáimiétaquéeri iyú càide iyúwacué peebáidáaná. [2] Pisutácué Dios íicha nacái icùanápiná wía báawéeri íicha,
nàyacáiná abénaméeyéi wenàiwica máiníiyéica báawaca íiwitáise, iwàwéeyéica imànica walí báawéeri
càmicáiná macái wenàiwica yeebáida Wáiwacali itàacái. [3] Quéwa Wáiwacali imànica macáita càiripináta
càide iyúwa íimáaná, íná yéewa wáalíacawa ichàiniadáanápinácué píiwitáise peebáidacaténácué itàacái
mamáalàacata, tài íiméeri iyú, icùanápinácué pía nacái Satanás íicha, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa.
[4] Manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa iyúudàanápinácué pía pimànicaténácué pìacawa
mamáalàacata càide iyúwa wachùulìanácué pía. [5] Wasutáca Wáiwacali íicha pirípinácué iyúudàanápinácué
cáininàca piicáca Dios càide iyúwa cáininàanácué Dios iicáca pía. Càita nacái wasutáca Wáiwacali íicha
ichàiniadáanápinácué píiwitáise pìidenìacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú càide iyúwaté Cristo
ìidenìaná yùuwichàanáwa.

El deber de trabajar

[6] Píacué wéenánáica, wachùulìacué pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, picácué pìacawéerida
cawinácaalí péenácué càmíirica iwàwa íibaidaca, càmíirica nacái ìya càide iyúwa wéewáidáanácué pía.
[7] Píalíacuéwa càinácaalí iwàwacutáanácué pìyaca pimànicaténácué càide iyúwaté wáasáidáanácué pirí

wàyacaalítécué píapicha. Néenialí wàyacaalítécué píapicha, wía apóstolca, wáibaidacaté wawènìacaténá
wayáapináwa. 8 Càmitaté nacái wayáacué píicha yàacàsi mawèníiri iyú. Néese wía apóstolca wáibaida-
caté cachàiníiri iyú èeríapi, táiyápi nacái wapáyaidacaténá wayáapináwa, ipíchanácué piùwichàacawa
wàwalíise, càmicáináté wawàwa wáinatalécuéca piríni, ibatàa abéeri péená irí. 9 Ewita Dios imàacacáaníta
wasutácuéca píicha wayáapináwa mawèníiri iyú wéewáidacáinácué pía, càicáaníta càmitaté wamàni
càì. Néese wáibaidacaté cachàiníiri iyú wáasáidacaténácué pirí càinácaalí iwàwacutáanácué píibaidaca
cachàiníiri iyú. 10 Wàyacaalítécué píapicha, yáté wachùulìacuéca pía càiri tàacáisi iyú íiméerica: Aibacaalí
péenácué càmita iwàwa íibaidaca, picácué pìa iyáapiná. 11 Quéwa wadéca wéemìacuéca piináwaná
ìwali ínucué pèewibàa abénaméeyéi péená, càmíiyéica íibaida ibatàa achúméeríina íibaidacalési piná.
Càmita nabatàa áibanái íibaidaca, néese nasàiwicaca nalí wawàsi meedá. 12 Níara ínuíyéica, càmíiyéica
íibaida, wachùulìa nía, wasutáca náicha wawàsi manuísíwata nacái Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa,
náibaidáanápiná matuíbanáiri iyú needácaténá nayáapináwa.
13 Píacué wéenánáica, picácué chamàle pimànica cayábéeri ipíchaná piméyáacawa, néese pimànicué pìa-
cawa cayábéeri mamáalàacata. 14 Aibacaalí péenácué càmita imàni càide iyúwa wachùulìanáni chái cuyàluta
irìcu, picàlidacué iináwaná ìwali macái wenàiwicanái yàacuésemi, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.
Picácué pìacawéeridani, yéewacaténá báicani ibáyawaná ìwaliwa. 15 Quéwa picácué piùwide pimànica yái
wenàiwicaca, néese pìalàacué éeréeri iyútani, càide iyúwacué pìalàaca nacáicaalí péenásàiriwa.

Bendición final

16 Wasutáca Wáiwacali íicha pirípinácué, yái imàaquéerica matuíbanáica yàasu wenàiwica iwàwa,
imàacáanápiná matuíbanáicuéca piwàwa càiripináta càinácaalícué pìyáaná. Wasutáca Wáiwacali íicha
pirípinácué yàacawéeridáanápinácué pía manuísíwata.
17 Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúméeríina tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía. Càita
nutànàacani macái nùasu cuyàluta irìcuwa. Càì nutànàacani píalíacaténácuéwa càinácaalí iicácanáwa,
ipíchanácué áibanái ichìwáidaca pía. 18 Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pirípinácué, imàníinápinácué
pirí cayábéeri mawèníiri iyú, píacué canánama.

1 TIMOTEO

Saludo

1 Núa Pablo nubànùaca pirí cuyàluta. Núa Pablo Jesucristo yàasu apóstol, Dioscáiná ibànùaca núa
nuíbaidáanápiná irí. Yái Diosca, yácata iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Wáiwacali Jesucristo
nacái ibànùaca núa, yái Jesucristo imàaquéerica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali imànníinápiná walí
macáita càide iyúwaté íimáaná walí. 2 Nutànàaca pirí cuyàluta Timoteo, píacata nuiquéerica càiride iyúwa
nuìriwa báisíta peebáidacáiná Jesucristo itàacái, càide iyúwa nuebáidáaná nacái. Yá nusutáca Wáaniri Dios
íicha pirípiná, Wáiwacali Cristo Jesús nacái, namànníinápiná pirí cayábéeri mawènníiri iyú, naicáanápiná
nacái pipualé namàacáanápiná nacái matuíbanáica piwàwa.

Advertencia contra enseñanzas falsas

3 Pimàni càide iyúwaté nùalàaná pía ipíchawáiseté nùacawa píicha Macedonia yàasu cáli nérépiná.
Nuwàwaca piyamáacawa aléera Efeso ìyacàlená irìcu pìalàacaténá cachàinníiri iyú áibanái wenàiwica
néeníiyéica ìyaca nayamáidáanápiná néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. 4 Pìalàa nía nacái
cachàinníiri iyú ipíchaná neebáidaca nàawirináimi yàasu cachìwéeri tàacáisiwa, ipíchaná nacái néewáida-
cawa mamáalàacata áiba tàacáisi cachìwéeri ìwali náiméerica ìwali icàlidacasa càinácaalí nàawirináimi
imànníiná bàaluité, ipíchaná nacái nacàlidaca mamáalàacata macáita nàawirináimi íipidenáwa madé-
caná. Wenàiwicanái yéewáidacaalíwa nàwali, yá nasutáca néemìawa níawáaca mamáalàacata, natàaníca
náapichawáaca chàinisíiri iyú nacái. Yái tàacáisi cachìwéerica càmita iyúudàa wenàiwica neebáidáanápiná
Dios itàacái nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

5 Dios idéca ichùulìaca wía cáininàanápiná waicáyacacawa. Wáalimá cài wamànica masacàacaalí
wáiwitáise macái báawéeri íicha, wawènúadacaalí nacái wáiwitáisewa Dios irípiná imàacacaténá iwàwawa
wabáyawaná íicha, weebáidacaalí nacái Jesucristo itàacái báisíiri iyú. 6 Abénaméeyéi càmita cài nàyaca
nawènúacáinátéwa Dios itàacái íicha, yá naméeràacawa déeculé báisíiri tàacáisi íicha. Siùcade natàaníca
náapichawáaca chàinisíiri iyú canéeri iwèni wawàsi ìwalíise meedá. 7 Náimaca nawàwacasa néewáidaca
wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalìcuíse, quéwa càmita náalía
néemìaca càinácaalí íimáaná Moisés yàasu tàacáisi. Nayúunáidaca náalía néemìaca yái tàacáisica, íná
manuíca náináidaca nawàwawa nàwaliwa néewáidáanápiná wenàiwica, quéwa càmita náalía néemìaca
tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica.

8 Wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wáalíacawa cayábéericani, yái profeta Moisés yàasu tàacáisica,
cayábaca nacái wéewáidacaalí iyú wenàiwica yái tàacáisica, quéwa iwàwacutá wéewáidaca nía càide
iyúwa Dios iwàwáaná. 9 Iwàwacutá wawàwalica Dios itàacái càmita imáisanìa wamànica cayábéeri, néese
icháawàaca nainàwaná ìwali cawinácaalí imànníiyéica ibáyawanáwa, càmíiyéica nacái iwàwa yeebáidaca
Dios itàacái. Cài namànica: Nàuwideca namànica Dios, namànica nabáyawanáwa; càmita nàa Dios
iyéininá, caná iwèni naicáca áibanái yàanáca Dios icàaluíninà; nanúaca náaniriwa, náatúa nacáiwa, nanúa
nacái áibanái wenàiwica. 10 Naimáca áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nanìrisíwa nacái,
asìanái naimáca nanacáiri yáapichawa, inanái naimáca nanacáichúa yáapichawa nacái; náibàaca wenàiwica
plata ìwalinápiná; nacàlidaca nachìwawa, nachìwáida nacái áibanái, nacháawàaca áibanái iináwaná ìwali
nachìwa iyúwa. Càita áibanái wenàiwica nàyaca imànníiyéica macái báawéeri íiwitáaná méetàuculé íicha
yái yéewáidacalésica machacànníirica. Iná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté icháawàaca nainàwaná
ìwali, íimaca iwàwacutáanápiná nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalíisewa. 11 Moisés yàasu tàacáisi báisíirica
ìyaca abédanamata yáapicha yái tàacáisi Dios imàaquéerica nulí, nucàlidacaténá áibanái iríni yéewanápiná
náalíacawa Jesucristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái Dios mèlumèluírica
iicácanáwa; iwàwacutá wàaca Dios icàaluíninà.

Gratitud por la misericordia de Dios

12 Yá nùaca Wáiwacali Jesucristo irí cayábéeri, yái ichàiniadéerica núa. Nùaca irí cayábéeri bàaluitécáiná
iicáca núa càiride iyúwa abéeri imànníiripináté càide iyúwa ichùulìaná núa, yáté imàacaca nuíbaidaca
irípiná. 13 Càita idéca imànica nulí yái cayábéerica éwitaté nutàanícáaníta báawéeri iyú Jesús ìwali
quéechatécáwa, nùuwichàidacaté nacái wenàiwica yeebáidéeyéicaté itàacái, numànicaté nacái nalí
báawéeri manuísíwata iyúwa wenàiwica cáimacáiri iicáca yáawawa áibanái íicha. Quéwa Dios iicácaté
nupualé càmicáináté núalíawa nùuwichàidáanáté nùacawa yàasu wenàiwicanái ipíchawáiseté nuebáidaca
Jesucristo itàacái. 14 Yá Wáiwacali idéca imànica nulí cayábéeri mawènníiri iyú manuísíwata. Yá imàacaca
nuebáidaca itàacái, cáininàca nacái iicáca núa. Càita wàyaca, wía ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús
yáapicha, yeebáidéeyéica itàacái.

15 Nucàlidacué pirí báisísíwéeri tàacáisi. Iwàwacutá macáita yeebáidacani: Cristo Jesús yàanàacaté
aléi èeri irìculé iwasàacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Núacata
yái cabáyawanéerica náicha canánama èeri irìcuíyéica cabáyawanéeyéica. 16 Dios iicácaté nupualé, núa
cabáyawanéerica náicha canánama, yéewacaténá Jesucristo yáasáidaca macáita wenàiwica irí máiní
cayábéerica íiwitáise, náalíacaténáwa nacái càmita yùuwichàida wenàiwica ráunamáita, néese icùaca dée-
cuíri iyú yéewanápiná wenàiwica nawènúadaca irípiná náiwitáisewa. Càipiná náalíacawa néemìapinácaalí

nuináwaná ìwali, náalíacaténáwa Dios iicáanápiná napualé nacái neebáidacaalí Jesucristo itàacái needá-
caténá nalíwa nacáucapináwa càmíiri imáalàawa. 17 ¡Wàacué Dios irí cayábéeri manuísíwata càiripináta,
wàacué iyéinina nacái cáimiétaquéeri iyú, yái Wacuèriná Dios càmíirica imáalàawa, càmíiri nacái yéetáwa,
càmíiri nacái yéewa èeri mìnanái iicáca, yái abéericata Dios! Báisíta, amén.

18-19 Néeni, Timoteo, nuiquéeri càiride iyúwa nuìriwa, nuchùulìacaté pía pìalàanápiná cachàiníiri iyú
níara yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. Cài nuchùulìaca pía pimànicaténá cayábéeri
ùwicái cachìwéeyéi íipunita, pimawènìadacaténá nía báisíiri tàacáisi iyú. Píalimápiná pimawènìadaca
nía peebáidacaalí mamáalàacata yái tàacáisi báisíirica, piwènúadacaalí nacái píiwitáisewa càiripináta
pibáyawaná íichawa. Iwàwacutá pimànica càide iyúwaté abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái
nacàlidáanaté tàacáisi pìwali Dios inùmalìcuíse. Náimacaté píibaidáanápináté Dios irí cáalíacáiri iyú.
Aibanái càmitaté nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa báisíiri iyú, íná nadéca naméyàaca neebái-
daca yái báisíiri tàacáisica. 20 Càita nadéca namànica níara Himeneo, Alejandro nacái. Iná nudéca numàacaca
nía yéewanápiná Satanás yùuwichàidaca nía namàacacaténá náichawa yái natàaníináca báawéeri iyú Dios
ìwali.

2

Instrucciones sobre la oración

1 Quéechacáwa nuwàwa pìalàaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nasutáanápiná Dios íicha macái
èeri mìnanái irípiná. Iwàwacutá wasutáca Dios íicha nalípiná, wàaca nacái Dios irí cayábéeri nàwali
macáita. 2 Iwàwacutá wasutáca Dios íicha nalípiná níái icuèyéica cáli, nalí nacái macáita icuèyéica wenài-
wicanái, yéewacaténá wàyaca matuíbanáita, yéewanápiná nacái wàaca Dios icàaluníníná matuíbanáiri iyú,
yéewanápiná nacái wàyaca cáimiétaquéeri iyú macái wenàiwicanái iicápiná. 3 Cayábéeriquéi wasutáanáca
Dios íicha nalípiná, casíimái nacái Dios yéemìaca yái wasutáanáca íicha nalípiná, yái Dios iwasèerica wía
yàasu yùuwichàacáisi íichawa. 4 Cayábaca Dios yéemìaca wasutáaná íicha nalípiná Dioscáiná iwàwaca
Jesucristo iwasàaca macái wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; Dios iwàwa nacái náalíacawa
ìwali yái báisíiri tàacáisica. 5 Iyacáiná abéerita Dios. Iyaca nacái abéerita wenàiwica yáaliméerica itàaníca
Dios yáapicha èeri mìnanái iwicáu, yái wenàiwica íipidenéerica Jesucristo. Canácata áiba Jesucristo íicha
yáaliméerica imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha. 6 Jesucristo imàacacaté icáucawa macái èeri
mìnanái íichawalíná iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, càide iyúwaté Dios yáasáidáaná
walí iwàwacáináté wáalíacawa. 7 Dios imàacacaté apóstolca núa ibànùacaténá núa nucàlidáanápiná càiri
tàacáisi inùmalìcuíse Jesucristo iináwaná ìwali. Núumaca pirí báisíiri iyú, càmita nuchìwa: Dios ibànùaca
núa nuéwáidacaténá càmíiyéi judío báisíiri tàacáisi iyú, neebáidacaténá Jesucristo itàacái.

8 Iná àta alénácaalí nàwacáidáyacacawa, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuwàwaca asìanái
isutáca Dios íicha. Namichàidacaalí nacáapiwa nasutácaténá Dios íicha, iwàwacutá masacàaca nawàwa
mabáyawanéeri iyú càide iyúwa cayábáaná Dios iicáca. Iwàwacutá càmita calúa nía, càmita nacái natàaní
náapichawáaca chàinisíiri iyú. 9 Cayábaca nacái inanái nadènìacaalí nabàlewa iyúwa cáimiétacanéeyéi
inanái, ipíchaná asìanái naicáidaca nalí, néese náináidacawa inanái ìwali báawanama. Cayábaca càmicaalí
nachùnìa náiwita ibáináwa máiní cawèníiri iyú, oro yáapicha, cawèníiyéi tùliquìchi yáapicha nacái,
cawèníichúa íba perla yáapicha nacái. Cayábaca nacái càmicaalí nàwalica máiníiri cawènica bàlesica.
10 Càmita cayába inanái náasáidaca meedá nadènìaca madécaná cawèníiri, néese cayábaca inanái náasái-
dacaalí nadéca namàacaca níawawa Dios irí nàacaténá iyéinina báisíiri iyú. Cài náalimá náasáidaca
náiwitáisewa: Iwàwacutá namànica cayábéeri áibanái irí. 11 Iwàwacutá masànaca inanái culto irìcu,
néemìacaténá asìanái yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. Iwàwacutá nacái inanái nàaca náimiétacaná,
cawinácaalí asìanái yéewáidéeyéica wenàiwicanái. 12 Càmita numàaca inanái yéewáidaca asìanái Dios itàacái
iyú culto irìcu macái wenàiwica yàacuésemi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càmita nacái numàaca
inanái ichùulìaca asìanái, néese iwàwacutá masànaca inanái néemìacaténá asìanái yéewáidaca wenàiwica
Dios itàacái iyú. 13 Canáca yéewaná inanái ichùulìaca asìanái, Dios idàbacáináté Adán quéecha, néeseté
idàbaca Eva, níara idàbáanéeyéicaté wenàiwicaca, wàawirináimica nía, wía èeri mìnanáica canánama.
14 Yái Adán càmitaté Satanás ichìwáidani, néese Satanás icàlidacaté ichìwawa inanái irí, yá uebáidacani,
uyáacaté abéeri àicu ìyacaná càmíiricaté Dios ibatàa nayáaca. Càité umànica ubáyawanáwa quéechaté. Iná
yéewa wáalíacawa canáca yéewaná inanái ichùulìaca asìanái. 15 Quéwa níái inanáica namusúapinácawa Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha namànicaalí càide iyúwa iwàwacutáaná namànica néenibe iríwa, neebáidacaalí
nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái càalíacáiri iyú càide iyúwa cáimiétacanéeyéi, cáininácaalí nacái
naicáca áibanái. Iwàwacutá nacái masacàaca náiwitáise macái báawéeri íicha, náibaidacaténá Dios irí
mabáyawanéeri iyú.

3

Cómo deben ser los dirigentes

1 Báisíta cayábaca máinícaalí abéeri iwàwaca íibaidaca Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenài-
wica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Báisíta máiní cayábéeri, cáimiétacanéerica nacái yái anciano
íibaidacaléca Dios irípiná. 2 Iná cawinácaalí íibaidéerica Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá ìyaca machacàníiri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá
icháawàaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca anciano imànicasa ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano
idènìaca abéechúata íinuwa. Iwàwacutá nacái icùaca yáawawa cáimiétaquéeri iyú ipíchaná imànica

ibáyawanáwa. Iwàwacutá nacái casíimáica yeedáca yàataléwa áibanái nayamáacaténáwa icapèe irìcu, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèepuníiyéicawa déeculé icapèe íichawa. Iwàwacutá nacái anciano yáalimá yéewáidaca wenàiwica cayába. [3] Càmita nacái anciano icàma. Càmita nacái ipélia, néese càmíiri calúa iwàwa, càmita nacái iwàwa itàaníca chàinisíiri tàacáisi iyú. Càmita icutá mamáalàacata yeedácaténá iríwa manùba plata. [4] Iwàwacutá anciano icùaca icapèerìcuíyéiwa cayába. Iwàwacutá yéenibe neebáidaca itàacái, nàa nacái íimiétacaná manuísíwata. [5] Iwàwacutá cài anciano icùaca icapèerìcuíyéiwa, yácáiná càmicaalí yáalimá icùaca cayába icapèerìcuíyéiwa, néese càmita nacái yáalimá icùaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [6] Iná iwàwacutá anciano càmíirica wàlisài yeebáidaca Jesucristo itàacái, ipíchaná cachàinica iicáca yáawawa áibanái íicha, yá imànica ibáyawanáwa, néese Dios yùuwichàidacani càide iyúwaté Satanás cachàiníináté iicáca yáawawa Dios íicha, yáté imànica ibáyawanáwa, íná Dios yùuwichàidapinácani báawanama càiripináta. [7] Iwàwacutá nacái anciano ìyaca machacàníiri iyú yéewanápiná áibanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, naicáca cáimiétaquéeri iyúni, yái ancianoca. Càmicaalí cài anciano ìyaca, yá cawàwanáta áibanái itàaníca ìwali báawéeri iyú, néese Satanás yáalimáidacani imàníínápiná ibáyawanáwa.

Cómo deben ser los diáconos

[8] Càita nacái diácononái: Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmíiyéita cachìwa, néese namànica càide iyúwa náimáaná; càmíiyéita nacái icàma, càmíiyéita nacái iwàwa imànica yàasu wawàsi báawéeriwa needácaténá nalíwa plata. [9] Iwàwacutá diácononái yeebáidaca tài íiméeri iyú yái tàacáisi báisíirica weebáidéerica, Dios imàaquéerica wáalíacawa ìwali. Iwàwacutá nacái masacàaca diácononái íiwitáise. [10] Yá iwàwacutá piicáca náiwitáise quéecha asáisí náibaidacaalí cayába Dios irípiná, nàyacaalí nacái machacàníiri iyú. Néese càmicaalí namàni nabáyawanáwa, yásí náalimáca náibaidaca Dios irípiná iyúwa diácono. [11] Càita nacái inanái íibaidéeyéica Dios irípiná iyúwa diácono. Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmíiyéica itàaní áibanái ìwali báawéeri iyú, càmíiyéita nacái icàma, namànica nacái macáita náibaidacaléwa machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná namànicani. [12] Iwàwacutá diácono idènìaca abéechúata íinuwa. Iwàwacutá nacái icùaca yéenibewa cayába, icapèerìcuíyéi nacáiwa. [13] Iwàwacutá cài nàyaca níái diáconoca, níacáiná, náibaidacaalí cayába Dios irí, yásí áibanái iicáca nía cáimiétaquéeri iyú, yá nacái manuípináca diácononái íináidaca iwàwawa, cachàiníiri yáwanái náiwitáise nacàlidacaténá nainawanáwa macàaluíníináta neebáidáaná Cristo Jesús itàacái.

La verdad revelada de nuestra religión

[14] Nutuíyàaca núalimáanápiná nùaca nupáchiaca pía mesúnamáita, quéwa siùcade nutànàaca pirí cuyàluta. [15] Iná càmicaalí núalimá nùacawa pìatalé mesúnamáita, càicáaníta píalípinácawa càinácaalí iwàwacutáaná wàyaca, wía Dios yéenibeca, cáuri Dios yàasunáica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá wéewáidaca wenàiwica càiripináta báisíiri tàacáisi iyú. [16] Macáita wáalíacawa báisíiri iyú, máiní cachàiníirica yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwica íicha bàaluité quéwa siùca Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali. Yácata tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí iwàwacutáaná weebáidaca:

Cristo yàanàacaté aléi èeri irìculé càide iyúwa wenàiwica. Néese Espíritu Santo icàlidacaté Cristo ìwali mabáyawanéericani, ángelnái nacái naicácani. Aibanái nadéca nacàlidaca iináwaná wenàiwicanái irí; abénaméeyéi èeri mìnanái neebáidaca itàacái; néeseté Cristo imichàacawa chènuniré àniwa, ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcu nacáiwa.

4

Los que se apartarán de la fe

[1] Quéwa Espíritu Santo icàlidaca yái tàacáisi amaléeri iyú: Aibaalípiná maléená èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha, càmita quirínama neebáidapiná itàacái. Néese neebáidapiná demonionái itàacái cachìwéeri, demonionái yàasu yéewáidacalési cachìwéeri nacái. [2] Néenialípiná wenàiwica néemìapiná pucháibéeyéi íiwitáise irí, cachìwéeyéi nacái. Níara cachìwéeyéica náalíapinácawa cabáyawanáca nía, quéwa càmita quirínama báipiná nía nabáyawaná ìwaliwa, càmita nacái achúma nawàwa ìwali, néese namànipiná mamáalàacata nabáyawanáwa. [3] Níara cachìwéeyéica càmita nabatàa wenàiwica nacásàacawa. Namáisanìaca wenàiwica iyáaca abénaméeyéi yàacàsi íiwitáaná, quéwa Dios idéca imàacaca wenàiwicanái icásàacawa; Dios iwàwaca nacái nàaca irí cayábéeri náinu ìwaliwa, nanìri ìwali nacáiwa. Dios idéca nacái idàbaca macái yàacàsi íiwitáaná wayáapiná idécanáami wàaca irí cayábéeri ìwali, yái yàacàsica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yáaliéyéicawa báisíiri tàacáisi ìwali nacái. [4] Cayábaca wayáacaalí macái yàacàsi íiwitáaná, cayábacáiná macáita yái Dios idàbacaléca íná càmita iwàwacutá wáucaca wáichawa áiba yàacàsi, néese weedácani casíimáiri iyú idécanáami wàaca Dios irí cayábéeri ìwali. [5] Cayábaca wayáacaalíni Dios itàacái íimacáiná walí cayábacani, yá nacái wasutáaná Dios íicha masacàaca imànica walí macáita yàacàsi.

Un buen siervo de Jesucristo

[6] Iwàwacutá péewáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Péewáida nía iyú yái tàacáisi yàacàsi ìwalíirica, pìalàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachìwéeyéi yàasu tàacáisi. Péewáidawa mamáalàacata nacái ìwali yái tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo itàacái. Peebáida nacái mamáalàacata yái cayábéeri yéewáidacalésica càide iyúwa pidàbáanáté peebáidacani àta siùca nacáide. Càicaalí pimànica, yásí píibaidapiná pìacawa Jesucristo irípiná cayábéeri iyú.

7 Eeri mìnanái càmíiyéi yáalía Dios ìwali nacàlidaca nàasu tàacáisiwa canéerica iwèni, máiwitáiséerica,
cachìwéerica nacái, càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icàlidáaná wenàiwica irí. Piúca píichawa
macáita càiri tàacáisi. Picá péemìa nalí. Néese péewáidawa cachàiníiri iyú pìyacaténá machacàníiri iyú
càide iyúwa Dios iwàwáaná. 8 Cayábaca walíni cachàinicaalí wainá chái èeri irìcu idècunitàacá wàyaca
chái maléená èeri. Quéwa cayába cachàini walíni càiripináta wàyacaalí machacàníiri iyú càide iyúwa
Dios iwàwáaná, yácáiná càicaalí wàyaca, yá cayábaca Dios iicáca wáiwitáise siùcade. Néese áiba èeriwa
wàyapináca yáapicha càiripináta. 9 Báisícata yái tàacáisica. Iwàwacutá macái wenàiwica yeebáidacani. 10 Iná
wáibaidaca cachàiníiri iyú, weebáidacáiná cáuri Dios, manuícaténá wáináidaca wawàwawa ìwali càiripináta,
yái iwasèerica macái wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái.
11 Càita iwàwacutá pichùulìaca nàyaca, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, péewáida nacái nía, iyú
yái tàacáisica nucàlidéerica pirí. 12 Timoteo, picá pimàaca caná piwèni naicáca pía, éwita ùuculìiricáaníta
pía. Néese píasáida nalí càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca machacàníiri iyú níara yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái. Pitàaní abéerita cayábéeri wawàsi ìwali. Pìya machacàníiri iyú wenàiwicanái iicápiná. Cáininá
piicáca áibanái, piyúudàanápiná nía. Peebáida Dios. Iwàwacutá masacàaca píiwitáise macái báawéeri íicha.
13 Pilée nalí Dios itàacái macái imanùbaca nàwacáidáyacacaalíwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái:
Pimichàida náiwitáise mamáalàacata neebáidáanápiná cachàiníwanái; péewáida nía nacái Dios itàacái
iyú àta nùanàacataléta pìatalé. 14 Picá pibatàa imáalàacawa píicha yái chàinisi Dios imàaquéericaté pirí
píibaidáanápiná irí, bàaluité ancianonái imàacacaalíté icáapiwa pìwali, nacàlidacaté nacái tàacáisi pìwali
Dios inùmalìcuíse íiméerica píibaidáanápináté Dios irípiná.
15 Pimàni mamáalàacatani macái pichàini iyúwa càide iyúwa núumáaná pirí, yéewacaténá macáita
wenàiwica náalimá naicáca pimànica pìacawa cayábéeri cachàiníwanái mamáalàacata. 16 Picùa píawawa
wenàiwica ibáyawaná íicha. Péewáidawa mamáalàacata Dios itàacái ìwali, néese péewáida wenàiwica
cáalíacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pimànicaalí càì, yásí piwasàaca píawawa cachìwéeyéi yàasu
tàacáisi íicha. Càita nacái piwasàapiná nía cachìwéeri tàacáisi íicha, níara yéemièyéica pirí.

5

Cómo portarse con los creyentes

1 Picá pìalàa nía cachàiníiri iyú, níara béeyéica asìanáica, néese pìalàa nía éeréeri iyú càide iyúwa
pìalàaca nacáicaalí píaniriwa éeréta. Pìalàa nacái ùuculìiyéi càide iyúwa pìalàaca nacáicaalí péenásàiriwa.
2 Pìalàa béeyéi inanái càide iyúwa pìalàaca nacáicaalí píatúawa éeréta. Pía ùuculìirica, péewáidacaalí
mànacanái, piicá nía càiyéide iyúwa péenásàatúanái, picùa nacái píawawa càiripináta ipíchaná pimànica
pibáyawanáwa.
3 Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàyacuéca pèewi abénaméeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa
íicha. Piyúudàacué níara manìrríiyéimica canéeyéica yéenibe, canéeyéica nacái yéenánái iyúudèeyéipiná
nía. 4 Quéwa manìrríichúami idènìacaalí yéenibewa, càita nacái udènìacaalí utaquénáiwa, yásí iwàwacutá
nayúudàaca úa quéecha nàacaténá uímiétacaná càide iyúwa Dios ichùulìaná. Iwàwacutá nayúudàaca
úa nèepùadacaténá yái cayábéerica nasèenáimi mànníiricaté nalí, casíimáicáiná Dios iicáca namànica
ulí cayábéeri. 5 Nàyaca abénaméeyéi inanái manìrríiyéimi catúulécanásíwéeyéi, canácáiná néenánái
iyúudèeyéipiná nía. Níara manìrríiyéimica náibàaca nawàwawa Dios iwéré iyúudàanápiná nía, yá nasutáca
níawawa Dios íicha èeríapinama, táiyápinama nacái. Iná iwàwacutácué piyúudàaca nía, píacué Dios yàasu
wenàiwicaca. 6 Quéwa càmitacué iwàwacutá piyúudàaca áiba manìrríichúami ùyacaalí meedá càasuíri iyú
usíimáidacaténá úawawa. Càmita uínáidawa Dios ìwali, íná ùyaca càide iyúwa yéetéechúamiwa. 7 Càita
iwàwacutá pichùulìaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàyáanápiná machacàníiri iyú ipíchaná
áibanái nacháawàaca nainówaná ìwali. 8 Aiba icàlidacaalí iináwanáwa yeebáidacasa Jesucristo itàacái,
quéwa càmita iyúudàa yéenánáiwa, icapèerìcuíyéi nacáiwa, idéca iyamáidaca yeebáidaca Jesucristo itàacái.
Báawéerica íiwitáise áibanái íicha càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái.
9 Aiba manìrríichúami iwàwacaalí íibaidaca abéerita Dios irípiná mamáalàacata uyúudàacaténá wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá iwàwacutá udènìaca sesenta camuí. Iwàwacutá nacái abéeríichúamica
inìri. 10 Iwàwacutá nacái cainówanáca úa ìwalíise yái umànníináca áibanái irí cayábéeri; idàwinèechúa
yéenibewa cayába nàyacaténá machacàníiri iyú; yeedéechúa wenàiwica ucapèerìculéwa casíimáiri iyú, ùa-
caténá nayáapiná; iyúudèechúa cayába áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái uíbaidáanápiná nalí càide
iyúwa nàasu wenàiwica íibéerica wenàiwicanái yàabàli; iyúudèechúa nacái cawinácaalí yùuwichèeyéicawa;
íimáanáca uwàwacaalí umànica macái cayábéeri íiwitáaná áibanái irí.
11 Pitànàacaalí inanái íipidená cuyàluta irìcu, náibaidacaténá abéerita Dios irípiná càiripináta,
picá pitànàa náipidená cawinácaalí manìrríiyéimica càmíiyéitàacáwa idènìa sesenta camuí; níacáiná
abénaméeyéi manìrríiyéimi nawènúadapiná náiwitáisewa náibaidacalé íichawa náiméericaté ìwali
namànníinápinása Cristo irípiná nawàwacáiná needáca nalíwa nanìripináwa àniwa. 12 Néese namànicaalí
càì, yá cabáyawanáca nía càmicáiná namàni càide iyúwaté nacàlidáaná quéecha náibaidáanápinása
abéerita Dios irípiná mamáalàacata nayúudàacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.
13 Abénaméeyéi inanái nacái napáchiaca nàacawa meedá capìì imanùbaca, yá ínuca náibaidaca meedá;
càmita ínucáita nía meedá, néese nadàbaca natàaníca áibanái ìwali báawéeri iyú; máiní nawàwaca
náalíacawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali; néese nacàlidaca áibanái irí tàacáisi càmíirica cayába nacàlidaca
nalí. 14 Iná nuwàwaca nacásàacawa àniwa níara manìrríiyéimica, inìrimi yéetéeyéimicawa íicha, cawinácaalí

inanái càmíiyéitàacáwa idènìa sesenta camuí, nadàwinàacaténá nacái néenibewa, nacùa nacái nacapèewa
àniwa, ipíchaná wàuwidenái itàaníca báawéeri iyú wàwali, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 15 Níacáiná
abénaméeyéi manìrríiyéimi nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha namànicaténá càide iyúwa
Satanás iwàwáaná.
16 Abéechúa inanáicaalí yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, udènìacaalí uénánáiwa inanáiwa inìrimi
yéetéeyéimicawa íicha, yá iwàwacutá uyúudàaca nía, ipíchaná níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái
iwàwacutá nayúudàaca nía. Yásí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalimá nayúudàaca inanái
manìrríiyéimi canéeyéica yéenánái iyúudèeyéipiná nía.
17 Iwàwacutá níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú napáyaida-
caténá ancianonái íibaidéeyéica mamáalàacata Dios irípiná, icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica. Anciano
icùacaalí nía cayába, íibaidacaalí cachàiníiri iyú Dios irípiná mamáalàacata icàlidacaténá nalí Dios itàacái,
yéewáidacaténá nía mamáalàacata nacái, yá iwàwacutá namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú pucháiba
yàawiriéricatái íicha yái ofrenda namàaquéerica áiba anciano irí, nàacaténá iwèni yéewanápiná anciano
idènìaca cayába iyáapináwa, yéenibe yáapichawa. 18 Cayábaca Dios iicáca namànica cài bàaluitécáiná
profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté: “Picácué pidacùa pacá inùma ituínási
íicha, idècunitàacá uíbaidaca pirí ubawàidaca ituínási ùulùacaténá iwìralè, néese pimàacacué uyáacani
idècunitàacá uíbaidaca uèpunícawa”, íimacaté yái Diosca. Càité nacái Wáiwacali íimaca: “Iwàwacutácué
pìaca iwèni yái íibaidéericuéca pirí”, íimaca.
19 Picá péemìa irí cawinácaalí icháawàaca anciano iináwaná ìwali canácaalí pucháiba, càmicaalí nacái
máisiba icháawèeyéica anciano iináwaná ìwali.
20 Quéwa cawinácaalí imànníiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, iwàwacutá pìalàaca nía cachàiníiri iyú
macái wenàiwica yàacuésemi cáalucaténá áibanái namànica nabáyawanáwa, níái yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái.
21 Nuchùulìaca pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, mabáyawanéeyéi ángel iicápiná nacái,
pimànníinápiná macáita càide iyúwa núumáaná pirí siùcatàacáwa. Cawinácaalí imànníiyéica ibáyawanáwa,
pìalàa nía cachàiníiri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pìalàa nía, iwàwacutá nacái càmita
cayába piicáca abéeri wenàiwica áibanái íicha, néese pìalàa nía macáita abédanamata, cawinácaalí
imànníiyéica ibáyawanáwa. 22 Picá pimàaca picáapiwa mesúnamáita asìali ìwali pibàlùadacaténáni iyúwa
anciano icuèrinápiná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picùa piicáwani asáisí yèepunícaalíwa
machacànníiri iyú, isicúacáicha cabáyawanéericani yái asìalica idécanáami pibàlùadacani iyúwa anciano.
Pibàlùadacaalí càiri anciano, néese imànicaalí ibáyawanáwa, yásí cabáyawanáca pía nacái, càide iyúwa
pidéca nacáicaalí piyúudàaca imànica ibáyawanáwa. Picùa píawawa masacàawaca macái báawéeri íicha.
23 Núalíacawa pidéca piyamáidaca pìiraca uva ituní píasáidacaténá càmita piwàwa picàmaca iyúwa áibanái
báawéeyéi. Quéwa cáuláicaca pidèerìcubàa madécaná yàawiría, íná nùalàaca pía ipíchaná pìiraca yáawami
únita, néese pèewìada achúmanamata uva ituní úni yèewi pìiracaténáni iyúwa dabé.
24 Píináidawa cáalíacáiri iyú ipíchawáise pibàlùadaca áiba anciano nacuèrinápiná. Abénaméeyéi
namànica nabáyawanáwa amalánama wenàiwicanái yáaliéricawa ìwali ipíchawáise áibanái icháawàaca
nainawaná ìwali, quéwa áibanái namànica nabáyawanáwa ibàacanéeri iyú, càmita nacái wáalíawa ìwali
madécaná èeripiná. 25 Càita nacái waicáca amalánamata yái cayábéerica abénaméeyéi imànníirica. Aibanái
nacái namànica cayábéeri ibàacanéeri iyú quéwa càmita yéewa ibàacawa càiripináta, yái cayábéerica
namànníirica.

6

1 Níara áibanái yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá nàaca náiwacali icàaluíní-
náwa cáimiétaquéeri iyú náibaidacáiná irí, ipíchaná áibanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái
natàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, ìwali nacái yái tàacáisi wéewáidéerica iyú wenàiwica. 2 Náiwacalicaalí
yeebáida Jesucristo itàacái, iwàwacutá càmita nayamáida nàaca icàaluníníná cáimiétaquéeri iyú mamáalàa-
cata, éwita néenásàiricáanítani Jesucristo ìwalíisená. Néese iwàwacutá náibaidaca irí cachàiníwanái
mamáalàacata nayúudàacaténáni, náiwacalicáiná yeebáidaca Jesucristo itàacái, iwàwacutá nacái cáinináca
naicácani, néenásàiricáináni, Jesucristo ìwalíisená.

La verdadera riqueza

3 Aibacaalí yéewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, càmicaalí nacái abédanama íiwitáise yeebáida-
caténá yái báisíiri tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yéewáidéericaté iyú wenàiwica, càmicaalí nacái yeebáida
yái tàacáisi icàlidéerica càinácaalí iwàwacutáaná wàyaca, yá cáimacáica iicácawa. 4 Máiní cachàinica
iicáca yáawawa meedá áibanái íicha, quéwa càmita báisí yáalíawa, ibatàa abéeri wawàsipiná, càmita
yáalíawa. Cáuláicaca íiwitáise máinícáiná iwàwa icuísaca íichawa áibanái canéeri iwèni tàacáisi ìwalíise; yá
idécanáami natàaníca náapichawáaca chàinisíiri iyú, yá báawaca áibanái iicáca nía náimacáiná náalíacasa
nacàlidaca máiní cáalíacáiri iyúni. Néese càmita yáalimá abédanamata náiwitáise náapichawáaca, yá
nadàbaca nacuísáyacacawa máiní báawéeri iyú. Néese nadàbaca nayúunáidaca báawaca áibanái íiwitáise
canánama. Càmita náalimá manuíca náináidaca nawàwawa áibanái ìwali. 5 Néese napéliayacacawa
mamáalàacata níái báawéeyéica íiwitáise, càmíiyéica yáalía báisíiri tàacáisi ìwali. Nacàlidaca nainawanáwa
meedá neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa càmita neebáida báisíiri iyúni. Nacàlidacáita nainawanáwa
cài needácaténá nalíwa plata. 6 Báisíta weedáca walíwa cawèníiri wàyacaalí càide iyúwa Dios iwàwáaná,
quéwa yái cawèníirica ìyaca wawàwalìcu Dios imàacacáiná casíimáica wía cayábacaalí waicáca wàasuwa

Dios imàaquéerica walí, matuíbanáicaalí nacái wía cawèníiri wawàsi íicha. [7] Canápináta meedá cáininná aná
waicáca cawèníiri wawàsi, bàaluitécáiná canáca watéeri wáapichawa wamusúacaalíté waicá èeri; càita nacái
canácata watéeripiná wáapichawa wàacaalíwa èeri íicha. [8] Néese wadènìacaalí wayáapináwa, wabàlepiná
nacáiwa, yásí yéewa casímáica wawàwa. [9] Quéwa cawinácaalí iwàwéeyéica càasuca, neebáidaca Satanás
itàacái, yáalimáidacáiná nía namàníinápiná nabáyawanáwa, yá nacaláacawa Dios íicha, yá nabáyawaná
íibàaca nía càide iyúwa trampa íibàacaalí cuwèesi ráunamáita. Néese máiní nawàwa namànica madécaná
báawéeri wawàsi máiwitáiséeri iyú, yái báawéerica càmíirica iyúudàa wenàiwica, néese iwatàidéerica nía
yéetácáisi irìculé, càide iyúwa wenàiwica isicùmacaalíwa depuíwéeri úni yáaculé. [10] Cawinácaalí wenàiwica
cáininéerica iicáca plata, imànica macái báawéeri íiwitáaná yeedácaténá iríwa mamáalàacata plata. Abé-
naméeyéi nacái cáininéeyéica iicáca plata nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha nacutácaténá
mamáalàacata plata, néese nadéca needáca nalíwa manuísíwéeri yùuwichàacáisi, íná achúmaca nawàwa
siùca nàuwichàacáináwa.

La buena lucha de la fe

[11] Quéwa pía, Timoteo, píacata Dios yàasu wenàiwicaca íibaidéerica Dios irípiná, íná piúca píichawa
macáita yái báawéerica namàníirica. Píalimáida macái pichàini iyúwa pìyacaténá machacàníiri iyú
càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pìa Dios icàaluníniná, peebáida itàacái, cáininá nacái piicácani, pìidenìa
piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. [12] Píalimáida macái pichàini iyúwa pimànicaténá cayábéeri
ùwicái Dios irípiná. Yácata cayábéeri ùwicáica: yái picàlidáanáca báisíiri tàacáisi íiméerica iwàwacutá
wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. Cài iwàwacutá pimànica, yásí peedápiná piríwa picáucawa càmíiri
imáalàawa. Dioscáiná imáidacaté pía pimànicaténá cài. Dios imáidacáináté pía, íná yéewa picàlidacaté
cayába piináwanáwa madécaná wenàiwicanái yàacuésemi peebáidáaná Jesucristo itàacái. [13] Siùcade Dios,
yái yèerica nacáuca, macáita yái ìyéerica, yéemìaca yái nuchùulìanáca pía. Jesucristo nacái yéemìaca
yái nuchùulìanáca pía, yái Jesucristo icàlidéericaté cayábéeri tàacáisi, icàlidacaté nacái iináwanáwa
machacàníiri iyú Poncio Pilato irí. [14] Iná nuchùulìa pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, pimàni
macáita càide iyúwa nuchùulìaná pía. Picá piwènúada yái tàacáisica, ibatàa abéeri tàacáisi piná, ipíchaná
iwàwacutá nùalàaca pía cachàníiri iyú. Pimàni mamáalàacata càiripináta càide iyúwa nuchùulìaná pía
àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. [15] Dios imàacapiná Wáiwacali Jesucristo yàacawa néese
àniwa yéenáiwaná yàanàacaalíwa càide iyúwa abéerita Dios yáalíanáwa, chácaalínápiná èeri irìcucaalí.
Càipiná Dios imànica abéericáináta Dios máiníiri cayábaca, cachàníirica nacái náicha canánama; yácata
Wacuèriná nacái cachàníirica áibanái nacuèrinánái íicha canánama; yácata Wáiwacali nacái cachàníirica
áibanái íiwacanánái íicha canánama. [16] Yái Diosca, yácata abéerita càmíirica imáalàawa, ìyéerica icamaláná
irìcuwa canácatalé áiba yáaliméeri yàanàaca mawiéniré irí, máinícáiná mèlumèluíricani. Canácata èeri
mìnali iiquéericaté Dios. Canácata nacái èeri mìnali yáaliméeri iicácani. ¡Macáita nàapiná abéerita Dios
iyéininá càiripináta, yái Dios cachàníirica náicha canánama èeri càmíiri imáalàawa! Báisíta, amén.

[17] Pìalàa níara càasuíyéica idènièyéica chái èeri yàasu cawèníiri. Pìalàa nía ipíchaná cáimacái naicáca
níawawa áibanái íicha. Iwàwacutá nacái càmita manuí náináidaca nawàwawa nàasu cawèníiri ìwaliwa,
càmicáiná yéewa nàasu cawèníiri icùaca nía báawéeri íicha, yá nacái nàasu cawèníiri imáalàapinácawa
áibaalípiná. Néese iwàwacutá manuíca náináidaca nawàwawa Dios ìwali icùanápiná nía, yái Dios
imàaquéerica walí madécaná wawàsi casíimáicaténá wawàwa. [18] Pichùulìa càasuíyéi namànica cayábéeri
áibanái irí nayúudàacaténá nía. Cayába namànicaalí áibanái irí cayábéeri manuísíwata nadènìacáiná
manùba cawèníiri. Iwàwacutá casíimáica nàaca catúulécanéeyéi irí càinácaalí wawàsi catúulécanéeyéi
imáapuèrica. [19] Càasuíyéi imànicaalí cài, yásí nadènìapináca cawènisíwéeri nàasuwa áiba èeriwa, yái
nacáuca báisíirica càmíirica imáalàawa.

Encargo final a Timoteo

[20] Timoteo, pimàni cayába píibaidacaléwa Dios imàaquéericaté pirí picàlidáanápiná yái báisíiri tàacáisica.
Picá peebá èeri mìnanái yàasu tàacáisi canéeri iwèni, casaquèeri nacái. Aibanái nacái nawàwa natàaníca
náapichawáaca chàinisíiri wawàsi iyú nàasu tàacáisi cachìwéeri ìwaliwa. Náimaca cáalíacáicasa nía quéwa
càmita báisí náalíacawa. Picá peebá nalí. [21] Abénaméeyéi nadéca neebáidaca nàasu yéewáidacalési
cachìwéeri, yá nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha.

Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú.

2 TIMOTEO

Saludo

1 Núa Pablo nubànùa pirí cuyàluta. Núacata abéeri apóstol Jesucristo ibànuèrica càide iyúwa Dios
iwàwáaná. Jesucristo ibànùaca núa Dios íimacáináté imàacáanápiná wenàiwica nadènìaca nacáucawa
càmíiri imáalàawa cawinácaalí ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. 2 Nubànùa pirí cuyàluta,
Timoteo cáininéerica nuicáca càiride iyúwa nuìriwa. Nusutáca Wáaniri Dios íicha pirípiná, Wáiwacali
Jesucristo nacái namàníínápiná pirí cayábéeri mawèníiri iyú, naicáanápiná nacái pipualé, namàacáanápiná
nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Dar testimonio de Cristo

3 Nusutáca Dios íicha pirípiná èeríapi, táiyápi nacái, yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali, yái Dios
nuíbaidéerica irípiná, nuèrica nacái icàaluíníná matuíbanáiri iyú nùyacáiná machacàníiri iyú càide iyúwaté
nùawirináimi yàaná Dios icàaluíníná. 4 Macái yàawiría nusutácatáita Dios íicha pirípiná, máiní nuwàwa
nùaca nuicáca pía, nuwàwalicáiná achúmacaté piwàwa manuísíwata nuèpùacaalítéwa píicha. Iná nuwàwa
nuicáca pía àniwa casíimáicaténá nuwàwa manuísíwata. 5 Yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali núalíacáináwa
peebáidaca Jesucristo itàacái báisíiri iyú macái piwàwalìcuísewa. Quéechatécáwa píirumi Loida uípidená,
píatúami nacái Eunice uípidená, neebáidacaté Jesucristo itàacái, yá núalíacawa báisíiri iyú peebáidáaná
nacái.
6 Iná cài nùalàaca pía: Càide iyúwa wapucúadacaalí quichái capèrùacaténáni, càita nacái iwàwacutá
picáucàidaca chàinisi Dios imàaquéericaté pirí numàacacaalíté nucáapiwa pìwali; yá pimàni píibaidacaléwa
cachàiníiri iyú, yái íibaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, ichùulièrica nacái pimànica. 7 Píalimá pimànica
píibaidacaléwa cachàiníiri iyú yái íibaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, Dioscáiná idéca yàaca walí
Espíritu Santo. Yái Espíritu Santo càmíirita cáalu imànica wía, néese ichàiniadaca wía wáibaidacaténá
Dios irípiná, imàaca nacái cáininàca waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái, iyúudàaca nacái wacùaca
wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, yéewacaténá nacái wamànica macáita cáalíacáiri iyú. 8 Picá
bái picàlidaca áibanái irí Wáiwacali iináwaná. Picá nacái bái pía nùwalíise, yái nùuwichàanácawa presoíri
iyú Wáiwacali irípiná nucàlidacáiná iináwaná. Néese pìidenìa yùuwichàacáisi núapicha wacàlidacáiná
tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Píalimá pìidenìaca
piùwichàanápináwa yácáiná Dios yàaca pichàini. 9 Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.
Ichùulìaca wàyaca mabáyawanéeri iyú nacái. Càmitaté iwasàa wía, imáida wía nacái ìwalíise yái wamànírica wachàini iyúwa. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, imáida wía nacái íináidacáinátéwa
imànínápináté walí cayábéeri mawèníiri iyú, cáininácáináté nacái iicáca wía ìwalíise yái cayábéerica Cristo
Jesús imàníiripinácaté walí. Bàaluitécáiná èeri ipíchawáiseté, néenialíté cáininàca Dios iicáca wía. 10 Siùcade
Dios imàacaca wáalíacawa cáininàca iicáca wía, iwàwa nacái imànica walí cayábéeri mawèníiri iyú. Cài
yáasáidaca walíni: Ibànùacaté Jesucristo, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Jesucristo
idéca imáalàidaca wáicha yái yéetácáisica imàaquéeripiná wéetácawa méetàuculé Dios íicha càiripináta,
íná càmita quirínama iwàwacutá cáaluca waicáca wéetáanápináwa. Wéetácaalíwa, yá wéetápinácawa Dios
icáapirìcuta, íná càmita cáalu wía. Jesucristo idéca nacái imàacaca wáalíacawa wàyáanápinácué càiripináta
wacáuca càmíiri imáalàawa yáapichawa weebáidacaalí Jesucristo itàacái.
11 Dios idéca ichùulìaca nucàlidáanápiná yái tàacáisica. Yá ibànùaca nùa iyúwa apóstol nuéwáidacaténá
wenàiwicanái iyú yái tàacáisica. 12 Iná siùcade nùuwichàacawa presoíri iyú. Quéwa càmita bái núa ìwalíise
yái nùuwichàanácawa Jesucristo irípiná, núalíacáiná ìwali yái nuebáidéerica, yái Jesucristoca, núalíaca
nacáiwa báisíiri iyú cachàiníiricani icùacaténá núa yéewanápiná nuebáidaca itàacái mamáalàacata àta
yàanàacataléta àniwa.
13 Pìa picàlidaca machacàníiri iyúni yái tàacáisi càide iyúwaté péemìaná nucàlidaca piríni. Peebáida
mamáalàacata Cristo Jesús itàacái, cáininá piicáca Dios, wenàiwicanái nacái càide iyúwa Cristo Jesús
ichàiniadáaná pía. 14 Picùa cayába yái tàacáisi cayábéerica Dios imàaquéericaté pirí, ipíchaná áibanái
iwènúadacani. Picùa cayábani Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu ìyéerica wawàwalìcu, ichàiniadéerica
nacái wía.
15 Píalíacawa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi nadéca namàacaca núa abéerita. Càita nacái nawènúacatéwa nuícha níara Figelo, Hermógenes nacái, yáté càmita nayúudàa núa quirínama idécanáamité
romanonái yúucaca núa presoíyéi ibànalìculé. 16 Quéwa Onesíforo idéca iyúudàaca núa, íná nusutáca
Dios íicha iicáanápiná napualé, níái Onesíforo icapèerìcuíséeyéica, yácáiná Onesíforo idéca iyúudàaca
núa madécaná yàawiría, yá ichàiniadacaté nuwàwa. Càmitaté bái ipáchiaca núa éwita presocáaníta núa
presoíyéi ibànalìcu. 17 Néese idécanáamité Onesíforo yàanàaca aléi Roma ìyacàlená irìculé, yáté icutáca
núa mamáalàacata àta yàanàacataléta núa chái presoíyéi ibànalìcu. 18 Yá nusutáca Dios íicha iicáanápiná
Onesíforo ipualé, imàni nacái irí cayábéeri néenialípiná Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. Píalíaca nacáiwa
Onesíforo iyúudàacaté wía nacái wàyacaalíté néeni Efeso ìyacàlená irìcu.

2

Un buen soldado de Jesucristo

1 Iná Timoteo, nuiquéerica càiride iyúwa nuìriwa, pimàaca Dios ichàiniadaca píiwitáise Cristo Jesús
ichàini iyú, yái imànníirica pirí cayábéeri mawènníiri iyú pìyacáiná abédanamata yáapicha. 2 Bàaluité
péemìaca nucàlidaca yái tàacáisica madécaná wenàiwica yàacuésemi. Siùcade iwàwacutá péewáidaca áiba
asìanái, pichùulìa nacái nacàlidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá cayábéeyéica íiwitáise, yeebáidéeyéica
tài íiméeri iyú, imànníiyéica nacái machacànníiri iyú càide iyúwa náimáaná. Iwàwacutá nacái náalíaca
néewáidaca áibanái wenàiwica iyú yái tàacáisica.
3 Pìidenìa piùwichàanáwa Jesucristo irípiná wáapicha wía yéewáidéeyéica wenàiwica Jesucristo itàacái
iyú càide iyúwa cayábéeri úwisàiri ìidenìaná yùuwichàanáwa imànicaténá càide iyúwa íiwacali iwàwáaná.
4 Péemìa comparación: Uwisàiri càmita ìya càide iyúwa càmíiyéi úwi, néese yeebáidaca íiwacali iríwa
iwàwacáiná isíimáidaca íiwacaliwa, yái imáidéericani. Càita nacái iwàwacutá pimàacaca píawawa Cristo
Jesús irí píibaidacaténá irí cachàinníiri iyú. 5 Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica isàiwicacaalí
deporte imawènìadacaténá áibanái. Canáca yéewaná yeedáca iríwa cawènníiri premio yái coronaca,
càmicaalí isàiwica machacànníiri iyú càide iyúwa nachùnìaná deporte. Càita nacái iwàwacutá péewáidacawa
cachàinníiri iyú, píibaida nacái machacànníiri iyú pimànicaténá macáita càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná; yásí
yàaca piríwa cawènníiri pìapinácaalíwa chènunuiré. 6 Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica íibaidacaalí
ibànacalewa cachàinníiri iyú, yá yáalimá iyáaca idàbáanéeri ibànacale ìyacanáwa. Càita nacái iwàwacutá
píibaidaca cachàinníiri iyú Jesucristo irí, néese yàapináca piríwa cawènníiri chènunníiséerica. 7 Píináidacawa
cayába ìwali yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa nucàlidaca pirí, yásí Wáiwacali imàacaca píalíacawa macáita
piwàwacutéerica píalíacawa ìwali.
8 Píalimápiná pìidenìaca piùwichàanáwa piwàwalicaalí Jesucristo, yái wenàiwica Dios imichàidéericaté
yéetácáisi íícha. Yácata rey David itaquérinámi nacái, yái Jesucristoca. Cài nucàlidaca yái tàacáisica
íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íícha. 9 Yá nàuwichàidaca núa
nucàlidacáiná yái tàacáisica. Yá nadéca nadacùaca núa cadena iyú chái presoíyéi ibànalìcu, càide
iyúwa cabáyawanéeri. Quéwa yái Dios itàacáica, càmita náalimá nadacùacani, néese áibanái icàlidaca
yàacawa mamáalàacatani. 10 Iná nuìdenìa macái yùuwichàacáisi nalípiná níái wenàiwica Dios yeedéeyéica
yàasunáipináwa. Cài nùuwichàacawa yéewanápiná neebáidaca Cristo Jesús itàacái iwasàacaténá nía Dios
yàasu yùuwichàacáisi íícha, yéewanápiná nàyaca yáapicha cáimiétacanéeri iyú, nacamaláná mèlumèluíri
irìcu nacáiwa càiripináta.
11 Báisíiricata yái tàacáisica íiméerica:
Weebáidaca Jesucristo itàacái, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, íná càica wíade iyúwa wenàiwica
yéetéeyéicatéwa ibáyawanámi ííchawa. Yá wàyapiná nacái Jesucristo yáapicha càiripináta; nàasu
12 wàidenìacaalí yùuwichàacáisi Jesucristo irípiná, yá wacùapináca macáita yáapicha áiba èeriwa; quéwa
wáimacaalí càmitasa yàasunái wía, càita nacái íimapináca càmita yàasunái wía;
13 cawàwanáta wawènúadapiná wáiwitáisewa íícha, quéwa Jesucristo imànipiná macáita càide iyúwa
íimáaná càmicáiná yéewa iwènúadaca íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali.

Un trabajador aprobado

14 Picàlida nalí àniwani, yái tàacáisi nucàlidéericaté pirí ìwali, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.
Pìalàa nía Dios iicápiná ipíchaná natàaníca náapichawáaca chàinisíiri iyú canéeri iwèni wawàsi ìwali.
Canéerica iwèni yá tàacáisi natàaníirica ìwali. Natàanícaalí càiri canéeri iwèni wawàsi ìwali, càmita
nayúudàa wenàiwica, néese báawaca namànica wenàiwicanái íiwitáise cawinácaalí yéemièyéica nàasu
tàacáisi, íná càmita neebáida Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú. 15 Píalimáida macái pichàini iyúwa
píibaidacaténá cayábéeri iyú Dios irípiná, casíimáicaténá Dios iicáca yái pimànníirica, càide iyúwa abéeri
yàasu wenàiwica íibaidacaalí cayába, yá càmita iwàwacutá báicani ìwalíise yái imànníirica. Yá picàlidaca
machacànníiri iyú nalíni, yái tàacáisi báisíirica Dios itàacáica. 16 Picá pitàaní wenàiwica yáapicha natàaníacaalí
máiwitáiséeri iyú chái èeriquéi yàasu tàacáisi cachìwéeri ìwali, méetàuculéeri tàacáisi nacái, níacáiná
itàaníiyéica máiwitáiséeri iyú càiri wawàsi ìwali naméeràidaca wenàiwica déeculé Dios íícha, nàyacaténá
iyúwa càmíiná Dios iwàwa. 17 Yái nàasu tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica máiní báawaca imànica
wenàiwicanái íiwitáise. Nàasu tàacáisi idàwinàacawa wenàiwicanái iwàwalìcu càide iyúwa cháunási
ibadéericawa iyáacaalí yàacawa wainá máuláiquéerica. Càita néewáidaca wenàiwica níara Himeneo, Fileto
nacái. 18 Nadéca naméeràacawa báisíiri tàacáisi íícha. Nadéca nawènúadacani. Nacàlidaca nachìwawa
meedá cài: Náimaca idécasa ichàbacawa wáicha yái namichàanácawa yéetácáisi íícha. Càita nadéca
báawaca namànica abénaméeyéi íiwitáise íná càmita neebáida Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú. 19 Quéwa
cachàinníirica càiripinátani, yái Dios itàacái báisíirica, càide iyúwa manuíri íba wabàlùadéeripináca íinata
manuísíwéeri capìi. Iyaca nacái tàacáisi íba ìwali, yái tàacáisi íiméerica: “Wáiwacali yáalíacawa cawinácaalí
níái yàasu wenàiwicaca”, cài íimaca. Yá íimaca àniwa: “Cawinácaalí icàlidéeyéica iináwanáwa Wáiwacali
yàasu wenàiwicaca nía, neebáidaca nacái itàacái, iwàwacutáca namàacaca náichawa macái nabáyawanáwa
namànníirica”, íimaca.
20 Péemìa comparación: Càasuíri icapèe manuíri irìcu nàyaca madécaná quírápieli íiwitáaná. Nadènìaca
abénaméeyéi cawènníiyéi quírápieli oro imànicaná, quíramenníiri plata imànicaná nacái. Iyaca nacái
abénaméeyéi quírápieli càmíiyéica cawèni, cáli imànicaná, àicu imànicaná nacái. Yá capìi íiwacali icùaca
càiripináta níái cawènníiyéica quírápielica, quéwa áibaalípiná yúucaca meedá íichawa quírápieli canéeyéica
iwèni. Càita nacái àta alénácaalí nàyaca Wáiwacali yàasunái, yá ìyaca nèewi abénaméeyéi càmíiyéica
yàasu. 21 Iná abéeri Wáiwacali yàasu wenàiwica icùacaalí cayába yáawawa masaquèeri iyú ipíchaná imànica
ibáyawanáwa, yásí yáalimá íibaidaca cayába Wáiwacali irípiná, imànicaténá àta càinácaalí cayábéeri

íibaidacalési Wáiwacali ichùulièrica imànica, càide iyúwa nacùacaalí cawèníiri quírápieli abéerita capìi
íiwacali irípiná.
22 Iná picá pimàni càide iyúwa abénaméeyéi ìuculìiyéi iwàwáaná imànica meedá, néese pimàni cayábéeri
macái pichàini iyúwa. Peebáida Jesucristo itàacái. Cáininá piicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái. Pìya
matuíbanáiri iyú náapicha cawinácaalí masaquèeyéica íiwitáise isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo
íicha. 23 Picá pitàaní náapicha cawinácaalí iwàwéeyéica itàaníca canéeri iwèni wawàsi ìwali càide iyúwa
máiwitáiséeyéi càmíiyéica yáalíawa. Píalíacawa natàanícaalí càiri wawàsi ìwali, yá nadàbaca natàaníca
náapichawáaca chàinisíiri iyú, tàacáisi ùuléeri iyú nacái. 24 Pía íibaidéerica Wáiwacali irípiná iwàwacutá
càmita pipélia pìacawa, néese iwàwacutá càmíirica calúa píiwitáise macái wenàiwica yáapicha. Iwàwacutá
nacái píalíaca péewáidaca wenàiwica cayába. Iwàwacutá nacái pìidenìaca piùwichàanáwa matuíbanáiri
iyú áibanái imànicaalí pirí báawéeri, càmicaalí nacái nawàwa néewáidacawa. 25 Abénaméeyéi nàuwideca
namànica báisíiri tàacáisi. Pìalàa nía éeréeri iyú. Iwàwacutá càmita cáimacái piicáca píawawa náicha. Cài
iwàwacutá pimànica yéewacaténá cawàwanáta Dios imàacaca nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá
yái báisíiri tàacáisica, 26 yéewacaténá nacái Dios iwasàaca nía Satanás ichàini íicha. Satanás idéca íibàaca
nía càide iyúwa trampa íibàacaalí cuwèesi. Dios iwasàacaalí nía, yásí náalimá namànica càide iyúwa Dios
iwàwáaná.

3

Cómo será la gente en los tiempos últimos

1 Iwàwacutá píalíacawa abéeri wawàsi: Aibaalípiná maléená èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá
máinípiná càulenáca wenàiwica nàyaca chái èeri irìcu. 2 Máinípiná cáinináca wenàiwica naicáca níawawa
áibanái íicha, cáinináپiná nacái naicáca plata, máiní cáimacáica naicápiná níawawa áibanái íicha.
Cachàinipiná nacái naicáca níawawa. Natàanípiná báawéeri iyú Dios ìwali. Càmita neebápiná nasèenái
ichùulìacawa. Càmita nàapiná cayábéeri tàacáisi quirínama áibanái irí, Dios irí nacái. Caná iwèni naicápiná
áibanái yàanáca Dios icàaluníníná. 3 Càmita cáininá naicápiná néenánáiwa. Càmita abédanamata náiwitáise
áibanái yáapicha matuíbanáiri iyú. Nacàlidapiná nachìwawa báawéeri iyú áibanái ìwali. Càmita nacùapiná
níawawa cayába íná namànipiná macái íiwitáaná báawéeri namàlíawalé iyúwa. Caluéyéipiná íiwitáise
iyúwa cuwèesinái. Nàuwidepiná namànica macái íiwitáaná cayábéeri. 4 Yá nacháawàapiná nanacáiyéiwa
nàuwidenái iríwa. Ráunamáita namàni nàacawa nabáyawanáwa máiwitáiséeri iyú ipíchawáise náinái-
dacawa ìwali yái namàníiripiníáca. Yá máiní cayábapiná naicáca níawawa áibanái íicha. Nawàwapiná
namànica meedá càinácaalí wawàsi isímáidéeripiná nawàwa. Càmita nacutápiná náalíacaténá Dios ìwali
namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. 5 Pucháibéeyéipiná íiwitáise, namànipiná càide iyúwa wenàiwica
yèeyéica Dios icàaluníníná báisíiri iyú, quéwa nachìwa iyúwa meedá. Càmita namàacapiná Dios icùaca
náiwitáise nàyacaténá machacàníiri iyú. Pìawa náicha cawinácaalí imàníiyéica càì.
6 Picá pìacawéerida wenàiwica imàníiyéica càì nàyacáiná nèewi abénaméeyéi asìanái ichìwáidéeyéica
wenàiwica namàacáanápiná nawàlùacawa nacapèe irìculé. Néese nachìwáidaca máalíawáiséeyéi inanái,
bàsabàséeyéi íiwita, máiníiyéi cabáyawanáca, imàníiyéica madécaná báawéeri namàlíawalé iyúwa càide
iyúwa máiníiná nawàwa namànica. 7 Ewita níara inanáica néewáidacáanítawa mamáalàacata áiba tàacáisi
wàlisài ìwali, càicáaníta canácatáita náalimá náalíaca néemìaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi báisíirica.
8 Níái cachìwéeyéica nàuwideca namànica báisíiri tàacáisi, càide iyúwaté pucháiba camàliquéeyéi íipi-
denéeyéicaté Janes, Jambres nacái. Bàaluité nàuwideca namànicaté profeta Moisés, icàlidéericaté Dios
itàacái. Siùca nacáide, níái báawéeyéica máiní éruca náiwitáise, náináidacawa abéerita báawéeri ìwali.
Caná nawèni Dios iicáca nía càmicáiná neebáida Jesucristo itàacái báisíiri iyú. 9 Quéwa càmita náalimápiná
nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise mamáalàacata macáicáiná wenàiwica náalimápiná náalíacawa mái-
witáiseca nía. Néese nachàbapinácawa càide iyúwaté nachàbáanáwa, níara pucháiba yùuwidéeyéicaté
imànica profeta Moisés.

El último encargo de Pablo a Timoteo

10 Quéwa Timoteo, pidéca peebáidaca cayába càide iyúwaté nuéwáidáaná wenàiwica báisíiri tàacáisi
iyú. Píalía nacáiwa càinácaalí nùyaca, càinácaalí nacái nuínáidaca numànica. Píalíacawa càinácaalí
nuebáidaca Dios, càinácaalí nacái núalimáidaca mamáalàacata nuéwáidacaténá wenàiwica éeréeri iyú.
Píalíacawa cáinináca nacái nuicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái. Píalíacawa càinácaalí nuìdenìaca
nùuwichàanácawa Wáiwacali irípiná. 11 Píalía nacáiwa càinácaalíté nàuwichàidaca núa, yá nùuwichàacawa
Wáiwacali irípiná nuíbaidacáiná irí. Píalíacawa macáita ìwali yái nuchàbáanácatéwa nàuwichàidacaalíté
núa Antioquía ìyacàlená irìcu, Iconio ìyacàlená irìcu nacái, Listra ìyacàlená irìcu nacái. Píalíacawa
ìwali yái nùuwichàanácatéwa quéwa Wáiwacali iwasàacaté núa náicha canánama. 12 Báisíta macáita
cawinácaalí iwàwéeyéica ìyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná nàyacáiná abédanamata Cristo
Jesús yáapicha, yá áibanái yùuwichàidapiná níawa Cristo Jesús ìwali. 13 Quéwa níái báawéeyéica, nía
nacái ichìwáidéeyéica wenàiwica namànipiná nàacawa mamáalàacata nabáyawanáwa cachàiníwanái, yá
nachìwáidapiná wenàiwica mamáalàacata, nachìwáidaca nacái níawawa.
14 Quéwa pía Timoteo, iwàwacutá peebáidaca yái tàacáisica mamáalàacata, pimàni nacái càide iyúwa
péewáidáanátéwa, iyúwa nacái píalíanáwa báisíiricata yái tàacáisi péewáidéericawa ìwali, píalíacáináwa
néewáidacaté pía báisíiri tàacáisi iyú, níara yéewáidéeyéicaté pía. 15 Piwàwali píalíacatéwa Dios itàacái
ìwali sùmàicatáiseta pía àta siùca nacáide, yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Píalíacawa
Dios itàacái ìwali íná yéewa cáalíacáica pía. Píalía nacáiwa peebáidacaalí Cristo Jesús itàacái, yá iwasàapiná

píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [16] Macáita yái Dios itàacáica Dios imàacacaté wenàiwica náalíacawa
càinácaalíté iwàwacutáaná natànàaca itàacái inùmalìcuíse. Iná cayábaca wéewáidaca wenàiwicanái
Dios itàacái iyú, wàalàaca nía nacái cachàiníiri iyú namànicaalí nabáyawanáwa. Yá cayábéerica Dios
itàacái wéewáidacaténá iyú wenàiwica, wawènúadacaténá náiwitáise Dios irípiná, wáasáidacaténá nacái
càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicá. [17] Iná iwàwacutá wía Dios
yàasu wenàiwicaca wéewáidacawa Dios itàacái ìwali yéewacaténá wáalíacawa, yéewacaténá nacái wáalimá
wamànica càinácaalí cayábéeri wawàsi Dios ichùulièrica wamànica.

4

[1] Nuchùulìa pía manuísíwata Dios iicápiná, Cristo Jesús iicápiná nacái, yái yàanèeripináca icàlidacaténá macái èeri mìnanái iináwaná ìwali, càinácaalí báawéerica namànica, yùuwichàidacaténá nía
nabáyawaná ìwalíisewa, níái cáuyéica, nía nacái yéetéeyéimicawa. Nuchùulìaca pía manuísíwata Cristo
Jesús yàacáináwa néese àniwa icùacaténá macáita. [2] Nuchùulìaca pía manuísíwata picàlidáanápiná
báisíiri tàacáisi wenàiwicanái irí. Picàlida nalíni mamáalàacata éwita càmicaalí nawàwa néemìaca piríni.
Pìalàa nía cachàiníiri iyú cawinácaalí imànníyéica ibáyawanáwa, piwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná
íichawa. Pimichàida náiwitáise namànníinápiná cayábéeri. Picá piméyáa péewáidaca nía càmicaalí neebáida
caquialéta, néese péewáida nía éeréeri iyú mamáalàacata. [3] Picàlida nalíni siùcade, mesúnamáicáináta
càmita wenàiwica nawàwa néemìaca irí yái tàacáisi báisíirica. Néese nacutápiná nalíwa meedá máiní
madécaná yéewáidéeyéipináca níawa, icàlidéeyéipináca nalí abéerita tàacáisi nawàwéerica néemìaca,
càinácaalí wàlisài tàacáisi itiquilíadáidéeripiná nàuwi. Nàwacáidapiná nalíwa càiyéi yéewáidéeyéica
wenàiwica nawàwacáiná namànica nabáyawanáwa nasíimáidacaténá níawawa. [4] Nawènúapinácawa báisíiri
tàacáisi íicha, yá càmita quirínama nawàwapiná néemìacani, néese naméeràacawa meedá neebáidaca èeri
mìnanái yàasu tàacáisi cachìwéeri càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icàlidáaná. [5] Quéwa pía Timoteo,
píináidawa mamáalàacata machacàníiri iyú. Pìidenìa yái piùwichàanácawa. Picàlida mamáalàacata yái
tàacáisi íiméerica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Pimàni cayába macáita
píibaidacalécawa càide iyúwa Dios ichùulìaná pimànica.

[6] Iwàwacutá píibaidaca cachàiníiri iyú Dios irípiná núamirìcubàami, yácáiná nuénáiwaná idéca yàanàaca
nuétácatáipináwa Wáiwacali ìwali, íná nuétápináwa càide iyúwa sacrificio Wáiwacali ìwali. [7] Nudéca
nuíbaidaca Jesucristo irípiná cachàiníiri iyú càide iyúwa úwisàiri imànicaalí cayábéeri ùwicái. Nudéca
numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa Jesucristo irípiná càide iyúwa wenàiwica imáalàidacaalí ipìaní-
cawa carrera ìwali. Càmitaté nuwènúawa Dios íicha, néese nuebáidaca yái tàacáisi báisíirica mamáalàacata.
[8] Càide iyúwa nàacaalí corona wenàiwica irí, yái wenàiwica ipìaníiricatéwa carrera ìwali imawènìadaca nacái
áibanái, càita nacái siùcade ìyaca nulí nùasu cawèníiri chènuniré, Wáiwacali yèeripináca nulí yàacaalíwa
néese àniwa, numànicáiná cayábéeri machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwáaná. Yái Wáiwacali, cayábéerica
íiwitáise, icùaca wenàiwica machacàníiri iyú, yùuwichàidapiná nacái báawéeyéi. Càmita nulípiná abéerita
yàacani, yái cawèníirica, néese yàapiná cawèníiri macái wenàiwica irí cawinácaalí máiní iwàwéeyéica iicáca
Wáiwacali yàacawa néese àniwa cáininácáiná naicácani.

Instrucciones personales

[9] Pimàni macáita càide iyúwa iwàwacutáaná pimànica pìacaténáwa nùatalé mesúnamáita.
[10] Nuwàwacutáca pía, Demascáiná idéca imàacaca núa abéerita cáininácáiná iicáca èeri mìnanái íiwitáise.
Idéca yàacawa Tesalónica ìyacàlená néré. Crescente idéca yàacawa Galacia yàasu cáli néré. Tito nacái
idéca yàacawa Dalmacia yàasu cáli néré. [11] Abéerita Lucasquéi ìya núapicha. Pìa picutáca Marcos
pitécaténáni píapichawa iyúudàacáiná núa cayábéeri iyú nuíbaidacaténá Dios irípiná. [12] Nuwàwacutáca
Marcos iyúudàaca núa nubànùacáiná Tíquico yàacaténáwa Efeso ìyacàlená néré. [13] Idècunitàacá pìanàaca
nùatalépiná, peedá nulí nùasu ruana nacáiri núuquéeri nùwalíisewa, numàaquéericaté Carpo icapèe irìcu,
Troas ìyacàlená néeni. Peedá nacái nùasu cuyàluta imanùbaca iwawanèericawa. Máiní nuwàwacutáca
nacái nùasu cuyàluta iwawanèericawa canánama, níái pìrái íimamimica namànníirica cuyàluta piná.

[14] Alejandro yái íibaidéerica hierro idéca imànica nulí báawéeri manuísíwata. Wáiwacali yùuwichàidap-
inácani ìwalíise yái báawéerica imànníirica. [15] Piicá píichawa cayábani yái asìalica ipíchaná imànica pirí
báawéeri nacái máinícáina yùuwideca imànica yái tàacáisi wacàlidéerica.

[16] Quéechatécáwa nubàlùacaalítéwa nàacuésemi níái yàcalé íiwacanánáica, yá nucàlidacaté nalí
nuináwaná ìwaliwa yái nùuwidenái icháawàanáca nuináwaná ìwali. Yáté canáca áibaquéi yàa-
cawéeridéeripinácaté núa. Macáicata namàacacaté núa abéerita. Nusutáca Dios íicha nalípiná, ipíchaná
yùuwichàidaca nía ìwalíise yái namàacáanácaté núa abéerita. [17] Quéwa Wáiwacali idéca yàacawéeridaca
núa, ichàiniadaca nacái nuíwitáise, íná yéewa nudéca numáalàidaca nucàlidaca yái tàacáisi íiméerica
Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewacaténáté macáita càmíiyéi judío
néemìaca Jesucristo iináwaná ìwali. Wáiwacali iwasàacaté núa cáalunáiri íicha càide iyúwa idéca nacáicaalí
iwasàaca núa león inùma íicha, cháwi quíiréeri nacáirica. [18] Yá núalíacawa Wáiwacali iwasàanápiná núawa
macái báawéeri íiwitáaná íicha, yá itépiná núawa cayábacatalé chènuniré Wáiwacali icùacataléca macáita.
¡Néese macáita nàapiná irí cayábéeri càiripináta, yái icuèripináca macáita cáimiétacanéeri iyú, icamaláná
mèlumèluíri irìcuwa càiripináta! Báisíta, amén.

Saludos y bendición final

[19] Nuwàwali níara Prisca, Aquila nacái, nía nacái Onesíforonáica. [20] Erasto iyamáacatéwa Corinto ìyacàlená irìcu. Numàacacaté Trófimo iculuéricawa Mileto ìyacàlená irìcu. [21] Pimàni macáita iyúwata píalimáanáta, pìacaténáwa mesúnamáita nùatalé ipíchawáise unìabéca. Nawàwali pía macáita níái ìyéeyéica chái yàcalé, níái Eúbulo, Pudente nacái, Lino nacái, úa nacái Claudia, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

[22] Pía Timoteo, nusutáca Wáiwacali Jesucristo íicha pirípiná ichàiniadáanápiná píiwitáise. Píacué canánama, nusutácué Dios íicha nacái pirípinácué imàníinápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

TITO

Saludo

1 Núa, Pablo, nubànùa pirí cuyàluta, pía Tito. Núa íibaidéerica Dios irípiná. Nucàlida tàacáisi
nacái Jesucristo inùmalìcuíse. Numàni cài yéewanápiná macáita wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasu
wenàiwicapináwa neebáidaca Dios itàacái tài íiméeri iyú, yéewanápiná nacái náalíacawa macáita yái
tàacáisi yéewáidéerica wía wáalíacaténáwa càinácaalí Dios iwàwa wàyaca chái èeri irìcu. 2 Nuíbaida
Dios irípiná, nutàaní nacái Jesucristo inùmalìcuíse núalíacáináwa báisíiri iyúcani Dios yáalimá imàacaca
wàyaca yáapicha càiripináta. Yái Diosca, yái càmíirica cachìwa, icàlidacaté tàacáisi bàaluitésíwa èeri
ipíchawáise. Dios icàlidacaté cáimiétacanéeri iyúni, yàanápiná wacáuca càmíiri imáalàawa. Wáalía
nacáiwa imàníinápiná cài. 3 Siùcáisede Dios imàacaca wáalíacawa tàacáisi ìwali Dios icàlidéericaté. Yá
wáalíacawa ìwali yái tàacáisica, Dios ibànùacáináté wenàiwica néewáidacaténá wía. Yácata yái tàacáisica
Dios ichùulièrica nucàlidaca wenàiwicanái irí, yái Dios iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.
4 Nubànùa pirí cuyàluta, Tito. Báisíta, nuicáca pía càiride iyúwa nuìriwa weebáidacáiná Jesucristo itàacái.
Nusutáca Wáaniri Dios íicha pirípiná, Jesucristo nacái, yái iwasèericaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha,
namàníinápiná pirí cayábéeri, namàacáanápiná nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

El trabajo de Tito en Creta

5 Numàacacaté pía Creta yàasu iwàwata íinata pimànicaténá yái íibaidacalési càmíiricáwaca numáalàida
numànica nèewi níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Nuwàwa nacái pibàlùadaca ancianonáipiná macái
yàcalé imanùbaca nacuèrinánáipináca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá nacái ancianonái
nàyaca càide iyúwaté núumáaná pirí. 6 Càita iwàwacutá ancianonái nàyaca: Iwàwacutá anciano ìyaca
mabáyawanéeri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca
imànicasa ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idènìaca abéechúata íinuwa. Yéenibe nacái iwàwacutá neebái-
daca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá anciano yéenibe nàyaca machacàníiri iyú yéewanápiná càmita áibanái
yáalimá icháawàaca naináwaná ìwali, ipíchaná áibanái náimaca anciano yéenibe nawàwáanása namànica
meedá macái báawéeri íiwitáaná, càmitasa nacái neebáida náaniri itàacáiwa. 7 Yácáiná anciano íibaidaca
Dios irípiná, icùacaténá Dios irípiná yàasu wenàiwica, íná iwàwacutá anciano ìyaca mabáyawanéeri iyú
yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali. Iwàwacutá càmíirita canùmasée yái
ancianoca, càmíiri cachàini iicáca yáawawa. Càmita nacái calúa. Càmita nacái icàma. Càmita nacái icuísa
íichawa wenàiwica. Càmita íináidawa mamáalàacata yeedácaténá iríwa plata. 8 Néese, iwàwacutá anciano
itàidaca wenàiwica cayába, cawinácaalí yèepuníiyéicawa déeculé icapèe íichawa, anciano yeedáanápiná
yàataléwa nía, nayamáacaténáwa icapèerìcu. Iwàwacutá casíimáica nacái anciano imànica yáawamita
cayábéeri áibanái irí. Iwàwacutá cáimiétacanéeri, cáalíacáiri nacái, yái ancianoca. Iwàwacutá ìyaca
machacàníiri iyú. Iwàwacutá anciano yàaca Dios icàaluíníná. Iwàwacutá anciano icùaca yáawawa ipíchaná
imànica ibáyawanáwa. 9 Iwàwacutá nacái anciano yeebáidaca tài íiméeri iyúni yái tàacáisi báisíirica
wéewáidéerica iyú wenàiwica yéewanápiná anciano yáalimá yàalàaca wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú,
yéewanápiná nacái anciano yáalimá imawènìadaca cachìwéeyéi wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú cawinácaalí
cachìwéeyéica yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú.
10 Pibàlùada ancianonáipiná càide iyúwa núumáaná pirí, manùbacáiná wenàiwica càmita neebáida
nacuèrinánái itàacáiwa. Manùba wenàiwica natàaníca máiwitáiséeri iyú meedá. Nachìwáidaca nacái
áibanái wenàiwica. Abénaméeyéi judío yéewáidéeyéica wenàiwica, máiní cachìwéeyéica nía cachàiníwanái
áibanái íicha, náimacáiná iwàwacutáanása càmíiyéi judío imànica circuncisión idécanáami neebáidaca
Jesucristo itàacái. Nachìwacáita meedá, níái judío icàlidéeyéica càiri tàacáisica. 11 Cawinácaalí ancianonái
pibàlùadéeyéica iwàwacutá nachùulìaca masànáanápiná níara icàlidéeyéica càiri cachìwéeri tàacáisica,
níacáiná cachìwéeyéica nadéca nawàlùacawa abénaméeyéi icapèerìculé, néese cachìwéeyéi imèeràidaca
wenàiwica báisíiri tàacáisi íicha, canánama níái capìirìcuíyéica. Naméeràidaca áibanái néewáidacáiná nía
meedá chìwái iyú, càmíirica báisí tàacáisica, yéewanápiná needáca nalíwa plata nachìwa iyúwa meedá.
12 Iwàwacutá ancianonái ichùulìaca masànáanápiná níara cachìwéeyéica, bàaluitécáiná ìyacaté áiba
cáalíacáiri Creta yàasu cáli néeséeri. Yá íimacaté yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa: “Níái Creta yàasu cáli
néeséeyéi nachìwáidaca áibanái wenàiwica mamáalàacata. Càica níade iyúwa caluéyéi cuwèesi. Inuca
nacái nía, càita nacái camùnica nía. Nawàwaca nayáaca nayáacaléwa cadénama meedá, napuníadacaténá
natúrawa”, íimacaté yái cáalíacáirica. 13 Yái cáalíacáirica Creta yàasu cáli néeséeri itàanícaté báisíiri
iyú yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa. Iná pìalàa nía cachàiníiri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái
neebáidáanápiná tài íiméeri iyú abéericata yái tàacáisi báisíirica. 14 Pìalàa nía nacái ipíchaná neebáidaca
cachìwéeri tàacáisi áibanái icàlidéerica ichìwa iyúwa, judíonái yàawirináimi yàasu tàacáisimica. Pìalàa
nacái nía ipíchaná neebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùulìaná namànica, níái càmíiyéica yeebáida báisíiri
tàacáisi.
15 Pìalàa nacái nía cachàiníiri iyú. Cayábacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yásí cayábacani macáita yái
namàníirica. Néese, báawacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yá càmicaalí neebáida Dios itàacái, yásí báawacani
macáita yái namàníirica. Càita nàyaca: Náináidacawa báawéeri ìwali, càmita bái nía nabáyawaná ìwaliwa.
16 Pìalàa nía cachàiníiri iyú, níara cachìwéeyéica. Ewita nacàlidacáaníta naináwaná ìwaliwa Dios yàasu
wenàiwicacasa nía, càicáaníta náasáidaca càmita Dios yàasu wenàiwica nía. Náasáidaca càmita Dios

yàasunáica nía, namànicáiná wawàsi báawéerica Dios iicá, càmicáiná nacái neebáida càide iyúwa Dios iwàwáaná namànica. Canácatáita namàni cayábéeri.

2

La sana enseñanza

1 Tito, iwàwacutá péewáidaca wenàiwica nàyáanápiná machacàníiri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi
íimáaná. 2 Péewáida béeyéi asìanái ipíchaná nacàmaca, iwàwacutá cáimiétacanáca nía, iwàwacutá nacái
nacùaca níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá neebáidaca Dios itàacái tài íiméeri iyú.
Iwàwacutá cáinináca naicáca Dios báisíiri iyú. Iwàwacutá nacái nàidenìaca nàuwichàanáwa matuíbanáiri
iyú áibanáicaalí imàacaca nàuwichàacawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái. 3 Càita nacái péewáida béeyéi
inanái. Iwàwacutá nàyaca càide iyúwa inanái ìyáaná yeebáidéeyéica Dios itàacái. Iwàwacutá càmita
natàaní báawéeri iyú áibanái ìwali. Iwàwacutá càmita nàira mamáalàacata ìiracalési ipuíri. Iwàwacutá
béeyéi inanái néewáidaca áibanái namànníinápiná cayábéeri. 4 Iwàwacutá nacái béeyéi inanái nàyaca
machacàníiri iyú néewáidacaténá mànacanái canìríiyéica cáinináanápiná naicáca nanìriwa, néenibe
nacáiwa. 5 Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mànacanái canìríiyéi nacùanápiná níawawa ipíchaná
namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá nacái càmita náináidawa áiba asìali ìwali càmíirica nanìrisíwa.
Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mànacanái canìríiyéi náibaidáanápiná néenánái irípináwa
nacapèerìcuwa, namànníinápiná nacái cayábéeri áibanái irí, namànníinápiná nacái càide iyúwa unìri íimáaná
ulí. Iwàwacutá mànacanái namànica cài ipíchaná áibanái itàaníca báawéeri iyú Dios itàacái ìwali.
6 Càita nacái pìalàaca ùuculìiyéi nacùanápiná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. 7 Pimàni
abéerita yái cayábéerica yéewanápiná pinacáiyéi ùuculìiyéica náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca.
Péewáida nía cáimiétacanéeri iyú abéta báisíiri tàacáisi iyú. 8 Pitàaní nacái báisíiri iyú yéewanápiná áibanái
càmita náalimá nacháawàaca pía ìwalíise, yái pitàaníináca. Pitàaní báisíiri iyú càiripináta, báicaténá
piùwidenái càmicáiná nàanàa pìwali wawàsi nacháawàanápiná pía ìwalíise.
9 Néese, pìalàa nacái níara áibanái yàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníiri iyú áiba wenàiwica irí
neebáidáanápiná càiripináta náiwacali itàacáiwa, càide iyúwa ichùulìaná nía. Iwàwacutá namànica càide
iyúwa náiwacali iwàwáaná. Pìalàa nía nacái ipíchaná natàaníca lúasi iyú náiwacali yáapichawa, náiwacali
ichùulìacaalípiná náibaidaca. 10 Pìalàa níara íibaidéeyéica mawèníiri iyú áibanái irí ipíchaná nayéedùaca
náiwacali yàasuwa. Iwàwacutá namànica cayábéeri náiwacali iríwa mamáalàacata, matuíbanáicaténá
náapichani, yái náiwacalica. Iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata yéewanápiná áibanái nacái
neebáidaca walí yái tàacáisi wacàlidéerica Dios ìwali, yái iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.
11 Cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nàyaca machacàníiri iyú, càide iyúwaté
núumáaná pirí, Dioscáiná idéca yáasáidaca amaléeri iyú èeri mìnanái iríni náalíacaténáwa iwàwaca
iyúudàaca wenàiwica cài: Iwàwaca iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. 12 Dios idéca imànica walí
yái cayábéerica, íná yéewa wáalíacawa iwàwacutáaná wayamáidaca wamànica macái wawàsi càmíirica
Dios iwàwa. Iwàwacutá nacái càmita wawàwa quirínama wamànica càide iyúwa èeri mìnanái nawàwáaná
namànica, níái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese, idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu, iwàwa-
cutá wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá wamànica cayábéeri, iwàwacutá
nacái wàyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca. 13 Càita iwàwacutá wàyaca idècunitàacá wacùaca yàanàaca
yái wáaliéricawa yàanàanápiná àniwa, yái Jesucristoca. Dios imànica walí cayábéeri Jesucristo ìwalíise.
Yái Jesucristo, yácata Wacuèriná cachàníirica íiwitáise, iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.
Wacùaca Jesucristo yàanàanápiná àniwa icamalá cachàníiri irìcuwa, cáimiétacanéeri iyú nacái, máiní nacái
cachàníirica íiwitáise icùacaténá macái èeri mìnanái. 14 Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetácaténátéwa
wáichawalíná, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha macáita. Jesucristo imàacacaté
yáawawa wáichawalíná masacàacaténá imànica wáiwitáise, yéewacaténá nacái yàasu wenàiwicaca wía,
yéewanápiná nacái casíimáica wamànica cayábéeri càiripináta.
15 Iná pía Tito, péewáida wenàiwica iyú yái tàacáisi nutànèerica pirí. Pìalàa níara yeebáidéeyéica
Jesucristo itàacái namànníinápiná càide iyúwa nutànàaná pirí chái cuyàluta irìcu. Pìalàa cachàiníiri iyú
cawinácaalí càmíiyéica yeebáida càide iyúwa nuéwáidáaná wenàiwica. Péewáida nía, pìalàa nía cachàiníiri
iyú, Dioscáiná idéca ibànùaca pía, pìalàacaténá nía. Picá pimàaca caná iwèni naicáca pìasu tàacáisi.

3

Deberes de los creyentes

1 Tito, ìyaca áiba wawàsi pimànníiripiná: Piwàwali nía, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nee-
báidáanápiná nacuèrinánái itàacáiwa, nía nacái náiwacanánái áibanái. Iwàwacutá namànica càide iyúwa
náiwacanánái íimáaná nalí. Iwàwacutá casíimáica namànica cayábéeri càiripináta. 2 Iwàwacutá càmita
quirínama natàaní báawéeri iyú áibanái ìwali. Iwàwacutá càmita nacái natàaní náapichawáaca chàinisíiri
iyú. Iwàwacutá nacái naicáca áibanái ipualé. Iwàwacutá nacái cáimiétaquéeri iyú naicáca macái wenàiwica
càiripináta.
3 Tito, picàlida nalí àniwani, namànníinápiná càide iyúwa nutànàaná pirí, bàaluitécáiná wía macáita
wamànicaté wabáyawanáwa. Bàaluité máiwitáisecaté wía meedá, càmitaté nacái weebáida Dios itàacái.
Bàaluité weebáidaca cachìwéeri tàacáisi. Bàaluité wawàwaca wamànica mamáalàacata macái báawéeri íi-
witáaná càide iyúwa èeri mìnanái nawàwáaná namànica càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Mamáalàa-
cataté wáináidacawa wamànníinápiná wabáyawanáwa. Wawàwacaté wàasupináwa áibanái yàasu. Aibanái

báawacaté naicáca nacái wía. Wía nacái báawacaté waicáyacacawa. [4] Quéwa, éwitaté wamànicáaníta cài,
càicáanítaté Dios yáasáidaca walí iicáca wenàiwica ipualé, cáininàca nacái Dios iicáca wenàiwica, yái Diosca
iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. [5] Yásí Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.
Càmitaté iwasàa wía ìwalíise yái cayábéerica wamànníiricaté. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi
íichawa, iicácáináté wapualé, imàacacáináté nacái iwàwawa íicha yái báawéerica wamànníiricaté. Espíritu
Santo ichàini iyú, Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, imàacaca nacái wàyaca wáiwitáise
wàlisài yáapichawa, wàyacaténá wàlisài iyú. [6] Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo iyúudàacaténá wía
manuísíwata. Dios yáalimá imànica cài yácáiná Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, iwasàacaténá wía
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [7] Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, yéewanápiná weedáca
walíwa Dios íicha wacáuca wàlisài càmíiri imáalàawa, wía Dios yéenibeca. Manuíca wáináidaca wawàwawa
Dios ìwali yàanápiná walíni, yái wacáuca càmíiri imáalàawa, Dioscáiná iicácaté wapualé, mabáyawanácaté
nacái iicáca wía.

[8] Iná báisícáiná nutàacái nutànèerica pirí, íná iwàwacutá péewáidaca nía cachàiníiri iyú nùasu tàacáisi iyú,
níara yeebáidéeyéica Dios itàacái. Péewáida nía yéewanápiná náalimáidaca cachàiníiri iyú namànicaténá
cayábéeri càiripináta. Yái tàacáisi nuéwáidéerica iyú pía, cayábéeri tàacáisica, iyúudàa nacái wenàiwica.
[9] Iwàwacutá nacái càmita pitàaní mamáalàacata áibanái yáapicha canéeri iwèni wawàsi ìwali. Picá péemìa
cachìwéeri tàacáisi irí wàawirináimi judío icàlidéericaté nachìwa iyúwa. Picá nacái pitàaní chàinisíiri
iyú áibanái yáapicha càinácaalí íimáaná tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Picá picuísáyacawa áibanái
yáapicha ìwali, yái wawàsica. Pitàanícaalí cài chàinisíiri iyú, càmita piyúudàa wenàiwica. Canéeri iwèni
meedá walítáni wacuísáyacacaalíwa mamáalàacata ìwali yái tàacáisica.

[10] Néese áibacaalí yéewáida wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái,
néese pichùulìa iyamáidáanápiná yéewáidaca nía cài. Néese, càmicaalí iyamáida yéewáidaca nía cài, yá
pìalàani abé yàawiría quiríta imàacáanápiná íichawani. Néese, càmicaalí imàaca íichawani, yá picá pibatàa
ìyaca náapicha níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [11] Pialíacáináwa cawinácaalí yéewáidéeyéica wenài-
wica cachìwéeri tàicáisi iyú, nadéca naméeràacawa báisíiri tàacáisi íicha, íná namànica nabáyawanáwa
meedá. Càita náasáidaca cabáyawanáca nía.

Instrucciones personales

[12] Uwé, Tito, ìyaca abéeri wawàsi quiríta: Nubànùapiná pìatalé Artemas, càmicaalí Tíquico. Yàanàa-
caalípiná pìatalé, pìacàatétawa píipunitáidacaténá núa Nicópolis ìyacàlená néré, nuínáidacáináwa
nuyamáanápináwa néenibàa unìabépinama. [13] Piyúudàa nacái yáara abogado íipidenéerica Zenas, Apolos
nacái nachùnìacaténá nàasuwa nèepùanápináwa Creta yàasu cáli íicha. Pimàni nalí iyúwa píalimáanáta
pimànica, yéewanápiná nadènìaca macáita càinácaalí namáapuèrica nàacaténáwa. [14] Càita nacái macái
wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá casíimáica nayúudàaca áibanái nadènìacaténá yái
namáapuèrica. Namànicaalí cài, yásí cawènica Dios iicáca náibaidacalé namànníirica irípiná.

Saludos y bendición final

[15] Yáta imanùbaca nutànàaca pirí, Tito. Macáita níái núapichéeyéica chái yeebáidéeyéica Jesucristo,
nawàwalica pía. Wawàwali nacái macáita níara píapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, cáin-
inéeyéica iicáca wía. Wasutácué Dios íicha pirípinácué imànníinápinácué pirí cayábéeri, macáitacué pía.

FILEMÓN

Saludo

1 Núa Pablo ìyéerica presoíri iyú Cristo Jesús irípiná, nucàlidacáiná iináwaná ìwali, nubànùa pirí cuyàluta.
Wéenásàiri nacái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yái Timoteoca, iwàwalica pía. Wabànùa pirí cuyàluta,
pía Filemón, wàacawéeriná cáininéerica waicáca íibaidéerica Dios irípiná wáapicha. 2 Wawàwali nía
nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto picapèe irìcu, úa nacái
wéenásàatúa Apphíaca, yá nacái Arquipo, wàacawéeriná yàacawéeridéerica wía wamànicaténá ùwicái
wàuwide Satanás íipunitawa. 3 Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué canánama, Wáiwacali Jesucristo
nacái, namànníinápinácué pirí cayábéeri manuísíwata, namàacáanápinácué nacái matuíbanáica pía.

El amor y la fe de Filemón

4-5 Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri pìwali macái imanùbaca nusutácaalí Dios íicha pirípiná, pía
Filemón, nuémìacáiná piináwaná ìwali, cáininàca piicáca Wáiwacali Jesús, peebáidaca nacái Wáiwacali
itàacái tài íiméeri iyú, cáininàca nacái piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica. 6 Nusutáca Dios íicha pirípiná,
pía Filemón, yeebáidéerica abédanamata wáapicha, yéewanápiná píalíacawa machacànníri iyú ìwali macáita
yái cayábéerica wadènièrica weebáidacáiná Cristo itàacái. 7 Cayábaca nuwàwa manuísíwata píapicha, pía
nuénásàirica, cáininàcáiná piicáca núa, íná yéewa manuíca nuínáidaca nuwàwawa; casíimáica nuwàwa
nacái pichàiniadacáiná nawàwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

8-10 Iná éwita Dios imàacacáaníta nuchùulìaca pía Cristo yàasu apóstolcáiná núa nuchùulìacaténá pía ìwali,
yái iwàwacutéeripináca pimànica, càicáaníta nuwàwa nusutáca píicha wawàsi manuísíwata cáininàcáiná
nuicáca pía. Núa Pablo, máiní béerica, presoca nacái núa Cristo Jesús irípiná, nusutáca píicha wawàsi
Onésimo iwicáu, yái nuiquéerica càiride iyúwa nuìriwa, nuwènúadacáináté íiwitáise chái preso ibànalìcu
yeebáidáanápiná Jesucristo itàacái.
11 Aibaalíté yái Onésimo ìyacaté pirí canéeri iwèni pìasu wenàiwicaca. Quéwa siùcáisede Onésimo
yáalimá iyúudàaca pía cayába, càide iyúwa iyúudàaná núa. 12 Yásí nubànùaca Onésimo pìatalépiná
àniwa, yái Onésimo cáininéerica nuicáca manuísíwata. Pimàni irí cayábéeri càide iyúwa pimànníiná nulí.
13 Iyamáacaalíwa núapichatá, yá cayábaca nuwàwatá, yéewanápiná yáalimá iyúudàaca núa mamáalàacata
píamirìcubàata, idècunitàacá presoca núa nucàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali Jesucristo itàacái.
14 Càmita quéwa nuwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha càmicaalí piwàwa numànica cài. Càmicaalí nacái
piwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha, yá canáca yéewanáwa iyamáacawa núapicha. Càmita nuwàwa
nuchùulìaca pía cachàinníiri iyú pimàacáanápiná Onésimo iyamáacawa núapicha. Néese nuwàwaca pimàaca
iyamáacawa núapicha càicaalíta piwàwa. 15 Cawàwanáta Dios imàacacaté Onésimo yàacawa píicha achúma
èerríinata, yéewacaténá Dios yèepùadaca pirí càiripinátani. 16 Càmita quéwa Dios yèepùada pirí Onésimo
pìasu wenàiwicapinániwatá meedá. Siùcáisede Onésimo ìyaca pirí cayábéeri íicha pìasu wenàiwica meedá:
Iyaca pirí siùcáisede péenásàirisíwa Wáiwacali ìwalíisená. Máiní cáininàca nuicácani, quéwa iwàwacutá
cáininàca piicácani cachàiníwanái, càmita iyúwa piicáaná áiba wenàiwica meedátá, néese iyúwa piicáaná
péenásàirisíwawa Wáiwacali ìwalíisená.
17 Piicácaalí núa iyúwa péenásàiriwa Wáiwacali ìwalíisená, yá nusutáca píicha wawàsi pitàidáanápiná
Onésimo cayábéeri iyú càide iyúwa pitàidáaná núa. 18 Imànicaalítésica pirí báawéeri, imawènìacaalí píicha
plata nacái iyéedùacáináté pìasu, yásí nuíchata peedá yái imawènièrica píicha. 19 Núa Pablo nutànàaca
piríni nucáapi iyúwani nuípidená yáapichawa nupáyaidapiná píawa Onésimo imawènìacále. Picá piimáicha
nucàlidacaté pirí Wáiwacali itàacái, pidènìacaténá picáucawa càmíiri imáalàawa. Numànicáináté pirí
cayábéeri manuí, íná iwàwacutá pimànica nulí cayábéeri peebá nusutáaná píicha. 20 Báisíta, nuénásàiri,
nuwàwaca pimànica nulí cayábéeri peebáidacáiná Wáiwacali itàacái. Pisíimáida nuwàwa, pía nuénásàirica
yeebáidéerica Cristo itàacái.
21 Nutànàa piríni núalíacáináwa báisíiri iyú pimànníinápiná càide iyúwa nuwàwáaná. Núalía nacáiwa
pimànníinápiná cachàiníwanái íicha yái nusutéerica píicha. 22 Aiba wawàsi quiríta, pimàni nulí cayábéeri,
pichùnìa nulí nùyacatáipináwa, nucùacáiná Dios imàacáanápiná nùacawa pìatalécué nùyacaténácué
píapicha, càide iyúwacué pisutáaná Dios íicha nulípiná.

Saludos y bendición final

23-24 Yái Epafras iwàwalica pía, yáca nùacawéeriná presoírica chái presoíyéi ibànalìcu icàlidacáiná Cristo
Jesús iináwaná ìwali. Nía nacái áibanái iyúudèeyéica nuíbaidáanápiná Dios irípiná, yái Marcos, Aristarco
nacái, Demas nacái, Lucas nacái, nawàwalica pía.
25 Nusutáca Wáiwacali Jesucristo íicha imànníinápinácué pirí cayábéeri ichàiniadacaténácué piwàwa.

HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

1 Bàaluité Dios imàacacaté yàasunái wenàiwica profetanái icàlidaca tàacáisi inùmalìcuíse judíonái
yàawirináimi irí. Profetanái icàlidacaté Dios itàacái madécaná yàawiría idécanáamité néemìaca itàacái
náamacani irìcuísewa, yéenáiwanási nacáiri irìcuíse nacái. Néeseté nacàlidaca Dios itàacái wàawirináimi
irí, wía judíoca. Càité Dios itàanícaté wàawirináimi yáapicha icàlidacaténá nalí máisibáawanáita wawàsi
ìwali Dios imànníiripinácaté. 2 Quéwa siùca ipíchawáise èeri imáalàacawa, Dios idéca ichùulìaca Iiriwa
icàlidáanápiná walí tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yáasáidacaténá walí Dios íiwitáise càinácaalíté Dios
íináidáaná imànníinápiná walí. Bàaluité Dios ichùulìaca Iiriwa idàbáanápináté macái wawàsi. Néese
Dios imàacaca Iiri icùanápiná macáita. 3 Dios Iiri icànaca Dios icamaláná mèlumèluíri iyú, cachànníiri
íiwitáise nacái càide iyúwa Dios ìyáaná. Macáita yái Dios Iiri íiwitáise, yá nacái macáita yái Dios Iiri
imànníirica yáasáidaca walí Dios íiwitáise. Iná yéewa wáalíacawa báisíiri iyú, Dioscani, yái Dios Iirica,
yái icuèrica, ichùulièrica nacái macái wawàsi itàacái máinníiri cachàini iyúwa, macáita yái ìyéerica chái
èeri irìcu, chènuniré nacái. Dios Iiri yéetácatéwa wáichawalíná masacàacaténá imànica wáiwitáise
wabáyawaná íichawa, yéewanápiná cayábaca wáapicha Dios nacái. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá
idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

4 Yái Dios Iiri máiní cachàinníirica íiwitáise náicha macái ángelnái. Càì wáalíacawa Dioscáiná idéca
imàacaca Iiri icùaca macáita, icùa nacái ángelnái. Néese càmita Dios imàaca ángelnái icùaca macáita.
5 Canácáiná Dios icàlidáaná ángel irí "Nuìrica pía", ibatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús irí:
"Nuìrica pía, siùca èeri nudéca numàacaca macáita náalíacawa Nuìrica pía",
íimaca yái Diosca. Càita nacái canáca Dios icàlidáaná ángel ìwali "Nuìricani", ibatàa abéeri piná. Néese Dios
idéca íimaca Jesús ìwali càiri tàacáisi. Dios íimacaté:
"Núacata Yáaniri, yácata nacái Nuìri",
íimaca yái Diosca. 6 Quéwa Dios ibànùacaalíté yái idàbáanéeri Iiricawa aléi èeri irìculé, yáté Dios íimaca
yàasu ángelnái iríwa:
"Pìacué Nuìri icàaluníniná, macáita píacué nùasu ángelca",
íimaca yái Diosca. 7 Càì Dios íimaca yàasu ángelnái iináwaná ìwaliwa:
"Nudàbaca nùasu wenàiwicawa ángelnáiwa náibaidacaténá nulí, natécaténá tàacáisi caquialénamata càide
iyúwa cáuli ipìanáwa; nùasu ángelnái íibaidéeyéica nulí, càica níade iyúwa quichái ipèrùa",
íimaca yái Diosca. 8 Quéwa Dios íimaca Iiri iríwa:
"Pía Dios, picùapiná macáita càiripináta, picùapiná nía cayába, machacànníiri iyú nacái.
9 Casíimáica pimànica abéerita cayábéeri. Báawa nacái piicáca báawéeri. Iná núa Picuèriná Dios
numàacapiná picùaca macáita casíimáiri iyú náicha canánama píapichéeyéica",
íimaca yái Diosca. 10 Dios íimaca nacái Iiri iríwa:
"Pía, Nuíwacali, bàaluité pidàbacaté yái èeriquéi; píacata imànníiricaté macáita ìyéerica chènuniré.
11 Yá macáita yái wawàsica namáalàapinácawa macáita, quéwa pìyapiná càiripináta. Macáita isíamipináca
nía càide iyúwa bàlesi.
12 ¡Càide iyúwa wenàiwica ituwìacaalí ibàlewa, yá pituwìapiná yái pidàbacaléca, chái èeriquéi, chènunníise
nacái, pimànníinápiná áiba àniwa wàlisài iyú! Quéwa pía, canácatáita piwènúadapiná píiwitáisewa
áiba íiwitáisesi ìwali. Néese pìyapiná càiripinátawa, càmíiripináta imáalàawa",
íimaca yái Diosca. 13 Canácatáita Dios imàacaté ángel icùaca yáapicha macáita, ibatàa abéeri piná. Quéwa
Dios idéca íimaca Iiri iríwa:
"Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita idècunitàacá numawènìadaca píicha
macái piùwidenái",
íimaca yái Diosca. 14 Iná cachàinica Dios Iiri íiwitáise náicha ángelnái canánama, níacáiná ángelca, Dios
yàasu wenàiwicaca nía meedá, íibaidéeyéica irí. Cáuli nacáiyéica nía macáita, càmíiyéica yéewa waicáca
watuí iyúwa. Dios ibànùaca nía aléi èeri irìculé nayúudàacaténá wía, wía Jesucristo iwasèeyéipináca Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha.

2

No hay que descuidar la salvación

1 Dios idéca itàaníca walí Iiri itàacái irìcubàawa, yái cachàinníiri íiwitáiseca náicha ángelnái canánama,
íná iwàwacutá weebáidaca cayábani, cáalíacáiri iyú nacái yái tàacáisi Dios Iiri icàlidéerica walí ipíchaná
wawènúadaca íicha wáiwitáisewa. 2 Bàaluité Dios ibànùaca itàacáiwa ángelnái yáapicha, yái tàacáisi Dios
imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaténáté wàawirináimi israelitanái irí càinácaalíté iwàwacutáaná
nàyaca machacànníiri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Cawinácaalíté imànníirica ibáyawanáwa, càmíirica
nacái yeebáida yái tàacáisica, yáté nàuwichàidacani ráunamáita càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná.
3 Càmicáináté náalimá namusúacawa yùuwichàacáisi íicha, íná yéewa wáalíacawa càmita wáalimá wachúu-
liacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesucristo íicha, yái imànníirica

walí càiri cayábéeri manuísíwata iwasàanápiná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái Wáiwacali,
yácata idàbéericaté icàlidaca yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwica Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. Néese níái yéemièyéicaté icàlidaca nalíni, nacàlidacaté walíni. 4 Càita nacái Dios idéca
yáasáidaca walí báisíiricani yái tàacáisica imàacacáináté ichàiniwa yàasu wenàiwicanái iríwa namànicaténá
macái íiwitáanáta cachàiníiri wawàsi càmíirica áibanái idé imànica. Wáalíacawa báisíiricani yái tàacáisica
Dioscáiná idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwalìculé, yái imàaquéerica walí chàinisi wáalimáwanama
càide iyúwa iwàwáaná, wáibaidacaténá Dios irípiná.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

5 Dios càmita imàacapiná ángelnái icùaca wàlisài èeri wacàlidéerica iináwaná ìwali, yái wàlisài èeri Dios
imàníiripináca wàlisài iyú. Néese imàacapiná wenàiwicanái icùaca yái èerica. 6 Càita íimaca Dios itàacái
profeta itànèericaté:
"Pía Dios, éwita máinícáaníta cachàinica píiwitáise, càicáaníta pidéca picùaca wenàiwicanái, pidéca nacái
piicáca wapualé, wía càmíiyéica cachàini.
7 Pidéca pidàbaca wía, yá siùcade machawàacaca wía ángelnái íicha achúma èeríinapináta; quéwa áiba
èeriwa pimàacapiná máiníiyéi cachàinica wía wacamaláná mèlumèluíri irìcuwa, wacùacaténá
macáita yái pidàbacaléca;
8 yá pimàacapiná wachùulìaca macáita",
íimacaté yái profetaca, nàwali níái yeebáidéeyéica Dios. Càita Dios idéca íináidacawa imàacáanápiná
wacùaca macáita. Canácata áiba wawàsi càmíiripiná wacùa, wía yeebáidéeyéica itàacái. Quéwa
càmitàacáwa wacùa macáita siùcade. 9 Néese wadéca wáalíacawa Jesús iináwaná ìwali idéca yàanàaca
aléi èeri irìculé, yái Dios imàaquéericaté ìyaca iyúwa machawàaquéeri ángelnái íicha achúma èeríinaté.
Cáininácа Dios iicáca wenàiwica íináté iwàwaca Jesús yéetácawa macái wenàiwica íichawalíná. Jesús
yùuwichàacaté yái yéetácáisica, íná Dios idéca imàacaca máiníiri cachàinica Jesús, mèlumèluíri icamaláná
yáapichawa icùacaténá macáita chènuníise.
10 Macáita yái wawàsi ìyéerica ìyaca Dios irípiná, bàaluité nacái Dios idàbacaté macáita. Dios iwàwaca
yéenibe macáita nàyaca cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha chènuniré, icamaláná mèlumèluíri irìcu.
Ináté iwàwacutá Dios imàacaca Jesucristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yéewacaténáté Jesucristo imànica
macáita machacànníiri iyú càide iyúwaté Dios íináidáanáwa. Iná Jesucristo idéca imànica macáita yée-
wanápiná Wáiwitápuca yàacawa, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wía Dios yéenibeca.
11 Jesucristoquéi masaquèerica imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa, imàacacaténá Dios yàasu wenài-
wicaca wía íibaidéeyéipiná Dios irípiná. Iná yéewa Dios Iiri, wía nacái Dios yéenibeca wadènìaca Wáaniriwa
abéerita, yái Diosca. Iná càmita bái Dios Iiri icàlidaca wainawaná ìwali, yéenánáica wía. 12 Càité Dios Iiri
íimaca Yáaniri Dios iríwa. Abéeri profeta itànàacaté yái tàacáisica Dios Iiri inùmalìcuíse. Dios Iiri íimacaté:
"Nucàlidapiná piináwaná ìwali nuénánái iríwa, nucántàapiná nacái himnos nàacuésemi níái yeebáidéeyéica
pitàacái",
íimacaté yái Dios Iirica. 13 Iimacaté nacái:
"Nuebáidapiná Dios itàacái",
íimacaté yái Dios Iirica. Iimacaté nacái àniwa:
"Cháta nùyaca, náapicha níái nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, níái wenàiwicaca Dios yèeyéica nulí
nucuèyéipiná",
íimacaté yái Dios Iirica.
14 Wía Dios yéenibeca, èeri mìnanáica wía, idènièyéica iináwa, íiraná nacáiwa. Càita nacái Jesús
yàanàacaalíté aléi èeri irìculé, imusúaca iicá èeri, idènìacaté iináwa, íiraná nacáiwa càide iyúwa macái
èeri mìnanái. Jesús ìyacaté chái èeri irìcu iyúwa èeri mìnali, néeseté nanúacani. Càité Jesús yéetácawa
wáichawalíná imawènìadacaténáté yái icháawàidéerica wainawaná ìwali, yái Satanásca, idènièricaté
ichàiniwa inúacaténáté wenàiwica. 15 Jesús yéetácatéwa wáichawalíná, íná idéca iwasàaca wía wacalùni
íichawa, wía ìyéeyéicaté mamáalàacata iyúwa presoíyéi wacalùni iyúwa idacuèricaté wía, máinícáiná
cáalucaté waicáca wéetáanápinátéwa. Siùcáisede càmita iwàwacutá cáaluca waicáca yéetácáisi. 16 Jesús
càmitaté yàanàa aléi èeri irìculé iyúudàacaténáté ángelnáita, néese yàanàacaté chènuníise iyúudàacaténá
wía yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iiquéeyéica càiyéide iyúwa Abraham itaquénáinámi. 17 Ináté
iwàwacutá Jesús ìyaca chái èeri irìcu càide iyúwa èeri mìnalisíwa, yéewanápiná ibàlùacawa Dios íipunita
íibaidacaténá Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacaliná, itàaníirica wawicáu Dios yáapicha, imàníirica
macáita machacànníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, iiquéerica wía nacái catúulécanéeri iyú, wía
yeebáidéeyéica itàacái. Jesús íibaidaca ìyaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote íiwacaliná imànicaténá walí
yái cayábéerica: Itàaníca wawicáu Dios yáapicha isutácaténá Dios íicha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa
wabáyawaná íicha. Jesús yáalimá cài isutáca Dios íicha wawàsi Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná iyúwa
sacrificio wabáyawaná ìwalíise, yùuwichàacaténátéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wáichawalíná. 18 Jesús
yùuwichàacatéwa manuísíwata càide iyúwa èeri mìnali, Satanás nacái yáalimáidacaté Jesús cachàníiri iyú
imàníinápináté ibáyawanáwa càide iyúwa Satanás yáalimáidáaná macái èeri mìnanái, íná siùcáisede Jesús
yáalimá iyúudàaca wía, macái imanùbaca Satanás yáalimáidacaalí wía.

3

Jesús es superior a Moisés

[1] Iná píacué nuénánáica, Dios yàasu wenàiwicanái, Dios idéca imáidacuéca pía yàasunáicaténá pía. Iná
iwàwacutácué píináidacawa cáalíacáiri iyú Cristo Jesús ìwali. Yái Cristo Jesús, yácata Dios yàasu apóstol
cayábéeri náicha canánama, Dios ibànuèrica chènuníise icàlidacaténá walí Dios itàacái. Yácata nacái Dios
yàasu sacerdote íiwacaliná itàaníirica wawicáu Dios yáapicha isutácaténá Dios íicha wawàsi imàacáanápiná
iwàwawa wabáyawaná íicha, yái Cristo Jesús weebáidéerica itàacái. [2] Jesús idéca imànica macáita cayábéeri
iyú, machacàníiri iyú nacái càide iyúwa Dios ichùulìaná imànica, càide iyúwaté profeta Moisés íibaidáanáté
cayába Dios irí icùacaténáté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái, càide iyúwa wenàiwica icùacaalí
áiba wenàiwica icapèe. [3] Quéwa iwàwacutá waicáca Jesús cáimiétaquéeri iyú Moisés íicha, càide iyúwa
cawinácaalí imàníirica capìi, cáimiétacanéericani capìi íicha. [4] Macái capìi ìyéerica, idéca áiba wenàiwica
imànicani, quéwa Dios idàbacaté macái wawàsi ìyéerica chái èeri irìcu, chènuniré nacái. [5] Càité nacái
Moisés, yái Dios yàasu wenàiwicaca, íibaidacaté cayába Dios irípiná icùacaténáté Dios yàasunái wenàiwica
israelitanái. Iwàwacutácaté Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse israelitanái irí càinácaalíté Dios
íimáanápináté wenàiwicanái irí Moisés idénáami. [6] Quéwa Cristo, yái Dios Iirica, icùaca Dios icapèe
cayábéeri iyú, càide iyúwa iwàwacutáaná capìi íiwacali ìiri icùaca yáaniri icapèewa. Càica wíade iyúwa yái
Dios icapèeca, wíacáiná yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iicáca wía càiride iyúwa icapèewa, weebáidacaalí
itàacái mamáalàacata tài íiméeri iyú, casímáiri iyú nacái àta wéetácatalétawa, wacùacaténá Dios imànica
walí cayábéeri càide iyúwa íimáaná walí.

Reposo del pueblo de Dios

[7] Iná iwàwacutá weebáidaca Cristo itàacái, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Espíritu Santo
inùmalìcuíse. Iimacaté:
"Siùcade péemìacaalícué yái tàacáisi Dios íiméerica pirí,
[8] picácué piwènúada píiwitáisewa Dios íicha càide iyúwaté pìawirináimi israelitanái imàníiná nàuwide-
caalíté namànica Dios bàaluité, iyúwa nacái náalimáidáanáté naicáwa Dios nèepunícaalítéwa
manacúali yùucubàa càináwàiri.
[9] Pìawirináimicué yáalimáidacaté iicáwa núa, éwitaté naicácáaníta madécaná cayábéeri numàníirica nalí
nuíwitáise cachàiníiri iyúwa cuarenta camuí bàaluité.
[10] Ináté máiní báawaca nuicácaté náiwitáise níara wenàiwicaca, yáté núumaca nàwali: 'Máiní nawàwa
naméeràacawa nuícha càiripináta, càmita nawàwa nucùaca nía, càmita nacái nawàwa náalíacawa
nutàacái ìwali nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùulìaná nía', càité núumaca.
[11] Máinícáináté báawaca nuicáca náiwitáise, ínáté núumaca nàwali càimiétacanéeri iyú, càmíinápináté
nawàlùawa íinatalé yái cálica nuchùnièrica nùasunái irípináwa",
íimacaté yái Espíritu Santoca.
[12] Píacué nuénánáica, piicácué píichawa cayába báawacáichacué piwàwa cáuri Dios íicha,
piùwidecáichacué pimànica Dios càmicáinácué peebáida itàacái cayába. [13] Néese pimichàidacué
píiwitáisewáaca èeri imanùbaca, cachàinicaténácué píiwitáise peebáidáanápinácué Jesucristo itàacái
idècunitàacá wàyaca chái èeri irìcu siùcade càide iyúwa tàacáisi íimáaná profeta itànèericaté Dios
inùmalìcuíse. Pimichàidacué píiwitáisewáaca ipíchanácué pibáyawaná ichìwáidaca pía, ipíchaná nacái
piùwide pimànica Dios. [14] Weebáidacaalí Cristo itàacái tài íiméeri iyú mamáalàacata àta wéetácatalétawa
càide iyúwa weebáidáanáté quéechatécáwa, yásí wadènìaca nacái cayábéeri Cristo yáapichawa, yái
cawènníirica Dios imàaquéeripináca Cristo irí.
[15] Iná cài Dios itàacái yàalàaca wía:
"Siùcade, péemìacaalícué yái tàacáisica Dios íiméerica pirí, picácué piwènúada píiwitáisewa Dios íicha càide
iyúwaté pìawirináimi israelitanái imàníiná nàuwidecaalíté namànica Dios bàaluité",
cài íimaca. [16] Píalíacuéwa profeta Moisés itécaté israelitanái yàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Néeseté
macáita néemìaca Dios itàacái icàlidacáináté nalí itàacáiwa càinácaalíté iwàwáaná nàyaca machacàníiri
iyú, quéwa nàuwidecaté namànica Dios, níara manùbéeyéica, càmitaté nawàwa namànica càide iyúwa Dios
ichùulìaná nía. [17] Ináté máiní báawaca Dios iicáca náiwitáise cuarenta camuí bàaluité, níái imàníiyéicaté
yàacawa ibáyawanáwa. Yáté néetácawa manacúali yùucubàa càináwàiri. [18] Níái càmíiyéicaté imàni càide
iyúwaté Dios ichùulìaná, Dios icàlidacaté nàwali càimiétacanéeri iyú càmíinápináté nawàlùawa íinatalé
yái cáli íipidenácataléca Canaán Dios ichùnièricaté yàasunái irípináwa. [19] Iná wáalíacawa nainánwaná ìwali
càmitaté nawàlùawa càmicáináté neebáida Dios itàacái.

4

[1] Dios idéca icàlidaca walíni wáalíacaténáwa báisíiri iyú imàacáanápiná wawàlùacawa irìculé yái
wayamáidacatalécawa wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré, quéwa iwàwacutá waicáca wáichawa cayába
ipíchanácué abénaméeyéi péená càmita náalimápiná nawàlùacawa néré ìwalíise yái càmíináca neebáida.
[2] Iwàwacutá weebáidaca wéemìacáináté nacái yái tàacáisi cayábéerica íiméerica Dios iwasàaca wenàiwica
yàasu yùuwichàacáisi íichawa, càide iyúwaté israelitanái yéemìanáté, níara wenàiwicaca profeta Moisés
yáapichéeyéicaté. Quéwaté yái tàacáisica, càmitaté iyúudàa nía, càmicáináté neebáida càide iyúwa
áibanái yeebáidáanáté. [3] Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wawàlùapinácawa irìculé yái
wayamáidacatalépinácawa, wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré. Càité Dios íimaca ìwali yái wenàiwicanái
iyamáidacatalécawa Dios yáapicha. Dios íimacaté:
"Máinícáináté báawaca nuicáca náiwitáise, ínáté núumaca nàwali càimiétacanéeri iyú càmíinápináté
nawàlùawa irìculé yái wenàiwicanái iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré",

càité íimaca yái Diosca, éwitaté ichùnìacáaníta yái nayamáidacatalépinácatéwa. Wáalíacawa Dios imáalàidacaté imànica macáita íibaidacaléwa idécanáamité idàbaca yái èeriquéi, chènuníise nacái. [4] Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmalìcuíse sietená èeri ìwali. Iimacaté:
"Dios iyamáidacatéwa macái íibaidacalé íichawa sietená èeri irìcu",
íimaca. [5] Quéwa, càmitaté nawàlùawa, càmicáináté neebáida Dios itàacái, càide iyúwaté áiba profeta itànàaná tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:
"Càmita nawàlùapináwa irìculé yái wenàiwicanái iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré",
íimacaté yái Diosca. [6] Néese áibanái iwàlùapinácawa irìculé yái nayamáidacatalécawa Dios yáapicha chènuniré quéwa càmita níái idàbáanéeyéicaté yéemìaca yái tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càmicáináté neebáida Dios itàacái. [7] Iná Dios idéca imàacaca áiba wéenáiwanápiná, yácata siùca èeri yéewacaténá wenàiwicanái iwàlùacawa. Dios imàacacaté rey David icàlidaca tàacáisi inùmalìcuíse wáalíacaténáwa wéenáiwaná ìwaliwa. Rey David itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse madécaná camuí idécanáamité profeta Moisés yáapichéeyéi yéetácawa. Càité David itànàacaté Dios itàacái càide iyúwa núumáanácué pirí siùca tàacáwa chái cuyàluta irìcu. David íimacaté:
"Siùcade péemìacaalícué yái tàacáisica Dios íiméerica pirí, picácué piwènúada píiwitáisewa Dios íicha",
íimacaté. [8] Idécanáamité profeta Moisés yéetácawa, yáté Josué icùacaté israelitanái Moisés yáamirìcubàami. Yá Josué itécaté israelitanái Canaán yàasu cáli íinatalé. Quéwa madécaná camuí Josué idénáami, yáté Dios yèepùacaté itàaníca áiba néenáiwaná ìwali yàasu wenàiwicanái iwàlùacatalépinácatéwa irìculé yái nayamáidacatalécawa Dios yáapicha. Càita wáalíacawa càmíirita wayamáidacatalépináwa yái cáli Canaán. [9] Néese Dios icùaca ìyaca mamáalàacatani, yái wayamáidacatalépinácawa chènuniré wàyacaténá Dios yáapicha, wía yàasu wenàiwicaca. [10] Níacáiná iwàluèyéipinácawa néré nàyacaténá Dios yáapicha, nayamáidapinácawa náibaidacalé íichawa, nàuwichàacái íicha nacáiwa càide iyúwaté Dios iyamáidáanáwa íibaidacalé íichawa, idécanáamité idàbaca macáita yái èeriquéi, chènuníise nacái. [11] Iná iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái mamáalàacata macái wachàini iyúwa yéewacaténá wawàlùacawa irìculé yái wayamáidacatalépinácawa Dios yáapicha chènuniré ipíchaná wamànica càide iyúwaté níái Moisés yáapichéeyéimica càmíináté neebáida Dios.

[12] Dios itàacái idènìacáiná cáuri Dios ichàini. Máiní cachàiníirica yái Dios itàacáica, càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserùnica. Quéwa espada yáalimácáita íiríadaca iinási, yáapi nacái, néese cachàiníirica Dios itàacái macái espada íicha yáalimácáiná iwàlùacawa depuíwalé wawàwalìculé, yáalimá nacái iwàlùacawa irìculé yái wáiwitáise wabèerica áibanái íicha, yá Dios itàacái yáasáidaca asáisí cayábacaalí wáiwitáise, càita nacái báawacaalí wáiwitáise, yái wáináidáanácawa wawàwalìcuísewa càmíirica áibanái yáalíawa ìwali. [13] Canácata wéená yáaliméeri ibàacawa Dios íicha, wía Dios idàbéeyéicaté, macái wawàsi nacái Dios idàbéericaté. Dios yáalíaca iicáca wáiwitáise macáita amaláwaca. Néese áibaalípiná iwàwacutápiná wabàlùacawa Dios íipunita wacàlidáanápiná irí waináwanáwa.

Jesús es el gran sumo sacerdote

[14] Yái Jesús, yái Dios Iirica, yácata sacerdote íiwacaliná cachàiníiri íiwitáise. Jesús ichàbacatéwa macái cáli ìyéeyéica chènuniré àta iwàlùacatalétawa aléera Dios yàatalé chènuníiséerica. Dios Iiri iwàlùacatéwa néré iyúudàacaténá wía, itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha. Iná weebáidacué Jesús itàacái tài íiméeri iyú mamáalàacata. [15] Yái Jesús, yácata sacerdote íiwacaliná itàaníirica wawicáu Dios yáapicha, yáaliméerica iicáca watúulécaná, wía càmíiyéica cachàini, Jesús yùuwichàacáinátéwa càide iyúwa wàuwichàanáwa. Jesús yùuwichàacatéwa Satanás yáalimáidacaalíténi quéwa càmitaté Jesús imàni ibáyawanáwa. [16] Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa macàaluníníníwaca wasutácaténá Wacuèriná Dios íichawa, yái cáininéerica iicáca wía. Wasutácué Dios íicha iicáanápiná wapualé, imàníínápiná nacái walí cayábéeri mawèníiri iyú iyúudàacaténá wía chácaalínácaalí wawàwacutá iyúudàaca wía.

5

[1] Píalíacuéwa judíonái needácaté nèewíisewa abéeri néenáwa sacerdote íiwacalinápiná íibaidacaténáté Dios irípiná. Yáté sacerdote íiwacaliná itàanícaté nawicáu Dios yáapicha, imàacacaté nacái ofrenda, inúacaté nacái pìrái iyúwa sacrificio judíonái ibáyawaná ìwalíise, isutácaténáté Dios íicha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná íicha. [2] Aibaalíté sacerdote íiwacaliná imànicaté ibáyawanáwa, wenàiwicacáiná meedáni càide iyúwa wía macáita. Ináté yéewa yàalàaca wenàiwicanái éeréeri iyú namànicaalíté nabáyawanáwa níái càmíiyéica yáalíawa. [3] Sacerdote íiwacaliná imànicáináté ibáyawaná nacáiwa, ínáté iwàwacutáca inúaca pìrái iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalíisewa, càide iyúwaté iwàwacutáaná nacái imànica sacrificio Dios irí macái judíonái ibáyawaná ìwalíise, isutácaténáté Dios íicha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná íicha macáita. [4] Canácaté yáaliméeri ibàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná, wenàiwicanái iicácaténáni cáimiétaquéeri iyú, néeseté iwàwacutá Dios imáidacani íibaidacaténáté Dios irí càide iyúwaté Dios imáidáanáté Aarón, yái idàbáanéerité sacerdote íiwacalináca. [5] Càita nacái Cristo. Càmitaté Cristo idé ibàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha, néese Dioscata yái cài imàaquéericaté Cristo sacerdote íiwacalinásíwapiná, itàaníirica wawicáu Dios yáapicha, yái Cristo waiquéerica cáimiétaquéeri iyú. Wáalíacawa Dios idéca imànica cài, Dios íimacáináté Cristo ìwali:
"Nuìrica pía, siùca èeri nudéca numàacaca macáita náalíacawa Nuìrica pía",
íimacaté yái Diosca. [6] Càité nacái profeta itànàacaté áiba tàacáisi Dios íiméericaté Cristo irí. Dios íimacaté:

"Sacerdoteca pía càiripináta, íibaidéerica nulípiná, itàaníirica núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide
iyúwaté sacerdote Melquisedec íibaidáanáté nulípiná",
íimaca yái Diosca. 7 Idècunitàacá Cristo ìyacaté chái èeri irìcu, yáté isutáca yáawawa Dios íicha manuísíwata
àta ituíyáa imusúacatalétatéwa ituí íicha. Càité Jesús isutáca yáawawa Dios íicha, yái Dios yáalimèericaté
iwasàacani yéetácáisi íicha, ipíchanáté Jesús yéetácawa ipíchawáiseté natàtàacani cruz ìwali. Yáté Dios
yéemìaca Cristo isutáaná, Cristo yàacáináté Dios iyéininá, yeebáidaté nacái Dios itàacái. 8 Càité Cristo, éwi-
taté Dios Iiricáanítani, càicáaníta yùuwichàacatéwa yéewáidacaténátéwa yeebáidaca Dios itàacái. 9 Cristo
imànicáináté macáita càide iyúwaté Dios ichùulìanáni, íná yéewa Cristo yáalimá iwasàaca wenàiwicanái
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripináta, macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái. 10 Yáté Dios imàacaca
Cristo sacerdote íiwacalinápináca, itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha càide iyúwa sacerdote Melquisedec
imàníináté bàaluité.

Peligro de renunciar a la fe

11 Nuwàwaca nucàlidacuéca pirí madécaná tàacáisi Cristo ìwali yái itàaníirica wawicáu Dios yáapicha.
Quéwa máinícué càulenáca nucàlidaca piríni càmicáinácué piwàwa píalíaca péemìacani, càinácaalí
íimáaná. 12 Pidécuéca peebáidaca Jesucristo itàacái madécaná camuí, íná iwàwacutácué péewáidaca áibanái
wenàiwica quéechacáwatá. Quéwa càmitàacá péewáidacué áibanái. Néese iwàwacutá mamáalàacata
wéewáidacuéca pía iyú yái wawàsi màulenéerica yáwanáica Dios itàacái yéewáidéerica iyú wía. Pidécuéca
pèepùacawa machawàacaca píináidacawa iyúwa sùmài. Iwàwacutá wéewáidacuéca pía màulenéeri tàacáisi
iyú càide iyúwa quìrasìi ìiracaalí ìinisi càmicáiná idé iyáaca dàaléeri iinási. Càicuéca píade càmicáiná píalía
péemìaca càinácaalí íimáaná yái càulenéeri tàacáisica. 13 Cawinácaalí càmíiyéica yáalía yéemìaca càinácaalí
íimáaná yái càulenéeri tàacáisica, càica níade iyúwa quìrasìi ìiréeyéi ìinisi. Càmita náalía cayába macái
càulenéeri tàacáisi ìwali Dios íiméerica walí, càmita nacái náalía cayábéeri ìwali báawéeri íichaná, càide
iyúwa quìrasìi càmíiná idé iyáaca iinási. 14 Quéwa cawinácaalí yáaliérica yéemìaca càinácaalí íimáaná yái
càulenéeri tàacáisica Dios íiméerica walí, càica níade iyúwa béeyéi yáaliéyéica iyáaca dàaléeri yàacàsi.
Nadéca namànica cayábéeri madécaná yàawiría, íná náináidacawa cayába, náalía nacái cayábéeri ìwali
báawéeri íichaná.

6

1-2 Iwàwacutá wéewáidacawa wáináidacaténáwa Dios itàacái ìwali iyúwa béeyéi íiwitáise. Bàaluité
wadàbacaté weebáidaca Cristo itàacái, yá wéewáidacatéwa idàbáanéeri tàacáisi ìwali, yái tàacáisi wéemièri-
caté nacàlidáaná walí. Nacàlidacaté walí iwàwacutáaná wawènúadaca wáiwitáisewa Dios irípiná, iwàwacutá
nacái wayamáidaca wamànica wabáyawanáwa, itéericaté yàacawa wía yéetácáisi irìculé, iwàwacutá nacái
weebáidaca Dios itàacái. Nacàlidacaté walí nacái cáná yéewaná iwàwacutáca wabautizácawa. Nacàlidacaté
walí nacái ancianonái namàacaca nacáapiwa wáiwita ìwali wadàbacaalíté weebáidaca Jesucristo itàacái
nasutácaténá walí Dios áibanái yàacuésemi. Bàaluité nacái nacàlidacaté walí Dios imichàidáanápiná
yéetéeyéimiwa, yùuwichàidapiná nacái macái báawéeyéi wenàiwica càiripináta. Bàaluité wéemìaca
cayába yái idàbáanéeri tàacáisica. Iwàwacutá càmita waimáicha yái tàacáisi màulenéerica wéemièricaté
quéechatécáwa, quéwa iwàwacutá wachàbacani siùcade wéewáidacaténáwa quiríta càulenéeri tàacáisi
ìwali. 3 Siùcade wéewáidacuéwa càulenéeri tàacáisi ìwali wadàwinàidacaténá wáiwitáisewa cáalíacáiri iyú
Dios imàacacaalí wamànica cài.

4 Aibanáicáiná abénaméeyéi wenàiwica nadéca néemìaca báisíiri tàacáisi. Náalíacawa Dios imànica
cayábéeri mawèníiri iyú imàacáaná iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha. Nadéca naicáca càinácaalí
iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwica íiwitáise namànicaténá cayábéeri. 5 Náalíaca nacáiwa cayábéeri-
cani yái Dios itàacáica, náalíaca nacáiwa Dios yáasáidáanápiná ichàiniwa áibaalípiná iwàlisàidacaalí yái
èeriquéi. 6 Néese nawènúadacaalí náiwitáisewa Jesucristo íicha nèepùacaténá nacaláacawa Dios íicha,
yá càmita náalimá nèepùacawa nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná àniwa, namànicáiná báawéeri
Dios Iiri irí àniwa náucacaténá náichawani, càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàtàacani cruz ìwali àniwa,
namàacacaténá áibanái iicáaníca Dios Iiri iquíniná àniwa. Abédanamata namànica náiwitáisewa báawéeyéi
yáapicha inuéyéicaté Dios Iiri. 7 Càica níade iyúwa waicáaná cáli ìiracaalí unía yúuwàacaalíwa cáli ìwali,
Dios imànicáiná cáli irí yái cayábéerica, quéwa cáli idàwinàida báawéeri bànacalé meedá. Péemìacué
comparación: Cáli idàwinàidacaalí bànacalé cayába nalí níái ibànéeyéicani, yásí nacùaca cayábani, yái
cálica. Càita nacái Dios imànica cayábéeri mawèníiri iyú wenàiwicanái irí. Neebáidacaalí itàacái,
namànicaalí cayábéeri càide iyúwa iwàwáaná, yásí Dios imàaca nalí cayábéeri manuísíwata cachàiníwanái
mamáalàacata. 8 Quéwa áiba cáli idàwinàidacaalí báawéeri tuíri canéerica iwèni meedá, áwa yúuba
nacái, yásí caná iwèni cáli íiwacali iicáca yái cálica, yá yeemáca meedá yái báawéerimica. Càita nacái
wenàiwica càmíiyéica yeebáida Dios itàacái: Dios íináidapinácawa imáalàidáanápiná nía, yásí mesúnamáita
neemápinácawa quichái iyú.

La esperanza que nos mantiene firmes

9 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, éwitacué cài nùalàaca pía, càicáaníta càmitacué cài nuínái-
dacawa pìwali, néese núalíacawa peebáidáanácuéca Jesucristo itàacái iwasàacaténácué pía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha. 10 Dios icùacáiná wenàiwica machacànníiri iyú, íná càmita iimáichapiná yái cayábéerica
pimànníiricuéca. Càmita iimáicha nacái yái piyúudàanácuéca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái
píasáidacaténá cáininácа piicáca Dios, càide iyúwacué piyúudàaná pìacawa nía mamáalàacata nacái.
11 Quéwa máiní nuwàwaca macáita cáininácuéca piicáca áibanái mamáalàacata àta imáalàacatalétawa yái

èeriquéi, yéewacaténácué peedáca piríwa pìasu cawèníiriwa macáita, yái cayábéerica Dios imàaquéeripinácuéca piríwa. [12] Càmitacué nuwàwa pèepùa ínucuéca pía àniwa, néese nuwàwa pìyacuéca càide iyúwa níara ìyéeyéica siùca Dios yáapicha chènuniré yeedéeyéica iríwa yái cawèníirica Dios icàlidéericaté nalí ìwali cáimiétacanéeri iyú imàacáanápináté nalíni neebáidacáináté itàacái mamáalàacata tài íiméeri iyú.

[13] Bàaluité Dios icàlidacaté Abraham irí ìwali yái imàníinápinácaté Abraham irí cayábéeri, yásí Dios icàlidacaténi íipidená yáapichawa, cáimiétacanéeri iyú nacái, yéewacaténáté Abraham yáalíacawa Dioscata yái imàníiripinácaté irí yái cayábéerica. Càita Dios icàlidacaté Abraham iríni íipidená yáapichawa canácáiná áiba cachàiníiri Dios íicha, canáca nacái áiba yáaliméeri imànica càide iyúwa Dios imàníiná. [14] Yáté Dios íimaca Abraham irí: "Báisíiricata núuma pirí, numànipiná piríwa cayábéeri manuísíwata. Numàacapiná nacái manùbéeyéipiná níara pitaquénáiná", íimacaté yái Diosca. [15] Dios icàlidacáináté cài Abraham iríni, íná Abraham icùacaté mamáalàacata matuíbanáiri iyú. Néese càité Dios imànica iríni, imàacacaté quéenibeca yái Abrahamca; yá Abraham idènìacaté ìiriwa íipidenéericaté Isaac, càide iyúwaté Dios íimáaná Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. [16] Péemìacué comparación: Aiba wenàiwica báawéeri íiwitáise iwàwacaalí áibanái yeebáidaca itàacái, yá icàlidaca nalíni Dios íipidená yáapicha, cachàinicáiná wenàiwica íichani, yái Diosca. Néese idécanáami cài icàlidacani, yásí áibanái càmita nawàwa náimaca càmíinápiná báisí itàacái náimacáiná Dios yùuwichàidapinácasa nía. [17] Quéwa Dios càmita imàni càide iyúwa wenàiwica imàníiná. Néese Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyúni yéenibe iríwa báisíiricani yái itàacáica, wía yàasu wenàiwicaca Dios imàaquéeyéipináca irí yái cawèníirica càide iyúwaté icàlidáaná walí cáimiétacanéeri iyúni. Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyú walíni, imàníinápiná walí macáita machacàníiri iyú, càide iyúwaté íimáaná wáalíacaténáwa càmíiripiná iwènúada íiwitáisewa íicha yái wawàsi imàníiricaté wáapicha.Ináté Dios icàlidacaténi íipidená yáapichawa Abraham irí cáimiétacanéeri iyú, Abraham yáalíacaténátéwa báisíiri iyúcani Dioscata yái imàníiripinácaté irí cayábéeri. [18] Iná Dios idéca yáasáidaca walíni pucháiba wawàsi iyú, níái pucháiba wawàsi càmíiyéica idé iwènúacawa, yái Dios itàacáica, yá nacái Dios íipidenáca. Wáalíaca nacái Dios, yái cachàníirica íiwitáise, càmíiri yéewa cachìwa itàacái ìwaliwa, íipidená ìwali nacáiwa. Iná yéewa wáalimá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali tài íiméeri iyú, yái ichàiniadéerica wawàwa, wía isutéeyéica yáawawa Dios íicha icùanápiná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Yá wadéca weebáidaca itàacái, wáalíaca nacáiwa báisíiri iyú iwasàanápiná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. [19] Néese wáalíacáináwa báisíiri iyú Dios iwasàanápiná wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, íná yéewa cachàinica wáiwitáise weebáidáanápiná Jesucristo itàacái mamáalàacata. Péemìacué comparación: Càica wíade iyúwa nave lancha nacáiri yèericawa manuíri úni yáacubàa. Yái naveca idènìaca yàasu ancla imiériwa yéenúlusi ìwalíiri úni yáaculé ipíchaná nave iméeràacawa cáuli iyú, màladàca ichàini iyú nacái. Càita wía nacái. Càmita waméeràawa Dios íicha, wàyacáiná abédanamata Jesús yáapicha, yái iwàluèricatéwa Dios yàatalé, aléera yáawàaná íinatawáise ìyéerica templo irìcu chènuníiséerica. [20] Jesús iwàlùacatéwa néré yàacùacaténá walí wawàlùanápináwa néré Dios yàatalé, Dios imàacacáináté Jesús sacerdote íiwacaliná càiripináta itàaníiri wawicáu Dios yáapicha càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íibaidáanaté Dios irí bàaluité.

7

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

[1] Bàaluité Melquisedec, yácata Salem ìyacàlená icuèrináca, sacerdote nacáicani íibaidéericaté Dios irípiná, yái Dios chènuníiséerica, itàanícaténáté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Néenialíté Abraham imànica ùwicái áiba yàcalé icuèrinánái íipunita iwasàacaténá náicha ìirináwa íipidenéericaté Lot. Néeseté idécanáamité Abraham imawènìadaca nacuèrinánái, yásí Abraham yèepùacawa ùwicái íicha. Yáté Melquisedec yàaca íipunitáidaca Abraham, itàidacaténáténi. Melquisedec isutácaté Dios íicha imàníinápiná cayábéeri Abraham irí. [2] Dios iyúudàacaté Abraham, íináté Abraham imàacaca cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Abraham yèepùadacaté madécaná cawèníiri nacuèrinánái íicha, níái nacuèrinánái íibèeyéicaté Abraham ìiriná imanùbacanái yáapicha. Néese macái néená níái diéyéica cawèníiyéi yàasusica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú, Dios iyúudàacáináté Abraham. Melquisedec íipidená íimáanáca "Yái Wacuèriná mabáyawanéerica, icuèrica wía machacàníiri iyú", íimáanáca. Salem ìyacàlená íipidená íimáanáquéi "Matuíbanái"; íná Melquisedec icuèricáináté Salem ìyacàlená, íná yéewa íimáanáquéi nacái "Yái Wacuèrináca, wía ìyéeyéica matuíbanáiri iyú, cayábacáiná wáapicha Dios", íimáanáquéi. [3] Profetanái càmitaté nacàlida walí Melquisedec yáanirimi ìwali, yáatúami nacái, yàawirináimi nacái. Càmitaté nacàlida walí càicaalínácaalíté Melquisedec imusúa iicá èeri, càita nacái càicaalínácaalíté yéetáwa. Iná yéewa yái Melquisedec càicanide iyúwa Dios Iiri, abéeri sacerdote ìyéerica càiripináta, itàaníirica Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu.

[4] Iná píináidacuéwa cayába ìwali yái Melquisedec, cachàiníiricani macái wenàiwica íicha bàaluité. Cachàinicaté Melquisedec wàawirimi Abraham íicha, íináté Abraham imàacaca cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Macái néená níái diéyéica yàasusica cawèníiyéica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí, yái cawèníiri yàasusi Abraham yèepùadéericaté náicha níái nacuèrinánáica Abraham imàníiyéicaté íipunita ùwicái. [5] Píalíacuéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté. Yái tàacáisi icàlidaca Leví itaquénáinámi ìwali níacata iwàwacutéeyéicaté íibaidaca Dios irí iyúwa sacerdotenái. Dios imàacacaté sacerdotenái yeedáca cawèníiri yàasusi ofrenda piná néenánái íichawa, níái israelitaca. Macái néená níái diéyéica yàasusica israelitanái yeedéeyéicaté iríwa, sacerdotenái yeedácaté náicha abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios irípiná. Càité sacerdotenái icobraca nía, éwita néenánáicáaníta

nía, nadènìacáanítaté nacái nàawirimiwa abéerita, yái Abrahamca. [6] Quéwa yái Melquisedec éwitaté
càmicáaníta Leví itaquérinámini, càicáanítaté yeedáca ofrenda Abraham íicha; macái néená níái diéyéica
yàasusica Abraham idènièricaté, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú,
cachàinicáináté Melquisedec Abraham íicha éwitaté Dios icàlidacáanítaté Abraham irí cáimiétacanéeri
iyú imàníínápináté Abraham irí cayábéeri. Melquisedec nacái icàlidacaté cayábéeri tàacáisi Abraham
íipidená ìwali yéewacaténáté Dios imànica Abraham irí cayábéeri, Melquisedec yáalimácáináté itàaníca
Dios inùmalìcuíse. [7] Iná yéewa macáita wáalíacawa cachàinicaté Melquisedec Abraham íicha, yácáináté
Melquisedec yáalimácaté icàlidaca cayábéeri tàacáisi Abraham íipidená ìwali yéewacaténáté Dios imànica
cayábéeri cachàiníwanái Abraham irí. [8] Chái èeri irìcu israelitanái yèewi sacerdotenái yeedáca ofrenda
néenánái israelita íichawa; macái néená níái diéyéica yàasusica wenàìwica yeedéerica iríwa, sacerdotenái
yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios irípiná. Quéwa idécanáamité béeyéica níái sacerdoteca,
yáté néetácawa, quéwa profetanái natànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse Melquisedec ìwali càide iyúwa
Melquisedec ìyaca nacáicaalí siùcáisede mamáalàacata càiripináta. Iná yéewa wáalíacawa cachàiníirica
Melquisedec áibanái sacerdote íicha canánama. [9-10] Bàaluité Abraham imàacacaalíté cawènníiri yàasusi
ofrenda iyú Melquisedec irí, néenialíté càmitàacá imusúa iicá èeri yái Abraham itaquérinápinácaté
íipidenéericaté Leví, yái macái sacerdotenái yàawirimica. Siùca sacerdotenáica níái Leví itaquénáinámi,
yá needáca ofrenda israelitanái íicha; macái néená níái diéyéica yàasusi israelitanái yeedéerica iríwa,
Leví itaquénáinámi yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda. Bàaluité Abraham idènìatàacáwa nía iiná
irìcuwa, níara Leví itaquénáinámi, Leví nacái, Melquisedec yàacaalíté íipunitáidaca Abraham. Iná yéewa
wáalimá wáimaca nàwali níái sacerdoteca, Leví itaquénáinámica, namàacacaté ofrenda Melquisedec irí,
yácáináté nàawirimi Abraham imàacacaté cawènníiri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí madécaná camuí
ipíchawáiseté namusúa naicá èeri. Càica wáalíacawa cachàiníirica Melquisedec macái sacerdotenái íicha
canánama, níái Leví itaquénáinámica.

[11] Néeseté madécaná camuí Abraham idénáamité, Dios imàacacaté itàacáiwa Israel itaquénáinámi irí.
Yáté Dios yeedáca Leví itaquérinámi íipidenéericaté Aarón, yéenibe yáapichawa náibaidacaténáté Dios
irí iyúwa sacerdotenái, itàaníiyéipinácaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Quéwa càmitaté yéewa
Aarón itaquénáinámi iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càmicáináté sacerdotenái
yáalimá mabáyawanáca imànica wenàiwicanái. Ináté iwàwacutáca Dios ibànùaca Cristo, yái áiba íiwitáaná
sacerdote Aarón itaquénáinámi íicha, yái Cristo ìyéerica càide iyúwaté Melquisedec ìyáanáté. [12] Dios
imàacacáiná walí wàlisài íiwitáaná sacerdote, yái Cristoca, íná iwàwacutá ìyaca áiba wàlisài tàacáisi
sacerdote ìwali, áiba íiwitáaná tàacáisi profeta Moisés yàasu tàacáisi íicha, yái tàacáisi Moisés itànèericaté
Dios inùmalìcuíse. [13] Wáalíacawa iwàwacutáca ìyaca wàlisài tàacáisi càmicáiná Leví itaquérinámi yái
Wáiwacalica, yái Dios itàacái icàlidéerica walí ìwali. Wáiwacali idènìaca áibata yàawiríawa náicha
níái sacerdote yàawiríaca. Canácatáita Wáiwacali yàawiría yéená íibaidaté Dios irí iyúwa sacerdote.
[14] Wáalíacawa Judá itaquérinámicani yái Wáiwacalica. Bàaluité Dios íimacaté abéeri Judá itaquérinámi
icùanápináté israelitanái. Càmitaté Dios ichùulìa profeta Moisés yeedáanápináté Judá itaquénáinámi
náibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái itàaníiyéipináté Dios yáapicha wenàiwica iwicáu.

[15] Iná wáalíacawa amaléeri iyú ìyaca áiba wàlisài sacerdote íiwitáaná, yácáiná Cristo, yácata wàlisài
sacerdoteca íibaidéerica Dios irípiná càide iyúwaté Melquisedec ìyáanáté, itàanícaténá wawicáu Dios
yáapicha. [16] Bàaluité Dios yeedáca Leví itaquénáinámi sacerdotenáipináté nía íibaidéeyéipiná irí. Quéwa
càmita Dios imàaca walí Cristo sacerdotepiná yàawiría ìwalíisewa, néese Dios imàacaca sacerdotecani yái
Cristoca, Cristo idènìacáiná icáuca cachàiníiriwa yái càmíirica imáalàawa, càmíirica nacái áiba yáaliméeri
imáalàidaca. [17] Wáalíacawa báisíiricani Dioscáiná idéca cài íimaca Wáiwacali irí:

"Sacerdoteca pía càiripináta, íibaidéerica nulípiná, itàaníirica núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide
iyúwaté sacerdote Melquisedec íibaidáanáté nulípiná",

íimaca yái Diosca. [18] Yái quéechéericaté tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaté
nalíni càinácaalíté iyú sacerdotenái iwàwacutáaná íibaidaca Dios irí, àta Wáiwacali yàanàacatalétaté.
Dios idéca iwènúacawa íicha yái quéechéeri tàacáisimica sacerdotenái ìwalíirica, machawàacacáináté nía,
níái sacerdoteca, càmíiyéicaté yáalimá iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. [19] Níái
sacerdoteca náibaidacaté Dios irí càide iyúwaté Dios ichùulìaná profeta Moisés icàlidáanápináté nalíni.
Quéwa càmitaté náalimá mabáyawanáca namànica wenàiwica Dios iicá. Néese siùcade wadènìaca Cristo,
yái cayábéeri náicha canánama sacerdoteca, mabáyawanéerica imànica wía Dios iicápiná, imàaquéeri nacái
wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa.

[20] Dios icàlidacaté tàacáisi íipidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyú Dios
idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica, itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha. [21] Dios
càmitaté icàlida càiri tàacáisi áibanái sacerdote ìwali, níái Leví itaquénáinámica. Néese Dios icàlidacaté
tàacáisi íipidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyú idéca imàacaca sacerdotecani
càiripináta yái Wáiwacalica. Iná cài Dios íimaca Cristo irí:

"Núa, Picuèriná Dios, nucàlidacaté tàacáisi nuípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú yéewacaténá
macáita náalíacawa báisíiri iyúcani, yá canácatáita nuwènúadapiná nuíwitáisewa íicha. Núumacaté
pirí: 'Sacerdoteca pía càiripináta, íibaidéerica nulípiná, itàaníirica núapicha nùasu wenàiwicanái
iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íibaidáanáté nulípiná', càité núumaca pirí",

íimacaté yái Diosca Wáiwacali irí. [22] Jesús ìyacáiná sacerdote càiripináta itàanícaténá wawicáu Dios
yáapicha, íná wáalíacawa Jesús idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha cayábéeri íicha yái

bàaluisàimi wawàsica, Dios imàníiricaté israelitanái yáapicha icùanáté nía iyúwa yàasu wenàiwicanáiwa.
Yái wàlisài wawàsi Jesús imàníirica walípiná Dios yáapicha íimáanáca Dios icùanápiná wía càiripináta,
Jesús ìyacáiná càiripináta. 23 Manùbacaté níái sacerdoteca bàaluisàna, Leví itaquénáinámica, càmicáináté
nadé náibaidaca Dios irípiná càiripináta néetácáinátéwa nàacawa, ínáté càmita náalimá natàaníca Dios
yáapicha wenàiwicanái iwicáu càiripináta. 24 Quéwa Jesús càmíiripiná yéetáwa, íná yéewa íibaidaca
Dios irípiná càiripináta iyúwa sacerdote itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha; càmíiripiná Jesús imàaca
íichawa íibaidacaléwa áiba sacerdote irí, canásíwata. 25 Iná yéewa Jesús yáalimá iwasàaca wía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha báisíiri iyú càiripináta, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái, wamawiénidacaténá Dios
wáiwitáise iyúwa Jesús ìyacáiná càiripináta isutácaténá Dios íicha walípiná, itàanícaténá wawicáu Dios
yáapicha nacái.
26 Iná Jesús, yácata sacerdote íiwacaliná báisíirica íibaidéerica Dios irípiná, yái wawàwacutéerica itàaní-
caténá wawicáu Dios yáapicha. Yá mabáyawanéericani, càmíirica nacái yáalimá imànica ibáyawanáwa.
Yái Jesúsca, yácata áiba íiwitáaná wenàiwica cabáyawanéeyéi wenàiwica íicha, ìyéerica siùcáisede
déeculé náicha, Dios imichàidéericaté chènuniré náicha canánama níái cáli chènuníiséeyéica, icùacaténá
macáita Dios yáapicha. 27 Càmita iwàwacutá Jesús íibaidaca càide iyúwa áibanái sacerdote íiwacanánái.
Iwàwacutácaté nanúaca pìrái namànicaténá sacrificio Dios irí èeri imanùbaca. Quéechacáwa nanúacaté
pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalíisewa nasutácaténáté Dios íicha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa
nabáyawaná íicha. Néeseté nanúaca áiba pìrái iyúwa sacrificio àniwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise
cayábacaténá Dios iicáca náiwitáise. Càmita iwàwacutá Jesús imàni cài, néese Jesús imànicaté abéta
sacrificio abé yàawiríata, cawèníirica càiripináta, imàacacaté icáucawa wáichawalíná, nanúacaténáteni
cruz ìwali, yùuwichàacaténátéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná ìwalíise. 28 Dios ichùulìacaté
profeta Moisés yeedáanápináté Aarón itaquénái náibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdote íiwacanánái,
itàaníiyéipinácaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Quéwa èeri mìnanái meedá nía, cabáyawanéeyéica.
Néeseté madécaná camuí Moisés idénáamité, Dios icàlidacaté tàacáisi íipidená yáapichawa cáimiétacanéeri
iyú wáalíacaténáwa báisíiri iyúcani idéca imàacaca sacerdote íiwacalinácani, yái Iirica mabáyawanéerica,
imàníirica macáita càide iyúwa Dios ichùulìaná, yéewacaténá íibaidaca Dios irípiná càiripináta iyúwa
sacerdote íiwacaliná, itàaníirica wawicáu Dios yáapicha.

8

Jesús, mediator de un nuevo pacto

1 Péemìacué cayába, ìyaquéi walí sacerdote íiwacaliná, yái Cristoca, itàaníirica wawicáu Dios yáapicha.
Cristo idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténá macáita Dios yáapicha. 2 Yá Cristo
íibaidaca ìyaca iyúwa sacerdote báisíiri templo irìculé ìyéerica chènuniré, Wacuèriná Dios imàníiricaté,
càmíirica wenàiwica imàni.
3 Iwàwacutácaté macái sacerdote íiwacaliná imàaca cawèníiri yàasusi ofrenda iyú Dios irí, iwàwacutácaté
nacái inúaca pìrái iyúwa sacrificio Dios irí wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise yéewacaténáté Dios imàacaca
iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha bàaluité. Iná iwàwacutácaté Jesucristo imàacaca cayábéeri wawàsi
nacái Dios irí ofrenda piná. 4 Jesucristo ìyacaalícáwa siùca chái èeri irìcutá, càmita judíonái ibatàa
íibaidaca Dios irí templo irìcu iyúwa sacerdotetá, càmicáiná Leví itaquérinámini, yái Jesucristoca; yá
nacái judíonái nadènìaca mamáalàacata néenánáiwa sacerdote íibaidéeyéica templo irìcu inuéyéica pìrái
iyúwa sacrificio wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise càide iyúwaté profeta Moisés ichùulìanáté nàawirináimi,
manùbacáiná níái judíoca càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. 5 Quéwa canéerica iwèni meedáni yái
náibaidacaléca siùcáisede, níái judíonái yàasu sacerdoteca, náibaidacáiná chái èeri irìcu meedá. Nàasu
templo, yácata báisíiri templo yéenáiwaná meedáni, yái báisíiri templo ìyéerica chènuniré, Dios ìyacàle
báisíirica. Càica wáalíacawa bàaluitécáiná ipíchawáiseté profeta Moisés ichùulìaca israelitanái imànica
Dios yàasu capìima mabáyawanéeri, yái capìima íimamisíirica, israelitanái isutácatáipiná Dios íicha, yáté
Dios íimaca Moisés irí: "Píibaida cáalíacáiri iyú. Pimàni macáita cayába càide iyúwa yái núasáidéerica pirí
capìima yéenáiwanápiná manuíri dúli íinatalé íipidenéerica Sinaí", íimaca yái Diosca. Càité Dios yáasáidaca
Moisés irí báisíiri templo chènuníiséeri yéenáiwanápiná yéewacaténáté Moisés yáalíacawa càinácaalíté
iyú iwàwacutáaná namànica Dios yàasu capìima mabáyawanéeri israelitanái isutácatáipináté Dios íicha
chái èeri irìcu. 6 Quéwa siùcáisede Jesucristoca, yái íibaidéerica Dios irípiná iyúwa sacerdote íiwacaliná
itàaníicaténá wawicáu Dios yáapicha, yácata imàníirica ìyaca culto máiníiri cayába cachàiníwanái íicha yái
culto sacerdotenái imàníirica chái èeri irìcu. Càita Jesucristo idéca imàacaca wàyaca abédanamata Dios
yáapicha Jesucristocáiná idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha, Dios icùaná wía. Yái wàlisài
wawàsi, cayábéericani bàaluisàimi wawàsi íicha Dios imàníiricaté israelitanái yáapicha, Dioscáiná idéca
icàlidaca walíni cáimiétacanéeri iyú imàníinápiná walí cayábéeri cachàiníwanái.
7 Yái quéechéericaté wawàsi càmita iyúudàa wenàiwicanái cayába imàacacaténá mabáyawanáca nía Dios
iicápiná, íná iwàwacutácaté Dios imànica wàlisài wawàsi wenàiwicanái yáapicha. 8 Quéwa cabáyawanácaté
Dios iicáca níara israelitaca namànicáináté nabáyawanáwa. Cài íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté Dios
inùmalìcuíse:

"Wacuèriná Dios íimaca: Aibaalípiná numànipiná wàlisài wawàsi náapicha níái Israel itaquénáinámica, Judá
itaquénáinámi nacái, nucùanápiná nía cayábéeri iyú.
9 Yái wàlisài wawàsica càmíiripiná càide iyúwa bàaluisàimi wawàsi numànníiricaté nàawirináimi yáapicha
bàaluité numusúadacaalíté nía Egipto yàasu cáli íicha càide iyúwa wenàiwica itécaalí ìiriwa icáapi

ìwali. Néese càmicáináté namàni càide iyúwaté nuchùulìaná nía, ínáté núucaca nuíchawa nía,
íimaca yái Diosca.
10 Néese Dios íimaca àniwa: Aibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipiná náapicha wawàsi
àniwa, nucùanápiná nía, níái Israel itaquénáinámica. Càipiná numànica nalí, núa Nacuèriná
Diosca: Numàacapiná nuíwitáise náiwitalìcu, náalíacaténáwa nutàacái ìwali nawàwalìcuísewa,
yéewanápiná neebáidaca machacànníiri iyú càide iyúwa nuchùulìaná nía. Yá núapinácata Nacuèriná
Diosca, níapinácata nacái nùasu wenàiwica cáinininéeyéica nuicáca.
11 Càmita iwàwacutápiná néewáidáyacacawa náalíacaténá nùwali, níái náapichéeyéica, nía nacái
néenánáica, macáicáiná náalíapináca nùwali, macáita púubéeyéi, béeyéi nacái.
12 Yá numàacapináca nuwàwawa nabáyawaná íicha, càmita quirínama nuèpùa nuwàwalica yái báawéerica
namànníiricaté, íimacaté yái Diosca",
cài íimaca yái profetaca. 13 Dios idéca icàlidaca walí yái tàacáisica wàlisài wawàsi ìwalíirica, yái wawàsi
Dios imànníirica wáapicha Jesucristo ìwalíise, íná yéewa wáalíacawa Dios idéca iicáca quéechéeri wawàsi
càiride iyúwa éwisàimi, yái wawàsi Dios imànníiricaté abéta israelitanái yáapicha, Leví itaquénáinámi
íibaidacaténáté Dios irí iyúwa sacerdotenái. Yá idéca imáalàacawa yái éwisàimi wawàsica sacerdotenái
ìwalíirica, Dioscáiná idéca imàacaca íichawani.

9

El templo terrenal y el templo celestial

1 Quéechatécáwa Dios imànicaté wawàsi israelitanái yáapicha, imàacacaténá Leví itaquénáinámi íibaidaca
irí iyúwa sacerdotenái. Yáté Dios icàlidacaté profeta Moisés iríni, càinácaalíté iyú iwàwacutáaná sac-
erdotenái imànica culto chái èeri irìcu Dios yàasu capìima mabáyawanéeri irìculé, yái manuíri capìima
íimamisíirica, israelitanái isutácatáipináca Dios íicha bàaluité. 2 Namànicaté manuíri capìima idènièricaté
imàdáanáwa pucháiba. Idènìacaté inùmawa abéeri yáawàaná. Iinatawáise yái capìima inùma wáluméerica
ìyacaté idàbáanéeri imàdáanáca íipidenéerité Mabáyawanéeri. Imàdáaná irìcu ìyacaté abéeri lámpara, àicu
cáiwináca nacáiri iicácanáwa, sietéericaté icamalá imanùbaca. Iyacaté néeni abéeri mesa nacái, nalìadéer-
icaté íinata pan namàaquéericaté Dios irí ofrenda iyú sacerdotenái iyáapiná. 3 Bamuchúamibàa capìima
irìcu ìyacaté áiba yáawàaná, wáluma cáucuíri iyú. Iinatawáise yái pucháibáanáca yáawàaná, ìyacaté áiba
imàdáaná capìima imáalàanáwa. Yái imàdáaná, yácata Dios ichàini ìyacataléca, yái Dios mabáyawanéerica
náicha canánama, ínáté imàdáaná íipidenácaté Mabáyawanéeri náicha canánama. 4 Iyacaté oroíri altar
mesa nacáiri ìyéericaté mawiénita pucháibáanáca yáawàaná irí. Neemácaté pumèníiri isàni altar íinata
nàacaténá Dios icàaluníníná. Iyacaté nacái Dios yàasu yàalusi nacáiri mabáyawanéeri nachanàidéeri macáita
íinatabàa oro iyú. Yàalusi nacáiri irìculé náawináidacaté oroíchúa catùa ipuniéchúawa maná iyú, yái pan
nacáirica Dios ibànuèricaté nalí chènuníise nayáapiná. Náawináidacaté nacái Aarón yàasu àicu yàalusi
nacáiri irìculé, yái Aarón yàasu àicu yèepuèricaté imusúadaca íiwináwa àniwa. Nàyacaté nacái íba yàalusi
nacáiri irìcu, níái pucháiba sàabadéeyéica íba Dios itànèeyéicaté ìwali itàacáiwa diez namanùbaca tàacáisi
israelitanái yeebáidacaténáté iyúwa Dios ichùulìaná nía. 5 Pucháiba querubín yéenáiwaná ángel càanabáiyéi
náipunitawáaca nabàlùacawa nalíwáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé íinata, naicáidaca yàalusi inùma irí.
Dios ichàini icamaláná icànacaté mèlumèluíri iyú bamuchúamibàa náicha níái querubín yéenáiwanáca.
Querubín yàanabái ipùata yàanàacaté iwéréwáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé iwicáulé. Yái yàalusi
nacáiri inùmabàalé íipidenéericaté "Dios imàacacatái iwàwawa wabáyawaná íicha". Sacerdote íiwacaliná
idàchìadacaté pìrái íiranámi yàalusi inùmabàalé ìwali yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa israelitanái
ibáyawaná íicha. Quéwa canáca nulí èeri cayába siùcade nucàlidáanápiná macáitani ìwali yái wawàsica.
6 Càité nachùnìaca capìima bàaluité. Sacerdotenái nawàlùacatéwa èeri imanùbaca irìculé yái
capìima imàdáanáca idàbáanéerica namànicaténá culto Dios irí càide iyúwaté Dios ichùulìaná nía
nàanápináté Dios icàaluníníná. 7 Quéwa abéericata sacerdote íiwacaliná iwàlùacatéwa irìculé yái imàdáaná
imáalàidáanáca abé yàawiríata camuí imanùbaca, aléera Dios ichàini icamaláná mèlumèluíri ìyacatáica, yái
Dios mabáyawanéerica náicha canánama. Sacerdote íiwacaliná iwàlùacaalítéwa néré, iwàwacutácaté itéca
pìrái íiranámi. Itéca pìrái íiranámi yái inuéricaté iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalíisewa, yéewacaténáté
Dios imàacaca iwàwawa sacerdote íiwacaliná ibáyawaná íicha. Itécaté nacái áiba pìrái íiranámi sacerdote
inuéricaté macái israelitanái ibáyawaná ìwalíise, Dios imàacacaténáté iwàwawa nabáyawaná íicha, yái
báawéerica càmíiricaté náalíawa namànicaté. 8 Quéwa sacerdotenái imànicaté culto èeri imanùbaca
idàbáanéeri imàdáaná irìcu nàacaténá Dios icàaluníníná. Càita Espíritu Santo yáasáidaca walí wáalía-
caténáwa idècunitàacá namànicaté culto idàbáanéerica capìima imàdáaná irìcu, yáté canáca yéewaná
macái wenàiwica yàacawa mawiénita Dios irí, canácáináté áiba yáaliméeri mabáyawanáca imànica nía
Dios iicá. Càide iyúwa canáanáté yéewaná nawàlùacawa áiba imàdáaná irìculé naicácaténáté Dios ichàini
icamaláná mèlumèluíri, càité nacái canácaté yéewaná wenàiwica nàacawa chènuniré nàyacaténá Dios
yáapicha, càmitaté nacái yéewa nàyaca abédanamata Dios yáapicha. 9 Iná Espíritu Santo yéewáidaca wía
siùca comparación iyú ìwali yái capìimami bàaluisàimica, capìima yàasu wawàsi ìwali nacái. Ewitaté
namàacacáaníta ofrenda Dios irí, nanúacaté nacái pìrái iyúwa sacrificio Dios irí imàacacaténáté iwàwawa
nabáyawaná íicha càide iyúwaté ichùulìaná nía, càicáaníta càmitaté yáalimá pìrái íiranámi mabáyawanáca
imànica nía Dios iicá, níái yèeyéicaté Dios icàaluníníná pìrái íiranámi iyú. 10 Yái bàaluisàimi tàacáisica
càmitaté idé iwàlisàidaca wenàiwica íiwitáise nàyacaténáté machacànníiri iyú, néese yéewáidacáita nía
meedá càirríinácaalíté yàacàsi Dios imàaquéeri nayáaca, càirríinácaalí wawàsi nacái Dios imàaquéeri nàiraca,

càinácaalíté iyú nacái iwàwacutáaná nàapìdaca náichawa masacàacaténá Dios iicáca nía. Yái bàaluisàimi
tàacáisica ichùulìacaté wenàiwica nachùnìanápináté náinatabàawa; yéewáidacaté nía Dios ìwali nacái, àta
yéenáiwaná yàanàacatalétaté Dios ichùnìanápináté cayába wàlisài wawàsi yàasu wenàiwicanái yáapichawa
Cristo ìwalíise.

11 Quéwa Cristo yàanàacaté. Siùcáisede Cristoca yái sacerdote íiwacaliná íibaidéerica Dios irípiná,
itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha. Yá Cristo imànica ìyaca walí cayábéeri càmíiricaté wenàiwica
yáalíawa ìwali bàaluité. Imichàacatéwa chènuniré, dèeculé capìraléeri cáli íicha, càide iyúwaté sacerdote
íiwacaliná ichàbáanátéwa irìcubàa yái capìima imàdáanáca idàbáanéerica. Yá Cristo iwàlùacatéwa
templo chènuníiséeri irìculé, yái báisíiri temploca, cayábéeri íicha, mabáyawanéeri íicha nacái yáara
capìimami bàaluisàimica. Yái templo chènuníiséerica, càmíirita wenàiwica imànicaléta, càmíirita nacái
ìya chái èeri irìcu. 12 Cristo iwàlùacatéwa irìculé yái mabáyawanácataléca náicha canánama, Dios ìyacatái
chènuníiséerica, quéwa càmitaté Cristo ité chivo íiranámi, pacá yéenibe íiranámi nacái; néese Cristo
itécaté íiranátawa iyúwa sacrificio yéetácáinátéwa macái wenàiwica íichawalíná. Càité iwàlùacawa abé
yàawiríata imànicaténáté sacrificio; càmita quirínama iwàwacutá yèepùa imànica sacrificio àniwa. Cristo
idéca iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripináta. 13 Bàaluité Dios ichùulìaca sacerdotenái
nadàchìadaca toro íiranámi, chivo íiranámi nacái wenàiwica ìwali níái wenàiwicaca Dios iiquéeyéicaté
iiná casaquèeri iyú. Nachùchùaca becerra imeníináami wenàiwica ìwali nacái Dios iicácaténá nainá
masaquèeri iyú yéewacaténáté nasutáca níawawa Dios íicha àniwa. Macáita yái wawàsica namànicáitaté
wenàiwica íinatabàa meedá. 14 Quéwa cawènicáináté níara wawàsi bàaluisàimica masacàacaténáté Dios
iicáca wenàiwica iiná, ¡íná yéewa wáalíacawa cawènica Cristo íiraná cachàiníwanái náicha, masacàanápiná
imànica wáiwitáise Dios iicápiná! Yácáiná Cristo imàacacaté icáucawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái
càmíirica imáalàawa. Càité Cristo yéetácawa imànicaténáté càide iyúwa Dios iwàwáaná. Yéetácatéwa
iyúwa mabáyawanéeri sacrificio wabáyawaná ìwalíise. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná yéewa
íiraná masacàaca imànica wáiwitáise canánama íicha yái báawéerica wamànníirica itéericaté yàacawa wía
yéetácáisi irìculé. Iná siùcáisede wáalimá wáibaidaca cáuri Dios irípiná.

15 Ináté cài Jesucristo iyúudàaca wía: Yéetácatéwa wáichawalíná yéewacaténá itàaníca wawicáu Dios
yáapicha. Càita Jesucristo imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha cayábacaténá Dios iicáca
wía. Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, yái
báawéerica wamànníiricaté idècunitàacá wàyacaté càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi íimáaná. Càité Jesucristo
imànica walí yéewanápiná wía Dios imáidéeyéica weedáca walíwa yái cawènníirica càmíirica imáalàawa
Dios icàlidéerica walí ìwali cáimiétacanéeri iyú yàanápiná walíni. 16 Péemìacué comparación romanonái
íiwitáise ìwali: Ipíchawáise romanosàiri yéetácawa, yásí itànàaca cuyàluta icàlidacaténáni càide iyúwa
iwàwáaná naseríaca yàasumi idécanáami yéetácawa. Quéwa canéeritàacá iwèni yái cuyàlutaca àta
náalíacatalétawa báisíiri iyúcani yéetácatéwa, yái itànèericaté cuyàluta. 17 Iná càmíiritàacá cawèni yái
cuyàlutaca idècunitàacá cáucani yái itànèericani, íná canáca yéewaná áiba wenàiwica yeedáca nalíwa
yàasu cawèníiri càide iyúwaté icàlidáaná nalíni. Quéwa yéetácanáamiwa yái itànèericaté cuyàluta, yásí
cawèníirica nalí cuyàluta, níái yeedéeyéipináca iríwa yàasumi. 18 Càité nacái Dios imànicaté quéechéeri
wawàsi israelitanái yáapicha, yáté càmíiritàacá cawèni yái bàaluisàimi tàacáisica àta nanúacatalétaté pìrái
iyúwa sacrificio. Iináté israelitanái inúaca pìrái iyúwa sacrificio cawènicaténáté namànica nalíwa yái wawàsi
Dios imànníiricaté náapicha. 19 Bàaluité profeta Moisés iléecaté Dios itàacái macái israelitanái irí, yái tàacáisi
Dios ichùulièrica neebáidaca nàyacaténáté machacànníiri iyú Dios iicá. Néese Moisés yeedáca púubanaméeri
hisopo yéetaná yàana idènièrica pumèníiri ibáináwa. Yá yéepùaca hisopo yéetaná yàana quíiréeri lana
iyú. Néese íisapíadacaténi pacá yéenibe íiranámi iyú, chivo íiranámi iyú nacái, yèewìadéerica úni
yèewi. Yá idàchìadacaté íiranámi cuyàluta ìwali, yái cuyàluta idènièricaté Dios itàacái Dios ichùulièricaté
israelitanái yeebáidaca. Néese Moisés idàchìadacaté nacái pìrái íiranámi macái wenàiwica ìwali, yái pìrái
íiranámi yèewìadéerimica úni yèewi, masacàacaténáté Dios iicáca nía. 20 Néese Moisés íimacaté nalí:
“Yácata íiranámi, yái pìráimica yéetéerimicawa pibáyawaná ìwalíisecué masacàacaténácué Dios iicáca pía,
yéewanápiná cawènica yái wawàsica Dios imànníiricuéca píapicha, peebáidáanápiná iyúwa ichùulìanácué
pía”, íimacaté nalí yái Moisésca. 21 Moisés idàchìadacaté nacái pìrái íiranámi Dios yàasu manuíri capìima
ìwali, yái nasutácatáipináca Dios íicha. Idàchìadaca pìrái íiranámi macái yàalubáisi imanùbaca ìwali nacái
ìyéerica capìima irìcu, nía nacái quírápieli nacáiyéica iwàwacutéeyéicawa nalí culto irípiná nàacaténáté
Dios icàaluíníná. 22 Càide iyúwa íimáaná yái bàaluisàimi tàacáisi Dios imàaquéericaté nalí, iwàwacutácaté
namànica càiri culto pìrái íiranámi iyú batéwa macái wawàsi ìwaliná masacàacaténáté namànicani Dios
iicá. Canácaté Dios imàacáaná iwàwawa nabáyawaná íicha càmicaalíté nanúa napìrawa yéewanápináté
pìrái íiraná imusúacawa náicha wenàiwica ibáyawaná ìwalíise. Iwàwacutácaté pìrái yéetácawa wenàiwica
íichawalíná. Càita nacái càmicaalíté Jesucristo yéetáwa wáichawalínátá íiranácaténá yàapìdáidaca wái-
witáisetá, yá canáca yéewaná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íichatá.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

23 Càité iwàwacutáca nanúaca pìrái iyúwa sacrificio masacàacaténá namànica manuíri capìima pìrái
íiranámi iyú, capìima yàasu wawàsi nacái, yái capìima íimamisíirica, nasutácatáipináca Dios íicha bàaluité.
Yái capìimaca, yácata chènuníiséeri templo yéenáiwanáca. Quéwa yái wawàsi chènuníiséericáwaca iwàwa-
cutácaté cayábéeri íiranámi pìrái íiranámi íicha, yái pìrái íiranámi masaquèericaté imànica bàaluisàimi
capìima chái èeri irìcu. 24 Càmicáináté Cristo iwàlùawa irìculé yái capìima wenàiwica imànníiricaté. Yái

bàaluisàimi capìimaca yáasáidacáicata walí meedá càiride iyúwa báisíiri temploca chènuníiséeri iicá-
canáwa. Cristo quéwa iwàlùacatéwa Dios yàatalé chènuniré náicha macái capìraléeri cáli chènuníiséeyéica.
Siùca Cristo ibàlùacawa Dios íipunita itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha. 25 Camuí imanùbaca bàaluité
israelitanái yàasu sacerdote íiwacaliná iwàlùacatéwa irìculé yái mabáyawanácataléca náicha canánama
Dios ichàini icamaláná icànacataléca capìima imàdáaná irìcu.Ináté sacerdote íiwacaliná iwàlùacawa
néré madécaná yàawiríaté itécaténá pìrái íiranámi. Càmitaté sacerdote íiwacaliná ité íiranáwa. Quéwa
Cristo iwàlùacatéwa chènuniré itécaténá néré íiranáwa, yá càmitaté Cristo imàni càide iyúwa judíonái
yàasu sacerdote íiwacaliná imàníiná. 26 Iwàwacutácaalíté Cristo iwàlùacawa néré camuí imanùbacatá,
yásí iwàwacutá yéetácawa madécaná yàawiríatá èeri idàbacatáise bàaluité àta siùca nacáide. Quéwa
siùca ipíchawáise èeri imáalàacawa Cristo idéca iwàlùacawa aléi èeri irìculé imàacacaténáté yáawawa
yéetácaténátéwa iyúwa sacrificio abé yàawiríata càiripináta. Càité ichuìdaca wáicha wabáyawaná. 27 Dios
icàlidacaté iwàwacutáanápiná macái wenàiwica yéetácawa abé yàawiríata, néese idécanáami néetácawa,
yá Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica. 28 Càita nacái Cristo imàacacaté yáawawa yéetácaténáwa
iyúwa sacrificio abé yàawiríata yéewanápináté madécaná wenàiwica ibáyawaná ìyaca ìwali. Néese
yàanàapiná àniwa quéwa càmita quirínama yéetácawa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise, néese yàanàapiná
iwasàacaténá yàasu wenàiwicawa, wía icuèyéica yàanàaca.

10

1 Bàaluité Dios imàacacaté itàacáiwa profeta Moisés irí icàlidacaténáté israelitanái iríni yéewanápináté
náalíacawa Dios iwàwaca nàyaca machacàníiri iyú. Quéwa yái bàaluisàimi tàacáisi càmitaté yáasáida
nalí amaléeri iyú macáita yái cayábéerica Cristo imàníiripinácaté walí. Iná yái bàaluisàimi tàacáisica
càmitaté idé mabáyawanáca imànica wenàiwica Dios iicá, níái inuéyéica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí camuí
imanùbaca nabáyawaná ìwalíisewa nàacaténá Dios icàaluínná. 2 Yái bàaluisàimi tàacáisi yáalimácaalíté
mabáyawanáca imànica wenàiwicatá, yá nayamáidacaté nanúaca pìrái iyúwa sacrificiotá bàaluitécáiná
mabáyawanácaalíté níatá, yá càmitaté nèepùa achúmaca náináidacawa nawàwawa nabáyawaná ìwali-
watá. 3 Quéwa nanúacáináté pìrái iyúwa sacrificio, yáté nawàwalica nabáyawanáwa camuí imanùbaca.
4 Càmicáináté yéewa toro íiranámi, chivo íiranámi nacái imáalàida wenàiwica ibáyawaná.

5 Iná Cristo iwàlùacatéwa aléi èeri irìculé, yáté íimaca Dios irí:

"Pía, Dios, càmita quirínama piwàwa wenàiwicanái inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalíisewa,
càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná, néese pidéca pibànùaca núa
iyúwa wenàiwica nuétácaténáwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise.

6 Càmita quirínama casíimái piicáca wenàiwicanái inúaca ipìrawa iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalíisewa,
càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná.

7 Iná núumacaté pirí: 'Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi
pinùmalìcuíse numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios' ",

íimacaté yái Cristoca. 8 Quéechatécáwa Cristo íimaca càmita quirínama Dios iwàwa sacrificio, càmita
quirínama nacái casíimáica iicáca wenàiwica inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalíisewa, éwita
Dios itàacái bàaluisàimi ichùulìacáanítaté namànica cài. Càmita quirínama cayába Dios iicáca nàasu
sacrificio, càmicáiná yéewa pìrái íiranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. 9 Néese Cristo íimaca Dios
irí àniwa: "Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios", íimacaté
yái Cristoca. Yái tàacáisica íimáanáca Cristo imáalàidáanápináté macáita sacrificio bàaluisàna imàaca-
caténáté yáawawa iyúwa sacrificio náamirìcubàa, yéetáanápinátéwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise.
10 Idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía wáibaidacaténá abéerita Dios irípiná, Jesucristo imànicáináté càide
iyúwaté Dios iwàwáaná imàacacáináté yáawawa iyúwa sacrificio yéetáanápináwa abé yàawiríata càiripináta
wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise.

11 Iyaca sacerdote judíosàiri inuérica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí israelitanái ibáyawaná ìwalíise èeri
imanùbaca. Namànica yái sacrificio bàaluisànamica madécaná yàawiría éwita càmicáaníta yéewa pìrái íi-
ranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. 12 Quéwa Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápináwa iyúwa
sacrificio wenàiwica ibáyawaná ìwalíise càiripináta. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá yáawinacatéwa
Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. 13 Siùca Jesucristo iyamáacawa chènuniré idècu-
nitàacá Dios imawènìadaca íicha yùuwidenái. Yásí áibaalípiná Dios imáalàidapiná imawènìadaca Jesucristo
yùuwidenái. 14 Yácáiná Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápináwa wáichawalíná abé yàawiríatá, yáté
mabáyawanáca imànica wía Dios iicápiná càiripináta, wía Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa wáibaidacaténá
abéerita Dios irípiná. 15 Espíritu Santo nacái icàlidaca walí tàacáisi wáalíacaténáwa báisíiri iyúcani càmita
iwàwacutá Jesucristo yèepùa yéetácawa wáichawalíná àniwa. Càité Espíritu Santo íimaca:

16 "Aibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipiná náapicha wàlisài wawàsi àniwa nucùanápiná
nía, núa Nacuèriná Diosca. Càipiná numànica nalí, núa, Nacuèriná Diosca. Numàacapiná
nuíwitáisewa nawàwalìculé, náalíacaténáwa nutàacái ìwali náiwitalìcuwa, yéewanápiná neebáidaca
machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùulìaná nía,

17 càmita quirínama nuèpùa nuwàwalica nabáyawaná, yái báawéerica namàníiricaté",

íimacaté yái Espíritu Santoca. 18 Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, íná càmita quirínama
iwàwacutá wanúaca pìrái iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalíisewa.

Debemos acercarnos a Dios

19 Iná píacué nuénánáica, siùcáisede manuíca wáináidaca wawàwawa wáalimáanápiná wawàlùacawa
macàaluínináta irìculé yái mabáyawanácataléca náicha canánama, Dios ìyacàle chènuníiséerica, Jesucristo
yéetácáinátéwa wáichawalíná, itéenápináté néré íiranáwa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha.
Càité Jesucristo yàacùaca wáapunápiná yéewanápiná wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa. 20 Jesucristo
idéca yàacùaca walí wàlisài àyapu cáuri wawàlùacaténáwa irìculé yái Dios ìyacàleca chènuníiséerica.
Yái Jesucristo yácata wáapuná cáurica imàaquéerica wamawiénidaca Dios, Jesucristo yéetácáinátéwa
wáichawalíná, néese imichàacatéwa chènuniré déeculé macái chènuníiséeri cáli íicha. Péemìacué comparación: Bamuchúamibàa judíonái yàasu templo irìcu ìyacaté manuíri yáawàaná wáluma cáucuíri iyú ibàlièricaté Dios ichàini wenàiwicanái ituí íicha. Ináté canáca yéewaná wenàiwica nàacawa Dios yàatalé. Quéwaté,
Jesucristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, yáté yái manuíri yáawàanáca icacanácatéwa bamuchúamibàa cáli
iwérénama, pucháibawaca yèewi, wáalícaténáwa wáalimá wàacawa Dios yàatalé siùcáisede Jesucristo
yéetácái ìwalíise. Yá nacái Jesucristo iináca, càicanide iyúwa yái yáawàanámica, iwàwacutácáináté Jesucristo iiná icacanácawa cruz ìwali yéetácaténáwa wáichawalíná yéewanápináté yàacùaca walí wáapunápiná
wàacaténáwa Dios yàatalé. 21 Iyaca walí Jesús yái sacerdote íiwacaliná cachàiníírica, íibaidaca Dios irípiná,
itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha. Jesúscata yái icuèrica Dios yàasu templo chènuníiséerica, icuèrica
nacái wía, wía Dios yéenibeca. 22 Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa, wàacaténá icàaluínniná
báisíiri iyú. Wáibàacué wawàwa nacáiwa Dios iwéré cachàiníiri iyú yeedáanápiná wía yàataléwa, yácáiná
Jesús íiraná idéca yàapìdáidaca wáiwitáise wabáyawaná íichawa, Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná. Iná
càmita iwàwacutá achúmaca wáináidacawa wawàwawa wabáyawanámi ìwaliwa, yácáiná Espíritu Santo
masacàacaté imànica wáiwitáise wabautizácaalítéwa úni yáaculé. 23 Cachàinicué wáiwitáise mamáalàacata
Dios ìwali, picácué nacái wawènúada wáiwitáisewa Dios íicha, néese weebáidacué Jesucristo itàacái tài
íiméeri iyú càide iyúwa wacàlidáaná wainàwanáwa weebáidáaná, yácáiná Dios imànipiná walíwa macáita
yái cayábéerica càide iyúwaté icàlidáaná walíni cáimiétacanéeri iyú. 24 Wamichàidacué wáiwitáisewáaca
cáininácaténá waicáyacacawa cachàiníwanái mamáalàacata, wamànicaténá nacái cayábéeri. 25 Picácué
wayamáida wàwacáidáyacacawa wamànicaténá culto, wàaca nacái Dios icàaluínniná. Picácué wamàni càide
iyúwa náiwitáise ìyáaná níara abénaméeyéi càmíiyéica ìwacáidáyacawa wáapicha, néese wachàiniadacué
wawàwawáaca siùcade. Iwàwacutá cài wamànica cachàiníwanái mamáalàacata wáalícáináwa mawiénica
Wáiwacali yéenáiwaná yàanàacatáipiná, èeri imáalàanápiná nacáiwa.

26 Wamànicaalí wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata wéemìacadénáami yái báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali, yá canáca walí quirínama áiba yéetéeripináwa iyúwa sacrificio wáichawalíná wabáyawaná
ìwalíise, canácáiná áiba Jesucristo íicha Dios iiquéeri càiride iyúwa cawèníiri yéetáanápináwa wáichawalíná.
27 Iná wáucacaalí wáichawa Jesucristo, yá ìyaca walí wapíchalépiná abéta Dios yàasu yùuwichàacáisi
máiníiri caiyéinináca, cáaluíri waicáca, yá nacái manuíri quichái caluérica, ipucuéricawa ìyaca cachàiníiri
iyú, yeeméeripináca Dios yùuwidenái. 28 Bàaluité áibacaalí wenàiwica càmita imàni càide iyúwa Dios
itàacái íimáaná, yái bàaluisàimi tàacáisica profeta Moisés icàlidéericaté nalí Dios inùmalìcuíse, néese
ìyacaalíté nacái pucháiba wenàiwica, càmicaalí máisiba nacái icháawèeyéicani, náalícáináté imànica
ibáyawanáwa, yáté càmita nacuèrinánái iicá ipualé, néese nanúacani ráunamáita. 29 Iná píalícacuéwa
nàuwichàanápinácawa manuísíwata cachàiníwanái nayamáidacaalí neebáidaca Dios Iiri namànicaténá irí
báawéeri, càide iyúwa nabawàidaca nacáicaalíni nàabàli iyúwa; càide iyúwa nacái casacàaca nacáicaalí
naicáca Dios Iiri íiraná, caná iwèni naicácáiná Dios Iiri yéetáanáwa wáichawalíná; càide iyúwa nadéca
nacáicaalí natàaníca nacái báawéeri iyú naquíniwa Espíritu Santo ìwali, yái cáininéerica iicáca wía. Yái
Dios Iiri íiranáca, yácata cawèníirica imànica wàlisài wawàsi Dios imàníirica wáapicha iwasàacaténá wía
yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Yái Jesucristo íiranáca masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa
Dios iicápiná. 30 Wáalíacawa Wacuèriná Dios idéca íimaca: “Núacata yái yùuwichàidéeripináca wenàiwica
imàníiyéica ibáyawanáwa. Núacata yái yèeripináca nawèni”, íimaca yái Diosca. Idéca íimaca nacái: “Núa
Dios, nùuwichàidapiná nùasu wenàiwicawa namànicaalí nabáyawanáwa”, íimaca yái Diosca. 31 ¡Máiníiri
caiyéinináca yùuwichàacáisiquéi cáuri Dios yùuwichàidacaalí wíawa!

32 Quéwa piwàwalicué càinácaalíté iyú pidàbaca péemìaca yái cayábéeri tàacáisica Jesucristo ìwali, pìidenìacatécué nacái piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalíté píipunita manuíri
ùwicái peebáidacáiná Jesucristo itàacái. 33 Abénaméeyéicué píapichéeyéi nàuwichàacatéwa manuísíwata
Wáiwacali irípiná macái wenàiwica yàacuésemi. Aibanái càmíiyéi yeebáida Wáiwacali natàanícaté máiní
báawéeri iyú nàwali, naicáaní nacái naquíniná, nàuwichàidacaté nacái abénaméeyéi. Achúmacatécué
piwàwa nàwali nàuwichàacáinátéwa. 34 Pidécuéca piicáca napualé cáininéeri iyú pitécaténácué nayáapiná,
níái píapichéeyéica yùuwichèeyéicatéwa presoíyéi ibànalìcu, neebáidacáináté Jesucristo itàacái. Pìidenìacatécué nacái piùwichàanáwa casíimáiri iyú piùwidenái imelùdacaalítécué pìasuwa píalícáinácuéwa
pidènìaca áiba pìasuwa càmíiri imáalàawa chènuniré cayábéeri íicha yái pìasumica chái èeri irìcuírica.
35 Picácué piméyáawa, néese manuícué píináidaca piwàwawa Dios ìwali; peebáidacaalícué Dios itàacái
tài íiméeri iyú mamáalàacata, yásí yàacué piríwa cawèníiri manuísíwéeri chènuniré. 36 Iwàwacutácué
cachàinica píiwitáise mamáalàacata pìidenìacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, pimànicaténácué
càide iyúwa Dios iwàwáaná yéewanápinácué peedáca piríwa nacái yái cawèníirica Dios icàlidéericatécué
pirí ìwali cáimiétacanéeri iyú. 37 Iwàwacutá wàidenìaca wàuwichàanáwa quiríta wacùanápiná Cristo
yàacawa néese, càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta itànèericaté. Cài íimacaté:

“Caquialésíwata yàanàapináca yái yèeripinácawa néese, càmíirita nacái idècunìawa càiripináta.

[38] Nùasu wenàiwica nuiquéerica mabáyawanéeri iyú yeebáidacáiná núa, ìyapiná càiripináta yeebáidacaalí
mamáalàacata nutàacái, quéwa iwènúadacaalí nuícha íiwitáisewa icalùni ìwalíisewa, néese càmita
cayába nuicá íiwitáise",
íimaca yái Diosca. [39] Quéwacué càmíiyéi néená wía, níara iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha icalùni
ìwalíisewa, yásí namáalàacawa. Néese wíata yái yeebáidéeyéica Dios itàacái mamáalàacata, Jesucristo
iwasèeyéipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

11

La fe

[1] Báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáalíacawa báisíiri iyúcani wawàwalìcuísewa Dios imàníinápiná walí
càide iyúwa icàlidáaná walíni; báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáalíacawa báisíiri iyúcani ìyaca báisíiri
wawàsi càmíiricáwa wadé waicáca watuí iyúwa. [2] Cayábacaté Dios iicáca abénaméyéi wàawirináimi
israelitanái íiwitáise bàaluité neebáidacáináté Dios.

[3] Weebáidacáiná Dios íná yéewa wáalíacawa Dios idàbacaté macáita itàacái iyúwa, macái wawàsi ìyéerica
chái èeri irìcu, chènuníiséeyéi cáli íínata nacái macáita, íná yéewa wáalíacawa Dios iwènúadacaté wawàsi
càmíirica wadé waicáca imànicaténá macáita yái waiquéerica.

[4] Bàaluité Abel yeebáidaca Dios ínáté imànica càide iyúwaté Dios ichùulìanáni. Abel inúacaté ipìrawa
iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalíisewa, isutácaténá Dios íicha imàacáanápiná iwàwawa Abel ibáyawaná
íicha. Cayábacaté Dios iicáca yái Abel imànníináca. Iná mabáyawanácaté Dios iicáca Abel. Quéwa Abel ibèeri
íipidenéericaté Caín càmitaté imàni càide iyúwaté Dios ichùulìaná. Néese Caín yàacáita Dios irí ibànacale
ìyacanáwa meedá, càmíiricaté Dios ichùulìa wenàiwicanái imàaca Dios irí nabáyawaná ìwalíisewa. Ináté
cayábéeri Dios iicáca Abel íiwitáise Caín íicha. Iná éwita Abel yéetácáanítatéwa madécaná camuí néese
siùcade, càicáaníta siùcade wéemìaca iináwaná ìwali, yásí wawàwalica càinácaalíté iyú yeebáidáaná Dios,
yá wáalíacawa iwàwacutáaná weebáidaca Dios nacái.

[5] Bàaluité Enoc nacái yeebáidaca Dios, yáté Dios itécani chènuniré méetáanánamata icáuca yáapichawa.
Càmitaté quirínama nàanàaca Enoc chái èeri irìcu Dios itécáináténi. Dios itàacái profeta itànèericaté
icàlidaca walí Enoc iináwaná: Ipíchawáiseté Dios itéca Enoc chènuniré, Enoc ìyacaté machacàníiri iyú ínáté
cayábaca Dios iicáca íiwitáise. [6] Quéwa càmita wáalimá wàyaca iyúwa casíimáiná Dios iicáca càmicaalí
weebáidani. Wawàwacaalí wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa wáalíacaténá ìwali, iwàwacutáca wee-
báidaca ìyaca cáuri Dios. Iwàwacutá weebáidaca nacái Dios iicáanápiná wapualé, imàaca nacái iwàwawa
wabáyawaná íicha, wía icutéeyéicani manuísíwata wáalíacaténá ìwali.

[7] Bàaluité Noé nacái yeebáidacaté Dios. Néese Dios yàalàacáináté Noé yùuwichàacáisi íichaná, yái
ichàbéeripinácatéwa ipíchalé, càmíiritécáwaca idé Noé iicáca, ínáté Noé yeebáidaca Dios itàacái. Noé imàni-
caté manuíri arca lancha nacáiri iwasàanápináté yéenánáiwa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yái manuíri
yéesacáica imáalàidéeripinácaté macái èeri mìnanái. Noé yeebáidacaté Dios, ínáté yái arca Noé imàníirica
yáasáidacaté cabáyawanáca macái èeri mìnanáica, iwàwacutáanáté nacái néetácawa nabáyawaná ichùulìa-
cawa. Quéwa Noé yeebáidacáináté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicácani iwasàanápináté Noé Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha.

[8] Bàaluité Abraham nacái yeebáidaca Dios, ínáté Dios imáidacaalíténi, yáté Abraham yeebáidaca irí,
yá yàacawa yàasu cáli íichawa yàacaténátéwa áiba cáli nérépiná Dios yèeripinácaté irí. Abraham
imusúacaalítéwa yàasu cáli íichawa, càmitaté yáalíawa alénácaalí yàawa. [9] Càmitaté Abraham iméyáawa,
néese yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté iwàwacutácáaníta yèepunícawa iyúwa canéeri yàasu
cáli idécanáamité yàanàaca íinatalé yái cáli Dios icàlidéericaté irí iináwaná ìwali cáimiétacanéeri iyú,
yàanápináté Abraham iríni. Càmitaté Abraham imàni icapèewa néenibàa, néese yèepunícáitawa yàacawa,
ìyacaté mamáalàacata íimamisíiri capìima irìcu. Càité nàyaca nacái níái Abraham ìiri íipidenéericaté
Isaac, Isaac ìiri nacái íipidenéericaté Jacob. Ewitaté Dios càmicáanítàacá yàa nalí yái cálica càide
iyúwa icàlidáanáté nalíni cáimiétacanéeri iyú, càicáanítaté neebáidaca Dios mamáalàacata yàanápináté
nalíni áibaalípinácáwa. [10] Càité Abraham ìyaca iyúwa canéeri yàasu cáli icùacáináté yàanàanápiná áiba
yàcalé íiwitáaná néré, yái cayábéeri yàcalé chènuníiséerica, ibàluèricawa cachàiníiri íba íinata càmíirica
imáalàawa, yái yàcalé Dios idàbéericaté.

[11] Sara nacái, úái Abraham íinuca, yeebáidéechúa Dios itàacái. Ewitaté càmicáaníta yéewa quéenibeca
úa máinícáináté béeruca úa, Abraham nacái máinícaté béericani, càicáanítaté Dios ichàiniadaca Abraham
idènìanápináté ìiriwa Sara yáapicha Abraham yeebáidacáináté Dios imàníinápináté macáita machacàníiri
iyú càide iyúwaté icàlidáaná Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú. [12] Càité Abraham idènìaca ìiriwa yái Isaac,
éwitaté máinícáaníta béericani yái Abrahamca, nayúunáidéeri yéetápinácatéwa mesúnamáita. Néeseté
Abraham ìiri íipidenéericaté Isaac idènìacaté yéenibe nacáiwa, itaquénái nacáiwa madécaná. Iná yéewa
siùca nàyaca manùbéeyéi Abraham itaquénáinámi càide iyúwa dùlupùta imanùbaca chènuníiséeyéica,
iyúwa nacái imanùbaquéi manuíri úni yàasu càina imuluíca càmíirica wáalimá waputàaca.

[13] Macáita níái Abrahamnáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, neebáidacaté Dios mamáalàacata tài íiméeri
iyú àta néetácatalétawa, éwitaté càmicáanítaté needá nalíwa cayábéeri wawàsi Dios icàlidéericaté nalí
iináwaná ìwali cáimiétacanéeri iyú yàanápináté nalí nía. Quéwa neebáidacáiná Dios tài íiméeri iyú, ínáté
yéewa naicáca yái cayábéerica náiwitáise iyúwa, càmíiri natuí iyúwa, yái cayábéerica Dios imàníiripinácaté
nataquénáinámi irí chái èeri irìcu, chènuniré nacái. Casíimáicaté nawàwa naicácáináténi náiwitáise iyúwa
càide iyúwa waicácaalí wenàiwica déecuíséericáwaca wáicha, wamáidacani watàidacaténáni casíimáiri iyú

idècunitàacá wàacawa wáipunitáidacani. Càité nacái níái Abrahamnáica, casíimáiri iyúca nèepunícáitawa nàacawa iyúwa canéeyéi yàasu cáli náalíacáinátéwa napáchiacáita nèepunícawa irìcu yái èeriquéi, nadènìacáináté nàasu cálipináwa chènuniré. 14 Cawinácaalí cài icàlidéeyéica iináwanáwa náasáidaca amaléeri iyú nacutáca nàacawa natuíyàaca nàasu cálipináwa càmíirica cháí èeri irìcuíri. 15 Càmitaté náináidawa ìwali yáara cáli nàacatáisecaté. Náináidacaalítéwa ìwalitá, yáté náalimá nèepùacawa nérétá. 16 Quéwa nawàwacaté nàasu cálipináwa cayábáwanáiri, yái Dios yàasu cáli chènuníiséerica, Dios icùacataléca macáita. Iná càmíirita bái nàwalíise yái Diosca, néese casíimáica yéemìaca nacàlidáaná nainawanáwa nadènìaca Nacuèrináwa, yái Diosca. Càì wáalíacawa càmita bái Dios nàwalíise, Dioscáiná idéca ichùnìaca nalípiná cayábéeri yàcalé chènuniré.

17 Abraham yeebáidaca Dios tài íiméeri iyú mamáalàacata éwitaté Dios yáalimáidacáaníta iicáwani asáisí báisícaalí Abraham yàaca Dios iyéininá. Càité Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham: Ichùulìacaté Abraham inúanápináté ìiriwa Isaac iyúwa sacrificio yàacaténáté Dios icàaluíninná. Càmita báisí Dios iwàwaca wanúaca irí wenàiwica, néese càicáicaté Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham. Yá Abraham iwàwacaté yeebáidaca Dios itàacái, íná íináidacatéwa inúanápiná Isaac iyúwa sacrificio Dios irí, yái abéerita ìirica, éwitaté Dios icàlidacáaníta Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imàacáanápináté Isaac idènìaca madécaná itaquénáiwa, Abraham itaquénáinámipiná. 18 Càité Dios íimaca Abraham irí idècunitàacá sùmàicani yái Isaac: "Nuicápiná iyúwa nùasunáiwa pìiri Isaac itaquénáinámi", íimacaté yái Diosca. 19 Quéwa Abraham íináidacatéwa inúanápináté ìiriwa Dios irí Abraham yeebáidacáináté Dios yáalimá imichàidacani yéetácáisi íicha, yái Isaac, Abraham yáalíacáináwa cachàiníirica yái Diosca. Achúmacaté Abraham inúa ìiriwa, càmita imáisanìa Dios íichani, yái Isaac. Quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ichùulìacaténá Abraham ipíchanáté inúa ìiriwa. Iná Abraham yeebáidacáináté Dios, íináté yéewa Abraham yeedáca ìiriwa cáuritàacáwa, càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imichàidaca Isaac yéetácáisi íicha.

20 Càité nacái Isaac yeebáidaca Dios. Iná icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse íiméerica Dios imàníinápináté cayábéeri Jacob irí, Esaú irí nacái, níái Isaac yéenibe asìanáica.

21 Jacob nacái yeebáidacaté Dios, íináté maléenácaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, Jacob icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse itaquénái íipidená ìwaliwa, níái José yéenibe pucháiba ùuculìiyéica. Yái tàacáisi íimacaté Dios imàníinápináté nalí cayábéeri. Yá Jacob éwitaté machawàacacáanítani béecái iyú, càicáanítaté íináidacawa cáalíacáiri iyú. Yáté imichàacawa quiríta yàasu cama íichawa, yá íibàaca ichaquèewa ìipìnáaníirica ìwali icùadáanápiná íiwitawa, yàacaténá Dios icàaluíninná. Càité Jacob yeebáidaca Dios éwitaté iwàwacutácáaníta itéca yéenibewa macáita Egipto yàasu cáli néré.

22 José nacái yeebáidacaté Dios, íináté maléenácaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, yá José icàlidacaté yéenánái iríwani, níái israelitaca, namusúanápinátéwa Egipto yàasu cáli íicha áibaalípináté. José yeebáidacaté Dios iyúudàanápináté israelitanái, íná José ichùulìacaté nía natéenápináté yáapimi chácatáinápinácaalíté namusúawa Egipto yàasu cáli íicha, nabàlìacaténáté yáapimi áiba cáli néré, yái cáli Dios imàaquéericaté Abraham irí.

23 Néeseté nacái Moisés isèenái neebáidacaté Dios iyúudàanápináté nía, nía nacái néenánái israelitaca. Iná idécanáamité Moisés imusúaca iicá èeri, yá isèenái icùacaténi ibàacanéeri iyú máisiba quéeri cayábacáináté naicáca iicácanáwa yái sùmài yáanaca càiride iyúwa wenàiwica íibaidéeripináté Dios irípiná. Egipto yàasu cáli icùeriná ichùulìacaté israelitanái nanúanápináté néenibewa asìanáica, quéwa càmita cáalu Moisés isèenái, íináté càmita namàni càide iyúwaté egipcionái icùeriná ichùulìaná nía.

24 Moisés nacái yeebáidacaté Dios. Quéechatécáwa Egipto yàasu cáli icùeriná íidu udàwinàacaté Moisés càide iyúwa uìriwa. Quéwa idécanáamité béerica Moisés, càmitaté iwàwa náimaca ìwali itaquéricani, yái faraón icùericaté Egipto yàasu cáli. 25 Néese cayába cachàiníwanái iicácaté yùuwichàanápináwa Dios yàasu wenàiwica yáapicha, níái israelitaca, íicha yái ìyáanápinácaté càasuíri iyú achúma èeríínata náapicha níái Egipto yàasu cáli íiwacanánáica, imàníiyéicaté ibáyawanáwa casíimáiri iyú. 26 Moisés yáalimápinácaté idènìaca macáita cawèníiri ìyéericaté Egipto yàasu cáli icùeriná irí, naicácáináté Moisés càiride iyúwa faraón ìiri, quéwa Moisés imàacacaté íichawa macáita, cawènicáiná cachàiníwanái iicácaté yái yùuwichàanápinácatéwa Dios irípiná càide iyúwa Cristo yùuwichàanápinátéwa áibaalípináté. Càité Moisés íináidacawa yeebáidacáináté Dios yàanápináté cawèníiri nalí chènuniré cawinácaalí yùuwichèeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái.

27 Moisés yeebáidacaté Dios, íináté yéewa itéca israelitanái Egipto yàasu cáli íicha, macàaluíninná rey ilúa íicha, yái icùericaté Egipto yàasu cáli. Yáté cachàinica Moisés íiwitáise Dios ìwali imànicaténáté càide iyúwa Dios ichùulìanáni. Moisés imànicaté cachàiníiri iyú macàaluíninná càide iyúwa iicáidaca nacáicaalí mamáalàacata Dios irí, yái Dios càmíirica yéewa waicáca. 28 Moisés yeebáidacaté Dios itàacái, íináté ichùulìaca israelitanái namànica idàbáanéerité Pascua yàasuná culto càide iyúwaté Dios icàlidáaná Moisés iríni. Iná israelitanái nanúacaté napìrawa oveja yéenibe. Macái capìi imanùbaca irìcuíyéi iwàwacutácaté nanúaca abéeri oveja wàlisài. Néese napusúa oveja íiranámi nacapèe inùma ìwaliwa ipíchaná Dios yàasu ángel inuérica wenàiwica inúaca israelitanái idàbáanéeyéica néenibe asìanáica.

29 Càita nacái israelitanái neebáidacaté Dios, íináté nachàbacawa Mar Rojo yàasu manuíri úni ìwalìabàa. Dios yàacùaca yèewi yái única nachàbáanápináwa abéemàalé. Yáté nàacawa chuìri cáli íinatabàa. Càité Dios imàacaca napìacawa nàuwidenái íichawa níái Egipto yàasu cáli néeséeyéica. Néese egipcionái nawàwacaté nachàbacawa nacái náibàacaténáté israelitanái, quéwa Dios imàacaca ibàlìacawa yái única, íináté Egipto yàasu cáli néeséeyéi nàisicùmacawa.

30 Néese israelitanái neebáidacaté Dios, íináté Dios iyúudàaca nía namànicaténáté ùwicái nàuwidenái
íipunitawa, áiba yàcalé mìnanái, íipidenácataléca Jericó. Nàipìnáaníca Jericó itéesebàa siete èeri, yái yàcalé
iwáiná itéesebàa càide iyúwaté Dios íimáaná nalí, yáté iwáiná yúuwàacawa. 31 Ua nacái Rahab, Jericó
ìyacàlená mìnaluca. Quéechatécáwa uimácaté asìanái yáapicha plata ìwalinápiná. Quéwa uwènúadacaté
uíwitáisewa ubáyawaná íichawa, yá uebáidacaté Dios itàacái. Ináté pucháiba israelitanái yàanàacaalíté
Jericó ìyacàlená néré naicáanápináténi ipíchawáiseté macái israelitanái imànica ùwicái Jericó íipunita, yáté
Rahab ubàaca nía Jericó ìyacàlená yàasu úwinái íícha. Uyúudàacáináté israelitanái, íná càmitaté nanúa
úa namawènìadacaalíté Jericó ìyacàlená. Yáté càmita uétáwa náapicha níái Jericó ìyacàlená mìnanáica
càmíiyéicaté yeebáida Dios itàacái.

32 Iyaca madécaná càiri tàacáisi nàwali áibanáica yeebáidéeyéicaté Dios. Canáca nulí cayába èeri
nucàlidacaténá naináwaná ìwali macáita, níái Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, rey David, Samuel, áibanái
profeta nacái. 33 Israelitanái neebáidacáináté Dios, íináté Dios iyúudàaca namànica ùwicái Canaán yàasu cáli
mìnanái íipunita needácaténáté nàasu cáli. Dios iyúudàacaté israelita íiwacanánái nacùaca wenàiwicanái
machacànníiri iyú. Dios imànicaté nalí madécaná cayábéeri càide iyúwaté íimáaná nalí cáimiétacanéeri iyú.
Dios icùacaté nacái áibanái ipíchaná león cháwi nacáiri iyáaca nía, íná yéewa nabàlìacaté cháwinái inùma
Dios ichàini iyú. 34 Dios icùacaté áibanái nacái manuíri quichái íicha. Aibanái neebáidacáináté Dios, íná
Dios iwasàacaté nía nàuwidenái íichawa iwàwéeyéicaté inúaca nía espada machete nacáiri iyú. Aibanái
canáca cayába nachàini, quéwa Dios yàacaté nachàinipiná neebáidacáináté itàacái, yá namànicaté ùwicái
cachàinníiri iyú, yá namawènìadaca nàuwidenái yàasu úwináiwa. 35 Inanái nacái neebáidacaté Dios, íná Dios
icáucàidacaté nalí néenibe yéetácáisi íicha.

Quéwa áibanái néetácatéwa cabèesi iyú càmicáináté nawènúada náiwitáisewa Dios íicha nàuwidenái
nacapèedáidacaalíté nía. Càmitaté nawènúada náiwitáisewa Dios íicha nawàwacáináté namichàacawa
yéetácáisi íicha áiba èeripiná nàyáanápiná cayába Dios yáapicha.

36 Aibanái nàuwichàacatéwa nàuwidenái iicáanícaalíté naquínina, nacapèedáida nacái nía, nadacùaca nía
cadena iyú, náucacaté nía presoíyéi ibànalìculé neebáidacáináté Dios itàacái. 37 Aibanái nacái néetácawa
nàuwidenái nanúacáináté nía íba iyú, nasiéráidacaté nía nacái, nanúacaté nía nacái espada machete
nacáiri iyú. Níái yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nèepunícatéwa macapèeta. Canáca nabàle cayába, nàwalica
nabàlewa oveja íímami, cabra íímami nacái. Catúulécanácaté nía, naméeràacawa. Aibanái yùuwichàidacaté
nía. Aibanái imànicaté nalí báawéeri. 38 Ewitaté canácáaníta nawèni èeri mìnanái iicáca nía, càicáaníta
cawènica nía èeri mìnanái íicha, máinícáináté báawaca èeri mìnanái íiwitáise. Nèepunícatéwa canácatalé
wenàiwica manacúali yùucubàa càináwàiri, dúli yèewibàa nacái, nacutácaté utàwi nàyáanápináté cáli
irìculé, íba yéecalìcubàa nacái.

39 Macáita nía neebáidacaté Dios, íná mabáyawanácaté Dios iicáca nía. Quéwa càmitaté needá nalíwa
yái cayábéerica Dios icàlidéericaté nalí ìwali cáimiétacanéeri iyú imàacáanápináté nalíni. 40 Yácáiná
Dios íináidacatéwa wàwali, àta wamusúacataléta waicá èeri, imànníinápináté walí cayábéeri cachàinníwanái
mamáalàacata náapicha, yéewanápiná Dios yàaca macáita wacáuca càmíiri imáalàawa náapicha, áibaalí èeri
imáalàacaalípináwa.

12

Fijemos la mirada en Jesús

1 Madécanácaté nía, níái wenàiwica ìyéeyéicaté chái èeri irìcu yeebáidéeyéicaté Dios itàacái. Siùcáisede
nàyaca chènuniré, iyúwa manuíri acalèe wawicáulé, iicáidéeyéica walí naicácaténá càinácaalí wàyáaná.
Wadéca wéemìaca naináwaná, íná wáalíacawa iwàwacutá weebáidaca Dios tài íiméeri iyú nacái. Péemìacué
comparación: Iwàwacutácaalí wenàiwica ipìanícawa carrera ìwali, yá imàacaca íichawa macái wawàsi
imiéri, càmita nacái idacùa yàabàliwa, iwàwacáiná ipìanícawa cayába cachàinníiri iyú. Càita nacái
wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Wamàacacué wáichawa macái yái càulenéerica imànica walíni,
wamàacacué wáichawa nacái wabáyawanáwa idacuèrica wía. Néese wáibaidacué cachàinníiri iyú Dios
irípiná; wàidenìacué wàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú; weebáidacué Dios nacái tài íiméeri
iyú yéewanápiná wàanàaca chènuniré. 2 Manuícué wáináidaca wawàwawa mamáalàacata Jesús ìwali.
Jesús yeebáidacáináté Dios tài íiméeri iyú náicha canánama, íná nacái yáalimá iyúudàaca wía weebái-
dacaténá Dios mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré. Jesús yùuwichàacatéwa cruz ìwali, càide
iyúwa báawéeyéi yùuwichàanáwa máiní báiri iyú, cáiwíiri iyú nacái namànicáiná nabáyawanáwa manuíri
cachàinníwanái náicha canánama. Quéwa éwitaté nawàwacáaníta nabáiniadaca Jesús nanúacaalíténi,
máiní nacái cáiwíiricani, càicáaníta Jesús iicácaté yùuwichàanáwa càiride iyúwa achúméeri twàwàsi
meedá yáalíacáinátéwa casíimáinápináté iwàwa manuísíwata chènuniré yùuwichàacáisi idénáami. Néese
idécanáamité icáucàacawa, yá imichàacatéwa chènuniré yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá
macáita Dios yáapicha.

3 Iná píináidacuéwa Jesús ìwali, yái ìidenièricaté manuíri yùuwichàacáisi cabáyawanéeyéi imànicáináté
irí máiní báawéeri, nacuísáidacaté náichawani cachàinníiri iyú. Píináidacuéwa Jesús ìwali cachàinicaténácué
píiwitáise ìwali, ipíchaná chamàleca píibaidaca Dios irípiná, machawàacacáichacué nacái pía picalùniwa,
Jesús yùuwichàacáinátéwa cachàinníwanáicué píicha. 4 Càmitàacáwa piùwichàacuéwa manuísíwata àta
péetácatalétawa iyúwaté Jesús yéetáanáwa. Iná picácué ínu pía, néese pimànicué ùwicái manuísíwata
cachàinníwanái pibáyawaná íípunitawa pimànicáichacué pibáyawanáwa. Pìidenìacué nacái piùwichàanáwa
matuíbanáiri iyú càinácaalí báawéeri áibanái imànníiricuéca pirí ìwalíise yái peebáidáanáca Jesús itàacái.

[5] Picácué piimáicha càinácaalíté Dios yàalàanácué pía, Dios yéenibecáinácué pía. Cài íimaca Dios itàacái
profeta itànèericaté:
"Péemìa nulí nuìri, picá caná iwèni piicáca Wacuèriná Dios imàacáaná piùwichàacawa yéewáidacaténá
pimànica cayábéeri; picá nacái máiní achúmaca piwàwa yùuwichàidacaalí pía cachàiníiri iyú
pibáyawaná ìwalíisewa.
[6] Yácáiná Wacuèriná Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi iyú wía cáininéeyéica Dios iicáca; yùuwichàida
nacái wía macáita wamànicaalí wabáyawanáwa, wía Dios yeedéeyéica yéenibepináwa",
íimaca yái Dios itàacáica. [7] Pìidenìacué piùwichàanáwa Dios yùuwichàidacaalícué pía. Càicué imànica
pirí yéenibecáinácué pía. Macáita wenàiwica quéenibéeyéi néewáidaca néenibewa, nacapèedaca nía
nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Càita nacái Dios imàacacué piùwichàacawa yéewáidacaténácué pìi-
denìaca mamáalàacatani, yùuwichàidacuéca pía nacái pimànicaalícué pibáyawanáwa. [8] Càmicaalícué Dios
yùuwichàida pía càide iyúwa yùuwichàidáaná yéenibewa canánama, néese càmitacué Dios yéenibesíwa
pía, néese canéeyéica yáaniricuéca pía meedá. [9] Càita nacái bàaluité sùmanáicaalíté wía, yáté wasènái
chái èeri irìcu néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái wamànicaalíté wabáyawanáwa, yáté wàaca
náimiétacaná. Iná Wáaniri Dios chènuníiséeri yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yá iwàwacutá weebáca
cachàiníwanái, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalíisewa chái èeri irìcu, wadènìanápiná yáapicha
wacáucawa càmíiri imáalàawa. [10] Bàaluité wasènái chái èeri irìcuíyéica néewáidacaté wía, nàuwichài-
dacaté wía nacái achúma èerita càide iyúwaté nawàwáaná. Quéwa Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi
iyú, yùuwichàidaca wía nacái wamànicaalí wabáyawanáwa. Dios yùuwichàidaca wía imànicaténá walí
cayábéeri, iyúudàacaténá wía nacái, yéewanápiná wàyaca mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios ìyáaná.
[11] Dios yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalíisewa, yá
achúmaca wawàwa yátaca èericani cáiwicáiná walíni. Quéwa idécanáami yùuwichàacáisi ichàbacawa, yá
wéewáidacaalíwa cayába, yásí wàyaca machacàníiri iyú, matuíbanáiri iyú nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná,
cayábaca nacái wáapicha Dios.

El peligro de rechazar la voz de Dios

[12] Iná pimichàidacué píiwitáisewa wàlisài iyú píibaidacaténácué Dios irípiná cachàiníiri iyú. Pichàini-
adacué piwàwawa Dios ìwali pìidenìacaténácué piùwichàanáwa. [13] Pìyacué machacàníiri iyú càide iyúwa
báisíiri tàacáisi íimáaná yéewanápinácué píapichéeyéi càmíiyéi máiní cachàinica íiwitáise Jesús ìwali
càmita nacaláawa Dios íicha, ipíchaná nacái naméeràacawa íicha nabáyawaná ìwalíisewa.
[14] Picutácué píalimáanáta pìyacaténácué macái wenàiwicanái yáapicha matuíbanáiri iyú. Càita nacái
píalimáidacué pìyaca mabáyawanéeri iyú, yácáiná cawinácaalí càmíirica ìya mabáyawanéeri iyú, càmita
yáalimá ìyaca Wáiwacali yáapicha. [15] Piicácué píichawa cayába ipíchaná abéeri péenácué iwènúadaca
íiwitáisewa Dios íicha, yái imànníirica walí cayábéeri mawènníiri iyú. Cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa
Jesucristo íicha, càicanide iyúwa bànacalé idènièrica ìyacaná ipisíiriwa, iculálecáináni, inuérica wenàiwica.
Càita nacái cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa Jesucristo íicha, càmita iwasàapiná yáawawa Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese báawaca meedá imànica áibanái íiwitáise Jesucristo íicha. [16] Piicácué
píichawa ipíchaná abéeri péenácué iimáca áiba yáapicha càmíirica unìrisíwa, càita nacái càmíichúaca
íinusíwa. Cayábacué nacái ipíchanácué caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericuéca imànica
pirí. Picácué píináidawa iyúwaté Esaú íináidáanátéwa, yái Jacob ibèerica bàaluité. Caná iwèni Esaú
iicácaté yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica irí, yái Isaac ìirica idàbáanéerica. Iná abé yàawiríaté,
máinícáináté máapica yái Esaúca, íná iwéndacaté íichawani yái cayábéerica Dios imàníiripinácaté irí.
Iwéndacani iméeréeri iríwani, yàacàsi ìwaliná. [17] Píalíacuéwa, Esaú yèepùacaalíté iwàwaca yáaniri icàlidaca
cayábéeri tàacáisi Esaú íipidená ìwali Dios inùmalìcuíse yéewacaténáté Dios imànica cayábéeri Esaú irí
idécanáamité Isaac yéetácawa, càmitaté Isaac yeebá Esaú irí éwitaté Esaú íicháanícáaníta manuísíwata
Dios imànníinápináté irí cayábéeri. Càité Dios yùuwichàidaca Esaú canácáiná iwèni Esaú iicácaté Dios
imànníinápináté irí cayábéeri.
[18] Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri cachàiníwanái náicha níái israelitanái yàawirináimica. Bàaluité
Dios ichùulìaca nabàlùanápináwa manuíri dúli íipunita, íipidenéerica Sinaí, néemìacaténá Dios icàlidaca
nalí itàacáiwa. Níái israelita naicáidacaté dúli irí ipucuéricawa manuíri quichái iyú, ibàlièrica nacáiwa
catéeri iyú; cachàiníiri cáuli nacái ipùaca manuíri dúli ìwali. [19] Néese israelitanái néemìacaté trompeta
isàna máinníiri cachàini; néemìa nacái Dios itàacái idècunitàacá itàaníca nalí. Níái yéemièyéicaté Dios
itàacái, nasutáca Dios íicha wawàsi manuísíwata ipíchanáté itàaníca nalí àniwa, máinícáináté cáaluca
néemìaca itàacái. [20] Càité nasutáca Dios íicha càmicáináté náalimá nàidenìaca yái tàacáisi Dios ichùulièricaté
iyú nía. Cài íimaquéi tàacáisica: "Cawinácaalí wenàiwica, pìrái nacái yèericawa mawiénita manuíri dúli
irí, iwàwacutácué pinúacani íba iyú, càmicaalí nacái ùlibàna iyú", íimacaté yái Diosca. [21] Máinícáiná
caiyéininéerica yái naiquéericaté néeni, íináté profeta Moisés íimaca: "Nutatácawa nucalùniwa", íimaca
yái Moisésca.
[22] Quéwa píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái pidécuéca pìanàaca mawiéniré cáuri Dios ìyacàle irí,
áibaalí íipidenácatalé Sión yàasu manuíri dúli, yái Dios ìyacàle íipidenéerica wàlisài Jerusalén chènuníiséeri,
alé madécaná mil namanùbaca ángelnái ìwacáidáyacatalécawa nàacaténá Dios irí cayábéeri. [23] Dios
yéenibe nacái nadéca nàwacáidáyacacawa néenibàa idènièyéica íipidenáwa cuyàluta chènuníiséeri irìcu.
Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Dios irí yái icuèrica macáita machacàníiri iyú, yái yùuwichàidéeripináca
báawéeyéi wenàiwica. Pidécuéca pìanàaca mawiéniré nalí níara wenàiwica cayábanaméeyéica íiwitáise
ìyéeyéica siùcáisede Dios yáapicha mabáyawanéeri iyú. [24] Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Jesús irí nacái, yái

imànníirica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha, Dios icùanápiná wía iyúwa yéenibewa. Jesús yéetácatéwa
wáichawalíná, íná yéewa íiraná idéca yàapìdáidacuéca píiwitáise pibáyawaná íichawa. Yái Jesús íiranáca
yáasáidaca walí Dios iwàwa imànica walí cayábéeri mawènníiri iyú, iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi
íichawa. Jesús íiraná càmita imàni càide iyúwa Abel íiranámi. Bàaluité Abel ibèeri íipidenéeri Caín inúacaté
Abel. Caín iicácaalíté iméeréeri íiranámiwa cáli íinatabàa, yá cáaluca Caín, íináidacawa cawàwanáta áiba
inúaca íipuináni, Abel ìwalíise. Caín yáalíacaté nacáiwa Dios yùuwichàidáanápináténi. Quéwa Jesús íiraná
yáasáidaca walí Dios iwàwa imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha.
25 Iná piicácué píichawa cayába ipíchanácué piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo íicha, yái icàlidéerica
walí Dios itàacái. Càmicáináté israelitanái neebáida Dios itàacái iyúwa profeta Moisés icàlidáanáté
nalíni chái èeri irìcu, íináté càmita náalimá napìacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná wáalíacawa
máinípiná cachàiníwanái wàuwichàanápináwa wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesús íicha, yái chènunníiséer-
ica icàlidéerica walí Dios itàacái siùcáisede. 26 Bàaluité nàyacaté manuíri dúli itéesebàa, íipidenéeri Sinaí,
yáté Dios itàacái icusúacaté cáli cachàiníiri iyú. Quéwa Dios idéca íimaca walí: "Abé yàawiríata àniwa
nucusúapiná cáli, macái capìraléeri cáli chènunníiséeri nacái, numáalàidacaténá macáita", íimaca yái
Diosca. 27 Yái tàacáisi íiméerica "abé yàawiríata àniwa" íimáanáca Dios imáalàidapiná idàbacaléwa macáita
chái èeri irìcu, chènunníise nacái, yéewanápiná yáawamita wawàsi càmíirica imáalàawa iyamáapináwa.
28 Càmíiripináta imáalàawa yái wawàsi Dios imànníiricaté wáapicha imàacáanápiná wacùaca macáita. Iná
wàacué Dios irí cayábéeri, wàacué nacái Dios icàaluníníná báisíiri iyú càide iyúwa iwàwáaná wàaca iyéininá.
29 Yácáiná Wáaniri Dios càicanide iyúwa caiyéininéeri quichái imáalàidéerica macáita, yùuwichàidap-
inácáiná manuísíwata macái báawéeyéi wenàiwica càide iyúwa manuíri quichái yeemácaalí macái báawéeri.

13

Como agradar a Dios

1 Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, picácué piyamáida cáinináca piicáyacacawa mamáalàacata
càide iyúwa abémisana. 2 Picácué piimáicha pitàidaca wenàiwicanái cayábéeri iyú, peedácaténácué
pìataléwa nía, cawinácaalí áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèepuníiyéicawa déecuíse icapèe
íichawa. Abénaméeyéi Dios yàasu wenàiwica nadéca cài namànica cayábéeri, yá needácaté nàataléwa
ángelnái Dios ibànuèyéica càiyéide iyúwa wenàiwica iicácanáwa. Ináté Dios imànica nalí cayábéeri.
3 Catúulécanácué piicáca presoíyéi, piyúudàacué nía, ipíchaná nàuwichàacawa máiní. Piwàwalicué nía
càide iyúwa pìyaca nacáicaalí náapicha néeni, nàyacáiná presoíyéi ibànalìcu neebáidacáiná Jesucristo
itàacái. Piyúudàacué wenàiwica yùuwichèeyéicawa ìwalíise yái neebáidáanáca Jesucristo itàacái. Piicácué
piwènúawa náicha, áibaalícáiná cawàwanáta iwàwacutácué cài piùwichàacawa nacái.
4 Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéeri iyú macáita cawinácaalí idènièyéica inìriwa, íinu nacáiwa. Picácué
piimá áiba yáapicha càmíichúaca píinusíwa, càmíirica nacái pinìrisíwa. Yácáiná Dios yùuwichàidapiná
macáita imànníiyéica yáalaniwa, cawinácaalí nacái iiméeyéica áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca íí-
nusíwa, càmíirica nacái unìrisíwa.
5 Picácué cáinná piicáca plata. Casíimáicué piicáca yái pidènièricuéca siùca. Picácué achúma píináidáaní-
cawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca wawàsi pimáapuèrica. Yácáiná Dios idéca íimaca:
"Càmíiripináta numàaca pía, càmita nacái núuca nuíchawa píawa", íimaca walí yái Diosca. 6 Iná yéewa
wáalimá wáimaca macàaluníníná:
"Nuíwacali iyúudàapiná núawa; íná càmita cáalupiná núa. Càmita cáalupiná nuicá càinácaalí báawéeri
áibanái imànníiripináca nulí",
cài wáimaca.
7 Piwàwalicué níara picuèrinánáimi ancianonái icàlidéeyéicatécué pirí Dios itàacái. Piwàwalicué càiná-
caalíté nàyáaná machacànníiri iyú, àta néetácatalétawa. Piwàwalicué neebáidáanáté Jesucristo tài íiméeri
iyú éwitaté áibanái inúacáaníta nía. Néese pìyacué nacái càide iyúwaté nàyáaná, neebáidáanáté nacái
Jesucristo itàacái.
8 Jesucristo canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. Càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná
bàaluité, càita nacái ìyaca siùcáisede, càiripináta nacáiwa èeri càmíiri imáalàawa. 9 Iná picácué pibatàa
áibanái iméeràidacué pía méetàuculé íicha yái tàacáisi peebáidéericuéca. Aibanái nawàwacué peebáidaca
madécaná tàacáisi yàacàsi ìwalíirica icàlidéerica walí càirríinácaalí yàacàsi wáalimá wayáaca. Macáita yái
canéerica iwèni tàacáisi yàacàsi ìwalíirica canácatáita idé iyúudàaca wenàiwica náalíacaténáwa Dios ìwali.
Néese macái wenàiwica yeebáidéeyéica càiri tàacáisi, càmita cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Cayába
cachàini walíni wamàacacaalí Dios imànica walí cayábéeri mawènníiri iyú ichàiniadáanápiná wawàwa.
10 Bàaluité sacerdotenái inúacaalíté pìrái iyúwa sacrificio macái israelitanái ibáyawaná ìwalíise, yáté
càmita Dios ibatàa nayáaca yái iinásica. Càita nacái siùca, macáita inuéyéica pìrái Dios irí mamáalàacata
nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca náiwitáise, canáca yéewaná náalíacawa Dios ìwali. Yácáiná Dios
idéca imàacaca walí áiba sacrificio íiwitáaná, cayábéeri macái pìrái íicha. Yái Jesucristo, yéetácatéwa
wáichawalíná iyúwa sacrificio cruz ìwali wabáyawaná ìwalíise yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa
wabáyawaná íicha. 11 Bàaluité sacerdote íiwacaliná itécaté pìrái íiranámi Dios yàasu manuíri capìima
imàdáaná irìculé, yái israelitanái isutácatáipináca Dios íicha. Itéca irái imàdáaná irìculé, mabáyawaná-
cataléca náicha canánama, Dios ichàini ìyacatalécaté. Idàchìadacaté irái yàalusi nacáiri ìwali, imàni-
caténáté ofrenda nacáiri Dios irí, isutácaténáté Dios íicha wawàsi imàacáanápináté iwàwawa israelitanái
ibáyawaná íicha. Quéwa neemácaté pìrái iinámi méetàucuta nàyacàle íichawa. 12 Càité nacái Jesús

yùuwichàacawa, yéetácawa méetàucuta yàcalé íicha. Yéetácatéwa wáichawalíná, wía yàasu wenàiwicaca, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, Dios yeedácaténá wía yàasunáipináwa íibaidéeyéipináca abéerita Dios irípiná. Càita Jesús yàapìdáidaca wáiwitáise wabáyawaná íichawa íiraná iyúwa, yéetácáinátéwa wáichawalíná. 13 Càide iyúwa Jesús yàanátéwa méetàucuta yàcalé íicha yùuwichàacaténátéwa, càita nacái iwàwacutácué wàyaca méetàuculé èeri mìnanái íiwitáise íicha. Càide iyúwaté Jesús yùuwichàanáwa wáichawalíná, càita nacái iwàwacutá wèepunícawa yáapicha, wàuwichàaca nacáiwa irípiná weebáidacáiná itàacái. 14 Chái èeri irìcu canácata wàyacàle ìyéerica càiripináta. Néese wèepunícawa wàacawa nérépiná yái yàcalé yàanèeripináca chènuníise áibaalípiná, yái Dios ìyacàleca, wàlisài Jerusalén. 15 Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwali. Yái wàanáca cayábéeri Dios irí, yácata wàasu sacrificio wamàaquéerica Dios irí ofrenda iyú càide iyúwa iwàwacutáaná wamàacaca iríni wàacaténá icàaluníniná. ¡Iná wacàlidacué áibanái irí Dios iináwaná ìwali cayábéeri íiwitáise! 16 Picácué piméyáawa pimànica cayábéeri áibanái irí. Piyúudàacué áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái pìasu iyúwa casíimáicáiná Dios iicáca wamàníiná irí càiri sacrificio, wàacaténá icàaluníniná.

17 Peebáidacué natàacái níara picuèrinánáicuéca ancianonáica. Pimànicué nacái càide iyúwa náimáaná nacùacáinácué pía. Nawàwa nacùacuéca pía cayába náalíacáináwa iwàwacutá nacàlidaca nainàwanáwa Dios irí càinácaalíté iyú nacùanácuéca pía. Peebáidacaalícué natàacái, yá casíimáica náibaidaca Dios irí. Quéwa, càmicaalícué peebáida natàacái, yá achúmaca nawàwa náibaidacalé ìwalíisewa, yá nacái Dios yùuwichàidapinácué píawa.

18 Pisutácué Dios íicha walípiná. Wáalíacawa wadéca wáalimáidaca wamànica cayábéeri càiripináta, íná càmita bái wía ìwalíise yái wamàníirica. 19 Nusutácué píicha wawàsi manuísíwata pisutáanápinácué Dios íicha nulípiná imàacáanápiná nuèpùacawa pìatalécué caquialéta.

Bendición y saludos finales

20 Nusutácué Dios íicha pirípiná, yái imàaquéerica matuíbanáica wáiwitáise, yá nacái imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi íicha, yái Wacuèriná cachàiníirica icuèrica wía cayába càide iyúwa pastor icùacaalí ipìrawa ovejanái. Dios icáucàidacaté Jesús, imàacaca nacái Wacuèrinápinácani Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná yéewa Wáiwacali Jesús íiraná cawènica imànica yái wàlisài wawàsica Dios imàníirica wáapicha icùanápiná wía càiripináta. 21 Yá nusutácué Dios íicha pirípinácué ichàiniadáanápinácué pía píalimácaténácué pimànica macái íiwitáaná cayábéerica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nusutáca Dios íicha nacái imàacáanápiná macáita wàyaca càide iyúwa iwàwáaná Jesucristo íiwitáise cachàiníiri iyú. ¡Wàacué cayábéeri Cristo irí, yái ìyéerica cáimiétacanéeri iyú, icànéeri nacái mèlumèluíri iyú, icuèripiná nacái macáita càiripináta! Báisíta, amén.

22 Píacué nuénánáica, nusutácué píicha píináidáanápinácuéwa cáalíacáiri iyú ìwali yái nùalàanácuéca pía chái achúméeríina cuyàluta irìcu, nutànàacáináni nuchàiniadacaténácué piwàwa mamáalàacata. 23 Nuwàwaca nucàlidacuéca nacái pirí wéenásàiri Timoteo iináwaná nadéca namàacaca yèepunícawa presoíyéi ibànaná íicha. Yàanàacaalí caquialéta nùatalé, yásí nutéca núapichawani, nupáchiacaténácué píawa.

24 Nuwàwalicué macáita picuèrinánái ancianonái, macáita nacái níara Dios yàasu wenàiwica canánama. Níái Italia yàasu cáli néeséeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicué pía.

25 Nusutácué Dios íicha pirípinácué macáita imànínápinácué pirí cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú.

SANTIAGO

Saludo

1 Núa, Santiago, yái Dios yàasu wenàiwica íibaidéerica irípiná, Wáiwacali Jesucristo yàasu wenàiwicaca
nacái núa. Nuwàwalicué pía, píacué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi nàawiría icàlàlièyéicawa macái
cáli íinata.

La sabiduría que viene de Dios

2 Píacué nuénánáica, iwàwacutácué casíimáica piicáca yái piùwichàanácawa macái yùuwichàacáisi
íiwitáaná iyú. 3 Píalíacáinácuéwa piùwichàacaalíwa Dios irípiná peebáidacáiná Dios, yásí péewáidacuéwa
pìidenìacaténá yùuwichàacáisi matuíbanáiri iyú, cachàiníiri píiwitáise yáapichacuéwa. 4 Quéwa píal-
imáidacué pìidenìaca piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú cachàiníwanái cachàinicaténácué
píiwitáise Dios ìwali. Yásí píalimácué pimànica macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná.
5 Aibacaalí péenácué càmíiri yáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná imànica ìyacaténá machacànníiri
iyú, yá iwàwacutá isutáca yáawawa Dios íicha imàacáanápiná cáalíacáicani, yásí Dios imàaca cáalíacáicani.
Càmicáiná Dios imáisanìa wáicha wáalíacáica, néese imàacacué walí manuísíwatani, càmita nacái icuísa
íichawa wía wasutácaalí íicha imàacáanápiná caalíacáica wía. 6 Quéwa iwàwacutá manuíca wáináidaca
wawàwawa Dios ìwali wasutácaalí íicha imàacáanápiná cáalíacáica wía. Cawinácaalí wenàiwica càmíirica
manuí íináidaca iwàwawa Dios ìwali, càmita yáalimá yeebáida Dios tài íiméeri iyú, néese iméeràacawa
méetàuculé Dios íicha. Càicanide iyúwa màladàca manuíri úni ìwali, cáuli itéeri abéemàalé, néese yèepùa-
cawa abéemàa iwéré àniwa. 7 Yái íináidéericawa cài, càmita Wáiwacali imàacapiná cáalíacáicani. 8 Càmita
Dios imànipiná irí cayábéeri yácáiná yái wenàiwica éeruírica íiwitáise íináidacawa abéeri wawàsi ìwali
siùcatái, néese táwichanáami íináidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, yá càmita yáalimá ìyaca machacànníiri
iyú macái èeri imanùbaca.
9 Catúulécanácaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá casíimáica iwàwa Dioscáiná iicácani càiride iyúwa
cáimiétacanéeri. 10 Càasucaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá nacái casíimáica iwàwa càmicáiná cayába
Dios iicácani yàasu cawèníiri ìwalíise. Níacáiná macái càasuíyéi wenàiwicaca nadènìaca maléená èeri
nàyacaténá chái èeri irìcu, càide iyúwa macái wenàiwica. Càica níade iyúwa íiwinási ibàlùacaalíwa masicái
yèewi manacúalibàa, càmíirica ìya càiripináta. Càita nacái càmita càasuíyéi idècunìawa chái èeri irìcu
càiripináta. 11 Eeri imusúacaalíwa, yá ùuleca máiní. Yá chuìca yái masicáica, néese íiwiná nacái icaláacawa.
Yá imáalàacawa cayábéeri iicácanáwa. Càita nacái càasuíri yéetápináwa, idècunitàacá imànica ìyaca yàasu
wawàsiwa yeedácaténá iríwa plata mamáalàacata.

Pruebas y tentaciones

12 Aibaalí wawàwacaalí wamànica wabáyawanáwa, quéwa càmicaalí cài wamàni, yásí casíimáica wawàwa
manuísíwata. Wadécanáami wáasáidaca càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios íicha, yásí Dios yàaca
walí wacáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanéeri iyúni yàanápiná nacáuca
càmíiri imáalàawa macáita cáininéeyéica iicáca Dios. 13 Piwàwacaalícué pimànica pibáyawanáwa, picácué
píináidawa Dios yáalimáidáaná pía pimànníinápinácué pibáyawanáwa. Canácataíta Dios iwàwa imànica
ibáyawanáwa, càita nacái canácataíta yáalimáida wenàiwica namànníinápiná nabáyawanáwa. 14 Néese
píiwitáise báawéeri, yácata imáidéerica pía, yáalimáida nacái pía, néese idacùaca pía àta máinícataléta
piwàwaca pimànica pibáyawanáwa. 15 Néese máinícáiná piwàwaca pimànica pibáyawanáwa, íná pimànica
pibáyawanáwa. Pimànicaalí pìacawa pibáyawanáwa mamáalàacata àta péetácatalétawa, yásí piwàlùacawa
irìculé yái yéetácáisi càmíirica imáalàawa méetàuculé Dios íicha càiripináta.
16 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Picácué píima Dios idécasa itàaníca pirí piwàwalicuíse
piwàwacaténásacué pimànica pibáyawanáwa. 17 Macáita yái cayábéerica wadènièrica, Dios yái ìyéerica
chènuniré, idéca imàacaca walíni, yái Wáaniri Dios idàbéericaté camalási chènunníiséeyéi, níái èeri, quéeri,
dùlupùta nacái. Quéwa yái Wáaniri Dios càmíirita càide iyúwa èeri ìyáaná, yái èeri iwènuéricawa yàacawa,
càmíiri nacái icàna cayába càiripináta. Néese Wáaniri Dios canácataíta iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi
ìwali. 18 Dios idéca yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa weebáidacaalíté báisíiri tàacáisi. Càité Dios imànica
càide iyúwaté iwàwáaná, yéewanápiná Dios yéenibeca wía, cayábéeyéi áiba wawàsi íicha macáita Dios
idàbéericaté chái èeri irìcu.

La verdadera religión

19 Iná piwàwalicué cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Macáitacué pía iwàwacutácué
péemìaca cáalíacáiri iyúni áibanái itàaníca alícué píapicha, yéewáidacaalí nacáicué pía. Néese píinái-
dacuéwa cayába ipíchawáise pitàaníca. Picácué nacái calúa pía ráunamáita. 20 Cawinácaalí caluérica
íiwitáise, càmita yáalimá imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. 21 Iná pimàacacué píichawa casaquèeri
píiwitáisecawa, yá nacái pibáyawaná manuíricawa. Néese peebáidacué yái tàacáisi báisíirica píiwitáise
cayábéeri iyúwa, yái tàacáisi néewáidéericuéca iyú pía; peebáidacaalícué yái tàacáisica, yásí Jesucristo
iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.
22 Báisíta iwàwacutácué péemìaca yái tàacáisica, quéwa péemìacaalícáita meedáni, néese càmicaalícué
pimàni càide iyúwa íimáaná, yá pichìwáidacáitacué píawawa meedá. Piyúunáidacuéca cayábaca Dios iicáca
píiwitáise, quéwa báawaca iicácué píiwitáise. 23 Aibacaalí yéemìacáita Dios itàacái, néese càmita imàni

càide iyúwa íimáaná, càicanide iyúwa wenàiwica iicácaalí inàniwa chapúalìculé. [24] Yá iicáca yáawawa
chapúalìculé. Néese iwènúacanacáitawa chapúa íicha, yá iimáichaca caquialéta càinácaalí iicácanáwa, íná
càmita ichùnìa yáawawa. [25] Weebáidacaalí Dios itàacái cayábéeri, yásí Dios ichuìdaca wáicha wabáyawaná
yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùulìaná wía, Dios
itàacáicáiná imáisanìaca wamànica wabáyawanáwa, quéwa yàalàaca wía wamànicaténá cayábéeri. Iná
yéewa càmicaalí waimáicha Dios itàacái, wamànicaalí nacái càide iyúwa íimáaná, yá casíimáica Dios imànica
wawàwa ìwali yái wamànníirica.

[26] Picàlidacaalícué piináwanáwa peebáidáanása Dios itàacái, quéwa càmitacué píalimá picùaca pinùmawa
ipíchaná pitàaníca báawéeri iyú, yá pichìwáidacáitacué píawawa, canáca iwèni nacái yái picàlidáanáca
peebáidáanásacué Dios itàacái. Piyúunáidacuéca cayábaca Dios iicáca píiwitáise, quéwa báawaca meedá
iicácué píiwitáise. [27] Piwàwacaalícué písáidaca Wáaniri Dios irí peebáidáaná itàacái báisíiri iyú, yá
pimànicué càì: Piyúudàacué sùmanái canéeyéica isèenái, nía nacái inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha
ipíchaná nàuwichàacawa. Picácué nacái pimàni pibáyawanáwa càide iyúwa áibanái èeri mìnanái imàníiná.

2

Advertencia contra la discriminación

[1] Píacué nuénánáica, yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacái, yái cachàinníirica íiwitáise, icànéerica
mèlumèluíri iyú, yá nacái icuèrica macáita cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha. Picácué piicá abéeri wenài-
wica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái íicha, néese cáininácué piicáca macái wenàiwica abédanamata.
[2] Pìwacáidáyacatáicawa pìacaténácué Dios icàaluínina, néese áiba càasuíri iwàlùacaalíwa pèewiré idènièrica
anillo oro yáawamíiyéita, ibàlewa cawènníiri nacái. Yáta nacái áiba catúulécanéeri iwàlùacaalíwa, idènièrica
ibàlewa éewisàimi, báawéeri meedá. [3] Néese, càmitacué pimàni cayábéeri, pitàidacaalícué cayábani yái
idènièrica ibàlewa cayábéeri, yá nacái píimacuéca irí: "Píawinawa chái cayábéeri yàalubáisi íinata", quéwa
píimacuéca catúulécanéeri irí: "Pibàlùawa alé, càmicaalí nacái piwàwa pibàlùacawa alé, yá píawinawa
alé cáli íinata", càicuéca pidéca píimaca. [4] Pimànicaalícué càiri báawéeri, yá pucháibacuéca píiwitáise
pìyaca, càmitacué cáininá piicáyacacawa abédanamata. Yá nacái píináidacuécawa báawéeri iyú meedá,
piicácáinácué càasuíri càiride iyúwa cayábéeri catúulécanéeri íicha.

[5] Péemìacué cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Dios idéca yeedáca yàasunáipináwa
níara ìyéeyéica catúulécanéeri iyú chái èeri irìcu neebáidacaténá itàacái tài íiméeri iyú, yéewanápiná
iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íicha càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanéeri iyúni imànníinápiná
nalí cayábéeri, macáita cáininéeyéica iicácani. [6] Iná, ¿cánácué máiní báawaca piicáca catúulécanéeyéi
wenàiwica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni? ¿Cánácué pibáiniada nía? ¿Càmitasicué píalíawa càasuíyéi
nàuwichàidacuéca pía, namànicué nacái pirí báawéeri needácaténácué píicha pìasu ipíchanácué nacái
pidènìaca yái pimáapuèrica? Yá natécuéca pía yàcalé icuèrinánái yàatalé nacháawàacaténácué piináwaná
ìwali càmicaalícué píalimá pipáyaidaca píichawa pimawènìacálecawa. [7] Níara càasuíyéica naicáaníca
Jesucristo iquíniná, natàaníca nacái báawéeri iyú ìwali, yái cayábéerica íiwitáise, cáimiétacanéeri nacái,
yeedéericuéca pía yàasu wenàiwicanáipináwa.

[8] Pimànipinácué cayábéeri pimànicaalícué machacànníiri iyú càide iyúwa Dios ichùulìanácué pía, yái
ichùulìacanási cachàinníirica náicha canánama íiméerica: "Cáinina piicáca áibanái càide iyúwa cáininná-
ná piicáca píawawa", càita iwàwacutácué pimànica áibanái irí cayábéeri. [9] Quéwa càmicaalícué cáinina
piicáca macái wenàiwica abédanamata, yá pimànicuéca pìacawa pibáyawanáwa, cabáyawanácuéca pía
nacái càmicáinácué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùulìaná wía. [10] Cabáyawanácuéca pía, éwitacué
pimànicáaníta batéwa macáita iyúwa Dios ichùulìaná, càicáaníta cabáyawanácuéca pía pimànicaalícué
abéeri wawàsi càmíiricué Dios iwàwa pimànica. Yá cabáyawanácuéca pía iyúwa wenàiwica imànníiyéica
macái báawéeri íiwitáaná. [11] Cabáyawanácuéca pía éwitacué pimànicáaníta abéeri wawàsi báawéeri, yácáiná
abéericata yái Diosca ichùulièricaté wía càmíinápiná wamàni wabáyawanáwa macái íiwitáanáta. Dios
íimaca: "Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha càmíichúaca píinusíwa, càmíirica nacái pinìrisíwa", íimaca
yái Diosca. Càita nacái Dios íimaca: "Picá pinúa wenàiwica", íimaca. Iná éwita càmicáanítacué piimá áiba
yáapicha càmíichúaca píinusíwa, càmíirica nacái pinìrisíwa, càicáaníta cabáyawanácuéca pía pinúacaalícué
wenàiwica. Càmitacué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùulìaná wía. [12] Weebáidacaalí Dios itàacái, yásí
iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa. Dios icàlidapiná wainàwaná ìwali, asáisí wamànicaalíté càide
iyúwa itàacái íimáaná. Iná iwàwacutácué pitàaníca cáalíacáiri iyú, pìyacué nacái machacànníiri iyú Dios
iicápiná. [13] Níacáiná cawinácaalí càmíiyéica iicá áibanái ipualé, càmitapiná Dios iicá napualé áibaalípiná
yùuwichàidacaalí níawa, quéwa cawinácaalí iiquéeyéica áibanái ipualé, yásí Dios iicápiná napualé. Yá Dios
iwasàapináca níawa yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

Hechos y no palabras

[14] Píacué nuénánáica, caná iwèni Dios iicáca yái picàlidáanáca peebáidáanásacué Dios càmicaalícué
pimàni cayábéeri písáidacaténácué peebáidaca Dios báisíiri iyú. Dios càmita iwasàapinácué píawa yàasu
yùuwichàacáisi íichawa pisàna iyúwa meedá yái càì píimacuéca. [15] Iyacaalícué pèewi asìali càmicaalí
nacái inanái, yeebáidéeyéi Dios itàacái, canácaalí nabàlepiná, canácaalí nacái nayáapiná namáapuèrica
yáta èerica, yá iwàwacutácué piyúudàaca nía. [16] Néese abéeri péenácué íimacaalí nalí: "Pìacuéwa cayába
pìwalicué pibàlewa, pìacué piyáaca nacái piyáacaléwa cadénama", íimacaalí nalí quéwa càmita yàa nalí
yái namáapuèrica, yá canéerica iwèni meedá itàacái, càmicáiná itàacái iyúudàa nía. [17] Càita nacáicué pía:

Báisícaalícué peebáidaca Dios, yá pimànipinácué áibanái irí cayábéeri. Càmicaalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú.
18 Quéwa cawàwanátacué piwàwaca píimaca nulí: "Abénaméeyéi yeebáidaca Dios báisíiri iyú, éwita
càmicáaníta namàni áibanái irí cayábéeri. Aibanái càmita neebáida Dios quéwa namànica áibanái irí
cayábéeri", càicué piwàwaca píimaca nulí cawàwanáta. Quéwa pidécuéca piwènúacawa. Càmitacué
píináidawa machacànníiri iyú. Càmicaalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá pidécuéca píasáidaca càmita
peebáida Dios báisíiri iyú. Cawinácaalí yeebáidéerica Dios báisíiri iyú, yácata imàníirica áibanái irí
cayábéeri. 19 Pidécuéca peebáidaca ìyaca abéerita Dios. Yá cayábéeriquéi peebáidáanácuéca cài, quéwa
macái demonio neebáidaca nacái ìyaca abéerita Dios, yá natatácawa nacalùniwa náalíacáináwa Dios
yùuwichàidáanápiná níawa. Iná peebáidacaalícáita ìyaca abéerita Dios, càmitacué pimàni máiníiri cayábaca
wawàsi demonionái íicha. 20 Picácué máiwitáise pía. Iwàwacutácué píalíacawa, càmicaalícué pimàni
cayábéeri áibanái irí, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú. 21 Mabáyawanácaté Dios iicáca
wàawirimi Abraham ìwalíise yái imàníirica càide iyúwaté Dios ichùulìanáni. Dios isutácaté Abraham íicha
inúanápiná ìiriwa, yái Isaac, Dios iwàwacáináté yáalimáidaca iicáwa Abraham asáisí yeebáidacaalí Dios tài
íiméeri iyú. Yáté achúmaca Abraham inúaca ìiriwa iyúwa sacrificio Dios irípiná, quéwa Dios imáidacaté
Abraham irí ipíchanáté inúaca Isaac. Abraham yeebáidacaté Dios tài íiméeri iyú, íná mabáyawanáca
Dios iicácani. 22 Abraham yeebáidacaté Dios, imànicaté nacái càide iyúwaté Dios ichùulìanáni. Càité
nacái Abraham yáasáidaca yeebáidacaté Dios tài íiméeri iyú. 23 Càité ichàbacatéwa càide iyúwaté áiba
profeta itànàanáté Dios itàacái íiméerica: "Abraham yeebáidacaté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicácani",
cài íimaca. Néese náimacaté Abraham ìwali Dios yàacawéerinácani, imànicáináté càide iyúwa Dios
ichùulìanáni.
24 Iná píalíacuéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios tài íiméeri iyú imànicaténá càide iyúwa Dios
ichùulìanáni, yácata Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú, ìwalíise yái cayábéerica imàníirica, càmíirita abéta
ìwalíise yái yeebáidáanáca Dios. 25 Càité nacái úara Rahab, càmíichúa israelita. Quéechatécáwa uimácaté
asìanái yáapicha plata ìwalinápiná, quéwa uwènúadacaté uíwitáisewa Dios irípiná. Néese uyúudàacaté
pucháiba wenàiwica israelitanái ibànuèyéicaté. Ubàaca nía nàuwidenái íichawa. Uyúudàaca nía nacái
namusúacaténáwa áiba àyapulìcubàa báawéeyéi wenàiwica íicha. Ináté mabáyawanáca Dios iicáca úa.
26 Péemìacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica iiná yéetáanáwa idécanáami iwàwa cáuri yàacawa íicha,
càita nacái cawinácaalí íiméerica ìwaliwa yeebáidáanása Dios, quéwa càmita imàni cayábéeri áibanái irí, yá
canéerica iwèni meedá yái itàacáica iyúwa chéecáisimi, càmicáiná yeebáida Dios báisíiri iyú.

3

La lengua

1 Píacué nuénánái, iwàwacutácué càmita manùbéeyéi péená nabàlùadaca níawawa néewáidacaténá
wenàiwica. Cayábacué nuénánái ipíchanácué Dios yùuwichàidaca píawa. Píalíacuéwa Dios
yùuwichàidáanápiná wíawa manuísíwata áibanái íicha, wía yéewáidéeyéica wenàiwica, càmicaalí wàya
machacànníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. 2 Madécaná yàawiría macáita wía watàaníca càmíiri
máiní cáalíacáiri iyú. Càulenáca wacùaca wanùmawa ipíchaná watàaníca báawéeri iyú. Cawinácaalí
càmíirica imàni ibáyawanáwa itàacái iyúwa, yá béerica íiwitáise, yáaliéri nacái icùaca yáawawa macái
cáalíacáiri iyú, ipíchaná imànica ibáyawanáwa. 3 Péemìacué comparación: Wachanàidaca achúméeri
freno caballo inùmalìculé yéewanápiná caballo imànica càide iyúwa wawàwáaná. Càita wáalimá
wawènúadáidaca manuíri caballo. 4 Càita nacái nave manuínaméeyéi, lancha nacáiyéi yèeyéicawa manuíri
úni yáacubàa cáuli iyú. Ewita manuínaméeyéicáaníta nía, éwita nacái cachàiníiri cáuli iwatàidacáaníta nía
nacái, càicáaníta yái itéerica nave yáalimá iwènúadáidaca manuíri nave càide iyúwa iwàwáaná achúméeri
téna nacáiri iyú. 5 Càita nacái ìyaca wanène; achúméeri wainá ìwalíiséericani yái wanèneca, quéwa
yáaliméeri imànica madécaná wawàsi, wáalimácáiná wamànica wanène iyúwa cayábéeri manuí, báawéeri
nacái manuíta. Yái wàasu tàacáisi imusuéricawa wanùma irìcuíse càicanide iyúwa achúméeríina quichái
idàbacaalí yeemáca manuíri ànalìma. Càmicaalí áiba ichacàidani, yásí quichái yeemáca ànalìma macáita.
Càita nacái wía, éwita achúmacáaníta yái wanèneca, càicáaníta yáalimá imànica áibanái irí báawéeri
manuísíwata, càmicaalí wacùa watàacáiwa ipíchaná watàaníca báawéeri iyú. 6 Càica wàasu tàacáisi
ìyacade iyúwa quichái wáalimácáiná wamànica máiní báawéeri áibanái irí watàacái iyúwa, madécaná
íiwitáaná báawéeri. Yái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wanùma irìcuíse, casacàaca imànica wáiwitáise
macái. Satanás, yáara demonio íiwacalináca, yácata náiwacalica macáita wenàiwicaca itàaníiyéica
báawéeri iyú mamáalàacata. Watàaníca báawéeri iyú, yásí watàacái báawéeri máiní báawaca imànica
yàacawa macáita yái wamàníirica chái èeri irìcu, càmita nacái wáalimá wàyaca casíímáiri iyú áibanái
yáapicha. 7 Wía èeri mìnanáica, wáalimá macàalunica wamànica madécaná íiwitáaná pìrái, cuwèesinái
nacái, cuìpìranái nacái, àapinái nacái, áibanái cuwèesi nacái ìyéeyéica manuíri úni yáaculé. Yá wáalimá
wéewáidaca nía namànicaténá càide iyúwa wawàwáaná. 8 Quéwa canácata wenàiwica idéeri macàalunica
imànica inènewa icùanápináni ipíchaná itàaníca báawéeri iyú. Yái watàacái báawéerica càmita quirínama
iwàwa iyamáacawa. Càicanide iyúwa àapi iculále inuérica wenàiwica, wáalimácáiná wàuwichàidaca
áibanái wenàiwica báawanama watàaníca báawéeri iyú nàwali. 9 Máiní éeruíri wáiwitáise: Wàaca
cayábéeri Wáaniri Dios iríwa wanène iyúwa. Néese wanène iyúwa nacái watàaníca báawéeri iyú áibanái
wenàiwica ìwali, wacuísaca wáichawa nía nacái, níái wenàiwica Dios idàbéeyéica nàyacaténá càide iyúwa
Dios inacáiyéi. 10 Abéerita wanùma irìcuíse imusúacawa cayábéeri tàacáisi Dios irí, báawéeri tàacáisi

wenàiwicanái irí nacái. Píacué nuénánáica, càmita cayába wamàni cài. 11 Péemìacué comparación: Canáca
yéewaná ipisíiri úni imusúacawa dápu néenibàa yáapichéi úni cayábéerica. 12 Càita nacái higuera yéetaná
càmita yáalimá yàaca walí olivo ìyacaná. Càmita yéewa uva yéetaná abéya nacáiri yàaca walí higo ìyacaná.
Càmita yéewa puìwéeri dápu yàaca walí cayábéeri úni wàiréeripiná. Càita nacái càmita wáalimá watàaníca
báawéeri iyú báisícaalí cayábaca wáiwitáise wawàwalìcuísewa.

La verdadera sabiduría

13 Báisícaalícué cáalíacáica pía, cáiwitáise nacái càide iyúwa picàlidáanácué piináwanáwa, néese pìy-
acué machacànníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué nacái cáimacái piicáca píawawa áibanái
íicha. Càita píalimácué píasáidaca cáalíacáicuéca pía báisíiri iyú. 14 Quéwa máinícaalícué báawaca
piicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíise, piwàwacaalícué nacái pichùulìaca áibanái canánama, iwàwa-
cutácué càmita piyúunáidaca cáalíacáica pía áibanái íicha, néese píasáidacuéca càmitacué píalía báisíiri
tàacáisi. 15 Pimànicaalícué cài, yásí wáalíacawa píiwitáise píiméericuéca ìwali cáalíacáicasani càmíirita
yái náalíacáica Dios imàaquéerica wenàiwica irí. Néesecué chái èeri irìcuírica meedá yái píiwitáiseca
càide iyúwa èeri mìnanái íináidáanáwa, Satanás ichùulìacáiná náiwitáise. 16 Ata alénácaalí nàyaca
wenàiwica báawéeyéica iicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíise, nía nacái iwàwéeyéica ichùulìaca áibanái
canánama, yásí napéliaca níawáaca, namànica nacái macái íiwitáaná nabáyawanáwa. 17 Quéwa caw-
inácaalí idènièyéica yáalíacáiwa Dios néeséerica, yá wáalíacawa ráunamáita cawinácaalí nía, nàyacáiná
machacànníiri iyú náiwitáise masaquèeri yáapichawa. Masacàacáiná náiwitáise, íná yéewa nàyaca nacái
matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha. Càmíiyéi nacái calúa íiwitáise, yéemièyéica áibanái irí cáalíacáiri iyú.
Naicáca áibanái ipualé, yá nayúudàaca catúulécanéeyéi. Cayábaca naicáca macái wenàiwica íiwitáaná
abédanamata, natàaníca machacànníiri iyú, càmita nacái nachìwáida wenàiwica, néese namànica áibanái irí
cayábéeri. 18 Wayúudàacaalí áibanái ìyáanápiná matuíbanáiri iyú náapichawáaca, yásí wía nacái wàyapiná
matuíbanáiri iyú. Néese áibanái iicápiná càinácaalí wàyaca, yá nawàwapiná namànica cayábéeri nacái.

4

La amistad con el mundo

1 Píacué judíoca, ¿cánácué pimàni ùwicái píipunitawáaca? ¿Cánácué nacái pipélia píapichawáaca?
Nucàlidacué piríwani. Máinícué piwàwaca peedáca piríwa cawèníiri wawàsi casíimáicaténácué piwàwa,
íná pipéliacuéca píapichawáaca. 2 Piwàwacuéca peedáca piríwa cawèníiri wawàsi, néese càmicáinácué
pidé peedácani, yásí pinúacuéca wenàiwica peedácaténá yàasumi. Yá báawacuéca piicáca áibanái
wenàiwica nàasu cawèníiri ìwalíise, néese càmicáinácué píalimá peedáca piríwani, íná pimànicuéca
ùwicái píipunitawáaca, pipélia nacái píapichawáaca peedácaténácué áibanái yàasu. Càmitacué pidé
peedáca piríwani yáara piwàwéerica càmicáinácué pisutá Dios íichani. 3 Néese éwita pisutácáanítacué
Dios íichani, càmitacué yàa piríni, báawacáinácué píiwitáise pisutáca Dios íichani, pisíimáidacaténácué
píawawa meedá báawéeri iyú. 4 ¡Píacué wenàiwicaca iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha! ¿Càmitasicué
píalíawa pidécuéca piùwide pimànica Dios, cáininácáinácué piicáca èeri irìcuíyéi íiwitáise? Cawinácaalí
iwàwéerica ìyaca càide iyúwa èeri irìcuíyéi íiwitáise íimáaná, idéca yùuwide imànica Dios. 5 Càmíirica
caná iwèni yái tàacáisica áiba profeta itànèericaté Dios inùmalìcuíse. Iimaca: “Máiní cáininácа Dios
iicáca wía, íná càmita iwàwa wawènúadaca íicha wáiwitáisewa ipíchaná cáininácа waicáca Dios íicha
áiba”, íimaca. 6 Quéwa Dios iyúudàaca wía cachàiniwanái mamáalàacata imànicaténácué walí cayábéeri
mawèníiri iyú càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái bàaluité. Iimacaté: “Dios yùuwideca imànica
wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmitasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníiri
iyú nalí cawinácaali yáaliéyéicawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía”, íimaca. 7 Iná pimàacacué Dios
icùaca píiwitáise, pimànicaténácué càide iyúwa íimáaná. Pibàlùacuéwa tài íiméeri iyú Satanás íipunita,
picácué peebá irí, yásí ipìacuécawa píicha. 8 Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, yá iicácuéca
pipualé imànicaténácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú. ¡Píacué cabáyawanéeyéica, pimàacacué píichawa yái
báawéerica pimànníiricuéca! ¡Masacàacué pimànica piwàwawa pibáyawaná íichawa, yái píináidéericuécawa
báawéeri iyú piwàwalìcuísewa, píacué pucháibéeyéica íiwitáiseca! Càmitacué píalimá cáininácа piicáca
Dios cáininácaalícué piicáca èeri irìcuíyéi íiwitáise càmíiyéica yáalía Dios ìwali. 9 ¡Píicháanícué ìwali yái
báawéerica pimànníiricuéca! ¡Picácué casíimáica piicáaníca pibáyawaná ìwaliwa, néese píicháanícué ìwali!
¡Pimàacacué píichawa yái casíimáiná piwàwa pibáyawaná ìwaliwa, néese iwàwacutácué achúmaca piwàwa
pibáyawaná ìwaliwa! 10 Picàlidacué píichawa yái báawéerica pimànníirica Wáiwacali imàacacaténácué
iwàwawa pibáyawaná íicha. Yásí imànicuéca pirí cayábéeri.

No juzgar al hermano

11 Píacué nuénánáica, picácué pitàaní báawéeri iyú pìwaliwáaca. Pitàaníicaalícué báawéeri iyú áiba
wenàiwica ìwali, càita nacái báawacaalícué piicácani ìwalíise yái imànníirica, càmitacué pimàni iyúwa
Dios ichùulìaná cáininánapínácué piicáyacacawa. Càmitacué piicá Dios itàacái cáimiétaquéeri iyú, néese
píasáidacuéca báawaca piicáca Dios itàacái càiride iyúwa wawàsi canéerica iwèni. Quéwa pimànicaalícué
cài, yá píasáidacuéca piicáca píawawa càiride iyúwa cachàiníirica Dios íicha, picàlidacáinácué càmitasa
iwàwacutá pimànica càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. 12 Iyaca abéerita Dios, yái imàaquéerica walí
itàacáiwa. Piwàwalicué nacái yái Dios imàaquéerica walí itàacáiwa, yácata nacái yùuwichàidéeripináca
báawéeyéi wenàiwica, iwasèeripiná nacái áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná canáca

yéewanácué pitàaníca báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali, abéericáináta Diosquéi yáaliéricawa wenàiwica íiwitáise.

Inseguridad del día de mañana

13 Siùcade péemìacué cayába píacué icàlidéeyéica cài: “Siùcade wàacawa áiba yàcalé irìculé, táwicha nacái. Yá wayamáapinácawa néenibàa abéeri camuí. Yá wamànipiná wàasu wawàsiwa weedácaténá walíwa plata mamáalàacata”, càicué píimaca. 14 ¡Picácué cài píimaca, càmicáinácué píalíawa càinápinácaalí pichàbáanápináwa táwicha èeri! Canácata wéená ìyéeri càiripináta chái èeri irìcu. Càide iyúwa waicácaalí samànéeri achúmasíwata, néese yáta canácani, càita nacái wàyaca chái achúma èeríinata. Càmita wáalíawa càicaalínápiná wéetáwa. 15 Iwàwacutácué cài píimaca: “Wáiwacali iwàwacaalí wamànica cài, yásí wàyaca néenibàawa, wamànica nacái wawàsi”, càicué iwàwacutá píimaca. 16 Quéwa máinícué piwàwaca pitàaníca canùmaséeri iyú, cachàinicáinácué piicáca píawawa. Báawaca meedá Dios iicáca yái cáimacáinácuéca piicáca píawawa. 17 Cawinácaalí yáaliérica càinácaalí iwàwacutáaná imànica cayábéeri, néese càmicaalí imàni cài, yá imànica ìyaca ibáyawanáwa.

5

Advertencias a los ricos

1 ¡Péemìacué cayábani, píacué judío càasuíyéica càmíiyéica yeebáida Dios itàacái! ¡Píicháanícué, péemíanícawa nacái ìwali yái báawéeri yùuwichàacáisi yàanèeripinácuécawa pìwali! 2 Yá báawapinácuéca píichani macáita pìasu cawèníirica. Cuwée iyáapinácuéca píicha pibàle cayábéerica. 3 Yá cayàmipinácuéca píichani macáita yái pìasu oroca, plata nacái. Cayàmicaalípinácué píichani, yásí macáita náalíacuéca piináwaná ìwaliwa càmitacué piyúudàa catúulécanéeyéi pìasu plata iyúwa, yái plata cáininéericuéca piicáca. Yácué pìasu cawèníiri imáalàapinácuécawa píicha, néese piùwichàapinácuécawa cáiwíiri iyú. Pidécuéca pìwacáidaca madécaná cawèníiri pìasupináwa maléená èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa. 4 Pìasu plata yáasáidapiná cabáyawanácuéca píawa, yái plata càmíiricuéca pìa wenàiwica irí íibaidéeyéicatécué pirí needácaténácué pirí pibànacale ìyacaná. Yái Wáiwacali cachàiníirica náicha canánama, ichùulièrica nacái chènunníiséeyéi úwi, idéca yéemìaca catúulécanéeyéi íicháaníca irí, níái íibaidéeyéicuéca pirí, nacháawàanácué piináwaná ìwali, yá Wáiwacali yùuwichàidapinácué píawa. 5 Chái èeri irìcu pìyacuéca cayábéeri iyú, càasuíri iyú nacái. Pidènìacuéca macáita yái piwàwéerica casíimáicaténácué piwàwa. Pidécuéca piyáaca cadénama, yá walíibàacuéca pía càide iyúwa pìrái walíibèeyéi nawalíibàidéeyéica cayábéeri yàacàsi iyú ipíchawáise nanúaca nía. ¡Yá máinícué mawiénica pìasu èeri Dios yùuwichàidacatáipinácué píawa càide iyúwa natécaalí pìrái nanúacaténá nía! 6 Picàlidacuéca pichìwawa picháawàacaténá mabáyawanéeyéi iináwaná ìwali, néese pinúacuéca nía, éwita càmicáanítacué napélia pía.

La paciencia y la oración

7 Quéwa, píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái, pìidenìacué piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta Wáiwacali yàanàacataléta. Péemìacué comparación: Yái ibànéerica ibànacalewa iwàwacutá icùaca mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta idàbacataléta unía yúuwàacawa. Néese iwàwacutá icùaca quiríta àta unía imáalàacatalétawa àniwa yeedácaténá bànacalé ìyacaná. 8 Càita nacái picùacué mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidacué tài íiméeri iyú nacái mawiénicáiná Wáiwacali yéenáiwaná yàanàanápiná.

9 Píacué nuénánáica, picácué pitàaní piríwáaca lúasi iyú, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca píawa. Yá mawiénica Dios yàasu èeri yùuwichàidáanápiná wenàiwica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capìi inùmalìcu ipíchawáise iwàlùacawa. 10 Píacué nuénánáica, iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Wacuèriná Dios inùmalìcuíse. Yáté nàuwichàacawa Dios irípiná neebáidacáináté itàacái, quéwa nàidenìacaté nàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. 11 Wáalíacawa casíimáica nía siùcáisede bàaluitécáiná nàidenìaca nàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú Dios irípiná. Píalíacuécawa Job iináwaná ìwali. Satanás yáalimáidacaté iicáwani cachàiníiri iyú. Ewitaté Job yùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta ìidenìacaté yùuwichàanáwa mamáalàacata; càmitaté iwènúada íiwitáisewa Dios íicha. Píalíacué nacáiwa idécanáamité Job yùuwichàacawa manuísíwata, néeseté Wacuèriná Dios imànicaté irí cayábéeri manuísíwata, máinícáiná Dios iicáca wapualé, catúulécaná nacái iicáca wía.

12 Quéwa péemìacué cayábani nuénánái yái tàacáisi máiníirica cachàini: Picácué píima “Báisí báisísíwata, Dios yáaliéricawa”, picácué cài píima. Picácué nacái cài píima capìraléeri cáli íipidená ìwali, cáli íipidená ìwali nacái, càinácaalí áiba wawàsi íipidená ìwali nacái. Píimacaalícué “Báisíta”, iwàwacutácué báisíirica pitàacáica. Píimacaalícué “Càmita”, iwàwacutácué báisíirica pitàacáica. Picácué píima: “Báisí báisísíwata, Dios yáaliéricawa”, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca píawa.

13 Aibanáicaalí péenácué yùuwichàacawa, iwàwacutá nasutáca níawawa Dios íicha. Aibanáicaalí casíimái iwàwa, iwàwacutá nacántàaca casíimáiri iyú Dios irí nàacaténá irí cayábéeri. 14 Aibacaalí cáuláica, iwàwacutá imáidaca ancianonái, níara icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá imáidaca nía nasutácaténá irí Dios, napusúacaténá nacái séenási ipùdàlìcu idècunitàacá nasutáca irí Dios Wáiwacali íipidená ìwali. 15 Yá manuícaalí ancianonái íináidaca iwàwawa Dios ìwali ichùnìanápiná cáuláiquéeri, náalíacáináwa Wáiwacali iwàwaca ichùnìaca cáuláiquéeri, yásí ichùnìacawa yái cáuláiquéerica, yá Wáiwacali yeedápináca íichani, yái uláicáica. Cáuláiquéeri imànicaalíté ibáyawanáwa, yásí Wáiwacali imàacaca iwàwawa ibáyawaná íicha. 16 Iná picàlidacué píichawa yái báawéerica pimàníiricuéca piríwáaca, pisutáyacacuéwa píichawáaca pimàacáanápinácué piwàwawa íicha yái pibáyawanácuéca. Néese pisutácué

pìwaliwáaca Dios íicha ichùnìanápinácué pía. Cayábacaalí wáiwitáise Dios iicápiná, wàyacaalí nacái machacàníiri iyú, néese wasutácaalí wíawawa Dios íicha, yásí Dios imànicué walí cayábéeri manuísíwata.
17 Piwàwalicué càinácaalíté ìyáaná Dios yàasu profeta íipidenéericaté Elías. Yácata abéeri asìali wanacáiri,
quéwa Elías isutácaté Dios manuísíwata ipíchanáté unía yúuwàacawa, yéewacaténáté báawéeyéi wenàiwica
nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulìacawa. Yá máisiba camuí y medio canácaté unía; Dios imànicaté càide
iyúwa Elías isutáaná íicha. 18 Néese Elías isutácaté Dios íicha àniwa unía yúuwàacaténáwa àniwa, yá yèepùaca
unía yúuwàacawa àniwa cáli ìwali, yèepùa bànacalé yàaca ìyacanáwa.
19 Píacué nuénánáica, áiba péenácué iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios itàacái íicha, néese piyúudàacaalícué
iwènúadaca íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yá pimànicuéca pìacawa cayábéeri manuísíwata. 20 Péemìacué
cayábani, cawinácaalí iwènúadéerica áiba wenàiwica ibáyawaná íichawa, idéca icùaca cabáyawanéeri
ipíchaná yéetácawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. Yá nacái Dios imàacapiná iwàwawa ibáyawaná
manuíri íicha.

1 SAN PEDRO

Saludo

1 Núa Pedro abéeri apóstol Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái. Nutànàacué pirí cuyàluta píacué
càmíiyéica ìya yàasu cáli íinatawa, ìyéeyéica Ponto yàasu cáli íinata, Galacia yàasu cáli íinata nacái,
Capadocia yàasu cáli íinata nacái, Asia yàasu cáli íinata nacái, Bitinia yàasu cáli íinata nacái. 2 Nutànàacué
pirí cuyàluta, píacué Wáaniri Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicanáipináwa càide iyúwaté íináidáanáwa
bàaluité. Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo piwàwalìculécué masacàacaténácué imànica píiwitáise,
yéewanápinácué píibaidaca abéerita Dios irípiná, pimànicaténácué nacái càide iyúwa ichùulìaná. Jesucristo
íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali yéetácaalítéwa píichawalínácué, píacué yeebáidéeyéica itàacái, íná
Dios idéca imàacacué iwàwawa pibáyawaná íicha. Nusutácué Dios íicha pirípinácué imànníinápinácué pirí
cayábéeri mawènníiri iyú manuísíwata, imàacáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Una vida de esperanza

3 Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica. Dios idéca iicáca wapualé manuísíwata,
íná idéca iwàlisàidaca wáiwitáise wadènìacaténá wacáuca wàlisàiwa chènunníiséerica. Càita Dios idéca
imànica walí cayábéeri Jesucristo imichàacáinátéwa yéetácáisi íicha. Iná yéewa manuíca wáináidaca
wawàwawa idècunitàacá wacùaca Dios imànníinápiná walí càide iyúwaté íimáaná. 4 Dios idéca iwàlisài-
dacuéca píiwitáise yàacaténácué pirí pìasu cawènníiripináwa chènunníiséerica. Siùcáisede Dios icùaca ìyaca
pirípinácué pìasu cawènníiri cayábéeri, càmíirica yéewa áiba imáalàidacani càiripináta. 5 Peebáidacáinácué
Dios itàacái, íná icùacuéca pía ichàini iyúwa, iwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa èeri
imáalàacaalípináwa, càide iyúwaté íináidáanáwa imànníinápinácué pirí cayábéeri macáita naicápiná.
6 Iná yéewa casíimáicuéca piwàwa siùcáisede éwitàacáwa cawàwanáta iwàwacutácué piùwichàacawa
manuísíwata achúma èeríinatàacá, manuíri yùuwichàacáisi iyú. 7 Péemìacué comparación: Nawasàaca
oro ùuléeri quichái iyú needácaténá íicha macái wawàsi casaquèeri yéewanápiná masacàasíwaca yái
oroca, cawènníirica nacái, quíramenníiri nacái. Càita nacái yái piùwichàanácuécawa yáalimáidacué
iicáwa pía píasáidacaténácué peebáidaca Jesucristo itàacái báisíiri iyú. Pìidenìacaalícué piùwichàanáwa
matuíbanáiri iyú, yásí Dios iicácuéca peebáidáaná càiride iyúwa máinníiri cawènica macái oro íicha, orocáiná
imáalàapinácáitawa meedá áiba èeriwa. Iná peebáidacaalícué Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú, éwitacué
piùwichàacáanítawa, yá Dios icàlidapinácué piináwaná cayábéeri iyúwa, imàacapinácué nacái pìyaca
cáimiétacanéeri iyú yáapicha, picamaláná mèlumèluíri irìcuwa, Jesucristo yàacaalípináwa néese àniwa.
8 Cáininácuéca piicáca Jesucristo éwitacué càmicáanítàacáwa pidé piicácani pituí iyúwa. Càita nacái
peebáidacuéca itàacái siùca, yái càmíiricuécáwaca piicá, íná yéewa piyanídacuécawa casíimáiri iyú
manuísíwata Dioscáiná idéca isíimáidacuéca pía. Eeri mìnanái càmita náalimá nacàlidacani natàacái iyúwa
cánácué yéewaná casíimáica pía. 9 Peebáidacáinácué Jesucristo, íná idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha.
10 Bàaluité Dios yàasu profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse néewáidacatéwa Dios itàacái
ìwali cachàiníiri iyú náalíacaténáwa càinápinácaalíté iyú wenàiwicanái yáalimá iwasàaca yáawawa Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yáté nacàlidaca Dios itàacái íiméerica Dios imànníinápinátécué pirí cayábéeri
mawènníiri iyú. 11 Bàaluité Espíritu Santo, Cristo ibànuèrica, imàacacaté Dios yàasu profetanái yáalíacawa
Cristo yàanàanápináté, yùuwichàanápináté nacáiwa, ìyáanápináté nacái cáimiétacanéeri iyú chènuniré
icamaláná mèlumèluíri irìcuwa Dios yáapicha icùacaténá macáita. Néese profetanái néewáidacatéwa
cachàiníiri iyú náalíacaténáwa cawinápinácaalí wenàiwicacani, yái wenàiwica Dios imàaquéericaté nacàli-
daca iináwaná ìwali ipíchawáiseté yàanàaca, càita nacái càicaalínápinácaalíté yéenáiwaná yàanàaca. Néese
profetanái náináidacatéwa mamáalàacata ìwali náalíacaténáwa càinácaalíté íimáaná yái tàacáisi Espíritu
Santo imàaquéericaté nalí. 12 Quéwa Dios imàacacaté profetanái náalíacawa càmíinápináté nàasu èeri
pinátani yái tàacáisi Espíritu Santo imàaquéericaté nacàlidaca Dios inùmalìcuíse; néese Dios imàacacaté
náalíacawa yàacaté nalí tàacáisi pirípinácué ìyéeyéipinácaté madécaná camuí náamiwáise. Pidécuéca
péemìaca Dios yàasu apóstolnái icàlidáaná pirí Cristo itàacái, íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios
yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nacàlidacatécué piríni Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Cristo ibànuèrica
chènunníise. ¡Máiní Dios yàasu ángelnái chènunníiséeyéi nawàwaca náalíaca néemìaca càinácaalí iyú Cristo
iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha!

Dios nos llama a una vida santa

13 Iná pimichàidacué píiwitáisewa píináidacaténácuéwa cáalíacáiri iyú. Picácué picàma, néese pìyacué
cáimiétaquéeri iyú, piicácaténácué píichawa cayába. Manuícué píináidaca piwàwawa Dios ìwali picùa-
caténácué matuíbanáiri iyú Dios imànníinápinácué pirí cayábéeri mawènníiri iyú Jesucristo yàanàacaalípiná
àniwa. 14 Picácué pimàni pibáyawanáwa càide iyúwacué pimànníiná bàaluité ipíchawáiseté píalíaca Dios
ìwali. Néese peebáidacué Wáaniri Dios itàacái. 15 Pìyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná yái
Diosca imáidéericuéca pía. 16 Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité; Dios íimacaté: “Pìyacué
mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná núa”, íimaca yái Diosca.
17 Píalíacuéwa càmita Dios iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná càiride iyúwa cayábéeri áibanái íicha, néese
yùuwichàidapiná canánama báawéeyéi, ìwalíise yái báawéerica namànníirica. Iná píimacaalícué Dios

ìwali Wáaniricani, yá iwàwacutácué pìaca iyéininá mamáalàacata idècunitàacá pìyacuéca chái èeri irìcu.
18 Dioscáiná idéca iwasàacuéca pía íicha yái píiwitáisemica canéerica iwèni, yái pìawirináimi íiwitáiseca.
Píalíacuéwa máiníiricaté cawènica Dios iríni yái iwasàanácatécué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.
Càmitaté ipáyaidani oro iyú, càmita nacái quíramenníiri plata iyú, yái wawàsi imáalèeripinácawa. 19 Néese
Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa Cristo íiraná cawènníiri iyú, Cristo yéetácáinátéwa
iyúwa sacrificio wáichawalíná. Bàaluité Dios ichùulìaca yàasu wenàiwica nanúanápináté cordero iyúwa
sacrificio nabáyawaná ìwalíisewa, yái oveja wàlisài cayábéeri, canéerita isacàa. Càita nacái Cristo,
yái cayábéerica íiwitáise, mabáyawanéeri nacái yéetácatéwa wáichawalíná yéewacaténá Dios imàacaca
iwàwawa wabáyawaná íicha. 20 Bàaluitésíwata èeri ipíchawáiseté, yáté Dios íináidacawa ibànùanápináté
Cristo yéetáanápináwa èeri mìnanái íichawalíná. Cristo idéca yàanàaca maléená èeri ipíchawáise èeri
imáalàacawa, iyúudàacaténácué pía. 21 Cristo idéca imàacacué peebáidaca Dios itàacái, yái Dios imichàidéer-
icaté Cristo yéetácáisi íicha. Néeseté Dios imàacaca Cristo ìyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéeri iyú,
icamaláná mèlumèluíri irìcuwa icùacaténá macáita. Càita peebáidacuéca Dios, picùacuéca pìyaca nacái Dios
imàníínápinácué pirí cayábéeri.

22 Peebáidacuéca càide iyúwa íimáaná yái tàacáisi báisíirica, íná Dios idéca masacàaca imànicuéca
píiwitáise cáininácaténácué piicáca áibanái báisíiri iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái, piicáanápinácué nía càiyéide iyúwa péenánáiwa Wáiwacali ìwalíisená. Iná iwàwacutácué cáinináca
piicáyacacawa mabáyawanéeri iyú, báisíiri iyú nacái, macáitacué pichàini iyúwa. 23 Dios idéca iwàlisài-
dacuéca píiwitáise pidènìacaténácué picáucawa chènuníiséerica. Càmitacué Dios yàa picáuca imáalèeriwa
càide iyúwacué pisèenáimi mànníináté chái èeri irìcu. Néese yái Dios cáurica, càmíirica imáalàawa, idéca
iwàlisàidacuéca píiwitáise itàacái iyúwa, yái tàacáisi peebáidéericuéca. 24 Càité nacái profeta itànàacaté Dios
itàacái íiméerica:

"Càide iyúwa masicái idaluériwa imáalàacaalíwa ráunamáita, càide iyúwa nacái íiwichi yúuwàacaalíwa
masicái íicha, càita nacái wía wenàiwicaca canánama: Ewita càasuíyéicaalí wía, cáalíacáiyéicaalí
wía nacái, càicáaníta wàyacáita maléená èerita chái èeri irìcu.

25 Quéwa Wáiwacali itàacái ìyaca càiripináta",

càité íimaca yái profetaca. Yái Wáiwacali itàacái, yácata tàacáisi nacàlidéericatécué pirí píalíacaténácuéwa
Jesucristo iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

2

1 Iná piúcacué píichawa píiwitáise báawéerimiwa macái íiwitáaná, macái chìwái nacái, macái nacái
pucháibáanácué píiwitáiseca, yá nacái macái báawáanácué piicáca áibanái nàasu cawènníiri ìwalíise, yá
nacái macái báawéeri tàacáisi íiwitáaná picàlidéericuéca áibanái ìwali. 2 Péemìacué comparación: Máiní
quìrasìinái icutáca ìinisi yáawamita nachàiniadacaténá nainàwa. Càita nacái iwàwacutácué péewáidacawa
Dios itàacái ìwali cachàinníiri iyú, yái machìwéeri tàacáisica, pichàiniadacaténácué píiwitáisewa Dios
ìwali, àta Jesucristo yàanàacataléta iwasàacaténácué pía macái báawéeri íicha. 3 Càita iwàwacutácué
péewáidacawa Dios itàacái ìwali píalíacáinácuéwa báisíiri iyúcani Wáiwacali iicáca wapualé manuísíwata.

Cristo, la piedra viva

4 Abédanamacué pimànica píiwitáisewa Wáiwacali yáapicha mamáalàacata. Péemìacué comparación:
Aibanái imànníiyéicaté íba icapèená, náucacaté náichawa abéeri íba canácáináté iwèni naicácani. Càita
nacái abénaméeyéi èeri mìnanái caná iwèni naicáca Wáiwacali, quéwa Dios idéca ibàlùadacani iyúwa
abéeri cachàinníiri náicha canánama. Yái Wáiwacali, càicanide iyúwa manuíri íba cáuri Wáiwacali yàacáiná
wacáuca càmíiri imáalàawa. 5 Píacatacué càiyéide iyúwa cáuyéi íba, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái. Dios idéca ìwacáidacuéca pía irípináwa. Càicuéca píade iyúwa manuíri templo cayábéeri, Dios
imànníirica icapèepináwa, Espíritu Santo ìyacaténá irìcu. Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise
píibaidacaténácué abéerita irípiná càide iyúwa sacerdotenái mabáyawanéeyéi, isutéeyéica Dios íicha
áibanái irípiná, pimànicaténácué nalí cayábéeri nacái, pimàacacaténácué nacái píawawa Dios irí, pìa-
caténácué irí cayábéeri nacái. Yácata sacrificio Dios iwàwéericuéca pimànica irípiná píiwitáise cayábéeri
yáapichawa. Yá casíimáipinácué Dios iicáca pìasu sacrificio pìyacáinácué abédanamata Jesucristo yáapicha,
yái yéetéericatécué píchawalíná pibáyawaná ìwalíise. 6 Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi bàaluité Dios
inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

"Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuíri idàbacaténá imànica capìi dàalanama, càita
nacái nubànùapiná israelitanái iríwa nacuèrinápiná, níái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu,
áibaalí íipidenéeri Sión. Máiní cayábéeri íiwitáise yái nacuèrinápináca nubànuèripináca nalíwa,
máiní nacái nùasu wenàiwicanái iwàwacutácani. Càicanide iyúwa cayábéeri íba manuíri, máiníiri
iwàwacutácawa nacái capìi irípiná, yái íba wenàiwica needéerica nadàbacaténá namànica capìi.
Cawinácaalí yeebáidéeyéipináca itàacái, yái nacuèrináca, càmita achúma nawàwa neebáidáaná
ìwalíisewa, numànipinácáiná nalíwa macáita càide iyúwaté núumáaná nalí",

càité íimaca yái Diosca.

7 Máinícué cawènica pirí yái íbaca, yái Jesucristoca, píacué yeebáidéeyéica itàacái, quéwa Dios imànipiná
cachàinníiri iyú áibanái irí càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái càide iyúwa yàasu profetanái itànàaná Dios
itàacái bàaluité. Náimaca:

"Níái imànníiyéicaté íba icapèená, náucacaté náichawa abéeri íba, canácáináté iwèni naicácani. Quéwa
siùcade máiníiri iwàwacutácawa capìi irípiná yái íba náuquéericaté",

íimacaté yái profetaca icàlidacaténáté Jesucristo iináwaná. [8] Càita nacái áiba profeta itànàacaté Dios itàacái
Jesucristo ìwali. Iimacaté:
“Aibanái càmitapiná neebáida itàacái, calúapiná nacái naicácani”,
càì íimaca yái tàacáisica. Siùca báawaca naicáca Jesucristo càmicáiná neebáida Dios itàacái. Yá Dios
yùuwichàidapiná níawa càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluité.
[9] Quéwa Dios idéca yeedácuéca pía yéenibepináwa, íná yéewa càicuéca píade iyúwa abéeri wenàiwica
yàawiría. Wacuèriná Dios idéca imàacacué pía sacerdotenáipiná, píibaidacaténácué irípiná, pisutácaténá
Dios íicha wenàiwicanái irípiná, pìacaténácué nacái cayábéeri Wacuèriná Dios iríwa. Càicuéca píade
iyúwa abéeri cáli néeséeyéi mabáyawanéeyéica, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa íibaidéeyéipiná
abéerita Dios irípiná. Càita Dios idéca imànicuéca pirí yéewanápinácué picàlidaca iináwaná ìwali idéca
imànica madécaná cayábéeri ichàini manuíri iyúwa, yái Dios imáidéericatécué pía catéeri íicha, yái
pibáyawanáca pimàníiricatécué càmicaalíté píalía Dios ìwali. Dios idéca imáidacuéca pía amalácaténácué
imànica píiwitáise yéewanápinácué pìyaca Dios icamalá irìcu, náapicha macáita yáaliéyéica Dios ìwali.
[10] Bàaluité pìyacuéca càide iyúwa canéeyéi yàawiría, quéwa siùcade Dios icuèyéicuéca pía. Bàaluité
càmitacué píalíawa Dios iicáca pipualé, quéwa siùcáisede píalíacuéwa Dios iicáca pipualé manuísíwata.

Vivan para servir a Dios

[11] Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata piicáanápinácué píawa
iyúwa wenàiwica yèepuníiyéicawa déeculé yàasu cáli íichawa, idècunitàacá pìyacuéca chái èeri irìcu,
yácáinácué pìasu cáli ìyaca chènuniré. Picácué pimàni báawéeri càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi
iwàwáaná, yái píiwitáise imàníiricuéca ùwicái píipunita, ipíchanácué picaláacawa Dios íicha. [12] Pìyacué
machacàníiri iyú chái èeri irìcu yéewanápiná áibanái càmíiyéica yeebáida Dios naicáca yái cayábéerica
pimàníiricuéca. Siùca natàanícué pìwali báawéeri iyú càide iyúwacué pidéca nacáicaalícué pimànica
pibáyawanáwatá. Quéwa pimànicaalícué cayábéeri siùcade, yásí áibaalípiná nàapináca Dios irí cayábéeriwa
Dios yéemìacaalípiná èeri mìnanái iináwaná ìwali càinácaalíté namànníirica, càinácaalíté nacái nàyaca.
[13] Pimànicué càide iyúwa nachùulìanácué pía, macáita icuèyéicuéca pìasu cáli, píasáidacaténácué
cayábéeri íiwitáise yái Wáiwacalica. Peebácué itàacái yái náiwacalináca icuèricuéca pìasu cáli. [14] Pimànicué
càide iyúwa nachùulìanácué pía, níara gobernadornái náiwacaliná ibànuèyéicuéca pìatalé nacapèedáida-
caténá báawéeyéi íiwitáise, namànicaténá nacái áibanái irí cáimiétaquéeri iyú, cawinácaalí imànníiyéica
cayábéeri. [15] Dios iwàwacáinácué pimànica cayábéeri, yéewanápinácué càmita náalimá nacháawàaca
piináwaná ìwali, áibanái máiwitáiséeyéica càmíiyéica iwàwa yáalíacawa.
[16] Báisíta pidènìacué abéerita Píiwacaliwa chènunníiséerica, yái iwasèericatécué pía báawéeri íicha. Quéwa
càmita Wáiwacali iwasàacué pía pimànicaténácué pibáyawanáwa meedá. Néese pimànicué abéerita
càide iyúwa Dios ichùulìaná, yàasu wenàiwicacáinácué pía. [17] Piicácué macái wenàiwica cáimiétaquéeri
iyú. Cáininácué piicáca macái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níacáinácué péenánáica nía Wáiwacali
ìwalíisená. Pìacué Dios icàaluníniná. Pìacué nacái íimiétacaná yái wenàiwica icuèricuéca pìasu cáli.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

[18] Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íibaidéeyéica mawèníiri iyú. Peebáidacué píiwacali itàacáiwa cáim-
iétaquéeri iyú, càmita abéta níái ichùulièyéicuéca pía éeréeri iyú, néese nía nacái báawéeyéica íiwitáise,
imàníiyéicuéca pirí báawéeri. [19] Cayábaca Dios iwàwa iicáca pìidenìacuéca yùuwichàacáisi matuíbanáiri
iyú mabáyawanácaalícué pía, piùwichàacaalícuéwa càì pisíimáidacaténá Dios. [20] Quéwa pimànicaalícué
pibáyawanáwa, néese pìidenìacaalícué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú nàuwichàidacaalícué pía, néese
càmitacué cawèni Dios iicáca piùwichàanáwa, cabáyawanácáinácué pía meedá. Quéwa nàuwichàida-
caalícué pía ìwalíise yái cayábéerica pimànníirica, néese pìidenìacaalícué piùwichàanáwa matuíbanáiri
iyú, yásí cawènica Dios iicácué piùwichàanácawa. [21] Yácáiná Dios imáidacatécué pía pìidenìacaténácué
piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú nàuwichàidacaalícué pía ìwalíise yái cayábéerica pimànníirica. Cristo
yùuwichàacáinátéwa píichawalínácué yáasáidacaténácué pirí iwàwacutácué pimànica càide iyúwaté Cristo
imànníiná. [22] Canácatáita Cristo imànité ibáyawanáwa, canásíwata. Càmitaté ichìwáida wenàiwica,
ibatàa abéeripináta. [23] Nacuísacaté náichawani báawéeri iyú, quéwa càmitaté itàaní báawéeri iyú nalí.
Nàuwichàidacaté Cristo, quéwa canátaté ibáulianá nía. Néese imàacacaté yáawawa Dios irí mamáalàacata,
yái yùuwichàidéeripináca báawéeyéi wenàiwica machacàníiri iyú. [24] Cristocata yái itéericaté ìwaliwa
wabáyawaná yùuwichàanápinátéwa wabáyawaná ìwalíise iiná iyúwa cruz ìwali. Yáté Cristo yéetácatéwa
wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, yéewanápiná wamàacaca wáichawa yái báawéerica wamànníirica. Càité
Cristo yéetácawa yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú Dios iicápiná. Nacapèedáidacaté Cristo cabèesi
iyú báawanama ipíchawáiseté natàtàacani cruz ìwali. Inácué Cristo icháuná ìwalíise idéca píiwitáise
ichùnìacawa pibáyawaná íichacuéwa. [25] Quéechatécáwa pimèeràacatécuéwa méetàuculé Dios íicha càide
iyúwa ovejanái imèeràacaalíwa canéeyéica icuèriná. Quéwa pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa Cristo
irípiná yái icuèricuéca píiwitáise cáininéeri iyú càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáiwa.

3

Cómo deben vivir los casados

[1-2] Càita nacái píacué inanái canìríiyéica, pimànicué càide iyúwa pinìri iwàwáaná. Yásí níara abénaméeyéi
càmíiyéicatàacáwa yeebáida Jesucristo itàacái nawènúadapiná irí náiwitáisewa, éwitacué càmicáaníta
pìalàa nía báawanama, naicácáiná pimànicuéca cayábéeri, pìyacaalícué machacàníiri iyú nacái pinìri

yáapichawa pìacaténácué íimiétacaná càide iyúwa Dios ichùulìanácué pía. 3 Píacué inanái canìrríiyéica,
picácué máiní píináidáanícawa ìwali càinácaalícué iicácanáwa. Picácué máiní pichùnìaca píiwita ibáináwa
cawèníiri iyú. Càita nacái picácué máiní picùada pìwaliwa oroíri tùliquìchi cawèníirica. Picácué nacái
máiní picutáca pibàlepináwa máiníiri cawènica. 4 Néese pichùnìacué cayába píiwitáisewa piwàwalìcuísewa.
Picácué cachàini piicáca píawawa áibanái íicha, néese pimànicué áibanái irí éeréeri iyú. Yásí casíimáicué
Dios iicáca píiwitáise càiride iyúwa wawàsi cayábéeri iicácanáwa, càmíiri imáalàawa. 5 Càité nacái inanái
namànica bàaluité, Dios yàasu wenàiwicaca. Nachùnìacaté náiwitáisewa cayábéeri iyú nawàwalìcuísewa
bàaluité, yáté cawènica Dios iicáca náiwitáise. Manuícaté náináidaca nawàwawa Dios ìwali imàníinápináté
nalí cayábéeri càide iyúwaté íimáaná nalí. Namànicaté nacái càide iyúwa nàacawéeri iwàwáaná. 6 Càité Sara
imànica, úái Abraham íinuca. Umànicaté càide iyúwa Abraham iwàwáaná. Yáté úumaca ìwali "nuíwacali".
Yá càicuéca píade iyúwa Sara íidunái pimànicaalícué cayábéeri pìacawéeri iríwa, càmicaalí nacái cáalu
píacué.

7 Càita nacái píacué asìanái cáinuíyéica. Pìyacué píinu yáapichawa cáalíacáiri iyú. Peedácué ùasupiná
pìacaténácué uímiétacaná. Pimànicué cài ulí cayábéeri cáalíacáiri iyú càmicáiná cachàini úa càide iyúwacué
cachàníiná pía. Pìacué uímiétacaná nacái Dioscáiná idéca imànica ulí cayábéeri mawèníiri iyú yàacaténá
ucáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwa imàníinácué pirí. Pìacué uímiétacaná yéewanápiná Dios yeebácuéca
pirí pisutáanácué íicha.

Los que sufren por hacer el bien

8 Siùcade péemìacué cayába, macáitacué pía. Abédanamacué pimànica píiwitáisewa píapichawáaca, pi-
icáyacacaténácuéwa catúulécanéeri iyú, cáininéeri iyú nacái, abémisanacáinácué pía Wáiwacali ìwalíisená.
Piicácué pipualéwáaca. Picácué cáimacái piicáca píawawa áibanái íicha. 9 Picácué pimàni irí báawéeri
cawinácaalí imànníiricuéca pirí báawéeri. Picácué nacái picuísani éwita icuísacaalícué pía. Néese pitàanícué
irí cayábéeri iyú, pimànicué irí cayábéeri nacái, Dioscáiná imáidacatécué pía imànicaténácué pirí cayábéeri.
10 Càité áiba profeta idéca itànàaca Dios itàacái:

"Piwàwacaalí pìyaca manùba èeri casíimáiri iyú, yá iwàwacutá picùaca pinènewa pitàanícáicha báawéeri
tàacáisi, picùa nacái pinùmawa ipíchaná picàlidaca pichìwawa.

11 Piwènúada píiwitáisewa báawéeri íicha, yá pimàni cayábéeri. Pialimáida macái pichàini iyúwa pìyacaténá
matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha; picácué pipélia nía.

12 Yácáiná Wacuèriná Dios icùaca wenàiwica ìyéeyéica machacàníiri iyú Dios iicápiná, yeebá nacái nasutáaná
íicha; quéwa Dios yùuwideca imànica wenàiwica imàníiyéica ibáyawanáwa",
íimaca yái Dios itàacáica.

13 Batéwa macái wenàiwica cayába naicápinácué píawa pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, yá
càmitacué nàuwichàida píawa. 14 Quéwa éwita nàuwichàidacaalí píawa ìwalíise yái cayábéerica pimàníir-
icuéca, càicáaníta Dios imànipinácué pirí cayábéeri. Picácué cáalu pía piùwidenái íichawa. Picácué nacái
achúma píináidacawa piwàwawa. 15 Néese pìacué Píiwacali Cristo icàaluíníináwa macái piwàwalìcuísewa.
Aibanáicaalícué isutá yéemìawa pía càinácaalí peebáidéerica, yá picàlidacué nalí Jesucristo iináwaná, yái
peebáidéericuéca itàacái. Picàlidacué nalíni cáimiétaquéeri iyú, éeréeri iyú nacái. 16 Pimànicué cayábéeri,
yéewanápiná áibanái itàanícaalícué pìwali báawéeri iyú peebáidacáinácué Cristo itàacái, yásí báica nía
natàacái báawéeri ìwaliwa, pimànicáinácué abéerita yái cayábéerica.

17 Pimànicaalícué pibáyawanáwa, yásí piùwichàapinácuéwa pibáyawaná ichùulìacawa. Quéwa caná
iwèni Dios iicá yái piùwichàanácuécawa cabáyawanácáinácué pía meedá. Quéwa Dios imàacacaalícué
áibanái yùuwichàidaca pía ìwalíise yái cayábéerica pimàníiricuéca, yásí máiní cawènica Dios iicácuéca
piùwichàanáwa, càmicáinácué cabáyawaná pía. 18 Yácáiná Cristo nacái yùuwichàacatéwa mabáyawanéeri
iyú. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, abé yàawiríata, néese càmita quirínama
yéetácawa. Cayábéericaté íiwitáise yái Cristoca, quéwa càicáaníta yùuwichàacatéwa wáichawalíná, wía
báawanaméeyéica itécaténá wía Dios yàatalé, yéewanápiná nacái cayábaca wáapicha Dios. Yéetácatéwa
càide iyúwa wenàiwica, quéwa cáucaté iwàwa cáuri mamáalàacata. 19 Néese idécanáamité Cristo yéetácawa,
yáté yàacawa iwàwa cáuri iyú yàacaténáté iicáca infierno irìculé icàlidacaténáté nalí tàacáisi, níara
yéetéeyéimicawa báawéeyéica íiwitáise nadacuèyéica presoíri iyú. 20 Níacata càmíiyéicaté yeebáida Dios
itàacái bàaluité Noé yàasu èerimité. Idècunitàacá Noé imànicaté arca, yái manuíri lancha nacáirica,
yáté Dios idècunìacawa quiríta nawènúadacaténáté náiwitáisewa báawéeri íicha, níara èeri mìnanáica.
Ochocaté namanùbaca níái Noénáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nawàlùacaténátéwa arca irìculé, yá
cáucaté nía manuíri yéesacái íicha, inuéricaté áibanái èeri mìnanái canánama. 21 Yái yéesacái íimáanáca
càicanide iyúwa wabautizáanáwa úni yáaculé, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càide iyúwaté arca
iwasàanáté Noénái úni yéesacái íicha, càita nacái Jesucristo iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi
íicha weebáidacaalí Jesucristo itàacái wabautizácaténáwa úni yáaculé. Jesucristo yáalimá iwasàaca wía
imichàacáinátéwa yéetácáisi íicha. Yái wabautizáanácawa, càmita íimáaná wàapìdacáita wáichawa meedá,
néese íimáanáca wasutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa wabáyawaná íicha, ichàiniadacaténá
wía nacái yéewanápiná wàyaca machacàníiri iyú Dios iicápiná. 22 Jesucristo imichàacatéwa chènuniré, yá
ìyaca siùcáisede Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha, macáita ángelnái, macáita demonio
íiwacanánái nacái icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi, cháí èeri irìcu nacái.

4

Servir según los dones recibidos de Dios

1 Cristo yùuwichàacatéwa iiná iyúwa, íná càita nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa yée-
wanápinácué màulenáca pía piùwichàacaténáwa Cristo irípiná matuíbanáiri iyú. Wàuwichàacaalíwa wainá
iyúwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, yásí chuìca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi
cabáyawanéerica. 2 Néese idècunitàacá pìyacuéca chái èeri irìcu, yá pimànipinácué càide iyúwa Dios
iwàwáaná, càmíiritacué càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná. 3 Bàaluité piúcacatécué madécaná
èeri pimànicaténácué càide iyúwa èeri mìnanái imàníiná càmíiyéica yeebáida Dios itàacái. Pimànicatécué
báawéeri macái íiwitáaná mamáalàacata mabáinníiri iyú áibanái yàacuésemi. Pimànicatécué nacái piiná
iyúwa yái càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Picàmacatécué nacái manuíri fiesta irìcu, piyáa-
caalítécué piyáacaléwa manuí máiwitáiséeri iyú áibanái yáapicha icàméeyéicué píapicha báawanama,
imàníiyéicatécué píapicha nacái máiní báawéeri wawàsi nainá iyúwa pìacaténácué ídolo icàaluínina, níái
cuwáinái yéenáiwanáca. 4 Siùcacué pìacawéeyéiná bàaluisàna náináidacawa naicáidacuéca pirí, natàanícué
nacái pìwali báawéeri iyú càmicáinácué quiríname pìacawéeridaca nía namànicaalí nabáyawanáwa
manuísíwata máaléquéeri iyú. 5 Quéwa áiba èeriwa iwàwacutápiná nabàlùacawa Dios íipunita, yái
Dios icàlidéeripináca iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùulìacawa, macáita báawéeyéi, níái
cáuyéicáwaca, nía nacái yéetéeyéimicawa. 6 Níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái chái
èeri irìcu néemìacaté yái cayábéeri tàacáisica yéewanápináté nadènìaca nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios
yáapicha, éwitaté iwàwacutácáaníta néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnanái.

7 Siùca mawiénicani yái èeri imáalàanápinácawa. Iná picùacué píawawa cayába pisutácaténácué píawawa
Dios íicha cáimiétaquéeri iyú iyúwa cáalíacáiyéi. 8 Máiní iwàwacutácué cáininàca piicáyacacawa. Cáinina-
caalí waicáca áibanái, yásí wamàacaca wawàwawa nabáyawaná íicha, càinácaalí báawéerica namàníirica
walí, yéewanápiná nacái Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha. 9 Peedácué pìataléwa áibanái
wenàiwica casíimáiri iyú, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué calúa pía ìwalíise, néese piyúudàacué
wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nèepunícaalíwa déeculé nacapèe íichawa. 10 Dios idéca
imàacacué pirí chàinisi abéechúanaméeri iyú pimànicaténácué píibaidacaléwa Dios irípiná. Dios imàacacué
pirí pìasu cawèníiri nacái, càide iyúwa iwàwáanácué imàacaca piríni, yéewanápinácué piyúudàayacacawa.
Iná pimànicué cayábéeri piríwáaca càide iyúwa Dios ichàiniadáanácué pía. 11 Picàlidacaalícué Dios itàacái,
picàlidacué nalíni càide iyúwa Dios itàacái íimáaná. Piyúudàacaalícué áibanái, piyúudàacué nía càide
iyúwa Dios imàacáanácué pirí chàinisi. Càinácaalícué pimàni, pimànicué macáita machacàníiri iyú,
mabáyawanéeri iyú nacái yéewanápiná áibanái wenàiwica neebáidaca Jesucristo itàacái nàacaténá Dios irí
cayábéeri. Jesucristo icùapiná macáita càiripináta íiwitáise cachàiníiri iyúwa, icànéerica mèlumèluíri iyú
chènuniré. Báisíta, amén.

Sufrir como cristianos

12 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Manuíri yùuwichàacáisi idéca yàanàaca pìwalicué. Picácué
píináidawa manuísíwata piicáca yái manuíri yùuwichàacáisica yáalimáidéericuéca iicáwa pía càide iyúwa
quichái masacàacaalí imànica oro, yáasáidacaténá asáisí báisícaalícué peebáida Cristo. Picácué píináidawa
càmíinápinácué iwàwacutá piùwichàacawa. 13 Néese casíimáicué piwàwa manuísíwata píalimácáinácué
pìidenìaca piùwichàanáwa Cristo irípiná càide iyúwa Cristo ìidenìanáté yùuwichàanáwa, yéewanápinácué
piyanídacawa cachàiníwanái Cristo yàanàacaalípiná cachàiníiri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcuwa,
icùacaténá macáita íiwitáise cachàiníiri iyúwa. 14 Casíimáipinácué piwàwa áibanái itàaníicaalícué pìwali
báawéeri iyú ìwalíise yái peebáidáanácuéca Cristo itàacái. Yá casíimáipinácué piwàwa yácáiná Espíritu
Santo yàacawéeridacuéca pía mamáalàacata icùacaténácué píiwitáise Dios ichàini manuíri iyú. 15 Càmita
nutàaní yùuwichàacáisi ìwali yàanèerica èeri mìnanái ìwali inuéyéica wenàiwica, nía nacái cayéedéeyéica,
nía nacái imàníiyéica báawéeri áibanái irí; nía nacái máiníiyéica iwàwaca isutáca yéemìawa áibanái yàasu
tàacáisi ìwali. 16 Quéwa piùwichàacaalícuéwa ìwalíise yái peebáidáanácuéca Cristo itàacái, picácué bái pía
ìwalíise, néese pìa Dios irí cayábéeri náalíacáinácué pìwali Cristo yàasu wenàiwicaca pía.

17 Idéca yàanàaca nàasu èeri Dios idàbacatáipináta yùuwichàidaca èeri mìnanái nabáyawaná ìwalíise.
Quéechacáwa Dios yùuwichàida wía siùca, wía Dios yéenibeca. Dios idéca idàbaca imàacaca wàuwichàacawa
càide iyúwa wenàiwica icapèedáidacaalí yéenibewa, íná yéewa wáalíacawa máinípiná cachàiníwanái Dios
yùuwichàidaca èeri mìnanái manuísíwata, cawinácaalí càmíiyéica yeebáida Dios itàacái. 18 Iwàwacutá
wàuwichàacawa manuísíwata chái èeri irìcu, éwita Dios yàasu wenàiwicacáaníta wía, Dios yéewái-
dacáiná wía yùuwichàacáisi iyú àta wàacatalétawa èeri íicha. Iná wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápiná
cabáyawanéeyéi wenàiwica càiripináta, cawinácaalí nacái báawéeyéica iicá Dios. 19 Iná wía yeebáidéeyéica
Jesucristo itàacái, Dios iwàwacaalí wàuwichàacawa Cristo irípiná, yá iwàwacutá wamànica cayábéeri
mamáalàacata, wamàacacué nacái wíawawa Dios icáapi irìculé icùacaténá wía, yái Dios idàbéericaté wía,
imàníiripináca nacái walí càide iyúwaté íimáaná.

5

Consejos para los creyentes

1 Siùcade nuwàwaca nùalàacuéca pía píacué ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. Ancianoca núa nacái càide iyúwacué pía. Nuicácaté
Cristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yá nucàlidaca iináwaná ìwali. Néese Cristo yàanàapinácaalí àniwa

icamaláná mèlumèluíri irìcuwa, yásí wàyapiná Cristo yáapicha cáimiétacanéeri iyú, wacùacaténá yáapicha
macáita. 2 Píacué ancianoca, picùacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níara
wenàiwica Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Péewáidacué nía, picùacué nía cáininéeri iyú càide iyúwa
pastor icùacaalí yàasu ovejanáiwa. Picùacué nía casíimáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Píacué
ancianoca, picácué picutá madécaná plata. Néese píibaidacué Dios irípiná picùacaténácué yéenibe
cayába macái pichàini iyúwa piwàwalìcuísewa. 3 Picácué pichùulìa nía cachàiníiri iyú; picácué piwàwa
náiwacalicuéca pía, níái Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Néese picùacué nía cayábéeri iyú, pìyacué nacái
machacàníiri iyú Dios iicápiná, píasáidacaténácué nalí càinácaalí Dios iwàwáaná nàyaca. 4 Yá áibaalípiná
Wáiwacali yàanàapiná, yái Wáiwacalisíwaca, wía ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái, càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáiwa cáininéeri iyú. Wacùacaalí nía cayábéeri iyú, yásí
Wáiwacali yàapiná walí wàasu coronawa càmíiri imáalàawa, wáiwita ìwalíiripiná, yá wàyapiná Wáiwacali
yáapichawa icamaláná mèlumèluíri irìcu càiripináta, cáimiétacanéeri iyú, wacùacaténá macáita yáapicha.
5 Càita nacái píacué càmíiyéica máiní béeyéi, pìacué ancianonái íimiétacaná, níái icuèyéica wenàiwica
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pimànicué nacái càide iyúwa nàalàanácué pía. Pìacué píimiétacanáwáaca
piyúudàayacacuéwa, picácué cáimacái piicáca píawawa, càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, abéeri Dios yàasu
wenàiwica itànèericaté:
"Dios yùuwideca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmitasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios
imànica cayábéeri mawèníiri iyú nalí cawinácaalí yáaliéyéicawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía",
íimaca yái Dios itàacáica. 6 Iná pìacué Dios icàaluíníná, yái cachàiníirica náicha canánama; pimànicué
nacái càide iyúwa ichùulìanácué pía. Picácué máiní cachàini piicáca píawawa Dios iicápiná, picácué máiní
cáimacái piicáca píawawa. Néese áibaalípiná yàanàacatáipinátacué péenáiwaná, èeri imáalàapinácaalíwa,
yásí Dios imànicué pirí cayábéeriwa wenàiwicanái iicápiná. 7 Picàlidacué Dios irí yái cáalúunácuéca
píináidacawa, néese manuícué píináidaca Dios ìwali, píibàacué piwàwawa iwéré, Dioscáiná iwàwalicuéca
pía mamáalàacata, icùacuéca nacái pía.
8 Picùacué cayába píawawa cáalíacáiri iyú ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Piicácué píichawa cayába
ipíchanácué piùwide Satanás yáalimáidaca pía, piwènúadacáichacué píiwitáisewa Dios íicha. Satanás,
yái icháawàidéerica waináwaná ìwali, yèepunícawa yáalimáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo
itàacái, imàacacaténá nacaláacawa Dios íicha càide iyúwa león cháwi nacáiri caluérica yèepunícaalíwa,
íicháaníca, canàicáináni, icutáca iyáapináwa wenàiwica. 9 Peebáidacué Jesucristo itàacái cachàiníiri iyú,
yéewacaténácué pibàlùacawa tài íiméeri iyú Satanás íipunita, ipíchanácué piwènúada píiwitáisewa Dios
íicha. Càmitacué pía abéta yùuwichàawa Cristo irípiná. Néese péenánáicué iyéeyéica macái cáli íinata
imanùbaca, nàuwichàaca nacáiwa siùcata Cristo irípiná càide iyúwacué piùwichàanáwa, neebáidacáiná
itàacái. 10 Quéwa idécanáamicué piùwichàacawa Cristo irípiná achúma èerita, yásí Dios ichàiniadacué píi-
witáisewa cayábéeri iyú peebáidacaténácué Jesucristo itàacái macàaluíníná tài íiméeri iyú cachàiníwanái
mamáalàacata. Yái Diosca, yácata yái cáininéerica iicáca wía manuísíwata, imáidacaté wía wàyáanápiná
abédanamata Jesucristo yáapicha, wacànacaténá mèlumèluíri iyú yáapicha càiripináta Dios icamaláná irìcu
chènuniré. 11 Wàacué Dios irí cayábéeri icùapinácáiná macáita càiripináta ichàini manuíri iyúwa. Báisíta,
amén.

Saludos finales

12 Nubànùacué pirí yái achúméeríina cuyàlutaca Silvano yáapicha, áibaalí íipidenéerica Silas, yái
wéenásàirica yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Manuíca nuínáidaca nuwàwawa Silvano ìwali imàníinápiná
cayábéeri càide iyúwa nusutáaná íicha. Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca nùalàacaténácué pía
éeréeri iyú, nucàlidacaténácué pirí nacái Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú yáasáida-
caténá cáininácuéca iicáca pía báisíiri iyú. ¡Peebáidacué itàacái mamáalàacata cachàiníiri iyú!
13 Níái ìyéeyéica chái Babilonia ìyacàlená irìcu yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios yeedéeyéica
yàasunáipináwa càide iyúwa yeedáanácué pía, nawàwalicué pía. Càita nacái Marcos yái nuiquéerica càiride
iyúwa nuìriwa iwàwalicué nacái pía. 14 Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú càide iyúwa abémisana. Nusutácué
Dios íicha pirípinácué imàacáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú, píacué Cristo yàasu wenàiwicaca.

2 SAN PEDRO

Saludo

1 Núa Simón Pedro nubànùacué pirí cuyàluta. Núacata abéeri Jesucristo yàasu wenàiwica, yàasu apóstol
nacái Jesucristo ibànuèrica nucàlidacaténá itàacái. Nubànùacué pirí yái cuyàlutaca, píacué yeebáidéeyéica
Jesucristo itàacái cáimiétaquéeri iyú abédanama càide iyúwa weebáidáaná. Càita Wacuèriná Dios yái
Jesucristoca, idéca imànica walí macáita abédanamata, icùacáiná wenàiwica machacàníiri iyú, yái Jesucristo
iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 2 Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápinácué
píalíacawa Dios ìwali manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata, Wáiwacali Jesús ìwali nacái, yéewanápiná
namànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú manuísíwata, namàacacaténácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

Cualidades del cristiano

3 Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini iyúwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, íná wadènìaca
macáita yái chàinisi wamáapuèrica wàyacaténá siùcade càide iyúwa Dios iwàwáaná wacáuca càmíiri
imáalàawa yáapichawa, wàacaténá nacái Dios iyéininá machacàníiri iyú. Càité Dios imànica walí imàa-
cacaalíté wáalíacawa Jesucristo ìwali, yái imáidéericaté wía irípináwa, wàyacaténá yáapicha icamaláná
mèlumèluíri irìcu, cáimiétacanéeri iyú nacái, yái Jesucristo cayábéerica náicha canánama. 4 Càita Dios
idéca imànica walí cayábéeri ichàini manuíri iyúwa càide iyúwa íimáanáté, yái cayábéerica manuísíwéeri
cawèníiri nacái, yéewanápinácué pidènìaca Dios íiwitáise mabáyawanéeri, yéewanápinácué nacái iwasàaca
pía èeri mìnanái íiwitáise íicha imáalèeripinácawa yáaséeri iyú nabáyawaná ìwalíisewa, máinícáiná
nawàwaca namànica nabáyawanáwa, níái èeri mìnanáica càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. 5 Dios
idéca imànicuéca pirí yái cayábéerica, íná píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, píalimáidacué macái pichàini
iyúwa pìyáanápiná mabáyawanéeri iyú. Néese, píalimáidacué píalíanápináwa Dios ìwali cachàiníwanái
mamáalàacata, píalíacaténácué cayábéeri ìwali báawéeri íichaná cáalíacáiri iyú. 6 Néese píalimáidacué
picùanápiná píawawa báawéeri íicha ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Néese píalimáidacué pìi-
denìanápiná piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyúta. Néese píalimáidacué pìanápiná Dios
iyéininá machacàníiri iyú, pimànicaténácué cayábéeri áibanái irí. 7 Néese píalimáidacué cayábáanápiná
piicáca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái, càide iyúwa yéenáyaquéeyéiwa. Néese píalimáidacué
cáininaánápiná piicáca nacái macáita èeri mìnanái.

8 Pimànicaalícué manuísíwata macáita yái nucàlidéericuéca pirí, yásí máiní cawènica Dios iicáca yái
pimàníiricuéca. Cawèníirica yái píalíanácuécawa Wáiwacali Jesucristo ìwali. 9 Quéwa cawinácaalí càmita
imàni càide iyúwa nucàlidáanácué pirí, yá catáca íiwitáise càide iyúwa matuíri, cài nacáide iyúwa wenàiwica
càmíiri yáalimá iicáca déeculé, iimáichacáiná Dios imàacacaté iwàwawa íicha yái báawéerica imàníiricaté
quéechacáwa. 10 Iná nuénánái, Dios idéca imáidacuéca pía, idéca nacái yeedácuéca pía yàasunáipináwa, íná
iwàwacutácué píalimáidaca pimàníinápiná cayábéeri macái pichàini iyúwa cawènicaténácué pimànica yái
imáidáanácuéca pía. Pimànicaalícué cài, yá canácatáita picaláacuéwa Dios íicha. 11 Càita Dios itàidapinácué
píawa máiní cayábéeri iyú imàacáanápinácué pirí pìasu cawèníiripiná manuíri piwàlùacaténácuéwa yàcalé
chènuníiséeri irìculé Wáiwacali Jesucristo icùacataléca macáita càiripináta, yái Wáiwacali iwasèerica wía
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

12 Iná nucàlidapinácué piríwani cài mamáalàacata éwitacué péemìacáanítani bàaluité, píalíacué nacái
ìwali cayába, éwitacué nacái peebáidacáaníta tài íiméeri iyú yái báisíiri tàacáisi néewáidéericatécué iyú
pía. 13 Idècunitàacá nùyaca chái èeri irìcu, iwàwacutácué nùalàaca pía numichàidacaténácué píiwitáise
ipíchanácué piimáichaca yái tàacáisica píaliéricuécawa ìwali. 14 Wáiwacali Jesucristo idéca imàacaca
núalíacawa nuétáanápináwa mesúnamáita. 15 Quéwa numànipiná macáita núalimáanáta nucàlidacaténácué
pirí yái tàacáisi báisíirica, yéewanápiná nuétácadénáamiwa, yá píalimápinácué piwàwalica yái tàacáisica
nuéwáidéericuéca iyú pía.

Los que vieron la grandeza de Cristo

16 Bàaluité wéewáidacué pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise cachàiníiri ìwali. Càita nacái wacàlidacatécué
pirí Wáiwacali yàanàanápiná aléi èeri irìculé àniwa. Càmitaté wéewáidacué pía iyú yái pìawirináimi
íiwitáise cachìwéerica, yái wawàsi namàníirica náalíacái iyúwa nachìwáidacaténá áibanái. Néeseté wéewái-
dacuéca pía báisíiri tàacáisi iyú waicácáináté Wáiwacali watuí iyúwa, yái Wáiwacali cachàiníiri íiwitáise
icànéerica mèlumèluíri iyú, yái icamaláná chènuníiséerica, wàyacaalíté yáapicha manuíri dúli íinata.
17 Waicácaté Wáiwacali néenialíté Wáaniri Dios imàacacaalíté Wáiwacali imàacaca yáawawa waicácani
cáimiétacanéeri, mèlumèluíri nacái icamaláná chènuníiséeri yáapichawa. Yáté Dios itàaníca chènuníise,
yá icàlidaca tàacáisi Wáiwacali ìwali íiméerica: "Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca
nuwàwa nuicácani", íimaca yái Diosca. 18 Wéemìacaté yái tàacáisi chènuníiséerica, wàyacáináté Wáiwacali
yáapichawa manuíri dúli íinatalé, chènuníiséeyéi imàacacaalíté yáawawa waicáca nía.

19 Iná macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté Dios itàacái Cristo iináwaná ìwali.
Càita wáalíacawa cachàiníwanái báisíiri iyúcani Cristo yàanàanápiná àniwa. Iwàwacutácué péewáidacawa
ìwali yái tàacáisi Dios íiméericaté Cristo ìwali, peebáidacué nacái, yácáiná yái tàacáisi imàacaca wáalíacawa
càinácaalí Dios iwàwa wàyaca. Yái Dios itàacái càicanide iyúwa lámpara icànacaalí catácatalé àta
Jesucristo yèepùacataléta yàanàaca àniwa aléi èeri irìculé. 20 Quéwa iwàwacutácué piwàwalica abéeri

wawàsi càiripináta: Càmita yéewa wáalíacawa wéemìacani wachàini iyúwa meedá càinácaalí íimáaná yái tàacáisi Dios yàasu profetanái itànèericaté inùmalìcuíse. Néese iwàwacutá Espíritu Santo iyúudàaca wía wáalíacaténá wéemìacani, càinácaalí íimáaná. [21] Níacáiná Dios yàasu profetanái càmitaté nacàlida tàacáisi náiwitáise iyúwa càide iyúwaté nawàwáaná meedá; néese Dios yàasu wenàiwicaca nía icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse, càide iyúwaté Espíritu Santo imàacáanáté nacàlidacani.

2

Los que enseñan mentiras

[1] Bàaluité nacái israelitanái yèewi nàyacaté abénaméeyéi cachìwéeyéi iwicùlidéeyéica. Nacàlidacaté nachìwawa, náimacaté Dios yàasu profetanáicasa nía, icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càita nacái abénaméeyéi cachìwéeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica nàanàapinácué pèewiré. Yá néewáidapiná wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, quéwa namànipiná cài ibàacanéeri iyú yéewanápiná áibanái iyúunáidaca cachìwéeyéi néewáidaca wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Nàasu tàacáisi cachìwéeri itépiná wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi irìculé. Nacàlidapiná nachìwawa Wáiwacali ìwali, náimapiná càmitasa Wacuèrináni, yái Jesucristoca yéetéericaténa wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Quéwa néetápinácaalíwa, yáta Dios idàbapiná yùuwichàidaca níawa manuísíwata. [2] Madécaná icàlidéeyéica iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái neebáidapiná cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yá namànipiná macái báawéeri íiwitáaná mabáiníiri iyú nainá iyúwa wenàiwicanái yàacuésemi. Iná nàwalíise áibanái natàanípiná báawéeri iyú báisíiri tàacáisi ìwali, wàwali nacái, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. [3] Níara cachìwéeyéica máiní nawàwa needáca nalíwa manùba cawèníiri, íná nachìwáidapinácué píawa cachìwéeri tàacáisi iyú néewáidacáinácué pía pìacaténácué nalí plata. Bàaluité quéwa Dios íináidacawa yùuwichàidáanápiná cawinácaalí imànníyéica càì, idéca nacái ichùnìaca nalípiná nàuwichàanápinácawa càmíiri imáalàawa, yá canácata iwasèeripiná níawa nàuwichàacái íichawa.

[4] Wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápiná nía, càmicáináté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níara báawéeyéica ángel iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios íicha. Néese yúucacaté nía infierno irìculé; yáté idacùaca nía cadena iyú icùacaténá nía iyúwa presoíyéi catéeri irìcu mamáalàacata àta áibaalípiná Dios icàlidacataléta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidáanápiná nía càiripináta. [5] Càité nacái càmita Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níara bàaluisàna èeri mìnanáica. Néese ibànùacaté manuíri yéesacái imáalàidacaténáté macáita báawéeyéi wenàiwica. Dios icùacaté ocho namanùbaca wenàiwica yéesacái íicha, yái Noé, yàalèericaté wenàiwica nawènúadáanápiná náiwitáisewa báawéeri íicha, yá nacái siete namanùbaca wenàiwica Noé yáapichéeyéica. [6] Càité nacái Dios ibànùaca manuíri yùuwichàacáisi imáalàidacaténáté pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra. Dios yeemácaté nía àta imeníináamicataléta imàacacawa. Càité Dios imáalàidaca náiri wenàiwicaca yáasáidacaténá áibanái báawéeyéi irí, ìyéeyéipinácaté náamiwáise, yùuwichàidáanápiná nía nacái cawinácaalí imànníyéica ibáyawanáwa. [7] Quéwa Dios iwasàacaté Lot Sodoma ìyacàlená íicha. Yái cayábéeri íiwitáiseca Lot máiníté achúmaca iwàwa iicáca namànica nabáyawanáwa mabáinináwacata nainá iyúwa, níái Sodoma ìyacàlená mìnanáica bàaluité.

[8] Yái asìali cayábéerica íiwitáise íipidenéericaté Lot, ìyacaté báawéeyéi wenàiwica yèewi. Yáté máiní achúmaca iwàwa manuísíwata ìwalíise macáita yái báawéerica iiquéericaté namànica, natàaníca nacái macái èeri imanùbaca. [9] Wáiwacalicata yái yáaliméerica iwasàaca wía íicha yái wawàsi yáalimáidéerica wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, wía Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái. Siùcata Dios yùuwichàida ìyaca níái báawéeyéimica presoíri iyú àta néenáiwaná yàanàacataléta Dios icàlidacatáipináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidáanápiná nía càiripináta. [10] Máiní cachàiníwanái mamáalàacata Dios yùuwichàidapiná wenàiwica imànníyéica yàacawa ibáyawanáwa iiná iyúwa, yái casaquèeri wawàsi càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Càita nacái Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí càmíiyéica iwàwa Jesucristo Náiwacalipináwa icùacaténá nía. Macáita níái yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càmita nàa áibanái íimiétacaná. Càmita cáalu natàaní báawéeri iyú báawéeyéi ángel ìwali, níái cachàiníiyéi demonio íiwacanánáica icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi cáuli irìcuíyéi. [11] Néese Dios yàasu ángelnái cachàinica nía náicha macái demonio íiwacanánái, quéwa éwita cachàinicáaníta ángelnái demonionái íicha, càicáaníta càmita ángelnái icuísa íichawa demonionái Wáiwacali yàacuésemi. Iná picácué wacuísa wáichawa demonionái.

[12] Quéwa níái cachìwéeyéica, yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càica níade iyúwa cuwèesinái máiwitáiséeyéi. Càmita náináidawa cáalíacáiri iyú, néese namànicáita meedá macáita càinácaalí nawàwéeri namànica càide iyúwa cuwèesinái imànníná. Càide iyúwa wenàiwica náibàacaalí cuwèesi nanúacaténáni, càita nacái Dios idéca íináidacawa íibàanápiná náiri cachìwéeyéica yùuwichàidacaténá nía càiripináta. Nacuísa náichawa demonionái máiní báawéeri iyú, éwita càmicáaníta náalía cayába demonionái iináwaná ìwali; quéwa Dios yùuwichàidapiná cachìwéeyéi càiripináta càide iyúwa yùuwichàidáanápiná nacái demonionái. [13] Níái cachìwéeyéica nàuwichàapinácawa càide iyúwa nàuwichàidáanáté áibanái wenàiwica. Casíimáica nàyaca càasuíri iyú, nayáaca nacái nayáacaléwa, cawèníiri yàacàsica, náináidacáináwa abéerita ìwali yái siùquéeri wawàsica. ¡Càica níade iyúwa casaquèeri wawàsi, namànicáiná nabáyawanáwa mabáinníiri iyú pèewibàa pìwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa! Camùnica nía, casíimáiri iyúta nayáaca manuí nayáacaléwa cawèníiri yàacàsi, nàiraca nacái. Náimaca neebáidáanása báisíiri tàacáisi, quéwa nachìwa meedá.

[14] Naicácanacáita inanái, yá nawàwaca naimáca úapicha. Canácatáita chamàle namànica nabáyawanáwa. Náalimáida nawènúadáanápiná inanái íiwitáise, asìanái nacái namànníinápiná nabáyawanáwa

náapichawáaca, níái wenàiwicaca càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái tài íiméeri iyú. Nadéca
néewáidaca níawawa nawàwacaténá nàasupináwa áibanái yàasu cawèníiri. Níata wenàiwicaca
Dios yùuwichàidéeyéipiná càiripináta. 15 Nadéca naméeràacawa Dios íicha namàacacáiná níawawa
namànicaténá nabáyawanáwa. Namàni càide iyúwaté Beor ìirimica Balaam mànníináté. Bàaluité Balaam
iwàwacaté icháawàaca israelitanái íipidená ìwali imapùacaténáté nía chàwicùli iyú, yéewanápináté
báawéeri yúuwàacawa nàwali níái Dios yàasu wenàiwicaca. Càité Balaam iwàwacaté imànica yeedácaténá
iríwa cawèníiri wawàsi israelitanái yùuwidenái íicha. 16 Néeseté Dios yàalàaca Balaam cachàiníiri iyú
ipíchanáté icháawàaca israelitanái íipidená ìwali chàwicùli iyú. Dios imàacaca Balaam ipìra burro utàaníca
wenàiwica isàna iyú Balaam irí. Càité burro umáisanìaca Balaam imànica ibáyawanáwa, íná càmitaté
yáalimá Balaam ibànùaca chàwicùli Dios yàasu wenàiwica ìwali, Dios icùacáináté nía.

17 Cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica siùcade cachìwéeri tàacáisi iyú, canéeyéica iwèni nía càide
iyúwa dápu canéerica irí úni, càide iyúwa nacái cúulíiri acalèe cáuli itéerica quéwa canácatáita unía
yúuwèeriwa wenàiwica ibànacale ìwali. Yá Dios yúucapiná íichawa níái cachìwéeyéica nàuwichàacaténáwa
càiripináta irìcu yái máinícataléca cúulica catá. 18 Níacáiná cachìwéeyéi nacàlidaca canéeri iwèni wawàsi
canùmaséeri iyú. Idécanacáita wenàiwica yeebáidaca Jesucristo, nayamáidaca nacái namànica càide iyúwa
cachìwéeri tàacáisi íimáaná, néese cachìwéeyéi idàbaca yáalimáidaca nía namàníinápiná macái báawéeri
íiwitáaná mabáinináwacata nainá iyúwa áibanái wenàiwica yàacuésemi. 19 Níái cachìwéeyéica nacàlidaca
wenàiwicanái irí cayábacasa wàyaca iyúwa canéeyéi íiwacali wamànicaténá càide iyúwa wawàwáaná
meedá, náimacáiná càmitasa iwàwacutá weebáidaca iyúwa Dios ichùulìaná. Quéwa níái cachìwéeyéica
càmita nàya iyúwa canéeyéi íiwacali, néese càica níade iyúwa presoíyéi, nabáyawanácáiná idacùaca nía
cachàiníiri iyú namànicaténá meedá nabáyawanáwa itéeripináca nía yéetácáisi irìculé déeculé Dios íicha
càiripináta. Yácáiná cawinácaalí wawàsi idacuèrica wenàiwica íiwitáise, yácata yái wenàiwica íiwacalica.
20 Cawinácaalí wenàiwicanái yáaliéyéicawa Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha, yá Wáiwacali iwasàaca nía èeri mìnanái íiwitáise íicha, macái casaquèeri wawàsi èeri
mìnanái imànníirica. Néese, níái yáaliéyéicawa Wáiwacali ìwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa cayábéeri
íicha àniwa, yá namàacacaalí nabáyawanáwa idacùaca nía àta yái báawéerica icàbadàacataléta nía, yá
máiní cachàiníwanái cabáyawanáca nía íicha yái quéechéericatécáwa. 21 Quéechatécáwa náalíacawa càiná-
caalí Dios iwàwáaná wàyaca machacànníiri iyú, néese nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo itàacái íicha,
yái tàacáisi mabáyawanéerica Dios imàaquéericaté walí; íná Dios yùuwichàidapiná níawa manuísíwata
cachàiníwanái náicha cawinácaalí càmíiyéica yéemìacáwaca Jesucristo iináwaná ìwali. 22 Níái yèepuèyéica
imànica ibáyawanáwa àniwa nadécanáami náalíacawa Jesucristo iináwaná ìwali, càica níade iyúwa áiba
comparación íimáaná: “Auli yèepùacawa iyáacaténá yèeculèwa. Marrano nacái nadécanáami nàapìdáidaca
úa, yá uèpùaca utalíacawa casacàalirículé àniwa”, íimaca yái comparacióncа.

3

El regreso del Señor

1 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, yáta pucháibáaná cuyàluta nutànèericuéca pirí. Iná nudéca
nùalàacuéca pía pucháiba yàawiría nuwàwacáinácué numichàidaca píiwitáise masaquèeri píináida-
caténácuéwa cáalíacáiri iyú. 2 Píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi Dios yàasu profetanái icàlidéericaté bàaluité.
Píináidacué nacáiwa Wáiwacali Jesucristo itàacái ìwali, yái ichùulièrica wamànica, yái Wáiwacali iwasèerica
wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wía apóstolca Jesucristo ibànuèyéica wacàlidacaténá itàacái, wadéca
wéewáidacuéca pía pimànicaténácué càide iyúwa Wáiwacali ichùulìaná.

3 Péemìacué cayába, ìyaca abéeri wawàsi máinícué iwàwacutéeri píalíacawa. Ipíchawáise èeri imáalàa-
cawa, yá wenàiwicanái ìyáanápiná iicáaníiyéica waquínina, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Namànipiná
nabáyawanáwa macái íiwitáaná càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná. 4 Nasutápiná néemìawa
wía, namànica naquíniwa càì: “Pidécuéca píimaca walí Cristo íimacasa bàaluité yàanàanápináté àniwa.
¿Néenicué, cáná càmitàacá yàanàa? Níara wàawirináimi iiquéeyéicaté Cristo nadéca néetácawa bàaluité,
quéwa Cristo càmitàacá yàanàa. Yá macái wawàsi ìyéerica chái yèepunícawa ìyaca mamáalàacata
iyúwatate ìyáaná Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide”, càipiná náimaca càmicáiná neebáida Dios
imáalàidáanápiná yái èeriquéi. 5 Cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica càiri tàacáisi càmita báisí nawàwa
náalíacawa càinácaalíté Dios imànica. Càmita nawàwa náalíacawa Dios idàbacaté chènuníiséeyéi cáli itàacái
iyúwa bàaluité. Néese Dios ichùulìacaté chuìri cáli imusúacawa manuíri úni yáacuíse. Néese iseríacaté
úni yéewacaténáté yéená ìyaca chènuniré, áiba yéená nacái iyamáacatéwa chái. 6 Néeseté àniwa Dios
imàacacaté úni yéesacawa macái cáli ìwali àta idapúadacatalétaté macáita. Ináté Dios imáalàidacaté
macáita chái èeri irìcuírica úni iyú, yái manuíri yéesacáica bàaluité. 7 Quéwa siùca chènuníiséeyéi cáli, yá
nacái cáliquéi ìyéerica chái èeri irìcu siùca, Dios icùaca ìyaca nía yeemácaténá nía quichái iyú áibaalípiná.
Yá quichái yeemápiná níawa néenialípiná Dios icàlidapinácaalí báawéeyéi íiwitáise ibáyawaná iináwaná
yùuwichàidáanápiná níawa càiripináta.

8 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, picácué piimáicha Dios iicáca abé èeri ichàbacawa càide iyúwa
waicáaná mil camuí ichàbacawa. Càita nacái Dios iicáca mil camuí ichàbacawa càide iyúwa waicáaná abé èeri
ichàbacawa. 9 Aibanái nayúunáidaca idéca ichàbacawa wáicha Wáiwacali yéenáiwaná yàanàanápiná àniwa
càide iyúwa icàlidáanáté walíni. Quéwa càmitàacá ichàbawa yái Wáiwacali yéenáiwanáca, néese Wáiwacali
idècunìacáicatawa icùacáiná ìyaca áibanái nawènúadáanápiná náiwitáisewa irípiná. Càita icùaca éeréeri

iyú càmicáiná iwàwa yúucacawa íicha ibatàa abéeripináta, néese iwàwa macáita nawènúadaca náiwitáisewa
Dios irípiná.
10 Canácata yáaliériwa Wáiwacali yéenáiwaná, càicaalínápinácaalí yàanàaca àniwa, càide iyúwa càmi-
caalí wenàiwica náalíawa càiná èeri irìcucaalí cayéedéeri yàanàapiná nacapèe néré. Néese Wáiwacali
yàanàapinácaalí àniwa, yásí chènuníiséeyéi cáli namáalàapinácawa máiníiri yáwanái tiríríiri isàna manuíri
iyú, caiyéininéeri macái énu íicha. Yá macái wawàsi ìyéerica iwasàapináwa ùuléeri iyú neemácáináwa
quichái irìcu, yá nachalíapinácawa. Yásí macáita yái èeriquéi, yá nacái èeri irìcuíri wawàsica canánama
neemápinácawa Dios imáalàidacaalí níawa.
11 Dios imáalàidapiná macáita quichái iyú, macáita yái ìyéerica. ¡Iná iwàwacutácué pìyaca mabáyawanéeri
iyú, pìacué nacái Dios iyéininá! 12 Picùacué Dios yéenáiwaná yàanàaca. Pimànicué píalimáanáta yée-
wanápiná yéenáiwaná yàanàaca caquialéta cachàiníwanái. Néenialípiná chènuníiséeyéi cáli namáalàap-
inácawa quichái iyú, yá macái wawàsi ìyéerica iwasàapinácawa ùuléeri iyú quichái ipèrùa yèewi. 13 Quéwa
wíata icùaca ìyaca Dios idàbáanápiná wàlisài capìraléeri cáli, wàlisài cáli nacái, càide iyúwa Dios icàlidáaná
walí imànínápiná. Yá macáita ìyéeripináca néré, cayábapiná náiwitáise, ìyéeyéipiná machacàníiri iyú
càiripináta.
14 Iná nuénánái cáininéeyéica nuicáca, idècunitàacá picùaca Wáiwacali yéenáiwaná yàanàanápiná, yá
pimànicué macáita píalimáanáta macái pichàini iyúwa pìyacaténácué matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha,
mabáyawanéeri iyú nacái Dios iicápiná. 15 Picácué piimáicha Wáiwacali idècunìacawa éeréeri iyú yéewa-
caténá iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càita nacái wéenásàiri Pablo, yái cáininéerica
waicáca, idéca itànàacuéca pirí cuyàluta píalíacaténácuéwa Wáiwacali yàanàanápiná, càide iyúwa Dios
imàacáaná Pablo yáalíacawa. 16 Pablo idéca icàlidacuéca pirí cài Wáiwacali yàanàanápiná àniwa macái yàasu
cuyàluta irìcuwa. Pablo idéca icàlidaca áiba wawàsi ìwali càulenéeri wenàiwica yáalía yéemìaca càinácaalí
íimáaná. Néese áibanái càmíiyéicá yéewáidawa cayába, càmíiyéi nacái yeebáida Jesucristo itàacái tài íiméeri
iyú, nadéca nawènúadaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nacàlida machacàníiri iyúni càide iyúwa íimáaná.
Càita nacái nadéca nawènúadaca Dios itàacái profetanái itànèericaté. Iná Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí
càmíiyéica icàlida Dios itàacái machacàníiri iyú.
17 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, píalíacuéwa cachìwéeyéi yàanàanápiná. Iná piicácué píichawa
cayába ipíchanácué báawéeyéi íiwitáise ichìwáidacuéca pía nawatàidacaténácué pía nachìwa iyúwa déeculé
báisíiri tàacáisi íicha àta piméyáacatalétacuéwa peebáidaca Jesucristo itàacái. Picácué peebá nalí. 18 Néese
píalimáidacué píalíacaténáwa manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái
iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Pimàacacué nacái Wáiwacali ichàiniadaca pía íiwitáise
cachàiníiri iyúwa, yái Wáiwacali cáininéerica iicácuéca pía. ¡Wàacué Wáiwacali iríwa cayábéeri siùcáisede,
càiripináta nacái! Báisíta, amén.

1 SAN JUAN

La palabra de vida

1 Wabànùacué pirí cuyàluta. Wacàlidacué pirí Jesucristo ìwali, yái ìyéericaté èeri ipíchawáise bàaluité.
Wacàlidacué pirí Jesucristo ìwali, yái wéemièrica itàacái wàuwi iyúwa, yái waiquéerica watuí iyúwa,
wíacáiná waicácaté Jesús, wamàaca nacái wacáapiwa ìwali. Yái Jesucristo, yácata Tàacáisi yèerica wacáuca
càmíiri imáalàawa. 2 Jesucristo imàacacaté yáawawa waicácani yèepunícaalítéwa chái èeri irìcu, yáté
waicácani. Iná yéewa wacàlidaca iináwaná ìwali, yá wacàlidacué pirí nacái yái tàacáisica Jesucristo ìwali, yái
càmíirica imáalàawa, ìyéericaté càiripináta Wáaniri Dios yáapicha, yái Jesucristo imàaquéericaté yáawawa
waicácani. 3 Iná wacàlidacué pirí iináwaná ìwali yái Jesucristo waiquéericaté, wéemièrica nacái itàacái,
yéewanápinácué abédanamata píiwitáise wáapicha, wàyacáiná abédanamata Wáaniri Dios yáapichawa,
yáapicha nacái yái Dios Iirica, Jesucristoca. 4 Iná wabànùacué pirí cuyàluta, casíimáicaténácué piwàwa
wáapicha.

Dios es luz

5 Wacàlidacué pirí yái tàacáisica iyúwaté Jesucristo yéewáidáaná wía. Jesucristo yéewáidacaté wía wáalía-
caténáwa mabáyawanáca Dios, imàaca nacái wáalíaca Dios ìwali, càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca
cayába. Canéeri Dios ibáyawaná, canásíwata. 6 Wáimacaalí, “Wàyaca abédanamata Dios yáapicha”, quéwa
wamànicaalí mamáalàacata wabáyawanáwa, yá cachìwéeyéi wía meedá, càmita nacái wàya machacàníiri
iyú. 7 Quéwa, wàyacaalí mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios ìyáaná mabáyawanáwaca icamaláná irìcuwa,
yásí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. Dios Iiri Jesús íiraná imusúacatéwa icháuná irìcuísewa cruz
ìwali, yá yéetácatéwa. Yùuwichàacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, yéewanápiná Dios imàacaca
iwàwawa wabáyawaná íicha, yái báawéerica wamànníirica.
8 Néese, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, cài wáimacaalí, yá ichìwáidéeyéi yáawawa meedá wía. Càmita
nacái watàaní báisíiri iyú. 9 Wáalíacawa machìwéericani, yái Diosca, imàni nacái macáita càide iyúwa
íimáaná. Wáalía nacáiwa Dios icùaca wenàiwica machacàníiri iyú. Iná yéewa wacàlidacaalí wáichawa
Dios irí yái báawéerica wamànníirica, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, masacàaca nacái
imànipiná wáiwitáisewa macái báawéeri íiwitáaná íicha. 10 Quéwa, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, cài
wáimacaalí, yá waicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmita nacái weebáida Dios itàacái báisíiri iyú. Dios
idéca icàlidaca waináwaná ìwali wamànica wabáyawanáwa.

2

Cristo, nuestro abogado

1 Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pirí cuyàluta pimànicáichacué
pibáyawanáwa. Quéwa, éwita wamànicaalí wabáyawanáwa, càicáaníta Jesucristo, yái mabáyawanéerica
ìyéerica Wáaniri Dios yáapicha, yàacawéeridaca wía, itàaníca wawicáu Dios yáapicha, Dios imàacacaténá
iwàwawa wabáyawaná íicha. 2 Jesucristo imàacacaté icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca
iwàwawa wabáyawaná íicha, yái báawéerica wamànníirica wàyaca. Càmíiritaté yéetáwa abéta wáichawalíná,
néese yùuwichàacatéwa macái èeri mìnanái íichawalíná nabáyawaná ìwalíise.
3 Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùulìaná wamànica, yásí wáalíacawa báisíiri iyú wáalíacawa Dios ìwali,
wàyaca nacái abédanamata Dios yáapicha. 4 Aibacaalí cài íimaca “Núalíaca Dios ìwali”, càicaalí íima,
càmicaalí quéwa imàni càide iyúwa Dios ichùulìaná wamànica, cachìwéeri meedáni yái wenàiwicaca, càmita
nacái yeebáida báisíiri tàacáisi. 5 Néese àniwa cawinácaalí imànníirica càide iyúwa Dios ichùulìaná, yácata
cáininéerica iicáca Dios báisíiri iyú. Iná yéewa wáalimá wáalíacawa báisíiri iyú wàyaca abédanamata Dios
yáapicha wamànicaalí càide iyúwa Dios íimáaná. 6 Cawinácaalí cài íiméerica “Nùyaca abédanamata Dios
yáapicha mamáalàacata”, càicaalí íima, iwàwacutá ìyaca càide iyúwa Jesucristo ìyáanáté chái èeri irìcu.

El nuevo mandamiento

7 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, càmita wàlisài yái tàacáisi nutànèericuéca pirí. Yái tàacáisi,
yácata tàacáisi peebáidéericatécué piwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo irípiná. Yái tàacáisi
bàaluisàimica yácata tàacáisi péemièricuéca bàaluité. 8 Ewitacué péemìacáanítani bàaluité, càicáaníta
siùca àniwade nutànàacaé piríni, càide iyúwa tàacáisi wàlisàita. Càide iyúwaté Jesucristo yeebáidáaná yái
tàacáisica, càita nacáicué peebáidacani, píacué cáininéeyéica iicáyacacawa. Pidécuéca piwènúadaca pí-
witáisewa báawéeri íicha peebáidacaténácué Jesucristo itàacái, càide iyúwa waicácaalí catéeri ichalíacawa
cachàinníiri camalási icànacaalí catéeri irìculé.
9 Aibacaalí cài íimaca “Nuebáidaca Jesucristo itàacái, nuèpuníca nacáiwa mabáyawanáwaca Dios ica-
maláná irìcu”, quéwa meedá báawaca iicáca áiba wenàiwica, yá meedá yèepuníiriwa mamáalàacata
ibáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica imèeràacaalíwa catácatalé, máiníiri catáca. 10 Cawinácaalí
cáininéerica iicáca áibanái, yácata yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yèepunníiri nacáiwa mabáyawanáwaca
Dios icamaláná irìcu, yá canáca wawàsi yáaliméeri iwènúadaca íiwitáise imànníinápiná ibáyawanáwa.
11 Quéwa cawinácaalí báawa meedá iicá áibanái, càmita yeebáida Jesucristo itàacái báisíiri iyú, yá yèepunníiri
nacáiwa ibáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica imèeràacaalíwa catácatalé. Yá càmita yáalimá

imànica cayábéeri, ilúacáiná matuí imànica íiwitáise, càide iyúwa wenàiwica yúuquéeriwa càmíiná yáalíawa
alénácaalí yàawa.
12 Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pirí cuyàluta Dioscáiná idéca imàacaca
iwàwawa pibáyawaná íicha, Jesucristo yéetácáinácuéwa píichawalíná. 13 Píacué, béeyéica, nutànàacué
pirí cuyàluta píalíacáinácué Jesucristo ìwali, yái ìyéericaté èeri ipíchawáise. Píacué nacái ùuculìiyéica,
nutànàacué nacái pirí cuyàluta núalíacáináwa pidécuéca pimawènìadaca báawéeri Satanás.
14 Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, píalíacáinácué
Wáaniri Dios ìwali. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta píacué béeyéica píalíacáinácué Jesucristo ìwali,
yái ìyéericaté èeri ipíchawáise. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué ùuculìiyéica cachàinicáinácué
píiwitáise peebáidacáinácué Dios itàacái tài íiméeri iyú, núalíacáiná nacáiwa pidécuéca pimawènìadaca
báawéeri Satanás.
15 Picácué cáininá piicáca chái èeriquéi. Picácué cáininá piicáca èeri mìnanái íiwitáise càmíiyéica
cáininá iicáca Dios. Cawinácaalí cáininéerica iicáca èeri mìnanái íiwitáise, càmita yáalimá cáininàca
iicáca Wáaniri Dios. 16 Aibanái èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, canácata néená
imàníiri càide iyúwa Wáaniri Dios ichùulìaná, canásíwa. Namànicáita meedá càide iyúwa náiwitáise
iwàwáaná. Càita namànica: Máiní máalíawáiséeri iyú nawàwa namànica wawàsi càmíirica Dios ibatàa
namànica, nasíimáidacaténá níawawa meedá; máiní nawàwa naicáca báawéeri wawàsi, càmíirica Dios
iwàwa wenàiwica iicáca, casíimáicaténá nawàwa báawéeri iyú meedá; namàaca nacái nawàwawa nàasu
cawèníiri ìwaliwa, yá cáimacáica naicáca níawawa áibanái íicha. 17 Yái chéerica èeri irìcuírica, macáita
imáalàapináwa, nía nacái èeri mìnanáica iwàwéeyéica báawéeri meedá, namáalàapiná nacáiwa. Quéwa,
cawinácaalí imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, ìyapiná Dios yáapicha càiripináta.

La verdad y la mentira

18 Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, yái èeriquéi imáalàapinácawa mesúnamáita.
Pidécuéca péemìaca iináwaná ìwali abéeri asìali yàanèeripináca íipidenéerica Cristo yùuwide. Siù-
casíwata madécaná Cristo yùuwidenái nadéca nàanàaca, íná yéewa wáalíacawa mawiénica yái èeriquéi
imáalàanápinácawa mesúnamáita. 19 Níái Cristo yùuwidenáica nàacatéwa wèewíisewa. Níacaté quéwa
càmíiyéi wéenánáisíwa Wáiwacali ìwalíisená. Wéenánáisíwacaalíté níatá, yá nayamáacatéwa wáapichatá.
Dios imàacacaté nàacawa wèewíise yéewanápiná wáalíacawa abénaméeyéi ìyéeyéica wèewibàa, càmita
wéenánáisíwa nía Wáiwacali ìwalíisená.
20 Cristo idéca ibànùacuéca pirí Espíritu Santo íná cáiwitáisecuéca pía canánama. 21 Iná nutànàacué pirí
cuyàluta píalíacáinácuéwa báisíiri tàacáisi ìwali. Píalíacué nacáiwa piicáca báisíiri tàacáisi chìwái íichaná.
22 Siùcade nucàlidacué pirí cawinácaalí cachìwéerica. Cachìwéericani, cawinácaalí cài íiméerica, “Càmíirité
Mesías yáara Jesúsmica”, cài íimaca imànica ichìwawa. Yácata nacái abéeri Cristo yùuwide, càmicáiná
yeebáida Wáaniri Dios itàacái, Dios Iiri itàacái nacái. 23 Cawinácaalí càmíirica yeebáida Mesíascani yái Dios
Iirica, yái wenàiwica Dios ibànuèricaté icùacaténá èeri mìnanái, càmita yáalía Wáaniri Dios ìwali. Quéwa
cawinácaalí icàlidéerica Dios Iiri ìwali Mesíascani, yái Mesías Dios ibànuèricaté walí, yácata yáaliérica nacái
Wáaniri Dios ìwali.
24 Iná peebáidacué cayábani mamáalàacata tài íiméeri iyú, yái tàacáisi nacàlidéericatécué pirí bàaluité.
Peebáidacaalícué cayábani tài íiméeri iyú, yásí pìyacuéca abédanamata càiripináta Dios Iiri yáapicha,
yáapicha nacái yái Wáaniri Diosca. 25 Jesucristo idéca icàlidaca walíni cáimiétacanéeri iyú yàanápiná
wacáuca càmíiri imáalàawa, wáalíaca nacáiwa imàníinápiná càide iyúwaté íimáaná.
26 Siùca nubànùacué pirí cuyàluta nùalàacaténácué pía náichaná níara áibanái iwàwéeyéica ichìwái-
dacuéca pía. 27 Quéwa, ìyacué pirí Espíritu Santo, yái Espíritu Santo Jesucristo ibànuèricatécué pirí. Càmita
iwàwacutá áibanái yéewáidacuéca pía Espíritucáiná yácata yéewáidéericuéca pía macái wawàsi ìwali.
Espíritu yéewáidaca wía báisíiri iyú. Canácatáita ichìwáida wía. Peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái,
càide iyúwa Espíritu yéewáidáanácué pía.
28 Siùcade píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, peebáidacué mamáalàacata Cristo itàacái
manuícaténá wáináidaca wawàwawa waicácaalípiná Jesucristo, yàanàapinácaalí, ipíchaná báica waicáca
wíawawa iwéré wabáyawaná ìwalíisewa yàanàapinácaalí àniwa. 29 Píalíacuécawa Jesucristo ìwali
mabáyawanácani. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáiwa báisíiri iyú cawinácaalí ìyéeyéica mabáyawanéeri
iyú, Dios yéenibeca nía.

3

Hijos de Dios

1 Wáalíacawa cáininàca Wáaniri Dios iicáca wía, Dioscáiná idéca yàaca wáipidená “Dios yéenibe”. Báisíta,
Dios yéenibeca wía. Iná áibanái èeri mìnanái càmíiyéica Dios yéenibe càmita náalíawa Dios yéenibeca wía
càmicáiná náalía Dios ìwali. 2 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, siùcáisede Dios yéenibeca wía. Ewita
càmicáaníta wáalíawa càinápinácaalí wàyaca áiba èeriwa, càicáaníta wáalíacawa Jesucristo yàanàapináca
àniwa, yásí wàyapináca càiwade iyúwa ìyáaná, asáiripinácáiná waiquéeripiná Jesús, càide iyúwa ìyáaná.
3 Macáita icuèyéica Jesucristo yàanàanápináwa, masacàaca namànica náiwitáisewa báawéeri íicha, càide
iyúwa Jesucristo ìyáaná mabáyawanéeri iyú.
4 Quéwa cawinácaalí imàníiyéica yàacawa ibáyawanáwa, càmita neebáida Dios itàacái. Càmicaalí
weebáida Dios itàacái, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa. 5 Píalíacuéwa Jesucristo yàanàacaté

aléi èeri irìculé yúucacaténá wáicha wabáyawaná. Píalíacué nacáiwa canácata Jesucristo ibáyawaná,
canásíwata. 6 Cawinácaalí ìyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha mamáalàacata, càmita namàni
nàacawa nabáyawanáwa. Macáita quéwa imàníiyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, càmitàacá
náináidawa Jesús ìwali, càmitàacá náalía ìwali. 7 Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa,
abénaméeyéi wenàiwica nawàwa nachìwáidacuéca pía, náimacáinácué pirí cayábacasa pimànicaalícué
pibáyawanáwa mamáalàacata éwitacué Dios yéenibecáaníta pía. Nachìwacáita meedá. Picácué pimàaca
áibanái ichìwáidaca pía cài. Cawinácaalí imàníirica yàacawa cayábéeri, yácata cayábéeri íiwitáise càide
iyúwa Jesús ìyáaná mabáyawanéeri iyú. 8 Cawinácaalí quéwa imàníirica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàa-
cata, yácata Satanás yàasu wenàiwica, yái wàuwide Satanás, icháawàidéerica waináwaná ìwali, Satanás
imànicáináté ibáyawanáwa mamáalàacata èeri ipíchawáiseté àta siùca nacáide mamáalàacata àniwa. Ináté
Dios Iiri yàanàaca imáalàidacaténá macáita yái Satanás imàníirica.
9 Báisícaalí Dios yéenibeca wía, néese càmita wamànipiná wabáyawanáwa mamáalàacata, wadènìacáiná
Dios íiwitáise. Càmita wáalimá wamànica wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata, báisícaalí Dios
yéenibeca wía. 10 Càita wáalíacawa càiyéinácaalí níái Dios yéenibeca, càiyéinácaalí nacái Satanás
yéenibeca. Cawinácaalí càmíiyéica imàni cayábéeri, nía nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica,
níacata càmíiyéica Dios yéenibe. Quéwa cawinácaalí imàníiyéica cayábéeri, nía nacái cayábéeyéica iicáca
áibanái wenàiwica, níacata Dios yéenibeca.

Amémonos unos a otros

11 Yái idàbáanéeri tàacáisi péemièricatécuéca madécaná yàawiría íimaca walí: “Cáininácué piicáyaca-
cawa”, íimaca. 12 Picácué wamàni càide iyúwa Caín imànníináté, yái báawéeri Satanás yàasu wenàiwicaca,
inuéricaté meedá iméeréeriwa. ¿Píalíasicuéwa cánáté yéewa Caín inúaca iméeréeriwa? Calúacáináté
Caín iicáca yéenásàiri íiwitáisewa, yéenásàiricáiná imànicaté cayábéeri, quéwa Caín imànicáita meedá
ibáyawanáwa.
13 Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piwàwalica báawáanápiná naicáca pía níái èeri mìnanái càmíiyéica
yeebáida Jesucristo itàacái. 14 Bàaluité wàyaca càide iyúwa yéetéeyéimiwa, canácáiná wacáuca càmíiri
imáalàawa. Néeseté Dios yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa. Cáininácaalí waicáca áibanái, yásí wáalía-
cawa Dios idéca yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa. Cawinácaalí càmíirica cáininá iicáca áibanái, ìyaca
mamáalàacata càide iyúwa yéetéerimiwa canéerica icáuca càmíiri imáalàawa. 15 Cawinácaalí báawéerica
iicáca áibanái, Dios iicáca càinide iyúwa inuérica wenàiwica. Píalíacué nacáiwa cawinácaalí inuérica meedá
wenàiwica, canáca icáuca càmíiri imáalàawa. 16 Jesucristo idéca yéewáidaca wía càinácaalí iwàwacutáaná
cáininàca waicáca áibanái, Jesucristo imàacacáináté icáucawa imànicaténá walí cayábéeri. Càita nacái
iwàwacutá wamàacaca wíawawa áibanái irípináwa yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 17 Pidènìacaalí cayába
pìasuwa, píalíacaalí nacáiwa áibanái càmita nadènìa yái namáapuèrica, néese càmicaalí piyúudàa nía, yásí
wáalíacawa càmita cáininá piicáca Dios báisíiri iyú. 18 Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa,
picácué wacàlidacáita meedá waináwanáwa canéeri iwèni iyú. Picácué wacàlidacáita meedá cáininácasa
waicáca áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese wayúudàacué nía wáasáidacaténá
cáininàca waicáca nía báisíiri iyú.

Confianza delante de Dios

19 Wamànicaalí cài, yásí wáalíacawa weebáidaca báisíiri tàacáisi, wàyaca nacái Dios iicápiná mabáinníiri
iyú, macàaluníníníawaca nacái. 20 Achúmacaalí wáináidaca wawàwawa wabáyawaná ìwaliwa, iwàwacutá
wawàwalica cáalíacáica wáicha Dios, yáaliéri nacái macáita wawàsi ìwali. 21 Píacué nuénánái cáininéeyéica
nuicáca, càmicaalí Dios imàaca achúmaca wáináidaca wawàwawa wawàwalìcuísewa, yásí manuíca wáinái-
daca wawàwawa mabáininàwaca Dios iicápiná. 22 Néese Dios yàapiná walí macáita wasutéerica íicha,
wamànicáiná càide iyúwa ichùulìaná wía, wamàni nacái yái casíimáirica Dios iicáca. 23 Dios ichùulìa
weebáidáanápiná Iiri itàacáiwa, yái Jesucristoca. Ichùulìa nacái cáininàanápiná waicáyacacawa càide iyúwa
ichùulìaná wía. 24 Cawinácaalí imànníiyéica càide iyúwa Dios ichùulìaná, níacata ìyéeyéica abédanamata Dios
yáapicha. Dios ìyaca nacái náapicha. Espíritu Santo nacái imàacaca wáalíacawa Dios ìyaca wáapicha, yái
Espíritu Dios ibànuèricaté walí yàacawéeridacaténá wía.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo

1 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, manùbéeyéi náimaca nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalìcuíse.
Picácué peebáida caquialéta natàacái macáita. Néese píináidacuéwa cáalíacáiri iyú nàasu tàacáisi ìwali
quéechacáwa píalíacaténácuéwa asáisí báisícaalí natàaníca Dios inùmalìcuíse. Nàyacáiná chái èeri
irìcu madécaná cachìwéeyéica icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmalìcuíse. 2 Píalíacuéwa càiyéinácaalí
níái icàlidéeyéica tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmalìcuíse nacàlidacáiná Jesús iináwaná ìwali,
Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté walí iyúwa asìali. 3 Cawinácaalí càmíiri cài icàlidaca
tàacáisi, canáca irí Espíritu Santo. Iyaca irí Cristo yùuwide íiwitáise. Pidécuéca péemìaca iináwaná ìwali,
yàanàanápiná yáara Cristo yùuwideca íiwitáise. Siùca idéca yàanàaca wàatalé aléi èeri irìculé, yái Cristo
yùuwideca íiwitáise.
4 Píatacué quéwa nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, Dios yéenibecuéca pía. Pidécuéca pi-
mawènìadaca píichawa níara cachìwéeyéica, càmicáinácué peebáida nàasu tàacáisi cachìwéeri, ìyacáinácué
piwàwalìcu Dios íiwitáise, máinníiri cachàinica íiwitáise Satanás íicha, yái Satanás ichùulièrica èeri mìnanái

íiwitáise, càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. [5] Níara cachìwéeyéica càmita neebáida Jesucristo itàacái.
Chái èeri irìcuíri náiwitáise meedá, íná nacàlidaca tàacáisi èeri yàasu wawàsi ìwali meedá, íná yéewa
èeri mìnanái yeebáca natàacái, níái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. [6] Quéwa wíata Dios yéenibeca.
Cawinácaalí yáaliérica Dios ìwali, yéemìaca wàasu tàacáisi. Aibanái quéwa càmíiyéica Dios yéenibe, càmita
néemìa walí. Càita wáalíacawa càiyéinácaalí níái icàlidéeyéica tàacáisi Espíritu Santo inùmalìcuíse báisíiri
iyú, càiyéinácaalí nacái níái icàlidéeyéica ichìwawa Cristo yùuwide íiwitáise iyú.

Dios es amor

[7] Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, iwàwacutá cáininàca waicáyacacawa, cáininácáiná Dios iicáca
wía. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, yácata Dios isùmàireca, yáalía nacái Dios ìwali.
[8] Cawinácaalí càmíirica cáininá iicáca áibanái, càmitàacá yáalía Dios ìwali, cáininácáiná Dios iicáca wenàì-
wica. [9] Dios quéwa idéca yáasáidaca walí cáininàca iicáca wía, ibànùacáináté Iiriwa, yái abéerita Iirica aléi
èeri irìculé, yéewanápiná wadènìaca wacáucawa càmíiri imáalàawa, Dios Iiri yéetácáinátéwa wáichawalíná.
[10] Siùcata càmita nutànàacué nùyaca pirí ìwali, yái cáininàanáca waicáca Dios. Néese nuwàwacué píalíacawa
cáininàca Dios iicáca wía manuísíwata báisíiri iyú, íná ibànùacaté Iiriwa imàacacaténá icáucawa iyúwa
sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha.
[11] Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, cáininàca Dios iicáca wía manuísíwata, càide iyúwacué
núumáaná pirí, íná nacái iwàwacutá macái cáininàca waicáyacacawa. [12] Canácatáita áiba èeri mìnali
iicácaté Dios. Quéwa, cáininácaalí waicáyacacawa, yásí Dios ìyaca wawàwalìcu, yàacawéerida nacái wía,
yásí wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios ìyáaná, yái cáininéerica iicáca wía. [13] Dios idéca ibànùaca walí
Espíritu Santo. Espíritu imàacaca wáalíacawa báisíiri iyú wàyaca Dios yáapicha, wáalíaca nacáiwa Dios ìyaca
wawàwalìcu, yàacawéeridaca nacái wía. [14] Wía nacái apóstolca wadéca waicáidaca Jesucristo irí watuí iyúwa
íná yéewa wacàlidaca áibanái iríni Wáaniri Dios idéca ibànùaca Iiriwa Jesucristo iwasàacaténá èeri mìnanái
Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macáita yeebáidéeyéica itàacái. [15] Cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Dios
Iiricani, Dios ìyaca iwàwalìcu, yàacawéeridacani nacái. Yái wenàiwicaca ìyaca nacái Dios yáapicha.
[16] Iná wáalíacawa, weebáida nacái cáininàca Dios iicáca wía. Cáininàca Dios iicáca wenàiwica. Cawinácaalí
cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, ìyaca Dios yáapicha. Dios ìyaca nacái iwàwalìcu, yàacawéeridacani
nacái. [17] Càita nacái wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios ìyáaná, yái cáininéerica iicáca áibanái, yéewanápiná
manuíca wáináidaca wawàwawa mabáiníiri iyú áibaalípiná Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàì-
wica, wàyacáiná chái èeri irìcu càide iyúwa Jesucristo ìyáaná. [18] Báisícaalí cáininàca waicáca Dios, áibanái
nacái, càmita iwàwacutá cáaluca wía Dios íicha, wenàiwicanái íicha nacái. Néese àniwa, manuísíwacaalí
cáininàca waicáca Dios, áibanái nacái, yá canácata cáaluíri waicáca, canásíwa. Quéwa, cáalucaalí wía, yásí
yái cáalucáica yùuwichàidaca wíawa. Iná, cáalucaalí wía, yásí wáalíacawa càmitàacá cáininá waicáca Dios
manuísíwata, áibanái nacái.
[19] Cáininàca waicáca Dios, yácáiná Dios cáininácaté iicáca wía ipíchawáiseté cáininàca waicácani.
[20] Aibacaalí càì íímaca, "Cáininàca nuicáca Dios", càì íímacaalí, quéwa meedá báawaca iicáca áibanái, yácata
cachìwéeri meedá. Càmicaalí wáalimá cáininàca waicáca áibanái wenàiwica waiquéeyéica watuí iyúwa chái
èeri irìcu, néese càmita wadé cáininàca waicáca Dios yái càmíiricáwaca waicá watuí iyúwa. [21] Jesucristo idéca
ichùulìaca wía càì: Cawinácaalí icàlidéeyéica cáininácasa naicáca Dios, iwàwacutá cáininàca naicáca áibanái
wenàiwica nacái.

5

Nuestra victoria sobre el mundo

[1] Macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Mesíascani, yái Jesúsca, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuèrica walí,
Dios yéenibeca nía. Cawinácaalí cáininéeyéica iicáca Wáaniri Dios, cáininàca nacái naicáca Dios yéenibe.
[2] Cáininácaalí waicáca Dios, wamànicaalí nacái càide iyúwa ichùulìaná wía, yásí wáalíacawa cáininàca
waicáca Dios yéenibe nacái. [3] Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùulìaná wía, yásí wáasáidaca cáininàca
waicáca Dios. Càmíirita máiní càulenáca wáicha wamànníinápiná càide iyúwa Dios ichùulìaná wía. [4] Macáita
wía Dios yéenibeca, wáalimá wamànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, wáalimá wamàacaca wáichawa
wabáyawanáwa yái báawéerica wamànníirica chái èeri irìcu, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. [5] Wía
yeebáidéeyéica Dios Iiricani, yái Jesúsca, wíawamita yáaliméeyéica imàacaca íichawa ibáyawanáwa, yái
báawéerica wamànníirica chái èeri irìcu.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

[6] Jesucristo yànàacaté aléi èeri irìculé, yá imàacacaté wáalíacawa Dios Iiricani, ibautizácaalítéwa úni
yáaculé, néese àniwa nacái íiraná imusúacaalítéwa icháuná irìcuísewa cruz ìwali. Iná idéca imàacaca
wáalíacawa Dios Iiricani úni iyú, íiraná iyú nacáiwa. [7] Espíritu Santo icàlidaca nacái Jesucristo iináwaná
ìwali, Dios Iiricani, Espíritu icàlidacáiná báisíiri iyúni. [8] Nàyaca máisiba chènuniré icàlidéeyéica walíni, yái
Wáaniri Diosca, yá nacái Dios Iirica, yá nacái Espíritu Santo. Ewita máisibacáaníta nía, càicáaníta abéericata
nía, abédanama náiwitáise náapichawáaca. Máisiba nacái níái icàlidéeyéica Jesucristo iináwaná ìwali, Dios
Iiricani, chái èeri irìcu, yái Espíritu Santoca, yái única nacái, yái íiranáca nacái. Níái máisibaca abédanamata
náiwitáise nacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali, Dios Iiricani. [9] Aibaalí wéemìaca wenàiwica icàlidáanáca
walí. Quéwa, yái Dios icàlidáanáca, cawèníiri cachàini manuísíwatani, Dios icàlidacáiná walí Jesús iináwaná
ìwali, Dios Iiricani. [10] Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yáalíacawa báisíiri iyú iwàwalìcuísewa
Dios Iiricani. Dios idéca icàlidaca Iiri ìwaliwa Dios Iiricani. Cawinácaalí wenàiwica càmíirica yeebáidani

iicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmicáiná yeebáida tàacáisi Dios icàlidéerica Iiri ìwaliwa. [11] Yácata
tàacáisi Dios icàlidéerica walí: Dios idéca yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa, wía yeebáidéeyéica Dios Iiri
itàacái. [12] Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yácata yáaliérica Dios Iiri ìwali báisíiri iyú, idènìa nacái
icáucawa càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí càmíirica yeebáida Dios Iiri itàacái, càmita yáalía Dios Iiri
ìwali báisíiri iyú, yá canáca irí icáuca càmíiri imáalàawa.

Conclusión y consejos finales

[13] Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca píacué yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái píalíacaténácuéwa
pidènìaca picáucawa càmíiri imáalàawa.
[14] Manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali, wáalíacáináwa wasutácaalí íicha wawàsi Dios iwàwéerica
wadènìaca, yásí yeebáidaca walí. [15] Càide iyúwa wáalíanáwa Dios yéemìaca wasutáaná íicha, càita nacái
wáalía nacáiwa Dios yàapiná walí yái wasutéerica íicha.
[16] Piicácaalícué wenàiwica yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànica ìyaca ibáyawanáwa, quéwa càmíirica
Dios inúa wía ìwalíise, iwàwacutácué pisutáca Dios íicha irípiná. Yásí Dios icáucàidaca yái yeebáidéerica
Jesucristo itàacái càmicaalí imàni ibáyawanáwa Dios inuérica wía ìwalíise. Iyaca áiba wabáyawaná íiwitáaná
Dios inuéricuéca wía ìwalíise. Càmita nuchùulìacué pisutáca Dios íicha nalípiná namànicaalí cài. [17] Macáita
yái báawéerica wamàníirica, yácata wabáyawanáca, quéwa, ìyaca wabáyawaná íiwitáaná càmíirica Dios inúa
wía ìwalíise.
[18] Wáalíacawa Dios yéenibe càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa mamáalàacata, Dios Iiri icùacáiná nía,
íná báawéeri Satanás càmita yáalimá íibàaca nía. [19] Wáalíacawa Dios yéenibeca wía. Wáalía nacáiwa Satanás
ichùulìaca macáita èeri mìnanái íiwitáise, càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. [20] Wáalía nacáiwa Dios
Iiri idéca yàanàaca aléi èeri irìculé. Yá imàacaca cáalíacáica wía, wáalíacaténá Dios ìwali, yái báisísíwéeri
Diosca. Wàyaca yáapicha yái báisísíwéerica, yáapicha nacái yái Iirica, yái Jesúsca, Dios ibànuèricaté. Yácata
abéerita báisísíwéeri Dios, yèerica wacáuca càmíiri imáalàawa. [21] Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa
nuénibewa, picácué pìa cuwáinái icàaluínina.

2 SAN JUAN

La verdad y el amor

1 Núa Juan, ancianoca núa, nubànùacué pirí cuyàluta. Nuwàwalicué pía manuísíwata, píacué
ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa. Nuwàwalicué nacái níái
píapichéeyéicuéca. Cáininácué nuicáca pía báisíiri iyú. Macáita nacái yáaliéyéica báisíiri tàacáisi,
cáininácuéca naicáca pía. 2 Cáininácué nuicáca pía weebáidacáiná báisíiri tàacáisi, yái tàacáisi ìyéerica walí
càiripináta èeri càmíiri imáalàawa. 3 Wáaniri Dios, Jesucristo nacái, yái Wáaniri Iirica, namànipinácué pirí
cayábéeriwa, naicápinácué píawa catúulécanéeri iyú nacái, namàacapinácué matuíbanáica píiwitáise nacái,
peebáidacáinácué mamáalàacata báisíiri tàacáisi, cáininácáinácué nacái piicáyacacawa.
4 Casíimáica nuwàwa manuísíwata nùanàacáiná abénaméeyéi péenácué píapichéeyéi ìyéeyéica
machacàníiri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná, càide iyúwa Wáaniri Dios ichùulìaná wàyaca.
5 Siùcade, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, cáininácué
waicáyacacawa. Yái tàacáisi nutànèericuéca pirí càmíirita wàlisài ichùulìacanási. Yácata idàbáanéeri
tàacáisica Jesucristo ichùulièricaté weebáidáanápiná: Iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa. 6 Cáininácaalí
waicáca Dios, yásí wamàni càide iyúwa ichùulìaná wía. Bàaluité piwènúadacaalítécué píiwitáisewa
Jesucristo irípiná, yáté péemìacatécué Dios ichùulìaca cáinináanápinácué piicáyacacawa.

Los engañadores

7 Nàyacáiná manùbéeyéi iwàwéeyéica ichìwáidaca wía chái èeri irìcu. Càmita nacàlida Jesús iináwaná
ìwali Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuèricaté aléi iyúwa asìali. Cawinácaalí icàlidéeri càì ichìwawa,
yácata ichìwáidéerica wía, Cristo yùuwidecani nacái. 8 Cayábacué, ipíchanácué piúcaca píibaidacaléwa, yái
pimànníirica Dios irípiná. Píibaidacué cayába Dios irípiná, pimáalàidacué nacái pimànica yái pimànníirica
Dios irípiná yéewanápinácué peedáca piríwa macáita pìasu cawèníiriwa Dios iwàwéericuéca yàaca pirí
ìwaliná, yái píibaidáanácuéca irípiná.
9 Aibacaalí yeebáidéeri áibanái yàasu tàacáisi méetàuculéeri Jesús itàacái íicha, yácata càmíirica yáalíawa
Dios ìwali. Quéwa, cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata Jesús itàacái, yácata yáaliériwa Wáaniri Dios
ìwali, ìwali nacái yái Dios Iirica. 10-11 Nàanàacaalícué pìatalé áibanái yéewáidéeyéipinácué pía cachìwéeri
tàacáisi iyú Jesús itàacái íicha, picácué pimàaca nawàlùacawa picapèe irìculé. Picácué pitàida nía.
Pitàidacaalícué nía, yásícué pìacawéeyéináca pimànica níawa, níara imànníiyéica ibáyawanáwa meedá.

Palabras finales

12 Nuwàwacué nucàlidaca pirí manùba tàacáisi mamáalàacata, quéwa càmita nuwàwa nutànàaca cuyàluta
irìcuni. Nucùa àta núalimácatalépináta nùacawa nupáchiacuéca píawa, yéewanápiná casíimáica wawàwa
manuísíwata.
13 Níái pìacawéeyéináca ìwacáidáyaquéeyéicawa chábài, Dios yeedéeyéica nacái yàasu wenàiwicapináwa,
nawàwalicuéca pía.

3 SAN JUAN

Alabanzas a Gayo

1 Núa Juan, ancianoca núa, nubànùa pirí cuyàluta, pía Gayo nùacawéerináca, cáininéerica nuicáca báisíiri
iyú.
2 Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, nusutáca Dios íicha imàníinápiná pirí cayábéeri ìwalíise, yái macáita
pimàníirica. Nusutáca Dios íicha nacái imàacacaténá máuláicaca pía. Núalíacawa cachàinica píiwitáise
Dios ìwali. 3 Casíimáica nuwàwa manuísíwata nàanàacáiná nùatalé táquicha tàacáwa abénaméeyéi
yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá nacàlidaca nulí piináwaná peebáidaca mamáalàacata báisíiri tàacáisi.
4 Canácata áiba tàacáisi càiri isíimáidéeri núa càide iyúwa casíimáiná nuwàwa nuémìacaalí nuéwáidacalénái
iináwanáwa neebáidaca báisíiri tàacáisi machacàníiri iyú.
5 Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, cayábéericani yái píibaidacaléca pimàníirica Dios irípiná, yái
cayábéerica pimàníirica áibanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, éwita déecuíséeyéicáaníta nía,
càmíiyéicáwaca píalía piicáca. 6 Táquicha tàacáwa wàwacáidáyacacaalíwa chábài, wamànicaténá culto, yá
nacàlidacaté walí piináwaná ìwali, náimaca cáininácа piicáca nía. Siùcade, pimàni nulí cayábéeri, piyúudàa
nía nàasu àyapu ìwalipiná, càide iyúwa casíimáinápiná Dios iicáca wamànica. 7 Nadéca nadàbaca nèepuní-
cawa náibaidacaténá Jesucristo irípiná, càmita nacái needá nalíwa wawàsi áibanái íicha càmíiyéica yeebáida
Jesús itàacái. 8 Iná iwàwacutá wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái weedáca wàataléwa nía, wàacawéeridacaténá
nía, níái icàlidéeyéica yèepunícawa báisíiri tàacáisi.

La mala conducta de Diótrefes y el buen ejemplo de Demetrio

9 Nudéca nutànàaca nalí abéeri cuyàluta, níara ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera. Quéwa, Diótrefes càmita
iwàwa yeebáidaca nutàacái, máinícáiná iwàwa ichùulìaca nía macáita. 10 Yá nùacaalípináwa néré, yásí
nutàaníca yáapichawa ìwali yái càmíináca iwàwa yeebáidaca nutàacái, icháawàacáiná yèepunícawa wía
máiwitáiséeri iyú, báawéeri iyú nacái. Néeseca, iwàwaca imànica áiba wawàsi mamáalàacata, íná càmita
yeedá yàataléwa wenàiwica wabànuèyéica néré yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese, áibanáicaalí
péenácué nawàwacaalí natàidaca nía, Diótrefes càmita ibatàa needáca nàataléwa nía, yúuca nacái nía
pèewíise, píacué ìwacáidáyaquéeyéicawa néenibàa.
11 Pía nuénásàiri cáininéerica nuicáca, pimàni cayábéeri càide iyúwa cayábéeyéi íiwitáise imàníiná. Picá
pimàni pibáyawanáwa iyúwa báawéeyéi íiwitáise imàníiná. Cawinácaalí imàníirica cayábéeri, yácata Dios
isùmàireca. Quéwa, cawinácaalí imàníirica ibáyawanáwa, càmita yáalía Dios ìwali.
12 Macáita wenàiwica, báisíiri tàacáisi nacái, nacàlidaca nàyaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Wía nacái
wacàlidaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Píalía nacáiwa nutàaníca báisíiri iyú.

Palabras finales

13-14 Nudènìa bàwina madécaná tàacáisi nucàlidéeripináca pirí, càmita quéwa nuwàwa nutànàaca cuyàluta
irìcuni, nuwàwacáiná nuicáca pía aquialéta, nutàaníca ténáná píapichawa.
15 Nusutáca Dios íicha imàacáanápiná matuíbanáica pía. Níái wàacawéeyéináca ìyéeyéica chái nawàwalica
pía. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nalíni nuwàwalica nía macáita ìyéeyéica néenibàa, níara wàa-
cawéeyéináca.

SAN JUDAS

Saludo

1 Núa Judas, Jesucristo yàasu wenàiwica íibaidéerica irípiná, Santiago yéenásàirica nacái núa, nubànùacué
pirí cuyàluta píacué cáininéeyéica Wáaniri Dios iicáca, Dios imáidéeyéica yàasunáipináwa, píatacué nacái
Jesucristo icuèyéica. 2 Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué iicáanápinácué pipualé manuísíwata,
yéewanápinácué nacái matuíbanáica pía, yéewanápinácué nacái cáinináca piicáyacacawa macái pi-
wàwalìcuísewa.

Los que enseñan mentiras

3 Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nuwàwacatécué máiní nutànàaca pirí cuyàluta ìwali yái
Jesucristo iwasàanáca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Siùcata quéwa iwàwacutácué nutànàaca pirí
tàacáisi nusutácaténácué píicha wawàsi manuísíwata. Iwàwacutácué pìalàaca nía cachàiníiri iyú, níara
cachìwéeyéica, ipíchaná nawènúadaca yái báisíiri tàacáisica Dios imàaquéericaté abé yàawiríaté yàasu
wenàiwicanái iríwa. 4 Péewáidacué wenàiwica macàaluíninàta báisíiri tàacáisi iyú, níacáiná cachìwéeyéi
nadéca nawàlùacawa ibàacanéeri iyú pèewiré. Bàaluité Dios itàacái icàlidacaté nainàwaná ìwali, níái
cachìwéeyéica, càinácaalí iyú Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Báawaca naicáca Dios. Nacàlidaca
nachìwawa báawéeri iyú, náimaca cayábacasa waimáca manùbéeyéi yáapicha báawéeri iyú, Dioscáiná
imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, càita nacàlidaca nachìwawa. Náasáidaca càmita nawàwa Jesucristo
Náiwacalipináwa, yái abéerita Wáiwacalica, Wacuèrinásàiri nacái.

5 Ewitacué píalíacáanítawa yái tàacáisi ìwali macáita, càicáaníta nuwàwa nucàlidacuéca pirí àniwani,
piwàwalicaténácuéni. Bàaluité Dios imusúada israelitanái Egipto yàasu cáli íicha. Ewitaté Dios itécáaníta
macáita nía Egipto yàasu cáli íicha, càicáanítaté imáalàidaca macáita néená càmíiyéicaté yeebáida
itàacái. 6 Nía nacái ángelnái imàaquéeyéicaté íichawa íibaidacaléwa Dios imàaquéericaté nalí, níara
imàaquéeyéicaté ìyacatáiwa chènuniré, yá níaquéi Dios idacùacaté, presoíyéica imànica nía, catéeri irìculé
càiripinátawa, àta áibaalípiná Dios icàlidacatalépináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidacaténá
níawa. 7 Càide iyúwaté ángelnái ìyáaná, càita nacái nàyacaté yàcalé mìnanáimi, pucháiba yàcalémi, Sodoma,
Gomorra nacái, áiba nacái yàcalémi ìyéeyéicaté mawiénita nalí, máiní naimácaté manùbéeyéi yáapicha
mamáalàacata càmíiyéica nàacawéeyéi. Nía nacái asìanái naimácaté nanacáiri yáapichawa namànicaténá
yái càmíirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Ináté Dios yùuwichàidaca nía quichái iyú, yái quichái càmíirica
ichacàwa, càiripinéerita ìyaca. Càita Dios imàacaca wáalíacawa yùuwichàidáanápiná macáita imànìiyéica
ibáyawanáwa.

8 Càita nacái níara yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, éwita náalíacáanítawa Dios yàasu
yùuwichàacáisi ìwali, càicáaníta namànica nacái báawéeri. Néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi
iyú néemièricasa náamacani irìcuísewa, namànicaténá nainà iyúwa yái càmíirica Dios ibatàa wenàiwica
imànica; càmita nacái neebáida Wáiwacali itàacái; natàaní nacái báawéeri iyú ángelnái ìwali. 9 Quéwa
ángelnái íiwacali íipidenéerica Miguel càmitaté itàaní báawéeri iyú ángelnái ìwali. Miguel itàanícaté
chànisíiri iyú Satanás yáapicha càirríinácaalí náicha yeedéeripinácaté Moisés ichéecami, yáté Miguel
yáalíacawa canácaté yéewaná icuísaca íichawa Satanás báawéeri iyú. Ináté Miguel íimacáita Satanás
irí: "¡Nusutáca Wáiwacali íicha yàalàanápiná pía cachàiníiri iyú!" íimaca yái Miguelca. 10 Níata quéwa
cachìwéeyéica asìanái natàaníca báawéeri iyú ángelnái ìwali, éwita càmicáaníta náalíawa cayába ángelnái
iináwaná ìwali. Namànica meedá macáita càirríinácaalí nawàwa namànica càide iyúwa cuwèesinái imànìiná.
Iná namáalàidaca nacáucawa Dios íicha.

11 ¡Dios yùuwichàidapiná níawa!, nàyacáiná báawéeri iyú càide iyúwaté Caín ìyáaná. Nawènúadaca
náiwitáisewa néewáidacaténá wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, needácaténá nalíwa plata, càide iyúwaté
Balaam imànìiná. Namànica nacái ùwicái nacuèrinánái íipunitawa càide iyúwaté Coré imànìiná. Iná
néetápiná nacáiwa méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ichùulìacawa. 12 Níái cachìwéeyéica nàya-
aca càide iyúwa casaquèeri wawàsi, níacáiná mabáiníiri iyú namànica nabáyawanáwa pèewi pìwacáidáya-
cacaalícuéwa piyáacaténácué piyáacaléwa Santa Cena ipíchawáise. Casíimáiri iyúta nayáaca nayáacaléwa
manuíri, nàiraca nacái macàaluíninàta. Iiwacanánái báawéeyéica meedá níara, camùnica nía nacái
iyéeyéica iríwa meedá yàacàsi cadénama. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa acalèe canéerica irí unía
yèepunníricawa cáuli iyú. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa àicu màyacanéerica yàasu èeri yàanàacaalí,
íná wenàiwica iwatàaca àicu cáli yèewíise, yásí àicu yéetácawa báisíiri iyú. 13 Níái cachìwéeyéica imànìiyéica
máiní yáaséeri nabáyawanáwa áibanái wenàiwica yàacuésemi, nàyaca càide iyúwa manuíri màladàca.
Cachàiníiri cáuli ipùacaalí manuíri úni, yásí màladàca namichàidaca báawéeri úni icàli càina íinatalépiná.
Níái cachìwéeyéica naméeràidaca áibanái, nàyacáiná càide iyúwa dùlupùta imèerèeyéicawa, càmíiyéica
icàna cayába wáapunálìcubàa. Iná Dios ichùulìapiná nàyáanápiná càiripináta catéeri irìcu máinícataléca
cúulica catá.

14 Bàaluité Enoc ìyaca, yái sietéená Adán itaquérinámi waléerica iináwaná ìwali. Enoc icàlidacaté
tàacáisi Dios inùmalìcuíse cachìwéeyéi ìwali càinácaalí iyú Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Enoc íimacaté:
"Péemìacué cayába, nudéca nuicáca Wáiwacali yàanèeripináwa náapicha níái yàasu manùbéeyéi mil
namanùbaca ángelnáica mabáyawanéeyéica. 15 Yàanàapiná yéemìacaténá nainàwaná ìwali canánama,

yáasáidacaténá nacái cabáyawanáca macáita báawéeyéica íiwitáise, ìwalíise macáita báawéerica namànníirica, ìwalíise nacái yái báawéeri tàacáisi náiméerica Dios ìwali, níái báawéeyéica íiwitáise imànníiyéica ibáyawanáwa”, íimacaté yái Enoc. 16 Níái cachìwéeyéica natàaníca ibàacanéeri iyú nacuèrinánái ìwaliwa. Báawaca naicáca macái wenàiwica. Máiní nawàwa namànica càinácaalí báawéeri isíimáidéeri níawawa. Máiníiyéi canùmaséeca nía, cachàiníiyéica iicáca yáawawa. Natàaníca cayábéeri iyú áibanái irí, needácaténá náicha wawàsi meedá.

Amonestaciones a los creyentes

17 Quéwa píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, piwàwalicué yái tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yàasu apóstolnái icàlidéericatécué pirí, íiméerica càinácaalí ichàbáanápináwa wapíchalécáwa. 18 Náimacatécué pirí: “Aibaalípiná maléená èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi wenàiwica naicáanípinácué piquíniná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. Namànipiná nabáyawanáwa càide iyúwa nawàwáaná”, náimacatécué pirí níái apóstolca. 19 Quéwa níara cachìwéeyéica, nawènúadaca áibanái íiwitáise báawáanápiná naicáyacacawa. Náináidacáita meedá irìcu èeriquéi. Canáca nalí Espíritu Santo.

20 Quéwacué pía nuénánái cáininéeyéica nuicáca, peebáidacué tài íiméeri iyú Dios itàacái mabáyawanéerica, yéewanápinácué cachàinica píiwitáise. Pimàacacué Espíritu Santo yéewáidaca pía, pisutáanápinácué píawawa Dios íicha. 21 Picácué piwènúada píiwitáisewa méetàuculé Dios íicha, yái cáininéerica iicáca wía. Néese manuícué píináidaca piwàwawa picùacaténá Wáiwacali Jesucristo yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa, iicácáiná wapualé.

22 Piicácué natúulécaná pìalàanápinácué níawa, cawinácaalí iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios íicha. 23 Níái iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios íicha, càica níade iyúwa wenàiwica yúuwàacaalí yàacawa quichái irìculé, nawàwacáiná nacaláacawa Dios íicha namànicaténá nabáyawanáwa. Pìalàacué nía, peedácué nía ráunamáita Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, càide iyúwa weedácaalí wenàiwica quichái íicha. Aibanái wenàiwica namànica nàacawa nabáyawanáwa manuísíwata. Báawacué piicá yái báawéerica namànníirica, quéwa piicácué natúulécaná níái wenàiwicaca. Pìalàacué nía cachàinníiri iyú, namàacáanápiná náichawa yái báawéerica namànníirica, quéwa piicácué píichawa cayába, ipíchanácué cayábaca piicáca yái báawéerica namànníirica nainá iyúwa. Picácué pimàni náapicha pibáyawanáwa.

Alabanza final

24-25 Yái abéerita Diosca, iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, yáta yáalimácué icùaca pía ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Dios yáalimácué nacái itéca píawa chènuniré ibàlùadacaténácué pía íípunitawa mabáyawanéeyéica, máinícuéca nacái casíimáica piwàwawa, Dios ìyacàle chènuníiséeri irìcu, icànéerica mèlumèluwaca Dios icamaláná iyú. Wàacué Dios irí cayábéeri ìwalíise yái cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imànníirica walípiná, máinícáiná cachàinníirica Dios íiwitáise, máiní cáimiétacanéeri Wacuèriná nacáicani, icuèrica nacái macáita, cachàinníirica náicha canánama, bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté, siùca nacáide, càiripináta nacáiwa, èeri càmíiri imáalàawa. Báisíta, amén.

EL APOCALIPSIS

La revelación de Jesucristo

1 Yái cuyàlutaca icàlidaca walí tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté Jesucristo yáalíacawa ìwali ibàacanéeri
iyú áibanái íicha, yéewanápiná Jesucristo yáasáidacani Dios yàasu wenàiwicanái irí náalíacaténáwa
càinácaalí iwàwacutáanápiná ichàbacawa caquialéta. Jesucristo ibànùacaté yàasu ángelwa yáasáidacaténá
yái tàacáisica Juan irí, yái Juan, Jesucristo yàasu wenàiwicaca. 2 Juan itànàacaté báisíiri iyúni cuyàluta irìcu
macáita yái Dios itàacái Juan yéemièrica, yá nacái Jesucristo yàasu báisíiri tàacáisica, idécanáamité Juan
iicáca macáita tàacáisi yéenáiwanási nacáiri irìcuíse.
3 Casíimáica iwàwa cawinácaalí ilèerica nalíni, yái cuyàlutaca, culto irìcu, yái tàacáisi icàlidéerica
walí càinácaalí ichàbáanápináwa. Casíimáica nacái nawàwa cawinácaalí yeebéeyéica yái tàacáisica Juan
itànèerica chái cuyàluta irìcu, mesúnamáipinácáináta iwàwacutá ichàbacawa.

Juan escribe a las siete iglesias

4 Núa Juan nutànàacuéca pirí cuyàluta, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, píacué ìyéeyéica siete
namanùbaca yàcalé Asia yàasu cáli íinata. Nusutácué Dios íicha pirípinácué, Espíritu Santo nacái, Jesucristo
nacái, namàníínápinácué pirí cayábéeri, namàacáanápiná nacái matuíbanáicuéca pía. Dios ìyacaté bàaluité,
siùca nacáide, ìyéeripiná càiripináta, càmíiri imáalàawa. Yái Espíritu Santoca máiníiri cayábaca ìyaca
Dios yàasu yàalubáisi íipunita. 5 Jesucristo itàaníca báisíiri iyú, imànica macáita machacàníiri iyú càide
iyúwa íimáaná, icàlidacaté báisíiri tàacáisi éwitaté nanúacáanítani. Yái Jesucristo, yácata idàbáanéerica
wenàiwica imichèericatéwa yéetáníimi yèewíise, idènièri iináwa càmíiri imáalàawa. Jesucristo ichùulìaca
macái cáli icuèrinánái. Cáinináca Jesucristo iicáca wía. Jesucristo íiraná imusúacatéwa icháuná irìcuíse
cruz ìwali àta yéetácatalétawa wáichawalíná. Jesucristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná Dios idéca
imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha. 6 Jesucristo idéca imàacaca yàasu wenàiwicaca wía. Imàacaca nacái
wáibaidaca irípiná iyúwa sacerdotenái, wasutácaténá Dios íicha wenàiwicanái irípiná, yái Dios Jesucristo
Yáanirica. Máiní nuwàwaca macái wenàiwica yàaca cayábéeri Jesucristo irí, nuwàwa nacái Jesucristo icùaca
wenàiwicanái canánama càiripináta èeri càmíiri imáalàawa. Báisíta, amén.
7 ¡Jesucristo yàapináwa néese acalèe yèewíisewa! Macáita wenàiwica naiquéeripináni, nía nacái in-
uéyéicaténi, naiquéeripináwa. Macáita èeri mìnanái càmíiyéica yeebáida itàacái náicháanípiná
nacalùniwa naicápinácaalí yàanàaca, cáalucáiná naicácani. Báisíta, amén.
8 Wacuèriná Dios cachàiníiri náicha canánama, ìyacaté bàaluité, siùca nacáide, ìyapiná càiripináta,
càmíiri imáalàawa. Wacuèriná Dios íimaca walí: "Núacata yái idàbéericaté macáita, núacata nacái yái
imáalàidéeripináca macáita. Iná núacata càiride iyúwa las letras alfa y omega", cài íimaca walí yái
Wacuèriná Diosca.

Una visión del Cristo glorioso

9 Núa Juan, péenásàiricué, nùuwichàacawa píapichacué Jesús irípiná weebáidacáiná itàacái. Weebáidaca
itàacái, íná wacùapiná macáita Jesús yáapichawa. Abédanamata nacái wáiwitáise Jesús yáapicha wàidenìa-
caténá wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú. Yáté presocaté núa Patmos yàasu iwàwata íinata nucàlidacáináté
Dios itàacái áibanái irí, nucàlidacáináté nacái Jesús iináwaná ìwali. 10 Néeseté áiba domingomi, Espíritu
Santo icùacaté nuíwitáise. Yá nuémìacaté tàacáisi nuínatawáisewa, yái cachàiníiri tàacáisi càiride iyúwa
wéemìaná trompeta isàna. 11 Yá íimaca nulí: "Pitànàa cuyàluta, picàlidacaténá nalíni càinácaalí piicáaná.
Néese pibànùa nalíni níara yeebáidéeyéica nutàacái ìyéeyéica siete namanùbaca yàcalé Asia yàasu cáli
íinata. Níái yàcaléca náipidená: Efeso ìyacàlená, Esmirna ìyacàlená nacái, Pérgamo ìyacàlená nacái, Tiatira
ìyacàlená nacái, Sardis ìyacàlená nacái, Filadelfia ìyacàlená nacái, Laodicea ìyacàlená nacái", íimaca nulí.
12 Yá nuwènúa nuicáidaca nuínataléwa nuicácaténá yái itàanníirica nulí. Yá nuicáca siete namanùbaca
cáaléeyéi lámpara oroíyéi. 13 Néese nuicá nèewibàa níái siete namanùbaca lámparaca cài iicácanáwade
iyúwa asìali. Idènìaca ináawaniwa cáaléeri àta yàabàli ipùata néré. Idènìa nacái cáucuíri iwaalíbapi
oroíri yùucutalìcubàawa. 14 Cabalèeri íiwita ibáiná càide iyúwa waicáaná cabalèeri lana, nieve nacáiri
áiba. Ituí nacái nàya càide iyúwa waicáaná quichái ipèrùa. 15 Yá mèlumèluíyéi yàabàli càide iyúwa
waicáaná naquéesièrica bronce nacáirica nawasèerica ùuléeri iyú quéechacáwa manuíri quichái irìcu
ipíchawáise naquéesìacani. Cachàinica itàacái càide iyúwa wéemìaná manuíri inanába isàna yúuwèericawa
íba yèewibàa. 16 Idènìa siete namanùbaca dùlupùta icáapi irìcuwa yéewápuwáiséeriwa. Itàacái ìyaca càide
iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserùnica. Inàni nacái icànaca iyúwa èeri icànáaná
mèlumèluíri iyú cachàiniwaca machacànicaalí èeri.
17 Nuicácanacáitani, yá núuwàa nulìacawa nunùmáawawa nucalùniwa yàabàli idaní càide iyúwa yéetéer-
imiwa. Quéwa imàacaca icáapiwa yéewápuwáisewa nùwali. Yá íimaca nulí: "Picá cáalu pía nuícha.
Núacata yái idàbéericaté macáita. Núacata nacái yái imáalàidéeripináca macáita. 18 Núacata yái Cáurica.
Nuétácatéwa quéwa, péemìa cayába, siùcáisede nùyaca càiripináta. Núacata imàaquéerica wenàiwica
yéetácawa néenáiwaná yàanàacatáita néetácatáipinátawa; nucùa nacái infierno, yáara báawéeyéimi
íiwitáise yùuwichàacatalécawa íipidenácataléca infierno. 19 Iná pitànàa macáita yái núasáidéeripináca
piicá. Pitànàa nacái yái ichàbéericawa siùcade, yá nacái ichàbéeripinácawa áiba èeriwa wapíchalécáwa.
20 Siùcade nucàlida piríni càinácaalí íimáaná níái siete namanùbaca dùlupùta piiquéeyéica nucáapi irìcu.

Nucàlida nacái pirí càinácaalí íimáaná níái siete namanùbaca cáaléeyéica lámpara oroíyéica. Níái siete namanùbaca dùlupùta, íimáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái siete namanùbaca yàcalé mìnanái. Níái siete namanùbaca lámpara cáaléeyéica, íimáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca náapichéeyéi ìwacáidáyaquéeyéicawa yáapichawáaca yeebáidéeyéica nutàacái", íimaca nulí yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

2

Mensajes a las siete iglesias

El mensaje a Efeso

1 Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Efeso ìyacàlená irìcu: 'Cài núumacuéca pirí, núa idènièrica siete namanùbaca dùlupùta nucáapi irìcuwa nuéwápuwáisewa, núa yèepuníiricawa nèewibàa níái siete namanùbaca cáaléeyéi lámpara oroíyéica: 2 Núalíacawa macáitacué pìwali yái pimànníiricuéca; núalíacawa píibaidacuéca nulípiná cachàinníiri iyú; núalíacawa pìidenìacuéca piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú; núalíacawa báawacuéca piicáca náiwitáise níara báawéeyéica wenàiwicaca. Núalíaca nacáiwa píalimáidacuéca piicáwa nàasu tàacáisi níara icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa apóstolcasa nía, quéwa nachìwa meedá. Pidécuéca píasáidaca cachìwéeyéica meedá nía. 3 Núalíacawa pìidenìacué piùwichàanáwa mamáalàacata. Núalíaca nacáiwa piùwichàacuécawa nulípiná manuísíwata nuípidená ìwali peebáidacáinácué nutàacái. Càmitacué nacái chamàle píiwitáise píibaidáanápinácué nulí. 4 Quéwa nuicácué pìwali abéeri wawàsi báawéeri. Càmitacué cáininá piicáca áibanái càide iyúwaté cáininááná piicáca nía quéechatécáwa. 5 Iná píináidacuéwa ìwali yái quéechéeri píiwitáise cayábéerica piúquéericatécué píichawa. Piwènúadacué píiwitáisewa machacànníiri iyú, pimànicaténácué cayábéeri áibanái irí càide iyúwacué pimànníináté quéechatécáwa. Càmicaalícué cài pimànica, yásí nùacawa caquialéta pìatalécué, yá nuedácué píicha pìasu lámpara ìyacatái íichawa, càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa. 6 Quéwa ìyacué pirí yái cayábéerica. Báawacuéca piicáca yái báawéerica nicolaítanái imànníirica càide iyúwa nacái báawáaná nuicáca yái namànníirica. 7 Néese, càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca. Macáita cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, numàacapiná nayáaca nayáacaléwa àicu ìyacanáca yèerica nacáuca càmíiri imáalàawa, yái àicu ìyéerica paraíso néeni, Dios ìyacàle irìcu', cài pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Esmirna

8 Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Esmirna ìyacàlená irìcu: 'Cài núumacuéca pirí, núa idàbéericaté macáita, núa imáalàidéeripináca macáita nacái, núa yéetéericatéwa, néeseté yèepùaca nucáucàacawa: 9 Núalíacawa piùwichàacuécawa pìyaca. Núalíacawa catúulécanácuéca pía, quéwacué nuicáca pía càiyéide iyúwa càasuíyéi. Núalía nacáiwa càinácaalí iyú nacháawàanácué piináwaná ìwali báawéeri iyú, níara icàlidéeyéica iináwanáwa judíocasa nía, quéwa càmíiyéi judío nía nawàwalìcuísewa, càmicáiná neebáida nutàacái. Báawéeri Satanás yéewáidacaléca meedá nía. 10 Picácué cáalu piicáca yái piùwichàanápinácuécawa. Péemìacué cayába, mesúnamáita Satanás yúuca abénaméeyéi péenácué presoíyéi ibànalìculé yáalimáidacaténácué iicáwa pía macáita, piwènúadáanápiná píiwitáisewa nuícha. Yá piùwichàapinácuéwa diez èeri. Quéwa cachàinicué píiwitáise mamáalàacata, éwitacué nanúacaalí pía, yásí nùacué piríwa picáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwa nàacaalí corona wenàiwicanái irí imawènìadéeyéica áibanái. 11 Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, canácatáita yéewanáwa pucháiba yàawiriéri yéetácáisi íibàaca níawa, canásíwa', cài pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Pérgamo

12 Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Pérgamo ìyacàlená irìcu: 'Cài nuchùulìacuéca pía, núa idènièrica espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserùnica: 13 Núalíacawa macáita ìwali yái pimànníiricuéca. Núalía nacáiwa pìyacuéca aléera yàcalé Satanás icùacataléca. Núalíacawa peebáidacuéca nutàacái mamáalàacata tài íiméeri iyú. Càmitacué piméeyáa peebáidaca nutàacái éwitaté nanúacáaníta Antipas, yái nanuéricaté yeebáidacáiná nutàacái pèewi, píacué ìyéeyéica yàcalé Satanás icùacataléca. 14 Quéwa nuicácué pìwali máisibáwanáita báawéeri wawàsi, yái càmíirica cayába nuicáca: Pidènìacué píapichawa abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica càide iyúwaté Balaam yéewáidáaná wenàiwica. Bàaluité Balaam yàalàacaté Balac yáalimáidáanápiná israelitanái namànicaténá nabáyawanáwa. Ichùulìacaté nayáanápiná iinási nanuérimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluníná, cuwáinái yéenáiwanáca. Ichùulìaté naimáca áibanái inanái yáapicha càmíiyéica náinusíwa. 15 Càita nacái, ìyacué pèewibàa abénaméeyéi yeebáidéeyéica nicolaítanái yàasu cachìwéeri tàacáisi. 16 Iná piwènúadacué píiwitáisewa báawéeri íicha. Càmicaalícué cài pimànica, yásí nùacuéwa pìatalé caquialéta. Yá numànipiná úwi náipunitawa nutàacái iyúwa, càide iyúwa wenàiwica namànicaalí úwi espada machete nacáiri iyú. 17 Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawènìadéerica báawéeri, nùaca iyáapiná maná, yái pan nacáirica ibàacanáta

áibanái wenàiwica íicha. Nùa nacái irí cabalèeri íba natànèerica ìwali wàlisài íipidenápiná. Abéerita yái idènièrica yàasu íbawa, yáalía ìwali yái íipidenápináca wàlisài, canáca áibanái yáaliériwa ìwali', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Tiatira

18 Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Tiatira ìyacàlená irìcu: 'Càì núumacuéca pirí, núa Dios Iirica, núa idènièrica ituíwa càide iyúwa quichái ipèrùa ìyáaná, núa idènièrica nacái yàabàliwa càide iyúwa naquéesièrica bronce nacáirica iicácanáwa. 19 Núalíacawa ìwali yái pimàníiricuéca. Núalíacawa cáininácuéca piicáca áibanái, núalíacawa peebáidacuéca nutàacái. Núalía nacáiwa piyúudàacuéca áibanái, pìidenìacuéca piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú. Núalíacawa pimànicuéca cayábéeri cachàiníwanái íicha yái pimàníiricatécué quéecha, pidàbacaalítécué peebáidaca nutàacái. 20 Quéwa nuicácué pìwali áiba wawàsi quiríta. Pidécuéca pimàacaca ùyaca matuíbanáita pèewibàa, úái inanáica Jezabelca. Nacàlidaca uináwaná utàanícasa Dios inùmalìcuíse, quéwa uéwáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú meedá uchìwáidacaténá nùasu wenàiwica naimáanápiná áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái nanìrisíwa, nayáanápiná nayáacaléwa nacái iinási nanuérica ídolo irí nàacaténá cuwáinái yéenáiwaná icàaluíniná. 21 Nudéca nùalàaca úa cachàiníiri iyú uwènúadáanápiná uíwitáisewa ubáyawaná íichawa, quéwa càmita uebá uwènúadáanápiná uíwitáisewa íicha, yái uimáanáca manùbéeyéi yáapicha. 22 Siùcade, péemìacué cayába, nùuwichàidapiná úa uláicái iyúwa, macáita nacái iiméeyéica úapicha, núucapiná níawa manuíri yùuwichàacáisi irìculéwa, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa, yái báawéerica namàníirica úapicha. 23 Nunúapiná nacái uénibe yéetácáisi iyú. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca, néemìapinácaalí uináwaná ìwali, yásí náalíacawa núacata yái iiquéerica náiwitáise, nawàwa nacái. Yásí numànicuéca pirí cayábéeriwa, nùuwichàidapiná nacáiwa píalimáwanama càide iyúwa imanuícanamacué pimànica cayábéeri, báawéeri áibata. 24 Néese píacué Tiatira ìyacàlená mìnanái càmíiyéica yeebáida Jezabel itàacái, càmíiyéi nacái yéewáidawa tàacáisi ìwali yáara náiméerica ìwali Satanás yàasu íiwitáise ibàacanéeriwa. Núumacué pirí, ìyaca quiríta abéeri wawàsi iwàwacutéeri nuchùulìapinácué pimànica. 25 Peebáidacué mamáalàacata nutàacái càide iyúwacué peebáidáaná siùca àta nùanàacatalépináta. 26 Cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, imàníiyéi nacái mamáalàacata càide iyúwa nuwàwáaná àta néetácatalétawa, numàacaca nacùaca núapicha macái èeri mìnanái. 27 Càide iyúwa Núaniri Dios imàacáaná nucùaca èeri mìnanái Dios íiwitáise iyúwa, càita nacái nùasu wenàiwica nacùapiná èeri mìnanái cachàiníiri iyú, nàuwichàidapiná nacái macáita wenàiwica càmíiyéica yeebáida nutàacái, càide iyúwa hierro ibaquíadacaalí catùa achúmáanamata yéemáanáami. 28 Numàaca nacái nàyaca nucamaláná irìcu, yái nucamaláná icànéerica càide iyúwa dùlupùta icànáaná waiquéerica mapisáisíwata. 29 Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

3

El mensaje a Sardis

1 Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Sardis ìyacàlená irìcu: 'Càì núumacuéca pirí, núa ìyéerica yáapicha yái Espíritu Santoca máiníiri cayábaca, núa idènièrica nacái siete namanùbaca dùlupùta: Núalíacawa ìwali macáita píibaidacalécuéca. Nuémìacué piináwaná ìwali cáucasacué pía, quéwa nuicácuéca pía càiyéide iyúwa yéetéeyéimiwa. 2 Pimichàidacué píiwitáisewa, pichàiniadacué píiwitáise cayábéeriwa ìyéericuéca pirí quiríta, iwàwéerica ichàbacawa píicha, nuicácáiná yái pimàníiricuéca càmíirica cayába Nucuèriná Dios iicáca. 3 Iná píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi péemièricatécué, peebáidéericatécué nacái quéechacáwa. Pimànicué mamáalàacata cayábéeri càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná. Piwènúadacué píiwitáisewa pibáyawaná íichawa. Càmicaalícué pimichàida píiwitáisewa, yásí nùanàacué pìatalé càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí càmicatáita wenàiwica icùa nùanàaca, càmitacué nacái píalíawa chácaalínácaalí nuénáiwaná yàanàa nùanàacatáipinácué pìatalé. 4 Quéwa abénaméeyéicué péená Sardis ìyacàlená mìnanái càmita nàya cabáyawanéeri iyú. Càide iyúwa wenàiwica icùacaalí masacàata ibàlewa, càita nacái abénaméeyéi péenácué nacùaca níawawa masaquèeri iyú, báawéeri íicha. Yá áiba èeripiná nèepunícawa núapichawa nabàle cabalèeri yáapichawa namànicáiná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná chái èeri irìcu. 5 Cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, nadènìapiná nabàlewa cabalèeri. Càmita nacái nutunúa náipidená cuyàluta irìcuíse yái cuyàlutaca idènièrica náipidená macáita cáuyéica càmíiyéica imáalàawa. Yá nucàlidapiná nainàwaná ìwaliwa nùasunáica nía Núaniri Dios iríwa, yàasu ángelnái irí nacái. 6 Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Filadelfia

7 Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Filadelfia ìyacàlená irìcu: 'Càì núumacuéca pirí, núa Mabáyawanéerica, núa yái Báisíirica, núa rey David itaquérinámica, imàaquéerica nacái wenàiwica iwàlùacawa Dios ìyacàle irìculé, Dios icùacataléca macáita. Nùacùacaalí nalíni, yá canáta yáalimèeri ibàlìaca náichani. Néese nubàlìacaalí náichani, canácata nacái yáalimèeri yàacùaca nalíni. Péemìacué: 8 Cayábaca nuicáca yái

pimànníiricuéca. Péemìacué cayába, numàacacué picàlidaca nuináwaná ìwali áibanái irí, càmitacué nacái yéewa nasàiwicaca pirí wawàsi, peebáidacáinácué nutàacái, càmitacué nacái piwènúada píiwitáisewa nuícha, éwitacué càmicáaníta máiní cachàinica pía. [9] Péemìacué cayába. Nàyaca pìyacàle néeni abénaméeyéi judío icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa judíosíwacasa nía, quéwa nachìwa meedá, càmicáiná neebáida nutàacái báisíiri iyú. Satanás yéewáidacaléca nía meedá. Mesúnamáita numàacapiná nabàlùacawa nàuluì ipùata iyúwa píipunitacuéwa nàacaténácué picàaluíniná. Yásí náalíacawa cáininácuéca nuicáca pía. [10] Pidécuéca peebáidaca nutàacái pìidenìacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, íná nucùapinácué píawa áibaalípiná yùuwichàacáisi yàanàapinácaalí macái cáli ìwali, yùuwichàidacaténá èeri mìnanái. [11] Nùacawa néese caquialéta. Peebáidacué tài íiméeri iyú yái peebáidéericuéca; picácué pimàaca áibanái iwènúadacuéca nuícha píiwitáise ipíchanácué piúcaca píichawa pìasu cawèníiri coronawa Dios iwàwéericuéca yàaca pirí áiba èeriwa. [12] Cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, numàacapiná nàyaca Nucuèriná Dios yáapicha càiripináta, càide iyúwa àicu íricusi ibàluèriwa càiripináta Dios yàasu templo irìcuírica. Canácatáita nàawa Dios íicha. Nutànàapiná nacái Nucuèriná Dios íipidenáwa nàwali yái Nucuèriná Dios ìyacàle íipidenáwa nacái, yái yàcalé íipidenéerica Wàlisài Jerusalén, iricuèripinácawa chènunníise Nucuèriná Dios yàatanáise. Nutànàapiná nacái nuípidená wàlisàiwa nàwali. [13] Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', cài pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

El mensaje a Laodicea

[14] Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Laodicea ìyacàlená irìcu: 'Cài núumacuéca pirí, núa íipidenéerica Báisíiri, càmíirica ichìwáida wenàiwica, núa icàlidéerica báisíiri iyúni, núa idàbéericaté macáita Dios irípiná chái èeri irìcu: [15] Núalíacawa ìwali yái macáita pimànníiricuéca. Núalíacawa càmitacué máiní piwènúadaca nuícha píiwitáisewa, càmitacué nacái máiní pimichàida píiwitáisewa peebáidacaténá cayába nutàacái. Iwàwacutácué píináidacawa càinácaalí pimànníinápiná. ¿Piwènúadapinásicué nuícha píiwitáisewa? ¿Néeni, pimichàidapinásicué píiwitáisewa? ¿Càinásicué pimànipiná? [16] Néese, càmicáinácué peebáida cayába nutàacái macái piwàwalìcuísewa, íná núucapinácué nuíchawa pía. [17] Picàlidacáinácué cài pìwaliwa: "Càasuíyéica wía, máiní nacái cayábaca wía. Wadéca weedáca walíwa manùba wàasupináwa. Càmita wawàwacutá Dios iyúudàaca wía", càicué píimaca pìwaliwa. ¿Cánácué càmita píalíawa cáuláicaca píiwitáise pibáyawaná iyúwa? Dios iicácuéca pía càiyéide iyúwa catúulécanéeyéi, màasuíyéi nacái. Matuíyéicué nacái píiwitáise, báica nacáicué pía pibáyawaná ìwaliwa iyúwa mabàléeri wenàiwica. [18] Iná nùalàacué pía pimàacáanápinácué numànica pirí cayábéeri manuísíwata càide iyúwa wenàiwica iwéndacaalí áiba wenàiwica irí cayábéeri oro masaquèericaté namànica quichái irìcu. Néese idécanáami numànicuéca pirí cayábéeri, yásí báisícata càasuíyéicuéca pía chènunníiséeri cawèníiri iyú. Peedácué nacái nuícha píiwitáisepiná mabáyawanéeri càide iyúwacué pibàlepiná cabalèeri, ipíchanácué báica pía pibáyawaná ìwaliwa. Pimàacacué nuchùnìaca píiwitáise matuírica càide iyúwa natuí idàbená ichùnìacaalí wenàiwica ituí, catuícaténácué píiwitáise, píalíacaténácuéwa nùwali. [19] Nùalàaca nùasunái cachàiníiri iyú, macáita wenàiwica cáininéeyéica nuicáca. Nùuwichàidaca nía nacái. Iná pimichàidacué píiwitáisewa càiripináta, piwènúadacué nacái píiwitáisewa pibáyawaná íichawa. [20] Péemìacué cayába, mesúnamáita nùacawa néese, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capìi íipunita imáidacaténá wenàiwica ìyéeyéica capìirìcu. Cawinácaalí yéemièyéica nutàacái, nawàwacaalí neebáidaca nutàacái, yá càica níade iyúwa wenàiwica yàacùacaalí icapèe inùmawa áiba irí, yeedácaténá yàataléwani. Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yásí nùyaca náapicha, nàyaca nacái núapicha, càide iyúwa wenàiwica iwàlùacaalíwa capìirìculé iyáacaténá iyáacaléwa yéenánái yáapichawa.

[21] Cawinácaalí imawènìadéeyéica báawéeri, numàacapiná náawinacawa núapicha nùalubái íinatalé, nacùacaténá macáita núapicha, càitatéde iyúwa numawènìadáanáté báawéeri, néese núawinacatéwa Núaniri Dios yáapichawa, yàalubái íinatalé nucùacaténá macáita yáapicha. [22] Càuwíiyéicaalícué pía, péemìacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', cài pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

4

La adoración en el cielo

[1] Néeseté idécanáami Wáiwacali cài íimaca nulí, yáté nuicáidaca chènuniré, yá péemìacué cayába, nuicáca abéeri capìi inùma yàacùacanéerica. Néese idàbáanéeri tàacáisi nuémièricaté itàaníca nulí iyúwa cachàiníiri trompeta isàna, yácata tàacáisi íimaca nulí àniwa: "Pimichàawa síisaara. Yá núasáidaca pirí càinácaalí ichàbáanápinácawa áibaalípiná", íimaca nulí. [2] Aquialénamata Espíritu Santo icùaca nuíwitáise manuísíwata, péemìacué cayába, Espíritu Santo imàacaca nuicáca cayábéeri yàalubáisi ibàluèricawa chènunibàa. Nuicáca abéeri yáawinéericawa yàalubáisi íinata icùacaténá macáita. [3] Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata càiride iyúwa waicáaná cuniéri íba cabalèeri íipidenéeri jaspe, iyúwa nacái waicáaná íba íipidenéeri cornalina quíiréeri, cuniéri nacái. Yá mèlumèluwaca àrawàli icànaca yàalubáisi itéese càide iyúwa waicáaná cuniéri íba esmeralda ipuléeri. [4] Nàyaca yàalubáisi itéesebàa áiba veinticuatro namanùbaca yàalubáisi. Náawinacawa yàalubáisi íinata veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái. Idènièyéi cabalèeri ibàlewa. Nadènìa nacái nàasu coronawa yáawami orota náiwita ìwaliwa. [5] Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata icànaca mamáalàacata iyúwa énu icànáaná, itàaníca nacái càide iyúwa wéemìaná cachàiníiri énu

isàna tiríricaalí. Nàyaca yàalubáisi íipunita siete namanùbaca lámpara nacáiyéi idènièyéica icamaláwa, quichái ipèrùa nacáiri. Yái quicháica, yácata máiníiri cayábaca Espíritu Santoca. [6] Iyaca nacái calìsa nacáiri yàalubáisi íipunita, abéeri calìsa càiride iyúwa vidrio máiníiri cuníaca. Yàalubáisi itéesebàa nàyacaté báinúaca cáuyéi ángel madécanéeyéi ituí naicácaténá napíchaléwa, naicácaténá nacái náinataléwa. [7] Yái idàbáanéeri ángel cáurica càiride iyúwa león iicácanáwa. Pucháibáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa toro iicácanáwa. Máisibáaná cáuri ángel àniwa càiri inànide iyúwa asìali. Báinúacáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa áwa iicácanáwa idècunitàacá yáalanícawa. [8] Níái báinúaca ángel cáuyéica nadènìaca seis namanùbaca nàanabáiwa náalimáwanama. Macái cáuyéi ipuniéyéiwa natuí iyúwa náinatabàawa, nalìcuísewa nacái. Yá cài náimaca èeríapinama, táiyápinama mamáalàacata:

"¡Mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, yái Wacuèriná Dios cachàiníirica náicha canánama, yái ìyéericaté, ìyéerica nacái siùcade, ìyéeripiná nacái càiripináta, càmíiri imáalàawa!" cài náimaca.

[9-10] Néese idècunitàacá cáuyéi ángel nàaca icàaluínininá, nàaca nacái iyéininá, nàaca nacái irí cayábéeri, yái yáawinéericawa yàalubáisi íínata, ìyéerica càiripináta èeri càmíiri imáalàawa, yá veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái náuwàa nalìacawa nanùmáawawa irí, yái yáawinéericawa yàalubáisi íínata, nàacaténá icàaluínininá, yái ìyéerica càiripináta èeri càmíiri imáalàawa. Yá nalìadaca nàasu coronawa yàalubáisi yàabàli idaní náasáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca nía. Yá náimaca irí:

[11] "Máiní cayábéeri píiwitáise, pía Wacuèriná Wáiwacali Dios, íná wàaca picàaluínininá, wàaca nacái píimiétacaná, wáalíaca nacáiwa máiní cachàiníirica pía, pidàbacáináté macáita, yá nàyacaté píiwitáise iyú, pidàbacáináté nía", cài náimaca nacántàaca.

5

El rollo escrito y el Cordero

[1] Néeseté nuicáca cuyàluta iwawanèeriwa icáapirìcu yéewápuwáise, yái yáawinéericawa yàalubáisi íínata. Yái cuyàluta iwawanèericawa idènìaca tàacáisi irìculéwa, íínatawáise nacáiwa. Yái cuyàluta nadacuèrica cayába siete namanùbaca nadacuèrica iyúni. [2] Néese nuicáca áiba ángel cachàiníiri. Yá isutáca yéemìawa nía macáita. Iimaca cachàiníiri iyú: "¿Cawinásica wenàiwica Dios ibatèeripiná iwasàaca yái nadacùanácani, yàacùacaténá yái cuyàlutaca?" íimaca yái ángelca. [3] Quéwa canáca náicha níái chènuníiséeyéica, nía nacái ìyéeyéica chái èeri irìcu, nía nacái yéetéeyéimicawa, canácata yáaliméeri yàacùaca cuyàluta, iléecaténátáni. [4] Yá nuícháaníca manuísíwata canácáiná nàanèeri wenàiwica Dios ibatèeripiná yàacùaca cuyàluta, iléecaténáni. [5] Néese abéeri néená níái nacuèrinánáica íimaca nulí: "Picá píicháaní quirínama. Piicáida irí cayába, yái israelita icuèrinásàiri, rey David itaquérinámica, idéca imawènìadaca báawéeri, yéewacaténá iwasàaca siete namanùbaca nadacùanáca, yàacuèripiná nacái cuyàluta", íimaca nulí.

[6] Néese nuicáca Cordero ibàluèricawa nèewi yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Yái Cordero idènìaca icháunáwa bàaluitécáiná nanúacani iyúwa sacrificio. Idènìa nacái siete namanùbaca ichàlewa, siete namanùbaca nacái ituíwa. Níái siete ituí íimáanáca càicanide iyúwa máiníiri cayába Espíritu Santo Dios ibànuèrica macái cáli íínatalé. [7] Néese Cordero yàaca yeedáca cuyàluta icáapi yéewápuwáise íicha, yái yáawinéericawa yàalubáisi íínata. [8] Néese Cordero idécanáami yeedáca cuyàluta, yá báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica náuwàa nalìacawa nanùmáawawa Cordero irí nàacaténá icàaluínininá. Nacuèrinánái náalimáwanama nadènìaca arpa, nadènìa nacái bacàa níawami orota ipuniéyéiwa pumèníiri isàni iyú. Yái pumèníiri isàni íimáanáca càicanide iyúwa nasutáaná Dios íicha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. [9] Yá nacántàaca wàlisài canción Cordero irí. Náima nacántàaca cài:

"Dios imàacaca peedáca yái cuyàlutaca, piwasàanápiná nadacùanácani, pimàacacáináté nanúaca pía iyúwa sacrificio, yá piwènìacaté wenàiwicanái píiranámi iyúwa Dios irípiná nèewíise macái yàawiría, macái itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú nacái, macái wenàiwica nacái, macái cáli néeséeyéi nacái.

[10] Pidéca pimàacaca Dios yàasu wenàiwicaca nía, icuèyéipiná macáita píapicha, isutéeyéipiná nacái Dios íicha wenàiwicanái irípiná, yá nacùapiná macái cáli", náimaca nacántàaca.

[11] Yáté nuicáidaca néré, yá nuémìaca madécaná ángel isàna ibàluèyéicawa natéesebàa yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Nuicáca madécaná millones namanùbaca ángel, càmíiyéi wenàiwica yáalimá iputàaca nía, càisimalénácaalí nía.

[12] Yá náimaca cachàiníiri iyú: "¡Wàacué Cordero icàaluínininá, yái Corderoca imàaquéericaté nanúacani iyúwa sacrificio, yácáiná Dios idéca imàacaca Cordero icùanápiná canánama, idéca imàacaca càasuíricani, yái Corderoca! ¡Máiní cáalíacáiricani yái Corderoca, cachàiníiri nacái íiwitáise! ¡Cayábaca waicácani, wàacué nacái icàaluínininá, wàacué nacái irí cayábéeri!" cài náimaca níái ángelca.

[13] Nuémìa nacái macáita Dios idàbéeyéica náimaca irí, macái ìyéeyéica chènuniré, cáli íínatéeyéica nacái, nía nacái yéetéeyéimicawa, úni irìcuíyéica nacái, macáisíwa canánama náimaca Dios irí. Cài náimaca:

"¡Wàaca cayábéeri irí yái yáawinéericawa yàalubáisi íínata, irí nacái yái Corderoca! ¡Cáimiétaquéeri iyú waicáca nía, wàaca nacái nacàaluínininá! ¡Máiní cachàinica náiwitáise càiripináta, èeri càmíiri imáalàawa!" náimaca.

[14] Néese báinúaca ángel cáuyéica náimaca: "¡Báisíta, amén, càita nacái wáimaca!" cài náimaca. Níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái nabàlùacawa nàuluì iyúwa nàacaténá icàaluínininá, yái ìyéerica càiripináta, càmíirica imáalàawa.

6

Los siete sellos

1 Néeseté nuicáca Cordero iwasàaca idàbáanéeri néená níái siete namanùbaca nadacùanáca cuyàluta
iwawanèericawa. Yá nuémìaca abéeri néená níái ángel cáuyéica íimaca cachàiníiri iyú càide iyúwa
tiríricaalí: "¡Aquialé, pìa piicáca!" càì íimaca. 2 Néeseté nuicáidaca néré. Yá, péemìacué cayába, nuicáca
cabalèeri caballo. Yái asìali yáawinéericawa caballo íinata idènìaca demápu imàníiripiná iyú ùwicái. Yá
náawináidaca corona íiwita ìwali. Néese imawènìadaca yàacawa imawènìadacaténá mamáalàacata áibanái.
3 Néese Cordero iwasàaca pucháibáaná nadacùanáca cuyàluta, yá nuémìaca pucháibáaná cáuri ángel
íimaca: "¡Aquialé, pìa piicáca!" càì íimaca. 4 Yá áiba caballo imusúacawa, máiní quíiréeri quéwa, càide
iyúwa waicáaná irái. Nuicáca wenàiwica yáawinéericawa caballo íinata. Yá namàacaca imàníinápiná
ùwicái chái èeri irìcu, ipíchaná wenàiwicanái nàyaca matuíbanáiri iyú, imàacáanápiná nacái wenàiwicanái
inúayacacawa. Yá nàaca irí cáaléeri espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserùnica.
5 Néese Cordero iwasàaca máisibáaná nadacùaná cuyàluta, yá nuémìaca máisibáaná cáuri ángel íimaca:
"¡Aquialé, pìa piicáca!" càì íimaca. Yáté nuicáidaca néré. Yá, péemìacué cayába, nuicáca cúulíiri caballo.
Yái yáawinéericawa caballo íinata idènìaca abéeri wapésáidáaná imiéri. 6 Néese nuémìaca tàacáisi nacáiri
cáuyéi ángel yèewibàa, yá íimaca: "Abéeri kilo trigo ituíná iwèníiri abéeri denario, yái abé èeri iwènicatáica.
Máisiba kilo nacái cebada ituíná iwèníiri abéeri denario, picá quéwa pimàni báawéeri olivo inàlimaná irí,
uva ibànacalená irí nacái", càì íimaca.
7 Néese Cordero iwasàaca báinúacáaná nadacùaná cuyàluta, yá nuémìaca báinúacáaná cáuri ángel íimaca:
"¡Aquialé, pìa piicáca!" càì íimaca. 8 Néese nuicáidaca néré, yá péemìacué cayába, nuicáca áiba caballo
éewéeri nacáiri. Yái yáawinéericawa caballo íinata íipidená Yéetácáisi. Aiba íipidenéerica Infierno yàacawa
Yéetácáisi yáapicha. Namàacaca Yéetácáisi, Infierno nacái nanúanápiná madécaná èeri mìnanái. Macái
néená níái báinúaquéeyéica wenàiwicaca, abéeri néená yéetácawa. Yá nanúaca wenàiwicanái ùwicái iyú,
máapicái iyú nacái, uláicái iyú nacái. Nachùulìa nacái caluéyéi cuwèesi nanúanápiná wenàiwica.
9 Néese Cordero iwasàaca cinconá imanùbaca nadacùaná cuyàluta, yáté nuicáca nacáucami altar yáapiré,
níái Dios yàasu wenàiwicaca nanuéyéicaté neebáidacáináté Dios itàacái, ìwalíise nacái yái tàacáisi báisíirica
nacàlidéericaté wenàiwicanái irí. 10 Néese náimaca cachàiníiri iyú: "Wacuèriná Dios mabáyawanéeri,
wáalíacawa pimànica macáita càide iyúwa píimáaná machìwéeri iyú. ¿Chácaalínápinácaalí piùwichàidap-
iná èeri mìnanái ìwalíise yái nanúanáca wía?" càì náimaca. 11 Néese yàaca nalí cáaléeri nanáawanipiná ca-
balèeri. Yá ichùulìaca nacùanápiná achúmáanata èeri quiríta àta nanacáiyéi yéetácatalétawa íibaidéeyéica
Náiwacali irípiná, nía nacái néenánáica iwàwacutéeyéica yéetácawa càide iyúwaté néetáanáwa.
12 Néese Cordero iwasàaca seisná imanùbaca nadacùaná cuyàluta, yáté nuicáidaca néré, péemìacué
cayába, nuicáca cáli icusúacawa cachàiníiri iyú, yá catáca èeri càide iyúwa waicáaná cúulíiri wáluma.
Yá nacái macàpucuícaalí quéerica, quíiraca úa càide iyúwa waicáaná irái. 13 Dùlupùta nacái nacaláacawa
cáli íinatalé càide iyúwa higuera yéetaná imàacacaalí icaláacawa ìyacanáca éemíirica cachàinicáiná
cáuli ipùaca ìwali. 14 Yá capìraléeri cáli icacanácawa chènuníise càide iyúwa wáluma icacanácaalíwa.
Néese iwawanàacawa abéemàalé, abéemàa néese nacái càide iyúwa cuyàluta ibáiná iwawanàacaalíwa.
Yá canáca capìraléeri cálimica. Yá macái dúli manuínaméeyéi, macáita nacái iwàwata nachacàacawa
nàyacatái íichawa. 15 Néese macáita èeri mìnanái nabàacawa íba yéecalìcubàa, íba isabàlìcubàa nacái.
Macáita nabàacawa, níái èeri mìnanái icuèrinánáica, nía nacái wenàiwica íiwacanánáica, nía nacái úwi
íiwacanánáica, nía nacái càasuíyéica, nía nacái cachàiníiyéica úwica, macáita èeri mìnanái canánama, nía
nacái íibaidéeyéica mawèníiri iyú áibanái irí, nía nacái yèepunníiyéica máiwacalináwaca. 16-17 Yá náimaca
manuínaméeyéi dúli irí, manuínaméeyéi íba irí nacái: "¡Picaláacuéwa wáinatabàa, pibàacué wía ituí íicha,
yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, íicha nacái Cordero yàasu yùuwichàacáisi ibànuèripináca wàwali!
Idéca yàanàaca wéenáiwaná nàuwichàidacatáipináta wía, yá canácata wéená yáaliméeri ìidenìaca nàasu
yùuwichàacáisica", càì náimaca.

7

Los señalados de las tribus de Israel

1 Idécanáamité nuicáca càì, yá nuicácaté áiba yéenáiwanási nacáiri, yá nuicáca báinúaca ángel ibàluèyéi-
cawa chènuniré, iwicáubàa yái èeriquéi macáirica. Yá náibàaca macái cáuli ipíchaná cáuli ipùaca cáli
ìwali, manuíri úni ìwali nacái, àicunái ìwali nacái canánama. 2 Néeseté nuicáca áiba ángel imichàacawa
cáli íinatáise èeri imusúacatáisecawa. Yá ángel idènìaca cáuri Dios yàasu néenáiwanápiná. Angel icàlidaca
nalíni cachàiníiri iyú, níái báinúaca ángel Dios yèeyéicaté ichàinipiná nàuwichàidacaténá cáli, manuíri úni
nacái. Yá íimaca nalí: 3 "¡Picácué piùwichàida cáli, manuíri úni nacái, àicunái nacái càmicaalícá wachanàida
Dios yàasu néenáiwanápiná napùdàlìcu, níái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwica íibaidéeyéica irípiná!" càì
íimaca yái ángelca.
4 Néese nuémìaca càisimalénácaalí nía idènièyéica Dios yàasu néenáiwanápiná napùdàlìcu. Namanùbaca
nàyaca ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca israelitanái, nèewíise macáita israelita yàawiríanáica.
5 Doce mil namanùbaca Judá itaquénáinámi idènièyéica Dios yàasu néenáiwanápiná napùdàlìcu. Càita nacái
doce mil namanùbaca Rubén itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Gad itaquénáinámi. 6 Càita
nacái doce mil namanùbaca Aser itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Neftalí itaquénáinámi.
Càita nacái doce mil namanùbaca Manasés itaquénáinámi. 7 Càita nacái doce mil namanùbaca Simeón

itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Leví itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca
Isacar itaquénáinámi. [8] Càita nacái doce mil namanùbaca Zabulón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil José
itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Benjamín itaquénáinámi.

La multitud vestida de blanco

[9] Idécanáamité nuicáca càì, yá nuicáca áiba yéenáiwanási nacáiri, péemìacué cayába, yá nuicáca chínamái
wenàiwica canáca yáaliméeri iputàaca nía, macái íiwitáaná cáli néeséeyéi yéenáca, macái yàawiría yéená
nacái, macái wenàiwica íiwitáaná yéená nacái, macái itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú íiwitáaná yéená nacái.
Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita, Cordero íipunita nacái. Nadènìaca cáaléeri nanáawani cabalèeriwa.
Nadènìa wisìri nacáiri ibáiná nacáapi irìcuwa. [10] Macáita náimaca cachàiníiri iyú:
"¡Wacuèriná Dios, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, Cordero nacái, nadéca nawasàaca wía Dios yàasu
yùuwichàacáisi íicha!" càì náimaca.
[11] Néese macáita ángel ibàluèyéicawa yàalubáisi itéese, nacuèrinánái itéese nacái, báinúaca cáuyéi ángel
itéese nacái, náuwàa nalìacawa nanùmáawawa yàalubáisi íipunita nàacaténá Dios icàaluníniná. [12] Yá náimaca:
"¡Báisíta, amén! ¡Wacàlidacué Wacuèriná Dios iináwaná ìwaliwa cayábéericani, wàacué nacái icàaluníniná!
¡Máiní cáalíacáica Wacuèriná Dios, wàacué irí cayábéeri, cáimiétaquéeri iyúcué waicácani, máiníiri
cachàinica íiwitáise càiripináta èeri càmíiri imáalàawa! ¡Báisíta, amén!" càì náimaca.
[13] Néeseté abéeri néená níái nacuèrinánáica isutáca yéemìawa núa. Yá íimaca nulí: "¿Píalíasica
cawinácaalí níái idènièyéica cáaléeri nanáawani cabalèeriwa, síisáanácaalí nacái nàanàa?" càì íimaca nulí.
[14] Néese núumaca irí: "Càmita núalíawa. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni", núumaca irí. Néese íimaca
nulí: "Nadéca namusúacawa manuíri yùuwichàacáisi íicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa nabáyawaná
íicha, neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa nabáyawaná ìwalíise.
[15] "Iná yéewa nàyaca Dios yàasu yàalubáisi íipunita. Náibaida irípiná táiyápinama, èeríapinama nacái yàasu
templo chènuníiséeri irìcu. Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata ìyaca náapicha icùacaténá nía.
[16] Càmita quirínama máapica nía, càmita quirínama macàla nawàwa nacái. Càmita èeri yeemá níawa.
Uuléeri nacáiwa càmita íisa nía quirínama.
[17] Yái Cordero ìyéerica yàalubáisi íipunita icùapiná níawa càide iyúwa pastor icùacaalí ipìranái ovejawa
cáininéeri iyú. Yá Cordero imàacaca nàiraca úni yèerica nacáuca càmíiri imáalàawa. Dios nacái
itunúapiná náicha natuíyáa", càì íimaca nulí.

8

El séptimo sello y el incensario de oro

[1] Néese nuicácaté Cordero iwasàaca cuyàluta íichani, yái sietená namanùbaca nadacùanácani, yá masà-
naca macáita chènuniré cawàwanáta media hora. [2] Néese nuicáca siete namanùbaca ángel ibàluèyéicawa
Dios íipunita. Yàaca nalí siete namanùbaca trompeta. [3] Néese áiba ángel yàanàaca. Idènìaca quichái yàalu
oro yáawamíirica. Yá ángel ibàlùacawa altar íipunita. Nàaca irí manùba pumèníiri isàni. Yèewìadaca
pumèníiri isàni nèewi níái nasutáanáca Dios íicha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. Néese ángel yeemáca
pumèníiri isàni altar íinata, yái altar oro yáawamíirica ibàluèricawa yàalubáisi íipunita. [4] Càita pumèníiri
íisalená imichàacawa ángel icáapi íicha chènuniré Dios íipunita, yáapicha yái nasutáanáca Dios íicha, níái
Dios yàasu wenàiwicaca. [5] Néese ángel yeedáca quichái yàaluca, yá ipuníadaca yàalu quichái iyú altar
íinatáiséeri quicháica. Néese ángel yúucaca quichái yàalu chènuníise cáli íinatalépiná. Yá nuémìaca
madécaná énu isàna, madécaná tàacáisi nacái. Nuicáca madécaná énu icànaca mèlumèluwaca. Cáli nacái
icusúacawa.

Las trompetas

[6] Néese níái siete namanùbaca ángel idènièyéica siete namanùbaca trompeta nabàlùacawa napùlìacaténá
nàasu trompetawa.
[7] Yái idàbáanéerica ángel ipùlìaca yàasu trompetawa. Yá granizo íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli íinatalé
quichái yáapicha yèewièricawa irái iyú. Yá yeemáca madécaná cáli. Macái néená níái máisibéeyéica cálica,
abéeri néená yeemácawa. Yeemáca nacái manùbéeyéi àicu. Macái néená níái máisibéeyéica àicuca, abéeri
néená yeemácawa. Yeemáca nacáiwa macáita masicái ìyéerica cáli íinata.
[8] Néese pucháibáaná ángel ipùlìaca yàasu trompetawa. Yá áiba wawàsi yúuwàacawa manuíri úni yáaculé,
yái wawàsi manuírica dúli nacáiri iicácanáwa, yeeméericawa quichái iyú. [9] Néese madécaná manuíri úni
nachacamàacawa irái iyú. Macái néená níái máisibéeyéica manuíri única, abéeri néená ichacamàacawa
irái iyú. Manùbéeyéi néetácawa ìyéeyéica manuíri úni yáaculé. Ata alénácaalí manuíri úni ichacamàacawa
irái iyú, yá macáita néetácawa ìyéeyéica úni yáaculé, càita nacái manùbéeyéi nave imáalàacawa, lancha
nacáiyéica yèeyéicawa úni yáacubàa. Macái néená níái máisibéeyéica naveca, abéeri néená imáalàacawa
náicha.
[10] Néese máisibáaná ángel ipùlìaca yàasu trompetawa. Yá manuíri dùlupùta nacáiri yúuwàacawa
chènuníise yeeméericawa cachàníiri quichái iyú. Yá dùlupùta nacáiri yúuwàacawa madécaná inanába
yáaculé, únibàa nacái, úni imusúacatáisecawa cáli irìcuíse nacái. [11] Yái dùlupùta íipidenéeri Ipisíiri. Yá
macái néená níái máisibéeyéica única, abéeri néená ichacamàacawa ipisíiri iyú. Yá madécaná wenàiwica
néetácawa úni iyú, ipisíiricáináni.

12 Néese báinúacáaná ángel ipùlìaca yàasu trompetawa. Yá imáalàacawa máisibáaná néená èeri
icamalánáca, máisibáaná yéená nacái quéeri icamalánáca, máisibáaná néená nacái níái dùlupùta naca-
malánáca. Càita catáca máisibáaná néená nacamalánáca. Càmita nacái nacàna máisibáaná néená èeríapi,
táiyápi nacái.
13 Néeseté nuicáidaca néré, yá nuémìaca áiba ángel áwa nacáiri imáidaca cachàiníiri iyú idècunitàacá
yáalanícawa cáli iwicáubàa machacànita. Yá íimaca: "¡Máinícué piùwichàapinácawa, píacué èeri mìnanáica
báawéeyéica íiwitáise, casànapinácaalí áiba trompeta mamáalàacata, áiba máisiba ángel ipùlièyéipináca
mesúnamáita!" càì íimaca.

9

1 Néeseté nuémìaca cinconá imanùbaca ángel ipùlìaca yàasu trompetawa. Yá nuicáca áiba ángel dùlupùta
nacáiri iicácanáwa iricuèricatéwa chènuníise cáli íinatalépiná. Nàaca irí llave yàacùacaténá utàwi inùma
yái máiníirica depuíwaca. 2 Néese ángel yàacùaca utàwi inùma máiníirica depuíwaca. Yá ísa imichàacawa
utàwi inùma irìcuíse càide iyúwa yùucanìasi íisalená. Yái ísa utàwi irìcuíséerica catáca imànica èeri
icamaláná, macái cáuli nacái. 3 Néese wirìichu nacáiyéi namusúacawa ísa yèewíise, yá nàacawa cáli
íínatabàa. Níái wirìichu nacáiyéica nadènìaca náiwiwa náucacaténá wenàiwica càide iyúwa chália yúucáaná
wía. 4 Iwàwacutápiná càmita nàuwichàida masicái idàwinèericawa cáli íínata, macái bànacalé nacái,
macái àicu nacái canánama. Abéta iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica canéeyéica irí Dios íipidená
napùdàlìcu. 5 Iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica cinco imanùbaca quéeripiná, càmita quéwa ibatàa
wirìichu inúaca wenàiwica. Yái icáicha cáiwica wenàiwica iríni càide iyúwa chália yúucáaná wía.
6 Néenialípiná wenàiwica nacutáca néetácaténáwa quéwa càmita náalimápiná néetácawa. Máiní
nawàwapiná néetácawa, quéwa yéetácáisi càmíiripiná íibàa nía.
7 Níái wirìichu càica níade iyúwa caballonái úwinái ichùnièyéica namànicaténá ùwicái. Nadènìa corona
oro yáawamíiri náiwita ìwaliwa. Wirìichunái càiyéi inànide iyúwa wenàiwica inàni. 8 Nadènìaca nacái
náiwita ibáináwa càide iyúwa inanái íiwita ibáiná. Nadènìa nacái nayéiwa càide iyúwa león cháwi
nacáiri iyéi. 9 Nadènìaca náimamiwa càide iyúwa hierro nàucutalìcuwa, ipíchaná áibanái isutàaca nía.
Casànaca nàanabái idècunitàacá náalanícawa càide iyúwa wéemìaná manùbéeyéi caballo yàabàli isàna
ipìacawa itéeyéica madécaná carro ùwicái nérépiná. 10 Nadènìaca nacái nasìpiwa càide iyúwa chália íiwi.
Náiwi idènièrica icáichawa yùuwichàidacaténá wenàiwica cinco quéeripiná. 11 Níái wirìichu nadènìaca
náiwacaliwa, yái ángel icuèrica utàwi máiníirica depuíwaca. Angel íipidená Abadón hebreo itàacái iyú,
Apolión griego itàacái iyú, íimáanáca "Imáalàidéeri wía".
12 Yácata idàbáanéeri yùuwichàacáisi manuírica yàanèeripináca èeri mìnanái ìwali. Péemìacué cayába,
nàyaca pucháiba yùuwichàacáisi mamáalàacata yàanèeyéipiná mesúnamáita.
13 Néese seisná ángel ipùlìaca yàasu trompetawa. Yá nuémìacaté tàacáisi imusuéricawa nèewíise níái
altar iculuwí báinúaca, yái altar oro yáawamíirica, ìyéerica Dios íipunita. 14 Yái tàacáisi íimaca seisná
ángel irí ipùlièrica yàasu trompetawa: "Piwasàa báinúaca ángel idacuèyéicawa manuíri inanába néenibàa
íipidenéeri Eufrates", càì íimaca. 15 Yá iwasàaca báinúaca ángel nanúacaténá madécaná èeri mìnanái. Macái
néená níái máisibéeyéica wenàiwicaca abéeri néená yéetápinácawa náicha. Níái báinúaca ángelca Dios
idacùacaté nía iwasàacaténá nía áiba èeripiná. Abéerita Dios yáaliéricawa càinácaalí horapiná, èeripiná
nacái, quéeripiná nacái. 16 Nuémìaca càisimalénácaalí úwinái níái yèeyéipinácawa caballo íínata. Nàacawa
doscientos millones namanùbaca úwináica.
17 Nuicáca càì níái caballoca yéenáiwanási nacáiri irìcuíse. Níái yèeyéicawa caballo íínata nadènìaca
nabàle dàaléeriwa nàucutabàawa, yái dàaléeri bàlesica quíiréeri, capìraléeri nacái, éewéeri nacái. Caba-
llonái nadènìaca náiwitawa càide iyúwa león cháwi nacáiri íiwita. Imusúacawa caballonái inùmalìcuíse:
quichái, ísa nacái, azufre nacái, yái éewéeri íba yeeméericawa máiní ùuléeri iyú. 18 Yásí madécaná èeri
mìnanái néetápináwa, iyú yái imusuéricawa caballonái inùmalìcuíse, yái quichái, ísa nacái, azufre nacái.
19 Níái caballoca nadènìaca nachàiniwa nanùma irìcuísewa, nasìpi néeni nacáiwa. Nasìpi ipùata càiri
iicácanáwade iyúwa àapi íiwita. Nasìpi iyúwa nanúapiná wenàiwica.
20 Quéwa níái wenàiwicaca ìyéeyéicáwaca mamáalàacata, càmíiyéicáwaca caballonái inúaca, càmita
nawènúadapiná náiwitáisewa íicha yái báawéerica namànníirica. Càmita nayamáida nàaca demonio
icàaluníníná, ídolo icàaluníníná nacái, yái cuwáinái yéenáiwaná oroírica, platéeri nacái, broncéeri nacái,
íbéeri nacái, àicuíri nacái. Níara ídoloca càmita náalimá naicáca, càmita nacái néemìa, càmita nacái
nèepuníwa. 21 Càmita èeri mìnanái iwènúada íiwitáisewa íicha yái nanúanáca wenàiwica, namànníináca nacái
namàliyéidewa, nayéedùaná nacái, naimáaná nacái áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái
nanìrisíwa.

10

El ángel con el rollito escrito

1 Néeseté nuicáca áiba cachàiníiri ángel iricuèricawa chènuníise. Yá yéepuèriwa acalèe iyú, idènìaca
àrawàli íiwita itéesebàawa. Inàni icànaca càide iyúwa èeri icànáaná. Càiri icàwade iyúwa waicáaná
quichái. 2 Idènìaca cuyàluta icáapi irìcuwa, abéeri cuyàluta achúméeríína yàacùacanéerica. Yá ángel
ibàlùadaca yàabàli yéewápuwáisewa manuíri úni yáaculé. Yá ibàlùadaca abéemàa yàabàli apáuwáisewa
chuìtaliré. 3 Néese imáidaca cachàiníiri iyú càide iyúwa león cháwi nacáiri íichacaalí. Idécanáami imáidaca,
yá siete namanùbaca énu natàaníca nasàna iyúwa. 4 Idécanáami casànaca énunái, yá nuínáidacawa

nutànàanápináté énunái itàacái, quéwa nuémìaca tàacáisi chènuníiséeri. Yá íimaca nulí: “Pibàa tàacáisi áibanái íicha, yái tàacáisi siete namanùbaca énu náiméerica ìwali. Picá pitànàa yái náiméerica ìwali”, càì íimaca nulí.

5 Néese yái ángel nuiquéerica ibàluèricawa manuíri úni yáaculé, chuìtaliré nacái, yá imichàidaca icáapi
yéewápuwáisewa chènuniré. 6 Yá icàlidaca Dios yàasu tàacáisi cáimiétacanéeri iyú, yái Dios ìyéerica
càiripináta èeri càmíiri imáalàawa, yái idàbéericaté capìraléeri cáli, nía nacái chènuníiséeyéi cáli, nía
nacái ìyéeyéica chái èeri irìcu, manuíri úni nacái, nía nacái ìyéeyéica úni yáaculé. Yá íimaca: “Càmita
quirínama Dios idècunìawa. 7 Yá yàanàapinácaalí sietená ángel yéenáiwaná idàbacatáipináta ipùlìaca yàasu
trompetawa, yásí Dios imáalàidapiná imànicani, yái ibèericaté wenàiwicanái íicha, càide iyúwa icàlidáanáté
yàasu wenàiwicanái iríwa, níái profetaca”, càì íimaca.

8 Néeseté nuémìaca àniwani yái tàacáisi chènuníiséerica. Itàaníca núapicha àniwa, íimaca nulí: “Pìa
peedáca cuyàluta yàacùacanéerica icáapirìcu yái ángel ibàluèricawa manuíri úni yáaculé, chuìtaliré nacái”,
càì íimaca nulí. 9 Néese nùacawa ángel yàatalé, yá nusutáca íichani yái cuyàluta achúméeríinaca. Yá yàaca
nulíni. Iimaca nulí: “Peedáni, piyáani. Idècunitàacá piyáacani, yá puchìchacani pinùma irìcu càide iyúwa
mába ituní, quéwa piyapicúa irìcu, yásí ipisícani”, íimaca nulí.

10 Néese nuedáca achúméeríina cuyàluta ángel icáapi irìcuíse. Yá nuyáacani. Puchìchacani nunùma irìcu,
quéwa idécanáami nuwetúacani, yá ipisícani nudèerìcuíse. 11 Néese náimaca nulí: “Iwàwacutá picàlidaca
tàacáisi àniwa Dios inùmalìcuíse manùbéeyéi wenàiwica ìwali, manùbéeyéi cáli néeséeyéi ìwali nacái,
nàwali nacái itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú, nacuèrinánái ìwali nacái”, náimaca nulí.

11

Los dos testigos

1 Néeseté nàaca nulí cáaléeri metro sitùa nacáiri. Yá nuémìacaté tàacáisi íiméerica nulí: “Aquialé,
píalimáida Dios yàasu templo, nasutácàalu Dios íicha; píalimáida altar nacái, càisimaléná metrocaalí
nadènìaca. Piputàa nacái càisimalénácaalí wenàiwica yèeyéica Dios icàaluníniná néenibàa. 2 Picá quéwa
píalimáida templo ibàacháwalená, néese pimàacani. Nadéca nàaca templo ibàacháwalená càmíiyéi judío
irí. Yá nabawàidapináni nàabàli yáapiréwa yái yàcalé mabáyawanéerica Jerusalén ìyacàlená, idècunitàacá
nacùapinácani cuarenta y dos quéeriwa. 3 Yá nubànùapiná pucháiba nùasu wenàiwicawa nacàlidacaténá
nutàacái nunùmalìcuíse mil doscientos sesenta èeri. Nadènìapiná nabàlewa cúulíiri wáluma cáucuíri, iyúwa
nabàle ìyáaná níái íicháaníiyéica yéetéeyéimiwa ìwali”, íimaca nulí.

4 Níái pucháiba icàlidéeyéipináca tàacáisi Dios inùmalìcuíse, níacata pucháiba olivo yéetaná, níacata
nacái pucháiba lámpara ibàluèyéicawa Dios íipunita, yái icuèrica canánama. 5 Aibacaalí iwàwa imànica
nalí báawéeri níái pucháibaca, yásí quichái imusúacawa nanùmalìcuíse, níái pucháibaca, yá neemápináca
macáita nàuwidenáiwa. Càita iwàwacutá yéetácawa cawinácaalí iwàwéerica imànica nalí báawéeri. 6 Níái
pucháiba nadènìapiná nachàiniwa nabàlìacaténá capìraléeri cáli ipíchaná unía yúuwàacawa néenialípiná
idècunitàacá nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Nadènìa nachàiniwa nacái nawènúadacaténá úni irái
iyú. Yá náalimá nabànùaca macái íiwitáaná yùuwichàacáisica cáli ìwali iyúwata nawàwáaná.

7 Néese idécanáami namáalàidaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yásí caluéri cuwèesi imusuéripinácawa utàwi depuíwéeri irìcuíse imànipiná ùwicái náipunita. Imawènìadapiná níawa, yásí inúaca
nía. 8 Yá nachéecami irìapináwa carretera irìcubàa manuíri yàcalé irìcu, Jerusalén ìyacàlená, áibanáimi
itàtàacatalécaté Náiwacali cruz ìwali. Espíritu Santo imàacaca wáalíacawa Jerusalén ìyacàlená mìnanái
nàyaca càide iyúwaté Sodoma ìyacàlená mìnanáimi ìyáanáté, iyúwa nacái Egipto yàasu cáli néeséeyéi
ìyáaná. 9 Néese máisiba èeri y mediopiná manùbéeyéi wenàiwica macái cáli néeséeyéi naicáidapiná
nachéecami irí, níái icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Càmita nabatàapiná áibanái ibàlìaca nía.
10 Casíimáipináca èeri mìnanái iwàwa néetácanáamiwa níái icàlidéeyéimica. Casíimáica èeri mìnanái iwàwa
íná nàapiná nalíwáaca cawèníiri, níacáiná pucháiba profetamica yùuwichàidaca èeri mìnanái.

11 Quéwa máisiba èeri y medio idénáami, yásí Dios icáucàidapiná nía àniwa, yásí namichàapiná
nabàlùacawa, yá máiní cáalupináca èeri mìnanái iicáca níái pucháibaca. 12 Néese néemìapiná cachàiníiri
tàacáisi chènuníiséerica. Yá íimapiná pucháiba irí: “¡Pimichàacuéwa síisaara!” càìpiná íimaca nalí. Yásí
namichàapinácawa chènuniré acalèe yèewiré nàuwidenái yèewíisewa. 13 Yáta cáli icusúapináwa máiní
cachàiníiri iyú Jerusalén ìyacàlená néenibàa, yá manùbéeyéi capìi náuwàapináwa. Macái néená níái
diéyéica capìica, abéeri néená yúuwàapináwa. Yá siete mil namanùbaca Jerusalén ìyacàlená mìnanái
néetápináwa cáli icusúacái iyú. Yá máiní cáalupináca wenàiwica ìyéeyéica mamáalàacata. Yá nàapiná Dios
icàaluníniná yái ìyéerica chènuniré.

14 Yácata pucháibáaná yùuwichàacáisi manuíri yàanèeripináca èeri mìnanái ìwali, quéwa yàanàapiná
caquialéta yáara máisibáaná yùuwichàacáisica.

La séptima trompeta

15 Néese sietená ángel ipùlìaca yàasu trompetawa, yáté nuémìaca cachàiníiri tàacáisi chènuniré. Yá
náimaca:

“Wáiwacali Dios icùapiná macái èeri mìnanái Cristo yáapichawa, yái Cristo Dios imàaquéerica icùaca
canánama. Yá icùaca macáita càiripináta, èeri càmíiri imáalàawa”, càì náimaca.

16 Néese veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái yáawinéeyéicawa yàalubái íinatawa Dios íipunita náuwàa
nalìacawa nanùmáawawa Dios irí nàacaténá icàaluníniná. 17 Yá náimaca:

"Wàaca pirí cayábéeri, pía Wáiwacali Dios cachàiníirica náicha canánama, pía ìyéericaté bàaluité, ìyéerica nacái siùcade, ìyéeripiná càiripináta. Wàaca pirí cayábéeri cachàinicáiná píiwitáise. Pidéca pidàbaca picùaca macáita.

18 Calúaca píapicha níái èeri mìnanáica, quéwa báawaca piicáca yái namàníirica. Idéca yàanàaca néenáiwaná piùwichàidacatáipináta yéetéeyéimiwa báawéeyéi íiwitáise, pìacaténá nacái cawèníiri nalí, níái íibaidéeyéica pirípiná, nía nacái profeta icàlidéeyéica tàacáisi pinùmalìcuíse, nía nacái pìasu wenàiwicaca, nía nacái yèeyéica picàaluníniná, sùmanái nacái, béeyéi nacái. Idéca yàanàaca néenáiwaná pimáalàidacatáipináta macáita cawinácaalí báawéeyéica imànica èeri mìnanái íiwitáise", cài náimaca.

19 Néeseté nuicáca Dios yàasu templo chènunníiséeri yàacùacawa, yá naicáca Dios yàasu yàalusi nacáiri templo irìcuírica, yái yàalusica imàaquéerica nawàwalica Dios imànicaté wawàsi israelita yàawirináimi yáapicha icùanápináté nía. Néese manùba énu icànaca, néemìaca manùba tàacáisi, énu isàna manùba nacái, cáli icusúa nacáiwa, granizo manuínaméeyéi íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli íinatalé nacái.

12

La mujer y el dragón

1 Néeseté nuicáca manuíri yéenáiwanási nacáiri chènuniré, abéechúa inanái yéepuèchúawa èeri icamaláná iyú. Udènìaca quéeri ùabàli yáapíise. Udènìa nacái corona uíwita ìwaliwa, abéeri corona doce namanùbaca dùlupùta ìyaca ìwali. 2 Idéerìcuíchúacáwa úái inanáica. Yá uícháaníca cáiwicáiná ulíni umusúadacaténá iicá èeri. 3 Néese nuicáca áiba wawàsi chènuniré, péemìacué cayába, nuicáca manuíri màanu quíiréeri quéwa. Idènìaca siete namanùbaca íiwitawa, diez ichàle imanùbaca nacái. Idènìaca corona íiwita ìwaliwa yáalimáwanama. 4 Yái màanu íibàaca manùbéeyéi dùlupùta isìpi iyúwa. Yúucaca nía cáli íinatalépiná. Macái néená níái máisibéeyéica dùlupùtaca, abéeri néená icaláacawa cáli íinatalé. Yái màanuca ibàlùacawa inanái íipunita. Màanu icùaca iyáacaténá uìri idécanacáita imusúacawa. 5 Uái inanái umusúadaca iicá èeri yái asìali icuèripináca macái èeri mìnanái cachàiníiri iyú. Néeseta quéwa Dios yeedáca uìri chènuniré, íimáanáca Wáiwacali, yá Dios itéca yàataléwani yàalubái íinataléwa. 6 Uái inanái upìacawa manacúali yùuculé, chuìri cáli nérépiná, canácatalé wenàiwica. Aléera ìyaca ulí ùyacatalépiná, Dios ichùnièricaté ulípiná. Néré nàapiná uyáapináwa mil doscientos sesenta èeripiná.

7-8 Néese nuicáca namànica ùwicái chènuniré. Yái ángel íiwacaliná íipidenéeri Miguel, yàasu ángelnái nacái namànica ùwicái màanu íipunita. Yái màanuca, nía nacái yàasu ángelnáica, namànica ùwicái Miguelnái íipunita, quéwa Miguelnái imawènìadaca nía, íná màanunái càmita quirínama náalimá nàyaca chènuniré. 9 Càita náucacani chènunníise yái manuíri màanuca, yái bàaluitéeri àapica íipidenéeri Diablo, íimáanáca "Icháawàidéeri waináwaná ìwali", íipidenéeri nacái Satanás, íimáanáca "Wàuwidesàiri", yái ichìwáidéerica macái èeri mìnanái. Yácata náuquéeri chènunníise cáli íinatalépiná, yàasu ángelnái nacái náucacawa yáapicha chènunníise.

10 Néese nuémìaca cachàiníiri tàacáisi chènunníise. Yá íimaca:

"Wacuèriná Dios idéca iwasàaca wía. Dios idéca yáasáidaca íiwitáise cachàiníiriwa icùacaténá macáita. Dios imàacapiná Cristo icùaca yáapicha macáita, yái Cristo Dios ibànuèricaté. Idéca Wàuwidesàiri yúucacawa chènunníise, yái icháawàidéerica wéenánái iináwaná ìwali, icháawàidéerica naináwaná ìwali Wacuèriná Dios irí èeríapinama, táiyápinama nacái, icháawàaca naináwaná ìwali.

11 Wéenánái nadéca namawènìadaca Wàuwidesàiri neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa wáichawalíná, nacàlidacáiná nacái naináwaná ìwaliwa Jesucristo yàasunáica nía, càmicáiná nacái nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha éwita áibanái inúacáaníta nía.

12 ¡Casíimáicué piwàwawa, píacué ìyéeyéica chènuniré! ¡Quéwa píacué èeri mìnanáica, máinícué piùwichàapinácawa, yácáiná Diablo icháawàidéerica waináwaná ìwali, idéca iricùacawa chènunníise pìatalécué máinníri calúaca íiwitáise, yáalíacáináwa ìyaca irí maléená èeri!" càì náimaca.

13 Néese yái màanuca yáalíacáináwa náucacaténi chènunníise cáli íinatalé, yá ipìacawa úami úái inanái imusúadéechúaca iicá èeri. 14 Quéwa nàaca ulí pucháiba ùanabáipiná manuínaméeyéi úái inanáica, càide iyúwa áwa yàanabái, yéewanápiná úalacawa màanu íicha chuìri cáli nérépiná, canácatalé wenàiwica alé ùyacatalépiná, nàacatalépiná uyáapiná máisiba camuí y medio piná. 15 Yá màanu imusúadaca úni inùmalìcuísewa inanái yáamiwáisepiná, càide iyúwa inanába, isicùmáidacaténá úa yéesacái iyú, úái inanáica. 16 Cálita quéwa iyúudàaca úa, yá yàacùacawa inùmasi nacáiri cáli yèewiré iwetúacaténá inanába màanu imusúadéerica inùmalìcuísewa. 17 Néese máiní calúaca yái màanuca inanái yáapicha. Yá yàacawa imànicaténá úwi náipunita níái uénibeca áibanái, yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùulìaná nía, icàlidéeyéica nacái naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía.

13

Los dos monstruos

1 Néeseté nuicáca màanu ibàlùacawa manuíri úni icàinalená íinata, yá nuicáca cachàiníiri cuwèesi caluéri nacái imusúacawa manuíri úniácuíse. Yái cuwèesi idènìaca siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. Idènìaca corona ichàle ìwaliwa yáalimáwanama. Macái íiwita imanùbaca idènìaca íipidenáwa itàaníiyéica casaquèeri iyú Dios ìwali, icàlidéeyéica Dioscasa yái cuwèesica. 2 Yái cuwèesi càiride iyúwa cháwi iicácanáwa. Idènìaca yàabàliwa càide iyúwa sálu yàabàli. Idènìaca nacái inùmawa càide iyúwa león cháwi quíiréeri nacáiri. Néese màanu imàacaca íiwitáise cachàiníiriwa cuwèesi irí, yéewacaténá caluéri

cuwèesi ichùulìaca manùbéeyéi wenàiwica cachàiníiri iyú. [3] Abéeri néená níái caluéri cuwèesi íiwitaca
idènìaca icháuná báawéeriwa imàaquéericaté íiwita yéetácawa, quéwa cháunási ichùnìacawa, yá íiwita
icáucàacawa ànìwa. Yá macáita èeri mìnanái máiní náináidacawa naicáidaca caluéri cuwèesi irí, neebáida
nacái càide iyúwa ichùulìaná nía. [4] Yá wenàiwica nàaca màanu icàaluíníná yácáiná màanu imàacaca
caluéri cuwèesi icùaca èeri mìnanái. Nàaca nacái cuwèesi icàaluíníná. Náimaca: "Máiní cachàiníiri náicha
canánama yái caluéri cuwèesica. ¡Canácata yáaliméerica ipéliacani!" cài náimaca.

[5] Màanu imàaca nacái canùmaséecani, yái caluéri cuwèesica, itàanícaténá casaquèeri iyú Dios ìwali.
Yá imàacaca cuwèesi ichùulìaca èeri mìnanái cachàiníiri iyú cuarenta y dos quéeri. [6] Cuwèesi itàaníca
casaquèeri iyú Dios ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios íipidená ìwali, itàaníca nacái báawéeri iyú Dios
ìyacàle ìwali, nàwali nacái níái ìyéeyéica chènuniré. [7] Màanu imàaca nacái caluéri cuwèesi imànica úwi Dios
yàasu wenàiwicanái íipunita. Yá cuwèesi imawènìadaca nía. Màanu imàacaca cuwèesi ichùulìaca macái èeri
mìnanái. [8] Macái èeri mìnanái nàapiná caluéri cuwèesi icàaluíníná, cawinácaalí càmíiyéica idènìa íipidená
ichanèericawa Cordero yàasu cuyàluta irìcu èeri ipíchawáiseté, yái cuyàluta idènièrica náipidená macái
wenàiwicaca Cordero yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa, yái Cordero nanuéricaté. [9] Càuwíiyéicaalícué pía,
péemìacué cayába yái tàacáisi núuméeripinácuéca pirí:

[10] "Iwàwacutácaalícué náibàaca pía, yásí náibàacué píawa; iwàwacutácaalícué nanúaca pía espada machete
nacáiri iyú, yásí nanúacué pía espada iyúwa", càicué núumaca pirí.

Iná iwàwacutácué pìidenìaca piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, peebáidacué mamáalàacata, píacué Dios
yàasu wenàiwicaca.

[11] Néese nuicáca áiba caluéri cuwèesi imusúacawa cáli irìcuíse. Idènìaca pucháiba ichàlewa càide iyúwa
oveja ichàle, quéwa itàaníirica càide iyúwa màanu itàaníiná. [12] Idènìaca íiwitáise cachàiníiriwa imànicaténá
macáita càide iyúwa idàbáanéeri cuwèesi imàníiná idècunitàacá ìyaca caluéri cuwèesi yáapicha. Yá
ichùulìaca macáita èeri mìnanái nàaca idàbáanéeri cuwèesi icàaluíníná, yái imichèericawa yéetácáisi íicha.
[13] Imàni yàacawa nacái madécaná yái càmíirica áiba idé imànica, ichùulìaca nacái quichái yúuwàacawa chè-
nuníise wenàiwicanái iicápiná. [14] Yái idàbáanéeri caluéri cuwèesi imàacaca pucháibáaná cuwèesi imànica
yáapicha yái càmíirica wenàiwica idé imànica, ichìwáidacaténá èeri mìnanái. Yá pucháibáaná cuwèesi
ichùulìaca namànica caluéri cuwèesi yéenáiwaná yái idàbáanéerica cuwèesica idènièrica icháunáwa espada
machete nacáiri yáami quéwa ìyaca quiríta, cáucani. [15] Namàacaca pucháibáaná cuwèesi yàaca idàbáanéeri
cuwèesi yéenáiwaná icáucapiná. Yá ichàiniadaca yéenáiwanási yéewanápiná itàaníca, ichùulìacaténá
nacái nanúaca macái wenàiwica càmíiyéica yàa icàaluíníná, yái idàbáanéerica cuwèesi yéenáiwanáca.
[16] Ichùulìaca nacái natànàanápiná cuwèesi yéenáiwaná macái wenàiwica icáapi yéewápuwáise ìwali,
càmicaalí nacáapi, néese napùdàlìcu áibata, macái sùmanái, béeyéi nacái, càasuíyéi nacái, catúulécanéeyéi
nacái, nía nacái yèepuníiyéicawa máiwacalináwaca, nía nacái íibaidéeyéica mawèníiri iyú áibanái irí. [17] Iná
canáca yáaliméeri iwènìaca, iwéndáanápiná nacái canácaalí irí yái cuwèesi yéenáiwanáca, yái cuwèesi
íipidenáca, càmicaalí íipidená, néese íipidená yàasu número áibata.

[18] Iná iwàwacutá cáalíacáica wía. Péemìacaalícué càinácaalí íimáaná, yá iwàwacutácué píalíacawa cuwèesi
yàasu número ìwali, wenàiwica yàasu númerocáináni. Yácata yái númeroca, seiscientos sesenta y seis
namanùbaca.

14

El canto de los 144,000

[1] Néeseté, péemìacué cayába, nuicáca Cordero ibàlùacawa Sión yàasu dúli íinata. Nàyaca yáapicha ciento
cuarenta y cuatro mil namanùbaca wenàiwica catànèeyéi ipùdàlìcu Cordero íipidená iyú, Yáaniri Dios íipi-
dená iyú nacái. [2] Néese nuémìaca manuíri tàacáisi chènuníiséeri càide iyúwa wéemìaná madécaná inanába
isàna, cài nacáide iyúwa wéemìaná cachàiníiri énu isàna tiríricaalí, cài nacáide iyúwa wéemìaná madécaná
inuéyéica yàasu arpawa namànicaténá música. [3] Yá nacántàaca wàlisài canción yàalubáisi néenibàa,
nàacuésemi nacái níái báinúaca cáuyéi ángel, nacuèrinánái yàacuésemi nacái. Canáca áibanái yáaliméeri
yéewáidacawa nacántàanápináquéi canciónca, níawamita ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca èeri
mìnanái, Dios iwasèeyéica chái èeri irìcuíse. [4] Níacata càmíiyéica iimá inanái yáapicha. Nàacawa Cordero
yáapicha àta alénácaalí yàawa. Níacata Dios iwasèeyéica irípináwa càide iyúwa idàbáanéeri ofrenda èeri
mìnanái yèewíise, Cordero irípiná nacái. [5] Càmíiyéita cachìwa masacàacáiná náiwitáise.

Los mensajes de los tres ángeles

[6] Néese nuicáca áiba ángel yáalanícawa cáli iwicáubàa machacànita, idènièri cayábéeri tàacáisi càmíiri
imáalàawa icàlidacaténáni èeri mìnanái irí, macái cáli néeséeyéi irí nacái, macái yàawiría irí nacái, macái
wenàiwica itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú, macái wenàiwica íiwitáaná irí nacái. [7] Yá íimaca cachàiníiri
iyú: "Peebáidacué Dios itàacái. Pìacué nacái irí cayábéeri, máinícáinácué mawiénica péenáiwaná Dios
icàlidacatáipináta èeri mìnanái iináwaná ìwali, yùuwichàidacaténá nía nabáyawaná ìwalíisewa. Iná pìacué
Dios icàaluíníná, yái idàbéericaté capìraléeri cáli, yái cálica nacái, puìwéeri úni nacái, úni càmíiri puìwa
nacái", cài íimaca.

[8] Néese áiba ángel yàacawa idàbáanéeri ángel yáamiwáise. Yá íimaca: "Idéca imáalàacawa yái manuíri
yàcaléca, Babilonia ìyacàlená, idéca imáalàacawa. Babilonia ìyacàlená mìnanáimi náalimáidacaté macái
cáli néeséeyéi namànníínápiná náapicha nabáyawanáwa máiní báawéeri", cài íimaca.

[9-10] Néese áiba ángel yàacawa náamiwáise. Yá íimaca cachàiníiri iyú: "Aibacaalí yàaca caluéri
cuwèesi icàaluíníná, yéenáiwanási icàaluíníná nacái, áibanáicaalí imàaca natànàaca caluéri cuwèesi

íipidená napùdàlìcu, nacáapi ìwali áibata, yá Dios yùuwichàidapiná níawa báawanama máiní báawéeri yùuwichàacáisi iyú. Dios yùuwichàidapiná níawa quichái ùuléeri béecaná iyú, íipidenéeri azufre, Dios yàasu ángelnái yàacuésemi, Cordero iicápiná nacáiwa. 11 Yái quichái íisalená imichàacawa càiripináta èeri càmíiri imáalàawa, yái quichái yùuwichàidéerica nía. Canácatáita nayamáidawa nàuwichàacái íichawa, èeríapi, táiyápi nacái, cawinácaalí yèeyéica caluéri cuwèesi icàaluníniná, yéenáiwanási icàaluníniná nacái, nía nacái imàaquéeyéica natànàaca nàwali caluéri cuwèesi íipidená", cài íimaca.

12 Iná iwàwacutácué cachàinica píiwitáise, píacué Dios yàasu wenàiwicaca, pìidenìacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, píacué yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùulìaná, yeebáidéeyéica nacái Jesús itàacái.

13 Néese nuémìaca áiba tàacáisi chènuníiséeri. Yá íimaca nulí: "Pitànàa yái tàacáisica: 'Casíimáica cawinácaalí yéetéeyéipinácawa siùcáisede yeebáidéeyéica mamáalàacata Wáiwacali itàacái', cài pitànàaca", íimaca yái tàacáisica. Néese Espíritu Santo íimaca: "¡Báisícata, casíimáica nía, nayamáidapináwa nàuwichàacái íichawa, yácáiná yái cayábéerica namàníiricaté áibanái irí yàapinácawa náapicha!" cài íimaca yái Espíritu Santoca.

La cosecha de la tierra

14 Néeseté, péemìacué cayába, nuicácaté cabalèeri acalèe. Yá nuicáca abéeri yáawinéericawa acalèe íinata càiride iyúwa asìali iicácanáwa. Idènìaca oroíri corona íiwita ìwaliwa. Idènìa nacái macàpucuíri wisuanási yéecuacanéeri. 15 Yá áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo chènuníiséeri íicha, yá imáidaca cachàiníiri iyú irí yái yáawinéericawa acalèe íinata. Iimaca irí: "Pisìaca pìasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedácaténá ituíná ìyacaná. Idéca yàanàaca yàasu èeri weedácaténáni, míisicáináni, yái ituínásica ìyéerica cáli íinata", cài íimaca. 16 Néese yái yáawinéericawa acalèe íinata isìaca yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa cáli ìwalibàa, yá yeedáca ituínási cáli íicha.

17 Néese áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo irìcuíse chènuníiséeri, idènièrica nacái macàpucuíri wisuanási yéecuacanéeri. 18 Yá áiba ángel yàacawa altar íicha, yái ángel icuèrica quichái. Yá imáidaca cachàiníiri iyú irí yái ángel idènièrica macàpucuíri wisuanási yéecuacanéeri. Yá íimaca irí: "Piwichùa nía pìasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedá uva ìyacaná abéyéeri uva yéetaná íicha ìyéerica cáli íinata, quíiracáiná níái ìyacanáca uvaca", cài íimaca. 19 Néese ángel iwichùaca nía yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa, yá yeedáca uva ìyacaná cáli íicha. Yá yúucaca uva ìyacaná manuíri yàalusi irìculé napisùacatalépiná uva ituní. Yái yàalusi íimáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu yùuwichàacáisi, yùuwichàidacatalépináta báawéeyéi wenàiwica. 20 Yá napisùaca uva ìyacaná méetàuculé yàcalé íicha. Yá madécaná irái imusúacawa yàalusi íicha. Yái irái yéesáidaca àta caballo yàasu freno néenibàa idepuíwaca. Trescientos namanùbaca kilómetros idècuni imusúacawa yàalusi íichawa yái iráica.

15

Los ángeles con las siete últimas calamidades

1 Néeseté nuicáca chènuniré áiba manuíri yéenáiwanási nacáiri icalùadéerica nuicáca: siete namanùbaca ángelnái idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Níacata namáalàidáanáca macáita. Idécanáami siete namanùbaca yùuwichàacáisi yàanàaca èeri mìnanái ìwali, yásí imáalàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi chái èeri irìcuírica.

2 Nuicá nacái càiride iicácanáwa iyúwa manuíri úni asáiri yáaculé càide iyúwa waicáaná vidrio yèewìadéeriwa quichái yèewi. Nuicáca wenàiwica imawènìadéeyéica caluéri cuwèesi, càmicáiná nàa icàaluníniná, yàasu yéenáiwanási nacái. Càmita nacái namàaca natànàaca nàwali caluéri cuwèesi íipidená yàasu número. Yá nabàlùacawa idùlepi yái manuíri úni asáirica yáaculé, nadènìaca arpa Dios yèerica nalí. 3 Yá nacántàaca Moisés yàasu canción, yái Dios yàasu wenàiwica íibaidéericaté Dios irípiná. Nacántàa nacái Cordero yàasu canción. Yái canción íiméerica cài:

"¡Máiníiri cayábaca macáita yái pimàníirica càmíirica wadé wamànica, pía Wacuèriná Dios, cachàiníiri náicha canánama! Píacata icuèri macáita machacànníiri iyú, báisíiri iyú nacái, pía icuèrica macái cáli néeséeyéi.

4 Macáita nàapiná píimiétacanáwa, cáalucáiná naicáca pía. Macáita nacái nàapiná pirí cayábéeriwa, pía Wáiwacalica. Píacáiná abéerita mabáyawanéeri. Macái cáli néeséeyéi nàanàapiná pìataléwa, yá nàapináca picàaluníniná wa naicácáiná picùaca macáita machacànníiri iyú", cài náimaca.

5 Néeseté nuicáca yàacùacawa yái templo ìyéerica chènuniré, yái templo mabáyawanéeri Dios ìyéerica irìcu. 6 Yá siete namanùbaca ángel namusúacawa templo irìcuíse idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Lino yáawamica nabàle masaquèeri mèlumèluíri nacái. Nadènìa nacái nàwalìabàawa cáucuíri cinturón oroíri nàucutalìcubàawa. 7 Néese abéeri néená níái báinúaca cáuyéi ángel yàaca náalimáwanama abéechúa bacàa yáawami oroíchúata, níái siete ángelca. Níái bacàa ipuniéyéiwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú, yái Dios ìyéerica càiripináta, èeri càmíiri imáalàawa. 8 Yái templo chènuníiséerica ipuníacawa ísa iyú, imusuéricawa Dios yàatanáise, yái Dios ìyéerica icamaláná mèlumèluíri irìcuwa, yái Dios máiníiri cachàinica íiwitáise. Yá canáca yáaliméeripiná iwàlùacawa templo irìculé àta namáalàacatalétawa níái siete namanùbaca yùuwichàacáisica siete namanùbaca ángel idènièyéica.

16

Las copas del castigo

[1] Néese nuémìaca cachàiníiri tàacáisi templo irìcuíséeri, yái templo ìyéerica chènuniré. Yá íimaca
nalí níái siete namanùbaca ángelca: "Pìacuéwa, picasáaca yùuwichàacáisi cáli íinatalé, yái Dios yàasu
yùuwichàacáisi ìyéerica siete namanùbaca bacàa irìcu", cài íimaca nalí.
[2] Iná idàbáanéeri ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa cáli iwéré. Yá cacháunáca èeri mìnanái
idènièyéica caluéri cuwèesi yéenáiwaná napùdàlìcu, macái wenàiwica yèeyéica cuwèesi yàasu yéenái-
wanási icàaluíníná. Báawéeri cháunási imusúacawa nàwalíise, yáasaca imànica nasàni.
[3] Néese pucháibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa manuíri úni yáaculé. Yá macái manuíri úni
ichacamàacawa yéetáními íiranámi iyú. Yá macáita néetácawa ìyéeyéica manuíri úni yáaculé.
[4] Néese máisibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa macái inanába yáaculé, macái úni yáaculé
nacái, úni imusúcatáisecawa cáli irìcuíse. Yá nachacamàacawa irái iyú. [5] Néese nuémìaca ángel yái icuèrica
úni, íimaca Dios irí:
"Pidéca piùwichàidaca nía machacàníiri iyú, pía Dios mabáyawanéerica, ìyéerica siùcade, ìyéerica nacái
bàaluité. Cayábacata piùwichàidaca nía.
[6] Nadéca nanúaca pìasu wenàiwica, pìasu profetanái nacái. Siùca pidéca pìaca nàirapiná irái. Cayábacata
piùwichàidaca nía cài, néetácaténáwa, nanúacáináté pìasu wenàiwica", íimaca.
[7] Néese nuémìa nacái áiba tàacáisi altar irìcuíséeri, yá íimaca: "¡Báisícata, Wacuèriná Dios, cachàiníiri
náicha canánama! ¡Pidéca pimànica càide iyúwaté píimáaná! ¡Yácata nabáyawaná iwèni! ¡Pidéca
piùwichàidaca nía machacàníiri iyú!" cài íimaca.
[8] Néese báinúacáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa èeri ìwali. Yá yèepùacawa máiní ùuléerica
yái èeri icamalánáca. Yá èeri icamalánáca yeemáca wenàiwica càide iyúwa quichái yeemáaná wía.
[9] Yá wenàiwicanái yeemácawa ùuléeri iyú báawanama, yá nacuísa náichawa Dios báawéeri iyú, yái Dios
ibànuèrica nàwali yùuwichàacáisi, càmita nacái nawènúada náiwitáisewa neebáidáanápiná càide iyúwa
Dios ichùulìaná nía.
[10] Néese cinconá ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa caluéri cuwèesi yàalubái íinatalé. Yá catáca
èeri, caluéri cuwèesi yàasu cáli icùacataléca wenàiwica. Néese yàasu wenàiwica naamíadaca nanènewa
yùuwichàacáisi iyú. [11] Nacuísaca Dios báawéeri iyú, yái Dios chènuníiséerica yùuwichàidacáiná nía cáiwíiri
iyú, cháunási iyú nacái. Càmita nacái nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íichawa.
[12] Néese seisná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa manuíri inanába yáaculé íipidenéeri Eufrates.
Yá chuìca yái inanába yéewacaténá nachàbacawa chuìri cáli íinatabàa, níara icuèyéica cáli ìyéerica èeri
imusúacatáisewa.
[13] Néeseté nuicáca máisiba demonio casaquèeyéi íiwitáise. Abéeri demonio imusúacawa màanu in-
ùmalìcuíse, áiba demonio imusúacawa caluéri cuwèesi inùmalìcuíse, áiba demonio nacái imusúacawa
cachìwéeri iwicùlidéeri inùmalìcuíse. Níái demonio casaquèeyéi íiwitáise càiyéide iyúwa balùta iicácanáwa.
[14] Demoniocáiná nía yáaliméeyéica imànica yái càmíirica wenàiwica yáalimá imànica. Néese demonionái
nàacawa macái èeri mìnanái icuèrinánái yàatalé, nàwacáidacaténá nacuèrinánái namàníínápiná ùwicái
Dios íipunita áibaalípiná Dios yàasu èeripiná máiníiri caiyéinináca, yái Dios cachàiníirica náicha canánama.
[15] Wáiwacali íimaca walí: "Péemìacué cayába, nùapinácawa néese àniwa isicúasíwata càide iyúwa
cayéedéeri yàanàacaalí càmicatáipináta wenàiwicanái icùa nùanàaca. Casíimáica iwàwa cawinácaalí
icuèrica nùanàanápiná, íibaidéeri nacái nulípiná àta nùanàacataléta, ipíchaná ibáiniacawa nuwéré
ibáyawaná ìwalíisewa", cài íimaca Wáiwacali.
[16] Néese demonio casaquèeyéica íiwitáise nàwacáidaca macái èeri mìnanái icuèrinánái alé íipidená-
cataléca Armagedón hebreo itàacái iyú.
[17] Néese sietená ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa cáuli irìcubàa. Yá nuémìaca cachàiníiri tàacáisi
imusúacawa chènuníiséeri templo irìcuíse yàalubáisi yèewíise. Yá íimaca: "¡Yácata imanùbaca!" cài íimaca.
[18] Néese énu icànaca mèlumèluíri iyú, nuémìa nacái manùba tàacáisi, casànaca nacái énu madécaná. Yá cáli
icusúaca nacáiwa máiní cachàiníiri iyú, máiní cachàiníiri náicha macái cáli icusúacái waiquéerica chái èeri
irìcu. [19] Néese manuíri yàcalé iseríaca yèewiwa máisibawaca, cálicáiná yàacùacawa cáli icusúacái iyú. Yá
namáalàacawa níái yàcaléca macái cáli íinatéeyéica ìyaca. Néese Dios iwàwalica manuíri yàcalé Babilonia,
yùuwichàidacaténáni manuísíwata. [20] Macái iwàwata nasawíacawa manuíri úni yáaculé. Manuínaméeyéi
dúli nacái namáalàacawa canánama. [21] Granizo yúuwàa nacáiwa chènuníise wenàiwica ìwali, yái granizo
manuínaméeyéi íba nacáiyéi cuarenta namanùbaca kilonaméeri cawàwaná imíaca, àta wenàiwicanái
icuísacataléta íichawa Dios báawéeri iyú, ìwalíise yái yùuwichàacáisica granizo yúuwèericawa nàwali,
máinícáiná báawacani.

17

Condenación de la gran prostituta

[1] Néeseté nuicáca abéeri néená níái siete namanùbaca ángel idènièyéica siete namanùbaca bacàa. Yá
íimaca nulí: "Aquialé, núsáidaca piicá yùuwichàacáisi yàanèeripináca ùwali úái iiméechúaca manùbéeyéi
asìanái yáapicha plata ìwalinápiná yáawinéechúacawa manùbéeyéi úni inànìacubàa. [2] Macái cáli icuèrinánái
chái èeri irìcuíyéica nadéca naimáca úapicha nàacawéeyéi íichawa. Nía nacái èeri mìnanái nadéca
nacàmaca ùasu ìiracalési ipuíri iyú, umàaquéerica nalí naimácaténá úapicha", íimaca nulí.
[3] Néese yái ángel itéca núa manacúali yùuculé, càináwàiri, canácatalé wenàiwica. Yá nuicáca inanái
yáawinéechúawa quíiréeri cuwèesi íinata. Cuwèesi íipidená madécaná ichanàacawa cuwèesi ìwalíise, yái
íipidená íiméerica "Dioscata núa". Idènìaca siete namanùbaca íiwitawa, diez nacái namanùbaca ichàle. [4] Uái

inanáica udènìaca ubàlewa capìralesíwéeri iicácanáwa, quíiréeri nacái. Udènìa nacái madécaná tùliquìchi, oroíri, cawèníichúa íba nacái, cawèníichúa perla nacái. Udènìa nacái bacàa ucáapirìcuwa, abéechúa bacàa oro yáawamíichúa ipuniéchúawa iyú ubáyawaná umànníirica manuísíwata Dios iiquéerica máiní báawéeri iyú, yái uimáanáca manùbéeyéi yáapicha casaquèeri iyú ùacaténá cuwáinái yéenáiwaná icàaluníníná, níái ídoloca. [5] Udènìa uípidenáwa ibàacanáta upùdàlìcuwa: "Manuíri Babilonia ìyacàlená, úái náatúaca macái inanái iiméeyéica asìanái yáapicha plata ìwalinápiná, náatúa nacái macái èeri mìnanáica imànníiyéica ibáyawanáwa nàacaténá cuwáinái icàaluníníná, níái ídoloca", càí íimáanáca yái uípidenáca. [6] Yáté nuicáca ucàmaca úái inanáica ùracáiná náiranámi, níái Dios yàasu wenàiwicamica, náiranámi nacái níái nanuéyéica neebáidacáiná Jesús itàacái. Nudécanáami nuicáca úa, yá máiní nuínáidacawa manuísíwata nuicáidaca ulí, càmicáináté núalíawa càinácaalí iimáaná yái yéenáiwanási nacáirica.

[7] Néese ángel íimaca nulí: "¿Cáná yéewa máiní cáulenáca píichani? Yáca numàacapiná píalíacawéera càinácaalí íimáaná, úái inanáica, càinácaalí íimáaná nacái yái caluéri cuwèesi itéerica úa, idènièrica siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. [8] Yái caluéri cuwèesi piiquéerica ìyacaté, quéwa càmíiri ìya siùca. Néese imusúapináwa depuíwéeri utàwi irìcuíse, néesecáwa imáalàapináwa. Eeri mìnanái yàapiná caluéri cuwèesi icàaluníníináwa, macáita canéeyéica íipidená ichanàacawa cuyàluta irìcu èeri ipíchawáiseté, yái cuyàluta idènièrica náipidená macái wenàiwicaca Dios yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa èeri mìnanái máiníiripiná cayábaca naicáca yái caluéri cuwèesi ìyéerica bàaluité, néese yéetácatéwa, quéwa yèepuèripináwa cáuca àniwa.

[9] "Siùcade péemìacué cayába, píacué cáalíacáiyéica, píalíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná: Níái siete namanùbaca íiwitaca íimáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca dúli, inanái yáawinéechúacawa íinata. [10] Iimáanáca càicanide iyúwa nacái siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenàiwica néenibàa. Cinco namanùbaca nacuèrinánái nadéca nacaláacawa, yá nadéca néetácawa. Abéeri néená icùaca wenàiwica siùca. Aiba yàanàapináwa icùacaténá wenàiwica. Quéwa yàanàapinácaalí, yá icùapiná wenàiwica maléená èeri. [11] Yái caluéri cuwèesica ìyaca bàaluité, néese yéetácatéwa, yácata ochonáca nacuèrinásàiri, quéwa abéeri néenácani, níái siete namanùbacaca, yá nacái imáalàapináwa.

[12] "Níái diez namanùbaca ichàle piiquéeyéica íimáanáca càicanide iyúwa diez namanùbaca nacuèrinánái càmíiyéicáwa idàba icùaca wenàiwica. Quéwa nacùapiná níawa maléená èeriwa yáapicha yái caluéri cuwèesica. [13] Yá abédanamata náiwitáise níái diez namanùbaca nacuèrinánái náibaidáanápiná caluéri cuwèesi irí, namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, namàacáanápiná nacái caluéri cuwèesi icùaca nàasu cáli néeséeyéi. [14] Yá namànipiná ùwicái Cordero íipunitawa quéwa Cordero imawènìadapiná níawa, cachàiníiricáináni náicha canánama èeri mìnanái icuèrinánáica. Níacáiná nacái Cordero yáapichéeyéica, Cordero idéca imáidaca nía, idéca nacái yeedáca nía yàasu wenàiwicapináwa, nadéca nacái neebáidaca itàacái éwita nàuwichàacáanítawa", càí íimaca nulí yái ángelca.

[15] Yái ángel íimaca nulí ànìwa: "Pidéca piicáca úái iiméechúaca manùbéeyéi asìanái yáapicha plata ìwalinápiná, yáawinéechúawa manuínaméeyéi úni inànìacubàa. Níái manuínaméeyéi úni íimáanáca càicanide iyúwa macái íiwitáaná wenàiwica namanùbaca, macái cáli néeséeyéi nacái, macái wenàiwica itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú nacái chái èeri irìcuíyéica. [16] Níái diez namanùbaca ichàle piiquéeyéica, íimáanáca càicanide iyúwa nacuèrinánái ìyéeyéica caluéri cuwèesi yáapicha. Máiní báawaca naicápiná úái iiméechúaca asìanái yáapicha plata ìwalinápiná. Yá náucaca úa abéechúata, mabàleta. Néese nayáapiná uinámi, yá neemápiná uchéecami quichái iyú. [17] Dioscáiná idéca imàacaca náináidacawa namànníinápiná càide iyúwa iwàwáaná namànica, íná níái diez namanùbaca icuèyéica cáliquéi, abédanamapináta náiwitáise náapichawáaca neebáidáanápiná caluéri cuwèesi itàacái, namàacáanápiná nacái icùaca nàasu cáli néeséeyéi, àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Dios icàlidáanáté. [18] Uái inanái piiquéechúaca, yácata manuíri yàcaléca ichùulièrica macái cáli icuèrinánái", càí íimaca nulí yái ángelca.

18

La caída de Babilonia

[1] Néeseté ànìwa nuicáca áiba ángel iricùacawa chènuníise. Yá cachàiníirica íiwitáise. Cáli icànaca iyú yái ángel icamaláná cayábéerica. [2] Yá íimaca máiní cachàiníiri iyú:

"¡Idéca imáalàacawa yái manuíri yàcalémica Babilonia ìyacàlená, idéca imáalàacawa! ¡Yá demonionái ìyaca néenibàa! ¡Macái íiwitáaná báawéeyéi demonio icùacani yái yàcalémica! ¡Macái íiwitáaná báawéeyéi màsibèe, casaquèeyéi cuìpìra nacái nadéca namànica nabànawa néenibàa, namùlubè nacáiwa!

[3] Níacáiná macái èeri mìnanái nadéca nacàmaca ùasu ìiracalési ipuíri iyú, imàaquéechúaca yáawawa nalí naimácaténá úapicha. Níái icuèyéica cáli canánama chái èeri irìcuíyéica nadéca naimáca úapicha, úái càmíichúaca náinusíwa. Nía nacái cacharreroca chái èeri irìcuíyéica nadéca càasuca nía úapicha, ùyacáiná máiní càasuíri iyú umànicaténá ubáyawanáwa máaléquéeri iyú", càí íimaca.

[4] Néese nuémìaca áiba tàacáisi chènuníiséeri. Yá íimaca:

"Pimusúacuéwa yàcalé íicha, píacué cáininéeyéica nuicáca, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa úapicha, ipíchanácué nacái nùuwichàidaca pía úapicha.

[5] Máinícáiná manuírica ubáyawaná, íná iwàwacutá Dios yùuwichàidaca úa. Dios yáalíacawa ìwali, yái ubáyawanáca.

[6] Piùwichàida úa ìwalíise yái báawéerica umànníirica áibanái irí, yá piùwichàida úa cachàiníiri iyú pucháiba yàawiriéricatái yáwanái íicha yái báawéerica umànníirica áibanái irí.

7 Càide iyúwa cachàiníiná uicáca úawawa, uedáaná nacái ulíwa macái cawèníiri, càita nacái piùwichàida úa, pimàaca uícháaníca. Uumacáiná uwàwalìcuísewa: 'Núacata icuèchúaca macái wenàiwica. Canácatáita nuícháaníwa càide iyúwa manìrríichúami íicháaníiná', úumaca uínáidacawa ulíwa.
8 Iná yéewa abé èeri irìcu yàanàapiná ùwali yái ùuwichàanápinácawa, yásí uícháaníca umáapicawa, yá uétápiná nacáiwa. Néese uemápinácawa quichái iyú macáita, cachàinicáiná Wacuèriná Dios íiwitáise, yái yùuwichàidéeripináca úa", íimaca.
9 Néese níái icuèyéica cáliquéi, iiméeyéica úapicha càmíichúaca náinusíwa, níái ìyéeyéicaté càasuíri iyú úapicha, yá náicháanípiná cáiwíiri iyú ùwali, naicácáiná uemámicawa. 10 Yá nabàlùapinácawa déeculé uícha, cáalucáiná naicáca ùuwichàanácawa. Yá náimaca nalíwáaca:
"¡Catúulécanáca waicáca pía, pía yàcalé manuírica Babilonia, yái yàcaléca cachàiníirimica! Aquialénamata abé hora irìcu, Dios idéca yùuwichàidaca pía", càipiná náimaca.
11 Nía nacái cacharreroca chái èeri irìcuíyéica, náicháanípiná nacái ùwali. Yá máiní achúmaca nawàwa nacái càmicáiná quirínama wenàiwica iwènìa náicha nàasu natéerica. 12 Natécaté néré oro, quíramenníiri plata nacái, cawèníiyéi íba nacái, perla nacái, cayábéeri wáluma lino nacái, wáluma capìralesíwéeri iicácanáwa nacái, wáluma seda nacái, quíiréeri nacái, macái íiwitáaná àicu pumèníiri isàni nacái, macái wawàsi nacái namàníirica marfil imànicaná, macái wawàsi nacái namàníirica cawèníiri àicu imànicaná, bronce imànicaná nacái, hierro imànicaná nacái, cawèníiri íba mármol imànicaná nacái. 13 Natécaté nacái canela, casàníiri nacái, incienso pumèníiri isàni nacái, pumèníiri mirra nacái, perfume nacái, uva ituní ipuíri nacái, séenási nacái, cayábéeri harina nacái, trigo ituíná nacái. Natécaté nawéndacaténá nacái napìranáiwa pacá, oveja nacái, caballo nacái, carro nacái, wenàiwicanái nacái nawéndacaténá nía yàcalé mìnanái irí. 14 Cacharreronái náimapiná yàcalé irí:
"¡Canáca pirí ìyacanási cawèníirica, caséericaté piyáaca! ¡Idéca yúucacawa píicha càiripináta pìasu cawèníiri yàacàsica, macái pìasu cayábéeri wáluma nacái! ¡Canácatáita pìanàa nía àniwa!" náimaca.
15 Níái iwéndéeyéicaté càiri wawàsi yàcalé mìnanái irí, yeedéeyéicaté nacái nalíwa plata yàcalé mìnanái íicha, nabàlùapináwa déeculé yàcalémi íicha, cáalucáiná naicáca yàcalémi yùuwichàanáwa. Yá náicháanípiná cachàiníiri iyú, máiní achúmaca nawàwa. 16 Yá náimapiná nalíwáaca:
"¡Catúulécanáca waicáca yái manuíri yàcalémica! Yàcalé mìnanáimi nadènìacaté nabàlewa cayábéeri lino, wáluma capìralesíwéeri iicácanáwa nacái, quíiréeri nacái. Cachìlanáca nía nacái oro iyú, cawèníiri íba iyú nacái, perla iyú nacái.
17 ¡Yá abéerìcuíseta, abéeri minuto irìcu, idéca imáalàacawa macáita nàasumi cawèníirica!" náimaca.
Macáita idènièyéica nave lancha nacáiri, nía nacái cacharreroca yèeyéicawa nave irìcu, nía nacái íibaidéeyéica nave irìcu, yèeyéicawa manuíri úni yáacubàa, nabàlùapináwa déeculé yàcalémi íicha. 18 Naicápiná yàcalémi íisalená imichàacawa yàcalémi íicha, yásí náimaca náicháaníca cachàiníiri iyú: "¡Canácata áiba manuíri yàcalé càide iyúwa yái yàcalé cayábéeriquéi!" náimaca. 19 Yá namutúapiná cáli ichùmalé náiwita íinatabàawa, càide iyúwa náiwitáise ìyáaná máinícáiná achúmaca nawàwa. Yá náicháanípináca cachàiníiri nasàna iyúwa. Yá náima:
"¡Catúulécanáca waicáca yái yàcalé manuírimica! Yàcalé yàasu cawèníirimi iyú nadéca càasuca namànica níawawa, níái idènièyéica yàasu navewa lancha nacáiri manuíri úni yáacubàa. Aquialénamata abéeri hora irìcu idéca imáalàacawa macái yái yàcalémica", náimaca.
20 Quéwa casíimáicué piwàwa yàcalémi ìwali, píacué ìyéeyéica chènuniré, píacué nacái Dios yàasu wenàiwicaca, píacué nacái apóstolca, píacué nacái profetaca, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Casíimáicué piwàwa Dioscáiná idéca yùuwichàidaca yái yàcalémica ìwalíise macáita yái báawéerica umàníiricatécué pirí.
21 Néese nuicáca áiba cachàníiri ángel imichàidaca manuíri íba macàpucuíri. Yá manuíca yái íbaca càide iyúwa manuíri íba nàulùanápiná iyú trigo ituíná. Néese ángel yúucaca yái manuíri íbaca manuíri úni yáaculé. Yá íimaca:
"Càita nacái piúcapinácawa, pimáalàacawa ráunamáita, pía yàcalé manuírica Babilonia ìyacàlená. Yá canáca náalimáaná nèepùa nàanàaca pía àniwa.
22 Càmita nacái néemìapiná nasàna pìasu calle irìcubàa, níái inuéyéica sànasi arpa iyú, nía nacái icántèeyéica, nía nacái ipùlièyéica íwa, trompeta nacái. Canáca nacái íibaidéeyéi néenibàa canácáiná náibaidéeripiná. Càmita nacái nàulùapiná ituínási.
23 Càmita napucúadapiná lámpara néenibàawa. Càmita nacái namànipiná matrimonio, máinícáináté cachàiníiri naicáca níawawa níái yàcalémi yàasu cacharreroca, nía nacái yàcalé mìnanáimi naméerìaidacaté canánama èeri mìnanái Dios íicha nàasu màlìacáisi iyúwa.
24 Nanúacaté Dios yàasunái profetamica icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse, nía nacái Dios yàasu wenàiwicamica, nía nacái canánama nanuéyéicaté neebáidacáiná Dios itàacái, chái èeri irìcu", íimaca yái ángelca.

19

1 Néeseté àniwa nuémìaca cachàiníiri tàacáisi nacáiri, càide iyúwa wéemìaná manùbéeyéi wenàiwica itàacái ìyéeyéica chènuniré. Yá náimaca cachàiníiri iyú:
"¡Aleluya! Wàacué Wacuèriná Dios iríwa cayábéeri Dioscáiná idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, wàacué icàaluínniná, máiní cachàiníiri íiwitáise Wacuèriná Diosca.

[2] Yácáiná Dios yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica machacàníiri iyú. Idéca yùuwichàidaca úái inanái iiméechúacaté asìanái yáapicha plata ìwalinápiná, úái iwènúadéechúacaté macái èeri mìnanái íiwitáise namànicaténá báawéeri naimácáináté úapicha càmíichúaca náinusíwa. Dios idéca imáalàidaca úa unúacáináté wenàiwica íibaidéeyéica Dios irípiná", náimaca.

[3] Néese náimaca àniwa:

"¡Aleluya! Wàacué Dios irí cayábéeri. Yái uísalená imichàacawa càiripináta, èeri càmíiri imáalàawa", náimaca.

[4] Néese níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica, nía nacái báinúaca cáuyéi ángel náuwàa nalìacawa nanùmáawawa Dios íipunita nàacaténá icàaluníniná, yái yáawinéericawa yàalubái íinatawa. Yá náimaca: "¡Báisíta, amén! ¡Aleluya, wàacué Dios irí cayábéeri!" náimaca. [5] Néese nuémìaca cachàiníiri tàacáisi yàalubáisi néeséeri. Yá íimaca:

"¡Pìacué irí cayábéeri, yái Wacuèriná Diosca, macáitacué pía íibaidéeyéica irípiná, píacué nacái yèeyéica Dios icàaluníniná, píacué sùmanái, béeyéi nacái canánama!" cài íimaca.

La fiesta de las bodas del Cordero

[6] Néese nuémìaca nacái áiba tàacáisi nacáiri càide iyúwa wéemìaná madécaná wenàiwica imáidáaná, càide iyúwa nacái wéemìaná manùbéeri màladàca isàna, càide iyúwa nacái wéemìaná casànéeyéi énu manuíyéi tiríricaalí. Yá náimaca:

"¡Aleluya, wàacué cayábéeri Wacuèriná Dios cachàiníiri iríwa, yái cachàiníirica náicha canánama, idàbacáiná icùaca macáita!

[7] Yá casíimáicué wía, wayanídacuéwa manuísíwata. Wàacué Dios irí cayábéeri. Idéca Cordero yéenáiwaná yàanàaca yeedácatáipináta iríwa yàacawéetúapináwa. Uái yàacawéetúapiná udéca uchùnìaca úawawa.

[8] Idéca imàacaca ùwalica ubàlewa cayábéeri lino, masaquèeri nacái, mèlumèluíri nacái. Yái cayábéeri wáluma lino íimáanáca càicanide iyúwa yái cayábéerica Dios yàasu wenàiwicanái imàníirica", cài náimaca.

[9] Néese ángel íimaca nulí: "Pitànàani: 'Casíimáica níái wenàiwicaca Dios imáidéeyéica Cordero yàasu matrimonio nérépiná, yeedápinácaalí iríwa yàacawéetúapináwa', cài pitànàacani", íimaca nulí. Néese íimaca nulí àniwa: "Yái tàacáisi nucàlidéerica pirí, báisíiri tàacáisicani Dios inùmalìcuíséerica", íimaca nulí.

[10] Yá nubàlùacawa nùululì ipùata iyúwa ángel irí nùacaténá icàaluníniná, quéwa ángel íimaca nulí: "Picá pimàni cài. Núacata íibaidéeri Dios irípiná càide iyúwa pía, nía nacái péenánái icàlidéeyéica mamáalàacata nainàwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía. Pìa Dios icàaluníniná", íimaca nulí. Yácáiná Espíritu Santo imàaquéericaté profetanái icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse, yácata Espíritu imàaquéerica Jesús yàasu wenàiwica icàlidaca iináwaná ìwali.

El jinete del caballo blanco

[11] Néeseté nuicáca capìraléeri cáli yàacùacanéerica chènunníise, Dios ìyacàle nacái, yá péemìacué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái wenàiwica yáawinéericawa caballo íinata, yácata Wáiwacali, íipidenéeri Cayábéeri íiwitáise, Machìwéeri nacái. Machacàníiri iyú yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica, imànica nacái náipunita ùwicái. [12] Yá mèlumèluíri ituí càide iyúwa waicáaná quichái ipèrùa. Idènìaca madécaná corona íiwita ìwaliwa. Idènìaca íipidenáwa ìwaliwa, quéwa abéerita Wáiwacali yáalíawa càinácaalí íimáaná yái íipidenáca. [13] Wáiwacali ináawani idéca yáapúacawa irái yáaculé, yá idènìaca íipidenáwa, Dios itàacái. [14] Chènunníiséeyéi úwi nàacawa yáamiwáise. Nadènìaca nabàlewa cayábéeri wáluma lino cabalèeri, masaquèeri nacái. Nàacawa náalimáwanama cabalèeri caballo íinata. [15] Wáiwacali yùuwichàidapiná èeri mìnanái itàacái cachàiníiri iyúwa, macái cáli néeséeyéi càmíiyéica yeebáida itàacái. Yùuwichàidapiná níawa cachàiníiri iyú. Yá imáalàidapiná wenàiwica imàníiyéica ibáyawanáwa máiníiri báawaca Dios iicáca, yái Dios cachàiníirica náicha canánama. Imáalàidapiná níawa càide iyúwa wenàiwica ibawàidacaalí uva ìyacaná ipisùacaténá uva ituní. [16] Idènìaca íipidenáwa ináawani ìwaliwa, icuuchuí ìwaliwa nacái: "Nacuèrinásàiri, níái macái cáli icuèrinánáica. Náiwacali nacái níái macái èeri mìnanái íiwacanánáica".

[17-18] Néese nuicáca áiba ángel ibàluèricawa èeri ituí irìcu. Yá íimaca cachàiníiri iyú wáchulinái irí yáalaníiyéicawa chènunibàa: "Caquialécué, pìwacáidáyacacuéwa piyáacaténácué piyáacaléwa cadénama yái yàacàsi Dios ichùnièripinácué pirí. Piyáacaténácué piyáacaléwa nainámi níái ichùulièyéicaté wenàiwica, nía nacái úwi íiwacanánáimica, nía nacái wenàiwicanáimi cachàiníiyéica, nía nacái caballomica, nía nacái yèeyéimicawa caballomi íinata, nía nacái macái wenàiwicamica, nía nacái íibaidéeyéimica mawènníiri iyú áibanái irí, nía nacái yèepunníyéimicawa máiwacalíiyéimica, nía nacái sùmanáimica, béeyéimica nacái", cài íimaca yái ángelca wáchulinái irí.

[19] Néese nuicáca yái caluéri cuwèesi, nía nacái ichùulièyéica èeri mìnanái. Nuicá nacái náapicha nàasu úwinái ìwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá ùwicái Wáiwacali íipunita yái yáawinéericawa cabalèeri caballo íinata, náipunita nacái yàasu úwinái yèeyéicawa yáapicha chènunníise. [20] Yá náibàaca caluéri cuwèesi. Náibàaca nacái cachìwéeri iwicùlidéerica, imànníirica yái càmíirica wenàiwica idé imànica idècunitàacá ìyaca caluéri cuwèesi yáapicha, ichìwáidacaténá wenàiwica imàaquéeyéica nachanàidaca caluéri cuwèesi íipidená nàwali, nía nacái yèeyéica cuwèesi yéenáiwaná icàaluníniná. Yá náucaca caluéri cuwèesi quichái irìculé icáuca yáapichatawa, yàasu cachìwéeri iwicùlidéeri yáapichawa manuíri quichái irìculé, yáara manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata cachàiníiri azufre iyú, càiripinéerita ìyaca. [21] Néese yái Wáiwacali yáawinéericawa caballo íinata inúaca cuwèesi yàasu úwináimi macáita. Inúaca nía itàacái

iyúwa imusuéricawa inùmalìcuíse. Yá macáita wáchuli nayáaca nayáacaléwa cadénama úwinái ichéecami yéetéeyéimicawa àta cadécataléta níái wáchulica.

20

Los mil años

1 Néeseté nuicáca ángel iricùacawa chènunníise. Idènìaca llave icáapi irìcuwa yàacuèripiná iyú depuíwéeri utàwi inùma. Idènìa nacái manuíri cadena icáapi irìcuwa. 2 Néese ángel íibàaca màanu, yái bàaluitéeri àapica, idènièrica íipidenáwa càì: Diablo, íimáanáca "Icháwàidéeri waináwaná ìwali", Satanás nacái, íimáanáca "Wàuwidesàiri". Angel idacùaca màanu cadena iyú mil camuí piná. 3 Néese ángel yúucaca màanu depuíwéeri utàwi irìculé. Yá ángel ibàlìaca utàwi inùma. Ibàlìaca utàwi inùma cachàiníiri iyú màanu iwicáu àta imáalàacatalétawa yái mil camuíca, ipíchaná màanu ichìwáidaca èeri mìnanái. Néese mil camuí idénáami, yá iwàwacutápiná nawasàaca màanu àniwa maléená èeripináta.

4 Néese nuicáca madécaná yàalubáisi. Níái yáawinéeyéicawa yàalubáisi íinata nacùapiná wenàiwica nàuwichàidacaténá cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa. Nuicá nacái wenàiwica yéetéeyéimicawa nawichuèyéicaté íicha íiwita nacàlidacáináté Jesús iináwaná ìwali, nacàlidaca nacái Dios itàacái áibanái irí. Càmíiyéicaté yàa caluéri cuwèesi icàaluínina, yàasu yéenáiwanási nacái. Càmitaté namàaca áibanái nachanàidaca caluéri cuwèesi íipidená napùdàlìcu, nacáapi ìwali áiba. Yá nèepùapináwa cáuca àniwa, yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuípiná. 5-6 Yácata idàbáanéeri namichàanácawa. Casíimáica nía, mabáyawanéeyéica nía nacái, níái imichèeyéipinácawa yéetácáisi íicha idàbáanéerica namichàanácawa. Yá machàinica náicha yáara pucháibáaná yéetácáisica. Sacerdotepináca níawa íibaidéeyéica Dios irípiná, Cristo irí nacái. Yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuípiná. Quéwa áibanái yéetéeyéimicawa càmitàacá namichàapináwa yéetácáisi íicha àta imáalàacatalétawa yái mil camuíca.

Derrota del diablo

7 Néese mil camuí idénáami, yásí ángelnái namusúadapiná Satanás irìcuíse yái nadacùacatalécani. 8 Yá imusúapináwa ichìwáidacaténá macái èeri mìnanái, nía nacái íipidenéeyéica Gog, Magog nacái. Yá ìwacáidapiná nía namànicaténá ùwicái. Chínamáipináca níái úwica càide iyúwa càina ituíná.

9 Yá nàapináwa namanùbaca iyúwa chínamáinama níái úwica, Israel yàasu cáli íinatalé, yá nabàlùapináwa itéesebàa yái Dios yàasu wenàiwica ìyacàleca, yái yàcalé cáininéerica Dios iicáca. Néeseta quéwa Dios ibànùapiná quichái chènunníise, yásí yeemáca macáita níái úwináimica. 10 Néese Diablo, yái Satanás icháwàidéerica waináwaná ìwali, yái ichìwáidéerica wenàiwica, Dios yúucapináni quichái irìculé, yáara manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa ìyaca mamáalàacata cachàiníiri azufre iyú, alé ìyacatalépináca yái caluéri cuwèesica, yá nacái yàasu cachìwéeri iwicùlidéerica. Yá nàuwichàapináwa càiripináta èeríapinama, táiyápinama nacái, èeri càmíiri imáalàawa.

El juicio ante el gran trono blanco

11 Néeseté nuicáca manuíri yàalubáisi cabalèeri. Nuicá nacái yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata. Yá cáliquéi, yá nacái capìraléeri cáli chènunníiséerica nachalíacawa, yá canáca nía quirínama, Dios imáalàidacáiná nía, yái Dios yáawinéericawa yàalubáisi íinata. 12 Néese nuicá níái yéetéeyéimicawa canánama, níái manuínaméeyéica, nía nacái púubéeyéica. Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita. Néese cuyàluta nàacùacawa. Yàacùacawa nacái áiba cuyàluta idènièrica wenàiwicanái íipidená idènièyéica icáucawa càmíiri imáalàawa. Néese icàlidaca nainàwaná ìwali níái yéetéeyéimicawa, càide iyúwa naléená cuyàluta irìcuíse nainàwaná, càinácaalíté namànníiná idècunitàacá cáuca nía. 13 Macái wenàiwica yéetéeyéicatéwa manuíri úni yáaculé namusúacawa úni yáacuíse, yá nabàlùacawa Dios íipunita. Macáita nacái yéetéeyéimiwa nàanàaca yéetácáisi íicha, càliculìi íicha nacái, síisáanácaalíté néetácawa. Yá icàlidapiná nainàwaná ìwali canánama càinácaalíté namànníiná idècunitàacá cáuca nía. 14 Néese yúucaca yéetácáisi quichái irìculé; yúucaca infierno quichái irìculé nacái, yái infierno báawéeyéimi íiwitáise yùuwichàacatalécawa. Yúucaca nía quichái irìculé, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa ìyaca mamáalàacata quichái iyú. Yácata pucháibáaná yéetácáisica, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa quichái iyú càiripinéerita ìyaca. 15 Yá macáita wenàiwica canéeyéica íipidená ichanàacawa cuyàluta irìcu, yásí yúucaca nía quichái irìculé, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata quichái iyú, canácáiná náipidená cuyàluta irìcu, yái cuyàluta idènièrica wenàiwicanái íipidená idènièyéica icáucawa càmíiri imáalàawa.

21

El cielo nuevo y la tierra nueva

1 Néeseté, núa Juan, nuicáca wàlisài capìraléeri cáli, nuicá nacái wàlisài chái cáli, imáalàapinácáináwa yáara idàbáanéerimica capìraléeri cálica, chái idàbáanéerimica cálica nacái. Canácata quéwa manuíri úni. 2 Néese nuicáca mabáyawanéeri yàcalé, yái wàlisài Jerusalénca. Iricùacawa chènunníise Dios yàatanáise. Cayábéerica yái yàcaléca Dios ichùnièrica cayába. Cayábéeri iicácanáwa càiride iyúwa inanái iicácanáwa udécanáami ùwalica ubàle cawèníiriwa ùacawéeri irípináwa, ipíchawáise umànica matrimonio yáapicha. 3-4 Néeseté nuémìaca cachàiníiri tàacáisi Dios yàalubái irìcuíséeri, yái yàalubáisi Dios yáawinacatáicawa, icùacaténá canánama. Yá càì íimaca: "Péemìa cayábani, siùcáisede Dios ìyaca èeri mìnanái yáapicha. Yèepunípináwa náapicha, icùapiná nacái níawa. Dioscata yàacawéeridapiná nía, Nacuèrinápiná nacáicani. Dios itunúapiná náicha natuíyáa macáita. Canáca yéetácáisi néré. Càmíiyéipiná íicháaní néenibàa. Càmita

achúma nawàwa. Canáca cáiwíiri yácáiná idéca imáalàacawa càiripináta canánama yáara quéechéerimicaté ìyaca", íimaca nulí.

5 Néese Dios, yái yáawinéericawa manuíri yàalubáisi íinata, icùacaténá canánama, íimaca: "Péemìa
cayába, numànica nùyaca macáita wàlisàita àniwa", íimaca. Néese íima nulí àniwa: "Pitànàacani, càide
iyúwa núumáaná pirí, báisíiricáiná nutàacáica íná píalimá peebáidacani", íimaca nulí yái Diosca.

6 Yá íimaca nulí nutànàacaténá tàacáisi: "Nudéca numáalàidaca numànicani. Núacata yái ìyéericaté èeri
ipíchawáiseté, núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Cawinácaalí
macàléerica iwàwa, nùaca ìirawa úni yèeri icáuca càmíiri imáalàawa, mawèníiri iyú quéwa nùaca ìirani",
íimaca nulí nutànàacaténáni. 7 Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca: "Cawinácaalí imawèníadéeyéica báawéeri,
nùaca nalí macáita yái cawèníirica mawèníiri iyú, níái nuénibeca. Núacata nacuèrinápináwa. Níacata
nuénibepiná nacáiwa", íimaca nulí nutànàacaténáni. 8 Néese íimaca nulí àniwa yái Diosca: "Quéwa caw-
inácaalí níái càmíiyéica yeebáida nutàacái cáalucáiná nàuwichàacawa nulípiná, nía nacái iwènúadéeyéica
nuícha íiwitáisewa, nía nacái càmíiyéica yeebáida nutàacái, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, nía nacái
inuéyéica wenàiwica meedá, nía nacái iiméeyéica áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica nacái
nanìrisíwa, nía nacái camàliquéeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluníniná, nía
nacái macáita cachìwéeyéica, iwàwacutápiná nàacawa manuíri quichái irìculé yái manuíri yàawa nacáirica
ipucuéricawa mamáalàacata azufre iyú, máiníiri ùuleca, càiripinéerita ìyaca. Yái quichái íipidenéeri
'Pucháiba yàawiriéri yéetácáisica' ", íimaca nulí yái Diosca.

La nueva Jerusalén

9 Néeseté áiba ángel yàanàaca nùatalé, abéeri néená níái siete namanùbaca ángelca idènièyéicaté
siete namanùbaca bacàa ipuniéyéicawa iyú yái siete namanùbaca yùuwichàacáisi Dios ibànuèripináca
namáalàidáaná canánama yùuwichàacáisica chái èeri irìcuírica. Yái ángel íimaca nulí: "Aquialé, núasái-
dacaténá piicá úara Cordero yàacawéetúapináca", íimaca nulí yái ángelca. 10 Néese Espíritu Santo imàacaca
nuicáca ángel itéca núa, yéenáiwanási nacáiri iyúta quéwa, alé chènuníiri dúli íinatalé. Néese ángel
yáasáida nuicáca Cordero yàacawéetúa, yái cayábéeri yàcalé mabáyawanéerica, íipidenéeri Jerusalén,
iricuèricawa chènuníise Dios yàatanáise. 11 Yái yàcaléca mèlumèluíricani Dios icamaláná iyú. Mèlumèluíri
càide iyúwa cawèníiri íba cabalèeri íipidenéeri jaspe, cuniéri quéwa iyúwa cayábéeri vidrio. 12 Yái yàcalé
idènìaca itéesewa iwáináwa chènuníirica, manuíri nacái. Yái iwáiná idènìaca doce namanùbaca inùmawa.
Macái inùmata abéeri ángel ibàlùaca icùacani. Macái inùmata náipidená ichanàacawa doce namanùbaca
yàawiría Israel itaquénáinámica. 13 Nuicáca máisiba inùma iwáiná ìwali este iwéré, máisiba nacái inùma
nàyaca norte iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca sur iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca oeste iwérécata.
14 Yái yàcalé iwáiná doce namanùbaca íba yáapíiséeyéi náalimáwanama náipidená ichanàacawa níái doce
namanùbaca apóstol yèepuníiyéicatéwa Cordero yáapicha.

15 Yái ángel itàaníirica núapicha idènìaca oroíri metro yáalimáidacaténá yàcalé, ibàlài néeséeri iwáiná
nacái, inùma nacái. 16 Yái yàcaléca abédanaméerita ibàlài icáalaca. Néese ángel yáalimáidaca metro iyúni
yái yàcaléca. Dos mil doscientos namanùbaca kilómetros icáalaca, càita nacái icáalaca ichènunica, càita
nacái icàcumàa icáalaca. Abédanamata icáalaca yái yàcaléca. 17 Néese ángel yáalimáidaca iwáiná yàcalé
itéeséerica. Sesenta y cinco namanùbaca metros ichènunica càide iyúwa èeri mìnanái yáalimáidáaná
wawàsi.

18 Yái iwáináca yáawami cabalèeri íba cawèníiri íipidenéerica jaspe. Yái yàcaléca yáawami orota càide
iyúwa masaquèeri vidrio. 19-20 Doce namanùbaca manuínaméeyéi íba iwáiná yáapíise. Iba imanùbaca
ichanèerica ìwali abéeri íiwitáaná cawèníiri íba: jaspe, cabalèeri íba; zafiro, capìraléeri, cuniéri íba; ágata,
capìraléeri erúamàwaca, samànéeri íba; esmeralda, ipuléerisíwa, cuniéri íba; ónice, éewéeri, samànéeri
íba; cornalina, quíiréeri, cuniéri íba; crisólito, éewéeri, cuniéri íba; berilo, ipuléeri, cuniéri íba; topacio,
éewéeri, cuniéri íba; crisoprasa, éewaca nacáiri, samànéeri íba; jacinto, chubénaméeri, cuniéri íba;
amatista, capìralesíwéeri, cuniéri íba; 21 Níái yàcalé inùmaca doce namanùbaca yáawami perlata, cabalèeri
íba cawèníirica. Inùma imanùbaca imàníiri abéeri perla íicha, iwáiná inùmapiná. Yái yàcalé yàasu manuíri
carretera yáawami orota, cuniéri vidrio nacáiri.

22 Canácata templo yàcalé irìcu nasutácàalupináca Dios íicha. Yàcalé imanuícata nàaca Dios icàaluníniná,
yái cachàiníirica náicha canánama, nàaca Cordero icàaluníniná nacái. 23 Càmita iwàwacutá èeri icànaca
yàcalé ìwali, quéeri nacái, icànacáiná ìwali yái Dios, Cordero nacái nacamalánáca. 24 Macái cáli néeséeyéi
yèepunícawa yàcalé icamalá irìcu. Wenàiwica íiwacanánái natéca nàasu cawèníiriwa yàcalé irìculé. 25 Yàcalé
inùmaca canánama canácatáita ibàlìawa èeríapi. Canáca catá néré. 26 Natéeripiná nàasu cawèníiriwa
néré yàcalérìculé, níái macái èeri mìnanái càasuíyéica. 27 Quéwa báawéeyéi íiwitáise canácatáita yéewaná
nawàlùacawa néré. Cawinácaalí iiméeyéica áiba yáapicha càmíirica nanìrisíwa, càmíichúaca nacái
náinusíwa, nía nacái cachìwéeyéica, canácata yéewanápiná nawàlùacawa néré. Níawamita idènièyéica
íipidenáwa ichanàacawa Cordero yàasu cuyàluta irìcu, yái cuyàlutaca idènièrica náipidená canánama níái
Dios yèeyéica icáuca càmíiri imáalàawa.

22

1 Néeseté ángel yáasáida nuicáca masaquèeri inanába, yèeri wacáuca càmíiri imáalàawa. Asáiri yáaculé
manuísíwata càide iyúwa waicáaná vidrio. Yái inanába imusúacawa Dios yàalubái yèewíise, yái yáaw-
inacatáicawa Cordero yáapicha, nacùacaténá canánama. 2 Yái inanába iwatácawa bamuchúamibàa yàcalé
yàasu manuíri carretera yèewibàa. Aicu nabàlùacawa carretera idùlepibàa, càita nacái abéemàawáise

nabàlùata nacáiwa néenibàa. Yái àicuca, yácata yèerica wacáuca càmíiri imáalàawa. Idènìaca ìyacanáwa,
doce yàawiría yàaca ìyacanáwa macái camuíta. Quéeri imanùbacata càyacanácani. Yái àicu ibáináca
cayábéeri dabéca ichùnièrica macái èeri mìnanái. [3] Yàcalé irìcu, canácatáita ìya wawàsi Dios iiquéerica
iyúwa báawéeri. Dios, Cordero yáapicha, íipidenéerica Jesucristo, nacùapiná èeri mìnanái néenibàa. Nàasu
wenàiwicanái yàaca nacàaluíníná. [4] Naicáwa Dios inàni néréwa. Nadènìapiná Dios íipidená napùdàlìcuwa.
[5] Canáca néré catéeriwa. Níái ìyéeyéipináca néenibàawa càmita iwàwacutá napucúadaca lámpara, càmita
nacái iwàwacutá èeri icànaca nàwali. Wáiwacali Diosta icànapiná nàwali. Nacùapiná macáita Dios yáapicha
càiripináta, èeri càmíiri imáalàawa.

La venida de Jesucristo está cerca

[6] Néeseté ángel íimaca nulí: "Báisíiricata yái tàacáisica, íná yéewa píalimá peebáidacani macái pi-
wàwalìcuísewa. Yá nacái Wáiwacali Dios, yái imàaquéerica profetanái icàlidaca tàacáisi inùmalìcuíse, idéca
ibànùaca yàasu ángelwa yáasáidacaténá yàasu wenàiwicanái irí càinácaalí ichàbáanápináwa mesúnamáita",
íimaca nulí yái ángelca.

[7] Wáiwacali íimaca walí: "¡Péemìacué cayábani, nùanàapiná mesúnamáita! ¡Casíimáica nawàwa
cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacáisica Juan itànèerica cuyàluta irìcu, yái icàlidéerica càinácaalí
ichàbáanápináwa!" càì íimaca yái Wáiwacalica.

[8] Núa Juan, núacata yái yéemièrica, iiquéerica nacái macáita yái tàacáisica. Idécanáami nuémìacani,
nuicácani nacái yái wawàsica, yá nubàlùacawa nùululì ipùata iyúwa ángel irí nùacaténá icàaluíníná, yái
yáasáidéerica nulí yái tàacáisica. [9] Quéwa ángel íimaca nulí: "Picá pimàni càì. Núacata pìacawéeriná
íibaidéerica Dios irípiná píapicha, péenánái yáapicha nacái níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios
inùmalìcuíse, náapicha nacái níái yeebáidéeyéica tàacáisi pitànèerica chái cuyàluta irìcu. Pìaca abéerita
Dios icàaluíníná", íimaca nulí.

[10] Néese íimaca nulí ànìwa: "Picá pibàani áibanái íicha yái tàacáisi pitànèerica chái cuyàluta irìcu,
icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápináwa, mawiénicáiná yái èerica", íimaca. [11] Cawinácaalí imànìiyéica
ibáyawanáwa, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná
íichawa caquialéta. Cawinácaalí nacái cayábéeyéica íiwitáise iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàa-
cata, nía nacái masaquèeyéica íiwitáise iwàwacutá nèepunícawa mamáalàacata mabáyawanéeri iyú",
íimaca.

[12-13] Wáiwacali íimaca walí: "¡Péemìacué cayábani, nùanàapiná mesúnamáita! Yásí nutéca cawèníiri, yá
nacái yùuwichàacáisica numàaquéeripináca macáita wenàiwica irí náalimáwanama càide iyúwa imanuí-
canama nadéca namànica cayábéeri, báawéeri áibata. Núacata yái ìyéericaté èeri ipíchawáiseté; núacata
nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Núacata yái idàbéericaté macáita,
imáalàidéeripiná nacáiwa macáita", íimaca.

[14] Casíimáica cawinácaalí masaquèeyéica imànica íiwitáisewa báawéeri íicha yéewacaténá nayáaca
nayáacaléwa yái àicu ìyacaná yèerica nacáuca càmíiri imáalàawa, yéewanápiná nacái nawàlùacawa iwáiná
inùma irìcubàa wàlisài Jerusalén ìyacàlená irìculé. [15] Déeculé yàcalé íicha nàyaca níara casaquèeyéica
íiwitáise, nía nacái camàliquéeyéica, nía nacái iiméeyéica áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíirica
nacái nanìrisíwa, nía nacái inuéyéica wenàiwica meedá, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwaná
icàaluíníná, macáita nía nacái casíimáiyéica ichìwáidaca áibanái wenàiwica.

[16] "Núa, Jesús, nudéca nubànùaca nùasu ángelwa icàlidacaténácué pirí yái tàacáisica, nalípiná macáita
yeebáidéeyéica nutàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. Núacata yái rey David itaquérinámica.
Núacata nacái idàbéeripináca Dios yàasu èeri máiní cayábéeri càiride iyúwa mèlumèluíri dùlupùta
ichanèericawa mèlumèluwaca mapisáisíwata èeri imanùbaca", íimaca yái Jesúsca.

[17] Yái Espíritu Santo, úa nacái Cordero yàacawéetúapiná náimaca Jesús irí: "¡Aquialé!" càì náimaca
Jesús irí. Macáitacué pía yéemièyéica yái tàacáisica, "¡Aquialé!" càì píimacué Jesús irí. Macáitacué pía
nacái iwàwéeyéica icáucawa càmíiri imáalàawa, aquialécué, peedácué piríwani mawèníiri iyú, càide iyúwa
macàléeyéi iwàwa iwàwáaná ìiraca úni.

[18] Yá nùalàacué pía cachàiníiri iyú macáitacué pía yéemièyéica yái tàacáisi Juan itànèerica chái cuyàluta
irìcu, icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápináwa. Aibacaalí itùculìada néeni áiba tàacáisi ànìwa, Dios
yùuwichàidapiná yái wenàiwica yùuwichàacáisi iyú, yái yùuwichàacáisi Juan itànèerica ìwali chái cuyàluta
irìcu. [19] Aibacaalí yúucaca tàacáisi cuyàluta irìcuíseta yái icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápináwa, càmita
Dios imàaca iyáaca iyáacaléwa àicu ìyacaná yèeri wacáuca càmíiri imáalàawa, càmita nacái Dios imàaca
ìyaca mabáyawanéeri yàcalé irìcu, yái àicuca, yái yàcaléca nacái waléeyéica ìwali chái cuyàlutaca irìcu.

[20] Yái Wáiwacali Jesús icàlidéerica walíni yái tàacáisica íimaca: "Báisíta, nùanàapiná mesúnamáita", càì
íimaca yái Wáiwacalica.

Néeseté núumaca: "Báisíta, amén. ¡Aquialé, Wáiwacali Jesús!" càì núumaca.

[21] Nusutácué Wáiwacali Jesús íicha pirípinácué imànníinápinácué pirí cayábéeri.